S: 5

Mufassal Târihçe-i Bediüzzaman I. cild

T A K R İ Z L E R

(1)

AĞABEYLERDEN BİR MEKTUP

Aziz Sıddık fedakâr kardeşimiz Abdulkadir Efendi'ye.. Büyük gayret ve titizlikle hazırladığınız Tarihçe-i Hayatın neşri hususunda yazdığınız ve bazı şartları muhtevi mektubunuzu okuduk.

Evvela: Sizin sadakat ve fedakârlıkla ve Hazret-i Nur Üstadımızın ve Risale-i Nurun mânâ ve hukukunu korumadaki hassasiyetinizi tebrik ve tesid ile beraber, ileri sürdüğünüz şartları yapabilmek ve zamanında ifâ edebilmek, belki mümkün olamayacağından... Envar'ın dışında da neşredilmek ve sıhhatli zuhuruna muvaffak olmak hususunda kanaat-i tâmmeniz varsa, hem de sizin acele olmasını arzu etmeniz mümkün olacaksa; sizin arzunuz vechile yapmanızı hem temenni eder hem muvaffakiyet diler.. ve suhulet Rahmet-i İlâhiyeden niyaz ederiz.

Selâm ve saadetlerle...

Ahmet Aytimur, Hüsnü, Bayram, Sungur.

S: 6

(2)

Abdullah YEĞİN Ağabeyin Mufassal Tarihçe hakkında takdir ifadeleri

Fedakâr, sadakatli, halis, çalışkan kardeşimiz Abdulkadir.

Ben, senin yazdığın "Üstadımızın mufassal tarihçesi" ni bir daha gözden geçirdim. Seni tebrik ederim.. ve sadakat ve fedakârlığın ve haksız iddialara müskit cevablar verişin, kitabının istikamet delilidir. Cenab-ı Hak Urfa'mızdan seni bu yolda istihdam eylediği için, Rabbimize şükrettim. Cenab-ı Hak bizi nefsimize, hususan kendisinden başkasına güvendirmesin. Enaniyet ve kendini beğenmekten cümlemizi muhafaza buyursun,Amin.

Hakikaten, bu "Tarihçe" itimada şayan olmuştur. Daha da güzel olabilirdi. İkinci tab'ı daha iyi olmasını Rabbimizden niyaz ederim.

Hayalimden geçerdi; Nurlar hakkında, Üstadımız hakkında bende böyle bir şey bazen düşünürdüm. Fakat benim... buna mani' idi. Elhamdülillah ona sen muvaffak olmuşsun. Köylü olmak sadakata mani' değil, ihlasa mani' değil.. Nurlara sadık olanları Cenab-ı Hak istihdam ediyor. Şimdiye kadar çoklarını görüyoruz.

Cenab-ı Hak, bizlere en büyük ikramını Nurlarla yapmış. Onun değerini bilen ve hakkıyla ona sadık olanlardan eylesin Cümlemizi Amin!..

Benim ismim ile geçen hatıralarda ufak bazı hatalar düşmüş... (1)

Garpta garip kardeşiniz

Araçlı Abdullah

(1) Muhterem Abdullah YEĞİN ağabeyin işaret buyurdukları yerler düzeltilmiş ve diğer tavsiyelerine harfiyen uyulmuştur.

Abdülkadir BADILLI

S: 7

(3)

Erzurumlu Muhterem Necati Kurşunoğlunun takrizi

Muhterem efendim, aziz ağabeyim;

Pek muazzez Nur Üstadımızın, dağlar misâli İmanını, denizler kadar engin, sabır ve şefkatini, Kur'anî ve Sünneti Peygamberî olan Ahlâk'ı hamidesini, toprak misâli mahviyetini, ehl-i dalâlete karşı eşşiz şehametini, Cenab-ı Hakka olan, acz ve fakrın bütün keyfiyetini, cami' olan ibadetini, Kur'anın manevî mucizesi olan Risale-i Nurların yazılması anında ki mazhar olduğu maddî ve manevî feyiz ve kerametleri ile; Ta çocukluğundan vefatına kadar dur, durak bilmeyen ve her cihetten vâris-i Peygamber olan Üstadımızın, kahramanlık, şehamet, ihlas-ı etem, ilim ve bereket dolu olan ulvi hayatını anlatan, çok titiz bir hak perestlik gayretiyle yazdığınız üç ciltlik “Tarihçeyi Hayat” ı kitabınızı baştan sona kadar dikkatle, iştiyakla ve sürurla okudum. Çoğu zaman ailece okuduk. Beraber sevindik, beraber ağladık. Bizleri mesrur ettiniz. İmanımız tazelendi, şevkimiz arttı. Cihan- şumûl olan Risale-i Nurların pek yüksek hakikatını, pek ciddî olan davasını, ihlasın derin olan manasınî, samimiyeti, şefkati, uhuvveti, sebat ve sadaketi, vefayı, ubudiyyeti çok daha yakından (âcizane) anlamak ve hissetmek nimetini kazandık. Cenab-ı Hak sizden ebeden razı olsun. Gayretinizi, şevkinizi artırsın.

Muhterem ağabey, siz bu çalışmanızla sadece bizleri memnun ve mesrur etmediniz. Aynı zamanda bir takım fitneninde belini kırdınız. Acizâne kanaatım budur ki, nur cemaatimiz arasında da merak edilen gerek mübeccel Üstadımızın pek Ulvî Şahsiyetine dair olsun ve gerek kudsî hizmetimizin nurlu düsturlarına ait olsun, siyasî ve içtimaî meselelere bakan durumlar olsun v.s. bir çok mesele ve vesveseleri de izale ettiniz. Şahsen çok mutmain oldum. Şüphesiz bir mektuba sığışmayacak bir kemiyyet ve keyfiyette olan bu çok ulvî hizmetininzi acizâne takdir ve tebrik eder, bu emsal daha pek çok eserlerinizin intişarını iştiyakla bekler, dualar eder, dualarınızı dilerim. Bilvesile hemşireniz Z.münteha da dualar ile salam ve hürmetlerinizi arz eder.

Pür kusur

Necati KURŞUNOĞLU

12 Ağustos 1991

Sahrayıcedid

S: 8

(4)

Edebiyatçı, edip ve müeddep Kardeşim İslam Yaşarın

kitabımız hakkındaki telakkileri:

“ Herşeyden önce, I. cildini geçen sene satır, satır dikkatle okuyup istifade ettiğim. Şu II. cildide önümde açık bulunan “Bediüzzaman Said-i Nursî mufassal Tarihçe-i Hayatı” adlı eserinizden dolayı gönül dolusu dualarla zat-ı alinizi tebrik eder eserinizin kelimatı adedince “Allah Razı Olsun” derim.

Hala, bu işin tahsilini yapan ve yaptıran bir edebiyat muallimi olarak eserinizin hazırlanış, tanzim ve muhteva derinliği açısından mükemmel bulduğumu da haddim olmayarak ifade etmek estiyorum. Çeşitli yerlerde ve guruplar içinde defalarca: “Badıllı ağabeyin Tarihçe-i Hayatı olmasaydı ben bu romanı yazamazdım, yazsamda eksek olurdu” dediğim için yukarıdaki ifadelerimi size karşı yazılmış riyâkarca ifadeler olarak görmemenizi istirham ediyorum...

12.08.1992

İslam YAŞAR ”

S: 9

DİKKAT! MÜHİM BİR NOT

Malum olsun ki: Bu kitap şimdiye kadar alışılmış tarzda olan düz bir Tarihçe kitabı değildir. Öyle olmasına da ihtiyaç yoktur. Çünki o tarz Tarihçeler mevcuttur. Bilhassa büyük Tarihçe-i Hayat kitabı...

Ya nedir? derseniz, deriz ki: Bu kitap, bir tahlil, tahkik, mukayese ve sahih menkıbeler kitabıdır. Yani: Hazret-i Üstad’ın vefatından sonra yazılan, neşredilen ve üstada mal edilmek istenen yazılar, iddialar veya rivayetlerin tahkikatını yapan bir mihenk kitabıdır. Ama bu vasfıyla beraber büyük Tarihçe-i Hayat kitabında elbette ki tahkikli bir şerhidir denilebilir.

Mesela: Büyük Tarihçede, Şeyh Said hadisesiyle alakadar olarak davetine karşı, Hazret-i Üstadın ona yazdığı mektubundan önemli şekilde söz edilir oysaki, buna itiraz edenler oldu. İşte, bu kitapta o mesele gibi diğer bütün meseleler tahkik ve mukayese mihengine vurularak neticeye bağlanmaktadır. Yani, büyük Tarihçede yazılmış tük meselenin doğrulukları ispatlanmaktadır.

İşte bu keyfiyeti bilmeyen bazı kardeşlerimiz demişler ki; “Biz büyük Tarihçede olduğu gibi, bunda her zaman ve her yerinde nuraniyet, Feyiz ve surur bulamıyoruz.”

Doğru demişler yani o açıdan bakıldığı zaman doğrudur.

Evet, Çünki tahkik ve mukayese işi ve kaziyesi öyle icab ettirir. Tahkik ve tahlili hengamında bazı toz ve dumanların kalkması gerekmektetir. Ama az sonra herşey yatışır

Bunun yanında tahkik ve tahlil işine aşina olan zatlar ise, -Allaha Şükür- kitabımızı hep taktir ve istihsan etmişler ve etmektedirler.

Abdülkadir Badıllı.

S:10

BİR MÜLAHAZA

S: 11

TAKDİM

Büyük ve fazıl allâmelerin, yüksek müçtehidlerin, rehber, mücahid, imam ve da'î müceddidlerin tarih-i hayatlarının manevi cihad safahatlarını kalemle kâğıd üzerine nakşetmek hayli müşküldür. Belki vasfa gelmez derecede yönleri vardır. Yoksa -bazı ehl-i siyaset ve gaflet gibi- sadece dünyevî bazı hamiyetkârlık ve kahramanlıklarından bahsedip alkış tutmak şeklinde olsa, pek geçici ve ömrü kısa olur.

Dinin yüksek mürşidlerinin, hayatlarıyla olduğu kadar, ölümleriyle de ehl-i imana rehberlikleri devam eder. Müstakim olan hayat hikâyeleri nakledilmekle elde edilen mezkûr neticeyle beraber, ilmî marifetleri, bilhassa ilham mahsulü olan kalbî maarifleri de varsa, yazılmış ve kaydedilmiş ise, zaten o zaman serapa hep hidayet ve nur olur. O mürşid ve imamın vazifedar olduğu dini hizmetinin vasıf ve derecesine göre ve o zatın o vazifede müstaid olduğu nisbetiyle ilmî marifeti nuraniyyet kesbedip devam eder. İnsanlar da o nisbette müstefid olup feyizdar olurlar.

Evet, bu zevat-ı kiramın, müstakim olan akıl ve dirayetleri olduğu kadar, kalb ve iç âlemlerinin nuraniyyet dereceleri arttıkça, hususiyle akıl ve kalbleri hakaik-i islâmiyede inkişaf ettikçe, bilhassa kalb ile akıllarının düsturları arasında ahenk sağlandığı miktarca ve o nisbette de din hizmetinde istikamet ve muvaffakiyet, hakaik-ı Kur'aniyye ve sünnet-i seniyyenin esrarına mutabakat ve vukufiyetleri arttıkça, her tarafları, ilimleri, amelleri, davranış ve hareketleri menfaatli ilim şeklinde kaim olarak, din yolunda müstakimane rehberlikleri devam eder.

İş bu durumda, böylesi rehber, mürşid ve imam zatların hayat hikâyeleri demek; İman ve İslâm hakikatlerinin bir cihetle izahı demek olur. Böyle de olduğu için, avam-ı ehl-i imana, herhangi müşkil dinî bir mes'elede “acaba nasıldır?” denildiğinde, “işte falan zat onu şöyle yaşadı, hayatıyla şu davranışları gösterdi” denilmekle hakikat tecelli etmiş olur.

S: 12

Bu itibarla, din büyüklerinin hayat hikâyeleri, sergüzeştleri ve menkıbeleri çok haklı olarak yazılıp neşredilmiş olması elbette layıktır ve yerinde bir iştir.Ama din büyüklerinin hayat hikâyeleri sadece ve mücerred beşerî vasıfları ihtiva eden sergüzeştleri ile, yani bazı ehl-i dünya gibi sadece millî ve dünyevi bazı hizmetleri ve hamasî yönleriyle nazara vermek yanlış olur. Çünki; gerçek manada olan din büyükleri, sair insanlar gibi sadece malûm olan beşerî muamelât ve sıfatta mahbus değildir. Onlarda kalb ve ruh âlemleri, Kur'anın nuruyla aydınlandığı ve inbisat ettiği için, insaniyyetin ulvi mertebelerinde evsaf gösterirler. Bu durumda doğru olan, hurafe ve mübalağalardan arındırılmış “menkıbe” tabir edilen yüksek hasletlerinin, âlî seciyelerinin de, hayatlarıyla beraber ele alınması şart ve lâzımdır.

Bu hakikatı, Hazret-i Üstad Bediüzzaman, Peygamber-i zişan (A.S.M.) Efendimizin siyer-i seniyesiyle ilgili olarak şöyle dile getiriyor:“...Resul-ü Ekrem

BEDİÜZZAMAN SAİD-İ NURSî

Aleyhissalâtü Vesselâm'ın ahvâl ve evsâfı, siyer ve tarih sûretiyle beyan edilmiş. Fakat o evsâf ve ahvâl, galibî beşeriyetine bakar. Halbuki o zat-ı Mübârek'in şahs-ı mânevisi ve mahiyet-i kudsiyesi o

derece yüksek ve nuranîdir ki; Siyer ve tarihte beyan olunan evsaf, o bâlâ kamete uygun gelmiyor. O yüksek kıymete muvafık düşmüyor. Çünkü: *** sırrınca: Her gün, hatta şimdi de, bütün ümmetinin ibadetleri kadar bir azim ibadet sahife-i kemalâtına ilave oluyor. Nihayetsiz rahmet-i ilâhiyyeye nihayetsiz bir sûrette,

nihayetsiz bir istidat ile mazhar olduğu gibi, hergün hadsiz ümmetinin hadsiz duasına mazhar oluyor... Ve şu kâinatın neticesi ve en mükemmel meyvesi ve Halık-ı Kâinatın tercümanı ve sevgilisi olan O zat-ı Mübarek'in tamam-ı mahiyeti ve hakikat-ı kemalâtı siyer ve tarihe geçen beşerî ahval ve etvara sığışmaz. Mesela: Hazret-i Cebrail ve Mikail, iki muhafız yaver hükmünde Gazve-i Bedir'de yanında bulunan bir zat-ı Mübarek; çarşı içinde, bedevî bir arabla at mübayaasında münazaa etmek, bir tek şâhid olan Huzeyfe'yi şâhid göstermekle görünen etvar içinde sığışmaz.

İşte, yanlış gitmemek için her vakit mahiyet-i beşeriyeti itibariyle işi tilen evsaf-ı adiye(1) içinde başını kaldırıp hakiki mahiyetine ve Mertebe-i Risalette durmuş nuranî şahsiyet-i maneviyesine bakmak lâzımdır. Yoksa, ya hürmetsizlik eder veya şüpheye düşer...”(2)

(1) Evsaf-ı adiye: İnsanın yemek, içmek, yatmak gibi adetli halleri demektir. A.B.

(2) Mektubat S. 125

S: 13

Peygamber-i zişan sallallahü aleyhi ve sellem efendimizin gerçek hayat ve mahiyeti hakkında öyle olduğu gibi; ümmetinin Müçtehid ve Müceddid ve Asfiyası hakkında da, hakaik-ı imaniyye ve din-i İslâm noktasında mazhar oldukları hizmet ve muvaffakiyetleri nisbetinde o hakikatten hissedarlıkları olması lâzımdır. Öyle ise, bu büyük zatların hayatları yazılırken, mezkûr noktaların göz önünde bulundurıilması icab eder. Bunun için olsa gerekdir ki, Üstad Bediüzzaman hazretlerinin büyük Tarihçe-i Hayatı hazırlanıp yazılırken, talebeleri ilk başta onun yalnız hayat hikâyelerinden ibaret şeyleri yazmak istemişler. Fakat Hazret-i Üstad, yukarıda zikredilen manaların müraatı ve mücerred onun şahsına nazar-ı dikkatlerin celb olunmaması için Tarihçe-i Hayat kitabına, “Ayet-ül Kübra, Münacat” risaleleri gibi, ruhî terakkiyatını ve maarif-i kalbiyesini de gösteren Risale ve mektupları da derc eylemişlerdir.

Yine bu manayı te'yiden Üstad hazretleri kendi mübarek şahsiyetiyle ilgili olarak 26. Mektubun ikinci mebhasında(3) şöyle diyor:

“Bu biçare kardeşinizde üç şahsiyet var. Birbirinden çok uzak, hem de pek çok uzaktırlar.

Birincisi: Kur'an-ı Hakîmin hazine-i âlîsinin dellalı cihetindeki muvakkat, sırf Kur'ana ait bir şahsiyetim var.O dellallığın iktiza ettiği pek yüksek ahlâk var ki, o ahlâk benim değil, ben sahip değilim. Belki, o makamın ve o vazifenin iktiza ettiği seciyelerdir. Bende bu nevi'den ne görseniz benim değil, onunla bana bakmayınız, o makamındır.

İkinci şahsiyet: Ubudiyet vaktinde dergâh-ı İlahiyyeye müteveccih olduğum vakit, Cenab-ı Hakk'ın ihsaniyle bir şahsiyet veriliyor ki; o şahsiyet bazı âsarı gösteriyor. O âsâr, mana-yı ubudiyetin esası olan: “Kusurunu bilmek,fakr ve aczini anlamak, tezellül ile dergâh-ı İlahiyyeye iltica etmek” noktalarından geliyor ki; o şahsiyetle, kendimi herkesten ziyade bedbaht, aciz, fakir ve kusurlu görüyorum. Bütün dünya beni medh ü sena etse, beni inandıramaz ki ben iyiyim ve sahib-i kemalim.

Üçüncüsü: Hakiki şahsiyetim, yani: Eski Said'in bozması bir şahsiyetim var ki; o da Eski Said'den irsiyet kalma bazı damarlardır. Bazan riyaya, hubb-u caha bir arzu bulunuyor. Hem, asîl bir hanedandan olmadığımdan, hisset derecesinde iktisad ile düşkün ve pest ahlâklar görünüyor...”

İşte, bu kısa izahdan sonra, İslâm dini tarihinde yıldızlar gibi parlayan büyük şahsiyetlerin, herbirisinin ayrı ayrı evsafı ve mertebeleri olduğu için, bazıları daha çok maneviyat âleminde feyz, sır, keşfiyat, müşahedât ve mü

(3) Mektubat S. 362

nacat içinde terakki etmişlerdir. Bu tarzda giden zatların ekserisi, yaşadıkları asır, onların bu tarz hareketlerine ziyadesiyle müsaid olmuş ve o sahada fevkalâde terakkiyat ve inkişafat kaydetmişlerdir. Ümmet lisanında bunlara Evliya, mesleklerine de tarikat ve tasavvuf denmiş. Bu nurani kafileye kumandanlık eden başta Şeyh Abdülkadir-i Geylanî, Cüneyd-i Bağdadî, Şah-ı Nakşibend, Ebu-I Hasan-ı Şazeli, Mevlânâ Celâleddin-i Rumi gibi zatlardır.

Ümmet-i Muhammed'in (A.S.M.) bir kısım büyükleri de maneviyat ve ledünniyât ilimleriyle meşğuliyetleriyle beraber, ümmet için daha çok menfaatli hizmetlere ağırlık vermişlerdir. Başta dört mezheb imamları gibi... Bunlara da ümmet “müçtehid” veya “imamlar” demişlerdir.

Bir taife de, iki tarafı birleştirerek hizmet etmişlerdir. Yani; hem hakaik-ı diniye hizmeti, hem de esrar-ı tasavvufla meşguliyeti... Bunları da ümmet “Asfiya” diye tavsif etmişlerdir. İmam-ı Gazali, İmam-ı Rabbani gibi zatlar...

Adı ve vasıfları geçen bu keskin nazarlı, nuranî kalbli, hassas ferasetli zevatın temsil ettikleri taifelerin her birisinin çeşitli yönleri ve meziyetleri vardır. Bir tarafları beşerî ve insanî haleti.. diğer tarafları melekûtî esrarda cevelan eden yüce sıfatları...

Üstadın büyük Tarihçe-i Hayatının mukaddemesinde, büyük alim Ali Ulvi Efendi Bediüzzaman'ı birkaç yöniyle tarif ettiği gibi, bizim de aynı minval üzere onu çok çeşitli yönleriyle tarif etmemize imkân varsa da, mukaddeme ziyadesiyle uzayacağından, sarf-ı nazar ettik. Fakat her büyük şahsiyet gibi, Bediüzzaman'ın da müteaddit yönlerinin uzun uzadıya tarifini değil, bir fihriste şeklinde çok kısaca bazı hususiyetlarine işaret etmek uygun olsa gerektir. Ali Ulvi Efendinin yaptığı ta'rifide bu makamda beraber düşünerek fihristeyi arz ediyoruz.

1- Allah'a karşı ubûdiyetindeki samimiyet ve ihlâsı

2- Resulüllah'a karşı muhabbetinin samimiyet derecesi

3- Kur'an'a karşı hürmet ve samimiyeti,

4- Resul-i Ekrem Aleyhisselâtü Vesselâm'ın sünnet-i seniyyesi ve O'nun Âl ve Ashabına karşı telâkkisi ve samimiyet derecesi,

5- Selef-i Salihîne, bilhassa dört mezhep imamlarına karşı hürmet ve samimiyeti,

6- Üstadın ilmî şahsiyeti ve ilimdeki rüsûhunun derecesi,

7- Din için yaptığı cihadının ihlâs derecesi,

8- Tefekkür ve ubûdiyetleri,

9- İstiğna ve ferağatleri,

S: 15

10- İslâm dini ve milliyeti için taşıdığı hamiyet ve gayret derecesi,

11- Takva ve salâbeti,

12- Zühd ve kanaati,

13- Tevazu' ve mahviyeti,

14- Belâlara karşı sabır ve sekineti,

15 İktısadkârlık derecesi,

16- Ahlâk-ı hamide ve kemalât-ı insaniyedeki derecesi,

17- Şefkat ve merhameti,

18- Şecaat ve fedakârlığı,

19- Tazarru' ve münacatları ,

Ve daha bunlar gibi bir Mürşidin, bir Rehberin, bir Hak dâisinin taşıması lâzım gelen hal, hareket ve ahlâk nümunelerini büyük rakamlara çıkarmak mümkündür. Burada sıralanan fihriste gibi, yazılmayan hal, hareket ve seciyelerine, kitabın (Tarihçe-i Hayatın) muhteviyatında rastlanacağı için ve ne mertebede olduklan bilinip ve anlaşılacağından burada bunu böylece bırakıyoruz.

Bir ayet-i kerimede, peygamberlerin hikayeleri hususunda

(*) Fermanı yanında bir hadis-i şeriftete,

Resul-i Ekrem (A.S.M.) Efendimiz şöyle buyurmuş: (4)başka

bir hadiste ise, (5) ifadesi vardır

Ayetin meali: Peygamberlerin kıssalarında muhakakki akıl sahipleri için bir ibret dersi vardır,

Birinci hadis-i şerifin Türkçe meali: “Salih kimselerin anılması günahlara keffarettir” İkincinin manası: “Salih olan kimselrin menkıbeleri anıldığında Allah'ın rahmeti, yani; feyz ve bereketi nüzûl eder, yağar.” İşte biz de Ayet-i kerime ve bu iki hadis-i şerifin rehberliklerinde Hazret-i üstadın evsafını, kemalâtını yazarken; bir Din Alimi, Dinin büyük bir Mücahidi, kahraman askeri, ümmetin bir mürşidi olarak nazara vermeğe çalışacağız. Ta ki Allah'ın dinine ve Resulünün sünnet-i seniyyesine hizmet hesabına olsun. Olsun ki Allah'ın Rahmeti nüzûl etsin.

(*) Yusuf suresi ayet:111

(4) Cami-il-Sagir cilt 2, sahife 81

(5) EI-Esrar-ül Marfua Aliyyu-1-Kari S. 249

Bazı muhaddisler bu hadisin aslı yoktur demişlersede, Imam-ı Gazali hadis olarak kabul etmiş. Meşhur muhaddis, Ibn-i Salâh sıhhatine hükmetmiştir'. Ayrıca İbrahim Hakkı Ma'rifetnamesi'nin 405. sahifsinde onu hadis olarak zikretmiştir.

S: 16

Bediüzzaman'ın hayatı ve onun yüce evsaf ve kemalâtını yazarken, kesinlikle mübalağalı ta'riflerden ve sofiyane şekildeki fazla hüsn-ü zanların te'siriyle mücazefeli tavsiflerden içtinab edeceğiz. Dinin ve nihayet akıl ve imkânın kabul edebileceği nakil ve rivayetleri zikrederken de, imkân nisbetinde şâhitli, ispatlı olarak, bilhassa onun eserlerinden tasdik ve te'yidini gösteren parçaları derc etmeğe çalışacağız.

NEDEN BU KİTABI YAZMAĞA GEREK DUYDUK?

Evet, gerçekten Hazret-i Üstadın hayatıyla ilgili bunca eserler meydanda iken; ve bir kitab, bir mevzu' hakkında yazılmış ve boşluğu doldurmuşsa, aynı mevzu'da yeni kitaplar te'lif etmeğe kalkışmanın bir riyakârlık, bir şöhret, bir menfaat hissi neticesi olduğu ve ihlâslı olamayacağı, büyük islam ulemasından İmam-ı Gazali ve İmam-ı Şa'rani gibi zatlar beyan(6) etmişlerken, neden bunu yazmak ihtiyacını duydun, diye sorulursa, derim ki: Evet, hakikaten bu mevzuda

herhangi bir boşluk mevzu-u bahis değildir. Ancak, kitablaşarak nesl-i âtînin eline geçecek ve me'haz teşkil edecek olan bu eserlerin bazılarında(7) mühim hatalar ve mübalağalar vardır. Bu hataların bir su-i niyyetten geldiğine inanmıyorum. Fakat Bediüzzaman namına tarihe mal olabilecek ve nesl-i âtînin elinde mesned teşkil edecek - ki şimdiden etmeğe başladıhususların aksettireceği lüzumsuz, ama tehlikeli neticeleri düşünüyoruz. Bu yüzden Hazret-i Üstadın hayat safahatının berrak, parlak, net ve sâfî cetvellerine mübalağalar ve yanlış iddialar küdûretinin karışmaması, karışdırılmaması, karışmışsa şimdiden temizlenmesi ve bundan sonra karıştırılmaya engel olma niyyeti, bu fakiri hiç ehil olmadığı halde harekete geçirmiştir... Ve Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin bir yaşından seksenaltı(*) yaşına kadar olan hayatının istikamet, nezahet, iffet ve mübalağalardan âriyet gibi yüksek vasıflrının ta'vizsiz cereyanının şeref ve izzetini olduğu gibi göstermek heyecanı bizi bu eseri yazmaya sevk etmiştir.

(6) Tabakat-ül Kilbra-Şa'rani, sahife 16

(7) Hazret-i Üstadın vefatından sonra yazılanların bir kısmı demektir.

(*) Hicri Takvime göredir

17

TARİH İLMİ NEDİR?

Her bir ilmin, bir fennin bir esası ve bir kaidesi olduğu malûmdur. Teferruat, o ilmin kaidelerine göre tanzim edilir. Târih ilminin de 'bir kaidesi mevcuddur. Bu ilimde iki ana esas vardır. Biri: Vesika... Yani kâğıt üzerine yazılmış, mûtemet kimselerden menkul yazılar...

İkincisi: Rivayet yoludur. Rivayet ise; Kimin kimden rivayet ettiği hususudur ki, çok mühimdir. Yani: Bu rivayet mes'elesinde dikkatle aranacak şey, rivayet silsilesine giren şahısların dürüst insanlar olması şartıdır. Bilhassa rivayet edenlerin avam-ı halk olmayıp, alim olmaları vasfı...

Eğer birtek insan, yalnız bir insandan rivayet ediyorsa, buna hadis ilmine göre "kavl-i âhad" ta'bir edilir. Bu şekildeki bir rivayet, eğer sair emare ve delillerin te'yid ve takviyelerine dayanmıyorsa, mühim mes'elelerde pek saglam bir delil sayılamaz.

Rivayet yoluyla gelen haberlerin sağlamları "Tevatür" denilen bir kaç yolla gelen rivayetlerdir. Bilhassa "Kim söyledi, Kime söyledi? Kimin yanında söyledi, nerede ve ne zaman söyledi" gibi rivayetin tahkiki hususunda büyük mihenktir. Demek ki, tarih ve nakil işinde,edebiyat ve nümayişten çok, sâdeliğe, selamet ve selasete(8) sahih ve sağlam rivayet şekline ve vesikalara bakılır.

Bu mes'elede, İbn Haldun' un Mukadime'sini ve Prof.Dr.Mubahat S.Kütükoğlu'nun tarih araştırmalarında usûl yönündeki "kaynaklarının tenkidi" bölümünü ve Prof.Dr.A.Zeki Velidî Toğanın tarih usül'ünün intikad kritik bölümünü ve usul-ü hadis kitaplarını hatırlatarak kısa kesiyoruz.

(8) Asar-ı Bediiyye -Muhakemat S. 442

GİRİŞ

Hilâfet-i İslâmiye'nin bayraktarlığını uhdesine almış olan Osmanlı Ülkesinin afakında; Hicri on üçüncü asrın başında zuhur eden; ve zamanın ilim ve irfan dünyasına şaşkınlıklar verip ulemanın hayret nazarlarını üstüne çeken; ve henüz çok genç yaşta iken, sît ve şöhreti

memleketin afakını kaplıyarak, "Molla-i Meşhur" "Bediüzzaman" ünvanlarını bihakkın kazanan; tefsir, hadis, fıkıh, mantık, kelâm, hikmet-i İslânıiye ve tarih gibi din ilimlerinde olduğu kadar; felsefe, kimya, biyoloji, coğrafya, astronomi gibi fennî ilim dallarında da zekâ ve karîhasının fıtrî ve İlâhî yüksekliğini ulema-i İslâm ve mektep hocaları yanında tasdik ettiren.. hem amelî ve ahlâk sahasında da velâyet, keramet, feraset, zühd, istiğna, ihlâs, iffet, ferağat, ubudiyyet ve kanaatta.. ve askerlik, zeka, dirayet, cesaret, fedakârlık, hamiyet, hamaset, istikbale nüfuz,siyaset-i alem gibi kemalâtta en yüce mertebelere ulaştığını hayatıyla ispat eden gerçek bir üstad-ı küllün bütün yönleriyle sergüzeşt-i hayatını yazmak, yani mezkür zekâ ve isti'dadiyle, ilim ve irfaniyle, mazhar olduğu ma'neviyatını, makamatını ve vicdaniyyatını da kaleme almak, elbette bizim gibilerin haddi değildir.

Bu gerçeğe -tahmin ediyorum- işaret olsa gerektir ki; Hazret-i Üstad, "Muhakemat" isimli eserinde: "Şahsın üslub-u beyanı, şahsın timsal-i şahsiyetidir. Ben ise gördüğünüz veya işittiğiniz gibi, halli müşkil bir muammayım.:" (ı) demiştir.

Yine başka bir eserinde Arabi olarak:

demiş. Türkçesi: "Hayatıma yemin ederim; ne kadar acip şeyler varsa, benim onlara ulaşmak, onları yaşamak maksadımdır. Böylelikle âdeta ben acaip şeylerin gözlerinde bir acibim" diyen o hakikaten acip ve garip hâlâtla dolu olan hayatı kalemlerle ta'rif edilmez, desek mübalağa etmiş olmayacağız.

(1) Asar-ı Bediiye, sahife; 222

(2) Hutbe-i Şamiye, sahife: 9

S: 20

Evet, onun hayatını kaleme almak, bizim gibiler için,ancak bir dış keyfiyetini tasvir etme ameliyesinden ibaret olur. Yoksa böylesi bir zatın hayatını künhüyle ve bütün yönleriyle tarif etmek, kaleme almak için, ancak bütün eserlerini hayatında sıralamak ve o eserlerini tam manasıyla anlamak ve anlatmakla belki mümkün olabilir. Öyle ise,bizim yapmak istediğimiz şey, onun beşeriyetine ve hayatının dış keyfiyetine ait vak'aları mübalağasız, sağlam bir şekilde kaydetmeğe çalışmaktır. Gerçi hayatının sadece şu beşerî yönü bile insanlık, bilhassa Müslümanlık için baştan sona kadar ibret dersleri, yüce ahlâk örnekleri, fazilet cevherleriyle doludur ki, Hazret-i Üstad, kendisi de hayatında böyle ibret dersleri olacak vak'aları bazı eserlerinde, çeşitli vesilelerle dile getirmiştir. Gerçi o,hayatında geçen vak'aları kendini insanlara sunmak niyetiyle eserlerine kaydetmemiştir. Belki bir hakikat dersi, bir fedakârlık seciyesi zihin ve kalblere zerk edip yerleştirmek için; ve münasebet geldiği zaman dersin o makamına uygun bir vak'ayı kaydetmiştir. Lâkin bize en doğru kaynak bırakmıştır.

Faraza, ileride hayatını yazanlara bir me'haz olsun diye bu vak'aları kasden bırakmış olsa dahi, ne bir günah, ne de bir beistir. Zira bir dâî'nin bir mürşidin,hatta milli bir kahramanın da hayatının bilinmesi şarttır. O zatın nereden geldiği, aslı faslı ne olduğu, hayatında ne gibi safhalar geçirdiği açık ve seçik bilinmelidir ki, ona i'timad veya adem-i i'timad gerçeği meydana çıksın, yaptığı hizmetlere şüpheli nazarlarla bakılmasın diye zarurî icabtan olarak hayat hikâyeleri yazılır. Hatta bazı ulema, kendi hayatlarını kendileri yazmışlardır. Mısır eski Diyanet reislerinden meşhur Muhammed Abduh gibi...

İşte Hazret-i Üstad da, eserlerindeki vak'aları, tarihçesine belki me'haz olsun diye değil, fakat bilâhare bazı müfterî, zalim insanların yalan dolanlarına, yaygaralarına karşı hayatının bilinmesini arzu etmiştir. Şöyle ki;

Evvela: Biraderzadesi merhum Abdurrahman'ın kaleme alıp 1919 senesinde İstanbul-Necm-i İstikbal matbaasında tab'ettirdiği tarihçe, doğumundan Rus esaretinden firar edip İstanbul'a gelişine ve Dar-ül-Hikmet-il İslâmiye â'zâlığına tayin edilişine kadardır. Ayrıca Merhum Abdurrahman Efendi “Lemaat” kitabının arkasında çok kısa bir makale şeklinde, sadece Darül-Hikmet'te a'zâlığı sırasındaki hayatının tercümesini kaydetmiş; Bunun yanında “İşarat-ül İ'caz” tefsirini ve sonra Onuncu Söz'ü(3) ilk olarak tab'eden talebesi meşhur Müküslü merhum Hamza Efendinin kaleme aldığı kısacık bir biyoğrafi de mevcuttur.

(3) Emirdağ 1 sahife. 256

S: 21

Bu üç parça kısacık hal tercümesinden sonra, 1944 senesinde Üstad ve Nur talebeleri Denizli hapishanesinde iken, talebelerin boş kalmamaları için hayatının yazılmasını ve yazılış şeklini ta'rif eden bir mektupla bildirmiştir. Mektup aynen şöyledir.

“Aziz sıddık kardeşlerim!

Hiç münasebet yokken, birden bire hatıra geldi ki: Husrev ve küçük Husrev Feyzi gibi bir kısım kardeşlerimiz, kalemleri her vakit Risale-i Nur'u yazmak vazifeleriyle ülfet ve ünsiyet ettiklerinden, burada vaıifesizlikten sıkılmamak için; Eski Said'in Tarihçe-i Hayatı,hem Eskişehir mahkemesinde hem

bu hadisede ziyade medar-ı nazar olmasından, Yeni Said'in 20 senelik hayatının yarısı Isparta'da geçen kısmı, büyük Husrev ve rüfakasının.. ve Kastamonu hayatı küçük Husrev ve arkadaşlarının muavenetiyle -sonra tanzim edilmek üzere - notalar tarzında yazılsın. Risale-i Nur'un bir nevi Tarihçe-i Hayatı yazılmış olur. Hem fikri eğlendiren bir meşgale olur, diye tahattur ettim. Sizin reyinize havaledir. Eğer Hizb-i Nûrî elimize geçse, ben de Husrevler gibi onun tercümesiyle vazifedar olurum İnşaallah."(4)

Said-i Nursi

İşte Üstadın hayatının bu döneminde Tarihçesinin yazılmasının mebde'i böyle bir ihtara binaen başlamış oluyordu. Hazret-i Üstadın bu arzusunun, Denizli hapsinde bir çalışmaya mebde' olup olmadığını bilmiyoruz. Çünki, bu mektuptan başka elimizde bir vesika yoktur. Fakat az bir müddet sonra,Denizli hapishanesinin bir meyvsi olan "Meyve Risalesi" te'lif edilmekle, bütün Nur talebeleri onunla ve Üstadın müdafaalarıyla meşgul olduklarını ve bunları çoğaltarak, hem hapishane dahilinde hem haricinde neşr ettiklerini görüyoruz.

Denizli hapsinden beraet ederek çıktıktan ve mecburî iskânla Emirdağı'nda ikamet ettirildikten sonra, Üstad Hazretlerinin hapisteki ihtarlı arzusunu ve mektupla iş'ar buyurdukları emri talebelerine tekraren hatırlatmak istediğini görüyoruz. Aynen şövle:

(4) Denizli mektupları elyazması (Zübeyr ağabeyin kitabı) S. 35

: S: 22

"Salisen: Hapishanede Husrev ve Feyzi'ye demiştim; "Ispartada geçen, Risale-i Nur noktasından Tarihçe-i hayatı Husrev yazsın, Kastamonu'daki hayatımı Feyzi yazsın. Ta Risale-i Nur'un bir nevi tarihçesi olsun" diye tensib etmiştim. Şimdi İhtiyarlar Risalesinin ricaları içinde, Onbeşinci Rica, Isparta ve Eskişehir hayatı.. ve Onaltıncı Rica "Kastamonu ve Denizli imtihanlarının mahiyetlerini göstermek için muhtasar bir fihriste, mücmel bazı esasları yazmak niyet ettim. Ta Husrev ve Feyzi'ye esas olsun. O iki ehemmiyetli Ricaları onlar(5) yazsınlar."

Said-i Nursi (6)"

İşte birinci Emirdağ hayatının ilk yılında yazılan bu ikinci emirname üzerine, Isparta cenahının, yani Tarihçe-i Hayatın birinci bölümü ile vazifelendirilen Husrev ağabey ve arkadaşlarının, Risale-i Nur'un sair mühim neşriyatıyla meşgul oldukları için,tarihçe mevzuunda herhangi bir faaliyetleri görülmemiştir. İkinci cenah olan Kastamonulu Feyzi Efendi ve Taşköprülü Sadık Bey'in bu işe ciddiyet ve titizlikle el attıklarını,bilhassa kahraman Sadık Bey'in bu işi tamamen yüklendiğini görmekteyiz. Sadık Bey(7) Üstadına bu konuda sualler soruyor ve mektuplar yazıyordu. Sadık Bey'in, Tarihçe-i Hayatın terkibi hususunda Hazret-i Üstaddan sorduğu sualler ve Üstadın verdiği cevapların bir kısmı şöyledir:

"... Üstadımız efendimiz tensib buyururlarsa,Risale-i Nur'un şahs-ı ma'nevîsi tarafından, ne derece ağır ve elim şerait-i hayatiye altında bir mücahede-i kübra ile meydana geldiğini, müştaklarına ve gelecekteki Risale-i Nur talebelerine hem bir menakıb,hem bir rehber ve nümune ve hem de bir düstur-u mücahede-i diniye-i İslâmiye olmak ve bir araya toplayarak bir risale olması için,fikr-i acizanemi Hazret-i Üstadımın afuvlarına iltica ederek arz ederim.

1- Merhum ve mağfur Abdurrahman Efendi hazretlerinin neşir buyurdukları üstadımız efendimizin tarihçe-i hayatları,

2- İki Mekteb-i Musibetin şahadetnamesi,

3- İhtiyarlar Risalesi'nin üstadımızın tensibiyle buyuracakları ricalar,

4- Eski Said'in Yeni Said'e inkılabı

(5) Bilahare mezkûr Ricaları da Hazret-i üstad te'lif etmiştir. A.B.

(6) EI yazmısı (benim) Emirdağ Lahika Mecmuası S.60-61

(7) Sadık Bey, Plevne kahramanı meşhur Sadık Paşa'nın (1813, 1893) öz torunudur. (1902)'de Kastamonu Taşköprü kazasının Kadıköyü'nde doğmuştur. 1971 senesinde, aynı köyde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. R.H. Son Şahidler C.2, S. 135

23

5- Üstadımızın Ankara'ya teşrifleri ve Meclis'e hitabeleri ve Reis-i Cumhurla münakaşaları,

6- Isparta mektuplarından Risale-i Nurun Menakıbına ait parçalar veya tamamı,

7- Eskişehir mahkemesi müdafaanamesi ve hapishanesi mektuplarından parçalar veya tamamı,

8- Üstadımızın Kastamonu'ya teşrifleri ve Kastamonu mektuplarından parçalar veya tamamı,

9- Denizli mahkemesi müdafaanamesi ve hapishane mektuplarından parçalar veya tamamı,

10- Emirdağ mektuplarından parçalar veya tamamı,

11- Umum lahikada, taharriyat ve ta'kibatlara ve Risale-i Nur'a ait İkramat-ı İlahiyyenin beyanları gibi, gerek Risale-i Nur'un ve gerekse şahs-ı maneviyesinin tarihçe-i hayatını açıklayan mektubat ve fıkralar,

12- Mehmed Feyzi Efendi kardeşimizin yazdığı yazı(8) ve merhum ve mağfur Hasan Feyzi Efendi kardeşimizin Risale-i Nur ve şahs-ı manevisi hakkında yazdığı medhiyye ve daha bendenizin bilemediğim ve görüp okuyamadıgım Risale-i Nur'un şahs-ı manevisinin hayatına dair yazıların sıra ve seyr itibariyle yazılacak yerlere, efendimizin' işaret buyurarak bunların bir küll halinde toplanmasına ve üstadımızın tetkiklerinden sonra, gerek makina veyahut matbaa ile intişar ve teksirine; ve mukaddes Risalenin (Yani, tarihçe-i hayat kitabının) daha tafsilatlı olması için, Üstadımız efendimizin bu hususta işarat ve emirlerine intizardayım...

“Taşköprülü fakir, hakir, imdad-ı maneviyelerine

çok muhtaç talebeniz

M.Sadık(9)”

(8) M. Feyzi Efendi'nin yazdığı yazı ise, Üstad hazretlerinin Kastamonu ve Denizli hayatiyle ilgilidir. Bu kitabın Emirdağ hayatı safhasında yaıılmıştır. A.B.

(9) Emirdağ el yazması S. 215

S: 24

Sadık Bey'in bu mektubunun 12. maddesinde- görüldüğü üzere-mektubun Hasan Feyzi Efendi'nin vefatından sonra yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Merhum Hasan Feyzi'nin vefatı 13 Kasım 1946'dır. Feyzi Efendinin: “Saniyen: Üstadımızın tercüme-i halini merak edenlere deriz ki..: yazısı da, mektup tarihinden evvel yazılmış olduğunu gösterir. Bu durumda, herhalde bu yazışmalar Afyon hapsinden evvel 1946-47 seneleri içerisinde cereyan etmiştir.

Hazret-i Üstad ise, merhum Sadık Bey'in, tarihçenin terkibi konusunda düşündüğü fikrini tasviben şöyle cevap vermiştir:

“Salisen: Kastamonıı havalisinin kahramanı ve Nur dairesinin Bahadırı kardeşimiz Sadık Bey'in şuhur-u selase ve leyle-i rağaibini tebrik ve biçare kardeşinizin ma'nevî tarihçe-i hayatını daha geniş bir tarzda bir mecmua tarzında neşrine dair fikrini çok güzel gördük, Barekallah dedik. Zaten eskiden düşündügümüz tarihçe-i hayat “Sirac' ün-Nur” namını aldı. Bu yeni şekildeki mecmua, Sadık'ın ve Mehmet Feyzi'nin hissesine düşüyor.O mecmuayı onlar çıkarmaya haklarıdır. Kahraman Nazif de yardım etmeli.

Fakat on iki aded parçalarda, onlar münasib görmedikleri cümleleri kaldırmasına onlara izin veriyorum ve ıslahını da onlara havale ediyorum. Hususan eski Divan-ı Harb-i Örfîdeki müdafaatın, Risale-i Nur mesleğine uymayan bazı cümleleri tayyedilsin.. ve Eskişehir müdafaatında da kardeşlerimizin hatırı için pek yumuşak ve müsamahakârane ta'birat, ta'dil veya tayyedilsin.. Ve denizli müdafaatındaki tekerrür eden cümleler ihtisar edilsin. Hem taksim-ül a'mel suretinde Sadık ve Fevzi'ye yardım için, bazı has kardeşlerimiz o on iki parçadan bir parçayı bulsun, yazsın, onlara versin.. Ve daha yağlı kâğıda yazılmadan ben de bir defa görsem münasiptir. Size havale ediyorum. Siz daha iyi bilirsiniz...” (10)

Dikkat edilirse, Hazret-i Üstad, şu cevabında, ilk başlarda tarihçe için “Ma'nevi Tarihçe-i Hayat” veya “Sirac'ün-Nur” diye isimlendirmişken, Sirac-ünNur mecmuası çıkınca, artık o isim onda kaldı. Ayrıca talebelerine geniş tasarruf izni vermektedir ki, talebelerine karşı kemal-i itimadını gösteriyor. Zaten onun bütün talebeleri i'timada şayân insanlardır.

Merhum Sadık Bey, üstadın bu cevabından sonra, üstadına ikinci bir talebname gönderiyor. Bir kısmı şöyledir: “... Üstadımız Efendimizin emirleri mucibince, Kastamonu'ya giderek Mehmed Feyzi Efendi kardeşimizle bil-istişare, İnebolu'da Nazif Efendi ve sair kardeşlerimizin çalışmakta oldukları

(10) Emirdağ-1 el yazması S. 215

S: 25

kudsî vazifelerine nakîsa vermemek için, Siracü-n-Nurun yazı işini üzerime aldım. Talebelikteki liyakatsizlik ve aczimle beraber, Siracü-n-Nurun bir araya toplanmasını, benim gibi hakire havale buyurmanızın şükranını ödemek haddimin çok fevkinde olmasıyla beraber; Üstadımız efendimizin bu hususda nazar-i müsamahaları, semahat ve şefkat ve lütufkârlıklarının en büyük delilidir.

Üstadımız Efendimizi ba'zı hususlarda rahatsız ve iz'aç edeceğimden hâk-i payinizden öperek istirham ederim:

1- Üstadımız Efendimiz Şâm-ı Şerif'e teşrifleri ve bu seyahat hakkında bir nebze malûmat.. ve Hutbe-i Şamiye'nin ya üstadımız tarafından veya üstadımız ruhsat buyururlarsa, Mehmet Feyzi Efendi kardeşimiz tarafından tercüme edilerek, icab eden noktaları.. Ve Selanik'e teşrifleri.. Ve Ayasofya hutbesi.. ve Medreset-üz-Zehra ser- müderrisi Hasib Efendi ile mükâleme.. ve İstanbul'dan Van'a.. Ve Van'dan Ankara'ya.. Ve Ankara'dan Van'a.. Ve Van'dan Isparta'ya teşrifleri gibi Siracü-n-Nuru aydınlatacak ve evvelce arz ettiğim on iki bende ilaveten bu malümatları hangi menba'dan alabileceğimizi.. Ve üstadımızın hâl-i hayatının altmış senelik harika ve bedi' mücahade-i kudsiyesini beyan edecek "Siracü-n-Nur" ne kadar tafsilatlı olursa müstensiblerini ve okuyucularını o kadar memnun ve müstefid edeceginden, kaleme alınmayan vakayi' için Üstadımız Efendimize vereceğimiz zahmetten dolayı, biz aciz talebelerini afv buyurarak lütuf buyurmalarını hâk-i payinizden öperek rica ve niyaz ederim. Sevgili üstadım efendim hazretleri

Fakir, hakir, aciz, imdad-ı manevilerine

çok muhtaç talebeniz

Mehmed Sadık(11)"

NOT: Sadık Bey'in bu mektubunun haşiyesinde ise, Tarihçe-i Hayatın bölümleri hakkında düşündügü fikrinin Üstad tarafından tasvip görüp görmediğini istifsar ediyor.

(11) Emirdağ-1 el yazması S. 265

S: 26

Sadık Bey, bu ikinci mektubunda Üstadın hayatının çok mühim noktalarını soruyor. Mesela Medresetüz-Zehra'nın baş müderrisiyle mükâlemesini biz hiç bilmiyoruz, nedir?(12) Bize karanlık noktadır. Mektubtaki "Siracü-n-Nur" ta'birleri yine Tarihçe-i Hayattır. Fakat mektup çok önemli noktaları havî olmasına rağmen, Üstad hazretleri istenilen cevapları vermiyor. Belki de mübarek şahsiyetine taalluk eden mes'elelerin kendisi tarafından nazara verilmek istenmediğinden mi bilmiyoruz, mektuba çok kısa bir cevap veriyor ve aradığı malûmatı yine ona havale ediyor.

Üstadın cevabî mektubunun bu bölümü şöyledir: "Salisen: çok çalışkan ve kahraman kardeşimiz Sadık Bey'in çok ehemmiyetli mektubuna çok uzun bir mektubla cevap vermek lâzımdı. Fakat maatteessüf şimdilik halim ve vaziyetim, hususan rahatsızlığım müsaade etmiyor. Benden yardım istediği izahatı vermeye halim müsait değildir. Yine ona ve Mehmet Feyzi'ye havale ediyorum. Mümkin olduğu kadar o tarihçe-i hayatı yazarlar... (13)"

Mektubun bundan sonraki bölümü,yeni harf Emirdağ-1'de mevcut olup devamında (Üç cebbar kumandanlara karşı tavrı ve onların adeta Eski Said'den korkmaları...)'nın hikmetini beyan eder.

İşte Sadık Bey ile Hazret-i Üstad arasında Tarihçe ile ilgili- mektuplaşma ve müzakere böylece sona eriyor. Bundan sonra Sadık Bey ve Mehmet Feyzî Efendi'nin çalışmalarını ne kadar ilerlettiklerini bilmiyoruz. Fakat Afyon hapsine pek yakın bir zamana rastlayan Üstad'ın bir mektubunda, Ispartalılara şöyle hitap ettiğini de görüyoruz:

"Aziz kardeşlerim:

Madem Keramet-i Gavsiyenin çoğu imzalarınızla tasdik edilmiş, elbette siz Keramet-i Gavsiye'de istediğiniz ta'dilatı yaparsınız. Kısaltabilirsiniz. Ehemmiyetsiz tahlilatı kaldırabilirsiniz. Hem Sikke-i Gaybiye'de, hem ma'nevî Tarihçe-i Hayatta -ki Sadık ve Feyzî çalışıyorlar- Nur'un mesleğine ve izzetine yakışmayan cümleleri veya geçmiş zamana mahsus ihtiyatkârane ve müsamahakârane kelimeleri ve medar-ı i'tiraz olan zaif işaretleri tayyedip kaldırırsınız ve Sadık Bey'e de haber verirsiniz.”(14)

(12) Eğer bu baş müderris Cami-ül-Ezher reisi şeyh Bahid Efendi ise, o zaman mechulumuz degildir.A.B

(13) El yazması Emirdağ-I S. 260

(14) El yazması Emirdağ-1 S. 299

S: 27

Anlaşılan Tarihçe-i Hayat işine, bilâhare Ispartalılar da el atmışlar. Bu mektubunda da Hazreti Üstad genişçe tasarruf iznini vermektedir. Ancak tam bu sırada Afyon hapsi hadisesi meydana çıkıyor ve tarihçenin yazılması ve neşri öylece kalıyordu.

Yine Tarihçe ile ilgili olarak, aynı sene içinde Erzurum'un ilk dönem milletvekillerinden, Hazret-i Üstadın eski bir dostu Mehmed Salih Yeşiloğlu da Üstadın tarihçesi ile yakından ilgileniyor. O da Hazret-i Üstad'dan -Sadık Bey gibi- bazı aydınlatıcı bilgiler istiyor. Merhum Salih Yeşil'in üstadımızla mektup laşmaları uzundur ve münteşir ve gayr-ı münteşir Emirdağ lahikalarında kayıtlıdır. Bunlardan sadece çok enteresan bir parçayı buraya almakla iktifa etmek istiyoruz. Tafsilatını arzu edenler Emirdağ-1 mektuplarının aslına müracaat etsinler.

Salih Yeşil'in Üstadımızdan sorduğu onbir sualdir:

“Muhterem Üstadım!

Sizin hakkınızda şair-i merhum Mehmet Akif Bey ile Darül-Hikmet-i İslâmiye a'zalığında bulunmuş olan merhum Mehmet Şevketî'den dinlediğim kıymetli notlarım vardır. Hal tercümelerinize o zatlardan topladıklarımı yazmak mecburiyetinde kaldığım için lütfen suallere kısa kısa cevap yazınız, kendi namıma yazacağım hal-i vasiyetnamenizi arzu ettiğiniz kadar mufassal yazmakta emir sizindir.

Mehmet Salih Yeşiloğlu

Sualler: I- Cenab-ı Hak sizi hangi tarihte ve nerede dünyaya getirdi?

2- Babanızın ve büyük babalarınızın adını ve mesleklerini lütfen yazınız.

3- Kimlerden, nerede ders okudunuz? Ve nerede kimlere ders okuttunuz?

4- Van Valisi Tahir Paşa'nın konağında ne kadar kaldınız? Ve o zata ne okuttunuz?

S: 28

(Meşrutiyetin ikinci senesinde (15) Erzurum'a Vali olarak gelen Tahir Paşa merhum, bir Ramazan iftarında sofra başında sizin meziyetlerinizden uzun uzadıya birşeyler anlatmıştı.)

5-Meşrutiyet'in i'lânından kaç ay evvel İstanbul'a geldiniz? İttihadçılar, halka nasihat için sizi Selanik'e götürmüşlerdi. Selanik'ten sonra sizi Rumeli'de hangi şehirlerde gezdirdiler?

6- Balkan Harbine iştirak ettiniz mi?

7- Umumi harpte nerede esir oldunuz? Ruslar size hangi şehirlerini gezdirdiler? Hakkınızda ne gibi muamele yaptılar? Tazyikde, hakarette bulundular mı?

8- Hangi tarihte esaretten firar edip, hangi tarihte İstanbul'a geldiniz? Ve hangi tarihte Dar-ülHikmet-il-İslâmiye aliyesine a'za oldunuz?

9- Milli Meclis'in ilk devresinde Ankara'ya geldiğiniz zaman, evvela hürmete, bir hafta sonra da meclis teneffüs salonunda ve soba başında "Abdest, Namaz, Cenab-ı Haktan yardım isteyiniz " sözlerinizden dolayı Reis-i Cumhurla münakaşadan sonra, Ankara'dan uzaklaştıktan sonra, ilk olarak nereden nereye nefy oldunuz?. Ve ol vakit, Diyanet Riyaseti tarafından bir emre müsteniden size Vâizlik nâmiyle elli lira maaş tahsis edilmiş iken, bu maaşı neden kabul etmediniz?

10- Hangi şehir ve kasabada iken, yazdığınız kitaplar bahanesiyle, Eskişehir'e sevk ve mahkûm oldunuz? Ve kaç sene hapiste kaldınız? Ve hapisten çıkarıldıktan sonra nereye nefy oldunuz?

11- Kastamonu'dan kimin ihbariyle hükümet sizi Denizli'ye, cezaevine sevk etti? Kaç ay hapishanede kaldınız? Hapsinize sebep olan kitaplar tedkik olunup muzır olmadıkları anlaşılmakla, hükmen serbest bırakıldıktan sonra, o hayatınızın mahsulü olan eserleriniz size iade edildi mi? Lütfen pek kısa bu suallerin cevabını yazınız.(16)"

İşte merhum Salih Yeşil'in bu onbir adet mühim sualleri de maalesef Hazret-i Üstad tarafından -şahsî hayatıyla ilgili olmasından- tam bir cevap ile karşılanmamıştır. Yalnız Üstad birkaç umumi maddeyi yazarak cevap vermiş. Bu maddeler Emirdağ-ı-lahikasında ma'lum olan: "Aziz sıddık kardeşim, bu fani dünyada hamiyetli ve ciddî bir arkadaşım!" başlıklı mektuptadır.

(15) Meşrutiyetin 2. senesi 1910 tarihidir.

(16) Emirdağ Dosyası: 161-Müteferrik mektuplar dosyası No: 2

S: 29

Merhum Salih Yeşil'in mektubunun sualler bölümünde Merhum Mehmed Akif ve Dar-ül Hikmet a'zası Mehmet Şevketî (17) Efendi'den bizzat dinlediği mühim notlarının varlığından bahsetmiş.. Ve üstadın hal tercümesini bu zatların verdikleri malûmata bina ederek yazacağını yazmış. Demek ki, merhum Mehmet Akif ile Mehmed Şevketî Efendi'nin, Hazret-i Üstadın hayatiyle ilgili çok şeyler bildikleri anlaşılıyor. Nitekim Salih Yeşil, o zamanın iç işleri Bakanı Hilmî Uran'a yazdığı bir mektubunda, Hazret-i Üstad için Mehmet Akif in sözlerini şöylece kaydetmiştir:

"Şair-i meşhur Mehmet Akif Bey merhumun rivayetine nazaran; Mısır'ın en ma'ruf ulemasından olan ve Garb'ın müteaddit lisan ve felsefesine âşina bulunan Üstad-ı A'zam Abdülaziz Çaviş'in, yirmi küsûr sene evvelisi "EI-ehram" ceridesindeki "Said hakkında" yazdığı "Fatîn-ül-Asr" başlıklı makalesini okuyan ve kendisiyle bizzat görüşen ilim adamları, bu zatın ilmî kudretini ve İlâhî mesleğini takdir edebilirler...(18)"

İşte böylece, tarihçe-i hayatın yazılma işi için Hazret-i Üstadla müşavere ve müzakereler sürmekte iken, Afyon hapsi hadisesi zuhûr etti. İki buçuk sene kadar bir zaman onu te'hire

uğrattı. 1950 senesi ortalarında bu çalışmalar yeniden canlandı. Bu defa Üniversiteci Nur talebeleri el attılar ve çok kısaca bir tarihçe yazdılar. 1951'de İnebolu evvela yeni harfle daktilo edip teksir makinesiyle 530 adet çıkarttı. 1952'de ise, yine hem İnebolu, hem Isparta bunu eski harflerle ve teksir makinesiyle çoğalttılar. Aynı senede Eşref Edip Bey Üstadın bazı fotoğraflarını da elde edip, yazılanları bir derece piyasa lisanına uygulıyarak tab' ettirdi.. Ve nihayet 1958'de Üstadın Büyük Tarihçe-i Hayatı Ankara'da basıldı. Cenab-ı Hak cümlesinden razı olsun. Amin...

Bu uzun izahlardan sonra şunu deriz ki; Hazret-i Üstad'ın büyük tarihçe-i hayatını hazırlayan Bediüzzaman'ın hizmetkârlığı gibi ulvî bir şeref ve keramete mazhar olmuş sadık Nur talebelerinin, aynı kitabın(*) giriş

(17) Mehmet Şevketi (1787-1934) istanbul'da dogdu. Dini ilimlerin ikmalinin yanı sıra; Türkçe, Arapça, Ingilizce, Almanca ve Frarısızca dillerini bilirlerdi (Son Devrin Islam Akademisi Darül Hikmet-il Islamiye S. 176)

(18) Emirdağ-1, S. 153

(*) YAKINDA BÜYÜK BİR TARİHÇE-İ HAYAT YAZILACAK. Emirdağlı Merhum Mehmet çalışkan ağabey H.z. Üstaddan rivayet ederek şöyle demiştir:

Hz. Üstad, Neşredilen Tarihçe-i Hayattan sonra (Büyük Tarihçe) "İnşallah yakında büyük bir Tarihçe-i Hayat yazılacak” (Bkz: Son şahitler-4 Sh.62)

Bu münasebetle: Birkaç defa Merhûm Tahiri Mutlu ağabeyden duymuştum ki, demişti:(*) “Büyük Tarihçe-i Hayat hazırlanırken, bir kardeşimiz(ismini yazmaya gerek duymadım) Tarihçede hz. Üstadın hususi hayatının bazı vak'alarını lüzumsuz görerek, Kalemle Çizip Çıkarıyardu. tam o esnada üstad hz. leri hiddetli bir şekilde odamıza girdi ve eliyle bir şeyler çizer gibi yaparak: "Nedir böyle, böyle!.. Bunlara Masonlar dahi itiraz edemez" dedi.

(*) Ayni bu meseleyi, Bayram YÜKSEL ağabeyin bana yazdığı bir mektubu da teyid etmektedir.

S: 30

kısmında; ileride dâha geniş ve tekmil edici tarihçe-i hayatların yazılmasını tavsiye etmeleri ve o kapıyı açık bırakmaları ve Üstad'ın vefatından sonra yazılan tarihçeleri memnuniyetle karşılamaları, bizim bu vâdideki çalışmamızda cesaret ve hareket kaynağı olmuştur.

Mukaddemede de arz ettiğimiz veçhile; bazı mübalağaların ve ziyadeliklerin, ilmî ve mukni' cevapları bulunup verilmesi için, bu çok ağır ve muazzam mes'eleye girişmiş bulunduk.

Bu çalışmamızda; ba'zı ehl-i siyaset ve ehl-i dünyanın hayatlarının bir yönünü yazmak yasak.. Öbür yönünü yalan ve mübalağalarla şişirmek gibi Haşa- değil, bil'akis doğumundan vefatına kadar hiçbir tarafını gizlemeden, aslında gizlenmesi mümkin olmayan, güneş gibi âyan-beyan meydanda olarak, pürüzsüz, zikzaksız, iffetli ve nezahetli, masum bir hayatın bütün etrafiyle seyrini yazmak emelimizdir.

Bu çalışmamızda esas alınan kaynak eserlerin en başta geleni, Hazret-i Bediüzzaman'ın bizzat kendi eserleridir.

İkinci derecedeki kaynak rehberimiz ise; Üstadın en yakın akrabalarından; başta biraderzadesi merhum Abdurrahman'ın ve küçük kardeşi Merhum Molla Abdülmecid Efendilerin

yazdıklarıyla, yine üstadın mukarreb ve havassı olan Nur talebelerinin müşahedeye dayanan rivâyetleridir.

Üçüncü derecede me'hazımız da, kendisi hayatta iken, hal tercümesiyle ilgili olarak yazılan kitaplardır. Bilhassa kendisinin bizzat ilgilenip tanzim ettiği büyük Tarihçe-i Hayat kitabıdır.

Üstadın vefatından sonra, hayatıyla ilgili yazılan eserler ise; mukayese ve mihenge tabi' tutulduktan sonra, sahih olan kısımları ve Nur talebelerinin hatıraları dördüncü bir kaynağımız olacaktır.

Bunların dışında, menkıbelere ait rivayet yollu kısımları, hadis usulü ilmine göre; dürüst, şahitli ispatlı, mekânı ve zamanı muayyen olanları seçmiş bulunmaktayız.

Tevfik ve Hidayet Allah'dandır....

Abdulkadir Badıllı

S: 31

İKİNCİ BASKISI MÜNASEBETİYLE

Kitabımızın ikinci baskısında önsöz ve giriş kısımlarına ilave edecek bir şey yoktur. Sadece medar-ı şükran bir hadise ile, kitabın kaynakları ve içindeki mevsûk va sadık menkıbe rivayetleri hakkında bazı izahatlarda bulunmak isterim.

MEDAR-I ŞÜKRAN HADİSE

Kitabımız Timaş şirketi hizmeti ile ilk baskısı yapılıp üç seneden beri yayınlanmaktadır. Her kitap hakkında, çıktıktan sonra, lehte aleyhte bazı kıyl-u kaller olması normaldir. Hatta aleyhinde reddiyelerde neşredilebilir. Amma Allah'a şükür, kitabımız hakkında bir çok teşekkürler ve samimi takdir hislerini ifade eden mektup ve telefonlar aldığımız halde, aleyhinde olarak hiçbirşey bize ulaşmış değildir. Değersiz fısıltılar nev'inden bazı dedikodular duyduksa da, aleyhînde olarak hiçbirşey bana aksetmemiştir. Bu hal ise, bizim fevkalade ilmî iktidar ve meziyetimizden değildir. Kaynak ve sermaye Üstad Bediüzzamanın olduğu ve ayrıca da tab'ından önce ağabeylere okutarak istişare ile tab'ı ve neşri gerçekletiği içindir.

İkinci Sebeb: Bu kitab, benim kendi iman ve vicdanımla gayet mütmain olarak sadece Bediüzzamanın hayatı, cihadı, hizmeti ve mesleğinin esasları dahilinde, şahsî hiçbir his ve heves bulaştırmadan a'zami titizlik içerisinde mezkûr hukuklara riayet ederek yazdığıma olan kat'î kanaatımdır. Kitab, neşir olduktan sonra, üç defa baştan sona kadar harf harf okudum. Risale-i Nurun mesleğine mugayir, Hazret-i Üstadın aziz ve şerif hayatına münafî hiçbir şey görmedim. Dolayısıyla tenkide medar olacak hiçbir nokta gösüme ilişmedi. Bir başkasıda ilmî bir tarzda herhangi birşey söylemedi ve ya yazıp göndermedi. Öyleyse -Sermaye ve mal sahibi Hazret-i üztad Bediüzzaman olduğundan -basit bazı düzeltmeler dışında ondan kırpacak veya traş edecek birşey yok demektir.

Bediüzzaman gibi büyük müceddid, müçtehid, muhdî ve mücahid za

S: 32

tın hayatı yazılırken, onun ilk çekirdeklik durumu ve fırî menşei ne sie nasılsa, olduğu gibi yazılması icab ettiği ve mutlaka zaruri olduğu gibi; Nurani ve pek muhteşem ve muhit bir ağaç halini alan hayatının tekemmül safhalarıda, yine aynen ve olduğu gibi ve te'vilsiz olarak yazılır ve yazılmalıdır. İşte bu kitap benim samimi vicdanım ve imanımla bunu böyle yaptığına kaniim. Hak, hakikat ve hukuk ne ise, nasıl icab etmişse ve onun fıtrî çekirdekliği

ve menşei neyse.. ve keza o hukuklar neyi icab etmişse; te'vilsiz şekilde ona müraat edilmiştir. Aynı zamanda, onun şeceredar ve semeredar olan tekemmül âvanları da aynen ve harfiyyen ve bu hukukların istilzam ettiği kaziyeler neyse, olduğu gibi te'vilsiz ve tekellüfsüz olarak kaydedilmiştir. Bunun aksini söyleyen varsa hemen meydana çıkmasını ve söylediğini sibat etmesini bekliyor ve istiyorum.

KİTABIN KAYNAKLARI

Bu kitabın dip notlarında kaynak eserlerin isim ve sahife numaraları verilirken birçok matbu' ve münteşir eserlerin ismi verildiği gibi; matbu' ve münteşir olmayan bazı kitap, defter ve dosyaların isimleri de geçmektedir. Bunların ekserisi benim hususi arşivimde bulunan şeylerdir. Mesela: “Denizli - Afyon dosyası” ve “Emirdağ-1 müntehab dosya” ve “Emirdağ-2 müntehab dosya” ve mesela “Yırtık cilt Hadiseler dosyası” gibi dosya ve tomarların isimi geçtiği gibi; el yazma halinde bulunan Barla, Kastamonu ve Emirdağ Lahika mektupları asıllarını ihtiva eden kitapların isimleri de geçmektedir. Mezkûr dosya ve kitaplarda pek mühim vesikalar bulunmakta ve Hazret-i Üstadın hayatı için çok değerli belgelri ihtiva etmektedirler.

Bu belge ve vesikaların mufassal olan bu kitaba derci zaruri idi. Dip notlarda isimlerinden söz etmek zaruretide vardı. Bunların dip notlara ancak ismlerini böyle verebilirdim. Hepsi yanımda mahfuzdurlar. Görmek isteyenlerede her zaman gösterebiliriz.

RİVAYETLİ MENKIBELER

Kitabımız, büyük islam alimlerinin Siyer ve Tarih Kitapları usul, tertip ve üslupları tarzında hazırlandığından, Hadis ilmindeki belge ve vesikalar mahiyetini taşıyan sahih rivayetli menkıbelere fazla önem verilmiştir. Hz. Üstadın hayatının her hadisesi hakkında, eğer Üstaddan gelen yazılı belgeler varsa, birinci derecede onları, sonrada sair rivayetli hatıra ve belgeleri.. Eğer Hz. Üstaddan yazılı vesikalar bulunmamaşsa, sadece o rivayetli

S: 33

(ama müşahadeye dayanan rivayetleri) menkıbelere dayandırılmıştır. Bence Tarih ilmi de budur ve sağlam yol da bu tarzdır.

Menkıbeli, hatıralı rivayetler, 1. baskı kitabımıza çokca girdiği gibi, 2. baskıya, elde edilen yeni hatıralarda dercedilmiştir. Hem birinci baskı, hem ikinci baskıda dercedilmiş mezkûr menkıbeli rivayetlerin mutlak ekseriyeti Nur talebelerinden gelmektedir.. Ve bunların ekserisini N.Şahiner beş cilt “Son Şahitler” eserlerinde sağlam bir şekilde belgelendirerek neşrettirmiştir. Burada Necmeddin Şahiner kardeşime teşekkürlerimi kaydetmeyi bir borç addediyorum. Sahih rivayetli menkıbelerin bir kısmıda ben kendim tesbit etmişim.

Gayemiz, yegane gayemiz: Hz. Bediüzzamanın hayatını sağlam temeller üstünde sadık belgeler ile alem-i islama sunmaktır.

Ümidim kavidir ki; Hazet-i Bediüzzamanın harikalar manzumesi olan adım adım hayatını.. ve bir kahraman-ı İslam olan pek muazzam ve cihan-şümul mücahedelerinin ünvanını.. ve bin seneden beri İslam Milletlerinin hallini bekledikleri pek çok Kur'anî, akidevî ve İslamî mes'elelerin tılsımıyyet cihetlerini keşfedip ortaya koyan alem-şümul dava ve mesleğinin bir enmuzecini.. ve Kur'an ve İslam'dan aldığı gayet kudsî ve pürüzsüz meslek ve meşrebinin bir haritacığını şamil ve muhit bulunan bu kitap; ve sermaye ve kaynakça yine tamamen onun malı olan bu eser; Bir gün gelir, ilmî mahfellerde medar-ı nazar olur ve me'haz ve mesned eser olarak layık mevkiini ihraz eder.

Yine kat'iyyen ümitvarım ki; her nekadar bu gün aleyhinda bazı değersiz ufak-tefek dedikodular duyulmakta isede, ehl-i ilim ve tahkik olan Nur talebeleri.. ve Üstadlarının Hayat ve hizmetlerinin adım adım bilinmesine meraklı zevat; şimdiki pek basitane ve hissiyatpervarane olan yersiz dedikodu tarzındaki fısıltılar ve vesveseler perdesini yırtacak, ilim ve tahkik süzgecini eline alacak, engin tefekkür ve mülahazalarla onu tartacak ve süzecek.. ve şu herbir sahifesine - yazılırken - çok gözyaşları değmiş olan; ve Üstadlarının Tarih-i Hayatını yüzer delil ve bürhanlar üstüne vaz'edip Kuran ve dolayısıyla yüzer defa manen Hazret-i Üstad'ın onayından geçen bu kitaba yabancı gözüyle bakmayacak ve müttehem nazarıyla şaibelendirmiyecek.. Belki gayet mutmain ve emin olarak heryerde onu koyacak ve her zamanda okuyacaktır. İnşaallah!

ABDÜLKADİR BADILLI

S: 34

S: 35

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞUMU, ÇOCUKLUK DEVRESİ

ve

TAHSİL HAYATI

S: 36

S: 37

BEDİÜZZAMAN SAİD-İ NURSİ'NİN DÜNYAYA

GELECEĞİNİ KEŞFEN HİSSEDİP HABER

VEREN BÜYÜK VELİ İNSANLAR

Bediüzzaman Said-i Nursi, şu dünya menziline ayak basmaya yaklaşırken veya ayak bastığı günler, onun geleceğini ve hatta geldiğini hissedip haber veren ehl-i Velâyetin müjdeli ihbarları sarih gibidir.

Elbette, Bediüzzaman gibi garip, bedi' bir dürr-i yektayı, harika acib bir mahiyeti keşfedip bildirmeleri lâzım idi.

Evliya denilen keskin basiretli, nuranî kalbli ve hassas ferasetli insanlar arasında, geçmişte de bu kabil ihbarlar vaki' olmuş mudur?

Evet olmuştur. Burada bir tek nümune kaydederek, geniş malûmatı “Tabakat-ı Sofiye” ismi altında intişar eden ve Evliyanın menkıbelerini anlatan kitaplara havale ediyoruz.

İşte, Şeyh-ül İslâm Ahmed-i Namikî El-Camî şöyle buyurmuştur: “Her dörtyüz senede mühim bir Ahmed gelir.. Fakat binin başında gelecek Ahmed, en mühimmidir.(1)” ihbarıyla, İmam-ı Rabbani (K.S.)'yi haber vermiştir.

Dikkat edilirse, bu ihbarda, şehadet âlemine ayak basmış bir insanın geleceği veya geldiği haber verilmiyor, belki dörtyüz küsûr sene gibi uzun bir mesafeden, gelecek olan bir insan bildiriliyor.

Şimdi, Bediüzzaman'ın geleceğini haber veren' büyük velilerin ihbarlarını sıralıyoruz:

1- Bitlisli Kayser Hoca: (Şu anda İstanbul'da) 11.12.1983'te İstanbul'un Bahçelievler semtinde bir evde, büyük bir cemaatin huzurunda aşağıdaki hatırayı anlatmıştı: “Ben, kırk sene kadar meşhur Gavs-i Hizan'ın köyü olan “Geyda”(2) da imamlık yapmış olan Molla Haci Efendi'den bizzat duydum. 0 da Gavs-i Hizan'ın halifelerinden Molla Halid-i Erukî'den duymuş. Molla Hacı dedi ki: Bediüzzaman Hazretleri henüz dünyaya gelmeden Gavs-i Hizan'ın müridlerinden olan babası Sofi Mirza, bir gün Geyda'dan geçerken (başka bir rivayette doğrudan Gavsı ziyaret kasdiyle) dergâha gelmiş.. Gavs ise, o saatte kendi hâs halifeleriyle hususi sohbet ediyorlarmış.

(1) Nefahat-ül Üns, Mevlânâ Camî, S. 394 = Sikke-i Tasdik-i Gaybi, Osmanlıca, S. 198

(2) Ğayda: Bitlis'in Hizan kaıasına bağlı bir köydür.

S: 38

Sofi Mirza mutlaka Gavsı ziyaret edeceğini söylemiş. Müridleri ve talebeleri: “Gavs şu anda kimseyi kabul etmez, hususi sohbettedir” demişlerse de, Sofi Mirza ısrarında devam etmiş ve “Eğer siz Gavs'a haber vermezseniz, ben kendim gidip kapıyı çalacağım” demiş. Müridleri: “Öyle ise haydi git çal!” demişler.

Filhakika Sofi Mirza gidip Gavs'ın hususi sohbetgâhının kapısını çalmış ve içeri girmiş. Gavs Hazretleri(3) Sofi Mirza'yı görür görmez ayağa kalkmış ve hürmetle karşılayıp onu kucaklamış, koluna girmiş, getirip kendi yerine oturtmuştur.

Sofi Mirza Gavs ile birşeyler konuşmuş. Gavs ise, hep onu tasdik ederek “beli! beli!” diye cevap vermiş. Nihayet Sofi Mirza izin isteyerek kalkmış, gitmiş.

Sonra, Gavs'ın halifelerinden başta Molla Halid-i Erukî hayretlerini gidermek üzere, Gavs Hazretlerine: “Kurban, bu fakir adamda ne var ki bu kadar iltifatlarda bulundunuz? bize göre siz bu fakir Sofi Mirzo'ya(4) fazla iltifat ettiniz, yahut bize fazla geldi:” demişler.

Gavs Hazretleri ise,gayet ciddîleşir, halifelerine hitaben: “Efendiler! Bu fakir Sofı'nin sulbundan öyle bir çocuk dünyaya gelecektir ki, yüz kutbiyyet, onun derecesine yetişemez”” demiş.

2- Saf, berrak olan ehl-i sünnet dairesinde ilm-i hakikat ve tarikatı neşreden, Isparta'nın meşhur ve medar-ı fahrı “Beşkazalı Osman-ı Halidî Hazretleri”dir.Bu zat da, Mevlânâ Halid hazretlerinin

tarikatına mensubtur. Vefatı Isparta 1292-1876 senelerindedir. Bediüzzaman'ın doğduğu sene.. Bu zat, Isparta'nın güneybatısına düşen dağın yamacında “Sidre” namında bir mevkide riyazet ve tesbihatlarını icra ederlermiş. Kırk günlük riyazet gıdasını, bir iki günde yer, daha kırk güne kadar birşey yemeden tesbihat ve zikirlerine devam ederlermiş. Rivayete göre, bazen kırk gün süren riyazetinin hitamında mübarek dudakları birbirine yapışırmış.

İşte bu zat, vefatına yakın günlerde, hem evlâdlarına hem yakınlarına kesin olarak demiştir ki: “İmanı kurtaran bir müceddid çıkacak. O da bu sene tevellüd etmiştir”. Ayrıca ilâve ederek: “Benim dört oğlumdan birisi o gelecek müceddid zatla görüşecek ve elini öpecektir.” buyurmuştur.

(3) Gavs-i Hizan: Meşhur Seyyid Sıbğatullah-ül-Arvasi'dir ki: Mevlânâ Halid Hazretlerinin halifesi olan Seyyid Taha-yı Nehri'nin Şarktaki birinci halifesidir. Doğum yılı bizce

meçhuldür.Müküs nahiyesine bağlı “Arvas” köyünde doğmuş, Rumi 1287 Miladi 1871'de Geyda köyünde vefat etmiştir

(4) Şark'ta tasğir edatı olarak mahallî lisanda Mahmud'a Mahmo, Mustafa'ya Musto“ kadın. ise, mesela, Fatma'ya Fato, Nuriye'ye Nure” şeklinde kullanıldığı için “Mirza'ya” "Mirzo denilmiştir.

S: 39

Bu hadisenin üzerinden 35 sene geçtikteri sonra, 1327-1911'de Isparta'nın Atabey kasabasında birgün, sünnet ve hıfz cemiyetlerinden birisinde, cemaat tarafından Osman-ı Halidînin dört evladından sonuncusu olan Ahmed Efendi'ye sorarlar. “Siz hep Müceddid, Müceddid dersiniz! O müceddid kimdir ve nerededir? diye sorulan suale karşı, Ahmed Efendi: “Evet şimdi mevcuttur, otuzbeş yaşındadır” diye cevap vermiştir. •

Aradan geçen hayli zaman sonra, Hazret-i Üstad Isparta'ya teşrif ettiklerinde; Isparta'nın Yenice Mahallesinde oturan Nuri Efendi, Osman-ı Halidi hazretlerinin hayatta kalan son oğlu Ahmed Efendi'ye sorar: “Pederiniz” benim evlâdımdan birisi o Müceddidle görüşecek ve elini öpecek” buyurmuşlar, bu nasıldır? sualine cevaben, Ahmed Efendi: “Evet, merhum pederimin sözü çıktı. Ben onunla görüştüm” demiştir.(5)

Bu hadise-i gaybiyeyi Hazret-i Üstad da; “evliya-yı meşhureden kırkgünde bir defa ekmek yiyen, kırkgün yemeyen Osman Halidî'nin ihbarı ve evlâtlarına vasiyeti..: ” şeklinde Sikke-i Tasdik-i Gaybînin baş tarafında kaydetmiştir.

3- Denizli vilâyetinde aynı senelerde yaşamış, büyük evliyalardan Hacı Hasan Feyzi isminde bir zat(6) birgün talebelerine: “Bugün Kürdistan'da büyük bir veli dünyaya geldi. Bu zat zamanın sahibi, asrın vekilidir” buyurmuştur.

Hazret-i Üstad Denizli hapishanesine 1943-1944 senelerinde girdiği zaman, büyük Veli Hacı Hasan Feyzî'nin vekilinin vekili olan Denizli Kahramanı Muallim Hasan Feyzi, büyük Üstadının o gaybî ihbarını hatırlamış ve Bediüzzaman'ın şem'-i hidayetine pervane kesilmiş ve “Bab-ı Feyzinden ırak olmayı asla çekemem, Dahi nezrim bu ki canım sana kurban olacak” kasidesindeki bu iki satırın tasdik-i f•ıilisi olarak, canını cânânına kurban ederek, zehirlenip vefat etmiştir.

Ayrıca mezkur hadise-i gaybiyeyi merhum muallim Hasan Feyzi(7)'nin vefatı münasebetiyle Üstad Hazretlerine ta'ziyeten mektup yazan Muğla'nın Milas kazasından büyük din alimi Halil İbrahim Efendi mektubunda şöyle demiştir:

“ Muhterem efendim, mesmuatıma nazaran Denizli'de bundan 70-80 sene evvel büyük evliyadan Hasan Feyzi isminde bir zat, bir gün talebelerine:” Bugün Kürdistan'da bir evliya dünyaya geldi” beşarette bulunmakla, zat-ı devletlerini işaret buyurmuş. Ba'dehu: Denizli'ye başka perdelerle teşrifinizin o zatın ruhunu şad ve i'zaz için olduğunu telâkki etmiştim. Ve az za

(5) Tafsilatı Osmanlıca Sikke-i Tasdik-i Gaybi, S. 35'de

(6) Bilinmiyen Taraflarıyla Said-i Nursi N.Şahiner S. 35

S: 40

man sonra aynı isimde mütevazi' Hasan Feyzi Efendi'nin Risale-i Nur'a hürmetle, birinci Hasan Feyzi'ye imtisalen istikbal etmiş ve nurlara taaşşukla idhal-i envar olması bu kanaatimi kat kat ziyadeleştirdi(8)..”

Üstad Hazretleri Halil İbrahim Efendi'nin bu mektubunu tasdik ve kabul etmiş olacak ki, lahikaya derc eylemişlerdir.

İşte bu üç büyük velî zatlar, aynı asırda yaşamış ve birbirine yakın tarihlerde vefat etmişlerdir. Ayrı ayrı vilâyetlerde yaşayan bu üç büyük velînin, aynı hadisede ittifak edip sarih olarak haber vermeleri elbette kayda değer büyük bir hadisedir.

Bu üç zattan başka “Burdur'lu Rahmi Sultan” hazretlerinin talebeleriyle macerası ve konuşması da şâyan•ı tefekkürdür. Barla Lahikası asıllarında izahı vardır.

Ayrıca yine Isparta'nın medar-ı fahri meşhur “Topal Şükrü Efendi” nin divanındaki şu beyitleri de şayan-ı temaşadır. Her ne kadar yukarıdaki sarih ihbarlar kadar kuvvetli değilse de...

“Aferin çarha ki, çattırdı kuduzu kuduza.”

“Sûk-u asr içre bütün dad ü sited, küfr ü dalal;”

“Müşteri kalmadı, din indi ucuzdan ucuza”

“Eriş ey avn-i şeriat, eriş ey muhyi-d-din!”

“Elem-i riş-i cefa sineden erişti öze,”

“Şükri-ya bilmezem esrar-ı gaybtan amma;”

“Ya ileri, ya geri, takrib ederim üç otuza.”

(kendisi tefsir etmiş), yani “Otuzüç”demiş.

Bu zat, birinci harb-i umumiyi haber vererek tasvirini yaptığn gibi, dini ihya edecek bir zatı da imdada çağırmaktadır. Gerçi bu zatın sözleri işarî ve remzidîr, fakat onun vefatından otuzüç sene sonra, Isparta'ya imdada çağnrdığı zat gelmiş(9) ve duası kabul olmuştur.

Ve bunlardan yüz derece daha âli olan işarî ve remzî, cifri ve ebcedi haberler, Risale-i Nur'un Sikke-i Tasdik-i Gaybi mecmuasında mevcuttur. Başta Kur'an'ın otuzüç ayetleri ve Hazret-i Ali Radiyallahu anhünün Celcelutiye ve Ercûze “kasideleri” ve Hazret-i Şeyh Abdülkadir-i Geylanî'nin Virdül-işa münacaatının garip işaretlerini görmek isteyen meraklılara, bilhassa osmanlıca Sikke-i Tasdik-i Gaybî mecmuasını tavsiye ederiz

(7) Hasan Feyzi Yüregil 1895-1946 Denizli

(8) Gayr-i :Münteşir Emirdağ-1 Mecmuası S. 42 Yeni harf Emirdağ-1 S. 196)

(9) Geniş bilgi Sikke-i Tâsdik-i Gaybî S. 15-16

S: 41

ÜSTAD BEDİÜZZAMAN SAİD-İ NURSİ'NİN

NESEB VE SÜLALESİ

ÖNCE BİR HATIRLATMA

Malûmdur ki, bir çok büyük zatların sülâle ve nesebi hayat hikâyelerinin başına yazılır. Meselâ; en başta Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm'ın nesebini tarihçiler Hazret-i İsmail Aleyhisselâm'a kadar götürürlerken, kimisi 28. babada, kimisi 43. babada İsmail (A.S.)'e bağlarlar. Ama ittifaklı rivayet 21. babadırı (10)

Hem mesela; Şeyh Abdûlkadir-i Geylânî (K.S.)'nin nesebi, ondördüncü babada Hazret-i AIi Kerremallah'ü vechehü'ya ulaştığı (11) ispat edilmiş. Keza böyle meşhur bir çok zatların da, maruf sülaleri, yani seyyid veya Abbasi veya Hazret-i Ömer Radiyallahü Anhünün neslinden gelene, “Ömerî” veya “Farukî”.. ve “Osmanî”:. Halid bin Velid (R.A.)'in nesebine mensub olana “Halidî” gibi, ma'ruf sülalelere mensub olanlar şecere ile sülâleleri ispatlandığı gibi;. bazılarının da zoraki veya hayalî bir şekilde bir sülâleye bağlattırıldıkları da olmuştur. Bu da çok büyük kabul ettiği şeyhini, hocasını yüceltmek, şanını i'lâ etmekten gelen bir hüsn-ü zannın ziyade galeyanından gelmiştir. Halbuki, İslâm tarihinde o kadar çok büyükler var ki; zahiren ne seyyiddir, ne Abbasîdir, ne de Ömerî...

Mesela, meşhur dört sahib-i tasarruf Evliyadan ikincisi olan Ma'ruf-u Kerhî ki, bir Hıristiyan çocuğudur. Küçük yaşta Müslüman olmuş, terakki ederek maneviyat ve ledünniyatın evc-i bâlâsında uçmuştur. İmam-ı Gazalî de ma'ruf bir sülaleye mensub değildir. Muhyiddin-i Arabi de öyle... Gerçi Muhyiddin-i Arabi, Meşhur Hatem-i Tâî'nin kabilesi olan Arabın “Tayy” aşiretine mensub ise de, lâkin ümmetçe muhterem sayılan bir sülâle değildir. Hatta dört mezheb imamları da böyledir. Ve hâkeza sayıya sığmayacak kadar büyük evliya ve ulema vardır ki, meşhur ve muhterem bir nesebi yoktur. Amma gerçekten seyyid sülalesine mensub olan böyle büyük zatlar, nurun ala nur bir şeref kazanarak, ziyadesiyle İslâm hizmetinde muvaf

(10) Tarih-i Taberi C.2 Sh. 239 276

(11) Elfeth-ür-Rabbanî Abdülkadir-i Geylanî, Sh.3

S: 42

fak olmuşlardır. İslâm ümmeti de bunlara daha çok hürmet ve bağlılık göstermiştir. Seyyid Abdülkadir-i Geylanî, Seyyid Ahmed-i Bedevi, Seyyid Ahmed-i Rufaî, Seyyid İbrahim-i Dessûki, Seyyid Ebu-I-Hasan-i Şazeli gibi... Zaten başta Al-i Beyt-i Resulüllah (A.S.M.) olmak üzere ki, Âl-i Ali'dir, sonra Al-i Abbas, Al-i Ca'fer ve Al-i Akîl (Hz.Ali'nin kardeşi) sülâlelerine hürmet, bir kavle göre şer'an vacibdir. Fakat hürmet ile, iktida ayrı ayrı şeylerdir. Meselâ, sülaleleri seyyid, fakat kendisi Sünnet-i Resulullah yolunda olmazsa, şahsına yine hürmet lâzım, amma iktida ve tabi' olunmaz.

Neseb ve sülâleciliğin son asırlarda bazı su-i istimallere müncer olduğu da bir gerçektir. Özellikle taklidi ve teslimiyeti kuvvetli olan İslâm memleketlerinde daha çok su-i isti'mallere vasıta kılındı. Hürmet ile mutlak ittiba' ayrı ayrı şeyler iken, karıştırıldı. Seyyid sülâlesine mensub oldukları için herkesin kendisine hürmet etmesini, dünya maişetini te'min etmesini halktan isteyenler oldu. Bazı yerlerde bu hal şimdi de mevcuddur. Hatta değil seyyid, ecdadından bir veli çıkmış ise, bunu alet ittihaz ederek halk arasında dünyevi maişete, menfaatlere ve siyasetlere alet edenler hâlâ eksik değildir. Halbuki, sülâle sahibi olmak, büyüklük ve şeyhlik; tevazu ve mahviyete vasıta olmalıdır. Hürmet ve muhabbet, istenmeden verildiği zaman kabul edilebilir. Dünyevî ve süfli şeylere alet edilmez.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, bu mes'eleyi, Münazarat kitabında:

“... Sizdeki cehalet-i avrâ ve itaat-ı amyâ, ağaiyyet ve tahakküme tenasuh hükmünü verir. Güya ağaiyyet suretiyle ölse, efendilik kalıbıyla veyahut teşeyyuh cismiyle ve ya asilzadelik şekliyle hayatlanacaktır...(12)”

Münazarat'ın başka bir yerinde:

“Ehliyetsizlikle beraber teşeyyuh veya necabeti dava edenler" ve "necabet dava eden müteşeyyihler" diye su-i isti'male müsait bir sülâlecilik şekline karşı çıkmaktadır.”(13)

(12) Asar-ı Bediiye Sh. 456

(13) Asar-ı Bediiye Sh. 45

S: 43

BEDİÜZZAMAN HAZRETLERİNİN NESEB VE SÜLALESİ

Bu konuda araştırma yapan Necmeddin Şahiner'in tesbitine göre(14) Üstadın sülalesi şöyledir:

“Babası Mirza, Onun babası Ali, onun babası Hızır, onun babası Mirza Halid, onun da babası Mirza Reşan'dır... (15) -Şahiner'in “Nurs Yolu” Kitabında ise: “tarihin bir gününde Cezire beylerinden bir zat, şehrin âlimlerinden iki büyük âlimi, Bitlis tarafına, Nurs köyüne, halka ilim öğretmeleri için gönderdi. Bu köye gelen iki kardeş, cami' ve medreseler yaptırarak, halkı irşad ve tenvire koyuldular. Çevre köylerin gençleri ve çocukları bu medreselere koşmaya başladı. Zamanla çıplak dağlar yeşillendi. Dicle'nin kolları gittikleri yerlere ilimle birlikte hayat da götürdüler.

Bu iki kardeşin neslinden Mirza Reşan, Hızır, Mirza Halid ve Ali namlarında dört zat dünyaya geldi. “Ali Efendi'nin beş evlâdı vardı, bunlar; Hacı Mahme' Kulis, Fatma ve Mirza idi.(16)”

Yine Şahiner'in üçüncü bir tesbiti de:“Halen Burdur da hayatta(17) olan Bediüzzaman'ın bir yeğeni ” Bizim aslımız Âlişan Paşa soyundandır” tarzındadır.

Bediüzzaman Said-i Nursi'nin neseb ve sülâlesi, Nurs Köylüsünden alınan ve sağlam bir kaynak olan rivayete göre -görüldüğü gibi- pederinden başlamak üzere yalnız beş babadır. Bu tespit, Üstadımızın köylüsünden ve akrabalarının yaşlılarından alındığına göre, doğru ve sahihtir. Başka zatların da bu konudaki araştırmaları buna tevafuk etmektedir.

Lâkin ikinci rivayet, yani Mardin'in Cezire şehrinden gelen iki âlim zatın sülalesine mensubiyet keyfiyetine gelince: “Nurs” köyüne geldikleri söylenen iki âlim zatın; ne zaman geldikleri, bu nakil ve rivayetin nasıl teşekkül ettiği, kimin kimden rivayet ettiği bilinmemektedir. Ayrıca, gelen iki âlimin nesep kardeşi oldukları anlaşılmakla beraber, kayda geçen şekliyle: “ve bu iki kardeşin neslinden falan filanlar dünyaya geldi” şeklindeki nakilde gariplik vardır. “Eğer bu iki kardeşten birisinin, yahut ismi zikredilerek falanın neslinden şunlar, öbürünün neslinden de bunlar dünyaya geldi” şeklinde bir ifade olsa idi, rivayeti nakledenlerde, belli başlı muayyen kimseler olsaydı, belki akla yatkın bir rivayet sayılabilirdi.

(14) Bu mevzuu Bediüzzaman'ın Amucazadesinin oglu olan Molla Davud'un oğlu Hacı Kamil ve Hacı Çerkes'ten bizzat ben de dinledim.

(15) Bilinmeyen Târatlarıyla Said-i Nursi, N.Şahiner, Sh. 47)

(16) Bilinmeyen Taratlarıyla Said-i Nursi, N.Şahiner, Sh. 47

(17) lsmi Hamiliye olup şimdi hayatta değildir. A.B.

S: 44

Bununla beraber, Üstad Hazretlerinin nesebini Cezire'den Nurs'a gelen iki âlimin, yahut bunlardan birisinin sülâlesine bağlâsak da; maddeten, neseb silsilesi kanununa göre muayyen birşey ifade etmez. Belki bir sülale de belirlenmez. Hem bu iki âlim zatın Cezire'den Nurs

köyüne geldiklerini kesin olarak teslim etsek de, neseb ilmine göre bir seyyid veya ümmetçe muhterem ma'ruf bir sülale tahakkuk etmediği gibi, bilakis maddî ihtimallere göre Cezireden gelmeleri, Cezire ise, eski tarihlerden beri Kürt kavminin bir nevi merkezi olmakla, gelen iki âlimin o kavme mensubiyetlerine, bundan da Cezire ve etrafının kadim yerlisi meşhur “Buhtî” aşiretinden olduklarına delil olabilir.

Üçüncü rivayet ki; Üstadın yeğeninin, Âlişan Paşanın sülâlesine mensubiyyet tezidir. Bunu hangi Âlişan Paşaya bağlayacağız. Bu Paşa kimin paşası? Osmanlının mı? İranlı'nın mı? Selçuklunun mu? Yoksa mahallî bir paşa mı? belli değil. Ayrıca paşa olunca da, belli bir sülâleye mensub olduğu manası çıkmaz.

Gelelim, Cemal Kutay'ın “Mirza” ismi üzerindeki yorumlarına:

“Bilinmeyen Taraflariyle Said-i Nursi” isimli kitabın ilk baskılarında da “Mirza” isminin, Azerî Tüirklerin “Bey,Ağa” karşılığında kullanıldığını yazdı. Bir ismin lügat manası üzerinde neden bu kadar yorum türettiler bilmiyorum.

Filhakika, “Mirza” Emirzade'nin kısaltılmışıdır.. Ve aslı itibariyle yarısı Arabça(18) yarısı da Farsçadır. Lügat manası ise, “Emirin oğlu” demektir.. ve bu terkibli ismin kısaltılmış şekli olan “Mirza” tabiri, bugün Azerî Türklerinden kat kat ziyade Hindistan, Pakistan ve Doğu vilayetlerimizdeki Müslümanlar

kullanmaktadır. Amma lügat manası nazara alınmadan kullanılır. Aslında bütün isimler takılırken, ille de lügat manasının ifadesi aranmaz. Nasıl ki, “Fâtih” ismi bugün çok kimselerde vardır. Amma hiçbirisi Fatih Sultan Mehmed değildir. Hatta belkide sülalesindende değildir.

Evet, “Mirza” ismine bugün dahi Doğu vilayetlerimizde çokça rastlamak mümkündür. Ama isim ile müsemma arasında bir münasebet bulamazsınız. Bir çok fakir, işçi ve çobanların da aynı ismi taşıdıkları görülmektedir. Fakat ekseriya “Mirza”yı “Mirzo” veya “Mirze” olarak kullanırlar.

Hülâsa: ismin lûgat manaları üzerinde yorum yapacak olursak, çok zor tekellüflere girmiş oluruz. Eğer lügat manasiyle, Üstadın Nurs ahalisinden elde edilen tesbitlere göre, beşinci babası olan “Mirzareşan” ismi üzerinde duracak olursak, “Reşan” Kürtçede “Reş” kelimesinin cem'idir ve siyahlar olur. Binaenaleyh, “Siyahgillerin Mirzası” şeklinde karşımıza çıkar.

(18) Kamusü Türki “Zade” ve “Mir” maddelerine bakınız.

S: 45

Necmeddin Şahiner eserinin ilk baskılarında tarihçi Cemal Kutay'ın şöhretli şahsiyyetine delilsiz itimadına binaen teslim olmuştu. Fakat görüldü ki; o izah ve yorumlar gerçeklere ters düştüğü için, bazı zararlı münakaşalar vaki' oldu. N.Şahiner de kitabının son baskılarında düzeltmelere mecbur kaldı.

Şahiner'den çok önce, Avukat Bekir Berk de mahkemelerde, Kutay'ın bu mevzudaki sözlerini müdafaalarında nakletti. Bir mahkeme müdafaası olduğu için olabilirdi. çünki, 1960'dan başlayarak 1971'lere kadar din düşmanı gizli komiteler zamanın kâbil ve müsait C.H.P'sine hulül ederek, sinsi ve sistemli bir şekilde; Nur Risaleleri okuyanları kanunca, adliyece, demokrasi ve vicdan hürriyeti meydanında mes'ul edemedikleri, durduramadıkları için; lekeleme, iftira ve bühtanlarla kırma, bozma ve dağıtma faaliyetleri kesafet peyda etmişti.

İmzasız iftiraname broşürleri, sahte reddiyeler vs. çok oldu. Bütün bunlara karşı tedafüî durumunda olan Nur Tâlebeleri, bilhassa Avukat Bekir Berk, müsbet olan her bir delili değerlendirmek ihtiyacında idiler. Soğuk bir harp halini alan o zamanki durumda ele geçen her bir delili, her bir vesikayı, ilmî kaideler süzgecinden geçirmeğe belki zaman ve firsat yoktu. Lâkin rahatça oturup bir tarihçe kitabını yazan için, ortaya atılan müsbet - menfî söz ve iddiaların gerçek tarihi vesikalık yönüne bakması şarttır. Şöhretli şahsiyetler de(19) olsa, bizim açımızdan delil ve vesikaya dayanmıyorsa, sözleri kayıdsız - şartsız mu'teber sayılmamalıdır. İşte N.Şahiner bunu ilk başlarda yapmadı, yahut ona yaptırılmadı. Avukat Bekir Berk'in bilâhare neşredilen kitapları da herhang'i bir tashih ve tensikden geçirilmedi.

Hatta o zaman, Risale-i Nur neşriyatını yapanlar bile, o günlerde kesif tufan şeklini alan durumdan heyecan ve telâşa kapılarak, Risale-i Nur'un bazı yerlerinde “Kürt, Kürdistan” g'ibi tabirlerin bazılarını kaldırdılar. Yerine “Şarkî Anadolu” gibi tabirlerle değiştirmişlerdi. Fakat değişen yerler çok az ve malum yerlerdi. Sonra “Envar Neşriyat” onları tekrar düzeltti. Bu meselede münakaşa ve gıybeti devam ettirmeyi isteyen bazı insanlar şahsî intikam hisleriyle o gibi noktaları bahane ederek mütemadî hücumlarına bir zemin olmuş.. (20) Buna bazı siyasi çevrelerin intikamkâr tecavüz mekanizması da maalesef inzimam etti, Vehakeza!.. İstemiyerek saded harici girdi, özür dileriz.

(19) Cemal Kutay'ın: Nur talebelerine ve Risale-i Nur'a özellikle Bedüızzamarıın masum şahsiyetine umumî bir saldırşın en kızgın hengâmesinde “Tarih Sohbetleri” kitabında Üstadla ilgili bildiklerini, otoriter şahsiyetini ortaya koyarak neşretmesi, hatalı tarafları da olsa, masum insanların imdadlarına koşmasının bir nişanesi olduğu için takdire şayandır ve o zaman için makbuldur denilebilir.

(20) Bu mevzuu kitabımızın içinde, sırasında detayları ile tahlil etmek niyyetindeyiz.

S: 46

Bediüzzaman Hazretlerinin nesebi ile ilgili, yukarıda izahı yapılan rivayetlerin dışında, Târihçi Cemal Kutay'ın bir başka rivayeti üzerinde de duralım. Diyor ki: “Said Nur 18731290 senesinde(21) Bitlis sancağının (şimdi vilayet) Hizan nahiyesinin (şimdi kaza) “Nurs” Köyünde doğmuştur. Bu çevre,Târihçi İdris-i Bitlisi'nin ifadesine göre, Cengiz Han istilâsının önüne kattığı . Harzem-Horasan Türklerinin yerleştiği bölgedir ve İran Selçuklularından sonra devamlı bir Fars kültürünün te'sirinde kalmıştır.”

Babasının ismi Mirza idi. Bu isim daha çok Azerî Türklerinde “bey, ağa” müteradifi olarak kullanılan tabirdi. Rahmetli Hamdullah Subhî Tanrıöver: “Said Nur'un Türk ocağına sık geldiğini ve bir gün “Benim dedemin de adı Mirza imiş. Bu Mirza'nın bir önü ve arkası olacak. Dedemin babasının ismi de “Kumral” imiş. Ben Kürtçede böyle bir isim bulamıyorum” dediğini anlatıyor.(22)

Sayın Kutay'ın bu rivayetinin bir kısmının yukarıda tahlili yapıldı. Yalnız bir-iki yönünü ele almak isterim:

Evvela: Hamdullah Suphi Tanrıöver'in, bu rivayeti kime anlattığı, hangi kitaplarında, makalesinde yazdığı beyan edilmemiş.. Oysaki: “falankes böyle dedi” sözünün geçerli olması için: “Falan tarihte,falan yerde falan-fılanların yanında bana söyledi.” Yahut da cemaate söyledi:eğer yazılı ise falanca kitabında veya makalesinde yazdı.” diye kaydedilmesi lazımdır. Böylelikle Kutay'ın bu rivayeti ilmîlik yönünden sakattır, vesikalıktan da mahrumdur...

Saniyen, “Târihçi İdris-i Bitlisi'nin ifadesine göre” diye kaydettiği hüküm, acaba Bitlisî'nin hangi kitabında mevcuttur? Bitlisi'nin-bildiğimize göre - tarih ile ilgili bir “Şerefname”si, bir de “Heşt-Behişt”i vardır. Şerefname'nin ne Hizan maddesinde, ne de Celâleddin-i Harzemşah beyanında, anlatıldığı şekilde bir kayda rastlanmamaktadır. Peki başka hangi kitabında vardır?..

Bitlisî'nin, aslı Farsça olan “Şerefname” sinin 320, 478, 481 ve 482'inci sahifelerinde Celâleddin-i Harzemşah'ın durumundan bahsetmektedir. 478 ve 481'inci sahifelerinde şöyle der: “Sultan Celâleddin, Cengiz'in İran'ı istilâsı önünden çekilerek Bitlis'e sığındığn zaman, Bitlis'in Emiri “Melik Eşref” idi. Bir müddet sonra, Cengiz Han'ın ölüm haberi üzerine Moğolların İrandan çekilmeğe başlamalarıyla, Sultan Celâleddin-i Harzemşah, geri dönüp Moğolları Hindistan içlerine kadar kovdu. Fakat Moğolların tekrar toparlanıp İran üstüne saldırışa geçmeleri üzerine, Sultan Celâleddin, Hicri 625'de İran'dan çekilerek Erivan ve Ermenistan tarafından Tiflis'e sığındı.

(21) Cemal Kutay bu tarihi, Şahiner'in kitabından aldığı için böyle yazılmıştır.

(22) Türkiye'de Nurculuk davası 3.baskı Sh. 481

S: 47

Şerefname kitabı bu bilgilerin haricinde herhangi birşey kaydetmemiştir. Eğer Sayın Kutay'ın zikrettiği bilgiler İdris-i Bitlisî'nin başka bir kitabında var ise bilmiyoruz. Yalnız İdris-i Bitlisî'nin, Şah İsmail Safevi'nin şialık adına tecavüzünden sakınmak için, Osmanlı padişahı 2. Beyazid'e iltica ettiği zaman, Heşt-Behişt"(23) namında Osmanlı tarihini padişaha hediye olarak yazdıgını biliyoruz. Bu kitabında da böyle bir kayd olup olmadığını bilmiyoruz.

Faraza Cengiz Han'ın önüne kattığı söylenen Harzem - Horasan Türklerinin bu bölgeye yerleştiklerini kabul de etsek, acaba Celâleddin-i Harzem Şah ile birlikte bu tarafa hicret eden ordusu, milleti hepsi yalnız Harzem -Horasan Türklerinden mi ibaretti? Harzem Şah'ın askeri; İranlı, Beluçlu, Afganlı, Horasanlı ve saire bir çok İslâm milletlerinden müteşekkil olduğunu Kutay Bey bilmiyorlar mı? "gelip yerleştiler" diye söylediği Hizan ve Bitlis bölgesi acaba eski sâkinlerinden tamamen hâlî ve boş dağlar mı idi? Buralar da ezkadim yaşayan yerlilerin hepsi nereye gitmişlerdi?

Salisen: Hamdullah Suphî Tanrıöver'den naklen:(24) Benim dedemin adı "Mirza" imiş. Bu Mirza'nın bir önü ve arkası olacak. Dedemin babasının ismi de "Kumral" imiş. Ben Kürtçe'de böyle bir isim (Kumral) bulamıyorum:

Şimdi bu rivayetleri biz doğru saysak bile, N.Şahiner'in bizzat "Nurs" Köylüsünün en yaşlılanndan ve Bediüzzaman'ın akrabalarından tesbit ettiği gerçek rivayete, ters düştüğü görülmektedir. Şahiner'in tesbitinde, dedesinin ismi "Ali" olduğu, Ali'nin babası da "Hızır" olduğu, ondan sonraki dedeleri "Mirza Halid" ve "Mirza Reşan" olduğudur.

Kutay'ın şu rivayetinde ise, hemencik dedesinin de adı "Mirza", yani baba-oğul ikisi de Mirza, onun da babasının ismi "Kumral" şeklindedir.

İşte bu iki rivayetten birisi ana kaynağından, ötekside de tarihi vesikalığı olmayan bir hayuladan geldiği görülmektedir.

"Kumral" ismi için güya üstad "Ben Kürtçede böyle bir isim bulamıyorum:" şeklindeki izafede bir atf-ı cehli isnad çıkar. Bir kere kumralın aslı olan "Kumre" kelimesi Arapçadır. Lügat-ı Remzi kitabı Cilt 2, sayfa 145'de şöyle: "Kumre: Arapça, elvandan yeşile mail olan renge denilir ki havaî renk olacaktır"

(23) Kamus-ul A'lam Sh. 811 Ş.Sami

(24) H. Suphi 'Tanrıöver, Antalya milletvekili olup. 3.5.920'den 16.5 921'e kadar ve yine 9.7 922'ye kadar birinci devre 4.3.925'ten 3.12. 925'e kadar Milli Eğitim gibi çeşitli bakanlıklar yaptı. (Bak: Türkiyenin 42 Hükümeti Kitabı - Cafer Demiral Sh;61)

S: 48

Lügat-ı Remzî'nin bu izahına göre: "Kumre" ile "Al" kelimeleri birleştirilerek "kumre-al" olmuştur. Sonra da "kumral" terkibine dönüşmüştür. Öyle ise, aslı Türkçe değildir. Kumre Arapça, "Al" da Farsçadır. "Burhan-ı Kâti' Farisi lügat kitabına da bakılabilir.

Kamus-u Türkî de ise: Komral şeklinde almıştır. Ve "koyu sarı, açık kestane rengi", demiş ve "komri" veya konri"den müştak olması muhtemeldir diye eklemiş.

İşte buna göre: "Kumri" veya sonra da Türkçeleşince "komri" aslı Arapça olduğu halde, Kürd lisanında bu kelimenin hiç kullanılmadığını Üstad'a atf ederek ileri süren Sayın Kutay Bey, kelimenin sadece

Türkçe olduğu şeklinde mana vermiş.. fakat kelimenin aslı Arapça ve Farsçanın bir terkibi olduğu ve Üstad Bediüzzaman'ın Arabî ve Farisî bütün kelimeleri zihninde ' cem'eden bir insan olduğundan habersiz olduğunu ortaya koymakla birlikte, bu kelimenin bugün dahi Doğu vilayetlerimizde hem isim, hem renk için çok kullanıldığını ve bu terkibli kelimenin muharreffi olan “Kumral”dan “kule” veya “kuli” şeklinde de kullanıldığını görmek mümkündür. Hatta "Kuli-han" ismi de vardır. Binaenaleyh' Hamdullah Suphî Tanrıöver'den naklen Üstada atfedilen işbu rivayetin de muallel olduğu anlaşıldı.

S: 49

BEDİÜZZAMAN SAİD-İ NURSİ'NİN SEYYİDLİĞİ

(Not: Gelecek tahlilimiz, yalnız zahire göredir. Nefsül-emri isbat değildir. Maddi tarih ve zevahire göre yazılan bir şeye itiraz edilmez ve edilmemeli.)

Bu mes'elede şahsî kanaatimiz ise, Hazret-i Üstadın nesebi Seyyid olduğu yönündedir. Çünki, bu Zatta görülen ve tecelli eden acib harika zekâ, fevkalâde olan azm ve çok metin sarsılmaz cihad ruhu, iman ve İslâm'ın umum mes'elelerini halleden, hakikat meydanında ispat eden harikulâde ilmi kabiliyet, maneviyat, esrar ve kerametler bunu öyle gösteriyor.

Tâhlilin sonunda bu kanaatimizin sebebinin başka yönleri de izah edilecektir. Amma buna rağmen tahlil, maddî ve zahiri hale göre yürütülecektir.

MUKADDEME

Seyyidlik, Dünyada en şerefli bir nesebdir. Hiçbir sülâle ve neseb ona ulaşmaz. Üstad Hazretlerinin bu mübarek ve namdar nûrani silsileye maddeten de mensubiyetini bütün kalbimizle isteriz. Ancak gelecek tahlillerde görüleceği üzere Üstadın şecere ve silsile bakımından Seyyid olduğunu gösteren kat'i bir delil elimizde bulunmamaktadır.

Bazı tarihçilerin beyanlarına göre; Emevî ve Abbasî Halifelerinden bir kısmının İslâm'a uymayan bazı hareketlerine karşı ayaklanan başta İmam-ı Zeyd, Seyyidler ailesi, büyük zulüm ve katliamlarına ma'ruz kalınca, bir çok Seyyid ailesi, o zamanın tabiriyle “Kürdistan” dağlarına tahassun etmişlerdir. Hicret eden Seyyid ailesinin yüz tane ev olduğunu farzetsek; bunlardan bir kısmı İran'a, hatta Semerkand ve Buhara'ya kadar uzanmışlar.. Bir kısmı da Şark vilayetlerinin belli bölgelerine yerleşmişler. Şark'a yerleşen ve tâ o zamandan beri hürmetle karşılanan belli başlı Seyyid aileleri halen mevcuttur. Meselâ Hakkâri'nin, Arvasiler; Mardin'in, Ahmedîler; yine Hakâri'nin, Nehrîler; Muş'un; Cukreşîler ve Urfa Viranşehir'in Ebu-l-Kâsimîler vesaire o zamandan tâ şimdiye kadar Seyyid olarak bilinmekte ve halen de hürmet görmektedirler. Az ilerde bu mevzuya tekrar dönmek üzere, hemen kaydedelim ki; Bediüzzaman Hazretlerinin belli olan bu mezkür ailelerden herhangi birisine neseben mensup olduğnına dair elimizde hiçbir maddî delil yoktur. Fakat buna karşılık, Seyyidliğine dair Üstad'dan menkul mühim bazı rivayetler vardır. Burada bu rivayetleri kaydettikten sonra, bir tahlil ve mukayese yapacağız.

S: 50

RİVAYETLER

1-14 Nisan 1929 tarihinden vefatına kadar istikamet, ihlâs, iffet ve sadakatın en bâlâ vasıflarıyla Risale-i Nur'a hizmet eden, o nisbette de Üstadına karşı muhabbet ve bağlılığı olan merhum ve

mağfur Albay Hacı Hulusi Yahyagil ağabey anlatmıştı : “ Bir defa Üstadı ziyaretimde , bir münasebetle Üstad : “Kardeşim sen de, ben de sâdâttanız” demişlerdi. Ancak sair zamanlardaki ziyaretlerimde defalarca Üstaddan duyardım ki: “Kardeşim! Hakaik, lisan-ı maderzadem olan Kürtçe olarak kalbime gelir. Sonra ben Arapça veya Türkçeye çevirerek yazarım” diye buyururlardı.

2-Bediüzzaman'a hanedanıyla, efrad-ı ailesiyle her türlü tehlikeleri göze alarak hizmet eden, bağlılık gösteren, en yakın akrabadan çok daha yakın bir akrabalık hissi içerisinde sadakatla fedakârane talebelik eden Emirdağ'ın Çalışkanlar ailesinden merhum Mehmet Çalışkan ağabey anlatıyordu:

“Bir defa (yüksek bir âlim, beliğ bir edib olan) merhum Ahmed Feyzi Kul Efendi Emirdağına gelmişti. Sohbet etti. Üstadımızın büyük evsafını, yüce makamlarını, riyazî ve cifrî tevafuklarla açıklıyordu, biraderim Osman Çalışkan'ın kalbine gelir ki: “Biz Üstadımızı “Kürd” olarak biliyoruz. Ahmed Feyzi Efendi'nin anlattığı büyük müceddid ise, Âl-i Beyt-i Nebevî'den olacaktır:”

Bu kalbî muhasebemden az sonra, Üstad Hazretlerinin beni çağırdığını söylediler. Gittim. Üstad bana,:, “Kardeşim, ben hem Hasaniyim, hem de Hüseyniyim.. ve Ahmet Feyzi'nin bütün söylediğini kabul ediyorum, haydi git!” dediler.

3- Urfalı Seyyid Salih (Salih Özcan)(1) Bey anlattı: “Bir defa Üstad Hazretlerinin ziyaretine gitmiştim. Nesebimi sordu. Ben de “Seyyidim” demiştim. Üstad: “Hasanî misin, Hüseynî misin?” diye sordu. Ben: “Hüseyniyim” dedim. Bunun üzerine Üstad: “Kardeşim ben hem Hasaniyim, hem de Hüseyniyim” buyurmuşlardı.(2)

(1) N.Şahiner'in Son Şahidler 2. kitabında Salih Özcan'ın bu konudaki ifadeleri biraz daha değişiktir. Fakat aynı manadadır.

(2) Salih Özcan, 1950'de Ankara'da tahsil yapmakta iken Üstada yazdığı bir mektubunda, kendisinin Seyyid olduğıunu söylemiştir. Bu mektubu bizde saklıdır. A.B.

S: 51

4- Necmeddin Şahiner'in Son Şahidler kitabının birinci cildi sh. 236'da, Erzincan'ın ilk devre Milletvekillerinden Hüseyin Aksu Bey'den naklettiğine göre, bu zatın Üstad'la Kastamonu'da görüşmesinde, Üstad Hazretleri kendisinden nesebini sormuş, O da “Asıllarının ZeynelAbidin Hazretlerine dayandığını söylemiş” Bu defa o da Üstad'ın nesebini sorması üzerine “Benim annem Nuriye evlâd-ı Resuldendir. Hazret-i Hüseyine dayanmaktadır. Babam ise, oranın yerlisidir” demiştir.

5- Eskişehirli saatçı Muhyiddin Yürüten: Halis bir Nur talebesi olan bu zat, Salih Özcan'ın Seyyidliği mevzuunda, Üstad Hazretlerinin şu rivayetini nakleder: “Ziyaretlerimden birisinde, Üstadın yanında Salih Özcan da bulunuyordu. Üstad ona: “Kardeşim, sen hakiki Seyyidsin, Nuriye de Seyyid, Mirza da Seyyiddir” dedi.”(3)

RİSALE-İ NUR'DA BU MES'ELE

Şimdi Hazret-i Üstadın ve Nur talebelerinin bu mevzu'da, Risalelere geçmiş yazılı beyanlarınada bir göz atalım:

1- Muhakemat eseri Sh. 38'de Hazret-i Üstad: “Nasılki Seyyid olmayan, Seyyidim;ve Seyyid olan, değilim dese, duhül ve hurûc haram olduğu gibi..: ”

2- Osmanlıca Şualar Sh. -287'de, Denizli hadisesi birinci ehl-i vukufu “Eğer Said Mehdiliğini ortaya atsa, talebelerine kabul ettirecek.:” diye yazmaları üzerine, Hazret-i Üstad mahkemede verdiği cevabta: “Ben Seyyid değilim. Mehdi ise Al-i Beyt-i Nebevi'den olacak.. ” diye cevap verdi.

3- Afyon Mahkemesi müdafaası Osmanlıca Sh. 78 “... Hatta Denizlide Ehl-i vukuf: “Eğer Said Mehdiliğini ortaya atsa, bütün şakirdleri kabul edecek" dediklerine mukabil, Said, i'tiraznamesinde demiş ki: “Ben Seyyid değilim. Mehdi Seyyid olacak:” diye onları reddetmiş. Yoksa ben Seyyid olmadığım gibi, hiç bir vakit böyle haddimden yüz derece ziyade hallerde bulunmamışım: ”

(3) Son Şahidler 3. Sh.74

S: 52

4- “Hem mahkemede Denizli Ehl-i vukufu, bazı şakirdlerin bu i'tikadlarına göre, bana karşı demişler ki: “Eğer Mehdilik dava etse, bütün şâkirdleri kabul edecekler. Ben de onlara demişim: “Ben kendimi Seyyid bilemiyorum. Bu zamanda nesiller bilinmiyor. Halbuki Âhirzamanın o büyük şahsı Âl-i Beyt'ten olacaktır. Gerçi manen ben Hazret-i Âli'nin (R.A.) bir veled-i manevîsi hükmünde ondan hakikat dersini aldım. Ve Âl-i Muhammed (A.S.M.) bir ma'nada hakikî Nur şâkirdlerine şâmil olmasından, Ben de Âl-i Beyt'ten sayılabilirim. (4) ”

5- Emirdağ-1. Sh. 55-56'da “... Ezcümle: “Hazret-i Hasan Radıyallahü Anhunun altı aylık hilâfetiyle beraber Risale-i Nur'un “Cevşen-ül Kebir”den ve “Celcelutiye”den aldığı bir

kuvvet ve feyizle, vazife-i hilafetin en ehemmiyetlisi olan neşr-i hakaik-ı imaniye noktasından Hazret-i Hasan Radiyallahü Anhunun kısacık müddetini uzun bir zamana çevirerek tam beşinci halife nazariyle bakabiliriz. Çünki adalet-i hakikiye ile bu asırda insanları mes'ud edebilir bir istidatta bulunan, Risale-i Nurdur ve onun şahs-ı manevisi, Hazret-i Hasan Radiyallahû Anhunun bir muavini, bir mütemmimi, bir manevî veledi hükmündedir : ”

6- Emirdağ -1, Sh 71'de “...Hatta ben fakir ve muhtaç olduğum ve zâhid ve sofi ve riyazetçi olmadığım ve büyük bir şeref ve haysiyet ve hanedanlık şan ve şerefinden hissedar olmadığım halde..: ”

Ve daha bu maddeler gibi Risale-i Nurlarda, Üstad Hazretlerinin kendisinin maddi, belli•bir silsileye bağlı ve asaletli bir hanedanlığı, bir siyadetinin olmadığını gösteren beyanları bulunabilir. Fakat bunlar, maksadı anlatmak için yeterlidir..

Şimdi Nur talebelerinin Üstad Bediüzzaman hakkındaki kanaatlerini gösteren yazılı birkaç maddeyi kaydedelim:

1- “Denizli kahramanı” diye Üstadın iltifatına mazhar olmuş ve Risale-i Nur'un şanı hakkında yazdığı medhiye ve şirlerine “Şehname” diye Üstadın takdirine nail olmuş âşık ve velî, aynı zamanda ehl-i tahkik insan merhum Şehid Hasan Feyzi Efendi bir medhiyesinde şöyle der:

(4) Emirdağ-1 Sh. 261

S: 53

“O'na Kürdî denilmesi ve kaside-i Hazret-i İmam-ı Ali'de görülen kelimesinin hazf ve kalbiyle “Kürd” ima ve işaretinin bulunması gerçekten Kürtlüğüne delâlet etmez ve onun manevi silsile-i keramet ve siyadetten tenzil ve teb'idini icab ettirmez. Bu isnad ve izafe, Kürdistan'da doğup büyüyen ve bu

lâkabla ma'ruf ve meşhur olan bu zâtın Risale-i Nur tercümanı olduğunu sırf âleme ilân etmek içindir. Yoksa Kürtlüğünü ispat etmek için değildir. Kürtçe bilmesi, o kıyafete girmesi ve öyle görünmesi, kendini setr ve ihfa için olup, hakiki hüviyyet ve millyetini ihlâl ve inkâr mana ve maksadıyla değildir, diye düşünüyorum" dedikten sonra Hasan Feyzi merhum, bir başka maksadı ima eder gibi serd-i kelâm eder, der ki:

"Âlem-i İslâmiyet ve insaniyyet ve Harameyn-i Şerifeyn'e asırlarca hizmet eden bu kahraman Türk milletini, onun çok sevmesinde ve hayatının mühim bir kısmını hep Türklerle meskûn olan bu havalide geçirmesinde büyük hikmetler, mana ve mülahazalar olsa gerektir...(5)

2- Merhum Husrev Altınbaşak ağabeyin Hz. Üstadın bir fotoğrafının arkasına yazarak Kastamonu ve Emirdağına gönderdiği şu satırları onun kanaatını açık göstermektedir:

"Bu günde mele-i a'lanın arzda medar-ı süruru

Bu günde sekene-i arzın mele-i a'lada medar-ı iftiharı

Bu günde Habibullahın medar-ı nazarı

Bu günde Müslümanlığın ser tacı

Bu günde hakikatların imamı

Hem bu günde mahbub-u Hüda Hem bu günde allame-i asr

Hem bu günde zulmetin nuru

Hem bütün günlerde Mehdi-i a'zam Hem molla Said-i Nursi

Hem Bediüzzaman el-Kürdî"

(5) Osmanlıca Emirdağ Lahikası Sh. 16

S: 54

3- Nur Risalelerini yazıp çoğaltmayı hayatının en baş gayesi bilen ve işittiğimize göre bütün Risale-i Nur eczalarını baştan sona kadar 16 defa yazıp bitiren, Isparta Kuleönlü merhum Küçük Ali Efendinin yirmi ikinci Lem'anın ahirindeki bir cümleye hâşiye olarak kaydettiği bir yazısında der ki:

"... Hususan Risale-i Nur'un Müellifi, zamanın Abdülkadiri Üstadımız Said-i Nursî Hazretlerine, sair evliyaya muhalif, müphem değil, sarihen haber vermesi, bizce "birinci Âl" den olduğu kat'idir. Çünki sinek gibi bir mahlukun Üstadımızı ta'ciz etmemesi, neslinden olan Abdülkadir-i Geylanî'den irsiyet almış. Gerçi Üstadımız mahkemelerde Ehl-i vukufa karşı: "ikinci Âl-i Beyt'den olduğunu onlara ispat etti. Maksadı tam ihlâsa muvaffak olduğu için kendi şahsını azlediyor. Kur'anın bir elmas kılıncı olan Risale-i Nur'u gösteriyor...(6)

4- Üstadın manevi evladı ve fedai talebesi Merhum Ceylan'ın vefatı münasebetiyle; hayatta kalmış Hz. Üstadın hizmetkârlarınnın neşrettikleri mektublarındaki şu cümleler bu husustaki kanaatlarını izhar etmektedirler:

“... Bir mücahid-i ekber, hem bir mehdi-i azam, hem bir müceddid-i ekmel ve hem bir ferd-i ferid olan Merhum Üstadımız Bediüzzaman Hazretlerinin “Mematım hayatımdan ziyade imana hizmet edecektir” haberi aynen tahakkuk etmiştir. Tahiri, Sungur, Zübeyr, Bayram, Hüsnü”.

İşte, ekser Nur talebelerinin hususî kanaatleri bu merkezdedir. Yalnız merhum Hasan Feyzi Efendi'nin ifadesi ilk görünüşte Üstadı birinci “Al”e dâhil eder gibi görünüyorsa da, dikkat edilirse, “ve onun manevî silsile-i keramet ve siyadetten tenzil ve teb'idini icab ettirmez.” ifadesinde “manevi Âl” cihetini nazara vermektedir.

Merhum Küçük Ali ise, Osmanlıca Lem'alar'ın 22. Lem'asının âhirindeki “Eski zamanda manevî gayet büyük kudsî bir imamın bize karşı gaybî kerametiyle.” cümlesinin altına haşiye olarak koyduğu ibare, onun tarafından konulduğu için, Üstad Hazretlerinin tensib ve tasvibini alıp almadığını bilmemekle beraber, Üstad tarafından yeni yazı Lem'alara konulmadığı kesindir.

(6) Osmanlıca Lem'alar Sh. 507 = Küçük Ali Efendi, bu meselede delil olarak, sadece sineğin üstadı ta'ciz. etmemesini gösteriyor. A.B.

S:55

BAŞKA GÖRÜŞLER

Bu konuda diğer bazı Nur lâlebelerinin kanaatleri ise, mes'elenin zâhirî keyfıyeti cihetine göredir. Bu ikinci kısım Nur talebesi zatların da kanaat ve fikirlerini gösteren yazılarını buraya alalım:

1- Risale-i Nurun neşrinde hizmeti büyük çapta sebkat eden ve Nur'un dış âleme yayılmasında kendi zamanına göre ehemmiyetli bir şekilde vasıta olan “İnebolu”lu merhum Selahaddin Çelebi 1946'larda ilk olarak Üstadın Tarihçe-i Hayatından bir hülâsa çıkararak, başta resmi makamlar olmak üzere bir çok yerlere göndermişti. Aynı zamanda o yazı Hazret-i Üstad

tarafından lâhikaya geçirilmiş ve bilâhare ufak bir ta'dilden sonra, Üstad onu Osmanlıca Asâyı Mûsa'nın ahirine derc etmişlerdi. İşte o yazının baş tarafları şöyledir:

“Tercüme-i haline kısaca bir nazar:

“Bitlis'in Hizan kazasından Isparta (İsparit) Nahiyesinin “Nurs” Köyünde doğmuştur. Anası Nuriye Hanım, babası Mirza Efendidir. Kürt ailesine mensub olmakla beraber, kendisi asla Türklük, Kürtlük, Araplık, Acemlik tanımaz. Milliyeti ancak din bakımından kabul eder. Dünyadaki bütün Müslümanlar ve muhtelif dinlerden İslâmiyete girenler kardeşidir.. ”(7)

2- Hizmetini Risale-i Nur neşrine hasr ve vakf eden ve halen mücerred yaşayan Erzurum'un saf kan Türklerinden olan Muzaffer Arslan Hoca 1960 senesinde din düşmanlarının yalan, tezvir ve iftiralarının maşalığını yapan bazı gazetelerin neşriyatına karşı Zübeyr ağabeyle birlikte hazırlayıp neşrettiği “Bediüzzaman Said-i Nursi ve Din Düşmanları” adlı eserinin 4. sahifesinde Üstad için şöyle der:

“Bediüzzaman'a yaptıkları bu nesebî isnad ve tefrikden dolayı ayrıcalık yapmış olmazlar. Bunlara göre Müslüman olmazsan veya Müslüman âlimi bulunmazsan ; Kürd değil ne olursan ol, hiçbir mahzur ifade etmez.

Mesele Bediüzzaman'ın Kürt olduğunu ortaya koymak değil... O bir İslâm mücahidi olmak ve bu mücahedesiyle senelerden beri iğfal edilmiş Müslüman münevverlerini gafletten uyandırmak vazifesinde bulunduğu için, bu Kürtlük mes'elesi ortaya atılmıştır. Bu adamlar böyle ırkî neseblerle uğraşmasınlar. Hepsinin neseblerini ortaya dökmeye muktedir bulunuyoruz..:"

(7) Osmanlıca Emirdağ-1 Sh. 127

S: 56

Muhterem Muzaffer Arslan Hoca'nın ifadesindeki maksadı şu olsa gerek:

"Yani müfterilere göre Üstadın Kürtlüğü bir bahanedir. Ne olursan ol, gâvur ol, dönme ol, Yahudî ol, fakat sadece dindar olma, Müslümanlık yapma yeter" demek istemektedir.(8)"

3- Bediüzzaman'ın kırk senelik cihad arkadaşı ve onu çok yakından tanıyan ve bilen ve 40-50 sene neşriyatını ve müdafaasını "Sırat-ı Müstakim ve Sebil-ür-Reşad" Mecmualarıyla kahramanca sürdüren merhum Eşref Edip, 1920 ve 1922' de Üstadın bazı makalelerini ve 1952'de Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatını, 1965'de de "Risale-i Nur muarızı yazarların isnadları hakkında ilmî bir tahlil" isimli kitapları yazdı. Bu ikinci kitabının 65. sahifesinde müfteri yobaz bezirgânlarına karşı yaptığı tahlilin bir bölümünde:

"... Maksad ma'lum!... Ona siyasî bir isnadda bulunarak efkâr-ı umumiye nazarında onu lekelemek... Evet Merhum, Türkün can, vatan ve din kardeşi olan Kürd soyundandır. Büyük mücahid Salahaddin-i Eyyübî'nin soyuna mensubdur..:' diye iftiracıların ağzına taş vurmuştur.

4- Hal ve durumu itibariyle bir Nur talebesi olmayıp, fakat gerçek manada bir müslüman Türk olan merhum tarihçi yazar İbrahim Hakkı Konyalı "Aydınlar konuşuyor" kitabında Bediüzzaman hakkında görüşlerini açıklarken şöyle diyor:

"Bu zat müslüman bir insandır. Onda Kürdlük endişesi yoktu. Çünki İslâm dini iyi adam arar. Allah indinde en makbul insan, en çok takva sahibi olandır. Eğer bir Salahaddin-i Eyyübî

olmasaydı bugün İslâm medeniyeti olmazdı. Ben olsam "Said-i Kürdî" derim. Ne olacak sanki?.. Onun fikirleri İslâmî fikirlerdir.(9)"

5- Bediüzzaman'ın küçük kardeşi merhum Molla Abdülmecid Efendi, bazı münafık ve dönme gazetelerin "Kürdlük" meselesini bir silah olarak kullanıp iftira ve yalanlar yaygarasını kopardıkları 1960-1964 tarihlerinde kendi hatıra defterine bazı hatıralarını kaydettikten sonra, şunları yazmıştır:

(8) Muzaffer Arslan'ın kitabının bazı bölümleri hususunda kendisine bazı sualler tevcih ettiğimde, kiabı Zübeyr ağabeyinin hazırladığını söyledi. A.B.

(9) Aydınlar Konuşuyor, Sh. 304

S: 57

"Tarihçe malumdur ki: Kürdistanı Osmanlı Türk devletine ilhak etmeye muvaffak olan İdris-i Bitlisî'dir.(10) Türk milletinden çok kimseleri dalâletten kurtaran da Said-i Bitlisi'dir. Said de tarihe geçecektir...

Yüz otuzbeş parçadan ibaret olan Türkçe Nur Külliyatını te'lif eden Said-i Nursi bir Kürttür. Bediüzzaman Kürtlüğüyle beraber, otuz milyon Türkü muhalif cereyanlardan kurtarmıştır.

Türk milletinden pek çok insanları Nur havzasına almaya muvaffak olan Said, evet bir Kürttür.

İlmen ve dinen Türk milletinin yüksekliğini dünyaya ilân eden Said bir Kürttür.”

Bu hatıra defteri bizde mevcud olup içinde çok değerli, tarihi gerçek vesikalar vardır. Onları bu kitapta tarih vak'aları sırasında kaydedeceğiz. İnşâallah.

İşte yazılı bu kanaat şekillerini de böylece kaydettikten sonra; Üstad Hazretlerinin son on senelik hayatında en yakın talebe ve hizmetkârlarından merhum Tahirî Mutlu, Zübeyr Gündüzalp, Mustafa Sungur, Hüsnü Bayramoğlu, Bayram Yüksel ağabeylerden hiç birisi, Üstad'dan duyarak; delilli bir Seyyidliği rivayet etmiyorlar. Hususi kanaat ve düşünceleri, Üstadın Seyyid olduğu cihetinde olduğu halde, fıtrî olan menşe'ini de samimi şekilde teslim ediyorlar. Bu zatlardan ayrı ayrı dinleyip duyduğum hususi sözlerini burada kaydetmeyi uygun bulmadım.

İşte şu yazılı, kayıdlı söz ve kanaatlerin yanı sıra, Üstad'ın hizmetkârlarının kaydetmediğimiz şifahi sözleriyle birlikte, hususi kanaatlerin sahibi bu zatların -bir ikisi hariç- hepsi Türktürler.

HUSUSİ BİR KANAAT

Mevzuumuzu toparlamadan önce, hususi bir kanaatimi de burada kaydetmek isterim, şöyle ki: Seyyid-i Kâinat Efendimiz'in (A.S.M.) pâk, mutahhar, muâlla ve şerif olan zürriyet ve nesli; bilinen ve silsile ve şecere ile sâbit olan Seyyidler kadar, belki daha çok onun zürriyetine mazhar gizli ve bilinmeyen Seyyidler de olabilir ve vardır.

Evet, İmam Celâleddin-i Suyuti “Târih-i Hulefa” isimli kitabında yaz¬dığına göre(11), Imamı Hasan Radıyallahü anhünün bir çok kadınla evlenmiş olması, bu hatunlardan dünyaya ne kadar çocugun geldiginin kesin olarak bilinmemesi, bu hususî kanaati kuvvetlendirir gibidir.

Kamus-ül A'lam c2, Sh. 1239'da aynı şeyler yazılı...

(11) T`arih-i Hülefa Celaleddin-i Suyuti, Sh. 189

S: 58

Hem Resulullah Efendimizin icma' ile sabit olan evlenmiş olduğu birçok hatunundan (12) bazısından doğan kerimelerini de bu hesaba dahil eder¬sek,(13) Onun Nur ve şerif olan kanının ve zürriyetindeki hadsiz, payansız zer¬relerin, İslâm milletinin kanlarına karışmış olması mümkündür. Bu noktadan çok insanların bu gizli ve manevi siyadet manasına mazhariyetleri de düşünü¬lebilir.

İşte bu umumi imkân noktasından bazı kimselere hususî kanaat cihe¬tiyle Seyyidlik vermek caiz olabilir. Ancak şeriat ve din hükümleri zahire göre hüküm ettikleri için, zahirde delil ve vesikası olmıyan, yani insanlar arasında şecere ve an'anesi bulunmıyanlara; hem de yalnız anadan taraf değil, babadan taraf Seyyidligi sâbit olmiyanlara Seyyidlik vermek mümkün olma¬maktadır.

RİSALE-İ NUR'UN ARAŞTIRMACI ALİMLERİNDEN

RÜŞTÜ TAFRAL'IN BİR DEĞERLENDİRMESİDİR:

“Yukardaki nakillerde görüldüğü üzere; Üstad Bediüzzaman Risale-i Nur eserlerinde maddî ve sülalevî bir seyyidliği kendi hakkında tesbit ve kabul etmezken.. Bazı Nur talebelerine, seyyidlik manasını gösteren “Hasenîlik ve Hüseynilik” cihet ve hakikatını kabul ve izhar etmiştir. Bu durum ise, yukarda nakledilen “Seyyid olmıyan , seyyidim .. Ve seyyid olan değilim. ilaahir..” mühim düsturlu kaidenin yasağına göre; bazılarının dikkatini çekmiş veya çekebilecek olan bu meselenin bir te'lifini yapmak gerekmektedir şöyle ki :

Seyyidliğinin varlığı, (yani şecere ve sülale ile ittisalini gösteren) zahir ve maddî delillerle biliniyorsa, mezkûr islamî kaideye göre “Seyyid değilim” diyemez. Fakat manevî keşifler ve ilhamî ilimler gibi ihtisaslara istinaden seyyidliğini bilen ve anlıyan bir kimse, “Seyyid değilim” demesine herhalde şer'i bir mazur olmaz.. Ve böylesi bir manevî siyadet ve dinî yüksek makama - lutfu ilahi ile - sahib ve mazhar olan zat, elbette ihlas, mahviyet ve tevazu gibi yüce hasletlerin icabı olarak, kendisinin yüksek makam ve mertebesini ileri sürmemesi uygun gelir.. Ve her halde bu nokta içindir ki; Bediüzzaman Hazretleri manevi makam ve mertebeleri daima Risale-i Nura ve halis talebelerinin yüksek dairesinin şahs-ı manevisine vermiştir.

(12) Hasais-ül Kübra Celaleddin-i Suyuti, C.3, 5h.298

(13) Gerek Resulullah Efendimizin gerekse, Hazret-i Hasan'ın evlendikleri çok kadınlar mesele¬sinde, elbetteki şeriatın hudutları dahilindedir. Hazret-i Peygamber in (A.S.M.) dokuz taneyi, Hazret-i Hasan'ın dördü geçmemek üzere bir arada hanımları olabilmiştir. Başka türlü değil. A.B.

s:59

Evet, Risale-i Nurun meslek ve meşrebi azami ihlas, mahviyet, tevazu ve dünyada maddî ve manevî herşeyden feragat olduğundan; Nur talebeleri binler delil ve hüccetlerle ; Üstadlarına verilmiş ve müsellem ve sabit olmuş olan en yüksek makam ve mertebeleri halisane ve haklı ve hakikatlı ve sarsılmaz kanaatları ile onun hakkında kabul ettikleri halde; Bediüzzaman

Hazretleri ise , eserlerinin bir çok yerinde ; o pek yüksek makamatı red etmeyip, fakat Risale-i Nurun ve Nur talebelerinin şahsiyet-i maneviyelerine vermiş.. Ve daima ısrarla bu manevi şahsiyeti nazara vermiştir. Kendi şahsi itibarı ile ise , atfedilen o kudsi makamattan zahir nazarda daima kaçmıştır. Ezcümle bir ifadesinde şöyle der:

“Manevî ve makbul ve zararsız ve bütün ehl-i iman ve hakikatın istedikleri nuranî makamlar ve uhrevî rütbelerden, hâlis kardeşlerimizden hüsn-ü zanla verilen ve ihlasımıza zarar gelmediği halde, eğer kabul etsen, reddedilmeyecek derecede senedler, hüccetler bulunduğu halde; sen değil tevazu' ve mahviyetle belki şiddet ve hiddetle ve o makamı sana veren kardeşlerinin hatırını kırmakla o rütbelerden ve makamlardan kaçıyorsun?

Elcevab : Nasılki ehl-i hamiyet bir insan, dostların hayatını kurtarmak için kendisini feda eder; öyle de, ehl-i imanın hayat-ı ebediyelerini tehlikeli düşmanlardan muhafaza etmek için, lüzum olsa -hem lüzum var - kendim değil yalnız lâyık olmadığım o makamları, belki hakikî hayat-i ebediyenin makamlarını dahi feda etmeye, Risale-i Nur'dan aldığım ders-i şefkat cihetiyle terkederim.” (Emirdağ Lâhikası-I sh:74)

Aynı manayı teyid eden diğer bir dersi şöyle:

“Nasılki insanlar evham yüzünden beni temastan men' ede ede asabıma dokundurdular; inayet-i İlahiye dahi, hizmet-i imaniyedeki ihlası kırmamak ve tasannukârane hodfüruşluk vaziyetine girmeye mecbur etmemek ve bu zamanda çok tesir eden şahsıma karşı teveccüh, muhabbet ve hizmete zarar veren kendini makam sahibi göstermek vaziyetinden kurtarmak ve Kur'andan gelen Risale-i Nur'un elmas gibi hakikatlarını bana mal etmekle cam parçalarına indirmemek hikmetleriyle, Cenab-ı Erhamürrâhimin bana bu hastalığı vermiştir.” (Emirdağ Lâhikası-1 sh:61)

“Hem kardeşlerimin bu biçare kardeşlerine verdiği makam-ı uhrevî, hakikî,dinî,makam ise; Mektubat'ta ikinci Mektub'un âhirindeki kaideye göre, “Şahsıma verdikleri manevî hediye olan kemalâtı, eğer hâşâ ben kendimi öyle bilsem, olmamasına delildir; kendimi öyle bilmesem, onların o hediyesini kabul etmemek lâzım geliyor,” Hem kendini makam sahibi bilmek cihetiyle enaniyet müdahale edebilir.

S: 60

Bir şey daha kaldı ki; dünya cihetinde hakaik-i imaniyenin neşrindeki vazifedar, makam sahibi olsa, daha iyi tesir eder denilebilir. Bunda da iki mani' var :

Birisi :Faraza velayet olsa da: bilerek, isteyerek makam yapmak tarzında, velayetin mahiyetindeki ihlas ve mahviyete münafidir. Nübüvvetin vereseleri olan Sahabeler gibi izhar ve dava edemezler, onlara kıyas edilmez.” (Emirdağ Lahikası-I sh.227)

“Gerçi manen ben Hazret-i Ali'nin (R.A.) bir veled-i manevisi hükmünde ondan nakikat derzsini aldım ve Âl-i Muhammed (A.S.M.) bir ma'nada hakiki Nur şakirdlerine şamil olmasından, bende Al-i Beyt'ten sayılabilirim; fakat bu zaman şahs-ı manevî zamanı olmasından ve Nur'un mesleğinde hiçbir cihette benlik ve şahsiyet ve şahsî makamları arzu etmek ve şanu şerefi kazanmak olmaz ve sırr-ı ihlasa tam muhalif olmasından, Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür ediyorum ki, beni kendime beğendirmemesinden, ben öyle şahsî ve haddimden hadsiz derece fazla makamata gözümü dikmem ve Nur'daki ihlası bozmamak için, uhrevî makamat dahi bana verilse, bırakmağa kendimi mecbur biliyorum.” (Elirdağ Lâhikası1 sh.267) gibi ders ve beyanlardan anlaşılıyor ki, bilerek ve istiyerek büyük makamları

şahsına kabul etmek, sırr-ı ihlasa uygun düşmediğinden ve bilhassa kendisinin vefatından sonra bazılarının böyle makamlara göz dikmemek dersini kendi şahsından göstermek için, Üstad Bediüzzaman Hazretleri sahib olduğu makamı şahsına kabul etmemiş Risale-i Nur'a vermiştir.

RÜŞDÜ TAFRAL

NETİCE

Mevzuumuzun bas taraflarında, Bediüzzaman Said-i Nursi'nin sülâlesi yalnız beş dedeye kadar yürütülebildiğini ve bu kısacık silsilesinin zâhiri bir Seyyidliklerinin bilinmedigini ve Mardin'in Cizre kazasından, gayr-i muayyen bir tarihte iki âlim zatın “Nurs” köyüne geldikleri kesin olarak kabul edilse de, o gelen zatların Seyyidlikleri hakkında bir bilgimizin olmaması, ayrıca şark'ta, hatta Nurslu insanlara ve Üstadın kabilesine bu mes'eleyi sorarak araştırmalarımızda i'timada şayan bir bilgi elde edilmemesi; Üstad Hazretleri¬nin de yukarıda sıralanan kitaplarında yazılı ifadelerinde manevî bir siyadet¬ten başka ve Sünnet-i Seniyyeye ittiba'dan ibaret olan bir “Al” hakikatine mazhariyetinden gayrı maddi ve şecereli bir Seyyidliği te'yid edici bir ifade¬nin bulunmaması...

S: 61

Öte yanda beş tane kuvvetli ve sağlam rivayetlerle Seyyidliğine işaret eden beyanlar vardır.

O beş rivayetten Hulusî Bey'in rivayetinde: “Ben de, sen de sâdâttanız” şeklindeki ifadeyle beraber, dördüncü rivayet râvisinin bizden uzak olması ile birlikte rivayeti sahih addedilmek şartiyle, Bediüzzaman'ın yalnız ana tara¬fından Hazret-i Hüseyin'e dayandıgının ifadesi vardır. Geri kalan üç rivayetde, dikkat edilirse: “Hem Hasanîyim, hem de Hüseyinîyim”dir. Bu rivayetlerden birinde ise; “Nuriye de Seyyid, Mirza da Seyyiddir” şeklindedir.

Yine bu ifadelerden birisinde, Hulusi Bey'e “Ben de sen de sâdâttanız” şeklinde sudur ettiğine göre; “sâdât” veya “sadet” kelimesinin “Seyyid” kelimesinin cem'i olup, cümlenin zahir manası “ikimiz de Seyyidlerdeniz” olur.

Seyyid-i Şerif-i Cürcani “Tâ'rifat” isimli eserinde: “Seyyid, halkın işlerinin tedbirlerini yürüten kimsedir(14) ” diyor.

Istılahî ma'nada ise: “Sâdat-ı Ehl-i Beyt, Sâdat-ı Berere, Sâdat-ı Sofiye Sâdat-ı Nakşibendiye” şeklinde bir çok mertebe ve makamlar da Peygamberimizin sülâlesine mensubiyeti olmasa bile, büyük manasında kullanılır. Amma Hulusi Bey'in rivayetinde ki “Sâdât” ise ilk akla gelen manasiyle Ehl-i Beytin sâdâtı demek olur. Bu da onların “Büyükleri, Emirleri” demektir.

İşte, buna göre Üstad Hazretlerinden rivayet yoluyla gelen nakillerin taşıdığı manalar elbette bir tefsirinin olması lazımdır. Salâhiyetimizin çok fevkinde olmakla beraber bir iki te'vil cihetini düşündük.

1- Nasılki her bir ümmet, kendi Peygamberinin ismiyle yâd edilir, Hıristiyanlara İsevî, Yahudilere Mûsevî, Müslümanlara Muhammedî denilmesi gibi... Hatta Müslümanlar kendi mezheplerine veya mensub oldukları tarikatlarına nisbet edilerek Şafiî, Hanefi.. veya Kadirî, Nakşibendî gibi ünvanlarla da yâd edilmesi...

Öyle de Hazret-i Üstad, İmam-ı Hasan ve İmam-ı Hüseyin Radiyallahü Anhümanın herbirisinin ayrı ayrı hâs meşreb ve mesleklerini, hayat ve hizmetinde kendine rehber seçmiş olması.. veya onlara karşı hususî muhabbet ve bağlılığının bir nişanesi olarak "Ben hem Hasanîyim, hem de Hüseynîyim" demiş olması imkânı da düşünülebilir.

2- Hazret-i Hasan ve Hüseyin'den teselsül ederek Âlem-i İslâmın manevi rabıtasını Sünnet-i Seniyye etrafında te'mine medar ve ekseriyet-i mutlaka ile hakikat ve tarikat silsilelerinin, yani; imamet ve velayet zincirlerinin, ana kanal ve merkezlerinin her iki cânibinin büyük nasibedarı ve cem'

(14) Ta'rifat, Seyyid Şerif-i Cürcanî, Sh. 78

S: 62

edicisi ve saire gibi, ta'birde kasır olduğumuz, sırf ihsan-ı İlâhî ve Kudret-i Rabbaniyenin bir tezahürünün, ma'na ve mülahazalarının da bir ifadesi de olabilir.

3- Bediüzzaman Hazretleri, Risale-i Nur'un bir çok yerinde “Manevi Âl-i Beyt” hakikatinin daha kuvvetli ve hakikatli olduğunu, o ise, Resulullah'ın Sünnet-i Seniyyesine ittiba'dan ibaret bulunduğunu ifade etmiş ve “Ehl-i Beyt"in muhabbeti “Risale-i Nur mesleğinde esastır” diye beyanederek “Risale-i Nur Talebeleri bir cihette Âl-i Beytten sayılabilir” mealindeki hükümleri ile, rivayetlerde maddi ve

kesin Seyyidliği ifade eden beyanlarının bir te'vilini de böylece “manevi Âl-i Beyt” hakikatine bağlamak mümkündür.

EK BİR TAVZİH

Nur talebelerinin hemen hepsinin halis ve hak ve doğru ve yüzer emarelerle müeyyed kanaantları ki; Hazret-i Üstad Bediüzzaman ahirzamanda gelmesi va'dedilen en büyük müceddiddir. Hadisler de ise bu büyük Müceddidin al-ı Beyti Resulullaha (A.S.M.) maddeden ve manen, yani hem zahir sülale ve nesep cihetiyle, hem de takva, ilim ve kemalat haysiyetiyle ona mensub olması lazımdır diye olan hükme istinaden: - Zahir ve maddi hal ne şekilde olursa olsun - Üstadımız mutlaka birinci âl olmak cihetiyle de seyyiddir diyor ve ısrar ediyorlar.

Amma her nedense bu gibi mes'eleleri, yani Ahirzaman hadisatı hakkında gelen hadislerin zahir manalarını; Hazret-i Üstadın nurani ferasetiyle açmış olduğu te'vil yolu kaziyyesine tatbikini hiç düşünmezler ve dolayısıyla delil ve bürhan getirmekte hayli yorulurlar. İnşallah bu meselede hissî bir durum söz konusu değildir. Yani Hazret-i Üstadın ifadesiyle de (15) kesinlik kazanan Hazret-i İbrahim (A.S.)'ın kavmiyyeten bu civar, yanı şark vilayetlerinde yaşayan insanlarından olduğu ve dolayısıyla Hazret-i İsmail (A.S.)'ın Arap kavm-ı necibiyle akrabalık kurması cihetiyle de, onun kavminin Araplarla akrabalığı olduğu tarihi hakikatlardan olduğu halde; Hazret-i Üstadı bu bu kavimden, yani Hazret-i İbrahim (A.S.)'ın mensub olduğu kavimden olmasını layık görmeyip.. ve dolayısıyla bu sebep ve hislerle onun maddi seyyidliği üzerinde musırrane durulmuş olmasın!..

Evet, İstikbale ve Ahirzaman hadisatına ait bütün hadis-i şerifler te'vil edilmeksizin zahiri manalarını intizar etmenin büyük yanılgılara müncer olacağını söyliyen Hazret-i Bediüzzamandır.

Eğer biz, Ahirzamanda gelmesi mev'ud olan büyük Müceddid'in Al-i beyt-i Nebiyye mensub olacağını ifade eden hadis-i şerifleri te'vil etme

(15) Sebil ür Reşad sayı: 461 ve Rumi 4 Mart 1336.. Miladi 15 Nisan 1920

den zahirî manalarıyla kabul etmekte israr edersek; O zaman, aynı hadis-i şeriflerde: “Onun isminin Peygamberin ismi, babasının ismi de Peygamberin babasının ismi olacağı” kaziyyisini de beraber düşünmek, yani te'vilsiz zahiri manasıyla onu öyle beklemek mecburiyetinde kalacağız. Yoksa işine geldiği zaman te'vil, gelmediği zaman zahiri manaya istinad etmek gibi garip bir hissin tenakuzluğuyla karşı karşıya kalmış oluruz. Hem bütün bu hadis-i şerifleri göeren ve bilen ve nazar-ı teftişinden geçiren Hazret-i Muhyiddin-i Arabî (K.S.) bir eserinde bu mesele hakkında katiyyen hükmederek şöyle demiş:

“ Ahirzaman mehdisi Araptan değil, Acemden olacak ... Onun umumi ismi Abdullah olacak. O ise bu, bütün Abdullahların ismidir. Onun hâs isim ise şimdi onda herhangi bir İ'rab izharı olmaz ve i'rab san'atından da münsarif olacak...(16)”

Demek ki, bu hususlara dair gelen hads-i şerifler mutlaka bir te'vil ile manalandırılırlar.. ve bu tevili de ancak ilmde rasih olan kümbelin ülema yapar.

Evet, Üstadımızın nesebi hakkında, zahiri menşeiyyeti dışında olarak tekellüfkârane düşünülüp ileri sürülen iddialar veya görüşler İnşaallah samimi ve halis bir niyettendirler.. ve his ve heves veya layık görmeme gibi basit hislerden değildir ve olmaması lazımdır. A.B.

(16) Anka ü Mağrib - Muhyiddini Arabi sayfa 75

S: 64

ÜSTADIN ISPARTALI OLUŞU

(Kaydedeceğimiz mevzu' Üstadın Seyyidliğiyle değil, “Ispartalıyım” demesinin hakikatı ile alakadardır ve ayrı bir mevzu'dur.)

Bediüzzaman Hazretleri gayet samimi olarak iltifat ve taltiflerin de ötesinde, bir hususa işaret eder ve der ki: “... Gerçi tarihçe ispat edemiyorum, fakat kanaatim var ki, Isparta (İsparit) nahiyesinde dünyaya gelen Said'in aslı buradan gitmiş...(17) ”

Başka bir eserinde: “... Belki, muhtemeldir ki, o küçük Isparta'nın aslı bu büyük Isparta'dan gitmiş. Benim vatan-ı aslim Isparta olmak caizdir.(18) "

Bu iki beyan tarzından başka, iltifatkârane şekildeki “Ispartalıyım” gibi tabirler çoktur. Fakat bu iki ayrı ayrı zamandaki ifade tarzı bir gerçeğe işaret olsa gerektir.

Birisi: Kastamonu'da iken Isparta'ya gönderdiği mektuplarından birisinde, diğeri de Denizli hapishanesinde iken yazdığı bir mektubunda geçmektedir.

Hazret-i Üstad, “... tarihçe ispat edemiyorum, fakat kanaatim var ki,” diye kaydetmekle elbette ve herhalde, sadece Ispartalıları okşamak ve teşvik etmek için olmaktan ziyade,bir kanaat izharı tarzındadır. Fakat Bediüzzaman gibi bir Üstad-ı küll bunun tarihî ispatını yapamazsa, biz mi yapabileceğiz?

Kastamonu'da iken yazdığı mektubunda, sadece ihtimal üzerinde “Belki muhtemeldir ki” şeklinde kaydetmekte ve “Benim vatan-ı aslim o Isparta olmak caizdir” diye bir cevaz tarzında ifade etmektedir. Bu ahirki beyan tarzı “ihtimal ve cevaz”üzerine olduğu için, Denizli Hapsinde yazdığı ifade kadar kuvvetli değil, amma bu onu zımnen te'kid eder mahiyettedir.

O halde, Üstad'ın bu kanaatinin tarihî ispatını yapmak değil -ki, zaten ispatı mümkün değilfakat bazı ihtimalleri araştırırsak, acaba birşeyler elde edemez miyiz? diye düşündüm. İhtimaller üzerinde durmaktan başka da yapacak birşey yok zaten...

1- Birinci ve ilk evvel akla gelen ihtimal: Türkler Anadolu'yu vatan ittihaz ettikten sonra, Anadolu'nun her tarafına yayıldıkları gibi, Isparta vilayetinin de yaylalarına yerleşen Türkmen ve yörük aşiretlerinden birisi, Isparta'dan herhangi bir sebepten dolayı, ayrılıp gelip, Hizan yaylalarından

(17) Şualar, Said-i Nursi Envar Neşriyat Sh. 276

(18) Kastamonu Lahikası Sh. 157

S: 65

biri olan mezkûr bölgeye yerleşmesi ve “Isparta” ismini de beraber getirip yerleşdikleri bu bölgeye takmış olmaları... Sonra mürur-u zamanla "Isparta" ismi telaffuzda “İsparit” veya “İspairt” şekline dönüştüğü gibi, bu bölgeye yerleşen o Türkmen yörük aşireti de, zamanla çevrenin tamamı Kürd olması yüzünden dillerini unutarak Kürdleşdikleri ihtimalidir. Fakat bu ihtimalin başka bir benzeri var mıdır? Yani: Türkler Doğu'dan gelip Batı'ya doğru akınlarını sürdürürken, Anadolu'nun her köşesine olduğu gibi, Avrupa'nın ta Viyana'sına kadar yer yer yerleştikten sonra, tekrar geri avdet edip ric'at ettikleri mûcbir bir sebeb olmaksızın- vaki' midir? Ayrıca da Türk olan bir kabile ve aşiretin tamamı az bir zaman sonra, dillerini ve cinsiyetlerini tamamen unutarak başka bir cinsiyete inkılab ettikleri görülmüş müdür? Çok eski çağlarda Türklerden ve Türklükten ayrılmış diye nakledilen Macarlar ve Bulgarlar dışında, Türklerin hâkimiyeti altındaki bölgelerde bazı ırkların cinsiyetlerini ve dillerini unutarak zamanla Türkleşdikleri olmuşsa da, fakat bilhassa yakın tarihte, özellikle Türklerin hâkim bulunduğu bölgelerde, Türklerden bu kabil bir olay varid mıdır? Hayır! Öyle ise, bu ihtimal aklen ve ilmen cılız görünümündedir.

ŞU DEĞERDİRMEYİ TE’KİDEDEN

Hz.ÜSTAD’DAN MERVİ BİR HABER

28.7.1996 pazar günü, Almanya-Berlinden bana telefon açan Abdülmuhsin Alev, Üstadımızın Bediüzzamandan görmüş ve duymuş olduğu bir söz ve davranışını şöyle anlattı:

1952 de İstanbulda Üstadımızınhizmetinde iken, bana bir gün bir münasebetle buyurmuşlardırki: “Anadolu’daki birçok kürd aşiret ve kabileleri zamanla Türkleşmişlerdir.”

Bende, mektepte hocamız tarihçi Ziya beyin anlattıklarına dayanarak: “Efendim, evet, birçok kürt âşiretleri Türkleştikleri gibi, ayni zamanda bir çok Türk kabileleri de Kürtleşmişlerdir” deyince, baktım; benim bu ifadem Üstadın hoşuna gitmedi.Yüzünün çizgileriyle, bana o hükmün hakikat olmadığını ifade eder gibi oldu.

Evet altı yüz -yediyüz seneden beri hiçbir Türk aşireti veya kabilesi şâz bazı ferdler hariç olmak şartıyla, kendi lisanını-özellikle hâkim durumunda iken- tamamen unutup da başka bir lisanla konuşdukları vaki' değildir. İşte misal olarak, Bitlis'in Ahlat kaza merkezi.. ve işte Urfa'nın Halfeti ve Birecik kaza merkezlerinde, Türk kabile ve aileleri bunca zamandır bütün etraf köylerin Kürd olmasıyla birlikte ve bütün alış-verişleri bunlarla olduğu halde, değil kendi lisanlarını unutmak, Kürtçeyi de öğrenmiş değillerdir. Buna

S: 66

Avrupa'nın Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan ve Yunanistan'daki Türkleri de misal olarak gösterebiliriz.

2- İkinci ihtimal: Kamus-ül-A'lam sahibi Şemseddin Sami Bey'in verdiği bilgilere göre: “Miladdan önce beşinci asırda, bir ara İsparta(19) hükümeti, Yunanistanı ve adaları zabt etmeleri üzerine; İranlılar Atinalılarla gizli işbirliği yaparak onları Ispartalılar aleyhine teşvik ettiği sırada, İspartalılar erken davranarak İranlılarla bir anlaşma cihetine gittiler. Adalar ve Anadolu. sahillerindeki müstemlekelerini İranlılara bıraktılar. Kendileri yalnız Yunan ile iktifa ettiler. Bilâhare Büyük İskender'in hurucuyla, hem Yunanistanı hem de buraları ele geçirerek İranlıları kovdu.: (20) ”

Bu bilgilerin ışığında denilebilir ki; İranlılar buraları müstemlekelerine aldıkları sırada, o zaman İran hâkimiyetinde olan Şark vilâyetinden bazı aşiretleri de beraber getirip, İsparta etrafına yerleştirmiş olması, bilâhare İskender'in buraları zabtetmesiyle, İranlılarla birlikte gelen aşiretler tekrar eski vatanlarına rücû' etmeleri ihtimal dahilinde olabilir.

İsparta'dan ric'at eden bu aşiretlerin, döndüklerinde, İsparta ismini de beraber getirip, yaşadıkları bölgeye takmış olmaları ve zamanla “İsparta” isminin, telâffuzda “İspairt” veya “İsparit” şekline dönüşmüş olması muhtemeldir.

3-Üçüncü ihtimal: Türkler Anadolu'yu fethedip fevc-fevc Batı'ya doğru akıp giderlerken, onlara kâtılan Şarklı bazı Kürd Müslüman aşiretleri de Türklerle beraber İsparta'ya kadar gelip, bir müddet burada kaldıktan sonra, tekrar eski vatanlarına avdet etme ihtimali.. ayrıca "Hülasat-ül Tarih"(21) namında bir kitabın nakl ettiğine göre: Kanuni Sultan Süleyman zamanında Şark vilâyetlerinden bazı aşiretlerin Anadolu'nun muhtelif yerlerine, mesela Yozgat, Tokat, Ankara, Eskişehir vesaire vilayetlerine yerleştirildiği nazar-ı itibara alınma ihtimali.. Ve ayrıca, daha sonraları Rus'un 93 Harbi gibi bazı mecburi hicretlerin yapıldığı, harp belâsının sükûnetiyle de % 90 muhacirlerin eski yurdlarına avdet ettiği gerçeği ile,olabilir ki: Isparta civarına yerleşen bir Şark aşireti, bilâhare memleketlerine dönüşünde “İsparit” veya “İspairt” ismini Isparta isminden telâffuzda tahrif ettirerek yaşadıkları bölgeye takmış olma ihtimali de uzak değildir...

Bu ahirki ihtimali kuvvetlendiren bir vakıa şudur ki: Isparta'nın Barla nahiyesinde “Muş” veya “Muj” Camiî bulunduğu Barla'yı görenlerin ma'lumudur. Bu “Muş” veya “Muj” Camiî, Barla gibi Şarktan -o zamanın

(19) Kamus-ül-A'lam Ş.Sami c2, Sh.856

20) Isparta Hükümeti o tarihlerde “More” adalarında idi. Şimdiki Isparta Vilayeti de, o zaman Yunancada “Eysbarita” idi. Ve Anadolu sahillerinendi.

(21) Bu eser, Irak eski Iktisat Bakanlanndan M.Emin Zeki'nindir

S: 67

şartlarına göre- çok uzak bir nahiyede bulunması, şu üçüncü ihtimaldeki kanaati kuvvetlendirir gibi geliyor akla. Yani şöyle mümkün olabilir ki; Muş civarından vaktiyle oraya hicretle gitmiş ve yerleşmiş, belki orada Cami yaptırmış ba'zı Şarklı kabilelerin; bir zaman sonra yurtlarına avdet ettiklerine veyahut orada kalıp zamanla Türkleştiklerine işaret olabilir.

Eğer Barla'daki mezkûr camiîn ismi “Muj” olursa, bu ihtimali daha da kuvvetlendirir. Çünki "“Muj” Kürtçe de kuru üzüm demektir.

İşte Bediüzzaman, Ferid-i Deveran, Nâdire-i cihan olan zatın nesebi hakkında yapılan şu umumî tahlil, tahmin ederim; kâfî ölçüde neticeyi gösterir mahiyettedir. Asilzadelik, necabet ve hanedanlığın mecrasından saptırıldığı ve su-i isti'mallere alet edildiği bu asırda, Cenab-ı Hak kudret ve azametini göstermek için, hiç de ümid ve tahmin edilmiyen, namsız, nişanesiz bir aileden böyle hidayet nurlarını saçan bir zatı halk edip, ümmete mürşid ve rehber yapmak için, irade ve meşieti böyle taalluk, etmiştir.

Bu münasebetle, Bediüzzaman Hazretleri “Birinci Şua” namındaki işarat-ı Kur'aniye Risalesini te'lif edip, sırf Kur'anın i'cazını ve kudsî işaretlerini izhar etmek niyyetiyle neşrettikten sonra; Şarkın meşhur sâdat hanedanına mensub ihtiyar hoca ve şeyh bir zat, bir taraftan Halk Partililerin iğfalâtına kapılarak, bir tarafdan da Bediüzzaman Hazretlerinin böyle pek büyük bir mazhariyete nailiyetini ve onun hakkında Allah'ın hususî ihsan ve kudretinin bu kabil bir tezahürünü aklına sığdıramayarak; Risale-i Nur müellifinin, Kur'anın âyetlerinin işaretlerine medar olabilecek pek azim Kur'anî bir hizmette istihdamını istib'ad edip yetiştiği ailesini, hatta milliyetini ve cinsiyyetini diline dolayarak, cami'lerde üstadın mübarek ismini ve şahsını zikrederek, pek acib gıybetlere(22) girişdiği bir hengâmede: Bediüzzaman Hazretleri ona cevaben yazdığı bir mektubunda şöyle diyor:

“... Amma benim gibi ehemmiyetsiz bir adamın elinde böyle ehemmiyetli bir eserin zuhur etmesini istiğrab ve istib'ad edip i'tiraz eden zat, eğer buğday tanesi kadar bir çam çekirdeğinden dağ gibi çam ağacını halk etmek azamet ve Kudret-i İlahiyyeye delil olduğunu düşünse, elbette bizim gibi acz-i mutlak ve fakr-ı mutlakda ve böyle ihtiyac-ı şedid zamanında böyle bir eserin zuhuru Rahmet-i İlâhiyyeye bir delildir demeğe mecbur olur...(23)”

Yine bu ma'na ve hakikatin izharı sadedinde, 1952 yılı başında Üniversiteci Nur talebeleri tarafından Üstadın hayatında geçen harikaları toplayarak “Tarihçe-i Hayat” namiyle bir eser neşredildiği zaman, Üstad Hazretleri o münasebetle kaleme almış olduğu uzunca bir tahlili vardır. Emirdağ Sh. 72'dedir. Arzu eden ona da bakabilir.

(22) Bu hadise 1942'de Istanbul'da vaki' oldu.

Kastamonu Lahikası Sh 148

S: 68

BEDİÜZZAMAN SAİD-İ NURSİ'NİN DOĞDUĞU

BÖLGENİN COĞRAFİ DURUMU

BİTLİS - HİZAN - İSPARİT VE NURS

BİTLİS: Bu isim, daha önceleri “Bedlis(1)” olarak kullanılırdı. Halen bölge halkı “Bedlis” olarak da kullanır. Sonra “Bidlis” ve Cumhuriyetten sonra da “Bitlis” oldu.

Meşhur “Mucemu-l Buldan” kitabında; “Bedlis'in elmaları çoklukta, güzellikte ve ucuzlukta dillere destandır” diyor.

Bedlis'in, Hicretin yirmi beşinci yılında Sahabi-i meşhur İyad bin Ğanem tarafından sulh yoluyla feth edildiğini, “Ahlat” şehrinin de Bedlis meliki vasıtasıyla sulhen haraca bağlandığını ve Bedlis, Ahlat ve etrafının haracını Bedlis melikinin üzerine aldığını yazar.

Bedlis hakkında, zarif tabiatlı bir İslam Arap şâiri olan “Eburrida-el-Fadl bin Mansur”un şu Arapça mısraları câlib-i dikkattir.

Bu beyitlerin kısaca Türkçesi şöyledir:

“Eğer bizimle hesaplaşırsan, bize söyle: Sen nesin, ey Bedlis, nesin?

Söyle nerededir o nefis şahsiyyet sahibi ki, onun vasfı anlatmağa gelmez.” diye zarifane, belki işaretli, remizli olarak nefis, garip bir şahsiyyeti haber verir gibidir.

Bitlis ve Hizan'ın sair coğrafi ve tarihi durumunu tarih kitapları ve ansiklopedilere havale ederek kısa kesiyoruz.

(1) Mu'cemu-l Buldan, Yakut Hamevi, S. 358-359 - - Ermeniler ise, Bitlise “Bageş (pagiş)” derler.

S: 69

HİZAN

HİZAN: Tarihçi İdris-i Bitlisî “Şerefname"sinde(2) kaydettiğine göre, bu bölge halkı İslâmiyet'e dahil olduktan sonra, ibadet, zühd, salâhat ve takvada, özellikle gecede teheccüd namazını eda etmekte meşhurluğundan dolayı, buraya ' “Seher-hîzan” adı veritmiştir. “Seherhizan” Farsça bir terkip olup, seherlerde uyanıp teheccüd namazını kılanlar demektir.

Şerefname diyor ki: “Bu terkip, bilâhare bölgeye isim olarak kaldı. Fakat zamanla halk dilinde kısaltılarak sadece “Hîzan” şeklinde kaldı. Daha: sonralan ise “Hizan” oldu.

İSPARİT

İSPARİT: Bu isim, tam olarak hangi milletin lisaniyle olduğu belli değildir. Fakat bölge halkının telâffuzunda “sparit” veya “spaint” şeklinde de kullanıldığına binaen; “İspartın” veya “spartin” kelimelerinin masdarına müşabihtir. O ise, Kürdçede dayanak veya sırtını verip yaslanılan şey.. veya bir işin diğer birisine havala edilmesine denilir ki; İspairt, Isparit veya sıparit kelimesine ma'naca ve mutabakatça benzerliği vardır. Bu ma'na itibariyle: sırtını o dağlara vererek tahassun etmek, tahassungâh olarak o dağlara sığınmak anlamında olabilir. “Sparit” ismi eğer “Sıpart”dan muharref olsa; yaslandı, dayandı, havale etti, manasında olabilir. Her ne ise..

Bediüzzamanın aslının İsparta'dan, İsparit nahiyesine gelmesi konusunda az yukarıda yaptığımız tahlilde, bir nebze buna temas edildiği için kısa kesiyorum. Fakat bugün, Hizan'ın bir nahiyesi olan "İsparit" veya “İspairt” ismi resmiyette değil, sadece bölge halkının dilinde kalmıştır.

İsparit nahiyesi edindiğimiz bilgiye göre 32 köyden ibarettir. Hizan'ın hemen yanı başındaki “Ğeyda” köyûnden, “Nurs” köyûne kadar bir dere uzanmaktadır. Dereden başka da yol mümkin değildir.(3) Bütûn arazî serapa sarp dağlardan ibarettir. “Nurs” un Ğeyda'dan normal yolu bu dereyi takiben gider. Ğeyda'dan Nurs'a yaya onbir saatlik bir mesafedir.

BİR HATIRA:

1975 yılında, mezkûr yolla Nurs'a gittiğimizde, uğradığımız köyün birisinde, Mustafa Sungur ağabey bir gence, namaz kılıp kılmadığını sorması ûzerine, genç: “Ne demek namaz kılıyor musun? Namaz kılmamak bizim buralarda çok ayıptır. Bizim bu nahiyemizde kadın-erkek namaz kılmayan hiç kimse yoktur. Yalnız bir muhtarla bir bey hariç” demişti.

(2) Şerefname, Farisi aslı, S. 273

(3) Fakat Allaha şükür, şimdi Hizandan Nurs'a patika gibi bir yol yapılmıştır.

S: 70

NURS

NURS: Risale-i Nur talebelerinin dilinde “NURS” şeklinde kullanılır. Bölge halkının dilinde ise “NORS” olarak kullanılır.Bu isim, bir tahmine göre, “Seher- hizan” terkibinin zamanla “Hîzan” ve sonraları da “Hizan” şeklinde tahrif edilmesi gibi;“Nurs” veya “Nors” ismi de Farsçadaki “Nevreside” (Yeni doğmuş) terkibinden kısaltılarak “NEVRES”, bilâhare de “Nors” ismini almış olması muhtemeldir. Çünki: Mesela, Farsçada “Nev” kelimesi Türkçede “yeni” demektir. Fakat doğuda bu kelimeyi aynı manada “No” olarak kullanırlar.. veyahut bölge halkının kullandığı tarzdaki “NORS” ismi başka bir dilin kelimesi de olabilir.

İsparit ve Nurs ile ilgili olarak Bediüzzaman Hazretleri Emirdağ-1, lahikasında 1945-1946 yıllarında kaleme aldığı bir yazısında şöyle der:

“Aziz kardeşlerim!

Risale-i Nur'un zuhurundan kırk(4) sene evvel, geniş bir hiss-i kablel-vuku' ile, acip bir tarzda; hem bende, hem bizim köyde; hem nahiyemizde tezahür ettiğini şimdi bir ihtar-ı manevî ile kat'î kanaatim gelmiş. Şefik kardeşim ve Abdülmecid gibi eski talebelerime bu sırrı fâş etmek isterdim. Şimdi Cenab-ı Hak sizlerde çok Abdülmecidleri ve çok Abdunahmanları verdiği için, size beyan ediyorum:

(4) Risale-i Nur'un zuhurunun mebde'i 1926 yılındadır. Bu mektubun devamında bir yerde 44 sene evvel diyor. Bu takdirde 1926'dan 44 sene önce olursa, 1891 eder ki; Ûstad Hazretleri 9-10 yaşındadır. (Abdülkadir)

S: 71

Ben, on yaşında iken, büyûk bir iftiharla, hatta bazan temeddüh suretinde bir haletim vardı. İstemediğim halde, pek büyük bir iş ve bûyük bir kahramanlık tavrını takınıyordum. Kendi kendime der idim: “Senin beş para kıymetin yok, bu temeddûhkârane, hususan cesarette çok fazla gösterişin ne içindir?” Bilmiyordum, hayret içinde idim. Bir iki aydır o hayrete cevap verildi ki; Risale-i Nur kable-I-vuku' kendini ihsas ediyordu. Sen, âdî odun parçası gibi bir çekirdek iken, o firdevs salkımlarını bilfi'il kendi malın gibi hiss-i kable-I vuku' ile hissedip hodfüruşluk ederdin.

Bizim “Nurs” köyümüz ise; hem eski talebelerim, hem hemşehrilerim biliyorlar ki, bizim köyûmûz, fevkalâde gösteriş ve cesarette ileri göstermek için temeddühü çok severdiler; güya büyük bir memleketi fetheder gibi kahramanane bir tavır almak istiyordular. Ben, hem kendime, hem onlara çok hayret ederdim. Şimdi hakikî bir ihtar ile bildim ki; O ma'sum Nurslu insanlar, “Nurs” karyesi, Risale-i Nur'un nuriyle bûyük bir iftihar kazanacak.. o vilayetin, nahiyenin ismini işitmiyen, Nurs Köyünü ehemmiyetle tanıyacak” diye bir hiss-i kablel-vuk'u ile, o ni'met-i İlâhiyeye karşı teşekkürlerini temeddüh suretinde göstermişler...(5)

BEDİÜZZAMAN'IN ANNESİ, BABASI VE AİLESİ

Annesinin ve babasının doğum ve vefatları hakkında maalesef kesin bir bilgimiz olmadığı gibi; annesi tarafının ailesi ve babası hakkında da bir malûmat yoktur. Sadece N.Şahiner'in tespitine göre, annesi Nuriye, Nurs'un kuzeyinde üç saatlik mesafede bulunan “Bilkân” köyündendir. Nuriye Hanım'ın vefatı

ise, Birinci Cihan Harbi sıralarında olduğudur.(6) Bunun dışında Nuriye hanımın sülalesi, soyu ve ailesi hakkında bir malûmatımız bulunmamaktadır.

Bediüzzaman'ın babası Sofi Mirza, 1920 yılında vefat ettiğini, sülalesi ise, Sofi Mirza'dan sonra, dört batna kadar (yani baba) belli olup, bunlar: “Ali, Hızır, Mirza Hâlid ve Mirza Reşan” olduğu, yine tespitler arasındadır.

Tüm Doğu'da olduğu gibi, bölge halkının fıtrî ve milli bir adeti olan, adları tasğir etme, yani küçültme, kısaltma geleneğine binaen, halk arasında “Mirza” Efendiye “Sofi Mirzo” veya mezar taşında yazılı olduğu şekilde “Mirze” diye kullanıldığı gibi, annesi “Nuriye Hanım'a” da “Nuré” denilirdi.

Adların halk arasında çağrıldığı tarzda yazılması, tılsım ve havas ilmi ulemasınca lazım ve şart olduğu gibi; ba'zı hadis-i şeriflerde de (7) adların halk arasında telaffuz edildiği tarzda, kıyamet gününde aynı isimle çağırılacaklar diye ifade edilmiştir.

(5) Emirdağ Lahikası-1 S. 60

(6) Nurs Yolu N.Şahiner S. 69

(7) Sünen-i Daremi S. 204

S: 72

Bu hikmetten midir? Yoksa, Bediüzzaman Hazretlerinin fıtrî olan kendi adet-ı kavmiyesine riayetkârlığından mıdır, bilmiyorum.. Annesinin ismini “Nuriye” olarak yazan Nur talebelerinin yazılarını tashih ettiği sırada, birkaç kitapta “Nuriye” isminin Arapça müennes alâmeti olan “ye” harfini silerek “Nure”(8) olarak bırakmıştır.

(8) Tahiri Ağabeyin el yazısı Sözler S. 434 ve teksir Afyon Mûdafaanamesi Osmanlıca S. 173

S: 73

AİLESİ

Sofi Mirza'nın(9) evi, hanedanı veya aile yuvasını teşkil eden efrad-ı ailesi şöyledir:

Yaş sırasına göre çocukları: 1-Durriyye, 2-Hanım, 3 Abdullah, 4-Said, 5-Mehmed, 6Abdülmecid ve 7-Mercan'dır. Sofi Mirza Efendi ümmî olduğu halde, kız-erkek demeden bütün çocuklarını okutmuş ve alim yetiştirmişti. Hatta ekserisinin de Arabi ilimde icazetli oldukları, şarkta ve Nurs Köyünde çok kimselerden duymuşuzdur. Bunlardan “Hanım” ismindeki kız çocuğunun bûyûk ve meşhur bir alime olarak yetiştiği rivayetler arasındadır. Bu merhume Hanım, Birinci Cihan Harbinden ewel, Molla Said isminde, âlim bir zatla evlenmiş, bilâhare 1913 senesinde, Şeyh Selim veya Bitlis hadisesi ismiyle, meşhur "Hûrriyet'in i'lanı"na karşı hükümete isyan edenlerin arasında, bu Molla Said'in de ismi karışmasıyla, hanımı “Hanım” ile birlikte Şam'a hicret etmişlerdir. Şam'da çok talebesi olan Molla Said efendi ders okuturken, takıldığı çetin mes'eleleri, perde ve hicap arkasında oturan hanımı,

âlime Hanım'a, sorarmış. 0 ise hiç duraklamadan hemen mes'eleyi çözer, cevap verirmiş, diye halen Şam'da hayatta olan Bitlisli Molla Abdulaziz efendi anlatmışlardı.

İşte, bu nurlu ailenin fertlerinin bir kısmının vefat tarihleri malûm ise de; diğerlerininki meçhuldür.

Vefat tarihleri bilinenler :

1- Hanım 1945'de Mekke-i Mükerreme'de(10) tavaf ederken (bilaveled)

2- Molla Abdullah, Bediüzzaman'ın yeğeni ve fedâi talebesi Merhum Abdurrahmanın babası 1914 yılında Nurs köyünde,

3- Molla Muhammed 1951'de, kendi köyü olan “Nurs'ta” (bila veled)

4- Bediüzzaman Said-i Nursi 22 Mart 1960 Urfa'da (bekâr ve bila veled)

5- Molla Abdülmecid, Haziran 1967'de Konyada (beş çocuk babası) vefat etmişlerdir.

Vefat tarihi bilinmiyenler:

1- Durriyye Hanım, Bediûzzaman'ın Rus Harbi'nde şehid düşen yeğeni Ubeyd'in annesi. Birinci Cihan Harbi'nden evvel Nurs deresine düşerek şehiden gark olduğu,

2- Mercan Hanım, ne zaman ve nerede vefat ettiği belli değil. Nurs köyü mezarlığında, bu ulema yetiştiren âilenin reisi, Bediüzzaman'ın babası Sofi Mirza ile hanımı Nuré ve oğlu Molla Mehmed ile Molla Abdullah yanyana yatmaktadırlar. Allah'ın nuruna ve rahmetine gark olsunlar.

(9) N.Şahiner “Nurs Yolu” kitabı S. 69'da Bediûzzaman'ın babasına “Sofi” ünvanının verilmesi,“mücerred takva, ve salâhatından dolayı”, şeklindeki izahı, bir bakıma doğru, fakat işin hakikatı ise, şarkta ilmi olmayan veya az bir ilme sahip olup da bir tarikat mensubu olan herkese “sofi”, Arapça ilmi olana da “molla”, yüksek alimlere ise "seyda" diye hitab ederler..

(10) Şualar, Said-i Nursi S. 240 -Envar Neşriyat

S: 74

ACIKLI BİR TA'RİF

Bediûzzaman Hazretleri bu nurlu, ilim ve fazilet ocağı olan ailesinin ferdlerinin vefatlarını ve onlardan müfarakat acısını dile getiren bir mektubunda şöyle der: (bir parçasını alıyoruz).

“... Ben dokuz yaşından beri şefkatli validemi görmediğimden, sohbetinde bulunamadım. O hürmetli muhabbetten mahrum kaldığım.. ve üç hemşiremi de onbeş yaşından sonra göremediğim, Allah rahmet etsin validemle beraber Berzah âlemlerine gittikleri için dûnyanın çok zevkli, lezzetli olan uhuvvetkârâne sohbetlerinden, merhamet ve hürmetten mahrum kaldığımdan.. ve üç kardeşimden iki kardeşimi elli seneden beri görmediğimden (Allah onlara rahmet etsin) öyle kıymettar, dindar, alim iki kardeşimin sohbetinden, hürmetkârâne muhabbet, merhametkârâne şefkatteki sûrurdan mahrum kaldığımdan; bu dûnyada Risale-i Nur'un imanda Cennet çekirdeği bulunduğunu gösterdiği gibi, bugün dört fedakâr hizmetimde bulunan ma'nevi evlatlarımla bir seyahat ettiğim zaman, imandaki cennet çekirdeğinin bir zerreciğini kat'iyyen ruhuma ihtar edildi...(11)”

Bu mektubun devamında, aile efradının mezkur sohbet, şefkat, hürmet, ve merhametlerinden mahrumiyetine mukabil, imanın verdiği uhuvvet ve samimiyet ile bu yarasının tedavi edildiğini yazmaktadır.

Bu mektup, 1957 yılında yazıldığına göre, Üstad 80 yaşındadır. 9 yaşından sonra validesini hiç görmediğini, üç hemşiresini de 15 yaşından sonra göremediğini, iki kardeşini yani, Molla Abdullah ile Molla Muhummed Efendi'yi 50 seneden beri göremediğini kaydetmekle; annesini 71 seneden beri, üç hemşiresini de 68 seneden beri görmemiş oluyordu.

(11) Emirdağ-2, S. 181

S: 75

BEDİÜZZAMAN SAİD-İ NURSİ'NİN DOĞUMU

ÇOCUKLUĞU VE TAHSİL HAYATI

1877 - 1897

Üstad Bediüzzamanın doğumu hakkında kesin şekilde tesbit ettiğimiz Rumî 1293 tarihidir. Şöyle ki:

1- İlk olarak Bediüzzaman'ın tarihçesini kaleme alan Müküslü meşhur Hamza (*) Efendi'nin “Bediüzzaman-ı Kürdi'nin Tercüme-i Halinden Bir Hûlasadır” eserinde Bediüzzaman'ın doğum tarihi için 1293 diye yazmış. Rumi veya hicri işaretini koymadığına göre herhalde Rumi tarihidir.

2- Bediüzzaman'ın yeğeni Merhum Abdurrahman Efendi'nin yazdığı “Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatı” isimli eserinde de yine Hamza Efendi gibi doğumunu yalnız 1293 olarak kaydetmiştir.

3- Bediüzzaman Hazretleri Rus esaretinden avdetlerinde Dârül-Hikmet-il İslâmiye azalığına tayin olurken, kısaca hal tercümesinin dosyaya kaydedilmesi için bizzat Bediüzzaman'a müracaat edilerek alınan bilgiler Dar-ül Hikmetteki dosyasına geçirilmiş. Bilâhare bu dosyalar “Sadık Albayrak” tarafından bir kitap halinde neşredildi ve “Son Devrin İslâm Akademisi Dar-ül Hikmet-il İslamiye” ismi altında 1973'de basılmış olan bu kitabın 213'üncü sahifesinde, Bediüzzaman'ın doğumu 1293-1295 şeklinde, aynı kitabın 215'inci sahifesinde ise, yalnız 1293 olarak kaydedilmiştir.

4- Sikke-i Tasdik-i Gaybi kitabına mukaddeme olarak başına konulan, Barlalı Şamlı Hafız Tvfik'in yazısındaki tahlile göre, Mevlânâ Halid'in doğumu 1193 olduğu, Bediüzzaman'ın doğumu ise 1293(1) olduğu tespit edilmiştir.

(*) Müküslü HAMZA : 1892 de Van Gevaş kazasının Müküs nahiyesinde doğdu. Haci Bekir oğludur. Müterake'ye kadar Üsküdar'ın Ömerli kazasında ilkokul öğretmenliği ile meşgul bulunuyordu. Müterake sırasında Mem û zîn'i yayınladı. Jin mecmuasının mes'ul müdürlüğünü, Kürdistan Teâlî Cemiyeti Merkez-i Umumi îdare Müdürlüğü yaptı. 1919 yazında mütareke yıllarında Mardin'e gitti. Orada müstakil bir Kürdistan için çalıştığından Diyarbakır'da zabıtaca yakalanarak Diyarbakır savcılığı tarafından hakkında 8 Kasım 1919 tarihli ve 614 iddianame ile Mardin mahkemesine gönderildi. (İddianame için bk. Mehmet Beyrak, Kürtler ve Ulusal - Demokratik mücadeleleri , Ank.1993. shf.106-107) Muallim Hamza istiklâl mahkemesince 15 yıl kürek cezasına çarptırılmış ve cezasını Kastamonu hapishanesinde geçirmesine karar verildi. Ancak Hamza efendi, bu karara uymiyarak

Suriyeye geçmiş, Suriye'de bazı okul müdürlükleri gibi vazifelerde bulunmuş ve orada vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin. Amin.

Hafız Tevfik, Arabi 1293 diye yazmış. Bu da bir sehiv olsa gerek. Çünki diğer kaynaklara göre bu tarih Rumidir.

(II) Ancak Gazi Ahmed Muhtar Paşa’nın “Takvim-üs Sinin” kitabı, Ankra baskı, Sh.266’da ...

S: 76

5- Merhum Gazeteci Yazar Eşref Edib'in 1952'de yayınladığı “Risale-i Nur Müellifi Said-i Nursi” isimli eserinde 17'in'ci sahifesinde: “Rumi 1293” olarak doğumunu tespit etmiştir.

6-1951-1952'lerde yeni yazı ve Osmanlıca olarak üç defa baskısı yapılan “Bediüzzamanın Târihçe-i Hayatından Harikalar” adlı eserde yine doğumu hakkında 1293 yazılmıştır.

7- İlk baskısı 1958'de yapılan “Bediüzzaman Said-i Nursi Hayatı, Mesleği, Tercüme-i Hali” adındaki Büyük Tarihçe-i Hayat kitabında ise: “Hicri 1290-Miladi 1873” şeklinde yazmış ve üstte sıralanan kaynak kitaplara muhalefet etmiştir.

8- N.Şahiner'in “Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi” kitabında ise,yalnız 1873 diye yazılmıştır.

9- Risale-i Nur Külliyatında, bizzat müellif Bediüzzaman Hazretleri tarafından çeşitli vesilelerle- bilhassa Sekizinci, Onsekizinci ve Yirmisekizinci Lem'alar ve Birinci Şua Risalelerinde - mutlak olarak kendi doğumu hakkında Rumi 1293 diye kaydedilmiştir. Yalnız bir iki yerde hicri 1294-1295 şeklinde kayda geçmiştir.

Bu durum karşısında, Büyük Tarihçe-i Hayat kitabı ile N.Şahiner'in kaynak göstermeksizin 1873 şeklindeki tespitleriyle neye dayandıklarını bilmemekle beraber; ondan önce yazılan Târihçelerin 1293 tarihini Hicrî-Rumî farkındaki hesapla, hicri 1290 şeklinde zannettikleri muhtemeldir.

N.Şahiner'in Bediüzzaman'ın doğum tarihini direkt olarak 1873 şeklinde kabul edip kaydettiği için, ona göre kitabında bazı tarih sıralamalarını yapmıştır ki; bunlar umumiyetle 1907 senesine kadar olanların sabitiyeti görülmedi.

Şahiner'in kitabı çıktıktan sonra, bu eserden gerek tercûme yoluyla gerek iktibas şeklinde yayınlanan eserler, bu tahlile göre, tarihleri; tespit işinde hatalı olabilirler.

Biz ise, gerek Risale-i Nur Külliyatındaki tespitleri, gerekse ittifak halindeki diğer kaynak eserleri bu mevzuda esas kabul ettik. Buna göre Bediüzzaman Hazretlerinin doğumundan itibaren tarih sıralamalarını, R.Nurlardaki tespitlere göre kaydettik.. Ve sonuç olarak:

-Kur'an'dan aldığı ilham ve feyizden gelen ilim ve irfaniyle, nur ve ziyasiyle, iman ve hidayetiyle Türkiye'yi ve bir bakıma tüm beşeriyyeti ışıklandıracak, aydınlatacak ve istikametli, kısa ve ziyadar bir cadde-i Kur'aniyyeyi açacak Dûrr-i Sencide ve Cevher-i Nâdide olan o “tıfl-ı Nevreside”, Şark'ın sarp, keyşer dağlarının şahikasından, güneşin doğduğa taraf

S: 77

tan; dünyaca fakir, nâmsız-nişansız “Nurs” köyünûn; iffetli, takvalı ve fıtrat-ı selimeye sâhib bir ailenin ocağından doğduğu ve o Rahmet ve Hayat yağmurunun bulutlannın râtıb ve bereketli dağlarında tekevvün ettiği veya o rahmet ve hidayet pınarının feyezan olup fışkırdığı mutlu tarih şöyledir:

Miladi Rumi Hicri

1877 1293 1294

Bu tarih, yukardaki tahlilin neticesi olduğundan kesindir, doğrudur. Ancak mezkûr tarihin hangi ayının hangi gününde bu mutlu doğum olduğu hakkında bir bilgi mevcut değildir.

DOĞUMU

Her ne kadar Eşref Edip Bey ve sonra N.Şahiner, bu mübarek doğumun bir bahar mevsiminde, sabaha karşı bir günde gerçekleşdiğini yazmışlarsa da, tarihî bir vesikaya dayanan ilmî bir tahkik olmasından çok, edebî yönünün şairane bir ifadesidir.

Lâkin bizim de şöyle bir kanaatimiz var ki: Bediüzzaman gibi garip, acib, harika bir insanın; işarî ve remzî bir tarzda ölümünün Nevrûz gününde (22 Mart) olacağnnı vefatından 49 sene önce Münazarat kitabında(2) kaydetmesiyle; doğumunun da baharın öyle bir gününde olması ihtimal dahilindedir. Fakat biz ihtimaller üzerinde değil, tarihî vesikalar ve senetlere göre hareket etmeyi uygun buluyoruz.

-ADI SAİD

Mes'ud ve ma'sum Said, ailesinin dördüncü çocuğu idi. Adını “Said” koydular. Suada ve ebrar kafilesinin imamlarından olacaktı çünki... ” ” (3) “annesinin karnında iken Said olarak kaydedilen, Said'dir.” Hadisinin işaretiyle, annesinin hamilinde iken de, Said idi 0... Ve “ ” (4) "Fitnelerden uzak kalmış olan kimse, muhakkak Said'dir." sırrıyla, Said olarak doğdu. Said olarak yaşadı ve Said olarak öldü.

N.Şahiner masum Said' in doğumu ile ilgili olarak : “ Göbek adı Rıza idi. Hakkın ondan razı olması dilek ve niyazı idi” şeklinde bir ifade kullanmış.(5)

(2) Munazarat Sh. 51

(3) Müslim-i Sahih C.3, Sh.2038. Gerçi Müslimin Hadisi şeklindedir. Lakin Kudaî, Beyhaki ve Bezzar ise Hadisi yazıldığı şekilde almaktadır.

(4) Ebu Davud fiten babında, Ahmed bin Hanbel. C.l, Sh. 227

(5) Nurs Yolu, N.Şahiner, Sh. 25: Bilinmeyen Târaflarıyla S.Nursi S.58

S:78

Bundan neyi kastettiği veya rivayeti nereden duyduğu hakkında bir malûmatımız yoktur. Şimdiye kadar da böyle bir şey duymuş değiliz ; ne ise...

Küçûk Said, peder ve validesinin yanında büyümeğe başladı. Günler,geceler-aylar, seneler derken, ma'sum Said, artık büyüdü. Kur 'an dersini alma zamanı yaklaştı. Küçük Said'in ailesi, anne ve babası ekmeklerine, gıdalarına haram lokma karışmamasına a'zamî dikkat eden saf,temiz insanlardı, hatta haram lokmadan çekinmek yolunda, şüpheli olan şeylerden de çekinen bir aile olduğu meşhurdur.

Bu konuda mes'elemizi te'yid edecek, ulaşan iki rivayeti nakledelim: Birincisi: Kayser Hoca, Eski Van müftûlerinden Seyyid Muhammed Kasım Arvasî'den bize naklen; Muhammed

Kasım Arvasî de babası Seyyid Hüseyin Arvasi'den işitmiş: “Bir gün Seyyid Hüseyin Arvasî, müridelerinden olan küçük Saidin annesi Nuré hanımdan sual etmiş: “Senin bütün çocuklarının bu kadar zeki olmalarında, senin onları terbiye sistemindeki metodun nedir?”

Mûbarek Nurè Hanım: "Hayatımda, kadınlığa mahsus şer'î ma'zeretler dışında, hiç bir vakit teheccüd namazımı kaçırmadım ve çocuklarımı abdestsiz emzirmedim.” demiş.

İkinci rivayet : Şahiner'in kaydetmiş olduğu rivayettir. Ancak rivayetin râvisinin ismi, kimin kimden duyarak geldiğini.. ve Said'in hocası diye kaydettiği zatın künyesini tespit edemediği için zaiftir, belki mevzu'dur, denilebilir.

Lâkin bu, evvelki rivayeti te'yid ettiği için burada misafireten kaydedildi. Rivayet mealiyle şöyledir:

“Küçük Said on yaşlarında iken, onun kabiliyet ve mertliğine hayran olan hocası, bir gün yanına birkaç arkadaşını alarak, onun anne ve babasını görmek için, altı yedi saatlik bir mesafeden(6) Nurs köyüne geldiler. Talebe Said'in evine gelen hocası ve arkadaşları, Sofi Mirza'yı görmek istediklerini bildirdiler. Sofi Mirza'nın o anda hazır olmadığını söyleyen Said'in annesi Nuré Hanım, misafirlere evin önündeki bir ağacın altında birşeyler sererek oturmalannı rica eder.. Ve Efendisinin az sonra geleceğini söyler. Misafirler oturduktan biraz sonra, Sofi Mirza, ağızları bağlanmış öküz ve inekleriyle çıka gelir. Merhabalaştıktan sonra, misafirlerden Küçük Said'in hocası Sofi Mirza'ya:

“Bizim köyde harman zamanı, mahsûlü yememeleri için hayvanların ağızlarını bağlarlar. Fakat bu mevsimde sizin bu hayvanların ağzını bağlamanızın sebebini bilemedik diye sorar. Mirza Efendi cevabında:

(6) Altı-yedi saatlik mesafede-Yani Nurs köyüne-olan bu köyün ismi de zikir edilmemektedir.

S: 79

“Efendim, bizim tarla biraz uzaktadır. Yoldan gelir, giderken çok kimselerin tarlalarından geçerek geliyorum. Hayvanlarımın ağızları bağlı olmazsa başkalarının mahsûlünden yemeleri mümkün.. Ekmeğimize haram lokma karışmasın diye böyle yapıyorum." diye beyan-ı ma'zeret eder.

Misafır hoca ve arkadaşları, Küçûk Said'in babasının bu takva ve salâhetine şahid olduktan sonra, bu defa annesi Nuriye Hanıma dönerek: "Siz bu çocuğu nasıl yetiştirdiniz?” diye sormuş.

Nurié Hanım: “Ben bu çocuğuma(7) hamile kalınca, abdestsiz yere basmadım. Said dünyaya gelince de, hiçbir zaman abdestsiz emzirmedim" diye söylemiş.(8)”

HİCRİ TAKVİM 1302- MİLADÎ 1885(9)

KUR'AN OKUMAYA BAŞLADIĞI TARİH

İşte böyle bir aile ocağında, böyle bir anne ve babanın terbiyesinde yetişen masum küçûk Said, artık dokuz yaşlarına ayak basmış ve Kur'an dersini alma zamanı yaklaşmıştı. Kararı kendisi verecekti. Babası, ona bir çocuk muamelesi yapmıyor olacak ki, küçük Said, bu kararı kendisi verdi. Karannın hareket noktası şöyle cereyan etti:

İlim tahsil etmekte olan ağabeyisi Molla Abdullah'ın, gittikçe artan feyiz, ahlâk, fazilet ve kemalatı, onun -henüz çocuk iken muhakeme ve idrâkinin şiddetini gösteren tefekküriyle

nazar-ı dikkatini celb etti. Hele ağabeyisi köye döndüğünde, okumamış arkadaşlarını da okutmakla tezahür eden meziyeti, küçük Said'in hayranlığını arttırdı. Bunun üzerine kendisi de ilim tahsil etmeyi göze aldı ve ilk evvela Nahiyeleri İsparite bağlı “Tağ”(10) köyüne gitti.

Bu medresenin müderrisi ve idarecisi Molla Muhammed Emin Efendi idi. Kûçük Said'in bu medresede ne kadar kaldığı, ayı ve günü belli olmamakla beraber, az kaldığı anlaşılıyor. Çünki fıtrî ve hılkî tabiatının icabı olarak, daima izzet-i nefsini koruması ve hatta ufacık âmirane tavrıyla söylenen sözlere tahammül edememesi yüzünden, talebe arkadaşlariyle döğüşmeye sebep oldu. Bunun üzerine hocası Molla Muhammed Emin Efendi'nin emriyle tekrar Nurs'a, evine döndü. “Nurs” köyünde ayrıca bir medrese olmadığından haftada bir defa eve, sılaya gelen ağabeyisi Molla Abdullah Efendi'den haftada bir ders almakla iktifa etmekte idi. Öbür haftaya kadar vaktini, aldığı bir tek dersin mûtalaası ile geçirmekte idi.

(7) Nure hanımın ifadesi, “eğer bütün çocuklarıma mezkür ameliyeyi yapıyorum” şeklinde olsaydı, daha mantıki olurdu. Yoksa yalnz Bediüzzaman'a hamile olunca “mezkür muameleyi yaptım” şeklindeki ifade tarzında huşunet vardır. Yani Bediüzzaman'a hâmile olunca, bir işaret, bir rü'ya, bir alamet görmeksizin nereden bilebildi ki: Hamlindeki Bediüzzamandır. A.B.

(8) Bilinmeyen Târaflarıyla Said Nursi S. 49

(9) Sikke-i Tâsdik-i Gaybi Osmanlıca S. 159

(10) Tâğ köyü, Nurs köyünün güney doğusunda bir dağın yamacında, Nurs'dan yaya 2-3 saatlik mesafededir. Meşhur Nurşinli SEYDA, Şeyh Abdurrahman-ı Taği kuddise sirrühu bu köydendir. N.Şahiner “Nurs Yolu” kitabının 25'inci sahifesinde: “Said'in babası, küçük Said'i Tağ medresesine, Seyda Abdurrahman-ı Tâğî 'nin yanına götürdû” şeklindeki ifade doğru değildir. Çünki Abdurrahman-ı Tâğî hazretleri Nurşin köyüne çok zaman evvel yerleşmişti. Vefatı Nurşinde, H. 1304 M. 1887'dedir.

S:80

KENDİSİNİN HATIRALARI

Üstad Bediüzzaman Said-i Nursî çocukluk günlerindeki hatıralarından ve fıtri bazı hallerinden bilahare te'lif ettiği Nur risalelerinde, çeşitli vesilelerle bir kaçını, dört şekil ve surette anlatmaktadır. Bu makam o hatıraların anılma zamanı ve sırası olduğundan biz de beraber yâd edelim:

BİRİNCİ HATIRA:

Sevr ve Hut mes'elesi münasebetiyle “haylulet” yani; Ay tutulma hadisesini izah ederken, şöyle diyor:(11)

“... Kûçûklûğümde kamer tutuldu. Ben Valideme dedim: “Neden ay böyle oldu? Dedi: “Yılan yutmuş”. Dedim: "Daha görûnüyor?” Dedi:

“Yukardaki yılanlar cam gibi olup, içlerinde bulunan şeyi gösterirler” Bu çocnkluk hatırasını çok zaman tahattur ediyordum ve der idim ki: “Bu kadar hakikatsiz bir hurafe validem gibi ciddî zatların lisanında nasıl geziyor?” diye düşûnûyordum. Ta Felekiyat fennini mûtalaa ettiğim vakit, gördûm ki, validem gibi öyle diyenler, bir teşbihi hakikat telâkki etmişler...”

(11) Lem'alar kitabı S. 84

S: 81

İKİNCİ HATIRA:

Haşir Risalesi onuncu söz ve Meyve risalesi Sekizinci Mes'elesinde, haşir hakikatini ve insanın fıtratının ebedî olduğunu ve ebedden ve ebedî bir zattan başka bir şeye razı olamıyacağını beyan sadedinde şöyle der:

“... Bir zaman küçüklûğümde hayalimden sordum: “Sana bir mil- yon sene ömûr ve dünya saltanatı verilmesini, fakat, sonra ademe ve hiçliğe düşmesini mi istersin? Yoksa, bâkî fakat âdî ve meşakkatli bir vücudu mu istersin?”

Baktım, ikincisini arzulayıp, birincisinden “âh!” çekti, "Cehen- nem de olsa beka isterim: ” dedi...(12)

ÜÇÜNCÜ HATIRA:

Küçüklüğünde köylerinin ve etraflarının ilim, münazarat, tarikat ve İslâmî duygunun ziyade inkişaf ve tezahürünü gösteren o zamanlardaki o bölgenin muhavere ve hikâyelerinin nelerin etrafinda cereyan ettiğini bir vesile ile 1945-1946 yıllarında kaleme aldığı bir mektubunda şöyle nakleder:

“...Nahiyemiz olan Hizan kazasına tabi' İsparta'da, (İsparit) birden bire meşhur “Seyda” namında “Şeyh Abdurrahman-ı Teğî” himmetiyle o kadar çok talebeler ve hocalar ve âlimler çıktılar ki; bütün Kürdistan onlar ile iftihar eder bir şekil aldığı zaman, içlerinde münazara-i ilmiye ve pek büyûk bir himmetle ve pek geniş bir daire-i ilim ve tarikat içinde, öyle bir vaziyet hissediyordum ki; güya ruy-i zemini fethedecek bu hocalardır. Eski meşhur ulema ve evliyalar ve allameler ve kutuplar, onların medar-ı bahsi oldukça, ben de dokuz-on yaşında iken dinliyordum. Kalbime geliyordu ki; bu talebeler, âlimler ilimde, dinde bûyûk bir fütûhat yapmışlar gibi vaziyet alıyorlardı. Bir talebenin bir parça ziyade zekaveti olsa idi, büyük bir ehemmiyet verilirdi. Münazarada, bir mes'elede birisi galebe çalsa, büyük bir iftihar alırdı. Ben de hayret ediyordum; o hissiyat bende de vardı. Hatta tarikat şeyhleri ve dairelerinde medar-ı hayret bir mûsabaka, hem nahiye, hem kaza, hem vilayetimizde vardı. O haletleri başka memleketlerde o derece göremedim...(13)

(12) Şualar Bediüzzaman S.198

(13) Emirdağ-1 lahikası S. 63

S: 82

DÖRDÜNCÜ HATIRA:

Bediüzzaman Hazretleri çocukluk yaşından beri Şeyh-Abdülkadir-i Geylanî'ye karşı muhabbet ve alakasının; çok zaman sonra Hazret-i Şeyhin de kendisinden ve Kur'anî hizmetlerinden haber verip bahsettiğini, manevî alâkadarlık gösterdiğini ve Hazret-i Şeyh'in ona karşı küçüklüğünden beri bir muhafız melek tarzında onu gözetlediğini gösteren kasidelerinde kerametkâr, gaybî işaretlerini hissedip yazdığı zaman, o münasebetle şöyle bir hatırasını kaydeder, der ki:

“...Ben sekiz-dokuz yaşında iken, bütün nahiyemizde ve etrafında ahalî Nakşî tarikatında, ve oraca meşhur Gavs-ı Hizan namiyle bir zattan istimdad ederken, ben akrabama ve umum ahaliye muhalif olarak “Ya Gavs-ı Geylanî” derdim. Çocukluk i'tibariyle elimden bir ceviz gibi ehemmiyetsiz bir şey kaybolsa, “Ya Şeyh! Sana bir fatiha, sen benim bu şeyimi buldur.” Acaibdir ve yemin ediyorum ki; bin defa böyle Hazret-i Şeyh, himmet ve duasiyle imdadıma yetişmiş. Onun için bütün hayatımda umumiyetle Fatiha ve ezkâr ne kadar okumuş isem,

Zat-ı Risaletten (A.S.M.) sonra, Şeyh-i Geylanî'ye hediye ediliyordu. Ben üç dört cihetle Nakşı (14) iken, Kadirî meşrebi ve muhabbeti bende ihtiyarsız hükmediyordu. Fakat tarikatla iştigale ilmin meşguliyeti mani' oluyordu...(15) ”

Mezkûr hatıralar gösteriyor ki: Bediüzzaman Hazretleri henüz çocukluk senelerini yaşarken bile, çok bûyük mes'eleler ve derin hakikatler ile kalben, fikren meşgul imiş... Hem onun ulvî ruhu çok yüksek hakikatlere ve hatta maneviyat âleminin esrarına nüfûz ettiğini de göstermektedir. Her ne ise...

(14) “ben üç dört cihetle nakşi iken”den muradı Onun anneai, babası, ağabeyisi ve hocaları nakşi olduğuna işarettir. Yoksa kendisinin tarikat ile, bilhassa Nakşibendi Tarikatı ile meşgul olduğıına dair hiçbir delil, vesika, yahut kendisinin bu mevzuda bir beyanı mevcut degildir. A.B.

(15) Sikke-i Tâsdik-i Gaybî S. 142

S: 83

TEKRAR TAHSİLE NİYET

Küçük fakah(16) Said'in okumaya başladığından bu zamana kadar, okuduklarının nelerden ibaret olduğunu ve Tağ medresesine gitmesi, geri eve dönmesi, evde kalış müddeti ne kadar zaman ihtiva ettiğini hilemiyoruz. Eğer bu zaman zarfında Kur'anı hatm etmiş, zaman da bir seneyi doldurmuş ise, takvim 1303 hicri-1886 Miladi seneyi gösteriyor demektir. Bu takdirde, Bediüzzaman'ın kendi tesbitiyle 1303 hicri senesinde Arabî ilmin temeli olan gramer kitaplarına başlamış oluyordu.) (17) Öyle olunca da, medreseler usulünce Arabi gramer kitaplarını bitirinceye dek, onun ismi “Fakah Said” (18)dir.

Buna göre küçük fakah Said, evde bir müddet kaldıktan sonra, tahsile karar verdi. Evvela: “Pirmis” adındaki köye gitti. Yukarıda zikrolunduğu veçhile fıtratındaki izzet-i nefsi, başkasının mütehakkimane tavırlarına tahammûl edememesinden dolayı, medresedeki emsalleri olan dört küçûk talebe ile geçinememesine sebep oldu. Hep dördü birleşerek kendisini ta'ciz ediyorlardı. Bu durum karşısında birgün, mezkür medresenin müderrisi ve sahibi, Meşayih-i Kiramdan “Şeyh Seyyid Nur Muhammed Efendi” Hazretlerinin huzurlarına çıkarak; talebe arkadaşlarını şikâyet etmek, taşıdığı izzet-i nefis haletine ağır geldiği için, izhar-ı acz etmiyerek; Şeyh Efendi Hazretleriyle şöyle bir muhaverede bulunmuştur:

Fakah Said:

-Şeyh Efendi! Bunlara söyleyiniz,benimle döğüştûkleri vakit, dördü bir olmasınlar, ikişerikişer gelsinler.

Küçük Said'in sabavetiyle beraber, şu mertliğinden hoşlanan Seyyid Nur

Muhammed Efendi(19) küçük Said'e:

- Sen benim talebemsin, sana kimse karışamaz!” diye iltifatta bulunurlar.

Bu hadiseden dolayı, artık herkes küçük Said'i “Şeyhin talebesi” diye yâd ediyorlardı.

Fakah Said, bu medresede bir müddet kaldıktan sonra,(20) ağabeyisi Molla Abdullah ile birlikte “Nurşin” köyüne gelirler. Mevsimin yaz olması sebebiyle Nurşin ahalisi ve medrese talebeleri hep "Şeyhan" yaylasına çık

(16) Doğu vilayetlerinde kûçıık bir talebe okumağa başladı mı, ona fakah derler, arabî ilimleri bitirince veya Nahivde Molla Cami kitabını okuyunca ona “mela” derler.

(17) Osmanlıca Sikke-i Tasdik-i Gaybî S. 61 = Yalnız küçük Ali'nin yazısı Sözler S. 139'da ise Arabi ilme başladıgı tarih-i hicri, 1305 (1888) olarak yazılmıştır.

(18) “Fâkah” veya “fakahet” kelimesi, bilgi edinmeklik, ilim öğrenmeklik ma'nasında bir kelimedir. Osmanlıcada yüksek ilim sahiplerine “fakahetli” denilirdi. Fakat doguda ise, cehlin zıddı, ilme başlayan, bilgi edinmeye çalışan talebelere denilir.

(19) Bu zat için, Bediüzzaırıan “Nakşi ustadım Seyyid Nur Muhammeddir” demiştir. Barla lahikası S. 166

(20) Bu medresede zaman olarak ne kadar kaldıgı maalesef yine belli degildir. Fâkat diger yerlere nisbeten fazla kalmamışa benziyor.

S: 84

mış olduklarından, onlar da oraya gittiler. Bu yaylada birgün her nasılsa, ağabeyisi Molla Abdullah ile kavga ederler. Yaylaya gelmiş bulunan Tağî medresesi mûderrisi Molla Muhammed(21) Emin Efendi küçük Said'e - “Ne için ağabeyinin emrinden çıkıyorsun?” şeklinde işe karışması üzerine, bulundukları yayla medresesi, “Seyda” lâkabıyle meşhur “Şeyh Abdurrahman-ı Tağı'(21)'nin olması hasebiyle, Molla Muhammed Emin Efendi'ye şöyle mukabelede bulundu:

- Efendim, şu tekyede bulunmak hasebiyle siz de benim gibi bir talebesiniz. Dolayısıyla burada hocalık hakkınız yoktur.” diyerek gündüzleyin bile güçlükle geçilebilen cesim bir ormandan geceleyin geçerek “Nurşin (22) köyüne gelir. Ancak Nurşin'de ne kadar zaman kaldığı belli değildir.Buradan ayrıldıktan sonra “Kuğak” isminde bir köye gelir.

(21) Bu Molla Muhammed Emin Efendi, Bediüzzaman'ın ilk müracaat ettiği "Tağ" köyünün müderrisi Molla Muhammed Emin degil, belki Nurşin köyünde Şeyh Abdurrahman-ı Tağî' in kurdugu "Taği medresesi müderrisi olan başka bir Molla Muhammed Emin olsa gerektir.

(22) Şeyh Abdurrahman-ı “Tağî Hazretleri, Bediüzzaman'ın çok hûrnıet ve muhabbet ettiği ve

“Veli-yi Azim” diye tavsif ettigi “Seydâ ' lâkabıyle meşhur olan zattır ki; Onun himmetiyle o zamanki Doğu Vilâyetleri bilhassa Bitlis, Muş, Sürt civarları ilimle, medreselerle, talebelerle kaynaşır vaziyete gelmişti. Dogıımu,1247 Hizan-lsparit nahiyesi, Tağ köyü.. vefatı 1304 Nurşin köyüdür.

(23) Nurşin köyü bahsi münasebetiyle; Seyda lâkabıyla meşhur Şeyh Abdurrahmani Tağî (K.S.) Hazretleriyle, Bediüzzamarı' ın küçüklüğünde cereyan etmiş manidar bir hatırasını nakletmeden geçemiyoruz. Şöyle ki: D.Bekir Hazro ilçesinden olup, uzun zaman Urfa'da merkez vaizliği yapmış, halen hayatta (1996 da vefat etti) Molla Derviş Efendi şöyle bir hatırayı anlattı. Bu hatırayı da, “Hazret” namiyla ma'ruf, şeyh Abdurrahman-ı Taği'nin oğlu Muhammed Ziyaüddin Efendi'nin yeğeni Şeyh Mâ sum'dan işitmiş. (Bu hatırayı ben ayrıca Şarklı, birkaç alimden de duymuşumdur.):

Bediüzzaman Hazretleri henüz küçük bir talebe iken, “Nurşin” köyüne birkaç kez geldiği gibi, bir defasında yine Nurşin'e gelmekte iken, Seyda Hazretlerinin âniden divangâhından kalkarak, Nurşin köprüsüne dogru yüıvdügünü görûrler. Bazı halifeleri de Seydanın arkasına düşerler. Görürle ki, uzaktan bir çocuk geliyor. Seyda Hazretlerinin o çocuğa doğru yürüdügiınü görürler. Sonra Seyda o çocuğun yanına gidip, elinden tutar, köye getirir. Beraber divana gelirler. Ve Seyda emreder: “Divanda kimse kalmasın” Seyda Hazretleri küçük Said ile uzun müddet yalnız kalırlar. Bazıları anahtar deliginden bakmaga cesaret eder, görürler ki; Seyda Hazretleri diz çökmûş, gözleri yumuk, murakabe halinde... Küçük Said ise,

ayakta sapsan kesilmiş, elpençe durur vaziyettedir. Sonra Seyda Hazretleri kapıları açar, talebeler divana gelirler. Seyda Hazretleri cemaata der ki: Merak ettiginizi biliyorum. Meseleyi anlatayım: “Cenab-ı Hak bu çocuga ilim merhalelerini tayyettirdiği gibi maneviyatı da ona öyle tayy buyurnıuştur” der. Bazı kimseler bu sergüzeştin Seyda Hz.leri ile degil, oğlu “hazret” ile vaki' olduğunu söyluyorlarsa da, sehivdir. Bizzat Seyda Hz.leri ile olmuştur. Fakat bu hadise, Bedüızzaman'ın gördüğü meşhur rü'yadan evvel mi sonra mı bilinmemektedir. Hem Bediiuzamanla seydanın oğlu hazret, yaşça birbirine yakındırlar.

S: 85

ŞARK VİLAYETLERİNDE MEDRESE

TEŞKİLATI USULÜ ŞÖYLE İDİ:

İcazet almış bir alim, istediği köyde hasbeten lillah bir medrese açar. Açtığı bu medresenin sergisi, yakacak odunu Hoca Efendinin gücü yeterse kendisi, yoksa köylü tarafından tedarik edilirdi. Hoca Efendinin bu tedrisatı herhangi bir bedel mukabilinde olmadığı gibi, köylü dahi talebelerin yemeklerini üzerlerine alırlardı. Bunda da iki metod kullanılırdı:

1- Her bir talebe bir köylünün evinden günde üç defa, kabını götürür, o evde pişirilen ne ise, ondan alır, medreseye getirirdi.

2- Yahut medrese sâhibinin iktidarı varsa, yemek masraflarını da üzerine alır veya medresede pişirirlerdi. Bu her iki metoda da Kürtçe “Ratıb” denilirdi.

Ayrıca talebeler senede bir defa, çevre köylere zekat toplamaya çıkarlar Topladıklan bu zekât malı ile kendilerine elbise, ayakkabı gibi şeyler alırlardı.

Fakat fakah Said, hiçbir vakit ne zekât almaya, ne de Ratıb getirmeğe gitmemiştir. Ve bunu yapmayı başkasına tezellül ve arz-ı iftikar manasında anladığı için, izzet-i nefsi ve vakarı onu men' etmiştir.

Hatta bir defasında tüm talebe arkadaşları zekât toplamaya gittikleri halde, kendisinin gitmediğini gören ve onun bu izzetli hali karşısında duygulanan Müslüman köylüler, kendi aralarında bir miktar para toplayarak, küçük Said'e hediye etmişler. Bu hediyeli para, zekâta giden ve bir çok köyleri dolaşarak para toplayan arkadaşlarının topladıklarından da ziyade olduğa halde, başkasının eser-i minneti olan bu parayı, üzerinde taşıması, nefsine ağır geldiği için, alıp ağabeyisi Molla Abdullah'a vermiştir.

Ağabeyisine teslim ettiği bu para ile; bana bir mavzer al! “yok olmaz”. Öyle ise bir tabanca al! “Yok o da olamaz” Şu halde bana bir hançer al! dedi ise de, ağabeyisi kabul etmiyerek, “Biraz üzüm alır, işi tatlıya bağlarız” şeklinde hem latifevari, hem gerçek bir muhavere cereyan etmiştir.

Küçük fakah Said'in, hayat seyrinin bu zamana dek ne kadar olduğunu, takvimler hangi sene ve tarihi gösterdiğini bilemiyoruz. Fakat hayatının zikri geçen bu seyir ve cereyanından sezilen şudur ki; ilk tahsile, Kur'an okumaya gittiği günden bu ana kadar iki-üç sene geçmiş olsa gerek.. Ve takvimin, hicri 1303-1888 raddelerinde olması lâzım... Bu takdirde, yaşı on ikinci veya on üçüncû senesini doldurmuştur. Zira H.1309-M.1892'de Doğu Beyazit'deki ûç aylık tahsil hadisesi vaki' olmuş oluyordu, bununla beraber hakikatını yine ancak Allah bilir.

S: 86

ŞARK VİLAYETLERİNDE MEDRESE TEŞKİLATI

Fakah Said'in hayatı daha sonraları şöyle devam etti: “Kuğak” köyü medresesinde bir müddet kaldıktan sonra, bir gün tek başına Siirt'e doğru yola düştü ve bu şehre gelmiş oldu. O esnada vücudunda fazla biriken kandan dolayı bir rahatsızlık geçirdi. Talebe arkadaşları onu alıp Şeyh Abdurrahman-i Tağî Hazretlerinin halifelerinden olan Şeyh Abdülkahhar(1) Efendinin yanına götürürler. Bu sırada Küçük Fakah Said, kendi tasavvurunda güya, bir sene evvel vefat etmiş olan Şeyh Abdurrahman-ı Tâğî kendisini görüyor da: “Said! Buraya yanıma gel, seni iyi edeyim” dermişçesine, o da tasavvuruna göre, güya yüksek bir yere çıkarsa, oradan uçacak ve Seyda Hazretlerine ulaşacak. Bu tasawurla dama çıkan merdivenden yukarı doğru koşarken, burnundan kanlar seyelân olup boşanır. O da rahatsızlığından şifayab olur.

(1) Şeyh Abdiılkahhar, meşhur allâme Molla Halil-i Si'irdi'nin oğludur. Molla Halil-i Si'irdî 1164'te Hizana bağlı "Guhpik" köyünde dogmuş.1259'da Siirt'te vefat etmiştir. Bediüzzaman bu zat hakkında,Onbeşinci mektupta,“bizde gayet meşhur ve sözü hüccet bir zat-ı muhakkik” şeklinde tavsif etmiştir.0nsekiz kadar kitapları olup, bunlardan yalnız "Nehc-ül Enam" Risalesi ile Arapça mantıka dair bir eseri tab' edilmiştir.

S: 87

Bu hadiseden sonra, Siit'ten ayrılır, Hizana gelir. Kazaya pek yakın olan “Ğeyda”(2) köyündeki medreseye gider. Ğeyda'da ne kadar zaman kaldığı yine belli değil, ancak burada cereyan eden bir hadise yüzünden, geçici bir zaman için yine tahsil hayatını bırakarak eve dönmesine sebep olur. Hadise şöyledir:

Burada Molla Muhammed isminde bir arkadaşıyla kavga ederler. Arkadaşının hançerini çekmesi üzerine, o da yerde bulunan bir baltaya sarılır. Bu kavgada diğer bir talebenin başından yaralanması üzerine, medrese hayatını bırakarak evine döner.. ve babasına: “Ben artık iyice büyûmeyince okumayacağım. Çünki talebeler hepsi benden bûyüktürler” der ve o kışı ilk bahara kadar evde geçirir.(3)

Genç fakah Said'in bu geçen ikinci tür tahsil hayatının kaç ay, kaç sene sürdüğü yine kesin olarak malûm değilse de, fakat bundan sonraki üçüncü tûr tahsil hayatı hakkında, merhum Abdurrahman'ın bu faslı anlatırken, ifade tarzında, ikinci sefer eve dönüşünde mevsimin kış başı olduğu ve o kışı evde geçirdiği ve bahara doğru meşhur rü'yayı gördüğü ve rü'yadan sonra babasından izin alarak Arvas

köyüne.. az müddet sonra da, Mir Hasan-ı Veli medresesine gittiğini.. burada da fazla durmayarak Vastan'a (Gevaş) gittiğini.. Gevaş da ise, sadece bir ay kadar tebdil-i hava için kaldığını ve akabinde Doğu Bayezid'e gittiğini yazar. Bu tertip ve ifadeye göre, üçüncü kez evden çıkışı ile Doğu Baye.zid'e varışı arasında dokuz ay kadar bir zaman geçirdiği anlaşılmaktadır. Doğu Bayezid'deki üç aylık tahsil hadisesi ise, yukarıda da geçtiği üzere, Hicri 1309-Miladi 1892 tarihidir.

İşte bu tahlil ve değerlendirmeye göre; ikinci tûr tahsil hayatının da üç senelik bir zaman almış olması ve rü'yayı gördüğü sene, yaşı onüçüncü senesini doldurmuş olması lâzımdır.

(2) Ğayda köyü Gavs-ı Hizan ile Mulakkab, Seyyid Sibğatullah Efendinin medfun bulunduğu köydür.

(3)Bediüzzaman Hazretleri Emirdağ-2 S.181'de: “Ben dokuz yaşından beri şefkatli validemi görmediğimden sohbetinde bulunamadım” hükmü ile, bizim bu tahlil ve tahkikimiz ilk nazarda birbirine zıd düşmektedir. Fakat yine Bediûzzamanın hükmüyle ve tarih vererek: 1302 hicri Kur'ana başladığım tarihtir. Bunun miladî karşılığı 1885'tir. Bunu eğer tarihçe-i hayat veya Şahiner'in kitaplarına göre hesaplasak, Üstadın yaşı on iki olmuş oluyor..Bizim

tahlile göre olsa, üstadın Kur'ana başladığı bu tarihte yaşı tam dokuz olmakla beraber, iki defa evden çıkıp tahsil hayatına başlamış, tekrar eve dönmüştür.

Bütün bu tahsil müddetini hep dokuzuncu yaşı içinde mütalaa etmek kanaatıma göre imkân haricidir. O halde Bediüzzaman Hazretleri “Ben dokuz yaşımdan beri şefkatli validemi görmedim.” sözünün ve hükmünün, kendisinin tahsil için evden ilk çıkışına bağlanması gerekir. Tahsil müddeti içinde iki defa eve dönüşünün, kısacık müddetini nazar-ı itibara almamış olsa gerektir.

S: 88

FEYİZ KAYNAĞI RÜ'YA

Genç Said, anne ve babasının yanında bu üç-dört aylık zamanını geçirmekte iken, Hicri 1308Miladi 1891 yılının başında bahar faslının ibtidasında, ona taze bir ruh, yeni bir hayat nefh edecek ve ona Molla-yı Meşhur ve Bediüzzamanlık ünvanlarını bahş ettirecek, esrar ve envar kaynağı olacak şöyle bir rü'ya(4) görür:

“Kıyamet kopmuş, Kâinat yeniden dirilmiş. Molla Said Bediüzzaman, Peygamber Efendimizi (A.S.M.) nasıl görüp ziyaret edebileceğini düşünür. Nihayet Sırat köprüsünün başına gidip, orada durup beklemek hatırına gelir. Çünki nasıl olsa herkes oradan geçer, ben de orada beklemeliyim der.

Ve Sırat köprüsünün başına gidip bekler. Bütün Peygamberan-ı İzam hazeratını birer birer ziyaret ettikten sonra, Peygamberimiz Hazret-i Mu

(4) Muhyiddin İbn-ül Arabi Hazretlerinin Şam'da gördüğü rü'ya dahi bu rü'yaya ahval ve te'siratta benzemektedir. Yalnız Muhyiddin-i Arabi Hazretleri mezkür rü'yayı gördüğü zaman, kemal yaşında idi. Bediüzzaman ise, henüz bûlüğ çag'ına ermiş değildir. Hazret-i Muhyiddin rü'yasında Cenab-ı Peygamber'le mülakî olup, onun ruhundan kendisinin ruhuna ulum-ı esrar aksettiğini vesaire yazmaktadır. (Fusus-ul Hikem-Muhyiddin-i Arabi-Mukaddeme•)

S: 89

hammed sallallahû teala aleyhi vesellem efendimiz hazretlerini de ziyaretle müşerref olunca uyanır.”

Bu rü'yadan, bilâhare kendilerinden öğrenildiğine göre,(5) genç Fakah Said, (Bediüzzaman) Peygamberi (A.S.M.) ziyaret ettiği anda, kendilerinden ilim talebinde bulunur. Resulullah Efendimiz (A.S.M.) ise; “Ümmetinden hiç kimseye sual sormamak şartiyle, Kur'an ilminin hususî surette kendisine verileceğini müjdeler.”(6)

İşte Molla Said,(7) bu feyiz ve nur kaynağı olan rü'yayı gördükten sonra, tahsil-i ilim için kendisinde bir şevk uyanır.. Ve babasından izin alarak tekrar tahsil-i ilim hayatına başlar. Bu defa ilk gittiği yer, Seyyidler ailesinin köyü olan “Arvas” olur. Bu köyde medrese müderrisi meşhur Molla Muhammed Emin(8) Efendi, genç Said'e ders vermeye tenezzül etmiyerek, talebelerinden birine okutmasını tavsiye edince; genç Said'in izzet-i nefsine ağır gelir. Birgün bu meşhur müderris, cami'de ders okutmakta iken, talebe Said i'tiraz ederek: “Efendim öyle değil” hitabında bulunur ve okutmasına tenezzül etmediğini hatırlatır.

Arvas köyünde az bir müddet kaldıktan sonra, bu defa “Müküs” bucağına bağlı meşhur “MirHasan-ı Velî” medresesine gider. Aşağı derecede okuyan talebelere ehemmiyet verilmemek bu medresenin âdetinden olduğunu anlayınca, kendini aşağıdaki derecelerde göstermek izzet-i nefsine ağır geldi ve sıra ile okunması icab eden yedi kitabı terk ederek, sekizinci kitabtan

okuduğunu bildirdi. Fakat bu medresede fazla kalmadı, ayrıldı. Bu defa “Vastan”a (Gevaş) gitti. Burada da ancak bir ay kadar tebdil-i hava için kalabildi.

BAŞKA BİR HABER

Arap aleminin Edib-i şehîri, muhterem Prof.Dr.Said Ramazan Elbotî 25/9/1995 günü, İstanbulda, Bediüzzamanı Said-i Nursî'nin Sempozyumunda yüzlerce insanın huzurunda şu haber ve hatırayı anlatmışlardı: (Mezkûr tarihten sonra, mektupla kendilerinden tekrar o hatıranın senet ve rivayetini istirham ettim. 13/10/995 tarihli mektubu ile cevab verdi. Hatıranın hülasası şöyledir:)

(5) Bediüzzaman Said-i Nursi, Hayatı eserleri S. 29

(6) Rü'yada Resulullah'a (A.S.M.) verilen va'd, hayatı boyunca muhafaza edilmiştir. Bediüzzaman bu rü'yadan az müddet sonra, bir allâme-i asır olarak zuhur etmiş ve kat'iyyen kimseye sual sormamıştır. Fakat sorulan her çeşit suale mutlaka doğru cevap vermiştir.

(7) Bediüzzaman'ın gördüğü bu rü'yadan sonra, artık kendisine Molla Said denilse muvafık olur.

Çünki bir sene sonra bütün ulûm-u diniyyeyi bitireceğinin alâmetleri görünüyordu artık..

(8) Molla Muhammed Emin ismini taşıyan bu zatla beraber üçüncü oluyor ki, Bediüzzaman'1a karşılaşıyor. Bir de meşhur Bitlisli Şeyh Muhammed Emin Efendi vardır. Bu zat da onu çetin imtihanlara tabi' tutarak çok garip sualler sormuş.

S: 90

Ben, merhum babam molla Ramazandan, oda Bitlisli ve Bediüzzamanın eniştesi Molla Saidden, Molla Said ise, Bediüzzamanın küçük kardeşi Molla Abdülmecidden duymuş olduğu haber şöyledir:

Bediüzzaman ilme başladığı günlerde, medreselerine bir gün bir derviş gelmiş. Bu derviş, çok perişan, üstübaşı kir-pas içinde, saçı-sakalı birbirine karışmış pejmürde bir vaziyette...

Medresedeki talebelerden hiçbirisi gelen dervişle ilgilenmemiş, ondan uzak durmuşlar. Fakat Bediüzzaman bu dervişle yakından ilgilenmiş, üstünü başını silmiş, beraber ayni kaptan yemek yemişler. Hatta bir kaşıkla, bir lokma dervişin ağzına, bir lokmada kendi ağzına almak suretiyle yemek yemişler.

Bu derviş, o gece medresede kalmış, sabahleyin birden kaybolmuş...

İşte bu hadiseden sonra, Bediüzzamanın halinde, zihninde harika bir inkişaf başlamış...

S: 91

DOĞU BAYEZİD'E GİDİŞİ

Bilâhare Molla Muhammed isminde bir zatın refakatinde “Bayezid”e (Doğu Bayezid) hareket etti. İşte gerçek tahsilinin başlangıcı bu tarihten itibarendir.

Molla Said, evden ilk çıkıp tahsil hayatına gireliden bu ana kadar orada -buradaki medreselerde devir etmeleri, Kur'an'ı hatmetmek dahil, beş senelik bir zamandır.(9) Kur'an'ın hatminden sonra, Arapçanın sarf ve nahv kitaplarından bu ana kadar okuduğa yalnız “İzhar”(10) kitabına kadar idi.

Molla Said, Doğu Bayezid'e gittiği zaman kış mevsiminin başı ve Hicri 1308-Miladi 1891 senesinin iptidası idi, ki muazzam bir inkişafın ve volkan gibi harika bir inficarın ruhunda tezahûr senesidir.(11)

Evet, Molla Said, Erzurum vilâyetine tabi (şimdi Ağrı Vilayetinin bir kazası) “Bayezid” (Doğu Bayezid) kasabasına Şeyh Muhammed Celalî (12) Hazretlerinin yanında ciddi bir tahsili göze aldı. Lâkin bu garip ve emsalsiz tahsil müddeti, yalnız üç ay sürmüştür. Zira, Molla Said, bu üç ay zarfında Kürdistan'ın tedris usulüne göre medreselerde okutulan “Molla Cami”den sonraki bûtün kitapları ve mütenevvi' ilimleri ikmal etmiş oluyordu. Böylelikle, henûz ondört yaşında, Şark medreseleri usulüne göre bir müntahî alim olmuş oluyordu.

Molla Said'in, bir kış içinde bitirmiş olduğa -küçüklü büyüklü- bu yüz kadar kitabın hepsini tek tek hocasının ağzından ders alarak değil, belki her bir kitaptan bir veya iki ders, en çok on ders aldıktan sonra, o kitabı bırakıp ikinci bir kitaba geçmek suretiyle idi.

Hocası Şeyh Muhammed Celalî Efendi'nin, birgün kendisine: “Niçin böyle yapıyorsun? Bu hoşuma gitmiyor?” şeklindeki sualine:

“Bu kadar kitabı okuyup anlamaya muktedir değilim. Ancak bu kitaplar birer mücevherat kutusudur. Anahtarı da sizdedir. Yalnız sizden şu kutuların içinde nelerin bulunduğunu göstermenizin istirhamındayım. Ya'ni, kitapların neden bahset

(9)Üstad hazretleri Risale-i Nur'un bazı yerlerinde zikrettiği gibi; Dar-ül Hikmet-il lslamiye dosyasına kaydettirdiği şu: “...bir iki sene sarf ve nahiv mebâdilerini okuduktan sonra, Bayezid'e gittim.:' şeklindeki ifadesinin ma'na ve muradı şöyle olmak gerektir ki: Dokuz yaşında iken, ilk tahsil kasdiyla evden aynlıp medreseye gidişinde, elbette evvela Kur'an öğrenmeye başlamış oluyordu. Kur'anı öğrenip, hatmetme müddetinin ne kadar zaman sürdüğünü bilmiyoruz. Medreseleri dolaşırken talebelerle olan geçimsizlik yüzünden herhalde ara vermeler mecburiyeti de oluyordu. Ayrıca evde geçirdiği zamanları da ara vermiş hesabına katarsak, kim bilir belki de bir iki senesi böyle geçmiştir. Bundan sonraki bir iki senesini de sarf ve nahiv mebadilerine sarfetmiş olması muhtemeldir.

(10)Osmanlıca Sikke-i Tasdik-i Gaybî S. 61

(11)Şualar S. 502

(12)Şeyh Muhammed Celali Hazretleri o bölgede yaşayan “Celalî” aşiretlerinden olup, Birinci Cihan Harbinde muhaceretle Diyarbekir'ın Silvan ilçesinin bir köyüne gelmiş, yerleşmiş ve orada Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Ancak vefat senesi hakkında bir bilgimiz yoktur.

S: 92

tiklerini sizden anlıyayım da, bilahare tab'ıma muvafık olanlara çalışırım” diye hocasına cevap vermiştir.

Molla Said'in bu cevabı üzerine hocası: “Hangi ilim tab'ınıza muvafık geliyor?” sualine, Molla Said: “Bu ilimleri birbirinden tefrik edemiyorum. Ya hepsini biliyorum veyahut hiç birisini bilmiyorum” diye cevap verir.

Molla Said'in bu tarz hareketindeki maksadları ise, esasen ruhunda fıtraten mevcud bulunan teceddüd fikrini medrese usulünde de göstermek ile, bunca haşiyeler ve şerhlerle vakit zayi' etmenin fazla olduğunu göstermek idi. Bunun için medrese usullerine göre yirmi senede tahsili lâzım gelen ulûm ve fünûn'u üç ayda tahsil ile ikmal-i nusah eylemişlerdir.

Fakat Molla Said'in, bu kısacık tahsil müddetinde elde ettiği ilim ve kazandığı bilgi ve kesbettiği marifet bir kuru davadan ibaret değildir. Belki o, bu hadiseden sonra herhangi bir kitabı eline alırsa, anlamaması mümkün değildi. Doğu Bayezidde bulunduğu günlerde Cem'ul Cevami', Şerh-ül Mevakıf, İbn-ül Hacer gibi kitaplardan herbirisinin 220 sahifesini 24 saat zarfında kendi kendine anlamak ve bilmek şartiyle mütalâa ederdi.(13) Artık vaktini bu tarzda geçiriyordu. O derece ilme dalmıştı ki; hayat-ı zâhirî ile hiç alakadar görünmezdi. Herhangi bir ilme dair sorulan suale tereddütsüz derhal cevap verirdi. Artık bu tarihten itibaren ismine Molla-yi Meşhur veya “Molla Said-i Meşhur” denilmeye başlanmıştı.

(13) Bu kitaplardan “Cem'u1 Cevami” Ülema-i Şafiiyeden Ibn•i Sebkî'nin fıkıh usulu kaideleri- ni anlatan bir eserdir. Şerh-ü1 Mevakıf, i1m-i kelam ve akaide dair olup, Seyyid şerif-i Cürcani'nin eseridir. “İbn-ül Hacer” Yalnız müellif ismiyle anılan bu kitap da usul-ı fıkıha aittir.

S: 93

SENE 1309 HİCRİ, 1308 RUMİ, 1892 MİLADİ

GENÇ SAİD MOLLA SAİD-İ MEŞHUR VE

SONRA DA BEDİÜZZAMAN ÜNVANLARIYLA LÂKABLANIYOR

Molla Said'in Doğu Bayezid'deki bu acib, harika tezahürü karşısında, talebe arkadaşları ve ahalî herkes hayret, hürmet ve takdir ile ona “Molla-yı Meşhur”, yahut “Molla Said-i Meşhur” demeye başladı. Molla Said'in ilim sahasında bu acip tecelliye mazhariyetiyle birlikte, ruhî ve kalbi âleminde de bir inkılâb tecellisi görünmeye başlanmıştı. Hatta onun etvar ve ahvali garip bir inkılâb gösterdiği gibi, elbisesinde bile bir değişiklik olmuştu. Bu konuda kardeşi Molla Abdulmecid Efendi hâtıra defterinde şöyle diyor:

“Şirvan'da müderris bulunan ağabeyisi Molla Abdullah'ın yanında Nahiv mebadisini okurken, nasılsa araları bozulur. Pek küçük yaşta iken, Doğu Bayezid'e gider. Bir kış orada kalır. Fakat gündüzleri Şeyh Muhammed Celalî'nin medresesinde, geceleri de evliyadan meşhur “Ahmedi Hanî” mezarında geçiriyormuş. Orada bir kış kaldıktan ve ulûm-u Arabiyede müntehî olup icazet aldıktan sonra, yine Şirvan'a mûteveccihen yola düşer. Aç, çıplak, derviş kıyafetinde Molla Abdullah'ın yanına gelir. Omuzunda bir post, koltuğunda bir “Delail-i Hayrat” kitabı olduğu halde, halî yerlerde gezerek gelir.

Ağabeyisi Molla Abdullah: “Nereye gitmiştin? Neyi okudun?” diye durumunu ve malûmatını yoklamak için, ne sormuşsa (bilhassa ilmî mes'eleler hakkında hangi suali tevcih etmişse) cevap vermiştir. Sâdece bir kış zarfında tahsil ettiği ilmî malûmat, müderris olan ağabeyisi Molla Abdullah'ın malûmatından çok fazla olduğu tahakkuk eder.

Bunun üzerine, halk arasında öyle bir şöhret buldu ki; nereye gitse “Hızır geldi, bu çocuk velîdir” denilmeye başlandı. Molla Said halkın bu teveccühünden ve dedikodularından kendisini kurtarmak için, bu yeni kıyafetini terk ederek; kamalı, hançerli, şal-şapikli bir ağa kıyafetine girdi. Demek manevi vaziyetini gizlemek için bu kıyafete girmiş ve son zamanlara kadar da devam etmiştir.”(1)

Yeğeni merhum Abdurrahman ise bu mevzuda şunları kaydeder:

(1) Hatıra defteri-Abdülmecid S. 16

O ZAMANKİ HAYATINA KISA BİR BAKIŞ

Evvela: Hükema-yı İşrakiyyun mesleklerine sülûk ederek, zühd ve riyazete başlamıştı. Fakat İşrakiyyun Hükeması tedric kanununa riayetle vücudlarını riyazete alıştırdıkları halde, Molla Said ise, bu tedrice riayet etmiyerek birdenbire riyazete daldı. Bundan dolayı vücudu tahammül edemiyerek zaif düşmeye başladı. Üç günde bir parça ekmekle idare ediyordu.

İşrakıyyunların: “Riyazetin küşayiş-i fikre yardımı olduğu” nazariyesi üzerine, onlar gibi yapacağım diye çalışıyordu.

Saniyen: İmam-ı Gazali Hazretlerinin İhya-yı Umûm'unda tasavvuf nokta-i nazarında (2) kaidesine ittibaen (Yani haram noktasında seni şüphelendiren şeylerden çekin, ta şüphesizliğinde kanaat getirdiğ'in şeye ulaşıncaya kadar) ekmeği bile bir zaman terk ederek, dağlardaki otlarla idareye koyuldu.

Salisen: Nâdir olarak konuşuyor ve inziva içinde, Kürdlerin edip dahîlerinden “Molla Ahmedi Hanî(3)”hazretlerinin gündüzleri bile havf ile girilen kubbe-i saâdetlerine kapandı, bazen geceleri de orada kalırdı. Bundan dolayı Molla Said için: “Ahmed-i Hanî Hazretlerinin feyzine mazhar olmuş” diye, halini o zatın kerametlerine hamlediyorlardı.

Molla Said bu vakitlerde ondört-onbeş(4) yaşlaınnda idi. Üç aylık tahsilin neticesi, gerçekten bütün ulemaca da hakikat olup olmadığı veya kesbettiği son hal ve durumun doğru bir yol olup olmadığı hakkında şüphelerini def' etmek maksadıyla; Kürdistan ulemasından mümtaz simalarla mülâkat edip, bu şüphelerini gidermek için herbirisinden de teberrüken bir iki

(2) Bu bir hadis-i şerifdir. Bak: Buhari-Kitab-ül bey' 3

(3) Şeyh Ahmed-i Hani Hazretlerinin doğumu, Hakkâri' kazası Colamik(Yüksek Ova) ya bağlı “Han” Köyünde H.1061 Mi.1650'dedir. Vefatı, M.1708 dir.Babasının ismi, İlyas, Dedesinin ismi Rüstem dir. İlk tahsil hayatını Diyarbekir ve Bedlis' te geçirmiştir. Bir ara Doğu Bayezid'e gelip yerleşmiş ve orada vefat etmiştir. Edip, şair, hamiyet-perver, Resulullah'a âşık bir zattır.“Yusuf ile Zuleyha, Nevbahar, Mem-uzin” ayrıcada toplanmamış bir divanı vardır. Şeyh Ahmed-i Hanî Hazretleri Doğu Bayezid'de bulunduğu sıralarda, İran'ın meşhur şi'a âlimlerinden bir hey'et, Osmanlı memleketindeki eh1-i sünnet ulemasını ilzam etmek, dolayısıyla şi'iliği yaymak kasdiyle İran'dan kalkıp gelirken, ilk konaklamayı Osmanlı devletinin sınır kapısı olan Doğu Bayezid'de yaparlar.0 gece, Şeyh Ahmed-i Hani bu şi'a âlimleriyle sohbet eder. İlmen ve dinen ehl-i sünnet mezhebinin hak ve doğru, şi'anınkinin bâtıl ve yanlış olduğ'ıınu isbat ile; gelen şi'a heyetini tamamiyle ilzam ve iskât eder. Sabahleyin bu heyet, süt dökmüş kedi gibi lran'a geri ric'at etmeye mecbur olurlar.“Osmanlıların daha ilk hududunda böylesi alimler bulunursa, acaba içerlerde nasıl alimler bulunacak?” diye kurdukları hayâlden vazgeçer, giderler” diye meşhur rivayetler arasındadır. Şeyh Ahmed-i Hani Hazretlerinin kubbe•i saadetinin o zamaki hali şimdi mevcud değildir. Zira,1.Cihan harbinde Rus canavarları onu tahrip etmişlerdi. Halen virane ve harabezar vaziyettedir.

(4) Merhum Abdurrahman'ın tarihçesinde her ne kadar üstadın yaşı için “o zaman 13-14 yaşlannda” yazılmış ise de, fakat yapılan tahkikatda o sıra yaşı 15, belki 16 olduğıı tesbit edilmiştir. Hz. Üstad ayrıca Şualar S.502'de onbeş yaşında iken üç ay tahsil hadisesi oldugunu yazar. A.B.

ders almaya karar verdi. Aynı zamanda Bağdad'a gidip, şeyh Abdülkadir-i Geylanî Hazretlerinin merkadını da ziyaret etmeyi planlamıştı. Bunun üzerine hocası şeyh Muhammed

Celalî Hazretlerinden izin istedi. Celalî Hazretleri kendisine bir icazetname-i ilmiye(5) tanzim edip, teberrüken verdi ve gitmesine de müsaade etti.

Molla Said, bundan sonra, derviş kıyafetine girdi. Omuzuna bir posteki atarak, yolları takip etmeden dağlarda, ormanlarda geceleri dolaşarak Bağdad'a gitmek niyetiyle Bitlis'e geldi (*) ve Şeyh Muhammed Emin Efendi'nin tekyesine giderek, iki gün kadar dersinde bulundu.

Şeyh Emin Efendi Molla Said'e: “Şu Derviş kisvesini atarak, ilmî bir kisveye girmesini” teklif etti ve cübbe ve sarık hediye etti.

Molla Said ise, bu teklife karşı: “Ben henüz sinn-i buluğa vasıl olmadığımdan, muhterem bir müderris kıyafetini kendime yakıştıramam.. ve ben bir çocuk iken nasıl hoca olabilirim diye teklifi reddetmiştir. Sonra da kendisine hediye edilen mezkûr sarık ve cübbeyi cami'in bir köşesine bırakarak, Şirvan'a, ağabeyisi Molla Abdullah'ın yanına gider.

Ağabeyisi ile ilk karşılaşırken, aralarında şöyle bir muhavere cereyan eder. Molla Abdullah:

- Sizden sonra ben “Şerh-i Şemsi(6)”yi okudum, bitirdim, siz ne okuyorsunuz? Molla Said:

- Ben seksen kitab okudum. Molla Abdullah:

- Ne demek?.. Molla Said:

- İkmal-i nüsah ettim. Hem de sıranıza dahil olmayan bir çok kitaplarıda okudum. Molla Abdullah:

- Öyle ise seni imtihan edeyim. Molla Said:

- Ne soracaksanız sorunuz.

Molla Abdullah, biraderini imtihan eder. Kifayet-i ilmiyesini takdir ile beraber, sekiz-dokuz ay evvel talebesi bulunan Molla Said'i, kendisine

(5) Bu icazetname hakkında “Son Devrin İslam Akademisi Dar-ul Hikmet-il İslamiyeSadık Albayrak S. 215'de, Bediüzzaman Hazretleri: “Muhammed Celali Efendiden aldığım icazetnameyi, Ruslara esir oldugum zaman zayi ettim:” diye beyan etmiştir. Kendisine bu icazetname verilirken, usulüne göre, merasim, imtihan, sarık ve cübbe giydirme gibi ilmî bir ihtifal şeklinde degil, belki yalnız bir teberrük şeklinde hocası yazıp vermiştir.

(*) Abdullah Yeğin ağabeyin bizzat hz. Üstaddan duymuş olduğu rivayet ve ifadesi şöyledir:

“Ben Bağdata gitmek niyetiyle, kestirme yollardan dağlardan gidiyordum. Omuzuma bir postekî alarak, kimseden birşey istememek için dağlarda ot yemek suretiyle gidiyordum.”

Abdullah Yeğin ağabey diyorki : hatırımda kaldığına göre : “Bitlis dağlarından doğru yola çıktım” demişlerdi.

(6) Şerh-i Şemsi kitabı, mantık ilmine dair olup Kutbeddin-i Razi'nin bir eseridir. A.B.

üstad kabul etti.. Ve talebelerinden gizli olarak Molla Said'den ders almaya başladı. Bu durumu, yani birkaç ay evvel okuttuğu kardeşinin, şimdi üstadı olduğunu talebelerine sezdirmiyordu. Fakat bu gizlilik fazla sürmedi. Bir gün talebeler Molla Abdullah'ın Molla

Said'den ders aldığını kapının anahtar deliğinden bakıp görmüşler. Molla Abdullah'a bu keyfiyeti sormuşlar, Molla Abdullah, “nazar değmemek için ona gizli ders veriyordum.” şeklinde talebelerin nazar-ı dikkatini dağıtmaya çalışmıştır.

Bediüzzaman Hazretleri Doğu Bayezid'deki harika ve garip üç aylık tahsil hayatı hakkında, bilâhare 1935 yılında Eskişehir hapishanesinde iken te'lif ettiği bir Risalesinde şöyle der:

“ Ayeti ise, 1309 Hicri (1892 Miladi) ederek, o tarihte umum muhatapları içinde birisine, hususen Kur'an hesabına iltifat edip istikametle emreder ki, bu tarih, o müellifin harika bir sûrette pek az bir zamanda, ilimce tekemmül etmesi, tahsilden tedrise başladığı ve üç ayda ve bir kış içinde onbeş senede medresece okunan yüz kitaptan ziyade okuduğu, o zamanın, o muhitte en meşhur ulemasının yanında o üç ayın mahsûlü onbeş senenin mahsûlü kadar netice verdiği çok mükerrer imtihanlarla ve hangi ilimden olursa olsun sorulan her suale karşı cevab-ı savab vermekle ispat ettiği aynı tarihe tam tamına tevafukla remzen Risale-i Nurun istikametine bir işarettir.(7)”

Mustafa Sungur Ağabey anlattı: “Üstadımız Bediüzzaman Hazretleri “Nur Âleminin Bir Anahtarı” Risalesini 1953'de yazdığı zaman...“Tırnak kadar kuwe-i hafızaya mâlik bir adamın kafasında doksan kitabın kelimatı yazılmış.. Ve üç ayda, her günde üç saat meşgul olarak, hafızasının sahifesinin yalnız o kısmını ancak tamam edebilmiş. Aynı adam, seksen sene ömründe gördüğü ve işittiği ve merakını tahrik eden ve ona hoş gelen ma'naları ve kelimeleri ve sûretleri ve savtları o tırnak kadar kuvve-i hafızasının sahifesinde istediği vakitte müracaat edip, bir büyük kütüphane kadar bütûn mahfuzatının

aynı şeylerini orada bütün istediklerini mevcut ve muntazam yazılmış ve dizilmiş görüyor” mes'elesi münasebetiyle buyurmuşlardı ki: “Benim, bütün bunların kırkbin misli kadar da, manevi meşhudatım vardır. Onlar da aynen kuvve-i hafızamda yazılmıştır”

Bu hatırayı aynen Bayram Yüksel Ağabey de 21/4/1985 Cumartesi günû Adana'da anlatmışlardı.

(7) Sikke-i Tasdik-i Gaybi Osmanlıca sayfa 62

DERS KİTAPLARI

Doğu vilayetlerinde dinî medreselerde okutulan sıra kitaplarından metin olmak üzere, bazılarının adları şöyledir:

İSİM MEVZU' MÜELLİF

Emsile Sarf

Bina Sarf

İzzi Sarf İbrahim-üz-Zencanî

Sa'deddin Şerh-i İzzi Sarf Mes'ud bin Ömer-i

Taftazani

Merah Sarf Ahmed bin Ali bin Mesud

Maksud Sarf İmam-ı A'zam Ebu Hanife

El-Fevaid-üddiyaiyye Nahiv

Haşiyetû Abdulhakim Nahiv Abdurrahman Cami

Abdülgaffar ala

Fevaid-üddiyaiye Nahiv

El-Kafiye Nahiv İbn-ül Hacib

Netaic-ül Efkâr Şerh-ül İzhar

İzhar Nahiv

Zuruf Nahiv

Terkib Nahiv

Sa'dullah Sağir Nahiv

A'vamil Şerhi Nahiv

Hedaik-üd-Dekaik Nahiv Sa'dullah

Şerh-ülKutur Nahiv Abdullah bin Hüşam

Şerh-ülMuğnî Nahiv Muhammed bin

Abddurahim-ül Meylani

El-Muğni Nahiv Ahmed bin Hasan

Muğni-t Tüllab Mantık Esirü-d-din -el Ebheri

Hallül-Ma'akıd Mantık

Şerh-ül Kavaid Mantık Ahmed bin Muhammed

Sa'dullah-ül Kübra El-Müsemma

bi Hedaik-id Dekaik Sa'dullah El-Burdi'

El-Kavaid Mantık Yusuf Bin Hişam

Şerh-i Metn-üş Şemsiye Mantık Kutbedin-i Razi

Risalet-ul Vad' Mantık

Kavl-i Ahmed Mantık Molla Fenari

Üsametû-l Vad' İ s t i a r e Ebu-Bekir

Muhtasar-ül Maâ'ni Sa'd-ı Taftazani

Şerh-ül Akaid Kelam Sa'd-ı Taftazani

Telhis İstiare

Şerh-ûl Mevakıf Kelâm Seyyid Şerif-i Cürcanî

Cem'ül Cevami' Usulül Fıkıh İbn-üs Sebeki

İbn-ül Hacer Usulül Fıkıh İbn-el Hacer-i Heysemi Hassemkâti- Bedi'

Şerh-i • isağûci Mantık

Risalet-ûl Adudiye Vad' Davud-El Karsî

Davud-ül Karsî Akaid

Behcet-ül Mardiye Nahve dair olup müllefî ismiyle meşhur İmam Celaleddin-i Suyuti'nindir.

Ve daha bu sıralananların dışında tesbit edemediğimiz kitaplar olduğu gibi, bunların şerhleri ve haşiyeleri de vardır ki, yüzden ziyade kitaplardır.

BEDİ-ÜZ-ZAMAN UNVANI

Molla Said-i Meşhur ünvanına ek olarak, Bediüzzaman lâkabı da verilmesi Hicri 1309-Miladi 1892'dir.

Molla Said, Şirvan'da ağabeyisinin yanında bir müddet kaldıktan sonra, oradan ayrılıp Siirt kazasına (şimdi vilayet) gelir. Siirt'te ilmiyle, kemaliyle ve faziletiyle meşhur Molla Fethullah Efendi'nin medresesine gidip mumaileyhi ziyaret eder. Molla Fethullah Efendi, hangi kitabı sordu ise, “evet bitirdim” cevabını alınca, hayret ifadelerini şöylece izhar etti: “Hey deli! Geçen sene deli idin, bu senede mi deli oldun?” der.

Molla Said: “İnsan başkasına karşı kesr-i nefs için (yani nefsini gururlandırmamak için) hakikati ketmedebilir. Fakat babadan daha muhterem olan üstadına karşı hakikat-ı mahzdan başka bir şey söyleyemez. Emrederseniz, söylediğim kitaplardan beni imtihan ediniz” der.

Bunun üzerine Molla Fethullah Efendi hangi kitaptan sordu ise, cevabını pek iyi olarak alır.

Bu imtihan hadisesine şâhid olan ve bir sene önce Molla Said'in hocasının hocası bulunan, Molla Ali-i Sohran namındaki zat, Molla Said'den ders almağa başlar.

BAŞKA BİR İMTİHAN

Molla Fethullah Efendi Molla Said'e: “Pekâlâ, zekâda harikasınız. Fakat acaba hıfzınız nasıldır?”diyerek Makamat-ı Haririye'den(8) birkaç satırını iki defa okumakla hıfzedebilir misiniz?" dedi ve kitabı kendisine uzattı.

Molla Said kitabı aldı ve bir yaprağını bir defa okumakla hıfzetti ve ezber okudu.

Molla Fethullah:

“Zekâ ile hıfzın ifrat derecesiyle bir adamda toplanması ender hadiselerdendir. Bunu bir sende, bir de Molla Halid-i Ûlekî(9) de gördüm” diyerek hayretlerini izhar etti.

(8) Makamat-ı Haririye, Meşhur şair ve edip Ali Hariri'nindir. Vefatı, Hicri 665'dir.

(9) Molla Fethullah Efendi'nin Molla Said'e Bediüzzamanlık ünvanını bu ilk imtihandan sonra mı verdi? Yoksa, bir hafta içinde Cem-ul Cevami' kitabını ezberledikten sonra mı bilmiyoruz.

Molla Fethullah Efendi Molla, Said'in harika hıfz ve zekası münasebetiyle adını söylediği Molla Halid-i Ûlakî, Seyyid Sıbgatullah'ın (Gavs-ı Hizan) halifelerindendir. Siirtli meşhur Molla Fetullah Efendinin doğum ve vefat tarihini tesbit edemedik. Yalnız bu zatın bir seyahat dolayısıyla Dayerbekirin Kulp kazasından siirte dönerken, Zilan köyünde vefat ettiğini ve türbesi aynı köyde medfun Şeyh Muhammed-i Zılînin yanında olduğunu tesbit ettik.

MOLLA FETHULLAH'IN TAKDİRİ

Bediüzzaman Hazretleri, Siirt'de Molla Fethullah Efendi'nin onu imtihan etmesi neticesinde vardığı kararını ve söylediği takdirkâr sözlerini şöyle beyan etmiştir: (Bu mektub, 1946 senesinde Emirdağı'nda yazılmıştır)

“Meraklı kardeşimiz Re'fet Bey, Bediüzzaman-i Hemedânînin üçüncü asırda, vazife ve te'lifatı hakkında malûmat istiyor. Ben o zat hakkında yalnız harika bir zekâveti ve kuvve-i hafızası bulunduğunu biliyorum.

Elli beş sene evvel, üstadlarımdan Siirt'li merhum Molla Fethullah eski Said'i ona benzeterek, onun o ismini ona vermiştir...(10)

Üstad Bediüzzaman'ın bu ifadesine göre, ilk olarak “Bediüzzaman” ünvanını ona veren Siirt'li merhum Molla Fethullah Efendi'dir ki; Doğu Bayezid'deki üç aylık tahsil hadisesinin aynı senesinde vaki' olmuştur.

Bediüzzaman, Siirt'te iken, “Cem'-ul Cevami” kitabını günde bir iki saat meşgul olmak suretiyle hıfzetti. Bu acib, emsalsiz hadise üzerine, Molla Fethullah Efendi şu aşağıdaki Arapça cümleyi söyliyerek, kitabın kapağına yazdı. Cümle şudur: Türkçesi: “Bir hafta içinde Cem-ul Cevami' kitabının tamamını ezberledi:” Bu Arabî cümlenin aynı mealini bilâhare Bediüzzaman da bir Cem-ul Cevami' kitabının kapağına

yazmıştır. Bu yazının klişesini veriyoruz. Üstadın Arapça yazısının Türkçesi:“Cem'-u-l Cevami” kitabını bir cumada ezberledim" şeklindedir.

(10) Osmanlıca Emirdağ (Elyazma kitabım) S.383

SİİRTTE ÜÇÜNCÜ İMTİHAN

Bu hal Siirt'te yıldırım hızıyla şayi' oldu. Molla Fethullah Efendi de, durmadan Siirt'teki ulemaya: “Bizim medreseye gayet zekî bir talebe geldi. Her ne sual ettimse, duraklamadan cevap verdi. Bu yaşta zekâsına, ilmine, fazlına hayran kaldım” diye methetmekten kendisini alamıyordu.

Bunun üzerine Siirt'in önemli uleması bir yerde toplanarak, Bediüzzaman'ı oraya davet ettiler. Hazırlıklı bulunan bu alimler, seçtikleri derin, ilmî sualleri Bediüzzaman'a tevcih ettiler. Bediüzzaman, sorulan bütün suallere tereddütsüz, duraklamadan doğru cevablar verdi. Cevab verirken de, kitaba bakıyormuşcasına Molla Fethullah Efendi'nin mübarek yüzüne gözlerini dikmiş bakıyor. Bu hale şahid olan Siirt alimleri, Bediüzzaman'ın bu durumuna hayran kalarak, harikulâdeliğine hükmettiler ve faziletlerini takdir ile medhu sena ettiler.

DÖRDÜNCÜ KAVGALI İMTİHAN

Bu durum, Siirt ve civarında bir kat daha şuyu' buldu. Ahali Bediüzzaman'a büyük hürmet göstermeye ve bir Veliyullah derecesinde kıymet vermeğe başlayınca, ikinci derecede bulunan bir takım Hoca ve talebelerin ona karşı rekabet hissi saikasıyla kin ve gayızlarını artırdı. Nihayet bir gün bu gayızlarını fiile çıkarmak teşebbüsüyle bir plan hazırladılar. Bediüzzamanı “Şeyh-i Nakkaş”(8) Camii'ne davet edecekler, ilim yoluyla ilzam ettilerse ne âlâ, yoksa beraberlerinde götürecekleri değneklerle işi zorbalığa dökerek, dayak atacaklardı.

Bu plânla herkes kitabıyla birlikte bir de değnek alarak, mezkûr camiye giderler ve Bediüzzamanı oraya davet ederler.

Bediüzzaman ise, bu ayak takımı hasud ve basit düşünceli Hoca ve talebelerin kurdukları planı duyar,o da yanına emaneten bir hançer alır ve doğruca davet edilen camiye gider. Kitaplarla birlikte ellerinde sopaları da görünce:

- “Efendiler! Bir şeye mutehayyirim.. kitapları münazara için olduğunu biliyorum. Ya bu sopalar neye?” der.

(8) Şeyh-ıNakkaş camii ve Türbesi,1931 yıllarında SİİRT Valisi SABIKBEYGO adındaki adam, yol açıp yapıyorum diye Kasd-i mahsusla Bu Camii ve Türbenin bir kısmını yıktırıp atmış, bir kısım arsasınıda halka sattırmış. Hadiseyi bizzat bize nakleden , halen (1988 itibarıyla) evi,adı geçen caminin arkasında inşa edilmiş ,Zabıt katipliğinden emekli FARAC Arıdindır. A.B.

Mücadele ilmî münazara ile başladı ise de; ihtilâf, kavga ve döğüşe müncer olur. Mes'eleden haberdar olan ahalî, Bediüzzaman'ı kurtarmaya koşarlar. Halkın nazarında büyük mevkii olduğu için derhal müdahale ile Bediüzzaman'ı bu hasud ve nâdânların ellerinden kurtarırlar. Kavganın sükûnet bulması için de, onu bir odaya bırakırlarsa da, Bediüzzaman'ın medrese ehline ve talebelere karşı aşırı muhabbetinden dolayı; muarızları olan talebelerin ve ehl-i

ilmin işlerine ahalinin karışmamasını ve ehl-i ilmin avam halkın müdahalelerine hedef olmamasını te'min maksadıyla; kapatıldığı odadan dışarı fırlayarak şu konuşmayı yapar:

- “Ben, muarızlarım olan talebe ve medrese ehli arkadaşlarım tarafından öldürülsem, telef olsam bile; ehl-i ilmin işlerine avam-ı halkın karışmasını istemiyorum” dedikten sonra, muarızı olan talebe ve hocalara da hitaben:

- Gelin beni öldürün, lâkin ilmen izzetini, haysiyetini muhafasa edin” deyip muarızlarına sırtını çevirip beklemişse de, hiçbir talebe cesaret edipte üstüne yürüyememiş ve böylelikle ihtilâf ve kavga bertaraf edilmiştir.

Daha sonra hadiseyi haber alan Siirt mutasarrıfı da, Bediüzzaman'a birkaç jandarma göndererek: “İhtilâf ve kavgayı çıkaran talebe ve hocaları sürgün edeceğini ve kendisini de bundan böyle muhafaza edeceğini” tebliğ eder ve mutasarrıflığa kadar teşrifini ister.

Bu tebliğ ve müdahaleye karşı Bediüzzaman: “Biz talebeyiz, birbirimizle döğüşüriız, barışırız. Binaenaleyh mesleğimizin dışında bulunan birisinin bize karışması uygun olmadığından gelemiyeceğim. Hata da benimdir:” diyerek jandarmaları geri gönderir.

Bediüzzaman, bu hatıra ve hadiseyi 1935'de te'lif ettiği bir risalesinde şöyle kaydeder:

“ (celcelutiyenin) bu cümlesi ahirindeki tenvin sayılmak şartıyla binüçyüzdokuz eder. (1892) İşte o tarih ise, hitabına mazhar olan Risale-i Nur müellifinin, adet-i mahalliye ve silah-ı millî olan seyf ve hançerin hücumuna hedef kaldığı ve seyf ve hançeri beraberinde taşımaya mecbur olduğu ve kıskançlık sebebiyle Siirt'te âlimler ve talebelerin büyük bir münazara ve kavgalarına maruz bulunduğu hengama tam tamına tevafuk eder...(11)

Bu beyandan anlaşılan, artık Bediüzzaman yanında bir hançer silahını taşımaya başlamıştır.

Merhum Abdurrahman, Üstad'ın hayatının bu dönemini şu şekilde yazmaktadır:

(11) Osmanlıca Lem'alar S. 879

104

105

“Bu esnada onbeş(12) onaltı yaşlarında bulunuyordu. Lâkin kuvve-i bedeniyece pek çevik ve metindi. Hatta “meşhur” lâkabıyla(13) lâkablandırıldı. Bediüzzaman, Siirt'te talebe ve hocalarla geçen hadiseden sonra, kendisiyle münazara ve mücadele etmek isteyen Siirt'teki bütün talebe ve ulemaya: ' `mücadele ve münazara için her an, heryerde hazır olacağını ve bütün soıulacak suallere cevab vermeye âmâde bulunduğunu, amma hiç kimseye sual sormayacağını" bildiren tebliğini ilân etti.

Böylelikle, Bediüzzaman Siirt'teki bütün ulemanın münazara cesaretlerini kırdığı gibi, muhalefeti de mağlub etti. Fakat yine de Siirt'ten canı sıkılarak, tekrar Bitlis'e avdet etti.

(12) Onbeş-onaltı değil, belki kesin tarihe göre,ki doğumu 1294 H. Siirt'teki hadise tarihi ise 1309 yaşı tam onbeştir.

(13) Sadece kuvve-i bedeniyesinin metin ve çevikliğinden dolayı kendisine "Meşhur" lakabı o zaman verilmiş olmayıp, belki Doğu Bayezid'de mazhar olduğu üç aylık harika vaziyeti

sebebiyle verilmiş oldugu gibi, Siirt'te Molla Fethullah Efendi tarafından kendisine ayrıca “Bediüzzaman” ünvanı da eklenmiş oluyordu.

106

ŞEYH MUHAMMED EMİN İLE

Molla said-i Meşhur, Bediüzzaman hz. leri Bitlis'e geldiğinde, Şeyh Muhammed Emin(14) Efendi ile Hizan şeyhlerinin biraz aralarının açık olduğunu duydu. Hem şeyh Emin Efendi'ye bağlı birkısım talebe ve avam-ı halkın, Hizân şeyhleri aleyhinde ileri geri dedikodu yaptıklarını öğrendi. Bu hoş olmayan durumu öğrenen Bediüzzaman: “Fesadı netice verecek bu tür dedikoduların, bilhassa gıybetin, İslamiyete yakışmadığını” bunlara ihtar eder. Bunlar ise, Şeyh Emin Efendiye giderek Bediüzzaman'ı şikâyet ederler. Şeyh Emin Efendi Bediüzzaman için:

- “O henüz bir çocuk olduğundan kabil-i hitab değ'ildir.” der. Bu sözü duyan Bediüzzaman, zaten bu gibi sözlere karşı tahammülsüz olduğu için, hemen kalkar, Şeyh Emin Efendi'nin huzuruna çıkar ve:

- Efendim! Beni imtihan ediniz. Kabil-i hitab olduğumu ispat etmek isterim” der.

Şeyh Emin Efendi ise, çeşitli ilim ve mevzulardan ve en müşkül mes'elelerden elli (15) kadar sual tertip ederek, Bediüzzaman'a tevcih eder. Bediüzzaman Molla Said, bûtün suallerin cevabını tereddütsüz verdikten sonra, çıkar gelir, Kureyşî Camiinde ahaliye va'z ve nasihat etmeye başlar.

Bu hatırayı bilâhare Bediüzzaman Hazretleri bir eserinde şöyle nakleder:

“Elli sene evvel Kürdistan'ın meşhur âlimi merhum Şeyh Emin Efendi tarafından, onbeşonaltı yaşında bulunan eski Said'i imtihan için sorduğu suallerden birisine verdiği harika cevabdır Bir saat zarfında bu acib muammayı halletmiş:

(Sual şekli:) Yine birisi, sevdiği familyasına (hanımına) remizli olan bu fıkrayı söylemiş:

karısı anlamış. Manası: “yâr'ın, yani hareminin la'l gibi dudaklarından, şarkın zıddını, arabîfarisî kalb ve tashif suretinde istiyorum”. Zeki karısı da manasını fehmetmiş.

Eski Said, sual eden şeyh Emin Efendiye demiş: “Şarkın zıddı garptır: noktasının tashifiyle olur. Arab ise, kalb ve tashif ile olur: Rabi', fârisi olur Bahar, noktası tashif olup yukarı çıksa - olur. Ne

(14) N.Şahiner, Şeyh Emin Efendi'nin 1900 yılında İstanbul'a geldiği zaman merasimle karşılandığını ve padişah Sultan Abdülhamid'in hususi sohbetine nail oldugunu kendisine Şeyh-ul Islamlık teklif edildiği halde, kabul etmediğini ve 1903'de tekrar Bitlis'e döndüğünü ve 1908’de vefat ettiğini yazar. (Bak: Bilinmeyen Taraflaruyla Said Nursi,s:53)

(15) Şimdiye kadar yazılmış bütün tarihçelere muğayir olarak büyük tarihçe-i hayat kitabı bu suallerin adedine onaltı demiş. Şahiner ise, “bazı sualler şeklinde” ifade etmişdir. Eğer bu, Üstad tarafından bir tashih ise, zaten en doğrusudur, degilse, o zaman Abdurrahman'ın naklettigi 50 adet en doğrusudur.

har, Arabî olur. Yevm kalb ile: olur. Muy, arabisi ki iki manası olup, birisi tir. Beyt de iki manaya gelir. Birisi: dır: Dar ise, tashif ile olur. Daz, kalb ile olur. Zad ise, farisi ,Tuşe ise, tashif ile olur. Pûse, Kürtçe Ramusandın(16) Türkçe öpmek demektir(17)”

Şeyh Emin Efendi'nin Bediüzzaman'a tevcih eylediği muğdil ve müşkil suallerden birisini belki en müşkülünü de Bediüzzaman'ın küçük kardeşi Molla Abdülmecid Efendi kendi hâtıra defterinde şöyle kaydetmiştir:

“Meşahir-i Ulemadan Bitlisli Şeyh Emin Efendi'nin Said-i Nursiye talebeliği zamanında sorduğu ve üç seneye kadar cevabını vermeye mühlet ve müsaade ettiği sualdir. Şöyle ki:

Hareke itibariyle dokuz mana ihtimalli (18), nokta itibariyle de oniki manaya gelebilecek ihtimalleri bulunan şu gelecek şekilde on iki tane şekil çizerek, bunların noktalandırılmasını ve harekelendirilmesini istedi. Bunları hareke ve noktalandırırken de, tam olarak bir maksad ve mefhumu ifade eden bir ibare şeklini almasını da istedi.

Evvela: Noktasız, harekesiz şeklini çizelim. Ondan sonra da, Bediüzzaman ve Garib-üd deveran olan Molla Said-i Meşhurun nokta ve harekesini koyarak, bir ibare şeklinde, bir ma'na ve maksadı nasıl ifade ettiğini göreceğiz.

Şeyh Emin Efendi'nin yazıp Bediüzzaman'a çözmesini istediği noktasız ve harekesiz şekil:

Bediüzzaman'ın nokta ve harekelerini koyarak manalandırdığı şekil: Denildi ver. evel, ikindiden süt " Deveye , Bir Devenin Bir adamın. söylendi ki süt verildi, Kayl adındaki adamın devesine

Bu ibarenin yanyana getirilmiş şekliyle manası şöyledir: “Denildi ki, “Kayl” ismindeki adamın devesine ikindiden ewel bir devenin sütünü ver! denildi ki, “kayl”in devesine süt verilmiştir.”

Genç Molla Said, bu bilmecevî ibareyi, üç senede değil, ûç gûnde halletmiş ve Şeyh Emin Efendi'ye takdim etmiştir. Şeyh Emin Efendi bu suali Molla Said'e verirken, üç sene mühlet vererek demiştir ki: Eğer bu müddet

(I 6) Ramusandın Kürtçedir. O da öpmek demektir. A.B.

(17) Ziyadat-ı Kastamoniye Gayr-ı münteşir S. 25

(18) N.Şahiner bu manayı, nokta ve hareke ihtimallerini, başka ihtimal şeklini anlayarak birbiri

ne çarpmış, üslup ve ifadesini de ona göre düzenlemiş olduğundan hatalı olmuş.

zarfında hall edersen, zekânı tasdik ederim. Yoksa seni talebelikten reddederim(19).”

Bediüzzaman bu bilmeceyi, edebî lugaz ve ibareyi üç senede değil, üç günde zihnindeki lügatlardan ve sair kitaplardan çalışarak çözmesiyle birlikte, Molla Abdülmecid'in naklettiğine göre, kısa bir zaman için zihninde bir yorgunluk hasıl oldu.

Bediüzzaman Şeyh Emin Efendi'nin en müşkül ilmî, edebî suallerini böylece cevaplandırdıktan sonra, halk arasında şöhreti bir kat daha arttı. Bitlis halkının bir kısmı Bediüzzamanı tutmaya, bir takım mürid ve talebeler de Şeyh Emin Efendi'yi tutmaya başladı.

Zübeyr Gündüzalp Ağabeyin not defterinden aldığını söyleyen Şahiner'in kaydettiği birkaç hatırasından birisi bu makama ait olabileceği kanaatıyla kaydedi yoruz. Hatıra, Zübeyr ağabeyden geldiğ'ine göre Üstad Hz.lerinden duyulmuş olabileceği büyük ihtimal dahilindedir. Hatıra ve rivayet aynen şöyledir:

“Üstadımız Bediüzzaman Hazretleri bir ayet-i kerimeye mana vererek, bir cami'de va'z veriyor. Cami'de bulunan âlimler, şeyhler, ahalî öyle müessir ve emsalsiz tefsiri kütüb-ü İslâmiyede ve Kur'an tefsirlerinde göremiyorlar. Çok hayran olup üstadımıza minnettar oluyorlar. Fakat kıskanç bir şeyh, iki müridine emrediyor: “Bediûzzamanı, sık sık gelip geçtiğ'i şu tenha geçitte akşam namazından sonra mauzerle vurun” diyor.

Şeyhin müridleri aynı günde akşam namazından sonra, mezkûr geçitte Üstadımız Bediüzzaman Hazretlerinin oradan geçmesini bekliyorlar. Hazret-i Üstad geçite yaklaşınca, o iki mavzerli mürid onu görüyor ve Hazret-i Üstadı görür görmez mavzerlerini hazırlayıp Üstada ateş etmek üzere iken, kollan felc olup mavzerleri yere düşüyor. Merhum üstad-ı pâkimiz, o iki müridin omuzlanna mübarek ellerini koyuyor ve “Kabahat sizin değ'ildir. Ben size hakkımı helâl ediyorum” diyerek yoluna devam ediyor.

Bu harikulâde hadise, o gün şayi' oluyor. Merhum Üstad o zaman çok genç olduğundan, yaşlı ve büyük bazı âlim ve şeyhler, Üstadın “Bediüzzaman” lâkabını benimsemiyorlardı. Fakat bu hadiseden sonra hakikaten Üstadımız Said-i Nursi Hazretlerinin “Bediûzzaman” olduğunu tasdik ve takdir ediyorlar.(20)”

Zübeyr Ağabeyden rivayet edilen bu hadiseyi, az ileride nakledeceğimiz Salahaddin Kaplan Hocanın rivayet ettiği olay da te'yid etmektedir.

(19)Hatıra defteri-Abdülmecid S. 9

(20) S. Şahidler-3 S. 12

Bu hadiselerden dolayı, Bitlis Valisi halk arasında muhtemel herhangi bir kargaşalık zuhur etmemesi için, Bediüzzaman'a Bitlis'i terk etmesini tebliğ eder.

Bediüzzaman, Vali beyin emriyle Bitlis'i terkederek Şirvan'a gidedursun, henüz Bitlis'te iken, mezkûr vali ile vaki' olmuş bir hadisesini nakledelim.

22.11.1984 günû Bahçelievler-İstanbulda, bir evde büyük bir cemaat huzurunda; Diyarbekirli, müftülükten emekli, âlim, fazıl Molla Salahaddin Kaplan Efendi anlattı. Salahaddin hoca da bu rivayeti Diyarbekir'e bağlı Şamamlı köyü imamı Molla Abdüllatif'ten işitmiş şöyle:

“Bitlis veya Ağrı taraflarından gelmiş, -birisinin ismi Hacı Yusuf, halen hayatta- üç yaşlı zat, bir gün bir mecliste, Bediüzzamanın menakıbından bahis açılmış, bu zatlar şöyle bir hatırayı anlatmışlar:

Bitlisli Şeyh Emin Efendi ile Bediüzzaman'ın ilmî münazaraları, sual ve cevablarının cereyan ettiği günlerde, Bitlis Valiliğine vehhabî (21) ulemasından üç zat gelmişler. Gelen bu ulemalar, uğradıkları yerlerde Ehl-i Sünnet ulemasını ilzam ederek vehhabîlik mezhebini yayıyorlarmış. Bu gelen misafir ulemaların te'siriyle Bitlis Vâlisi de vehhabîlik mezhebine mûtemayil bir tavır içine girmiş. Vali bey, bir gün Bitlis'in en büyük, meşhur âlimi olan Şeyh

Emin Efendiyi vilayete çağırtır ve gelen misafir ulemaların maksadlarını anlatır.

Şeyh Emin Efendi bu ulemalarla münazara hususunda biraz telâş ve korku hissetmiş. Hatırına Molla Said (yani Bediüzzaman) gelir. Vâli beye “Bediüzzamanı kastederek: ”Efendim bizim bir talebe vardır. Onu çağıralım. O bunlara cevab versin” diye rica etmiş. Halbuki tam o günde de Şeyh Emin Efendi'nin bazı talebe ve tarafdarları, hocalarına ilmen meydan okuyan genç Molla Said'i Siirt'te olduğu gibi, cebir kuwetiyle ilzam etme niyyetine kapılmışlar, hatta Molla Said'in istirahat etmekte olduğu hücresinin kapısını dışarıdan kilitleyerek niyetlerinin tahakkuk şeklini konuşuyorlarmış. Vâli bey, istemiyerek Molla Said'i valilik konağına celb ettirir. Bediüzzaman valiliğe geldiğinde, onu zahiren birşey saymamaya çalışan Emin Efendi,Valilikte oturan kimselerle beraber ona kıyam ederler. O ise, ya Bediüzzamanın kendisine mahsus kıyafetinin ve endamının heybetinden.. yahut da hergün artan ilmî şahsiyetinin ma'nevi heybetindendi..

Şeyh Emin Efendi Bediüzzaman'a kıyam ettiği gibi, oturmuş olduğu koltuktan kalkarak Bediüzzaman Molla Said'i ona oturtmak için yer gösterir. Bediüzzaman ise, hiç bozmadan gösterilen koltuğa geçer,oturur.

(21) Kayser Hocanın rivayetinde ise, Şia ulemasından.

Vâlî bey: “Zaten siz hocalar ve şeyhler böylesiniz. Oğlunuzun yaşında bile olmayan bir çocuğa kıyam edip hürmet edersiniz. Biz sizi memleketin en büyük âlimi olarak çağırdık ki, gelen misafirlerle vehhabîlik mezhebi konusunda ilmî münazara edesiniz!” deyince, hemen Molla Said söz alır ve Vali beye: “Asıl başta vehhabi olan sensin. Bana kıyam eden zatlar, benim onların torunu yaşında bile olmayan şahsıma veya yaşıma değil, benim ilmime hürmet ettiler” der ve devamla “şimdi senin misafirlerinin fikirlerinin ana kaynaklarının esasatını anlatacağım” deyip başlar.. Ve Vehhabiliğin tarihî geliş seyrini ve fikirlerinin ana temellerinin neyin üstüne bina edildiğini gayet beliğ bir mukaddeme ile izah eder.

Bu izah, ikna, ispat ve ilzam üzerine; gelen misafir Vehhabî âlimlerinin her birisi birer bahane ile dışarıya çıkmaya izin isterler. Vali bey de, i'tiraf ederek, “Evet ben gerçekten vehhabiliği en hak ve doğru bir mezheb kabul etmiş, yayılmasına da gizli gizli çalışıyordum. Amma şimdi beni tam ikna ettiniz” demekten kendisini alamaz olmuş.

BEDİÜZZAMAN'IN BİTLİS'TEN AYRILMASI

Bediüzzaman, yukarıda zikri geçen Vali beyin, kendisine Bitlis'i terk etmesi için yaptığı tebliğat üzerine, Bitlis'ten ayrılır, Şirvan'a gider. Bediüzzaman hergün biraz daha artan şöhreti ve memleketi dolduran nâmı ve şanı karşısında, Ehl-i fazıl ve kemal olan ulema ve meşayih, ona muhabbet, şefkat, hürmet ve takdir hislerini besledikleri gibi; ikinci derecedeki bazı hoca ve talebeler ise, ona karşı rekabet, kıskançlık ve hased saikasıyla her halini tecessüs ile bir ayıb, bir leke sürmeğe uğraşıyorlardı. Evet, böyle infirad eden zatların muarızları her zaman çok bulunur. Bilhassa münazarada mağlub düşenler, Bediüzzaman'ı ahali nazarından düşürmek için var kuvvetleriyle çalışıyorlardı.

İşte bu saikla, birgün her nasılsa Bediüzzaman kazaen sabah namazını uykuda kalarak vaktini(22) geçirmiş. Buna muttali' olan muarızları, o hadiseyi başka bir kisvede göstererek

ellerine bir sermaye geçirmişcesine "Molla Said namazı terk etmiş" şeklinde ahali arasında yaymaya başlarlar.

Bediüzzaman'a sorarlar: “Ne için herkes bunu böyle söylüyor?” O da: “Evet, esassız birşey âlemin içinde çabuk yayılmaz. Hata bendedir. O hatadan dolayı iki cezaya çarpıldım. Birisi Allah'ın itabı, diğeri insanların ta'rizi... Bunun esası ise, geceleri adet ettiğim vird-i şerifi terk etmekliğimdir. İşte âlemin ruhu bu hakikata temas etmişse de, tamamını kavrıyamamış olduğundan, ismini bilememiş, şu vecihle hatayı isimlendirmiştir.” cevabını verir.

Bediüzzaman Şirvan'da bulunduğu sırada, Siirt civarından birisi gelerek ona: “Aman efendim Siirt'e bir çocuk gelmiş, ondört-onbeş yaşlarında imiş.

(22) Resulullah Efendimize bile bir-iki defa böyle cemaat halinde bir kaza vaki' olmuştur.(Misal için bak sünen-i nesai C.l, S.298-299)

Siirtteki bütün alimleri ilzam etmiştir. Gidip onu ilzam etmek için sizi davet etmeğe geldim” der.

Molla Said, bu davete icabet ederek, Siirt'e gitmek üzere hazırlığını yapar, beraber yola düşerler. İki saat kadar yol gittikten sonra; o küçük Hocanın evsafını, kıyafetini ve ismini sorar. O adam: “Efendim ismini bilmiyorum. Fakat ilk geldiği zaman bir derviş kıyafetinde imiş, omuzunda postekisi varmış. Bilâhare talebe kıyafetine(23) girmiş ve umum ulemayı ilzam etmiş: ” deyince kendisinden bahsettiğini anlar.. ve bir sene evvel olmuş olan vuku'at, daha yeni yeni çevre köylerde yayılmağa başladığını öğrenir, gitmez geri döner.

TİLLO'YA GELİŞİ

Bediüzzaman, Şirvan'da bulunduğu bu sıralarda, bir köy kavgasında Molla Cumhur ismindeki bir talebesinin köylüler tarafından yaralanması üzerine, Şirvan'ı terk eder, Siirt'e bağlı “Tillo” (24)

kasabasına gelir ve insanlardan uzlet ederek inziva niyyetiyle Tillo'da meşhur “Hassa(25) ” kubbesine kapanır.

Bu kubbede bulunduğu sıralarda “Kamus-ul Muhit”(26) ismiyle bilinen Kamus-u okyanusu Bab-üs sine(27) kadar ezberine alır.

Bediüzzaman'a, ne fikre binaen kamusu ezber ettiğini soranlara cevaben: “Kâmus, her kelimenin kaç ma'naya geldiğini yazıyor. Ben de bunun aksine olarak; her manaya kaç kelime kullanıldığını gösterir bir kamus vücuda getirmek merakına düştüm. Çalışmam bunun içindir” der. Fakat sonra Mısır'da ilmî bir hey'etin, buna benzer bir çalışma yaptığını(28) ve bir eser vücuda getirdiğini duyunca “benim emeğim boşa gitti” der, bu çalışmayı yarıda bırakır.(29)

(23) Doğu Bayezid'de ilmini bitirip seyahatlere çıkarken giydiği derviş kıyafetini giymeye bir sene kadar devam ettiği anlaşılmaktadır ve Bediüzzaman'ın Şirvan'da bir sene kadar kaldığını, takvim 1310-1893 olduğu gösternektedir ki, yaşı da onyedi olmuş oluyor.

(24) Tillo, Siirt Vilâyetine 7 kilometre mesafededir. Bu kasaba,da Marifetname sahibi İbrahim Hakkı ve onun tarikat ve tasavvuf üstadı, şeyh lsmail Fakirullah hazretleri ve daha birçok mübarek veli insanların yattıkları bir yerdir.

(25) N.Şahiner hariç, şimdiye kadar yazılan bütün tarihçe-i hayatlarda bu kubbe için “türbe” diye yazılmış. Üstad hazretleri de “hâlî bir türbe kubbesi " şeklinde tarif etmiştir. Eger türbeden muradları kubbe veya zaviye ise, bir beis yok. Amma eğer, bir kabir manasında kullanılmış ise değildir. Çünki bu kubbe, şeyh İsmail Fakirullah'ın torunlarından, cezbe, istiğrak ve sekir halatiyle meşhur Şeyh Memduh, diğer ismiyle Sultan Memduh'un hanımı, “Hassa” nın hususi bir arzusu üzerine bir zauiye olarak yaptırıldığı ve orada sesli zikir ve münacatlarını icra ettiği bir yerdir. Bu zaviyenin yapılış sebebi ise, bu veliyye Hassanın,

kocası şeyh Memduh gibi, cezbe ve sekir haletinde devamlı kaldığı için, zikir ve münacat seslerinin nâ mahremler tarafından duyulmaması için, kocasından, köyden uzak ve tenha bir mahalde öyle bir zâviyenin inşa ettirilmesini rica etmesi üzerine yapılmıştır, diye Tillolular rivayet ederler.

(26) Kamus-ul Muhit veva Kamus-u Okyanus veya diğer adıyla Kamus-u Firuz-Abadî ismiyle meşhur olan bu kitabın müellifi Mecdüddin Ebu T'ahir Muhammed bin Yakub bin Muhammed Firuz-Abadi'dir ki, Rumi tarih i1e 729'da Firuz-Abad'da dogup, 816'da Yemen'in Zebid şehrinde vefat etmiştir. Kitabı, ikinci Sultan Mahmud devrinin ulemasından Asım Efendi tarafından Türkçe tercüme edildiği gibi, aynca da ona birçok şerhler yapılmıştır. Bu şerhlerden en makbulu “Tac-ûl Arus min cevahir-il Kamus” kitabıdır. Türkçeye tercüme edilen büyük boy üç ciltlisi olduğu gibi, küçük boy dört ciltlisi de vardır.

(27) Bab-üs Sin (Sin harfi bölümü) Islâm yazısının harf sırasına göre on ikinci harf olup muhteva bakımından mezkûr kitabın yarısı kadardır. Eğer “Bediüzıaman Bab-üs Sin'e kadar hıfzetti” sözüyle sin harf de buna dahil ise, kitabın muhtevaca tam yansıdır. Ve Türkçe tercümesinin dört ciltlik kitabından “2321” sahifesini içine almaktadır.

(28) Bak: Tarihçe-i Hayat -Hamza- Asar-ı Bediiy S. 336

(29) İslâm Uleması mabeyninde kitap te'lifı hususunda, İslâm dinine ihlas ile sırf Lillâh için hizmet niyyetiyle yapılan te'lifat için; Eğer ondan evvel bir âlimin o mevzuda bir eseri sebkat etmişse ve o boşluk doldurulmuş ise, aynı mevzuda te'lifat yapmak; ihlassızlık, riyakârlık ve şöhret saikası gibi nefsî ve hevesî bir arzu neticesi oldugunda müttefiktirler. Onun için yalnız birbirlerinin eserlerini şerhlerle tekmil etmişler, haşiyeler koymuşlardır. Bak: Tabakat-ül Kübra- lmam-ı Şa'rani hamiş, S. 14

KARINCA HADİSESİ VE CUMHURİYETÇİLİK

Bediüzzaman, mezkûr kubbede inzivada bulunduğu günlerde küçük kardeşi Molla Muhammed, yemeğini bir tekyeden getiriyordu. Fakat o, yemeğin içindeki tanelerini kubbenin etrafındaki karıncalara vererek, yemeğin suyuna ekmeğini batırıp yiyordu. Bunun hikmetini soranlara cevaben de: “Bunlarda hayat-ı içtimaiyyeye mâlikiyet ve fevkalade vazifeşinaslık ve çalışma bulunduğunu müşahede ettiğim için, Cumhuriyetperverliklerine mükâfaten yardımda bulunmak istiyorum ”derdi.

Bediüzzaman bu karınca hatırasını bilâhare 1935'de Eskişehir mahkemesi mûdafaasında zikrettiği gibi, 1944'de Denizli mahkemesi ve 1948'de Afyon mahkemesi müdafaasında da cumhuriyet hakkındaki görüşûnü beyan ederken şöyle der:

“Eskişehir mahkemesinde gizli kalmış ve resmen zabta geçmemiç ve müdafaatta dahi yazılmamış bir eski hatırayı ve latif bir kıssa-i mûdafaayı beyan ediyorum, Orada benden sordular ki: “Cumhuriyyet hakkında fikrin nedir?” Ben de dedim:

Yaşlı mahkeme reisinden başka, daha siz dünyaya gelmeden, ben dindar bir Cumhuriyyetçi(*) olduğumu elinizdeki Tarihçe-i hayatım ispat eder Hülasası şudur ki: O zaman, şimdiki gibi hali bir türbe kubbesinde inzivada idim. Bana çorba geliyordu. Ben de tanelerini karıncalara veriyordum. Ekmeğimi onun suyu ile yerdim. Benden sordular? Ben dedim: Bu karınca ve arı milletleri Cumhuriyetçidirler. Cumhuriyyetperverliklerine hürmeten tâneleri karıncalara veriyorum...(30)”

Bediüzzaman burada iken, birgün Tillo şeyhzadelerinden birkaç arkadaşının arasında kavga çıkar, döğüşürler. Bu arkadaşlardan birisi, Bediüzzamanı kendilerine yardım için davet eder. Bediüzzaman ise, hangi taraf zayıf ve mağlub ise, o tarafa yardım etmek isterken, karşı tarafın kuvvetli bir adamıyla karşılaşır. Yaşça ve cüssece o adama nisbeten küçük olduğu halde, o kuvvetli adamı tutup zabt etmeye muvaffak olur. Bu esnada gerek

(*) Hazret-i Üstad, 1892 de onyedi yaştaki çağında, herhalde Osmanlılardaki Cumhuriyetçi Jön-Türk ve hareketleri hakkında fazla bir bilgisi olmadığı, lâkin iki sene sonra, yani 1894 de Mardinde bulunduğu günlerde, Namık Kemal Beyin hürriyet hakkındaki tasvirli ve edebiyatlı rü'yasını -çok intişar ettiği için - görmüş veya işitmiş olabileceği, dolyısıyla Jön-Türklerin (meselenin esası itibariyle) haklı olan hürriyet, Cumhuriyet davalarını bir cihette desteklemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Demek ki, Hazret-i Üstad, Jön-Türk hareketi olan Hürriyet ve Cumhuriyet davalarını görmeden ve iç yüzünü bilip işitmeden iki sene evvel, islam dairesinin Padişahlık ve tekrey tarzı değil, Cumhuriyet tarzında olmasını daha iyi bulmuş ve ta o zamanlar bir cihette onun müdafasını yapmıştır. A.B.

(30) Şualar-Envar S. 336

yardım ettiği taraftan, gerekse karşı taraftan atılan taşların çoğuna maruz kalır. İsabet eden taşların darbelerinden hayli incinir. Hatta bir aya kadar namaz kılarken rüküa gitmekte ızdırap çeker.

Yine birgün Tillolular kavga yaparlar. Dostları tekrar onu yardıma çağırmışlar ise de: “Sizin kavganız hançerle değil, taş ile olduğundan, böyle kavgaya iştirak etmeyeceğim” deyip reddeder.(31)

Bediüzzaman Hazretlerinin Tillo'da bulundukları günlerde, şeyhzadelerin kavgalarına yardım maksadıyla katılma hadisesini, merhum Abdurrahman'dan sonra yazılan tarihçelere derc edilmemesinin bir sebebi, herhalde cüzî ve beşeri bir hadise olduğu içindir. Halbuki o hadisenin cüz'ilik ve beşerilik ve basitliği altında yüksek bir ruhun karekteri, ulvi bir fıtratın ahlâk ve tavrı vardır ki; zaiflere şefkat edip yardıma koşmak ve arkadaşının imdadına civanmerdane yetişmek himmeti var olduğu gibi, onun ilerideki cihadının lazımı olan cesaret ve celadetinin nümunesini göstermesi bakımındanda buraya derc etmeyi lüzumlu gördük.

BEDİÜZZAMAN VE MUSTAFA PAŞA

Bediüzzaman'ın Tillo'daki hayatının -yukarıda zikri geçen- seyrine göre Tilloda dört-beş ay kadar kaldığı anlaşılmaktadır. Buradaki hayatının son günlerinde şu aşağıdaki garip rü'yayı görür:

Bir gece, Şeyh Abdülkadir-i Geylani kuddise sirrühü ona hitaben: “Molla Said! Miran Aşireti Reisi(32) Mustafa Paşaya git, kendisini evvela hidayet yoluna davet edip, zulümden vazgeçmesini, namaz kılmasını ve Emr-i Bil ma'rufa itaat etmesini tavsiye et. Şayet dinlemezse onu öldür!” diye emreder.

Bediüzzaman Molla Said , bu rü'yayı görür görmez , hemen hazırlığını yaparak Miran aşiretine doğru Tillo'dan hareket eder. Gider, Miran aşiretinin bulunduğu yaylayı bulur, doğruca Mustafa Paşa'nın çadırına girer. O esnada Paşa hazır olmadığından, Bediüzzaman Molla Said, kılıncını çadırın bir direğine asarak bir yerde oturur. Az sonra Paşa içeri girer. Oradakilerin hepsi Paşaya kıyam ettikleri halde, Molla Said yerinden bile kımıldamaz. Bu hareketi Paşanın nazar-ı dikkatini celbeder. Paşa, aşiret binbaşılarından Fettah Bey'e, bu adamın kim olduğunu sorar. Fettah Bey ise, Molla Said-i Meşhur olduğunu bildirir. Paşa ise,

ulemadan hoşlanmayan bir adam. Şüphesiz Bediüzzaman'ın bu tavrı onu daha çok kızdırmıştır.

Paşa, Molla Said'e dönerek, buraya niçin geldiğini sorar. Molla Said cevaben:

- “Seni hidayete getirmeye geldim. Ya zulmü terkedip, namazını kılacaksın.. veya seni öldüreceğim” der.

Molla Said'in bu tarz cevabından, Paşa büsbütün hiddetlenir, öfkesinden dışan çıkar. Biraz dolaştıktan sonra, tekrar çadıra döner ve Molla Said'e sorusunu tekrarlar. Molla Said:

“Sana söyledim ya.. onun için geldim” der.

(32) Miran Aşireti, Mardin'in Cizre kazası civarında -o zaman- çoğu göçebe halinde yaşayan bir aşiretdi. Bu aşiret Cizre'nin etrafının kadim yerlisi meşhur Buhti aşiretinin bir koludur. Bu aşiretin ekserisi şu anda Suriye'nin Karaçoh dagında yaşarlar. Mustafa Paşa da Hamidiye paşalarındandır. Bu aşiretin yayla hududu o zamanlarda Cizre den ta Siirt'in Pervari ve hatta Bediüzzaman'ın doğduğu nahiyesi Isparit'e kadar uzadığını söylerler.

115

Mustafa Paşa, çadırının direğine asılı bulunan kılıncına işaret ederek:

- Bu pis kılınçla mı? der.

Bediüzzaman:

- “Kılınç kesmez, el keser” cevabında bulunması üzerine, Paşa tekrar dışarı çıkarak biraz gezinir, gelir, der ki:

- Benim Cezirede âlimlerim var.. Eğer hepsini ilzam edersen, dediğini yaparım. Yoksa seni nehre atarım, der.

Molla Said:

- Bütün ulemayı ilzam etmek, benim haddim olmadığı gibi; beni de nehre atmak senin haddin değildir. Fakat ulemaya cevap verince, senden birşey isteyeceğim, o da mavzer tüfeğidir ki; şayet sözünde durmazsan seni onunla öldüreyim, der.

Bu muhavereden sonra, atlarla Cezire'ye doğru hareket ederler. Paşa yol boyunca Molla Said'le hiç konuşmaz. Nihayet Cezire'ye ulaşırlar. Dicle'nin karşı yakasında eski bir yolcu hanının bulunduğu mevki'e mahallî lisanda “Baney Haney” diye Cezirelilerce meşhur çimenliğe ulaşınca, Molla Said orada iner ve biraz uyur. Bir gözünü açar, ne baksın, Cezirenin bütün meşhur alimleri, ellerinde kitapları, etrafında halka tutmuş bekliyorlar. Merhabalaşma ve hoş-beşden sonra, çaylar gelir. Cezire âlimleri Bediüzzaman'ın sit ve şöhretini işittikleri için, mebhût ve hayran şekilde çaylarını unutarak Molla Said'in suallerine intizar etmekte idiler.

Molla Said ise, kendi çayını içtikten başka, dalgın-dalgın bekliyen bu hocalardan bir ikisinin bir iki bardak çaylarını da içer. Manzarayı seyreden Mustafa Paşa, âlimlerine:

- Ben okumuş değilim. Fakat Molla Said'le münazarada mağlub olacağınızı şimdiden görüyorum. Çünki bakıyorum ki; siz hayran hayran düşünmekten çaylarınızı bile unuttunuz. Amma Molla Said, kendi çayını içtikten başka, sizin çaylarınızdan da iki üç bardak içti” der.

Çay faslı biter. Bediüzzaman, münazara için gelen âlimlerin telâş ve heyecanlarını teskin etmek maksadıyla biraz latife yaptıktan sonra, hocalara hitaben:

116

- “Efendiler! Bendeniz vâ'detmişim, hiç kimseye sual sormam. Binaenaleyh, soracağınız sualleriniz varsa bekliyorum” der.

Bunun üzerine hocalar Bediüzzamana kırk kadar sual tevcih ederler. Bütün suallere cevab verdikten sonra, her nasılsa bir sualin cevabını sehven yanlış söylediği halde, âlimler onu da doğru telâkki etmişler. Meclis dağıldıktan sonra, Bediüzzaman bunu hatırlayarak hocaların arkasına düşer ve:

- Affedersiniz! Falanca sualin cevabını yanlış söylediğim halde, siz farkına varmadınız” der, cevabını tashih eder.

Bunun üzerine hocalar:

- “İşte bizi şimdi tam hakkıyla ilzam ettiniz!” i'tirafında bulundular. Bilâhare bu hocalardan(33) bazıları Bediüzzaman'dan ders almaya başlarlar.

Mustafa Paşa da söz verdiği şekilde Bediüzzaman'a bir mavzer tüfeğ'ini hediye eder ve artık Bediüzzaman'ın sözünden çıkmaz olur.

Bediüzzaman bir sene(34)ye yakın Cezire ve civarında kalır. Buralarda kaldığı günlerde kendisine talebelik edip dersini almış bir talebesinin bir hatırasını burada kaydetmek yerinde olur.

MOLLAZADENİN ACiB HATIRASI

Yaşça Bediüzzaman'dan bir sene büyük Cezire'nin Buhtî âşiretinden Fakirullah Mollazade ismindeki bir talebesi, ilmini bitirip icazetnamesini aldıktan sonra, Mardin'in Nusaybin kazasına gelmiş. Vaizlik ve müftülük vazifelerinde altmış sene kadar hizmet etmiştir. Bu zatı ziyaret ettiğimiz zaman 1969 yaz ayları idi. Kızıltepeli Halil Bahadır ile birlikte evine gittik. Uzun bembeyaz sakallı, 96 yaşında bir Nur topu gibi yatağında uzanmış idi. Şuuru ve muhakemesi saat gibi idi. Kendimizi tanıtarak, Bediüzzaman ile olan hatıralarını dinlemek için geldiğimizi söyleyince:

- “Evet, dedi. Ben Molla Said-i Meşhur'un çok kerametlerini gördûm. Fakat üzerinden çok uzun zaman geçtiği için teferruatını unutmuşum.. Ve devam ederek:

“Ben de o zamanlar Cezire'de talebe idim. Tahsil yapıyordum. Münazara için giden âlimlerin içine ben de katıldım. Bediüzzaman, âlimleri ilzam ettikten sonra, ben kendisinden ayrılamadım. Yedi ay kadar beraber gezdim. Bana arasıra ders verirdi. Beni çok severdi. Çok lâtife ederdi. Bir gün bir lâtife esnasında bana dedi ki:

(33) Bazı rivayetlere göre münazara için gelen hocalar içinde meşhur Şeyh Seyda da varmış. Fakat o zaman henüz küçük bir talebe imiş.

(34)Bediüzzaman,Cizrede bulunduğu zamanlar,sene Hicri 1311-Miladi 1894 idi ki, yaşı onyedi...

- “Sad salo! (Yüzlük adam) sen yüz sene(35) yaşayacaksın. Ben de Urfa'da vefat edeceğim. Fakat benim kabrimi açıp beni oradan çıkarıp götürecekler”

-Daha buna benzer çok açık kerametlerini gördüm çok.. bana sık sık Kürtçe:

- “Nemıro! Sad-Salo!” diye takılırdı. Yani ölmez adam, yüzlük adam!.”

Fakirullah Mollazade bu hatırasını anlattıktan sonra, dedi ki:

- Ben Seydanın bu sözlerini ve kerametlerini geçen yetmiş senelik uzun yıllar içinde unutmuştum. Urfada vefat edeceği son gelişini duyunca, hemen gidip ziyaret etmeye niyyetlendim. Fakat eyvah!.. İkinci gün vefat haberini aldım. O yetmiş sene evvel söylediği kerametkâr ihbarını tahattur ile doğruluğunu tasdik ettim. Benim için söylediği sözlerini de şimdi düşünüyorum. Şu anda doksanbeş küsûr yaşındayım. Ecelimi bekliyorum” demişlerdi.

Merhum Mollazade Efendi, bu hatırasını bize söylediği gibi; Ceylanpınarlı Molla Sabri ve o zaman devlet su işlerinde çalışan mühendis İsmet ve Hasan Sarıkamış gibi bir çok insanlara da anlatmıştır. Allah rahmet eylesin.

(35) Mollazade Fakirullah. gerçekten tam yüz senesini doldurduktan sonra 1973 senesinde Nusaybin'de dar-ı bekaya irtihal etti. Bölge halkı bunu bilir. A.B.

BAŞKA BİR HATIRA

Yine hatıra kabilinden olarak; Cezire göçerlerinden (yörük) olup bilâhare Tarsus'a gelip yerleşen çok yaşlı bir zat, Mersinli Abdurrahman Eksiğe demiştir ki:

- “Molla Said-i Meşhur Cezire'ye geldiği zaman ben de onu gördüm. Kiyafeti şal-şâpiklı idi. Mahallî kıyafetin “şapik” tabir ettikleri ceketinin kol ağızları hem geniş hem bir metreden fazla koldan uzundu. Bu kol ağızlarına “puçik” veya “kılçik” denilir. Bir defa gördûm; Molla Said-i Meşhur abdest aldı ve ceketinin kol ağızlarının uzun puçiklerini tekrar koluna sarmak yerine, sağ tarafınkini omuzunun üstüne attı, Sol tarafınkini ise arkasından süründürerek yürüdü. Bazıları kendisine:

- “Seyda, bu ne kibirlik? Niye böyle yapıyorsun?” demelerine karşılık:

- “Hayır kibirlik için değil, belki bununla ahiretimi omuzuma yüklediğimi, dünyamın ise, arkamdan gelmeye mecbur olduğuna işaret ediyorum” diye cevab vermiş idi.

SADEDE DÖNÜYORUZ

Bediüzzaman o vakitlerde ilimdeki harika isti'dadı nisbetinde, vücudçada idmanlı ve çok kuvvetli idi. Cesareti de aynı şekilde had safhada idi. Bundan dolayı güreş tutmayı severdi. Hatta o sırada medreselerdeki en kuvvetli talebelerle güreşir, hiç biri onu yenemezdi.

Bu gerçeği te'yid bakımından, Üstad Hazretlerinin evlâd-ı manevi ve hizmetkârlarından Mustafa Sungur Efendi'den bizzat dinlediğim bir hatırayı buraya alalım:

- “Üstadımız birgün, eski Said'in izzetli vaziyetlerinden anlatırken buyurmuşlardı ki:

- “Eski Said'in sırtını güreşte hiç kimse yere getiremedi. Fakat birgiın bir çobanla tutuştuk. Çoban acaib kuwetli idi, beni yıkacağını anlayınca, hançerimin ucunu onun bir yerine iliştirdim ve onu yıktım.”

Sungur ağabeyin bu rivayetini Abdullah Yeğin ağabeyde tasdik etmektedir.. Ancak “ Çobanın vücuduna hançerinin ucunu iliştirdim” ifadesi yoktur diyor.

GARİP BİR VAKI'A

Birgün Bediüzzaman'la Mustafa Paşa at yarışına çıkarlar. Fakat Mustafa Paşa kasdî olarak ona en serkeş bir at hazırlanmasını gizlice te'min ettirir. Molla Said de o ata biner. Biraz dolaştırdıktan sonra, belli bir istikamete doğru koşturmak isterken, at başka bir istikamete doğru koşar.

(36)Bediüzzaman'ın bu sözûnden, İmam-ı Şafii Hazretlerinin şu mısraları hatınna geliyor insanın

Divan-ül Şafii, S. 47

Yani: “Benim üzerimdeki elbisenin hepsi şayet bir kuruşa satılacak olursa, o kuruş yine ondan kıymetçe ziyade gelecektir. Lâkin o elbisenin içinde öyle bir nefıs (bir ruh) vardır ki; onun bir kısmıyla dünyanın bütün insanlarının nefısleri mukayese edilirse. de, onlann hepsinden daha kıymetli ve daha üstün gelecektir. A.B.

(37) Hatıra defteri Abdûlmecid S. 15

Molla Said, var gücüyle atı durdurmak istediyse de muvaffak olamaz. Nihayet o serseri at, çocukların oynadıkları bir yere gelir, Cezire ağalarından birisinin küçük oğluna çarpar. Çocuk atın ayakları altında çırpınmaya başlar. Bu esnada sağdan soldan adamlar çocuğun imdadına koşar, bakarlar ki; çocukta hareket yok, ölü gibi... Ağanın adamları ve hizmetçileri de hançerlerini çekerek öldürmek için Molla Said'in üstüne doğru yürürler. Bediüzzaman da hemen rovelverine el atar ve hücum eden adamlara:

- “Hakikata bakılırsa çocuğu Allah öldürmüş. Zahire bakılırsa at öldürdü. Sebebe de bakılırsa Keçel(38) Mustafa öldürdü. Çünki bu atı bana o verdi. Durunuz, ben gelip çocuğa bakayım, ölmüş ise, sonra harb ederiz” diyerek attan iner ve çocuğu kucağına alır bakar ki, hareketsiz ölü gibi... Hemen oradaki bir soğuk suyun içine batırıp çıkarır. Çocuk da gülerek gözlerini açar. Bu acip hadiseye şahid olan oradakiler hayrette kalırlar.

Bediüzzaman bu hadiseden sonra, bir müddet daha Cezirede kalır. Bir gün talebesi Molla Salih ile birlikte Bedevî Arapların meskeni bulunan “Berrî” ye (39) çölûne gider. Orada iken, Mustafa Paşa'nın yeniden zulme başladığı haberini duyar ve hemen kalkar gelir Paşaya... Evvela bazı nasihatlerde bulunduktan sonra, lâzım gelen sert ve ciddi tehdidi de yapar. Hatta o sıralarda bir gece artık onu öldürmeyi planlıyarak, geceleyin Paşa uykuya dalınca çadırının içine girer. Fakat Paşanın oğlu Abdülkerim Bey uyanır, Molla Said'i kendi çadırlarının içerisinde görünce:

- “Bu gece vakti burada ne arıyorsun, diye sorar.

Molla Said:

“Hiç..! Canım biraz incir istedi de..:”

(38) Bediüzzaman Hazretleri hayatı boyunca bu “Keçel” kelimesini -hoşuna gittiği içinkullanmıştır. Mustafa Paşa gibi zalim birisinin bu hadisede hakaretli bir kelime ile tavsifı lazımgelen şöyle ciddi bir anda bile, o kelimeyi sarf ettigi gibi, şaka ve latifeleri arasında da çok sevdiği kimselere de aynı kelime i1e hitab ederlerdi. Fakat hayatının son senelerinde ekseriya latife ederken : “Keçel-i keçel" şeklinde kullanırdı. Manası ”keloglu kel" demektir. Manasını bilmiyenler "keçeli keçeli" şeklinde anlarlardı.

(39) Bütiün tarihçelerde bu “Berriyye” •yani sahra çöl manasındaki kelime “Biro çölü” şeklinde kaydedilmiş ve öylece de kalmıştır.

Paşanın oğlu hemen kalkar, kendisine bol incir verir. Molla Said incirleri alırken:

- “Ne ise, bu defa da bu incirler onun hayat fıdyesi olsun” diyerek yerine döner.

Yine bir gün Molla Said, Paşa ile münakaşa ederken ona:

- “Yine mi zulme başladın! Artık seni öldüreceğim.” der. Fakat Paşanın kâtibi ortaya atılır, kavgayı önlerse de, Molla Said, Paşaya çok ağır hakaretlerde bulunur. Paşa bu tahkire dayanamıyarak, Molla Said' i öldürmek kasdıyla üzerine

hücum eder. Miran ağaları onu tutarak zabtederler. Bu defa Molla Said, mavzerini Mustafa Paşaya doğrultur. Fakat Paşa'nın oğlu Abdûlkerim Bediüzzaman'a yalvarır ve:

- O Rafızâdir, kimsenin sözünü dinlemez. Siz benim hatırım için buradan başka bir yere teşrif ediniz.!” diye rica eder.

Bediüzzamanın Mustafa Paşa'nın oğlu Abdülkerim'e

hediye ettiği ilk fotoğrafı.

EŞKİYA ÇETELERİ İLE KARŞILAMASI

Bediüzzaman, Abdülkerim' in sözünü kırmaz. Oradan ayrılır ve tek başına Bedevî Arapların meskeni (40) Berriyye çölüne dalar. Yolda Bedevİ şakilerine rast gelir. Bedevilerin silahları mızrak, Molla Said'inki mavzer olduğundan, şakilere doğru bir iki el ateş eder. Yol kesicİler çekilir giderler. 0 da yoluna devam eder. Fakat ikinci bir defa kalabalık bir eşikiya çetesine rast gelir, etrafını sarar, çember içine alırlar.. Ve Molla Said'i tutarlar (41) Kendisini öldürmeye karar verdikleri sırada, içlerinden birisi onu tanır ve arkadaşlarına:

“Ben bunu Miran aşireti içinde görmüştüm. Bu meşhur bir adamdır.” demesi üzerine, şakiler özür dileyerek serbest bırakırlar.. Ve “Nusaybin'e kadar korkulu yerlerde ona muhafızlık etmek üzere beraber gitmeyi” teklif ederler; fakat izzet-i nefsi ve vakarı bunların muhafızlıklarını reddederek yalnız başına yoluna devam eder, selemetle Nusaybin'e ulaşmağa muvaffak olur. Burada bir kaç gûn

(40) Bu çöl sahrası, Mardin ile Nusaybin arasında “Muheylimî namında bir Arap aşiretinin bulundugu yerdir.

(41) Bu hadiseye benzer bir vakıa Şeyh Abdülkadir-i Geylaninîn küçüklüğünde, Geylandan Bağdada gelirken, Hemedan civadrında başınada gelmiş.. (Bak: Kalaid•ul cevahir fi Menakibi Seyyid Abdülkadir S. 9)

kaldıktan sonra, Mardin'e gelir. Mardin uleması ilk başta onunla münazaraya kalkıştılarsa da ilzam etmeye muvaffak olamadılar. Bilâkis evlâdları yaşında bu gençte harikulâde ilmi bir isti'dat ve kudret müşahede edince kendilerine Üstad kabul ettiler.

Bediüzzaman Mardin'de bulunduğu sıralarda, orada iki seyyahla karşılaştı. Bunlardan birisi Şeyh Cemaleddin-i Efganî'nin talebesi: diğeri de, Sinûsiye tarikatına mensup bir zattı. Bu iki seyyah vasıtasıyla Hem Cemaleddin-i Efganî'nin mesleğine, hem de Sinusiye Tarikatının mahiyetine âşinalık peyda etti.

SİYASÎ AHVALLE İLGİLENMESİ

Bediüzzaman Hazretleri Mardin'de bir derece ahval-i âlem ve dünya siyasetiyle, hatta Osmanlı memleketindeki ikinci Meşrutiyyet inkılâbının mukaddemesi vesaire ile de meşgul olmaya başladı. Hayatının bu safhasını Münazarat isimli bir eserinde, bir sual münasebetiyle şöyle anlatır:

“Cevab İnkılâbdan on altı sene evvel(42) Mardin cihetlerinde, beni hakka irşad eden bir zata rast geldim. Siyasetteki muktasıd mesleği bana gösterdi. Hem, ta o vakitte meşhur “Kemal”in(43) rü'yasıyla uyandım..”(44)

Bediüzzaman Mardin'e gelmesiyle birlikte, siyaset-i dünya ile, bilhassa Osmanlı idaresinde hürriyet için mücadele verenleri desteklemek sûretiyle içtimaî mes'elelerle de alâkadar olmaya başlamıştı. Bu yüzden Mardin'deki hayatı hadiseli geçiyordu. Hürriyet hakkındaki fikirlerini açık bir sürette pervasızca telkin ediyordu. Bazen Mardin'in sokaklarını geceleri dolaşmakta idi. Bir gece yine Mardin'in yamaçlı, eğri büğrü sokaklarını dolaşırken, bir devriye ile karşılaşmış, polis ve jandarmaların ortalarından vurarak geçmiş, bir polis rampadan aşağı yuvarlanmıştı. Hülasa: Bediüzzamanın Mardin hayatı hadiseli geçmekte idi.

(42) lnkılab, İkinci Meşrutiyetin ilânıdır ki 1908 tarihinde vaki' oldu. 1908'den onaltı sene evvelisine gitsek, Bediüzzamanın 1892 veya 1893 tarihinde Mardin'e i1k geldiği tarih oluyor . A. B.

(43) Meşhur Kemal, Namık Kema1 Beydir ki, Bediüzzaman Hazretleri Hürriyet hakkındaki fikr ve mücadelelerini benimsemiş ve hürriyet hakkında gördüğü veya tasvir ettiği meşhur rü'yasının tabirinde kullandıgı kelimelerle; Münazarat kitabında, hürriyete i'tiraz edip yanlış yorumlayanlara karşı Arapça olarak hürriyeti bir hûriye tarzında tavsif etmiştir. Ayrıca da istibdadın İttihad-ı islâma mani' oldugunu savunarak hürriyetin tahakkuku ile ittihad-ı Islâmın inkişafı mümkin olacağını mûdafaa etmiştir. A. B.

(44) Asar-ı Bediiyesi 462

MARDİN HAYATINA DAİR BİR HATIRA

Mardin'in Ensarî sülâlesinden Hacı Ahmet Ensarî Efendi nakletti:

- “Ben amcam Kasım E nsarîden bizzat işittim, dedi ki:

- “Molla Said-i Meşhur Mardin'e geldiği zaman, babam şeyh Eyyüb-i Ensarî Efendi'nin evinde kalıyordu. Babam beni okutmak için Molla Said'e teslim etti. İkimiz Mardin'in her tarafını beraber dolaşırdık. Birgün ikimiz Mardin'in Ulu Cami minaresinin tepesine çıktık. Minarenin şerefesi üstünde korkuluk demiri vardır. Bir baktım Molla Said, O demirin üstüne çıktı ve bana elini uzatarak:

“Gel Kasım! Burada biraz dolaşalım!” demesiyle birlikte, ben korku ve heyecandan gözlerimi kapayıp, minareden aşağıya koşarak inmeye başladım. Çünki beni sevmiyenler derler ki: “Kasım ona su-i kast yaptı, öldürdü:”

Fakat baktım ki, Molla Said, o ince korkuluk demirin üstünde pervane gibi devrediyor. Sonra o da aşağı indi ve gülerek:

- “Ne için korktun keçel-i keçel!” dedi”

Bu hatırayı Hacı Ahmet Ensarî bize anlattığında, dinleyen şâhidler: Ceylanpınar'lı Molla Sabri Alkış, Kızıltepeli İsrafil Bey ve Mardinli Selim Meral hazır idiler.

Bediüzzaman'ın Mardin'deki havatının -yukarıda belirtildiği üzere- içtimaî mes'elelerle alâkadarlığı ve Hürriyet mücadelesini verenleri desteklemesi ve bu yönde halk arasındaki pervasız ikazkâr faaliyetleri ile; Mardin mutasarrıfının nazar-ı dikkatini üstüne çekmeğe sebep oldu. Bundan dolayı, istibdad devrinin Mütasarrıfı Mardin'de herhangi muhtemel bir dalgalanmayı önlemek ve kendi başınıda, olması muhtemel bir dertten halâs etmek için çarevi Molla Said'i Mardin'den uzaklaştırmakta buldu. Böylece mütasarrıf Nadir(45) Bey tarafından elleri ve ayakları kelepçelenerek, Savurlu jandarma neferi Mehmet Fatih ile İbrahim adındaki bir arkadaşı nezaretinde Mardin'den Bitlis'e nefyedilmiştir.

YOLCULUKTA GÖRÜLEN HARİKA HAL

Bediüzzaman Hazretleri 1309 Hicri-1892 Miladi senesinde. Siirt'te ulema ve talebeler ile ilmî münazaraları ve Molla Fethullah Efendi'nin ona Bediüzzaman unvanını vermesi.. ve sonra da 1310 Hicri-1893 Miladi, Şirvan'daki bir senesi.. ve1311 Hicri 1894 Miladi senesinde Tillo ve Cezire etrafında bulunup, Mardin'e gelmesi.. ve 1312 Hicri-1895 Miladi Mardin'den nefyedilip Bitlis'e dönmesi hadiseleri, me'hazlerden alınan tarihler ile bir derece tesbiti yapılmıştır.

Şimdi 1312 Hicri-1895 Miladi tarihinde Mardin'den Bitlis'e nefyi esnasında görülen vak'a şöyle cereyan ediyor:

İki jandarma arkadaşıyla yoluna devam eden bu üçlü kafile, Meşhur Şeyhmus-u Anzelî nâmındaki zatın medfun bulunduğu ziyaretgâh(46) mevkiine yada sağlam rivayet olan Mardin Savır kazası Ahmedî Köyü civarına yaklaşınca, öğle namazı vakti hulûl eder. Molla Said-i Meşhur, jandarma muhafızlarından, namazını eda etmek için kelepçelerini açmalarını talep eder. Fakat jandarmalar, şüphelenerek açamıyacaklarını bildirirler. Bunun üzerine hiddete gelen Molla Said, kelepçeleri bir mendil gibi açarak önlerine atar. (47)

Bu vak'ayı, bizzat içinde bulunmuş jandarma neferi İbrahim'den şahsen dinleyen Molla Abdülmecid Efendi hâtıra defterinde şöyle kaydetmiştir:

“Mardin'den Bitlis'e nefyedilirken, muhafızlarından jandarma İbrahim ile birgün Diyarbakır'da, kahvede konuşurken hikayeyi şöyle nakletti:

- Delikanlı Said'i Mardin'den Bitlis'e menfiyen götürmekle me'mur edildim. Bir jandarma arkadaşım daha vardı. Said'i bir ata bindirerek ayaklarını atın karnını altında kaydettik, gittik. Yolda öğle namazını kılmak için:

- “Ayaklarımı açın!” dedi. Biz açmadık, kızdı. Nasıl yaptı bilmedik, baktık ki ayağını açtı, aşağı indi. Biz korktuk, birşey söyleyemedik. Ne ise abdestini aldı, namazını kıldı. Yine atına bindi ve:

(45) Mutasarrıfın ve jandarma neferlerinin adlannı N.Şahiner vermektedir. (Bak: Bilinmeyen Taratlarıyla Said-i Nursi S. 64) Jandarmalardan “İbrahim” adındaki şahsı, Molla Abdülmecid Efendi hatıra defterinde bizzat görmüş olduğunu söylemekle te'yid etmektedir.

(46) N.Şahiner bu mevkii “Savur” kazasının “Ahmedi” köyü civarı diye kaydetmiş. Ben ise, her ne kadar çok kimselerden hadise mahalli Şeyhmus-u Anzeli civarı oldugunu duymuş isemde, Lâkin 8.9.1995 cuma günü Avusturya - Viyanadaki İslam merkezi camiinde ziyaret ettiğimiz Tillolu Mahzun Aydın hocamız (*) bu vakıaya açıklık getirerek dediki:

Ben Babam Şeyh Şefik Efendiden, oda Mardin- savır kazasına bağlı Hamidili Şeyh Takıyyüddin ve Şeyh Kemalden duymuşturki; Bediüzzaman Molla Said-i meşhur Mardinden Bİtlise nefyedilirken bizim buradan geçmişlerdi. Bediüzzamanı Bitlise gutüren Jandarmalardan birisinin isemi fetho(fethi) idi ve bu adam savırli kavaklar kabilesindendi.

Bediüzzamanın el ve ayaklarındaki kelepçeleri açtığında, Hamidi köyünde o zaman hayatta olan Şeyh Kemal efendiyide ziyaret ederler.

Şahitler: Urfalı Mahmut Birgül. M.Ziya Canbazlar ve Yozgatlı Dr. İskender.

(*) Halen mezkür cami de imamlık yapar

(47) Bir gün Bediüzzaman'a sonuldu: “Kaydı nasıl açtın?” Ben de bilmem, Fakat olsa olsa namazın kerametidir. demiş. (Bk. Bütün Tarihceler)

“Geliniz kaydı ayağıma vurunuz!” dedi. Fakat biz kaydı vurmadık, öylece Bitlis'e götürdük.(48)

Yeğeni Merhum Abdurrahman ise, Bediüzzaman'ın Bitlis'e varışını ve sonrasını şöyle devam ettirir:

“Muhafızlar bu hali keramet sayarak hayretler içinde kalırlar ve:

- “Biz şimdiye kadar muhafızlarınız idik. Bundan sonra hizmetçileriniziz” dediler. Öylece Bitlis'e gelirler.

SON BİTLİS HAYATI

Bitlis'te iken, birgün kendisine, Valî ile bir kısım memurların içki içtiklerini söylerler. Bu haberi duyan Bediüzzaman, “mademki buraya sürgün geldim. Bitlis gibi dindar bir memlekette hükûmeti temsil eden bir zatın irtikâb ettiği bu fi'li kabul edemem” diyerek, yanına bir rovelver ile bir hançer alır, işret meclisine gider. Evvela içki hakkında bir hadis-i şerif okuduktan sonra, pek ağır sözlerle içki meclisini kuranlara hitab eder. Valînin işaret ederek, kendisini yakalamak ihtimalini göz önünde bulundurarak, bir elini tabancasının üzerinde bulundurur. Fakat Valî Bey, fevkalâde mütehammil ve hamiyetli bir zat olduğandan katiyyen ses çıkarmaz. Nihayet Molla Said oradan ayrılınca, Valinin yaveri Molla Said'e:

-“Yahu yaptığının farkında mısın? Sarfettiğin sözler idamını mucibdir” der. Molla Said:

“İdam aklıma gelmemişti. Hapis ve nefy zannediyordum. Ma'mafih bir münkeri kaldırmak yolunda, ölsem de mûhim değildir.” diye cevab verir.

Molla Said, oradan ayrılıp yerine döndükten bir iki saat sonra, Vali bey onu taltif için iki polis vasıtasıyla çağırtır. Polislerle birlikte Vali beyin makamına girerken, Vali Ömer Paşa kendisine hürmeten ayağa kalkar ve hatta elini öpmek için kendisine doğru yürür. Molla Said ise, kendisini

yakalıyacağını zannederek elini Rövelverine taraf götürürse de, Vali beyin kendisine hürmeten kıyam ettiğini, elini öpmek istediğini anlar. Nihayet Vâli kendisine yer gösterir, oturtur ve Bediüzzamana:

- “Herkesin bir piri vardır. Sen de benim pirimsin!” der.

Yine sözü Bediüzzaman'ın küçük kardeşi Molla Abdülmecid'e verelim:

O zaman Bitlis Valisi Ömer Paşa, küçük Saidi görür-görmez, yaşının küçüklüğüne rağmen, mazhar olduğu zekâ ve faziletinden dolayı evine götürür, misafir eder. Evinde birkaç gün kaldıktan sonra, kendisine bir oda tahsis eder ve:

(48) Hatıra Defteri, Molla Abdmecid S. 11-12

- “Bu odada kalıp ilmine çalışacaksın!” diye emreder. Küçük Said de bu odada metin kitapları mütalaa ve ezberlemeye başlar.

Vâli'nin hanımı vefat etmiş, evinde altı tane bâkire genç kızları vardır. Birgün bu kızlardan birisi, bir iş için genç Said'in odasına girmek ister. Delikanlı Molla Said ise, namus ve iffetinin muktezası olarak genç kıza bağırarak, odasından kovar ve odanın kapısını şiddetle çarparak kapatır. Kız müteessir ve üzgün bir halde geri döner.

Aynı günde de Bediüzzaman'ı kıskanan muziplerden birisi, hükûmette Valinin kulağına şu sözleri fısıldar:

- “Said'i evinizde nasıl yalnız bırakabiliyorsunuz? Kızlarınız genç-bâkire.. Hanımın yok.. Said ise genç delikanlıdır. Nasıl böyle kabul edebiliyorsun?” diyerek Vali Beyin kalbine vesvese verir.

Vâli Bey, akşamleyin evine geldiğinde; Molla Said'den şetim yiyen genç kızı, ağlaya ağlaya babasını karşılar ve:

- “Baba! Bu odaya bıraktığınız Said delidir. Bize sövüyor odasına bırakmıyor:” diye şikâyette bulunur.

Vali Bey, fısıldanan vesveseli sözlerin tam zıddına, namus ve iffet timsali Molla Said'in şu haline muttali' olunca, hemen kalkar, Said'in odasına girer ve:

- “Herkesin bir piri var. Benim pirim de sensin!” deyip elini öper ve bu hadiseden sonra da, Vali Beyin Molla Said'e iltifat ve ihtiramı bir kat daha artar.(49)

Hadiseyi bir de Bediüzzaman'ın kendisinden dinliyelim.

“... Tarih-i hayatımı bilenlere ma'lûmdur ki;ellibeş sene evvel, ben yirmi yaşlarında iken,Bitlis'de Merhum Vali Ömer Paşa'nın hanesinde iki sene-onun ısrarıyla ve ilme ziyade hûrmetiyle-kaldım.Onun altı adet kızları vardı. Üçü küçük, üçü büyük.. Ben üç büyükleri, iki sene bir hanede kaldığımız halde, birbirinden tefrik edip tanımıyordum. O derece dikkat etmiyordum ki bileyim. Hatta bir alim misafirim yanıma geldi. İki gûnde onları birbirinden fark etti, tanıdı. Herkeste Bende bu hale hayret ederdik. Bana sordular:

- “Neden bakmıyorsun?” derdim:

- “İlmin izzetini muhafaza etmek beni baktırmıyor...(50) ”

Bediüzzaman Hazretleri başından geçmiş bu tarihi sergüzeşti gibi, 1908 yıllarında İstanbulda bulunduğu zaman, buna benzer bir başka vak'ayı da yazmaktadır. Sırasında ve tarihinde yazılacağından buraya kaydedilmedi.

(49) Hatıra Defteri, Abdülmecid S. 13

(50) Emirdağ-1, S. 259

BİTLİS'TE VAKİ' BİR HADİSE

Bediüzzaman'ın Bitlis'te geçen son iki senelik hayat ve sergûzeştinin seyrini yine merhum Abdurrahman'a bırakıyoruz, diyor ki:

"Birgün Molla Said, Bitlis'in “Gûh-Meydan” mevkiindeki Askerî kışlanın içine girmek ister. Askerler, yasak falan dedilerse de, duymazlıktan gelerek kışlaya girer. Mani' olmak isteyen beş tane askerle kavga eder. Molla Said, kendisiyle boğuşan bu beş neferden daima ikisini yıkıyor diğeriyle pençeleşiyordu. Bu döğüş esnasında askerlerin birisi tüfeğine el atınca, Molla Said atılıp tüfeği elinden almaya muvaffak olur ve sopa yerinde isti'mal eder. Bu defa kışladan yirmi asker daha gelir, başına üşüşürler. Molla Said, bir onbeş dakika kadar bir zaman daha mukavemet ederek döğüşü devam ettirdi ise de, bir çok darbelerin te'siriyle yere yıkılır, baygın düşer. Tam bu sırada hadise yerine bir albay gelir ve neler olup bittiğini sorar. Askerler:

- Bir eşkiyadır, yakaladık ve öldürdük” derler.

Molla Said bunu duyunca hemen doğrulup ayağa kalkar ve askerlere:

- “Yalan söylemeyiniz, ben öyle çabuk ölmem!” der.

Kumandan, Molla Said-i Meşhur olduğunu görünce askerlere ağır itaplarda bulunur. Molla Said hemen müdahale ederek:

- “Askerlere itab etmeyiniz! Çünki hata benimdir(51) Hem de onlara helâl ediyorum. Zira onlardan öcümü almışım. Hem benim vurduklarım daha çoktur.

(51) Şu askerlerle olan kavgası da,Tillo'daki hadise gibi cüz'î ve beşeri bir vakı'a kabul edilerek, merhum Abdurrahman'dan sonra, hiç kimse 'Tarihce-i Hayatta yazmamıştır. Lakin dikkat edilirse, gençliğin, delikanlılığın en heyecanlı döneminde ve hissiyatın insanda hüküm sürdügü bir zamanda; şu kavgada yirmibeş askerin birleşerek kendisini dövdükleri ve

vücuduna vurulan darbelerin ölüm kadar te'sir ve acısını hissettirdiği bir anda, kendisini müdafaa eden ve intikamını almak isteyen Albayın askerlere itab etmesini; adalet ve hakkaniyet ve hakperestlik duygusunu rencide etmesi.. ve tam o anda hata ve haksızlığı üzerine alarak, Albayın askerlere hakaret-âmiz davranışını kabul etmeyip, men' etmesi; kendi nokta-i nazanmda büyük, amma pek büyük bir insanî hasletin ve yüce bir ruh, ulvî bir fıtratın tezahürüdür.. Ve ders-i ibret için pek mühim ve büyük bir hadisedir. A.. B.

Yalnız benim darbelerim, umuma dağıldı. Onlarınki ise, hepsi bende toplandı. Fakat Teğmen bana vururken sövüyordu. Onu helâl etmem(52)" dedi.

Delikanlı Molla Said bu hadise ile, hükûmet ve askeriyenin yasak denilen bazı bölge ve şeylerinin bulunduğunu anladı ve bundan böyle hikmet-i hükûmet ile tanzim edilen yasaklara riayetkâr davranmaya başladı. Amma şahsî hürriyetini tahdit altına alan hiç birşeye başını eğmedi ve tanımadı.

Molla Said'in, bu Bitlise son gelişinde yaşı 17-18 raddelerinde olmakla birlikte, henüz yeni büluğ çağına gelmişti. Ergenlik yaşına geldiğinden mi, yoksa içtimaî mes'elelerle iştiğalinden mi bilmiyoruz.. Bu zamana kadar malûmatı ve ulemaya karşı münazarada ilmî cevabları hep sünûhat kabilinden tecelli etmekte iken, bundan sonra bir hikmete binaen eski sünûhat ve tecelliler yavaş yavaş kaybolmaya başladı.

127

Bunun üzerine Molla Said, ulema arasında aynı mevkiini muhafaza için, her fenne(53) dair iki metni hıfzetmeye ihtiyac duydu. Valî Ömer Paşa'nın kütüphanesinden de a'zamî istifade ediyordu. Bilhassa İslam dinine varid olan şüphe ve vesveseleri def' ve red için “El-Metali” ve “El Mevakıf” gibi âliye ve aliye ilimlerine dair kitaplardan kırka yakın metinleri az zaman zarfında ezberine aldı. Hatta hıfzına aldığı bu kitapları baştan sona kadar devretmek için, hergün iki üç saat ezberindekini okumak suretiyle Üç ayda bir devredebiliyordu. (lakin bu metinlerin umumu üzerine yapılan devir herhalde Van'da da hıfzına aldığı metinlerle beraberdi)

HANEFÎ MEZHEBİNE AŞİNALIĞI

Doğu vilayetlerinde ahalinin tamamı Şafiî olduğundan, Bediüzzaman, Hanefî mezhebine ait Kitapları tetebbu'(54) etme ihtiyacını duymamıştı. Bu yüzden Hanefî mezhebinin kitapları ve mes'eleleri de, aşağı yukarı okumuş olduğa Şafiî kitapları cinsinden addederek, aynı şeyler zannetmişti. Hatta hocalara çok zaman Hanefi kitaplarının kolay olduğundan bahsederdi. Birgün eline Hanefi mezhebine ait bir kitab geçer. İlk okuyuşunda bazı mes'elelerinin yanlışlığına hükmederse de, dikkatle okuyunca anlamaya başlar ve:

“"Eyvah! İmam-ı A'zam Hazretlerinin etbaına karşı nezaketsizlik ettim. Hem Imam-ı Azam'ın bir kerameti olarak da bu kitabı anlamakta duraklama yaptım, hatamın tokadını yedim” der.

Bunun üzerine Hanefi mezhebine ait “Mirkat”(55) kitabını -Haşiye ve şerh olmaksızın- okuyup anlamaya ve sonra da ezberine almaya başladı. Daha sonra mezkûr kitabın haşiye ve şerhleriyle, kendi anladığı nokta-i nazarlarını karşılaştırdı. Üç kelimeden başka, bütün mes'elelerde muvafakat olmuştu. Molla Said'in bu üç noktadaki tevcihleri de ulemanın takdirlerine mazhar olmuştu.

(52) Bediüzzaman Hazretleri -bütün hayatında- kendisine zulmeden, zehir veren ve zindanlara atanları, daima helâl etmesi, fakat aziz şahsiyetine gıyaben de olsa sövüp hakaret edenleri

helal etmemesi kaidesi devam etmiştir. Lâkin bu helal etmediği kimselerin akibetlerinde tektek belâlarını bulduklan da pek çok vuku'atla sabittir.A.B.

(53) Yani: Sarf, Nahiv, Fıkh, Hadis, Tefsir, usûlleri, Mantık, Ma'ani, Bedi', Beyan ve Akaid gibi usulların metinleri demektir.

(54)Mustafa Sungur Agabeyin rivayetine göre, Üstad Hazretleri mealen: “Ben Hanefı mezhebinin usul ve füru'unu da tetkik ettim, Şafii mezhebinin usul-u fıkhta, Hanefı mezhebinin de Furu'at-i şeriattaki tedkikatında pek fevkalade, metin ve kuvvetli gördüm” demiştir.

(55) “Mirkat” Hanefi Mezhebinde Usül-ü fıkha dair olup, asıl ismi Mirkat-ül vusul ila ilm-il usül'dür. Müellifi Mevlana Muhammed bin Feramrüz'dür. Lakâbı Hüsrev'dir. Vefatı 885 Hicridir.

ŞEYH MUHAMMED KÜFREVÎ DEN

ALDIĞI SON DERS

Bu sıralarda, birgün birisi yalandan Molla Said'e(56) Şeyh Muhammed el-Küfrevî'nin kendisine beddua ettiğini söyler. Bu haber üzerine hemen kalkar, Küfrevî Hazretlerini ziyarete gider. Mûşarün ileyh, hazretleri bilakis Molla Said'i şefkatle, iltifatla karşılar. Hatta kendisine aşağndaki dersi ezberden verir:

Türkçesi: “Öyle bir Allah'a hamdolsun ki, kudretiyle eşyanın miktarlarını (ölçü ve proğramları üstünde şekillerini) takdir etmiş.. ve hikmetiyle şekillerin suretlerini tasvir etmiştir.(57) Hem salât (Rahmet, feyiz ve bereket) 0 Muhammed'in (A.S.M.) üzerine olsun ki, peygamberlik divanının dairesinin merkezini ihata eylemiştir.. ve onun âl ve ashabı üzerine de salât olsun ki mürüvvet ve fûtuvvet (alicenablık, kahramanlık) kisvesinin timsalleridir. Olsun ta, yıldızlar göklerin yüzünde deveran ettikleri müddetçe, bulutlar da küre-i arzın etrafında dolaşmaları devam ettikçe..”

İşte Bediüzzaman'ın bu zattan aldığı şu ders, en son derstir.

Şeyh Muhammed el-Küfrevî Hazretlerinden alınan bu son ders hadisesini, bir de Bediüzzaman'ın kendisinden dinliyelim:

(56) Şeyh Muhammed e1-Küfrevî, Siirt'e bağlı “Küfra” köyünde dogmuş. Bilâhare Bitlis'e yerleşerek 1313 Hicri-1896 Miladi tarihinde Bitlis'te vefat etmiştir. 'Türbesi Bitlis'in Kızıl Mescid Mahallesi'ndedir.

Bu zat hakkında, Bediüzzaman'ın birinci muhatabı ve talebesi merhum Emekli Al bay Hacı Hulusi Yahvagil şöyle bir hatırasını anlattı:

“Ben Mardin'in Cezire kazasında, askerlik vazifemi yaparken, Şeyh Muhammed elKüfrevî'nin bir halifesinden (veya oğlundan) mektup vasıtasıyla tarikatinin inabesini almıştım. Dolayısıyla o zata karşı muhabbet besliyordum. Bu arada Küfrevi Hazretlerinin Arapça bir kasidesi elime geçmişti. Bilâhare tayinim lsparta'nın Eğridir kazasına çıktı. Üstadımızın Barla'da olduğunu duyarak, 1929'da ziyaretine gittigimde, mezkûr kasideyi de yanıma almıştım. Üstada tercümesini yaptırayım diye Üstad hazretlerine götürmüştüm. Bir göz attı, ve yere bıraktı. Sohbet faslını bitirdikten sonra, kasidenin şu satırında dedi "Bu zat vefat tarihini bildirmiştir. Fakat herkes bilmez, bunu” dedi.

(57) Şeyh Muhammed El Küfrevi'nin bu mübarek dersinin baş kısmı, eşya ve kâinatın hilkatinde cereyan eden kader ilminin ve kudret icadının hikmetinin takdir ve tasvirinden bahsetmesi münasebetiyle; Hazret-i Bediüzzaman'ın fıtraten mazhar olduğ'u Hakim Isminin

kâinattaki tecellisini araştırmak için, onun meslek ve meşrebinde en esaslı bir rûkün olacağına bir nevi imalı işaret etmektedir denilebilir. A.B.

“Saniyen: Silsile-i ilmiyede bana en son ve en mübarek dersi veren ve haddimden çok ziyade şefkatini gösteren Hazret-i Şeyh Muhammed Kûfrevî kûddisesirruhunun hulefasından Alvarlı hoca Muhammed Efendi'ye ve ihvanlarına çok selâm ve arz-ı hürmet ederim.(58)”

Bediüzzaman Molla Said-i Meşhur talebeliği ve gençliği zamanlarında, Kürdistan’ın meşayih-i kiramından Şeyh Seyyid Nur Muhammed Hazretlerinden tarik-ı nakş-i bendiye dersini, Şeyh Abdurraman-ı Taği Hazretlerinden meslek-i muhabbet dersini.. ve bilvasıta olarak Şeyh Fehim-i Avrasi Hazretlerinden ilm-i hakikat dersini.. ve Şeyh Muhammed El Küfrevî Hazretlerinden de silsile-i ilmiyede en son dersi aldığı için bu zatları pek fevkalâde sever, hürmet ederdi.Ulema sınıfından da Bitlis’li Şeyh Emin Efendi ve Siirt’li Molla Fetullah Efendi ile, Şeyh Abdurraman-ı Taği’nin halifelerinden, Şeyh Fethullah-ı Verkanisî,ye de(59) ziyadesiyle muhabbet ederdi.

Bediüzzaman Hazretleri yukarda adları geçen büyük meşayih ve ulema gibi bazı üstadlarına karşı muhabbet ve hürmet hatırasının bir nümunesini bilâhare bir eserinde şöyle kaydetmiştir:

"Otuz üç adet sözlerin, otuz üç adet mektubatın(60) mecmuuna Risalet-ûn Nur namı verilmesinin sırrı şudur ki: Bütün hayatımda "NUR" kelimesi her yerde, bana rastgelmiş. Ezcûmle: Karyem Nurs'tur. Merhum Validemin ismi Nure'dir. Nakşî üstadım Seyyid Nur Muhammeddir. Kadirî Üstadım Nureddin. Kur'an Üstadlarımdan Nurî. Tâlebelerimden benimle en ziyade alakadarı Nur isimli bulunanlardır. Kitaplarımı en ziyade izah ve tenvir eden Nur misalidir. Kur'an-ı Hakimdeki en evvel aklıma, kalbime parlıyan ve fikrimi meşgul eden ayetidir. Hem hakaik-ı ilahiyyede müşkilatımın ekserisini halleden Esma-ül Hüsnadan NUR ism-i nuranisidir. Hem Kur'ana şiddet-i şevk ve inhisar-ı hizmetim için hususî imamım, Zinnureyndir...(61)

(58) Barla Lâhikası-Envar S. 166

(59) Şeyh Fethullah-ı Verkanisi. eski D.P milletvekillerinden Muş meb'usu Gıyaseddin Emre'nin büyük babasıdır. Vefatı: H.1317, M. 1900'dür.

Şeyh Fethullah-ı Verkanisî'nin torunu Gıyaseddin Emre'nin anlattıgına göre: Dedesi Bediüzzaman'ın küçüklüğünde ona çok fazla iltifat ederlermiş. Büyük müderris Molla Abdülkerim, bu iltifatları fazla görerek, Şeyh Fethullah'a: "Kurban, siz bunu şımartıyorsunuz!:" demiş. Ona mûkabil, Şeyh Fethullah: "Sen benim Saidime karışma! 0 ilerde Din-i İslâm'a büyük hizmetler yapacaktır" demiştir." (Bak: Son Şahitler-2, S. 51

(60) O zamanlar henüz Lem'alar ve Şua'lar adlı risaleler te'lif edilmediği için yalnız Sözler ve Mektubat'taki risalelerin adedini yazmıştır.A.B.

(61) Barla Lahikası Envar Neşriyat, S. 166

Başka bir eserinde: "... Şimdi bir ihtar ile kat'i kanaatim geldi: O talebe arkadaşlarım, o üstadlarım hûkmünde hocalarım, o mürşidlerim, evliya ve şeyhlerim; bir hiss-i kablel vuku' ile, ruhu hissedip, akıl bilmiyerek ki, en lûzumlu bir zamanda -o talebeler içinde ve o hocaların şakirdleri içinde ve o mûrşidlerin mûridleri içinde parlak bir nur çıkacak, ehl-i imanın imdadına yetişecek diye.. O istikbaldeki ni'met-i ilâhiyyeye gayet ağır ve acib şerait içinde ve hadsiz muarızların karşısında ve bin

seneden beri kuvvet bulan dalâletin mukabilinde.. Ve gayet vehham ve garazkâr dûşmanlarımızın desiselerinin ihatasında ve iki

dehşetli mahkemenin uzun tedkikatında Risale-i Nur'un bu fevkalâde galebesi ve harikulâde perde altında tenviratı ve dûşmanlarını mecbur edip serbestiyetini kazanması gösteriyor ki; o, bu mevkiine lâyıktır ki, kablel-vuku' İmam-ı Ali Radıyallahü anhü ve Gavs-ı A'zam (kuddise sirrühü) ondan haber verdikleri gibi; bunlar köy ve nahiye ve vilayetim, benimle beraber şuursuz olarak geleceğini hissedip mesrur olmuşlar...(62)"

Şeyh Fehim Hazretleri hakkında: "... Benim şahsım için mûcib-i hayrettir ki; o i'tiraz eden ihtiyar, benim silsile-i İlimde en mühim üstadım olan Şeyh Fehim kuddise sirrûhünûn tilmizi ve en ziyade merbut olduğum Imam-ı Rabbanî Radiyallahû anhünün bir talebesi olduğu halde..."(63)

Şeyh Abdurrahman-i Tağî hakkında: "... Eğer bu mezkur hakikata müşahhas bir misal istersen, hayalin ile "Nurşin" karyesindeki "Seyda Kuddise Sirrühü Hazretlerinin meclisine git! O zatın sohbet-i kudsiyesi ile izhar edilen İslâm medeniyetine bir bak! O zât-ı kerimin irşadiyle fukara elbisesine bürünmüş sultanları veya insan libasını giymiş melaikeleri gör!(64)"

(62) Emirdağ-1 Lahikası Sayfa 53

(63) (Kastamonu Osmanlıca 301) İ'tiraz eden Şeh Abdülhakim-i Arvasi'dir. Şeyh Fehim ise, Mevlana Halid Hazretİerinin halifesi olan Seyyid Taha-yi Nehrînin halifesi olup o da Arvsî seyyidlerindendir.A.B.

(64) Mesnevi-i Nuriye Tercümesi A.B. S. 180

BİR FASIL

Bediüzzaman Hazretlerinin yukarıda adları geçen büyük zatlar gibi, bazı üstadlarına karşı muhabbet ve hürmeti münasebetiyle bir mevzuu burada kaydetmek istiyorum, şöyle ki:

Şark'ta hâlâ zürriyetleri devam eden o geçmiş büyük velî zatların hânedan ve zâdegânları veya manevî mirasçıları olan mürid ve talebeleri arasında, birçok yerde duyduğum kadanyla: Bediüzzaman'ın mazhar olduğu büyük, harikulâde haller, ilim ve irfanda fevkalâde inkişafât ve pek acib feyiz, nur ve kerametlerini; kimisi şeyh Ahmed-i Hanî Hazretlerine, kimisi Şeyh Abdurrahman-i Tâğî Kuddise Sirrühüya, kimisi Şeyh Muhammed Küfrevî Hazretlerine; Bazıları şeyh Fehim-i Arvasi'ye; Tillolu'lar da Fakirullah Şeyh İsmail Hazretlerine veya TiIlo'da medfun diğer ecdadlaınna nisbet ederek, kendilerine mal etmek isterler. Bu teveccüh ve tesahub, gerçi çok güzeldir ve bir noktada doğru ve haktır.. Hem Bediüzzaman Hazretlerinin mesleğine ve cihadına taraftarlıktır.

Lâkin Bediüzzman Hazretlerinin, aşağıda kaydedeceğimiz beyanları ile, yukarıda geçen izahlarının neticesine bakılırsa; o, yalnız bir tek zâtın veya mesleğinin ve feyiz ve irşadının tasarrufunda ve manevi riyasetinde değildir.. Ve adları geçen zatlardan yalnız birisinin hususî fidanlık bahçesinde yetişmiş değildir. Belki o, mezkûr zevat-ı kiramın hepsinin ayrı ayrı şefkat, feyiz ve dualarına mazhariyyetiyle beraber; bunların hepsinin menba-ı nuru ve madeni feyzi olan zat-ı Risaletin kûllî feyiz ve nuruna mazhar olduğu anlaşılmaktadır.

Daha henüz oniki-onüç yaşlarında iken, gördüğü rüya ile; veya medreselerine gelen perişan vaziyetli dervişle samimi alakadarlığı neticesinde o ulvî ve küllî feyiz ve nur denizinin şâribi ve mazharı olmakla başlayan tezahürat-ı acibe ve halât-ı garibe, bu yüce mazhariyetin alâmet ve nişanıdır. Bu rüyadan sonra,ve derviş hadisesini müteakip daha nasıl ve ne gibi manevî feyizlere, nurlara mazhar olduğu meçhulümüz olmakla beraber; AI-i Beyt-i Nebeviye'ye şiddet-i irtibatı ve Gavs-ı Geylanî Hazretleriyle sekiz-dokuz yaşlarından beri ma'nevî irtibat

ve muhabbetleri.. ve daha Hazret-i Şâh-ı Velâyet İmam-ı Ali Kerremallahü vechehü ile ma'nevî muhaberat ve müsahabetleri gösteriyor ki, bu zatın mazhariyeti başka bir mazhariyettir.

Şimdi bu söylediklerimizi vuzûh ile beyan eden; bizzat Bediüzzaman'ın çeşitli vesilelerle Risale-i Nurlarda yazdığı -mevzuumuzla alakalı- noktalara bakalım:

1- Mesnevi-i Arabî-i Nurinin mukaddemesinde: "Kırk elli sene evvel, Eski Said ziyade ulûmu akliye ve felsefiyede hareket ettiği için, hakikatu-l hakaike karşı ehl-i tarikat ve ehl - i hakikat gibi bir meslek aradı. Ekser ehl-i tarikat gibi yalnız kalben harekete kanaat edemedi. Çünki aklı, fikri hikmet-i felsefe ile bir derece yaralı idi. Tedavî lâzımdı. Sonra hem kalben hem aklen hakikate giden bazı büyük ehl-i hakikatin arkasından gitmek istedi. Baktı, onların herbirinin ayrı câzibedar bir hassası var. Hangisinin arkasında gideceğ'ine tahayyürde kaldı. İmam-ı Rabbanî de ona gaybî bir tarzda: "Tevhid-i kıble et!" demiş. Yani yalnız bir üstadın arkasından git! O çok yaralı Eski Said'in kalbine geldi ki: "Üstad-ı Hakikî Kur'andır. Tevhid-i kıble bu üstad ile olur" diye yalnız o üstad-ı kudsînin irşadı ile hem kalbi, hem ruhu gayet garib bir tarzda sülûke başladılar... "

2- " ... Bundan otuz sene evvel, Eski Said'in gâfil kafasına mûthiş tokatlar indi. kaziyesini düşündü. Kendini bataklık çamurunda gördü. Meded istedi, bir yol aradı, bir halaskâr taharri etti.. Gördü ki, yollar muhtelif.. tereddütte kaldı. Gavs-ı A'zam olan Şeyh-i Geylanî Radiyallahü Anhünün "Fütûh-ul Gayb" nâmındaki kitabıyla tefe'ül etti.Tefe'ülde şu çıktı: Aciptir ki; o vakit ben, Dar-ûl-Hikmet-il İslâmiye azası idim. Güya ehl-i İslâmın yaralarını tedaviye çalışan bir hekim idim. Halbuki en ziyade hasta ben idim. Hasta evvela kendine bakmalı, sonra hastalara bakabilir.

İşte Hazret-i Şeyh bana der ki: "Sen kendin hastasın, kendine bir tabib ara!" Ben dedim: "Sen tabibim ol" tuttum, kendimi ona muhatap addederek, o kitabı bana hitab ediyor gibi okudum.. Fakat kitabı çok şiddetli idi. Gururumu dehşetli kırıyordu. Nefsimde şiddetli ameliyat-ı cerrahiye yaptı. Dayanamadım, yarısına kadar kendimi ona muhatap ederek okudum. Bitirmeye tahammülüm kalmadı. O kitabı dolaba koydum. Fakat sonra, ameliyat-ı şifakâraneden gelen acılar gitti, lezzet geldi. O birinci üstadımın kitabını tamam okudum ve çok istifade ettim.. Ve onun virdini ve mûnacaatını dinledim, çok istifaza ettim...

... Sonra İmam-ı Rabbanî'nin "Mektubat" kitabını gördüm, elime aldım. Halis bir tefe'ûl ederek açtım. Acaibtendir ki, bütün Mektubatında yalnız iki yerde "Bediüzzaman" lafzı var. O iki mektup bana birden açıldı. Pederimin ismi "Mirza" olduğundan o mektupların başında "Mirza Bediüzzaman'a mektub" diye yazılı olarak gördüm. Fesübhanallah! dedim, bu bana hitab ediyor. O zaman Eski Said'in bir lâkabı "Bediüzzaman" idi. Halbuki hicretin üçyüz senesinde, Bediüzzaman-ı Hemedanîden başka o lâkabla iştihar etmiş zatları bilmiyordum. Halbuki İmamın

zamanında dahi öyle bir adam vardı ki, ona o iki mektubu yazmış. O zatın hali, benim halime benziyormuş ki, o iki mektubu kendi derdime deva buldum. Yalnız İmam bu mektublarında tavsiye ettiği gibi, çok mektublarında musırrane şunu tavsiye ediyor: "Tevhid-i kıble et." (Yani: Birini üstad tut, arkasından git, başkasıyla meşgul olma). Şu en mûhim tavsiyesi, benim istidadıma ve ahval-i ruhiyyeme muvafık gelmedi. Ne kadar düşündüm: "Bunun arkasından mı, yoksa, ötekinin mi, yoksa daha ötekinin mi arkasından gideyim?" Tahayyürde

kaldım. Herbirinde ayrı ayrı câzibedar hasiyetler var. Biriyle iktifa edemiyordum. O tahayyürde iken, Cenab-ı Hakkın rahmetiyle kalbime geldi ki: "Bu muhtelif turukların başı ve bu cedvellerin menba'ı ve şu seyyarelerin güneşi, Kur'an-i Hakîmdir. Hakiki Tevhid-i kıble bunda olur. Öyle ise, en âlâ mürşid de ve en mukaddes üstad da o'dur. Ona yapıştım. Nakıs ve perişan isti'dadım elbette lâyıkıyla o mürşid-i hakikinin ab-ı hayat hükmündeki feyzini massedip alamıyor. Fakat ehl-i kalb ve sahib-i halin derecatına göre o feyzi, o ab-ı hayatı yine O'nun feyziyle gösterebiliriz. Demek Kur'andan gelen o Sözler ve o Nurlar, yalnız aklî mesail-i ilmiyye değil, belki kalbî, ruhî, halî mesail-i imaniyyedir.. Ve pek yüksek ve kıymetdar maarif-i İlahiyye hükmûndedirler...(65) "

3- "... Sahabelerin ve tabiin ve teba-i tabiin'den en yüksek mertebeli Velâyet-i Kübra sahibi olan zatlar, nefs-i Kur'andan bütün letaiflerinin hisselerini aldıklarından ve Kur'an onlar için hakiki ve kâfi bir mûrşid olduğundan gösteriyor ki: Her vakit Kur'an-ı Hakîm, hakikatleri ifade ettiği gibi, velâyet-i kûbra feyizlerini dahi ehli olanlara ifaza eder.

Evet, zâhirden hakikate geçmek iki sûretledir:

Biri: Tarikat berzahına girip, seyr-i sûlûk ile kat-i meratib ederek hakikate geçmektir ..

İkinci sûret: Doğrudan doğruya, tarikat berzahına uğramadan, lûtf-u İlâhî ile hakikate geçmektir ki; Sahabeye ve tabiîne hâs ve yüksek ve kısa tarik şudur. Demek hakaik-ı Kur'aniyye'den tereşşuh eden Nurlar ve o Nurlara tercümanlık eden Sözler, o hassaya malik olabilirler ve maliktirler...(66) "

4- "... Eski Harb-i Umumiden evvel ve evailinde, bir vakıa-i sadıkada görüyorum ki; "Ararat Dağı" denilen meşhur Ağrı Dağının altındayım. Birden o dağ, mûthiş infilak etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki, merhum validem yanımdadır.. Dedim: "Ana korkma! Cenab-ı Hakkın emridir, O Rahimdir ve Hakim

(65) Yeni Yazı Mektubat S.364

(66) Aynı Eser Mektubat S. 365

dir." Birden o halette iken, baktım ki; mühim bir zat, bana âmirane diyor ki: "İ'caz-ı Kur'anı beyan et!" uyandım, anladım ki; Bir büyük infilak olacak. O infilak ve inkılabdan sonra, Kur'an etrafındaki surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kur'an, kendi kendini mûdafaa edecek... Ve Kur'an'a hücum edilecek; i'cazı, Onun çelik bir zırhı olacak.. Ve şu i'cazın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkında olarak, benim gibi bir adam namzed olacak ve namzed olduğumu anladım...(67)"

5- "Şimdi bence kat'iyyet peyda etmiştir ki: Ekser hayatım, ihtiyar ve iktidarımın, şuur ve tedbirimin hâricinde öyle bir tarzda geçmiş ve öyle garib bir surette ona cereyan verilmiş; ta Kur'an-ı Hakîme hizmet edecek olan bu nevi risaleleri netice versin. Adeta bütün hayat-ı ilmiyem, mukaddemat-ı

ihzariye hükmüne geçmiş.. Ve Sözler ile i'caz-ı Kur'anın izharı, onun neticesi olacak bir sûrette olmuştur... (68)"

6- Kastamonu Lahikası kitabından: "...Bundan kırk-elli sene evvel büyük kardeşim Molla Abdullah ile bir muhaveremi hikâye ediyorum. O merhum kardeşim, Evliya-yı azimeden olan Hazret-i Ziyaeddin (K.S.)(69) 'nün hâs müridi idi. O merhum kardeşim dedi ki: "Hazret-i

Ziyaeddin bütün ulûmu biliyor, Kâinatta kutb-u a'zam gibi herşeye ıttılaı var." Beni onunla rabt etmek için çok harika makamlarını beyan etti.

Ben de o kardeşime dedim ki: "Sen mübalağa ediyorsun. Ben onu görsem, çok mes'elelerde ilzam edebilirim. Hem sen benim kadar onu hakiki sevmiyorsun. Çünki kâinattaki ulûmları bilir ve bir kutb-u a'zam suretinde tahayyûl ettiğin bir Ziyaeddin'i seversin, yani o ünvan ile bağlısın, muhabbet edersin. Eğer perde açılsa ve hakikatı görünse, senin muhabbetin ya zail olur, veya dörtten birisine iner.

Fakat ben, o zat-ı mübareki, senin gibi pek ciddî severim, takdir ederim. Çünki; Sûnnet-i Seniyye dairesinde hakikat mesleğinde, ehl-i imana halis ve te'sirli ve ehemmiyetli bir rehberdir. Şahsî makamı ne olursa olsun, bu hizmeti için ruhumu ona feda ederim...(70)"

7- " .. Mühim bir hakikati bu hakikat münasebetiyle bu zamanda ehl-i medreseye ve hocalara taalluk eden bir mes'eleyi beyan ediyorum. Şöyle ki:

Eski zamandan beri ekser yerlerde medrese taifesi tekyeler taifesine serfürû etmiş; yani inkiyad gösterip onlara, Velayet semereleri için mûracaat etmişler. Onların dükkânlarında ezvak-ı imaniyeyi ve envar-ı

(67)Yeni Yazı Mektubat S. 368

(68) Aynı Eser S. 385

(69) Ziyaeddin, "Hazret" lâkabıyla meşhurdur. Şeyh Abdurhahman-ı Tağî'nin oğludur. Ismi Muhammed Ziyauddin'dir. İstiğrak ve sekir halatı mütevali, büyük veli bir zattır. Doğumu 1279, vefatı 1347 hicri. Nurşin köyü... Bediüzzaman'dan sadece ondört yaş büyüktür.

(70) Osmanlıca Kastamonu S. 155

hakikati aramışlar. Hatta medresenin büyük bir âlimi, tekyenin kûçük bir Velî şeyhinin elini öper, tabi' olurdu. O ab-ı hayat çeşmesini tekyede aramışlar. Halbuki medrese içinde daha kısa bir yol hakikatin envarına gittiğini ve ulûm-u imaniyede daha safî, daha halis bir ab-ı hayat çeşmesi bulunduğunu ve amel ve ubudiyet ve tarikatten daha yüksek ve daha tatlı ve daha kuvvetli bir Tarik-i Velâyet; ilimde, hakaik-ı imaniyede ve ehl-i sünnetin ilm-i kelâmında bulunmasını, Risale-i Nur, Kur'an-ı Mu'cizül-Beyan'ın mu'cize-i maneviyesiyle açmış, göstermiş; meydandadır...(71)"

8- Bu mevzu ile alâkadar ve bahsimizi te'yid eden bir rivayet: Hacı Hulusi Bey ve Vanlı Molla Hamid Efendi'den ayrı ayrı dinlediğimiz bir rivayet ve hatıra şöyledir:

"Hazret-i Üstad buyurmuşlardı ki: Ben Bitlis'te bulunduğum zamanlarda, orada dört tane büyük Velî zatlar vardı ki; İmam-ı Rabbanî derecesinde idiler. Bu her dört zat da, Eski Said'i kendilerine bağlamak

için çalışıyorlardı. Fakat Eski Said, bu her dört büyük evliyaya karşı müstağni kaldı. Çünki yalnız birisi ona kâfi gelmiyordu."

İşte bu rivayet ve yazılı nakillerin ve me'hazların mecmuundan çıkan netice şudur: Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri, isimleri zikredilen o büyük velî insanların hepsini fevkalâde sevmiş, hürmet etmiş, şefkat ve dualarına mazhar olmuştur. Lâkin bunlardan yalnız birisinin mesleğine intisab edip de tarikatinde müridlik yapmamış ve tarikatlerın âdâb ve usulüne göre herhangi bir hareketi kaydedilmemiştir. Belki o, bu ahirzaman asrının insanlarını materyalist felsefenin verdiği şüphe ve vesveselerinden kurtaracak bir kısa yolu..

ve aynı zamanda sahabelerin mesleği gibi esas-ı velayet ve esas-ı takva ve esas-ı azimet temellerini muhafaza ile beraber, daha çok ilim ve tefekkür üzerine bina edilen bir cadde-i umumiyeyi(72) bir sırat-ı müstakimi Kur'an'dan(73) keşfedip bulmuştur.

Evet Onun Risale-i Nur'u, baştan sona kadar bu mesleğin ve meşrebin esasatını göstermektedir.

(71) Yeni Yazı Kastamonu S. 222-223

(72) Bediüzzaman'ın hizmetkârı ve talebesi Mustafa Sungur anlatıyor: "Birgün Üstadımız Buyurmuştu ki: "Ben altmış sene(*) evvel, bu zamanda hakikate ulaştıracak bir yol arıyordum.Yani bu zamanda sağlam bir iman ve i'tikad elde etmek, İslâm'ı tam anlamak, menfî ve muzır çok cereyanların hücumunda sarsılmamak için kısa bir yol aradım). Evvela: Hükema mesleğine müracaat ettim. Yalnız akıl ile hakikate ulaşmak istedim. Pek çok zorluklar ile iki defa hakikate ulaştım.Baktım, beşeriyetin en dahîleri dahi yarı yolda kalmışları(1) . Ancak bir iki tanesi sırf akıl yolu ile hakikate ulaşabilmişler. O zaman dedim: Beşerin en dahilerinin gidemediği bu yol, umuma cadde olamaz, diye o yolu terkettim. Sonra tasavvuf mesleğine müracaat ettim, tedkik ettim, gördüm ki: Çok nurlu, çok feyizlidir. Fakat a'zami i'tina istiyor. Bu yolda da ancak ehass-ı havas gidebilir. Bu da bu zamanda umuma yol olamaz.. diye Kur'an'dan istimdat eyledim. Cenab-ı Hakk'a şükür, Risale-i Nur ihsan edildi. Bu zamanın ehl-i imanına selâmetli, kısa bir tarik-ı Kur'anîdir. (Aynca Bak: Aydınlar Konuşuyor S. 388)

(1) Haşiyenin haşiyesi: Bu hakikatı Bediüzzaman Sözler mecmuasında daha va'zıh bir şekilde beyan etmişlerdir. (Bak: Sözler S. 510)

(73) Mesnevi-i Arabide Üstad, bu hakikatı ayrıca şöyle izah eder: "Muvaffak olabilene tarikat berzahına uğramadan zahirden hakikata geçebilmesi mümkündür. Evet, ben Kur'an'dan tarikatsiz bir surette hakikate giden bir yol keşfettim. Hem ulûm-u aliye berzahına uğramadan da, maksud ilimlere ulaçtıran bir yol buldum. Evet, Rahmet-i Hâkimenin şanındandır ki, seri'üs-seyr olan şu zamanın evlâdına böyle kısa ve selâmetli bir yolu ihsan etsin. (Bak: B.Ms. S: 428)

(*) Hz. Üstadın bu beyanı 1950'lerden sonra vurûdettiğine göre, Bitlis'ten Van'a gittiği günlere, (yani, 1900'lara) bakmaktadır. A.B.

Bediüzzaman Hazretleri, hayatının bu safhalarına kadar başından geçmiş vak'aları ve sergüzeştinin hadiselerini ifare sadedinde hakikat-ı hali beyan eden iki yazısını da burada yazdıktan sonra, Bitlis hayatına veda' ederek, Van hayatına ve tedris devresine geçeceğiz.

1- "Eski zamanda dağdağalı hayatımda, hakkımda acib havadisler peder ve valideme ihbar ediliyordu:" -"Sizin oğlunuz öldü veya vuruldu; veya hapse girdi" gibi fena haberleri babam işittikçe, keyifleniyordu, gülüyordu. Diyordu ki:

- "Maşaallah! oğlum yine bir ehemmiyetli iş, bir kahramanlık göstermiş ki; herkes ondan bahsediyor." Validem ise, onun sürûruna karşı, şiddetle ağlıyordu. Sonra da zaman babamın haklı olduğunu çok defa gösteriyordu...(74)"

2- "Aziz sıddık kardeşlerim!

Evvela: Mevlid-i Şerifinizi ruh-u canımızla tebrik ediyoruz ve muvaffakiyetinizi ve nurların fevkalâde te'sirli intişarlarını sizlere müjde ediyoruz ve Nurcuları tebrik ediyoruz.

Saniyen: Bu mübarek gecede pek şiddetli bir ihtar kalbime geldi ki: İstanbul'daki üniversiteciler Eski Said ile Yeni Said'in Tarihçe-i hayatındaki harikaları yazmaları münasebetiyle iki fikir meydana gelmiş:

Birisi: Dostlarda benim haddimden pek ziyade, fevkalâde bir nev'i Velâyet gibi bir hüsn-ü zan hasıl olmuş.. Ve muarızlarda ve ehl-i felsefede de, pek harika bir deha zannı ve hatta bazılarında kuvvetli bir sihir tevehhûmiyle haddimden bin derece ziyade bir tevehhüm hasıl olmuş.. Ve bu ma'naya dair çok yerlerde "Bunun hakikati nedir?" diye maddî ve ma'nevî izahı benden istenilmişti. Ben de bu geceki şiddetli ihtar için çok mukaddematlı bir hakikati beyan etmeye mecbur oldum.

Birinci Mukaddeme: Nasıl ki bir çam ağacının buğday tanesi kadar bir çekirdeği koca çam ağacına bir mebde' oluyor. Kudret-i İlahiye o acib ağacı o çekirdekten halk ediyor. Milyondan ancak bir hisse o çekirdekte bulunurken, o çekirdek, kader kalemiyle yazılan manevî bir fihriste olmuş. Yoksa bir köy kadar fabrikalar lâzımdır ki, o acib ağaç, dal ve budaklarıyla teşkil edilsin. İşte azamet ve kudret-i İlâhiyenin bir delili de budur ki; bir zerreden dağ gibi şeyleri halk eder.

(74) Emirdağ-1 S. 135

Aynen bunun gibi; hiçbir mahviyet ve tevazu' niyyetiyle olmıyarak, bütün kanaatimle ilan ediyorum ki: Benim hizmetim ve sergüzeşte-i hayatım, bir nevi' çekirdek hûkmüne geçmiş. İnayet-i İlahiye ile bu zamanda ehemmiyetli bir hizmet-i imaniyyeye mebde' olmak için Kur'andan gelen ve meyvedar bir şecere-i âliye olan Nur Risalelerini ihsan etmiş. Ben bunu kasemle te'min ediyorum ki; bütün hayatımda geçen o harikalardan dolayı ben kendimde kat'iyyen bir kabiliyet ve bir meziyet ve o fevkalâdeliğe bir liyakat görmüyordum. Hayret, hayret içinde kalıyordum. Değil fevkalâde bir deha veyahut fevkalâde bir velâyet, belki kendi kendimi idare edecek ve hayat-ı içtimaiye ile münasebettar olacak bir kabiliyet görmüyordum. Gerçi zahiren hodfüruşluk gibi bazı hâlât, hayatımda görülmüştü. O da ihtiyarım haricinde halkların hüsn-ü zannını tekzib etmemek için, bir nevi' hodfüruşluk gibi oluyordu. Fakat halkların hüsn-ü zannı gibi hakikatte olmadığımı, -hikmetini bilmediğimden- ve dünyaya yaramadığımı, böyle bin derece haddimden fazla bir teveccühe mazhar olduğumu bütün bütün hilaf-ı hakikat telâkki ediyordum. Fakat Cenab-ı Hakk'a yüzbin şükûr olsun ki, yetmiş seksen

senelik hayatımın sonlarında onun hikmetini ihsan-ı İlahî ile bir derece bildik.. Ve kısaca bir kısmına işaret edeceğim.. Ve çok nümunelerinden bir kısım nümunelerini beyan ediyorum:

Birinci Nümune: Medrese usulünce hiç olmazsa onbeş sene tahsil-i ilim lâzım geliyor ki,hakaik-ı diniye ve ulûm-u İslâmiye tam elde edilsin. O zamanda Said'de,değil harika bir zekâ veya bir ma'nevî kuvvet; belki bütün isti'dat ve kabiliyetimin haricinde bir acib tarz ile, bir-iki sene sarf ve nahiv mebadisini gördükten sonra, üç ayda acib bir tarzda kırkelli kitabı güya okumuş ve icazet almış gibi bir halet göründü.

Bu hal, altmış sene sonra doğrudan doğruya gösterdi ki; o vaziyet, "ulûm-u İmaniyeyi ûç-dört ayda, kısa bir zamanda ellere verebilecek bir tefsir-i Kur'anî çıkacak ve o biçare Said de onun hizmetinde bulunacak" işaretiyle; hem "bir zaman gelecek, değil onbeş sene, belki bir senede

ulûm-u imaniyeyi ders alacak medreseler ele geçmiyecek ve azalacak bir zamana" bir nevi işaret-i gaybiye gibi ma'nalar hatıra geliyor.

İkinci Nümune :O eski zamanda, Said'in o çocukluk zamanında,büyük âlimlerle mûnazarasını ve o âlimlerin suallerine cevab vermesini, hatta kendisi hiç sual etmeden âlimlerin en müşkil suallerine doğru cevab vermesini; ben kat'iyen i'tiraf ediyorum ve i'tikad ediyorum ki: O hal ne harika zekâvetimden ve ne de acib istidadımdan neş'et etmiş değildir. Ben de biçare, mübtedi, sersem, gürültücü bir çocuk iken; hiç böyle değil büyük âlimlere cevab vermek, belki küçûk hocalara, hatta küçük talebelere de mağlub olur bir halde iken, doğru cevab vermekliğim, ka

tiyyen istidadımdan gelmemiş olduğuna kanaat-i kat'iyyem var. Yetmiş senedir de hayret ediyordum. Şimdi ihsan-ı İlâhi ile bir hikmetini anladım ki; çekirdek gibi, medrese ilimlerine bir ağaç ihsan edilecek.. Ve o ağacın hizmetinde bulunana karşı pek çok rakibleri ve muarızları bulunacak. İşte bu zamanda islâmlar içinde muhtelif meşrebler ve meslekler sahibleri birbirisini tenkid etmek ve eserine mukabil eserler neşretmek; mu'tezile ve ehl-i sûnnet gibi birbirini kırmak adetiyle, bu zamanda o Nur ağacının hizmetkârının başına vuracak ve rekabet veya meşreb muhalefetiyle en te'sirli ve en müthişi medrese hocaları olmak lâzım gelirken; Cenab-ı Hakk'a yüzbin şûkûr olsun ki; eskiden beri devam etmekte olan o adete muhalif olarak Risale-i Nur en ziyade ulemanın damarlarına dokundurduğu halde, hocaların Nurlara karşı tenkidkârane eserler yazmadıklarının sebebi; o zamanda o çocuk Said'in, ulemanın suallerine karşı doğru cevab vermesi, ulemanın cesaretini kırmış ki, hiç bir yerde kıskanç hocalardan, hem meşrebçe Said'e çok muhalif oldukları halde, Nur risalelerine karşı mukabil çıkmamaları; bu halin bir hikmeti olduğuna kanaatim gelmiş. Yoksa böyle acib bir zamanda ehl-i medresenin itirazı başlasaydı, dinsizlik taraftarları olan gizli düşmanlarımız hem Nurları hem ulemayı çürütmek için ehemmiyetli bir vesile yapacaklardı. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki; en ziyade Nurların dokunduğu resmî ulema, aleyhinde bulunamadılar.

Üçüncü Nümune: Eski Said'in çocukluk zamanından beri hem kendisi, hem babası fakir oldukları halde, başkalarının sadaka ve hediyelerini almadığının ve şiddetli muhtaç olduğu halde, hediyeleri mukabilsiz kabul etmediğinin.. ve Kürdistan âdeti talebelerin tayinatı ahalînin evlerinden verildiği ve zekâtla masrafları yapıldığı halde, Said hiç bir vakit tayin almaya gitmediğinin ve zekâtı dahi bilerek almadığının bir hikmeti, şimdi kat'î kanaatimle şudur ki: Ahir ömrümde Risale-i Nur gibi sırf imanî ve uhrevî bir hizmet-i kudsiyeyi dünyaya alet etmemek ve menafi-i şahaiyeye vesile yapmamak için, o

makbul adete ve o zararsız seciyeye karşı bana bir nefret ve bir kaçınmak ve şiddet-i fakr ve zarureti kabul edip, elini insanlara açmamak haleti verilmişti ki; Risale-i Nur'un hakikî bir kuvveti olan hakiki ihlâs kırılmasın.. Ve bunda bir işaret-i ma'nevî hisaediyordum ki, gelecek zamanda maişet derdiyle ehl-i ilmin mağlubiyeti bu ihtiyaçtan gelecektir:

Dördüncü Nümune: Yeni Said ihtiyarlığında bütün bütün siyasetten ve dünyadan kendini çekmeye çalıştığı halde, ehl-i dünyanın bütün bütün kanuna ve insafa ve vicdana, hatta insanlığa muhalif bir tarzda eşedd-i zulüm ile yirmi sekiz sene işkencelerle ezdiklerine ve bir sineğin ısırmasına tahammül etmiyen o biçare Said'in, baltalarla başına vurduk

larına ve ihanetin en şen'ilerini yaptıklarına karşı, emsalsiz bir sabır ve tahammûl ona ihsan olunması.. ve gayet asabî ve sinirli olduğu gibi, fıtratan korkak olmadığı halde, "ecel birdir, tagayyür etmez" hakikatine imanından gelen büyük bir cesaretle beraber; en korkak, en

miskin bir vaziyette sükût edip sabretmesi, hatta bir miktar sonra o işkenceler sonunda ruhuna bir ferah verilmesinin bir hikmeti, kanaat-i katiyyemle budur ki: Kur'an-ı Hakimin hakaik-ı İmaniyyesini tefsir eden Risale-i Nur'u hiç bir şeye ve şahsî menfaatlerine ve manevi kemalâtlarına alet yapmamak ve hakikî ihlâsı kırmamak için; ehl-i siyaset, Said hakkında "Dini siyasete alet yapmak" vehmini verip, ta Said işkencelerle, hapislerle dini siyasete alet etmesin diye ehl-i siyasetin zalimane hûkümleri altında kader-i İlahi Nur'daki hakikî ihlâsı kırmamak için, Said'e şefkatli tokatlar vurup, "Sakın, sakın, hakaik-ı İmaniyyenin tefsiri olan Risale-i Nur'u kendi şahsî menfaatlerine ve hatta manevi kemalâtlarına ve belalardan ve muzır şeylerden kurtulmaklığına alet yapma! Ta ki Nur'un en büyük kuvveti olan ihlâs-ı hakiki zedelenmesin!'' diye kader-i İlâhînin şefkatli tokatları olduğuna kat'î kanaat ediyorum. Hatta her ne vakit sırf ahiretime, şahsî ibadetle ziyade meşguliyetim sebebiyle Nurun hizmetini bıraktığım aynı zamanda, ehl-i dünya bana musallat olup bana azab verdiğine kat'î kanaat getirmişim. Bu dördüncü nümunenin izahını, en son yazılan mektuplardan, ehl-i siyaset, Said'i "dini siyasete alet yapar" diye hapislere atması ve sonra Said onun hikmetini, yani kaderin şefkat tokatları olduğunu anlamasıyla onları helâl etmesi ve kendi tahammülünün hikmetini anlamasına dair olan o mektuba havale ediyoruz.

Beşinci Nümune: Bu biçare Said'in gayet muhtaç olduğu ve yetmiş senedenberi o san'atla meşgul olması ve bazı gün ikiyüz sahife kadar tashiha mecbur olmasıyla beraber, on yaşındaki zekî bir çocuğun on günde muvaffak olduğu yazı kadar bir yazıya mâlik olmadığına hayret ediliyordu. Halbuki Said bütün bütün isti'datsız değildir. Hem de nesebî kardeşlerinin hepsinin de güzel yazıları olduğu halde, bu kadar yazıya muhtaç iken, böyle yarım ümmî vaziyetinin hikmeti, kanaat-i kat'iyyemle şudur ki: Bir zaman gelecek ki, cüz'î ve şahsî iktidarlar, kuvvetler mukabele edemiyecek dehşetli ve manevi düşmanların hücumu zamanında, güzel yazı sahiplerini ruh'u canıyla aramak ve hizmetine şerik etmek ve o çekirdeğin etrafında su, hava, nur gibi o manevî ağaca hizmet etmek için, o şahsî ve cûz'î hizmeti, kûllî ve umumî ve kuvvetli ve bir kaleme mukabil binler kalemi bulmak hikmetiyle; ve buz parçası gibi benliğini o mûbarek havuz içinde eritmesiyle hakiki ihlası elde etmek ve bu suretle imana hizmet etmek hikmetiyle olmuş: ' Said-i NURSÎ (1)

(1) Emirdağ-2,Sah.72

BİTLİS'TEKİ SON GÜNLERİ

Bediüzzaman'ın Bitlis'teki son bir hatırasırıı da kaydettikten sonra, bu faslı kapatıyoruz.

Bir gece rüyasında, Şeyh Muhammed-i Küfrevî Hazretlerini görür. Şeyh, kendisine hitaben: "Molla Said! Gel beni ziyaret et, gideceğim!" dediğini ve hemen gidip şeyhi ziyaret ettiğini, ziyaretinden sonra şeyhin uçup gittiğini görür. Bir uyanır, bakar ki; saat (alaturka) gecenin yedisidir. Tekrar yatar, sabahleyin uyandığında; Şeyhin hanesinden matem seslerinin yükseldiğini işitir. Oraya gider, Şeyhin geceleyin saat tam yedide vefat ettiğini söylerler.

Rahmetullahi aleyh. Amin!. diyerek kemal-i mahzuniyyet ve teessür içinde:" İşte rü'yamın te'vilidir bu'.. der, döner.

141

İKİNCİ BÖLÜM

VAN HAYATI

1897-1918

142

143

VAN HAYATI

BEDİÜZZAMAN'IN BİTLİS'DEN VAN'A GİDİŞİ, MEDRESE TEŞKİLİ VE ONSEKİZ SENE VAN'DA GEÇİRDİĞİ HAYAT SAFAHATI, BİRİNCİ CİHAN HARBİNE İŞTİRAKİ, ESARETİ VE ESARETTEN KURTULUP İSTANBUL'A GELİŞİ DAHİL,YİRMİ İKİ BUÇUK SENELİK BİR HAYAT FASLI

(Bitlis'ten Van'a gittiği sene 1314 H.1897 M. yaşı tam 20(1))

Molla Said-i Meşhur, Bediüzzaman: tahsil hayatı, tahsilden sonra, beş senelik mücahidane seyahatleri ve ulemalarla münazaraları, çocukluk ve gençlik devresi olarak; böylece ayrı ayrı safhalar halinde hayatının bu bölümü sona erdikten sonra; Van Valisi Hasan Paşa'nın, Onu Van'a davet etmesi üzerine, Bitlis'te büyük ulema çok bulunup, Van'da ise, ünlü büyük ulemanın bulunmaması ve Van Valisi Hasan Paşa'nın bu hususta ısrar etmesi karşısında bu davete icabet ederek Van'a gitti.

1897'den itibaren (1897 dahil olmak şartiyle) ta Birinci Cihan Harbi'ne kadar, iki defa İstanbul'a gidip orada iki-üç sene kalması dahil, tam onsekiz sene Van'da kalmış olur. Bu fasla iki senelik Harb-i Umumi devresini ve esaret günlerini de dahil edeceğimizden, takvim 1918'i göstererek, yirmi iki buçuk sene kadar bir hayat faslını içine almaktadır. 22 buçuk senelik bir hayat faslı olmasına rağmen ve bu fasıl bir tedris ve irşad, te'lif ve cihad devresi olduğu halde, bu bölüme lâyık ve muvafık olacak bilgiler bihakkın mevcut değildir. Hele iki buçuk senelik esaret günleri hakkında bir iki vak'adan başka elimizde kayda değer bir şey yoktur. Hazret-i üstad'da bu uzun esaret hayatı ve firar hadisesi hakkındaki vak'aları saklamış, kimseye fazla bir şey söylememiştir.

VANDAKİ HİZMETLERİ

Bediüzzaman, Van'a ilk gidişinde Vali Hasan Paşa'nın konağında ikamet etti. Bu Vali'nin ne zaman ve hangi tarihte Tahir Paşa ile yer değiştirdiği mechulümüzdür. Fakat yazılan tarihçelerin tarz-ı ifadelerine göre, az zaman sonra bu Vali'nin Van'dan gidip, yerine İşkodralı Tahir(2) Paşa'nın geldiği anlaşılmaktadır. Tahir Paşa, Bediüzzaman`la daha çok saygı ve takdir içinde ilgilenmeye başladı. İrfan seviyesi yüksek olan bu paşa da, Bediüzzaman'ı konağına aldı. Ve mütenevvi' kitaplarla dolu zengin kütüphanesini ona bezletti.

(1) Bkz.Sikke-i Tasdik-i Gaybi Osmanlıca, S:165

(2) Işkodralı Tahir Paşa, Yugoslavyalı olup, 1847'de Titograt şehrinde doğmuş,1913 yılı Kasım ayında Istanbul'da vefat etmiştir.

İlmî münazaraları çok seven bu zat, merhum Molla Abdülmecid Efendi'nin anlattığına göre; her akşam ehl-i ilim ve muhtelif meslek muallimlerini konağına toplattırıp, ilmî, içtimaî mes'eleler üzerinde münazaralı sohbetler tertib ettirirmiş. Bu mevzuyu Bediüzzaman'ın küçük kardeşi Molla Abdülmecid Efendi'den dinleyelim:

"Van Valisi Talıir Paşa'nın her gece aleddevam yapılan ilmî münakaşalarda, bilhassa fünun-u cedide (Yeni çıkan fenler) mes'elelerinde hasıl olan mecburiyete binaen, Bediüzzaman mekteb fenlerine de çalışarak, iki Hafta zarfında lise muallimliği yapacak sevyede malûmat sahibi olmuş ve fennî münakaşalarda imtiyaz kazanmıştır.(3)

Molla Abdülmecid Efendi'nin, Bediüzzaman'ın Van'a gelişi ile birlikte, giriştiği faaliyet ve hizmetlerini de şöyle anlatır:

"... Van Valisi Hasan Paşa zamanında, Şark'ın ileri gelen hoca ve zeki talebelerini merkez-i vilayete celbettirdi. Mahallî Evkaftan lazım gelen yatak, yiyecek vesair levazmatı; ve ayrıcada dört talebenin ta'yinatını kabul ederek medreseyi açtı.. ve Hendese, hesap, cebir, fizik, tarih, coğrafya gibi mühim dersleri, dinî derslerle birlikte bizzat kendisi vermeye başladı. Altı yedi ay kadar bu şekilde tedrisatı devam ettiyse de, bazı hocaların hasetleri yüzünden maalesef idame edemedi.(4)"

Merhum Abdurrahman da amcası Bediüzzaman'ın Van'daki umumi hayat ve hizmet safahatını şöyle anlatıyor:

"Bediüzzaman Van'da onbeş sene(5) tedris ve aşairin irşadı için aralarında seyahatlerle imrar-ı hayat etti. Van'a ilk geldiği zaman, Vali ve me'murin ile ihtilât ederek, dûnya ahvali ve içtimaî mes'elelerle de yakından ilgilendi. Hem şu kanaat ve neticeye vardı ki; asr-ı hazırda yalnız eski tarz ilm-i kelâmın, din-i İslâm hakkında vârid olan şükûk ve şübehatın reddine kifayetli değ'ildir. Bu sebeple yeni fennî ilimlerin de tahsilini lüzumlu ve zarurî gördü. Bunun için tarih, coğrafya, riyaziyat, kimya, biyoloji, felsefe vesaire fenlerden bir çoğunu az zaman zarfında elde etti. Fakat bu mezkûr ilimleri bir hocadan, bir muallimden öğrenerek değil, kendi kendine çalışarak mütalâa etmek sûretiyle bihakkın tam öğrenmişti. Hatta bir gün, Bediüzzaman coğrafya mevzuunda bir coğrafya muallimi ile mûbahaseye girişti. Bu ilimde hayli vukufiyyeti icab ettiği halde, uzunca bir mûnakaşayı sürdürdü. Mezkûr mübahase o gün neticeye bağlanmayıp, ikinci bir gûne ta'liki kararlaştırıldı. Bu arada Bediüzzaman yirmidört saat zarfında çok ge

(3) Hatıra defteri Abdülmecid, S: 7

(4) Hatıra defteri Abdülmecid, S: 11

Her halde merhum Abdurrahman amcasının bu arada Istanbul'da geçirmiş oldugu 2-3 senelik hayatını buna dahil etmemektedir. A.B.

niş olmayan bir coğrafya kitabını ezberledi. İkinci gün Tahir Paşa'nın konağında o muallimi coğrafya bilgisinde ilzam etti. Bu yirmidört saatlik vukufiyete bir sultanî muallimi(6) derecesinde coğrafya bilgisini elde etmiş demekti.

Başka birgün, kimya konusunda bir mûnazara dolayısıyla, beş gün içerisinde, kendi kendine çalışmak sûretiyle, kimya-yı gayr-i uzvî (inorganik kimya) elde eder ve kimya muallimi ile yaptığı münazarada onu ilzam eder.(7)”

İşte bunlar gibi harikulâde garip tecellilere mazhariyetinden dolayı Ulema ve muallimler ona Bedüzzaman (8) lâkab ve ünvanını vermişlerdir.”

(6) Sultani mektebi; o zaman, dini medreselerden ayrı ve fen derslerine daha çok ağırlık verilen, idaresi hükümete ait bir teşkilattı. Onun muallimi en az bir orta mekteb muallimi derecesinde bilgiye sahip idi. A.B.

(7) Bediüz-zaman'ın Târihçe-i Hayatı- Abdurrahman, S: 32

(8) Bediüzıaman lâkabının ilk evvela 1892'de Siirtli merhum Molla Fethullah Efendi tarafından onaverildigini yukarıda kaydetmiştik. Şu Van'daki garabetli harika zekasından ona verilen Bediüzzamanlık eskisinin bir te' kidi olması lazımdır. Yahut da tarihçeleri

hazırlayanlar, Üstad'ın Molla Fethullah'dan bahseden o hatırasını görmemiş veya işitmemişlerdir. A.B.

BEDİÜZZAMAN ISTILAHI

Bediüzzamanın manası şudur (9) : Mahlûkata müteveccih lügat manası itibariyle: kendi zamanının nâdidesi. görülmemiş garibi, emsali olmayan harikası vesaire demektir.

Istılahî manası ise, Bediüzzaman ünvanı, zekâ ve hıfzda insanlar arasında emsali bulunmaz derecede zeki ve kuvve-i hafızası acip olan kimselere verilmiştir. Bediüzıaman-i Hamedanî de böyle imiş. Tarihde bir kaç Bediüzzaman gelmiş geçmiş. Fakat Bediüzzaman Said-i Nursî,nin hem zekâ ve hıfzda, hem idrak ve kavrayışta, hem hal ve davranışta, hem kıyafet ve harekette, hem tarz-ı beyan ve üslub cihetlerinde hiç birisi ona benzememektedir. Yani Said-i Nursi filhakika ve vakı'a olarak herşeyi ile zamanın Bedi'idir. Hatta meslek ve meşrebi de, davası ve mücahadesi de bambaşkadır, garibtir, bedi'dir.

Bediüzzaman Hazretleri, kendisine zamanın din alimlerinin büyükleri, hatta ehl-i siyaset ve mekteb muallimleri bile "Bediüzzaman" ünvanını verdikten sonra, kendisi de bazen te'lifatında bu ünvanı imza yerinde kullanmasına bazı itirazlar geldiği zaman, şöyle izah edip cevab vermiştir:

"Sual: Sen imzanı bazen Bediüzzaman yazıyorsun. Lâkab medhi imâ eder?

Cevab: Medih için değildir. Kusurlarımın sened-i özürünü bu ünvan ile ibraz ediyorum. Zira Bedi', garib demektıı:

Benim ahlâkım suretim gibi, üslub-u beyanım elbisem gibi gariptir, muhaliftıı. Görenekle revaçta olan muhakemat ve esalibi, üslub ve muhakematıma mikyas ve mihenk-i itibar yapmamayı bu ünvanın lisan-ı haliyle rica ediyorum. Hem de muradım Bedi', acib demektir...(10)"

Yine bu ma'na için başka bir eserinde şöyle demiştir:

"...Şimdi anlıyorum ki: Eskiden beri benim liyakatım olmadığı halde bana verilen "Bediüzzaman" lâkabı benim değildir. Belki Risale-i Nur'un manevî bir ismi idi. Zâhir bir tercümanına âriyeten ve emaneten takılmış. Şimdi o emanet isim, hakiki sahibine iade edilmiş...(11)"

(9) N.Şahiner, Cemal Kutay'dan naklen: "Bediüzzaman" bu günkü dilimizde karşılıgı "Çağın güzelligidir'." Ve "bu ünvanı kendisi benimsemiştir" şeklindeki yorumların manasızlıgı ortadadır. Çünkû

"Bediüzzaman" fiili bir isimdir, mastar degil ki, güzellik olsun. Gerçi nazm-ı bedi', san'at-ı bedi' a' , istilahlar da vardır. Fakat yine orjinal, şahane san'at veya çok güzel nazım manasındadır.

(10) Asar-ı Bediiye, S: 394

(11) Sikke-i Tasdik-i Gaybi Osmanlıca, S: 111

KIYAFETİ

Bediüzzaman'ın Van'daki hakkında Molla Abdülmecid şöyle der: "Van'da, vali Tahir Paşa zamanında, on iki arşın çifte hassadan küçük bir çadırı andıran gömlek giyerdi. Bu gömleğin kollarını o kadar geniş yapardı ki, bir çocuk içerisine girer çıkardı. Vali Tahir Paşa, her akşam evine giderken "Sihke" caddesi üzerinde bulunan medresenin önünde faytonunu durdurarak ber-vechi mu'tad "Kurban! Kurban!" diye üstadını çağırır. O garib kıyafetiyle yanına alır, evine götürürdü. Çarşılardan evlerine karınca gibi akın eden Ermeniler, onların bu şekildeki buluşmalarını hayret içinde seyrederek dağılırlardı.(12)"

VAN'DA İLK İKİ SENE

Bediüzzaman, Van'daki ilk iki senesi içerisinde,Tahir Paşa'nın -bahsi geçen- ilmî münazarât tertibinde daima üstün gelir ve bütün sorulan suallere doğru cevaplar verirdi. Hatta Tahir Paşa, Avrupa ilim adamları ve feylesoflarının kitaplarını tetebbu' ederek, ona ilmî, felsefî çetin sualler tevcihen sorardı. Bediüzzaman, bu kabil ilimleri görmediği, Türkçeyi de henüz yeni öğrenmekte olduğundan, tam telâffuz edemediğ-i halde, cevabında asla tereddüt etmezdi. Birgün Tahir Paşa'nın yanında o çeşit kitapları görünce, Paşa'nın sual kaynağının o kitaplar olduğunu öğrenir. Az zaman zarfında o kitapları da mütalâa ederek muhteviyatına âşinalık peyda eder.

Bediüzzaman, Van'daki hayatında, Bitliste hıfzına almış olduğu kırk kadar metin kitaplara ek olarak, elli kadar metin kitabı daha ezberledi. Sadece dini kitaplar değil, fennî, felsefi, tarihî, edebî kitaplar da dahildir.

Bu mevzuu'da kardeşi Molla Abdülmecid hatıra defterinde şöyle der:

"Kur'an-ı Kerimi onbeş gün zarfında hıfzetti. Kamus-ul Muhitten altmış satırlık bir sahifeyi bir defa okumakla ezberine alırdı. Evet bu zat, gerek medrese, gerekse mekteb ilim ve fenlerinden ezberine aldığı metinleri, kitapları unutmamak için, daima ezberinden okuyup tekrarlamaya mecburiyeti vardı. Ezberinde bulunan metinlerin mecmuu otuz Kur'an kadar idi.(13)”

Bediüzzaman'ın bir hizmetkârı ve manevî evlâdı Mustafa Sungur'un, üstadından bizzat duyduğu, bu mevzudaki hatırası ise şöyledir:

"Ben gençliğimde Van'da Vali Tahir Paşa'nın konağında kalırken, Vali bana bir oda tahsis etmişti. Ben orada kalırdım. Her gece yatmazdan önce

(12) Hatıra defteri Abdülmecid, S: 13-14

(13) Hatıra defteri Abdülmecid, S:11

iki buçuk saat kadar hafızamdakileri tekrar ederdim. O zaman hakikaten doksan kitabı hafızama almıştım. Her gece hafızamdakileri üç saat tekrar etmekle; üç ayda bir, bu kitabların tekrarını yaparak devrini bitiriyordum. Cenab-ı Hakk'a sükür kardeşlerim, bütün o mahfuzatım, Kur'an'ın hakaikına çıkmak için bana basamak oldular. Sonra Kur'an'ın hakaikına ulaştım, çıktım, baktım ki; her bir ayet-i Kur'aniye kâinatı ihata ediyor gördüm. Artık ondan sonra başka bir kitaba (14) ihtiyacım kalmadı. Kur'an bana kâfi, vaf geldi...(15)”

Yine Mustafa Sungur, üstadından duymuş ki: "Ben geceleri hafızamdaki kitabları tekrarlarken, merhum Tahir Paşa, beni zikir ve evrad okuyor zannedermiş" diye birçok defa bizzat Mustafa Sungur ağabeyden duymuşuzdur.

Bu gerçeği bir de Bediüzzaman'ın bir eserinden dinleyelim:

"..Tırnak kadar kuvve-i hafızaya mâlik bir adamın kafasında doksan kitabın kelimatı yazılmış. Üç ayda hergün üç saat meşgul olarak hafızasının yalnız o kısmını ancak tamam edebilmiş.(16)"

İşte bu gerçek mübalağasız vakıayı daha bu vesikalar gibi bir çok delillerle tevsik edebiliriz. Fakat bunlar hakikatın doğruluğuna kafi gelir zannediyorum.

VAN KAL'ASINDAN DÜŞME HADİSESİ

Hadise hakkında Bediüzzaman, Sikke-i Tasdik-i Gaybî'de tarih verirken(17) 1314-1315 ve 1316 şeklinde kaydetmiştir. Bu her üç tarih de Hicri olursa, Miladisi 1897-1898 ve 1899 şeklinde olur. Şayet bu tarihlerin bir kısmı Hicri, bazısı da Rumi olursa daha başka olur.

Evet bu acib hadiseyi evvela ve bizzat Bediüzzaman'dan dinliyoruz:

(14) Bediüzzaman Hazretleri 1316-1899 tarihinde Tâhir Paşa'dan bir gazetenin yazısında İngiliz Müstemlekat Nazırı'nın Kur'an aleyhindeki su-i kast bevanını duyması üzerine, o ana kadar tahsil etmiş olduğu bütün malümatını Kur'an hakikatlarına çıkmak için basamaklar yaptığı ve onun i'caz nüktelerini taharriye başladığı bu ilk, büyük inkılab merhalesinde; yirmi sene sonra 1919'larda Eski

Said'den Yeni Said'e geçiş inkılâbında olduğü gibi, sair kitapların mütalâ ve tetebbuunu bütünüyle bırakmış değildir.A.B.

(15) Aydınlar Konuşuyor,N. Şahiner S:384

((16) Nur Âleminin Bir Anahtarı Bediüzzaman Said-i Nursi S: 6

(17) N.Şahiner bu tarihi kesin olarak kaydetmişse de yanlıştır. Ancak tahminen galib zann i1e hükmetmek olabilir.

"Hayatta olan eski talebelerim biliyorlar ki: 1314-1315-1316 senelerinde, Van kal'ası ki, iki minare yûksekliğinde sırf dağ gibi yekpare bir taştan ibarettir. Eskiden kalma bir in kapısına gidiyorduk. Ayağımdan kunduralar kaydı, iki ayağım birden kaydı, tehlike yüzde yüz.. başka nokta-i istinad kalmadığı halde, büyûk bir istinada basmış gibi, üç metrelik bir kavisle, o mağaranın kapısına atılmışım. Hem ben, hem beraberimdeki orada hazır arkadaşlarım, ecel gelmediği için sırf bir hıfz-ı İlahî, harika bir imdad-ı gaybî telâkki ettik...(18)"

Bediüzzaman'ın ayakları kayarak, mağ'aranın kapısına düşmesi, maddi hiçbir imkân ve sebeple izah edilemez. Van kalasını ve o mezkûr mağarayı ve Bediüzzaman'ın ayaklarının kaydığı noktayı görenler bilirler ki; mağaraya yandan doğru giden incecik keçi yolu gibi kayadan oyulmuş bir yolu vardır.(19) Eski talebelerinden Vanlı Ali Çavuş'un ve Bediüzzamanın kardeşi Molla Abdülmecid'in anlattıklarına göre; o zamanlar talebeler bazen bu mağaraya giderlerken, mezkûr yandaki yoldan giderlermiş. Fakat Bediüzzaman ise, üstten ve tepesinden doğru iniyormuş. İşte bu düşme hadisesinde yine adeti üzere yoldan değil, mağaranın tepesinden aşağı mağaraya inmek isterken, ayakları kaymış. Ayakları kayıp düştüğünde, üç metrelik bir kavis çizerek gidip mağaranın kapısına düşmek değil, tam aksine maddi sebepler itibariyle kaydığı noktadan dikeyine doğru altı metre mağaranın kapısının

uzağından geçerek kal'anın dibine düşmesi lâzımdır. Demek ki hıfz-ı İlâhî ve imdad-ı gaybî karşısında maddî sebepler sukut edivermiş.

Şimdi bu hadisenin görgü şahidlerinden, 1962'de Ali Çavuş'u, 1963'de de Molla Abdülmecid Efendi'yi ayrı ayrı bizzat dinleyerek aldığım malümat şöyledir: Bu zatlar, Bediüzzaman'ın düşme hadisesi ânında ondan duydukları sesi ve kelimeleri farklı duymuşlardır:

(18) Sikke-i Tâsdik-i Gaybi Osmanlıca, S: 73

(19)Bu yol, bilahare biraz genişletilerek kayadan merdiven tipi ayak yerleri yaptırılmış, kenarına da korkuluk demiri dikilmiştir.

1- Merhum Ali Çavuş dedi ki:

- "Ben o anda yanında hazırdım, Seydâ'nın ayakları kayıp düşerken:

-"Ya Gavs-ı Geylanî!" diye bağırdı. ”

2- Merhum Molla Abdülmecid ise, tam düştüğü an:

- "Ah! da'vam!..." diye bağırdı" dedi.

M.Sungur ağabeyin Abdülmecitten rivayeti ise: "Eyvah! Maksadım gitti" tarzındadır.

Bu iki görgü şâhidinin ayrı ayrı suretteki rivayetleri, düşme hadisesine bir te'siri olmamakla beraber, herbirisinin o fevkalâde, acib heyecan anında ayrı bir ses duyması da normaldir. Kuvvetli ihtimal ile düştüğü ân, evvela

"Ah da'vam!", düşüp giderken de: "Ya Gavs-ı Geylanî!" deyip istimdad etmiş olması mümkündür.

BAŞİT DAĞI

Bediüzzaman Van'da iken, yaz aylarında "Başit, Ferraşin, Beyt-ûş-Şebab gibi dağ ve yaylalarda zamanını geçirirdi. Bir gün Tahir Paşa'ya, mezkûr dağların başında temmuz ayında bile, suların bazen donup buz tuttuğunu söyler. Tahir Paşa ise, i'tiraz ederek: "temmuz ayında buz olmaz, mümkün değildir" diye iddia eder. Bediüzzaman, Tahir Paşa'nın bu iddiasına o anda birşey demez, yaz ayları gelir, Başit dağına çıkar. Orada yine temmuz ayının bir gününde suların buz tuttuğunu müşahede eder ve Tahir Paşa'ya hitaben ilk yazdığı Türkçe şu mektubu gönderir:

-"Ey Paşa! Başit başında buz tuttu. Görmediğin şeyi inkâr etme! Herşey senin malumatına mûnhasır değildir. Senin safsatiyatın her yerde işlemez. Vesselâm.:"

BAŞİT BAŞINDA KURT HADİSESİ

Başit dağı bahsi gelmesi münasebetiyle, acib bir hadiseyi nakletmeden geçemiyeceğiz. Şöyle ki: 1321-1904 senesinde Bediüzzaman Hazretleri Başit Dağı'nın başında bir taş üstünde akşam namazını eda ettikten sonra, yalnız başına oturuyormuş. Birden o dağın canavar bir kurdu yanına gelmiş ve ehlî bir hayvan gibi yanında beklemiş, durmuş.(20)"

(20) Bu hadiseyi Bediüzıaman Hazretleri kendisi anlattığı için tafsilatını yazmamış. O kurt ile ne kadar beraber kaldığını bilemiyoruz, bu kurt hadisesinin başka bir şeklini Molla Hamid

Efendi nakleder. Tarih sırasında yazılacağı için buraya almıyoruz. (Bkz .Sikke-i Tasdik-i Gaybi Osmanlıca. S:126)

BİRBİRİNE DÜŞMAN AŞİRETLERİ BARIŞTIRMASI

Bediüzzaman Molla Said-i Meşhur ara-sıra, Van'ın etrafındaki kaza ve kasabalara da giderek ilmî toplantılar tertip eder, müşkil mes'eleler üzerinde tartışmalarda bulunurdu. Bir taraftan da aşairin içlerini dolaşarak onların salâh-ı hallerine çalışırdı. Husumet ve adavetlere müdahale eder, hemen barıştırırdı. Çok büyük aşiret ve kabilelerin de araları bozulduğu zaman, hemen müdahale eder, irşad eder, müsalâhalarını te'min ederdi. Hatta hükümetin, Valilerin bile barıştırmaktan âciz kaldıkları Ertoşî aşiretinin Giravî kolunun reisi Şeker (21) Ağa ile, Miran Aşireti reisi Mustafa Paşa'yı bile barıştırarak, aralarında devam eden yayla hududları üzerindeki muharebelerini durdurmuştur. Bu iki reisi barıştırırken, Mustafa Paşa'ya "daha tövbe etmedin mi?" diye hiddet eder. Paşa ise:

- "Seyda! Ne söylerseniz, sözünüzden çıkmam." demiş ve barışmayı kabul etmiştir. Bu esnada Mustafa Paşa, Bediüzzaman'a bir at ile bir mikdar para teberru' etmek ister. Fakat Bediüzzaman ona: "Şimdiye

kadar kimseden para almadığımı işitmedin mi?" diye tevbih eder ve devamla: "Bilhassa senin gibi zalimlerden nasıl para alırım?" Ve sen galiba tövbeni bozmuşsun. Bu takdirde Cezireye sâlimen ulaşamıyacaksın!" demiştir.

(21) Şeker Ağa mahalli şivede "Şekir ağa" diye anılır. Bu zat o zamanlar bütün âşiretlerden fazla kendi aşireti ve famillyasıyla Bediüzzaman'a karşı hürmetkârlık ve itaatkârlık içinde bulunmuştur. Van dolaylarında 12 kabileden müteşekkil Ertoşi Aşireti'nin reisi idi. Bir rivayete göre sülaleleri Hz.Ömer Radılyallahu anh'ın soyundandır. Hususi familyasına da Ömeri denilir. Cesaret ve yiğitlikleri o civarda meşhurdur. Bediüzzaman'ın eski talebelerinden Vanlı merhum Molla Hamid'den bu sulale hakkında şöyle bir hatıra dinlemiştim, Molla Hamid dedi ki: "üstadımız Şeker Ağanın sülalesinin cesaret ve yiğitliğini tasviren, bize şöyle lâtifeli şekilde anlatmıştı; "Bunlar ayı cinsindendir, kurşunla ölmezler."

Mustafa Sungur Ağabey ise şöyle anlattı.. "1954'de Şeker Ağa'nın oğlu Ebubekir Ağa üstadımızın ziyaretine gelmişti. Üstad ona çok iltifat etti ve babasından da bahisle yiğitliklerine dair bazı hatıralarını anlattı: ve Şeker Ağa için: Bunun lakabı, bizde 5 kurşun yemeyen yiğit değildir dedigini beyan etti. Ve Bitlis hadisesinde o kahraman alimlerin mitralyöze karşı âsâ ile karşı çıktıklarını vs. beyanda bulundu.. Ve sonra da: "Bütün onlar Eski Said'den çekinirlerdi. "Bunların sulâlesi o kadar cesurdurlar ki, bir yiğitlerinin vücudundan beş kurşun geçmedikçe, ona yiğit demezler. Öyle olmasıyla birlikte, yine de Eski Said'den korkar, çekinirlerdi. Ve Ebu Bekir Ağa'ya dönerek "öyle değil mi Ebu Bekir?" diye sordu. O da tasdiken: "Beli Seyda, öyledir" demişti. Şeker Ağa hakkında Zübeyr Ağabey'in notları arasında şöyle bir rivayet geçmektedir. "Şeker Ağa bir gün Ustadın eski talebelerinden birisinin eline yüzüğünü verir... ve uzaktan mavzeriyle yüzünğün ortasını nişan alır. Üstadın o talebesinin kılı bile kımıldamadığı gibi, Şeker Ağa da nişan aldığı yerden, yüzügün halkası ortasından kurşunu geçirir.

Şeker Ağa şarktaki bir çok aşiret reisleri onun düşmanı iken ve onu öldürmeye uğraşırlarken, mertçe onu öldüremezler. Sonra onun hizmetkârını elde ederler, onun vasıtasıyla öldürürler,." diye Hz.Ustad'ın kendilerine anlattığını Zûbeyir Ağabey kaydeder. (Bkz .Z.Notları, 4. Parça, S: 18)

Mustafa Paşa'nın ölümü ile ilgili bir rivayet:

Mardin-Midyat kazasının "Halilan" köyünün ahalisinden olup, halen aynı kazanın Kavus köyünde imamlık yapmakta olan müdekkik bir alim Molla Ahmed Efendi anlattı:

"Ben Miran aşiretinin "Davudan" kabilesi içine gitmiştim. O kabilenin bir çok yaşlı adamlarından mesela, H.Ali Suleymanoğlundan bizzat işittim, demişlerdi ki: Mustafa Paşa'nın Şeker Ağa ile barışmasından sonra, Molla Said-i Meşhur ona hiddet edip beddua etmiş. Mustafa Paşa her ne kadar "Seyda ben senin emrinden çıkmam" şeklinde tarziye vermişse de; Molla Said hiddetini geri almamış ve ona: "Salimen Cezire'ye ulaşamazsın" demiş. Bu bedduadan sonra, hakikaten Mustafa Paşa, aşiretiyle birlikte, Cezire'ye doğru dönüş yapıp gelirken, Kürtçe "Deştahingiley" diğer bir rivayette "Deştadergüley" denilen, mevkiden geçip gelirken, başka bir rivayette Baney-haney mevkiine geldiğinde, büyük çadırını kurmuş, bir çok aşiret ağalarıyla birlikte ve onların ortasında oturmuşken, birden bir silah sesi ve Mustafa Paşanın kafasını delip geçen kurşun ile, paşanın cenazesinin yere serilmesi bir olur.

Diğer bir rivayette, Mustafa Paşa, henüz Cezire'ye ulaşmadan "Deştadergüley" boğazından geçerlerken, bu hadisenin vuku' bulduğu söylenmektedir.

Bu kurşunun nereden geldiği, kimin attığı bugüne kadar hâlâ belli değildir.

Hatta bu acib hadise, o zaman aşair içinde şiirlerle dillerinde destan olmuştur. Şimdi bile aynı destanı söyleyenler vardır.

Cezire çocuklarının arasında da, Kürtçe şöyle bir şiir şeklinde söyleşip oynarlarmış:

"Hele kâni, lı baney haney. diyavî ganey, kes nizanî"

Bu türkûnün Türkçe manası:

Hani nerede? Baney haneyde

Onun annesini... şöyle,şöyle...fakat kimse bilmiyor.

Bu acib ölüm hadisesini; bir kısım halk, paşanın eziyet ettiği Seyh Hasan Basretînin kerametlerine hamletmişlerse de, herhalde Bediüzzaman'ın ona olan bedduasından haberleri yokmuş.."

153

VANDA ON SENELİK HAYATININ ENDEKSİ

Bediüzzaman Molla Said-i Meşhur'un, Bitlis'den ayrılıp Van'a gidiş tarihi olan 1897 ile, Van'dan Medreset-üz Zehra'nın kurulmasına çalışmak üzere, İstanbul'a gidişi olan 1907 tarihi arasındaki on senelik hayatının umumi bir endeksi şöyledir:

1- Kendine mahsus bir tedris usulünü icad eder. Yani: Dinî ilimlerle,hazır asrın fennî ilimlerini birbirine katarak, dinin hakikatlerini müsbet ilimlerle te'yid etmek şeklinde talebelerinin zihinlerini aydınlatmakta sarf-ı himmetetmekteydi.

2- Katiyyen hiçbir kimseden hediye ve teberru' şeklinde para almamakta ve maaşı (22) da kabul etmemekte idi.

3- Hiçbir alimden sual sormamak (23) adetini terk etmedi. Şark'taki bu ilk yirmi senelik hayatının münazaralı, imtihanlı döneminde, bunu mutlak şekilde tatbik etmişti. Daima mucîb, yani cevap veren mevkiinde bulundu. Bu mevzuda derlerdi ki:

"-Ben âlimlerin ilimlerini inkâr etmiyorum. Onların ilimlerinde bir şüphem yoktur ki sual sorayım. Binaenaleyh, benim ilmimden şüphe edenlerin benden sual sormaları normaldir."

4- Mahallî adete muhalif olarak, kendi talebelerini "Ratıb" getirmekten ve gidip Zekât toplamaktan men' ediyordu. Talebelerini kendisi iaşe ettiği gibi(24) hasbeten lillah meccanen okuturdu.

5- Daima mücerred kalmak, dünyada hiçbir şeyle alâka peyda etmemek şeklinde hayatını tanzim(25) ediyordu. Bir yerden diğer bir yere nakl-i mekân ettiği zaman, bütün malını bir eliyle taşıyıp götürebilecek şekilde ayarlıyordu.

BEDİÜZZAMAN'IN MEDRESESİ

Merhum Ali Çavuş'un bizzat anlattığına göre, Üstadın o sıra Van'daki Horhor Medresesi,(26) uzunca bir salon şeklinde olup boydan boya uzanan bir masa salona yerleştirilmiş, talebelerini masanın

etrafinda oturtur, kendisi ayakta dolaşır, ders verirmiş. Ekser alet ilimlerini kendisi ezbere söyler, talebelerine not ettirirmiş.

(22) Bütün hayatında bu adet ve kaidesi en zor şartlar altında bile değişmedi. Buna dünya şâhiddir. Yalnız Rus esaretinden avdetinde Dar-ül Hikmet-il lslâmiye'de istemiyerek a'za tayin edildiği zaman, bir iki sene maaşı kabul etmişse de bunun kısm-ı a`zamını te'lif ettiği bazı risalelerin tab' masrafını vererek o risaleleri meccanen dağıtmak suretiyle yine millete iade etmiştir.

(23) Kimseye sual sormamak, fakat her suale cevap vermek adetini de hayatı müddetince muhafaza ettiğine binler şahidler vardır.

(24) Her halde, daha evvel bahsi geçen Van Evkafından medresenin hizmeti için almakta olduğu bir miktar yardım para ile talebelerini iaşe etmekte idi.

(25) Hayatının bu düsturunu da ömrünün sonuna kadar tatbik ettiler.

(26) Ali Çavuş'un görüp okuduğıı Horhor'da medresesi olduğu zamana aittir. Daha öncelerine, yani 1912'den önceki zamana-ait değil.

154

Hazret-i Üstad, talebelerine karşı bir muallim, bir hoca tarzında değil, müşfik bir kardeş, bir ağabey tarzında davranırmış. Talebeleriyle şakalaşır, onları eğlendirir, mesrur edermiş. Sık sık kırlara, bilhassa Erek Dağı'na çıkarlarmış.

Bediüzzaman'ın talebeleri de o kadar muti', fedâilermiş ki; O'nun bir işaretine ruhunu feda edecek derecede ona bağlı idiler. Hem talebelerini ahlâken de en ulvî seviyede yetiştirirdi.

Şimdi bu mevzuda Molla Abdülmecid'in bir hatırasını nakledelim. Hatıra defterindekinin aynısını yazıyorum:

"Üstadın salâh-ı hal ve iffeti:

Bir gün, küçük Molla Said namında bir talebesi, üstadı Bediüzzamana:

- Seyda, ne için evlenmiyorsun? Şehvetin yok mudur? diye sormuş. Bediüzzaman:

- Şehvetim yok değildir. Ben de sizler gibi delikanlı bir gencim. Fakat nasıl ki evli bir adam, yatağına girer, yatarken; eğer aklı fikri başka bir şeyle meşgul ise ve meşru' olan evlilik münasebetini düşünmüyorsa; fıtrî olan şehveti durup dururken galeyana gelmez. İşte bunun gibi, benim gece gündüz hiç bir dakika aklım, fikrim boş kalmıyor ki, o ciheti düşüneyim.(27) Binaenaleyh şehvetim faaliyet hususunda tahrik görmediğinden galeyana gelip de galebe etmez." diye cevab vermişti.

Molla Abdülmecid'in ikinci bir hatırası:

"Van'da cuma günleri Üstad, talebeleriyle birlikte tenezzüh kasdiyle "Zernabat" namında, Erek Dağı'ndaki dereye gitmeyi çok severdi. Bir gün yine talebeleriyle birlikte Erek Dağı'na gitmek üzere, her zaman olduğu gib Ermeni mahallesinden (28) geçerlerken, Abdülhakim isminde bir talebesi evlerin pencerelerine bakıvermiş. Sair zamanlarda katiyyetle hiç bir talebesi Üstadın korkusundan

başını kaldırıp da bakamaz, baksa üstadın şiddetli tekdirlerini yerlermiş. Adı geçen talebenin pencereye baktığının nasılsa Üstad farkına varmış, onu tekdir etmiş. Fakat Abdülhakim:

- Benim boynumda bir kaşıntı peyda oldu da, başımı kaldırıp çenemin altını kaşıdım, pencereye kasden bakmadım" tarzında özür beyan ederek kendisini kurtarmış.(29)

(27) Bediüzamanın hizmetkârlanndan Mustafa Sungur Agabey şöyle bir hatıra anlattı:

"Ben 1962'de Konya'da Üstadımızın kardeşi Molla Abdülmecid'le görüştüğüımde, kendisine Hazret-i Üstad'ın: "Ben Gençlik hayatımda İstanbul'da on sene kaldığım halde, hiç bir kadına gözümü kaldınp bakmadım, bakamadım. Çünkü âlem-i misal bana açılmıştı." sözünü nakledince, Molla Abdülmecid' de demiş ki:

"Ben Van'da iken bir gün Seyda'ya dedim ki: "Seyda, bu on senedir, bakıyorum sizden evlenme meyline dair en ufak bir kıpırdanma görünmüyor... Yoksa sizin şehvetiniz yok mu?"

Bu sözüm üzerine Üstad bana: (Mealen) "Abdülmecid' dedi. Ben şimdi istesem yirmi kadınla da evlenebilirim. Fakat kalbimde ve kafamdaki dava ve Kur'an hizmeti beni yatağımda bile o gibi şeyleri düşündürnıüyor. Çünkü mahfuzum..:'

(28) Ermeni mahallesi, o zamanlar şimdiki Van Şehrinin mekiinde imiş. Asıl Van şehri kalenin dibindeki şimdi harabe olan şehir imiş.

(29) Hatıra defteri Abdülmecid, S:13

BEDİÜZZAMAN'IN KENDİ TALEBELERİYLE

LÂTİFELE Rİ

Üstad, eski talebelerinden bahsederken lâtifeli bir hatırasını, Kastamonu'da iken şöyle kaydetmiştir:

"Kırk sene evvel, eski Said, talebeleri içinde ihtiyar bir zat vardı ki, haremi genç idi. O zata zarifane bu iki cümleyi ders vermiş:

- Benim gibi ihtiyar olmuş bir zat, çok sevdiği haremine demiş ki:

Yani: Sakalımda siyah kılların beyazlanması seni ürkütmesin. Çünki o beyazlık, yağ gibi ilim ve nurun tecessüm edip, kafa kazanında kalbin

hararetiyle eriyip tereşşuh ederek, bütün saç ve sakalıma sızarak, sana tebessüm ediyor. Gerçi mürur-u zamanla kuvvet ve hüsn-ü maddiyi kayb etmişim. Fakat asıl nurânî ve tatlı ve güzel olan ilim ve edebi kazanmışım. Senin nazar-ı istikrahını değil, belki nazar-ı istihsanını celb etmeli." diye haremini edibane kandırmış.

Biri de, çok sevdiği hareminden ihbar edip demiş ki:

yani: haremim dedi ki. Sen büyüdün, ihtiyarlandın daha bana küfüv olamazsın' :

Ben de cevaben dedim ki:

- Benim saç ve sakalımda görünen beyazlıklar, ihtiyarlığın alâmetleri değiller. Belki dehrin musibetlerinin ve hadiselerinin gürültü ederek, ayaklarının altından çıkan toz, saç ve sakalıma konmuş, silkelense dûşer gibi... diye, Gûya o musîbetler, haylaz çocuklar gibi şamata ederek, ayaklarından çıkan toz, ğubar, saç ve sakalıma yapışmış. Yani sinnen ihtiyar değilim. Belki başıma gelen, başımı döğen belâların tahrikiyle bir nezle-i şedidenin te'sirinden beyazlığın gelmesidir.(30)

Van'1ı Ali Çavuş'un bir hatırası: (Bizzat dinlemiştim)

- Biz Horhor'da okurken, talebelerle bazı açık havalı günlerde, medresenin bahçesinde "üç adım" diye ma'ruf bir oyunu oynardık. Bu oyun, ileriden koşup gelerek, belli bir noktaya ayağını vurup ve bir, iki, üç adım atlamak şeklindedir. Talebelerin üç adımla atladıkları mesafeyi, Bediüzzaman tek bir adımla atlardı. Hatta bazen geçerdi bile".

Evet, Bediüzzaman Molla Said-i Meşhur- görüldüğü gibi- talebeleriyle hem gayet ciddî hem gayet samimi idi. Talebelerini ilimde, amelde, takvada, ibadette, cesarette, ahlâk ve etvarda da numunelik mükemmel insan

(30) Ziyadat-ı Kastamoniye S: 53

olarak yetiştirir, alim, mücahid, âbid, cesur, fedakâr, gayyur olarak terbiye ederdi.

Bediüzzaman'ın kendi talebeleriyle olan mezkûr muamele ve davranışı öyle olduğu gibi; onun Van'daki hayatında, o zamanlarda, en cesur nâmdar âşiret reisleri, beyler ve ağalar ise, ona serfüru eder, çekinirlerdi. Bazısı hürmetinden, bir kısmı da bavağımaddeten onun cesaretinden, yiğitliğinden, pervasızlığından veya taşıdığı ma'nevî şahsiyetin mehabetinden korkar, çekinirlerdi.

Bu gerçeği, şâhid olup nakleden Ali Çavuş merhumun ifadeleri olduğu gibi, yukarıda da bir nebze işaret edilmiştir.

YİNE TAHİR PAŞA KONAĞI

Bir gün Tahir Paşa, bir ilim meclisinde, mezheb-i Mâlikiye ilişmek fıkriyle Bediüzzaman'a:

- "Kelb de, hınzır gibi necis değil mi?" diye sorar. Bediüzzaman Cevaben:

- "Maliki mezhebinde kelb tahirdir. Fakat tahir kelb değildir(31) diye söyler

İstibdadın namdar salahiyetli Van Valisi, Bediüzzaman'ın şu cevabında(32); dine taalluk eden bu ilmi fetvadan, dinî kanaattan asla müteessir olmaz, takdirde bulunuyor ve sonra ondan ilim dersini alıyor.(33)"

(31) Bitlis valisi merhum Ömer Paşa olsun, şu merhum Tahir Paşa olsun, ne melek gibi valiler ya Rabbi! Geniş salahiyetlere sahip oldukları halde, şahsiyetlerine gelen böylesi ağır hakaretlere tahammül. etmişler. Üstelik takdirle karşılayıp hürmetle mukabele etmişler. Büyük ve yüksek şahsiyyetlerinin taşıdıkları dini hürmetkârlık ve hamiyetkârlık hislerinin bâriz alametleridir bu... Allah Rahmet eylesin.

(32) N. Şahiner gibi bazı zatlar, hayal tedaisiyle olsa gerektir ki.; Bediüızaman'ın Mâliki mezhebini tenzih maksadıyla Tâhir Paşa'ya sert ve kırıcı cevabını; Birinci Sultan Ahmet ve Dördüncü Sultan Murad devirlerinde yaşayan Hicivci meşhur şair Nef i'nin bir hicvinin şu kadar uzun bir zaman mesafesinden gelip de, sadece, isim benzerliğinden Tahir Paşa'ya taalluku nasıl olabilir ki; Bediüzzaman onu o hicvin sarkıntısından kurtarmış diye mana vermişler. (*) Aslında Bediüzzaman'ın cevabında, Tâhir Paşâ ya zımnen edebi bir ta'riz, belki tahkir vardır. Fakat merhum Tâhir Paşa, dine ve din âlimlerine olan hürmet ve takdirinden bilhassa Bediüzzaman'ın faziletine hayranlığından dolayı tahammül etmiş, sineye çekmiştir.

(33) Bu hatırayı Bitlisli Avukat Hulusi Bitlis'î Aktürk'ün 11-5-1949 yılında Yargıtay birinci ceza dairesinde Bediüzzaman'ın davasında yaptıgı müdafaasında kaydetmiştir ve anlatıldığı şekilde Üstad tarafından kabul ve neşredilmiştir, başka türlü izahı da yoktur. (Bkz. Osmanlıca Afyon müdafaası Zeyli S: 148)

Avukat Hulusi Bitlisi,1881'de Bitlis'te doğdu. Hacı Nesimî oğullarırı sûlâlesindendir. Birinci Cihan Harbi'nde Bitlis'te ordunun iaşe işlerinde fahri olarak bulunmuş, o sıra Bediüzzaman'ın gönüllü alay kamutanı olarak yaptığı fedakarlıkları gözûyle müşahede etmiştir. Bilahere bir çok yerde ağır ceza mahkeme hâkimligini yapmış olan bu zat; dini, edebi, içtimai bir çok eserler bırakmıştır.1967'de Ankara'da Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

(*) Tahir Efendi isminde bir zat, hicivci Nef'iye "Kelptir" demesine karşılık; "Bana Tahir Efendi Kelp dimiş: itifatı bu sözde zahirdir. Maliki mezhebim benim zira, itikatımca kelpTahirdir" olabilirki Tahir paşa ,hem latifeleşmek,hemde Bediuzzaman gibi bir zatın ilim ve kültürünü anlamak için o suali sormuş olabilir- A.N.Galitekin

GAZETEDEN BİR HABER

Günlerden bir gün, Tâhir Paşa, bir gazetenin bir haberini Bediüzzaman'a gösterir. Bu haber, müdhiş bir haberdi. Bu haber, Bediüzzaman'ın volkan gibi hamiyet ve gayretini galeyana getiren bir haberdi. Bu haber, en azgın bir Kur'an düşmanının Kur'an'a karşı dehşetli bir su-i kasdının haberi idi. Bu haber Bediüzzaman için hayatında ilk ve birinci muazzam fikrî inkılâbına sebep olmuş bir hadise idi.

Tarih: 1316 Hicri (1899 Miladi)'yi gösteriyordu. Gazetenin haberi şu icdi: İngiliz Müstemlekât Nazırı (sömürgeler bakanı) Giladisuton(*) Kur'an'ı eline alarak ingiliz Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmada:

- Bu Kur'an Müslümanların elinde bulunduğu müddetçe, biz onlara hakiki hâkim olamayız. Ne yapıp yapıp, ya bu Kur'an'ı sukût. ettirip ortadan kaldırmalıyız.. Veyahut da Müslümanları ondan soğutmalıyız" der.

İşte bu haberi ve dehşetli su-i kasıt plânını duyan Bediüzzaman, ruhunda volkan gibi kaynamağa başlayan hamiyet-i İslâmiye ile, nazarı cihan çapındaki İslâm hizmetlerine teveccüh etmiştir.

Evet, bu tarihte o müthiş su-i kasıt haberini duyar duymaz:

- "Ben de dünyaya Kur'anın sönmez, söndürülmez ebedi bir mu'cize olduğunu i'lan edeceğim" diyerek plânlamaya başladığı fikriyatını iki ana esasta topladı:

1- Kur'an'ın ebedi bir mu'cize olduğunu gösteren, i'cazını tesbit ederek, bütün dünya din düşmanlarının planlarını zirü zeber eylemek.

2- Câmi-ül Ezher gibi büyük bir İslâm Dâr-ül fununu inşa ettirerek, bu üniversitede hem Kur'an ilmiyle, hem de fennî bilgilerle mücehhez talebe yetiştirmek...

İşte, bu iki ana temel fikriyatını kuvveden fiile çıkarmaya başlaması bu mezkûr tarihten itibarendir. Bu tarihten ta 1907'de İstanbul'a gidinceye kadarki sekiz senelik bir zaman zarfında, bu iki projenin plânını zihninde çizmiş, hazırlamıştı. Bir taraftan Kur'anın mu'cizeliğini ispatlayan i'caz nüktelerini taharrî ediyor, bir taraftan da İslâm Üniversitesinin plânını düşünüyordu. Hatta Bediüzzaman'ın hususi hizmetkârı ve evlad-ı manevisi Zübeyr Gündüzalp'in Üstadından bu konuda duyduğu rivayet şöyledir:

- "Ben Van'da te'sisini plânladığım medrese için, bütün civar köy, kaza ve vilâyetlerin haritalarını ve yol plânını da çizerek hazırlamıştım" demiştir.

(*)Gladstone Vicont Herbert (1854-1930) İngiliz Devlet adamı, Liberal parti başkanlığı, başbakanlık yapmış olan William Edwart Gladstone'nun oğludur.Londrada doğdu, liberal partinin faal üyelerindedir.Dahiliye nazirliği ve Güney Afrika valiliğide bulundu.(A.Nezih Galitekin)

Artık Bediüzzaman, bu tarihten sonra başka bir insan, başka bir Bediüzzaman'dır. Medresesinde de tedrisatını, Kur'an'ın hakikatlerini fehmetmek üzere talebelerine ders vermek şekline girmiştir. Molla Abdülmecid'in anlattığına göre, o tarihten sonra talebelerine ders verirken, Kur'an'ı eline alır, takriren tedris ederdi. Arapçayı da kısa yoldan öğretmek ve az zamanda, maksud ilimlere çıkarmak şeklinde oluyordu.

Ayrıca bu ana kadar mûtalâa ettiği yüzlerce kitab ve hıfzına(34) aldığı doksan küsûr metin kitaplarla müheyya olmuş olan harikulâde ilmî malûmatla beraber fıtrî, İlâhî bir acib zekâ, kabiliyyet(35) ve isti'dadiyle, Kur'anın hakaikına mûteveccih olmuş, dekaikına dalmış ve esrarına nüfûz etmeğe başlamıştı. Herşeyi artık Kur'an'dı. Üstadı, rehberi, muallimi Kur'an...

Artık hayatı bu da'va için vardı. Onun tahakkukunu plânlıyordu. Aynı senede Van kal'asından ayağı kayarak düşerken, "Ah da'vam!." diye bağırdığı davası bu dava idi.

Üstad Bediüzzaman, 1899 tarihinden sonra, gerçi bütün himmetini, malûmatını Kur'an'ın hakikatlerini fehmetmeye hasretmişti. Fakat 1918 veya 1919'larda Eski Said'den Yeni Said'e geçiş inkılâbında olduğu gibi, sair kitabların mütalâasını bütünüyle terk etmiş değildi. Lâkin bundan sonraki bütün mütalâaları Kur'an'ın i'cazî nüktelerini taharrî maksadıyla idi.

Bediüzzaman'ın tasarladığı plan ve projelerinin şeklini bir de bizzat kendisinden dinleyelim.

Demokratlar 1951'in Ağustosundan itibaren Şark üniversitesini te'sis etmeye teşebbüs ettikleri zaman, Bediüzzaman reis-i cumhura ve baş vekile yazdığı mektubundan bir kısmı:

"...Altmış beş sene(36) evvel bir vali bana bir gazete okudu. Bir dinsiz Mûstemlekat Nâzırı Kur'an'ı elinde tutup, konferans vermiş, Demiş ki: "Bu, İslâmların elinde kaldıkça, biz onlara hakiki hâkim

olamayız, tahakkûmümûz altında tutamayız. Ya Kur'an'ı sukût ettirmeliyiz veyahut Müslûmanları ondan soğutmalıyız."

(34) Üstad Hazretleri bu mevzuudaki gerçege işareten, bir mektubunda şöyle der: "Eskiden hangi ilme başladım, hattım olmadığı için ruhuma yazardım. Fevkalâde bir meleke ihsan edildi" (Bkz.Barla Lâhikası, Envar, S: 191)

(35)Bediüzzaman'ın en has talebelerinden olan merhum Zübeyr Gündüzalp'tan bizzat duyduğum şu hatıra da buraya münasib geldi, Mealen: "Birgün Üstadımız bana demişti ki: "Zübeyr, sen zannediyormusun ki. İslam tarihinde görülen bazı fıtratların birden bire parlayan mahiyetleri, tesadüfi bir hadise olsun!" Zübeyr ağabey "Üstad bu hatırayı gençliğinde görülen acib halleri dolayısıyla söylemişti" diye ilave etmişti.

(36) 1951'den ellibeş sene geri dönersek, (Çünkü mektubun iki yerinde altmış beş sene değil ,ellibeş sene evvel diyor) 1896 tarihi karşımıza çıkar ki, Van valisi Tahir Paşa'nın Bediüzzaman'a gazetenin yazısını gösterdiği tarihe yakın bir zamandır.

İşte bu iki fikirle dehşetli ifsat komitesi bu biçare fedakâr, masum, hamiyetkâr millete zarar vermeğe çalışmışlar. Ben de altmış beş sene evvel bu cereyana karşı, Kur'an-ı Hakim'den istimdat eyledim. Hakikate karşı kısa bir yol(37) ve bir de pek büyük bir "Dâr-ül-Fünun-u İslâmiyye" tasavvuru ile; âhiretimizi kurtarmak ve onun bir faidesi olarak hayat-ı dünyeviyemizi de istibdad-ı mutlaktan ve dalâletin helâketinden kurtarmaya ve akvam-ı İslâmiyenin mabeynindeki uhuvvetini inkişaf ettirmeye iki vesileyi bulduk...

Birinci vesile:..(38)

İkinci vesile: Altmış beş sene evvel Câmi-ül Ezher'e gitmek istiyordum. Âlem-i İslâm'ın medresesidir diye, ben de o mübarek medresede bir ders almaya niyet ettim. Fakat kısmet olmadı. Cenab-ı Hak rahmetiyle bir fikir ruhuma verdi ki: Câmi-ül Ezher Afrika'da bir medrese-i umumî olduğu gibi, Asya, Afrika'dan ne kadar büyük ise, daha büyük bir dar-ül fünûn, bir İslam Üniversitesi Asya'da lâzımdır. Tâ ki İslâm kavimlerini mesela: Arabistan, Hindistan, İran, Kafkas, Türkistan, Kürdistan daki milletleri, menfi ırkçılık ifsat etmesin. Hakikî müsbet ve kudsî ve umumi milliyet - i hakikiye olan

İslamiyet milliyeti(39) ile Kuran'ın bir kanun-esasîsinin tam inkişafına mazhar olsun: ve felsefe fünûnu ile ulûm-u diniye birbiriyle barışsın ve Avrupa medeniyeti, İslâmiyet hakikatiyle tam müsalâha etsin.. Ve Anadolu'daki ehl-i mektep ve ehl-i medrese birbirine yardımcı olarak ittifak etsin diye vilayat-i şarkiyenin merkezinde, hem Hindistan, hem Arabistan, hem İran, hem Kafkas, hem Türkistan'ın ortasında "Medreset-üzZehra" manasında, Câmi-ül Ezher üslubunda bir dar-ül-fünûn; hem mektep, hem medrese olarak bir üniversite için, tâm ellibeş(40) senedir Risale-i Nur'un hakaikına çalıştığım gibi, ona da çalışmışım...(41)"

(37) Bediüzzaman Hazretleri'nin tasavvur ettiği ve o zamanlarda ve sonrasında onun o tasavvuru birçok merhaleler neticesinde Kur'an'dan bu zaman insanları için en kısa, en selametli, en doğru bir yol keşfedip bulduğu Risale-i Nur ile ispat etmiş, meydandadır. A.B.

(38) Bu birinci vesile, Risale-i Nur'un yaptıığı bütün hizmetleri ve te'1if hususiyetlerine baktığı için, burada kaydedilmemiştir.

(39) İslamiyet milliyetinin şeklini. mahiyetini anlamayanlar, Bediüzzaman'ın menşei olan bulunduğu bölgenin Müslüman insanlannı ittihada, ittifaka, uhuvvete çalışmasını ve bu

neticenin tahakkukuna Osmanlı padişahları nezdinde teşebbüse girişmesini, özellikle Osmanlıların nazar-ı dikkatini bu bölgeye çekmesine çalışmasını ve elde edilecek neticenin Osmanlı devletine ve Türklere büyük bir kuvvet ve yardım olacağını anlatmasını; bir İslam milliyetçiliğini hamiyetkârlığını ortaya koyduğu halde; ırki taassup içinde bocalayan bedbaht bazı insanlar, Ona leke, şaibe sürmeğe yeltendiler. Bediüzzaman gibi bir dâhi-yi azamı, bir mürşid-i ümmeti kendileri gibi basit, dünyevî, hasis bir ırkçılık zihniyetinde olduğnu ileri sürdüler. Her ne ise.. A.B.

(40) Mektubun baş taraflarında "altmışbeş sene evvel" yazılmış ise de, ya kâtiblerin bir sehvidir yahut da o muazzam fıkir ve tasavvurun o tarihten itibaren başladığı imkânıdır. Yoksa burada ellibeş sene evvel tabiri daha münasibdir. Ve kesin tarihlere uygun gelmektedir.A.B.

(41) Emirdağ-2, S: 195

İşte Bediüzzaman Hazretlerinin bütün maksad ve düşüncelerinin bir fihristesi olan bu yazısı, onun o gençlik zamanında nasıl bir İslâmiyet hamiyeti taşıdığ'ını, neyin peşinde olduğunu, nasıl bir hizmeti tasauvur ettiğini apaçık göstermektedir.

Yine Bediüzzaman'ın o zamanlardaki hayatının -başka bir yönden- tasavvur ve fikriyatını gösteren bir yazısı da şöyledir:

"...Eski harb-i umumiden evvel ve evailinde bir vâkıa-i sadıkada görüyorum ki: Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı dağı altındayım. Birden o dağ müthiş infilak etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım, merhum validem yanımdadır. Dedim: "Ana korkma! Cenab-ı Hakkın emridir. O Rahimdir ve Hakimdir" Birden o halette iken, baktım: Mûhim bir zat bana âmirane diyor ki: "İ'caz-ı Kur'anı beyan et!" Uyandım, anladım ki; bir büyük infilak olacak, o infilak ve inkılâbtan sonra, Kur'an etrafındaki surlar kırılacak, doğrudan doğruya Kur'an kendi kendini müdafaa edecek ve Kur'an'a hücum edilecek, i'cazı onun çelik bir zırhı olacak.. ve şu i'cazın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkında olarak, benim gibi bir adam namzed olacak ve namzed olduğumu anladım.(42)"

Bediüzzaman'ın tasavvur ve fikriyatının ana hatlarını çizen bu iki yazı gibi çok nümuneleri onun eserlerinde görmek mümkündür. Fakat bu nokta için bunlar kâfi...

Şimdi de 1316-1899 tarihinde geçirmiş olduğu fikri inkılab mevzu'unu da bir eserinde nasıl anlattığını görelim:

".. Cay-ı dikkat ve ehemmiyetli bir tevafukdur ki; Risale-i Nur müellifi 1316 sıralarında mühim bir inkılâb-ı fikri geçirdi. Şöyle ki: O tarihe kadar ulûm-u mütenevvi'ayı ilimle tenevvür için merak eder okuturdu. Birden o tarihte merhum Vali Tahir Paşa vasıtasıyla, Avrupa'nın Kur'an'a karşı müthiş bir su-i kasıdları var olduğunu bildi. Hatta bir gazetede bir müstemlekât nazırı demiş: "Bu Kur'an İslâm elinde varken, biz onlara hakiki hâkim olamayız. Bunun sukutuna çalışmalıyız: ' dediğini işitti, gayrete

geldi... Birden makam-ı cifrisi 1316 olan fermanını ma'nen dinleyerek, bir inkılâb-ı fikrî ile, merakını değiştirdi. Bütün bildiği ulûm-u mütenevvi'ayı Kur'an'ın fehmine ve hakikatlerinin isbatına basamaklar yaparak hedefini ve gaye-i ilmiyesini ve netice-i hayatını yalnız Kur'anı bildi. Ve Kur'anın i'caz-ı ma'nevîsi ona rehber ve mûrşid ve ûstad oldu...(43)

(42) Mektubat, S: 343

(43) Sikke-i Tâsdik-i Gaybi Osmanlıca, S: 73

TEDRİSTEN TELİF FASLINA

Bu vesikalar ve gerçek bilgilerin ışığında; Bediüzzaman'ın Van'a ilk gelişiyle, fikrî inkılâb geçirdiği tarih arası iki senelik bir zaman müddeti içerisinde; medresesinde talebelerini çeşitli ilmî yönleri ile yetiştirmek için uğraşmakla ve Tahir Paşa'nın meclislerinde ilmî mûnazara toplantılarında geçirmekle meşgul olduğu anlaşılmaktadır. Fakat 1899 tarihinden iki sene sonra, yani 1318-1901 tarihi için Bediüzzaman: "tedristen te'lif vazifesine"(44) şeklindeki ifadesine nazaran, bir te'lif mes'elesi de mevzu-u bahistir. Yani 1901'de ba'zı te'liflere başlamış olduğu anlaşılıyor. Lâkin bu telifat sırasına göre hangileridir? bilinmemekle beraber, 1901'den 1907'ye kadar bilinen yalnız dört(*) tane telifi vardır. Lakin Sikke-i Tasdik-i Gaybî kitabında,1906 tarihi için: "Mukaddemat-ı Nuriyenin te'lif tarihi"(45) şeklindeki ifadesine göre ve Kastamonu Lahikası kitabında: "...Eski Said'in ilm-i mantık noktasında şâh-eseri hükmûnde bulunan gayr-i matbu' "Ta'likat"dan süzûlen i'cazlı bir îcaz-ı harikada ve mûdakkik alimleri hayret ve tahsin ile dikkate sevk eden matbu' "Kızıl îcaz" namındaki Risale-i mantıkiye, Risale-i Nurlarla bağlanmasına(46)" tarzındaki beyanına nazaran;1906 yılı mukaddemat-ı Nuriyenin te'lif tarihi olması hasebiyle; yukarıda bahsi geçen dört tane te'lifatının sonuncusu bu "Kızıl Îcaz" kitabı olsa gerektir.

Geri kalan üç kitab ise, birisi, yine Arapça "Ta'likat" kitabı, kalan ikisi de, Van Valisi Tahir Paşa'nın konağının yangınında telef olduğunu, bunlardan birisinin: "İnsanın elinin, avucunun, yüzünün çizgi, renk ve şekillerinin her birisi, hikmet-i İlahiyenin kader cilvesinin nişanları, alâmetleri ve o insanın ruhunun kabiliyet ve isti'datlarını gösteren yazıları, remizleri olduğu" hakkında imiş.(47)

İkincisi ise; "Riyazî hesap ve matematik" mevzuunda olduğu ve bu her iki eserin -o zaman müellif Türkçeyi bilmediğinden- kürtçe olarak kaleme alınmış olduğunu ve bu ikisi de Tahir Paşa konağı yangınında telef olduğu

(44) Şualar, Envar S: 661

(*) Tahmini bir reğerlendirme olup,kesin değildir bu.

(45) Sikke-i Tasdik-i Gaybi Osmanlıca, S: 66

(46) Kastamonu Lahikası -Osmanlıca- S: 356

(47) Nitekim Üstad Hazretleri 1923'te Ankara'da te'lif edip tab' ettirdiği Habab Risalesinde bu mevzuyu kısaca şöyle kaydetmektedir:

"... Eğer istersen kesretin nihayet derecede inbisat ve intişarı ile tekessür ettiği yer olan insanın cilt ve suretine bak! Ta ki Kalem-i kudret onun alnının, yüzünün ve avuçlarının sahifesini nasıl ince çizgiler,

nakışlar ve aletlerle gayet dakik bir surette haşiyelendirdiğini göresin. Bu çizgi ve nakışlar insanın ruhundaki isti'dad ve maaniye ve boynunda asılı bulunan kader ve amel defterine delâlet ediyorlar. Bu dahi fıtratında yazılı bulunan kaderin cilvelerine işaret etmektedir. (Bkz. Mesnevi-î Arabî tercümesi, Büyük S: 210)

nu, hem merhum Abdurrahman(48) hem de Bediüzzaman'ın hizmetkârlarından Mustafa Sungur ve Hüsnü Bayramoğlu, Üstadlarından bu şekilde duyduklarını birkaç kere işitmişimdir.

Ta'likat ile Kızıl Îcaz kitapları, birisi: "Sûllem" nâmındaki bir küçük mantık kitabının şerhi mahiyetindedir.

İkincisi, yine mantıka dair "Burhan-i Gelenbevi" ismindeki bir kitaba ta'likler ve ekler şeklinde bir çeşit şerhtir.

Bu ahirki iki eser, mantık ilminde İbn-i Sina'yı dahi çok gerilerde bıraktığı, bir çok alimlerce i'tiraf edilmiştir. "Ta'likat" kitabı matbu' olmadığı gibi, bugün mevcudu da maalesef yok gibidir. Yalnız Said Özdemir'de başı ve sonu eksik el yazma bir fasikül mevcuddur..(*)

TAHİR PAŞA İLE MÜNAKAŞASI

Bediüzzaman'ın, Van'daki hayatı -yukarıda geçtiği üzere- bu yeni fasla, yani Kur'an'ın hakikatlerine geçiş devresine girerek, hayat seyri sürüp giderken, sene 1903 veya dört raddelerine gelmişti. Bu sıralarda (49) bir gün Tahir Paşa ile bir ilmi münakaşada sert tartışmalara girerler. Tahir Paşa mütehakkim davranışlar içine girmeye başlayınca, Bediüzzaman da sert mukabelede bulunur. Hava birden elektriklenmeye başlar. İş tartışmadan geçerek, fiilî davranışa müncer olur. Bediüzzaman hemen rovelverine sarılır. Fakat meclistekiler araya girer, ayırırlar.

Bu durum, Tahir Paşa'nın izzetine dokunarak, Valîlik makamının prestijini korumak maksadıyla Bediüzzaman'ı Van'dan uzaklaştırmak kararını tasarlar.

Bediüzzaman ise, mezkür münakaşadan sonra, medresesine gidip; yaz olması dolayısıyla ta'tile gitmiş olan talebelerinden yalnız dört kişi ile medrese kapılarını kapatıp içeride tahassun etmeye başlar. Fakat Valî'nin adamları gelir, bir hile ile kapıları açtırırlar. Molla Said, bu gelen adamların niyetlerini anlayarak iki şartını söyler. Brincisi:"Sakın beni medresemde yakalayıp götürmek gibi bir davranışa teşebbüs etmeyiniz. Çünkü medresenin şeref ve haysiyeti haleldar olacağından!.. Çarşıya çıktığım zaman beni orada yakalayınız:'

İkincisi: "Beni silâhımla beraber nefy ediniz!" şeklinde şart koşar. Vâlînin memurları, Valiye gidip, bu şartları söylerler. Vâli Paşa da kabul ede

(48) Tarihçe-i Hayat Abdurrahman S: 33

(49) Merhum Abdurrahman'ın yazdığı tarihçede bu tarih sıralaması böyle olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz. Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatı S: 34)

(*) Lakin Allaha binler şükürler olsun ; "Talikat” kitabı bulundu.. ve bu fakirin tahkikıyla tab'edildi. A.B.

rek, Bediüzzaman'ı Bitlis'e nefyeder. Fakat Bitlis Valisi, cereyan eden ahvale muttali' olunca, evhamından onun Bitlis'e girmesine izin vermez. Bediüzzaman da Bitlis'ten Hizan'a geçer. Oradan da "Bulanık" tarafına geçer ve burada otuz köyün ulemasını, ilmî mübaheselerde bulunmak üzere davet eder. Hergün ayrı bir köyde, otuz gün devam eden münazaralarda ulemanın sordukları bütün suallerine doğru cevaplar verdikten sonra, oradan ayrılıp, Erciş'e gider. Erciş'den de İran tarafına gidip, orada Tâhir Paşa'nın aleyhine bir cemiyet teşkil etmye karar verir. Tahir Paşa'ya ulaşan bu haber üzerine, Bediüzzaman'ın gönlünü alarak Van'a davet eder. Bediüzzamanda bu barışmalı daveti kabul ederek tekrar Van'a avdet eder... Ve eski iki dost yine eski ilmi müsahabelerine devam ederler.

BİR-İKİ HATIRA

Burada, Bediüzzaman'ın Bulanık ve Malazgirt civarındaki ilmî münazaraları sırasında cereyan eden bir iki hatırayı nakledelim:

1- Birinci Cihan Harbi'nde muhaceretle gelip, Urfa'nın Badıllı köylerine yerleşen, Hasanan Aşiretinin ileri gelenlerinden Abdülmecid isminde bir zat, şöyle bir iki hatıra anlatmakta idi:

Molla Said-i Meşhur Malazgird'e geldiği zaman, bizim eve misafir olurdu. Ağabeyim Acem Ağayı çok severdi. O zaman kıyafeti şallı şapikli, çizmeli, hançerli, tabancalı... Ayrıca mavzeri ve çapraz fişekliği de vardı. Bazen bizim misafir odamızda sırt üstü uzanır, ağabeyimle sohbet ederdi. Bir defasında yine sırt üstü uzanmış iken, ağabeyim Acem Ağa kendisine:

- "Kurban, nedir bu kıyafet! İlminize mütenasip kisveyi neden giymiyorsunuz? Bu kıyafetiniz bir ağa, bir reisin kıyafetidir. Biz bunu size uygun görmüyoruz" demiştir. Molla Said-i Meşhur doğrularak ağabeyime:

- "Bak Acem Ağa!dedi. Ben bu keyfimi, bu kıyafetimi Van Valisi Tahir(50) Paşa'nın, bin altın ile hususi konak ve kızını teklif etmesi karşısında bile değiştirmedim" demişti.

2- Yine bir gün, bir köyde bazı hocalar kendisiyle oruç mevzuunda münazaraya kalkışmışlar, münazaradan sonra bize gelmişti. Hiddetliydi, yine sırt üstü uzanmıştı. Dedi: Acem Ağa bu popolar (51) benimle münazaraya girişiyorlar. Bunlar benim ilmimi bilmiyorlar. Vallah-il azim, ben yerden ta âsümana kadar, buğday taneleri birbirine binseler eklenseler, kaç tane edeceğini zihnimde hemen bulabilir, çıkarabilirim.

(50) N. Şahiner bu rivayeti benden işittiği halde, Tahir Paşa yerine Bitlis Valisi Ömer Paşa diye yazmış.

(51) "Popolar" kelimesi hangi lisanca ve manası ne olduğıı malumumuz değildir. A.B.

MATEMATİK MÜNAZARALARI

Bediüzzaman Hazretleri, Tahir Paşa ile barışarak tekrar Van'a avdetinde, o sıra Tahir Paşa'nın meclislerinde, sık-sık matematik ve ince zor hesap meseleleri mevzu' olmakta idi. Bu konuda da Bediüzzaman fevkalâde acib bir sürat-ı intikal ve kavrayışa malikti. Herhangi bir mes'ele medar-ı bahs olmuşsa, derhal zihnen kalemsiz hallediyordu. Hatta Cebir-mukabele ilminde kendi zihninden bir risale vücuda getirmişti.

Tâhir Paşa'nın meclisinde matematik ve hesap mes'eleleri mevz'u olduğu zaman, başkaları ve en mâhir kâtipler, kalemle, rakamla onun henüz yarısını yapmadan, Bediüzzaman zihnen halleder, ortaya kordu. Defalarca böylesi yarışmalara katılır, daima üstün gelirdi.

Bir gün Tahir Paşa'nın meclisinde şöyle bir sual mevzu oldu: Onbeş tane Müslüman ile, onbeş gayr-ı müslim farz edilerek, birbiri ardı sıra dizilince, (Yani, bir Müslûman ve bir gayri müslim şeklinde birbirlerinin arkasında dizildiğini farz edersek) onbeş defa kur'a çekilecek, her defasında kur'a daima gayr-i müslime isabet ettirilmek matlubdur. Taksimi nasıl yapılacak? Bediüzzaman:

- Bu mes'elenin yüzyirmi dört ihtimalli durumu vardır, diyerek, buna göre hemen taksimatını zihninden çözer ortaya kor. Hem der:

- Bundan daha müşkülünü ben kendim icad ederim ki: ikibin beşyüz ihtimalli durumlusunu yaparım diyerek; elli ferd Müslüman ile, elli de gayr-ı müslim farz olunan meseleyi iki saat zarfında zihninden halledip yapar ve Tahir Paşa ya bir risale (52) halinde ibraz eder.

Daha sonraları bir gün şöyle bir sual mevzu' olur: Küre-i arzın tamamı buğday(53) taneleri farzolunsa, kaç tane olur? Bunu da yine zihninden kalemsiz halledip ibraz eder.

Başka bir gün, Âdem Aleyhisselâm'dan bugüne kadar saniyenin onda biri olan âşireden ne kadar zaman geçmiştir? şeklindeki mes'eleyi de Bediüzzaman iki buçuk saatte hesaplayarak zihninden çözer.

Başka bir gün: Küre-i Arzın her noktasına yağmurun yağdığı farzedilirse, kaç damla eder? diye bir sual medar-ı bahs olur. Buna karşı Bediüzzaman der ki: O şekil değil de, belki bütün Küre-i arza bir saniyede yağan yağmurun her dört parmak yere dört damla düşerse, bu surette on sene mütemadiyen durmadan yağarsa, kalemsiz zihnimden çıkarabilirim diyerek üç saat içinde halleder.

(52) Yukarıda adı geçen cebir mukabele ilminde bir risale ile, buradaki risale her halde aynısıdır. Bu risale ile diğer hikmet ilmine dair risalesi Tahir Paşa'nın konağında bir yangın hadisesinde telef olduğıunu kaydetmiştik.

(53) Bu mes'ele Küre-i arzın sathının genişliği ile buğday tanesinin hacim itibariyle kaplayacağı yer nisbetidir. Yahutta Küre-i arzın ağırlığı ile buğday tanelerinin nispetini bulmaktır, her halde. A B.

Fakat Bediüzzaman bu dakik ve acib(54) hesapları yaptıktan sonra, bir su-i nazar neticesi olarak, Bitlis'te Şeyh Emin Efendi'nin suallerine cevaplar verdikten sonra dimağında bir rahatsızlık, bir yorgunluk görüldüğü gibi; bu defasında da şiddetli, ona benzer bir rahatsızlık arız olur. Ve uzun müddet devam eder. Bundan sonra, artık bu gibi hesap işlerine karışmaz. Bir müddet sonra lehülhamd tamamıyla şifayab olur.

(54) Gerçi bu matematiki hesaplar, bu zamanda kompütürlerin, bilgi sayarlann inkişaf ettiği bir sırada veya şimdiki insanlarca Küre-i arzın hacmi kutru sathı veya ağırlık nisbeti malum olmakla, belki garibsenecek bir mes'ele olmayabilir. Lâkin 1904'lerde henüz coğrafî bilgilerin inkişaf etmediği ve belki memleketimize henüz yeni yeni geldiği bir zamanda, bu ince matematik hesapları, bilhassa bir kaç miligram olan bir buğday tanesinin hesabını çıkararak veya onun hacminin yer isti'abını bularak

küre-i arzla olan nisbetini bulmak, hem de kalemsiz zihinden bir iki saatlik bir zaman içinde halletmek, evet, özellikle o zamanlar için acibtir ve gariptir.

166

Van Valisi Tahir Paşanın Konağı

167

SENE 1907

BEDİÜZZAMAN İSTANBUL'DA(1)

Medreset-üz-Zehra'sını, Büyük İslâm Üniversitesini vücuda getirmek, dolayısıyla sekiz senedir plan ve projesini zihninde çizdiği cihan çapındaki İslâm'a hizmet davasının bir kanadını ve hayatı boyunca kendisine gaye-i hayal ederek uğrunda çalıştığı pek büyük niyetinin bir tarafını tahakkuk ettirmek maksadı ve gayesiyle, İslâm halifesine müracaat etmek üzere İstanbul yolunu tuttu.

İstanbul'a gideceği sene, daha önce Bitlis'e tayini yapılmış dostu ve sohbet arkadaşı Tahir Paşa ile de, bu mevzuda istişare etmek ve tavsiyelerini almak için yanına gitti. Tahir Paşa, Padişah'a ve İslâm halifesi merhum Sultan Abdülhamid'e bir mektup yazarak Bediüzzaman'a verdi. Paşa mektubunda Bediüzzaman'ı padişaha tanıtıyor, yüce şanını arz ediyordu. İstanbul'a gitmişken, eskiden beri kendisinde bulunan müzmin kulunç hastalığını da tedavî etmek için, Tahir Paşa mektubunda bu hususu özellikle Padişah'a arz ediyordu. Bu mektubun yazılış tarihi 3 Teşrin-i Sani 1323 Rumi-16 Kasım 1907 Miladi idi.

Mektubun metni aynen şöyledir:

"Ma'ruz-u çâkeranemdir.

Kürdistan Uleması beyninde harika-i zekâ ile meşhur Molla Said Efendi muhtac-ı tedavi olduğundan, şefkat ve merhamet-i Hazret-i Hilafet-penahiye iltica ederek, bu kere ol cânib-i âliye azimet eylemiştir. Mumaileyh bu havalide ilimce umumun merci'-i hall-i müşkülatı olduğu halde, yine kendisini talebeden sayarak kıyafetini değiştirmeye şimdiye kadar muvafakat etmemiştir. Kendisi Veli-ni'met-i a'zam efendimiz hazretlerine hakikaten sadık ve halis bir duacı olmakla beraber, fıtraten edip ve kanaatkâr ve fikr-i çâkeranemce şimdiye kadar Der-saadete gitmek bahtiyarlığına nail olan Kürd Uleması içinde, gerek ahlâk-ı hasene, gerek Zat-ı Hazret-i Hilâfet-penahîye sadakat ve ubudiyetçe en ziyade şâyân-ı atıfet bir zat-ı diya

(1) "Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi"de, Tarihçi Cemal Kutay'a dayanılarak Bediüzzaman'ın Istanbul'a ilk gidişini 1896 ve 1899 diye kaydetmiş ve bu nakille ilgili bazı şeyler yazmışsa da, doğru değildir. Bediüzzaman hakkında yazılmış bütün tarihçeler onun o devirlerde yalnız iki defa Hürriyet devrinde medresesi için, bir defa da esaret dönüşünde İstanbul'a gittiğini yazarlar. Bediüzzaman hakkında durup durup hayal ve tahminlerle bir şeyler yazan Cemal Kutay gibi kimselerin vesikası ve senedi olmayan beyanları Bediüzzaman'ın hayatında yeri yoktur.

Bediüzzaman lstanbul'a bu ilk gidiş tarihini "Hürriyetten altı ay evvel. Hürriyet'ten bir sene evvel" şeklinde bizzat kaydeder, ki 1907 tarihidir. Tâlebesi Şamlı Hafız Tevfik ise, 1324 Rumi 1908 Miladi olarak bu tarihi vennektedir. Faraza bu tarih hicri olursa 1906 olur.1896 veya 1899'da ilk ve birinci

lstanbul'a gittiğine dair hiç bir delil ve emare yoktur. Hem bu ikinci tarihte Bediüzzaman'ın Van'a gelişinin henüz ilk ikinci senesidir.1896 tarihi ise, Ûstad'ın Mardin-Ceziresinde Mustafa Paşa ile geçirdiği hadiseler tarihidir.A.B.

168

net-şiar olmasına nazaran, mumaileyhin emr-i tedavî hususunda mazhar-ı teshilat ve nâil-i iltifat-ı mahsusa olması, umum Kürdistan talebesi hakkında ilel-ebed unutulmaz bir inayet-i a'lul-a'l-ı hazret-i padişahî telâkki olunacağının arzına cür'et kılındı. Bu babta ve her halde emir ve ferman hazret-i men-lehül-emrindir.

3/Teşrin-i Sani/323 Bitlis Valisi Tahir. Mühür ve İmza"

Tahir Paşa'nın mektubundaki padişaha karşı mu'tad olan mübalağalı tabirleri, bir vâlînin o zaman padişahına karşı kullanması icab eden tabirlerdir ve ona aittir.

İşte Bediüzzaman, Tahir Paşa'nın bu mektubunu ve tavsiyelerinide alarak, aynı sene içinde İstanbul yoluna revan oldu. O zamana göre, en uygun ve kısa yol, her halde Karadeniz sahillerine inip vapurla İstanbul'a gitmekti. Kuvvetli tahminlere göre Bediüzzaman da bu yolu seçmiştir.(2) Van, Erzurum, Trabzon.. veya Bitlis, Muş, Erzurum, Trabzon.. ve vapurla

İstanbul şeklinde bir yolculuk tahakkuk etmiş olacaktı.Diğer bazı rivayetlerin işaratlerine göre ise:Van,Bitlis,Muş,Erzincan,Kayseri ve bu güzergah hattı ile de olmuş olabilirdi.

(2) Kayserili Ali Mutlu yaşlı bir çok Kayserililerden duymuş ki Hazret-i Üstad Van'dan lstanbul`a gidiş gelişlerinin bir seferinde Kayseri'den geçtigini ve bir kaç gün Kayseri'nin eski Belediye Binası civarında bir yerde kaldıgını söylemişlerdir. O sefer bu da olabilir.Nitekim , Kayserili İbrahim Kazazoğlu hatırıtında Bediüzzamanın meşrutiyet yıllarında iki defa Kayseriye geldigini ve meşrutiyet Hürriyet hakkına, Kayserinin şimdiki vilayet konağı önünde yapılan mitingde Kendisinin de konuşma yaptığını kaydetmektedir (Bkz.son şahitler -4 Sh.348)

169

Bu yolculuğun, gün olarak ne zaman başladığı ve İstanbul'a hangi gün ve ayda muvasalat edildiği hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Ancak yukarıda zikri geçen Tahir Paşa'nın mektubunun yazılış tarihi 16 kasım 1907 olmasına nazaran, bu mektubun yazılmasının hemen akabinde yolculuğa çıkıp çıkmadığı, yahut yavaş, yavaş dolaşa dolaşa sefer ettiği hakkında da bir bilgi yoktur.

N.Şahiner, Bediüzzaman'ın İstanbul'a varışını "Kasım ayı sonunda" şeklindeki tesbiti tahminden başka birşey değildir. Zira o zamanki şartlar içinde, Bitlis'ten İstanbul'a varışı 14 gün içinde kesinlikle mümkin değildir. En azından Tahir Paşa'nın mektubunun yazılış tarihi olan 16 Kasım 1907'de hemen yola çıkmış olsa, yolculuk bir ay sûrmüş olacaktır ki, kasım ayı sonları değil, aralık ayı ortaları olabilir.

Bediüzzaman Hazretleri 1948'de Afyon mahkemesine karşı müdafaatında bir münasebetle şöyle der:

"...Bundan kırk sene evvel ve Hürriyetten bir sene evvel İstanbul'a geldim..."(3) Bu beyana göre Bediüzzaman Hazretleri İkinci Meşrutiyet'in ilânı olan 24 Temmuz 1908'den bir sene evvel değil, belki Hürriyet'in ilânından sonra, 17 Aralık 1908'de kurulan hürriyetçilerin hükümetinden bir sene evvel

İstanbul'a gelmişse, 1908 yılı başlarında gelmiş oluyordu. Bu hususu te'yid eden Şua'lardaki şu kayıd da aynı tarihi gösteriyor, şöyle ki:

"...1322-1906 ederek, Risale-i Nur müellifinin doğrudan doğruya Ulum-u aliyyeden başını kaldırıp, Hikmet-i Kur'aniyeye muteveccih olarak Hâdim-ul Kur'an vaziyetini aldığı tarihtir ki, bir sene sonra İstanbul'a gitmiş, manevi mücahedesine başlamış...(4)"

İşte bu iki vesika ile, Tahir Paşa'nın mektubunun yazılış tarihinin ışığı altında denilebilir ki; Bediüzzaman'ın İstanbul'a varışı 1907'nin aralık ayı sonu veya 1908'in ocak ayı başında gerçekleşmiştir denilebilir.

BEDİÜZZAMAN'IN İSTANBUL'A AYAK BASIŞI

Bediüzzaman'ın İstanbul'da görünmesini, İctihad kütübhanesi sahibi Kürdî zade Ahmet Râmiz'in, bilâhare Bediüzzaman'ın 31 Mart Vak'asıyla başlayan Divan-ı Harb'teki müdafaatını bir kitab halinde neşrettiği zaman, mukaddemesinde yazdığı şu yazısı onu çok güzel tasvir etmektedir:

"1323 Senesi(5) zarfında idi ki, Şarkın yalçın, sarp, ahenîn maveray-i şevahik-i cibalinden tulu' etmiş Said-i Kürdî isminde nevadir-i hilkatten ma'

(3) Şualar, Envar Neşriyat, S: 322

(4) Şualar S: 663 ... Malumdur ki, Rumi takvimin yıl başısı, Rumi Mart'ın başıdır. Miladi ile Rumi'nin yıl başları arasında iki küsûr ay fark vardır. Hicri takvim daha değişiktir. Bu durumda tam olarak 1322 Rumi karşılığı 1906 eder. Bir sene sonrası ise ,1907' olur.

(5) "1323 senesi zarfında idi ki"tabirinden, henüz sene tamamlanmadığı anlaşılmaktadır. Zira Rumi takvimi yıl başısı, Ruini Mart'tır. Üstad'ın İstanbul'a varşı ise, aralık ayı sonu veya ocak ayı başı olmasından, henüz Rumi senenin tamamlanmasına ikibuçuk ay kadar vardır.

dud bir ateşpare-i zeka'nın İstanbul âfakında rü'yet edildiği haberi etrafa aksetmiş ve fıtraten mütecessis olan ba'zı kimseler, o harika-i fıtratı peyapey gördükçe, mader-i hilkatin hazain-i la-tefnasındaki sahaveti bir türlü hazmedemeyenler, Kürdistan kıyafetinde, o şal ve şalvar altında, öyle bir kânun-u dehanın ihtifa edebileceğini bir türlü anlayamıyarak; bir kısım adamlar ona,

"Mecnun" demişlerdi. Said-i Kürdi, fi-lvaki' ifrat-ı zekâ itibariyle hudud-u cununda idi. Fakat, öyle bir cünun ki: "Onun ulvî ruh ve kemal-i aklına işarettir" diye bir zat şu mısralarında tercüman-ı zişanı olmuştur:

Cünûn başımda yanar, ateş-i maâlîdir,

Cünûn başımda benim bir zekây-i âlidir.

Benim cununuma rehber ziyâ-yı ulviyyet,

Benim cununumu bekler azim bir niyet...

Evet Said-i Kürdi İstanbul'a şûrezar Vilâyât-ı Şarkiye'nin maarifsizlikle öldürülmek istenilen, Yıldız siyasetlerine istikamet vermek azmiyle gelmişti. Daha İstanbul'a gelmeden Van'dan,Bitlis'ten,

Mardin'den defatla nefy olunmasından, İstanbul'a gelmesiyle beraber(Merhum) Sultan Abdülhamid tarafından suret-i ciddiyede tarassut altına aldırıldı. Birkaç kere tevkif edildi. Nihayet bir gün geldi, Said-i Kûrdî'yi Üsküdar'a Toptaşı'na yolladılar. Çünki, hapishanede ikaz edilecek kimseler bulunmak muhtemeldi. Tımarhaneden iki de bir, çıkartılıyor; maaş, rütbe tebşir ediliyor... Hazret-i Said: "Ben memleketimde mektep-medrese açtırmak üzere geldim, başka bir dileğim yoktur. Bunu isterim, başka bir şey istemem", diyordu... Ta'bir-i aherle Bediüzzaman iki şey istiyordu. Vilâyât-ı Şarkiye'nin her tarafında mektepler, medreseler açtırmak istiyor ve başka bir şey almamak istiyordu...

Arş-ı kanaat oldu behişt-i gına bize

Biz etmeyiz zemin-i müdaraya ol emin,

Mansıbların, makamların en bülendidir,

Hizmet-i iman ile âsayiş ve saâdeti temin...

Şehzadebaşı'nda şemâtetle konferans verildiği gece, kemal-i mehabetle sahneye çıkıp irad ettiği nutk-u beliğ-i bitarafane, Said'in ihata-i ilmiyesi kadar hamaset ve fedakârlıkta da ileri olduğunu teyid eder. Gerek o gece, gerek menhus Otuzbir Mart'ta cihan-değer nasihatlariyle ortaya atılan hoca-i dânâya; böyle tehlikeli bir anda vücud-u kıymetdarının sıyaneti, nefeanlil- umum elzem olduğu halde.. ve ihtar edildiği zaman: "En büyük ders, doğruluk yolunda ölümünü istihkar dersi vermektir..."

171

"Yerinde ölmek için bu hayat lâzımdır" fikrine karşı da:

Âşinayız,bize bigânedir endişe-i mevt.

Adl u Hak uğruna nezreylemişiz cânımızı.

Olur bize âb-ı havat, ateş-i seyyâl-i memat. mısrâı ile mukabele ederdi.

Said-i hûşyârın safvet-i ruhunu, besalet ve şecaatini ,fedakârlığındaki nihayetsizliğini anlamak ve ona bağlanmak için lisan-ı hamasetinden bu mezkûr mısrâı dinlemek kifâyet eder.

Bediüzzaman'a, zürafâdan biri bir gün, irfaniyle mütenasip bir esvab iktisası lüzumundan bahseder. Müşarün-ileyh de: "Siz Avusturya'ya güya boykot yapıyorsunuz, hem de onun yolladığı kalpakları giyiyorsunuz. Ben ise, bûtün Avrupa'ya boykot yapıyorum (Haşiye) onun için yalnız memleketimin maddî ve ma'nevî mamulâtını giyiyorum" buyurmuştur.

El-yevm Said-i Kûrdî memleketine döndü. Karışmış İstanbul'un havâ-yı gıll u gışından ve tezviratından ve bedraka-i efkâr olmak lâzım gelen gazetecilerin bazılarının bütün fenalıklara bâdî ve bütün felâketlerin müvellidi olduklarını görerek, bu derece açık cinayetlere tahammül edemiyerek, me'yus ve müteessir vahşetzâr, fakat mûnis, vefakâr ve nâmusperver olan dağlarına döndü. İsabet etti. Kim bilir belki en büyük icraatından biride budur."

İSTANBULDAKİ İLK GÜNLERİ VE

ABDÜLMECİDİN İFADESİ

Bediüzzaman'ın küçük kardeşi Molla Abdülmecid efendi Üstadın İstanbul'a ilk gidişi ile ilgili, kendi hatıra defterinde şunları yazmıştır: "Mütecahilen (yani bilmemezlikten gelerek) iki ay Ferik Ahmed Paşa'nın 5 evinde kalmıştır. Ondan sonra Şekerci Han'ında kendine bir oda buldu...(6)"

Haşiye : Otuz sene cebr u işkenceler altında sıkıştırıldığı halde, hiç bir defa Avrupa şapkasını başına koymadı. S.NURSÎ

(*) Divan-ı Harb-i örfi ve Said-i Kürdi Ahmed ramiz İstanbul 1990?

(**) Araştırmacı-yazar Ahmed Nezih Gali Tekin Bey, bu husustaki araştırmasında: 1325 Hicri yılı salnamesinde, sadece Bab-ı valay-ı seraskerî, bölümünde 10 tane Ferik Ahmed Paşa var.. 9 tanesi iki isimli (Ahmed Hilmi, ... Şükri , ... Nazım ve sr. gibi) tek isimli Ahmed Paşanın görevi : Fişekhane memuru ve Muhimmat-ı Harbiye reisi ve Sanai Alayı Kumadanı, Yaveran-ı Fahrî-i Hazret-ı Şehriyarî olarak görünüyor. Bir de bilahere "Kürt Teavün Cemiyetinde kurucu olarak bulunmuş İsmail Paşazade Müşir Ahmed Paşa vardır. İhtimal ki Hz. Üstad bu Paşaya misafir olmuştur.

Hatıra defteri Abdülmecid, S: 4

İKİNCİ BİR HATIRA

8.9.1995 Cuma günü Viyanada dinlediğimiz aslen Tillolu, Fakirullah Hz.leri sülalesinden olup, halen Avusturya Viyana İslam Merkezi Camiinde imamlık yapan Mahzun Aydın Hoca Efendi dedi ki; " Ben, meşhur ulemadan İstanbullu Ali-i Üsküdarî Efendiden bizzat duydum ki, dedi: "Bediüzzaman İstanbula gelip Padişah 2. Abdülhamitle görüşme talebinde bulunduğu zaman Mabeyn hükümeti adeta telaşa kapıldı." Acaba Bediüzzaman Said-i Kürdî Osmanlı devletinden Kürdistanı ayırmak mı istiyor.ilh. diye şayialar oldu.”

KÜRDİ ÜNVANINI ALMASI

Üstad Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'a varmasıyla birlikte, ünvanını "Said-i Kürdî" şeklinde ilân etti. Bu tarihten ta 1926 senesine kadar da bu ünvanı kullandı. Başka ne olmalı idi ki!?.. Şimdi bile mecmu-u nüfusu i'tibariyle bir vilâyet kadar olmayan Lazların yaşadıkları bölgeye, o zamanlar gayet rahatlıkla, "Lazistan" denildiği gibi, Kürtlerin yaşadıkları Şark vilâyetlerine de yine o zaman, "Kürdistan" denilmesinde hiç bir mahzur mülâhaza edilmemekte idi. Dolayısıyla bu bölgenin insanlarını temsilen hilâfet makamına müracaat için giden bir insanın, herhalde kendisine "Kürdî" lâkabını vermesi kadar normal bir şey olmazdı. Hatta değil 1908'lerde 1918'ler ve sonrasında, İttihat-Terakki hükümetlerinin sonlarında bile, millet meclisinde "Lazistan mebusu Sudi Bey, yine Lazistan mebu'su Ziya Efendi (Bak: Son Devrin

İslam Akademisi Dar-ül Hikmet-il İslâmiye Sadık Albayrak S: 29-55) gibi rahatlıkla Lazistan olarak coğrafî bölgeye verilen isimden kuşkulanan kimse olmuyordu. Hatta cumhuriyetin ilk dönemlerinde 1926 yılına kadar yine Lazistan ve Kürdistan(7) ta'birleri çok rahatlıkla kullanılmakta idi. Böylece Kürdistan tabirinden hiç bir mahzurun mulahazası söz konusu değildi. Dolayısıyla Kürdî lakabı gayet normal bir şeydi. Gerçi İttihad Terakkî'nin Jön Türkleri veya ırkçı milliyetçiler, tarafından ta o zamanlar gizli bir kararla "Kürdistan" tabiri yerine, Vilâyât-ı Şarkiye şeklinde değiştirilmesi olmuşsa da, lâkin

herkesin dilinde, hatta resmî hükümet yazışmalarında da "Kürdistan" tabiri tedavülde devam etmekteydi.

Nitekim, Hz. Üsta Bediüzzaman 1922 Kasımında İstanbuldan Ankaraya geldiği ve BMM. sini ziyaret ettiği zaman, Meclis zabıt ceridesi 9 teşrin-i sani 1338 (1922) 135. içtima tutanağında bile Üstadın aynı ünvan ile hoşamedi merasimi yapıldığı gibi; M.Kemal Paşa kendisini üçyüzlira maaşla Kürdistan umumi vaizliğini teklif etmişti.

(7) Bir misal vermek gerekirse yalnız 1923 senesi, nisan onbeşinde "Meclis zabıt ceridesi C: 27,196. ictima' tutanağında iki defa Lazistan tabiri geçmektedir.

173

Ayrıca, BMM. si gizli celse zabıtaları Cilt: 3.sahife 55/2. baskı tutanağında kayıdlı; Mustafa Kemal Paşanın Elcezire Cephesi Kumandanı Mirliva Nihad Paşaya gönderdiği Tebliğnamesinde Kürt milleti ve Kürdistandan gayet rahatlıkla söz etmektedir.

İşte Bediüzzaman Hazretleri hiç bir ırkî tefrika niyyeti taşımadan, zaman ve mekânca da normal karşılanan o ta'biri rahatlıkla kullanmıştır. Bunun sebebi ise, Padişah'ın, bilâhare de İttihad-Terakki hükümetinin nazar - ı dikkatini Şark vilayetlerindeki, perişanlık ve cehalet içinde biribirini kırmakta olan milletin hali üzerine çekmenin ve ona dair teşhis koyup reçetesini yazdığı ve o reçeteye göre ilaçları padişahın ve hükümetin desteğiyle te'min etmenin hikmet ve gayesini taşıyordu. Bundan dolayı üstad Bediüzzaman eski kitap ve makalelerinde o unvanı hep kullanmaktaydı.

Bediüzzamandan başka İslam tarihinde meşhur Ulema, Meşayih ve Evliyadan bir çoğ'u da bu ünvanı kullanmışlardır. Şimdi aşağıda ünvanlarını kaydedeceğimiz "Kürdi" lakabıyla meşhur zatlar olduğu gibi, Arabî, Türkmenî, Özbekî, Gürcî ve Türkî" ünvanlarını kullananlar da çok görülmüştür.

İşte nümûneler:

Keşf-ez-Zunûn kitabının zeyli, iki cildlik "Hediyet-ül Arifın"in ahirinde isimler cedvelinde İslâm müellifleri arasında yedi tane zatın "Kürdî" lâkabıyla ma'ruf ve meşhur olduklarını görmekteyiz. "Kürdi" lâkabını taşıyanlar olduğu gibi, Arabîler, Türkîler, Gürciler, Farisîler, Türkmenîler, Özbekîler şeklinde ma'ruf ve meşhur zatlar da çoktur. Merak edenler "Hediyetül Arifin fi Esmail Müellifin" kitabının isimler cedveline bakabilirler. Nümunelik birkaç isim verelim: Mesela; Türkî ve Türkmenî ve Özbekî lâkabını kullananlardan bazıları:

Hediyet-ül Arifın fi Esma-il Müellifın C.5

Sayfa

1- Süleyman Endkanî Özbekİ (Müstakim Özbekî) 77

2- Osman bin et Türkmenî 120

3-Enis-i Türkî 126

4-Ali bin Osman-ı Türkmenî 135

Cilt 5

5- Mecdu-ddin bin Muhammed bin Osman-EtTürkî 2

6- Muğlatan Bin Kılıç-Et-Türkî 8

7- Muhammed bin Ahmed bin Osman bin Kaymaz Et Türki-Ezzehebî 10

8-MuhammedbinAbdullah Hayalî-EtTürkî 35

9- Muhammed Muaviye bin Mahmud-EtTürkî Et-Tunüsi 62

İşte nümûnelik cedvelde görüldüğü gibi ekseriyet-i mutlâka ile İslâm müellifleri köyü ile, kasabası ile maruf ve meşhur olanların arasında, böyle milletinin adiyle de ma'ruf ve meşhur zatlar da vardır. Meşayih-i Sofiye ve Fukaha-yı Şeriat arasında dahi çokca görülmüş, hiç bir mahzurla da karşılanmamıştır. Yukarıda bahsi geçen "Kürdî" lâkabını kullanan zatların adları ise şöyledir:

174

Hediyet-ül Arifin f•ı Esma-il Mûellifin C: 5

Sayfa

1- Reşid bin Muhmud-el Kürdî 45

2- İlyas bin İbrahim-el Kürdî 46

3- Hasan bin Adiy Tâc-ül Arifin-El Kürdi 56

4- Ömer bin Eyyûp Celal-el-Kûrdî 145

5- Kasım bin Muhammed-el Kürdî 154

Cilt: 6

6- Murtaza bin Mustafa-el Emir-ül Kürdî 73

7- Yusuf bin Hüseyyin-el Kürdî 96

Keza Mu'cem-ül Buldan kitabı cild. 4, sahife: 450'de meşhur muhaddis, ' hafız Tahir el Makdisînin bir hadis hocası ve üstadı, Şeyh Ebul Hasan Ali ibn-ül Hüseyin bin Abdullah el Kürdî" olduğunu yazar.

Yine Mevlânâ Câmî'nin "Nefehat-ul Üns" kitabı sahife: 652'de Evliya arasında bu lâkabla meşhur "Şeyh Ali-i Kürdi"nin ahvalinden bahseder. Aynı kitab sahife: 525'de Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin Mesnevisi'ni kaydeden Hüsameddin Çelebi'nin aslımn kûrd olduğunu kaydeder. Keza Molla Ali-ül-Kari'nin "El-Esrarül-merfuâ" adlı kitabının 64. sayfasında; muhaddislerin şeyhi sayılan Hafız Ebul-Fadl Zeyneddin-i İrakî'nin Kürd olduğunu kaydeder.

Keza İmam-ı Şa'rani'nin "Tabakat-ül Kübra" isimli kitabının cilt 1, Şeyh sahife.128'de " Mâcid-ül Kürdi"den bahseder. Keza, aynı kitap

Cilt 2 Sayfa 2'de: Şeyh Hıdır-el Kürdî

Cilt 2 Sayfa 76'da: Şeyh Şeref-ül-Kürdî

Cilt 2 Sayfa 76'da Şeyh Ömer-el-Kûrdî

şeklinde kaydeder.

Ve daha bunlar gibi muhaddislerden, fukahadan, sofilerden bu lâkabla iştihar etmiş çok zatlar var olduklarını göstermek mümkündir. Bu lâkabla olduğu gibi, -tekrar ediyorum-, Arabi, Farisi, Rumî, Hindî, Türkî gibi, mensup oldukları milletlerin adlarıyla da şöhret bulan zatlar çoklukla görülmüş. Amma hiç kimsenin aklına ırkî bir taassub gelmemiştir. Hatta Mısır diyarında Nakş-ı Bendî Tarikatının mümessili ve "Tenvir-ül Kulûb" kitabının müellifi olan zat, Şeyh Muhammed Emin-el Kürdi lâkabıyla meşhurdur. Halen Ezher Üniversitesi camiasında bu zatın iki profesör oğlunun lâkabları da aynıdır.

175

Ayrıca 1975-1980 tarihleri arasında Mekke Belediye Reisliğini yapan zatın ismi, Taha EIKürdi idi.. Ve hakeza... Hem bütün bu nümunelerin başında Ümmetin bir çok büyük uleması Peygamberimiz Efendimizi (A.S.M.) "Muhammed-i Arabi (A.S.M.)" şeklinde tavsif etmeleri vardır. Muhviddin-i Arabî zaten meşhurdur.

SADEDE DÖNÜYORUZ

Bediüzzaman Said-i Kürdî (*) Hazretlerinin İstanbul'a gelişiyle birlikte gelişen hadiseleri takib edelim:

Bediüzzaman İstanbula ilk geldiği günler hususunda, bilâhare mabeynin emriyle hapishaneye atıldığı zaman, padişah tarafından gönderilen zabtiye nazırı Şefik Paşa ile yaptığı konuşmasında, İstanbul'da geçen hayatının bir haritasını kendisi çizmektedir, şöyle demiştir:

Ve son olarakta: Osmanlıların ta ilk başlarında, Sultan Orhan zamanında, meşhur Davud-u Kayserinin vefatı üzerine "İZNİK" medresesine bizzat Sultan Orhan tarafından müderris ta'yin edilen TACED DİN-El Kürdi isminde, şöhreti afakı tutmuş bir alim vardı. Bu zat, iki kızından birisini meşhur Edebâlîye, diğerini ise Hayreddin kadîye -ki bu zat bilahere vezirliğe yükselerek kendisine Hayreddin paşa dendi- tezvicetti.

(Bkz: Eşşakaik-un Nu'maniyeFi ülemaid-Devleti-l Osmaniye-Taşköprüçade. Sh.9)

"Sigara kağıdı kadar ince ve "Nizam" namiyle bir perdeyi bu kadar feveran-ı efkâr ve hissiyata karşı, herkesin üstüne örtmüşsünüz. Herkes, altında sizin tazyikatınızla meyyit-i müteharrik gibi inliyor. Ben acemiydim, altına girmedim, üstüne düştüm. Sûret-i telebbüsüm gibi ahlâkım da sakil idi. Bir kere Mabeynde yırtıldı. Şişli'de bir (.....)in evine düştüm, orada da yırtıldı. Şekerci Hanı'na düştûm. Orada da yırtıldı. Tımarhaneye düştüm. Şimdi de Tarassuthaneye düştüm...(8) "

İşte, yukarıda kaydedilen Molla Abdülmecid'in tesbiti ve Bediüzzaman'ın kendisinin çizdiği bu haritanın ışığında onun İstanbul'a gelişi ve sonrası için, şu aşağıdaki fezlekede gösterildiği tarzda gelişmiştir denilebilir. Şöyle ki:

Evvela: İstanbula ilk geldiğinde iki ay Ferik Ahmet Paşa'nın evinde kalması, ve Van'da te'sisini plânladığı medresesine padişah ve hükûmetçe

(*) Hz. Üstadın bu dönem hayatında onun isim ve ünvanı < Said-i Kürdî > olarak meşhur olduğundan, biz bu döneme mahsus olarak aynı ünvanı bazen kullanacağız.Yalnış anlaşılmasın . A.B.

(**) Kaynağın aslında “bir ermeninin evine düştüm” şeklindedir. Oysa, herhalde Van’da iken tanıdığı bir kimsdir. A.B.

(8) Asar-ı Bediiye S: 331

yardım ve destek yapılmasını isteyen dilekçesini Mabeyn-i Hümayun'a (Yâni şimdiki tabirle bir nevi padişahın özel kalem müdürlüğüne) vermesi.. ve mabeynde, anlaşılan bir münakaşa, bir dilleşme hadisesi ile karşılaşan Bediüzzaman, bu defa Şişli'de bir evde kalmaya başlaması..Burada dahi bazı paşalarla bir münakaşa hadisesi.. ve bilâhare Şekerci Han'ında bir odaya yerleşmesi.. Ve bu odanın kapısına astığı levha ile bütün ilim âlemine meydan okuyarak herkesi münazaraya davet etmesi hadisesi üzerine; Yıldız'ın etrafını sarmış bazı paşalar tarafından Sultan Abdülhamid iğfal edilerek Bediüzzaman'ın akıl hastahanesine sevki.. ve fakat doktorların, tam aksine onun kemal-i akıl ve irfanına dair verdikleri raporları.. Ve bu defa vesvese ve telâşa düşen aynı kadronun tertibiyle, hapishanede tarassut altına alınma hadisesi şeklinde cereyan etmiştir.

Şimdi bu fezlekenin vesikalarının ışığı altında, hadiselerin inkişaf şeklini ve cereyan tarzını; ve bazılarınca mesnedsiz olarak iddia edildiği şekilde, Bediüzzaman'ın Sultan Abdülhamid'le görüşme imkanını bulup bulmadığını tesbit etmeye çalışacağız:

Evet, Bediüzzaman Hazretleri manen umum Şark vilayetlerini, belki de bir cihette İslâm Âlemini temsilen padişahın ve Hükûmetinin, onun Medreset-üz Zehra'sına el atıp, inşaasına maddi destek olmaları maksadıyla İstanbul ve hükûmetin nazar-ı dikkatini çekmek ve Şark'ın perişan kılık ve kıyafeti altında ilim ve irfan istidadının yattığını da göstermek için, kendi mahalli kıyafeti olan Şal-şapik ve kamasıyla Istanbul'a geldi.

Az üstte vesikaları geçtiği üzere, evvela iki ay Ferik Ahmet Paşa'nın evinde kaldı. Burada iken Padişah'la görüşme imkânlarını araştırmakta iken, kendisine bu hususta yardımcı olanların delâletiyle, Padişah'a arzetmek üzere bir dilekçe yazdırarak mabeyn-i Hümayun'a bizzat götürüp verdi.

Mabeyn-i Hümayun, gerçi bir özel kalem müdürlüğü şeklinde bir mana idi. Fakat büyük bir padişaha lâyık ve münasib olarak, onun en mukarreblerinin ikamet ettikleri ve padişahın emir ve fermanlarının icra edildiği, Vali ve paşaların devlet işleri için müracaat ettikleri bir makam idi.

İşte, Bediüzzaman dilekçesini götürüp bu makama verdi. Dilekçeyi alan Mabeyn'deki paşalar, nasıl bir tavır ile karşıladıkları ve ne derece önem verdikleri bilinmemektedir. Ancak Bediüzzaman'ın bilâhare tarassudhanede Zabtiye nazırı Şefik Paşa ile karşılıklı konuşmalarından anlaşıldığına göre; onun derin, hikmetli ve isabetli ve Osmanlı Devletinin istikbaline pek büyük menfaati olacak olan dilekçesindeki düşünce ve isteklerinin müsbet bir tavır içinde karşılanmadığı, belki ehemmiyetsiz görülerek nazar-ı itibare alınmadığıdır. Bediüzzaman ise, makamın merasim ve adabını bilmediğinden, gayet serbestçe dilekçesindeki fikriyatını ve esbab-ı mucibe

lerini anlatmaya başlamış olması neticesinde, tartışmalar vuku' bulduğu sezilmektedir.

Bediüzzaman, bu ilk müracaatının böyle semeresiz kalmasından sonra, bir müddet Şişli tarafında bir evde kalır. Bu arada yine düşüncelerinin tahakkuku için çalışmalarına devam eder. Amma bunun nasıl

bir çalışma olduğu bilinmemekle birlikte, her halde Mabeyn'in nazar-ı dikkatini celbe medar bir hareket olmuş olacak ki; bazı paşalar yanına gidip konuşmuşlar ve her halde burada da bazı münakaşalar vuku' bulmuştur. Bediüzzaman, pervasız, mümaşatsız, kimseye temellük etmeden fikriyatını açık, serbest ve hürriyet içinde müdafaa etmiş olacak ki, mealen diyor: "Sişli'de bir .Ermeni'nin evine düştüm. Orada da nizam denilen şey yırtıldı..:'

ŞEKERCİ HAN'INDA HARİKA İLÂN

Şişli'deki münakaşa hadisesinden sonra, Bediüzzaman Said-i Kürdî Padişahın ve hükûmetin, ulema ve mekteb ehlinin nazar-ı dikkatini çekmek için Şekerci Hanı'nda(9) bir oda bularak, bütün ulema ve talebeleri, politikacı ve askerleri münazaraya davet etti. Bu meselenin burasını kardeşi Molla Abdülmecid Efendi'ye bırakıyoruz:

"Hazret-i Üstad Ferik Ahmet Paşa'nın evinde mütecahilen (bilmezlikten gelerek) bir müddet kaldıktan sonra, Şekerci Hanı'na gider, orada ikamet etmeye başlar. Orada odasının kapısına şöyle bir ilân asar:

"Mektep, medrese mensuplarından ve feylesoflardan, dinsiz ve dindarlardan her kimin bir suali varsa, hangi ilimden ve fenden olursa olsun, benden sorabilir. Sizden sual, benden cevab... Fakat ben hiç kimseye sual sormam "

"Bu acib ilân üzerine Bediüzzaman, İstanbul uleması ve talebelerinin istila ve hücumuna uğradı. Fakat o, sorulan hiç bir suali cevabsız bırakmadı. Günlerce, haftalarca başarıyla devam eden bu yüce imtihan neticesinde...(10) "

İşte Molla Abdülmecid'in ve diğer bütün tarihçe kitaplarının yazdıkları bu harika, acib ilân üzerine İstanbul'un nazar-ı dikkati hayret ve takdir

(9) Şekerci Hanı hakkında N.Şahinerin "Fatih Camii yakınında, Islambol caddesindeki Malta çarşısında yüz adet kadar odası vardır. Ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı belli degildir" tesbitine mugayir olarak; Ahmed Bedevi Kuran'ın "Jön Türkler ve İnkılab tarihimiz" S: 227'de; ve Ali Rıza Sağman'ın "Mevlid Nasıl okunur" kitabının mukaddimesinde bu hanın, Çemberlitaş civannda olduğunu yazarlar. Fakat bu konuda kesin tesbitler yapan, araştırmacı yazar İzmitli Ahmet Nezih Galî Tekin kardeşim ise, "Şekerçi Hanı" nın Fatih semtinde olduğu kesindir" diyor. A.B.

(10) Hatıra defteri Abdülmecid, S:16

le Bediüzzaman'ın üzerine celb oldu. Artık herkesin dilinde büyük bir haber olarak "Bediüzzaman Said-i Kürdî her suale cevab veriyor" şeklinde cereyan ediyordu. Tabiî Mabeyn de onun her hal ve hareketini ta'kibden geridurmuyordu. Neticede bir plân düşündüler: "Böyle herşeyi bilen, her suale cevab veren delidir" diye Bedıüzzaman'ın üzerinden takdir ve hayret nazarlarını gidermek için akıl hastahanesine sevke karar verdiler.

"Mevlid Nasıl okunur ve Mevlûdhanlar" kitabının müellifi Hafız Ali Rıza Sağman Efendi, bu hadise ile ilgili bir hatırasını şöyle anlatır:

"1907 kışı idi sanıyorum, İstanbul'un ilmî mahfellerinde, hele medrese bucaklarında birden bire ma'nalı bir fısıltı, ilgilendirici bir dedikodu elektrik hızı ile ağızlara yayıldı, kulakları doldurdu:

"Kürdistan'dan bir adam gelmiş, yaşça çok genç olduğu halde, ilimce kendisine çıkan yokmuş. Bu yaşta bu kadar geniş ilim, ancak "Vehbî" (Allah vergisi) olabilirmiş. Bu zatın kılığı, kıyafeti de dikkat ve hayret çekici imiş. Kendisini görenler, "hammal" zannediyormuş. Çünki çenesinde sakal, başında sarık, sırtında cübbe, ayaklarında şalvar yokmuş. Bu adam bir harika imiş. Adı, "Said" lâkabı "Bediüzzaman" imiş..."

O tarihte biz çocuktuk. Hakkında tılsımlı haberler duyduğumuz bu zatı görmek sevdasının zebunu olduk. Fakat işittik ki, hâinler bu zatı göz hapsine almışlar. Her yerde serbest gezemiyormuş. Çemberlitaş tarafında bir han odasında oturuyormuş, falan..."

Meşrutiyet'ten sonra, bu zatı görmek, konferanslarını dinlemek nasib oldu. Birinci Cihan Harbi'nden evvel kendisinin elini öpmek de müyesser oldu.(11)

İşte Bediüzzaman, Nâdire-i cihan, Allame-i Devran; basit düşünen Mabeynin basit bir planının kurbanı olarak emraz-ı akliyede (Akıl hastahane

(11) Ali Rıza Sağman,aynı kitabında şöyle devam ediyor:"Ne garip tecellidir ki, bu kadar alim, bu kadar dürüst, bu derece mü'min ve bu nisbette dine, millete ve vatana âşık olan bu zat, o tarihten bu güne kadar bu cennet yurtta ferah bir nefes alamadı. Hangi hükümet iş başına geçtiyse, ilk yumruğıınu bu büyük başa vurdu. Fakat iyice anlamış olduk ki, o yumruklar o başa değil, parçalanmaz taşa vurulmuştur. Bediüzzaman hâlâ yaşıyor. Allah vücuduna sıhhat ve afiyet ihsan buyursun." Bkz. Mevlid Nasıl Okunur ve Mevlid-hanlar, Ali Rıza Sağman, S: 5)

sinde) kaladursun, yukarıdaki Şekerci Hanı'ndaki acib ilân hadisesini bizzat Bediüzzaman'dan dinleyelim:

"... Ezcümle, Ben Hürriyet'ten evvel İstanbul'a gelirken, yolda bir iki ilm-i kelâma ait kitaplar elime geçti. Dikkatle mütalâa ettim. İstanbul'a geldikten sonra, sebepsiz olarak(12) hem ulemayı, hem mekteb muallimlerini münazaraya, "kim ne isterse benden sorsun" diye ilân ettim. Medar-ı hayrettir ki; mûnazaraya gelenler, bütûn sordukları sualler, yolda mûtalâa ettiğim ve hafızamda kaldığı mes'elelerdi. Hem feylesofların sordukları sualler, hafızamda bulunan meselelerdi.

Şimdi anlaşıldı ki, o fevkalâde muvaffakiyet ve benim de haddimden çok ziyade o hodfuruşluk ve manasız izhar-ı fazilet ise, ileride Risale-i Nur'un İstanbul'ca ve ulemaca makbuliyetine ve ehemmiyetine zemin ihzar etmek imiş...(13)

Başka bir eserinde şöyle diyor:

"...Ve Hürriyet'ten altı ay evvel İstanbul'da hem ulemayı hem de mekteplileri münazaraya davet edip, kendisi hiç sual sormadan suallerine noksansız olarak cevap veren...(14)"

Bediüzzaman'ın bu ikinci beyanından anlaşılan; o, İstanbul'a hemen gelir-gelmez Ulemayı münazaraya da'vet etmiş değildir. Belki belirtildiği üzere; evvela Medreset-üz-Zehra'sı için padişahla görüşmek istemesi, fakat görüşememesi, nihayet bir dilekçe ile Mabeyn-i Hümayun'a müracaat etmek sûretiyle teşebbüse geçmesi, amma yine de bir netice elde edememesi sonunda nazarı dikkatleri

Şark'taki ilime ve insanlarının kabiliyetine çekmek niyetiyle bu ilânı İstanbul'a geldikten 2-3 ay sonra, yani Üstadın beyaniyle, bu ilânı İkinci Meşrutiyet'in ilânından altı ay evvel yaptığı, o ise şubat veya mart 1908'de vaki' olduğu görülmektedir.

Merhum Abdurrahman'ın yazdığı ise: "Bediüzzaman, Şark'tan İstanbul'a gelmek üzere iken, Eski Van valisi Tahir Paşa'nın ona: "Kürdistan ulemasını ilzam ediyorsun, fakat İstanbul'a gidip de o denizlerdeki büyük balıklara meydan okuyamazsın!" mealinde söylediği söz üzerine, İstanbul'a varır varmaz, hemen ulemayı münazaraya davet etti" şeklindeki ifadesi ile; Bediüzzamanın o acib münazara ilanına sebep olarak, sadece o ta'rize bağ

(12) Hazret-i Üstad "sebepsiz olarak Ulemayı mûnazaraya davet ettim" diyor. Bence zahirde ve görünürde mücbir bir sebebin bulunmamasıdır. Yoksa, Istanbul'un nazar-ı dikkatini Şark'ın ilme olan kabiliyet ve istidadına çekmek ve hükümetin nazar-ı ehemmiyetini celbetmek manasında olan bazı niyet ve sebeplerin varlığı mevzuu bahs olsa gerektir, Üstad'ın beyan ettiği hikmetlerinden başka... A.B.

(13) Emirdağ (yazması, benim, S: 70) Ayrıca meselelerin daha tavazzuhu için Bkz. Asar-ı Bediiye S: 304

(14) Osmanlıca Lem'alar, S: 504

lanması bizce uygun olmadığı gibi; hikmeti de sadece o değildir. Hem de üstadın bizzat yukarıdaki beyanlarında, tarih sıralamasına göre muvafık düşmemektedir. Belki yukarda tesbit edildiği üzere, onun niyyeti, padişahın ve o zamanki hükümet icraatını elinde tutan "Mabeyn"in nazar-ı dikkatini Şark vilâyetlerine celbetmek ile, pek büyük bir hizmeti yaptırmak niyyeti idi ki; İstanbul'a geldikten iki üç ay sonra bu ilânı tertib etmişlerdir.

BAZI HATIRALAR

1- Eski Temiz Reislerinden Elbistanlı muhterem, merhum Ali Himmet Berki(15) Hocanın Bediüzzaman Hazretleriyle ilgili hatıraları 1908 yılına aittir, şöyle der:

"Ben o yıllarda, Medreset-ül Kuzat'da talebe idim. Talebe arkadaşlar arasında ileri bir derecemiz vardı. Bütün İstanbul'a Bediüzzaman'ın ismi ve şöhreti yayılmıştı. Bütün ilim muhitlerinde herkes ondan bahsediyordu.

"Fatih'te bir handa misafireten kalıyormuş, herkesin her çeşit sualine cevab veriyormuş" diye hakkında çok rivayetler duyuyorduk. Talebe arkadaşlarla "gidelim" diye karar verdik. Bir gurup arkadaşlarla bu meşhur zatı ziyarete gittik.

O gün, Fatihte bir çayhanede olduğunu, sorulan suallere cevab verdiğ'ini işittik. Hemen oraya gittik. Çok kalabalık bir meclisi ve sırtında garip bir elbisesi vardı. Bir hoca Kisvesi yoktu. Şark'ın mahallî kıvafetiyle oturuyordu.

Biz yanına vardığımızda, Bediüzzaman kendisine sorulan suallere cevab veriyordu. Etrafındaki ilim sahipleri derin bir sessizlik ve hayranlık içinde dinliyorlardı. Herkes, verdiği cevaptan memnun ve tatmin oluyordu. Felsefecilerden sofistlerin iddia ve fikirlerine cevab veriyordu. Aklî, mantıkî delillerle onların görüşlerini çürütmüştü.

Benim ilk defa görüp ve görüşmem o zaman olmuştu. Benim Bediüzzaman hakkında görüşlerim ise şudur:

-"Her lügatı bilirdi. Arabça lügatından herhangi bir kelime sorarsanız hemen cevabını ve manasını verirdi. Sonra Kelâmda üzerine kimse yoktu. Bu iki ilimde bilgisine son yoktu.

Arab Edebiyatı, Fars Edebiyatı, Doğu ve Batı Edebiyatına vakıftı. Yine hakkında yaygın fikir; " bir din adamı olarak kimseden hediye, para ve saire almıyordu: ' İstese idi, çok şeylere sahip olabilirdi. Dünyada dikili bir ağacı yoktu.

(15) A1i Himmet Berki 1883-1996

181

Müslümancı bir zattı. Ona atılmak istenen taşlar, hep iftira taşıdır. Şöyle böyle derler. Katiyyen doğru değildir. Eserleri meydandadır. Onun ilmine, irfanına başka bir delil aramaya ihtiyaç yoktur. Çünki, eserleri, Nur külliyâtı meydanda ve ellerdedir. Kat'iyyen Kürtçü filan değil, hep yalan ve iftira atıyorlar. Yıllardır adlî ve resmî merci'lerden geçen Nur Risaleleri

çok incelendi, herşeyi ile meydana kondu. İlmine i'tiraz edemiyorlar. Ancak iftira ile çürütmek istiyorlar.(16)”

2- Ord.Prof.İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1888-1977) Hocanın Bediüzzaman hazretleri ile ilgili hatıraları da yine Meşrutiyyet dönemine aittir, şöyle der:

"Üniversitenin Mercan tarafındaki kapısından sık geçerdim. Mercan İ'dadisi'nde talebe idim. O günlerde kendisini Bayezid'de görürdüm. Arkasında kendisini koruyan muhafızları ve fedaîleri vardı. Bu dediğim, İkinci Meşrutiyyet yılları idi. Genç, uzun boylu, gür bıyıklı ve yakışıklı bir kimse idi.

"Bediüzzaman" diye anılıyordu.

Biz küçük ve talebe idik. Kendisi devrin tanınmış Uleması ile görüşüyordu. Güzel bir adamdı. Allah rahmet eylesin.

Ben talebe olduğum için, kütübhane-i umumiye gider gelirdim. Bediüzzaman da oraya kahvehaneye gelirdi. Bu şekilde birçok def'alar görmüştüm. Fakat küçûk olduğumdan konuşamadım.

“O zamanki hatıram olarak şunu da söyliyeyim:

Bediüzzamanın ilminden, faziletinden bahsederlerdi. Ben-de kulak misafiri olarak bulunur ve dikkatle dinlerdim. Kendisinin arkadaşları büyük âlimlerdi. Teması hep onlarla olurdu. Şöhreti çok yaygındı.. "Said-i Kürdî" derlerdi. Geniş ilminden, yüksek zekâsından sitayişle bahsederlerdi...(17)"

3- Bütün ömrünü dinî ilimlere vakfetmiş. Yüzlerce Hafız va âlim yetiştirmiş. Çankırılı H.Hasan Sarıkaya merhum, Üstad Bediüzzaman ile ilgili hatıralarını şöyle anlatmış: (Oğlu visali bey kanalıyla)

"(Meşrutiyet yıllarında) Birgün Ulema Fatih camiinin avlusunda bir mevzuu münakaşa ediyorlardı. Fakat hiçbirisi tatmin edici halledemiyordu. Tam o sırada, başında külahı, üzerinde Şaldan bir elbise, basit bir kıyafetle Bediüzzaman oraya geldi. Ben kendisini önceden tanıyordum.

Bediüzzaman ulemaya: "Nedir mevzuunuz, banada anlatırmasınız?"dedi.

Üzerindeki basit kıyafeti gören ulema: " Çoban efendi, senin aklın bu işlere ermez, git işine bak!” dediler.

(16) Son Şahitler-2, S:11

(17) Son Şahitler-2, S:15

Bediüzzaman ulemanın bu tavrına hiç aldırmadı ve mevzuu öğrendi.. Ve ayet ve Hadislerle mes'eleyi öyle güzel halledip ortaya koyduki, ulemanın ağzı açıkta kaldı. Bediüzzamanın ellerini öpmek istediler. "Hayır lüzum yok” deyip oradan ayrıldı.

Bir gün'de Şeyhül İslam bir mesele hakkında yanlış bir fetva vermiş. Bunu duyan Bediüzzaman doğruca Meşihat dairesine gitmiş. O zamanlar Şeyhül İslamı görebilmek hayli merasimden geçmek icab ediyordu.. Bediüzzaman aşağı kapıdaki nöbetçilere: "Bana Şeyhül İslamı gönderin” der.

Nöbetçiler: "Git oğlum işine! başımıza bela olma! Şeyhül İslamı görebilmen için daha on yerden geçmen gerek.Sen ise Şeyhül İslamı ayağına çağırıyorsun” demişler.

Tam bu esnada Şeyhül İslam Bediüzzamanı pencereden görüyor. "Yine her halde yanlış bir iş yaptık” diyerek aşağıya iniyor ve hürmetle Bediüzzamanı alıp yukarı götürüyor. Bediüzzaman, verilen fetvadaki sehivleri ona bildirmiş. Oda fetvasını düzeltmiş. (Son Şahitler-4, sh.356-Ekrem Bedük'ün İttihad Gazetesinde neşredilmiş tesbitlerinden.)

MABEYNE VERDİĞİ DİLEKÇE

Bediüzzaman'ın Mabeyn'e verdiği dilekçesi yukarıda zikri geçmiş maksad ve niyyetleri de ihtiva etmektedir. Dilekçe aynen şöyledir:

"Millet-i Osmaniye meyanında mühim bir unsur(18)) teşkil eden Kürdistan ahalisinin ahvali hükûmetçe ma'lûm ise de, hizmet-i mukaddese-i ilmiyeye dair bazı metalibatı arz etmeye müsaade dilerim. Şu cihan-ı medeniyette ve şu asr-ı terakki ve müsabakatta sair ihvan gibi, yek-aheng-i terakki olmak için, Hizmet-i hükûmetle "Kürdistan"ın kasaba ve kurasında mekatip te'sis ve inşa buyurulmuş olduğu ayn-ı şükran ile meşhud ise de, bundan yalnız lisanı Türkîye âşina etfal istifade ediyor. Lisana aşina olmayan Evlâd-ı Ekrad, yalnız medaris-i ilmiyeyi ma'den-i kemalât bilmeleri ve mektep muallimlerinin lisan-ı mahallîye adem-i vukufiyetleri cihetiyle maariften mahrum kalmaktadır. Bu ise; vahşeti, keşmekeşi, dolayısıyla Garb'ın şamatetini davet ediyor. Hem de ahalînin vahşet ve taklid hal-i ibtidaisinde kalmaları cihetiyle, evham ve şükûkün te'siratına hedef oluyor. Eskidenberi her bir vechiyle Ekradın mâdununda bulunanlar, bugün onların hal-i tevakkufta kalmalarından istifade ediliyor. Bu ise ehl-i hamiyyeti düşündürüyor... Ve bu üç nokta, Kürtler için müs

(18) Oamanlı İmparatorluğu'nda bilhsassa son asırlarda, bir çok unsurların yanında üç büyük unsur vardı ki, bunlar sırasıyla Arap, Türk, Kürt unsurları idi. Onun için Bediüzzaman Kürt unsuru için "Mûhim bir unsur" diyor. A.B.

takbelde bir darbe-i müdhişe hazırlıyor gibi ehl-i basireti dağ-dar etmiştir.

Bunun çaresi: Nümune-i imtisal ve sebeb-i teşvik ve terğib olmak için, Kürdistan'ın nikat-ı muhtelifesinde; Biri: Ertûşî aşairi merkezi olan Beyt-üş-Şabab cihetinde...

Diğeri: Motkân, Belkân, Sason vasatında...

Biri de: Sipkân ve Hayderân vasatı olan nefs-i -"Van"da medrese nâm-ı me'lufiyle, ulûm-u diniye ve fünûn-u lâzime ile beraber- hiç olmazsa, ellişer talebe bulunmak ve oraca medar-ı maişetleri hükûmet-i seniyece tesvid edilmek üzere , üç dâr-ût-ta'lim te'sis edilmelidir. Bazı medârisin dahi ihyası, maddî, ma'nevî Kürdistan'ın hayat-ı istikbaliyesini te'min eden esbab-ı mühimmesindendir, Bununla ma'arifin temeli te'essüs eder, Ve bu mebde-i te'essûsden ittihad takarrur edecek İhtilaf-ı dâhiliyeden dolayı mahvolan kuvve-i cesimeyi hükûmetin eline vermekle, harice sarf ettirilmek için, hakkıyla

müstahakk-ı âdalet ve kabil-i medeniyet oldukları gibi, Cevher-i fıtrilerini göstereceklerdir.(19)"

Dilekçede görüldüğü gibi, Hz. Üstad, Şark vilâyetlerine maarifi götürmek istemesiyle, pek çok faidelerin yanında, Osmanlı Devletinde karışıklığı önlemek ve Âşairin birbirine karşı sarf ederek kırıp bitirdikleri büyük kuvveti toplattırıp hükûmetin eline vermekle, dış düşmanlara karşı o kuvveti kullanmak ve neticesinde hal-i hazırdaki vahşet ve cehaletleri ile birlikte, medeniyet ve maarife kabiliyetli bir millet olduklarını, lâkin fıtratlarında mevcud bu kabiliyet ve isti'dat ma'denini maarif ile işletmekle o muazzam netice elde edilebileceğini ve o zaman bu milletin adalete nasıl istihkak kesbedeceğinin bilineceğini söylüyor.

Fakat yukarıda belirtildiği üzere, Mabeyn Hükûmeti bu maksad ve neticeleri göremiyerek veya görmezlikten gelerek, dilekçesinde gösterilen o muazzam hizmeti nazar-ı ehemmiyete almıyor. Lâkin buna rağmen Bediüzzamanın ümidi kırılmıyor. İnkisar-ı hayale uğramıyor. Yine aynı maksad üzerinde çalışmasına devam ediyor.

İşte bunun içindir ki, Bediüzzaman'ın Şekerci Hanı'nda yaptığı o i'lan üzerine Mabeyn Hükûmeti padişahı iğfal ederek, Bediüzzamanı Toptaşı akıl hastahanesine sevkediyorlar.

Bu hadiseyi Bediüzzaman Hazretleri 1944 yılında Denizli Cezaevinde ' iken bir münasebetle şöyle anlatıyor:

(19) Asar-ı Bediiye S: 367

”Kırk sene ewel(20) Ehl-i siyaset bana bir cinnet-i muvakkata isnad ile tımarhaneye sevk ettiler. Ben onlara dedim:

-"Akıllılık dediğinizin çoğunu ben akılsızlık biliyorum. O çeşit akıldan istifa ediyorum..(21)"

Bediüzzaman'ın bu beyanına nazaran, Şekerci Hanımda yaptığı o acib ' i'lân hadisesi, İkinci Meşrutiyyet'in i'lânından altı ay evvel, yani 1908'in martında olduğu, fakat bu i'lânın, kaç ay, kaç gün sürdüğü ma'lum değildir. Ancak bilinen budur ki, bu i’lândan sonra akıl hastahanesine, buradan da hapishaneye kapatılması hadiseleri ve hapisten tahliye işi hepsi üçdört ay zarfında olmuştur. Zira Bediüzzaman'ın II.Meşrutiyetin i'lânından az evvel dışarıda serbest gezdiğini ve Meşrutiyet'in üçüncü

gûnünde İstanbul'da irticalen nutuk okuduğunu görüyoruz. Sonra da Selanik'e gidip, Hürriyet meydanında aynı nutkunu tekrarlamıştır.

Bu durumda onunu, akıl hastahanesinde ne kadar kaldığı, bilahare tarassuthanede ne kadar zaman bekletildiği tam olarak belli değildir. Fakat Bediüzzaman'ın İstanbul'a geldiği tarihi ve ondan sonra gelişen hadiseleri nurcuları gösteren, Onun Hürriyetin üçüncü gününde irad ettiği nutkunun şu bölümüdür:

"Ben Kürdistan dağlarında büyümüş idim. Merkez-i Hilafeti güzel tahayyül ediyordum. Vakta, bundan yedi-sekiz ay mukaddem DerSaadete geldim, gördüm ki; İstanbul, tavahhuş ve tenafür-û kulûb sebebiyle, medenî libasını giymiş vahşî bir adama benzerdi. Şimdi ittihad-i milli sebebiyle, medenî adam, fakat yarı medeni ve yarı vahşi libasında bize arz-ı didar ediyor

Evvel,Kürdistan'da fenalığın sebebi, Kürdistan uzvu hastalanmış zannediyordum. Vakta ki, hasta olan İstanbulu gördüm; nabzını tuttum, teşrih ettim, anladım ki; kalbteki hastalıktır her tarafa sirayet eder. Tedavisine çalıştım, bir divanelikle taltif edildim...(22)"

İşte bu ifadedeki "Vakta, bundan yedi-sekiz ay mukaddem DerSaadet'e geldim..:' ta'biriyle, nutkunun iradı 27 Temmuz 1908 olduğuna göre, yedi-sekiz ay geri gelsek, 1908'in başı olur. Bu durumda, yukarıda izahı geçtiği üzere, iki ay Ferik Ahmed Paşa'nın evinde misafir kalışı, sonra Şişli'de birinin evinde biraz kalması, üst üste iki-buçuk ay kabul etsek, mart ayı içinde Şekerci Hanı'ndaki acib münazara ilânının başlangıç tarihi olmuş olur ki; buna göre Meşrutiyet'in ilânına 4 ay kalmıştır.

(20) Çok kere Üstad Hazretleri böyle küsûratı nazara almadan büyük bir rakam söyler. Halbuki hadise 1908'de olduğuna göre, Denizli hadisesi zamanından tam 36 sene evvel olmuş oluyordu. A.B.

(21) Şualar Envar, S: 319

(22) Asar-ı Bedüye S: 354

Yine yukarıdaki parçanın bir bölümünde: "Vakta ki hasta olan İstanbul'u gördüm. Nabzını tuttum, teşrih ettim, Anladım ki; kalbteki hastalıktır, Her tarafa sirayet eder. tedavisine çalıştım, Bir divanelikle taltif edildim..”

İşte bu ifadenin beyan tarzından fehmedilen şey; Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'a geldikten sonra, 2-3 ay etrafını, cereyan eden hadiseleri ve birbiriyle çarpışan fikir akımlarını iyice tetkik ve tahlilini yaptıktan sonra, İstanbul'un hastalığını teşhis etmiş ve tedavî için çarelere başvurmağa başlamıştır.

Lâkin tam o sıra, onun tımarhaneye sevk hadisesi olmuş ki, tahminen ve beyan tarzına göre nisanın sonuna doğrudur.

Şu beyanın ışığında denilebilir ki: Bediüzzaman'ın tımarhane günleri ve tarasssuthane devresi hepsi ikibuçuk ay gibi kısa bir zaman içinde cereyan etmiştir. Çünki, Hürriyet'in i'lânı olan 24 Temmuz 1908'de dışarıda ve üç gün sonra da nutuk okuduğunu görmekteyiz. Ayrıca Şekerci Hanı'ndaki muazzam ilânat ise bir ay (*) sûrmûş olabilir.

(*) Molla Abdülmecid’in hatıra defterinde “iki ay” diyor. A.B.

= BİR FASIL

BEDİÜZZAMAN SULTAN ABDÜLHAMİD'LE GÖRÜŞMÜŞ MÜDÜR?

Şu gelişen hadiseler neticesinde akla gelen şu: Acaba Bediüzzaman, merhum Sultan Abdülhamid'le görüşebilmiş midir?

Bu mevzuda, Bediüzzaman'ın Sultan Abdûlhamid tarafından kabul edilip görüştüğüne dair, şimdiye kadar Cemal Kutay hariç, Onun Tarihçe-i Hayatını yazanlardan hiç birisi tarafından bir şey kaydedilmemiştir. Ayrıca Bediûzzaman'ın ne eski eserlerinde, ne de yeni eserleri olan Risale-i Nurlarda, ne de o zaman ve sonraki mahkeme müdafaalarında bu görüşmeye dair hiç bir beyan, işaret ve alâmet yoktur. Talebelerinden de buna dair bir tek rivayet mevcud

değildir. Hem yukarıda vesikalarla tesbit edilen Üstadın İstanbul hayatının seyrinde de bu görüşmeye bir imkan olmadığı da görülmüştür.

Fakat bütün bunlara rağmen, 1966'larda intişar eden Tarihçi Cemal Kutayın "Tarih Sohbetleri" adlı kitabında; "Bediüzzaman'ın Şeyh-ül İslâm Cemaleddin Efendioğlu ve meşhur Türk seyyahı Abdurreşid İbrahim ile birlikte Sultan Abdülhamid'le görüştüklerini ve Bediüzzaman, kendi davasından başka Abdürreşid'in isteklerinin haklılığını da gayet serbestçe padişaha anlattığını vesaire" şeyleri yazdı.

Kutay'ın bu vesikasız, senedsiz beyanlarını(1) bilâhare bir çok kimseler iktibas ederek kitaplarına, makalelerine, mahkeme müdafaalarına aldılar. Fakat hiç birisi Kutay'ın bu ve buna benzer Bediüzzaman hakkında ileri sürdüğü sözlerinin tarihi delili bulunup bulunmadığını araştırma zahmetine girmediler. Kutay'ın tarihçilik şöhreti bu gibi kimseleri, delilsiz, senedsiz taklid tufeylîleri gibi arkasına takıp götürdü.

Bu kitapta zaman zaman Kutay'ın Bediüzzaman'ın hayat tarihi hakkındaki söz ve iddialarını, tarihî vesika ve senedden ibaret rivayet ilmi mihengine tabi' tutacağımız gibi, burada şimdi mevzu-u bahsolmuş olan bu mesele için deriz:

(1)Cemal Kutayın yazdıklarının delilsizliklerini aynen kabul ve te’kid eden araştirmacı -yazar Ahmet Nezih Galitekin kardeşimdir, ki Özetle Şöyle der:"Belgesini koymadığı hiçbir idiaının doğruluğuna inanmıyorum.Yazılarında hanği mehazı vermişse ki çoğunlukla ölmüş kimselerin sözleri ve belirsiz kaynaklardır- Hepsini kontrol ettim, hiç birini bulumadım.Mesela: Makedonya’daki JönTürk basını gibi. Bunların kolleksiyonlarını hiçbir yerde bulamayız, dolayısıyla kontrol edemeyiz. A.N.Galitekin

Bediüzzaman'ın Abdürreşid İbrahim'le görüştüğüne ve arkadaşlık, dostluk kurduğuna dair ve Şeyh-ül İslam Cemaleddin Efendioğlu ile birlikte Padişahla görüştüğü hakkında v.s. için delili, kaynağı, vesikası nedir? Nereden ve kimden duymuştur? Ayrıca "Şeyh-ül İslâm Cemaleddin Efendioğlunun Muhtar beye: “Bediüzzamanın Padişah huzurunda konuştuğu sözlerini anlattı:' dediği Muhtar bey kimdir? ve bu Muhtar bey bunları kime anlatmıştır? Yahut nerede yazmıştır?

Bunun yanında, Kutay'ın bence bu meseledeki sözlerinde hemencik tenakuzları da vardır. Çünki diyor: “Bediüzzamanın bu görüşmede, hafiyelik ve jurnalcilik müessesesini tenkid cesaretini göstermesi, kendisinin Divan-ı Harbe verilmesine sebeb olmuştur.”

“Bediüzzaman Divan-ı Harb'e verildi” diye olan iddianın hiç bir delili, vesikası gösterilmemiştir. Çünki öyle bir hadise vaki' olmuş değildir. Vesika ve senedlerle tavzih edilen hayatının bu faslı açık seçiktir ki; yukarda bahsi geçen dilekçesini Mabeyn'e verdikten az zaman sonra, Şekerci Hanı'nda yaptığı acib ilânatı müteakip, evvela akıl hastahanesine, oradan da tevkifhaneye sevk edilmesi vardır. Yani hapis işi tertib itibariyle akıl hastahanesinden sonra olmuştur. Bu da ne bir Divan-ı Harb meselesi, ne de bir mahkeme hadisesidir.

Yine Kutay'ın mesnedsiz iddialarından birisi de: Güya Askeri Yıldız Mahkemesinde, Hademe Feriki Şakir Paşa (*) Bediüzzamana:

"Hangi Kürt aşiretine mensubsun?" o da ona:

"Sen hangi Tatar aşiretine mensubsun...(23)”

tarzında ve bizce bir askerî Divan-ı Harb mahkemesinin makamına, vakarına yakışmıyan isnadlar gibidir. Burada Kutay'ın tenakuzu şudur: Sultan Abdülhamid gibi ciddî, dindar, hakperest, şefkatli bir insan Bediüzzaman'ı huzuruna kabul etsin ve onu dinlesin, meramını anlasın. Bediüzzaman da ona İstanbul'a geliş sebebini serbestçe, Şeyhül-İslâm'ın yanında anlatsın, düşünceye fikirlerini beyan etsin.. Sonra da Sultan Abdülhamid onun bu haklı sözlerinden dolayı hemen Divan-ı Harb Mahkemesine sevketsin... Divan-ı Harb Mahkemesi de, makam ve vakarının ciddiyetiyle hiç bağdaşmayan lakırdılarla Bediüzzaman'ı isticvab etsin... Hem Divan-ı Harbten sonra da, Bediüzzaman'ı akıl hastahanesine sevketsin?...

Acaba Bediüzzaman'ın Divan-ı Harb Mahkemesi'ne verilişinden maksad, sadece ona bir gözdağı vermek için mi idi? Yoksa eğer bu hadise doğru ise Padişah ve icraatına hakaret suçundan en azından bir nefy veya uzun bir hapis cezası verilmeyecek miydi?

(23) Bilinmeyen Taratlarıyla Said-i Nursi, 6. Baskı S: 87

Hem bahsini ettiği Şakir paşa 1903 de ölmuştür.Oysaki Bediüzzaman 5 sene sonra, yani 1908 de İstanbula gelmiştir.

Bir kere bu iddianın, yani: "Bediüzzaman'ın Padişah'la görüşmesinden sonra Askeri Yıldız Mahkemesine verildi" olan rivayetin doğru olmadığını gösteren delil, Bediüzzaman'ın kendi ifadesidir. Şöyle ki;

Bediüzzaman tevkifhanede iken, Zabtiye Nâzırı Şefik Paşa'nın, Padişah tarafından selâm ve ihsan-ı şâhâneyi ona götürüp tebliğ ederken, reddedip istememesi üzerine; Şefik Paşa: "İradeyi reddediyorsun, irade reddolunmaz:' demesine karşılık Bediüzzaman cevaben:

- "Reddediyorum.. Ta ki, padişah darılsın, beni çağırsın, ben de doğrusunu söyliyeyim...(24)"

İşte, Bediüzzaman'ın bu cevabî sözleri Padişah'la görüşmediğini kat'iyyetle göstermektedir. Başka delile de ihtiyaç yoktur.. Ve netice olarak: Bediüzzaman Hazretleri, Merhum Sultan Abdülhamid'le

görüşmek ve ona bizzat fikir ve maksadlarını anlatmak istediği halde, maalesef görüşme imkânını bulamamıştır diye kesin hüküm verebiliriz.

Merhum Said Şamil Bey de, Bediüzzaman'ın padişahla olan mülâkatından ve ma'ruzatından bahsetmişse de, fakat dikkat edilirse, bu konudaki söz ve beyanı ve cümleler şekli tıpatıp, Cemal Kutay'ın sözlerinin aynısıdır. Ayrıca nereden ve kimden duyduğunu beyan etmediğine göre, anlaşılan Said Şamil, Cemal Kutay'ın "Tarih Sohbetleri" kitabını okumuş ve yahut Şahiner'in "Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursi" kitabına geçen şekliyle mütalâa ettikten sonra bu beyanda bulunmuştur.

Merhum S.Şamil Bey, aynı yazısında, Yusuf Akçora'dan, Bediüzzaman hakkında duyduklarını kaydederken; bizzat ondan şöyle şöyle duydum diyor. Fakat Padişah'la olan mülâkat hadisesini yazarken, herhangi bir nakilde bulunmamaktadır. Ayrıca "Aydınlar Konuşuyor" ve "Son Şahitler" dizisi kitaplarının hiç bir yerinde Bediüzzaman'ın Padişah'la konuştuğu hakkında tek bir rivayet yoktur. Sadece C.Kutay ve yine onun bir rivayeti olan S.Şamil'den başka bu rivayetin bir ravisi görülmemektedir. Bu durumda rivayet ve nakil

sadece C.Kutay'ın delilsiz, belgesiz iddiasından ibaret kalmış oluyor. (Bak: Aydınlar Konuşuyor S: 139)

Bu mevzu münasebetiyle ve Yusuf Akçora'nın bahsi yapılmışken; Onun ve Ahmet Ağabeyin Jön Türkler ve İttihat Terrakki Cem'iyeti içinde mühim rol sahibi olmaları ve ırkçı zihniyetle hareket eden "Genç Türkler" kolunun ilk olarak Osmanlı camiasında Türkçülük yapmalarını meşru' gören, belki de bu fikrin örgüsünü dokuyup fetvalarıyla öncülük yapan şahsiyetlerdir(*). Bu yûzden diğer milletlerin kulüplerinin açılmasına ve arkasın

(24) Asar-ı Bediiye, s: 330

(*) Yusuf Akcoranın "İttihat-ı islam" yerine,"İttihat-i Evrâk"mefkuresini geliştirmeye çalıstığı "Üç tarz-ı siyaset"adlı kitabinden okuna bilir Tafsilat için Bkz.sebilur Reşed cilt:14, sayı:339, 13 Temmuz 1962 nushasına...

da "Türk Ocaklarının" teşekkülüne netice itibarıyla sebebiyet vermiş insanlardandır. Bu çizgi üzerinde olarak, Türkçenin resmi dil olarak ilânını gerçekleştirmekle, gelişen durum neticesinde, İngilizler bunu şeytanetli siyasetlerine propaganda vesilesi ittihaz ederek, İslâm Aleminde, özellikle Araplar içinde Osmanlılığa karşı kışkırtmalar meydana getirerek, propagandasına mühim bir delil, bir vesika olarak ileri sürmelerine de sebeb olmuşlardır denilebilir. (Bak: Hilâfet Nasıl Yıkıldı S: 21-23)

Şunu burada hemen kaydetmek gerekir ki: "Hilâfet Nasıl Yıkıldı" kitabının müellifi meşreb ve karakter itibariyle Hizb-ut Tahrirci anlayışındadır. Onun her yazdığı şeyi kayıtsız şartsız kabul etmediğimizden buraya bu bahsi ve benzeri yazılarını almış değiliz. Ancak tarihî diğer bazı belgelerin araştırılmasına birer ip ucu olabileceği kanaatiyle, bunların diğer bazı bilgilerle omuz omuza geldiği görülürse -ki geliyor- kayda değer birer delil olabilirler.

YİNE CEMAL KUTAY

Yine Kutay'dan naklen: Bediüzzaman'ın akıl hastahanesine sevki hususunda ileri sürülen iddialardan birisi de: Güya Divan-ı Harb'e sevkedilen Bediüzzaman Said-i Kürdî, muhakemesi neticesinde, mekâtib-i askeriye nazırı Zülüflü İsmail Paşa'nın tavsiyesiyle kendisinden kurtulmak için; deli olduğuna

iki Musevi, bir Rum, bir Ermeni, bir Türk doktorlarından rapor alınarak Toptoşı tımarhanesine konulmuştur(25)'

Bu iddiaya göre, beş tane doktordan Bediüzzaman'ın deli olduğuna dair rapor alınıyor, tımarhaneye konuluyor.. Ve bir kaç gün sonra da başka bir doktor, amma tek bir doktor geliyor, Bediüzzaman'ı muayene ediyor.. ve "Eğer BediÜzzaman'da zerre kadar mecnunluk varsa, dünyada akıllı adam yoktur" diye verdiği rapor üzerine, ilk beş tane doktorun hey'et halindeki raporları hemen suya dûşüyor, sukut ediyor.. Ve Bediüzzaman çarçabuk oradan çıkartılıp nezarethaneye konuluyor.

Bize göre bu rivayet ve iddia, tezatlı bir iddiaya benziyor. Meşhur şahsiyeti ile birlikte kimsenin inanamıyacağı benzeri iddiaları nasıl böyle ortaya atabiliyorlar bilmiyoruz. Senedsizlik, vesikasızlık, tarih delilsizliği de bir tarafa...

Evet gerçekten alel-ade bir iki doktordan, Bediüzzamanın timarhaneye sevki için paçavra bir rapor alınmış ve tımarhaneye sevk edilmiştir..Ama oyle siniflandırılarak 5 tane doktor diye bir şey yoktur.Heyet halinde rapor alınmış değildir.Belki ortalıktaki biriki doktordan ayrı ayrı raporlar alınmış olabilir.

(25) Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi, 5. Baskı S: 95

Buna göre, C.Kutay'ın "Tarih Sohbetleri"nde olsun, "Aydınlar Konuşuyor"daki yazısında olsun ve "Çağımızda bir Asr-ı Saadet Müslümanı" kitabında olsun ileri sürdüğü ve güya kendisinden başka kimsenin bilmediği "Bediüzzaman'ın hayatının meçhul tarafı" tarzında iddia ettikleri hususlardan bir çoğunun delilsiz, vesikasız ve mesnedsizliklerini ve Bediüzzaman'ın hayat seyrinde o iddialarının yerlerinin bulunmasının mümkün olmadığını her yeri geldikçe ortaya koymaya çalışacağız. Belki hatırlar kırılabilir. Lakin Bediüzzaman'ın hatırı, şerefi, haysiyeti bizce daha âlidir. Onun hayatının böylesi delilsiz mübalağalara, mesnedsiz iddialara tahammülü yoktur.

Sadedimize dönüyoruz:

Evet, Bediüzzaman, nadire-i cihan Said-i Kürdî Hazretleri yukarda bahsi geçmiş Şekerci Hanı'ndaki odasının kapısına bir levha asarak bütün ilim âlemini münazara meydanına davet etmesi üzerine, herkesin bila-tefrik her çeşit ilimden sordukları suallerine doğru cevablar vermesinden ve umum İstanbul ahalisinin, özellikle ulema ve talebeler kesiminin nazar-ı hayretleri ona teveccüh etmekte iken; Mabeyn Hükümeti bir plânla onu akıl hastahanesine sevk etti. ilh...

Bir Hatıra Daha

Bir zamanlar Ankara'da münteşir Uhuvvet Gazetesi 9.12.1964 tarihinde neşrettiği "Bediüzzaman kimdir" başlıklı bir yazı ve altında da "Hasan Fehmî Başoğlunun kıymetli bir hatırasıdır" diye yazılı olan mühim hatıra:

"Eski Diyanet İşleri Müşavere Kurulu Reisi, muhterem ve merhum Hasan Fehmi Başoğlu, Bediüzzaman Hazretleri ile tanışmasını şöyle anlatıyor:

Ben, zaman-ı Meşrutiyet'te Fâtih medresesinde okurken, Bediüzzaman Hazretlerinin İstanbul'a gelip, bir handa yerleştiğini ve hatta odasının kapısında "Burada her müşkül hal olunur, her mes'eleye cevab

verilir. Fakat sual sorulmaz" diye levha asıldığını işittim.. Ve bir türlü akıl erdiremiyerek böyle bir levhayı asanın mecnun olması lâzım geldiğini düşünüyordum. Hazret-i Bediüzzaman hakkında sitayişkâr sözleri kabul etmek istemezdim. Fakat tevalî edegelen tavsiye ve cemaatlarla Ulema ve talebe gruplarının kendisini ziyaret ve hayranlıklarını işittikçe, bende de bir ziyaret arzusu uyandı.. Ve kat'i karar verdim ki; en güç ve ince meselelerden sualler tertip edip sorayım. Ben de o zaman medresenin ileri gelenlerinden sayılı

yordum. Nihayet bir gece ulûm-u İlâhiye mebhasından gayet derin ve bir kaç kitapta izah ve ifade edilebilen bir mevzu' ve ayrıca bir iki mevzu daha seçerek sual halinde hazırladım. Ferdası gün, kendisini ziyarete gittim. Suallerimi tevcih ettim. Aldığım cevablar çok acib ve harika olmuştu. Aynen benim hazırladığım tarzda, sanki o akşam beraber imişiz ve kitaba beraber bakıyormuşuz gibi cevablar verdi. Ben tam mutmain oldum... Ve bizzat anladım ki; onun ilmi, bizimki gibi kesbi değil, vehbîdîr. Sonra bir harita çıkararak, Şark'ta dar-ül fünûn açılmasını ve bunun ehemmiyetini izah etti. O zaman Şark'ta Hamidiye Alayları vardı. O suretle idare ediliyordu.

Bu suretle tarz-ı idaresinin noksaniyetlerini ifade ile, maarif, san'at ve fünûn noktasından Şark'ın uyandırılması lâzım geldiğini mukni' olarak bize izah ile, bu gayesinin tahakkuku için İstanbul'a geldiğini anlattı... Ve diyordu ki: "VİCDANIN ZİYASI ULÛM-U DİNİYEDİR. AKLIN NURU FÜNUN-U MEDENİYEDİR:'

KARDEŞİ Abdulmecid

Bedüüzzamanın kardeşi Abdülmecid Efendiyi dinliyoruz:

"... Günlerce, haftalarca başarı ile devam eden şu yüksek ilmî münakaşaların sonunda: "Bu adam delidir, çünki herşeyi biliyor". diye zavallı Said'i deliler defterine kaydettiler, din, ilim, maarif, memleket, medeniyet ve insanlık mecnunu olan Said'i tımarhaneye attılar. Tımarhanede iken, muayene için Mabeyin'den bir doktor yanına gönderdiler. Mecnun Said, doktora uzun uzadıya macerasını ve İstanbul'a ne için geldiğini anlatır. Ezcümle doktora der ki:

"Ben değil, memleket ve millet hastadır. Onların tedavisi için geldim. Şark memleketi yaratıldığı durumda durmaktadır. Halkı cehalet bataklığında boğulmaktadır. Onları kurtarmak ümidiyle buraya geldim. Burada bu hususda çalışırken cinnet ile ittiham edildim. Hakikaten deliler içine düşen deli olur ki; Istanbul'a geldim, ben de deli oldum" der."

"Doktor Bediüzzaman'ı dinledikten sonra, hayret içinde kalır.. Ve onun nasıl maarifperver, vatanperver, hayırhah, eşsiz bir zekâ sahibi olduğunu anlar. Raporunu şöyle tanzim ederek Mabeyne gönderir: "Şimdiye kadar İstanbul'a gelenlerin içerisinde zekâ ve fetanetçe böyle bir nadire-i cihan bulunmuş değildir."

"Doktorun bu raporu üzerine Mabeyn'e dehşet düşer. Hemen Bediüzzaman'ı çarçabuk tımarhaneden tevkifhaneye aldırırlar. Bir an evvel onu İstanbul'dan uzaklaştırmak gayesiyle 30 altın lira maaş, bir miktar da para teberru' hususunda irade-i saniyyeye iktiran ettirilerek Zabtiye Nazırı Şefik Paşa ile Bediüzzaman'a gönderirler.(26) "

(26) Hatıra defteri Abdülmecid, S:6

192

Mes'elenin burasını ve sonraki taraflarını bizzat Bediüzzaman'dan dinleyelim:

"Tımarhanede tabib ile vaki' olan maceram:

Ey Tâbib Efendi! Sen dinle, ben söyliyeceğim. Cinnetime bir delil daha senin eline vereceğim, sual olunmadan cevab... Antika bir divanenin sözünü dinlemeyi arzu edersiniz. Muayenemi muhakeme suretinde istiyorum. Senin vicdanın da hakem olsun. Tâbibe ders-i Tıbb vermek fuzulilik. Amma teşhis-i illete yardım edecek noktalar hastanın vazifesidir. Hem de istikbal sizi tekzib etmemek için dinlemenize lüzum görürsünüz. Şu dört noktayı nazar-ı mütalâaya alınız!... " (Ve sonra yine tımarhanede iken verdiğim bazı izahatın suretidir:)

Birincisi: Ben Kürdistan dağlarında büyümüşüm. Kaba olan ahvalimi Kürdistan kapanıyla tartmalı. Hassas olan medenî İstanbul mizaniyle tartmamalısınız. Öyle yaparsanız, ma'den-i sa'adetimiz olan Dersaadetten önümüze sed çekmiş olursunuz. Hem de ekser Kürdleri tımarhaneye sevk etmek lâzım gelir. Zira Kürdistan'da en revaçlı olan ahlâk cesaret, izzet-i

nefs, salabet-i diniye, muvafakat-ı kalb ve lisandır. Medeniyette, nezâket denilen emir, onlarca müdahanedir.

İkincisi: Benim elbisem gibi, ahval ve ahlakım da nâsa muhaliftir. Hak ve nefs-ûl emri mahak-i i'tibar ittihaz ediniz. Zamanın veya âdetin revaç verdiği bazı ahlâk-ı seyyieyi görenek vasıtasıyla -nümune-i imtisal olmuş- mikyas yapmayınız. (Nemelazım başkası düşünsün) feryad-ı meyyitaneyi vermek gibi...

Müslûmanım, İslamiyet cihetiyle ma'nen me'murum.. Ve sadakatla mûkellefim. Millete, din ve devlete nâfı' olan bir şey dûşüneceğim!..

Üçüncüsü: Şâz ve nadir olarak, isti'dad-ı zamanın fevkinde çok kimseler gelip gitmiş. Nâs, ibtida onlara cünûn veya abes isnadından sonra, sihre veya harikaya hamletmişler. Birinci ve ikinci noktanın mabeyninde olan tezad, cinnetime hükmeden zevatın delil ve müddealarında olan tezada imadır. Zira efalleriyle demişler: "Divanedir, çünki her mesail-i müşkileye cevab veriyor. Böyle delil getiren delidir"

Dördüncüsü: Asabî adam, hususan benim gibi sinirli bir kimsenin telâş ve hiddet etmesi zarurîdir. Bahusus bu fikr-i alîyi onbeş sene zihninde taşıyan, bilfiil karib olduğu zaman, yani bir inkılâb-ı azim ile kendini muhatarada ve mehlekede görse ve temaşasından mahrum kalsa, nasıl telâş ve hiddet etmesin? Hem de benden daha divane Zabtiye Nâzırıdır. Zira benden daha hadiddir. Hem de bu cinnet-i muvakkataya mübtela olmayan binde birdir.

193

Eğer mûdahane, temelluk, tazarru'-u sinnuri, menfaat-ı umumiyeyi, menfaat-ı şahsiyyeye feda etmek, aklın muktezasından addedilmek lâzım gelirse; şâhid olunuz, ben o akıldan istifamı veriyorum. Divanelikle ki bence bir mertebe-i ma'sumiyet gibidir- iftihar ediyorum.

Dört nokta şûbheyi davet etmiş.. Onları bilerek bazı hikmet-i hafiye için yapmışım.

Birincisi: Şekl-i garibim!.. Bu muhalif libasımla makasıd-ı dünyeviyeden istiğnamı ve âdât-i beldeye adem-i mûraattan özûrümü ve ahval ve etvarımın nâsa muhalefetini.. ve münasebet-i zahir ve bâtın ile tabîilik insaniyyetimi ve milletimin muhabbetini i'lân etmek içindir. Hem de garip ma'na, garip bir

lâfız içinde olmalı. Tâ ki nazar-ı dikkati celb etsin. Hem de sanayi-i mahalliyeye revaç vermek için bir nasihat-ı fi'ilî ediyorum. Hem de kendimde bir meyl-i deceddüdü göstermek ve zamanın teceddûd edeceğine işaret ediyorum. Hem de Sultan Selim'e biat etmişim.

İkincisi: Ulema ile mûnazaramdır. Onun sebebi İstanbul'a geldim, gördüm ki; sair şuabata nisbeten medaris terakki etmemiştir. Bunun da sebebi: kitaba nazarla istinbat-ı mes'ele etmek olan isti'dadı, meleke-i ilim yerinde ikame olunmuş. Ve talebelerde adem-i münazara ve sual ve cevab sebebiyle şevksizlik ve atalet gibi bazı hali intac etmiştir. Sair müntic-i ta'accup ve hayret olan Ulum-u Ekvan.. veya eğlence ile vakit geçirmeyi mûntic olan fûnun-u hevesat.. ve lezzet-i hakikiyeyi mutazammın olan ulum-u maksud-i bizzat gibi, ulum-u ilahiye tahsil olunmaz. Bunun da ya bir himmet-i alî veya bir tavağğul-u tam veya müsabakayı müntic olan sual ve cevab gibi bir şevk-ı kasrî ve hâricî lâzımdır. Ve yahut taksim-i a'mal kaidesine tatbikan her bir talebenin isti'dadına göre bazı fünûn ile tavağğul etmeli. Ta mûtahassıs olsun, sathî olmasın. Zira her ilmin bir suret-i hakikisi var. Meleke olmadığı vakit, bazı tarafı nakıs olan suretlere benzer

Bunun da çaresi: ona mûstaid olan bir fenni esas tutmalı. Ve buna mûnasib fununu, herbirinden birer fezleke alınmalı ve o fenn, esasın suret-i hakikiyesini mûtemmim ittihaz etmelidir.

Zira her bir fezleke, bir sûret-i müstakilleyi teşkil etmiyor. Lâkin bir sûret-i esasiyeyi tekmil edebilir.

Ey sözümü işiten talebe-i ulûm! Mektebliler gibi -ki onlar nakıs olan seleflerine hayr-ül halef olmuşlar- çalışalım ki; evc-i kemale vâsıl olan seleflerimize hayr-ül halef olalım!..

Ben münazara ile bilfiil iki noktadan ikaz etmek istiyordum.

Üçüncüsü: Fuzulilik olarak iki fikri beyan etmiştim. Birincisi: Şu za

man-ı terakkide, medeniyet-i hakikiyeyi teşkil eden İslâmiyet, medeniyet-i hazıraya nisbetle terakki etmemiş. Bunun da en büyük sebebi: Üç büyük şubelerin ki (cümlenin maksudu bir, amma rivayat muhtelif) masadakına muvafık ehl-i medrese, Ehl-i mektep, Ehl-i tekyenin tebayün-ü efkârı ve tahâlüf-u meşaribdir. Ehl-i medrese, ehl-i mektebi bazı gayr-ı murad olan zevahirin te'viliyle zaaf-i akide ile ittiham ediyorlar. Bunlar ise, berikileri fünun-u cedideye adem-i vukufları sebebiyle nâkıs ve gayr-ı mu'temed addediyorlar. Ehl-i medrese ehl-i tekyeyi, ibadet olan zikri, sebeb-i şevk vaz'olunmuş olan ba'zı mübah' a'mal ve harekat -ki avam ve cahil hataen ibadet zannederler-.Halbuki bu zann bâtıldır. İbadet yalnız zikirdir Harekât, mûbah olmak şartiyle caizdir. Bu zann-ı avama binaen; bunlara ehl-i bid'at nazarıyla bakıyorlar. Bunların tefritiyle ve ötekilerin ifratiyle mûsamaha kapısı açıldı. Bazı bida'at, zikir ile ihtilât eyledi. Bu tebayûn-û efkâr ve tahalüf-û meşarib, ahlâk-ı İslâmiyeyi sarsmış ve terakkiyat-ı medeniyetten geri bırakmıştır.

Bunun da çaresi; mekâtibte ulûm-u diniyeyi bihakkın okutmak.. ve medâris de lüzumsuz kalan hikmet-i atikaya bedel, bazı fünun-u lazime-i cedide tahsil olunmak.. ve tekyelerde mütebahhirîn ulema bulunmaktır. Bu takdirde şuabat-ı selase, yek-aheng-i terakkî olarak kat-ı meratib etmek kaviyyen me'muldur

İkinci fıkir: Va'izlere aittir, ki bunlar muderris-i umumîdir. Bunların nesayihinde kendimce bir te'sir his etmedim. Düşündüm, kasavet-i kalbimden başka üç sebep buldum.

Birisi: Asr-ı hazırayı zaman-ı salifeye kıyasen, yalnız tasvir-i müddea ve parlak göstermektir.. Halbuki zaman-ı salifde safa-yı kalb ve taklid-i ulema hûkûm-ferma idi. Bunlara delil lâzım değil idi. Şimdide herkeste bir meyl-i taharri-i hakikat peyda olmuş. Bunlara karşı tasvir-i müddea te'sir etmez. Ancak te'sir ettirmek için, isbat-i müddeâ ve ikna' lâzımdır.

İkinci sebep: Bir şeyi' terğib veya terhib etmekle, ondan daha mühim şeyi tenzil etmektir. Mesela: "Bir gece iki rek'at namaz kılmak, haccı tavaf etmek.. veya kim gıybet etse, zina etmiş gibi"dir derler...

Üçüncüsü: Belagatin muktezası olan mukteza-yi hale mutabık ve ilcaat-ı zamana muvafık söz söylemezler. Güya insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar Sonra konuşuyorlar. Demek istiyorum ki: Vâiz, hem A'lim-i muhakkik olmalı ki, tâ isbat-i mûddea etsin. Hem hakim-i müdakkik, tâ müvazene-i şeriatı bozmasın. Hem de beliğ-ı mukni' olması şarttır.

Dördüncüsü: "Zihnim perişandır" demiştim. Halbuki bu cümleden maksadım, kuvve-i hafızama nisyan tareyani ve zihnimdeki sıkıntı ve ta

biatımdaki tevahhuş muraddır. Hiç bir divane ben divaneyim demediği için, benim cinnetime nasıl delil olabilir?

Hem de "İzhar"dan sonra üç mah ders gördüğümü söylemiştim. İki cihetle şu söz şüpheyi davet eder. Ya hilâfdır, halbuki ekser Kürdistan bunun sıdkını bilir. Ya doğru olduğu halde, sen ey doktor dediğin gibi, temeddüh ve gurur misillü bir unsur-u cinneti ima eder.

Buna cevab: Bir rical-i devletin sualine karşı cevab-ı savab vermek istemekliğimdir. Gerçi temeddühü istilzam etmiş!.. Şu'urumda şüpheniz kalmadığı vakit, fikrimde şüpheniz vardır zannediyorum. Onu bir muhakeme ile bu şüphe de zail olabilir.

Zira gayet serbest, vahşî Kürtlerden olan bir adam, elmas gibi millete bir sadakat ve cevher gibi bir fikr-i âlî sahibi olmadığı halde(28) nasıl bu zamanda bu kadar alamet-i farika ile, hile ile fikr-i fâsidini saklayabilir? Bence hile, terk-i hiledir. Demek herkese müreccah (çünki kimseyi millete sadık bulmadım) ve safi bir sadakati kalbden hissetmiş de bu gûna ahvalde bulunmuş

Demek, bizim doktorların fehmi hasta ve kendi raporlarıyla mecnun.. ve Zabtiye Nazırı da hiddeti için divanedirler.

Ey doktor! Sen iyi doktorsan evvela o biçareleri tedavî et, sonra beni!..

Ey şu kelâmıma nazar eden zevat! Eğer kelâmımda dokunacak veya sizin zaif midenizde hazmolunmıyacak sözler bulunursa, ma'zur tutunuz!.. Çünki divanelik zamanında söylemişimdir, muhitim o zaman tımarhane'nin duvarlarıydı. Muhitin te'siri müsellemdir. Zira ûmmî,

vahşi, yani Hür, Türkçe iyi bilmez bir Kürd bu kadar ifade-i meram edebilir Vesselam...(29)"

ŞEFİK PAŞA'YA CEVABI

Bediüzzaman'ın tımarhane tabibi ile şu geçen muhaveresinden sonra,doktoryukarıda zikri geçen-raporu veya N.Şahiner'in yazdığı:" Eğer Bediüzzaman'da zerre kadar mecnunluk eseri varsa, dünyada akıllı adam yoktur." şeklindeki raporu üzerine, Bediüzzaman'ı alelacele tımarhaneden çıkararak

tevkifhanede nezaret altına alırlar. İşte Bediüzzaman burada iken, Zabtiye Nazırı Şefik Paşa'nın, Padişah namına getirdiği teberru' para, maaş ve selamını reddederek paşa, ile hapishanenin hususi görüşme odasında şu gelecek konuşmayı yaparlar: (Üstadın Kaleminden)

(28) Yani "bir fikr-i âli sahibi olmazsa" manasında olabilir. A.B.

(29) Asar-ı Bediiye S: 329

Devr-i İstibdadta tımarhaneden sonra tevkifhanede iken Zabtiye Nâzırı Şefik Paşa (1) ile muhaveredir.

Zabtiye Nazırı: -Padişah sana selâm etmiş.. Bin kuruş da maaş bağlamış. Sonra da yirmi otuz lira yapacak dedi.

Cevaben: Ben maaş dilencisi değilim. Bin lira da olsa kabul edemem. Kendim için gelmedim. Milletim için geldim. Hem de bana vermek istediğiniz, rüşvet ve hakk-ı sükûttur.

Nazır: -İradeyi reddediyorsun. İrade red olunmaz. Cevaben dedim: Reddediyorum; Tâ ki padişah darılsın, beni çağırsın. Ben de doğrusunu söyliyeyim.

Nazır: -Neticesi vahimdir!.

Cevaben: Neticesi deniz olsa, geniş bir kabirdir. İ'dam olunsam bir milletin kalbinde yatacağım. Hem de İstanbul'a geldiğim vakit, hayatımı rüşvet getirmişim. Ne ederseniz ediniz!..

Bunu da ciddi söylüyorum; ben isterim ki ebna-i cinsimi bilfiil ikaz edeyim ki, devlete intisap, hizmet etmek içindir. Maaşı kapmak için değildir. Hem de benim gibi bir adamın millete ve devlete hizmeti nasihatladır. O da hüsn-ü te'sir iledir. O da hasbîlikledir, bu da garazsızlık, o da ivazsızlık, o da terk-i menafi-i şahsiye iledir. Binaenaleyh, ben maaşın kabulunde ma'zurum.

Nazır: -Senin Kürdistan'da neşr-i ma'arif olan maksadın Meclis-i Vükela'da derdest-i tezekkürdür.

Cevaben: Acaba ma'arifi te'hir, maaşı ta'cil edersiniz, ne kaide iledir. Menfaat-i şahsiyyemi menfaat-ı umumiye-i millete tercih ediyorsunuz.

Nazır hiddet etti!..

Ben dedim: Ben hür yaşamışım. Hürriyet-i mutlakanın meydanı olan Kürdistan dağlarında büyümüşüm. Bana hiddet faide vermez. Nafile yorulmayınız!.. Beni nefiy edin, Fizan olsun, Yemen olsun razıyım. Siz de, pineduzluktan ve yamacılıktan kurtulursunuz. Ben de yüksekten düşmekle incinmekten kurtulurum.

Nazır: -Ne demek istiyorsun?

Cevaben dedim: Sigara kâğıdı kadar ince ve nizam namiyle bir perdeyi bu kadar feveran-ı efkâr ve hissiyata karşı herkesin üstüne örtmüşsünüz. Herkes altında sizin tazyikatınızla meyyit-i müteharrik gibi inli

(1) Şefik Paşa , 5 Aralık 1896 - 11 Ağustos 1908 arası zaptiye nazırlığı yapan bu zat, Haleplidir. Adliyeden yetişmedir.. Oldukça becerikli ve zeki bir insan. Şahsen kimseye kötülük ekmeyen, ama vazifedarlığı itibarlığıyla bazı zulümlü hallere teması da olmuştur. A.N.Galitekin

yor. Ben acemî idim, altına girmedim. Üstüne düştüm. Suret-i telebbüsüm gibi ahlâkım da sakil idi. Bir kere Mabeyn de yırtıldı. Şişli'de bir ..... 'nin evine düştüm. Orada da yırtıldı. Şekerci Hanı'na düştüm, orada da yırtıldı. Tımarhaneye düştûm. Şimdi de tarassuthaneye düşmüşüm.

Hasılı : Siz de o kadar yamacılık yapamazsınız . Ben de incinirim Hem de Kürdistan'da iken sizi iyi bilirdim. Bu ahval sizin serairinizi bana iyi öğretti.

Bâhusus tımarhane bu metinleri bana iyi şerhetti.. Hem de bu hallere teşekkür ederim. Zira sui zan makamında hûsn-û zan ederdim.(30)"

Yukarda da belirtildiği gibi, Bediüzzaman'ın Şefik Paşa ile o muhaveresinden sonra, tarassut ve nezaret altında daha ne kadar tutulduğu ve 1908 yılının hangi ay ve gününde serbest bırakıldığı hakkında kesin bir bilgi mevcud değildir. Ancak Meşrutiyetin ilanından sonra siyasî af tamiimi 26 Temmuz'da hazırlandı ise de, 28 Temmuz^da iradesi sudur etti..(*) Fakat yine yukarda arzolunduğu üzere, ikinci Meşrutiyet'in ilânı sırasında İttihad Terakki'nin "Genç Türkler" kolu Selanik'te kendi başlarına, bilâhere de Padişah'a kabul ettirerek 24 Temmuz 1908'de ilân ettikleri yeni Anayasa vesilesiyle tertipledikleri mitinglerde, Bediüzzaman Hürriyetin bu ilânının üçüncü gününde, meşhur olan ilk nutkunu İstanbul'da büyük bir halk kitlesine karşı irad ettiği gibi, bilâhare Selanik'e de gidip oranın Hürriyet Meydanı'nda aynı nutkunu çok kalabalık bir topluluğa de irad etmiştir. Bu nutkun tamamını sırası gelince kaydedeceğiz inşaallah.

Buna göre, Bediüzzaman Said-i Kürdi Hazretleri tımarhane ve tevkifhanede fazla uzun bir zaman durdurulmuş değildir. Hürriyet'ten altı ay evvel Şekerci Hanı'nda ilmi münazara için yaptığı büyük ilanatla, tahminen iki ay münazaralar sürmüşse, mayıs başlarında tımarhaneye .sevkedilmiş oluyor. Tımarhane müddeti de herhalde az bir zamanda sona ermiş olması lâzımdır. Çünki arkasından Hapishaneye nakil hadisesi vardır. Eğer tımarhanede faraza onbeş gün kalmışsa, Hürriyet'in ilânına bir ay kalmıştır. Bunun arkasından tarassudhanedeki müddeti, tımarhaneye göre daha fazla olsa gerektir. Ancak ne kadar olduğu bilinmemektedir. Faraza bir ay tarassudhanede kalmışsa, o takdirde Hürriyet'in ilânına bir hafta kalana kadar orada kalmıştır. Fakat bu istatistikî hesap tahminidir. İkinci kuvvetli bir tahmin ve ihtimal daha vardır, o da şöyledir:

İttihatçıların "Genç Türkler" adıyla mûteşekkil kolu 21 Temmuz 1908'de öğlene doğru "Manastır"da Kışla Meydanında ve Üsküp ve Serez'de de tö

(3o) Asar-ı Bediiye, s: 331

(*) Siyasi Af mes'elesi için bk: "II.. Meşrutiyetin İlanı ve 31 Mart Hadisesi". Cevad Bey Ankara 1960 s: 161-162 ve "Jön Türkler ve İttihad-ı Terakki" Sina Akşin İstanbul 1980 s: 83 ve "Görüp İşittiklerim" Ali Fuad Türkgeldi , Ankara, 1951, s: 2

renlerle meşrutiyetin ilanı yapıldı. 24 Temmuz günü de zoraki bir şekilde Sultan Abdulhamid'e İkinci meşrutiyeti kabul ettirmişlerdi.

Selanik'te toplanarak, hazırladıkları anayasayı evvela kendi adlarına ilân ettikten sonra, İstanbul'a yürüdükleri sırada, Bediüzzamanı da nezarethaneden kurtarmış olmaları ihtimal dahilindedir. Bu genç Türkler cemiyeti İstanbula yürüdûkten üç gün sonra, yani 24 Temmuz 1908 günü zoraki bir şekilde Sultan Abdülhamid'e İkinci Meşrutiyet'i de kabul ettirmişlerdi.(31)

Lâkin Ahmed Bedevi Kuran'ın "İnkılab Tarihimiz ve Jön Türkler" adlı kitabı 252. sahifesinde ise, şu malûmatı vermektedir: Hürriyet kahramanı Niyazi Bey 20 Haziran 1324 cuma günü, dağa çıkması (Yani 3 Temmuz 1908) ve Manastır vilayetinin hadiselerinin kanlı bir şekilde cereyan etmesi üzerine Sultan Abdülhamid 11 Temmuz 1324 (24 Temmuz 1908)'de Meşrutiyeti kabul etmiş ve i'lân edilmiştir" diyor. 17 Aralık 1908'de parlamento ve hükûmet kurulmuş oluyordu. İşte bu her iki ihtimalin neticesi olarak herhalde Bediüzzaman Hazretleri İkinci Meşrutiyetin ilânından evvel -amma ne kadar evvel- hapisten tahliye edilmiştir denilebilir.

CEMAL KUTAYIN İDDİALARI

Burada yine ister istemez C.Kutayın; Bediüzzaman'ın bu dönem hayatına ait iddialarına bakacağız:

Diyor ki: "Bediüzzaman İstanbul'a gelmeden Selanik'e gelmiş, burada Hürriyetçilerin ileri gelenleri ile tanışmış... Buhara kalpaklı, siyah iri gözlü idi.(32)"

Başka bir kitabında: "Bediüzzaman 1906'da İstanbulda Askerî Mahkemeye verildiği ve 8 ay tımarhanede kaldıktan sonra,gizlice Rumeliye geçirildiği..(33)" Kitabının, başka bir yerinde 1899'da İstanbul'a ilk geldiğini de yazar.

Lütfen dikkat buyurun! Bunların hangisi doğru... Birinci rivayetine baksak, İstanbul'a gelmeden evvel, bir Selanik'e gitmiş, Hürriyetçilerin elebaşlarıyla iç içe olmuş, onların takdir ve muhabbetlerini kazanmış ve sonra Hürriyetin i'lânı günlerinde orada birinci konuşmayı o yapmıştır. Buhara kalpaklı, siyah iri gözlü idi vesaire,..

İkinci rivayetine bakılırsa, evvela İstanbul'a gelmiş, Sultan Abdülhamid tarafından askerî mahkemeye sevk edilmiş, bilâhare de tımarhaneye konulmuş. Burada sekiz ay bekletilmiş. Sonra Hürriyetçiler onu gizlice Rumeliye kaçırmışlar ve hakeza...

(32) Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S:163 "Kitabının başka bir yerinde bu ilk seyahatı 1896da olduğıunu yazar.

(33) Tarih Sohbetlerinden naklen "Türkiyede Nurculuk davası 3. Baskı S: 682

Evet bunların hangisi doğru?.. Bize göre ve tarihî vesika ve belgeler ışığında her iki rivayetin de aslı yoktur. Çünki bir kere Şark'tan geldiğinde, direkt Padişah'la görüşmek ve davasının temeli olan Medreset-üz-Zehra'sını maddeten Padişah'ın desteği ile inşa ettirmek arzusuyla, İstanbul yolunu tutmuştur. Gelirken vali Tahir Paşa da, ona mektup vererek Padişah'a yollamıştır. Amma maalesef Padişah'la görüşme imkânını bulamadığı gibi, Mabeyn paşalarının basit düşünceli tedbirleriyle

tımarhaneye, sonra da tarassuthaneye sevk edilmiştir. Bu tarih ise, yalnız ve yalnız 1908'in içindedir. Ondan evvel kesinlikle ve Bediüzzaman'ın kendi öz ifadeleriyle İstanbul'a geldiği hiç yoktur.

Kutay başkasından duyduğunu söyliyerek: "Siyah iri gözlü(34), Buhara kalpaklı idi...” sözleri de galattır . Çünki bütün dünya bilir ki; Bediüzzamanın gözleri mavi-ela idi. Kalpak meselesi ise, Rus esaretinden 1918'lerde döndüğünde başına koymuş olduğu kalpaktan gayrı hiç bir zaman kalpak giydiği yoktur.

Kaldı ki, ikinci rivayetinin aslı ise hiç yoktur. 1896, 1899, veya 1906'da ne İstanbul'a geldiği vardır, ne de askeri mahkemeye verilmesi mevzuu bahsdır. "Hele sekiz ay tımarhanede kaldı, sonra Hürriyetçiler onu gizlice Rumeli'ye kaçırdılar" iddiasında da hiç bir mülayemet tarafı yoktur.

Zira Bediüzzaman, ne bir askerî mahkemeye verilmiş, ne de sekiz ay tımarhanede bekletilmiştir. Tımarhanede, yukarıda ispat edildiği gibi, ancak onbeş-yirmi gün kadar bekletilmiş, sonra da nezarethaneye alınmıştır. Ne ise sadede dönelim..

EŞREF EDİB'İN YAZDIKLARI

Bediüzzaman'ın bu dönem hayat faslının bir nebze tasvirini, onun eski bir cihad arkadaşı ve talebesi Merhum Eşref Edib Ferğan'dan dinleyelim:

1966'da Tabiî senatör Ahmet Yıldız'ın, Bediüzzaman'ın merhum ve masum şahsiyetine yalan dolan iftira ve tezvir dolu saldırısına karşı, Merhum Eşref Edip Ferğan Bey, Yeni İstiklal Gazetesi'nde Ona cevab verdi. İşte bu hak ve müskit cevaptan bazı cümleler alıyoruz:

(34) Kutay'ın bu meseledeki açık bir tenakuzu daha: Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S: 282 de : "17-27 Nisan arası 1953'de Eşref Sencer Kuşçubaşı ile birlikte Emirdağ'ında on gûnlük bir zaman zarfında Bediüzzaman'ı ziyaret ettiklerini ve her gün uzun sohbetlerinde bulunduklarını" kaydeder. Daha sonra 1966 larda intişara başlayan "Târih ohbetleri" kitabında ve sonra "Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslûmanı" kitabında şu "Siyah iri gözlü. meselesini ki, birlikte Bediüzzaman’ı ziyaret ettiklerini söylediği Eşref bey’den naklettiğine göre, bunun hakikatını şu ziyaret esnasında tahkik hususnda neden hiçbir tahkikatı olmamıştır? Çünki, Bediüzzaman’ın gözleri siyah değil mavidir. İnsanın aklına eir ki, acaba gerçekten Kutay’ın böyle bir ziyareti vaki olmuş mudur? A.B.

".. Bediüzzaman'ın Hürriyet mücadelesinde celâdet ve şahameti o derecede idi ki, herkesin ağzını açmaktan korktuğu, işaretle konuştuğu bir zamanda, onun bu kadar cesaret ve celâdet göstermesi, zamanın havsalasına sığmadı. Şark vilâyetlerinden gelen bir adamın bu kadar cüret göstermesi hayret ve taaccüble telâkki edileceği tabii idi... Müstebit paşalar "Bu kadar cesaret, akıl kârı değildir" diye onu tımarhaneye sokmaktan başka kendileri halâs ve rahat çaresini göremediler.

Hastahanede doktora söylediği sözler, doktoru hayrette bırakmış. Doktor onun zekâ ve irfanına, celâdet ve şehametine hayran kalmış (Tımarhaneye) ne için gönderildiğini anlamış, Merhuma (Bediüzzamana) zamanın nezaketini hatırlatmış, itidal tavsiye etmiş ve özür dilemiştir.

Namık Kemallere, Ziya Paşalara ve diğer Hürriyetçilere karşı Sarayın aldığı tavır ne idi? Merhum Üstad Bediüzzaman ise, cesaret ve şehamette, hamiyet ve hürriyetperverlikte çok daha ileri idi. Onun bu hürriyet mücadelesine karşı, ilim ve faziletine hürmeten saray da çok müsamahakâr davrandı. Fakat

mücadelesinin önüne geçmek mümkin olmadı. Ateşîn bir zekâ, hürriyet aşkı, mücadele ruhu, diğer hüriyetperveranın maruz kaldığı akibetten onu koruyamadı...(35)"

Yine Bediüzzaman'ın hayatının bu dönemine ait, Molla Abdülmecid Efendi'nin hatıra defterinden:

RESİM HAKKINDA BİR SUAL

"Bir gün Bediüzzaman Said-i Kürdî akşam üstü İstanbul'un Sirkeci mevkiinde dolaşırken, birdenbire bir mösyö (gayr-i müslim efendisi) ona yanaşarak elini tutar:

- "Dininizde resim ne için haramdır?" der. Bediüzzaman cevaben der ki:

- "İnsan Allah'ın sikkesidir. Padişah ve kıralların sikkelerinin taklidine kanunî yasak olduğu gibi, Allah'ın da sikkesini taklide şer'î cevaz yoktur."

Mösyö, "bravo!" der, elini sıkar gider.(36)"

KIYAFETİ HAKKINDA

Kıyafeti hakkında kardeşi Abdülmecid'in bir hatırası:

"İstanbul'da, neden Kürd elbisesini atıp, medenî Türk elbisesini veya padişahın başına giydiği fesi giymiyorsun", şeklindeki bir suale karşı üç şıklı bir cevap vermiştir:

(35) Yeni İstiklal Gazetesi" S: 241.. 23 Mart 1966

(36) Hatıra defteri Abdülmecid, S: 56

1-Avrupa'da dokunan elbise, hükûmetçe men' ve yasak edilmiştir.Hükûmetin Avrupa'ya karşı boykot yasağı vardır.Bu emre binaen milli elbisemi terk ederek Avrupa elbisesini giymiyorum.

2-Vilâyât-ı Şarkiye ahalisi, padişahlardan yalnız Sultan Selimi görmüşler ve ona biât etmişler.Öteki padişahlara şahsen biâtımız yoktur.Çünki Yavuz Sultan Selim'den başka hiç bir padişahgelip halimizi görüp bize sahip olmamıştır.Onun için Sultan Selim'in kıyafetini andıran şu milli kıyafetten çıkmayacağım.

3-Benim elbisem altında yedi milyon insan vardır.Bu büyük yekûnü teşkil eden Şark insanlarına hammal nazarıyla bakıyorsunuz.. Ve o millet sureten olduğu gibi, sireten de vahşi ve hammal biliyorsunuz. İşte ben de bu elbisemi değiştirmemekle göstermek istiyorum ki; benim bu elbisem altında(36)

tam manasıyla hakiki insanların bulunduğunu ispat etmek isterim.(37)

SAİD ŞAMİL'İN HATIRASI

Şeyh Şamil Hazretlerinin torunu Merhum Said Şamil, Hazret-i Üstadı Meşrutiyet'in ilk senelerinde İstanbul'da nasıl gördüğünü anlatıyor:

"Ben daha önceki yıllarda Meşrutiyet'in ilk senelerinde Bediüzzaman'ı İstanbul'da çok gördüm. En çok belindeki hançeri ve kıyafeti dikkatimi çekerdi. Bilhassa o meşhur hançerini merakla seyrederdim. Hançere sahip olmayı çok severdim. Çocukluk hafızamda kalan bunlardır."(37)"

Prof. Hilmi Ziya Ülgen'in hatırası

İstanbul İlahiyyat fakültesi tefsir ve Hadis hocası Mehmet Sofuoğlu, İstanbul Edebiyat fakültesi, Türk tefekkürü Hocası Prof. Hilmi Ziya Ülgenden naklen şöyle bir hatıra nakletmiş.

" Meşrutiyet yıllarında hocamla birlikte Nur Osmaniye Camiinin yakınlarında bir çayhanede oturup sohbet ediyorduk. Tam o esnada Cami'den yanında talebe ve fedaileriyle, külahlı, çizmeli şark kıyafeti içinde genç bir zat çıktı. Hocam beni ikaz etti: "Bu gördüğün zat, ilimde deryadır. Sakın kıyafetine bakıpta aldanma. Herhangi bir mevzu'da dahi olsa bununla münazara edeyim, münakaşa edeyim deme, bu zat seni mat edip mağlup eder. Bu zata "Bediüzzaman" derler. (Son Şahitler-4 .sh.299)

(36) Hatıra defteri Abdülmecid s: 56

(37) Nurs Yolu N. Şahiner s,134

Av.Gültekin Sarıgül kanalıyla gelen mühim bir hatıra

"Bizim Antalya Halk kütüphanesi eski müdürü Sıdkı Tekeli isminde bir zattı. geniş bilgi ve ma'lumata sahipti. Birgün bize: "Kur'anı elif lam mim”in belki kırkbin ayrı manasının bulunduğunu.. ve bu manaları bu zamanda bilse bilse, ancak Bediüzzamanın bilebileceğini söyledi. Bunun üzerine, ben kendisene Bediüzzamanı tanıyıp tanımadığını sordum.

Cevaben:"Ben Bediüzzamanı gençlik yıllarından tanırım. Beyazıt camii dibinde bir kahvehane vardı. Oraya gelirdi. Bende bazen sohbetinde bulunurdum. Korkunç bir hafızaya mâlikti. Hafızasını tecrübe için birgün elime. o zamanların nâşır-ı efkârı Sabah gazetesini verdim. Gazete on sayfadan ibaret ve her sayfası da bugünkülerden ebadça büyüktü. Hazret, gazetenin sayfalarına on dakika kadar baktı, bana iade etti. Kendilerine merakla: "Üstadım okudunuzmu?” diye sordum. "Tecrübe edebilirsiniz buyurdular”

Gazetede yer alan tali derecedeki haber ve mevzuları sordum. Hiç yanılmadan olduğu gibi cevapladı. Hatta matbaanın isminide söylediler.

On dakika zarfında gazetenin bütün münderecatını hafızasına almış olduğuna hayretle müşahede ettim. Bunu ilmen izahı mümkünmü bilemiyorum. ” (Son şahitler-4. sh.333)

MEŞRUTİYET DÖNEMİNİN TASVİRİ

Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretleri; böylece istibdat ta'bir edilen tekreyli saltanat şekli, devrini tamamlayarak, ikinci bir devrin açılmasına kadar, yani: 24 Temmuz 1908'de 2.Meşrutiyet'in i'lânının az evveline kadar, onun hapis ve tarassutları o dönem için sona ermesiyle birlikte, Osmanlı Devleti tarihinde Meşrutiyet ve Hürriyet denilen yeni bir devir başlamış oluyordu. 2.Meşrutiyyet'in ilânı üzerine İttihat Terakkî cem'iyyeti bu muvaffakiyetinden dolayı bayram yapıyor, her tarafta şenlikler, ayinler ve heyecanlı nutuklar atıyorlardı. Hürriyet'in şu i'lânı üzerine bazı sefih ve ahlâksız insanlar, herşeyi artık mübah sayıyor.. ve mutlak bir hürriyet içinde hayvani bir hayat kabul ediyorlardı. Bir

kısım dindar ulema ve meşayih ise, hürriyeti kötülüyor, hayvanlıktır diyor, aleyhinde bulunuyordu. Bir kısım cemiyet ve partiler de İttihat-Terakki'nin icraatını tenkid ediyor, gayr-ı meşru' olduğunu söylüyorlardı.

İşte böylesi bir sırada Bediüzzaman Hazretleri, Meşrutiyet'i meşru'iyyet tarzında kabul ederek, Hürriyeti Îslâm ve insan adına alkışlaması içinde, sık sık onun ta'rifini yapan nutuklar veriyor, makaleler neşrediyordu. Ve "Hürriyeti su-i tefsir etmeyiniz (Kötüye yorumlamayınız) Sefahete, re

zalete müsait bir şey zannetmeyiniz", mealinde ikaz ve irşadlarda bulunuyordu.

Bediüzzaman Hazretleri bir taraftan hürriyete çok taraftarken, onu kötüye tefsir ederek, zulme, intikama müsait kabul eden Jön Türkleri ikazdan da geri kalmıyordu. Aynı zamanda haksız muamelelerini, zulümlerini yüzlerine vuruyor ve "siz dini incittiniz, gayretullaha

dokundunuz, hilâfeti tezyif ettiniz, neticesi vahim olacaktır." diye onlara karşı muhalefetini alenî olarak i'lân ediyordu.

O sıra, gazeteler ise, işi tamamen çığırından çıkararak, her birisinden ayrı bir sada çıkıyordu. Bediüzzamanın tabiriyle o sene tam bir fitneler yılı(38) şeklinde kendini gösteriyordu. Bir taraftan teşekkül eden Cem'iyyetler, partiler.. bir taraftan milli kulüpler, ocaklar kurulup açılıyordu. Mitingler konferanslar, içtima'lar, siyasi mevlidler birbirini takib ediyordu.

Bediüzzaman Hazretleri, o dönemi tasvir için, bilâhare yazdığı bir eserinde şöyle diyor:

"...Hem bizde ibtida-i Hürriyette; Babil kal'asının harabiyyeti zamanında, "Tebelbûl-ü Akvam" tabir edilen "Taşa'ub-u akvam" ve o taşaub sebebiyle dağılmaları gibi.. menfi milliyet fikriyle başta Rum ve Ermeni olarak pek çok kulüpler namında, sebeb-i tefrika-i kulûb muhtelif milliyetçiler cem'iyyeti teşekkül etti.. Ve onlardan şimdiye kadar ecnebi boğazına gidenlerin ve perişan olanların halleri, menfi milliyetin zararını gösterdi...(39)"

Evet bu gerçek, tam manasıyla bir kargaşa ve anarşi şeklinde arz-ı didar ediyordu. Fakat Bediüzzaman, nadire-i cihan ise, bütün bu kargaşalıklara yetişiyor, müdahale ediyor ve yatıştırmaya muvaffak oluyordu. Teşekkül eden bûtûn millî ve dinî cem'iyyetlere, partilere girip çıkıyor, ikaz ve irşadkâr nasihatlarda bulunuyordu. Hatta sekiz tane cem'iyyete adını kaydettirmişti.(40) Herkesin ona karşı hürmeti olduğundan, onu bir mürşid-i ümmet, bir rehber-i hakaik, bir hoca-i dânâ kabul ediyorlardı. İttihat-Terakki Cem'iyyeti dahi Bediüzzaman'ın yüksek şahsiyyetinden ve mazhar olduğu umumî hürmet makamından istifade etmeğe çalışıyordu. Fakat o, onların fikirleri adına değil, kendi efkârını neşretmek için konuşuyordu.

İlk başlarda, yani; Hürriyet'in i'lânı günlerinde İttihad-Terakki'nin bütün kolları ve ayrı ayrı fikir cereyanları Bediüzzaman'a karşı hürmet ve takdir içinde bulunurlarken, bilâhare Bediüzzaman'ın doğrudan doğruya

(38) Osmanlıca Lem'alar, S: 416

(39) Mektubat S: 299

(40) Asar-ı Bediiye S: 307

İttihad-ı İslâm ve İslâmî an'ane ve mefkûresi adına kabul ettiği Hürriyet anlayışı, bunların bazılarının işine gelmemesi sonucu, Bediüzzamandan ayrıldılar. Fakat İttihad Terakkî'nin sağ kanadını teşkil eden hakiki milliyetçi ve gerçek hürriyetperverler ve Ahrar kısmı onunla dostluklarını sonuna kadar devam ettirdiler. Bu mevzuda, Bediüzzaman İttihad-ı Muhammedi Cem'iyyeti adına suallleri cevablandıran "lema'an-ı hakikat" başlıklı makalesinde şöyle diyor:

"Vehim: Sen Selanik'te İttihad ve Terakkî ile ittifak etmiştin, neden ayrıldın?

İRŞAD: Ben ayrılmadım. Onların bazıları ayrıldılar. Niyazi Bey, Enver Bey gibi adamlarla şimdi de müttefikim. Lâkin bazıları bizden ayrıldılar. Bataklık yoluna saptılar. Hamiyetlerinden şüphem yoktur.Fakat mukabilinde garaz hissettiler. Şimdi İttihad-ı Muhammedî ünvanı altına girmek ve ahalinin tenvir-i efkârına hizmet etmek için şeriat onları davet eder. Ben hamiyetli dindar adamlarla daima beraberim. Ben Selanik'te meydan-ı hürriyette okuduğum nutuk ile i'lân ettiğim mesleğimi şimdi de onu takib ediyorum -ki i'lâ-i

şevket-i İslâmiye ve i'lâ-i kelimetullah'ın vasıtası olan Meşruta-i meşru'ayı şeriat dairesinde idamesine çalışıyorum...(41)"

İşte Bediüzzaman'ın bu ifadesi ile hiç bir parti, cemiyyet ve maddi garaz gösetilmeden İttihadTerakki'nin hamiyetkâr dindar kısımlarıyla daima beraber olacağnı ve Enver Paşa ve Niyazi Bey gibi hamiyetli zatların ciddî ve hakikî hamiyetperver olduklarını.. ve kendisinin hürriyeti isteyişinin sebeb ve mahiyetini, gaye ve hedefini bir derece beyan etmektedir.

İşte, Meşrutiyet döneminde Bediüzzaman'ın hayatıyla ilgili tarafının böylece bir çeşit haritası çizildikten sonra, yine faslın başına dönerek, cereyan eden hadiseleri ve Bediüzzaman'ın hizmet ve hareketlerini kaydedeceğiz. Buna da evvela 24 Temmuz 1908'de ilân edilen Meşrutiyet'in üçüncü gününde Bediüzzaman'ın ilk önce İstanbul'da, bilâhare de Selanik Hürriyet Meydanı'nda okuduğu nutkunun tamamını kaydetmekle gireceğiz. Nutkun bazı bölümlerini açıklamak suretiyle de,bir çeşit tafsilatada girişeceğiz.

(41) Asar-ı Bediiye S: 392

NUTKUN METNİ

DAĞ MEYVESİ ACI DA OLSA DEVADIR, AMMA HAZMI SAKİL

İ'TİZAR

Birinci tecrûbe, birinci inşa, birinci Nutuk olduğundan noksan ve ığlakı tabiidir. Ma'zur tutarsanız, teşekkür ederim. Tutmaz iseniz, ma'zursunuz. Zira Hürriyet var.

Kaplan postuna benziyen elbisem gibi, üslub-u beyanım da zamanın modasına muhaliftir Zira alaturka terzilik bilmiyorum, ta bu maaniye iyi libas keseyim ve düğme yapayım. Rica ediyorum, Nutkumu hayalhanenize girmekten yasak etmeyiniz. Benim gibi hem hayalden kapı açın, tâ ki kalbe girsin. Zira hamiyet ve diyanet ve gayretinizle iş var, Müzakere edecekler. Kalbin karanlık köşelerinden ışık yakacaklar.

HÜRRİYETE HİTAP

Ey Hürriyet-i Şer'î! Öyle müdhiş, ama güzel ve müjdeli bir sada ile çağırıyorsun; Benim gibi bir Kürdü tabakat-ı gaflet altında yatmış iken, uyandırıyorsun! Sen olmasaydın; ben ve umum millet zindan-ı esarette kalacaktık. Seni Ömr-ü ebedî ile tebşir ediyorum.

Eğer aynel-hayat şeriat'ı, menba-ı hayat yapsan ve o cennette neşvü nema bulsan; bu millet-i mazlume de eski zamana nisbeten bin derece terakki edeceğini müjde veriyorum. Eğer hakkıyla seni rehber etse, ağraz-ı şahsî ve fikr-i intikam ile seni lekedar etmezse... ki, bizi kabr-ı vahşet ve istibdadtan ihrac.. ve cenneti- ittihad ve muhabbet-i milliyeye davet etti.

Ya Rab! Ne saadetli bir kıyamet, ne güzel bir haşir ki hakikatinin küçük bir misalini bu zaman bize tasvir ediyor.

Şöyle ki: Asya'nın ve Rumeli'nin köşelerinde medfun olan medeniyet-i kadime hayata başlamış.. Ve menfaatini mâzarrat-ı umumiyede arayan, ve istibdadı arzu edenler demeğe başladılar. Yeni hûkûmet-i meşrutamız, mu'cize gibi doğduğu için, inşaallah bir seneye kadar sırrına mazhar olacağız!..

Mütevekkilâne, saburane tuttuğumuz otuz sene Ramazan-ı sükûtun sevabıdır ki; azabsız Cennet-i terakki ve medeniyet kapılarını bize açmışdır Hâkimiyet-i milletin beraât-ul istihlali olan kanun-u şe'rî, Hâzin-i

Cennet gibi bizi duhule davet ediyor

Ey mazlum ihvan-ı vatan, gidelim dahil olalım!.. Birinci kapısı, ittihad-ı kulûb.. İkincisi muhabbet-i milliye.. Üçüncüsü maarif.. Dördüncüsü sa'y-ı insanî.. Beşincisi terk-i sefahattır. Otekilerini sizin zihninize havale ediyorum. Zira davete icabet vacibtir. Bu inkılâb-ı azimin fatihası mu'cize gibi başladığı için, bir fâl-ı hayırdır ki, hatimesi de pek güzel olacaktır.

Şöyle ki: Bu inkılâb, fikr-i beşerin ağır zincirlerini parça parça ve isti'dad-ı terakkiye karşı sedleri zirü zeber ederek, hükûmeti varta-i mevtten tahlis ve bu millet-i mazlumeyi de, cevher-i insaniyeti izhar ve âzade olarak kâ'be-i kemalâta doğru gönderdiği gibi; hatîmesi de, yani, otuz sene kadar rengârenk sefahât ve hevesât ve israfat ve lezaiz-i nâmeşru'a gibi seyyiat-ı medeniyet devlet-i medeniyeti- hükûmet-i müstebide gibi- inkıraza sevk eden umurlar, maddeten zararını ihsas edeceğinden o muzlim ve kesif olan sehab, arzu-yu umumî ile münkeşif olduğundan, Şems-i şeriat ve ma'kesi olan kamer-i medeniyet berrak ve sâfi cevv-i asûmanda, Asya'yı ve Rumeli'yi tenvir. ve mutazammın olduğu isti'dad-ı kemalin tohumları Hûrriyetin yağmuru ile neşvü nema bularak, rengârenk elvan ile tezeyyûn edeceğini bu fâl-ı hayır bize müjde veriyor Mu'cize-i Peygamberidir ve bu millet-i mazlumeye bir inayet-i İlahiyyedir.. Ve cem'iyyet-i milliyenin niyet-i halisesinin kerametidir ki; bu ma'den-i saadet ve hürrıyet olan ittihad-ı kulûb ve muhabbet-i millî elimize meccanen geçti. Milel-i saire, milyonlarla cevahir-i nüfus feda etmekle kazandılar. Ölmüş olan hissiyat ve âmâl ve müyûlat-ı âliye-i milliyemiz ve ahlâk-ı hasene-i İslâmiyemize bu küre-i arz denilen cezbe tutmuş Mevlevî gibi meczub cevvalin samahında taninendaz ve umum milleti sürûr ile bir garib ihtizaza getiren sada-i Hürriyet ve âdalet nefh-i sûr-i İsrafil gibi hayatlandırıyor.

Sakın ey ihvan-ı vatan! sefahetlerle ve dinde lâubaliliklerle tekrar öldürmeyiniz.. ve bütün efkâr-ı fasideye, ahlâk-ı rezileye ve desais-i şeytaniyeye ve tabasbusata karşı bu Şeriat-ı Ğarra üzerine müesses olan Kanun-i Esasî Azrail hükmüne geçti, onları öldürdü.

Ey Hamiyetli İhvan-ı Vatan! İsrafât ve hilâf-ı Şeriat ve lezaiz-i nâmeşru'a ile tekrar ihya etmeyiniz.

Demek şimdiye kadar mezarda idik, çürüyorduk. Şimdi bu ittihad-ı millet ve meşrutiyet ile rahm-ı madere geçtik, neşvû nema bulacağız. Yüz bu kadar sene geri kaldığımız mesafe-i terakkîden inşaallah mucize-i peygamberî ile, Şimendifer-i kanun-u şer'î-i Esasîyeye amelen ve Burak-ı meşveret-i şeri'yeye fikren bineceğiz... Bu vahşet-engiz Sahray-ı

Kebiri bir zaman-ı kasirde tekemmûl-û mebadî cihetiyle tayyetmekle beraber, milel-i mütemeddine ile omuz omuza müsabaka edeceğiz. Zira, onlar öküz arabasına binmişler, yola gitmişler Biz birden bire şimendifer ve balon gibi mebadîye bineceğiz, geçeceğiz. Belki câmii ahlâk-ı hasene olan hakikat-ı İslâmiye ve isti'dad-ı fıtrî ve feyz-i imanın ve şiddet-i cu'un hazma verdiği teehil yardımıyla fersah-fersah geçeceğiz. Nasıl ki vaktiyle geçmiş idik.

Talebeliğin bana verdiği vazife ile, Hürriyetin ferman-ı me'zuniyetiyle ihtar ediyorum: Ey ebna-yı vatan! Hürriyeti su-i tefsir etmeyiniz, ta elimizden kaçmasın. Ve müteaffin olan eski esareti başka kapda bize içirmekle(42) boğmasın. Zira Hürriyet, müraât-ı ahkâm ve âdab-ı şeriâtla ve ahlâk-ı hasene ile tahakkuk ve neşvü nema bulur. Sadr-i evvelin, yani sahabe-i kiramın, o zamanda âlemde vahşet ve cebr-i istibdat hüküm ferma olduğu halde; hürriyet ve adalet ve müsavatları bu müddeaya burhanı bahirdir. Yoksa hürriyeti sefahat, lezaiz-i nâmeşrua, İsrafât, tecavüzat, hevay-i nefse ittiba'da serbestiyet ile tefsir, amel etmek; bir padişahın esaretinden çıkmakla, nefsin esaret-i rezilesinin altına girdiklerinden, milletin çocukluk isti'dadını ve sefih olduğunu gösterdiğinden; paralanmış olan eski esarete layık ve Hûrriyete adem-i liyakat gösterir. Zira, "sefih mahcurdur" geniş, muşa'şa' olan yeni Hürriyet-i şer'iyeye adem-i liyakat,-Zira çocuğa geniş olmaz- ve şanlı olan ittihad-ı milli bozulmuş ve müteaffin olan halât ile fena bir hastalığa hedef edecektir Zira ehl-i takva ve vicdanın tefsiri

böyle değil, mezhebi de muhalif olacaktır. Biz millet-i Osmaniye erkeğiz. Kamet-i merdane-i isti'dad-ı milliyemize kadınların libası gibi süslü sefahet ve hevesat ve israfat yakışmıyor. Binaenaleyh aldanmıyalım, "Huz ma safa, da'ma keder" kaidesini düstur-u amal yapalım, şöyle ki:

Ecnebiyeden terakkiyat-ı medeniyeye yardım edecek noktaları (fünûn ve sanayi gibi) maâlmemnuniye alacağız. Amma medeniyetin zünûb ve mesavisi olarak ba'zı âdat ve ahlâk-ı seyyie -ki ecnebilerde mehasin-i medeniyet-i kesiresiyle muhat olduğu için, çirkinliği o kadar göstermiyor - Biz ise, aldığımız vakit; su-i tali' cihetiyle,müşkil-üt-tahsil mehasin-i medeniyeti terk, çocuk gibi heva ve hevese muvafık zünûb-u medeniyeti kesb ettiğimizden, muhannes veya müterccile(43) gibi oluruz. Yani; karı, erkek gibi giyinse, karı süsü ile süslense muhannesliktir, yakışmaz. Merd-i vâla-himmet zeyb ve züyûrla muzahraf cilveli hanım gibi olmamalı.

(42) Evet daha dehşetli bir istibdad ile pek acı ve zehirli bir esareti bize içirdiler.S.N.

(43) Kadınlaşmış erkek, erkekleşmiş kadın. -Bedüızzaman

Elhasıl: Zünûb ve mesavî-i medeniyeti hudud-u hürriyet ve medeniyetimize girmekten seyf-i Şeriâtla yasak edeceğiz. Ta ki, medeniyetimizin gençliği ve şebabiyeti, zülal-i ayn-il hayat-ı Şeriatla muhafaza olunsun. Kesb-i medeniyette japonlulara iktida bize lâzımdır ki, onlar Avrupa'dan mehasin-i medeniyeti almakla beraber, her kavmin mâbih-il bekası olan âdat-ı milliyeyi muhafaza ettiler. Bizim âdat-ı milliyemiz islâmiyette neşvû nema bulduğu için, iki cihetle sarılmak zarurîdir.

Ey Hamiyetli Ebna-i Vatan! Cem'iyyet-i millî ruhlarını feda etmekle saadetimize yol açtılar Biz de ba'zı lezaizimizi terk ile onlara yardım edeceğiz. Zira o sofray-i ni'mete beraber oturuyoruz. Efkâr-ı faside sahibi, yani hûrriyet altında istibdadı ve mezalimi arzu edenler, mevt-i ebedîye mazhar olan zaman-ı mâzînin cevfinde medfun olan istibdadatı veya seyl-i huruşan-ı zaman içinde yuvarlanmış olan mezalimi bir daha temaşa etmemek için, tarih-i hayat-ı hürriyetin beyanı ile, mazî ve hal meydanında delinmez bir sedd-i âhenin çekmek istiyorum, şöyle ki:

Bu inkılâb-ı azim, doğurduğu hürriyeti, meşveret-i şeri'yenin terbiyesine verse, bu milletin eski satvet ve kuvvetini ihya edecektir. Eğer veba ve ağraz-ı şahsiyeye müsadif olsa, istibdad-ı mutlaka dönecek. Hürriyet tam zamanında doğdu. Ahval ve ilcaat-ı zaman, tam terbiyesine hizmet ister. Sun'î ve ihtiyarî değil, ta ki çok kûlfete muhtaç olsun. Eski zaman gibi bu kadar tazyikatın te'siriyle me'yus ve mahv olmak şanında olmayan hamiyyet-i İslâmiye o kadar galeyana gelmiş ki, güya rahm-i maderde tekmil yaşına kadar gelmiş, Kadem-nihade-i saha-i vücud olduğu anda hükümfermalığını i'lan.. hiç bir musademata karşı tezelzüle ve delinmeye uğramayacak bir sedd-i ahenin gibi veya taht-ı Belkıs gibi beş hakaik-ı sâbite ûzerine te'essüs edecek.

BİRİNCİ HAKİKAT: Mecmu'ada bir kuvvet bulunur. Hiçbir ferd o kuvvete malik olamaz. Bir kalın şerit ile, eczasından ince bir telin kuvveti gibi... Veyahut efkâr-ı umumiyeyi mutazammın yeni hükûmetimiz ve eski hükûmetimiz gibi...

Ey millet! biz şimdi kalın şeridiz. Her kim muhalefet ve hodserâne ile bunu zaif etse, umumunun hakkına affolunmaz bir cinayettir.

İKİNCİ HAKİKAT Zaman-ı salifde, yani galebe-i vahşet vaktinde âlemde hüküm-ferma vahşetin mahsûlü ve tedennî ve inkırazın mahkûmu olan Kuvvet ve cebrin saltanatı idi. Herhangi devletin deveran-ı demi yerine geçmiş ise, o devleti kendi gibi ömr-ü tabiiyle kayd ve ecel-i inkırazın pençesine vermiş.. Ve öyle devletlerin sahaif-i tarihiyeleri baykuşların aşiyanı gibi satırları inkırazlarını çağırıyorlar, bağırıyorlar...

Ve tasallut-u medeniyetin zamanında âlemin hükümranı ilim ve marifettir. Mevlidi medeniyet ve şe'ni tezeyyüd ve ömrü ebedî olduğundan, herhangi devletin hayat ve müdebbiri olmuş ise; o hükûmeti kendi gibi kayd-ı ömr-ü tabiîden ve ecel-i inkırazdan tahlis ve küre-i arz kadar yaşamasına isti'dad vermiş. Kitab-ı Avrupa sahaifi bunu alenen gösteriyor. Bu hakikate misal isterseniz, eski hükümetimize ve yeni hükümetimize bakınız!..

Eğer denilse, şimdiye kadar bu hükûmet-i zaifeyi adî adamlar idare edebilirlerdi. Amma bu kadar metin ve dehşetli,kaviyen emel ettiğimiz yeni hükûmeti omuzunda taşıyacak harika ve dahî adamlar lâzım iken, Asya ve Rumeli tarlası acaba öyle mahsûlât verecek mi?

Buna cevab: Eğer başka inkılâblar başa gelmezse, evet.. ve

Üçüncü hakikate dikkat et, şöyle ki: Bu zaman-ı mâzîde insan, isti'dad-ı gayr-i mûtenahiye mâlik iken, o kadar dar ve mahdud daire içinde hareket ediyordu ki, gûya insan iken, hayvan gibi yaşadığından, efkâr ve ahlâkı o daire nisbetinde tedennî etmiş ve mahsur kalmış idi. Şimdi bu şer'î Hûrriyet-i âdilane yaşasa, fikr-i beşerin ağır zincirlerini paralamakla ve isti'dadı terakkîye karşı sedleri herc u merc ederek, o küçük daireyi dünya kadar tevsi' edebilir. Hatta benim gibi bir köylü adî adam, süreyya kadar ulvî olan idare-i umumîyi nazara alacak, âmal ve mûyulâtının filizlerini orada bağlayacak ve her bir fiil ve tavrının orada bir ihtizaz ile zîmedhal bulunacağından; himmeti süreyya kadar taâlî, ahlâkı o derece tekemmül ve efkârı memalik-i Osmaniye kadar tevessü' edeceğinden, Eflatunları ve İbn-i Sînaları ve Bismarkları ve Dekartları ve Taftazanîleri inşaallah geri bırakacak. Bu kuvvetli Asya ve Rumeli tarlası çok şübban-ı vatan mahsulu vereceğinden, kaviyen ümitvarız. Lasiyyema şu memalik-i Osmaniye, umum Enbiyanın mahall-i zuhuru.. ve Düvel-i mütemeddine-i salifenin mehd-i teşekkülü ve şems-i İslâmiyetin maşrık-ı tulu'u olduğundan,insanların fıtratlarında bu üç şeyi ektikleri; isti'dadat-ı kemal, bu Hürriyetin yağmuru ile neşvü nema bulsa, herkesin isti'dadı ve fikr-i münevveri;Şecer-i Tûba gibi dal ve budakları her tarafa açacaktır. Ve Şarkı Garba nisbeti, seheri guruba nisbeti gibi edecektir. Eğer sevs-i âtaletle ve semum-û ağraz ile kurutulmazsa...

DÖRDÜNCÜ HAKİKAT: Şeriat-ı garra, kelâm-ı ezelîden geldiğinden ebede gidecektir. Zira Şecere-i meylûl-istikmal, âlemin dalı olan insandaki meyl-i terakkinin muhassal ve semeresi olan isti'dadının telâhuk-u efkârla hasıl olan netaici teşerrüb ve tağaddî i1e büyümesi nisbetinde, şeriat-ı garra avnen maddî-i zihayat gibi tevessü' ve intibak edeceğinden, ezelden gelip ebede gideceğine burhan-ı bâhirdir. Asr-ı Saâdet, sadr-ı ev

velin hürriyet ve adalet ve mûsavatı, -bahusus o zamanda- delil-i kat'îdir ki; Şeriat-ı garra müsavatı, adaleti ve hürriyet-i hakkı cemi-i ravabıt ve levazımatı ile câmi'dir.

İmam-ı Ömer (R.A.) ve İmam-ı Ali (R.A.) ve Selahaddin-i Eyyübi-i Kürdî (R.H) âsarı bu müddeaya delil-i alenîdir.

Buna binaen, katiyyen hükmediyorum; Şimdiye kadar noksaniyetimiz ve tedenniyatımız dört sebepten gelmiş:

1- Şeriat-ı Garranın adem-i müraât-ı ahkâmından...

2- Bazı müdahinlerin keyfe ma yeşa' su-i tefsirinden..

3- Zahirperest âlim-i cahil veyahut cahil-i âlimin taassubat-ı nâbemahallinden...

4- Su-i tali' ciheti ile, su-i intihab tariki ile müşkil-üt tahsil Avrupa mehasinini terkederek, çocuk gibi heva ve hevese muvafık zünûb ve mesavi-i medeniyeti Tutî gibi takliddir ki, bu netice-i seyyie zuhûr ediyor. Me'murîn hakkiyle vazifesini ifa etse, me'mur olmayan ilcaât-ı zamana muvafık sa'y etse, sefahete vakit bulmayacaktır. Bu iki kısmın herhangisinden bir fert, sefahete inhimâk gösterdiyse, bu hey'et-i içtimaiyye içinde muzır bir mikrop sûretine giriyor.

BEŞİNCİ HAKİKAT: Zaman-ı sabıkta revabıt-ı içtima' ve levazım-ı taayyüş ve fevaid-i medeniyet o kadar tekessür ve teşaub etmediğinden, bazı kalil adamların fikri devletin idaresine yarı kâfi gibiydi. Amma bu zamanda revabıt-ı içtima' o kadar tekessür ve levazım-ı teayyûş o derece taaddüd ve semerat-ı

medeniyet o kadar tefennün etmiş ki; ancak yalnız kalb-i millet hükmünde olan meclis-i meb'usan ve fikr-i ümmet makamında olan meşveret-i şer'î ve seyf ve kuvvet-i medeniyet menzilinde bulunan hürriyet-i efkâr o devleti taşıyabilir ve idare ve terbiye edebilir. Bu hakikate misal: Eski hükûmet-i müstebide ve yeni hükûmet-i meşrutadır.

Üçüncü hakikatın bana verdiği vazife ile ve hürriyetin ferman-ı me'zuniyetiyle üç şeyi ihtar ediyorum:

Birincisi: Bir cisim birden zerrattan tahallül, yeni zerrattan teşekkül eylemesi muhal olacağından, cism-i devletin birden me'murîni ref' ve yenilerini ikame eylemesi muhal olmasa da mü'tazzirdir. Binaenaleyh, isti'dadı habis ve kabil-i ıslâh olmayan adamları zaten cism-i devlet, def'-i tabiîyle ifraz edecektir. Amma kabil-i ıslâh olanlar, zaten güneş daha garbdan tulu' etmediğinden tevbenin kapısı açıktır.

Bunların tecrübelerinden istifade etmeli. Bunların yerini dolduracak kırk sene lâzım. Yoksa umum aleyhinde idare-i lisan ve terzil etmek, bu

211

şanlı olan ittihad-ı millete bozulmuş olan bazı efkâr ve ahlâklarına binaen bir hastalığa hedef edecektir.

İkincisi: Ben Kürdistan dağlarında büyümüş idim. Merkez-i Hilâfeti güzel tahayyül ediyordum. Vakta bundan yedi sekiz ay mukaddem Dersaadet'e geldim, gördüm ki; İstanbul tevahhuş ve tenafür-ü kulûb sebebiyle medeni libası giymiş vahşi bir adama benzerdi. Şimdi ittihad-ı millî sebebiyle medeni adam, fakat yarı medenî ve yarı vahşî libasında bize arz-ı didar ediyor. Evvel Kürdistan'da fenalığın sebebi, Kürdistan uzvu hastalanmış zannediyordum. Vakta ki, hasta olan İstanbul'u gördüm, nabzını tuttum, teşrih ettim, anladım ki; kalbdeki hastalıktır, her tarafa sirayet eder. Tedavisine çalıştım, bir divanelikle taltif edildim.

Hem de gördüm ki; medeniyet-i hakikiyeyi teşkil eden İslâmiyet, maddî cihetinde medeniyet-i hazıradan pek geri kalmış. Güya İslâmiyet su-i ahlâkımızdan darılmış, mazî tarafına dönüp gidiyor, Zaman-ı Saadet'e bizi şikâyet edecektir. Bunun en büyük sebebi: istibdattan sonra, mürşid-i umumî üç büyük şubeninki; (Cümlenin maksudu bir, amma rivayat muhtelif)

veyahut beytinin masadaki olan ehl-i medrese, ehl-i mektep ve ehl-i tekyenin tebayün-ü efkârı ve tahalûf-ü meşaribidir. Bu tebayün-û efkâr, ahlâk-ı İslâmiyenin esasını sarsmış ve ittihad-ı milleti çatallaştırmış ve terakkiyat-ı medeniyeden geri bırakmıştır. Zira biri ifrat ile diğerini tadlil ediyor.. Ve öteki tefrit ile onu techil ve gayr-ı mu'temed addediyor.

Bunun çaresi: Tevhid ile tevahhüd ve efkârlarının mabeyninde te'yid-i münasebet ile müsalâha... ta i'tidal noktasında müsafaha ile birleşmekle ahenk-i terakkiyi ihlâl etmesinler

Üçüncüsü: Ben vaizleri dinledim. Nasihatleri bana te'sir etmedi, düşündüm: kasavet-i kalbimden başka (üç sebeb) buldum.

Birincisi: Zaman-ı hazırayı zaman-ı salifeye kıyas ederek, yalnız tasvir-i mûddeayı parlak, mübalağalı gösteriyorlar. Te'sir ettirmek için isbat-ı mûddea ve ikna-i müteharri-i hakikat lâzım iken ihmal ediyorlar.

İkincisi: Bir şeyi terğib veya terhib etmekle, ondan daha mühim bir şeyi tenzil edeceklerinden, müvazene-i şeriati muhafaza etmiyorlar.

Üçüncüsü: Belağatın muktezası olan muktaza-yı hale mutabık, yani ilcaat-ı zamana muvafık, yani teşhis-i illete münasib söz söylemezler. Güya insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar, sonra konuşuyorlar.

Hasıl-ı kelâm: Büyük vâizlerimiz hem âlim-i muhakkik olmalı, ta isbat ve ikna' etsin. Hem hakîm-i müdakkik olmalı, ta müvazene-i şeriatı bozmasın. Hem belîğ-i mukni' olmalı,Ta muktaza-yı hal ve ilcaat-ı zamana

göre söz söylesin ve mizan-ı şeriatla tartsın.. Ve böyle olması da şarttır.

YAŞASIN ŞERİAT I ĞARRA!.. Yaşasın Âdalet-i İlâhî!.. Yaşasın ittihad-ı millî.. Ölsün ihtilaf! Yaşasın muhabbet-i millî! Gebersin ağraz-ı şahsiyye ve fikr-i intikam!.. Yaşasın şecaat-ı mücessem askerler!.. Yaşasın satvet-i müşahhas ordular!.. Yaşasın akıl ve tedbir-i mücessem dindar cem'iyyet-i ahrar!.. Yaşasın yaraları tedavî etmek fikrinde olan Halife-i peygamber!..

Kürdistan dağ ağacının meyvesi hazmı sakildir. Dikkatlice çiğneyiniz, ta hazmolsun... Yoksa helâl etmiyeceğim.

Eğer siz de -iki gazeteci nasıl sözümü tahrif etmiş siz de - öyle okursanız, Allah imdad eyleye!.. İrticalen söylemişim, lâkin her-bir kelimede bir maksadım var. Dikkat ediniz, ta ki, masadak olmayasınız, vesselâm.(44)

Görülüyor ki; Bediüzzamanın nutkunun başında söylediği cümlelerle, halka hitap etme, nutuk söyleme işinde ilk irad ettiği nutuk, bu nutukdur. Nutkunun başında üç cümle ile; hem kendisinin şehirlerin mektep ve medreselerinde okumadığını, belki dağ ve derelerden ibaret Şark'ın yaylalarında tahsil gördüğünü, amma mutlaka söylediği sözler, pervasızlık, hak ve safiyat içinde söylendiğinden, isabetli ve doğru sözler olacağını.. öz manaları ve gerçekleri dile getirirken de, san'at ve edebiyat denilen şeylerle süslemek sûretiyle dikkat-ı nazarlarını ma'nadan çevirerek değil, belki doğrudan doğruya mücerred ma'naları dile getirdiğini ifade etmektedir. Mesela, nutkun içinde Hürriyete şöyle hitab eder, der ki:

"Ey Hürriyet-i Şer'î!

Eğer ayn-ül hayatı Şeriât'ı menba-ı hayat yapsan ve o cennette neşvû nema bulsan; bu millet-i mazlume de eski zamana nisbeten bin derece terakkî edeceğini müjde veriyorum. Eğer hakkıyla seni rehber etse ağraz-ı şahsî ve fikr-i intikam ile seni lekedar etmezse...

Evet, Bediüzzaman Hazretleri şu ilk nutkunun hemen başında, hürriyet hakkındaki anlayışını ve hürriyetin ne demek olduğunu ve İslâm dini ve şeriâtının hakikî hürriyete nasıl müsait, belki rehber olduğunu beyan ederken; eğer böylesi bir hürriyeti bu millet kendine rehber etse, şahsî menfaatlar, ğarazlar ve intikam fikirleriyle onu lekedar etmezse, bu mazlum milletin eski zamana nisbeten bin derece daha yükseleceğini müjdeliyor.

Yine aynı nutkunun devamında: "Ey mazlum ihvan-ı vatan! Gidelim dahil olalım! Birinci kapısı ittihad-ı kulûb, ikincisi muhabbet-i milli, üçüncüsü ma'arif, dördüncüsü sa'y-i insanî, beşincisi terk-i sefahettir. Ötekilerini sizin zihninize havale ediyorum..!

(44) Asar-ı Bediiye S: 355-356

Bakınız, Bediüzzaman Hazretleri nutkunun bu parağrafında kendisinin peşinde mücadele ettiği ve kabul ettiği bir hürriyet şeklinin ana hatlarını ne güzel çizmektedir. Hürriyetin giriş kapılarına levhalarla tarifini astıktan sonra, içerlerdeki diğer adâb ve usulünü dinleyicilerin zihinlerine ve ferasetlerine havale ediyor.

Birinci giriş kapısı; kalblerin ittihadiyle başlıyor.

İkincisi: Milleti sevmek ve millet için, millet menfaati yolunda yapılan hizmetleri sevmek, tarafdar olmak ve desteklemek şartı vardır.

Üçüncü giriş kapısı: Maariftir. Yani: Okumak, ma'rifet kesbetmektir. Aynı zamanda maârifi desteklemek, yaymak ve vatanın her tarafına götürmektir.

Dördüncü giriş kapısı: Yani hürriyete giriş kapısı şartı: Çalışmaktır, çalışkanlıktır, tenbellik ve ataleti terk edip atmaktır.

Beşinci kapısı: Sefaheti, nâmeşru' keyfî, hevesî, nefsanî zevkleri bırakmaktır.

İşte Hazret-i Bediüzzaman asıl hakiki hürriyet anlayışını, bu şartlarla giriş kapılarına böyle ta'rifenameli levhaları asıyor.. Ve onun dışındaki bir hürriyeti hayvanlık kabul ediyor. Bilhassa sefahet, israf, istediği şekilde hareket etmenin tam bir hayvanlık olduğunu kabul ederek, nutkunun devamında şöyle ikazlarda bulunmuştur:

"Sakın Ey İhvan-ı Vatan! Sefahetlerle ve dinde lâübaliliklerle tekrar öldürmeyiniz" şeklinde sık sık tenbihatta bulunmuştur. Hem diyor: "Ey ebna-i vatan! Hürriyeti su-i tefsir etmeyiniz. Tâ elimizden kaçmasın ve müteaffin olan eski esareti başka bir kabta bize içirmekle boğmasın. Zira hürriyet, müraât-ı ahkâm ve adab-ı şeriâtla ve ahlâk-ı hasene ile tahakkuk ve neşvû nema bulur. Sadr-ı evvelin, yani: Sahabe-i kiramın, o zamanda âlemde vahşet ve cebr-i istibdat hükümferma olduğu halde, hürriyet ve adalet ve mûsavatları bu müddeaya burhan-ı bâhirdir. Yoksa hürriyeti sefahet, lezaiz-i nâmeşruâ, israfat ve tecavüzat, heva-yı nefse ittiba'da serbestiyet ile tefsir, amel etmek; bir padişahın esaretinden çıkmakla, nefsin esaret-i

rezilesinin altına girdiklerinden, milletin çocukluk isti'dadını ve sefih olduğunu gösterdiğinden, paralanmış olan eski esarete lâyık ve hürriyete adem-i liyakat gösterir..”

Bediüzzaman bu parağrafta, hürriyetin ne demek olduğunu, nasıl yaşayabileceğini, ana hatlarıyla şekil ve hüviyetini çizmektedir. Ayrıca tefsir ve izaha lüzum kalmayacak derecede câmi' ve müdelleldir.

Medeniyet ve terakkî hakkında da, nutkunun bir bölümünde şöyle diyor:

"Su-i tâli' cihetiyle su-i intihab tarikiyle, müşkil-üt tahsil Avrupa mehasinini terk ederek, çocuk gibi heva ve hevese muvafık zünûb ve mesavi-i medeniyeti Tûtî gibi taklittir ki, bu netice-i seyyie zuhur ediyor."

Yani: Bir şanssızlık eseri olarak, medeniyet denilen mefhumu seçerken, kötü bir seçim ile, onun terakki ve san'at tarafının güzelliklerinin tahsili zor olduğu için, çocukcasına heves ve nefsanî arzularına uygun gelen, onun günah ve pis tarafını Tûtî kuşu gibi taklid ettikleri için, ortalıkta görünen bu kötü neticeler vücuda gelmiş bulunmaktadır.

Nutkunun bir bölümünde de, neden medeniyyeti istediğini ve hûkûmetin idaresi ne için artık bir şahsın tek reyi ile idare olunmayacağını izah ve beyan sadedinde şöyle diyor:

"Zaman-ı sabıkta revabıt-ı içtima' ve levazım-ı teayyüş ve fevaidi medeniyet o kadar tekessür ve teşaub etmediğinden, bazı kalil adamların fikri, devlet idaresine yarı kâfî idi. Amma bu zamanda bu revabıt-ı içtima' o kadar tekessür.. ve levazım-ı teayyüş o kadar taaddüt.. ve semerat-ı medeniyet o kadar tefennün etmiş ki; ancak yalnız kalb-i millet hükmünde olan Meclis-i Meb'usan ve fikr-i ümmet makamında meşveret-i Şer'î ve seyf ve kuvvet-i medeniyet menzilinde bulunan Hürriyet-i Efkâr o devleti taşıyabilir ve idare ve terbiye edebilir"

Bu cümleleri biraz açıklamak gerekirse: "Geçmiş zamanlarda içtimaî hayatın bağları, yaşama şartları o kadar çoğalıp dallanmadığından, az bazı insanların fikir ve tedbirleriyle devlet idaresi yarı nisbette çevrilebiliyordu. Amma bu zamanda toplum şartları o kadar çoğalmış ve hayatın levazımatı o kadar çeşitlenmiş ve medeniyet ve san'at meyveleri o kadar inceleşmiş ki; devleti idare etmek için milletin kalbi mesabesinde bir millet meclisi ve onun yanında birbirleriyle istişare etmek için Şer'î bir meşveret ki, umum milletin bütünleşmiş fikri makamında bir senato meclisi, aynı zamanda medeniyetin kuvvet ve kılıncı olan hür fikirlerden çıkan reylerle devlet işleri idare edilebilir ve çevrilebilir." diyor.

Lütfen dikkat buyurun, 1908 yıllarında Bediüzzamanın (ki ne Avrupa görmüş, ne de büyük şehirlerde büyümüş bir insanın) bu seziş ve kavrayışı ve siyasetteki bu fevkalâde mühim anlayışı, herhalde kadir-şinas insanlarca pek büyük, çok yüksek bir ruhun, Fevkalâde dirayetli, nâfiz bir zekânın kemal ve ulviyetinin sızıntılandır diye hükmedilecektir. Bu mevzuda başka bir şey eklemeye de ihtiyaç yoktur.

Hazret-i Bediüzzaman'ın nutkunun son bölümû ise şöyledir:

"Yaşasın Şeriat-ı Ğarra!

Yaşasın Adalet-i İlahi! Yaşasın İttihad-ı Milli!

Ölsün ihtilâf, yaşasın muhabbet-i milli!

Gebersin ağraz-ı şahsiye ve fikr-i intikam, yaşasın şecaat-ı mücessem askerler!

Yaşasın satvet-i müşahhas ordular!

Yaşasın akıl ve tedbir-i mücessem dindar cem'iyyet-i ahrar!

Yaşasın yaraları tedavi fikrinde olan Halife-i Peygamber!.. ”

Görüldüğü üzere, Bediüzzaman'ın alkışladığı, kökleşmesini istediği maddeler: Şeriat-ı Ğarra (Parlak nurlu Şeriat) Allah'ın adaletinden sonra milletçe ittihad, milleti sevmek ve milletin bir birini ve millî değerlerini sevmesini temin etmek, millet için ve milletin menfaati yolunda yapılan hizmetleri desteklemek, sırf şecaatten tecessüm etmiş askerleri ve askerliği ve kahraman orduyu sevme, destekleme.. Hürriyet mücadelesini vermiş akıl ve tedbir üzerine kurulan ahrar cem'iyyetini takdir etme.. ve en sonunda da Sultan Abdülhamid'in Peygamber Halifesi olarak, açılmış millî ve vatanî yaraları tedavî etmek için çalıştığını veya öyle olması lazım geldiğini" bilmek gibi hususlar...

Bunun yanında gebermesini, yok olup def'olunmasını istediği şeylerde; ihtilaf, şahsî garaz ve hisler ve intikam fikirleri gibi içtimaî hayatı zehirleyen kotü hasletlerdir.

İşte Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin, o zamanlar için "bir parça siyasete girdim" dediği husus ve mes'ele; en heyecanlı bir zamandaki bu ilk nutkunun başından beri parçalarını arz ettiğimiz hususlara dair çalışmasından ibarettir. Yoksa, kendisine -Bilhassa o zamanlar- Meb'usluk da, reislik de, herşeyde müyesser iken, hiç birisini istememiş. Onları kendisine hedef ve gaye etmemiştir. Sadece yol göstermeğe, memleket ve devlet, hususan din-i İslâm için hizmet mes'elelerine dair fikirlerini beyan etmeye, nasihat etmeye çalışmıştır. Bütün siyaseti de işte budur.

Gerçi Bediüzzaman İttihad-ı Muhammedî Cem'iyeti'nin kurucuları arasındadır. Fakat kendisinin hem o zamanki makale ve nutukları ile, hem sonra 31 Mart vak'asında Divan-ı Harb-i Örfi'deki müdafaatında yaptığı isbatlı açıklamalarıyla; İttihad-ı Muhammedî Cem'iyeti'nin siyasî bir teşekkül olmadığını ve olamıyacağını.. ve onun hedefi ve gayesi Sünnet-i seniyyeyi ihya için kavlen ve fıilen millete ders vermek ve din hissini ihtizaza getirmek için, nazarları celbedip, dinî hissiyatı harekete geçirmeğe çalışan bir teşekkülden ibaret olduğunu ve o cem'iyyete bütün mü'minlerin aslında dahil- olduğunu i'lân ve izhar ediyordu.

İsterseniz, Bediûzzaman'ın İttihad-ı Muhammedî Cem'iyyeti adına o günlerde neşrettiği bazı makalelerinden bir iki nümûne verelim, işte:

"Bizim cemaatımızın meşrebi, muhabbete muhabbet, husumete husumettir. Yani, beyn-el İslâm muhabbete imdad ve husumet askerini bozmaktır. Mesleğimiz ise; Ahlâk-ı Ahmediye (A.S.M.) ile tahalluk ve Sünnet-i Peygamberiyi ihya etmektir. Rehberimiz Şeriat-ı Ğarra, kılıncımız da berahin-i katı'a, maksadımız i'la-i Kelimetullahdır. Cemaatımıza her bir mü'min ma'nen müntesibdir. Sureten intisab ise, Sünnet-i nebeviyeyi kendi âleminde ihyaya azm-i kat'î iledir. En evvel mürşid-i umumi olan ulema ve meşayih ve talebeyi şeriât namına ittihada davet ederiz.(45)"

"... Tekraren söylüyorum ki, ittihad-ı İslâm hakikatinde olan İttihad-ı Muhammedî (A.S.M.) cihet-ül vahdeti (Birleşme bütünleşme noktası) tevhid-i İlahidir. Peyman ve yemini de imandır. Müntesibini umum mü'minlerdir. Nizamnamesi Sünnet-i Ahmediyedir. Kanunu evamir ve nevahiy-i şer'iyyedir Bu ittihad adetten değil, İbadettir. İhfa, (gizli entrika) havf riyadandır. Farzda riya yoktur Bu zamanın en büyük vazifesi ittihad-ı İslâmdır.(46)”

İşte bu iki numune gibi, İttihad-ı Muhammedî Cem'iyyeti namına neşredilen Bediüzzaman'ın makalelerinden daha birçok nümuneler göstermek mümkindir. Sırasında ve makamında bu mes'eleye tekrar dönmek emeliyle burada bu kadarıyla şimdilik iktifa ediyoruz.

(45) Asar-ı Bediiye S: 371

(46) Asar-ı Bediiye S: 379

BİR FASIL

BEDİÜZZAMAN VE SULTAN ABDÜLHAMİD

Bediüzzaman'ın yukarıda geçen hürriyet hakkındaki ilk nutkunun son bölümünde Sultan Abdülhamid'in ismi ve ahvali geçmesi münasebetiyle; Bediüzzaman'ın tımarhaneye ve tarassuthaneye zahiren onun tarafından sevk edildiği veya onun namına Mabeyn hükûmetinin tedbiriyle o gibi muameleler ona reva görüldüğü ve Şark'tan Medreset-üz-Zehra'sı için Padişaha müracaat azmiyle gelmişken, hiç bir mülayim karşılık görmediği, fikir ve düşüncelerine cevab verilmemekle beraber, müracaatlarına bir ilgi gösterilmediği halde; hakikat ve gerçek olarak Bediüzzaman'ın ona karşı tutum ve davranışı, yahut onun hakkındaki fikir ve düşünceleri hangi merkezde olduğu hakkında bir fasıl açarak mahiyetine bakacağız:

Evvela: Bu mes'eleyi Bediüzzaman'ın Meşrutiyet döneminde neşr olunan nutuk, makale, müdafaat ve kitaplarından,

Saniyen: Cumhuriyet döneminde te'lif etmiş olduğu Risale-i Nur kitapları ve müdafaatlarından,

Salisen: Bediüzzaman'ın en yakın talebe ve hizmetkârlarının bu konuda ondan işittikleri sözlerinden sorarak, gerçek mahiyetini bulmaya çalışacağız. Bu tahlilde başkaların lâf u güzafına göre değil, hem başkalarının zihniyet ve hayalhanesindeki tasavvuruna göre de değil, belki Bediüzzaman'ın gerçek olarak Sultan Abdülhamid'e karşı tutum, davranış, fikir ve düşüncelerinin hakikatini yukarıda sıraladığım yalnız o üç kaynaktan öğrenmeye çalışacağız.

İşte birinci kaynak; Meşrutiyet dönemindeki nutuk makale, müdafaat ve kitaplarına müracaat ediyoruz:

1- Meşrutiyetin il'ânının ilk günlerinde söylediği nutkunun son bölümûnde: "Yaşasın yaraları tedavî etmek fikrinde olan halife-i peygamber"(47) Demek suretiyle, onun şahsiyet ve makamının ne olduğunu ortaya koymaktadır.

2- 23 Mart 1909'da gazetelerde intişar eden "Dağ meyvesi acı da olsa devadır" başlıklı makalesinin yedinci maddesinde:

"Hilâfete dair bir rû'yadır. Âlem-i menamda padişah'ı gördüm(48) dedim: Sen zekât-ûl ömrü, Ömer-i sani(49) mesleğinde sarfet! Tâ ki, Meşru

(47) Malumdur ki; 24 Temmuz 1908'de ilân edilen Meşütiyet'in ilk birinci senesinden ta 26 Nisan 1909'a kadar Sultan Abdülhamid'in padişahlığı devam etmiştir.A.B

(48)”Alem-i menamda padisahı gördüm” sözüyle Bediüzzaman hz.lerinin Padişah Abdülhamidle vicahî ve şahsen görüşmek istediği halde, görüşemediğine ve bu görüşme hasretini rüyada görüşmek süretile izale ettiğine delildir denilebilir.A.B:

(49) Ömer-i Sani: Ömer bin Abdülaziz-i Emevi'dir ki, adalet ve hakkaniyetçe Hazret-i Ömer (R.A.) e çok benzediği için, ona "Ömer-i sani lâkabı verilmiştir. A.B.

tiyet riyasetine lâzım ve bi'atın manası olan teveccüh-ü umumiyeyi kazanasın!

Padişah dedi: "Ben onun yolunda gideyim. Siz de ol zaman ehlini taklid edebiliyormusunuz.. Bir de sizde, onlardaki Kuvvet-i İslâmiyet ve safvet ve ahlâk'...”

Ben dedim: -Bizdeki tenbih-i efkâr-ı umumî ve tekmil-i mebadî ve vesait ve ihata-i medeniyet, o noktaların yerini tutmakla; hem o noktaları istihsal , hem de netice-i matlub olan terakkiyi intac edebiliyoruz. Düvel-i ecnebiyenin adaleti(50) bunu ispat eder.

O dedi: -Nasıl yapacağım?

Dedim: -İstibdat, kalb-i memalik olan İstanbul'da kan bırakmadığından, hüsn-ü niyyeti göster. Pür-şefkat ile Meşrutiyet'i kansız kabul ettiğin gibi, menfur olmuş Yıldız'ı mahbub-u kulûb etmek için , eski Zebanîler yerine,

melaike-i rahmet gibi muhakkikin-i ulemayı doldurmak ve Yıldız'ı Dârul-Fünun gibi etmek; Ve ulûm-u İslâmiyeyi ihya etmek ve meşihat-ı İslâmiyeyi ve hilâfeti mevki-i hakikisine is'ad etmek.. Ve milletin kalb hastalığı olan za'f-ı diyanet ve baş hastalığı olan cehaleti, servet ve iktidarınla tedavî etmekle; Yıldız'ı süreyya kadar i'la et! Ta, hanedan-ı Osmanî ol burc-u Hilâfette pertevnisar-ı adalet olabilsin. Hem de havaic-i zaruriyeye iktisat et, ta alıştırılmış olan israfa iktidarı olmayan biçare millet de iktida etsin. Madem ki imamsın!..

Birden uyandım, gördüm ki; asıl bu âlem-i yakaza rü'yadır. Asıl uyanmak (uyanıklık) ve hakikat o rü'ya imiş...(51)

İşte Bediüzzaman Hazretleri, rüya diye tavsif ettiği ve onu gazetelerde bir çeşit açık mektub tarzında neşrettiği ve onun sonunda. Asıl uyanıklık ve hakikat o rüya imiş." dediği makalesinde, merhum sultan Abdülhamid in şahsiyeti İslâm halifesi olduğunu ve Hazret-i Osman Radiyallahü anhuya benzer bir tarzda; elinde gücü, kuvveti, askeri varken; kan dökülmemesi için, Jön Türklerin ve İttihatçıların Selanik'ten doğ'ru 21 Temmuz 1908'de kendi başlarına hazırlayıp i'lân ettikleri anayasaları ve müteakiben Manastır da yer-yer hadiseler çıkararak, işi kuvvete döktükleri sırada, Sultan Abdülhamid’e bağlı kuvvetler, ordu ve askerlerin başındaki yüksek rütbeli amirler, defalarca ona yalvararak, karşı koymaları için izin istedikleri halde(52) ; sonunda 31 Mart hadisesinde Yıldız Sarayı'nı çeviren Hareket Ordusu'na karşı; bilhassa onun tüfekçi başısı Ar

(50) Ecnebi devletlerdeki adalet demek, kendi milletdaş ve vatandaşları arasında kanun hakimiyetlerini esas tutmak, herkese karşı müsavat üzere olduğıunu hatırlatmak istemektedir. Yoksa müslümanlara karşı, yani devlet olarak bir lslam devletini kendi devlet ve milletleri g'ibi tutan bir adaletleri demek degildir. A.B.

(51) Asar-ı Bediiye S: 376

(52) Bkz.Abdnlhamid'in Hatıra Defteri, 2.Baskı S:119

navut Halil Bey ayaklarına kapanıp hüngür-hüngür ağlayarak izin istediği halde, onun merhamet ve şefkatı kan dökülmeğe rıza göstermemesi neticesinde; Hareket Ordusu şehri işgal ettikleri gibi, Padişahın Tüfekçi başısını yakalayıp, getirip Onun Sarayının bahçesinin kenarında asmaları gösteriyor ki; Bediüzzamanın: "Pür-şefkat ile Meşrutiyet'i kansız kabul ettiğin gibi..." ifadesi hakikate dayanmaktadır.

Ayrıca, bu hakikatli rü'vanın şu parağrafında da, Bediüzzaman: "Menfur olmuş Yıldız'ı, mahbub-u kulûb etmek için, eski zebanîler yerine, melaike-i rahmet gibi ulemayı doldur.. ve Yıldızı Dâr-ül fünûn gibi etmek ve ulûm-u İslâmiyeyi ihya etmek ve Meşihat-ı İslâmiyeyi ve Hilâfeti mevki-i hakikisine is'ad etmek ve milletin kalb hastalığı olan za'f-ı diyanet ve baş hastalığı olan cehaleti, servet ve iktidarınla tedavî etmekle, yıldızı Süreyya kadar i'la et! Ta, Hanedan-ı Osmanî ol Burc-u Hilâfette pertevnisar-ı adalet olabilsin... demek sûretiyle; Osmanlı Hanedanının ebedî kalması ve daima hilâfet burcunda kalarak, etrafında adalet saçmak için Halifeye yol gösteriyor, İrşad ediyor, diyor ki:

(Açık Türkçe İle)

Yıldız Sarayı'nda çöreklenmiş paşaları değiştir. Çünki onlar, senin Hilâfet makamının adına Zebanî gibi millete zulüm etmeğe, halkı ta'zib etmeye alışkındırlar. Onları de'fet.. ve yerlerine hakikatli yüksek alimleri yerleştir.

Böylelikle Yıldız Sarayı'nı ilim ve irfan, feyz, rahmet ve adalet saçan bir üniversiteye çevir. Bunun yanında ne kadar servet ve iktidarın varsa, milletin kalb hastalığı gibi olan za'af-ı diyaneti ve kafa hastalığı olan cehaleti tedavi etmeye sarf eyle.!

İşte bu hakikatli sözlerle Bediüzzamanın, osmanlı Hanedanına -Halifelik itibariyle- karşı ne kadar muhabbetli ve hürmetli ve samimi olduğunu göstermeye kâfidir.

Ayrıca yine, parağrafta, hilâfeti hakiki ve lâyık mevki'ine yükseltmenin bir âmili de, dinî ilimleri ihya etmeğe bağlı olduğunu hatırlatmakla, bir gaye-i hayali olan Medreset-üzZehra'sını Padişah'a bu sûretlede yeniden hatırlatmış oluyordu,

3- "Kürdistan, ulema ve meşayih ve rûesa ve efradına Meşrutiyet'e dair telkinatıdır." başlıklı yazısında, Padişah Abdülhamid için şöyle diyor:"... Şimdiye kadar padişaha iktida ettiniz ki; milletin vahşetinden dolayı, tedennî ve inkirazın mahkumu olan kuvvet ve cebri millette isti'mal lüzum gördünüz. Şimdi de Padişah yine size imamdır, iktida ediniz ki, o ömr-ü ebedîye mazhar olan ma'rifet ve adaleti ile milletini idare edecek.

Elhasıl: Efendimiz o kadar haşmetli ağalık kürkünü milletine bağışladı. Siz de o eski ve köhneleşmiş ağalık abasını bir hulle-i adalete tebdil ediniz!..(53)" ifadesiyle. Bediüzzaman Hazretleri Padişaha ve hilâfet-i İslâmiye cihetinden halifeye, şarklı vatandaşlarını, itaate i'tidale, iktidaya davet etmekle beraber; Meşrutiyet dönemi icabatından olan ma'rifet ve akıl yolunda yürümelerini, zulüm, tağallüb ve cebri bırakmalarını, milleti istihdam etmek değil, ona hizmet etmelerini tavsiye ediyor ve Meşrutiyet şerefinin esasını yine padişah Abdülhamid'e veriyor.

Aynı yazının devamında ise, şöyle diyor: "İstibdadın ma'den ve menbiti olan şeref ve haysiyet ve i'tibarî rütbeden istimdat ve milleti istihdam.. ve hatır ve tahakküm ve tarafdarî rabıta etmekdir ki;

Vahşetin ağalığı budur. Ümmül-ağavat olan Yıldız'da, Ebi-l ağavat olan Sultan Abdülhamid bu ağalıktan vazgeçti. Nerede kaldı başka sivri sinekler!..(54)"

Burada gerçi Bediüzzaman, Şark'taki ağalık ve zorbalığın şeref ve haysiyyet cihetiyle milleti istihdam etmeklik şekline vurması içinde, Sultan Abdülhamid'in ismi de bilmünasebe geçmektedir. "Ağaların Babası" şeklinde bir ta'bir vardır.. ve gerçekten de Sultan Abdülhamid, bir zamanlar Şark'taki âşairi kendisine, dolayısıyla Osmanlı saltanatına bağlamak maksadıyla büyük aşiret reislerine; kimisine paşalık, kaymakamlık.. kimisine binbaşılık vermişti. Neticesinde o aşiret çöl paşalarının çok zulümleri ve vahşetleri vaki' oldu. Fakat bu, Sultan Abdülhamid'in, o zamanki şartlara göre devlet idaresindeki bir siyasetiydi. Yanlış ve hatalı olabilirdi. Amma padişahın, o reislere paşalık ve rütbeler bahşederken:" gidin millete zulmedin, yağma edin" şeklinde bir emri, işareti yoktu ki, o suçların tamamı ona yüklensin, Onun niyyeti dağınık, dağ ve derelerde yaşayan o reislere birer rütbe vererek, hükûmete karşı itaatlerini te'min idi.

Ayrıca, Üstad Bediüzzaman aynı yazısında "Sultan Hamid bu ağalıktan vazgeçti: diyerek onu bu suçtan tebrie etmektedir.

4- 31 Mart 1909'da Divan-ı Harb-i Örfideki müdafaatının Onbirinci cinayetinde, Sultan Abdülhamid'le ilgili kısmında şöyle der:

"... İstibdatlar umumen sultan-ı mahlu'a isnad dedildiği halde, onun Zabtiye Nazırı ile bana verdiği maaşı ve ihsan denilen rüşvet ve hakk-ı sükûtu kabul etmedim, reddettim. Milletimin nâmını lekedar etmedim. Aklımı feda ettim, hûrriyetimi terk etmedim. O şefkatli sultana boyun eğmedim...(55)"

(53) Asar-ı Bediiye S: 361

(54) Asar-ı Bediiye S: 364

(55) Asar-ı Bediiye S: 312

Bediüzzaman "İstibdatlar umumen Sultan-ı mahlu'a isnad edildiği halde..: ' sözüyle, Jön-Türk hareketinin başladığı zamanlar, başta Namık Kemal, Ziya Paşa ve sonra Mehmet Akif gibi mücahid, edib şairler, hürriyetperverler, Sultan Abdûlhamide şiddetli hücum ettikleri ve bütün istibdat ve tahakkümleri onun şahsından bilip itiraz ettikleri bir gerçektir. Lâkin Hazret-i Üstad Bediüzzaman ise; "... isnad edildiği halde" diyor. Yani gerçek olarak değil, belki o zamanlar öyle telâkkî ve kabul ediliyordu demek istiyor.. ve "O şefkatli sultana boyun eğmedim" sözüyle Sultan Abdülhamid'in şefkatli, merhametli ve dindar bir insan olduğunu kaydediyor.

Ayrıca da, Bediüzzaman Hazretleri o zamanki en heyecanlı nutuk ve makalelerinde, hiç bir zaman Sultan Abdülhamid'in şahsiyetine, makamına ve şahsi, insani ahvaline -sair hürriyetperver mücahidler gibi- hakaretamiz, haysiyet-şiken sözlerle ilişmemiş, hücum etmemiştir. Ancak nasihat tarzında (56) bazı şeyler söylemiştir.

5- Meşrutiyet'in i'lânından iki sene sonra, 1910 yılının sonu ve 1911 yılının başında te'lif ve tab'ettirdiği "Münazarat" isimli eserinde, istibdat ve meşrutiyeti ta'rif ederken, Sultan Abdülhamid'in bahsi münasebetiyle şöyle der:

"... Zira sabıkta padişah kendi yerinde mahbus gibi oturuyordu. Biçare milletin halini anlamıyordu.. Veyahut za'f-ı kalb ve kuwet-i vehimile anlamak istemiyordu. Yahut mütehevvisane ve mütekeyyifane ve mütekalkıl olan tabiatı anlattırmağa müsait değildi...(57)"

Burada Sultan Abdülhamid'in şahsiyyetine zâhirde bir ta'riz görünmektedir. Lâkin dikkat edilirse, birkaç ihtimali birden nazara veriyor. En baştaki ihtimal, "kendi yerinde mahpus gibi oturuyordu" ifadesiyle; Mabeyn'deki paşaların aldatmaları veyahut onu bir çeşit ablukaya almalarıyla ”Mahbus gibi" yani sağını solunu tam ma'nasıyla haberdar olarak bilmiyordu. Aldığı malumat da "Mabeyn"den geçerek kendisine ulaşmaktaydı.

Âhirdeki ihtimal ise; Onun beşerî ve insanî ve fıtrî bazı hallerinden ve za'if olan bazı damarlarından bahsediyor ki; onun beşeriyetine raci'dir.

Hilkaten vesveseli, hassas, tereddütlü olabilirdi. Fakat bunlar, onun kötü niyetliliğine, kasdî olarak onları işlediğine delâlet etmez. Bediüzzaman da ahirki zaif ihtimal ile birazcık onun hilkî beşeriyetine ve zaif damarına vuruyor.

(56) M.Sungur ağabey hz. Üstaddan şöyle duymuş : " Ben sonra anladım ki, masonlar onun etrafını sarmış,ablukaya almışlar.”

(57) Asar•ı Bediiye S: 408

6- Hizanlı Şeyh Selim'in Hürriyet hakkındaki:

Arapça şiiri ki, "Hürriyet ancak ateşe lâyıktır. Zira kâfire mahsus bir şiardır" sözünü sual tarzında Bediüzzaman'a tevcih ettikleri zaman, o da şöyle cevab vermiştir: "O biçare şâir, hürriyeti bolşevizm mesleği ve ibaha mezhebi zannetmiş. Haşa! Belki insana karşı hürriyet, Allaha karşı ubudiyyeti intac eder. Hem de çok adamlar görmüşüm, Sultan Hamide ahrardan ziyade hücum ediyordu ve derdi: "Hürriyeti ve kanun-i esasîyi otuz sene evvel kabul ettiği için fenadır"

İşte yahu, Sultan Abdulhamid'in mecbur olduğu istibdadını hürriyet zanneden ve Kanun-i Esasî'nin müsemmasız isminden ürken (adamların) sözünde ne kıymet olur: Belki böyle diyenler öyledirler. Hem yirmi senelik islâmiyetin bir fedaîsi de demiştir:

Yani: Hürriyet, insanlara Allah'ın bir atiyyesidir. Çünki imanın hasiyetidir.

Görüldüğü üzere, Sultan Abdülhamid ile ilgili bölüm: "Çok adamlar görmüşüm, Sultan Abdülhamid'e Ahrar'dan ziyade hücum ederdi ve derdi: "Hürriyeti ve kanun-i Esasîyi otuz sene evvel kabul ettiği için fenadır" Evet, Bediüzzaman Hazretleri öylesi bahaneci, neyi görse, bilse bilmese ilcay-ı zarureti anlasa anlamasa, inhiraf-ı mizaç sebebiyle i'tiraz edecek adamlara cevab sadedinde; (22 Aralık 1876'da kabul edilen Kanun-u Esasî için-ki o zaman Belçika anayasasının bazı kısımlarını da içine alan, fakat islâm kanunlarının şümulü içerisinde renklendirilerek hazırlanan bir şeydi) Derki: "Yahu Sultan Hamid'in mecbur olduğu istibdadını hürriyet zanneden ve Kanun-u Esasînin müsemmasız isminden ürken (adamları) sözünde ne kıymet olur. Belki öyle diyenler öyledir." şeklinde itiraz edenlerin, dedikodu yapanların, asıl fena adamlar onlar olduğunu açıkça söylemektedir. Ayrıca Merhum Sultan Abdülhamid'in kendi saltanatının icraatında bilmecburiye ba'zı şiddet tedbirlerine bir kısım insanlar "İstibdat" diye hücûm ederken; bir kısmı da,Kanun-u Esasîyi kabul etmesine "Hürriyet" şeklinde kabul

ile i'tirazlarının haksız ve yersiz olduğu ve Sultan Abdülhamid'in, zamanın ilcaâtının zaruretine mebni kabul ettiği anayasadan dolayı hücuma müstehak olmadığını açıkça beyan ediyor.

Kanun-i Esasî bahsi gelmişken, Hazret-i Üstad Münazarat'ın başka yerinde şöyle der: "Ehl-i İfratın bir kısmı, Araptan sonra İslamiyetin kıvamı olan Etrâkı tadlil ediyorlardı. Hatta bir

kısmı o derece tecavüz etti ki: Ehl-i Kanunu tekfir ederdi. Otuz sene evvel (yani 23 Aralık 1876) Ka

nun-u Esasî(58) ve Hürriyetin İ'lânı'nı tekfire delil gösterirdi.

hüccet ederdi. Biçare bilmezdi ki:

dir(59)”

Bediüzzaman'ın bu, dini rasihane bilen hakikatli cevabında görüldüğü üzere, o zaman ba'zı müfrit yarı hocalar ve tekfire meraklı hasta mizaçlılar, hemen bir ayetin zahirî manasına yapışarak, mezkûr Anayasayı kabul edenleri, bilhassa işin başındaki Türkleri küfürle ittiham etmişler. Fakat Bediüzzaman, Nâdire-i Cihan o zaman cevab vermiş ve o biçare müfritlerin yanlış fikirlerini ortaya koymuş ve onları susturmuştur.

YENİ ESERLERİ NE DİYOR?

Merhum Sultan Abdülhamid'le ilgili eski eserleri ve makalelerinden alınan mezkür nümunelerden başka, hayatının ikinci devresi olan ”yeni Said ” tabir e'ttiği zamanlarında bu mevzuda söyledikleri kısaca şöyledir:

1- 22. Lem'a'da; Sultan Abdülhamid'in ismi zikredilmemiş, amma ona karşı söylenmiş bir şiir'i bir münasebetle kaydederken şöyle diyor: "Evet, şu hürriyet perdesi altında müthiş bir istibdadı taşıyan şu asrın gaddar yüzüne çarpılmaya layık iken ve halbuki o tokada müstahak olmayan, gayet mühim bir zatın, yanlış olarak yüzüne savrulan kâmilane şu sözün

"Ne mümkin zulm ile, bîdad ile imha-yı hürriyet

Çalış idrâki kaldır, muktedirsen âdemiyetten(60)

Bu beyan ile Bediüzzaman Hazretleri, Sultan Abdülhamid'i "gayet mühim bir zat" şeklinde tavsif ederek, ona karşı yazılan, söylenen tenkidlerin, hücumların yanlış olduğıınu apaçık beyan ediyor.

2- Beşinci Şua' risalesinin tetimmesinde zulüm ve istibdad mes'elesi münasebetiyle şöyle demektedir: "Zannederim, asr-ı ahirde İslâm ve Türk Hürriyetperverleri bir hiss-i kabl-el vuku' ile bu dehşetli istibdadı hissederek oklar atıp hücum etmişler. Fakat çok aldanıp, yanlış bir hedef ve hata bir cebhede hücum göstermişler.(61)"

Bu parağrafta Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri çok açık ve kesin olarak, Sultan Abdülhamid'e atılan i'tiraz oklarının ve hücumların katiyyetle yanlış ve hata olduğunu söylemektedir. Namık Kemallerin, Mehmet Âkifle

(58) Hürriyetin bu ilanına Birinci Meşrıitiyet denilmektedir.A.B.

(59) Asar-ı Bediiye S: 462

(60) Osmanlıca Lem'alar, S:161

(61) Şualar, Envar Neşrivat S: 559

224

rin bir hiss-i kabl-el vuku' ile, çok sonra meydana çıkacak bir istibdad ve zulmü hissetmişler, fakat hücum oklarını yanlış bir hedefe atmışlardır, diyor.

3- Birinci Şua' risalesi, 29. ayetin beyanının sonunda "Sultan Abdülaziz ve Sultan Abdülhamid devirlerine işaret ettiğini" kaydeder. Oraya müracaat...

4- Sekizinci Şua'nın âhirinde, Hilâfet-i İslâmiye hakkında gelen hadis-i şerifin mana-yı işarîlerini yazarken cifrî ve ebcedî hesabiyle, Hicrî 1328, Rumi 1326 (Miladi 1909) ederek hilâfet-i İslâmiyenin sona erdiğine işaret ettiğini.. ayrıca İslâmiyetin ilk dört

halifeleri Hazret-i Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Alî Radiyallahü teala aleyhim ecmainin isimlerinin beraberce Ebcedî makamı yine 1326 Rumi (1909) ederek Hilafet-i Osmaniye'nin sona ereceğine ve bu tarihten sonra, artık Hilafetin şeraitine muvafık tarzda takarrur etmediğine ve etmiyeceğine işaret ettiğini kaydetmekle; Sultan Abdülhamid'in İslamın son halifesi olduğuna işaret etmektedir.(62)

5- Rumuzat-ı Semaniye risalesinde, Sûre-i Alak'ın bazı cümleleri 1322 Rumi-1324 Hicri ederek yine hanedan-ı Osmaniye'nin hal' ve nasb gibi mühim hadisatına baktığını ve Balkan ittifakiyle zuhura gelen mühim hadiselere işaret ettiğini kaydetmektedir.(63)

6- "Hilafet-i Abbasiye, Hülagu'nun hücûmiyle hatime verildi.Üç dört asır zaman-ı fetretten sonra âyetinin sırrına mazhar olan Osmanlı âdil padişahları, hadis-i şerifteki istikameti yerine getirmeye çalıştıklarından, hadisin hükmiyle ümmet için bin sene hilâfet-i İslâmiyeyi ve şer'-i şerif üzerine giden hükûmetin idâmesine vasıta oldular. (64) " diyor.

7-1952 senesinde İstanbul'da Nur talebesi bir muallimin zihnini meşgul eden, Üstad Bediüzzaman hazretlerinin 2.nci Meşrutiyyet sıralarında, Sultan Abdülhamid'le macerasını ve Üstad'ın o sıra neşretmiş olduğıı nutuk ve makalelerindeki bazı ifadelerini, sair hürriyetperverler gibi Bediüzzaman'ın da bir i'tirazı, bir hücumu manasında anlaması üzerine; Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri bu konuda talebelerine bir yazının ana hatlarını dikte ettirmiş ve bir lahika olarak o zamanlar hem eski harfle hem de yeni harfle teksir ettirerek neşrettirmişti. O Mektubu aynen buraya alıyoruz.

(62) Sikke-i Tâsdik-i Gaybi Osmanlıca, S: 115

(63) Rumuzat-ı Semaniye Osmanlıca S:191-192

(64) Osmanlıca Lem'alar, S: 425

225

"Bir muallim kardeşimiz Sultan Abdülhamid'in hakkında üstadımızın hürriyet başında söylediği nutuklarda, Sultan Hamid'e hücum zannetmiş ve o kıymetdar padişahın kıymetini takdir etmemiş gibi bir şüphe gelmiş?...

Elcevab: Biz Üstadımızdan aldığımız hakikat-i hal ile cevab veriyoruz.

Evvela: Üstadımızın hayatındaki birinci bir düsturu: Kur'an-ı Hakimin bir kanun-u esasisidir ki; "Bir adamın cinayetiyle başkası mes'ul olamaz!.. kaide-i Kur'aniyesiyle o Padişah'ın zamanındaki hükûmetin hataları ona verilmez, diye daima hayatında ona hüsn-ü zan etmiş. Onun ba'zı zaman mecburiyetle ettiği kusurları onun muarızlarına karşı te'vile çalışmış.

Saniyen: Üstadımız Hürriyetin başında bütün- kuvvetiyle Şeriat dairesindeki Hûrriyet-i Şer'iyeyi sena etmiş, nutuklarıyla halkı o hürriyete davet etmiş.. Ve Hürriyet-i şeri'yeye muhalif olanlara demiş ki; "Eğer şeriat dairesinde olmazsa, istibdad namı verdiğiniz, bir şahsın mecburî, cüz'î ve hafif istibdadı, pek şiddetli bir istibdad-ı küllî olup inkisam edecek. Herkes bir nevi müstebid olur, istibdad-ı mutlak çıkar, binler istibdad hûkmüne dönecek. yani; hürriyet ölecek, bir istibdad-ı mutlak çıkacak. Hatta bu mes'elede, Üstadımız idam için kurulan Divan-ı Harb-i Örfi'de(65) demiş ki: "Eğer Meşrutiyyet İttihatçıların istibdadından ibaret ise ve hilâf-i Şeriat hareket ise, bütün dünya şahid olsun ki ben mürteciim.

Salisen: Üstadımız o zamanda, bir hiss-i kable-l vuku' nev'inden şimdiki âlem-i İslâm'ın ecnebî istibdadından kurtulması ve bir cemahir-i mûttefika-i İslâmiye tarzında tezahüre

başlamasını tasavvur etmiş, ümit etmiş, hissetmiş ve bütün kuvvetiyle bağırmış. Hürriyet-i şer'iyeyi takdir etmiş. O zamanki hitabelerinde demiş ki: "Hürriyet, terbiye-i İslâmiye ile olmazsa ölecek, yerine istibdad-ı mutlak çıkacak"

Rabian: Üstadımızdan hem işitmişiz, hem halinden anlamışız ki: Ecnebilerin şiddetli desise ve kuvvetlerine karşı gösterdiği sebat ve metanet, hususan âlem-i İslâmın kısm-ı azamının halifesi olmak; Hem biçare vilâyat-ı Şarkiye'nin bedevi aşairini "Hamidiye" alayları ile en yüksek bir derece-i askeriye ve medeniyeye onları sevk etmesi.. ve Hamidiye camiinde her cuma günû bulunması ve şeair-i İslâmiyeyi elden geldiği kadar müraat etmesi.. ve daima yıldız dairesinde ma'nevî üstad kabul ettiği bir şeyhi var olduğu gibi; çok hasenatı için üstadımız bütün hayatında onu padişahlar içinde bir nevi velî hükmüne geçtiğini kanaat etmiştir.

(65) 12 Mart 1909'daki İttihatçıların bozuk kısmının hükümeti zamanındaki Divan-ı Harb.ı Örfi...A.B.

Hamisen: İnsan hatasız olmaz. Eğer onun hakkında o zaman nutuklarında, bir mecburiyet tahtında şiddetli hataları olsa da, elbette o hatanın hiç bir ehemmiyeti kalmaz. Hem Aşere-i Mübeşşere içinde, Hazret-i Ali (R.A.) ile Hazret-i Talha ve Zübeyr'in birbiri hakkındaki hataları, onların Hakikat-ı İslâmiyeye dair uhuvvetlerine zarar vermediği gibi, elli sene evvel üstadımızın merhum Padişah'ın hakkında bir hatası medar-ı i'tiraz olamaz.

Üstadımızın hizmetinde bulunan

Nur Tebeleri(66)

Görüldüğü üzere, bu lahika mektubunda beş vecihle merhum Sultan Abdülhamid tebrie ediliyor. Ve onun hasenâtı seyyiatına mutlak şekilde galib olduğundan ma'nevî makamı, derecesi yüksek olduğunu ve Bediüzzaman Hazretleri diğer hürriyetperverlerden çok derece hafif, nasihat kabilinden bazı itirazlarını da kendi üzerine alıyor ve Padişah'ı lâyık olduğu nisbette medhediyor.

RİVAYETLE R

Yukarıda yazılı vesika ve belgeler dışında, bir de bizzat Bediüzzaman Hazretlerinin son on senelik hayatının en yakın talebe ve hizmetkârlarından duyduğumuz bir iki rivayeti daha kaydedelim:

1- Mustafa Sungur ağabeyden bir çok defa duymuşuz ki: Üstad Hazretleri Sultan Abdülhamid hakkında eskiden itirazvarî ba'zı makaleleri için, bir defasında şöyle buyurmuşlardı, eliyle mübarek başına vurarak: "Keçel Said, sen şefkatli bir padişaha müstebit diye itiraz etmiştin. Onun cezası olarak şu dehşetli istibdatların zulmünü çek!"

2- Yine Mustafa Sungur nakletti: Bir gün üstadımız merhum Sultan Abdülhamid hakkında demişti ki: "Sultan Abdülhamid velidir. Ben onu hususi dualarım içine almışım. "Her sabah, ya Rabbi sen Sultan Abdülhamid han ve Sultan Vahidüddin ve Hanedan-ı Osmaniyeden razı ol!" diye dualarımda yadederim" demişlerdi.

Bediûzzamanın hizmetkârlarından Bayram Yüksel de aynı rivayetleri nakletmektedir. (Bak: Son Şahitler-1 S: 379-455)

İşte mevzuumuzun başından buraya kadar, gerek yazılı gerek rivayet yollu ifade ve beyanların mecmuundan çıkan netice şudur ki: Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri eskiden 2.nci Meşrutiyyet'in i'lânından evvel ve

(66) Müntehap Dosya, S: 56

sonrasında, Hürriyet-i Şer'iyenin gerçek manada Osmanlı devleti idaresinde yerleştirilmesini.. ve bu meyanda Hilâfet Saltanatının idaresini, bir kaç paşanın fikir ve tedbiriyle değil, büyük bir millet meclisi ve onun yanında geniş ve büyûk bir şîıra meclisi tarafından kararlar altına alınmasını istemiş ve bu yolda mücadele vermiştir. Bu mücadeleleri esnasında, bazen bilmünasebe ve dolayısıyla Sultan Abdülhamid'e karşı da i’tirazvari veya nasihat şeklinde sözleri varid olmuştur. Lâkin Bediüzzaman'ın bu kabil sözleri ise, bir İslâm Halifesinden bazı hizmetlerin yapılmasını taleb ve bazı nasihat şeklinden ibaret olduğu, yukarıda nakledilen yazılı ifadelerinden açıkça anlaşılmaktadır. Başkaca herhangi bir itiraz, şahsiyyetine bir hücum tarzı yoktur vesselâm...

SADEDE DÖNÜYORUZ

Merhum Sultan Abdülhamid'le ilgili bu faslı burada kapatırken, 2.nci Meşrutiyet'in i'lânı günlerine dönüyor ve yine Bediüzzaman Hazretlerinin o günlerdeki hizmet ve faaliyetlerini tesbit etmeye devam ediyoruz.

Evet, Meşrutiyet'in (Hürriyetin) i'lânı ile birlikte gelişen hadiseler ortasında onun çok büyük çapta kıymetdar dinî ve millî, içtimaî ve vatanî hizmet ve faaliyetleri müşahede edilmiştir. Az yukarıda tesbit ettiğimiz gibi, Meşrutiyet'in i'lânından sonra, bir kaç ay içinde mantar biter gibi bir sürü parti ve cemiyetler ortasında, bir taraftan bu cemiyet ve partilerin aralarında ahenk sağlamak ve müşterek dinî ve millî ve vatanî hizmet ve düşüncelerini bir hedefe yönlendirmek, hiç olmazsa gaye ve neticelerde birleştirmek için çalışırken; bir taraftan da heyecanlı içtima' ve toplantılardaki münakaşaları teskin etmek için var kuvvetiyle gayret sarfetmekteydi. Bir yandan da bütün Müslümanları dinî düşüncede ittihada getirmeyi hedef alan İttihad-ı Muhammedî cemiyeti

teşkilâtında yerini almıştı. Hürriyet'in i'lânı günlerinde İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin ele başlarıyla temas kurmuş, Selanike kadar gitmiş, içlerine girmiş, temel felsefelerini öğrenmiştir. Ancak İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin o sıra hâkim fikriyatı olan dinden tecerrüd ve tamamen Avrupalılaşmak düşünceleriyle, kendi İslâmî inanç ve düşünceleri arasında derin ve muvasalat imkânı olmayan vadilerin bulunduğunu fark etmiştir. Bununla beraber onlardan hemen yüz çevirerek ayrılmamış, bir çok nasihatleriyle ikaz ve irşadlarda bulunmuşsa da, mümkin olmamıştır. Bu sebeple, o sıra İttihad ve Terakki'ye hâkim durumunda olan Jön-Türklerin Batıcı kolu başlangıçta Bediüzzaman'a karşı sempati gösterdikleri halde; az müddet sonra, düşünce ve felsefede Bediüzzaman'a tamamen ters

düştüler ve ayrıldılar. Ayrılmakla kalmadılar, gittikçe aralarındaki mesafe genişlemeye başladı. Hatta Bediüzzaman'a karşı eski dostluk yerine düşmanlık beslemeye, hatta İttihatçıların içinde aktif rol oynayan gizli farmason dinsiz komitenin tedbiriyle Bediüzzaman'ın vücudunu ortadan kaldırmaya kadar tedbirler düşündüler.

Bediüzzaman ise, İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin yöneticileri arasında yüksek mevkiini aldı ve bu cemiyetin kuvvetlenmesine, genişlenmesine bütün gücüyle gayret sarfetti. İttihad-ı Muhammedî cemiyeti'nde çalışması yanında, onun ifadesiyle yedi (67) tane dindar dinî ve millî cemiyetlerle 67/1 de alâkadar idi. Bu cemiyetlerin tek tek isimlerini bilmiyoruz.

Ancak ba'zı rivayetlere göre Müderrisler Cemiyet(68) Türk ocakları ve ilk başta Kürt Tali Cemiyeti(69) gibi cemiyetlerde ismi kayıtlı olup, buralara girip çıkmaktaydı. Ayrıca da zamanın basınını irşadkâr ikazlarda bulunuyor, gazeteleri i'tidala davet ediyordu vesaire...

JAPON BAŞKUMANDANI

Yazdıklarımızın sağlam rivayet, vesika ve belgelerinin tesbitine başlamadan önce, mühim ve tarihî bir hadiseyi de kaydedelim. Şöyle ki: Japon Başkumandanı Maraşal Nogi bir hey'etle birlikte İstanbul'a gelmiş..(*) İslâm dinini tetkik etmiş olan bu kumandan, zihnindeki bazı istifhamları gidermek amacıyla, İslâm

(67) Asar-ı Bediiye S: 307

(67/1) Hz.Üstadın girdiği veya dostluk kurduğu cemiyetler: (Belgeliriyle tesbit edilen ve ismi yukarıda gaçenlerle birlikte;)

İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti.

(Bk.Zafer Tunaya - Türkiyede siyasal partiler - İstanbul-1984,c.1.sh.182)

2- Cemiyet-i müderrisin.

(Alemdar gazetesi 20 Şubat 1919 sayısı) Z.Tunaya a.g.e. C.Z.sh.383)

3- Kürd Taimim-i Maarif ve Neşriyat Cemiyeti.

(İsmail Göldaş- Kürdistan Teali Cemiyeti, İstanbul 1919, sh.71,248)

4- Kürdistan Taali Cemyeti.

(Z.Tunaya - Türkiyede siyasal partiler-İstanbul,1986,c.z.sh.215)

5-Hilal-ı Ahdar Cemiyeti. (Bu cemiyet,1919 da kuruldu) Belgeleri bu kitabın 405. sayfasında)

Not:1908-1910 arası 7 tane cemiyetlerle alakadar olduğunu yazmaktadır. 1918 den sonraki cemiyetler bunların dışındadır.

(68) Bkz.Türkiye'de Nurculuk Dosyası, 3. Baskı: 81

(69) Bkz. Kürt Teavün ceridesi, Sayı:1, Ankara Millet Kütüphanesi. Bu cemiyet 19 Eylül 1324 dekuruldu (1 ekim1908) Kurdistan Tealli cemiyeti ise,17 kunun-u evel 1334 de Kuruldu (30 Ocak 1918) (Bk.T:Zafer Tunaya-Türkiyede siyasal partilere c.1,sh.401 ve İsmail göldaş, Kürdistan Teali cem.sh.213

(*) Japon baş kumandanı Maraşal Nogi Haziran 1327 de (1911) geldigini, Resimli mecmua, 31 numarada yazmıştır

229

hilâfetinin payitahtı İstanbul'un büyük ulemasından çeşitli sualler sormuştu. O sıra Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretlerinin sit ve şöhreti de afakı kapladığı günler idi. İstanbul uleması, altından kalkamadıkları çetin ve muğdil sualleri gelip Bediüzzaman'a sorarlar. Ona sorulan bu suallerin ekserisi müteşabih olan bazı hadis-i şeriflerin hakikatlerine dairdir.

Bu hadiseyi, Bediüzzaman bilâhare Denizli ve Afyon mahkeme müdafaatında bir münasebetle şöyle anlatır:

"...Hürriyet'ten evvel İstanbul'a geldim. O zaman Japonya'nın başkumandanı islâm ulemasından dinî bazı sualler sormuştu. Onları İstanbul hocaları benden sordular. Hem çok şeyleri o münasebetle sordular.

Ezcümle: Bir hadiste "Âhirzamanın dehşetli bir şahsı sabah kalkar, alnında (Haza kâfir) cümlesi yazılmış bulunur" hadisi vardır (70) diye benden sual ettiler.

Dedim: "Bir acaib şahıs bu milletin başına geçer ve sabah kalkar, başına şapkayı giyer ve giydirir. Bu cevabtan bunu sordular: "Acaba o zaman onu giyen kâfir olmaz mı?"

Dedim: "Şapka başa gelecek, secdeye gitme diyecek, fakat baştaki hakikî iman, şapkayı da secdeye getirecek, Müslüman edecek.. İnşaallah!

Sonra dediler: Aynı şahıs bir su içecek, onun eli delinecek bu hadise ile "Süfyan" olduğu bilinecek?

Ben de cevaben dedim: Bir darb-ı mesel var ki: "Çok israflı adama eli deliktir. Yani elinde mal durmuyor, akıyor, zayi' olur" deniliyor. İşte o dehşetli adam bir su olan rakıya mübtela ve onunla hasta olacak ve kendisi hadsiz israfa girecek, başkalarını da alıştıracak.

Sonra birisi sordu ki: "O Süfyan öldüğü zaman, İstanbul'da Dikilitaş'ta bütün dünyaya bağıracak ve işittirecek ki, filan adam öldü.

Ben o vakit dedim: "Telgrafla haber verilecek. Fakat bir zaman sonra radyo çıkmış işittim. Eski cevabım tam değilmiş bildim. Dar-ül Hikmet'te iken: "Şeytan gibi radyo ile dünyaya işittirecek. dedim.

Sonra Sedd-i Zülkarneyn ve Ye'cüc ve Me'cüc ve Dabbet-ül Arz ve Deccal ve nüzûl-ü İsa (A.S.) hakkında sualler sorulmuştu. Ben de cevab vermiştim. Hatta eski(71) risalelerimde onlar kısmen yazılıdırlar.(72)"

.(70) Bu hadis meşhurdur ve Kütüb-ü Sitte'de mesturdur. Mesela: Sünen-i Ebu Davud Cilt: 2, S: 212

(71) Sedd-i Ztikarneyn, Kaf dağı, Sevr ve Hut, Ye'cûc ve mecûc mes'eleleri eski eserlerinden olan"Muhakematta" yazılıdırlar. A.B.

(72) Osmanlıca Siracunnur S: 325-326 ve Osmanlıca Afyon müdafaası, S: 23-24

Bediüzzaman Hazretleri bu acib te'villerle ma'nalandırdığı ve istikbale rasihane nüfuz eden cevabları o zaman Japon baş kumandanına verilir. Baş kumandan bunun üzerine Bediüzzaman'ı görmeyi ve onunla görüşmeyi arzu eder ve görüşürler. Bu vesile ile Bediüzzaman ve Japon baş kumandanı arasında bir dostluk ve ahbablık peyda olur. Bir rivayete göre aralarında hayli zaman muhabere ve mektublaşma devam etmiş. Hatta Birinci Cihan Harbi'nde Rus istilâsına uğrayan bazı Müslüman Türkler Bediüzzaman'ın vasatatıyla Japonya'ya giderler ve Japon Baş kumandanı onları Tokyo'da yerleştirir. Mesken ve iş sahibi yaptırır.

Japon başkumandanı ile Bediüzzaman hazretlerinin ahbablığı hakkında, 1951 senesinde Koreye yollanan Bediüzzaman'ın talebesi ve hizmetkârı Bayram Yüksel bey şöyle anlatır:

"Koreye gitmek üzere ve gideceğim zaman, gelip üstadım Bediüzzaman Said-i Nursi ile vedalaştım. Bana bir cevşen verdi. "Yedi kat muşambaya sar ve bunu yanında taşı. Hiç korkma! Biz inayet-i Rabbaniye altındayız. Korku hissettiğin zaman beni hatırla. İnkar-ı Uluhiyete karşı Koreye gitmek lazım... Japon başkumandanı benim ahbabımdır. Benden ona selam söyle" dedi ve beş altı aded risalelerden vererek "bunları baş kumandana ver" demişlerdi.

Bayram Yüksel ağabey, bu hadisenin neticesini şöyle bağlıyor:

"Kore'ye gittik, çok tehlikeli cephelerde harbler yaptık. Bir müddet sonra bizim tabur olduğu gibi Tokyo'ya uğradı. Ben kumandanlarımıza çıktım:"Ben Üstadım Bediüzzaman'ın kitablarını getirdim. Japon başkumandanına vermem, herhalde kumandana teslim etmem lâzım... dedim. Kumandanlar hiç itiraz etmediler. "Git, fakat yanına iki kişi daha al" dediler.

Ben de dindar bir çavuşla bir eri yanıma aldım. Risaleleri alarak bir taksiye atladık. Türklerin bulunduğu yere gittik. Zaten adres almıştım. Türklerin Camiine vardık. Müezzini bulduk. Müezzin de bizi evine götürdü, yemek yedirdi. Ben üstadımızın selâmını tebliğ ettim. Bu kitabları da Üstadımız Bediüzzaman Hazretleri Japon başkumandanına gönderdi. O, Üstadımızın ahbabı imiş, birbirleriyle muhabere ediyorlarmış... İstanbul'da görüşmüşler ve saire... dedim.

Onlar çok sevindiler ve "Zaten bizi buraya getiren, bize bu câmiyi yaptıran başkumandandır. Fakat maalesef vefat etti" dediler. Biz Bediüzzaman'ı çoktan tanırız. Üstad müstesna insandır, biz ta Rusya'da iken onu seviyor ve takdir ediyorduk, ilaahir!..(73)"

Bediüzzaman Hazretleri, Japon başkumandanının sormuş olduğu suallerin cevablarını bilâhare tekmil ettirerek, 1938 yıllarında Kastamonu'da

(73) Son Şahidler, S: 386

tebyiz ettirip "Beşinci Şua" ismi altında bir risale yaptı ve bu eserde yine bir münasebetle ahbabı olan Japon başkumandanından bir misal vererek şöyle bahseder: "Bir vakit Rusya'yı mağlub eden Japon baş kumandanının sureti (resmi karikatürü) bir ayağı bahr-i muhitte, diğer ayağı purt-artör kal'asında olarak gösterildiği gibi.." diye kaydeder.

(Vahideddin Karaçorlu Arşivinden Köroğlu Gazetesi)

Mareşal Noginin resmi

2. MEŞRUTİYETTE BEDİÜZZAMAN'IN BÜYÜK HİZMETLERİ

Bu fasla, evvela Bediüzzaman'ın Hürriyet'in ilânından sonra, Selanik'e kadar gidib oradaki Jön-Türk ve İttihad-Tarakkî Cemiyeti'nin bazı ileri gelenleri ile temas kurması hakkında elde edilen bilgileri inceliyerek gireceğiz.

Selânik'e gitme olayı, hangi gün ve ayda olduğu hakkında kesin bir bilgimiz yoktur. Fakat Selanik Hürriyet Meydanı'nda bir din alimi olarak ilk konuşmayı kendisinin yaptığı söylenmektedir.(74) Bu rivayet doğru ise, o da hürriyet i'lânının üçüncü gününde(75) İstanbul'da irad ettiği nutkunun aynısını, Selânik Hürriyet Meydanı'nda da vaptığı konuşmadır. Buna göre her halde Hürriyet i'lânından çok az bir zaman sonra, Selânik'e gitmiş olmalıdır.

Selanik'e gitme hadisesini Bediüzzaman da iki makalesinde ayrı ayrı kaydetmektedir:

Birisi: Selânik'ten döndükten sonra, Niyazî Bey'e hitaben neşrettigi açık mektubunda şöyle der:

"Ey zamanın Rüstem-i Zali!

Alem-i misalin misal-i musağğarı olan âlem-i hayalde senin misalini ziyaret ediyoruz. Zira şimdi her bir mehasin, lâfız gibi, senin misalin mana gibi içinde görünmekle, aklın göz bebeğinden birden irtisam ediyor. Selânik'e geldim, senin hakiki sûretini mecazî misalinle görüştürmek için, su-i tali ', hased veyahut nazar değmemek için iki misal-i zîvakarın cem'ine müsaade etmedi. Sizin te'sis ettiğiniz bünyan-ı saadeti tahakim etmek için, teşekkür-ü fiilî olarak Kürdistan'a gitmek niyetindeyim(76)."

Bu açık mektubtan anlaşılan odur ki: Bediüzzaman Hazretleri -Bazı iddiaların rağmına olarakNiyazi Bey ile şahsen ve vicahen görüşmüş değildir. Ancak gazetelerde yekdiğerlerinin fikirlerini öğrenmiş ve birbirlerini tanımışlardır.

Ayrıca, Bediûzzaman Hazretleri Niyazi Bey ve arkadaşlarının Hürriyet mücadelelerindeki muvaffakıyetlerini tebrik ederek, bu saadet sarayının temellerini kuvvetlendirmek için Kürdistan'a gideceğini söylemişse de, o sıra hemen gidememiş... Fakat Sadaret (Sadrazamlık) kanalıyla Şark'a meşrutiyet ve hürriyetin ma’na ve mefhumunu anlatmak üzere 60 kadar telgraf göndermiş ve hepsinin cevabları müsbet olarak gelmiştir. Bilâhare, o va'di

(74) Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S:164

(75) Asar-ı Bediiye S: 347

(76) Asar-ı Bediiye S: 360

ni de 1910 yılında yerine getirmiş.. şarka gitmiş, aşairi dolaşarak meşrutiyeti ders vermiştir.

İkinci makalesi ise: İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti adına, vehimli ve şüpheli sualleri cevablandıran "Lemaan-ı Hakikat ve İzale-i Şübehat" başlıklı yazısının bir yerinde:

"Vehim: Sen Selânik' te İttihad Terakki ile ittifak' a girdiğin halde, neden ayrıldın(77)" ifadesidir. Bunun bahsi ve izahı yukarıda geçtiği için tekrar etmiyelim.

Bu iki ifade dışında Bediüzzaman'ın yazılarında; Selânik'teki faaliyet ve hizmetleri hakkında herhangi bir beyan ve ifade yoktur.. Bununla beraber yukarıda geçen iki yazısının ifade tarzından sezilen şu ki: O, Selânik'e gitmiş, oradaki Jön-Türkler ve İttihat-Terakkicilerin ileri gelenleri ile konuşmuş, müsbet meselelerde ittifak akdetmiş ve oranın hürriyet meydanında tarihî, ma'nidar ve ebediyyen yaşayacak olan nutkunu büyük bir halk kütlesine irad etmiştir. Ama Selanik'te cereyan eden bu konuşma ve ittifak, şahıslar olarak kimlerle olduğunu, ne şekil bir müdavele-i efkâr olduğu ve nasıl ve hangi şerait çerçevesi dahilinde bir ittifak, bir anlaşma olduğu hakkında kesin bir bilgi mevcud değildir.

Bu konuda Sayın C.Kutay'ın yazdıklarına bilâhare eğilip tahlilini yapmak üzere; Hazret-i Üstadı o zaman Selanik'te bizzat gören İstanbul Edebiyat Fakültesi profesörlerinden merhum ve muhterem Ali Nihat Tarlan'ın bir hatırasını nakledelim:

"Said Nursi'yi ben küçüklüğümden, ta Selânik'ten tanırım. 31 Mart 1909'dan önce idi. Mahmut Şevket Paşa 3.ncü ordu kumandanı olduğu zaman, babam da ordu muhasebecisiydi.

Ben onbir yaşındaydım. Babamın perde çavuşu Mehmet çavuş vardı. Beni Selânik'te beyaz kulede gezdiriyordu. Orada kahveler vardı. Kahvede garip kıyafetli bir zat vardı. Külahı(78)

şalvarı, çizmesi ve belinde hançeri olan bu zatı Mehmet çavuş bana: "Bak bu zat, meşhur Molla Said'dir•." diye gösterdi.

İşte Said Nursi'yi ilk defa orada gördüm. Doğu Anadolu'dan ulemayı ilzam ederek Selanik'e kadar gelmişti. İlk hatıra ve görüşmem Hazretle böyle olmuştu... (79)"

Merhum profesör Ali Nihat Tarlan'ın Selânik ve Bediüzzamanla ilgili hatırası bu kadar... Sair hatıralarını tarih sırasına göre kaydedeceğiz.

(77) Asar-ı Bediiye S: 392

(78) Bizzat Bediüzzamanı gören Muhterem Ali Nihat Tarlan hocanın bu beyenı Üstad için "Başında Buhara kalpağı vardı" diyenlerin sözlerini çürütüyor.A.B

(79) Aydınlar Konuşuyor, S: 15

Bir hususu daha tahlil ettikten sonra, sayın C.Kutay'ın, Bediüzzaman Hazretleri ile ilgili şu günleri hakkındaki yazılarına bakacağız. Malûmdur, hürriyet veya İkinci Meşrutiyet 24 Temmuz 1908'de ilân edildi. Hürriyet'in üçüncü gününde İstanbul'da, daha sonra da Selânik Hürriyet Meydanı'nda Bediüzzaman nutuklar okumuştur.

Eğer Bediüzzaman bu tarihten üç gün sonra Selânik'e gitmiş ise, 1 Ağustos 1908 günü Selânik'te nutkunu okumuştur. Bu tarih ile 31 Mart 1325 (13 Nisan 1909) arası sekiz ay kadar bir zamandır. Bu sekiz ay zarfında, Bediüzzaman'ın Selânik'e gidip nutuk okuması, İttihadçıların ileri gelenleriyle tanışarak, bazı ittifaklar akdetmesi, İstanbul'a dönüşü, bir kaç ay sonra da, İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'ni kuranlar arasında yer alması ve Istanbul'da kurulu diğer dini ve milli cem'iyet ve partilerle temas kurması.. Ve İttihad-ı Muhammedî Cem'iyeti adına makaleler neşretmesi, hem ayrıca Şarklı hemşehrileri olan hammal ve işçilerin kahvehanelerini dolaşarak onların herhangi anarşik bir harekete katılmamalarını temine çalışması.. Öbür taraftan sadaret kanalıyla Vilâyât-ı Şarkiye'nin mühim noktalarına Hürriyet ve Meşrutiyet hakkında bilgi verip i'tidale sevketmesi.. Bir taraftan da heyecanlı içtima', konferans ve mevlidlere yetişip heyecanları durdurması vesaire gibi büyük hizmetleri hep bu sekiz aylık zaman içersindeydi. Bu hale göre, Bediüzzaman'ın Selanik'te çok az bir müddet kalmış olması lâzımdır. Hem artık Meşrutiyet ilân edilmiş, İttihatçıların hükûmeti 17 Aralık 1908'de kurulup iş başına gelmiştir. İttihatçılar önceleri kendi faaliyetlerine uygun bir zemin, tabiri caiz ise, payitaht seçtikleri Selanik icraatı artık İstanbul'a gelmiştir. Her şey, her mesele artık İstanbul'dadır. Onun için Bediüzzamanın orada fazla kalmayıp İstanbul'a gelmesi lâzımdır.

CEMAL KUTAY'IN İDDİALARI

Tarihçi Cemal Kutay, üstünde olduğumuz mevzu' hakkında özetle diyor ki: Bediüzzaman Şark'tan İstanbul'a gelirken, evvela Selânik'e uğramış. Bu tarihi de kitabının bir yerinde 1896, başka bir yerinde 1899 ve diğer bir yerinde ise, 1906 şeklinde vermiştir. Eşref Sencer Kuşçubaşı'dan naklederek: Bediüzzaman Selanik'e geldiği zaman, Buhara kalpaklı, siyah ve iri gözlü idi... İstanbul'da Sultan Abdülhamid tarafından askeri divan-ı harbe verildi. Sonra tımarhaneye sevkedildi. Timarhanede sekiz ay bekletildi. Sonra İttihadçılar tarafından kaçırılıp gizlice Rumeli'ye götürüldü vesaire gibi iddialar...

Bunların yeri ve mahalli Ûstadın hayatında olmadığını yukarlarda ispat etmişizdir. Ancak bu iddialardan bazılarının Bediüzzaman hakkında

bazı yönlerinin sübutunu vaki' kabul etsek de, o da Bediüzzaman'ın -az yukarda ispat edildiği üzere- 1 Ağustos 1908 tarihinde Selânik'e vardığn günlerine ait olması lâzımdır.

Lâkin Kutay'ın iddialarından birisi olan mesela, "Manyasizade Refik Bey'in(80) delâletiyle İttihad - Terakki erkâniyle tanıştığı.." (Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S: 163)

Durup dururken neden bu koca mason adamın, Bediüzzaman'a delâlet ettiği gösterilmek isteniyor?!. Bununla beraber bu delâlet nasıl olmuş ve nereden bilinmiş zikredilmiyor.

Hem mesela: "Üçüncü Ordu Müşiri İbrahim Paşa ile Bediüzzaman'ın Trakya'da mülâkatı.. Ve Bediüzzamanın müşir İbrahim Paşa ile yaptığı pervasız konuşması ve söylediği sözleri, muhitte büyük bir alâka uyandırdığı.. ve o tarihte Paris'te çıkan Jön Türk'lerin gazeteleri, Bediüzzaman'ın bu mülâkatını genişçe haber olarak verdikleri.. ve kendisini (Bediüzzaman) meşrutiyet ve adaletin din ve

ilim sahasında bir ışık ümidi olarak övdükleri.. ve hadise hürriyetçilerle Bediüzzaman arasındaki münasebetleri daha da sıklaştırıldığı.. ve "Nitekim bir din adamı olarak hürriyetin i'lânında, Selânik Hürriyet Meydanı'nda ilk konuşmayı Bediüzzaman'ın yaptığı.." (Bak: Çağımızda Bir Asrı Saadet Müslûmanı C.Kutay S. 164)

Bu rivayet ve iddialar -dediğimiz gibi- Eğer 2. Meşrutiyet'in ilânından hemen sonra Bediûzzaman'ın Selânik'e gittiği tarihe ait ise, bazı yönleri doğru olabilir. Lâkin anlatış üslubunda Hürriyetin i'lânından evvelki muhayyel bir zamanı kapsıyor gibidir. Çünki üçüncü ordu müşiri İbrahim Paşa, Sultan Abdülhamid'e bağlı, Trakya bölgesinde Hürriyetçilerin hareketini ta'kip etmekle muvazzaf bir padişah adamı olarak gösteriliyor ve öyle de olması lâzımdır. İşbu durumda, zâhirde bal gibi tatlı görünen bu iddiaların maalesef bir kaç vecihle muallel olduğunu sıralayacağız:

1- Hürriyetin i'lânından önce, Bediüzzaman'ın Selânik'e kat'iyyen gitmediği, onun hayat seyrinde böyle bir şeyin vaki' olmadığı yukarıda delilleriyle ispat edilmiştir.

2- Bediüzzaman 2.nci ordu Müşiri İbrahim Paşa'nın mülâkat haberini Paris'teki Jön Türklerin çıkardığı gazetelerinin genişçe haber olarak verdiklerini rahatlıkla kaydettiğine göre, bizim de şöyle bir sual tevcih etmemizde bir mani' olmasa gerek:

(80) Manyasizade Refik Bey, Selânik'te avukatlık yapan bir kişi olup İttihad ve Terakki Cem'iyeti'nin batıcı Jön'türkleri'nin ileri gelenlerinden ve masonluğuyla ve Yahudi Karasso ile dostluğu ile meşhur olmuşlarındandır. Hatta Celal Bayar'ın "Ben de Yazdım" Kitabının 1. Cildinde yazdığına göre, bu adamın Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'da verdiği seri konferanslar ile masonluğu öven, hatta Osmanlı Devletinin kurtuluşu masonluga sarılmaya bağlı olduğuınu iddia eden bir kişidir. Böyle olduğıı halde, sayın Kutay bu koca masonu Bediüzzaman'la dost ve arkadaş şeklinde göstermeye çabalamasının gayesi nedir?

Paris'te çıkan, adı geçen o gazetelerin dünyada hiç bir nüshası kalmamış mıdır? Avrupa'nın bir kaç yerinde olduğu gibi, Paris'ten doğru neşriyat yapan o gazeteler, herhalde Türkiye'ye çoklukla gelmiş olmalıdır. Peki o gazetelerin nüshaları nerede bulunur? Kendisinde varsa,

neden belge için bir klişe takdim edilmemiştir? Şayet kendilerinde nüshası yoksa, onları nerede ve hangi kütübhanelerde bulmuştur ve biz nasıl bulabileceğiz?..

Tâ ki, hem o mülâkat tarihini, hem Bediüzzaman'ın Selanik'e gittiği günleri öğrenelim. Hem de tarihî vak'ayı anlatan o gazetelerin(81) klişelerini alalım da, o büyük ve mühim hadiseyi tarihe maledelim.

Yok, efendim yok!.. bu söz ve iddiaların -üzülerek söylüyorum- aslı faslı yoktur. Çünki Bediüzzaman'ın Hürriyet'in i'lânından önce Selânik'e gitmesi vaki' değildir.

Çok isteriz ki; Cemal Kutay bu hadisenin ve diğer iddialarının ispatlayıcı belgelerini -onun ifadesiyle- kendisinin binbir belgenin terkibi içinde mücehhez(82) arşivinden çıkarsıı, âleme ilan etsin. Bizi de saldırgan, yalancı çıkarsın!..

Bu münasebetle Cemal Kutay'ın tenakuz ve tezad teşkil eden diğer bazı iddialarına bakıp seyredelim:

1- Bediüzzaman Hazretleri "Kürdî" lakabını 1919'a kadar kullandığını.. (Türkiye'de Nurculuk Davası S: 664'den naklen)

2- Bediüzzaman Teşkilat-ı Mahsusa'ya girdikten sonra, Kûrdî lâkabını değ'iştirdiğini.. (Türkiye'de Nurculuk Davası S. 680 naklen)

(81) Jön Türklerin Meşrutiyet öncesinde Avrupa'nın çeşitli memleketlerinde çıkardıklan gazetelerin belli başlıcaları şunlardır:

1- Ilk önce Ali Suavî 1867'de Londra'da çıkardığı "Muhbir" gazetesi 2- Kanun-i Esasi 3Cüheyne 4- Havatır 5- Arnavutluk 6- Intibah 7- Yıldırım 8- Tokmak 9- Selamet 10- Mizan 11- Hak 12- Lafudre 13- Lafederatıon 14- Maniteu Ottoman 15- Liberal Ottoman 16- Daoul

(82) Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı, S: 156

Şimdi Bunlardan hangisini doğru sayalım? 1919 tarihi Bediüzzaman'ın esaret dönüşünün ikinci yılıdır. Teşkilât-ı Mahsusa -onun deyimiyle- Sultan Reşad'ın tahta geçmesiyle, yani 1909'da yeniden teşkilâtlanan bir müessesedir. Maalesef her iki iddia da doğru değildir diyebiliriz. Zira Bediüzzaman Hazretleri bu lâkabını, ta Van'dan nefy edilip Burdur'a gönderildiği zaman olan 1926 senesine kadar kullandığını görmekteyiz. İleride buna dair çok delil ve belgeler gelecektir. Hatta 1923'te Ankara'da Yeni Gün Matbaasında bastırdığı Arabî "Habab" ve "Zeyl-ül-Habab" risalelerinin kapaklarında, "Said-i Kürdî" ismi ve lâkabı göründüğü gibi, 1930'larda yazdığı 16'ıncı Mektub'ta:

"Sana Said-i Kürdî derler... ilh" sual ve cevabı da bu mes'eleye delildir.

3- "Ben Said-i Nursiyi (Yani ismini, hayatını ve hizmetini) Teşkilât-ı Mahsusa dosyalarında gördüm" (Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S: 282)

4- "1966'da Nurculuğun Halk Partisini yenilgiye uğratması üzerine eğildim " (..... 196)

5- "Eşref Sencer Kuşçubaşı ile 17-27 Nisan arası 1953'de Emirdağı'nda ziyaret ettik" (..... 282)

Şimdi bu üç şekil söz ve iddiaların hangisi gerçek?..

Diyelim, çok önceleri onu Teşkilat-ı Mahsusa(83) dosyalarında gördü. Fakat ehemmiyet vermedi, bakmadı. 1953'te -onun iddiasına göre- on günlük bir uzun ziyareti neden yapmıştı. Bu bir eğilme değil miydi?

6- Bediüzzaman'ın yaşı için bir yerde 94... (Türkiye'de Nurculuk Davası naklen S: 663)

Başka bir yerde de 92.. (Türkiye'de Nurculuk Davası S: 672)

Ve Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı'nın baş taraflarında ise 87 şeklinde kaydeder.

Bunlardan hangisi doğru!?. Hiç birisi doğru değil... Zira gerçek olarak Bediüzzaman Hazretlerinin doğumu Miladi olarak 1877, Vefatı da 1960 olduğuna göre, onun yaşı 84'dür.

Ancak Hicri takvime göre olsa, 1294-1379 ömrü 86 olur. Hicri hesabına göre, doğum ve vefat yılları beraber sayılsa 87 olur.

7- Bediüzzaman'ın Sultan Abdülhamid'le görüşmesini bir yerde 1906'da olduğıı (Türkiye'de Nurculuk Davası S: 682 naklen)

Başka bir yerde Meşrutiyet'in i'lânı yıllarında da bu görüşme olduğunu.. (Türkiyede Nurculuk Davası S: 708 naklen) Hangisi doğru?...

(83) İleride Teşkilat-ı Mahsusa mes'elesini ele alıp tahlilini yapacagız. Yanlış mı dogru mu görecegiz.A.B.

238

8- Bediüzzaman için elli sene fikrinden hiç taviz vermeden aynı tempoyla devam ettiğini (Türkiye'de Nurculuk Davası S: 660 naklen)

Az aşağıdaki sahifelerde ise; Said Nursi' nin 1908'den önceki fikriyle, 1909'daki fikirlerinin ayrı ayrı olduğunu; dolayısıyla fikir değişikliğine uğradığını yazar.. ve bazı ma'zeretlerle bu fikir değişikliğini meşru' göstermeye çalışır. (Bak: Türkiyede Nurculuk Davası S: 679 naklen) bu tezatlı iddiadan hangisi doğru acaba?

Evet bunlardan birincisi doğru ve haktır. İkincisi iftira ve bühtandır.

Zira Bediüzzaman hem 1908'lerin içinde, hem Meşrutiyet'in ilânından sonraki faaliyetlerinde sözleri, nutukları, makaleleri hiç değişmeden aynı şeyi savunmuştur. Onun o günlerde peşinde koştuğu, hararetle arzu ettiği şey, bir meşrutiyet-i meşru'ayı gerçekleştirmekti. Hatta 1909'un 23 Mayıs'ında Divan-ı Harb-i Örfî mahkemesinde yaptığı müdafaasında ezcümle şöyle der:

"Ey Paşalar, zabitler! Cemi-i kuvvetimle derim ki: Ceridelerde neşrettiğim umum makalatımdaki umum hakaika nihayet derecede musırrım. Şavet zaman-ı mazî cânibinden asrı saadet mahkemesinden adaletname-i şeriatle davet olunsam; neşrettiğim hakaikı aynen ibraz edeceğim. Olsa olsa, o zamanın ilcaatının modasına göre bir libas giydireceğim.

Şayet müstakbel tarafından, üçyüz sene sonra tenkidat-ı ukala mahkemesinden,tarih celbnamesiyle, celb'olunsam,yine bu hakikatleri,-tevsi' ve inbisat ile çatlayan bazı yerlerini yamalamakla beraber-taze olarak orada da göstereceğim. Demek hakikat tahavvül etmez... Hakikat hakdır.(84)”

Bu manayı te'yiden, Bediüzzaman Hazretleri henüz İttihatçılardan tamamen kopmadığı ve Meşrutiyeti şeriat namına hararetle alkışlayıp telkin ettiği sırada neşrettiği bir makalesine,1951 senesinde ilave ettiği bir haşiyede şöyle der:

"Medar-ı ibret ve hayrettir ki; 1324 (1908) senesinde Hürriyet'in üçüncü gününde İstanbul'da, hem sonra Selânik'te meydan-ı hürriyette binler siyasîlere karşı da'va ettiği ve bütün kuvvetiyle şeriatı istediği, hürriyeti ve meşrutiyeti şeriata hizmetkâr yaptığı halde; sonra, 31 Mart'ta Hareket Ordusu gayet dehşet ve şiddetle şeriatı istiyenleri mes'ul ettikleri zamanda, "Divan-ı Harb-i Örfî"de Said'in bu münteşir nutuklarından beraet verildiği halde; şimdi ise, siyaseti otuz senedenberi bıraktığı ve o nutuklarına nisbeten pek az temas için 27 sene dinsizlik hesabına işkenceler, gaddarane azab ve ceza verenler, elbette din namına zulmetmiş engizisyondan daha zalim olduklarını isbat eder.(85)"

(84) Asar-ı Bediiye S: 320

(85) Asar-ı Bediiye S: 366

239

Şimdi de, C.Kutay'ın ortaya attığı vesikasız, belgesiz, kavl-i mücerredden ibaret olan iddialarından bazılarına da şöyle bir atf-ı nazar edelim:

1- "Abdürreşid İbrahim 1908, İkinci Meşrutiyet inkılabından sonra İstanbul'a geldiği zaman, Sebilürreşad idarehanesinde Bediüzzaman'ın onu karşıladığı... (Türkiye'de Nurculuk Davası S: 709 naklen)

Bu rivayetin doğru olmadığını açıklıyoruz: Sebilürreşad mecmuası 14 Ağustos 1324, 24 Ağustos 1908'de "Sırat-ı Müstakim" adıyla çıkmaya başlamıştır. Bu mecmua, Sibirya'lı Abdürreşid İbrahim'in bir iki mektubunu o sene içinde neşretti. Bu mektuplar Japonya'dan geliyordu. Birinci mektubu, 29 Mayıs 1909 tarih, Sırat-ı Müstakim 38.sayısında.. İkinci mektup, 7 Ağustos 1909'da, 48. sayısında neşredildi. Bu zatın 1900'lerde İstanbul'da tahsil gördüğünü, 1903'lerde Rusya-Petersburg'da Arapça ve Türkçe gazeteler çıkarttığını.. 1905 Rus inkılâbında Rusya'dan uzaklaştırıldığını.. Sonra Japonya'ya gittiğini yazmaktadır. Ayrıca Sırat-ı Müstakim'in 1908-1909 arasındaki elli iki adet sayılarında Abdürreşid İbrahimin Türkiye'ye geldiği hakkında hiç bir şey yazmamıştır. Mezkür sayılar Bediüzzaman'dan da bahsetmemiştir.

2- Bediüzzaman'ın Abdülhamid'le görüşmesinde: "Yıldız Sarayını Van'da kuracağım Medreset-üz-Zehra'ya değiş... dediği (Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S: 63)

Bediüzzaman'ın Sultan Abdülhamid'le görüştü diye bir şey mevzu-u bahis olmadığı gibi, ona karşı böyle bir sözü de varid değildir. Ancak 1909'un başlarında bazı gazetelerde Sultan Abdülhamid'e bir açık mektup tarzında: "Münhasıf Yıldız'ı Dar-ül Fünun et, ta Süreyya kadar âli olsun..:' mealinde bir nasihati olmuştur. (Bak: Asar-ı Bediiye S: 312)

3- "Abdürreşid İbrahim Dünya İslâm mecmuasında (1) Bediüzzaman'a karşı açık mektup neşretti" diyor ve bu mektubun metni diye bir şeyler veriyor. (Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S: 236)

Eğer böyle bir mecmuada üstada karşı bir açık mektup neşredilmişse, bu mecmuanın nüshaları nerelerde bulunur? İstanbul'un hangi kütübhanesinde mevcuttur, kaçıncı sayı ve

hangi tarihlidir?..diye soruyoruz. oysaki, Araştırmaçı yazar A.Nezih Galî tekin diyor: "Ben, Dünya islâm mecmuasının 26 adet sayılarını taradım, öyle bir yazıya rastlamadım.”

4- Cihad fetvasının müsveddesini Bediüzzaman kaleme aldı. (Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S: 296)

(*)Abdürreşid İbrahimin"İslam dünyası” mecmuasındaki yazılarını taradım. C.Kutayın bahsettiği yazıyı göremedim. Mecmuanın takımı fotokopi olarak kitaplığımda mevcut. 26 sayıdır. Orjinal takımı Hakkı Tarık Üstada var. - A.N.Galîtekin.

240

Bu tatlı iddianın sıhhatini nasıl anlayacağız? Gerçekten bu çok büyük hizmetin şahidleri, ispatlayıcı belgeleri varsa nerededir ve o fetvanın Bediüzzamanın keleme aldığı kısmın(2) metnini bulmak için nereye müracaat edeceğiz?

5- "Bediüzzaman 19 tane İstiklal Mahkemelerinden kurtulduğu...(3)" (Aydınlar Konuşuyor S: 10)

Bediüzzaman'ın bütün hayatında yalnız iki tane İstiklal veya Divan-ı Harb-i Örfi mahkemelerine verildiğini ve beraat ettiğini biliyoruz. Bunlardan birisi: 31 Mart hadisesiyle teşekkül eden Divan-ı Harb-i Örfi.. birisi de Rusya'da esir iken kumandana kıyam etmemesiyle oluşan Rus Divan-ı Harb-i Örfi mahkemesi.. Bu iki mahkeme dışında tek birisini daha sayabilecekler mi? Yahud vesika ve belgelerinden bir tane gösterebilecekler mi?

6- "İstiklal Marşı şairi Mehmet Âkif'in kavmiyetçiliği tel'in eden mısralarını, Bediüzzaman'ın onları Arapça, Farsça ve Kürtçe tercüme ettiğini... (Türkiye'de Nurculuk Davası S: 716 naklen)

Sözü edilen bu tercümelerin asıllarının nerede ve kimde olduğıınu sormak isteriz. Bediüzzaman'ın eski eser ve makaleleri arasında böyle bir şeye rastlanmamıştır. Ayrıca Bediüzzaman'ın makale yazdığı ve nutuklar okuduğu zaman, Mehmet Akif Bey belki henüz şiire yeni başlamıştır. Mehmet Akif Beyin, adı geçen şiirini 21 Şubat 1328'de, yani 6 Mart 1912'de kaleme aldığını, Osmanlıca Safahat üçüncü kitap S: 19'da yazılıdır.(*)

(**) Cihad fetvasının metni, 5 ayrı fetvadan oluşan bir fetvadır. Bu fetvanın altına Şeyhül İslam Ürgüplü Hayri Efendinin imzası vardır. Ve arapça olarak şöyle yazılı :

Bu beş ayrı fetvalar ise; 1- Meclis-i âli-i ilmi 2- Meclis-i Maşayıh 3- Meclis-i Tedkikat-ı şerriye 4- İstanbul kadılığı 5- Şeyhül-İslamlık... ve bu fetvalarını altını imzalayan büyük âlim ve Meşayihlerin isimleri.. (Bk. Büyük harpte Türk harbı, tercüme: M.Nihad-İstanbul 1927,c.1,sh.54-57) A.N.Galîtekin

Not : Cihat fetvasını imzalayan zevat içinde Bediüzzaman hz.lerinin ismi yoktur. Çünkü, Bediüzzaman, o sıra Vanda Medresetüzzehrasının temelini atmakla meşguldür.. istanbulda değildir.

(***) İstiklal Mahkemeleri, Milli mücadele ve cumhuriyet devrinde kuruldu.

1.Dönem : 1920-1923 (14 tane)

2.Dönem: 1929-1927 (3 tane mahkemeler kuruldu. eğer C.Kutay, Bediüzzaman bu 19 tane mahkemelerden hiç birisine verilmedi diyorsa, doğru. - .N.Galîtekin)

(****) Merhum Mehmed Akifin Türkçe olan bir şiirini Kürtçe tercüme ederek "Roje'kürd" gazetesinde 1919'da neşreder Motkili Halil Hayalidir.. Ve buda belgelidir. (Bkz."Roje'kürd"

gazetesi, 2.sayı 1919 ve keza: Garo sasoni sh.143 ve Celile' Celil sh.79) Anlaşılıyorki; Kutay karıştırıyor, başkalarını Üstad Bediüzzamanla iltibas ediyor.

-Nitekim yine bu kabilden olarak; 1912 Balkan harbinde, Hamidiye Paşalarından Miran Aşireti reisi Mustafa Paşanın oğlu Abdulkerim Bey, milis kuvvetleriyle gelip harbe iştirak ettiği halde, onu Üstad Bediüzzamanla iltibas etmiştir. (Bkz. Bütün yönleriyle cizre-Abdullah Yaşın)

Bu tarihte ise, Bediüzzaman Hazretleri kuvvetli bir ihtimal ile İstanbul'da değil, Van'dadır... Ve Sultan Reşad'ın iradesiyle tahakkuk eden Medresetüz-Zehra'sının temelini atmaya gitmiştir. Van'a bu gidişi ile birlikte,memleketinde bir sene sonra Hizan'lı Şeyh Selim hadisesi, arkasından da Ermeni hadiseleri ve daha sonra Birinci Cihan Harbi, Bediüzzaman'ın harbe gönüllü alayı ile iştiraki, esareti ve 1918'de esaretten kurtularak İstanbul'a gelmesi olmuştur. İlerde müdellel belgelerle ispat edeceğimiz gibi,

Hazret-i Üstad 1912-1918 tarihleri arasında kat'iyyen ne İstanbul'a gelmesi vardır ne de Balkan Harbi'ne milisleriyle iştiraki olmuştur.. Ve ne de Teşkilat-ı Mahsusa'da vazife alması mevzu-u bahisdir.

Bütün bunlarla beraber, merhum Mehmet Akif Bey, Bediüzzamanın eski eserlerinden çok istifade ettiğini ve çok meclislerde, onu lâyıkı vechiyle medhettiğini(86) ve Safahatında bir çok yerde Bediüzzamanın ortaya koyduğu bâkir fikirlerini bir zaman sonra şiirle ve başka bir libasda iktibas ederek fikriyatını renklendirdiğini, bir Çok kimselerin malûmudur. Dolayısıyle ve bu noktalar muvacehesinde Kutay'ın bu rivayetinin, küçük bir belgesinin gösterilmemesinden dolayı bir mülayemet tarafı yoktur.

SADEDE DÖNÜYORUZ

C.Kutay'ın daha bu kabil tezatlı veya belgesiz, vesikasız iddialarından bir çok maddeler sıralamak mümkündür. Fakat daha fazla izahın lüzumu yoktur. Ancak her münasebet geldikçe, zamanı ve sırasına göre geri kalanlarından da bir kaçını tahlile tabi tutacağımızı umuyoruz.

Evet, Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretleri Meşrutiyet'in i'lânı sıralarında-yukarıda da geçtiği gibi- ve i'lânından bir müddet sonraya kadar, İttihad Terakkî Cemiyeti'nin ileri gelenleriyle dostluk içinde iken, bilâhare İttihatçıların mason veya batıcı zihniyetli kesimi Bediüzzaman'dan ayrıldılar. Ayrılmakla kalmayıp, ona karşı düşmanlık hissi içerisine girdiler. Az bir müddet önce onun meddahlığını yaparlarken, bu defa onun aleyhinde kampanya açarak onu gericilikle, irtica' ile lekelemek tarzında kötülemeye başladılar. Ayrıca kendilerinden olmayanlara karşı intikam hislerini tatmin için bir çok zulümleri reva gördüler. Hâkimiyet sarhoşluğu ve masonluk tînetsizliğiyle, Osmanlılıktan ve İslâmî ananelerden tecerrüd zihniyetlerini yavaş yavaş tatbik sahasına koymaya başladılar. Onlardan olmayan dindar

(86) Mustafa Sungur Ağabey anlattı: "Üstadımız bir gün demişlerdi ki: "Ben Mehmet Akif e her sabah dua ediyorum. O, Darül-Hikmet'teki arkadaşlarımız içerisinde en çok bana karşı hürmetkâr davranırdı. Hatta birgün benim gıyabımda, İzmirli İsmail Hakkı bir şeyler söylemiş. Mehmet Akif demiş ki: "Eğer âlim iseler, gitsinler, Bediüzzaman'ın yazdığı İşaratul İ'caz'-ı anlamaya çalışsınlar."' diye ona cevap vermiştir.

ve muhafazakârların en hassas damarlarına dokundura-dokundura, heyecana getirme plânını tedricen tatbike koydular. Bir yandan da ırkçılık zihniyetini tahrike medar hareketlerde bulundular. Bu yüzden bir sürü milliyetçi kulüpler teşekkül etmeye başladı.

BİR İNGİLİZ SEFİRİNİN ÇOK GARİP İFŞAATI

1910 senesinde İngiltere sefiri Cirad-lavsır İstanbul'dan, İngiliz Dışişleri bakanı Harding'e gönderdiği mektup; İttihad -Terakkî'nin içinde rol oynayan masonların ve bunlara kapılan tinetsiz bazı kimselerin hallerini ve durumlarını acib şekilde tasvir ediyor.

Mektup, 29 Mayıs 1910'da yazılmış, ancak mektubun mahiyeti ve ifşa ettiği sırlar İngiliz siyaseti icabı uzun zaman saklı kalmıştır. Ta 1974 yılında Londra Üniversitesi Siyasal Bilgiler Öğretim Üyesi Prof.İli Kiduri tarafından arabik politicak memores F.0 8000 adlı kitabında(1)ve "Britanya Dış işleri bakanlığı belgeleri, 193 A" başlığı ve rakamıyla neşredilmiştir.

İngilizce olan bu kitap, sonraları Prof.Dr.Muhammed Tevfik Hüseyin, Arapçaya tercüme ederek, Bağdat'ta münteşir "Afak-ul- Arabiye" mecmuası 9. sayısında, sahife 56'dan 63'e kadarki bölümünde ve Mayıs 1978'de neşredildi. Ayrıca kitab-ül İnsan vel İman sahife 1623'de de bu mektubun bazı kısımları neşredildi.

Şimdi çok enterasan olan mezkûr mektubun metninden bazı bölümler arz ediyoruz:

"Aziz Şarl! (charles)

23 Nisan tarihli Gords'ın telgrafı ve 25 Nisan tarihli telgrafınız; Mısır'daki Muhammed Ferid, İstanbul'da masonlardan bir temsilci tayin ettiği şayiasına dairdir. İttihad ve Terakki cem'iyetiyle iç içe oldukları ve buradaki Jön-Türk hareketini idare ettiklerini ve buradaki masonların, Türkiye'deki rol sahibi oldukları söylenen Avrupa masonları hakkında biraz malûmat vereyim:

Şimdi size gizli ve şahsî olarak şunları bildiriyorum ki: Bu yeni masonluk hareketi, İngiltere ve Amerika'daki masonlardan ayrıdırlar. Buradakiler son derece siyasî ve gizlidirler. Çok gizli şekilde ve çok ustaca bunlara hülûl edilmezse durumlarından hiç bir malûmat elde edilemez. Zira herhangi bir şahıs bunların ufak bir sırrını ifşa etmek istediğinde; onların gizli zebanilerinin elinden çekeceklerini de beraber düşünür.

(*) İngilizce imlası şöyle :

Sefirin ismi: Gerard Lowther Hardinge

Kitabın ismi ve müellifi:Elie Kedourie-Arabic Politikal Memoirs - A.N:Gelitekin

Hem de siz bilirsiniz ki; Jön Türklerin Paris'teki hareketi, Selanik'teki Jön Türklerin hareketinden tamamen ayrıdır. Oradakiler, bunların hiç durumlarını ve nizamlarını bilmemektedirler.

Şimdi Selanik'te yüzkırk bin Yahudî yaşamaktadır. Bunların sekiz bini İspanya asıllı Yahudilerdir. Yirmi bini ise, "Lavi" sülâlesinden olup Müslümanlarla beraber yaşıyagelmişlerdir.

İşte bu İspanya asıllı Yahudilerin çoğu, geçmişte İtalya cinsiyetini almış olup, İtalya Locasına bağlıdırlar. Çünki Roma Belediye reisi Yahudi Nasan, Roma'da masonluk için çok büyük ve müessir bir loca teşkil ettirmiş, aynı zamanda "Nozati" ve "Sonino" adlarındaki iki Yahudi reisi İtalya Millet Meclisinde masonluklarıyla bilinmektedirler."

Büyük elçi; Yahudilerin Dünya masonluğunda ve localarında büyük büyük te'sir ve rollerini mektubunda anlattıktan sonra, Türkiye'de Yahudilerin oynadıkları rolü şöyle anlatmaktadır:

"Bundan birkaç sene önce; Selanik'li Yahudi ve şimdi Selanik meb'usu ve İstanbul'da Millet Meclisinde bulunan Amanuel Selanik'te İtalya locasına bağlı bir mason locasını teşkil ettirmişti. İşte bu Yâhudi Amanuel Karasso, İttihad ve Trakki'nin Jön Türklerinden bir çok subay ve sivilin mason olmalarında rol oynamıştır. Bunun hedefi de Yâhudilerin Türkiye'deki yeni harekette nüfuz sahibi olmalarını temindir. Her ne kadar, ilk önceleri Jön Türklere, Sultan Abdülhamid'in hafiyelerinin kötü muamelelerini propaganda ile anlatarak bunların çoğunu kendi localarında muhafaza ve emniyet altına alabileceğini söylemişse de; İsmail Mahir Paşa(1) bu locanın gizli sırlarından bazı kısımlarına muttali' olmuş ve

Yıldız'a götürmüştü. Fakat az bir müddet sonra, 31 Mart 1909 hareketinde, bu İsmail Mahir Paşa, İttihad Terakki tarafından büyük işkencelere uğratıldı"

İngiltere sefiri mektubunun devamında bir de şu hususları kaydeder:

"İttihad ve Terakki'nin çeşitli adlar altında kurdukları cemiyetlerinin hemen hepsi de mason localarına bağlıdırlar ve proğramları Yahudiler tarafından tanzim edilmektedir...”

(1) İsmail Mahir Paşa işkodralıdır. Tanınmış Arnavut ailelerinden”BOLATİN” lere mensuptur.Genç yaşta saraya girerek,az zaman zarfında ferikliğe yükseldi.2.meşrutiyetin ilanından az önce İttihat ve Terakkicileri Takipetmek üzere selanike gitti. 10 Temmuz 1908 de İstanbula döndü, oradaki ittihatçıların faaliyetleri hakkında padişaha bilgi verdi. Meşrutiyetin ilanından sonra, 9 Ağustos 1908 de tevkif edildi... Sonra affedildi.. ve 2 Aralık 1908 gecesi ,sahte bir davetiye ile yıldız sarayına davet edildi. Gelirken, karanlık bir sokakta vurularak öldürüldü. -A.N: Galitekin

İşte zaman ve zeminin ve karışık ve garip işlerin döndüğü böylesi bir ortamda, Bediüzzaman Hazretleri hem mukaddesatı ve İslâmî an'aneleri muhafaza, hem İslâm birliği ve Osmanlılık milliyetçiliğini vikayeye çalışan ve Meşrutiyet'i Şeriatın kanunlarına bina edip tatbikini istiyen İttihad-ı Muhammedî Cem'iyeti içinde mevki aldı. İttihad-ı Muhammedî çok kısa bir zamanda harika şekilde genişlendi. Hatta Bediüzzaman'ın tek bir makalesiyle otuz bin, başka bir rivayette kırkbin insan resmen ona dahil oldu.

Bu arada İttihad-ı Muhammedî'nin bir naşir-i efkârı kabul edilen, amma aslında Derviş Vahdeti'nin titiz mizacının aleti olan "VOLKAN" gazetesinde Bediüzzaman'ın da makaleleri neşrediliyordu. Bununla belkide Derviş Vahdeti'nin tahrikçi yazıları te'sirsiz hale geliyor ve solda sıfır kalıyordu. Hatta bir kaç defa Derviş Vahdeti'yi, Bediüzzaman re'sen de edebe, nezakete davet eden yazılarını aynı gazetede neşrettirdi. Böylece Derviş Vahdetî'nin tahrikci yazılarının te'sir sahası kalmıyor, sönüyordu.

İttihad-ı Muhammedî Cem'iyeti'nin Volkan'la olan münasebetinin zaidliğini söyliyen bir suale, Bediüzzaman şöyle cevab vermiştir: (Sual ve cevabı beraber veriyoruz)

Vehim: Volkan'la nedir bu kadar münasebet, İttihad-ı Muhammedî bununla ne hizmet görecek?

İrşad: Din nasihattan ibarettir. Nasihatta te'sir lâzımdır. Te'sir de hamiyet-i İslâmiyenin heyecanı ve vicdanların ihtisasine vabestedir. Biz de cazibedar olan Unvan-ı İttihad-ı Muhammedî ile herkesin vicdanına karşı bir pencere açıyoruz. Volkan gibi ceraid-i diniye ile nasayih-i diniyeyi o mütehassis ve müteheyyiç vicdanlara yağdırmak istiyoruz. Bu teşebbüsata mani' olanlara deriz ki: Şems ve kamerin ziya ve nurundan tevellüd eden bazı mazarrat-ı cüziye için tulu'larına muhalefete kalkışan mecnunlar gibi; şeriat-ı garra ve ma'kesi olan İttihad-ı Muhammedî bazı cüz'i ağrazların karışması ile tecellilerine mani' oluyorsunuz. Bir mazarret-ı cüz'î için, menfaat-ı umumiye-i âlem ihmal olunmaz.(87)”

Bediüzzamanın bu cevabından anlaşılan şudur: "Volkan" gazetesi doğrudan doğuya İttihad-ı Muhammedî cemiyeti adına kurulmuş bir gazete değildir. Belki evvelce kurulmuş, din adına bazı makaleler neşreden veya o kılıkta görünen bir gazete iken, sonra İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti teşkil edilince, gelmiş ona yanaşmıştır.

Yine Bediüzzamanın cevabında "Volkan" gibi ceraid-i diniye ile nasayih-i diniyeyi o mütehassis ve müteheyyic vicdanlara yağdırmak istiyo

(87) Asar-ı Bediiye S: 393

ruz" ifadesiyle, Volkan ve benzeri bazı dinî gazetelerle dine ait nasihatleri yaymaktan gayrı, İttihad-ı Muhammedî'nin o gibi gazetelerle bir ilgisi yoktur demektedir. Ayrıca da "Volkan" ve benzeri gazetelerin kendilerine ait bazı art niyet ve garazları olsa dahi, İttihad-ı Muhammedî'ye bulaşmaz ve "Küçük bir zararın mülâhazasıyla âlemin umumî menfaati ihmal olunmaz.” şeklindeki ifade tarzıyla bu mevzua daha da açıklık getirmiştir.

Hülâsa: İttihad-ı Muhammedi'nin, dolayısıyla Bediüzzaman'ın Volkan ile ilişkisinin, sadece onunla İttihad-ı Muhammedi'nin efkârı olan dinî nasihatleri yaymaktan başka bir şey değildir. O ise, onu bir vasıta olarak kullanmaktan ibarettir.

BASINI ÎKAZ

Volkan gazetesi bahsi açılmışken, Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretleri o zamanki basını i'tidale ve gazeteciliğin vazifesi olan umumî efkârın terbiyesine, iyi ve güzel şeylerin yayılmasına hizmet etmelerini davet eden yazıları:

"Herkes vazifesini bilmeli, Su-i isti'mal etmemeli!

Gazeteler iki vazife-i mühimmeyi deruhde etmiştir..

Birincisi: Dellal-ul-mehasin vel-maayib..

İkincisi: Hatib-i umumi veyahut mürebbî-ül efkâr

Evvelki unvan iktiza ediyor ki; hâkimiyet-i millet ve Hak tefettüşün seyf-i kati'i olan lisan-ı matbuattaki te'siratı muhafaza etsin.

İkinci unvan iktiza ediyor ki; Efkârı terbiye ve ta'lim etsin, Sathî etmesin. Halbuki şimdi aksülamel yapıyor. Zira bu kadar kesret ve karışıklık, bu te'siratı inkisama vermekle kuvvetini kaybetmiş ve efkârı adeta sathi etmiş.. ve ehl-i sa'yin vaktini de imate ediyor. Hem de gazete sahibi zemin bulmak için

fikr-i intikamın ma'den-i habisi olan şahsiyâtı karıştırıyor.. Veyahut on para kazanmak için ahlâk-ı İslâmiyeyi esasiyle sarsan istihzaât ve terzilat ve müstehcenât ile ezhan-ı şûre de ahlâk-ı rezîlenin tohumunu ekiyorlar.. Veyahut devletin en mühim, en nâzik ve en hafî noktalarını avamın ezhanına arz ediyorlar ki: bizi bu hale düşüren malaya'nîlik ve mafevkının vazifesine karışmak gibi seyyiata meydan veriyorlar. Bu gazetelere ya tensikat veya taksimülâmel kaidesinin icrası lâzımdır.

Ciddî gazetelerin ayinelerinde, iki aylık çocuğun ağzına ekmek doldurmakla, çarçabuk büyük olmak için öldüren, seksen yaşındaki acûzenin suret-i kabihi içinde görülüyor.

Ve mizah gazetelerin paslı mir'atlarında, üçüncü arkadaşın müşa'irarane vaktinde kafiye-i sayı bulmak için arkadaşları demişler:

bu paslı müzahraf ayine içinde bunun suretini görüyoruz.

Ey gazeteciler! Hedef-i maksadımız olan ittihadı; sizin cerbeze ile yaptığınız muğalatalar ile inhilâl-i anasırı netice vermekte olduğundan, bizim delil-i hayatımız olan mukaddemat-ı ittihadı akim bırakıyorsunuz.

Hasıl-ı kelâm: Evvel Haydar ağalık vardı. Şimdi siz de Haydo yaptınız. Halbuki, bize lâzım Haydar'dır. O elmas kılınca benziyen lisan-ı matbuata i'tidal ile saykal vurun. Ta ki ifrat ve tefrit ile pas tutmasın.(88)"

İşte, Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretleri Hürriyet'in i'lânı ile başlayan basının yaptığı çeşitli hata, cerbeze, malaya'nîlik, yekdiğerini kötülemek, terbiye dışı mizahlar, müstehcen neşriyat vesairelerini eleştiriyor, onları i'tidale davet ediyor, hakiki vazifelerini yapmalarına çağırıyordu. Basının, kötülüklerin yayılıp te'sir etmesinde çok büyük rolü olduğu gibi; iyiliğin, ittihadın, efkârın terbiye ve talimi işinde de çok mühim rola sahib olduğunu da yazıyordu. Bu i'tibarla, "O Elmas kılınca benziyen lisan-ı matbuata i'tidal ile saykal vurun, ta ki ifrat ve tefrit ile pas tutmasın" ifadesiyle, basının rolü büyük olmakla beraber, sürtüşmeler, cerbezelerle ifrat ve tefrit içine girmeleri durumunda da o te'siri kaybedeceğini bildiriyordu ve hakeza!..

Yine ayn-ı mevzu'da 18 Mart 1909'da Bediüzıaman Hazretleri'nin basını ikaz eden şöyle bir makalesi de neşredilmiştir.

"İHTAR-I MAHSUS

Gazeteci denilen hutaba-yı umumî, iki kıyas-ı fasidle milleti bataklığa düşürtmüştür.

Birincisi: Vilâyatı İstanbula kıyas ederek... Halbuki Elif bayı okumayan çocuklara felsefe dersi verilse sathî olur.

İkincisi: İstanbul'u Avrupa'ya kıyas etmişler. Halbuki bir erkek, kadının kametinde istihsan ettiği bir libası giyse, maskara ve rezil olur. (89)"

Bunun azıcık açıklaması şöyledir: Yani umuma hitab eden gazeteler, Umumi hatiplik vasfına mazhardırlar. Bunlar iki yanlış ve bozuk kıyaslama ile milleti bataklığa düşürmüşler. Bunlardan birisi: Payitaht olan İstanbul'daki binbir fikir akımlarının birbirleriyle çarpışarak husule getirdiği durum ile Anadolu'nun sâde ve safî vilâyetlerini aynı durum ve aynı içtimaî seviyede sayarak öyle hitab etmişler. Böylelikle içtimaî ve siyasî mes'eleleri bilen bilmeyen herkes olduğu yerden karışmasıyla sathilik ve bilmezlik içinde bocalamaya düçar edilmiştir.

(88) Asar-ı Bediiye S: 360

(89) Asar-ı Bediiye S: 371

İkincisi: Avrupaın fıtraten donuk veya pek çok merhalelerden geçip gelen hürriyet ve demokrasi anlayışı ile, İstanbul'da yeni başlatılan Hürriyet anlayışını veya siyaset tavrını aynı seviyede sayarak, öylece yayın yapan gazeteciler, büyük hata içindedirler. Avrupa insanı ile bizim memleketin insanları ahlâkça, fıtratça çok değişik vaziyettedirler. Onları ahlâkta taklid etsek, dünyaya maskara olmaktan başka bir şey elde edemeyiz.

Derviş Vahdetî'yi ikaz eden yazısı:

"Biraderim baş muharrir Derviş Vahdetî Bey'e! Edibler edebli olmalıdırlar. Hem de edeb-i İslâmiye ile müteeddib olmalıdırlar. Matbuat nizamnamesini vicdanlarındaki hiss-i diyanet tanzim etsin. Zira bu inkılâb-ı Şer'iye gösterdi ki; vicdanlarda hükümferma, Nurennur olsun hamiyet-i İslâmiyedir. Hem de anlaşıldı ki; İttihad-ı İslâm umum askere ve umum ehl-i imana şamildir. Hariç kimse yoktur.(90)"

İşte Bediüzzaman Hazretleri, Devriş Vahdetî'yi hususiyle ve şahsen böyle ikazında; onun bir çok kimseleri kötüleyerek efkârı aleyhlerine çevirmekle ve bazı askerleri de hükûmete karşı kışkırtmasına karşı: "... Vicdanlarda hükûmferma, Nerunnur olan hamiyet-i İslâmiyedir. Hem de anlaşıldı ki; İttihad-ı İslâm umum askere ve umum ehl-i imana şamildir. Hariç kimse yoktur." şeklindeki ifadesiyle onu uyardığı gibi, askerleri siyasete karışmama cihetinde de ikaz ediyordu.

Şu sıralanan ikaznameleri biraz daha açıklamaya gitmiş olsak, fazla uzayacaktı. Onun için bu kadarıyla iktifa edip okuyucunun bizzat mütalâa ve araştırmalarına bırakıyoruz.

ÜSTADIN SAİR İKAZLARI

Yukarılarda bir iki yerde kaydettiğimiz "İleride fezlekeli hükümlerin belge ve vesikalarını vermeğe çalışırız" şeklindeki va'dimize binaen, şu matbuatı ikaz hakkındaki belgelerden sonra, Bediüzzaman Hazretlerinin sair dinî ve millî cemiyetleri ikaz eden beyanlarına da bakalım:

1- İttihad ve Terakki'nin, bir yalancı silah olan irtica' damgasiyle İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'ni, özellikle Bediüzzaman'ı sinsi propaganda ile gerici ve mürteci' göstermek gayretiyle ortalığa dedikodu yaymalarına karşı Bediüzzaman'ın:

"... Bizi de onlara, dinsiz, anarşist demeye mecbur ederler. Bunlara deriz: Meşrutiyet'i safsata ve hile ile muhafaza edemediniz. Belki muallak bıraktınız. Bizim maksadımız Meşrutiyeti şeriat kuvvetiyle muhafaza ve kökleştirmektir. Zerre kadar insafları olsaydı, onların o fevza

(90) Asar-ı Bediiye S: 394

vî (Anarşik) mesleğinde olmayan her adama, "mürteci" demezlerdi. Zira mesleklerinden irtica'a kadar çok meratib ve menazil vardır. "Londra'da olmayan elbette Çin'dedir. Cerbezeli ve safsatalı olmayan elbette ebleh ve ğabîdir" diyenlerin hezeyanları gibi, hezeyan ediyorlar. Çünki Londra'da ve Çin'de değil, fakat İstanbul ve Harameyn'dedir. Cerbezeli olmayan ebleh değil, belki sahib-i hikmettir. Anarşist ve farmason olmayan, mürteci' değil, belki şeriat-ı ğarra'yı takib ediyor.(91)"

Üstad Bediüzzaman bu cevabında, o heriflerin münafıkane propagandalarına hiddet ve celâdetle mukabelesi olduğu gibi, Meşrutiyet'i lekedar eden onların içindeki farmason dinsizlerini de vurmaktadır.

2-CEMİYETLERE İHTAR-I MÜHİM:

"Şimdi cemiyetimiz bir hükûmet-i meşruta-i meşruâdır. Hükûmet içindeki hükûmetin zararı görüldü. Seviye-i irfan bir olmadığından, fırkalarda husumet, taassub ve tarafdarlık intac eder. Tabîî o kuvveti isti'mal ile siyasete karışacak ve umumi iradede herkesçe lezzetli olan tahakkümatı yapacak sahib-i ağraza müsait bir zemin olur. Binaenaleyh, bizdeki fırkaların şimdiki hal ile devamı gayet muzırdır.

Lâkin bir şirkette veya münevver-ül fikir ve bî-taraf mabeyninde tenkidat-ı siyasîden veya ehl-i ilim mabeyninde nasihat ve irşadtan nâfi' olabilir. Şimdi hükûmet-i meşru'amız, asıl büyük cemiyettir.(92)"

Görüldüğü üzere, Bediüzzaman Hazretleri İttihad ve Terakkî'nin o zamanki hükûmetini idare edenlerin içinde muzır ve muhalif fikir cereyanının varlığını bildiği halde, memleket ve milletin umumî ahenginin bozulmaması ve hükûmetin elindeki kuvvetin menfi bir tarzda halka ve ahaliye zulümkârane çevrilmemesi, dolayısıyla fitne ve anarşinin çıkmaması hususunda, 7 Nisan 1909'da neşrettiği şu "İhtar-ı Mühim" başlığı altındaki yazısında; teşekkül etmiş, iş başına geçmiş bir hükûmeti asıl büyük cemiyet olarak gösteriyor... Ve hükümeti de irşad için okşuyor ve "Hükûmet, meşruta-i meşruadır" yani şeriata dayalı bir meşrutiyet şeklidir diyor. Sair cemiyetleri de hem hükümete karşı, hem birbirlerine karşı i'tidale, istikamete davet ediyor.

(91) Asar-ı Bediiye S: 392

(92) Asar-ı Bediiye S: 397

3- Başka bir makalesinde İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti adına sualleri cevablandırırken, İttihad-ı Muhammedi'nin proğram ve hareketi itibariyle diğer dinî cemiyetlerden farklı bir cemiyet olduğundan, "rekabeti ve nefreti, dolayısıyla ihtilafları netice verecek" şeklindeki suale şöyle cevab vermiştir:

"Vehim: Bu cemiyet, sair cemiyat-ı diniye ile şakk-ul âsadır. Rekabet ve nefreti intac eder?..

İrşad: Evvela: Umur-u uhreviyede hased ve müzahemet ve münakaşet olmadığından, bu cemiyetlerden hangisi münakaşa ve rekabete kalkışsa, ibadette riya ve nifak etmiş gibidir.

Saniyen: Muhabbet-i din saikasıyla teşekkül eden cemiyetlerin "iki şart ile" umumunu takdis ve onlarla ittihad ederiz.

Birinci Şart: Meşruta-i meşrua'yı muhafaza etmektir.

İkinci Şart: Muhabbet üzerine hareket etmek ve başka cemiyet-i İslâmiyeye leke sürmekle kendine kıymet vermeğe çalışmamak... Birinde hata bulunsa, müfti-i ümmet olan cemiyet-i ulemanın efkâr-ı umumiyelerine havale etmek.. hem de cemiyetin kuvvetiyle hâkim-i mütehakkim olmamaktır. Zira tahakkümat-ı siyasiyenin lezzeti ile herkes sermest oluyor, vazgeçmek istemiyor.

Salisen: İ'la-i Kelimetullah'a müteveccih olan bir cem'iyyet-i diniye hiç bir ğaraza vasıta olamaz. İsterse de muvaffak olamaz. Hak ve hakikatin hatırı âlidir, hiç bir şeye feda olunmaz. Şeriat vasıta-i ğaraz olamaz. Nasıl süreyya süpürge gibi olur.. Veya üzüm salkımı gibi yenilir. Şems-i İslâmiyete "Püf püf ” eden cinnetini ilân eder.

Ey dinî cem'iyyetler!.. Maksadımız; müteferrik cem'iyyetler maksatta ittihad etmeleridir. Mesalikte ittihad mümkin olmadığı gibi, câiz de değildir. Zira taklid yolunu açar ve "nemelazım, başkası düşünsün" sözünü de söylettiriyor. Mezahib-i erbaanın ihtilâfı bu sırrı ima eder. İslâmiyet'e hizmet isteriz. Ne yolda olursa olsun.(93)"

İşte içtimaî hayat içinde hizmet etmek isteyenlere hitab eden şu en yüksek bir hayat proğramı olan bu hakikatlere her zaman Müslümanlar muhtaç ve onları içtimaî hayatlarında tatbik etmeye mecburdur sanırım. Yoksa her ne ise..

Şu hakikat cevherlerini ihtiva eden bu cümleleri ayrıca izah etmeye gerek yok zannederim. Bediüzzaman'ın bu gibi noktalarda düşünce ve fikriyatı ne merkezde olduğunu göstermeye kâfidir.

(93) Asar-ı Bediiye S: 391

HEYECANLARI TESKİN

4- Yine o zamanki bazı cem'iyyetlerin serkeşane bir şekilde hareket ile milleti hükûmete karşı kışkırtmalarını bir anarşilik manasında kabul eden Bediüzzaman Hazretleri, İttihad-ı Muhammedî Cem'iyyeti'nin hükûmete destek ve yardımcı ve birleştirici olduğunu şöyle dile getirmektedir:

"Vehim: Böyle cem'iyyet ve fırkaların teşkilâtı, hükûmetin zaiflemiş olan itaat ve icraatını haleldar edecek. Zira temeddün-ü hakikîye el'an mazhar olamamışız.. ve vahşet ve cehaletten de husumet ve taassub çıkar?..

İrşad: Bu cemiyete intisaba şart olan evamir-i şeriyyeye imtisal ve nevahîden içtinab ve muhafaza-i meşruat-ı meşruayı azm-i kat'î ile cehd edenler, hükûmetin itaatına iyi bir menba' ve icraatına güzel bir mecra teşkil ederler. Zira, evamir-i şer'iye ile mukayyeddirler. Bazı cem'iyetlerin efradı gibi fevzavî ve anarşistliğe ve hodserane muamelâta ve tahakkümata temayül edemezler. Hem de bu cem'iyyetde hükûmet hariç kalamaz.(94)"

Böylece, Bediüzzaman'ın o günlerdeki pek azim, çok mühim hizmetlerinden birisi de; heyecanlı içtima'lara, konferanslara, siyasî mevlidlere yetişmesi ve heyecanları tahrik edici

davranışlara, kışkırtıcı konuşmalara mani' olması ve fitneleri önlemesidir. Bu mevzu'daki bilgilerin en sağlamları, başta 31 Mart vak'asından sonra sevk edildiği Divan-ı Harb mahkemesine karşı müdafaalarındadır. Müdafaatındaki merdane, hak ve doğru olan vesika ve belgelerin mahkemece de doğrulukları tasdik ve kabul edilerek Bediüzzaman'a i'dam yerine beraet verilmiştir.

İşte birinci belge, Divan-ı Harb-i Örfi müdafaasından "Altıncı cinayet" bölümüdür, Şöyle der:

"Kaç defa, büyük içtima'larda heyecanları hissettim. Korktum ki; avam-ı nâs siyasete karışmakla, asayişi ihlâl etsinler. Bir kürt talebesinin lisanına yakışacak lâfızlarla heyecanı teskin ettim. Beyazıt'ta talebenin içtimaında ve Ayasofya mevlidinde ve Ferah tiyatrosundaki heyecana yetiştim. Bir derece heyecanı teskin eyledim. Yoksa bir fırtına daha olacaktı. Ben ki bedevî bir adamım. Medenilerin entrikalarını bildiğim halde, işlerine karıştım. Demek cinayet ettim..(95)"

Bediüzzaman'ın bu ifadesinden anlaşılıyor ki; Beyazıt talebe içtimaında, Ayasofya mevlidinde ve Ferah tiyatrosundaki meşhur konferanstan başka, daha pek çok, büyük-küçük heyecanlı ve tahrikçi toplantılara koşmuş, yetişmiş ve teskin etmiştir. Zat-ı şerifleri o zaman herkes tarafından hürmetle karşılandığı için, nasihatleri te'sir ediyor ve o kalabalık heyecanlı toplantıları dağıtmaya muvaffak oluyordu.

(94) Asar-ı Bediiye S: 386

(95) Asar-ı Bediiye S: 306

ŞAHİTLERİN RİVAYETİ

Şimdi sıra ile, büyük toplantılarda onun cihan değer hizmetleri ve te'sirli nasihatleriyle, ulaşılan neticelerini şahitler ve belgelerle arz etmeye çalışalım:

İşte birincisi: Şehzadebaşı'ndaki meşhur Ferah tiyatrosunda tertiblenen konferansta yaptığı konuşma ile fesadın önünü nasıl aldığını, bizzat bir görgü şâhidinin ifadesiyle dinleyelim:

(O zamanları idrak etmiş gazeteci, yazar muhterem Râif Ogan'ın bu mevzudaki hatırası şöyledir)

"Bediüzzaman merhumu İkinci Meşrutiyet'te verdiği konferanslarında tanıdım. Mesela bunlardan "Mizancı" Murat Bey Şehzadebaşı'nda "Romalıların yükselme ve alçalma devirleri" hakkında konferans veriyordu. Burada İttihatçılar hadise çıkardı. Murat Bey'i vuracaklardı. Tiyatroyu emniyet mensubları sardı. O hadisede Said-i Nursi çıkıp halkı teskin etti. Yaptığı bir konuşma ile hadiseyi, yatıştırdı. Kim bilir ilerideki hadiseler belki de o gün çıkacaktı. Yaptığı vecîz ve te'sirli nasihatlerle halkı sükûnete çağırdı. Yoksa İttihatçılar çok ileri gidecekti.

Hazret çok şeci' bir insandı. Binaenaleyh kendisine i'tiraz olunmayacak bir surette, herkesin hoşuna gidecek bir şekilde konuşmayı bilirdi. İ'tiraza mahal bırakmazdı. (Bak: Aydınlar Konuşuyor S: 168)

İKİNCİ BİR ŞAHİT

Yine o günlere yetişmiş Merhum Süleyman Çapanoğlu ise, aynı bu hadiseyi şöyle anlatır:

"Mizan gazetesinin sâhibi ve baş yazarı tarihçi Murat Bey, Şehzadebaşı'nda, Ferah tiyatrosunda, İttihad ve Terakkî idaresiyle Roma devletinin mukayesesi için verdiği "Romalıların yükselme ve alçalma sebepleri" adlı konferansında, İttihad ve Terakki'ye karşı giriştiği tenkidler sebebiyle, salonu dolduran İttihadçıların gürültü çıkararak, hakaret ve sövme ile konferansını yarıda bıraktırmaları ve kendisinin tekrar kürsüye çıktığı takdirde tabanca çekilerek mani' olunacağını bildirmesinden sonra, dinleyicilerin iki grup halinde birbirine girdiği, itişme ve kakışmaların başladığı sırada; birden bire bir yay gibi fırladığı koltuğun üzerinde gür bir ses ile: "Ya Eyyühel Müslimîn!" diye söze başlayarak, salona bir anda hâkim olduktan sonra; konuşma hürriyetine saygı göstermek lâzım geldiğinin, bir hatibin sözünün kesilmesinin ayıp olduğunu ve terbiye sınırlarının dışına çıkmanın, Meşrutiyet ve Hürriyeti i'lan etmiş bir millet için utanılacak bir hareket olduğunu, İs

lâm dininin fikre saygı göstermeyi emrettiğini; sözlerini ayetlere, hadislere isnad ettirerek; İslâm tarihinden örnekler vererek; Hazret-i Muhammed (A.S.M.)'in müşaverelerini ve irşadkâr sözlerini ve hitabelerini şahid tutarak, terbiye ve nezaket dairesinde dağılmalarını tavsiye etti.

O bütün külhanbeyleri, şirretler veya yaygaracılar süt dökmüş kedi gibi dağılması, hâlâ hafızalarda yaşar." (Bak: Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursi S: 110-111)

Hadiseye şahid olan bu iki zattan başka, Bediüzzaman Hazretlerinin 31 Mart Vak'asıyla başlayan Divan-ı Harb-i Örfîdeki mahkeme müdafaatını o tarihlerde bir kitab halinde neşreden "Kütübhane-i

İçtihad" sahibi Ahmet Ramiz Efendi'nin, ona yazdığı mukaddemede aynı konuyu edibane, zarifane bir eda ile şöyle kaydeder: "... Şehzadebaşı'nda şematetle konferans verildiği gece kemal-i mehabetle sahneye çıkıp, irad ettiği nutk-u beliğ-i bitarafane, Said in ihata-i ilmiyesi kadar hamaset ve fedakârlıkta da ileri olduğunu te'yid eder. Gerek o gece, gerek menhus Otuzbir Mart'ta cihandeğer nasihatlariyle ortaya atılan Hoca-i dânâya; böyle tehlikeli bir anda vücud-u kıymetdarının siyaneti nefan-lil-umum elzem olduğu halde ve ihtar edildiği zaman; "En büyük ders, doğruluk yolunda ölümünü istihkar dersi vermekdir" demiştir.

"Yerinde ölmek için bu hayat lâzımdır" fikrine karşı:

"Aşinayız, bize bigânedir endişe-i mevt.

Adl ü hak uğruna nezreylemişiz canımızı.

Olur bize ab-ı hayat, ateş-i seyyal-i memat (96)"

BAYEZİD TALEBE İÇTİMAI

Ferah tiyatrosundaki konferans hadisesinden başka, Beyazıt talebe içtimaındaki hizmetini ise, evvela kendisinden dinleyelim: (Yine mahkeme müdafaatından)

"Ayasofya ve Bayezid ve Fatih'te ve Süleymaniye'de umum ulema ve talebeye hitaben müteaddit nutuklarımla; Şeriatın ve müsemma-yı meşrutiyetin münasebet-i hakikiyesini şerh ve teşrih ettim.. ve mütehakkimane istibdadın şeriatla bir münasebeti olmadığını beyan ettim...(97)"

(96) Divan-ı Harb-i Örfi ve Said-i Nursi S: 6

(97) Hazret-i Bediüzzaman'ın bu beyanından anlaşılıyor ki, zabtedilip neşredilen nutuk ve makalelerinden başka, zabtedilip kaydedilmeyen ve yazıya geçmiyen bir çok hitabeleri, nutukları varid olmuştur. Lâkin maalesef bu hitabelerin metinleri yazıya geçmedigi için zayi' olup gitmiştir. A.B.

Az yukarıda, yine Divan-ı Harb-i Örfideki müdafaatından "Altıncı Cinayet" de: "Kaç defa büyük içtima'larda heyecanı hissettim. Korktum ki: avam-ı nas siyasete karışmakla asayişi ihlâl etsinler...ilh" deki husus, izahı ile yazıldığından burada tekrara hâcet yoktur.

İşte sıra ile, Bediüzzaman nadire-i cihan Said-i Kürdî Hazretlerinin dinî ve millî hizmetlerinden birincisi olarak Şehzadebaşı'nda Ferah tiyatrosundaki heyecan, büyük bir patlağın eşiğine gelinmişken, onun müdahalesiyle önlendiği gibi, Bayezid talebe içtima'ında da aynı tarzda hizmeti olmuştur.

Bayezid talebe içtimaı hadisesi şöyle cereyan etmiştir:

Daha önceleri Osmanlı padişahları, ilmiye sınıfını, ya'ni Medrese talebelerini ve ulemayı askere almıyorlarken, ikinci Meşrutiyet'in i'lânından sonra, Harbiye Nezareti; (Milli Savunma Bakanlığı) "Medrese talebelerine tanınan bu imkânın, su-i istimal edildiği gerekçesiyle; bundan sonra, talebeyi imtihana tabi tutacak, ancak imtihanı kazananlar askere alınmayacak" şeklindeki kararına karşı, medrese talebeleri bir protesto mitingi tertiblediler. Harbiye Nezareti'nin, dolayısıyla İttihad ve Terakki hükûmetinin bu kararının şeriata aykırı ve dine karşı bir ta'riz bir muhalefet olduğunu, mitingde konuşmacılar tarafından nutuklarla ilân edileceği sırada, Bediüzzaman Hazretleri, bu ateşe

de yetişiyor ve söz alarak şeriat ile Meşrutiyet'in birbirine zıd şeyler olmadığını, dolayısıyla Harbiye Nezareti'nin bu kararının gayr-ı meşru' ve dine muhalif bir şey olmadığını söylüyor ve talebeyi teskin edip dağıtmaya muvaffak oluyordu.

Talebenin bu toplantısının 27 Şubat 1909 cumartesi günü vaki' olduğu söylenmektedir.(98)

AYASOFYA MEVLİDİ

Ayasofya mevlidinin yapıldıgı tarih herhalde 31 Mart 1325 Rumi, 14 Nisan 1909 Miladi tarihinden önce olmuş olması lâzımdır. Bu mevlid tarihini, N.Şahiner C.Kutay gibi bazı tarihçilerden naklen 5 Nisan (*) 1909 günü, İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin kurulduğu gün şeklinde vermekte isede,ufak bir sehiv yapılmıştır.Çünki,mevlid 3 nisan 1909 Cumaertesi günü yapılmıştır.izahı haşiyededir. Bediüzzaman Hazretleri'nin İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti adına neşrettiği makalelerinde ise İttihad-i Muhammedinin kuruluş, tarihini epey önce gösterir tarzındadır.

Mesela, Miladi 18 Mart 1909-Rumi 5 Mart 1325'de yayınladığı "Yaşasın Şeriat-ı Ahmedi" Ve 10 Mart 1325 Rumi-23 Mart 1909 Miladî tarihinde "Dağ

(98) Bkz.Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi S:114

(*) Sair belgeler, bu tarihi 3 Nisan 1909 olarak verirler. Ezcümle volkan gazetesi 4 Nisan 1909,

meyvesi acı da olsa devadır" başlıklı makale.. ve 14 Mart 1325 Rumi-27 Mart 1909 miladi tarihinde "Sada-yı Hakikat" ünvanlı makalesi.. ve 18 Mart 1325 Rumi-31 Mart 1909 tarihinde "Redd-ül evham" başlıklı makaleleri İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'nin kuruluş gününün çok önce olduğunu göstermektedirler.

Maamafih, gün ve tarih mühim olmamakla beraber, böylesi heyecanlı bir mevlid, hem de siyasî nitelik taşıyan bir hadiseyi Bediüzzaman Hazretleri'nin yetişip heyecanı teskin etmiş

olması büyük bir hadisedir. Bediüzzaman Hazretleri bu mevlidde yaptığı konuşma ile ilgili, Divan-ı Harb-i Örfi ve Said-i Nursî müdafaanamesinin dördüncü cinayetinde şöyle demektedir:

"Avrupa bizdeki cehalet ve taassup müsaadesiyle, şeriâtı -haşa ve kella- istibdada müsait zannettiklerinden, nihayet derecede kalben dağdar idim. Onların zannını tekzib etmek için, Meşrutiyet'i herkesden ziyade şeriat namına alkışladım. Lâkin yine korktum ki: Başka bir istibdat tekrar o zannı tasdik etsin. Ne kadar kuvvetim varsa, Ayasofya câmiinde meb'usana hitaben feryad ettim ve söyledim ki; Meşrutiyeti, meşruiyyet ünvanı ile telâkkî ve telkin ediniz. Ta ki yeni ve gizli(99) ve dinsiz bir istibdat, pis eliyle o mübareği ağrazına siper etmekle lekedar etmesin. Hürriyeti, âdâb-ı şeriatla takyid ediniz. Zira câhil avam kayıtsız hür olsa, şartsız tam serbest olsa, sefih ve itaatsiz olur...ilh(100)"

Cumartesi günki nüshasında "Lutfî" isimli bir zatın yazısında, mevlid hakkında aynı şu ifadeler vardır: " Ayasfoya mevlidi, 3 Nisan 1909, alaturka saat 4,5 ta, camii şerif dolmaya başlamakla başladı. Öğle namazı kılındı. Namazdan sonra mevlid okundu. Mevlidden evvel, İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti azasından Bediüzzaman Said-i Kürdî, temenniyat-ı mahsusamızla kürsi-i hitabete çıkarak bir nutki-i manidar irad buyurdular."

Aynı gazete, 5 Nisan 1909 günki nüshasında ise, Ayasofya mevlidi ile alakadar Derviş Vahdetînin yazısında şöyle der:

"Saat 3'ten (alaturka saaat) itibaren, efradımızla bilcümle medüvvîn(davetliler) ve ahali-i islamiye ellerinde cemiyetimizin bayrağı olduğu halde, feve-feve gelmeye ve cami-i şerife dolmaya başlamışlardı. Saat 4 reddelerinde talebe-i ulûm cemiyetinin önünde Bediüzzaman Said-i Kürdî olduğu halde, dış kapıda her gelene muntazır olduğumuz gibi, müşarül ileyhide bulunduğumuz noktada istikbal etmiş idik. Hazret-i Kürdî bizi görünce dayanamadı.. Güyaki aşık maşuka kavuşur gibi birbirimize sarıldık ve elele vererek, artık cami-i şerife girmiş idik.

Talebe-i ulûmun başlarındaki sarıklar nur gibi beyaz, çiçek gibi ruh-efza, hale bunlardaki terbiy-i diniye kendilerine başka bir güzellik bahşediyordu.

Bizim Hazret, Yani Bedi-i alem-i İslamiyet o kürd elbisesi ile, o kürd tavr-ı kahramananesi ile daima taşıdığı belindeki hançeriyle kürsi-i hitabete çıkması, kendisinden reca olduğundan; kemal-ı selabetle kürsiye çıkarak ve kâim olarak, bir nutk-u beliğ irad buyurmuşlardı. Nutku zaptedemedik. Fakat gelecek nüshalarımızın birinde, müşarün-ileyhden (kendisinden) tamamını alıp neşredeceğimizi ümit ediyoruz.”

İşte, bu ifadelere göre mevlid tarihi kesin olarak belli isede, ama bu mevlid ittihad-i Muhammedî cemiyetinin kurlduğu günde değil, İstanbul-Merkez binasının açılışı münasebetiyle yapıldığı katidir. Nitekim, volkan gazetesi 11 Mart 1909 tarihli nüshasında, ittihad-ı Muhammedî cemiyetinin o günde kurulduğunu yazdı. Ayasofya mevlidi, Hicri 1327 Rebi’ül-evvel ayının 12. gününe tevafuk ediyordu.

(99) İttihat ve Terakki’nin içinde gizliden gizliye rol oynayan ve sinsi ve habis niyyet ve icraatlarını bilahare tatbike koymağa o zaman ve sonraları muvaffak olan mason ve dinsiz kısmına işaret etmektedir. A.B.

(100) Asar-ı Bediiye S: 305

Bediüzzaman'ın Ayasofya'daki hitabesi elbetteki bu bir iki cümleden ibaret değildir. Fakat hitabesinin özeti ve mevzuunun hülâsası budur.

Ayasofya'da yapılan bu büyük içtima', elli bin(*) kişiden fazla imiş. Bediüzzaman Hazretleri bu elli bin kişilik cemaata, hem de çeşitli ve muhtelif fikir sahiblerinden ve mütecessis niyetler taşıyan bir sürü insandan müteşekkil bir kalabalığa hitab etti. Herkes pür-dikkat ve

huzur ile üstadı dinliyordu. Çok açık ve sarih olarak, pervasız ve endişesiz bir şekilde nutkunu okuyordu.

Bazı rivayetlere göre, Bediüzzaman’ın arkadaşlarından bir zat, cami' giriş kapısına yakın bir yerde oturmuşken, onun pervasız ve celâdetli nutkunun bazı cümlelerinden dehşet almış.. tam o sırada, Bediüzzaman nutkunun burasında "Kabr-i kalbten hakaik çıplak çıkıyor, nâmahrem olanlar nazar etmesin" şeklinde serd-i kelâm etmiştir. Bu ifade, dinleyiciler arasında hafiyecilik yapanlara bir cevab olduğu gibi, sözlerinin şiddet ve celâdetinden dehşet alanlara da, bir çeşit cevab teşkil ediyordu. O cümlenin manası: Kalbin derinliklerinden gerçekler kefensiz bir şekilde, olduğu gibi çıkmaktadırlar.

Edebiyat veya kelâm rüşveti gibi perdelere sarılmadan mücerred hakikatlar çıplak olarak zuhur ediyor. Bu hakikatleri hazmedemiyenler veya korku ve telâş içinde dinliyenler dinlemesinler.

BİR ŞAHİD'İN İFADESİ

Bu hadisenin şahidlerinden birisi 1950'lerde Ankara'da Müftülük yapmış Erzurum veya Erzincan'lı Sadık Başgüzel Efendidir. O sıra Mustafa Sungur ve Abdullah Yeğin ve Salih Özcan ağabeyler kendisiyle görüştüklerinde bu hatırasını onlara anlatmış, o münasebetle üstadla olan diğer eski hatıralarından da bahsetmiştir. Aynı sene içinde Mustafa Sungur Ağabey Ankara'dan Hazret-i Üstada yazdığı bir mektubunda bu hatıranın bir kısmını şöylece kaydetmiştir:

"... Çok sevgili üstadım efendim! Ahmed Hamdi Efendi'yle tekrar görüşmek üzere Diyanetten ayrıldım. Konya'lı ve Mülkiye'de okuyan Nurlara çok bağlı Ahmed Atak kardeşimizle ve onunla beraber gelen ve aynı mektebte okuyan Afyon'lu, Emirdağı'nda da sizinle görüşüp mübarek ellerinizi öpmek şerefine nail olan Cemil'in kardeşi Mustafa ile beraber şimdi Ankara Müftüsü olan ve siz sevgili kahraman üstadımızla Erzincan ve İstanbul'da arkadaşlık eden çok ihtiyar Sadık Efendi ile görüştük. Sevgili Üstadımızın eski hatıralanndan bize biraz bahsettiler. Kendisi anlatırken âh çekiyor, hayret ve istihsan ile gâh gülüyor, gâh üzülüyor ve bize diyordu ki: "Kar

(*) 5 Nisan 1909 tarihli Volkan gazetesi, Ayasofya Mevlidine iştirak eden Kalabalık için,”yüzbin ”diye yazmış.

deşlerim o zat bize benzemez. O bir harikadır. Hem onun bazı halleri vardır ki; o zaman kendine sahip değildir. Kalbine ne doğarsa, o tecelliyat-ı İlâhiyedir" diye Risale-i Nur'un kudsî tercümanını bize anlatıyordu. Hatta Ayasofya camiinde binlerce kişiye aziz kahraman Molla Said'in nutkunu anlatırken hayretler içinde kaldık.

"Ey Mehdiler! Bu kurulacak bina, (devletin mehdileri sizsiniz) ya bina-yı küfür, ya binay-ı iman, ya binay -ı nifak olacak!..(101)" olan nutkunuzu ve sonlarında "Kalbten hakaik çıplak çıkıyor, namahrem olanlar dışarıya çıksınlar" diye binlerce halkı hayretlere sevkeden kahramanlar kahramanının nutkunu bize söylerken, keşke ne olaydı, o zamanki nutkunuzu biz de dinleseydik diye içimizden âh çektik"

Yine Ayasofya Mevlidinde bulunmuş başka bir zat da; Tillo'lu Tahsin Efendi'nin, Kastamonu'da Üstadın bazı hizmetlerinde bulunduğu sırada, Üstadın ziyaretine gelen Nusret ismindeki adamdır. Bu zat da Ayasofya Mevlidi hakkında aynı şeyleri duyduğunu söylediğini rivayet ediyordu.

Ayasofya camiindeki büyük cemaatin kemmiyeti hakkında ve o cemaatin çıt demeden iki saat üstadı dinlediklerine dair Risale-i Nurun bazı yerlerinde Hazret-i Üstad şöyle kaydetmektedir:

"... Ehemmiyetsiz vücudumdan istifade edilmez, adî bir mertebeye sükût ettirmek istiyenlerin yanlışlarını göstermek için derim: İki Mekteb-i Musibet şehadetnamesi namındaki matbu' eski müdafaatımı görenlerin tasdikiyle; bir nutuk ile isyan etmiş sekiz taburu itaata getiren.. Ve bir zaman gazetelerin yazdıkları gibi, istiklal harbinde "Hutuvat-ı Sitte" namındaki bir makalem ile İstanbul'daki efkâr-ı ulemayı İngiliz aleyhine çevirip Hareket-i Milliye lehine ehemmiyetli hizmet eden.. Ve Ayasofya'da(102) kırk bin adama nutkunu dinlettiren.. Ve Ankara'da Meclis-i Meb'usanın şiddetli alkışlarıyla karşılanan...(103)"

1935'de Eskişehir mahkemesine karşı yaptığı müdafaasında, kendisinin bilmecburiye yâd ettiği hizmet-i diniye ve milliyelerinin bazıları arasında, o Ayasofya'daki tarihî günü ve nutkunu da böylece yâda getirmektedir.

Bediüzzaman'ın o muhteşem mevlid'te, muazzam cemaate karşı irad ettiği nutukunun, yahud da mev'izasinin tam metni hakkında maalesef bir bilgi yoktur. İki saatlik bir konuşmanın ve elli bin kişilik çeşitli fikir ve ideoloji taşıyan kimselere hitaben irad edilen bir nutkun elbette o nisbette çok muazzam hakikatları ihtiva etmiş olması lazımdır.

(101) Üstadın Ayasofya Camiinde yaptığı bu konuşmasının zahir muhatabı hükümet ve devleti idare edenlerdir. Amma bir işarî manası da Ayasofya Camii binasının başına geleceklere de remzediyor gibi bir manası vardır. A.B.

(102) Ayasofya Cemaatinin adedi hakkında, bazı risalelerde ellibin, bazılarda da kırkbin olarak verilmektedir.

(103) Osmanlıca Lem'alar, S: 850

BAŞKA BİR ŞAHİT

Ayasofya Mevlidini bizzat idrak etmiş meşhur Mevlidhan Hafız Ali Rıza Sağman da şöyle bir hatırasını kaydetmektedir:

"1909'da Ayasofya Camii şerifinde okunan bir mevlidde Musullu meşhur Hafız Osman'ın okuduğu Mevlid ile Bediüzzaman'ın kürsüde, ayakta irad ettiği mev'ize şaheser idi.(104)

Volkan gazetesi 5 Nisan 1909, sayı:95, Pazartesi tarih ve numaralı nüshasında, Üstadın öğleden evvele hususi necatlarla kürsîye çıktığını ve bir nutk-u beliğ îrad buyurduklarını kaydeder. Aynı gazete o hengamede nutkunu zapt edemediklerini ama bilahare' kendisinden nutkun bir suretini alıp ileride neşredeceklerini yazmış, Lâkin Volkan'ın sonraki sayılarında bu nutuk neşredilmemiştir.

Volkanın aynı sayısında mevlid-i şerifi okuyan Musullu meşhur Hafız Osman El-Mevlevi olduğunuda kaydeder.

KULÜP VE CEM'İYETLERE KARŞI

Bediüzzaman Said-i Kürdi'nin üst tarafta beyan edilen dinî ve millî hizmetlerinden birisi de, o sıra milliyetçilik adına kurulmuş, çeşitli ırklara mensub kulüp ve cem'iyetlere karşı yayınladığı makalelerinde; yeni teşekkül etmiş kulüpler hakkındaki düşüncelerini de ihtiva eden yazılarına bir atf-ı nazar edelim:.

1- "Saniyen: Madem ki Meşrutiyet'te hâkimiyet-i millettir. Mevcudiyet-i milleti göstermek lâzımdır. Milletimiz de yalnız İslâmiyettir. Zira, Arap, Türk, Kürt, Arnavut, Çerkez ve Lazların en kuvvetli ve hakikatli revabıt ve milliyetleri İslâmiyetten başka bir şey değildir. Nasıl ki az ihmal ile, tavaif-i mülûk temelleri atılmakta ve onüç asır evvel ölmüş olan asabiyet-i cahiliyeyi ihya ile, fitne ikaz olunmaktadır ve oldu, gördük(105)"

2- "Dünyada tedennimizin sebebi, dinimize riayetsizliktendir. Hem de intizam-ı idareden ziyade, tehzib-i ahlâka muhtacız. Mühezzib-i ahlâk da dindir. Dünya için din ihmal olunmaz. Biz vatanı din ve Harameyn için severiz. Dünyayı da din için imar edeceğiz. Madem ki, Meşrutiyet'te hakimiyet-i millettir. Mevcudiyet-i milleti göstermek lâzımdır. Milliyetimiz ise yalnız İslâmiyettir. Zira anasır-ı İslâmiyenin revabıt ve milliyetleri, İslâmiyetten başka Hazret-i Nuh (A.S.) evladlığıdır:

(104) Mevlid Nasıl Okunur ve Mevlidhanlar S: 5

(105) Asar-ı Bediiye S: 350

Nasıl ki az bir ihmal ile, tevaif-i mülûk temelleri atıldı.. Ve on üç asır evvel İslâmiyetin darbesiyle ölen asabiyyet-i cahiliye ve kavmiye ihyaya başlamasıyla fitne ikaza başladı...(106)”

İşte Bediüzzaman'ın bu mevzu'da, eğer yalnız bu iki parağrafını insaflı bir mütalaaya alsak, onun milliyetçilik anlayışının ne merkezde olduğunu ortaya koymaya kâfidir. O sıra teşekkül eden milliyetçi kulüplerini, tarihdeki tevaif-i mülûk guruplarına benzeterek, zararlı, vahîm neticelere varacağını ilân etmiş ve onun tedavisine çalışmıştır. Millet veya milliyetten muradı, din hissi ile milletin ihtizaza getirilmesine çalışmakdır. O durumda hedef bütün İslâm milletleridir. Bilhassa o zaman Osmanlı camiasında yer alan en küçük unsurların dahi mevcudiyetlerini tanımış, okşamış ve İslâm milliyetçiliğine bağlamaya çalışmıştır.

Evet, Hazret-i Bediüzzaman, kendisinin hem eski eserlerini, hem yeni eserlerini şâhid göstererek; ırkçılığa ait bir milliyetçiliği, Avrupanın İslâm milletleri içine attığı bir zehir nazarıyla baktığını söylemesi ve hayatı boyunca mücadele ettiği muzır cereyanlardan başta geleni, kavmiyyete ait ırkçılık olduğunu da'va etmesi; ne kadar hak, ne kadar doğru olduğu ispatlanmaktadır. İleride Bediüzzaman Hazretlerinin milliyetçilik anlayışı hakkında bir fasıl açmak niyyetiyle bu mes'eleyi burada şimdilik bırakıyor, sadedimize dönüyoruz.

3- "Ruh-u kulüp, ittihad-ı kulûbdadır.. Ve mizac-ı hayat-ı hükûmet kulüplerin imtizacındadır(107)”

Bu cümle ile Bediüzzaman, mühim bir gerçeğe parmak basmaktadır. Yani; kulüplerin ruhu, hayatı, bekası onların birbiriyle ittihad etmelerine veyahut kalplerin birbirlerini sevip birleşmesine bağlıdır. Hükûmetin hayat tansiyonu ise, bu kulüplerin birbirleriyle kaynaşmalarındadır,diyor.

4- "El fezleke: Millet hastadır. Hükûmet de hakîmdir. En fena zamanda teslim-i nefs ettiğiniz halde, en menfaatli zamanda ittiham ve hodserane etmek, menfaat-ı umumiyeyi hedef-i maksad edenin kârı değildir. Kuvvet kanunda olsun, yoksa istibdat münkasım olmuş olur.(108)"

Bu parağraf umum kulüplere hitab içinde, özellikle Kürt Teâvun cemiyetinin idarecilerine hitab eder, der ki; kendi başına baş çekmenin ve hükümeti hep ittiham ederek serkeşane

hareket etmenin hamiyetkârlık davasına zıd olduğu kadar, milletin umumi menfaatini kendine hedef alan kimselerin yapacağı bir iş olamaz. Zira hükûmetin Kanunlarındaki kuvvete, itaat ipi çözüldüğü an, istibdat ve zulümler şahıslara dağılır, herkes müstakil bir müstebit kesilir.

(106) Asar-ı Bediiye S: 387

(107) Asar-ı Bediiye S: 363

(108) Asar-ı Bediiye S: 364

5- "Ba'zı kulüpler, netice-i ittihad-i millet olduğundan tabi'î kulüptür ve muhkemdir.. bizim arslan Kürtlerin ihtilâfı için kulübümüz sun'î ve mukaddeme-i ittihad olduğundan, gayet ihtiyat ve hulûs-u niyet ve fedakârlık- hatta ruhunu; nerede kaldı enaniyetler- ve maharet ve i'tidal-i deme muhtaçtır. Zira az bir ifrat ile, çok a'sab ve hissiyat heyecana geliyor. Hususan büyüklerden.. ve böyle esaslarda az bir yanlış, kesr-i adedî gibi, furuatta bir yekûn-u azim seyyiatı teşkil edecektir. Hem de o kadar geniş daire, ahrara efkâr-ı umumiyeden başka serpuş olamadığından, riyaset-i şahsiyenin katiyyen aleyhindeyim. Reisimiz ancak hükûmettir.(109)”

Bu beşinci parağraf, biraz açıklama ister sanırım: ”Bazı milletlerin kulüpleri milletçe birlik ve beraberliğin neticesi olduğu için, yahut da öyle bir neticeyi verdiğinden fıtrîdir, hoştur ve güzeldir.. Ve o noktadan muhkemdir. Lâkin bizim arslan Kürtlerinki ise, ihtilâfı netice vereceğinden ve millet içinde bir ikilik doğuracağından sun'i olup, milletçe birlik ve beraberliğin bir neticesi değil veya bir ittihadı doğurmak değil, belki ancak olsa olsa, çok dikkatli davranılırsa; ittihadın bir başlangıcı olabilir. Bu yüzden bu mes'elede çok dikkat ve ihtiyat ve hulûs-u niyet ve fedakârlık, hatta değil enaniyetlerini, gururlarını, lüzum olsa ruhunu feda etmekle teşebbüs edilebilir. Onun yanında meharet ve i'tidal-i dem vesaire de lâzımdır. Çünki az bir ifrat ile, hele reislik da'va eden büyüklerden olursa, başkalarının a'sab ve hissiyatları ziyadesiyle heyecana gelmesine sebebiyet vermiş olacaklardır. Bu gibi millî büyük da'vaların ve hizmetlerin temelini atarken, çok sağlam, çok muhkem koymak ve çok dikkatlice davranmak gerektir. Aksi halde hesaptaki kesr-i adedî gibi küçük rakamların birbirine darbı ile rakam itibariyle çok çok büyümesi gibi, bunda da başlangıçtaki harekette az bir yanlışlık, fürûatta büyük büyük günahları netice verir. Hem bu gibi çok geniş bir hizmet dairesi hususunda, eğer onu yapmak isteyen gerçekten hürriyetperver ise,(110)" ancak umum milletin, ya'ni Osmanlı camiasındaki tüm Müslüman milletin toplam fikirlerinden çıkan bir karar başa konulabilir. İşte bunun için ben şahsî reisliklerin aleyhindeyim. Reis olarak yalnız hükûmeti tanırım.

6- "Yine özellikle Kürt Teâvun Cemiyeti'nin reisleri kastedilerek yazılan şu gelecek parağraf Bediüzzaman'ın milliyetçilik hususundaki düşünce ve fikirlerinin ana temellerini teşkil etmektedir:

"Kulüp ki, efkâr-ı umumiyenin ma'kesi ve mevcudiyet-i kavmivenin mir'at ve mihrakıdır. Biz ki, güya akıl ve ma'rifetimiz kuvvet ve cesareti

(109) Asar-ı Bedüye S: 365

(110) Jön Türk hareketi başladığı zaman Mısırlara, Avrupalara kadar gidenlerin içinde, bilahare teşekkül eden Kürt-Teavün Cemiyeti'nin ileri gelenlerinden başta Hakkarili Seyyid Abdülkadir Bey, Celadet Bedirhanî, Abdullah Cevdet, İshak Sukûti gibi kimselerde O Hürriyetperverler içinde mühim hizmetler görmüş olanlar çoktu. (Bkz. İnkılap Tarihimiz A.Bedevi kuran)

mizde mündemiç ve münteşirdir; Mevcudiyetimizi, efkâr-ı umumiyemizin kıymetini rakibimiz ile muvazene edersek, tenzil edeceğiz. Bize lâzım Türklerle -ki güya mazlumiyetle zayi' olan eski şanlı kuvvetleri akıl ve ma'rifetlerine inzimam etmişdir- İttihad edeceğiz. Onlar bizi müdafaa etsin. Zira onlara çok ücret vermişiz.(111)”

Evet, bu parağraf açık ve kesindir. Bediüzzaman Hazretlerinin Kürtlük-Tûrklük hususundaki fikir ve düşüncesi de zahirdir. Başka bir şey anlatmaya da hâcet yoktur.

Yalnız burada bu hususa da temas etmek gerekir ki; Bediüzzaman Hazretleri bir çok dinî ve millî cemiyet ve kulüplerle temas ve dostluk içinde olduğu gibi, ilk başlarda Kürt Teâvun cemiyetinin de, reislerinin dindar ve âlim ve hürriyetperver ve meşrutiyetçi zatlar olması hasebiyle; ayrıca onların herhangi bir taşkın hareketleri zuhur etmemesi ve Osmanlı camiasında bir İslâm milliyetçiliğine yönlendirilmesi için, dostluk ve samimiyet içinde ona yanaşmış. Hatta 1908'de bu cemiyet adına kurulan "Kürt Teavün ve Terakî Gazetesi"nde kürtce bir makalesini de neşrettirmişti. Fakat bilâhare, başta bu cemiyetin reisi Hakkârili Seyyid Abdülkadir ve diğer ileri gelenleri, Bediüzzaman'ın milliyetçilik konusunda yalnız Osmanlı camiasına bağlı bir İslâm milliyetçilik mefküresini garip bir şekilde yorumlayarak, güya Bediüzzaman, Türklerin beyliğini Kürtler içinde idameye çalışan, dolayısıyla kendi şahsî şöhret ve makamları peşinde olan adam şeklinde, dedi kodu ve gıybet yapmaları üzerine; Bediüzzaman Hazretleri yukarıdaki parağrafdan evvel, bir kaç madde halinde bu konudaki fikriyatının esas proğramını kaydettikten sonra, şöyle şiddetli bir hitabda bulunmaktadır:

"Yahu, bu güzel hakaikı eğer fehmetmişsen, bak ne pis te'ville rağbet-i umumiyeye karşı sed çekmişler. Şöyle: Güya ben Kürtlerin ittifakında başkasının beyliğini intac edeceğim gibi, kelimat-ı lâ-ya'kilâne ile ve katiyyen bir madde-i rekabet mabeynimizde olmayan zatlara hased ve garaz ve kendim için usandığım şöhretten ve çirkin gördüğüm riyaseti istiyorum.. gibi kelimat-ı hodperestane ile kıymet-i zâtiyelerini gösterdiler.(112)”

(111) Asar-ı Bediiye S: 365

(112) Asar-ı Bediiye S: 365

OSMANLI HİLÂFETİNİN DEVAMI İÇİN

Bir de, Bediüzzaman Hazretlerinin üzerinde en çok durduğu ve idamesini istediği mevzu' Osmanlı Hilâfetinin devamını ve bu cami'a içinde İttihad-ı İslâm mefküresini gerçekleştirmek olmuştu. Bu da'vanın örnekleri çoktur. Hatta denilebilir ki; Bediüzzaman'ın cihan çapındaki dinî ve millî hizmetlerinden ve peşinden koştuğız mefkürelerinden en başta geleni bu idi. Dolayısıyla bu konuda neşrettiği makale ve kitaplarında çok örnek yazıları vardır.

Mesela: Prens Sabahaddin Bey'in "Adem-i merkeziyet" tezine karşı açık cevabî makalesinin bir bölümünde şunlar yazılı: "... Her kavmin mabihi-l bekası olan âdât ve lisan-ı kavmiyeye ve isti'dad-ı efkâra muvafık, hükûmet teşebbüsata başlamalıdır. Ta ki, makine-i terakkiyat-ı medeniyetin buharı hükmünde olan müsabakayı intac edecek bir hiss-i rekabet peyda olabilsin. Yoksa, bu revabıt ve mecarayı fekkedecek "Adem-i merkeziyet" fikri.. veyahut onun ammi zadesi unsura mahsus "Siyasî kulüpler", -zaten merkezden nefret var- istibdat cihetiyle ve şiddet-i ihtilâf-ı unsur ve mezheb sebebiyle, birden kuvve-i anil- merkeziyeye inkılâb edeceğinden; "Tevsi-i me'zuniyet" kabına, vahşetin galeyaniyle sığmayacağından,

Osmanlılık ve Meşrutiyetin perdesini birden feveran ile yırtacak bir muhtariyete.. ve sonra istiklaliyete.. Ve sonra Tavaif-i mülûk sûretini giydiğinden, hiss-i rekabet dâiyesiyle vahşetin ve adem-i müsâvatın mahsulü olan fikr-i istilâ yardımıyla bir mücadele-i keşmekeş intac edeceğinden, öyle bir

zenb-i azim olur ki; hürriyetteki hasene-i uzmaya; menafi-i umumiye mizaniyle tartılsa müvazi, belki ağır gelecektir.(113)

Bunun şimdiki Türkçe ile azıcık izahı icab ederse (114) şöyledir:

Osmanlı camiasında bulunan çeşitli ırklara mensub milletlerin herbirisinin kendine mahsus örf, âdet,lisan ve geleneği olduğu kadar, her bir milletin ayrı bir kabiliyet ve isti'dadı ve ona göre fıkir ve düşüncesi vardır. Bu, her bir milletin onunla millet olarak devam edebimesinin bir lazımı ve gereğidir. Bu ayrı ayrı milletlerin çeşitli örf, adet ve lisanlarına uygun gelen veya bunların muvafık buldukları ve onların fıtrî ahenklerine hoş gelen işler ve hizmetler hususunda, o paralelde hükûmet teşebbüslere başlamalıdır. Ta ki, medeniyet ve terakkinin , makinesinin buharı hükmünde olan rekabet hissini doğursun. O da serbest müsabakayı netice versin.

(113) Asar-ı Bediiye S: 356

(114) Tarihçi Cemal Kutay'ın Bediüzzaman'ın bu açık mektubunu ele almış özetini çıkarıyorum diye, alakası olmayan bir şeyler yazmış. Aslı ile C.Kutay'ın yazdıklarını yanyana koysak murad ve maksuda mülâyemet gösterecek bir tarafı görülmeyecektir.

Aksi halde Âdem-i merkeziyet" fikriyle, yani; hiç biri diğerine bağlı olmadan umumi tedbir, idare ve proğram işleri hususunda da bunları birbirine bağlayacak herhangi bir merkez bulunmaksızın, her bir millet kendi başına kendini idare etmek modeli ise, bu ayrı ayrı ırklara mensub milletleri birbirine bağlayacak bağlarını ve rekabet ve müsabaka ile yek-diğerine akan terakki, kuvvet ve medeniyet mecralarının âmili olan isti'dat, kabiliyet ve gelenek mecralarını tahrib edecek, yırtacak ve söküp atacaktır: Öyle oluncada bu merhaleden "adem-i merkeziyet" tezinin amcası oğlu olan her bir ırka mahsus siyasi kulüpler vesilesiyle; -zaten merkezden, yani zahirde Osmanlılık icraatını elinde tutan Türk milletinden bazı sebeplerden naşî umumi nefret vardır-. Ve mütehakkimane istibdat cihetiyle ve ırk ve mezheblerinin şiddetli ihtilâflariyle. birdenbire bir kuvve-i anilmerkeziye ile (Yâni; merkezi kuvvetlendirmeye doğru toplanan kuvvet bedeline merkezden etrafa yayılıp dağılan kuvvete) dönüşeceğinden, şimdi verilmiş olan Hürriyet me'zuniyetine, bir de ek olarak yeni bir tevsi' teşebbüsüne girişmek ile; o me'zuniyet kabına vahşet ve cehaletin hacmi sığmayacağından, taşacaktır. O ise hem Osmanlılığı hem Meşrutiyet'i muhafaza eden perdeleri taşkınlıklarla yırtacak ve onun neticesi olarak da, her bir millet evvela muhtariyet isteyecek, sonra da istiklâliyet.. ondan sonra da tarihteki hercümerc sebebi olan meşhur Tavaif- i mülûk şekline dönüşecektir...ilh"

2- Yine aynı mevzuda, 23 Mart 1909'da neşrettiği "Dağ meyvesi acı da olsa devadır" başlıklı makalesinin altıncı maddesinde şöyle der:

"Osmanlılığın meyl-i terakkisini fa'al etmektir, şöyle ki: Bu devletin mabih-il-hayatı ve dini, din-i İslâm olduğundan, her bir Osmanlı i'lâ-i Şevket-i İslâmiyeye mükellef ve her bir mü'min i'la-i kelimetullah'a muvazzaftır. Ve bu zamanda i'lâ'ın en büyük sebebi maddeten terakki olduğundan ve terakkinin en müthiş düşmanı cehalet ve zaruret ve ihtilâfa; Seyf-ül ma'rifet ve sa'y-ı insanî ve ittihad ile, din namına ittihad edeceğiz. Amma a'da-yı harici, medenî olduklarından, fikren galebe çalmak lâzımdır. O ciheti de berahin-i şeriata havale edeceğiz.(115)"

Bu parağraf, doğrudan doğruya Osmanlılık hilâfetinin devam ve beka ve hayatiyeti için en evvel ve en elzem tedbir ve hareket noktasını tesbit etmektedir.. Ve tahmin ediyorum, anlaşılmayan bir tarafı yoktur.

3- Yine, Osmanlı hilâfetinin devam ve bekası için hayatî tedbirlerden birisi de yukarıda geçen aynı makalenin yedinci maddesi içinde yer almaktadır. Bu yedinci madde daha çok merhum Sultan Abdülhamide hitabeder. Lâkin onun şahsında Osmanlı saltanatının hilâfet noktasındaki devamı için tedbir ve çareler sıralanmaktadır. Fakat bu bahis, üst taraflarda "Bediüzzaman ve Sultan Abdülhamid" başlığı altındaki fasılda geçtiği için, tekrara lüzum görülmemiştir.

(115) Asar-ı Bediiye S: 375

4- Yine Osmanlılık ve İslâm âleminin halifeliği itibariyle İslâmlık direğinin takviyesi ve istihkâmı hususunda, Osmanlı Devletinin o zaman üçüncü büyük unsuru olan Kürd kavmine hitabında, onları Osmanlı hilâfet saltanatının etrafında halkalanmaya çağıran beyanı da şöyledir: (Bu hitab, eski matbu' "İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi" adlı eserin ahirinde ve ilk şekliyle olanı alınmışdır"Ve burada ebna-i cinsime de hitab etmezsem, bence bahis nâ-tamam olur.” başlığı altındadır. Bediüzzaman Hazretleri bu hitabesinde daha önce mevzu'u geçen Prens Sabahattin Bey'e yazdığı açık mektub makalesinde, Osmanlı camiasındaki milletlerin her birisi kendi lisan, anane ve müstaid oldukları şeylerini muhafaza etme fikrini burada izahlıca ders vererek, yazmaktadır. Hem Şarklı vatandaşlarına isti'dat ve kabiliyetlerinin neye müsait olduğunu ve bir İslâm milliyetçiliği yolunda nasıl ayak atacaklarını da öğretmektedir. Ama maalesef bu hitabe bazı kimselerce -mahiyeti ve hakikati anlaşılmadığından- yahut fazla heyecanlı durumları onu derince tetebbu' etmeye müsaade etmediğinden; onu gizlemek, perdelemek şeklinde tedbirlere baş vurulmuştur. Gerçi ellerinde bir mazeretleri vardır. O da Hazret-i Üstadın onu böyle su-i tefehhümlere medar olmaması mülâhazasiyle bir kaç kez ve şekilde tashihleridir.

Amma gerçek asliyeti ise, Bediüzzaman Hazretleri Şark vilâyetlerinde büyük bir hizmeti gerçekleştirmek gaye ve ümidiyle İstanbul'a gelmiş, çeşitli hadiselerle karşılaşmış, hapis olmuş, i'dam talebiyle Divan-ı Harb'e verilmişti. Zâhiri sebeplere göre, kendisinin tasavvur ettiği hizmetlerin tahakkukuna sebep olacak şeyler ortadan kalkmış ve bir nevi' ümit kaynağı kurumuştu. Fakat tam bu sırada ümitsizlik içine girerek değil, başka mecralarda hizmet yollarını göstererek, Şark vilâyetlerini ümide sevketmekteydi.

İşte bu hitabenin baş tarafında şöyle der: "... Hikmet-i İlahî denilen makine-i âlemin nizamı ve telgraf hattı” gibi umum âleme mümted ve müteşa'ib kanun-u nuranî-yi İlâhinin müessisi olan hikmet-i İlahî, ufk-u ezelden engüşt-ü kaderi kaldırmış, size emrediyor ki: tefrika ile katre katre müteferrik su gibi zayi' olan hamiyet ve kuvvetinizi, fikr-i milliyetle tevhid ve mezc ederek; zerratın câzibe-i cüz'iyeleri gibi, bir cazibe-i umumi-i millî teşkili ile, "Kürd" gibi bir kitle-i azimeyi küre gibi tedvir ederek, şems-i şevket-i İslâmiye ve Osmaniyenin mevkebinde bir kevkeb-i münevver gibi cazibesine ittiba'la muvazene ve aheng-i umumiyeyi muhafaza ediniz!..(116)”

Birazcık şimdiki Türkçe ile açıklanması icab ederse şöyledir:

”Alemin tedbir ve tedviri hususunda, onun kanunlarının merkezi veya makinesinin nizamı; ve bütün kâinatın her tarafına telgraf ve telefon hatları gibi uzanmış ve her tarafa dal ve budak salmış Allah'ın nuranî kanunlarının ve nizamlarının santralı hükmünde olan "Hikmet-i İlahi" Ezel ufkundan

(116) Asar-ı Bediiye, S: 332

kaderin parmağını kaldırmış, size emrediyor ki; Şimdiye kadar tefrika yüzünden; ayrı ayrı taneler halinde yeryüzüne düşen ve boşuna zayi' olan yağmurun damlaları gibi, hamiyet ve kuvvetinizi birbirine katarak toplayınız. Zerreler arasında cârî olan küçük cazibelerin birbiriyle kaynaşmaları gibi, siz de umumileşen ve birleşen bir fikr-i milliyeti teşkil ederek, kürd gibi büyük bir kitleyi, küre gibi yuvarlayarak, parlak bir yıldız şeklinde, İslamiyet ve Osmanlılık güneşinin etrafında ve yörüngesinde, cazibesinden kopmıyarak, ona tabi' olup, pervane gibi devrediniz. Böyle yaparsanız, o zaman bütün âlem-i İslâmın, bilhassa Osmanlı ülkesinin umumî muvazene unsurunu te'min ve ahengi muhafaza vazifesini de yapmış olursunuz!.".

İşte şekilciliğin galebesiyle, mes'elenin mahiyet ve iç yüzüne nüfûz edemiyen bazı insanlar, Bediüzzaman Hazretlerinin bu çok azim olan İslamî milliyetçilik tedbiriyle ve Osmanlılığın hilâfet noktasındaki idaresinin ahengi içinde devam ve bekasını netice verecek olan fikir ve tedbirlerini muhtevî bu hitabesinden halen ürkenler mevcuttur. Mes'elenin üzerine giderek Bediüzzamanın gizli-saklı ve muğlak, yahut-haşa-tezat teşkil eden hiç bir fikir ve tedbirinin olmadığını; veya o nevi' mahzurları ima eden hiç bir yazı ve makalesinin bulunmadığını.. hepsinin de birbirlerini tamamladıklarını ortaya rahatlıkla koymak yerine; şüpheli, mahzurlu bir şekilde gizlemek saklamak veya göstermemek cihetine gidenlerin büyük hata ettiklerini bilmeleri gerekir sanırım.

ŞARKLI HEMŞEHRİLERİNE NASİHATLARI

Yine bu döneme ait olarak Bediüzzaman'ın İstanbul'daki Şarklı hemşehrileri olan işçi ve hammalları fitnelere ve anarşiye karşı dikkatli davranmalarını nasihatlarıyla, ikazlarıyla te'min etmesi hizmetidir. Bu hususta yazılı belgeler çoktur. Sadece bir-iki tanesini görelim:

1- Divan-ı Harb-i Örfi müdafaanamesinin üçüncü cinayetinde mahkemeye karşı ispatlı olarak der ki:

"İstanbul'da yirmi bine yakın Kürdler, hammal ve gafil ve safdil olduklarından, müstebidlerin onları iğfal ile Kürt kavmini lekedar etmelerinden korktum. Kürtlerin umum yerlerini ve kahvelerini gezdim. Geçen sene anlayacakları bir tarikla Meşrutiyet'i onlara telkin ettim. Şu mealde: "İstibdat zulüm ve tahakkümdür. Meşrutiyet, adalet ve Şeriâttır. Padişah, ne vakit Peygamberimizin emrine itaat etse ve yoluna gitse halifedir. Biz de ona itaat edeceğiz. Yoksa Peygambere tabi' olmayıp zulüm edenler, padişah da olsa, hayduttur.

Bizim düşmanımız cehalet ve zaruret ve ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı cihatedeceğiz. San'at, ma'rifet, ittifak silahıyla... Amma komşularımız ve bizi teyakkuz ve terakkîye sevk eden Ermenilerle kemal-i memnuniyetle dost olup, hakiki kardaşlarımız olan Türklerle elele vereceğiz. Zira husumette fenalık var. Husumete vaktimiz yoktur. Hükûmetin işine karışmayacağız. Zira hikmet-i hükûmeti bilmiyoruz.

İşte, o hammalların Avusturya'ya karşı -benim gibi Avrııpa'ya karşı boykotajları ve en müşevveş ve heyecanlı zamanlarda âkilâne hareketleri bu nasihatin te'siri olmuştur. Padişaha karşı irtibatlarını ta'dil etmek ve bu boykotajla Avusturya'ya karşı harb-i iktisadî açmaya sebebiyet verdiğimden cinayet ettim ki, bu belâya düştüm.(117)

Görüldüğü gibi, Bediüzzaman Said-i Kürdî (118) Hazretleri İstanbul'daki yirmi-otuzbin gibi az bir sayı olmayan safdil, entrika ve politikaya aklı ermez, fitnelere çabuk kapılabilir olan kendi hemşehrilerini asayiş için can damarı hükmündeki noktalarda ikaz ve irşad etmektedir.

Birisi: Padişah ne olursa olsun, ne yaparsa yapsın, mutlak itaatlarının ziyade olacağını, ancak itaat şartlarının yerine gelmesi halinde itaatın lâzım olacağını...

İkincisi: O sıra Ermenilerin serseri siyasilerinin hadise çıkararak, memlekette karışıklık çıkarmak istemelerine karşı; o zaman Anadolu'nun hemen her tarafında, özellikle Şark vilâyetlerinde çoklukla bulunan Ermenilerin hareketlerine misilleme olarak takınılacak davranışların, ancak bir anarşiyi netice vereceğ'ini, dolayısıyla terakkî ve medeniyetin geriye tepeceğini.. o ise, zararımıza olacağını ihtar etmektedir.

Üçüncüsü: Hürriyetin i'lânı ile birlikte patlak veren ırkçılık zihniyeti, hususan ecnebiler o sıra bunu bütün kuvvetleriyle İslâm âleminin içine ekilmesine çalışmaları sırasında bir çok milletler Türk milletine karşı nefret ve iğbirar içine girerek, rekabet daiyesiyle, siyasi kulüpler açtıkları sıra da, Bediüzzaman Hazretleri evvela ve en başta Şarklı hemşehrilerini tenbih edip, mutlaka Türk milletiyle elele verip ittihad ve itaat etmenin zarurî ve lâzım olduğunu sık sık ihtar etmiştir. Onun o zamanki makale ve nutuklarında bu ihtar ve ikazların örnekleri çoktur. Ezcümle: "İstanbul'da bulunan Kürtlere telkinat" başlığı altındaki nutuk.. ve Meşrutiyet hakkında o zaman şark aşiretlerinin reislerine, meşayihlerine çektiği telgraflarının metni vesaire bu iddiamızı ispatlamaktadır. (Bak: Asar-ı Bedia S: 358, 362, 365, 367 ve yine o zamanlarda neşrettiği Münazarat eserinin birçok yerine...)

(117) Asar-ı Bediiye S: 305

(118) Üstad Hazretlerinin bu dönem hayatını anlatmak sadedinde olduğumuz için, onun o günlerde meşhur olan ismi "Bediüzzaman Said-i Kürdi" olduğundan dolayı, hayatının bu faslında onun o ismini bazen zikretmekteyiz. Yanlış anlaşılmasın. A.B.

KÜÇÜK BAZI TAHLİLLER

Bediüzzaman Hazretlerinin bu dönem hayatıyla ilgili olarak; N.Şahiner, C.Kutay'dan naklen, Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi kitabında; üstadın o günlerde gazeteci ve "Tanin" gazetesinin baş muharriri Hüseyin Cahid'e açık mektublarından genişce bahsetmişlerdir. Lâkin herhangi bir belge ve vesika gösterilmemiştir. Yani Bediüzzaman'ın sözü edilen açık mektublarını neşreden o zamanda münteşir her hangi bir gazeteden bir klişe, isim veya tarih olarak hiç bir şey verilmemiştir. Bence yoktur ki verilsin. Bu da yine C.Kutay'ın her zaman olduğu gibi; delilsiz, belgesiz iddialarından birini teşkil etmektedir. Gerçi Bediüzzaman Hazretleri, "Mizan" Gazetesi'nin sahibi Murat Bey ile Muharrir Hüseyin Cahid'in fikirlerini mukayese sadedinde, bilâhare "Münazarat" isimli eserinde, Hürriyetin tarifini yaparken , Arapça bir cümle ile şöyle der : biz bu cümlenin ibaresini ve zahiri manasını bırakıyor, onun altındaki dipnotunda yazılı bir cümlesini alıyoruz,derki:

"Acele etme Yani "Mizan" ceridesinin sahibi Murat haklıdır "Tanin" muharriri Hüseyin Cahid yanlış ve hata ediyor (119)" şeklinde bir fikir beyan etmiştir. Bunun dışında Hüseyin Cahid'e açık mektubu diye bir şeye rastlanmamıştır. (İleri sürülen iddia için, Bak: Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi S: 108)

BAŞKA BİR MEVZU'

Bir de, az yukarıda bahsi geçmiş olan, Şarklı hammal ve işçilerin boykotu ile ilgili olarak aynı minval üzere, C.Kutay'dan naklen -Bediüzzaman'a atfedilmiş bazı söz ve konuşmalarından ve boykota müdahale şeklinden ve boykotu kaldırmasından söz edilmiş. Bu iddianın da, yukarıda Hüseyin Cahid'e cevabı meselesinde olduğu gibi, her hangi bir belge ve delili yoktur. Bediüzzaman Hazretleri yukarıda geçtiği gibi, Şarklı hammal ve işçilere Hürriyet ve Meşrutiyet'in mahiyetini telkin etmesi içinde, istibdadın zulüm ve tahakküm olduğunu ve padişaha karşı aşırı derecedeki bağlılıklarını ta'dil ettiğini kaydetmektedir.

Boykot mes'elesinde ise; bilâkis boykotu -Avusturya'ya karşı harb-i iktisadî olduğundanbeğenerek tahsin ettiğini şu ifadelerle beyan ederler

”...İşte o hammalların Avusturya'ya karşı -benim gibi Avrupa'ya karşı-boykotajları ve en müşevveş ve heyecanlı zamanlarda âkilane hareketleri bu nasihatin te'siri olmuştur... (120)"

(119) Asar-ı Bediiye, S: 305

(120) Asar-ı Bediiye, S: 305

Açıkça görüldüğü gibi, kendisinin bütün Avrupaya harb-i iktisadî açarak boykot içinde olduğunu söylemekte, hamalların da Avusturya'ya karşı boykotajlarını istihsan edip takdir etmektedir.

İTTİHAD VE TERAKKÎ'DEN NEFRETİ

Hazret-i Bediüzzaman'ın milli ve vatanî hizmetlerinin bazılarının belge ve vesikalarını böylece tesbit edip kaydettikten sonra, dönüp yine onun bu dönemdeki hayat seyrini ve başka hizmet nümunelerini temaşa edelim:

Evet, yukarıda bir nebze bahsi geçmiş İttihad ve Terakkî Cemiyeti'nin ilk ve heyecanlı döneminde hâkim durumunda olan ve Batıcılık mefküresi çizgisinde yürüyen gurubunun hükûmeti kuruluncaya dek, (Yani 17 Ekim 1908'e kadar) Bediüzzaman Hazretleri onlarla ihtilât içinde olmuş, onları doğru yola, hakka irşad için lâzım gelen nasihatleri yapmış.. ve söylediklerini hep ispat ederek anlatmıştır. İslâm dini gerçeklerine dönmelerini tavsiye etmiş ve ikazlarda bulunmuştur. Lâkin Jön-Türklerin (121) içinde gizliden gizliye rol oynayan mason komitesi ve buna uyup tamamen Batıcı zihniyet taşıyanlar ise, Bediüzzaman'ı kendi ideolojileri doğrultusunda alet edemiyeceklerini kesin şekilde anlayınca, ondan tamamen koptular ve artık onun düşmanı oldular. Pek tabii olarak, Bediüzzaman Hazretleri de İttihad ve Terakkicilerin içindeki bu dinsizlere karşı şiddetli muhalefet tavrını aldı ve onlardan nefret etti.

Hazret-i Üstad, çok zaman sonra bu meseleye dair şöyle bir hakikat beyan etmektedir:

"... Eski Said'in İttihad ve Terakkî komitesine şiddet-i muhalefeti ile beraber, onların hükûmetine ve bilhassa orduya karşı tarafgirane yüksek takdirâtı ve iltizamları ise, bir hiss-i kablel- vuku' ile yağı içinde bulunan o cemaat-i askeriyede ve o cem'iyet-i milliyede bir

milyona yakın evliya mertebesinde olan şühedanın, altı-yedi sene sonra tezahür edeceğini hissetmiş.. İhtiyarsız olarak meşrebine muhalif olanlara dört sene tarafgir bulunmuş. Sabık harb-i umumi çalkaması ile, o mübarek yağı alındı. Yağı alınmış bir ayrana döndü. Yeni Said dahi, eski Said'e muhalefet edip mücahedesine döndü" (Kastamonu-ilk Ankara baskısı-1958 S: 47)

Hazret-i Üstadın bu beyan tarzından anlaşıldığı gibi, o dönem hayatında görülen çeşitli hizmet ve faaliyetlerinde de görülmüştür ki; gerçekten İttihad ve Terakki içindeki dinsiz bir güruhun ifsadatlarına zerre kadar perva etmeden muhalefet ettiği gibi, fakat aynı zamanda o zamanki hükümet ve orduya karşı da hep takdirkâr bulunmuş, dost kalmıştır. Hatta onu Divan-ı

(121) Jön Türklerin ilk başlarda hürriyet mücadelesini veren hürriyetperver şahsiyyetleri değil, belki bilahare inzimam eden bazı dinsizleri muraddır.A.B.

Harb'e idam için verdikleri ve bir çok dostlarını ezdikleri halde; ve kendisi de küsüp İstanbul'u terk ederek Şark'a döndüğü halde, yine de Şark'taki seyahatları esnasında hükûmet ve orduyu sena etmiş ve halkı da onlara karşı i'tidale irşad etmiştir. Bir sene sonra yine İstanbul'a dönmüş, hükûmet ve ordu ile dostluk içinde devam etmiştir. Esaretten döndükten sonra, yine İttihad ve Terakkî hükümetine dost kalmış. Bilâhare Anadolu'da teşekkül eden kuva-ı milliyeyi desteklemiş, Ankara'ya gitmiş, dostane çalışmış.. Fakat bu defa İttihad ve Terakkî'nin bozuk kısmının devamı olan bazı kimselerin burada da söz sahibi olduklarını müşahede etmiş, uyuşamamış ve çekilmiş gitmiştir.

Bu gerçek tarihî hadiseyi Bediüzzaman'ın ifade ve beyanlarından da dinlemek mümkindir. Bir eserinde der ki:

"Bidayet-i hürriyette şu fikri (aşağıdaki) Jön-Türklere teklif ettim, kabul etmediler. Oniki sene sonra (122) tekrar teklif ettim, kabul ettiler. Lâkin meclis fesholdu. Şimdi âlem-i İslâmın mütemerkiz noktasına tekraren arz ediyorum.”

Jön Türklere teklif edilen fikir şu idi:

"Tarih bize gösteriyor ki: Ehl-i İslâm ne derece dine temessük etmiş ise, terakkî etmiş. Ne vakit dinde zaaf göstermiş ise, tedennî etmiştir. Başka dinde bilâkis kuvveti zamanında vahşet, za'afı zamanında temeddün hasıl olmuştur. Cumhur-u enbiyanın Şark'ta bi'seti, kader-i ezelînin bir remzidir ki: Şark'ın hissiyatına hâkim dindir. Bugün âlem-i İslâmdaki tezahürat da gösteriyor ki; âlem-i İslâm'ı uyandıracak, şu mezelletten kurtaracak yine o histir. Hem de sâbit oldu ki; bu Devlet-i İslâmiyeyi bu öldürücü müsademata rağmen yine o hiss muhafaza etmiştir. Bu hususta Garb'a nisbetle ayrı bir hususiyete mâlikiz, onlara kıyas edilemeyiz ...(123)"

İşte ,Jön-Türklerin o zaman kabul etmedikleri bu muazzam fikir, bilâhare 1920'lerde tekrar devrin meb'uslarına telkin edilmiş, kabul ile karşılanmış, lâkin o zamanki meclis feshedilmiştir.

Evet, Bediüzzaman Hazretleri, küçüklüğünden ta vefatına kadar taşıdığı bu ve bu gibi İslâmî ve İslâm âlemini uyandıracak, İttihada getirecek fikirlerini ne zaman ve nerede zemin ve fırsat bulmuşsa, siyasilere telkinden geri kalmamıştır. İşte o zamanlarda İttihad ve Terakkî'deki

ahrar (Hürriyetçiler)'ların başa geçmesi ile kurulan hükümetin meb'uslarına da aynı telkinatı yapmıştır. Şöyle ki kendisi yazıyor:

(122) Yani 1920'de..A.B.

(123) Asar-ı Bediiye, S:138

"Hürriyetin başında bazı dindar meb'uslar Eski Said'e dediler" -Sen her cihette siyaseti dine, şeriata alet ediyorsun ve dine hizmetkâr yapıyorsun.. ve yalnız şeriat hesabına hürriyeti kabul ediyorsun.. Ve Meşrutiyeti de meşru'iyyet suretinde beğeniyorsun? Demek Hürriyet ve Meşrutiyet şeriatsız olmaz. Bunun için seni de şeriat isteriz" diyenlerin içine 31 Mart'ta dahil ettiler?

Eski Said onlara demiş ki: Evet, Millet-i İslâmiyenin sebeb-i saadeti yalnız ve yalnız hakaik-i İslâmiye ile olabilir.. Ve hayat-ı içtimaiyesi ve saadet-i dünyeviyesi şeriat-i İslâmiye ile olabilir. Yoksa adalet mahvolur. Emniyet zir ü zeber olur. Ahlâksızlık pis hasletler galebe eder. İş yalancıların, dalkavukların elinde kalır...(124)”

DÖRT HAK MEZHEP

Bediüzzaman Hazretleri o zamanlar bütün kuvvetiyle çalıştığı şeriat ahkâmını vaz' ve tesbiti hizmeti yanında bir fikri de, behemahal İslâmî hükümlerin dört hak mezhebden çıkarılması mes'elesiydi. Bu konuda o zamanlar ve daha sonraları; yani 1919'larda da, bunu alenî olarak bütün İslâm Ulemasının yanında ısrarla istiyordu. Eski makale ve eserlerinden bu meseleye dair nümuneler arzedelim:

1- "Adalet namazında, kıble mezahib-i erbaa olsun. Tâ ki namaz sahih ola. Zira hakaik-i Meşrutiyet, sarahaten 've zımnen ve iznen mezahib-i erbaadan istihracı mümkin olduğunu dava ettim...(125)

Bediüzzaman Hazretleri şeriat adına hükümler tatbik edildiği zaman, dört hak mezhebin içtihadlarının beraberce nazara alınması halinde hakiki ve tam bir adalet icra edilmiş olacağını söylüyor.

Ayrıca, Meşrutiyet idaresinin ana temelleri şeriata muhalif olmadığını, bilâkis dört mezheb beraber nazara alınırsa, Meşrutiyet'in ya sarih olarak, ya zımnî bir şekilde veya izin vermek sûretiyle İslâm şeriatından çıkarılması mümkindir, diyor...

2- "Âlem-i İslâmiyetin ukde-i hayatiyesini tenbih ve te'min.. ve meyl-i terakkisini faal etmek için, adalet ve meşveretten ibaret olan meşrutiyetin me'haz ve menbaını, ezel ve ebed şe'ninde olan kanun-u İlâhinin şârihi olan mezahib-i erbaayi ittihaz etmektir. Zira milyonlarla dâhîlerin ecr-i ahiret için istinbat ettikleri bahr-i umman gibi mesail-i şer’iyeye kanaat etmeyip, Avrupa'ya ahkâm ve ahlâkta dilencilik ve izhar-ı fakretmek, din-i İslâma cinayettir...(126)

(124) Asar-ı Bediiye, S: 335. Bu mevzu’da, bir hakikatli hikayle ile uzunca izahlar vererek anlatmıştır. Aslına müracaat...A.B.

(125) Asar-ı Bediiye, S: 305

(126) Asar-ı Bediiye, S: 373

Bu parağrafta ise, Bediüzzaman Hazretleri; Meşrutiyet'in i'lânı ile birlikte âlem-i İslâm çapında bir İslâm hizmetini görmek ve bütün Müslümanları ona ısındırmak ve bağlamak ve takdirlerini celbetmek için, Meşrutiyet'in temellerini atarken, İslâm'ın dört hak mezhebi içinden onun haklılığını çıkarıp göstermek; Meşrutiyet'in kaynağını da ona bağlamak lâzım olduğunu söylüyor ve böyle bir hizmet ile, İslâm âleminin hayat düğümünün çözülüp uyanacağını terakki meylinin harekete geçeceğini beyan ediyor.

Evet, milyonlarca dahî mütebahhir ulema-i şeriatin sırf ahiret sevabı için istinbat ettikleri, ezelden ebede kadar gidecek, ezel ve ebedi içine alan Allah'ın kanununun şerh edicileri olan dört hak mezhebin çıkarıp meydana koydukları okyanuslar kadar geniş ve derin olan İslâm Şeriatinin ahkâm ve mes'elelerine kanaat etmeyip veya az ve yetersiz görüp, Avrupa'nın beşerî, kasır ve yetersiz kanunlarını dilenerek getirmek, evet en azından İslâm dinine bir cinayettir diyor.

Daha bunlara benzer başka eser ve makalelerinde da'va ettiği ve her zaman ispatına hazır olduğunu ilân ettiği ve her sınıf ulema ile tartışmasına müsait olduğunu söylediği fikirlerine rastlamak mümkündür. Fakat bunlar maksada kifayet eder zannederim.

ŞEYH BAHİD EFENDİ VE BEDİÜZZAMAN

İkinci Meşrutiye't ve Hürriyet'in ilânı günlerinde İstanbul'a gelen Mısır'ın meşhur âlimlerinden ve Ezher Üniversitesi reisi ve fikir, ilim ve siyaset-i dünya meselelerine vukufiyeti ile ünlü Şeyh Bahid(127) Efendi, Osmanlı devletinde vücuda gelen bu yeni inkılâb safhalarını yakından incelemek ve İstanbul'un ilim adamları ile görüşüp tanışmak niyetiyle istanbula gelmiş bulunuyordu. İstanbul uleması ve Meşihat dairesi hocaları, Şeyh Bahid Efendi'ye Bediüzzaman'dan bahsederler. Şark'ın yaylalarından gelmiş çok acib zekâ ve karihaya mâlik, genç yaşta, her suale cevab veren bir insan olarak tavsif ederler. Onunla münazara etmesini teklif ederler. Bu teklifi kabul eden Şeyh Bahid Efendi Hazretleri, bir hey'et hoca ile birlikte, Bediüzzamanla müsaid bir münazara zemini arar. Bir namaz vakti Ayasofya Camii'nden beraber çıkarlar ve ber-mütad oradaki bir çayhaneye otururlar.

(127) Arablar arasında"Şeyh Bahid-elmutay'î adıyla meşhurdur. Asıl adı: Şeyh Muhammed Bahid bin Hüseyin-Elmatii dir. Mısır'ın Esyut Şehrine bağlı "Matia" da doğmuş, Ezher'de tahsilini bitirdikten sonra, ora öğretim üyeliğine getirilmiştir. Rumi 1291'de Kahire Şer'î Mahkeme kadılığına getirilmiştir. Kadılığı sırasında Şeyh Cemaleddin-i Efganî ile görüşmüştür. Rumi 1333'ten 1339'a kadar Mısır Diyanet reisliğini yapmıştır. Hanefi mezhepli olup, 1345'te vefat etmiştir. -El-â’lam-zergeli C: 2, S: 274

(Hadisenin bu kısmından itibaren bizzat Bediüzzaman Hazretlerinden dinleyelim)

".. Hürriyet'in birinci senesinde İstanbul'da, Câmi'-ül Ezher Reis-i uleması olan Şeyh Bahid (R.A.) Hazretleri İstanbul'da Eski Said'e sordu:

Said cevaben demiş: "

Yani: Osmanlı hükûmetindeki hürriyete ne diyorsun ve Avrupa hakkında fikrin nedir?

O vakit Eski Said demiş: "Osmanlı hükûmeti Avrupa ile hamiledir. Avrupa gibi bir hükûmeti doğuracak. Avrupa da İslâmiyete hamiledir. O da bir İslâm devleti doğuracak.” Şeyh Bahid'e söylemiş. O âllame zat demiş: "Ben de tasdik ediyorum.” Beraberinde gelen hocalara dedi: "Ben bununla münazara edip galebe edemem! ”(128)

Şeyh Bahid Efendi, -Büyük Tarihçe-i Hayatın rivayetine göre- Ayırıca beraberinde gelen ulemaya demiş ki: "Evet, ben de aynı kanaatteydim. Lâkin Bediüzzaman'ın bu kadar vecîz ve keskin beyan tarzına hayranım."

Bu hadise münasebetiyle; Bediüzzaman Hazretleri 1951'de Emirdağı'nda kaleme almış olduğu üstteki yazısının devamında diyor ki: ”Birinci tevellüdü gözümüzle gördük. Bir çeyrek asır Avrupa'dan daha dinden uzak...

İkinci tevellüd de inşaallah yirmi-otuz sene sonra çıkacak.(129)”

Yine Emirdağ Lahikasının başka bir mektubunda bu mevzu'a dair şöyle der:

"Kırk sene evvel Cami'ül Ezher reisi Şeyh Bahidin sualine karşı size ma'lûm olan verdiğim cevabın birinci şıkkı Yirmi sene evvel hakikati çıkmış . Şimdi de cevabın ikinci çıkkı

hakikatı da çıkmaya başlamış ki; İsveç, Norveç Finlandiya Kur'an'ı kabul etmişler.(130)”

Allame Şeyh Bahid Hazretlerinin Bediüzzaman'a tevcih eylediği bu sual ile, elbetteki onunla fıkhî ve dinî vesair medrese ilimleri üzerinde münazara edip onu imtihan etmek değildi. Belki Bediüzzaman'ın İslâm âleminin, özellikle Osmanlı devletinin hal-i hazırdaki durumuyla, Avrupa'nın istikbali hakkında görüşlerini ve siyaset-i âlem ve dünya hadisatı ile ilgili fikir ve düşüncelerini anlamak maksadıyla o sûali sormuş.

(128) Emirdağ Lahikası C: 2, S:107. Bu mektup içindeki ibarede "hem Şark'ta hem Garb'da Avrupa içinde bir İslam devleti çıkacak" ifadesiyle, Allah u a' lem doğu ve batı Avrupa muraddır. A.B.

(129) Emirdağ-1 (Osmanlıca) S:105

(130) Emirdağ Mektupları dosyası S:160

İşte Bediüzzaman, gerek Şeyh Bahid Hazretleri ile yaptığı bu mülâkat hadisesini, gerekse o zaman gazetelerde münteşir nutuk ve makalelelerini takib eden Mısır'ın meşhur ulemasından ve Garb'ın bir çok lisan ve felsefesine âşina Abdülaziz Çaviş, o günlerde, yani 1926'larda Mısır'ın en büyük gazetelerinden olan "El-Ehram" ceridesinde, Bediüzzaman hakkında "Fâtinul asır Bediüzzaman" başlıklı seri makaleler yazmıştır. Fakat maalesef Abdülaziz Çaviş'in adı geçen o makalelerini elde edemedik. Amma bu hadiseyi bizzat nakleden İstiklal şairi merhum Mehmet Akif'tir. Mehmet Akif Bey bizzat o makaleleri okuduğunu, bilâhare Türkiye cumhuriyetinin ilk dönem Erzurum meb'usu M.Salih Yeşiloğlu'na anlatmıştır.(131) Mehmet Salih Yeşiloğlu da bu hadiseyi 1947 sıralarında, Bediüzzaman'ın tarihçesini kaleme almayı düşündüğü münasebetiyle Üstada mektubiyle bildirmiştir.

Bediüzzaman Hazretlerinin Şeyh Bahid'le yaptığı mülâkat esnasında ileri sürdüğü düşünceler, istikbal ve ahval-i âlemin gidişine dair olması münasebetiyle, o görüş Bediüzzaman'ın ileriye ma'tuf keskin

nüfûz ve kudret-i karihasını göstermesi vesilesiyle; o dönemde hatta Hürriyetten evvel ve sonrasında talebe ve dostlarına mükerrer surette iki hadiseden haber veriyor ve musırrane ifade buyuruyorlardı.

Birisi: Osmanlı Devletinde ve idaresindeki memleketde içtimaî bir zelzele, manevi bir fırtına, bir musibet ve felâketten...

İkincisi ise: Ona mukabil, bir beşaret, bir nur, bir saadetten haber veriyordu.

Bediüzzaman allâme-i devran, dâhî-i cihan hazretlerinin bu iki cenahlı müstakbel ihbaratının doğru şâhidleri ve hakikatli râvileri çoktur. Ezcümle başta küçük kardeşi Molla Abdülmecid,

yeğeni Abdurrahman, talebelerinden Müküslü Hamza Efendi, Av.Mihrî Halav ve Seyyid Şefik gibi kimselerdir.

(131) Bkz. Emirdağ Mektupları dosyası: 16, Müteferrik mektuplar dosyası No: 22

Biz en evvel bu acib ihbarı Bediüzzaman'ın bilâhare yazmış olduğu eserlerinden naklettikten sonra, şâhid olarak mezkur zatların şehadetlerini gösteren belgeleri de takdim edeceğiz.

Bediüzzaman'dan dinliyoruz: "...Hürriyetin bidayetinde Risale-i Nur'dan çok evvel, kuvvetli bir ümid ve itikad ile ehl-i imanın me'yusiyetlerini izale için, "İstikbalde bir ışık var, bir nur görüyorum" diye müjdeler veriyordum. Hatta Hürriyet'ten evvel talebelerime beşaret ederdim. Tarihçe-i hayatımda Abdurrahman'ın (132) yazdığı gibi, Sunûhat misillü risalelerimde (133) dahi "Ben bir ışık görüyorum" diye, dehşetli hadisata karşı o ümidle dayanıp mukabele ederdim. Ben de herkes gibi o ışığı siyaset âleminde ve hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyede ve çok geniş bir dairede tasavvur ederdim. Halbuki hadisat-ı âlem beni o gaybî ihbarda ve beşarette bir derece tekzib edip ümidimi kırardı.

Birden bir ihtar-ı gaybî ile kat'î kanaat verecek bir surette kalbime geldi, denildi ki: "Ciddî bir alâka ile senin eskidenberi tekrar ettiğin "bir ışık var, bir nur göreceğiz" diye müjdelerin te'vili ve tefsiri ve ta'biri, sizin hakkınızda, belki iman cihetiyle âlem-i İslâm hakkında dahi en ehemmiyetlisi Risale-i Nur'dur. Bu ışıktır, seni şiddetle alâkadar etmişti.. Ve bu nurdur ki, eskide tahayyül ve tahminin ile geniş dairede, belki siyaset âleminde gelecek mes'udane ve dindarane haletlerin ve vaziyetlerin mukaddemesi ve müjdecisi iken, bu muaccel ışığı o müeccel saadet tasavvur ederek, eski zamanda siyaset kapısıyla onu arıyordun.

Evet, otuz sene evvel bir hiss-i kablelvuku' ile hissettin.. Fakat nasıl kırmızı bir perde ile siyah bir yere bakılsa, karayı kırmızı görür. Sen dahi doğru gördün. Fakat yanlış tatbik ettin. Siyaset cazibesi seni aldattı. (134) "

Aynı mevzuda ikinci bir örnekte şöyledir: "Birinci esas: Ehl-i imanın me'yusiyetine karşı "İstikbalde bir nur var" diye müjde verdiğidir...

İkinci esas: Eski Said, bazı dâhî siyasî insanlar ve harika ediblerin hissettikleri gibi, çok dehşetli bir istibdadı hissedip, ona karşı cebhe almışlardı. O hiss-i kablelvuku' tabir ve te'vile muhtaç iken, bilmiyerek resmî, zaif ve ismî bir istibdat görüp ona karşı hücum gösteriyorlardı. Halbuki onlara dehşet veren, çok zaman sonra gelecek olan istibdatların zaif bir gölgesini, asıl zannederek öyle davranmışlar, öyle beyan etmişler. Maksad doğru, fakat hedef hata.

İşte Eski Said de, eski zamanda böyle acib bir istibdadı hissetmiş, ba'zı âsarında, ona hücum ile beyanatı var. O müdhiş istibdadat-ı acibeye karşı meşruta-i meşruayı bir vasıta-i necat görüyordu.. Ve hürriyet-i

(132)Tarihçe-i Hayat, Abdurrahman S: 35

(133) Sünûhat, Asar-ı Bediiye, S: 141

(134) Osmanlıca Kastamonu-1, S: 42

şer'iyye, Kur'an'ın ahkâmı dairesindeki meşveretle o müdhiş musibeti defeder diye düşünüp öylece çalışmış.(135)"

Üçüncü örnek:

"İkincisi: Kırk sene evvel (136) tekrar ile derdim: "Bir nur göreceğiz" büyük müjdeler verirdim. O nuru büyük daire-i vataniyede zannederdim. Halbuki o nur, Risale-i Nur idi. Nur şakirdlerinin dairesini, umum vatan ve memleket siyasî dairesini tahmin edip sehvetmiştim. (137) ”

Dördüncü örnek: "...Eski Said bir hiss-i kablel vuku' ile iki acib hadiseyi hissetmiş. Fakat rü'ya-yı sadıka gibi tabire muhtaç imiş. Nasıl bir kırmızı perde ile beyaz ve siyah bir şeye bakılsa, kırmızı görünür. O da siyaset-i İslâmiye perdesiyle o hakikate bakmış.

Birincisi: Bu Osmanlı ülkesinde büyük bir parlak nur çıkacak hatta Hürriyet'ten evvel pek çok defa talebelerine tesellî vermek için "Bir nur çıkacak. Gördüğümüz bütün fenalıklara karşı bu vatana saadeti te'min edecek" diyordu. İşte kırk sene sonra Risale-i Nur o hakikati kör gözlere dahi gösterdi...

İkincisi: Kırk sene evvel, Eski Said bu matbu' kitabetlerinde, İşarat-ül-İ'cazın başındaki ifade-i meramında (138) vesair eserlerinde musırrane ve mükerreren talebelerine diyordu ki: "Hem maddî hem manevî büyük bir zelzele-i içtimaiye ve beşerî olacak. Benim dünya terki ile inzivamı ve mücerred kalmamı gıbta edecekler" diyordu (139)”

Burada, hatıra bir sual gelebilir ki: Acaba Bediüzzaman'ın istikbale ma'tuf bu ihbarları neye istinadendir? Bir keşif ve keramet mi? yoksa dahî siyasîler ve harika mücahid ediblerin dünya entrikalarından ve gidişatlarından hissettikleri gibi, akıl ferasetiyle hissettiği bir görüş müdür? Yahut hâşâ bir kehanet midir?..

Biz aczimizin idraki içerisinde olarak, bu suali cevablandıracak değiliz. Fakat kehanet mes'elesi, Bediüzzaman gibi bir ma'nevi sultanın; bir ilim ve hakikat hâkiminin, bir içtimaiyyat ve idare-i âlem dahî-i a'zamının yüce damenine erişmediğini, erişemeyeceğini.. ve bütün hayatında delilsiz bir da'vayı iddia etmemiş kudsî bir dehayı taşıyan bir zatın ilmine, nezahetine, şaibesiz, pürüzsüz ilmî vakar ve yüce şahsiyetine leke getirecek safsataya tenezzül etmesi imkân ve ihtimal dışı olması lâzımdır. Öyle ise o ihbar, ya onun keskin basiret ve nâfiz olan kalbî ve ruhî keşfine, müşahedesine müsteniddir. Yahut da aklî dehasının feraset ve idrâkine ma'tufdur. Belki olabilir ki; onun ittihad eden kalb ve aklının keşf, istihrac ve nüfuzuna raci'dir denilebilir. Her ne ise...

(135) Osmanlıca Kastamonu Lahikası S:135

(136) Bu mektub kuvvetli tahmine göre 1949'da yazılmış. Buna göre, bu hakikatı 1901 sıralarında Van' daki medrese talebelerine söylemiştir. A.B. (137) Şualar. Envar Neşriyat, S: 503

(138) Arapça İşarat-ül İ'caz, S: 9

(139) Emirdağ Lahikası-2, S:108

MEVZU' İÇİNDE HATIRALAR

Şimdi de yukarıda bir kaç örnek halinde sıraladığımız davanın sâdık şâhidlerinin şehadetlerine bakalım:

Birincisi : Küçük kardeşi ve yirmi senelik talebesi merhum Molla Abdülmecid Efendi, kendi hatıra defterinde şöyle yazmaktadır:

"Birinci Harb-i Umumi'nin arefesinde, Horhor namındaki medresesinin damında bizlere tefsir dersini verirken; o akşam güneş tamamiyle, tutulmuştu. Derinden derine bir âh!.. çekerek, "Eyvah!" dedi. Öyle bir sel gelmek üzeredir ki; hepimizi süpürüp götürecek. Hakikaten bir ay sonra harb ilan edildi ve az bir zaman içinde memleket tamamiyle yıkıldı gitti. (140) ”

İkincisi: Arabî İşarat-ül İ'cazın "İfade-i Meram" kısmının dip notunda Hamza, Mehmet Şefik ve Mehmet Mihrî'nin şu sözleridir:

"Bize ders verirken, bir çok defalar bize haber verirdi ki: "Hazırlanınız büyük bir zelzele gelecek:” Az zaman sonra Birinci Harb-i Umumi'nin patlamasıyla o ihbarı doğruladı" diye kaydetmişlerdir. İşte Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretlerinin şu hayat faslının başından buraya kadar kaydedilen vak'alar ve Bediüzzaman'ın bu dönemindeki dinî, millî ve vatanî hizmetleri, belki sıra ve tarihine göre tam tanzimi yapılamadı. Daha doğrusu aralık ayı sonu 1907'den, ta 31 Mart 1909'a kadarki zaman faslı bir sene üç ay zarfında cereyan etmiş vak'a ve hizmetlerin hangisi mukaddem, hangisi muahher olduğu hakkında elde kesin bir bilgi mevcud olmadığı için bu kadarı yapılabildi.

SELANİK'Lİ YAHUDİ KARASSO İLE KONUŞMASI

İkinci Meşrutiyet döneminde Selânikli Yahudi milletvekili ve Hahambaşı ve Makedonya Rissurt (Risorta) locasının üstad-ı a'zamı (141) ve İttihad-Terakki cem'iyetinin bir çok adamlarının masonluğa girmelerine vesile olmuş olan EMANUEL KARASSO, Bediüzzaman'ın sit ve şöhretini ve halk üzerindeki acip te'sir ve nüfuzunu duyduğu için; onun gibi büyük bir dahiyi, görüşerek musahhar etmek ve kendi menhus emellerine alet ettirmek için, Bediüzzaman'la görüşme talebinde bulunur. Bediüzzaman bu isteği kabul ettiğini bildirir. Bunun üzerine dessas bir Yahudi masonu olan Karasso bu görüşme hazırlığını yapar. Bediüzzaman ile uzun bir görüşme hazırlığını yaparak buluşmaya gelmişken ve her çeşit çareler, yollara baş vurarak onu teshir edeceği ümidiyle bu görüşmeyi taleb etmişken; Fakat çok az bir görüşme ve sohbetten sonra, pür-heyecan dışarı fırlıyarak kaçış.Onu bekli

(140) Hatıra defteri Abdülmecid, S: 17

(141) Yahudi Karasso'nun Ünvanları hakkındaki bilgi, Irak'ta neşredilen "El insan vel İman" kitabı S: 188'de yer aldığı gibi, Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi eseri S: 99’da da mevcuttur.

yen aynı zihniyet ve niyetteki arkadaşları, ona: “Ne oldu? Neden görüşmeyi bu kadar çabuk bitirdin?” diye soranlara, Yahudi Karasso:

Pür-heyecan: "Aman sormayın, biraz daha kalsaydım, nerede ise beni Müslüman edecekti.” şeklinde mağlubiyet ve perişaniyetini telâş içinde itiraf etmiştir. Bu hadise hakkında, Bediüzzaman'ın eski ve yeni kitap ve makalelerinde herhangi bir işaret, ifade kaydedilmemişse de; lâkin onun sağlığında yazılan tarihçelerinde, bu mevzuyu kendisi de görmüş, herhangi bir itiraz veya tashih cihetine gitmemiştir. O halde hadise doğrudur. Ancak bu görüşmenin Selanik'te mi, yoksa İstanbul'da mı olduğu hakkında kesin bir bilgi mevcud olmamakla birlikte, Büyük Tarihçe-i Hayat bu görüşmenin Selanik'te vaki olduğunu kaydeder. (142) ”

İTTİHAD VE TERAKKİCİLERİN BEDİÜZZAMAN'A DÜŞMANLIĞI

Az üstte bir iki yerde, Bediüzzaman Hazretleri, ikinci Meşrutiyet'in ilânının ilk günlerinde, İttihad ve Terakki'nin erkânıyle görüştüklerini ve onlara Meşrutiyet'i meşrutiyet ünvanı içinde telkin etmek üzere onlarla dostluk içine girdiğini, fakat bu dostluk ve samimiyetin fazla devam etmediğini, mason ve müteassıp batıcı zihniyet içindeki Jön Türklerin o sıra hâkim kolu Bediüzzaman'dan bu yüzden ayrıldıklarını, ayrılmakla da kalmayıp ona karşı düşmanca tutum içine girdiklerini kaydetmiştik.

İşte bu davanın tasdikçi belgesi olarak, Bediüzzaman'ın bilâhere bazı münasebetlerle risalelerinde kaydettiği bir iki parçayı dercediyoruz:

(142) Tarihçe-i Hayat S: 51

1- 1947 yıllarında Emirdağı'nda kaleme aldığı bir mektubunda şöyle der: "Evet kardeşlerim, kırk senedenberi hem hakikat-ı İslâmiye ile hem benimle mücadele eden perde altındaki zındıklar...(143) ”

2- Yine aynı tarihlerde, Erzurum ilk dönem milletvekillerinden Salih Yeşil, onun hayat sergüzeşti hakkında bazı suallerine cevab olarak kaleme aldığı bir mektubunun bir bölümünde de şöyle demektedir: "...Otuz sene evvel bir gün arkadaşlarımızdan Darül Hikmet azası Seyyid Sa'deddin Paşa (144) dedi ki: "Kat'î bir vasıta ile haber aldım; kökü ecnebide, kendisi de burada bulunan bir zendeka komitesi senin bir eserini okumuş, demişler ki: "Bu eser sahibi dünyada kalsa, biz mesleğimizi, yani zendekayı dinsizliği bu millete kabul ettiremiyeceğiz. Bunun vücudunu kaldırmalıyız" diye senin idamına hükmetmişler. Kendini muhafaza et...”

Ben de, tevekkeltü alellah! Ecel birdir, tağayyür etmez, dedim. İşte bu komite otuz sene, belki kırk (145) senedenberi hem tevessü' etti, hem benimle mücadelede herbir desiseyi isti'mal etti... (146) ”

Bu gerçeğin bir çok belgelerini Nur eserlerinde bulmak mümkündür. Fakat bunlar maksada kâfidir.

Üstadın bu hakikati dile getiren ifadelerinden anlaşılıyor ki: İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin mason ve komünist grubu, ta 1908'lerden beri, belki çok evvel, Osmanlı ülkesinde, sonra da Türkiye dairesinde dinsizliği yaymak, dine bağlı ahlakî umdeleri çözmek hususunda habis fa'aliyetlere girişmişlerdir. Türkiye'de Bediüzzaman gibi bir dâhî-i a'zamı kendi plân ve projelerinin tahakkukuna en büyük engel bilmişler, onunla mücadelede ta o zamanlar başlayarak, türlü dolap ve şeytaniyet çevirmeye

koyulmuşlardır. Hatta denilebilir ve denilir ki: 31 Mart Vak'ası'na, Bediüzzaman'ın ismini de katmaları hususunda, bu dinsiz komitenin sinsi girişim ve faaliyetleri neticesidir. Halbuki, Bediüzzaman Hazretleri Hürriyet ve Meşrutiyet'i herkesden daha çok din ve şeriat adına alkışlamış ve tahakkukuna çalışmıştır. Amma bilinen o ki, İttihatçıların bozuk kısmının gayeleri Hürriyet ve Meşrutiyet maskesi altında hilafeti lağvetmek, dolayısıyla dinin mukaddesatını sarsarak kudsî ahkâmını kaldırmak ve ona bağlı olan ahlâk, âdab ve muamelât tarafını da çökertmek imiş. Bu yüzden, Bediüzzaman Hazretleri onların bu sinsi fikir ve tertiplerini sezdiği için, var gücüyle Meşrutiyet'i meşrutiyet unvanıyla dine hizmetkâr etmeye çalışmış. Onlara alet olmak değil, onların Hakka ve hidayete gelmelerine gayret sarfetmiştir. Fakat İttihatçıların o habis güruhu ondan ayrıldılar ve düşman kesildiler.

(143) Osmanlıca Emirdağ-1 S: 90

(144) Seyyid Sâ'deddin Paşa'nın asıl ismi Şerif Sa'deddin Paşa'dır. 20 Ağustos 1919'da vefat etmiştir.

(145) Otuz sene evvel dediği tarih, küsûrat nazara alınmadan 1919 yılına aittir... 40 sene evvel dediği ise, Hürriyet ilanı senelerine bakar. A.B.

(146) Osmanlıca Emirdağ-1 S: 323

İttihatçıların içindeki münafık ve mason kesiminin yukarıda zikri geçen menhus niyet ve gayelerine işareten Bediüzzaman Hazretleri bilâhare yazdığı bir eserinde şöyle demektedir:

"1325 (1909) tarihi olan Hürriyetin ikinci ve üçüncü senelerinde hilâfet-i İslâmiyeyi kaldırmaya teşebbüsle, o hilâfetin kırılmasından fitnelerin kapısı açıldığının zamanıdır... (147)"

İTTİHATÇILARIN İÇİNDEKİ HAKİKİ HÜRRİYETÇİLER

Bunun yanında, İttihatçıların içinde hakiki milliyetperver ve gerçek Hürriyetçiler kolu da vardı. Bilhassa ordu içinde daha da çoktu. Üstad Bediüzzamanın dediği gibi; Niyazi Bey, Enver Paşa gibi zatlar hem hamiyetli, hem Osmanlı milliyetçisi fedakâr zatların grubu da kendi gaye ve düşünceleri doğrultusunda çalışmakta idiler. İşte bu Ahrar gurubu umumiyetiyle hem ordu içinde, hem de İttihad ve Terakki'nin Jön Türkleri içinde gizli aşikâr hakiki hürriyetperver ve hamiyetkârlar var olduğu gibi, Ahrar fırkası adı altında İttihad ve Terakki'den ayrılan grubun da (148) Bediüzzaman'la samimî dost ve onun hürmetkârı oldukları kesindir. Dolayısıyla İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'yle de gizli-aşikâr dost ve müttefik idiler. Bediüzzaman Hazretleri de bu gerçek hamiyetkâr guruba karşı hüsn-ü zan içinde onlarla bir nevi' ittifak halinde idi.

Bu mes'ele, Bediüzzaman Hazretlerinin 1951 yıllarında kaleme aldığı bir yazısında şöyle yad'a getirilmektedir:

"... Demokrata karşı eski partinin müfrit ve mason veya komünist manasını taşıyan kısmı, iki müdhiş darbeyi Demokratlara vurmaya hazırlanıyorlar. Eskiden nasıl Ahrarlar iki defa başa geçtiği halde, az bir zamanda onları devirdiler. Onların (Ahrarların) müttefiki olan İttihad-ı Muhammedî'nin efradının çoklarını astılar. Ve Ahrar denilen Demokratları kendilerinden daha dinsiz göstermeğe çalıştılar. (148) ”

Hazret-i Üstadın bu izahından anlaşılıyor ki: İttihad ve Terakkî cemiyeti içinde cereyan eden çeşitli görüş ve fikirlerin tamamı iki ana kanalda toplanmakta idi.

Birisi: Tamamen batıcı, masonik ve dinsiz grubu olan İttihad ve Terakkî'nin bir kısmı...

Diğeri: Hamiyet, milliyet ve Osmanlılığın gerçek temel esasları üzerinde kurulu bir hürriyet ve meşrutiyet fikrini savunan Ahrar grubu...

(147) Osmanlıca Lem'alar, S: 420

(148) Bkz. İnkılab Tarihi ve Jön Türkler, Ahmed Bedevi Kuran, S: 277

(149) Emirdağ Lahikası-2, S: 25

Bu iki grub gizliden gizliye birbirine zıt ve münakız tavr içinde oldukları gibi, hükümet ve idareyi ele geçirmek için birbirleriyle çetin bir mücadele içinde idiler.

İttihad ve Terakkiciler zihniyet bakımından böyle iki ana grubda toplanmakla birlikte, dinsiz veya batıcı kısmından da bazıları, yine dinsiz veya batıcı olduğu halde ve İslâm dininin akide ve esas temellerine inanmamakla birlikte, İslâm'ın hayat nizamına ve ahkâmına şiddetli taraftarlık gösterenleri de bulunmuştur.

Bediüzzaman Hazretleri bizzat kendi müşahedesine istinaden bu konuda bilâhare bir eserinde şunları kaydetmiştir:

"...Müslim-i gayr-i mü'min ve mü'min-i gayr-ı müslimin manası şudur ki: Bidayet-i hürriyette İttihatçılar içine girmiş dinsizleri görüyordum ki; İslâmiyet ve Şeriat-ı Ahmediye, hayat-ı içtimaiye-i beşeriye ve bilhassa siyaset-i Osmaniyeye gayet nâfi' ve kıymetdar desatir-i âliyeyi cami' olduğunu kabul edip bütün kuvvetleriyle Şeriat-ı Ahmediyeye tarafdar idiler. O noktada Müslüman, yani iltizam-ı hak ve hak taraftarı oldukları halde, mü'min değildiler. Demek müslim-i gayr-i mü'min ıtlakına istihkak kesbediyorlardi.

Şimdi ise, frenk usulüne ve medeniyet namı altında bid'akârâne ve şeriat-şikenâne cereyanlara tarafdar olduğu halde, Allah'a, ahirete, Peygambere imanı da taşıyor ve kendini mü'min biliyor: Madem hak ve hakikat olan şeriat-ı Ahmediyenin kavaninini iltizam etmiyor ve hakiki tarafgirlik etmiyor.. gayr-i müslim bir mü'min oluyor.

İmansız İslâmiyet, sebeb-i necat olmadığı gibi, bilerek İslâmiyetsiz iman dahi dayanamıyor. Belki necat veremiyor, denilebilir. (150) ”

Bu gerçeği tamamlayan bir hakikat da Bediüzzamanın bir başka eserinde şöyle kaydedilmiştir:

"...Safdil dindarların hatırı için bir iki defa siyasete, dünyaya baktım, gördüm ki: Bizi bu üçdört mahkemede "dini siyasete alet ediyo.” diye bizi ittiham edenler, kendileri dessasane dini tezyif için , kendileri dini siyasete

alet, (151) sonra da siyaseti dinsizliğe alet etmek için, dinsizlik düsturlarını kanuna bağlamak gibi, dünyada hiç bir şeddadın, hiç bir zalimin yapmadığı bir dehşet gördüm. Şiddetli bir me'yusiyet içinde

Hürriyetin başında bizimle, yani İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'yle, İttihatçıların bir kısmındaki gizli farmasonlara muarız ve ma'nen bizimle, yani İttihad-ı Muhammedî ile müttefik olan "Ahrar fırkası" yine 35 sene sonra

(150) Barla Lahikası, S: 349

(151) Nitekim 1950 seçimlerinden önce C.H.P başbakanı Şemseddin Günaltay ve bir devlet Bakanı ve sonra seçim propaganda konuşmalarında CHP'li kimseler, Hatta İnönü bile dini alet etme girişimleri çok olmuştur. Yerinde ve tarihinde vesikalarını arz edeceğiz. A.B.

dirildi. Yine uyandı. Birden şeair-i İslâmiyenin başında olan Ezan-ı Muhammediyi, farmasonların zincirlerini kırıp i'lân etmesiyle; siyasetten kat-ı alâka eden ben, eskiden İttihad-ı Muhammedi, şimdi Nurcular namını alan ve ittihad-ı İslâm içinde bulunan kardaşlarımız yanlış basmamak için bazı şeyleri söylemek isterdim... (152) ”

Hazret-i Üstad Bediüzzamanın bu çok ilginç, şayan-ı dikkat yazısının ifade ettiğ'i mana ve çerçevelediği hakikat ile; siyasî oyunlara gelen saf-dil müslümanların tuzaklara takılmaması

ve demokratların başa geçmesiyle gelişen durumun değerlendirilmesi hususunda tekerrür eden aynı oyunlara dikkatlerinin çekilmesi cihetlerini, yerinde ve sırasında tahlili yapılacağından şimdi ondan sarf-ı nazar edildi. Kaydedilen örnekler gibi; eskide İttihad ve Terakki Cemiyeti içinde, gerçek hürriyetperver ve milliyetçi hamiyetkâr bir gurubun bulunduğunu ve bu grub, o zamanda İttihad-ı Muhammedî cemiyeti ile gizli ve ma'nen dost ve ittifak içinde olduklarını te'kid için buraya kaydedildi.

Hem Hazret-i Bediüzzamanın bu iki yazısının beyan tarzından ve tarihî gerçek bir hadiseyi anlatması şeklinden anlaşılan odur ki; İttihad ve Terakkî Cemiyeti içinde birbiriyle mücadele eden iki ana grubun var olduğu kesindir. Hürriyetin başında hâkim kuvvet durumunda olan onun içindeki mason güruh; hakiki hürriyetçiler iki defa hükümetin başına geçtikleri halde, oyun ve entrikalarla onları devirmede muvaffak oldukları gibi, ikinci devirmede, hınçlarını kendilerine muarız bir çok insanı ezdikleri gibi, İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin elebaşlarını da asmakla ve cemiyeti kapattırmakla çıkarmışlardır.

İTTİHAD-I MUHAMMEDÎ CEMİYETİNİN KURULUŞ GAYESİ

İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'nin kuruluş gayesiyle ilgili olarak onun kurucularından olan Bediüzzaman Hazretleri o zamanlarda çeşitli vesilelerle sudur eden beyanları, bu konuyu serahatle aydınlattığı gibi; tarafsız bir çok tarihçilerin tesbitleri de onu te'kid etmektedir. İşte Bediüzzamanın eski eser ve makalelerinden, bilhassa 31 Mart'ta Divan-ı Harb-i Örfide yaptığın müdafaatından örnekler:

1- "İleride Tavaif-i mülük (153) temelleri hükmünde olan anasır-ı muhtelife kulüplerinin; ittihadın temeli ve nokta-i istinadımızın esası olan "İttihad-ı Muhammedî"den anasır-ı gayr-i müslime tevahhuş etmesinler. Zira mesleğimiz sırf ahlâkî ve dinî olduğundan onlara faide-i azimeden başka zarar vermez...(154)

(152) Emirdağ-2 asıl mektupları dosyası, Sıra No: 59

(153) Tavaif-i Mülük, Abbasi halifeliğinin inkiraza başlaması üzerine, İslam âleminde çok çeşitli nâmlar altında küçük-küçük devletlerin, beyliklerin teşekkülüne bir isim olarak verilmişti. Bir sürü melikler, beyler ortaya çıkmışlar, birbirleriyle arazi ve mülk için harbler etmişlerdi. A.B.

(154) Asar-ı Bediiye, S: 376

Görülüyor ki: İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin kuruluş gayesi ve esas maksadı İslâm ittihadıdır. O sıra Osmanlı idaresindeki çeşitli milletlerin birbirine karşı rekabet ve hased ve iftirak içindeki hareketleri ve bu hareketi körükleyen ecnebî dessaslar, bundan istifade etmeye ve bu fırsatı ganimet bilerek parçalamağa hazırlandıkları bir hengâmda, kurulan milliyetçi kulüplerini bir gayede birleştirmeyi hedef almıştır. Bu arada gayr-ı müslimlere de te'minat verilmekte idi. Zira İttihad-ı Muhammedî'nin mesleği ahlâk ve din üzerine müesses olması ile, Osmanlı camiasında yaşayan ecnebilere ancak faide getirecekti...

2- Divan-ı Harb-i Örfi'de yaptığı müdafaatından: ".. Ben zahiren buna (İttihad-ı Muhammedî Cemiyetine) teşebbüs ettim. İki maksad-ı azim için:

Birincisi: O ismi tahdid ve tahsisden halâs etmek ve umum mü'minine şümûlunu i'lân...

İkincisi: Bu geçen musibet-i azimeye (155) sebebiyet veren fırkaların iftirakını tevhid ile önüne sed olmaktı. Vâ esefa ki; zaman fırsat vermedi, sel geldi, beni de yıktı. Hem derdim: Eğer bir yangın olsa, bir parçasını söndüreceğim. Fakat elbisem de yandı...(156) ”

Bunda Bediüzzaman Hazretleri İttihad-ı Muhammedi'nin gayesini ve kendisinin ona dahil olmasının murad ve maksadını anlatması içinde, bir de din adına siyaset ve parti işlerinde propaganda yapmanın dine azim zarar olduğunu da burada ve bütün hayatında her zaman anlatmış ve yazmıştır. İleride bu fasla ait bölümde inşaallah izahlıca bakılacak ve kaydedilecektir.

İTTİHAD-I MUHAMMEDÎ CEMİYETİ'NİN KURUCULARI

İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti kurulduğu zaman, onun ilk kurucuları arasında Bediüzzaman yoktur. (*) Ancak bilâhare yukarıda sayılan sebepler, derin ve etraflıca yapılan araştırmalar sonunda, o da gidip dahil olmuştur. Onu kuranların mübarek zatlar ve hâlis mü'minler olduklarını yakından bildiği için... Bu hususu yine o zamanki mahkeme müdafaatından yedinci cinayette şöyle izah etmiştir: (Bazı yerlerini alıyoruz.)

"İşittim, İttihad-ı Muhammedî nâmıyla bir cemiyet teşekkül etmiş. Nihayet derecede korktum ki; Bu ism-i mübarekin altında bazılarının bir yanlış hareketi vücuda gelsin. Sonra işittim; Bu ism-i mübareki ba'zı mübarek zevat, Sehl Paşa ve Şeyh Sadık gibi zatlar daha basit ve sırf ibadete ve sünnet-i seniyyeye tebaiyyete nakletmişler ve o cem'iyyetten kat'-ı alâka ettiler ve siyasete karışmıyacaklar. Lâkin tekrar korktum, dedim: Bu

(155) 31 Mart'ın meş`um hadisesi, A.B.

(156) Asar-ı Bediiye, S: 308

(*) Nitekim Volkan gazetesi, Sayı:68, tarih:9 Mart 1909 salı günkü nüshasında: "Kürd ülemasından meşhur Bediüzzaman Molla Said-i Kürdî İbn-i Mirza bu cemiyette bulunmakla mubahîdir" diye haber vermiş.

isim umumun hakkıdır,Tahsis ve tahdid kabul etmez. Ben nasıl ki, dindar yedi cemiyete (**) bir cihette mensubum. Zira maksadlarını bir gördüm. Kezalik, o ism-i mübareke intisab ettim. Lâkin ta'rif ettiğim veçhile ki, Şark ve Garb'a ve cenubdan şimale mümted bir silsile-i nuranî ile merbut bir dairedir: Dahil olanlar bu zamanda üçyüz milyondan ziyadedir... Şeriatta yüzde doksan dokuzu ahlâk ve ibadet ve fazilete aittir Yüzde bir nisbetinde siyasata müteallıktır. Onu da Ulul-Emirlerimiz düşünsünler...(157)"

İşte Bediüzzaman Hazretleri İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti hakkında verdiği bilgi ve kurucularının hüviyetleri hakkındaki malûmat ile, bu kurucu zatların herkes tarafından muhterem sayılan şahsiyetler olup, hiç birisinin meçhul tarafı olmayan kimselerden ibarettir. Gerçi bazı tarihçiler gibi N.Şahiner de, İttihad-ı Muhammedî'nin kurucuları arasında Derviş Vahdetî'yi de göstermekte iseler de, hakikatta Derviş Vahdetî 11 Aralık 1908'de çıkarmaya başladığı "Volkan' (***) adlı gazetesiyle, bilahere 15 Şubat 1909 da teşekkül eden İttihad-ı Muhammedi cemiyetine dahil olmuş ve bu cemiyeti desteklemeye başlamış, kurucuları arasında görünmüş ve cemiyet namına yazılan makaleleri neşretmiştir ki, Bediüzzaman Hazretleri "Nedir Volkan'la bu kadar münasebet?" sualini cevablandırırken, Derviş Vahdetî'nin, cemiyetin kurucularının ilk üyelerinden olmadığına, ancak cemiyet onun gazetesiyle bazı nasihatları muhtevî makaleler neşrettiğine işaret etmişlerdir.

İttihad-ı Muhammedî cemiyetinin gün ve ay olarak kuruluş tarihi az sonra kesin verilecek ve N.Şahiner'in C.Kutay'dan naklen "Nisan 1909 tarihinde kuruldu" ifadesinin hatalı olduğunu ispatlayarak arz edeceğimiz için ayrıca bu hususta bir şey yazmaya lüzum görmedik.

İTTİHAD-I MUHAMMEDİ CEMİYETİ' NİN PROGRAMI

VE TEŞEKKÜL ŞEKLİ

26 Şubat 1324 Rumi- 11 Mart 1909 Miladi tarihli VOLKAN GAZETESİ 70. sayısında, İttihad-ı Muhakkedi Cemiyetinin Nizamnamesi ve Merkez kurucu aza heyetinin ismleri zikredilmekle, bu cemiyetin mezkûr tarihten evvel kurulduğu kesin gözüyle bakılabilir.

Volkan Gazetesi mezkûr tarih ve sayısında; İttihad-ı Muhammedi Cemiyetinin Nizamnamesini şöylece vermiştir. (Hülasasını alıyoruz)

(157) Asar-ı Bediiye, S: 308

(**) Biraz yukarıda (Bu kitap shf.185'te) üstadın mensup olduğu bu cemiyetlerin hangileri olduğu araştırılmış ve bazılarının isimleri verilmiştir. A.B.

(***) Çünki Volkan gazetesi 11 Aralık 1909 da çıkan birinci sayasından ta 49. sayısına kadar müstakil ve kendi adına neşriyat yapmış. Sonra 11 Mart 1909 da teşekkül eden İttihad-ı Muhammedi Cemiyetinin nâşir-ı efkârlığı yapmaya başlamıştır. Bediüzzaman Hz. lerinin yazıları ise, ancak 11 Mart 1909 da ve 70. sayıdan itibaren bu gazetede yayınlanmaya başlanmıştır.

283

Madde : 1- Cemiyetin reisi Hazreti Muhammad Mustafa (A.S.M.) dır.

Madde: 2- Cemiyetin ismi İttihad-ı Muhammedî'dir.

Madde: 3- Cemiyetin maksadı: Memalk-i hilafette (Osmanlı Ülkesinde) yaşayan muhtelif unurlara mensub müslümanların ahlaken terakkî ve tehziblerinin yegane kaynağı olan Kur'an ve Şeriat-ı Mutahharayı müdafaaya tervic eylemeye gayret sarfeylemek...

Ve böylece maddeler sıralanmış, bütün maddeler sırf İslam dini hizmetiyle alakalı gayet lazım ve müsbet şeylerden ibarettir.

İTTİHAD-I MUHAMMEDÎ CEMİYETİNİN İDARE AZALARI

Bu cemiyetin azaları 26 kişi olarak isimlerinin listesi verilmiş.. Bediüzzaman hazretlerinin ismi sekizinci sırada yer almıştır.

Bu yirmialtı idare heyeti azalarının ekserisi büyük ülema ve meşayihdir. İçlerinde bir iki paşa da vardır. Derviş Vahdeti'nin ismi en son sıradadır.

Hazret-i Üstadın dediği gibi; Sehl Paşa ve Şeyh Sadık, Şeyh Es' ad Efendi, Halvetiye şeyhi Seyyid Müslüm Penah Efendi gibi zatlar bu cemiyetin baş idarecileri idiler.

284

285

BİR FİHRİST VE FEZLEKE

Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretlerinin, 2.Meşrutiyetin (Hürriyet) i'lânından başlayarak, 31 Mart Vak'ası dahil ve Divan-ı Harb-i Örfi'deki müdafanamesiyle birlikte, 1910 yılı sonuna kadar irad ettiği nutuklarının, neşretmiş olduğu makalelerinin mecmuu sırası itibariyle şöyledir:(*)

1- 27 Temmuz 1908'de irticalen İstanbul'da, iki-üç gün sonrada Selanik Hürriyet meydanında okuduğu "Dağ meyvesi devadır, amma hazmı sakil" başlıklı nutku.

2- "Prens Sabahaddin Bey'in su-i telâkkî olunan güzel fikrine cevab" başlıklı açık mektubu.

3- "İstanbul'da bulunan Kürdlere edilen telkinat" başlıklı nutuk ve makalesi.

4- "Herkes vazifesini bilmeli, su-i isti'mal etmemeli" başlığı altındaki basına hitabı.

5- "Niyazî Bey'e başlıklı açık mektup..

6- "Kürdistan Ulema, meşayih ve rüesa ve efradına Meşrutiyet'e dair telkinattır" başlıklı makaleler.

Hazret-i Üstadın bu altı adet nutuk ve makaleleri Hürriyet'in i'lânının ilk aylarında çeşitli gazete ve mecmularda (lâkin bunların isim ve tarihlerini tesibt edemediğimiz) neşredildikten sonra, bilâhare Kütübhane-i İçtihad nâmındaki yayınevi sahibi Ahmed Ramiz Efendi tarafından toplattırılıp "Nutuk-1" ismi altında bir kitab halinde 1910 tarihinde, İstanbul -İkbali Millet matbaasında- bastırılmıştır.

7- "İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi veyahut Divan-ı Harb-i Örfî ve Said-i Kürdî" isimli kitab.. Bu eser, 31 Mart Vak'asında, sevk edildiği Divan-ı Harb-i Örfi mahkemesindeki müdafaanamesinden ibarettir. Bu kitabın ismine "İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi" denilmesinin sebebi, birinci musibet mektebi, 1908'in ilk yarısında Sultan Hamid'in paşaları tarafından timarhaneye sevki.. İkinci musibet mektebi ise, 31 Mart 1909'dan sonra Divan-ı Harb-i Örfide muhakemesi yapıldığı günlerdeki nezarethane çilesidir.

Bu kitab dahi, İçtihad Kütübhanesi sâhibi Ahmed Râmiz tarafından bir sene ara ile iki defa tab' edilmiştir. Birinci baskısı 1911 tarihinde, İstanbul -ikbal-i millet matbaasında-, ikinci baskısı da 1912'de İstanbul -Artin-Asadoryan matbaasında- bastırılmıştır.

Bu ikinci baskının başına Ahmed Ramiz Efendi tarafından bir takdim yazısı yazılıp derc edilmiştir.

Hazret-i Bediüzzaman Said-i Küridî'nin, isim ve tarihi belli

(*) Asıl metin için bkz. Âsâr-ı Bediiye, 1. baskı, s: 347- 397

gazete ve mecmualarda neşredilimş makaleleri.

Sıra Gazete ismi Tarihi-Günü:Rumî Miladî Sayı Makalenin Ünvanı

1 Misbah 19 Eylül 1324 2 Ekim 1908 2 Dağ meyvesi acıda olsa devadır (*)

2 Misbah 26 Eylül 1324 10 Ekim 1908 3 Aynı makalenin devamı

3 Misbah 26 Eylül 1324 10 Ekim 1908 3 Musahabe-nutk-u sabıkın neticesi

4 Misbah 18 Teşnin-i evvel 1324 1 Kasım 1908 6 İlmiyye-ifade-i meram

5

Şûray-i Ümmet 6 Teşnin-i sani 1324

19 Kasım1908 46-140 Hamidiye alaylarına dair beyanı hakikat

6

Şark ve Kürdistan

19 Teşnin-i sani 1324

2 Aralık 1908 1 Kürdler neye muhtaçtır.

7

Kürd teavun

ve terakki gazetesi

22 Teşnin-i sani 1324 4 Aralık 1908 1 Bediüzzman Molla Saidi Kürdinin nasayihi

8 Volkan 26 Şubat 1324 11 Mart 1909 70 Hakikat

9 Volkan 21 Mart 1324 14 Mart 1909 73 Yaşasın Şeriatı-i Garra

10 Volkan 5 Mart 1325 18 Mart 1909 77 Dağ meyvesi

10/1 Volkan 11 Mart 1325 24 Mart 1909 83 Dağ meyvesi

10/2 Volkan 12 Mart 1325 25 Mart 1909 84 Dağ meyvesi

11 Volkan 14 Mart 1325 27 Mart 1909 86 Saday-ı Hakikat

12 Volkan 18 Mart 1325 1 Nisan 1909 90 Reddül-evham

13 Volkan 19 Mart 1325 2 Nisan 1909 91 üsttekinin devamı

14 Volkan 23 Mart 1325 5 Nisan 1909 97 Ziyay-ı Hakikat

15 Volkan 25 Mart 1325 7 Nisan 1909 99 Ziyay-ı Hakikat

16 Volkan 29 Mart 1325 11 Nisan 1909 101 Lemaan-i Hakikat ve İzale-i Şübehat

17 Volkan 30 Mart 1325 12 Nisan 1909 102 Lemaan-i Hakikat ve İzale-i Şübehat

18 Volkan 31 Mart 1325

(Meşhur 31 mart günü) 13 Nisan 1909 103 Üsstteki yazının devamı

19 Volkan 2 Nisan 1325 15 Nisan 1909 105 Üstteki yazının devamı

20 Volkan 4 Nisan 1325 17 Nisan 1909 107 Kahraman askerimize

21 Serbesti 4 Nisan 1325 17 Nisan 1909 151 Asker kardeşlerime

22 Mizan 4 Nisan 1325 17 Nisan 1909 128 Asakire hitab

23 Mizan 5 Nisan 1325 18 Nisan 1909 129 Ey asakir-ı muvahhidin

24 Mizan 5 Nisan 1325 18 Nisan 1909 129 Cemiyetlere hitab

25 Serbestî 7 Nisan 1325 20 Nisan 1909 152 Aynı yazının devamı

26 Serbesti “ “ 154 Umum zabitlerimize

27 Volkan 7 Nisan 1325 20 Nisan 1909 110 Asakire hitab

28 Volkan 7 Nisan 1325 20 Nisan 1909 110 Cemiyetlere ihtar-ı mühim

29 Volkan 7 Nisan 1325 20 Nisan 1909 110 Saday-ı vicdan

(*) Bu makale daha sonra, Volkan gazetesi 83. ve 84. sayı ve 11 Mart 1325-24 Mart 1909’ da neşredildi.

Sıralanan ilaveleriyle beraber şu 3 parça nutuk, makale ve kitapların birçoğu bilahere "Asar-ı Bediyye" isimli bir mecmuada toplattırılıp neşredildi. Mezkûr mecmuanın birinci baskısının 297' ci sahifesinden 397 'nci sahifesine kadar 100 sahifelik bölümünü işgal etmiştir. Bunların asılları ise, yukarıdaki listede görüldüğü üzere "Nutuk-1" ve "iki Mekteb-i musibetin Şehadetnamesi" kitaplarıyla, "Şuray-ı ümmet, Misbah, Şark ve Kürdistan, Kürt tevaün ve terakki, Volkan, Serbestî ve mizan" gazetelerinde neşredilmişdir. Bunlardan 14 makale "Volkan" gazetesi, İstanbul Belediye Kütüphanesi, Volkan 22 numarada ve sair kütüphanelerde mevcut ve mahfuzdurlar. Listeleri verilen makalelerin dışında Hz. Üztad

Bediüzzamanın o günlerine ait başka herhangi bir makale veya kitabına rastlanmamıştır. Bediüzzamanın başka makale veya açık mektuplarından hayalî şekilde söz edenler olmuşsada kesinlikle hilaf söylemişlerdir. Vardır diyenler varsa, bir ucunu göstersinler.

31 MART VAK'ASI VE SEBEPLERİ

31 Mart hadisesi denilen menhus ve meş'um vak'anın sebepleri hakkında tarihçiler çeşitli yorumlarda, beyanlarda ve ifadelerde bulunmuşlardır. Her bir tarihçi kendi karakter ve düşüncesi doğrultusunda onu yorumlamış, şekiller vermiştir. Bu sebepten, 31 Mart Hadisesi bir hayli garabet arz eden bir öcü şeklinde görünmektedir. Bütün bunların yanında, bu vak'anın mahiyetini ve sebeplerinin esaslarını, tabir caiz ise, o hadisenin tekevvün şeklinin ve sebeplerinin yağını çıkararak dile getiren, gerçeği ortaya koyan; aynı zamanda o hadisenin tâ içinden çıkıp gelen Bediüzzaman Hazretlerinin bu baptaki beyan ve izahlarıdır. Bunları dinledikten sonra, birkaç tarafsız tarihçinin beyanlarını da araştıracağız. Bu konuda tarafgir ve din düşmanı bazı dinsiz yazarların sözleri şayan-ı istima' olamaz. Meydan Laros (Meydan Larousse) ansiklopedisi ve benzeri kitaplar gibi...

İŞTE 31 MART HAKKINDA BEDİÜZZAMAN'IN BEYANLARI

1- Aynı vak'ada sevk edildiği Divan-ı Harb-i Örfi'deki müdafaatında şöyle der;

"Hakkın hatırını kırmıyacağım, hakikatı söyleyeceğim. Zira hakkın hatırı âlidir: Hiç bir hatıra feda edilmez. Kimin hatırı kırılırsa kırılsın, yalnız Hak sağ olsun. Şöyle ki:

31 Mart hadisesi denilen o saika ve müthiş fırtına, esbab-ı adîde tahtında öyle bir isti'dad-i tabiîyi mûheyya etmişti ki; neticesi hercü merc olduğu halde, minindillah ehl-i kıyamın lisanına, daima mu'cizesini gösteren ism-i şerîat geldi. O fırtınayı gayet hafif geçirdiğinden; Nisanın nıs

fından sonraki umum cerideleri indallah mahkûm ediyor. Zira o hadiseye sebebiyet veren yedi mes'ele ve onunla beraber yedi hal nazar-ı mütalâaya alınsa, "hakikat" tezahür eder. Onlar da bunlardır:

Birincisi: Yüzde doksanı İttihad ve Terakkinin tahakkümü aleyhinde bir hareket idi.

İkincisi: Fırkaların meydan-ı münakaşatı olan vükelayı tebdil idi. Üçüncüsü: Sultan-ı mahlu'u sukût-u müsammemden kurtarmaktı. Dördüncüsü: Hissiyat-ı askeriyenin ve âdâb-ı dindaranelerinin, muhalif telkinatın önüne sed çekmekti.

Beşincisi: Pek çok i'zam edilen Hasan Fehmî Bey'in(*) katilini meydana çıkarmaktı.

Altıncısı: Kadro haricine çıkanları ve alay zabitlerini mağdur etmemekti.

Yedincisi: Hürriyeti sefahete şümûlünü men' ve âdab-ı Şeriatla tahdid.. Ve avamların siyaset-i şerî' bildikleri yalnız "Kısas ve kat-ı yed" haddini icra idi.

Fakat zemin bataklık ve dâm ve plan serilmişti.. Ve en mukaddes olan itaat-ı askerî feda edildi. Üss-ül-esas esbabı fırkaların tarafdârane ve garazkârane keşmekeşleriydi.(157)

Hz. Üstad, sıraladığı şu sebepleri, 31 Mart hadisesinin patlak vermesinin asıl sebep ve gerçek illetini teşkil ettiğini kabul etmektedir. Amma bu sebeplerin de sebebi; partilerin hudut tanımayan tarafgirlik içindeki münakaşaları ve her partinin organı olan gazetelerin belağat yapmak ve gerçeği dile getirmek yerine, mübalağalar ve yalan ve haddi aşan taşkınlık içindeki çekişmeleriydi diyor.

Fakat bütün bunlarla beraber, Bediüzzaman Hazretleri, yedi sebepli beyanının başında şunu ehemmiyetle kaydeder ki: 31 Mart hadisesi, bir çok sebeplerin te'siri altında olarak, tabiatı itibariyle öyle bir isti'dat, öyle bir dolduruş ile hazırlanmışdı ki; paramparça, hercu merc olmak sonucunu vermesi lâzım gelirken, fakat o harekete katılanların lisanına Allah tarafından, her zaman mu'cizeler gösteren "Şeriat" ismi geldi. Yani herkes, hatta o hareketi planlayıp hazırlayan İttihatçıların gizli şubesi, mitingde, İslâma

(*) Hasan Fehmi Bey, Mevlarnazade Rıfatın sahibi bulunduğu "Serbesti" gazetesinin başyazarı idi. İttihadcılara mensub bir subay, Onu ve beraberinde bulunan mülkiye kaymakamlarından Şakir Beyi 6 Nisan 1909 salı günü akşamı saat 01 sıralarında Galatadan İstanbula gelirken, köprü üstünde tabancayla vurmuş, vururkende: "Al Mevlan!" diye bağırmıştır. Hadisede Şâkir Bey yaralanmış, Hasan Fehmi Bey ise şehid edilmiştir. (Bkz. Volkan sayı:98 , 8 Nisan 1909 Perşembe)

(157) Asar-ı Bediiye, S: 316

darbe vurmak için onlar da "şeriat isteriz. Şeriat isteriz" şeklindeki bağrışmalarla ortalıkta, duyulan ses yalnız "Şeriat" kelimesi oldu. Yukarda sıralanan yedi sebebin günümüz Türkçesiyle birazcık izahı gerekir tahmin ederim. Şöyle:

"Birinci Sebep: O hareket, o ayaklanma yüzde doksan nisbetiyle İttihad-Terakki hükûmetinin zulüm, zorbalık intikam ve tahakkümü aleyhinde bir nümayiş, bir red hareketiydi.

İkincisi: Partilerin münakaşa meydanı olan vekiller heyetinin (Bakanlar) seçimlerindeki suistimale karşı olan münakaşaları durdurmanın çaresi o vekilleri (158) değiştirmekti.

Üçüncü"2.Meşrutiyetin i'laniyle bir nevi azl ve bilahere hal' edilen Padişah Abdülhamid'i bütün bütün yetkisizlik ve sağırca sükût ve te'sirsizlik içerisinde bırakmamak gerekirdi.

Dördüncüsü: Dindarane edeb ve terbiye içinde yetişmiş ordu ve askerlerin hislerine ters düşen telkinatları yapmamak veya durdurmak lâzımdı.

Beşincisi: Çok büyütülen ve herkesin dilinde dolaşan gazeteci, muharrir Hasan Fehmi Bey'i öldürenleri ortaya çıkarmak icab ederdi." 1

Altıncısı: Kadro dışı edilen askerleri ve alay subaylarını mağdur etmemek lâzımdı.

Yedincisi: Hürriyetin ve Meşrutiyetin her türlü rezâlet ve sefahetlere müsaid birşey olmadığını i'lân etmek; ve onu şeriâtın âdâb ve ahlâkıyla hududlandırmak gerekmekteydi. Avam halkın da, şeriatın siyasetinden bildikleri şey olan, kısas ve el kesme hadlerini icra etmek gerekli idi. ”

Bediüzzaman Hazretlerinin ifade tarzındaki şu acib orijinalliğe dikkat edilsin ki, asıl ve gerçek sebepler anlatılırken, "şu, şu işler yapıldığı için, şu hadiseler, şu su-i istimaller vücuda geldiğinden ötürü bu hadise vücuda geldi" demiyor. Belki "şunlar yapılmasaydı, şunlar da yapılmazdı, o fırtına vücuda gelmiyebilirdi".. tarz-ı beyaniyle kendisine hâs bir izah tarzını kullanarak geleceğe de bakan ve geçmişden ders alınarak, bir daha öylesi hataya düşmemenin çare ve tedbirlerini, nasihat ve ikaz içinde birbirine sararak ifade ediyor.

Bediüzzaman Hazretleri bu sayılan yedi sebebi kaydettikten sonra, der ki: Bu yedi sebep, gerçi o hadisenin patlak vermesinde asıl rol oynayan şeylerdi. Bunlar ilk başta nazar-ı itibara alınmış olsaydı, hadise patlak vermiyebilirdi. Lâkin bu sebeplerin te'siriyle vücuda gelen hadiseyi, asıl hazırlayanlar tuzaklarını, öyle bir zemin oluşturduktan sonra serpmişlerdi. Hatta mukaddes olan askerî itaatı da bu emellerine feda etmişlerdi. Bu sebepler ve

(159) Ben şahsen "Vukelayı tebdil idi" cümlesinden böyle anladım.A.B.

bu tuzaklar böyle plânlı şekilde tezgâhlandırılıp kurulduktan sonra, artık çâre ve tedbirlerin o anda faidesi olmazdı, iş işten geçmişti.

Yukarıda metin ve izahları ile kaydedilen yedi küllî sebebin yanı sıra, bir de o sebepleri işleten yedi hal ve durum da, aynı eserinde şöylece sıralamaktadır:

"1-Sekiz dokuz ayda ceridelerin neşriyat-ı müteheyyicaneleriyle..(2) Ve fırkaların cemiyetlere fedaî yazmakla..(3) ve inkılâbı vûcuda getiren zevatın tahakkümatiyle..(4) Ve itaat-i askeriyeye münafi olan hürriyet-i mutlaka, efrada sirayetiyle..(5) Ve âdâb-ı dinîyeye muhalif şeyler, bazı dikkatsizlerin efrada telkinatiyle..(6) Ve itaât bozulduktan sonra,

müstebitler, mürteciler (159), dinde hassas, muhakeme-i akliyede noksan olanlar, iyilik zanniyle o bataklık zeminde tohum ekmeğe başlamasıyla..(7) Ve devletin umum siyasâtı cahil efradın elinde kalmakla ve bir milyona yakın fişek havaya atmakla.. ve dâhil ve haric müddeiler parmak vurmakla; ortalık anarşilik haline girdiğinden, bu hadisenin isti'dad-ı tabiîsi hercü û merc ve müdahale-i ecnebî iken, minindillah "İsm-i Şeriat" o esbab-ı müteaddideden çıkan ervah-ı habîse ve münteşireyi yuvalarına irca' ile, on üç asırdan sonra bir mu'cize daha gösterdi. Hem geçen inkılâb-ı azimde ordu ve ülemanın sadası ki: "Meşrutiyyet şeriata müsteniddir" diye umum ehl-i İslâmın vicdanlarını manyetizmalandırdı. O inkılâb, inkılâbların kaide-i tabiiyyesini hark ile şeriatın te'sir-i mu'cizanesini gösterdi ve daima da gösterecektir. (160)"

İşte bu sıralanan yedi hal ve davranışların da, şimdiki Türkçe ile yazılmasında bir beis görülmezse, şöylece olabilir:

1- Hürriyet'in i'lânı olan 24 Temmuz 1908'in başından 31 Mart 1325 (14 Nisan 1909) tarihine kadar geçen sekiz-dokuz ay zarfında gazetecilerin yaptıkları neşriyat, hep tahrik ve kışkırtmalı neşriyattı.

2- Cemiyet ve partilerin fırkaları, gizli-gizli cemiyetlere fedaî kaydetmeleri ile gelişen durum bunun bir hazırlığı idi.

3- Meşrutiyet inkılâbını vûcuda getiren zatların, muvaffakiyet sarhoş luğuyla, işi tahakküm ve zorbalığa dökmeleri idi.

4- Ordu ve askerliğin disiplin ve itaâtine tamamen zıt olan, mutlak bir hürriyet düşüncesi, asker neferatına kadar sirayet ettirilmesiydi.

(159) Burada Üstad'ın "mürteciler" kelimesinden muradı, eski hâli ve tek rey padişahlık sistemini arzu edenler demektir. Yoksa haşâ dindarlar kasıt değildir. A.B.

(160) Asar-ı Bediiye, S: 317

5- Dinin edeb ve ahlâkına zıt olan bazı haller, dikkatsiz bazı acemiler tarafından asker neferatına anlatılmakla, ordu ve askeri heyecanlandırıp, askerlik disiplinini sarsan duruma getirilmesiydi.

6- Ordu içinde disiplin ve itaat sarsıldıktan sonra da, din ilminde müstebid, yani kendisini en iyi bilen, âlim zanneden, lâkin hakikatte ise dinin küllî nizam ve düsturlarını kavrayamayan gericiler, her ne kadar dine ait mes'elelerde titiz ve hassas idilerse de, fakat aklî muhakemeleri dinin küllî kanunlarında noksan olan o kimseler "iyilik yapıyorum, dine hizmet ediyorum" zanniyle o bataklık zeminde fesat ve anarşiyi türetecek tohumları ekmeleriydi.

7- Bütün bu davranışlar neticesinde, bilhassa hürriyeti yanlış tatbik ve telkinden gelen netice ile, devletin her çeşit idaresi, siyaseti ve gizliliği câhil ve bilmezlerin elinde kalması sonucu; herkes kendi başına hareket ile, bir milyona yakın fişenkler havaya atılmış oldu. Aynı hadisede hem hariçteki, hem de dahildeki fesat komitelerinin müddeileri o baruta ateş atmak kabilinden parmaklamalarıda olmuştu. Ortalık anarşi ve fesat halini almasıyla, hadisenin hazırlanış proğramı mucibince, aslında bir herc ü merc olması ve ecnebî devletlerin müdahalelerine bir bahane olmaya müsait bir zemin olmuşken; Allah tarafından herkesin dilinde "Şeriat isteriz, şeriat isteriz" sloganı olmuş... Ve bu istek ve slogan ilk yukarıda sıralanan yedi sebeb ve hallerin korkunç neticesini bekleyen fesat komitelerinin habis ruhlarını yuvalarına döndürmeye mecbur eylemesiyle; Şeriatın mübarek ismi ve mu'cizekâr mahiyeti onüç asırdan sonra bir mu'cize daha göstermiştir.

BAŞKA BİR İZAH ŞEKLİ

31 Mart Vak'asıyla ilgili olarak, Bediüzzaman Hazretleri o hadiseden bir sene sonra kaleme almış olduğu "Münazarat" isimli eserinde, onun başka bir yönünü ele alarak bir ders-i ibret olsun için şöyle izah eder, der ki:

"...Faraza bazılarının altında büyük bir fenalıkları varsa da, hücum edilmemek gerektir. Zira çok fenalık vardır ki, iyilik perdesi altında kaldıkça ve perde yırtılmadıkça, ondan tegafül edildikçe; mahdud ve mahsur kaldığı gibi, sahibi de perde-i hicab ve haya altında ıslâhına çalışır. Lâkin vakta ki, perde yırtılsa, haya atılır.Hücum gösterilse fenalık fena tevessü' eder.

Ben Mart hadisesinde şuna yakın bir hal gördüm. Zira İslâmiyetin meşrutiyetperver ve hamiyetli fedaîleri cevher-i hayat makamında bildikleri ni'met-i meşrutiyeti şeriata tatbik ile, ehl-i hükûmeti adalet namazında kıbleye irşad; ve nâm-ı mukaddes-i şeriatı meşrutiyyet kuvve

292

tiyle i'lâ; Ve meşrutiyeti şeriat kuvvetiyle ibka; ve bütün seyyiat-ı sabıkayı muhalefet-i şeriat üzerine ilka etmek için bazı telkinatta ve teferruatın tatbikatında bulundular. Sonra sağını solundan farketmeyen -hâçâ- şeriatı istibdada müsait zannederek; tûtî taklidi gibi "şeriat isteriz" demekle maksat ortada anlaşılmaz oldu. Zaten plânlar serilmişti. İşte o vakit yalan olarak, hamiyet maskesini takan bazı herifler o ism-i mukaddese tecavüz ettiler. İşte cay-ı ibret bir nokta-i siyah!..(161) ”

Üstad, Otuzbir Mart hadisesinin iç yiizünü ve fezlekeli haritasını böyle çizdikten sonra;• aynı bahsin devamında onun neticesini çok dikkat çekici bir noktaya çekerek acip bir üslup ile, Arapça ibareli şu cümleler ile bitirmektedir:

ÜSTTEKİ TÜRKÇE İBARENİN BİR ŞERHİ

Yazıda Bediüzzaman Hazretleri -görüldüğü üzere- 31 Mart hadisesinin çok mühim sebeplerinden birisini de, hürriyetçi, meşrutiyetçi ve gerçek hamiyetperver zatların bir yanlış tatbiklerinin sonucuna bağlamaktadır. Hamiyetperver ve meşrutiyetçi zatlar, şeriâtı meşrutiyet kuvvetiyle ibka ettirmek, meşrutiyeti de ona dayandırarak ayakta tutmaya gayret sarfederken, yanlış bir tatbikin eseri olarak, lûzumsuz bazı telkinat ve tatbiki çok sonra icab eden teferruatın tatbikatına girişmeleriyle birlikte; sağını solundan ayıramayan bazı kimseler ise, başka bir mecrada harekete geçtiler. Bunlar adeta sanki şeriat, istibdat ve mutlakiyete müsaidmiş gibi ve Meşrutiyet, tamamen şeriata ve dine muhalif imişcesine, papağan taklidi misillü, "Şeriat isteriz!" sloganıyla, hamiyetperverlerin asıl maksad ve gayelerinin kaybettirilmesine sebep olmuşlardır. Hatta muhtelif maksat ve gayeler peşinde hareket eden bazı grubların da bir ağızdan "Şeriat isteriz" sloganını atmalarıyla; hükûmet ve İttihatçıları hizaya getirmeye çalışanların maksadları büsbütün ortadan kaybolmuş oldu. Aynı zamanda bu karışık durumdan istifade etmeye çalışanlar ise, zaten tuzaklarını, plânları mucibince serpmişlerdi.

Bu hadisenin neticesinde yalancı bazı hamiyetçi namı altındaki münafıklar, fırsatı ganimet bilerek doğrudan doğruya şeriata ve şeriat isteyenlere hücuma giriştiler. İşte acib ve garib, tarihin yüz karası, ibret verici bir siyah nokta!.. Ve anlaşılmaz, açılmaz kör bir düğüm!..

(162) Asar-ı Bediiye S:441

293

- ARAPÇA İBARE

Bediüzzaman Hazretleri bu izahlarının sonundaki üstte iki satırlık Arapça ibaresinde ise şöyle diyor:

"İşte o siyah nokta, o kör düğüm sebebiyle ehl-i hamiyet ve himmeti bilmecburiye yerlerine oturmaya mecbur eyledi. Hiç bir harekete de çareleri kalmadı. Çeşitli garaz ve maksadların vızıltıları da, hürriyet musikasının sesini müşevveş edip boğdu. İşte o zaman meşrutiyetperverlik ve hamiyetkârlık, sadece yalancı, münafık az bazı kimselerde, yalnız isimden ibaret kaldı. Asıl Meşrutiyeti getiren, hürriyet için mücadele vermiş olan hamiyetkâr fedaî zatlar, Meşrutiyet'ten bilmecburiye -ayrılmış gibi göründüler- ve hakezâ...

Bediüzzaman bu ahirki Arapça parağrafı ile, tarihi çok mühim hadiselere bakıyorsa da, makam tafsilat yeri olmadığnndan okuyucunun zekavetine bırakıyoruz.

BAŞKA BİR İZAH

Bundan başka, aynı senede telif etmiş olduğu "Hutbe-i Şamiye" eserinin zeylinde Arapça olarak, 31 Mart ve 11 Nisan Vak'asının başka bir yönünün haritasını şöyle çizmektedir:

(Arapçasını yazmadan tercümesini veriyoruz)

"Sual: Nefısperest ehl-i garazın dillerine dolayarak, onunla durmadan vızıltı yaptıkları 31 Mart Hadisesi hakkında siz ne dersiniz?

Cevab: Evvelen, eğer 11 Nisan (162) saikası hakkında soruyor isen, onu ben Divan-ı Harb-i Örfı'deki müdafaatımda şerh etmişim

Saniyen: Bütün kuvvetimle derim ki: O hadisede muhaliflerle muvafıklar kendi hatalarını, o işte hiç medhalı olmayan sâkit ve mütevekkil yerinde oturan bazı masumların üstüne atmalarından ibaret olmuştur.

İşte ey kendilerini o hadiseden tebrie etmeye çalışan mağrurlar!? Siz kendi kusur ve hatalarınızı başkalarının üstüne attınız. Sizin misaliniz, şöyle bazı müfsit insanlara benzer ki, onlar yeryüzünde iki grup halinde birbirleriyle mukatele ve fesat çıkarmakla meşgul oldukları bir hengâmda, bunların arasına bazı temiz kalbli salih insanlar girerler ki onların arasını bulsun, fesat ve kötülüklerini def' etsin. Hem onları iyi hale ve salâha davet etsin. İşte bu arabulucu zatlar, bunların arasına girdiklerinde onlara bazı mukaddes şeyleri hatırlatmak isterler. Ta ki onunla belki bunların müthiş desiselerini izale etsin. Cenab-ı Hak da bu iyi niyetli aracı zatla

(162) 11 Nisan saikası, Hareket ordusunun İstanbulu kuşattığı gün ve isyanı bastırmasıyla birlikte yapılan zulüm ve tecziyeler demektir. A.B.

rı o mukaddesatın bereketiyle muvaffak eder. Müfsitlerin fesatlarını yüzden bire inmeye sebep olurlar. Fakat tam böyle bir sırada birbirleriyle boğuşan ve fesat çıkaran her iki grub müfsitlerin; kötülük ve fesatları ortada görünmeğe başlamasıyla; hemen bu defa başka bir oyun tezgâhlamaya koyulurlar. Kendilerini halk nazarında o dehşetli hatadan kurtarmak için, her iki taraf birbirlerine karşı müdahane ve yaltaklanmaya başlayıp, yekdiğerlerinin enaniyetlerine rüşvet vermek suretiyle; aralarına ıslâh ve irşadları için girmiş o masum insanlara fesat oklarını çevirerek hücum etmeye başlarlr.Ortaya çıkmış bütün günah ve kötülüklerini de bu masumların üstüne atarlar.

Evet aynen bu misal gibi; her ne kadar 31 Mart hadisesinde ıslâhcı, ara bulucu, nasihatçı zatlardan ba'zıları da, ister istemez ba'zı hücumlarda bulunmuştur; O da müdakkik ve akibetbîn nazarlarıyla, şimdi bir zakkum ağacı halini almış olan o zamanki o hadise çekirdeğinde onu keşfedip gördükleri içindir. Demek ıslâhcı zatların o hûcumu sırf Allah rızası için bir cihad idi. Herhangi bir kötülük niyetleri yoktu. (163)

Bediüzzamanın bu ahirki izah tarzına dikkat edilirse 31 Mart Vak'asının, aslında İttihad ve Terakki Cemiyeti içinde veya ondan ayrılan grubların siyaset ve idare için birbirleriyle boğuşarak o yolda her

türlü fesadı çıkarmayı meşru' gören grupların planlayıp ihdas ettikleri bir oyunları olduğu anlaşılmaktadır. Lâkin onların o menhus oyunları umum memleketi alâkadar ettiği için, saf kalbli, iyi niyetli bazı zatlar, bu durumun ıslâhı için onlara şeriatın

mukaddesatını hatırlatmak suretiyle, fesadın önünü almak istediler ve arabuluculuk için aralarına girdiler. Lâkin o mağrur, aynı zamanda şeytan gibi dessas insanlar, bir anda birbirleriyle barışarak, hadisenin akibetini bazı ma'sum insanların başına patlatdırdılar. Yani bütûn suçları, hataları o masum insanlara yükleterek cezaya çarptırdılar. Karşılıklı olarak da birbirlerini tebrie etmeye koyuldular. Hakikaten tarihin unutulmaz yüz karası bir siyah noktası!..

HATIRALI BİR İZAH

Yine bu münasebetle Bediüzzaman Hazretleri Mektubattan "Hücumat-ı Sitte" risalesinde 31 Mart hadisesinden şöyle bahsetmektedir:

"...Eskide 31 Mart hadisesinde çendan onu da (Yani kendisini de) karıştırdılar Bazı dostlarını da ezdiler. Fakat sonra tebeyyûn etti ki: mes'ele başkaları tarafından çıkmış. Onun dostları onun yüzünden değil, onun düşmanları yüzünden belâ gördüler. Hem o zaman çok dostlarını da kurtardı...(164)"

(163) Saykal-u İslam, Bediüzzaman Said-i Nursi, S: 26

(164) Mektubat, Said-i Nursi, S: 429

Bu ifadeden de fehmediliyor ki: Bediüzzaman Hazretlerini ezmek için kast-ı mahsusla onun düşmanı olan İttihatçılardan mason kısmı onun ismini de ona karıştırdılar. Fakat az sonra hakikat meydana çıktı ki, Bediüzzamanın ne uzaktan ne de yakından 31 Mart olayıyla hiçbir ilgisi yoktur. Bundan dolayı da kayıtsız ve şartsız olarak mahkemede berat ettiği gibi, yaptığı müdafaalarla da bir çok dostlarını kurtarmıştır...

TARAFSIZ TARİHÇİLERİN ANLATTIKLARI

Şimdi de 31 Mart Hadisesinin diğer yönlerini anlatan tarafsız birkaç tarihçiyi dinleyelim:

1-Sultan Abdülhamid hatıra defterinde, zamanın padişahı olarak, 31 Mart Vak'asını şöyle değerlendirmektedir:

"31 Mart'ın gerekçesini "İttihad ve Terakki Cemiyeti" ile bu cemiyete dayanan hükûmetin tecrübesizliği ve tedbirsizliği hazırladı. Başta Kâmil Paşazade Said Paşa ile İsmail Kemal Bey oldukları halde, bir takım İttihad- Terakki muhalifleri bu durumdan yararlandılar. Basın, bilmiyerek ve tehlikeyi hissetmiyerek ateşi körüklüyordu. Nisanın birinci günü yayınlanan gazeteler genellikle ayaklananların şakşakcısı olmuş ve Murat Beyin Mizan'ı çok ileri giderek subaylarını öldüren erlere gazîlik dağıtmıştı.(165)”

Sultan Abdülhamid, hatıralarında şunları da anlatır:

"31 Mart olayları ile benim kesinlikle ilişkim yoktur. Hatta kendiliğinden gelmiş bu fırsattan yararlanmaya bile tenezzül etmedim. Eğer olaylara girmek isteseydim ve yararlanmayı düşünseydim, bugün Beylerbeyinde (x) değil, Yıldız Sarayı'nda bulunurdum. (166)”

2- Ahmed Bedevî Kuran "İnkılab Tarihimiz ve Jön Türkler" adlı eserinde; 31 Mart Vak'ası içinde olduğu ve o hadise kendisine de bulaştığı halde, hadiseyi şöyle izah etmektedir:

"31 Mart hadisesinin iç yüzü henüz tamamen aydınlanmamıştır. Bu faciayı "İttihad ve Terakki" liderlerinin takip ettiği siyasetin bir aksülameli olarak telâkkî edenler çoktur. Her ne olursa olsun, şurası muhakkaktır ki; hükûmetin idaresizliği ve hürriyeti kendi görüşüne göre tahdide kalkışması bu hadisenin vücuda gelmesinde mühim te'siri olmuştur. İsyan, Hürriyet ve Meşrutiyetin bekçileri (Nigehban-ı Meşrutiyet) olarak Rumeliden getirilen avcı taburlarından çıkmıştır...(167)”

(165) Sultan Abdülhamid'in hatıra defteri, S: 112

(*) Merhum Sultan Abdülhamid, 1 Şubat 1918 tarihinde Beylerbeyi Sarayı'nda Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Allah rahmet eylesin.

(166) Sultan Abdülhamid'in Hatıra Defteri S: 107

(167) İnkılab 'Tarihimiz ve Jön Tûrkler, A. Bedevî Kuran, S: 276

3- "Hilâfet Nasıl Yıkıldı" kitabında, Sultan Abdûlhamid'in 31 Mart Vak'ası sıralarında, Tevfik Paşa'yı sadrazam tayin ettiğini, ta ki, mevcud anayasayı ilga edip yerine şer'î hükümleri vaz' etsin diye, onu vazifelendirdiğini, Hareket Ordusu'nun Selanik'ten gelip, İstanbul'u kuşatmasının esas hedefi bu tedbire karşı olduğunu kaydeder. (168)"

4- Tarihçi Ahmet Refik Bey, 31 Mart hadisesinin İttihad ve Terakkicileri düşürmek için bu cemiyete muhalif olanlar tarafından tertip edildiğini söylemektedir. (169)”

5- Eski Şeyh-ül İslâmlardan Cemaleddin Efendioğlu ise: "O hadisenin, İttihad ve Terakki tarafından tertip edildiğini" ifade etmektedir. (170)”

6- İsmail Hamî Danişmend ise, bu vak'a hakkında şunları kaydeder: "İttihad ve Terakki komitesinin İstanbul'da tertip etmiş olduğu siyasî cinayetlerin şehirde bir tedhiş < havası hasıl etmesi, hususan İsmail Mahir Paşa'nın yolda öldürülmesi, "Serbesti" gazetesinin İttihad ve Terakki Cemiyeti'ni şiddetli tenkid eden baş muharriri Hasan Fehmi Bey'in köprü üzerinde vurulması ve buna rağmen katilin yakalanmamasın, ve alay zâbitlerinin ordudan çıkarılmasına karar verilmesi ve ordudan çıkarılmaları, devlet dairelerinde yapılan tensikat üzerine çok me'murun açıkta kalması garb menbalarında bile tenkid edilmişti.

Buna göre, 31 Mart hadisesi, halkın ruhî temayül ve maneviyatına karşı İttihad ve Terakki komitesinin lüzumsuz bir laubalilik ile hareket etmesi, İttihat ve Terakki müessisleriyle kumandanlarının halk arasında şayi' olan masonluğu, Bosna-Hersek ve Bulgaristan felâketleri gibi buhran sebebiyle, halk arasında bütün bu vilâyetlerin İttihad ve Terakki Cemiyeti tarafından satıldığına dair şayialar çıkması; ve Paris'te Jön Türklerle bir müddet çalıştıktan sonra İstanbul'a gelip Şûra-yı Devlet âzâsı olan Muverrih (tarihçi) Murat Bey'in o sırada "Mizan" gazetesini tekrar neşre başlatarak, İttihad ve

Terakki'ye karşı çok şiddetli hücumlarda bulunması ve İngiliz entelijans servisinin ve İttihad ve Terakki'nin Sultan Abdülhamid'i tahttan indirmek için bahaneler araması gibi, çeşitli sebeplerin te'siri altında meydana gelmiştir. (171) " diyor.

7- Târihçi Yazar Münir Süleyman Çapanoğlu ise, özellikle Bediüzzaman ile ilgili olarak şunları kaydeder:

"...O zat (Üstad Bediüzzaman) o hadiselerde daima yatıştırıcı rol oynamıştır. Ben bunu "Sosyalist Hilmî" isimli eserimde yazmıştım. 31 Martı

(168) Hilafet Nasıl Yıkıldı, Abdülkadim Zallum S: 381

(169) Hatırat-ı Siyasiye, A. Refik, S: 16

(170) Abdülhamid-i Sani ve Devr-i Saltanatı, Şeyhül İslâm Cemâleddîn S: 111

(171) Osmanlı Tarihi Kronolojisi, İsmail Hami Danişmend, C. 2, 5.

destekleyen, kuran, hazırlayan İttihad ve Terakki cemiyetidir. Ben o hadiselere yetişmiş bir insan sıfatıyla, o günleri görmüş ve yaşamış bir kişi olarak, millet ve tarih huzurunda söylüyorum: O zat isyanları daima bastıran, kavgaları yatıştıran, dargınları barıştıran, memleketçi ve vatansever bir insandı. Onun hakkındaki bu şekilde söylenen sözler ve yazılan yazılar pek ihticaca salih değildir. (Yani delil ve hüccet tarafları yoktur. (172) "

8- Doç.Dr.(*) Sina Afşin "31 Mart Olayı" adlı eserinde şunları söylemektedir:

"31 Mart hadisesi aslında İttihad-Terakki partisinin baskı, zulüm ve siyasî cinayetlerine karşı muhalefetin çeşitli hissiyatlı grub ve şahısların ayaklanmasından ibarettir"

Sina Afşin aynı eserinde Bediüzzaman hakkında da şunları kaydeder:

"Bediüzzaman da, asakire; Ululemre (yani subaylara) itaatın farz olduğunu hatırlatıyordu. Bediüzzaman'ın diğer yazısında "cem'iyyetlere ihtar-ı mühim" cemiyet ve fırkaların çeşitli zararlarını saydıktan sonra, siyasete karışan kuruluşların ya birleşmesini, ya da toptan ortadan kaldırılmasını öne sürüyordu. (173) "

Yine Sina Bey, aynı eserinde Bediüzzaman'ın o sıra neşrettiği yazıları hakkında da şöyle der:

"...Bundan sonraki iki yazısı imzasız, üçüncüsü Said-i Kürdî'nin imzasını taşıyordu. Amma ikinci yazı, yedinci gün Mizanda çıktığı için, onun da Said-i Kürdî tarafından yazıldığını biliyoruz. (174) ”

Yine Sina Bey, aynı eserinin 253'ncü sahifesinde "Bediüzzamanın Divan-ı Harb-i Örfi mahkemesinden beraat ettiğini ve bu vesileyle onun 31 Mart hadisesinde hep yatıştırıcı rol oynadığını” yazmaktadır.

9- Araştırmacı yazar Ahmet Nezih Galitekin ise: "31 Mart olayı hakkında birçok kitaplar, sayısız makale yazılmakla beraber, hala karanlıktadır. Sebep olarak, birçok şey ileri sürülüyor. Araştırmalar, Üstad Bediüzzamanın teşhis ettiği sebeblerini doğruluyor.” (Şifahen ve mektupla bizzat bana söylemiştir.)

(172) Nurs Yolu. N.Şahiner S: 129

(*) Şimdi Prof. Dr.

(174) 31 Mart Olayı S: 129

(175) 31 Mart olayı, S:158

31 MART VAK'ASI NASIL BAŞLADI

Yukarıda gerek Bediüzzaman'dan, gerekse diğer tarihçilerden nakledilerek sıralanan bütün o sebep ve hallerin verdiği reaksiyon neticesinde, gele gele, Rumi 31 Mart 1325 salı günü (13 Nisan 1909) Meşrutiyet muhafızları olan avcı taburlarının kendi zabitlerini kışlalara kapattıktan sonra, gece yarısına doğru Sultan Ahmed ve Ayasofya camileri meydanında kalabalık bir insan yığını toplattırmaya başlarlar. Bilâhare de o zamanki, meclis binasına doğru yürüyerek meclisi kuşatırlar. Zamanın sadrazamı Hüseyin Hilmi Paşa ile Meclis-i Meb'usan Reisi Ahmet Rıza Bey'in istifalarını ve Ittihadçıların nefyini ve alay zabitlerinin vazifeye iadelerini istemişlerdir. Bu arada Adliye Nazırı Nazım Paşa, Ahmet Rıza Bey zannedilerek öldürüldüğü gibi, Lazkiye meb'usu Emir Şekib Arslan da, muharrir Hüseyin Cahit sanılarak vurulur.

Bu isyan ve ayaklanmaya; 31 Mart hadisesinin tekevvününe sebep olan davranış ve hallerin her sınıf insana verdiği umumi bir reaksiyon neticesinde, askerden, zabitten, ulemadan, halktan her çeşidi katılmışlardır. Bu isyan ve kargaşa 31 Mart 1325'den başlayıp, ta 11 Nisan 1325 gününe kadar (24 Nisan 1909) devam etmiştir. Bu kargaşa esnasında daha evvel Yıldız Sarayı'nı topa tutmak hevesinde bulunan Asar-i Tevfik Süvari Reisi Ali Kabulî Bey, onun kendi bahriyelileri tarafından Yıldız Sarayına yakın bir yere götürülerek orada öldürüldü. Bu arada "Tanin" ve "Şûra-yı Ummet" gibi gazetelerin idarehaneleri de tahrib edilmişti. Onbir gün devam eden bu kargaşa ve anarşi, nihayet Selanik'ten hareket edip gelen, Hareket Ordusu ve başında bulunan Mahmut Şevket Paşa İstanbul'u kuşatarak duruma hâkim olmasıyla son bulmuştur.

31 Mart hadisesinin isyanını bastırmaya gelen Hareket Ordusu'na karşı direnen isyancı kuvvetler ile, ordu arasında çıkan çatışmalarda ne kadar insanın öldüğü veya yaralandığı hakkında maalesef bir bilgimiz yoktur. Amma Hareket Ordusu'nun herhalde kısa bir zaman içinde şehre hâkim olduğu ve isyanı bastırdığı kesindir.

31 MART GÜNÜNDE BEDİÜZZAMAN

Bediüzzaman Hazretleri, 31 Mart gününde müşahede ettiği çok acı manzara üzerine "Makri" köyü (Bakırköyü) tarafına çekildiği hakkında, bilâhare Divan-ı Harb Mahkemesinde şöyle der:

"Martın 31'inci gününde dehşetli hareketi iki-üç dakika uzaktan temaşa ettim. Müteaddit metalibi (istekleri) işittim. Fakat elvan-ı seb'a (yedi renk) sür'atle çevrilse, yalnız beyaz göründüğü gibi, sair fesadatı binden bire indiren ve avamı anarşilikten kurtaran ve efrad elinde kalan

umum siyasatı mu'cize gibi muhafaza eden lafz-ı "Şeriat" yalnız göründü. Anladım ki; iş fena, itaat muhtell, nasihat te'sirsizdir. Yoksa her vakit gibi yine o ateşin itfasına teşebbüs edecektim. Fakat avam çok, bizim Kürdler gâfil ve safdil... Ben de bir şöhret-i kazibe ile görünüyordum. Üç dakikadan

sonra çekildim. Makri köyüne gittim. Ta beni tanıyanlar karışmasınlar. Rast gelenlere de karışmamak tavsiye ettim. Eğer zerre miktar dahlim olsaydı; zaten elbisem beni i'lân ediyor, Şöhret de beni büyük gösteriyor. Bu işte pek büyük görünecektim. Belki Ayastafanos'a kadar tek başıma olsun mukabele ederek ispat-ı vücud edecektim. Merdane ölecektim. O vakit dahiim bedihî olacaktı, tahkike lüzum kalmazdı.

İkinci günde ukde-i hayatımız olan itaat-ı askeriyeden sual ettim. Dediler ki; Askerin zâbitleri asker kıyafetine girmiş, itaat çok bozulmamıştır: Tekrar sual ettim: "Kaç zabit vurulmuş?" Beni aldattılar, dediler: Yalnız dört tane, onlar da müstebit imişler. Hem de Şeriatın âdâbı ve hududu icra olunacak. Ben de gazetelere baktım, onlar da o kıyamı meşru' gibi tasvir ediyorlardı. Ben de bir cihetten sevindim. Zira en mukaddes maksadım, şeriatın ahkâmını tamamen icra ve tatbiktir. Fakat itaat-ı askeriyeye halel geldiğinden, nihayet derecede me'yus ve müteessir oldum ve umum gazeteler (*) ile askere hitaben neşrettim ki:

"Ey Askerler! Zabitleriniz bir günah ile nefsine zulmediyorsa, siz o itaâtsizlikle otuz milyon Osmanlı ve üçyüz milyon nüfus-u İslâmiyenin birer birer haklarına da zulmediyorsunuz. Zira umum İslâm ve Osmanlıların haysiyet ve saadet ve bayrak-ı tevhidi, sizin itaatınızla kaimdir. Hem de şeriât istiyorsunuz, fakat itaatsizlikle şeriata şiddetli muhalefet ediyorsunuz.

Ben onların hareketini ve şecaatlarını okşadım. Zira efkâr-ı umumiyenin yalancı tercümanı olan cerideler nazarımıza hareketlerini meşru' göstermişler. Ben de takdir ile beraber nasihati bir derece te'sir ettirdim. İsyanı bir derece bastırdım. Yoksa böyle âsân olmazdı. Ben ki bilfül tımarhaneyi ziyaret etmiş bir adamım. Böyle işler nemelâzım, âkıller dûşünsün demediğimden cinayet ettim. (175)"

İşte Bediüzzaman Hazretlerinin Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemesindeki müdafaasının bu bölümünden anlaşılmaktadır ki: 31 Mart hareketinin üçüncü gününde, umum gazetelerde, isyan etmiş askerlere hitab eden nutkunu neşrettirmiştir. Ayrıca da isyanın dördüncü günü olan 3 Nisan 1325 (16 Nisan 1909) Cuma günü ulema ile birlikte Harbiye Nezaretine giderek

(*) 4 ve 5 Nisan 1325 te Üstadın Serbestî, Mizan ve Volkan gazetelerinde askerlere hitap eden makaleleri tesbit edilmiştir. A.B.

(175) Asar-ı Bediiye, S: 309

aynı yazılarını nutuk suretiyle bizzat askerlere hitab etmiştir. Bu nutkun iradından iki-üç gün sonra da, isyan etmiş sekiz tabur askerin isyandan vazgeçerek teslim olmalarını sağlamıştır.

Sekiz tabur askeri itaate getiren ve sair fesatların önünü alan Bediüzzaman Said-i Kürdî 'nin Serbestî, Mizan ve Volkan gazetelerinde birkaç gün üst üste neşredilen " Kahraman Askerlerimize, Asker Kardeşlerime, Umum Zabitlerimize, Asakire Hitab ve Ey asakir-i müvahhidin," başlıklı makalelerinden sadece ikisinin tam metni şöyledir:

KAHRAMAN ASKERLERİMİZE

Ey şanlı asakir-i muvahhidin! ve ey bu millet-i mazlumeyi ve mukaddes islâmiyeti iki defa büyük vartadan tahlis eden muhteşem kahramanlar!

Cemal ve kemaliniz intizam ve inzibattır. Bunu da hakkıyla en müşevveş zamanda gösterdiniz.. Ve hayatınız, kuvvetiniz itaattir. Bu meziyet-i mukaddeseyi en ufak âmirinize karşı bile irae ediniz!.. Otuz milyon Osmanlı, üçyüz milyon İslâmın namusu artık sizin itaatinize bağlıdır. Sancak-ı tevhid-i İlâhî sizin yed-i şecaatınızdadır. Sizin o mübarek elinizin kuvveti de itaattir. Sizin zabitleriniz müşfik pederlerinizdir: Kur'an, hadis ve hikmet ve tecrübe ile sabittir ki: Haklı amire itaat farzdır.

Malûmunuzdur ki; otuz üç milyon nüfûs yüz sene zarfında böyle iki inkılâbı yapmadı. Sizin o itaatten neş'et eden hakiki kuvvetiniz umum millet-i İslâmiyeyi medyun-u şükran etti. Bu şerefi hakkıyla te'yid etmek zabitlerinize itaatladır. İslâmiyetin namusu da o itaattedir Biliyorum ki; mûşfik pederleriniz olan zabitlerinizi mes'ul etmemek için işe karışdırmadınız. Şimdi ise zabitlerinizin âğuş-u şefkatlerine atılınız. Şeriat-ı garra böyle emrediyor. Zira zabitler, ululemirdirler. Vatan, millet menfaatında, hususan nizam-ı askeriyede ululemre itaat farzdır. Şeriat-ı Muhammediyenin (A.S.M.) muhafazası da itaatladır. (176) ”

ASAKİRE HİTAP

Ey Âsakir-i Muvahhidin! Fahr-ı âlemin (A.S.M.) fermanını size tebliğ ediyorum ki: Şeriat dairesinde ululemre itaat farzdır. Ulul-emriniz zabitlerinizdir. Askerlik ocağı cesim ve muntazam bir fabrikaya benzer. Çarkların biri intizam ve itaatte serkeşlik etmekle, bütün fabrika herc ü merc olur. Sizin o muntazam ve kuvvetli fabrika-i askeriyeniz otuz milyon Os

(176) Asar-ı Bediiye, S: 395

manlı ve üçyüz milyon nüfus-u İslâmiyenin nokta-i istinadı ve ma'den-i istimdadıdır. Siz iki müthiş istibdadı kansız ve def'aten öldürmekle, harikul'ade olduğundan, Şeriat-ı ğarranın iki mu'cize-i ğarrasını izhar ettiğinizden, zaif-ül akideye, hamiyet-i İslâmiyenin kuvveti ve şeriatın kudsiyetini iki burhan ile izhar eylediniz. Bu iki inkılâbın bahasına binler şehid verseydik, ucuz sayacakdık. Lâkin itaatınızdan, binden bir cüz'ü de feda olunsa, bize pek çok pahalı düşer. Zira itaatiniz ukde-i hayatiye ve hararet-i gariziye gibi tenakusu, mevti intac eder. Tarih-i âlem serapa şehadet ediyorki; asker neferatının siyasete müdahaleleri, devletçe, milletçe müthiş zararları intac etmiştir. Elbette hamiyet-i İslâmiyeniz böyle sizin uhdenizde olan hayat-ı İslâmiyeye zarar verecek noktalardan men' edecektir. Siyaseti

düşünenler, sizin kuvve-i müfekkireniz hükmünde olan zabitleriniz ve ululemirlerinizdir. Bazan zarar zannettiğiniz şey, siyaseten büyük zararı def' ettiği için, ayn-ı maslahat olduğundan, zabitleriniz tecrübeleri hasebiyle görüyor ve size emir veriyor. Sizde de tereddüt caiz değildir. Ef'al-i hususiye-i nâmeşru'a, san'attaki meharet ve hazakatına münafi değildir ve san'atını menfur etmez. Nasıl ki, bir tabib-i hâzık ve bir mühendis-i mahir, nâmeşru' hareketi için, onların tıbb ve hendeselerinden mani-i istifade olamaz. Kezalik fenn-i harbte tecrübeli ve o san'atta mâhir ve hamiyet-i İslâmiye ile münevver-ül fikir zabitlerinizin cüz'î nâmeşru' harekâtı için itaate halel vermeyiniz. Zira fenn-i harb, mühim bir san'attır. Hem de sizin kıyamınız, şeriat-ı ğarra yed-i beyza-i Musa (A.S.) gibi sebeb-i tefrika ve teşettüt-ü efkâr olan cemiyetleri bel' etti. Sahirleri de secdeye mecbur eyledi. Harekâtınız bu inkılâbta ilaç gibi idi ki, fazla olsa zehire münkalib olur. Ve hayat-ı İslâmiyeyi fena bir hastalığa hedef eder. Hem de himmetiniz ile bizdeki istibdat şimdilik mahvoldu. Lâkin terakkileri için Avrupa'nın istibdad-ı manevisi altındayız. Nihayet derecede ihtiyat ve i'tidal lâzımdır.

Yaşasın Şeriat-ı Ğarra

Yaşasın Askerler! (177)

BEDİÜZZAMANIN TUTUKLANMASI, TAHLİYESİ VE BERAETİ

Son derece dikkat çekici ve hayret verici bir husustur ki: Bediüzzaman Hazretleri 31 Mart arefesinde ve sonrasındaki, son derece kıymetdar hizmetleri meydanda iken ve 31 Mart, meş'um hareketinin patlamasında, onun ne yakından, ne uzaktan hiç bir dahli, hiç bir ilgisi yokken, tam tersine onun nasihatleri ve mevizalarıyla o fitne ateşinin yüzden ona düşmesine vasıta

(177) Asar-ı Bedİİye, S: 396

olmuşken, İttihad ve Terakki'deki onun hasm-ı canı olmuş mason ve dinsiz ve farmason kimselerin oyunlarıyla (178) onu ezmek ve vücudunu ortadan kaldırmak için, Hareket ordusu kumandanı Mahmut Şevket Paşa nezdinde iftira ve yalanlarla girişimde bulundular. Tabii Bediüzzamanı da suçlu sanılan kimselerin arasına aldılar ve Divan-ı Harb'te idam talebiyle yargıladılar. Ama planları tutmadı. Bediüzzaman suçsuz görüldü ve beraet etti.

Evet, Bediüzzamanın tevkif edilip nazarete alnması ve isticvab hadisesi hakkındaki bilgi için Divan-ı Harp dosyalarına ulaşamadığımızdan - tek kaynak "Ceride-i Sofiye" gazetesidir. Bu gazetenin 18 Nisan 1325 Rumî, 1 Mayıs 1909 Miladî Cumartesi tarih ve 6. sayısında şu haber geçmektedir: "Bediüzzaman-ı Kürdî" ittihad-i Muhammedi cemiyeti azasından bulunan "Kürd Hoca" denmekle maruf Bediüzzaman Said, dün (*) İzmitte tevkif edilerek şimendiferle Dersaadete gönderilmiş ve Daire-i harbiyeye i'zam (yönlendirme) kılınmıştır."

Ayrıca, Bediüzzmanın duruşma günleri ve tahliye günleri hakkında ise "Tanin" gazetesi, 1011 Mayıs 1325 (23-24 Mayıs 1909) tarihli nüshaları ve 260 ve 261 ' inci sayılarında şu malûmatı vermektedir:

A- 23 Mayıs 1909 pazar günkü nüshasında:

"Bediüzzaman Said-i Kürdi'nin evrakı hey'et-i tahkikiyeden (alt komisyon) Divan-ı Harb'e verilmiştir."

B- 24 Mayıs 1909 pazartesi günü nüshasında ise:

"Bediüzzaman Said-i Kürdi mukaddemen (başlangıçta) vaki' olan ihbaratın sanîâdan (uydurmadan) ibaret olduğu ve bilâkis mûma-ileyhin (kendisinin) te'sis-i Meşrutiyette hidemat-ı ber-güzidesi (üstün ve seçkin hizmetleri) sebk eylediği (geçdiği) tahakkuk eylemekle, tahliye edilmiştir" demektedir.

"Tanin" Gazetesi, İttihad ve Terakki cemiyetinin Avrupaî ve lâik fikrini savunan grubun nâşir-i efkârı durumunda olduğu gibi, onun baş muharriri Hüseyin Cahid'de bu fikrin lideri, müdafii ve mürevvicidir. Dolayısıyla dinin inkişaf ve hareketlerine karşı bir kişidir.

Nitekim Hüseyin Cahid, Türkiye cumhuriyeti döneminde "Yalçın" soyadını alarak "Hüseyin Cahid Yalçın" olmuş ve kafasındaki Avrupavî fikir dokusunu daha iyi bir zeminde örmeye devam etmiştir.

(178) Bkz.Asar-ı Bedİİye S: 324

(*)Hadiseyi Hazret-i Üstadda “Yirmisekizinci Lema” da şöyle kaydeder:

“ ” fıkrarasına “ ”zammıyla 1325 eder...

İşte o tarihte 31 Mart hadisesi münasebetiyle, İstanbuldan kaçarak muvakkat bir zaman mücahede-i maneviyeyi bırakmak niyetiyle “Hareket Ordusu”’ndan firar edip İzmit’geldiği tarihe tevafuk ediyor.(Os.Lemalar sh.647)

Hadiseyi birde “Rıfat Yüce” Kocaeli Tarihi ve Rehberi” adlı kitabı, 1945 baskılı, sh.225 tede doğrulamaktadır.

305

Tanin gazetesini 1926 yılına kadar devam ettirip, daha sonra Ulus gazetesi baş muharrirliğini üstlenen Hüseyin Cahid Yalçın, aynı fikir etrafında yazılar yazmıştır. Hatta 1 Aralık 1954'de 80 yaşında iken, bir yazısından dolayı tutuklanmış, Fakat 17 Mart 1955'te Celal Bayar onu afv ederek serbest bırakmıştır. Nihayet Hüseyin Cahit Yalçın, 17 Ekim 1957'de seksen üç yaşında iken vefat etmiştir. Allah kusurlarını afv etsin.

İşte böyle bir insan ve o zaman öyle bir gazete (Tanin gazetesi), o hay u hûy içinde ve her gün birkaç kişinin i'dam olduğu günlerde, insaf ve hakperestliği ifadeden geri kalmamış, onun gazetesi Bediüzzaman'ı layık olduğu şekilde sena ederek masumiyeti hakkındaki haberi yaymıştır.

Cereide-i sefiye ve Tanin gazetesinin bu haberlerine göre, Bediüzzaman Hazretleri 31 Mart olayında sadece 23 gün hapis ve nezaratte kalmış oluyor. Çünki, 31 Mart hadisesi, Miladi 13 Nisan'da başlamış, onbir gün isyan hareketleri devam etmiş, onbirinci gününde, yani 24 Nisan'da Hareket Ordusu müdahale etmiş ve bastırmıştır.Bediüzzaman ise ,Ceride-i sofiye'nin haberine göre, 30 Nisan 1909 Cuma günü tutuklanmış.. ve Tanin gazetesinin haberine göre, 23 Mayıs 1909, pazar günü baraetederek serbest bırakılmıştır.

Bundan sonraki durum, Bediüzzamanın Divan-ı Harb mahkemelerindeki müdafaalarından anlaşıldığı vechile,(180) tahliye olduğu tarihten bir gün sonra, yani 25 Mayıs 1909 salı günü Divan-ı Harb-i Örfi 1 nolu mahkemesinde yaptığı müdafaalarından sonra da beraat etmiştir.

Buna göre, 31 Mart vak'asının Bediüzzaman'la ilg'ili genel bir durumu şöyle tasvir edilebilir:

1909 senesi nisanı sonunda isyanın bastırılmasıyla başlayan yakalamalar, tevkifler ve sonra da İstanbul'da üç yerde kurulan Divan-ı Harb mahkemelerince yapılan muhakemeler, idamlar ve tecziyeler sürerken, Bediüzzaman Hazretleri kısa bir zaman zarfında beraat almış, işine gitmiştir.(180)

BEDİÜZZAMAN'IN MÜDAFAALARI

Bediüzzaman Said-i Kürdî ismiyle o zamanlar sît ve şöhreti afakı kaplamış olan Said-i Nursi Hazretlerinin 31 Mart Divan-ı Harb-i Örfi mahkemesinde yaptığı müdafaalarına; ve Hilafet-i İslamiye ve Osmanlılığın, hatta dinin ve mukaddesatın yok edilmesini planlayarak bataklık bir zeminde tuzaklarını kuran gizli münafıkların plân ve desiselerini tek tek meydana koyan merdane, kahramanane ifşaatına geçmeden önce, aynı hadisede ko

(180) Asar-i Bediiye sh. 302

(181) Osmanlıca Lem'alar, S: 874'te kendisinin 1325-1909'da Divan-ı Harb-i Örfı mahkemesinden beraat aldığını yazmaktadır.

306

307

308

yulduğu nezarethane ve hapishanenin durumu hakkında, mahkeme huzurunda söylediği söz ve beyanlarına atf-ı nazar etmek isteriz. Şöyle diyordu:

"Sizin işkenceli hapishanenin hali; Zaman müthiş, mekan müvahhiş, mahbusîn mütevahhiş, cerideler mürcif, zâbitler şematatlı, efkâr müşevveş, kalbler hazin, vicdanlar müteessir ve me'yus.. Bidayet-i halde zabitler şematatlı, nöbetçiler müz'iç olmakla beraber; vicdanım beni ta'zib etmediği için, o hal bana eğlence gibiydi.. Ve musibetlerin tenevvu'u, musikînin tenevvü-ü nağamatı gibi bana gelirdi. Hem geçen sene(181) Tımarhanede tahsil ettiğim dersi, şimdi bu mektepte itmam ettim. Musibet zamanının uzunluğundan uzun dersler gördûm. Dünyanın ruhanî lezzeti olan hüzn-ü ma'sumane ve mazlumaneden "zaife şefkat, ğadre şiddeti nefret"i istifade eyledim.

Ümidim kavîdir ki: Çok masumların kalblerinden hararet-i hüzün ile tebahhur eden ay, vay ve ahlar, rahmetli bir bulut teşkil edecektir.(182)”

Hapishane durumunu ve kendisinin orada vicdanen müsterih bir halde, insanlık aleminin acib zulümkârane manzaralarını ibretlerle seyrettiğini bildiren bu sözleri, Divan-ı Harb mahkemesine karşı söylenen sözlerdir. Hapishane vaz'iyyetini anlatmakla beraber, yapılan zulüm ve gaddarlıkları pervasızca gözler önüne sergilemektedir.

Bu cümlelerden bazılarının şimdiki Türkçe ile karşılığı şöyle olur:

"Zaman itibariyle 31 Mart vak'asının ardından, Hareket Ordusu'nun dehşetli yakalamalarla doldurulan hapishane ve zindanlar müdhiş bir vakitte idi. Hapishanelerin o günki manzaraları korkunç, ürkütücü karanlık zindanlardı. İçine doldurulan mahpuslar, pür-telâş bir ürkeklik içerisinde idiler. Basın da durmadan korkunç haberler neşrediyordu. Efkâr-ı amme ise, keşmekeş ve karışıklık içindeydi ve hakeza..:”

Bediüzzamanın tıkıldığı bu hapishanede, tasvir edilen manzarayı seyrederek beklemekte olduğu sıralarda, rütbeli bazı subaylar, hem tedhiş havası vermek, hem de keyf çıkarmak için arada sırada hapisteki mazlumları şemata ile hakaret ve tezyif etmekle eğlenirlerdi. Bir

defasında bu zabitlerden iki mühim rütbelisi, gelip aynı muameleyi Bediüzzaman'a da yapmak isterler. Bediüzzaman'ın bulunduğu koğuşa gelen bu rütbeli subaylar, ondan öyle şiddetli bir mukabele ve şetm yerler ki, gerisin geri kaçmaya mecbur olurlar.

(181) "Geçen sene timarhanede” cümleleri, Bediüzzaman Hazretlerinin tımarhaneye sevk hadisesi 31 Mart hadisesinden bir sene önce olduğıunu ve her ikisi de yaz aylarında vaki' olduğunu ima ettiğ'i gibi, tımarhaneye sevk olayı, yalnız bir defa, o da 1908'in Mayıs ve Haziran aylarında Sultan Abdülhamid'in

mabeyn paşaları tarafından tertiblendiğini bildiriyor. O ise Sayın C.Kutay'ın "Ğâh 1899, gâh 1906 da" şeklindeki iddialarının gerçek dışı olduğu bir daha hatırlatılmaktadır. A.B.

(182) Asar-ı Bediiye, İki Mekteb-i Musubetin Şehadetnamesi S: 320

Bu hadiseyi, bilâhare 1935 senesi baharında Eskişehir mahkemesi olayının tertiplenmesiyle yakalanmalara başlanacağı aynı günün sabahında, Üstad Hazretleri bir iki talebesiyle İsparta'nın etrafında gezintiden dönerlerken, birdenbire hiç sebebsiz ehl-i dünyaya hiddet ve şiddetle bağnrdı ve (o tarihten) 25 sene önceki 31 Mart hadisesinden dolayı konulduğu mezkûr hapishanede i'damını beklerken; sırf tahkir için, iki kalpsız rütbeli subayın koğuşuna girmesi ânında, onların yüzüne karşı sarfettiği şetmi savuruyordu (183)" diye merhum İspartalı Süleyman Rüştü (Rüştü Çakın) ağabey Üstaddan duyduğunu anlatmaktadır.

31 Mart Olayı ve Bekir Ağa bölüğü

31 Mart vaka'sında tevkifhane olarak kullanılan yer, halen İstanbul Üniversitesi Beyazıt tarafındaki büyük kapısından girildiğinde sağ tarafa düşen kırmızı boyalı binadır. Bu bina, Osmanlı harbiye nazareti iken, bu kısmına "Bekir Ağa bölüğü” denilirdi.

31 Mart vaka'sında adı geçen "Bekir Ağa bölüğü” tevkifhanesine "Kanun muhafızı olarak” tayin edilen "Cellat Hasan” ismindeki adamın 15 sene sonra yayınlamış oyduğu "Resimli Perşembe” adındaki mecmuanın 3 Mart 1927 den 21 Nisan 1927'ye kadarki sayılarında bu tevkifhanenin halinden, manzarasından birçok şeyler anlatılır. Üstad Bediüzzaman Hazretleri az üstteki Divan-ı Harb-ı Örfi mahkemesinde yaptığı müdafaalrından olan hapishane vaziyeti va başındaki memurların durumunu tasvir eden parçayı tasdik eden mezkûr cellat Hasan'ın yazdıklarını kaydediyorum.

"Ben buraya getirildiğimde isyan henüz yeni bastırılmıştı. Bütün koğuşlar getirilen insanlarla dolmuştu. Hergün yüzlerce insan getirilir buraya tıkılırdı. Binanın camii bile dolduruldu. Buraya getirilenler; Kumandandır, neferdir, paşadır, gedadır tefrik edilmeden koğuşlara dolduruluyordu. Yüz kişi alan bir koğuşa ikiyüz kişi koyuyorduk. Her taraf, koridorlar bile hıncıhınc dolmuştu. üçbin insan bu daracık koğuşlara dolduruldu. Tevkifat, altı ay devam etti. Tevkif edilenlerden 62 kişi idam edildi.

Tevkif edilenler arasında Abdulhamid'in (Sultan 2.Abdulhamid) kurenasından (yakın adamlarından) Cevher Ağa, Nadir Ağa, Kabasakal Çerkes Mehmet Paşa, Derviş Vahdetî, Miralay Ramazan Bey, Bahriye Nazırı Hüseyin Hüsnü Paşanın oğulları Cemal ve Kemal Efendiler, Miralay Mustafa Sadık, Bediüzzaman Said-i Kürdî, Sabık merkez kumandanı Sadeddin Paşa, Serasker Alırıza Paşa ve saireler vardı.”

(Resimli Perşembe 3 Mart 1927)

(183) Osmanlıca Sikke-i Tasdik-i gaybi S: 17

Daha sonraki sayılarında, bazı idamların tarz ve şeklinden sözeder. Mesela Kabasakal Çerkes Mehmet Paşanın ve Sultan Abdulhamidin Tüfekçi başısı Arnavut Halil Ağanın (paşanın) idam ediliş şekillerinden

bahseder. Lâkin yazarın karakteri düşük seviyeli bir durumda olduğu için yapılan bu zulümlere diş bileyerek anlatır.

Cellat Hasanın Resimli Perşembe adındaki mecmuasının aynı sayılarda Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi hz.lerinden 11 defa sözedilmekte, ama her defasında adının tekrarında "Bediüzzaman Said-i Kürd-i, Bediüzzaman Şeyh Said-i Kürdî, Şeyh Said, Bediüzzaman Kürd Said, Said-i Kürdî ad ve lakablarıyla anılıyor. Bediüzzaman hz.lerinin isminden bahis yapıldığı bir yerde "Abdülhamid'in kureyasından" diye geçmekte isede, buda yazarın bilgisizliğini gösterir.

311

Çünki Bediüzzman Hazretleri Sultan Abdulhamidle hiç görüşmüş değildir. Sair yerlerde, Bediüzzamn Said-i Kürdîye hususî bir oda tahsis edildiğini ve onun bu hususi odasına Cevher Ağayı, sonra Kabasakal Çerkes Mehmet Paşayı, en sonundada Sultan Hamidin tüfekçibaşısı Arnavut Halil Ağayı onun rızasıyla verdiklerini kaydeder.

HÜLÂSA

31 Mart vak'asını hulasalandırmak gerekirse; bize göre şöyle bir netice çıkarki:

İttihad ve Terakki Cemiyetinin mason, yada farmason gurûhunun 2.Meşrutiyeti i'lan ettirmeleri ve ehemmiyetli mevki'leri elde etmeleriyle beraber; Kendilerinden ayrılan Ahrar gurubu ve diğer siyasî rakiblerinin varlığından; istedikleri gibi tam bir hâkimiyet kuramadıkları ve tasarladıkları tüm planları fiilî mevkiye - mezkûr engeller yüzünden koyamamaları sebebiyle, 31 Martı planladılar diyebiliriz.

Evet, özellikle "Resimli Perşemebe" dergisinde yayınlanan "Bekir Ağa Bölüğü" başlıklı yazı sahibi Cellat Hasan ın yazdıklarına bakılırsa; Hareket ordusunun hedefi, doğrudan doğruya Sultan Abdulhamid in halifeliğini ilğa ve hukûmet kadrosunu bertaraf etmektir, bilfiil de bunu icra etmiştir. Buna göre, bence başka bir sebeb aramaya gerek yoktur. İsityen "Resimli Perşembe" deki Bekir Ağa Bölüğü yazısını ve Sultan Hamid in Hatırat defterini dikkatle okusunlar, şu neticeye kolaylıkla varacakları kat'idir.

A.B.

MÜDAFAALARININ MUKADDEMESİNDE

Az üstte kaydettiğimiz "Tanin" gazetesinin verdiği haber ile, Bediüzzaman Hazretleri 31 Mart hadisesinde, hapiste sadece 23 gün bekletildiğini ve inceleme komisyonu tarafından evrakı tamamlanıp 2 nolu Örfi idare mahkemesine gittikten bir gün sonra tahliye olup çıktığını yazmıştık. Şimdi de kendi beraat gününü bildiren müdafaasının mukaddemesini okuyoruz. Bu müdafaanın bir bölümünde şöyle denilmektedir:

"...İleride gelen sözler, Harbiye Nezareti'nde feveran etti. Müteferrik zamanlarda, nutkun iki sülüsü, mukadder suallere cevaben, ikinci Divan-ı Harb'te birden söyledim. Sualler kısmı tahliyemin ikinci gününde birinci Divan-ı Harb Reisi Hurşit Paşa'ya bir defa ve başkasına mükerreren masum mahpusları müdafaa için irad ettim.. Ve bir parçasını da başka yerlerde münakaşa suretinde söyledim.(184)"

(184) Asarı-ı Bediiyye S: 303

312

Evet, mukaddemenin bu parağrafı mevzuumuza gerçekten hayli aydınlıklar getirmektedir. Yani, şimdi kitap halinde elimizde mevcut "İki Mektebi Musibetin Şehadetnamesi" eseri içindeki müdafaaların bir kısmı, ilk başta isticvab için Harbiye Nezareti'ndeki sorgulaması sırasında verdiği cevablar ve konuştuğu sözlerdir. Müdafaanın üçte ikisini teşkil eden kısmını da 24 Mayıs 1909 pazartesi günü ikinci Divan-ı Harb mahkemesindeki duruşmasında; bir sürü düğümlü, istifhamlı; fakat etraflıca aydınlatıcı cevablar bekleyen mukadder suallere cevablar teşkil eden müdafaasından sonra,tahliye edilmesine karar verildiğini söyler. Aynı müdafaanamesinde yer alan ve "onbir buçuk cinayet" ismi altındaki "istifham-ı inkarî-i taaccübî" ta’bir edilen mana' ile, yani: en büyük ve en değerli hizmetleri, en menfaatli, en uygun ve en gerçek davranışları, kötülük ve cinayet addeden bir zihniyetin hareketine karşı taaccüb ve şaşkınlıkla karşılanan halleri sıralamasından sonra; onbir buçuk sualler bölümünü tahliyesinin ikinci günü, yani 25 veya 26 Mayıs 1909 salı günü birinci Divan-ı Harb'teki duruşması sırasında, hapisteki masumları kurtarmak için yaptığı müdafaadır. Bediüzzaman'ın bu müdafaası üzerine kendisine beraat verildiği gibi, elli kadar mazlum mahpusların tahliyeleri de takip etmiştir.

İşte Bediüzzaman'ın bu ifade ve beyan tarzından da onun hapiste uzun bir müddet bekletilmiş olmadığını anlıyoruz. Zaten Üstadın "tahliyesinin ikinci gününde, birinci Divan-ı Harb reisi Hurşit Paşa'ya bir defa..: ' şeklindeki ifadesinden; Birinci Divan-ı Harb-i Örfi duruşmasına gayr-ı mevkuf olarak gittiği görülmektedir.

Buna göre, Bediüzzaman Hazretlerinin sadece iki defa Divan-ı Harb mahkemelerinde duruşmasının yapıldığını anlıyoruz. Bir üçüncü duruşması yapılıp, yapılmadığını bilememekle beraber, herhalde beraat kararını Hurşit Paşa'nın reislik yaptığı birinci Divan-ı Harb mahkemesinden almış olduğuna kat'î nazarıyla bakabiliriz. Amma beraet kararı, şu ikinci duruşmasında mı, yoksa başka gün ve tarihlerde yapılmış bir başka duruşmada mı verildiği hakkında kesin malûmata sahip değiliz. Bununla beraber başka bir tarihte ayrı bir duruşması yapıldığına dair de hiç bir delil, bir emare yoktur.

313

MÜDAFAATI

Bediüzzaman'ın Divan-ı Harb mahkemelerinde ve mahkemeden evvel Harbiye Nezareti'nde yaptığı merdane, pervasız, mümaşatsız, hak ve gerçek müdafaaları gelecek tarzdadır. Onun o müdafaaları, kendisine Divan-ı Harb mahkemesince beraat kazandırdığı gibi; mahkeme heyetinin ilk baştaki katı, hırçın ve zalûm davranışını da itidale getirerek yumuşamasına sebeb olmuştur. Ondandır ki; on bir buçuk sualler bölümü mahkemeye tevcih edilmesinden sonra, zindanlarda bekliyen elli kadar mazlum ve ma'sum insanın tahliyeleri takib etmiştir.(185) Belki denilebilir ki; Divan-ı Harb Mahkemesinin astırdığı onca insanları, astırmadan önce, Bediüzzamanı dinlemiş olsaydı, birçok gerçekleri öğrenir, durumu değişebilirdi.

Evet, Hurşit Paşa'nın riyasetindeki birinci Divan-ı Harb Mahkemesi, Bediüzzaman'ı ikinci kez duruşmasında muhakeme ederken, şimdiki İstanbul Üniversitesi bahçe kısmında on beş tane din âlimi hocalar darağacında asılı(186) vaziyetteydi. Bediüzzaman da pencereden o dehşetli manzarayı görmekteydi. Kimbilir belkide, ona dehşet ve korku verdirmek ve onu mağlub etmek, konuşturmamak için kasd-ı mahsusla bir plan idi. Lâkin heyhat!...

İşte Bediüızaman'ın o dehşetli manzara ortasında mahkemeyi hayret ve takdirlerle dinlettiren müdafaatından bazı bölümler sunuyoruz:

Mahkeme reisi Hurşit Paşa, Bediüzzaman'a soruyor:

- Sen de Şeriat istedin mi? İşte şeriatı isteyenler böyle asılırlar!.:' Bediüzzaman:

"Şeriatın bir hakikatine bin ruhum olsa feda etmeye hazırım! Zira Şeriat, sebeb-i saadet ve âdalet-i mahz ve fazilettir. Fakat ihtilalcilerin isteyişi gibi değil.(187)"

"Ahirete gitmeye kemal-i iştiyakla müheyyayım. Bu asılanlar ile beraber gitmeye hazırım!.. Nasıl ki bir bedevî garaib-perest, İstanbulun acaib ve mehasinini işitmiş, fakat görmemiş. Nasıl kemal-i hahişle görmeyi arzu eder!. Ben de ma'raz-ı acaib ve garaib olan ahireti o hahiş ile

(185) Iki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi S: 30

(186) Bu dehşetli acaib hadiseyi, Üstad Bediüzzaman 1947-48 yıllarında Emirdağ'ında, bir münasebetle şöyle anlatmıştır: ... 31 Mart hadisesinde Hareket Ordusu'nun başkumandanı Mahmut Şevket Paşa, bana karşı fazla hiddetli iken ve Divan-ı Harb-i Örfi'de beni muhakeme ettikleri gün, onbeş adam karşımda asılı bir vazivette, Divan-ı Harb-i Örfi reisi Hurşid Paşa benden sordu: "Sen de Şeriat istedin mi? İşte şeriat isteyenler böyle asılırlar."

Ben de:”Şeriatın bir meseleine bin ruhum olsa feda etmeye hazırım" dediğim halde ve beni mahküm etmeye pek çok esbab, muhbirlerin iftiralarıyla varken; Beni müstesna bir surette müttefikan beraetime karar vermeleri...:' (Emirdağ-1, S: 245)

(187) Asarı-ı Bediiyye S: 302

görmek istiyordum. Şimdi de öyleyim. Beni oraya nefy etmek ceza değil, sizin elinizden gelirse beni vicdanen muazzeb ediniz.(188) Ve illa başka suretle azab, azab değil, benim için bir şandır.

Bu haydut hükûmet, zaman-ı istibdatta akla husumet ederdi. Şimdi de hayata adavet ediyor. Eğer hükûmet böyle olursa, Yaşasın Cünûn! Yaşasın Mevt! Zalimler için yaşasın Cehennem!..(189)"

Hem de dediler:

- İttihad-ı Muhammediye dahil misin?" Dedim:

- Maaliftihar en küçük efradındanım. Fakat benim ta'rif ettiğim veçhile... Ve o ittihattan olmayan dinsizlerden başka kimdir? Bana gösterin? (190)”

Evet, Bediüzzaman Hazretleri Divan-ı Harb'in 1 nolu mahkemesinde

"Birinci cinayet, ikinci cinayet, ila onbirbuçuk cinayet" namları altında sıraladığı müdafaasında büyük hizmetlerini tek-tek anlatır. "Yedinci cinayet" bölümünde İttihad-ı Muhammedî'nin ta'rifini; 31 Mart hadisesinden evvel gazetelerde neşrettiği şekliyle anlatmasından sonra, mahkeme hey'etinde şaşkınlık emareleri belirmeye başlar. Hatta bir rivayette Bediüzzaman Hazretleri, İttihad-ı Muhammedi'nin kuruluş gayesini ve ta'rifini yaptıktan sonra, mahkeme hey'etine soruyor:

- "Siz buna dahil değil misiniz yoksa!?" Bu sual üzerine mahkeme hey'eti birbirine zıt iki cevabın taht-ı te'sirinde kalarak, yalnız susmayı tercih ederler. Çünki, "dahil değiliz" deseler,

İslâm dinini reddetmiş olacaklar. "Dahiliz" deseler, İttihad-ı Muhammedî kurucularını astırmışlar ve astırmaya devam niyetindedirler. Yahut da bununla vazifelendirilmişler...

Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretleri Divan-ı Harb mahkemesine karşı müdafaasını şöyle sürdürüyordu:

"Dedim: Ey paşalar, zabitler! Hapsimi iktiza eden cinayetlerimin icmali: “ ”

"Yani medar-ı iftiharım olan mahasinim şimdi günah sayılıyor. Artık nasıl i'tizar edeyim mütehayyirim: ' diyerek müdafaatının giriş kısmını sürdürürken şöyle diyordu:

"...Merd olan cinayete tenezzül etmez. Şayet isnad olunsa, cezadan korkmaz. Hem de haksız yerde i'dam olunsam, iki şehid sevabını kazanırım. Zira, başka şehid yarı mükâfatını dünyada nâm ve şöhretle mûbade

(188) Yani beni suçlu gösteriniz. Varsa bir suçumu meydana çıkarınız. O zaman vicdanen muazzeb olurum. A.B.

(189) Asarı-ı Bediiyye S: 302

(190) Asarı-ı Bediiyye S: 303

le eder Şayet hapiste kalsam, böyle hürriyeti lâfızdan ibaret bulunan bir hükûmetin en rahat mevkii hapishane olsa gerektir Mazlumiyetle ölmek, zâlimiyetle yaşamaktan daha hayırlıdır:

Bunu da derim ki: Bazı kabahatli adam,(191) kabahatini setr için ' başkasını jurnal veya buranın hali gibi müdahane eder. Şimdiki hafiyeler(192) eskisinden beterdirler. Bunların sadakatine nasıl itimad olunur. hem de cerbeze ile insan adalet yaparken zulme düşüyor. Zira insan kusursuz olmaz. Fakat zaman-ı medid (uzun zaman) ve efrad-ı kesire içinde ve tahallülü mehasinle (kusurların arasına iyiliklerin girmesiyle) ta'dil olunan, müteferrik kusurları cerbeze ile cem'edip, bir zaman-ı vâhidde, bir şahs-ı vâhidden sudûrunu tevehhüm ederek şedid cezaya müstehak görür Halbuki bu bir zulm-ü azimdir.(193)

İşte Bediüzzaman Hazretleri, müdafaatının giriş bölümünû böylece bitirdikten sonra, "onbirbuçuk cinayet" ismi altında sıraladığı pek büyük, cihan değer dinî, vatanî ve millî hizmetlerini delil ve ispata dayandırarak, istifham-ı inkarî-i taaccübî manası ile; Birinci Divan-ı Harb Mahkemesi reisi Hurşit Paşa'nın yüzüne karşı anlatmaya başlar. Mahkeme hey'eti dehşet ve hayret içinde Bediüzzaman'ı dinler.

Biz buraya o "onbir buçuk cinayet" başlığı altındaki büyük hizmetler manzumesinin yalnız meallerinin bir fihristesini alıp, tafsilatını esere ve zaman zaman vesikalık itibariyle bu kitaba alınan parçalarına havale edeceğiz:

Her bir "Cinayet" başlığı altındaki azim hizmetlerinin yâdından sonra "demek cinayet ettim " şeklinde bağlanmıştır.

"Birinci Cinayet: Hürriyetin i'lânının ilk günlerinde, Şark vilâyetlerine çektiği altmış adet telgraflar mevzuudur. Hürriyetin i'lânı ile birlikte, ba'zı ulema ve meşayih arasında, özellikle

Şark vilâyetlerinde, Hürriyet ve Meşrutiyet'in dine tamamen zıd ve şeriate aykırı zannedilmesi neticesi, memleketin içinde muhtemel karışıklıkların ve isyanların önlenmesi, teskin edilmesi gayesiyle, bir Bediüzzaman Molla Said-i meşhur olarak onlara o telgraflarla Meşrutiyet'in şeriate -asıl itibariyle- aykırı tarafının olmadığını, hüsn-ü telâkki ile onu meşruiyyet şeklinde kabul etmelerini telkin ederek, heyecan ve hiddetlerini teskin etmesi hizmetidir. Nitekim, aslında Hürriyete karşı olup, bilahare bazı idarecilerin kötü hareketini bahane ederek 1913 baharında patlak veren Hizanlı Şeyh Selim'in Bitlis civarındaki isyan hareketi bunun bir tezahürüydü.

(191) Üstad Hazretleri bilâhare neşrettiği "Divan-ı Harb-i Örfı" müdafaanamesinde bu cümleyi şöye tadil buyurmuşlardır: "Siyaseti dinsizliğe alet yapan bazı adamlar, kabahatini setr için başkasını irtica' ile ve dinini siyasete alet yapmakla ittiham eder."A.B.

(192) Eski hafıyelerden muradı, mutlakiyet ve istibdat tabir eılilen devrin son padişahı merhum Sultan Abdülhamid'in hafiyelerine; "eskilerden beter..: ' olan yenileri ise, IttihadTerakki hükümetinin ortalığı dehşete veren ve vicdanlara saldırtılan gizli şubesi hafıyeleridir. A.B.

(193) Asarı-ı Bediiyye S: 303

İkinci Cinayet: İstanbuldaki ulema ve talebeyi Meşrutiyet hakkında ikna ederek, mutlakiyet ve istibdadın şeriata mugayir taraflarının çok olduğunu, fakat meşru' bir meşrutiyet ve Hürriyetin ise, Şeriata uygun olup zıddıyetinin mevzu-u bahis olmadığını câmilerde mevizalarıyla irşad etmesi hizmetidir.

Üçüncü Cinayet: istanbul'daki şarklı yirmi-otuz bini aşkın işçi ve hammalları aynı mevzuda irşad ve ikaz edip, anarşik hareketlere katılmamalarını te'min etme hizmetidir.

Dördüncü Cinayet: Avrupalıların, İslâm şeriatini istibdada müsait bir nizam şeklinde zannedip, öyle bilmelerine karşı; bütûn kuvvetiyle bu zannı çürütmek için meşru' olan meşrutiyeti öven makale ve nutuklarıyla hizmetidir.

Beşinci Cinayet: Gazeteciler, ortalığı çeşitli fikir akımlarını savunan yazılarıyla karıştırmalarına ve fikirleri allak bullak eden yazı ve neşriyatlarına karşı; onları edebe, istikamete ve Hakk'a davet eden yazılarıyla hizmetleridir.

Altıncı Cinayet: İçtima'lar, konferanslar ve mevlidlerdeki heyecanlara yetişmesi ile, herhangi bir hadisenin zuhurunu önlemesi hizmetidir.

Yedinci Cinayet: İttihad-ı Muhammedî cemiyetinin kuruluş gayesini zaman-zaman basında ta'rif ettiği gibi, kendisinin bu cem'iyete dahil olmasıyle; ihtilalci, karıştırıcı kimseler tarafından bu cem'iyeti herhangi bir kötü emele alet etmelerini önlemesidir.

Sekizinci Cinayet: Ordu ve askerlerin bazı siyasî cem'iyetlere girmelerinin çok zararlı ve hatarlı neticeler vereceğini gazetelerde makalelerle ve bizzat nutuklariyle yüzde doksan nisbetinde o yanlış hareketi önlemesidir.

Dokuzuncu ve Onuncu Cinayetler: 31 Mart hadisesi günündeki manzarayı tasvir ettiği gibi, bazı asker taburlarının isyanını duyması üzerine, isyan gününden iki gün sonra, isyan eden askerlere hitaben gazetelerde müessir makaleler neşrettiği gibi, isyanın dördüncü gününde de

bizzat isyan eden sekiz tabur askerin içine Cuma günü bazı din alimleriyle birlikte giderek, çok müessir nutuk ve mevizalarla onları itaate getirmesi hizmetleridir.

Onbirinci Cinayet: İstanbul'a gelişinin asıl amaç ve hedefi, Şark'taki cehalet, perişaniyet ve keşmekeşliliğin tedavisinin çaresi olarak, Doğu vilayetlerinde din ilimlerinin yanı sıra, yeni fen ilimlerini de ders veren medreselerin açtırılması olduğunu ve o niyetle gelip padişaha maksadını arz etmeye ma'tuf olduğunu, fakat şimdi dünya çapındaki o hizmetinin cinayet sayıldığını ifade ile taaccübünü izhar etmesidir.

Yarı Cinayet: Merhum Sultan Abdülhamid'e hitaben ikazkâr nasihatlerini havî açık mektup şeklinde makaleler neşrederek, bir müsalâhaya davet mes'elesidir.

Şöyle ki:

İttihad ve Terakkicilerin hükûmet başına geçmeleriyle, padişah Abdülhamid'in eski yetki ve fermanları tamamen elinden -anayasaları mucibince- alınmış gibi bir nevi' muattal vaz'iyette durdurulduğu bir zamanda, Bediüzzaman Hazretleri onunla hem musalâha etmek, hem de onu hilâfet makamında kaim etmek için, çare olarak ona ba'zı hizmet yollarını ve metodlarını bildiren açık mektup neşrettiğini ifade eder.

Büyük hizmetlerinin unvanı olan öteki yarı cinayeti ise, o zaman yâd etmez. Fakat bilâhare bir kumandanın; bozuk ve mason İttihatçıların tam halefi olarak büsbütün Avrupacı, dinden ve İslâmî ananelerinden tecerrüd etme zihniyet ve hareketini hadislerle dile getiren Beşinci Şua Risalesini yazdığı için, kendisinin yirmibeş sene keyfi, küfrî zihniyet hesabına işkenceler altında bırakılmasına sebeb olduğundan bahseder.

Bu, "Cinayet" ile tesmiye ettiği büyük ve yüce hizmetlerinin unvanları ve gerçek milliyetperverlik ve vatanperverlik ve hamiyetkârlığın ifade ve nişanelerinin manzumesinin büyük bir bölümû, bu kitabın içinde -hadiseleri aydınlatıcı delil ve belgeler olmaları hasebıyla- yer yer kaydedilmiş olduğundan, burada bu icmalli fıtıristecik ile ittifa ederek, okuyucuyu "Divan-ı Harb-i Örfi ve Said-i Nursi" adlı esere havale etmek isteriz.

MÜDAFAATININ DEVAMI

Bu onbirbuçuk cinayetlerin sıralanmasından sonra, 31 Mart'ın Birinci Divan-ı Harb-i Örfi mahkemesine karşı müdafaatını şöylece sürdürmüştür:

"Ey paşalar, zabitler! Bu onbirbuçuk cinayetin şahidleri binlerce adamdır. Belki bazılarına İstanbul'un yarısı şahittir. Ben bu onbirbuçuk cinayetin cezasına rıza ile beraber, "Onbirbuçuk sualime” de cevab

isterim. İşte bu seyyiatıma bedel, bir hasenem de var, söyleyeceğim: Herkesin şevkini kıran ve neşesini kaçıran ve ağraz ve hiss-i taraftarlığı uyandıran ve sebeb-i tefrika olan cem'iyyat-i avamiyeyi teşkiline sebebiyet veren Meşrutiyet-ül isim ve mûstebid-ül ma'na olan; İttihad ve Terakkî'nin ismini lekedar eden buradaki şu'be-i hafiyeye (194) muhalefet ettim.

(194) Şube-i hafiye,(*) herhalde Teşkilatı-Mahsusa gibi gizli bir kuruluştur ki; o zamanlar gizli ajanlar gibi ittihad- Terakki'nin içindeki Avrupavî zihniyetlerin hesabına herkesin harekâtını takip etmekle ve jûrnalcilik yapmakla işe girmişlerdir. A.B

(*) Şube-i hafiye ”Teşkilat-ı mahsusa” değil, itihatcıların MİT i gibi ğizli bir teşkilatıdır.(ilerede izahi gelecek. A. B.)

Herkesin bir fikri var, ben de hürüm. Selâmet-i millet için bir fikrim var: İşte, sulh-u umumi ve afv-i umumi ve ref-i imtiyaz lâzım!... Ta ki biri bir imtiyaz ile, 'başkasına haşarat nazarıyla bakmakla nifak çıkmasın!

Fahr olmasın, derim ki: Biz ki hakikî Müslümanız.(195) Aldanırız, fakat aldatmayız . Bir hayat için yalana tenezzül etmeyiz . Zira biliriz ki : “İnnemel hîletü fî terkil hîle” fakat meşrutiyet-i hakikiyenin müsemmasına ahd u peyman ettiğimden, istibdat ne şekilde olursa olsun, isterse meşrutiyet libasını giysin ve ismini taksın, rastgelsem sille vuracağım.

Fikrimce Meşrutiyet'in düşmanı, meşrutiyeti çirkin ve hilâf-ı şeriat göstermekle meşveretin düşmanlarını çok edenlerdir. Tebeddül-ü esma ile hakaik tebeddül etmez.(196)”

Bediüzzaman mahkemede bu gerçekleri böylece pervasız, telâşsız bir şekilde ifade ettikten sonra, müdafalarına şöylece devam etmiştir:

"...Şimdi usandığım bir hayet-ı zaifem var, kahrolayım eğer idama esirger isem! Merd olmayayım, eğer ölûme gülmekle gitmezsem... Sureten mahkûmiyetim, vicdanen mahkumiyetinizi intac edecektir. Bu hal bana zarar değil, belki şândır. Fakat millete zarar ettiniz. Zira nasihatımdaki te'siri kırdınız.

Saniyen: Kendinize zarardır. Zira hasmınızın elinde bir hüccet-i katia olurum. Beni miheng taşına vurdunuz. Acaba fırka-i hâlise dediğiniz adamlar böyle mihenge vurulsa, kaç tanesi sağlam çıkacaktır?

Eğer Meşrutiyet bir şu'benin istibdadından ibaret ise; ve yalnız ona isim ise; (197) Zira yalanlar ile ittihad yalandır. Ve ifsadat üzerine mûesses olan ism-i meşrutiyet fasittir. Müsemmay-i meşrutiyet; Hak, sıdk ve muhabbet ve imtiyazsızlık ûzerine beka bulacaktır.(198)"

İşte Bediüzzaman Hazretleri Birinci Divan-ı Harb-i Örfi mahkemesinde böyle çeşitli mes'elelere temas ederek, pervasızca gerçekleri gözler önüne serdikten sonra, müdafaatının en mühim kısmı olan son bölüm ve sualler kısmına şöylece girmektedir:

"Cemî'-i kuvvetimle derim ki: Terakkimiz: milletimiz olan İslâmiyetin(199) terakkîsi ile ve hakaik-i Şeriatın tecellisi iledir.. Yoksa (yürüyüşü

(195) İlk matbu’ nüshasında "biz ki Kürdüz" şeklindedir. A.B.

(196) Asar-ı Bediiye S: 314

(197) Yani ins ve cin şahid olsun ki, ben mürteciim. Bu söz, İmam-ı Şafi hazretlerinin Âl-i Beyt hakkındaki ziyade muhabbetinden dolayı nâdan bazı cahillerin dedikodu yapmaları üzerine demiş ki: "Eğer Âl-i Beyt-i Nebeviyyeye muhabbet etmek bir Râfizilik ise, ins ve cin şâhid olsun ki ben Rafziyim", sözüne benzer. (Bkz. Divan-ı Şafi S: 55)

(198) Asar-ı Bediiye S: 314

(199) Bediüzzamanın "milletten, milliyetten ve milliyetperverlikten" kasdı ve maksadı, yalnız ve yalnız İslâmiyet olduğıı burada bir kere daha görünmektedir.A.B.

319

nü terk ile, başkasının yürüyüşünü öğrenemedi) ye masadak olacağız. Evet, hem şan u (1), şeref-millet (2), hem sevab-ı ahiret (3), hem hamiyet-i millîye (4), hem hamiyet-i islamiye (5).. Hem hubb-u vatan (6).. Hem hubb-u din (7) ile mütehassis olmalıyız. Zira müsenna daha muhkemdir(200)

Ey paşalar, zabitler! Cinayetlerime ceza ve şimdi suallerime cevab isterim.

(İslâmiyet, insaniyet-i kübra ve şeriat, medeniyet-i fuzla (en faziletli medeniyet) olduğıından âlem-i İslâmiyet, Medine-i Fazıla-i Eflatuniye olmaya sezadır.) (201)

Birinci Sual: Ceridelerin tesvilatiyla (gazetelerin aldatmalarıyla) meşru' bilerek, burada görenek ve adetine binaen cereyan-ı umumîye kapılan safdillerin cezası nedir?

İkinci Sual: Bir insan yılan suretine girse, yahut bir Velî haydut kıyafetine, yahut Meşrutiyet istibdat şekline girse, ona taarruz edenlerin cezası nedir? Belki hakikaten (onlar) yılan ve haydut ve istibdattırlaı:(202)

Üçüncû Sual: Acaba müstebit bir şahıs mı olur? Yoksa eşhas-ı mûteaddide müstebit olurlar? Bence kuvvet kanunda olmalı. Yoksa istibdat münkasım olmuş olur... Ve komitecilikle tam şiddetlenir.

Dördûncü Sual: Bir ma'sumu idam, yokasa on caniyi afv, hangisi daha zarardır?

Beşinci Sual: Tazyikat-ı maddiye ehl-i meslek ve fikre galebe etınediği için, daha ziyade nifak ve tefrika çıkmaz mı?

Altıncı Sual: Bir ma'den-i hayatımız olan ittihad-ı millet ref-i imtiyazdan başka ne ile olur?

Yedinci Sual: Müsavatı ihlâl ve yalnız bazılara tahsis ve haklarında kanunu tamamiyle tatbik etmek, zahiren adalet iken, bir cihette acaba mûsavatsızlıkla zulûm ve garaz olmaz mı? Hem tebrie ve tahliye ile ma'sumiyetleri tebeyyün eden ekser mahpusînin belki yüzde sekseni ma'sum iken, acaba ekseriyet nokta-i nazarında bu hal hûkûmferma olsa, garaz ve fikr-i intikam olmaz mı? Divan-ı Harb'e diyeceğim yok. İhbar edenler düşünsünler.

(200) Asar-ı Bediiye S: ”Müssenna” kelimesi, Arapçada çiftli demektir.Fakat burada, nasıl fatiha-i şerife yedi adet ayatiyle iki defa nüzülüne binaen 'Seb'al mesani" yani çift yediler denildiği gibi; bu bahiste yedi tane haslet ve sıfat sayılmıştır. Herhalde bu yedi sıfatla muttasıf ve yedi hissle mütehassis olmağa "musannâ' tabiri uygun gelmiştir. A.B.

(201) Bu sualler kırk elli mahpusun tahliyelerine sebep oldu. S.NURSi.

(202) Burada yılan, haydut ve istibdat ile vasıtlandırılan kimseler, İttihat veTerakki içinde rol oynayan Mason ve dinsiz bazı kimselerdir. A.B.

Sekizinci Sual: Bir fırka kendine bir imtiyaz taksa, herkesin en hassas nokta-i asabiyesine daima dokundura dokundura, zorla herkesi Meşrutiyet'e muhalif gibi gösterse.. Ve herkes de, onların kendilerine taktığı ism-i meşrutiyet altında olan manay-i istibdada ilişse, acaba kabahat kimdedir?

Dokuzuncu Sual: Acaba bahçıvan bir bahçenin kapısını açsa, herkese ibaha etse, sonra da zayiat vuku' bulsa, kabahat kimdedir?

Onuncu Sual: Hürriyet-i kelâm ve fikr verilse, sonra da muahaze olunsa, acaba biçare milleti ateşe atmak için bir plân olmaz mı? Böyle olmasaydı, başka bahane ile mevki-i tatbika konulacağı hayale gelmez mi?

Onbirinci Sual: Herkes Meşrutiyet'e yemin ediyor. Halbuki ya musemmay-ı meşrutiyete ya kendisi muhalif.. veya edenlere karşı sükût etse, acaba Keffaret-i yemin vermek lâzım gelmez mi?. Ve millet yalancı olmaz mı?. Ve masum olan efkâr-ı umumiye yalancı, ma'tuh (Bunak) ve gayr-ı mümeyyiz addolunmaz mı?

Elhasıl: İstibdat ve tahakküm, cehalet cihetiyle şimdi hükümfermadır. Güya İstibdat ve hafiyecilik tenasuh etmiş.. Ve Sultan Abdülhamid'den istirdad-ı hürriyet değilmiş.. Belki hafif ve az istibdadı şiddetli ve kesretli yapmakmış. Zira hürriyetle alış verişi yoktur.

Yarım Sual: Nazik ve zaif bir vücud ki, sivrisinek ve arıların ısırmasına tahammül edemediği için, gayet telâş ve zahmetle def'ine çalışırken; biri çıksa dese ki: maksadı bu sivri sinekleri ve

arıları def' değil, belki arkasında yarı mürde büyük ejderhayı ihya ile kendine musallat etmek istar. Acaba hangi ahmakı kandıracaktır?

Sualin diğer yarısı çıkmağa izin yoktur(203)”

İşte Bediüzzaman Hazretleri, 31 Mart hadisesine sebebiyet veren bütün düğümlü mes'eleleri esasıyla çözen ve hadisenin iç yüzünü ortaya koyan bu sualleri ile, Divan-ı Harb mahkeme hey'etini vicdanlarıyla istişare etmeye sevk etmiş, Adil kararlar vermelerine sâik olmuştur. Bu müdafaa ve sualler akabinde Bediüzzaman beraat aldığı gibi, elli kadar masumun tahliyesi de takip etmiştir.

Sondaki yarım sual ile, direkt Sultan Abdülhamid'i mûdafaa etmektedir. Merhum Sultan Abdülhamid, fıtratı itibariyle gerçekten hassas, hatta vesvese derecesinde müteyakkız olması sebebiyle; küçük fitnelere sebebiyet verecek hadiselerden şiddetle kaçındığı halde, İttihad ve Terakki hükümetinin gizli hafiyeleri jurnal ile onun hakkında raporladıkları iftiraları da bu arada çürütülmüş oluyordu.

(203) Asar-ı Bediiye S: 318

Böylece Bediüzzaman Hazretleri yaptığı bu kahramanca pervasız müdafaaları neticesinde, kendisine beraat verilerek serbest bırakılmışdır. Tarihçi Cemal Kutay'ın -Eğer doğru iserivayetine göre, mahkemenin beraat kararı Bediüzzaman'a tebliğ edildiği zaman, yalnız beraatı kabul etmemiş, bütün fırtınalı hadiselerden masumiyetinin ve adem-i mes'uliyetinin kararını da taleb etmiş ve almıştır.(204)

Mahkemeden (Birinci Divan-ı Harp mahkemesinden) beraat edip serbest bırakılan Bediüzzaman Hazretleri, mahkemeye teşekkür etmiyerek, şimdiki Istanbul Üniversitesi binasından Sultan Ahmed'e kadar yürümüş ve "Zalimler için yaşasın Cehennem! Zalimler için yaşasın Cehennem!" diye bağıra bağıra ilerlemiştir.

Üstad Bediüzzaman bu olayı, 1948 senesinde Afyon mahkemesinde yaptığı müdafaalarında bir münasebetle bizzat şöyle anlatır:

"...31 Mart hadisesinde sekiz Taburu bir nutukla itaate getiren ve Divan-ı Harb-i Örfî'de, mahkemedeki paşaların "sen de mürtecisin, şeriat istemişsin!" diye suallerine karşı i'dama beş para kıymet vermeyip, cevaben: "Eğer Meşrutiyet bir fırkanın istibdadından ibaret ise, bütün cin ve ins şahit olsun ki, ben mürteci'yim.. ve şeriatin bir tek meselesine ruhumu feda etmeye hazırım!. " diyen ve o büyük zâbitleri hayretle takdire sevkedip, idamını beklerken, beraatına karar verdikleri.. ve tahliye, olup dönerken onlara teşekkür etmiyerek "Zalimler için yaşasın Cehennem”. diye yolda bağıran...(205)”

NETİCE

Az yukarda ”Ceride-i sofiye" ve "Tanin" gazetesinin verdiği malümata istinaden arz olunduğu veçhile, mahkemenin Bediüzzaman'a verdiği bu beraat kararı, 25 Mayıs 1909 gününde olduğuna katiyyetle hükmedilebilir. Müdafaatının en son kısmında bulunan şöyle bir ibare dahi bu meseleyi te'kid eder:

"...Ben geçen sene Garib-üz-zaman idim. Sonra Bediüzzaman oldum. Şimdi de Bid'at-ûzzaman oldum. İstanbul'a da şeamet oldum. O da bana şeametli oldu. Beni sathında kabul etmez, batnına geçirmek istiyor. Bahusus Mart ve Mayıs ayları müstebit aylardır. Martı kadro hâricine çıkarmalı. Mayısı da tekaût etmeli, ta muvazene-i malî husule gelsin. Çıkılmıyacak yola sapılmış bir işarettir:

Elhasıl: Ya ben İstanbul'da kalacağım, yahut da bu iki ay gitmeyecek ise, ben veda' edeceğim.(206)"”

(204) Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı, S: 156

(205) Şualar-Envar Neşrivat, S: 417

(206) Asar-ı Bediiye S: :321

Evet, bu ibarenin ifade ettiği teşbihli beyanında; 31 Mart hadisesinin başlamasından onbir gün sonra, İstanbul'a gelen Hareket Ordusu'nun isyanı bastırmasını müteakib, mayıs ayında yapılan zulümlu idamlara, tenkillere bir işarettir.

Bu, bunu ifade eder ki; bu iki ayda yapılan kargaşalıklar, isyanlar ve sonra da icra edilen zulümler, tenkiller ve tecziyeleri gayr-i vakî’ sayarak, umumî bir müsalâha cihetine gidilmeli. Millete karşı umumî bir af çıkarmalı, özür dilemeli. Ta, ki kalblerdeki kin ve adavetler izale olsun. Yoksa intikam hırsıyla zulümlere tenkillere devam edilecek ise, ben artık İstanbul'dan veda' edeceğim demektedir.

Nitekim Bediüzzaman Hazretleri arzuladığı umumi müsalâha ve affı görmediği için, az müddet sonra İstanbul'dan veda' ederek Şark'a dönmüştür.

ISTANBUL'DAN VAN'A

Üstadın İstanbul'dan Şark'a dönüş için ayrıldığı tarihi, hangi ayda olduğu ve Bediüzzaman'ın mahkemeden beraatinden sonra İstanbul'da ne kadar zaman kaldığı kesin belli olmamakla beraber, onun hayatiyle ilgili yazılan bütün tarihçeler, 31 Mart hadisesi Divan- ı Harbi'nden beraatinden sonra, İstanbul'da fazla durmadığını kaydederler. Lâkin bu fazla olmayan ne kadardır kimse bir şey yazmamıştır. Amma bilâhare İnebolulu merhum Ahmed Nazif Çelebi'nin 1939'larda kaleme aldığı bir yazısında, Bediüzzaman'ın 1326 Rumi (1910) yılında İnebolu'ya uğrayarak geçtiğini kaydeder..

Eğer bu seyahat 1326 senesinin hemen başında gerçekleşmişse, Miladi Mart ayı ortalarında olmuş oluyor. 31 Mart hadisesi Miladi 13 Nisan 1909'da olduğuna göre, isyan hareketinin onbir günlük devamı buna eklense, 24 Nisan 1909 olur. Bundan sonra Divan-ı Harb Mahkemesi'nin kurulması ve i'dam ve tenkillere başlaması, Rumi Mayısın başlaınnda, miladînin ortalarında olmakla; Bediüzzaman Hazretlerinin bir ay kadar hapis müddeti ve Divan-ı Harbteki duruşma ve müdafaaları dahil hepsi 25 Mayıs 1909'da neticelenmiştir. Buna göre, mahkemeden beraattan sonra İstanbul'da on ay kadar daha kalmış olduğu ortaya çıkmış olur. Üstadın hayatını yazan eski ve yeni talebeleri onun İstanbul'dan bu ayrılış tarihini, ayını ve gününü yazmadıkları için, ister istemez İnebolulu merhum Ahmed Nazif Çelebi'nin yazdığına istinad ettirerek; Bediüzzamanın 1910 yılı mart ayının, ilk günlerinde Istanbul'dan ayrıldığını kaydedeceğiz.

Bu hesaba göre, Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'a şu ilk gelişi olan 1908'in başı ve ayrılışı olan 1910'un Mart başı arasındaki zaman, iki sene üç ay kadar bir zaman olduğu ortaya çıkar.

323

Ahmed Nazif Çelebinin adı geçen yazısı şöyledir: ((Bir kısmını alıyoruz.)

"Risale-i Nur'un tercümanı, müellif ve sahibi olan zat, 1324 ve 1325 Rumi (1907 ve 1908 Miladi) senelerinde İstanbul'da iştiharla Bediüzzaman namı ve lâkabiyle matbuatın sıtayişle neşriyatından mütehassis olarak, o zaman 17 yaşında bulunduğum ve çok câhil ve çocukluk devresinde iken, bu mübarek isim kalbimde yer tutmuş ve bu lâkabı, muhabbet hürmeti için olacak ki; 1326 (1910) senesinde Hazret-i Üstadın, Bediüzzaman Said-i Kürdî lâkabı altında Karadeniz seyahatinde iki hizmetkârı ile İnebolu'yu ziyaret ederek, o zaman İnebolu'nun meşhur ulemasından Hacı Ziya ve diğer ulema arasında vapura teşyi' edildiği sırada, tesadüfen çarşıda karşılaştığım ve çok derin muhabbet hissiyle bu mübarek zata selâm durarak, mütebessim ve nurani simalarıyla ve keskin nazarlarıyla selâmlarına ve manevi nazarlarıyla iltifatlarına mazhar olduğum günden beri, artan muhabbet ve alâkamın otuz senelik hatırımdan kat'iyyen silinmediğini ayn-el yakin görüyorum....(207)”

Yine bu seyahatin mezkûr tarihte vaki' olduğunu teyiden eski matbu' Münazarat eserinin baş tarafında teşbihli, kinayeli olan şöyle bir ibare vardır:

"... Vakta Meşrutiyyet'in ikinci yaşında, İstanbul'un temsil ettiği asırdan, tarihvarî bir nazarla göçüp, kurun-u vustaya karşı aşağıya inmekle; aşair-i ekradın içinde cevelan ile, bahardan güze bir rihlet-i sitayiye, güzden bahara bilad-ı arabiyeden bir rihlet-i şitaiye ettim...(208)"

Bu teşbihli ibarede Meşrutiyet'in ikinci yaşında İstanbul'dan ayrıldığını, o ise 1910 tarihi olduğunu(209) te'yid eder.

N.Şahinerin bu ibareyi başka mana ve tarihlere tatbik etmesi yanlış olsa gerektir. Mesela "İstanbul'un temsil ettiği asırdan tarihvari bir nazarla göçüp kurun-u vustaya karşı aşağıya inmekle aşair-i Ekradın içinde cevelan ile, bahardan güze bir rihlet-i sayfiye, güzden bahara bilad-ı Arabiyeden bir rihlet-i şitaiye ettim:" ifadesi teşbihli bir hakikattir. Tarihvarî bir nazarla diyor. Yani tarihi hatırlatan, hayale tasvir eden bir adese ile; İstanbul'un temsil ettiği medeniyet asrından ki bahara müşabihtir, ortaçağ insanlarını ve asrını andıran Kürt aşiretlerinin içine inmeyi, yukardan aşağı teşbihi ile İstanbul'un temsil ettiği medeniyet asrının baharından, doğudaki yaşayış ve medeniyetçe henüz güz mevsimini yaşayan insanların içine; yukarıki bahar yaylalarından aşağılara doğru, kış meskenlerini kurmak için göç eden Bedevî Arap kabilelerinin rihlet-i sayfiye adını verdikleri bir teşbihle dile getiriyor.

(207) Osmanlıca Kastamonu Lahikası, S: 65

(208)Eski matbu,. münazarat S:10

(209) Meşrutiyet 1980'in ortalarında olmakla, 1910 yılının ilk baharında ikinci yaşını doldurmak üzeridir.

İbarenin kalan bölümü ise, Arapların kışlık sıcak yerlerdeki kış faslını bitirip, oradan bahara, otlak yaylalara göçü andıran rihlet-i şitaiye teşbihi ile seyahatini ifade etmiştir.

Bu ibarede Bediüzzaman'ın kış mevsiminde Arabistan'a, Şam'a vardığı manası çıkmaz. Belki manası, aynı asırda, aynı ülkede yaşıyan insanların fikir ve yaşayışça çok değişik seviyelerde olduklarını anlatmak istemektedir. O zamanlar Arap memleketlerinin dahi, doğuda yaşıyan insanlardan birazcık farklı olarak medeniyetçe kış mevsimini yaşıyan insanlar olduklarını, oradan İstanbul'a doğru gelmesini de medeniyet yaylasına ve bahara çıkmaya benzetilmektedir. Yani bu ibarenin maddi bir kış, ile yaz ile ilgisi yoktur, her ne ise...

İSTANBULDAN AYRILIŞ SEBEPLERİ

Gelelim Bediüzzaman'ın İstanbul'dan ayrılışının maddi sebeplerine: Yukarıda da geçtiği üzere, Bediüzzaman Divan-ı Harb mahkeme müdafaatının son kısmında: İstanbul'un kendisini sathında kalmayı kabul etmediğini, batına geçirmek istediğini, yani o günkü İstanbul'un karışık, bulanık, bir yönüyle de dehşetli, korkulu havasının verdiği hal ile, herkesin ya susup bir şey söyliyemediği veya söylemek istemediği, yada gazetecilerin yaptığı neşriyat gibi müdahanecilik durumuna düştükleri bir ortamda, bu umumi hava dışında kalmanın çok zor olacağını, İstanbul'da kalmak için, kendisinin de bu umumi havaya ayak uydurmakla mümkin olabileceğini, o ise kendisinin fıtratına, izzet-i imaniyesi ve vakarına zıt ve muhalif olduğu için, İstanbul'u terk edeceğini yazıyordu. Kalmak için bir şartı vardı: Eğer Mart ve Mayıs ayında yapılan isyanlar, kargaşalıklar neticesinde başlanan zulüm ve tenkillerin açtığı yaraları tedavi yoluna gidilirse, belki İstanbul'da kalması mümkün, -fakat onun bu istek ve şartı yerine gelmediği için- İstanbul'dan, hatta medeniyetten veda' etme kararını aldı. Bu dönüş kararını

verdiği sırada "İSTANBUL'DAN VEDANAME" başlığı altında bir yazı neşrettikten sonra, ayrıldı. Yazı aynen şöyledir:

"İSTANBUL'DAN VEDÂNAME

"Ey Koca İstanbul! Müsavat ve uhuvveti sende devr-i İstibdatta, yalnız tımarhanede.. Meşrutiyyet'te, yalnız tevkifhanede gördüm. Elveda' ey gelinlibasını giymiş Acuze-i Şemta! Usandım, sen zehirli bir bala benzersin. Belki medenî libası giymiş vahşi adama benzersin. Sureten ne kadar medeniliğin var; sireten dahi nifak, sefahet, ağraz içinde o kadar, o derece vahşisin; Tam dünyaya benzersin. Dünyaya geldiğime ben de pişman oldum. "Riyanın sözünü" seni tasavvur ettikçe tahattur ediyorum.

Eğer medeniyet böyle tecavüzat-ı haysiyyet-şikenane ve iftiraat-ı nifakcûyane ve fikr-i intikam-ı bi insafane ve mugalatat-ı şeytanetkârane ve diyanette harekât-ı laübaliyaneye müsait bir zemin ise; herkes şâhid olsun ki; o saadet-saray-ı medeniyet tesmiye olunan, akreb ve yılanların yuvaları olan böyle mahall-i ağraza; Kûrdistan'ın, hûrriyet-i mutlakanın meydanı olan yûksek dağlarındaki Bedeviyyet ve vahşet haymelerini tercih ediyorum. Zira burada görmediğim hürriyet-i fikir ve serbestî-i kelâm ve hüsn-ü niyyet ve selâmet-i kalb Kûrdistan'ın dağlarında tam manasıyla hükümfermadır.

Bildiğime göre edipler edebli olurlar.. ve cerideler de terbiye-i efkâr ederler. Şimdi ba'zı edipleri edepsiz ve bazı cerideleri de naşir-i ağraz görüyorum. Eğer edep böyle ise ve efkâr-ı umumî böyle müzebzeb olsa, şahid olunuz, ondan vazgeçtim. Bunda da dahil değilim.. ve Kûrdistan'ın yüksek dağlarında, yani "Başit başında" ecsam ve elvah-ı âlemi ceridelerine bedel mütalaa edeceğim.

Muarradır feyza-i feyzimiz şeyn-i temennadan

Bize dad-ı ezeldir zirden, bâlâdan istiğna

Çekildik neşve-i ümitten, tul-u emellerden

O mecnunuz ki ettik vuslât-ı leylâdan istiğna

TENBİH: Medeniyetten isti'fam, sizi düşündürecek. Evet böyle istibdat ve sefahet ve zilletle memzuç medeniyete bedeviyeti tercih ediyorum. Bu medeniyet eşhası fakir ve sefih ve ahlâksız eder. Fakat hakikî medeniyet, nev-i insaniyyetin terakkî ve tekemmülüne ve mahiyeti neviyesinin kuvveden fiile çıkmasına hizmet eder. Bu nokta-i nazardan medeniyeti istememek, insaniyeti istememektir.

Hem de ma'nay-i meşrutiyete ibtila ve muhabbetimin sebebi budur ki: Asya ve Âlem-i İslâmiyetin istikbalde firdevs-i terakkisinin birinci kapısı meşrutiyet ve hürriyettir.. Ve tali' ve taht ve baht-ı İsalâmın anahtarı da meşrutiyyetteki Şûradır. Zira şimdiye kadar üçyüz milyon İslâm ecânibin istibdad-ı ma'nevisi altında eziliyor idi. Şimdi hâkimiyyet-i millet âlemde, bâhusus bundan sonra Asya'da hükümferma olduğu halde , her bir ferd-i Müslüman hâkimiyetin bir cüz'-ü hakikisine malik olur.. Ve Hûrriyet, üçyüz milyon İslâmı esaretten halas etmeye bir çare-i yegânedir. Farz-ı muhal olarak burada yirmi milyon nüfus, te'sis-i Hürriyette çok zarar-dide olsalar da, feda olsunlar. Yirmiyi verir, üçyüzü alırız.

Diriğa! Bizdeki anasır, hava gibi muhtelittir. Su gibi mümteziç olmamış... İnşaallah elektrik-i hakaik-i İslâmiyetle imtizaç ederek, ziyay-i ma'arif ve hararetiyle kuvvet tevlid ederek, bir mizac-ı mu'tedile-i adalet vücuda gelecektir:

Yaşasın Meşrutiyet-i Meşrua! Sağ olsun Hakikat-ı Şeriatın terbiyesinden çıkan Neyyir-i Hüniyet!(210)

İstibdadın Garib-üz zamanı

Meşrutiyyetin Bediüz- zamanı

Şimdikinin de Bid'at-üz

Zamanı

S a i d - i Kürdi(211)"

Görüldûğü üzere, Üstad bu yazısında hem İstanbul'un o günlerdeki halini tasvir ediyor, hem de gazetecilerin yalan, tezvir, yaltaklanma ve iftiralarla ortalığı ve efkârı ne hale getirdiklerini telvih ediyordu. Bu duruma düşen İstanbul'un içinden sıyrılıp veda' etmekten başka çare olmadığını, hakiki medeniyetten değil, amma o günki hal gibi nifak, yalan, hile, dinde laübalilik, garaz, intikam gibi kötü ve rezil ahlâka müsait olan bir medeniyet ismi altındaki mimsiz medeniyetten istifa ettiğini de söylüyordu.

AHMED RAMİZ DE DER Kİ

Üstadın İstanbul'dan ayrılışının sebeblerini bir de ictihad kütübhanesi sahibi Ahmed Ramiz Efendi 1911-1912 yıllarında, bir sene ara ile iki defa tab' ettirdiği Divan-ı Harb-i Örfi ve Saidi Kürdî eserinin mukaddemesinde şunları diyor:

"...Karışmış İstanbul'un hevay-i gıll u gışşından ve tezviratından ve bedraka-i efkâr olmak lâzım gelen gazetecilerin bazılarının bütün fenalıklara badî ve bütün fenalıkların müvellidi olduklarını görerek, bu derece açık cinayetlere tahammül edemiyerek, me'yus(212) ve müteessir olarak vahşetzar, fakat munis, vefakâr ve namus-perver olan dağlarına döndû. Kimbilir belki büyük icraatından biri de budur.(213)”

İşte bu gibi sebeb ve hallerden dolayı artık İstanbul'da durup da, bir iş görebilmenin mümkin olamıyacağını anlayan Bediüzzaman Hazretleri, zahirde ümit kaynakları kurumuş, kesilmiş, inkisar-ı hayale uğramış gibi görünmesine rağmen; bilâkis ruhunda coşan İslâm hamiyeti ve gayreti ve İslâmiyetin tealî ve terakkisine hizmet edeceğini kabul ettiği hakiki ve meşru' bir meşrutiyetperverlik ve hürriyet aşkı onu daha çok büyük hizmetlere ve volkan gibi kaynayan hareket ve faaliyetlere götürmüştür. Umit ve hayâl kırıklığına düşmek değil, tam aksine büyük ümit ve emellerle Şark'a dönmüştür.

(210) Senin bu siyasi ümitlerin şimdiye kadar boşa çıktı. Inşaallah başka bir surette zuhur eder. S.NURSI

(211) Asar-ı Bediiye S: 321

(212) Lâkin gerçeğe bakılırsa, Bediüzzaman Hazretleri Istanbul'dan ayrıldığı zaman belki mûteessir ve üzgün gibi idi. Amma hiç bir zaman me'yus değildi. A.B.

(213) İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi S: 5

MÜHRÜ

Bediüzzaman, Hoca-i Cihan, o günlerde İstanbul'dan ayrılacağı zaman, adeta yepyeni bir vazife ile vazifelendirilmişcesine ve pek büyük hir hizmetin başına tayin edilmiş gibi, Sultanlara, vazifedar büyük me'murlara mahsus yaptırılan mühür nev'inden, kendisinin unvanını beyan eden bir mühür yaptırır. Bu mühürün ûzerinde "Bende-i Şah-ı Merdan, Bediüzzaman" yazısını yazdırır. Manası: "Yiğitlerin, kahramanların şahı olan Hazret-i Ali R.A.'nın hizmetçisi, kölesi Bediûzzaman" demektir.

Bu yepyeni vazifenin başına geçişinin manasını simgeliyen hakikatin bir işareti olarak da, bu tarihten çok zaman sonra, Barla'da te'lif ettiği bazı eserlerinde, bu tarihten itibaren manen vazifelendirilip başına geçtiği hizmetin o tarihi için "Asıl hizmetlerinin başlangıcı"(214) şeklinde nitelemektedir.

Mührün aslı Ressam Tarafından

düzeltilmiş mührün benzeri

(214) Osmanlıca Lem'alar S: 127 ve 421

BU SEYAHATİN İKİ HATIRASI

1- Almanya'da işçi, Of'lu bir hocanın (adını henüz öğrenemedik) Abdullah Yeğin ağabeye anlatmış olduğu Üstadla ilgili enteresan edebî bir lûğaz hatırasıdır. Şöyle:

"Bediüzzaman Hazretleri (büyük bir ihtimal ile) bu seyahati esnasında uğradığı Karadeniz Of limanında bir medreseye gitmiş, medresenin müderrisi Üstadın ismini sormuş. O da şöyle zarifane bir beytle lüğaz şeklinde ismini bildirmiştir:

Kes "Müderris" ayağın, hem "Muid"in başını

Koy ayağın baş yerine, ta bilesin adımı

Bu edebî zarif beytin açıklaması şöyle olur ki: "Müderris" kelimesinin ayağı olan "Müder" kısmı ile "Muid" kelimesinin başındaki "Mû" harfini kes. Sonra "Müderris kelimesinden arta kalan "Sin" harfini baş tarafa al. "Muîd" kelimesinin başındaki "Mü" yerine koy, benim ismim meydana çıkar. Yani: "Said" kalır.

2- Rize'nin Pazar ilçesinden Rüştü Tâfral naklediyor:

"Bizim Pazar ilçesine bağlı eski ismiyle Venek, yeni ismiyle Örnek köyünden Arif Kantoğlu; Osmanlı döneminde Çayeli'nin eski ismiyle "Mabavri" Nahiyesinde müdürlük yapıyormuş.

Bediüzzaman Hazretleri ile ilgili, o sıra duymuş olduğu şöyle bir hatırasını anlattı: (Hatırasını bana anlattığı zaman, tarih tahminen 1964 sıralarıydı. O sıra bu zatın yaşı 80-85 idi. Gözleri kapanmış, evden çıkmıyordu. Baba annemde o köydenmiş. Aşağıdaki hatırasını bana anlatmak için, anneme

haber göndermiş, beni yanına çağırtmıştı. Bu zatın anlattığı hadise, hatıranın içinde makamları zikredilen zatlardan bizzat duymuş.)

"Bediüzzaman Hazretleri Rize'ye geldiğinde, o sıra Rize Sancak idi. Sancak Beyi, (Kaymakamı) Jandarma Kumandanı Binbaşı, bir de Liman reisi; memleket erkânı olarak onu karşılamışlar, şehrin muhtelif yerlerini gezdirmişlerdi. Bu arada deniz kenarındaki iskele üzerine de çıkmışlar. O zamanlar iskeleler, demir direkler üzerine ağaçlar çakılarak yapılırmış. Denizin dalgaları bu tahtalara çarpa çarpa bir kısım ağaçları sökülmüş, demir direkler kalmıştı. O kısma geldiklerinde; Bediüzzaman Hazretleri sağda, Vali Bey ortada, Binbaşı solda, liman reisi de bir kaç adım Bediüzzaman'ın arkasında oldukları halde yürüyorlarmış. Bu esnada Liman reisi arkadan Bediüzzaman'ı seyretme dalgınlığıyla önündeki boşluğa adımını atmış... tabiî düşüp denize yuvarlanması ve demir direklere çarpması lâzım iken ve o heyecanlı anı

geçirmekte olduğu halde; bir anda nasıl olmuş, bilememiş, kendini Bediüzzaman'ın kolları arasında ve kucağında görmüş. Halbuki Bediüzzaman bir kaç adım önde, şu düşme hadisesi de onun arkasında cereyan ettiği halde, nasıl onun kolları arasına girdiğini anlıyamamış. beraberindekiler de anlıyamamışlar.. Ve bu hadiseyi Bediüzzaman'ın kerametine hamlederek çok hayret ve taaccübde kalmışlardır.”

Müdür Bey, bana bu hadiseyi ölmeden evvel, manevi mes'ûliyetten kurtulmak üzere, onu anlatacağı kimseyi bulamamış olacak ki, beni çağırttı ve mühim bir hadise olarak ifşa-i sır nev'inden bana nakletti.”

Böylece Bediüzzaman Hazretleri, omuzuna almış olduğu yeni vazifenin yüklemiş olduğu hizmet şevkiyle, pür-ümit ve emellerle Şark'a dönmüştü. Ümitsizlik, yılgınlık ve bitkinliğin askerlerini tarü mar edecek ümit ve azm dersini vere vere İstanbul'dan dönüş yaptı. Ondan dolayıdır ki; İstanbul'dan ayrılırken Karadeniz sahilleri yoluyla İnebolu'ya, oradan da sahildeki liman ve iskelelere uğraya uğraya Batum'a, oradan da Tiflis'e gittiğinde; Ümit ve emellerinin ne kadar metin, sağlam ve yıkılmaz olduğunu gösteren, orada cereyan etmiş olan hadise onu tasdik eder. şöyle ki:

Tiflis şehrine vardıktan sonra, şehrin meşhur Şeyh Sanan tepesine (Kalesine) çıkarak şehri ve etrafını dikkatle süzmeye başlar. Çarlık Rusyası döneminde demirperdelerin olmayışı ve seyahatların serbest oluşu hasebiyle Bediüzzaman'ın şehrin içinde gezmesine bir mani' yoktu. Fakat onun Tiflis şehri içinde dolaşmasını gizlice ta'kib eden Rus polis hafiyeleri, Üstadın Şeyh Sanan tepesine çıktığını görünce birisi Bediüzzaman'a yaklaşarak:

- Neye böyle dikkat ediyorsun, diye sorar.

Bediüzzaman: "Medresemin planını düşünüyorum", diye cevab verir. '

Ve bu hikâyenin muhaveresi buna kâfi delil olduğu gibi, Van'a geldikten sonra dahi, aşaire Meşrutiyet'i telkin etmek için, sualli cevablı münazaraları esnasında aşiretlerin ilk sordukları sual, "Ey Seyda! İstanbul'a gittin, bu inkılâb-ı azimi gördün, mühim işler içine girdin, bize ne getirdin?"

Bediüzzaman'ın cevabı: "Müjde getirdim"(215) şeklinde olmuştur. Hem 1327'nin başında (1911) Şam'da Cami-i Emevi'de irad ettiği hutbesinin asıl mevzuunda; Ümitsizliği, dolayısıyla atalet ve neme lâzımcılığı kökünden kal' eden ümit, azm ve iştiyak baltasının işlediğini görüyoruz.

Ayrıca aynı senede Şam'dan İstanbul'a gelince de "Deva-ül Ye'is" namındaki risalesini te'lif eder ve Hutbe-i Şamiye'sine zeyl yapar. Bu risalenin mevzuu da; "dinleri mensuh ve batıl olan Avrupalıların galebe edip, İslâm milletleri üzerinde hâkim duruma neden geldiler?" olan şüphe ve vesvesesini izale

(215) Asar-ı Bediiye S: 404

eden ilmî, mantikî delillerle ispat eder ki: Avrupalının terakkisi dinden gelen bir faziletleri olmadığını, belki iki sebeb ve itici kuvvet onları maddeten terakkiye sevk ettiğini... Bu sebeplerden birisi: maddi ve coğrafi, ikincisi de: manevi ve ihtiyacî olduğunu ispat ederek, yine ye'sin ve ümitsizliğin burnunu kıran delil ve burhan yumruklarını görüyoruz ve hakeza!..

İSTANBUL'DAN VAN'A OLAN SEYAHATİNİN SEYRİ

Sene 1910

Yukarlarda kaydedildiği veçhile, Bediûzzaman Hazretleri 1910 yılı Mart başlarında İstanbul'dan ayrıldıktan sonra, vapurla Karadeniz sahilini ta'kiben İnebolu ve nihayet Batum yoluyla Tiflis'e kadar gider. Tiflis'te meşhur Şeyh Sanan tepesine çıkarak âfâkı seyretmekte iken, bir Rus hafiyesi yanına gelir.

Ve buradan itibaren hadiseyi bizzat Bediüzzaman'dan dinliyoruz. 1920'de İstanbul'da bastırdığı SÜNÛHAT isimli eserinin zeyli olan "Teşhis-ül İllet" risalesinde bu hikayeyi şöyle anlatır:

"Bir hikâye: Bundan on sene evvel(216) Tiflis'e gittim. Şeyh San'an tepesine çıktım. Dikkatle temaşa ediyordum. Bir Rus(217) yanıma geldi, dedi:

- Neye böyle dikkat ediyorsun?

Dedim: Medresemin plânını yapıyorum.

Dedi: Nerelisin?

Bitlisliyim dedim. Dedi: Bu Tiflis'tıı:

Dedim: Bitlis Tiflis birbirinin kardeşidir

Dedi: Ne demek?

Dedim: Asya'da, Alem-i İslâm'da ÜÇ NUR birbiri arkası sıra inkişafa başlıyoı:(218) Sizde, birbiri üsünde ÜÇ ZULMET inkişaa (219) başlayacaktır. Şu perde-i müstebidane yırtılacak, takallus edecek.(220) Ben de gelip burada medresemi yapacağım.

(216) Burada da Bediûzzaman'ın 1910 yılında Istanbul'dan ayrılıp Tiflis'e ve Şark'a gittigi te'yid edilmektedir. A.B.

(217) Bediüzzaman'ın yanına gelen o Rus hafiyesi, ya kendisi Türkçe veya Kürtçeyi biliyordu. Yahut da Bediüzzaman ona Rusça cevab veriyordu. A.B.

(218),(219) Bediüzzamanın istikbale bakan şu keskin ferasetli görüşünün bir kanadı olan Ruslar hakındaki tarafı çok az zaman sonra tahakkuk etmiş ve (Sizde birbiri üstünde üç zulmet inkişaa başlayacaktır." ifadesiyle ve "inkişa" tabirinin, soğanın üst üstteki kabuk tabakalarının soyulması teşbihiyle, Rusya'da ilk evvela sosyalistlik, onun hemen altından bolşeviklik, onun altından da komünistlik zülmetlerinin zuhuru görüldü. Alem-i Islam hakkında üç nurun da yavaş yavaş inkişafı görülmektedir. A.B.

(220) İşte,Elhamdulillah Rusun pek zulmetli,en katı küfürlü istibdat perdesi takallus edip yırtılmasıyla ve islam miletleri Rusun istibdadından kurtulmasıyla,Bediüzzamanın ihbarı tahakuk etti.A.B.

Dedi: Heyhat şaşarım senin ümidine!..

Dedim: Ben de şaşarım senin aklına!.. Bu kışın devamına(221) ihtimal verebilir misin?

Dedi: İslam parça parça olmuş.

Dedim: Tahsile gitmişler... İşte Hindistan, İslâmın müstaid bir veledidir, İngiliz mekteb-i i'dadisinde çalışıyor. Mısır, İalâm'ın zeki bir mahdumudur, İngiliz mekteb-i mülkiyesinde ders alıyor. Kafkas ve Türkistan, İslâmın iki bahadır oğullarıdır Rus mekteb-i harbiyesinde ta'lim alıyor ilah...

Yahu, şu asilzade evlad, şehadetnamelerini aldıktan sonra, her biri bir kıt'anın başına geçecek, muhteşem, âdil pederleri olan İslâmiyetin bayrağını âfâk-ı kemalâtta temevvûc ettirmekle, kader-i ezelinin nazarında, feleğin inadına nev-i beşerdeki hikmet-i ezeliyenin sırrını i'lan edecektir. İşte hikâyemin yarısı bu kadar...(222)" şeklinde ifade edilmiştir.

Bediüzzaman'ın Alem-i İslam hakkında "ÜÇ NUR birbiri arkası sıra inkişafa başlıyor" ihbarının hakikati de kısmen zuhur etmiş denilebilir. Üç nurdan muradı -Allahu â'lem- İslâm âleminin hem iman, akide ve diyanet cihetinde.. hem hakaik ve ahkâm-ı Kur'aniyenin hayat-ı içtimaiyelerinde tatbik ve icra noktasında.. Hem de bir zamanlar olduğu gibi, âlem-i İslâm ittihada gelip İslâmın bayrağını şeref ve izzetle i'lâ ederek, yeryüzünde dalgalandırması noktasında muvaffak olabilme kaziyesidir.

Nitekim Hindistan ve Mısır hakkındaki ihbarı bilfiil zuhura geldi. İnşaallah Kafkâs ve Türkistan hakkında da bir gün tahakkuk edecektir.(*)

Merhum Abdurrahman'ın yazdığı tarihçede, Tiflis-Şeyh Sanan tepesinde Rus hafiyesi Bediüzzaman'a: "Hürriyet sizi parçalıyacaktır" sözüne karşı, Bediüzzaman: "Bizi değ'il, sizi parçalıyacaktır.(223)" şeklinde kaydedilmiştir.

Tiflis'ten sonra Van'a gelmek üzere yol güzergâhı olarak herhalde en kısa şekli trenle İranın Hoy şehrine oradan da Van'a, şeklinde tahakkuk etmiş olması kuvvetli ihtimal dahilindedir.

Van'a doğru bu seyahatinin mevsimi kış olması hasebiyle, yaz ayların da o zaman için en kısa yol olan Trabzon, Erzurum, Ağrı ve Van şeklinde değil de, Tiflis üzerinden yapılmasıyla, herhalde bu seyahat bir ayı geçkin bir zamanı içine aldığını kabul etsek, nisan ayı ortalarında Van'a muvasalatı tahakkuk etmiş oluyordu.

(221) Bediüzzaman Tiflis'e uğradığı vakit ki mevsim, bilhassa o bölgeye göre henüz kış sayılan Mart ayının ortaları olduğundan yağışlı, soğıık olduğuna işaret eder.A.B.

(222) Asar-ı Bediiye S: 154

(223) Bediüzzaman'ın Thrihçe-i Hayatı, Abdurrahman S: 35

(*) Kafkas ve Türkistan hakındada -Lehülhamd- kısmen tahakkuk etti.

AŞAYIR İÇİNDE SEYHATLARI

Hz.Üstad Van'a geldikten sonra, iki üç ay bir bekleme ve çoktan beri bıraktığı medresesinin tanzimat işini bitirmesinden sonra, temmuz ayı sonunda,(224) evvela Van dolayındaki ERTOŞİ aşairinden başlamak sûretiyle, Hakkari, Bitlis, Muş, Ağrı, Diyarbekir ve Urfa Şehir merkezleriyle etrafındaki bazı köy ve aşiretleri dolaşarak, Meşrutiyet hakkında bilgi verdi. Buralar da sorulan yüzlerce suallere cevab verdi. Şehir merkezlerinde de konferanslar tertibledi.

Bediüzzaman'ın Van'dan başlayarak çıktığı bu seyahatinin proğramında hacca gitme işi de vardı. Aynı yılda Nurşinli Meşhur Şeyh Abdurrahman-ı Tağî'nin oğlu, büyük velî "HAZRET"

lakabiyle ma'ruf Muhammed Ziyaüd dinde hac hazırlığını yapmaktaydı. Bediüzzaman ile çok sıkı ve karşılıklı muhabbetleri(225) ve dolayısıyla o sene hacda buluşmak ve beraber hac yapmak üzere muhabereleri olmuştu.

Böylece Üstadın başlattığı bu seyahatları esnasında sorulan suallere verilen cevablardan, gerekse müşahede ettiği umumî durum veya ulemanın İslâm dini hakkındaki telakkîlerinden öğrendiği genel ahvalin hey'et-i umumiyesinden iki tane eser vücuda getirdi. Bunlardan birisi REÇETETÜL AVAM veya REÇETETÜL EKRAD.. İkincisi SAYKAL-ÜL-İSLAM veya REÇETET ÜL HAVAS eserleridir. Bu iki eseri evvela Arapça, sonra da aynı meal ve ma'nada, fakat daha biraz genişçe Türkçe olarak kaleme almış ve "Reçetet-ül Avam" eserine MÜNAZARAT ismini, "Saykal-ül İslâm" veya "Reçetet-ül Ulema" kitabına da MUHAKEMAT ismini vermiştir.

Bu iki eserinin teşekkül ve te'lifleri hakkında, o zaman "Münazarat" eserinin mukaddemesinde şöyle demiştir: "...Şu saykal-ül İslâm ve Ekrad reçetesi olan iki eser, o dehşetli dağ ve dere ve sahraların kuvve-i münbitesi fevkalade neşv ü nema vererek, kırk elli gün zarfında hem yeşillendi, hem cesim bir şecere oldu, hem meyve verdi.

Evet, öyle bir vakitte vücuda geldi ki: Dağlar beni derelerin yed-i haşinine fırlatıyordu. Onlar da beni sahraların yüzlerine çarpıyordu. Sonra hamiyet-i milliye ve hamiyet-i İslâmiye, şu iki sınıf meyveleri dağ başından koparıp ve bazen rüzgâr vurup, derelerin dibine düşmüş meyveleri ilaç için toplayıp, medine-i medeniyetin çarşısına getirdiler. Hatta bir kısmı BAŞİD dağının yemişidir: Bir taifesi FERRAŞİN ovasının meyvesidir Bir miktarı BEYT ÜŞ ŞEBAB deresinde kırmızılanmış semeresidir.

(224) Bu tarihi belgeleyen, Emirdağ-2 Lahikası kitabında üstadın şu ifadesidir: "Hürriyetin üçüncü senesinde (yani Meşrutiyet iki yaşını doldurup üçüncü yaşına girmesi muraddır.) aşairler arasında Meşrutiyet-i Meşruayı Aşaire tam bildirmek ve kabul ettirmek için" ilh. (Bkz. Emirdağ-2 S: 106)

(225) 1953'te Isparta'da Üstadımızı ziyaretimde bana "Nurşinliler Risale-i Nurla alakadar mıdırlar?Ala-küllihal herkesten önce onların alakadar olmaları lâzımdır" diye buyurmuşlardı.A.B.

İşte şu iki eseri yazdığım vakit, zaman kısa, mekân vahşî, ben seyyah, zihin müşevveş, vücud yarım hasta, yazmak acele olduğundan elbette müşevveş olur...(226)"

Bu beyandan anlaşılıyor ki: Bediüzzaman'ın bu cevelan ve seyahati fazla sürmüş değildir. Çünki bu iki eserin vücuda gelmesini "Kırk elli gün zarfında hem yeşillendi hem cesim bir şecere oldu, hem meyve verdi" şeklinde açıkça beyan edilmiştir. Ayrıca "Zaman kısa, yazmak acele" gibi ifadelerle de bunu te'kid etmektedir.

Bu iki eserden MÜNAZARAT kitabı ilk baskısı şekliyle yüz elli beş suale, yüz elli beş cevabtan, ve bir mukaddeme ile bir giriş yazısından ibarettir. Bu sual ve cevabların ekseriyeti Meşrutiyet ve Hürriyet mes'elesinin etraflıca izahına dairdir. Meşrutiyet anlatılırken; mutlakiyetin, istibdadın İslâm dini hükümlerine zıt taraflarının daha çok olduğu beyan edilmektedir.. Bütün bunların yanında eserin asıl ruhunu teşkil eden şey, senelerdir peşinde koştuğu plân ve projesini zihninde çizip tahakkukuna çalıştığı MEDRESETÜZ ZEHRA'nın hakikati ve faydalarını ve teşkilinin tarz ve şeklini, gider ve gelirlerinin proğramını, ders usulünü ve saireyi dile getirmektedir.

Yine "Mûnazarat" eserinin giriş bölümünde, onun yazılış sebebleri hakkında şöyle denilmektedir: "... Dağ ve sahrayı bir medrese ederek meşrutiyeti ders verdim. Birden bana göründü ki: Meşrutiyeti gayet garip bir sûrette telâkki etmişler. Her tarafın şüphe ve sualleri ağleb bir dereden gelmiş gibi gördüm. İşte teşhis-i maraz için miftah-ı kelâmı onlara verdim, dedim: Siz sual ediniz, ben de ona göre cevab vereyim. Onlar istihsan ettiler. Zira Kürtlerin tabiat-ı meşrutiyetperveranelerine binaen, dersi münazara ve münakaşa suretiyle okuyorlar. Onun içindir ki: Medreseleri küçük bir meclis-i meb'usan-i ilmiyeyi andırıyor.

İşte, tamimen lil-faide, suallerini cevablarımla musafaha ettirerek şu kitabı yazdım. Ta birbirine muavenette bulunsun. Hem de görmediğim ekrad ve emsaline şu kitab bana bilvekâle onlarla konuşarak cevab versin. Hem de lisanları kalblerine tercûmanlık edemiyenlere bedelen sual etsin. Elhasıl: Şu kitap, tarafımdan cevab, onların cânibinden sual etmek vazifesiyle mükelleftiı: Hem siyaset tabiplerine(227) teşhis-i illete hizmet ile muvazzaftır...(228)"

(226) Asar-ı Bediiye S: 404

(227) Üstad Hazretleri 1951'lerde Emirdağ'ında kaleme aldığı bir yazısında, Münazarat eserinin yazılış sebeblerinin bir kısmı için de şöyle demektedir: "... Anladım ki: Eski Said, acib bir hiss-i kablel vuku' ile, otuz kırk sene sonra, şimdi vukua gelen vukuat-ı maddiye ve maneviyeyi hissetmiş ve bedevi Ekrad aşairi perdesi arkasında bu zamanın medenî perdesini kendilerine maske yapan ve vatanperverlik perdesi altında dinsiz ve hakiki bedevi ve hakiki mürteci; yani bu milleti İslamiyetten evvelki adetlerine sevk eden hainleri görmüş gibi onlarla konuşup başlarına vuruyor." (Bkz. Emirdağ-2, S:106)

(228) Asar-ı Bediiye S: 404

Az yukarda geçtiği üzere, onun bu sualli, cevaplı münazaralı seyahatinin kırk elli gün veya iki ay gibi kısa bir zaman zarfında bittiğini kaydetmiştik. Van'dan başlıyarak şehir merkezlerini ve aşairi dolaşa dolaşa Bitlis, Diyarbekir, Urfa, Gaziantep ve Kilis üzerinden Şam'a kadar gider. Bu bahsin başında da kaydettiğimiz gibi, bu seyahatin proğramında, Arabistan'a geçmesinin bir gayesi de hacca gitmek vardı. Zira aynı senede Bediüzzaman'ın çok sevdiği, hürmet ettiği Nurşinli HAZRET veya MUHAMMED ZİYAUDDİN lâkabiyle ma'ruf büyük velî insan da bir kafile ulema ve talebeleriyle birlikte hacca gitmiş bulunuyorlardı.

ÜSTADIN GEÇİRDİĞİ HAYATÎ TEHLİKELER

Üstad Bediüzzaman'ın nazenin hayatının çocukluğundan vefatına kadar ilimde, cesarette, mücahedede, harbte, zekâ ve sair hallerinde hep harikalarla dolu olduğu gibi; birçok hayatî tehlikeler ve yüzde yüz ölüm muhataralarıyla da geçmiştir. Bunlardan sadece 1911'de tab' ettirdiği Münazarat eserinde yazdığı yedi defa büyük hayatî tehlike geçirdiğini kaydetmektedir. Daha ondan sonra, Birinci Cihan Harbi'ndeki pek çok tehlikeler, Rus esaretindeki Rus kumandaniyle macerası, firar hadisesi, daha sonra İngilizlerin İstanbul'u işgal ettikleri sıra yüzde yüz tehlikeleri göze alarak mücadelesi... vesaire ile doludur.

Şimdi biz 1911'e kadar hayatında geçirmiş olduğu yedi büyük hayatî tehlikenin neler olduğunun izahına çalışacağız. Münazarat'taki cümle aynen şöyledir: "Bahusus yedi defadır şu hayat elimden uçacak idi..."(229)" İşte bu yedi defa hayat tehlikelerinin bildiğimize göre:

1- Miran aşireti reisi Mustafa Paşa ile silahlara sarılarak kavga etmek istemeleri.

2- Cezire'den Mardin'e gelirken yolda eşkıyalarla müsademesi.

3- Van kalesinden düşme hadisesi.

4- Bitlis'te askeri bir kışlaya girmek istemesi üzerine askerlerle yaptığı kavga.

5- Tahir Paşa ile bir ara şiddetli ve silâha el atma ile neticelenen kavga.

6- İstanbul'da Divan-ı Harb Mahkemesindeki idam yerine beraatle kurtulması.

7- Bu yedincisi hangi hadise olduğu hakkında kesin bir şey diyemiyeceğimle beraber,Siirtte sopalı,hançerli gelen talebelerle münakaşasındaki mühim hadisede olabilir.

(229) Asar-ı Bediiye S: 458

BEDİÜZZAMAN HAZRETLERİNİN VAN'DAN ŞAM'A DOĞRU OLAN BU SEYAHATİ İLE İLGİLİ BAZI HATIRALAR

Bu seyahati esnasında Diyarbekir'e geldiği zaman, burada konferanslarla(230) ulema ve halkı Meşrutiyet hakkında aydınlattığı gibi, Medresetüz Zehra'sının faide ve hakikatleri konusunda da ulemayı ve ehl-i hamiyeti aydınlatmış, onun menfaatlerini kabul ettirmiştir. Üstad hazretleri Diyarbekirde kaç gün kaldığı malum değildir . Ancak, " Ben Diyarbekirde Cemil Paşa gilde çok kaldım."(*) ifadesine göre,birkaç gün kaldığı anlaşılmaktadır.Aynı günlerde; Diyarbekir'in Çermik kazası doğumlu Ziya Gökalp'la da karşılaşmış ve münazarayla onu iskât etmiş olduğu da söylenir.

Ziya Gökalp, 2.Meşrutiyetin evelisinde ve i'lânı sıralarında İstanbul'da yüksek tahsil yapmakta iken, ırkî taassup ve kavmiyet mefhumu ve inkârcılık zihniyetinden dolayı mektepteki ahengi bozmaya yönelik faaliyetleriyle meşhur olmuş, damgalanmış, sonra da mektepten kovulmuştur. Kovulduktan sonra, Şark'a dönmüş, Diyarbekir civarındaki aşiretler içinde Kavmiyetçilik hareketini uyandırmak için faaliyetlere girişmiş, Kürtçe şiirler, destanlar düzmüş, çabalamış... fakat halkın Müslüman olması ve dinine bağlı bulunması sebebiyle, hiç bir netice elde edememiştir diye dilden dile rivayet edilmektedir. Lâkin Gökalp'ın bu neticesizlik içindeki başarısızlığı sonunda taktik değiştirmiş ve bu defa bir Türkçü kesilmiştir. Türkçülüğü bir din şeklinde ittihaz ederek medhetmiş, destanlarla övmüş.. ve bir derece de muvaffak olmuştur. Zira ta o zaman bazı sahtekâr ırkçı Türkçüleri dost bulup elde etmiştir. Amma asıl gayesi, Türkçülük yaparak aksülamellikle yine Kürtçülük zihniyetini uyandırmak ve Müslüman milletleri bölmektir.

N.Şahiner, bazı zatlardan dolaylı rivayet yollarıyla, Bediüzzaman'ın onunla Diyarbekir'de lâtifeleştiğini yazmışsa da, kesinlikle doğru değildir. Evet Bediüzzaman'ın onunla Diyarbekir'de karşılaşması olmuş.. Amma ona tek bir kelime söyletmiyecek şekilde ilzam etmiş olduğu da gerçektir. Nitekim 1922-1923 yıllarında Ankara'da tekrar Bediüzzaman'la karşılaşan Ziya Gökalp, mühim bir mecliste saplandığı ilhad fikri hesabına bazı şeyler söylemek istemişse de, fakat Hazret-i Bediüzzaman onu öyle bir ilzam etmiş ki, tek bir kelime söylemeye dahi mecali kalmamıştır. Ankara'da cereyan eden bu karşılaşma hadisesinin şâhitlerinden birisi Mardinli meb'us Abdulğanî Ensarî'dir. Ayrıca Hazret-i Üstad hayli zaman sonra "Fihrist" risalesinde hadise hakkında şunları anlatır:

(230) Münazarat S: 87

(*) Son Şahitler-5,Sh.166

"Bu temsilin mealiyle (İkinci sözün) mühim bir mecliste, Ankara'da otuz sene evvel Ziya Gökalp gibi müthiş bir mülhid, şakk-ı şefe etmiyecek derecede ilzam oldu.(231)"

İşte, "Ziya Gökalp gibi müthiş bir mülhid" tabiri ile Bediüzzamandan tokat yiyen öylesi bir herifle Bediüzzaman'ın elbette lâtifeleşmesi söz konusu olamaz.

BEDİÜZZAMAN URFA'DA

Diyarbekir'den sonra Urfa'ya gelen Bediüzzaman Hazretleri, ilk evvela Urfa'daki medreseleri ziyaret etmeye başlar. Birkaç gün medreselerde misafir kalır. Kıyafeti, o zamanın bir aşiret reisi gibi olduğu için, bir gün Urfa'nın o zamanki daracık caddelerinde dolaşırken, eski Halkevi, şimdi merkez PTT binası civarında iki üç polis, onun kamasından, tabancasından, giyiniş ve etvarından şüphelenerek müdahale etmek isterler. Aralarında çıkan münakaşa neticesinde, hiddetlenen Bediüzzaman, polislerin birisine bir tokat aşk eder, polisin bir dişi kırılır. Bunun üzerine onu Urfa emniyet müdürlüğüne kadar götürürler. Tam bu esnada, onu İstanbul'dan tanıyan o devre Urfa Meb'usu Meşhur Siverekli Ali Efendi (Ali Ağa) ve onun arkadaşı Badıllı Said Bey hadiseden haberdar olur ve hemen Urfa emniyet müdürlüğüne koşarlar. Her ikisi de Bediüzzaman'ın ellerine sarılır, öperler. Emniyet müdürü ve polisler bu manzara karşısında şaşkınlık içerisinde: "Efendim bu kimdir ki?" derler. Siverekli meb'us Ali Efendi: "Gözünüz kör ola, bu zat Bediüzzaman Molla Said-i Meşhurdur" deyince; Emniyet müdürü ve polisler hemen ayağa kalkar, Bediüzzaman'ın ellerine sarılır, özür dilerler.

Siverekli Meb'us Ali Efendi, Üstad Bediüzzaman'ı alır evine götürür, misafir eder. Amcam Bekir Badıllı'nın anlattığına göre, Bediüzzaman Hazretleri bundan sonra bir hafta kadar Siverekli Ali Ağa'nın evinde misafir kalır.

Bir hafta kadar Urfa Meb'usu Siverekli Ali Efendi'nin evinde misafir kalan Bediüzzaman Hazretleri, gündüzleri Urfa'daki medreseleri ve Ulemayı ziyaret ettiği gibi, yakın köy ve kazalarına da gidip gelmekte idi. Bir gün Bediüzzaman Said-i Kürdî'nin Urfa Yusuf Paşa Camiinde bir konferans vereceği haberi ilân edilir.

Hadiseyi bizzat bana ve Abdullah Yeğin Ağabeye ve başkalarına anlatan Urfalı çok yaşlı bir zat, (Allah rahmet eylesin, şimdi vefat etmiş, ismini de unutmuşuz.) şöyle demişti:

(231) Osmanlıca Fihrist Risalesi S: 2

"Caminin eyvanına bir masa ve bir sandalye konulmuştu. Bediüzzaman sandalyeye oturup, gümüş saplı kamçısını masaya uzatmış, dirseğinin birisini masaya dayayıp eliyle alnını tutmuş düşünüyordu. Camiin eyvanları, avlusu, damları tıklım tıklım dinleyicilerle doldu. Bediüzzaman bir ara başını kaldırdı ve gözleriyle gelen dinleyicileri bir süzdü ve konuşmaya başladı. Konferansın mevzuu da her bir Müslümanın bizzat İslâm dinini bilmesi, dünya hadisatından olup bitenleri öğrenip anlaması, havalecilik, nemelâzımcılık yapmaması hakkında idi. Mevzuu aydınlatma bakımından bir misal getirdi, dedi ki:. "Ben Suruc'a gittim, köylünün birisinden birşey sordum. O dedi ki: "Ben bilmem, bizim ağamız bilir". Ben de ona

dedim ki; senin aklın ağanın cebindedir. Öyle ise, ağanın cebindeki aklınla konuşacağım.:" Böylece konferans bir buçuk saat kadar sürdü.(232)"

Bundan sonra Urfa'dan ayrılan Bediüzzaman Urfanın Birecik kazasına uğradığı, Birecik Rüşdiyesinde inceleme yaptığı, mektep hocasının Bediüzzaman'a çok saygı gösterdiği söylenmektedir.(223)

ŞAM'A VARIŞI

Bu seyahatın Birecik'ten Şam'a kadar olan bölümü nasıl cereyan etti, nerelere uğrıyarak Şam'a gitti vesaire hakkında kuvvetli ve kesin bir rivayet şekli mevcud değildir. Birecik'ten sonra Gaziantep'e, sonra Kilis'e, oradan da Halep ve Şam'a gittiği dilden dile dolaşmaktadır.

Bediüzzaman'ın Şam'a muvasalatını, N.Şahiner kış aylarında tahakkuk ettiğini yazmışsa da, bir delile dayanmamaktadır. Eski matbu' Münazaratın mukaddemesinde "Kıştan bahara Biladı Arabiyeden bir rihlet-i sayfiye yaptım.” cümlesini delil gibi yazmışsa da, mevzuun kış ve yaz ile ilgisi olmadığı yukarda ispat edilmiştir. Çünki "Bilad-ı Arabiyeden bir Rihlet-ı sayfiye yaptım"ın manası, zahir şekli ile ele alırırsa, ilkbaharda Arap memleketlerinden ayrıldığını ifade etmektedir.

(232) 1955 yılında, Üstad'ın Urfa' ya geliş hadisesini ve konferans meselesini olduğ'u gibi yazıp Üstad Hazretlerine göndermiştim. Gelen cevapta, "Evet hadise doğrudur. Eski Said kırkbeş sene evvel Urfa'ya uğramıştı" şeklindeydi. A.B.

(233) Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursi S: 126

Burada, Bediüzzaman'ın Şam'a ne zaman, yani hangi ayda muvasalât ettiğini gösteren kuvvetli bir tahmin ve ihtimali zikrediyorum. Şöyle ki: Yukarda bahsi geçen Nurşinli Hazret, Ziyauddin (K.S.) ile Hacda buluşmak üzere mektuplaşmaları olduğu için, başlattığı bu seyahatini çok çabuk bitirerek Kurban bayramından evvel Hac mevsimine ulaşmak üzere gitmekteydi. 1910 yılının Hac mevsimi, yani Kurban bayramı ise, Ağustos ayı sonlarındadır. Eğer Bediüzzaman Van'dan çıkarak başlattığı seyahati temmuz başında olmuşsa ve onun beyanı ile bu seyahat acele olarak kırk elli gün içinde gerçekleşmiş ise, o zaman herhalde kurban bayramında hacca ulaşamıyacağını anladığı için, Şam'a kurban bayramından sonra gitmiştir. Kuvvetli bir rivayet ve tahmine göre -ki Nurşinli Hazret, Ziyauddini hac dönüşünde Şam'da karşılamış- Kurban bayramından bir ay sonra Şam'a varmış olması lâzımdır. O ise, Eylül ayı sonundadır. Lâkin Hazret, Ziyauddin'in hac dönüşü ne zaman olduğu, yani kurban bayramından ne kadar zaman sonra Şam'a gelmiş olduğu malum değildir. Amma o zamanın şartlarına göre, herhalde yolculuk dâhil Şam'a muvasalâtı, hac mevsiminden bir ay kadar sonra tahakkuk etmiş olması gerektir.

Bediüzzaman Hazretleri O zatı Şam'da karşılamış ve hatta bir gün Emeviye camiinde bir namaz vakti, halk camiden çıkarken, camiin avlusunda yüksekçe bir sekinin üstüne çıkarak avluda toplanan Müslüman halka, Nurşinli Hazreti büyük senalarla takdim ettiğini, onların Şark'taki İslâm'a büyük hizmetlerini anlattığını, kendisinden onun çok üstün olduğunu anlattığını bizzat hadiseyi idrak etmiş ulemadan duyan, halen hayatta ve Şam -Salihiye semti, Kikî mahallesi Molla Kasım camii imamlığını yapan Bitlisli Molla Abdulaziz'den bizzat duymuştum.

Bu duruma göre Bediüzzaman'ın kış aylarında değil, belki güz mevsimi (sonbahar) aylarında Şam'a vardığı tahakkuk etmiş oluyor.

Bediüzzaman Said-i Kürdî ismiyle, şöhreti Şam ulemasınca da duyulmuş olacak ki; Şam'a vardığında, Salihiye mahallesi Kasyon dağı eteğinde medfun bulunan Mevlânâ Halid Hazretlerinin türbesi(234) civarında bir medresede mi, bir evde mi bilmiyoruz, misafir kalmış. Az zaman zarfında Şam halkı, hususiyle uleması Üstadın Şam'a geldiğini haber alırlar. Şam'ın büyük âlimleri kafile kafile gelip Bediüzzamanı ziyaret etmeye başlarlar. Bu ziyaretler, tanışmalar, sohbetler ve bu arada Nurşinli Hazretin Hacdan dönüşü ve Şam'da birkaç gün kalması ve memlekete yolculanması gibi haller

(233/1) Takvimüssinin- G.Ahmed Muhtar Paşa s: 498

(234) Bu hususta Üstad Hazretleri 1947'de yazmış olduğu bir mektubunda şunları yazmıştır: "Şam'da, hususan Salahiye mahallesinde, ben orada bulunduğum zaman benimle görüşen ve hayatta kalan ahbablarına ve Hazret-i Mevlanâ Halid'in makberisinin civarındaki hemşerilerimize pek çok selâm edip dualarını rica ediyoruz. lnşaallah kardeşim Molla Abdülmecid, sen bu vazife-i Nuriyeyi görsen, otuz seneden beri medresede beraber ilme ve Nura çalışmışız gibi, Eski Said'in yüksek bir talebesi olduğun misillu, yeni Said'in Hakaik-i İmaniye hizmetinde de mükemmel bir kardeşi ve arkadaşı olursun.:' (Kağıt Cilt Emirdağ-1 Osmanlıca S: 249).

ve Bediüzzamanın Şam'da okuduğu hutbe zamanı herhalde dörtbeş ay bir zamanı içine almıştır. Bu müddet zarfında Bediüzzamanın şöhreti, ilmi ve zekâsı Şam'da büyük çapta duyulmuş ve yayılmıştır.

Bediüzzaman Şam'da kaldığı zamanda da, Osmanlı devletinin ve hükümetinin harekâtını takipten geri kalmamakta idi. İttihad ve Terakkinin hürriyetperverleri ve Ahrar gurubunun ileri gelenleri hükûmette

mühim mevkileri işgal ettiklerini ve Enver Paşa'nın harbiye nazırlığn vekilliğine geçtiğini vs. öğrenir. Böylece o kışı Şam'da geçirir.

ŞAM HUTBESİ

1327 Rumî senesinin başı olan Mart ayı içinde yani 1911'in üçüncü ayı içinde, Şam ulemasının ısrarıyle bir cuma hutbesini kendisinin okumasını teklif ederler. Bu ısrarlı teklif karşısında Bediüzzaman Hazretleri Emeviye Camiinin minberine çıkar ve ebediyen yaşıyacak olan manidar ve İslam Âleminin her zaman dersi olacak azim hutbesini Arapça olarak irad eder. O günü Emevi Camii çok mahşeri bir kalabalığa, sahne olur. Onbin insan ve içinde en az yüz ulema olan muazzam bir cemaat(235) Bediüzzamanın irad ettiği hutbesini dinler.

Bediüzzaman Hazretleri, İslam Âleminin pek büyük içtimaî bir dersi olan hutbesini okuduktan sonra, İstanbul'a dönmeyi kararlaştırır. Üstadın bu İstanbul seferine geçmeden önce, HUTBE-İ ŞAMİYE isimli eserinin ihtiva ettiği pek büyük ve çok ehemmiyetli cihanbaha hakikatlerinden nümune için çok az bir kısmını beraber okuyup görelim:

Bu hutbenin Arapça aslı fazla büyük ve uzun değ'ildir. Orta boy yirmi üç sahifeliktir. Şam Hutbesinin Arapçasının, Şam'da bir hafta içerisinde iki defa basıldığı yazılmışsa da, buna delil olacak bir vesikaya rastlıyamadık. Lâkin Bediüzzaman Hazretleri Şam'dan İstanbul'a döndüğünde, bir haftada mı, bir ayda mı, bir sene içinde mi bilinmiyor; İki defa basıldığını görmekteyiz. Elimizdeki ikinci baskısı 1912'de İstanbul EBÜZZİYA matbaasında, TEŞHİSÜL İLLET isimli zeyli olan milliyet ve din mevzuunu mukayese eden risaleyle birlikte

basılmıştır. Birinci baskısının bundan ne kadar zaman önce basıldığını bilemiyoruz. Fakat 1336 Rumi, 1920 Miladide basılan Sünûhat isimli risalesinin ahirinde yer alan DEVA'-ÜL YE'S ünvanlı küçük bir risalenin baş tarafında: "Bundan yedi sene evvel bir risaleme yazdığım bir zeyildir."(236) şeklinde bir ibare vardır. Buna göre Hutbe-i Şamiyenin birinci tab'ı 1911'de, Deva'-ül Ye's zeyli ile birlikte basıldığı gibi, ikinci tab'ı da bir sene sonra, 1912'de Teşhis-ül İllet zeyli ile beraber basılmış oluyordu. Üçüncü baskısı ise, HUTUVAT I SİTTE risalesiyle beraber Arapça olarak 1922'de basıldı.

(235) Hutbe-i Şamiye irad edildiğinde, muazzam cemaatın kemiyeti hakkında Bediüzzaman'ın ifadesi şöyledir: "Cami-i Emevide Şam Ulemasının ısrarıyla, içinde yüz ehl-i ilim bulunan onbin adama yakın bir azim cemaata verilen bu arabi ders..:' (Hutbe-i Şamiye S: 3)

(236) Asar-ı Bediiye S: 150

ŞAM HUTBESİ TÜRKÇEYE ÇEVRİLDİ

Bu tarihten yirmidokuz sene sonra, yani 1951'de onun müellifi tarafindan Arapça Hutbe-i Şamiye, Türkçeye tercüme edilerek genişletildi. Ve Osmanlıca olarak teksir makinasiyle, müellifin bir kısım eski makale ve nutukları da eklenerek bir kaç defa çoğaltıldı. 1952'de müellifin kardeşi Molla Abdülmecid tarafından bu geniş şekliyle olan Hutbe-i Şamiye Türkçeden Arapçaya tercüme edilerek Türkiye'de, Suriye'de ve Mısır'da bir kaç defa basıldı . 1973 senesinde de Asım Hüseynî tarafından Türkçesinden yeniden Arapçaya güzel bir üslûb ile tercüme edildi. Ve birkaç kez basıldı. İşte Hutbe-i Şamiyenin tarihçesi...

Âlem-i İslâmın manevi ve maddi hayatının vazgeçilmez ebedî ve daimî bir dersi olan bu cihanbaha eserin ruhunu ve ana mevzuunu teşkil eden husus; Âlem-i İslamda hüküm süren ye'sin, ümitsizliğin, ataletin, nemelâzımcılığın def' ve tard edilip izale edilmesidir. Bu mevzuda o kadar muazzam burhanlar, akli ve mantıkî deliller serd edilmektedir ki; ümitsizliğin, ataletin ve uyuşukluğun barınmasına imkân kalmamaktadır. Ona bedel ümit ve emelin, azm ve iştiyakın canlandırılması, hâkim olması için getirilen müsbet burhanlar, delil ve hüccetler harikulâdedir denilse doğrudur.

İşte eserden nümûnelik için sadece küçük bir bölüm:

BİRİNCİ KELİME: El -Emel, yani Rahmet-i İlahiyeden kuvvetli ümit beslemek... Evet ben kendi hesabıma aldığım dersime binaen ey ' İslâm cemaati müjde veriyorum ki: Şimdiki Âlem-i İslâmın saadet-i dünyeviyesi, bahusus Osmanlıların ve bilhassa İslâmın terakkisi onların intibahı ile olan Arabın saadetinin fecr-i sadıkının emareleri inkişafa başlıyor. ve Saadet gûneşinin de çıkması yakınlaşmış. Ye'sin burnunun rağınına olarak, ben dünyaya işittirecek kanaat-ı Kat'iyemle derim: İstikbal yalnız ve yalnız İslamiyetin olacak..ve hâkim, hakaik-i Kur'aniye ve İmaniye olacak. Öyle ise, şimdiki kader-i İlahî ve kısmetimize razı olmalıyız ki, bize parlak bir istikbal, ecnebilere mûşevveş bir mâzî dûşmüş. Bu davama çok burhanlardan ders almışım. Şimdi o burhanlardan mukaddematlı bir buçuk burhanı zikredeceğim...(237)"

Dedikden sonra, bu hükmün delil ve burhanlarına geçmektedir. Dünya tarihinin seyr ve cereyanından, hem insanoğlunun fıtratında Allahın iradesi ile derc edilmiş olan meyiller ve kabiliyetlerinden, hem İslamiyetin İman cevherinin verdiği azim te'sirinden, hem zaman denilen şeyin işleyiş ve durumundan; hem insaniyetin, bilhassa son asırdaki medeniyetkâr tabiâtının inkişafından vs. aklî, mantıkî delil ve burhanlar serdederek; ye'sin, ümitsiz

(237) Hutbe-i Şamiye, S: 12

liğin; "seretan" denilen öldürücü, uyuşturucu bir hastalık olduğunu.. Ümit ve emelin ise, hayatiyet ve harekatin, inkişaf ve terakkiyatın zenbereği ve kaynağı olduğunu ispat eder.

Hutbe-i Şamiye'yi aslında olduğu gibi buraya derc etmek lâzım idi. Lâkin kitabın hacmi ziyade büyüyeceğinden, hem Üstadın büyük Tarihçe-i Hayat kitabında bir çok kısımları derc edilmiş olmasından burada bu kadarıyla iktifa ederek merak ehlini esere havale ederiz.

1911 'de basıldığını gösteren Hutbe-i Şamiyenin arapça aslının kapağı

ŞAM'DAN İSTANBUL'A

Hazret-i Bediüzzaman, İslâm Aleminin mühim bir merkezi olan Şam'da, İslâmın içtimai hayatının pek büyük dersi olan hutbesini irad ettikten sonra, Şam'da artık fazla durmaz. İstanbul'da hükümette mühim mevkiler işgal eden hamiyetperver Ahrarlara gidip tekrar Medreset-üz Zehra'sının, o ana kadar fiile çıkmayan tasavvurunu fiile çıkarmak üzere, İstanbul yolunu tuttu. Bu seyahatin 1911'in baharında olduğu kesindir diyebiliriz. Lâkin gününü, ayını kesin olarak bilemiyoruz. Nasıl ki Şam'a geldiği tarihin günü ve ayı da kesin olarak belli değildir. Fakat İstanbul'a geldiğinde Sultan Reşad'ın cülûs-ü hümayunu (tahta geçiş günü)(238) olan 27 Nisan 1911'deki ikinci sene-i devriyesi merasimine

katılmış olması, sonra da Rumeliye 5 Haziran 1911 günündeki padişahın seyahatine Vilâyât-i Şarkiye namına refakat etmiş olması ile gösterir ki; bu seyahat, mart sonu veya Nisan başı 1911'de Şam'dan yaptığı seyahat, 15-20 Nisan'da İstanbul'a muvasalatiyle nihayet buldu, denilse mümkindir.

1910 yılının ilkbaharında Bediüzzamanın İstanbul'dan ayrılıp Şark'a gitmesi vaki' olduğu gibi, 1911'in ilkbaharında da, yani tam bir sene sonra tekrar İstanbul'a dönüşü tahakkuk etmiş oluyordu.

Bediüzzaman'ın Şam'dan İstanbul'a yaptığı şu seyahatı, karayoluyla Beyrut'a, oradan da vapurla İzmir üzerinden İstanbul'a şeklinde tahakkuk ettiğine dair şu belgedir:

1 Ocak 1953 tarihli Vatan gazetesinm, Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi hakkında, güya Bediüzzaman Hazretleri eskiden İzmirde i'dadiye mektep

(238) Nurs Yolu, S: 58'de bu merasimin "'Meşrutiyet'in örfileşmesi için" şeklinde kaydedilmiştir.

muallimliğini yapmış şeklindeki iftira ve yalanlarını cevablandıran Nur talebeleri, Üstad Hazretlerinden bu iftira mevzuundaki gerçek durumu sorduklarında, Bediüzzaman şöyle demiştir:

"...Bütün eski ve yeni dostlarım biliyorlar ki, tek bir defa Şam'dan gelirken vapur ile İzmir'den geçmişim." (Bak Emirdağ Lahikaları müntehap dosya No: 67)

Böylece Bediüzzaman Hazretleri 1910'da İstanbul'dan ayrılışı ve 1911'de bir sene sonra tekrar İstanbul'a dönüşünde, beş tane cihan-baha eserler ile gelmiş bulunuyordu. İstanbul'a geldikten sonra, Sultan Muhammed Reşad'ın Rumeliye seyahatına refakat edip, avdetinde

aynı kıymette bir eser daha getirmişti. Yine aynı sene içinde "Deva'-ül Ye's" adlı eserini de İstanbul'da vücuda getirmişti.

Böylece bir sene zarfında yedi tane, hacımda küçük, kıymette baha biçilmez eserler meydana getirmişti. Bu eserlerin adları şöyledir:

Eserin Ismi Te'lif Tarihi Tab' Tarihi

1- Arapça "Reçetet-ül Avam"

Veya "...El Ekrad" 1910 1912

2- Reçetet-ül Ulema veya

Saykal-ül İslam 1910 1912

3- EI-Hütbet-üş Şamiye 1911 1911-1912iki baskı

4- Türkçe Münazarat 1911 1911

5- Türkçe Muhakemat 1911 1921

6- Türkçe Teşhis-ül İllet 1911 1912

7- Türkçe Deva'-ül Ye's 1911 1911

8- Türkçe Nutuk-1 1908-1909 1912

9- Türkçe Divan-ı Harbi

Örfi ve Said-i Kürdî 1909 1911-1912 iki baskı

10-1908 den ogüne kadar gazetelerde yayınladığı 30 kadar cihan değer makelelari

"Teşhis-ül İllet"eserini de evvela Arapça sonra da Türkçe olarak kaleme almıştır. Böylece yalnız kendisinin tab' ettirdiği yedi tane eseri meydana gelmiş oluyordu. Ayrıca yine İctihad Kütübhanesi tarafından 1911 ve 1912'de iki defa bastırılan "Divan-ı Harb-i Örfi ve Said-i Kürdî" eseri ile, "Nutuk-1" eseri bunlara ilave edilse, dokuz tane eser meydana gelmiş oluyordu. Bu eserlerden "Deva-ûl Ye's" eseri 1911'de ilk baskı Hutbe-i Şamiyeye zeyl yaptığı gibi, 1912'de ikinci baskısı yapılan Hutbe-i Şamiye'de "Teşhis-ül İllet"eserini zeyl yapmıştır. Diğer eserleri ise müstakil olarak tab' ettirmiştir.

344

Bu eserlerden Arapça "Saykal-ül İslâm" veya "Reçetet-ül Havas" Kitabını; 1899'da İngiliz müstemlekât Nâzırının Kur'an aleyhindeki menhus beyanı üzerine, Bediüzzaman o zamandan beri zihninde tasarladığı Kur'anın İ'cazını dünyaya ilan edecek, ona lâyık muazzam bir tefsire mukaddeme olarak te'lif ettiğini kaydeder.(239)

Kimbilir, belki bu defaki İstanbul'a gelişi ile birlikte, İslâmın İrfan kütübhanesine bahşeylediği bu eserleri beraber getirmesiyle; yeniden ümidi canlanan cihan çapındaki İslâma hizmet davasının delilleri ve esbab-ı mucibesi ve iddialarının belgeleri olması için idi. Nitekim 1907'de aynı gaye ve davası uğrunda İstanbul'a gelmiş, uğraşmış, fakat maatteessüf onun o zamanına rastlayan felaket ve fitnelerden bazı kıvılcımlar ona da sıçramış, o da o musibetlerden nasibedar olmuş, geri vatanına avdet etmeye mecbur olmuştu. Amma bu defaki gelişinde, hem davasının esbab-ı mucibeleriyle mucehhez olarak gelmiş, hem de bu defa daha çok hürmet ve takdirlere mazhar olmuştur. Aynı zamanda onunla dost ve müttefik olan İttihad ve Terakki içindeki hakiki hürriyetperverler icraat başına geçmişlerdi. İlk başlardan beri onun hürmetkâr ve takdirkârı ve yakın dostu Enver Paşa da Erkân-ı Harbiye Reisliğinin vekalatini deruhte etmişti. Padişah Muhammed Reşat da ona karşı hürmetkârlık tavrı içindeydi. Hülasa Bediüzzaman'ın İstanbul'a bu ikinci gelişiyle, düşündüğü hizmetleri için, tali' ruy-i rıza gösteriyordu. Padişah, hükümet, meb'uslar Bediüzzaman'ın ilmine ve vatanperverliğine binaen hep hürmet içinde idiler.

CÜLÛS-Ü HÜMAYÛN MERASİMİ

Üstadın İstanbul'a bu ikinci seferki gelişinin ilk günlerinde, padişah Muhammed Reşad'ın Cülûs-u Hümayununun (tahta geçiş) ikinci yıl dönümü merasimine Bediüzzaman'ın da

katıldığını ve herkesin el-etek, saçak öpmek için eğile eğile gidip, öpüp, geri gerisine elpençe dönenler arasında; dik ve vakur adımlarla padişahın tahtının hizasına gelince: "Esselamü aleyküm” deyip yürüyen Bediüzzaman, bu merasimden sonra padişahın dikkatlerini çekmiş, takdir ve hürmetine mazhar olmuş olduğu söylenmekte ise de, (240) kuvvetli ve sağlam bir rivayet ve kaynak gösterilmiş değildir. Mamafih bu rivayeti nakzedici bir şey de yoktur. Bilâkis onu kuvvetlendiren şâhidler vardır. Çünki bu merasimden sonra Rumeliye seyahat eden padişah Muhammed Reşad'ın refakatinde Bediüzzamanı da görüyoruz.

(239) Bkz.Şualar-Envar Neşriyat-S: 167

(240) Nurs Yolu S: 80

RUMELİYE SEYAHAT TARİHİ

Bediüzzaman Said-i Kürdi Hazretleri İstanbul'a bu ikinci gelişinde yukarda da geçtiği gibi, umumî bir hürmet ve takdire mazhar olmuş, hizmet proğramlarının tahakkuk safhasının kapıları açılmış gibi görünüyordu. Padişah Muhammed Reşad'ın seyahatine Şark vilâyetlerini temsilen refakat ederek, Rumeli'ye beraber gitmesi bu teveccühün bir nişanesi olarak görünmekteydi.

Sultan Muhammed Reşad'ın bu seyahati 6 Haziran 1911'de BARBAROS ZIRHLISI ve refakatındaki büyük bir kafile ile İstanbul'dan ayrılmakla başlamış. 7 Haziran çarşamba günü Selânik limanına yanaşan Sultan Muhammed Reşad'ı götüren zırhlı gemisi, büyük tezahüratlarla karşılandı.

İki sene evvel, otuzü yıllık hilafet ve saltanat makamında oturmuş muvaffakiyetli padişah, ağabeyisi Abdülhamid Han da Selânik'te ordunun himayesi namı altında perişan bir halde, bütün şahsî malı-mülkü, parası elinden alınmış, nezaret altında ALATİNİ Köşkü'nde mahpus gibi bir hayat içinde yaşattırılmaktaydı. Muhammed Reşad, ağabeyisine burada Selâm-ı şahanesini yolladı. Bu selâm-ı şahane, ister istemez merasim ile sabık Sultan Abdülhamid'e tebliğinden sonra, onun üzerindeki baskılar yavaş yavaş kalkmaya ve hafiflemeye başladı.

Sultan Reşad'ın kafilesi Selanik'te iki üç gün incelemelerini yaptıktan sonra, trenle Kosova'ya hareket etti. 11 Haziran günü Kosova'nın vilâyet merkezi olan Üsküp'e muvasalat edilmişti. Trenle yapılan bu yolculuk esnasında, Bediüzzaman'la iki genç öğretmen arasında bir mübahase cereyan etmiştir. Mubahasenin mevzuu "Hamiyet-i Diniye mi, yoksa Hamiyet-i Milliye mi" hangisine daha çok önem verilip, ona çalışmak gerekliliği hakkında sual eden o muallimlere, Bediüzzaman Hazretleri uzun, ilmî ve mantıkî burhanlarla; dinî hamiyet olmaksızın, millî hamiyetin hiç bir değerinin olamıyacağını, hem İslâm milletinde dinî hamiyet ile, millî hamiyetin ikisinin müttehid ve mümtezic olduğunu ispatlayarak, muhataplarını ilzam edip irşad eder. Din hamiyetiyle millî hamiyet arasında ancak sureten bir ayrılık görüldüğünü, hem millî hamiyetin dini hamiyete bir alet, bir zırh, bir kal'a şeklinde tasavvur edilmesinin zaruri olduğunu anlatır.

Bediüzzaman tren yolculuğundaki bu mübaheseyi bilâ,hare Rumeli seyahatinden sonra bir risale şeklinde, evvela Arapça, sonra Türkçe olarak te'lif eder, ismini de "TEŞHİS-ÜL İLLET" kor. Bu küçük risale filhakika ehli yanında çok değ'erli, çok mühim ve ismi gibi büyük ve teşhisi yapılmamış içtimaî müthiş bir hastalığın tedavisinin reçetesi mesabesindedir. Bu risale, mezkûr tren yolculuğunda te'lif edilmesi münasebetiyle, olduğu gibi buraya derci münasib görüldü.

“TEŞHİS-ÜL İLLET

Hutbe-i Şamiye'nin Arabî zeylinde, gayet lâtif bir temsil ile, İmandan gelen manevi ve kırılmaz bir kahramanlık gösteriyor. Bu mes'elemiz münasebetiyle bir hülâsasını beyan ediyoruz:

Hürriyet'in başında Sultan Reşad'ın Rumeliye seyahatı münasebetiyle, Vilâyât-ı Şarkiye namına ben de refakat ettim. Şimendiferimizde iki mektepli mütefennin arkadaşla bir mübahese oldu. Benden sual ettiler ki: "Hamiyet-i diniye mi, yoksa hamiyet-i milliye mi daha kuvvetli, daha lâzım?"

O zaman dedim: Biz Müslümanlar indimizde ve yanımızda din ve milliyet bizzat müttehiddir. İtibarî, zahirî, ârizî bir ayrılık var. Belki din milliyetin hayatı ve ruhudur. İkisine birbirinden ayrı ve farklı bakıldığı zaman; hamiyet-i diniye avam ve havassa şâmil oluyor, hamiyet-i milliye yüzden birisine, yani menafi-i şahsiyesini millete feda edene hâs kalır. Öyle ise, hukuk-u umumiye içinde hamiyet-i diniye esas olmalı. Hamiyet-i milliye ona hadim ve kuvvet ve kal'ası olmalı. Hususan biz Şarklılar Garblılar gibi değiliz. İçimizde kalblere hâkim hiss-i dinîdir. Kader-i ezelinin ekser enbiyayı Şarkta göndermesi işaret ediyor ki: yalnız hiss-i dinî Şark'ı uyandırır, terakkiye sevk eder. Asr-ı saadet ve tabiîn onun bir burhan-ı kat'îsidir.

Ey bu hamiyet-i diniye ve milliyeden hangisine daha ziyade ehemmiyet vermek lâzım geldiğini soran bu şimendifer denilen medrese-i seyyarede ders arkadaşlarım ve şimdi zamanın şimendiferinde istikbal tarafına bizimle beraber giden bütün mektepliler! Size de derim ki:

" Hamiyet-i diniye ve İslamiyet milliyeti, Türk ve Arap içinde tamamiyle mezc olmuş ve kabil-i tefrik olamaz bir hale gelmiş. Hamiyet-i İslamiye en kuwetli ve metin ve arştan gelmiş bir zincir-i nuranîdir. Kırılmaz ve kopmaz bir urvet-ül vüskadır. Tahrib edilmez, mağlub olmaz bir kudsî kal'adır." dediğim vakit, o iki münevver mektep muallimleri bana dediler: "Delilin nedir? Bu büyük davaya büyük bir hüccet ve gayet kuvvetli bir delil lâzım, delil nedir?"

Birden şimendiferimiz tünelden çıktı. Biz de başımızı çıkardık, pencereden baktık altı yaşına girmemiş bir çocuğu Şimendiferin tam geçeceği yolun yanında durmuş gördük. 0 iki muallim arkadaşlarıma dedim: İşte bu çocuk lisan-ı haliyle sualimize tam cevab veriyor. Benim bedelime o ma'sum çocuk bu seyyar medresemizde üstadımız olsun. İşte lisan-ı hali bu gelecek hakikati der:

"Bakınız, bu dabbet-ül arz dehşetli hücum ve gürültüsü ve bağırmasiyle ve tünel deliğinden çıkıp hücum ettiği dakikada, geçeceği yolda bir metre yakınlıkta o çocuk duruyor. O Dabbetül arz tehdidiyle ve hücumunun

tahakkümüyle bağırarak tehdid ediyor: "Bana rast gelenlerin vay haline!" dediği halde, o ma'sum yolunda duruyor. Mükemmel bir hürriyet ve harika bir cesaret ve kahramanlıkla beş para onun tehdidine ehemmiyet vermiyor. Bu Dabbet-ül Arzın hücumunu istihfaf ediyor ve kahramancıklığıyla diyor: "Ey Şimendifer sen ra'd ve gök gürültüsü gibi bağırmanla beni korkutamazsın."

Sebat ve metanetinin lisan-ı haliyle gûya der: "Ey Şimendifer, sen bir nizamın esirisin. Senin gemin, senin dizginin, seni gezdirenin elindedir. Senin bana tecavüz etmen haddin değil, beni istibdadın altına alamazsın. Haydi yoluna git, kumandanının izniyle yolundan geç."

İşte ey bu şimendiferdeki arkadaşlarım!. ve elli sene sonra fenlere çalışan kardeşlerim! Bu masum çocuğun yerinde Rûstem-i İranî veya Herkül-û Yunanî o kahramanlıklarıyla beraber tayy-ı zaman ederek, o çocuk yerinde burada bulunduklarını farz ediniz. Onların zamanında Şimendifer olmadığı için, elbette Şimendiferin bir intizam ile hareket ettiğine bir i'tikatları olmayacak. Birden bu tünel deliğinden, başında ateş, nefesi gök gürültüsü gibi, gözlerinde elektrik berkleri olduğu halde, birden

çıkan Şimendiferin dehşetli tehdit hücumuyla, Rüstem ve Herkül tarafına koşmasına karşı, o iki kahraman ne kadar kaçacaklar, ne kadar korkacaklar?. O harika cesaretleriyle bin metreden fazla kaçacaklar. Bakınız nasıl bu Dâbbetül Arzın tehdidine karşı hürriyetleri cesaretleri mahvolur, kaçmaktan başka çare bulamıyorlar. Çünki onlar onun kumandanına ve intizamına i'tikad etmedikleri için, muti' bir merkeb zannetmiyorlar. Belki gâyet müthiş, parçalayıcı, vagon cesametinde yirmi arslanı arkasına takmış bir nevi' arslan tevehhüm ederler.

Ey kardeşlerim!. Ve ey elli sene sonra bu sözleri işiten arkadaşlarım! İşte altı yaşına girmiyen bu çocuğa o iki kahramandan ziyade cesaret ve hürriyet veren ve çok mertebe onların fevkinde bir emniyet ve korkmamak haletini veren; o masumun kalbinde hakikatin bir çekirdeği olan Şimendiferin intizamına ve dizgini bir kumandanın elinde bulunduğuna ve cereyanı bir intizam altında ve birisi onu kendi hesabına gezdirmesine olan itikadı ve itmi'nanı ve imanıdr.

Ve o iki kahramanı gayet korkutan ve vicdanlarını vehme esir eden; onların onun kumandanını bilmemek ve intizamına inanmamak olan câhilane i'tikatsızlıklarıdr.

348

Bu temsilde o masum çocuğun imanından gelen kahramanlık gibi; bin senede İslâm taifelerinin bir kaç aşiretinin, (Türk ve Türkleşmiş milletlerin) kalbinde yerleşen iman ve itikad cihetiyle, ruy-i zeminde yüz mislinden ziyade devletlere, milletlere karşı imanından gelen bir kahramanlıkla; İslâmiyet ve kemalât-i maneviyenin bayrağını Asya ve Afrika'da ve yarı Avrupa'da gezdiren.. ve "Ölsem şehidim, öldürsem gaziyim" deyip ölümü gülerek karşılamakla beraber, dünyadaki müteselsil düşman hadisatlara karşı, hatta mikroptan, kuyruklu yıldızlara kadar beşerin küllî istidadına karşı düşmanlık vaziyetini alan o dehşetli şimendiferlerin tehditlerine karşı, imanın kahramanlığıyla mukabele edip korkmayan.. kaza ve kader-i İlahiyeye karşı imanın teslimiyetiyle korkmak, dehşet almak yerinde, hikmet ve ibret ve bir nevi' saadet-i dünyeviyeyi kazanan, başta Türk ve Arap taifeleri ve bütün Müslüman kabileleri, o masum çocuk gibi fevkalâde bir manevi kahramanlık gösterdikleri gösteriyor ki; istikbalin hâkim-i mutlakı, âhirette olduğu gibi, dünyada da İslâmiyet milliyetidir.

O iki temsille, o iki acip kahramanın pek acib korku ve telâşlarına ve elemlerine sebep, onların adem-i i'tikadları ve cehaletleri ve dalaletleri olduğu gibi; Risale-i Nur'un yüzer hüccetlerle ispat ettiği bir hakikatı ki; hutbe-i Şamiye'nin mukaddemesinde bir iki misali söylenmiş, mesele şudur ki:

Küfür ve dalâlet, bütûn kâinatı ehl-i dalâlete binler müthiş düşmanlar taifeleri ve silsileleri gösteriyor. Kör kuvvet, serseri tesadüf, sağır tabiat elleriyle manzume-i şemsiyeden tut, ta kalbdeki verem mikroplarına kadar binler taife düşmanlar, biçare beşere hücum ettiklerini ve insanın câmi' mahiyeti ve küllî isti'dadatı ve hadsiz ihtiyacatı ve nihayetsiz arzularına karşı

mütemadiyen korku, elem, dehşet ve telâş vermesiyle; küfür ve dalâlet bir cehennem zakkumu olduğunu ve bu dünyada da sahibini bir cehennem içine koyduğunu; din ve imandan hariç binler fen ve terakkiyat-ı beşeriye, o Rüstem ve Herkül'ün kahramanlıkları gibi beş para fayda vermediğini, yalnız ibtal-ı his nev'inden muvakkaten o elim korkuları his etmemek için sefahet ve sarhoşlukla şırınga ediyor.

İşte İman ve küfrün muvazenesi, ahirette cennet ve cehennem gibi meyveleri ve neticeleri verdiği gibi; dünyada da iman, bir manevî cenneti te'min ve ölümü bir terhis tezkeresine çevirmesini; ve küfür dünyada dahi bir manevi cehennem ve hakiki saadet-i beşeriyeyi mahvetmesi ve ölümü bir

idam-ı ebedî mahiyetine getirmesini kat'î ve his ve şuhuda istinad eden Risale-i Nurun yüzer hüccetlerine havale edip, kısa kesiyoruz.

349

Bu temsilin hakikatini görmek isterseniz, başınızı kaldırınız, bu kâinata bakınız! Ne kadar şimendifer misillü balon, otomobil, tayyare ve Berriye ve Bahriye gemiler karada, denizde, havada; Kudret-i Ezeliyenin nizam ve hikmetle halk ettiği yıldızların kürelerine ve kâinat ecramına ve hadisatın silsilelerine ve müteselsil vakıâtlarına bakınız!

Hem âlem-i Şehadette ve cismanî kâinatta bunların vücudu gibi, Âlem-i Ruhanî ve maneviyatta Kudret-i Ezeliyenin daha acib müteselsil nazireleri var olduğunun aklı bulunan tasdik eder, gözü bulunan çoğunu görebilir...

İşte, kâinat içinde maddî ve manevi bütün bu silsileler, imansız ehl-i dalâlete hûcum ediyor, tehdit ediyor, korku veriyor. Kuvve-i maneviyesini zir ü zeber ediyor.

Ehl-i İmana, değil tehdit ve korkutmak, belki sevinç ve saadet, ünsiyet ve ümit ve kuvvet veriyor. Çünki ehl-i İman, İmanıyle görüyor ki; o hadsiz silsileleri, maddî ve manevî şimendiferleri, seyyar kâinatları mükemmel intizam ve hikmet dairesinde birer vazifeye sevk eden bir Sani-i Hakim onları çalıştırıyor, zerre miktar vazifelerinde şaşırmıyorlar, birbirine tecavüz edemiyorlar. Ve kâinattaki kemalat-ı San'ata ve tecelliyat-ı cemaliyeye mazhar olduklarını görür, kuvve-i maneviyeyi tamamiyle eline verip, saadet-i ebediyenin bir nümunesini iman gösteriyor.

İşte ehl-i dalâletin imansızlıktan gelen dehşetli elemlerine ve korkularına karşı, hiç bir şey, hiç bir fen, hiçbir terakkiyat-ı beşeriye buna karşı bir teselli veremez. Kuvve-i maneviyeyi te'min edemez. Cesareti zir ü zeber olur.Fakat muvakkat gaflet perde çeker, aldatıyor.

Ehl-i İman, iman cihetiyle, değil korkmak ve kuvve-i maneviyesi kırılmak, belki o temsildeki ma'sum çocuk gibi, fevkalâde bir kuvve-i maneviye ve bir metanetle ve imandaki hakikatla onlara bakıyor. Bir Sani-i Hakimin hikmet dairesinde tedbir ve iradesini müşahede eder, evham ve korkulardan kurtulur. "Sani-i Hakimin emri ve izni olmadan bu seyyar kâinatlar hareket edemezler, ilişemezler" deyip anlar. Kemal-i emniyetle hayat-ı dünyeviyesinde de derecesine göre saadete mazhar olur.

Kimin kalbinde imandan ve din-i haktan gelen bu hakikat çekirdeği -vicdanında- bulunmazsa ve nokta-i istinadı olmazsa, bil-bedahe Rüstem ve Herkül'ün cesaretleri ve kahramanlıkları kırıldığı gibi, onun cesareti ve kuvve-i maneviyesi müzmahil olur ve vicdanı tefessüh eder.. Ve kâinatın hadisatına esir olur. Herşey'e karşı korkak bir dilenci hükmüne dûşer.

350

İmanın bu sırr-ı hakikatini ve dalâletin de bu dehşetli şekavet-i dûnyeviyesini Risale-i Nur yüzer kat'i hüccetlerle ispat ettiğine binaen bu pek uzun hakikati kısa kesiyoruz.

Acaba en ziyade kuvve-i maneviyeye ve teselliye ve metanete ihtiyacını hissetmiş bu asırdaki beşer, bu zamanda o kuvve-i maneviyeyi ve teselliyi ve saadeti temin eden ve İslâmiyet ve İmandaki nokta-i İstinad olan hakaik-ı imaniyeyi bırakıp, Garblılaşmak unvaniyle İslâmiyet milliyetinden istifade yerine, bütün bütün kuvve-i maneviyeyi kırıp ve teselliyi mahveden ve metanetini kıran dalâlet ve sefahete ve yalancı politika ve siyasete dayanmak,ne kadar maslahat-ı beşeriyeden ve menfaat-ı insaniyeden

uzak bir hareket olduğunu, pek yakın bir zamanda intibaha gelmiş başta İslâm olarak beşer hissedecek. Dünyanın ömrü kalmışsa, Kur'an'ın hakaikına yapışacak...

İşte sabık temsil gibi, eskide Hürriyet'in başında bazı dindar meb'uslar Eski Said'e dediler:

"Sen her cihetle siyaseti dine, şeriat'a alet ediyorsun. Ve dine hizmetkâr yapıyorsun.. ve yalnız Şeriat hesabına Hürriyeti kabul ediyorsun.. ve Meşrutiyeti de meşruiyyet suretinde beğeniyorsun. Demek hürriyet ve meşrutiyyet Şeriat'sız olmaz. Bunun için seni de "Şeriat isteriz" diyenlerin içine Otuzbir Mart'ta dahil ettiler."

Eski Said onlara demiş ki:

Evet, millet-i İslâmiyenin sebeb-i saadeti yalnız ve yalnız hakaik-ı İslâmiye ile olabilir.. ve hayat-ı içtimaiyesi ve saadet-i dünyeviyesi Şeriat-ı İslâmiye ile olabilir. Yoksa adalet mahvolur, emniyet zir ü zeber olur. Ahlâksızlık, pis hasletler galebe eder. İş yalancıların, dalkavukların elinde kalır. Size bu hakikatı ispat edecek binler hüccetten bir küçük nümune olarak bu hikâyeyi nazar-ı dikkatinize gösteriyorum:

Bir zaman bir adam, bir sahrada Bedeviler içinde ehl-i hakikat bir zatın evine misafir olur, bakıyor ki: onlar mallarının muhafazasına ehemmiyet vermiyorlar. Hatta ev sahibi evinin köşesinde paraları oralarda açıkta bırakmış. Misafir, hane sahibine dedi:

- Hırsızlıktan korkmuyor musunuz, böyle malınızı köşeye atmışsınız?

Hane sahibi dedi:

- Bizde hırsızlık olmaz..

Misafir dedi:

Biz paralarımızı kasalarımıza koyduğumuz ve kilitlediğimiz halde, çok defa hırsızlık oluyor.

Hane sahibi demiş:

- Biz emr-i İlahî namına ve adalet-i şer'iye hesabına hırsızın elini kesiyoruz.

Misafir dedi:

- Öyle ise, çoğunuzun bir eli olmamak lâzım gelir. Hane sahibi dedi:

- Ben elli yaşıma geldim. Bütün ömrümde bir tek el kesildiğini gördüm.

Misafir taaccûb etti. Dedi ki:

- Memleketimizde her gün elli adamı hırsızlık ettikleri için hapse sokuyoruz. Sizin buradaki adaletinizin yüzde biri kadar te'siri olmuyor.

Hane sahibi dedi:

- Siz büyük bir hakikatten ve acib ve kuvvetli bir sırdan gaflet etmişsiniz, terk etmişsiniz. Onun için adaletin hakikatini kaybetmişsiniz. Maslahat-ı beşeriye yerine, adalet perdesi altında garazlar, zalimane ve tarafgirane cereyanlar müdahale eder, hükümlerin te'sirini kırar. O hakikatin sırrı budur:

Bizde bir hırsız elini başkasının malına uzattığı dakikada, hadd-i Şer'înin icrasını tahattur eder. Arş-ı İlahiden nazil olan emir hatırına gelir, İmanın hassasiyle, kalbin kulağıyla Kelâm-ı Ezeliden gelen ve hırsız elinin idamına hükmeden ayetini hissedip işitir gibi imanı ve i'tikadı heyecana ve hissiyat-ı ulviyesi harekete gelir.Ruhun etrafından, vicdanın derin yerlerinden o sirkat meyelanına hücum gibi bir halet-i ruhiye hasıl olur. Nefis ve hevesten gelen meyelan parçalanır, çekilir. Git gide o meyelan bütün bütün kesilir. Çünki yalnız vehim ve fikir değil, belki ma'nevi kuvveleri (akıl, kalb ve vicdan gibi) birden o hisse, o hevese hücum eder. Hadd-i Şer'îyi tahattur ile, ulvî zecr ve vicdanî bir yasakçı o hissin karşısına çıkar, susturur.

Evet İman, kalbde, kafada daimî bir ma'nevî yasakçı bıraktığından,fena meyelanlar hisden, nefisden çıktıkça; "Yasaktır!" der tardeder, kaçırır.

Evet insanın fiilleri kalbin, hissin temayülâtından çıkar.O temayülât, ruhun ihtisasatından ve ihtiyacatından gelir. Ruh ise, iman nuruyla harekete gelir, hayır ise yapar, Şer ise kendini çekmeye çalışır. Daha kör hisler onu yanlış yola sevk edip mağlub etmez.

Elhasıl: Hadd ve ceza, emr-i ilahî ve adalet-i Rabbaniye namına icra edildiği vakit, hem ruh, hem akıl, hem vicdan, hem insaniyetin mahiyetindeki latifeleri müteessir ve alâkadar olur. İşte bu mana içindir ki; elli senede bir ceza, sizin her gün müteaddit hapsinizden ziyade bize faide

veriyor. Sizin adalet namı altındaki cezalarınız, yalnız vehminizi müteessir eder. Çünki biriniz hırsızlığa niyet ettiği vakit, millet ve vatan maslahatı ve menfaatı hesabına cezaya çarpılmak vehmi gelir. Yahut insanlar eğer bilseler, ona fena nazarla bakarlar. Eğer aleyhinde tebeyyûn etse, hükümette onu hapsetmek ihtimali hatırına geliyor. O vakit yalnız kuvve-i vehmiyesi cüz'î bir teessür his eder. Halbuki nefis ve hissden çıkan -hususan ihtiyacı da varsakuvvetli bir meyelan galebe eder. Daha o fenalıktan vazgeçmek için o cezanız fayda vermiyor. Hemde emr-i İlahi ile olmadığından, o cezalar da, adalet değil, abdestsiz, kıblesiz namaz kılmak gibi battal olur, bozulur. Demek hakiki adalet ve te'sirli ceza odur ki; Allah'ın emri namiyle olsun. Yoksa te'siri yüzden bire iner.

İşte, bu cüz'î sirkat meselesine sair küllî ve şümullu ahkâm-ı İlâhiye kıyas edilsin, ta anlaşılsın ki: Saadet-i beşeriye dünyada adalet ile olabilir. Adalet ise, doğrudan doğruya Kur'anın gösterdiği yol ile olabilir.(241)”

Görüldüğü üzere, Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretleri bazı risalelerinde milliyetçilik ve hamiyet-i milliyeden sözetme bahislerinin muradları ve kastı ne olduğu burada ayan beyan görülmektedir.

Az üstte derc edilmiş "Teşhüsül illet" risalesinin aslı olan Arapçasında bir iki mevzu ile bu zamana tatbik edilen bir kaç cümle daha vardır. Ancak müellif hazretleri onları Türkçeye tercüme edip neşrettirmediği için ve o cümleler de asılda mevcut olmasından bizde ayrıca buraya almadık.

Bediüzzaman Hazretleri bu seyahat-ı şahaneye refaketinin ve Kosova'ya kadar Padişah'la beraber gittiğinin ve orada hem Sultan Muhammed Reşad'a hem İttihatçıların ileri gelenlerine; Kosova'da

yaptırılması plânlanmış olan Üniversite dolayısıyla; Şark vilâyetlerinin daha çok böyle bir darülfünuna muhtaç olduğnunu anlatmıştır. Bu mevzuu bilâhare Demokratların Şark Üniversitesi inşasını ele almaları üzerine, 19 Ağustos 1951'de kaleme alıp zamanın Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'ye ve Bakanlar Kuruluna gönderdiği bir mektubunda şöyle der:

"...Ben hasta olmasaydım, ben de o mesele için Vilâyat-i Şarkiye'ye gidecektim. Ben bütün ruh u canımla Maarif Vekilini tebrik ediyorum. Hem ellibeş senedenberi(242) Medreset-üz Zehra namında Şark üniversitesinin te'sisine çalışmak ve o Üniversiteyi biri Van'da, biri Diyarbekir'de, biri Bitlis'de olmak üzere üç tane, hiç olmazsa bir tane Van'da te'sis etmek için, Hürriyetten evvel İstanbul'a geldim. Hürriyet çıktı, o mes'ele geri

(242) 1951'den elli beş sene geri gitsek,1896 eder ki: Bitlis'te Vali Ömer Paşâ nın evinde kalmakta iken Van Valisi Hasan Paşâ nın daveti üzerine Van'a gideceği zamana ve gittiği günlerine ve bu tarihten sonra tasavvurunu yaptığı Medreset-üz Zehrâsının plânlarını zihnen çizmeye başladığı vakte bakmaktadır. A.B.

kaldı. Sonra Ittihadçılar zamanında Sultan Reşad'ın Rumeliye seyahatı münasebetiyle Kosovaya gittim. O vakit Kosovada büyük bir İslamî Darülfünunun te'sisine teşebbüs edilmişti. Ben orada hem İttihadçılara hem Sultan Reşad'a dedim ki: "Şark böyle bir Darülfûnuna daha muhtaç ve Âlem-i İslâmın merkezi hükmündedir" Bana va'dettiler...

Sonra Balkan Harbi çıktı, o medrese istila edildi. Ben de dedim ki, öyle ise "o yirmi bin altın lirayı Şark Darülfünununa veriniz!" kabul ettiler. Ben Van'a gittim.. Ve bin lira (altın) ile Van gölü kenarında, Artemit'te temelini attıktan sonra, Harb-i Umumi çıktı, tekrar geri kaldı. Esaretten kurtulduktan sonra, İstanbul'a geldim. Harekât-ı Milliyeye hizmetimden dolayı, beni Ankara'ya çağırdılar. Ben de gittim. Sonra dedim: Bütün hayatımda bu darülfünunu takib ediyorum. Sultan Reşad ve İttihadçılar yirmi bin altın lirayı verdiler. Siz de o kadar ilave ediniz. Onlar da, yüzelli bin banknot vermeye karar verdiler..(243)"

İşte bu mektupta Bediüzzaman Hazretleri hayatının bir gaye-i hayali olarak takib ettiği Medreset-üz Zehra Darülfünununun tarihçesini güzelce anlattığı gibi, kendi hayatının o günlerine ait kısa bir biyoğrafisini de çok güzel tasvir etmektedir. Balkan Harbinin patlak vermesiyle Kosova vilâyeti, o mutasavver Darülfünunun temelleriyle birlikte istilâya uğrayıp gitmesi, 8 Ekim 1912 senesinde olduğuna göre, Bediüzzaman Hazretleri Balkan Harbi neti

Sultan Reşad ile Bediüzzamanı

getiren trenin Piriştineye varışı resmi

(243) Emirdağ Lahikası, Müntehab dosya, No: 48

celeninceye kadar İstanbul'da kaldığını göstermektedir. Lâkin bu harbe onun iştirâkına dair hiç bir işaret mevcut değildir ve rivayet edîlmemiştir. Târihçi Cemal Kutay'ın ortaya attığı iddiası rağmına Bediüzzzaman'ın Balkan harblerine iştirak ettiğine dair hiç bir emare ve belge,söz, konuşma, misal verme gibi hiç bir şey onun tarafından zikri yapılmamıştır. Ayrıca onun en yakın akrabaları ve

talebeleri de onun bu harbe iştirakine dair hiç bir şey kaydetmiş değillerdir. Dolayısıyla Bediüzzaman'nın Balkan harbine iştirak ettiği, doğudan getirdiği milis kuvvetlerinin başında Garbi Trakya cepesinde harb ettiği vesaire gibi iddaların gerçekle alâkası olmadığını gösteriyor.

BİR HATIRA

Burada, yine bu seyahatın Kosova bölümüne dönüp Bediüzzaman Hazretleriyle ilgili bir hatırayı nakledelim:

Aslen Üsküplü olup İstanbul'a hicret etmiş, İstanbul eski Yüksek İslam Enstitüsü öğetim üyelerinden Bekir Sadak ile, aynı memleketten Saraç Kemal Vardarlı'nın, o günleri görmüş yaşlı Üsküplülerden duyup işittiklerini şöyle anlatırlar:

"Sultan Reşat Üsküp'ün i'dadiyesi balkonundan halkı selâmlarken, Bediüzzaman Hazretleri de onun hemen yanı başında duruyordu. Ayağında çizme, belinde kuşak, elinde gümüş saplı bir kamçı, beline asılı fil dişi saplı bir kama, başında siyah puşusu, parlak şehla göz ve buğday tenli yakışıklı bir genç idi. Üsküp'te hemen "Bediüzzaman Molla Said Efendi" diye tanındı. Üsküp hocaları grup grup ziyaretine gelerek sual soruyorlardı.(244)"

Kemal Vardarlının bizzat bize anlattığı ise, Üsküb'ün meşhur âlimlerinden Hafız Bekir Sadak'ın babası Hafız Mahmud efendi ve onun hocası ve diğer ulema birlikte Bediüzzaman'ı ziyaret etmişlerdir."

Sultan Reşad'ın bu Rumeli seyahatı: Kosova'dan tekrar Selanik'e dönerek, yine Barbaros zırhlı gemisiyle avdet etmiş olarak, Çanakkale boğazından geçerken, top atışlarıyla selâmlandıktan sonra, 26 Haziran 1911 günü İstanbul'a muvasalet etmiş ve bu seyahat böylece nihayet bulmuştur.

Bediüzzaman ise, gerek İttihad ve Terakki erkânından, gerekse Sultan Reşad'tan Van'da kuracağı Medreset-ûz Zehra'sının te'sisi hususunda kesin va'ad almıştı. Bu arada, o ana kadar vücuda getirdiği sekiz-dokuz tane eserlerinin tab' işiyle meşgul olmuş ve hepsini 1911 Temmuzundan 1912 Ekimine kadar 14 ay içinde tab' ettirmiştir. Aynı sene içinde çok önceleri te'lif edilip tab' edilemiyen KIZIL ÎCAZ adında mantığa dair Arapça eserini de ve

(244) Bilinmeyen Taraflaryla Said-i Nursi S; 132

yine aynı tarihte İçtihat Kütübhanesi sahibi Ahmed Ramiz tarafından tab' ettirilen NUTUK-1 eseri de beraber tab' edilip çıkmıştı.Böylece 1911-1912 tarihleri arasında bastırılıp istifadeye arz olunan eserleri dokuzu bulmuştu.

Bu eserlerin bazılarının kapaklarında Rumî veya Hicrî belirtilmeksizin tarihler yazılmıştır. Bu tarihlerden bazıları Hicri, bazıları da Rumi olduğu anlaşılmaktadır. Mesela Arabi ELHUTBET ÜŞ ŞAMİYE'nin ikinci baskı kapağında 1330 yazılmış. Bu tarih kesinlikle Hicri olması lazımdır ki Milâdi 1912'dir. Çünki eğer 1330 Rumi olsa, 1914 eder ki: Birinci Cihan Harbi'nin başlangıcı ve Bediüzzaman'ın çoktan Van'a gitmiş olduğu bir zamandır.

Keza, MÜNAZARAT eserinin kapağında 1329 yazılmış. Hicri hesaba göre olsa, miladi 1911'dir ki, Bediüzzaman'ın Şam'dan İstanbul'a döndüğü tarihtir. Eğer bu tarihi Rumî kabul edersek, 1913 olur ki, Bediüzzaman Hazretleri Van'a çoktan gelmiştir ve hakeza...

Bu taksimata göre, kesin kanaata varabiliriz ki; Bediüzzamanın mezkur dokuz tane eserinin hepsi 1911 Temmuıundan 1912 Ekimine kadar bir zaman içinde bastırılmıştır. Çünki 1911'de Hicri takvimin sene başısı olan Muharrem ayı 16 Ekimdedir. Rumi sene başısı ise, her zaman Miladi 14 Mart olduğundan, 1912'nin Hicri senesi başısında ve evvellisinde Rumî takvim 1328 ve Miladi 1912 eder.

Buna göre, Bediüzzaman Hazretleri Rumeli seyahatından döndükten sonra, eserlerinin tab' işine hemen geçmişse Temmuz 1911'den, Ekim 1912'sine kadar 14 ay zarfında kitaplarının baskı işi bitmiş oluyordu. O sırada Balkan Harbi de aleyhimizde neticelenmiş, Kosova vilâyeti istilaya uğramıştı. Kosova'da yaptırılmasına başlanan Darülfünun böylece inkıta'a uğramış oluyordu. Oraya tahsis edilen yirmi bin altını, Bediüzzaman Van Medreset-üz Zehra'sı için talep etmiş ve bu talebi kabul edilmişti. Böylece Bediüzzaman'ın bu defaki muvaffakiyet gösteren iki senelik seyahatı çok büyük faide vermiş ve semeredar olmuştu. Zira o güne kadar vücuda getirmiş olduğu bütün eserlerini bastırmış, Van Medreset-üz Zehra'sına da yirmi bin altın lira tahsisi gerçekleşmiş ve hemen onun temeline harcanmak üzere hükûmetçe Van valiliğine yirmi bin altından ilk bölüm bin altının Bediüzzaman'a teslim edilmesine emir verilmişti.

Bu duruma göre Bediüzzaman Hazretleri herhalde 1912'nin Ekim veya Kasım ayında Van'a gitmek üzere İstanbul'dan ayrılmış olması lâzımdır.

BİR HATIRA DAHA

Bu makama, aidiyeti olduğu için, emekli öğretmen Mustafa Bolay'ın ' Üstad Bediüzzaman' la ilgili bir hatırasını kaydediyoruz: (Aynı zamanda bu zat Üstadın esaret hayatında da ona arkadaşlık etmiş ve hatırasını nakletmiştir.)

" Ben Bediüzzamanı Balkan Harbi'nden önce tanımıştım. O zaman İstanbul da talebe idim. 1911 senesinin Temmuz ayında İstanbul'a gitmiştim. o zaman hemen hemen İstanbul da onu tanımıyan yok gibiydi.

Sultan Ahmed taraflarında çok bulunurdu. Başında sivri bir külâh, belinde bir hançer, allı yeşilli bir elbisesi vardı. "Meşhur Bediüzzaman" diye herkes onu bilir ve tanırdı. Ben de ilk gördüğümde yanımda bulunan ağabeyim İsa ya “Â, şu zat kim?" diye sordum. Ağabeyim de o zaman talebe idi.

"Sus, ayıpdır, ona meşhur Said derler, lâkabı Bediüzzamandır" dedi ve o "öyle bir alimdir ki İstanbul'da onun karşısına çıkacak kimse yoktur" dedi.(245)"

BİR FASIL

Bediüzzamanın 1912-1915 arası üç senelik hayat faslı hakkında tarihçi Cemal Kutay yine bir çok mesnedsiz hikâyeler yazdı. "Bediûzzamanın hayatının meçhul tarafı" diye sahifeler dolusu yazılar karaladı. Bunları dikkatle eğilip incelemeyi düşünmedi kimse... Tahkik ve inceleme şöyle dursun, pürheyecan kesilerek bunlara alkışlar tutuldu. Büyük büyük paralar sarfedilerek yayılmasına yardımcı olundu. Bir çok akıllı, tedbirli zatlar, o mesnedsiz ve

delilsiz iddiaları layetezelzel nass kabul ederek, bir sürü makale, yazı ve kitap yazanlar kendilerine Cemal Kutay'ı adeta şaşmaz bir merci' kabul ederek me'haz gösterdiler, ona dayandırdılar.

Yukarlarda Bediüzzamanın 1899-1909 yıllarını içine alan hayat safhalarına ait yazılan şeylere tarafımızdan kısmen bakıldı.. ve tarafsız delil ve vesikalara dayandıınlarak tahliller yapıldı. Onun yazdıklarının mesnedsizlik ve delilsizlikleri ortaya konuldu. Şimdi burada Bediüzzaman'ın bu üç senelik hayat faslı hakkında da Cemal Kutay'ın ortaya attığı iddialarına bir göz gezdirmek istiyoruz. Bu iddiaların başlıcaları şunlardır:

1- Balkan Harbi'ne, Garbî Trakya cephesinde, Edirne savunmasına Doğu dan getirdiği Milis kuvvetleriyle iştirak ettiği...(*)

(245) Son Şahitler -2,S: 74-75

(*) İlhan Bardakçı

357

2- Balkan Harbi'nin evvelisi ve sonrasında Teşkilât-ı Mahsusa'da kayıtlı olup çok büyük muvaffakiyetler başardığı...

3- 1915 baharında Alman denizaltılarıyla Trablusgarb'a (Libya'ya) cihad fetvasını götürüp dağıttığı...

4- Oradan İstanbul'a dönerek, Enver Paşa ile buluşup konuştuktan sonra, Doğu'ya gidip milis kuvvetleriyle Birinci Cihan Harbi'ne iştirak ettiği... Vesaire..

Bu başlıklar altında topladığımız iddiaların her birisinin müteferrik parçalarını onun kitaplarından yanyana getirsek, belki herbirisinin yirmişer, otuzar sahifelik ek teferruatları olabilir.

İlk nazarda, bunlar çok câzib, şa'şaalı beyanlar gibi göründüğü, hem Bediüzzaman Hazretlerinin yüce şanına şan katan şeyler olduğu halde, lâkin bu kitabın mukaddemesinde ifade etmeye çalıştığımız veçhile, bu mes'ele Bediüzzaman Said-i Nursî gibi bir mürşid-i ümmetin hayatını ilgilendirdiği için, çok dikkat ve titizlik içerisinde eğilip tahlilini yapmak mecburiyetindeyiz. Zira onun hayatı efsaneli mübalâğalara, delilsiz hikâyelere ihtiyacı olmıyacak ölçüde âlidir ve müstağnidir. Her zaman açık, alenî ve belli olan onun hayatı, gizlilik ve meçhullük kaldırmamaktadır. Bunun için burada ister istemez yine ortaya atılmış bu maddeleri tahlil için bir fasıl açmış bulunuyoruz:

Evet dikkat edilirse, Cemal Kutay, Bediüzzaman Hazretlerinin özellikle şu Balkan Harbi'ne iştiraki ve Doğudan getirmiş olduğu milis kuvvetlerinin başına geçişi hakkında ileri sürdüğü iddia, tek yoldan ve tek şahıstan rivayet yapılmaktadır. Bu rivayetin de tek adamı Eşref Sancar Kuşçubaşıdır. Eşref Bey in bunları kendisine anlattığını yazar. Yani tek râvi Eşref Bey.. ve tek şahid kendisi... Tabiî ravisi olduğu söylediği Eşref Bey, şimdi ahirettedir, dünyadan uzaktadır. Mes'eleyi tahkik için ma'nevi telefonumuz da yoktur ki, ahiretteki insanlarla muhabere edelim. Zira tek ravi Eşref Bey'dir.

Yine dikkat edilirse, C.Kutay Bey, Üstad Bediüzzaman'la alâkalı yazılarını yazmadı, bekledi, bekledi.. ta Eşref Sancar Kuşçubaşı vefat etti, sonra yazdı ve yaydı. Bilmem, belki de bunlara herkes ister istemez inansın diye...

Amma hayır, biz böyle ravisi ölmüş, tek râvili bir habere ve hiç bir vesikası olmayan bir rivayete hemen inanamıyoruz. En azından bu rivayeti te'kid edip, ufacık da olsa belgelendirecek hârici bazı emareler ve Bediüzzaman'dan o rivayeti te'yid edecek bazı sızıntılar ve onun en yakın akraba ve talebelerinden ona dair bazı işaretler isteriz.

Dediğimiz gibi, zâhirde tantanalı olan bunun gibi bazı rivayetler ve delilsiz bazı haberler, Bediüzzaman'ın yüce olan şanını biraz daha yüceltiyor gibi görülebilir. Lâkin hakikatte onun kemalâtını tenkistir. Zira mübalağa Allah'ın hikmetine iftiradır.

Üstad Bediüzzaman mübalağa hakkında Muhakemat isimli eserinde şunları yazmıştır:

"...Her muhibb-i dine ve âşık-ı hakikata lâzımdır: Her şeyin kıymetine kanaat etmek, mücazefe ve tecavüz etmemektir. Zira mücazefe kudrete iftiradır ve "Daire-i imkanda daha ahsen yoktur" olan sözü İmam-ı Gazali'ye dedirten, hilkatteki kemal ve hüsne adem-i kanaattir ve istihfaf etmektir..."

`Mesela "inşikak-ı kamer" olan mu'cize-i mütevatire-i bâhireyi meyl-ül mücazefe ile: (Arz'a nüzul ile Peygamberin (A.S.M.) cebine girip çıkmış) olan ilave, o güneş-misal mu'cizeyi sûha yıldızı gibi mahfi.. ve kamermisal olan burhan-ı nübüvveti münhasif ettiği gibi, münkirlerinin bahanelerine kapılar açtı.(246)"

İşte, C.Kutay'ın iddialarının bazılarının hususan Teşkilat-ı Mahsusa mes'elesinin Bediüzzaman'la olan ilgisi de bu kabildendir sanıyorum. Çünki tek ravi ve tek şahidli... Ravisi de ölmüştür.

Halbuki C.Kuta Bediûzzaman' ın hayat ve hizmetleriyle ilgili yazdığı en son eseri olan "Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı" S. 281'de"Ben Said-i Nursi'yi Teşkilat-ı Mahsusa dosyalarında gördüm" şeklinde özellikle kaydetmektedir. Eğer filhakika Teşkilat-ı Mahsusa'nın dosyaları denen şeyler varsa ve yanında mevcut ise; Ve Bediüzzaman'ı o dosyalar içinde görmüşse, o zaman herhalde Teşkilat-ı Mahsusa çok gizli ve hususi olmakla beraber,resmî ve askerî bir teşekkül olduğundan, o dosyalarda kararlar, imzalar, raporlar, basılmış resmî evrak proğramlar vesaire şeylerin mevcut olması lâzımdır. Acaba Sayın Kutay Bediüzzaman'ı o dosyalarda ne şekil ve sûrette görmüştür? Görmüşse neden onunla ilgili bir imza, bir kayıt örneği, bir rapor klişesiyle gösterilememiştir. Hatta oğlum diye hitap ettiği N.Şahiner'in bize bizzat i'tirafına göre; C.Kutay'ın; O dosyaların nezdinde mevcudiyetinden defalarca bahsetmesine ve kendisine münasib bir gün göstereceğine vaidlerde bulunmasına rağmen; ve Şahinerin de ısrarlı bir şekilde peşine düşerek istediği halde gösterilememiş ve verilememiştir.

Şayet C.Kutay, bazılarına şifahen anlattığına nazaran: "Bunlar gizli şeylerdir, herkese gösterilemez" fikrinden dolayı umuma gösteremiyorsa, biz de o zaman deriz ki: Bu işte gizlilik ve mahremiyet mevzu-u

(246) Asar-ı Bediiye S: 179

bahis ise, neden gizli olan o teşkilatın içindeki adamların isimlerinden, yaptıkları işlerden ve aldıkları kararlardan gayet alenî bir şekilde, hem de mükerrer olarak bahsedip yazmasında ve dosyaların -onun ifadesiyle- onun kendi vicdanına ve kalemine tevdi edildiğini, yani kendisinde mevcut bulunduğunu âleme yaymasında hiç bir beis görmüyor da; dediklerinin ve yazdıklarının tasdikçi belgeleri olacak olan o muhayyel dosyaların bazı köşelerini göstermekte ne gibi bir beis olacaktı acaba?..

Bilmiyorum, fakat bence bu ifadeler öylesine tezatlarla doludur ki: birçoklarını alık alık dinleterek bakmaya sevk etmiş olsa dahi, gelecek için, tarih için terslik teşkil edecek olan bu ifadeler, hiç de ma'kul ve mülayim ölçüler içerisinde karşılanacak şeyler olmıyacaktır.

Evet, yukarda metnini ve me'hazını verdiğimiz Bediüzzaman Hazretlerinin 18 Ağustos 1951'de, zamanın Milli Eğitim Bakanı merhum Tevfik İleri'ye ve Bakanlar Kuruluna yolladığı mektubunda; hayatının şimdi mevzu' ettiğimiz döneminin safhalarını tek-tek kaydetmektedir. Eğer Sayın C.Kutay'ın iddiaları gibi Bediüzzaman Hazretleri o pek büyük Vatanî hizmette bulunmuş ve ifasına muvaffak olmuş olsaydı, herhalde tereddütsüz onları da yazardı. Sair lahika mektuplarında da işaretli de olsa mutlaka kaydederdi. Lâkin hiç bir îma da dahi bulunmamıştır. Sair müdafaat ve risalelerinde de buna dair hiç bir işaret ve ima yoktur. Mezkûr mektupta, kendisinin Sultan Reşat'la beraber Rumeliye seyahat ettiğini, Kosova'ya gittiklerini, orada te'sisine teşebbüs edilen darülfünuna yirmi bin altın liranın tahsis edilmiş olduğunu duyması üzerine, Doğu vilayetlerinin böyle bir üniversiteye daha çok muhtaç bulunduğunu İttihadçılara ve Sultan Reşad'a orada arz ettiğini, onlar da kendisine Şark Üniversitesi için vaadlerde bulunduklarını, sonra Balkan Harbi'nin çıkmasıyla Kosova Vilâyetinin istilâya uğraması üzerine, oraya tahsis edilmiş olan paranın behemehal Van'daki darülfûnuna tahsis edilmesini teklif ettiğini, onun bu teklifi ma'kul karşılanarak o paranın oraya (Van'a) tahsisi kararlaştırıldığını ve bu paranın ilk bölümü olan bin altının kendisine teslim edilmek üzere Van valiliğine tevdi' edildiğini, bunun üzerine İstanbul'dan Van'a döndüğünü ve Van'ın bir köyü olan göl kenarındaki Artemit'te Medreset-üz Zehra'sının temelini attığını, fakat Birinci Cihan Harbi çıktığn için ikmaline imkân kalmayıp öyle kaldığını ve harbe iştirak ettiğini gayet açık ve sarih bir ifade ile yazmaktadır.

Bu mevzuda Bediüzzaman'ın kardeşi Molla Abdülmecid Efendi de hatıra defteri S: 10'da aynı şeyleri yazmaktadır. Keza, yeğeni Merhum Abdurrahman'ın yazdığı Tarihçe-i Hayat kitabında, Bediüzzaman'ın Şam'dan İstanbul'a gitmesi ve yine İstanbul'dan Van'a avdeti hususunda, İstanbul'da fazla kalmayıp Van'a geldiğini, Van'a geldikten sonra, bir taraftan Medreset-üz

Zehra'sının temelini atma işiyle meşgul olmakla beraber, millî bir medreseyi de yeniden açarak tedrisatına devam etmekle meşgul olduğunu yazar.(247)

Bu hale göre, Bediüzzaman Hazretleri Doğu vilâyetlerinden getirdiği veya getirilen milis kuvvetlerinin başına kumandan olarak geçsin, büyük başarılar kazansın, lâkin bu büyük hadiseyi, bu muazzam vak'ayı hiç kimse duymasın. Gizli ve meçhul kalsın, yalnız Teşkilat-ı Mahsusa Reisi Eşref Bey bunu görsün, bilsin ve hiç kimseye anlatmasın, söylemesin.. dursun, beklesin, yalnız bir tek C.Kutay'a anlatsın!... Bilmiyorum ma'kul ve mantıkî karşılanacak bir şey midir bu?..

Bediüzzaman'ın eserlerini okuyanların malûmudur ki: Onun başından geçen vak'a ve hadiseleri veya muvaffak olduğu hizmet ve hareketleri çeşitli vesilelerle -özellikle büyük ve önemlilerini, hususan memleket ve milleti alâkadar eden kısımlarını- yazmış ve kaydetmiştir. Bunların risalelerde, mektuplarda yüzlerce nümunesi vardır. Lâkin sözü edilen bu Balkan Harbi'ne iştirâkine ve Teşkilat-ı Mahsusa'daki faaliyetlerine dair hiç bir imada, bir işarette bulunmamıştır. Gerçi Üstad'ın: "Hayatımda görülen harikaların çoğunu gizlediğim...(248)"“ şeklinde ifadesi de vardır. Fakat dikkat edilirse, sakladığın bu harikalar kısmı sadece onun şahsiyle ilgili olan hususi şeylerdir. Meselâ esaretten firar ederken, ta İstanbul'a kadar gelmesinde görülen kolaylıklar ve benzeri şeyler gibi... Lâkin dinî, millî ve vatanî hizmetlerini her münasebet geldikçe, ders-i ibret için anlatmış ve kaydetmiştir. Hatta onun tarihçelerini yazanların kaydettikleri hadiselerin yüzde doksan dokuzunu kendisi de risalelerinde veya şifahî sohbetlerinde yazmış ve anlatmıştır.

Bilindiği gibi, muhterem Tarihçi C.Kutay'ın "Tarih Sohbetleri, Aydınlar Konuşuyor ve Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslûmanı" kitaplarında üstada ait şeyleri anlatırken; tarihiyle, vasikasıyla, belgesiyle bir intizam tahtında sergilemesi lâzım iken, yazdıkları bölük pörçük, sırasız ve müteferrik şekildedir. Hiç bir tarihi delil de göstermemiştir.

Mesela bir yerde Teşkilat-ı Mahsusa'nın Meşrutiyet'in ilânından önce kurulduğu ve bir ihtilal unsurunu teşkil ettiğini yazar. (Bak: Türkiye'de Nurculuk Davası, -Naklen- S: 679)

Başka bir yerde, Bediüzzaman'ın, Hürriyet'in i'lânından sonra bu teşkilata dahil olduğunu, aynı zamanda İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin a'zası olarak da Volkan gazetesindeki yazılarıyla iki zıt kutup görünümündeki durumunun izahını yapmak ister. (Bak: Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S: 191)

(247) Bkz, Bediüzzaman Târihçe-i Hayatı Abdurrahman S: 35

(248) Emirdağ-1 S: 56.

361

Başka bir bölümde, Sultan Reşad'ın tahta geçmesiyle, Enver Paşa'nın riyaseti altında yeniden bu teşkilâtın kurulduğunu ve Bediüzzamanın fa'al ve aktif bir üye olarak buna katıldığını kaydeder ve hakeza... (Bak: Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı S: 238)

Biz bir an için, C.Kutay'ın anlattığı paralelde Bediüzzamanın İkinci Meşrutiyet'in i'lânını müteakip İttihad-Terakki erkâniyle tanıştıktan sonra, o teşkilata dahil olduğunu kabul edelim. Ancak buna karşılık Üstad Bediüzzaman'ın aynı dönemde yazdığı ve söylediği sözleri ise, bunu ve benzeri şeyleri reddetmekte ve buna zıd olduğu görülmektedir. Şöyle diyor:

"Herkesin şevkini kıran ve neşesini kaçıran ve ağraz ve hiss-i taraftarlığı uyandıran ve sebeb-i tefrika olan Cem'iyyat-ı avamiyenin teşkiline sebebiyet veren Meşrutiyet-ül isim ve müstebidül ma'na İttihad ve Terakki ismini de lekedar eden buradaki şube-i hafiyeye muhalefet ettim.(249)"

Bediüzzamanın bu ifadesi, bence gayet sarih olarak, İttihad ve

Terakki'nin kurduğu gerek ”gizli şube” (1) gerekse (Teşkilat-ı Mahsusa)'nın mahiyet ve karakterini gösterdiği gibi, ona muhalefet edip zıddına hareket ettiğini, değil o gibi teşkilatlara

dahil olmak, dost olmak; tam tersine onun faaliyetlerini ifsad kabul ederek, kendi bildiği yolda devam ettiğini göstermektedir.

Ama asıl "Teşkilat-ı mahsusa”, 1913 te kuruldu diyenler varsada, bu teşkilat hakkında derinlemesine araştırma yapan Amerikalı Dr.Philip H.STODOARD sergilenmesi lâzım iken, yazdıkları bölük pörçük, sırasız ve müteferrik şekildedir. Hiç bir tarihi delil de göstermemiştir. “Teşkilat-ı mahsusa” adlı eseri ile; onun yanında hadiseleri bizzat yaşamış ve bir çok kitaplar bırakmış, uzun seneler "Serbesti” gazetesini çıkarmış Mevlanzade Rifat'ın "İTTİHAD ve TERAKKİ ve TÜRKİYE inkılabının iç yüzü” kitabında ise, "Teşkilat-ı mahsusasının 1915 Nisanında kurulduğunda ittifak ediyorlar. Dr. Philip kitabında, Eşref Sencer Kuşçubaşı Teşkilat-ı mahsusanın umumi

(*) Teşkilât-ı Mahsusa ile ilgili yeterli bilgilere sahib değiliz.....

(249) Asar-ı Bediiye S: 313

(1) Şu’be-i hafiye İttihad ve Tarakkinin işbaşına gelmeleriyle birlikte, kurdukları gizli bir "Hafiye” teşkilatıdır. Bu şubeye, "Rical-i gayb” "Cemiyet-i hafiye” ve "Şube-i hafiye” denilirdi.

Bunlar karanlık odalarda, farmason localarında kurulan bir "gizli devlet ve saltanat" ile esatirî bornozlara börünmek istiyen "Rical-ı gayb” ile meclis-i mebusân ve devair-i devlete müstevli olan bir cemiyet idiki, artık hukuk-u umumiye hakkında reva görmedik hareketler, istihfaflar bırakmadı. Hürriyet-i efkâr, hür-endiş mütalaât ve harekât üzerine Nemrudâne sevletler gösterdi..." - Rıza Nur, Cemiyet-i hafiye,1330 İstanbul, sah:6

Araştırmacı yazar Kardeşim Ahmet Nezih Galitekin ise derki: ....

362

reisi değil, sadece Arabistan sorumlusu olarak vazifelendirildiğini söyler. Aynı kitap, Eşref Sencer Kuşçubaşının hayatının hep isyan, serkeşlik içinde geçtiğini, Sultan 2. Abdulhamid onun birkaç kez sürgünlere yolladığını, fakat o, daima padişaha karşı isyan hareketlerini kışkırttığını, hatta 1904 'lerde Medine'de bir çete teşkil ettirerek, iki defa Kâbe örtüsü alayına hücum ederek örtüyü çaldığını ve saireyi kaydetmektedir. Teşkilat-i mahsusa için mezkûr kitabın 134-140 inci sahifelerine bakılabilir.

Mevlanzade Rifat ise, yukarıda adı geçen kitabında belgelerle; Teşkilat-ı mahsusanın 2 Nisan 1915'te Van şehri Ermeniler tarafından işgal edildikten sonra, Talat Paşanın emir ve direktifleriyle, İTTİHAD-TARRAKKİ cemiyetinin en elebaşıları, İstanbul merkez binasında gizlice toplanarak, Teşkilat-ı mahsusayı kurduklarını yazar. Bu teşkilatın gayesi ise; azgın katillerden, eşkiyalardan mürekkep bir ordu-ama çok gizili ve gayr-i resmi-teşkil ettirilip tüm Ermenileri-çoluk-çocuk demeden-bir tek fert bırakmamak şartıyla imha edilmesinede kullanacaklar idi.. ve bu teşkilat, Dr.Nazım Hikmet, Dr.Bahattin Şâkir ve Hasan Ali üçlüsü komutasında kuruldu ve hedeflenen gayede kısmen tahakkuk ettirildi. Hatta bu teşkilatın eliyle Ermeninin işini bitirdikten sonra, sırasıyla Kürdler ve sairelerde yapılacak işler aynı planda vardı. (Bkz. Mevlanazade Rıfatın mezkûr kitabı sh.129-138)

Şimdi düşünüyorumda, Kutay, acaba ne gayeye binaen Bediüzzaman gibi bir iman ve hidayet dahîsini, mezkûr mahiyetteki karanlık, zülümkâr ve rezil bir teşkilatla bağlantılı gösteriyor?. ve bir nevi eşkiya ve isyancı parçası olan Eşref Sencar Kuşçubaşı ile arkadaş ediyor.!?

Evet. Mevlanzade Rıfat'ın kitabında; Teşkilat-ı mahsusanın reislerinin birer azgın dinsiz ve başka milletlere hakk-ı hayat tanımayan kapkatı ve kopkoyu birer turancı ırkçı olduklarını belgelerle ispat ediliyor... O halde Bediüzzaman'ın burada işi ne?..

Not : Bu kitapta; Teşkilat-ı mahsusanın icraâtıyla ilgili dehşetli kararlara Enver Paşanın iştirak etmediğini kayıtlıdır.

Gelelim, Sultan Reşad'ın tahta geçmesiyle, Enver Paşa'nın nezaretinde yeniden ıslâh ettirilerek kurulduğu söylenen Teşkilât-ı Mahsusa'ya, Bediüzzaman dahi ona girdi diye olan hususa: Bu teşkilatın elemanları hakkında C. Kutay'ın yine Eşref Sencer Kuşçubaşı'ndan naklederek bilgi verirken, İstiklal şairi Mehmet Akif Bey ve Muhammed Hamdi Yazır gibi zatların isimlerini de vermektedir. C.Kutay'dan başka hiç bir kimse, buna dair bir rivayeti ne yazı ile, ne de şifahen kaydettiğine dair bir belge mevcut değildir.O helde geçersizdir.

Muhterem C.Kutay Bediüzzaman'la Eşref Sencer Kuşçubaşı arasındaki münasebet ve dostluk hususunda bir belge olarak, el yazma bir mektubun

363

iki parça klişesini vererek, sözde Bediüzzaman'dan Eşref Bey'in bahsettiğine delil göstermiş. Adı geçen mektup klişeleri "Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslûmanı" S: 82'dedir.

Bu klişelerin sağdakinden başlayarak eski yazı metnini aynen veriyorum:

1- "Ve şiddetle bir katil imişim gibi görülüyorum. Beraat neticesi omuzlarda çıkarılıyorum. Hükümet beni cühelaya bir kelâm eden küçülteyim derken, büyütmüş! Sana kasemle söylüyorum, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde otuz iki adet müridim vardır. Her mahkemeye götürüldüğümde bu adetler kabarmaktadır demez mi? Bana şunu da söylemişti: Kürdistan'ı müridlerimle doldururum. Bu hükümetler küçültmek isterken müridlerim kabarmaktadır."

"Sen beni Hazret-i şeyh dememe Şeyh"

2- Soldaki klişenin metni: "Kamp kumandanına dönerek bu islam hocasının bir din akidesidir. Alâkalılara tenbih edilsin, âmire kalkmaması için muahaze edilmiş olmasın.” emrini vererek ve gülerek Şeyh Musa'ya bir de hoşça kalın iltifatında bulunmasından sonra, Şeyh Musa bana: "Eşref Bey'im kâfir kumandanı terbiyeli çıktı, terbiyeli.. " demişti.

İkinci bir hikayesi"

Evet, belge olarak kitabına klişelerini dercettiği bu iki Osmanlıca yazıların metinlerini eksiksiz, noksansız yazıldığı şekliyle verdik. Şimdi aynı klişelerin altına bir de C.Kutay'ın yazdıklarını görelim:

Sağdaki klişenin altını okuyoruz.

"Eşref Bey'in hatıralarından başka bir sahife; Eşref bey Bediüzzamana "Ya Şeyh" diye hitab ediyor. Bediüzzaman: "Sen dinin ve vatanın mücahidisin bana Şeyh deme, "ya Said!" de, kâfi... diyor"

Soldaki klişenin altına koymuş olduğu yazısını okuyoruz:

"Eşref Sencer Kuşçubaşı'nın kendi el yazısıyla Teşkilât-ı Mahsusa hatıraları... Bediüzzaman Rus esaretinden bahisle, Eşref Bey'e "Eşref Beyim, kâfir kumandanı terbiyeli çıktı... diye idamdan kurtuluşunu anlatıyor"

Şimdi okuyucuyu, klişelerin öz metinleriyle C.Kutay'ın hayali tefsirlerini değerlendirmeleri için başbaşa bırakıyoruz.. ve biraz sonra okuyucudan soruyoruz: Klişelerin öz metinlerinde

Bediüzzamanı uzaktan yakından alâkadar eden bir şey gördünüz mü? Teşkilât-ı Mahsusa'nın herhangi bir işareti var mı?..

363

Evet Bediüzzamanın ismi,”SAİD"dir. Şayh Musa değildir..Ve Bediüzzaman hz.leri.hayatında hiç bir vakit Şeyhlik yapmamştır, mürit toplamamıştır. Dolayısıyla,“Benim müritlerim var”gibi sözlerin onun lisanından çıkması söz konusu olamaz.

Çok özür dileriz, durup dururken insanlara çatmayı seven bir insan g'ibi bu tahlilleri yapıyor değiliz. Fakat Bediüzzamanın hayatını alâkadar eden yazılara, menkıbelere, kitaplara dikkat etmeye kendimizi mecbur biliyoruz. Bundan dolayı, tarihçiliğinde büyük iknaiyyat üslubuna mâlik ve kendisini efkârı-ı ammede kabul ettirmiş C.Kutay gibi bir kalem sahibinin yazdıklarını bizim gibi insanların tahlile ve tenkide kalkışması elbette bu mecburiyetin sevk etmesinden başka bir şey değildir. İsterdik ve halen de isteriz ki; Sayın C. Kutay'ın yazdıklarının ufak bir kaç belgesini hazinesinden çıkarsın ve göstersin!...

VAN VALİSİ TAHSİN BEĞ'İN ALAKASI

Medresetüz Zehranın Sultan Muhammed Reşad ve ittihd ve Terakkî hükümeti tarafından ilğiyle karşılanıp (19000) altın liranın tahsisat varilmesinden sonra, 1913 yılında Van Valiliğini yapan Tahsin Beğ (UZER) Meseleyi ta kipten geri kalmamış, İstanbula, Padişah muhammed Reşada telğraflarla mektuplar yazmıştır. Bu mektuplardan birsi, 5 Haziran 1329 (18 Haziran 1913) de yazılmıştır.

MEKTUB UN BAŞ TARAFI ŞÖYLEDİR:

" Mezhep-i şiinin günbegün tevessüünden ve kürd ehalî-i islamiyesinin son derece cehaletinden bahisle mevcûdiyet-i islamiye ve Osmaniyelerini bekasına pek mühim istinadgah olocağı ümit ettikleri bir medresenin Van merkezinde taraf-ı hükümetten müsta'celen inşası luzumu, Ulema ve eşraf ve kürd rüesay-ı aşairi tarafından kemal-ı tehâlükle rica edildiğinden, seksen talebeyi isti'ab edebilecek bir medrese planı ve keşfi yapılmış.. âidiyeti cihetiyle Evkaf-ı Hümayun nezaretine derderst-i irsal bulunmuş idi. Şimdi haber aldığıma göre, bu suratle muamelat'ın uzayacağından ve hükümetçe muzayaka-i maliyeden bahisle, cüz'i para varileceğine... ilh"

1913 lerde Van Valiliğini yapan Tahsin Beğ (UZER) bil-âhere 1921 de meb'us olarak Ankara da BMM sine girdi.. Ve Hazreti üstadı Ankara ya ısrarla çağırdı.

365

SADEDE DÖNÜYORUZ

Bediüzzamanın 1912'nin sonbahar aylarında İstanbul'dan Van'a dönüşünü ta'kib ederek, hayat seyrini temaşa edelim: Evet Bediüzzamanın bu defaki Van'a dönüşüyle ilgili olarak kardeşi Molla Abdülmecid Efendi hatıra defterinde: "Büyük bir merasimle Van gölü kenarında Artemit bölgesinde Medreset-üz Zehra'nın temelini atmıştır-." diyor.

Ancak bu temel atma işi, hemen Van'a döner dönmez mi gerçekleşmiş, yoksa plân ve projelerini uzun uzadıya hazırladıktan sonra mı olmuş bilinememektedir. Amma büyük bir ihtimal ile, Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'dan Van'a 1912'nin Kasım ayında muvasalat etmişse, artık bölgede kış başlamış demektir. Ve hemen gelir gelmez tahsisatın ilk bölümü olan bin altın liralık para, hazır durumda olmayabildiği için, her halde o kışı beklemiştir. Plân ve projesini, zemin ve zamanını hazırlamış ve 1913'ün yaz aylarında bu temel atma işi gerçekleşmiştir, denilse uygun olur kanaatindeyiz.

BİR-İKİ HATIRA

Vanlı Nuh Bey; (Nuh Polatoğlu)'nun Hatırası:

Bediüzzaman Hazretlerinin eski talebe ve dostlarından, Barla Lahikasında bu zat "Nuh Bey ve Molla Hamid" diye Bediüzzaman'ın ona hitabı vardır. 1934 Eskişehir mahkemesi maznunlarındandır.

İşte bu zat Medreset-üz Zehra'nın temel atma hadisesini şöyle anlatır:

"Üstadı, gençlik yıllarında Van Valisi Tahir Paşa'nın konağında kaldığı yıllardan beri tanırım.

Van-Artemit bölgesinde Medreset-üz Zehra'nın temeli büyük merasimlerle atılmıştı. Merasimde gerek Vali Tâhir Paşa, gerek Üstad Bediüzzaman Hazretleri konuşmalar yaptılar. Hazret-i Üstadın elinde gümüş saplı, çift uçlu bir kamçı vardı. İlk harcı Hazret-i Üstad koydu. Büyük ziyafetler verildi.

Tâhir Paşa Üstad Bediüzzamana: "Seyda! Nasıl. ziyafetleri beğendin mi?" diye lâtife etti.:' (Bak: Son Şahitler-1 S: 86)

ABDULBAKİ ARVASİ DİYOR Kİ:

(Bu zatın hatıraları, Üstadın o dönem umumi hayatıyle ilgilidir. Medreset-üz Zehra'ya mahsus değildir.)

"Birinci Cihan Savaşı'ndan önce Van'da İdadi (Lise) mektebinde okuyordum. Okula sık sık gitmez, hep Bediüzzaman'ın Horhor'daki medresesine giderdim. "Niçin mektebe gitmedin, yine mi kaçtın?" derdi. Ben de kendisinin yanında okumak istediğimi söylerdim.

366

Horhor'daki medresesinde yeşil kaplı bir masa vardı. Bu masanın üzerinde rabtiyelerle "Beşikten mezara kadar ilim taleb ediniz!" mealindeki hadisi yazmıştı. Tasilin sonunda olan talebelere bizzat kendisi ders veriyordu. Beni çok severdi. Hiç ismimle hitab etmezdi.Kürtce ” Birazey” (kardeşiminoğlu) derdi.

Savaştan önce idi. Babamla birlikte Adilcevaz'dan Van'a geldik. Babam beni mektebe getiriyordu. Van'a gece vakti gelmiştik. Babam Ma'sum Efendi: "Molla Said'e (Üstad Bediüzzaman'a) gidelim. Onunla sabaha kadar sohbet ederiz" diye. Üstadın kaldığı camiye gittiğimizde,Üstad Caminin kapısında yorganına sarılmış oturuyordu. Meğer yıkanması icab ediyormuş. Babam onu öyle görünce: "Vay ez-ğulam Seyda!" (Yani kölen olayım) burada ne arıyorsun, donacaksın" dedi. Sonra Üstad banyo yaptı, geldi ve babamla sabaha kadar sohbet ettiler." (Son Şahitler-1 S. 94)

ABDULLAH EKİNCİ DİYOR Kİ:

(Bu zat, uzun müddet polislik yapmış ve Millî İstihbarat'ta çalışmış, meşhur Van'lı Molla Hamid'in ağabeyisidir.)

"Harbten önce Üstad Van'da çok şatafatlı gezerdi. Güzel giyinirdi. Kibar ve güzel bir endamı vardı. Paşaların arkadaşı idi. Horhor medreselerinde müderristi. Ben o yıllarda i'dadî de okuyordum.." (Son Şahitler-1 S. 187)

MOLLA YASİN DİYOR Kİ:

(Molla Yasin Saatçıoğlu Vanlı olup, Bediüzzaman'ın harb arkadaşı ve talebelerindendir.)

"Seyda ile birlikte onbeş yıl kadar beraber bulunduk. Aynı zamanda tevellüdlerimiz birdir, ikimiz de doksan üçlüyüz.(1293) günlerimiz harb cebhelerinde, Erek dağında ve Van'da beraber geçti. Seyda'nın zamanı hep dua ve münacaatlarla geçerdi.

Harbte büyük bir alayın başına geçti, gönüllü fedaileriyle Ruslarla çarpıştı, ta Bitlis'te Ruslara esir düşünceye kadar...

İki sene kadar Rusya'da esir kaldı. Esaretten kurtulması harika ve kerametkârane bir hadisedir. Onların dillerini bilmediği halde, Allah'ın yardımıyla esaretten kurtuldu, vatana döndü.

Bir çok âlimlerin ilmi deniz olsa, onun topuğuna bile ulaşamaz. Onun himmet ve kerametlerini çok gördük. Van'dan alınıp, Isparta'ya götürüldükten sonra, bir daha onu görmek nasib olmadı. İnşaallah bizi öbür dünyada terketmez." (Son Şahitler-I, S. 23)

367

SENE 1913 (BİTLİS HADİSESİ)

Bediüzzaman Hazretleri Van'a geldiğinde evvela Horhor medresesini tanzim ve tedris işini ayarlayıp ders vermeye başladığı gibi, 1913'ün yaz aylarında Medreset-üz Zehra'sının temelini atma işini de yürütmekteydi. Bu sene içinde Bitlis hadisesi ismiyle anılan Hizanlı Şeyh Selim başkanlığında ve Bitlisli Şeyh Şehabeddin ve Seyyid Ali'nin kumandasındaki hareketi de(250) zuhura gelmişti. Bediüzzaman Hazretleri bu hareketin yayılmaması, umumileşmemesi ve küçülüp mahallî kalması için azami gayret sarfetti.

Molla Abdülmecid Efendi Hatıra defteri'nde bu hadiseyle ilgili olarak şunları kaydeder:

"Birinci Harb-i umumi arefesinde Bitlis çevresinde vuku' bulan bu hadisede, hadisenin etrafa yayılmaması için Van Valisi Tahsin Bey ve Bitlis Valisi Mustafa Abdûlhalık (Renda) ile beraber çalıştı. Hadisenin mahalli, cüz'i ve te'sirsiz bir halde kalmasına muvaffak oldu.(251) ”

BEDİÜZZAMAN'A EDİLEN MÜRACAAT

Bitlis hadisesini çıkaranların ele başıları, isyana girişmeden, önce Van'a gelerek Bediüzzaman'a müracaat ederler ve kendisinin de yardımcı olmasını isterler. Bediüzzaman'ın bunlara cevabı; 12 sene sonra 1925'te Şeyh Said'in müracaat mektubuna verdiği cevabın aynısı olmuştur.

Hadiseyi bizzat Bediüzzaman'dan dinleyelim:

"Eski Harb-i Umumi'den evvel, ben Van'da iken, bazı dindar ve müttakî zatlar yanıma geldiler, dediler ki: "Bazı kumandanlarda dinsizlik oluyor. Gel bize iştirak et, biz bu reislere isyan edeceğiz:”

Ben de dedim: o fenalıklar, o dinsizlikler, o gibi kumandanlara mahsustur. Ordu onunla mesul olmaz. Bu Osmanlı ordusunda belki yüzbin evliya var. Ben bu orduya kılınç çekemem ve size iştirak etmem.

O zatlar benden ayrıldılar, kılınç çektiler, neticesiz Bitlis hadisesi vücuda geldi. Az zaman sonra Harb-i Umumi patladı. O ordu din namına iştirak etti, cihada girdi. O ordudan yüzbin şehitler evliya mertebesine çıkıp, beni o da'vamda tasdik edip kanlarıyla velâyet fermanlarını imzaladılar.(252)"

(250) Hülasatat-üt Tarih... M.Emin Zeki S: 262

(251) Hatıra Defteri Abdülmecid S: 45

(252) Küsûrat nazara alınmamıştır. Tam rakam otuzaltı sene evveldir. A.B.

ERMENİ HADİSELERİ

Bitlis hadisesinin meydana geldiği aynı sene içinde Ermeni hadiseleri de baş gösterdi. Ermeniler, ecnebi devletlerin tahrikleriyle komiteler ve çeteler kurarak, bir Ermenistan vücuda getirme hevesiyle harekete geçmişlerdi. Özellikle Doğu'da bu hareketleri çok açıktı. Bediüzzaman Hazretleri de kendi talebelerine mavzer tüfeklerini te'min ederek bir nevi silahlanmış durumundaydı. Medresesi bir askerî kışlayı andırıyordu. Erek dağına veya kır gezilerine talebeleriyle çıktıkları zaman, silâhlarıyla çıkıyorlardı. Bu rivayetleri talebelerinden Vanlı Ali Çavuş, Molla Münevver ve kardeşi Molla Abdülmecid'den duymuşuzdur.

Hadiseyi bir de Bediûzzamanın kendisinden dinleyelim:

1948-49 yıllarında Afyon hapsinde, hapisteki talebelerine yazdığı bir mektubunda mezkür hadise hakkında şöyle der:

"Aziz sıddık kardeşlerim! Dünkû gün sualinize benzer kırk sene evvel (253) olmuş bir sual ve cevabı size hikâye edeceğim. O eski zamanda, Eski Said'in talebeleri üstadlarıyla şiddet-i alâkaları, fedâilik derecesine geldiğinden; Van, Bitlis tarafında Ermeni komitesi, Taşnak fedaileri çok fa'aliyette bulunmasıyla; Eski Said onlara karşı duruyordu. Bir derece susturuyordu. Kendi talebelerine mavzer tüfeklerini bulup, medresesi bir vakit asker kışlası gibi, silahlar kitaplarla beraber bulunduğu vakit, bir asker feriki (General) geldi gördü, dedi: "Bu medrese değil, kışladır" Bitlis hadisesi münasebetiyle evhama düştü, emretti: "Onun silahlarını alınız!" Bizden ellerine geçen onbeş mavzerimizi aldılar. Bir iki ay sonra Harb-i Umumi patladı. Ben tüfeklerimi geri aldım her ne ise...

Bu haller münasebetiyle benden sordular ki: "Dehşetli fedaileri bulunan Ermeni komitesi sizden korkuyorlar mı ki; siz Van'da Erek dağına çıktığınız zaman, fedailer sizden çekilip dağılıyorlar, başka yere gidiyorlaı:.. Acaba sizde ne kuvvet var ki böyle oluyor?”

Ben de cevaben diyordum: "Madem fani dünya hayatı ve küçücük ve menfi milliyetin menfaati ve selâmeti için, bu harika fedakârlığı yapan Ermeni fedaileri karşımızda görünüyorlaı: Elbette hayat-ı bakiyeye ve büyük islâm milliyet-i kudsiyesinin menfaatlerine çalışan ve "Ecel birdir" i'tikad eden talebeler, o fedailerden geri kalmazlar. Lüzum olsa, o kat'î ecelini ve zahiri bir kaç sene mevhum ömrünü milyonlar sene bir ömre ve milyarlar dindaşlarının selâmetine ve menfaatına tereddütsüz müftehirane feda ederler...(254)"

(253) Kusurât nazara alınmamıştır. Tam rakam 36 sene evveldir. A.B.

(254) Şualar-Envar-S: 488

Görüldüğü üzere Hazret-i Bediüzzaman bu sıralarda bir taraftan Horhor medresesinde ilim ve irfanı, nur ve fazileti talebelerine ifaza ederken; bir taraftan da İslâmın içtimaî hayatının ve geleceğinin te'minatını düşünüyor, Padişahlarla, kumandanlarla konuşuyor.. Ve Medreset-üz Zehra'sının te'sisi peşinde koşuyordu. Öbür taraftan da memleketi tehdid eden Ermenî komiteleri karşısında fedai talebeleriyle duruyor, onları bir derece susturuyordu. Öbür yandan Bitlis hadisesi gibi,netice itbarıyla şikak ve bölünmeyi hedef alan hadiselere de ulaşıyor, söndürülmesine çalışıyordu. Böylece onun

Van'daki şu hayatının, Birinci Cihan Harbi başına kadar; 1900'lerde Tahir Paşa'nın bir gazetede İngiliz Müstemlakat Nazırı'nın menhus beyanını duymasından beri, Kur'anın sönmez ve söndürülmez ebedî bir mu'cize olduğunu dünyaya gösterecek bir muazzam tefsirin vücuda getirilmesi çabasını da yürütmekteydi.. ve bu hususta yüksek ulemadan ve çeşitli ilim dallarında mütehassıs zatlardan müteşekkil bir komisyon tarafından ele alınmasını teşvik etmiş, beklemiş.. Fakat böyle bir zuhurun eseri görülmediğ'i için, tek başına bu kudsî gayesini tahakkuk ettirmek için ,onun mukaddemelerine başlamış bulunuyordu. Zaten dehşetli, muhlik hadiselerin yaklaşmakta olduğunu hissediyor, acele ediyordu. Ve bunu talebelerine de zaman zaman ihsas ediyordu. Nitekim yukarıda bazı nümuneler gösterilmiştir.

Bediüzzaman Hazretleri o günlerde müthiş hadiselerin yaklaşmakta olduğunu çok defa söylemiş ve kendisinin Kur'anın i'cazını beyan etmesine dair ma'nevi bir emri içine alan ruhanî bir de rü'ya görmüştü. Belki de gördüğü bu vakıa--i ruhaniye üzerine Kur'an'ın i'cazını kaydetmekte acele etmesine âmil olmuştu.

İşte,o acib rü'ya-i sadıkayı kendisinden dinliyoruz: (Yirmisekizinci Mektubun Yedinci Mes'elesinden)

"...Eski Harb-i Umumi'den evvel ve evailinde bir vakıa-i sadıkada görüyorum ki, ARARAT dağı denilen meşhur Ağrı dağı altındayım. Birden o dağ müthiş infilak etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım, merhume Validem yanımdadır. Dedim:

"Ana korkma! Cenab-ı Hakk'ın emridir, o rahimdir ve hakimdir" birden o halette iken baktım mühim bir zat bana âmirâne diyor ki: "İ'caz-ı Kur'an'ı beyan et!.: '

Uyandım, anladım ki; Bir büyük infilak olacak. O infilak ve inkılabtan sonra, Kur'anın etrafındaki surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kur'an kendi kendini müdafaa edecek ve Kur'an'a hücum edilecek. İ'cazı onun çelik bir zırhı olacak.. ve şu i'cazın bir nev'ini şu zamanda izharına haddimin fevkinde olarak benim gibi bir adam namzet olacak.. ve namzed olduğumu anladım...(255)"

(255) Mektubat S: 278

İşte bu rü'ya-i sadıka veya hadise-i ruhaniye üzerine kendisine verilen emri ve tevdi' edilen azim hizmetiyerine etirmek üzere, 1914 yılı içinde Kuranın i' cazını kaydetmeye başlamıştı.

O sıra Horhor medresesinin kabiliyetli ve müstaid bir talebesi olan Müküslü Hamza Efendi bu hadiseyi şöyle anlatır: "Hazret-i Üstad, İşarat-ül İ'caz tefsirini yazmadan önce, halka-i tedrisinde bulunuyordum. Kelâm-ı Kadi mi eline alıp, Kürtçe takrir ederdi. Hiçbir kitaba ve tefsire bakmazdı. Arkadaşlarımızdan Molla Habib namında bir Efendi, Kürtçe not alırdı. Çok devam etmeden Harb-i Umumi başladı...(256)

BAZI HATIRALAR DAHA

Bediüzzaman Hazretleri, Kur'anın i'cazi nüktelerini nasıl kaydetmeye başladığı hadisesini böylece kaydettikten sonra, Horhor medresesinin durumuna ve yetiştirdiği talebelerinin kalitesine ve yetiştirme usulüne dair bir iki hatıra nakledelim:

N.Şahiner'in, Antakya-Reyhanlı ilçesinden Nurettin Borak'tan, o da babası Zeyneddin'den dinlediği bir hatıra şöyledir:

"Bir kaç arkadaş birleşip; Van'da Horhor medresesi müderrisi Molla Said-i Meşhur diye büyük bir alimi duymuş ve oraya varmıştık. Horhor medresesine vardığımızda, Hoca Efendi yoktu. Bizi Molla Habib diye birisi karşıladı, içeri aldı.. ve biraz sonra Hoca Efendi'nin geleceğini söyledi. Bu arada sağımıza solumuza baktığımızda, duvarlarda asılı bir sürü mavzer tüfekleri, kamalar, fişeklikler hayretimizi celbetti. Aynı zamanda masaların üzerinde kitaplar da vardı. Biraz bekledikten sonra, "Hoca efendi geliyor" dediler. Kendimize çeki düzen vererek bekledik. Bir baktık başında külâh, ayağında çizmeler, belinde kama, sert ve dik adımlarla gelen bir adam... Bizim eskidenberi bildiğimiz, tasavvur ettiğimiz bir hoca beklerken, karşımıza bir kumandan, bir erkân-ı harb şeklinde bir insan çıkıverdi. Çok genç olmasından dolayı "acaba duyduğumuz gibi gerçekten bir ilmi var mı" diye kalbimizden geçmedi değil doğrusu.. Ne ise, bize "Hoş geldiniz!" dedi. Ne için geldiğimizi sordu. Biz de kendisinden ders almak için geldiğimizi söyleyince: "Peki, ama benim şartlarım vardır. Eğer o şartları kabul ederseniz tamam..."' dedi ve ilâve etti: "Benim ile başlayan, bir daha geri dönmek diye bir şey yok. Hayatının sonuna kadar benimle beraber olacaktır." Ayrıca şunu da ilâve ederek dedi ki: "Bugün söz verip de, başlarsanız, sonra da herhangi bir sebepten bırakıp gitmeye kalkışamazsınız. Van Valisi benim ahbabımdır.(257) Kaçarsanız da sizi yakalattırır, getirtirim: ' İşte şartlarım bunlar... Bu gece misafirimsiniz, düşünün, sabaha kadar kararınızı verin" dedi.

(256) Asar-ı Bediiyye S: 674

(257) Bilinmiyen Târaffarıyla kitabında Van Valisi Tahir Paşa şeklinde geçmişse de yanlıştır. O tarihte Van Valisi Tahir Paşa değil Tahsin Bey'dir. Yahud Cevdet Beydir.

Biz dûşündük, taşındık, yapamıyacağımızı anladık. Özür dileyerek ayrıldık.(258)

Aynı bu hadiseye benzer, başka bir gurub talebe Van'a Hazret-i Üstadın medresesine gittiklerini ve yine Üstad Bediûzzaman buna benzer şartları- nı söyleyince, sabahleyin o talebelerden iki-üç tanesi şartları kabul ederek kaldıklarını bir kısmı da özür dileyerek ayrıldıklannı Malazgirtli bir hocadan duymuştum.

BİRİNCİ CİHAN HARBİ YAKLAŞINCA

(Not: 2Kasım 1914 de Ruslar Osmanlılara karşı hap ilan etti.)

Molla Abdülmecid Efendi anlatıyor: "Üstad Hazretleri harbten evvel bize ders verirken, Kur'an'ı eline alır, manalandırır, takrir ederdi. Bir gün medresenin damında bize tefsir dersini veriyordu. İkindiden sonra idi. Birden bire derin bir âh! çekti.. ve dedi: "Hazırlanınız, bûyük bir felâket geliyor". Aradan bir ay geçmeden Birinci Cihan Harbi patlak verdi.(259) “

Az yukarıda da Müküslü Molla Hamza Efendi'nin rivayetiyle Hazret-i Üstad Bediüzzaman'ın Birinci Cihan Harbi'nin az öncesinde, İşarat-ül İ'caz tefsirinin mukaddematına başladığını arz etmiştik. Bunu da ispat eden Hazret-i Üstadın şu beyanlarıdır : nin makam-ı cifrisi şeddeli lâmlar birer lâm ve şeddeli kâf bir kâf sayılmak cihetiyle ,1329

(1913) ederek, Harb-i Umumi'nin başlangıcı zamanında Risale-i Nurun baçlangıcı olan İşaratül İ'caz tefsirinin te'lif tarihine tam tamına tevafukla...(260) “

İşte bu parağrafta Bediüzzaman Hazretlerinin 1913 Rumî tarihinde Van'da bulunduğunu ve Harb-i Umumi'nin başlangıcına Rumi hesapla çok az bir zaman kalmış olarak,İşarat-ül İ'caz tefsirinin te'lifıne başladığını açık şekilde yazmaktadır.

YANLIŞ BAZI SIRALAMALAR

Burada yine bilmecburiye, Bediüzzaman Hazretlerinin Birinci Cihan Harbi arefesinden, harbe iştirâkine kadarki hayat faslı hakkında; Bir zat şöhretli bazı şahsiyetlerin taht-ı te'sirinde kalarak hatalı bazı zamanlamalar ve tarih sıralamaları yapmıştır. Onların yanlışlıklannın ispatını bizzat Üstadın yazdıklarına dayandınyoruz.

(258) Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursi s: 150

(259) Hatıra Defteri, Abdülmecid S: 17

(260) Şualar-Envar S: 667

Mesela, Bu tarih sıralamalarında, 1913 tarihi için bir şey yazmadan geçmiş. 1914 tarihini ise, Bitlis hadisesi ile meşhur Hizanlı Şeyh Selim hadisesine ayırmış. 1915 tarihini de Cihad Fetvası ve Alman denizaltılarıyla Libya'ya gitmesi vesaireye ayırmış. Bediüzzaman'ın bilfiil harbe iştirakini, ancak 1916 senesinde göstermiştir.(261)

Gerçek zamanlama ve tarih sıralamaları ve hadiselerin diziliş durumları hakkında az yukarda bir nebze temas etmiş ve tahmin ediyorum ispat etmişiz ki; Bediüzzaman Hazretleri 1912 senesinin sonbaharında İstanbul'dan Van'a dönmüş ve o kışı Van'da geçirmiş olduğunu, 1913 senesinin yaz aylarındada Medreset-üz Zehra'sının temelini attığını, aynı bu sene içinde Hizanlı Şeyh Selimin hadisesi zuhur ettiğini, yine aynı sene içinden başlayarak 1914'ün sonlarına kadar Ermeni siyasi komitelerinin faaliyete başladıklarını, hem yine 1914 senesi yaz aylarında İşarat-ül İ'caz tefsirinin mukaddematına başladığını kaydetmiştik.

1914 senesinin yirmi dokuz ekiminden başlayarak kış aylarında Harb-i Umumi patlaması üzerine, Bediüzzaman Hazretleri harbin ta başından beri evvela orduya vaiz ve imam olarak, sonra da fedai talebeleriyle gönüllü alayını teşkil etmek üzere hazırlıklarını yapıp harbe iştirak etmiştir. İki sene Harb-i Umumi'de durmadan cepheden cepheye koşmuş, çalışmış, çarpışmış, nihayet 1916'nın Şubatında Bitlis'te Ruslara esir düşmüştür.(262)

Bu dediklerimizin yukarda kısmen ispatı yapıldığı için, tekrarına lüzum görmeden, 1914 kışından başlamak suretiyle gelişen hadiselerin ispatını Bediüzzamanın yaıdıklarına dayandırarak kaydetmeye çalışacağız.

Bu hadiselerin kaydına geçmeden önce, bazı tarihçilere dayandırarak; "Rusların 16 Şubat 1916 çarşamba günü Erzurum'a girdiklerini ve Bediüzzaman'ın bu cephede büyük kahramanlıklarla savaştıktan sonra....” (263) diye olan sözü Bediüzzamanın cihad hareketleri hakkında hatalı olduğuna delil, Molla Abdülmecid Efendi'nin 19 Şubat 1331 (264) perşembe günü (yani 2 Mart 1916) ikindiden

sonra Diyarbekir Valisi Cevdet Bey'in evinde İşarat-ül İ'cazı tebyiz ederken, kâğıt üzerine dökülen mürekkebin garib bir şekil izhar etmesiyle; Bediüzzaman'ın aynı günün gecesinde ayağı kırılarak, iki gün sonra Ruslara esir düştüğünü yazar.(265)

(261) Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursi s: 143 1. Baskı

(262) "Harb-i Umumi'de gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım" demektedir. Bkz. Mektubat S: 77

(263) Bilinmeyen Taratlarıyla, 4.Baskı S: 152

(264) Türkçe İşarat-ül İ'cazda bu tarih,19 Şubat 1330 şeklinde kaydedilmişse de, ne Rumi hesaba göre, ne de Hicriye göre mümkün olmuyor, doğru değildir. Hicriye göre olsa 1912'dir. Rumiye göre 1914 olur ki, Harbin başlangıcıdır. A.B.

(265) Arabi İşarat-ül İ caz S: 183

Faraza bu yazılanları bir an için dogru kabul etsek; (ki 16 Şubat 1916 çarşamba günü Rusların Erzurum'a girmesi üzerine, Bediüzzaman'ın Pasinler cephesinde Ruslarla çarpıştığıdır.) Bu tarih, Rumi şubatın üçü olur. Rumi Şubat 19'da da Bitlis'te elim esaret hadisesi vuku'a geldi. Bu iki tarih arasında sadece 16 gün vardır. Bu 16 gün zarfında hem Pasinler cephesinde günlerce Ruslarla döğüşmesi, sonra Van'a çekilerek Van kal'asında tahassun ile bir müddet kalması, sonra Valî Cevdet bey'in ısrarıyle Van'dan ayrılıp Gevaş cephesine koşması, orada da Ruslarla günlerce döğüşmesi, sonra da Ermenilerin İspairt ve Nurs civarında giriştikleri saldırı ve katliamlara koşup yetişmesi ve buradan da, Ermeni ve Ruslarla döğüşe döğüşe tekrar Van'a girmeye muvaffak olması.. ve yine Cevdet Bey'in ısrariyle Gevaş'a dönmesi, Gevaş'tan sonra Vali Cevdet Bey'le birlikte Bitlis'e gelmesi, Bitlis'te kurtardığı toplarla günlerce Rusların oyalanıp Bitlis'e girmelerinin engellenmesi ve nihayet Miladi 2 Mart 1916 gününün gecesinde ayağı kırılıp esir düşmesi gibi uzun bir zamanı icab ettiren bu faaliyet ve hareketlerin, bilmiyorum; özellikle o zamanın vesait şartlarına ve mevsimin kış durumuna nazaran hepsi 16 gün zarfına sığarrmı? veyahut başka bir tabirle Birinci Cihan Harbi'nde gösterdiği kahramanlıkların, fedakarlıkların hepsi yalnız şu onaltı gün müdür.?

HAKİKİ VESAİK

Bediüzzaman'ın şu son harb fasıl hayatını hakiki kaynaklarından dinlemek üzere, evvela bizzat Bediüzzaman'ın yazdıklarından, sonra kardeşi Molla Abdülmecid Efendi'den ce sonra da merhum Abdurrahman'ın yazdığı Tarihçe-i Hayat'tan ve en sonda da Üstadın sağlığında neşridilen tarihçelerinden takib ederek seyredeceğiz:

1- Osmanlıca Lem'alarda "eğer ya Kürdî" deki ya, şeddeli olsa, 1331 eder ki, (1915) o tarihte Ermeni ve Rus komitesinin canavarları her taraftan o Kürdîyi sardıkları ve katline çalıştıkları ve fakat muvaffak olamadıkları tarihe tam tamına tevafuk ediyor." (Osmanlıca Lem'alar S:876)

Hazret-i Üstadın tesbit ettiği bu tarih, ya 1915'in içinde harbin en kızgın bir zamanında vuku' bulmuş başka bir hadisedir. Yahut ta, Rumi 1331 tarihinin en son günleri ve 1332 senesinin yılbaşı olan Rumi Marta on gün kala vuku bulmuş olan 2 Mart 1916'da Bitlis muhasarası hengâmında ayağı kırıldığı ve Ruslara esir düştüğü hadisedir ki, Rumî sene başına on gün kalmıştır.. El-ilmü indillah

2- Osmanlıca Mektubatta : "...İşarat-ül İ'caz tefsirinde eski Harb-i Umumi'nin birinci senesinde cebhe-i harpte, iktisar mecburiyetiyle gayet mücmel beyan ettiğimiz... (266)

(266) Mektubat S:237

Şu ikinci nakilde İşarat-ül İ'caz tefsirinin telif başlangıcı Birinci Harb-i Umimini, birinci senesi olan 1914'te olduğuna nazaran harbin başından beri ona iştirak ettiğinin delilidir.

3-İkinci Lem'anın dördüncü nüktesinde: "Birinci Harb-i Umiminin birinci senesinde, Erzurum'da mübarek bir zat müthiş bir hastalığa giriftar olmuştu. Yanına gittim..”

4- manası: "Dehşetli bir harb-i ahirzamanda korkma!” demekle, cifir ve ebced hesabıyla 1331 veya 1333 ettiğinden ve umumi hitabta hususi bize baktığı sair emarelerle göründüğü gibi, tarihte harb-i umumi hitabta hususi bize baktığı sair emarelerle o tarihte harb-i umumide en müthiş bir vaziyete giriftar olmuştum.İşarat-ül İ'caz'ın müsvedde-i evvelisi düşmanın elinde parça parça olmuştu. Bende bir defada dört mermi vücuduma isabet ederek, birisinde yaralı, ayağım kırık, su ve çamur içinde otuzdört saat ölüme muntazır ve etrafımda düşman askeri muhasara ettiği bir hengâmdır ki; en korkulu ve en me'yusiyetli zamanıma bakıyor. (267)

Bu ahirki nakilde 1331 ve 1333 Rumi-Hicri olarak ikiside 1915 eder. Lâkin bahsedilen hadise 19 Şubat Rumi, 2 Mart miladide vuku' bulduğu için, miladînin 1916'ncı yılına girilmiş ve 1916 Rumi karşılığı normal sene hesabı olarak 1332 olmuş oluyordu. Rumi ve Hicri yılbaşıları her zaman değişik ve farklılık içindedirler. Mesela 1915 senesi başında, Hicri yıl 1334 de girmiş(*) ve üç ay 25 gün ilerlemiştir. Rumi sene başısı, her zaman Miladi Martın 14'ünde olduğundan 1331'in sonu ve 1332'nin başına 10 gün kalmıştır. Bu durumda 19 Şubat 1331'de Bitlis muhasarasıyla vuku' bulmuş olan bu hadise, Hicri 1334 senesi 4'üncü ayının sonundadır.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, başından geçmiş bu hadiseyi anlatırken, İşarat-ül İ'caz'ın ilk müsveddesinin parçalanması ve vücuduna dört merminin isabeti, hepsi Bitlis muhasarası sırasında mı, yoksa harb boyunca isabet eden bütün mermilerin yekün hesabı mıdır, belli değil.(268) Ancak Bitlis muhasarasında sol omuzundan yaralandığı kesindir ki, bu hususta bir yerde: "Birisinde yaralı, ayağım kırık..:” şeklinde kaydedilmiştir.

(267) Osmanlıca Lem'alar S:870

(268) Fakat 8.Lem'ada bu dört merminin bir dakika içinde vücuduna isabet ettigini kaydeder.(Bkz.Osmanlıca Lem'alar S: 103)

(*) Takvimüssinin G. Ahmed Muhtar Paşa, s: 532

MOLLA ABDÜLMECİD ANLATIYOR

Bediüzzamanın Birinci Cihan Harbine iştirak şeklini anlatan kardeşi Molla Abdülmecid Efendi'yi dinliyoruz:

".. Van'dan Erzurum cephesine giden yirmibeş bin mevcutlu fırkaya vaiz tayin edilerek, Kafkas cephesine gitmiş ve fevkalâde başarılı hizmetlerde bulunduğuna dair Van Valisi Tahsin Bey'in kendisine verdiği vesikada, bilhassa şu cümle kayıtlıdır: "Van fırkasının görmüş olduğu hizmet, tamamıyla Said-i Kürdî'nin maddî ve manevî himmetiyle olmuştur.(269)

Yine merhum Molla Abdülmecid Efendi Hz. Üstadın "Ta'likat eserinin (el yazma halindeki eserin) arka kapağına şu ma'lumatı kaydetmişlerdir:

"...Birinci harb-ı umumi koptu. Bediüzzaman ile habib (Molla habib) vaiz sıfatiyla Van fırkasıyla (Kolordu) beraber Erzurum cephesine gittiler. (Döndüklerinde) Ermeniler tarafından Van alındı. Bizlerde Gevaş-Kazasına çekildik. Habib arada şehid oldu...”

(Bkz: Arabi "Talikat” sh.17)

YEĞENİ ABDURRAHMAN ANLATIYOR

Üstadın yeğeni merhum Abdurrahman da bu mevzuda şunları kaydeder:

"...İstanbul'dan Van'a avdet edip geldiği zaman, millî bir medrese küşad ve tedrisine devamla, eski fikrine (yani Medreset-üz Zehra mes'elesi) ta'kibten geri durmuyordu. Bu defa tali' ruy-i muvafakat göstererek Van' da Medreset-üz Zehra namında bir medresenin küşadına irade-i seniye şerefsudûr buyuruldu ise de, seferberlik dolayısıyle medresenin temelinden başka bir şey yapılamıyarak, Harb-i Umumi zuhur etti. Zaten o kış Bediüzzaman Molla Said, talebelerine hitaben: "Hazır olunuz, büyük bir musibet ve felâket bize kavuşuyor." buyuruyorlardı.

Harb-i Umumi'de mecburiyetle bütün talebeleriyle harbe iştirak etti. Pasinler cephesinde büyük musibet ve felâketlere uğradı ise de, gerek muharebede ve gerek esarette çektikleri mezahimi (zahmetleri) yazmama, harbin aleyhimizde neticelenmesinden dolayı müsaade buyurmadılar.

Pasinler Cephesinden Van'a avdet ettiği zaman, Van'da ihtilâl zuhur etti. Kendisi bu ihtilale karışmadı. (270) Medresesinde ikamet etmeye başladı. Fakat daima masumların vikayesine çalışıyor, çoluk ve çocuklara dokunulmaması için herkesi ikaz ediyordu.

(269) Hatıra Defteri, Abdülmecid S:17. Abdülmecid'in bu beyanını isbat eden vesika 1918'de Darül-Hikmet'e aza olarak tayin edildiği zaman, kendisinin hal beyanında da yazılmıştır. (Bkz. Son Asrın Islam Akademisi, S: 186)

(270) Bu ihtilal herhalde Van'da yerli Ermenilerin ayaklanmasıyla başlayan karışıklık olsa gerek. A.B.

Bu sırada Van şehride sukut etti. Bediüzzaman gönüllü talebeleri ile birlikte medresesinde tahassun ederek, Ruslarla harbe karar verdiler. Lâkin valinin fazla ilhahı üzerine Van'dan çekildi. Fakat kaçamamış bîçare muhacirleri selâmet içinde muhafaza etmek ve hicretlerini te'min etmek için, Vestan'a (Gevaş'a) giderek Ruslara karşı müdhiş harbler yaptı. Burada Bediüzzaman'ın İşarat-ül İ'caz kâtibi Molla Habib Efendi şehit düştü. Allah Rahmet eylesin. Buradan kaçışmakta olan muhacirlerin selâmet içinde gitmelerini te'min etti. Sonra İsparit nahiyesinin Ermeni çetelerinin taarruzuna uğradığını duydu. Bunun üserine kendi nahiyesi ve doğduğu yer olan Nurs köyüne giderek gönüllüleri ile Ermeni fedailerini oralardan kovdu. Fakat Ermenilerin kaçmayan kadın ve masum çocuklarını bir

yerde topluyarak : "Şer'an bunlara dokunmak caiz değlildir.” deyip halkı dokurnmakatn men’etti. Ve mezkûr kadın ve çocukları bir yerde toplıyarak ermeni fedailerine teslim etmek üzere onlara gönderdi.

Ermeni fedaileri Bediüzzaman'ın bu hareketinden çok memnun kalarak: "Madem ki Molla Said bizim çocuklarımıza dokunmadı, bizde bundan sonra çoluk çocuğa dokunmuyacağız diye haber gönderirlir.” (271)

BÜYÜK TARİHÇE-İ HAYAT DİYORKİ

Bu çok önemli hadise, Üstadın büyük Tarihçe-i Hayat kitabında da şöyle kaydedilmektedir:

"O muharebeler esnasında Ermeni fedaileri bazı yerlerde çoluk - çocuğu kesiyorlardı. Buna karşı Ermenilerin çocuklarıda bazen öldürülüyordu. Bediüzzaman'ın bulurduğu nahiyeye binlerle Ermeni çocuğu toplattırılmıştı. Molla Said askerlere: "Bunlara ilişmeyiniz!” diye emretti. Daha sonra bu Ermeni çoluk- çocuğu serbest bıraktı...Bu hareket, Ermeniler için büyük bir ibret dersi olup Müslümanların ahlakına hayran kalmışlardı.. ve: "Madem Molla Said bizim çoluk-çocuğumuzu kesmedi, bize teslim etti. Bizde bundan sonra müslümanların çocuklarına kesmeyeceğiz" diye ahdettiler... Bu suretle o havalideki binler masumların felaketten kurtulmalarını temin etmiş oldu. (*) ”

BİR FRANSIZ YAZARIN ANLATTIKLARI

Bu hadiseyi bilâhere bir Fransız tarhçisi Document Surles kitabında "Rus Ermeni zulmü” diye şöyle anlatmıştır.. (Bu hadisenin sadece ilgili bir bölümünü alıyoruz.)

(271) Bediüzzamanın Tarihçe-i Hayatı-Abdurrahman S:37

(*) Büyük Tarihçe S:92

"Mehmet oğlu Yusuf ve Abdurrahman yeminle anlatıyorlar : Biz Hizan kazasının yaz otlaklarının bulunduğu , Nurs , Vanink , Ant ve Mezraa-i Ant ahalisindeniz. Çatak kazasının Ruslar tarafından işgalinden sonra, bizimkine komşu Livar, yukarı Kotis, Aşağı Kotis, Çaçuan, Sikoar, Yukarı Ader köyleri Ermenileri, her ikisi de Rusya'dan Anadolu'ya sızmış olan LATO, diğer ismiyle MİHRAN, ve KAZARDİLLO'nun kumandasında Yukarı Kotis köyüne geldiler. Orada nahiyenin eşrafına yazılı üç teklifte bulunuyorlar. Eşraf arasında Bediüzzaman namiyle meşhur olan Molla Said de vardı. Teklifler şunlar idi:

1- Düşmana teslim olmak...

2- Nahiyeyi boşaltmak...

3- Harbetmek...

şeklinde mücbir bir durum karşısında bulunulmuştu. Teklifleri reddedilmiş olacaktı ki; düşman gelişinden dokuz saat sonra, altıyüz kişi ile bizim köye hücum etti. Düşman askerleri şapkalı ve üniformalıydı. Aralarında Rus askerleri bulunup bulunmadığını tespit edemedik. Düşman askeri içinde sefil görünüşlü olanların sayısı hayli kabarıktı. Bunlar Rusya'dan gelme Ermeniler olabilirdi.

Düşman bizim köyün bütün ahalisini Mezra'a-i Anda götürdü. Eşraftan Horşit Bey'in oğlu Abdurrahman, oğlu ve karısı da içindeydi. Ertesi gün otuzüç erkek ve oğlan çocukları ve sayıları seksene varan kadınlar kızlar ve kız çocukları ayrı ayrı kafileler halinde MÜKÜS'e sevk edildi. Kadınlar kafilesi Çaçuvan'da bırakıldı. Erkeklerin ise, hepsi geceleyin kılınçtan geçirildi. Bana bir vaıife verildiği için, o katliamdan kurtulmuştum. Vazife verdikleri sırada şöyle demişlerdi: "Sana para va'dediyoruz. Git, Molla Said'e orada kalan Ermenileri bize teslim etmesini söyle. Kendilerini boş yere öldürtmenin bir faidesi olamıyacağını onlara anlat. Zaten memleket aşağı yukarı işgal edildi. Ruslar Haleb'e kadar indiler. Ermenistan kurulmuştur. Orada bulunan Türk askerinin sayısı ve kuvveti hakkında bize malûmat getir."

Bu sözler bana DİLLO tarafından söylenmişti. Ben hemen yola çıktım, Çaçuvan'a vardığımda nahiye müdürümüz Molla Said'le birlikte, Jandarma ve Kürtlerden müteşekkil kuvvetlerimiz oraya gelmiş olduklarını gördüm. Beş saat devam eden şiddetli bir çarpışmadan sonra, Bediüzzaman Said Efendi'nin kumanda ettiği birliklerimiz kadınlar kafilesini kurtarmaya muvaffak oldular. Kadınların hali son derece acıklıydı. Yürümeye mecalleri yoktu.

Çocukların çoğu çizmelerle çiğnenmek sûretiyle can vermişti. Otuz-üç erkekten sadece iki kişi kalmıştı.(272)

Fransız yazarının tüm bu yazdıklarını ve dahasını daha geniş ve detaylı olarak belgeleyen kaynak kitap,Başbakanlık-Osmanlı arşivinden derlenip ya

(272) "Document Surles" kitabından naklen, Bilinmeyen 'Taraflarıyla Said-i Nursi,. Baskı S: 156

yınlanan ”Arşiv belğesine göre kafkasyada ve Anadaluda ermeni mezelimi" 1.cilt,sh.86.98.189,190,191 bölümlerindeki vesikalardır.Sayfa numarası verilan yerlerde beş kez Üstad Bediiüzamanın ismi geçmekte ve büyük hizmetleri yad edilmektedir. Ayni kitabın "Belgelerin fotokopisi" eski yazı asıl bölümünün 516,517,534 ünçü sayfalarındada o belgelerin asılları mevcuttur.

Yine merhum Abdurrahman'ın tarihçesine dönüyoruz:

"Bediüzzaman Haıretleri İsparit nahiyesinde saldırıya geçen Ermenileri kovup, orayı selâmete kavuşturduktan sonra, Rus askerleriyle dövüşe dövüşe tekrar Van'a girmeye muvaffak olur. Bu defa Bediüzzaman kendi gönüllü fedaileriyle Van kalasında tahassun ederek ölünceye kadar Ruslarla muharebe etmeye karar verir. Fakat Gevaş'ta bulunan Van Valisi Cevdet Bey, Ordunun sevk-ül ceyşinin kötü durumundan bahs ile, Van'dan ayrılması için ısrarla haber gönderir. Bediüzzaman bu durum karşısında tekrar Van'dan ayrılarak Gevaş'a gelir. Buradan da Vali Cevdet Bey ile birlikte Bitlis'e giderler. Bitlis'te kaçamamış beşyüzden fazla aç, perişan çoluk ve çocukların bakım ve iaşelerini üzerlerine alarak bir müddet onlarla uğraşır.

Bu arada Erzurum'un sukutuyla, Muş tarafına saldırıya geçen Rusların, Muş'a girmesinden önce, Vali ve kumandan o civarda bulunan on iki tane topumuzun; "Muş istilaya uğramadan önce Bitlis'e ulaştırılsa, Bitlis'in bir müddet müdafaa edilebileceğini, aksi halde hemen Bitlis'i de tahliye etme mecburiyetinde kalınacağını" söylerler.

Bunun üzerine Bediüzzaman Molla Said üçyüz gönüllüsünü alarak geceleyin karların üstünde topların bulunduğu tarafa gider. Mezkur topları tek tek bulup, Bitlis'e doğru yollamaya başlar ve hepsini kurtarıp Bitlis'e getirilmesine muvaffak olur. Kurtarılan toplar Bitlis'in etrafına yerleştirilerek, düşmana karşı bir müddet onlarla müdafaa yapılır.(273)"

Bediüzzamanın büyük Tarihçe-i Hayat kitabında ise, Hz. Üstadın gösterdiği pek büyük gayret ve fedakârlıkları hakkında ezcümle şunlar yazılmıştır:

"Bediüzzaman Kafkas cephesinde, Enver Paşa ve fırka kumandanının hayretle takdir ettikleri hizmet-i cihadiyeyi yaptıktan sonra, Rus kuvvetlerinin ilerlemesinden dolayı Van'a çekildi. Van'ın tahliyesi ve Rusların hücumu sırasında bir kısım talebeleriyle Van kalasında şehid oluncaya kadar müdafaya kat'î karar verdikleri halde, geri çekilen Van Valisi Cevdet Bey'in ısrarıyla, Vestan kasabasına çekildi. Vali, kaymakam, ahali ve asker Bitlis tarafına çekilirken, bir alay kazak süvarisi Vestan üzerine hücum etmişti. Molla Said Van'dan kaçan ahalinin mal ve çoluk-çocuklarının düşman eline geçmemesi için otuz-kırk kadar kaçamamış asker ve bir kısım talebeleriyle

(273) Bediüzzamanın Tarihçe-i Hayatı -Abdurrahman- S: 37

o Kazaklara karşı koymuş ve ahalinin hepsinin kurtulmasını sağlamıştır. Hatta hücum eden Kazaklara dehşet vermek için, geceleyin onların üstündeki yüksek bir tepeye hücum tarzında çıkıyor, güya büyük bir imdat kuvveti gelmiş zannettirerek Kazakları oyalayıp ilerletmiyordu. Böylelikle Vestan'ın Rus istilâsından kurtulmasına sebep olmuştur.

Bu muharebede yirmi kadar talebesi ve İşarat-ül İ'caz tefsirinin kıymettar kâtibi Molla Habib, İran cephesinde kumandan Halil Paşa ile mühim bir muharebe vazifesini ifa ettikten sonra, gelip burada şehit düşer.

Bir müddet sonra Ruslar Van ve Muş tarafını istilâ edip, üç fırka ile Bitlis üzerine hücuma geçtikleri sırada, Bitlis Valisi Memduh Bey ve kumandan Kel Ali Bediüzzaman'a:

"Elimizde bir tabur asker ve ikibin kadar gönüllümüz var. Biz geri çekilmeye mecburuz" dediler.

Bediüzzaman onlara:Etraftan kaçıp gelen ahalinin ve Bitlis halkının malları, çoluk ve çocukları düşman eline geçecek. Biz mahvoluncaya kadar dört-beş gün mukavemete mecburuz. Bunun üzerine onlar:

Muş'un sukut etmesi (*) dolayısıyla, otuz topumuzu askerler bu tarafa kaçırmaya çalışıyorlar. Eğer sen otuz topu (274) gönüllülerinle ele geçirebilirsen, bir kaç gün o toplarla mukabele ederiz, ahali de kurtulur dediler.

Beduüzzaman, öyle ise, ben ya ölürüm ya o topları getiririm diyerek üçyüz gönüllüsünün başına geçti ve geceleyin Nurşin tarafına topların getirildiği cihete gitti. Topları takip eden bir alay Rus Kazağına, kendi muhbirleri vasıtasıyla: "Bitlisi müdafaa eden gönüllü kumandanı üçbin adamla ve ve dağdaki meşhur Musa Bey (275) bin ki

(*) 16 Şubat 1916'da Erzurum, bir hafta sonrada Muş şehri sukut ettiler. Ruslar büyük bir taarruzla Bitlis'e doğru ilerliyorlardı.

(274) Bu teıpların adedi hakında Molla Abdülmecid '"Liz köyünde on-üç adet top.." şeklinde, Abdurrahman ise "Muş tarafında kalmış on iki adet topumuzu "Burada ise, otuz adet top şeklinde kaydedilmesinin hikmeti, her halde Muş tarafında terk edilmiş, bırakılmış çeşitli mevzilerdeki toplardır. Abdurrahman bir kısmından, Abıiurrahman da aynı bir kısmından bahsettikleri gibi, hüyük Tarihçe-i Hayat ise. hunların yekün adedini söylüyor. Allah-ü A'lem- A.B.

(275) Musa Bey, Meşhur Mtotkili Hacı Musa Ağadır ki 1. Cihan Harhi'nde çok büyük hizmet ve fedakarları olmuştur. A.B.

şiyle topları kurtarmaya geliyorlar:" diyerek pek ziyade ihbar ile mübalağa etmeleri üzerine , (yani bu haberi sağa-sola işaa tarzında yayması üzerine) Kazak kumandanı korkmuş, ilerleyememişti. Bediüzzamanda üçyüz gönüllüyü rast geldikleri toplara birer ikişer taksim edip, Bitlis'e gönderir. Kendisi ise ilerleyerek topları birer birer kurtarıp, en son topuda, üç arkadaşıyla birlikte ele geçirir. Böylece otuz topun Bitlis'e gelmesini temin eder. O toplarla dört gün asker ve gönüllüler düşmana mukabele edip bütün ahalî, cihazat ve mallar kurtulur. (276)

Mutki Aşireti Reisi Hacı Musa Bey Resmi

BAZI HATIRALAR

Buradan tekrar harbin içine dönerek, harbin ortasında Bediüzzaman'ın gösterdiği fedakârâne hizmet ve kahramanlıkları hakkında kaydedilmiş bazı hatıralar nakletmek istiyorum.

1- Bitlisli Abdülmecid bizzat bize anlattı: (Bu zat, l.Cihan Harbi'nden sonra esaretten kurtulmuş, gelip Urfa'ya yerleşmişti, bilâhare İzmir'e nakl-i mekân ederek 1958'de orada vefat etmiştir.)

"Biz orduda askerdik. Molla Said-i Meşhurun gönüllü alayı ile yan yana idik. Kendisinin beyaz bir atı vardı. Daima at üstünde, alayının önünde atını sağa sola koştururdu. Sipere yatmazdı. Sonra Bitlis'in sukutunda ben de esir düştüm. Beni Sibirya'ya götürdüler. Artık onu bir daha göremedim. Sonra Ruslar bizi serbest bıraktılar. Harbten sağ kurtulabilmiş ailemizin efradı Urfa'ya muhacir gittiğini duydum. Ben de buraya geldim."

2- Ahlatlı İsmail Hakkı Arslan da, aynen Bitlisli Abdülmecid gibi, Üstadın kahramanlıklarını ve sipere yatmadığını anlatmış. (Bkz. Son Şahitler 5, shf.236-237)

3- N.Şahiner'in "HÜR ADAM" gazetesi sahibi Sinan Omur'dan dinlemiş olduğu bir hatıra da şöyledir: Mealen:

"1.Cihan Harbi çıktığı zaman, biz İstanbul'da Muallim mektebinde idik. O amanlar onbeş yaşlarında idim. Bizi askere aldılar. Milis ve gönüllû alayı kumandanı olan Bediüzzaman Hazretlerini ilk olarak 1331-1915 senesi Ağustosunda Sübhan dağında gördüm. Beyaz bir atın üzerinde oradan buraya atını koşturup askerlerinin moral ve maneviyatını yükseltiyordu. Başında siyah bir sarık, omuzunda apoletleri vardı.

Milis teşkilâtını kurmasını Enver Paşa teklif etmişti. Daha önceleri de, Bediüzzaman'la Enver Paşa'nın dostlukları varmış. Bediüzzamanın topladığı gönüllü alayı dört-beş bin kişilik idi.

Milis alayı Kumandanı Bediüzzaman Hazretleri, erzak ve silahlarını ordudan almıyordu. Kendi kendilerini idare ederlerdi. Harb esnasında daima

(276) Büyük Tarihçe-i Hayat S:93-94

ordu ve askerin önünde bulunurlardı. Gönüllü alayı, keçe külâhlı (*) idi. Ruslar keçe

külâhlılar deyince, dehşete düşerlerdi. Gönüllü alayı beyaz pelerin giyerler ve karlı araziye uyarlardı. At üstünde bile attıkları kurşun boşa gitmezdi. Çok süratli bir şekilde hareket yaparlardı. Atlarına binerlerken, yay gibi fırlayıp binerlerdi. Kürtçe "Hazırbın!" emrini alır almaz, şimşek gibi düşman üzerine saldırırlardı.277)”

Merhum Sinan Omur başka bir hatırasında ise: "Enver paşa, Vehib paşaya demiş:"Bediüzzamana şarkta bir milis alayını teşkil ettirelim.” sonra bu alay ona kurdurulurdu.”

Yine Sinan Omur derki: "Bediüzzaman ve gönüllerinin yaptığı hizmet ve fedakarlıklar, Erkan-ı harbiye arşivlerinde kayıtlıdır. Bunları bana söyleyen Bursalı Makineli tüfek Üsteğmeni Fahri Kırkalıdır” (Son Şahitler-5 sh.243-244)

4- 1955 senesi Sonbaharında, tahminen Ekim ayı içinde, Barla'da Üstad Hazretlerini ziyaret ettiğimde bir sabah dersinde, Üstadın odasında ders oldu. Dersten sonra, Hazret-i Üstad çok neşeliydi. Eski Harb-i Umumideki maceralarından, ibret dersleri için izahlarda bulunuyordu. Bir ara sözü Şarklılara ve Şark'taki eski talebelerine getirdi, dedi ki: "Eski Said'in o zamanlardaki talebeleri o kadar muti' ve fedaî idilerdi ki; bir işaretimle ruhlarını feda edebilirlerdi. Hatta dedi: Benim l.Cihan Harbi'nde Mir Mahe’ isminde bir talebem vardı. Bazan tek başıyla Rus taburlarının içine atıyla hücum eder, dalar, bir kaç Rus'u gebertir, geri sağ gelirdi.." diye o sabah uzun bir sohbet dersini yapmıştı. A.B.

(*) Şu "Keçe külahlılar"hadisesini , Prof. Dr.Mim Kemal Ökenin 28.9.1990 cuma günü Türkiye Gazetesinde, "Tarihin süzgecinden” sütununda Kâzım Karabekir Paşanın Ermenilere karşı başlattığı harekâtın yıldönümü münasebetiyle neşrettiği güzel yazısında, hadiseyi asıl mevzu yaptı. Hz. Üstaddın Sibiryadaki kamptaki kumandana kıyam etmemesi hadisesini de aynı yazısında dercetti. Mim Kemal Öke Hocamız mevzuyu herhalde mevcut kaynaklardan almış olması yönüyle, yazısının nefasetinden dolayı "Keçe külahlılar” kısmını haşiyede dercediyoruz.

"...Ermeniler katliamla Türkleri yöreden kaçırtmak politikasının izlendiği günlerde, Doğu Anadoluda genç yaşında "Bediüzzaman” adıyla anılmaya başlayan bir alim, Seyda, vatanın savunmasında haklı bir isim sahibi olur. Yanında toplanan talebelerini nişancılıkta bile eğitir. Başlarına beyaz Keçe giyen ve beyaz pelerine bürünen bu "keçe külahlılar” 'dan Ruslar ve ermeni Taşnak Komitesi korkmaya başlar. "Keçekülahlılar geliyor” haberi düşmanın yüreğine korku salarken, mağdur insanları sevince gark ediyordu. Keçe Külahlıların nerede ve ne zaman ortaya çıkacakları belli değildi. Vur-kaç taktiği ile düşmanı yıpratıyorlardı. Seyda ve talebeleri en son mücadelelerini Bitlis'te verdiler. Bu çatışmada şehri düşmana teslim etmemek içir vuruşan keçe külahlılar birer birer Şehid düşüyorlardı. Seydanın kendiside büyük bir binanın altındaki su kemerinden atlarken, ayağı taşa değdi ve kırıldı. Ayağı kırık vaziyette otuzaltı saat bekleyen Seyda, sonunda elli kişilik bir Rus müfrezesi tarafından esir alındı...”

(277) Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursi S: 150-151

5- Bitlis'in Hizan kazası, İspairt nahiyesinden ve Bediüzzaman'ın eski talebelerinden Molla Münevver anlatıyor:

"Ben onbeş yaşında iken, eski medrese usulü ile ilim tahsiline başladım. Beş sene kadar okuduktan sonra, I. Cihan Harbi'nden az önce Van'a geldim. Horhor'da talebe okutan Bediüzzaman'ın medresesine ben de dahil oldum. l. Cihan Harbi başlayınca, Bediüzzaman hocalığı bırakarak gönüllü alay kumandanı oldu. Bizlerden de istiyenler onunla birlikte harbe iştirak etti. Ben kendileriyle Gevaş ve Bitlis harblerinde bulundum. Kış bastırmıştı. Her taraf kardı... (278)"

6- Avukatî Bitlisî anlatıyor:

"...l.Cihan Harbi'nin iptidalarında Bitlis bidayet mahkemesi a'za mülazımıydım. O günün Bitlis valisi, bu günün Çankırı milletvekili Abdulhalık Renda, ordunun iaşesine tahsis edilen

onbir fırının çıkardığı peksimet anbarlarına beni fahri me'mur tayin etmişti. O sırada, müvekkilim (Yani Bediüzzaman) ilim tahsili peşindeki talebeleriyle birlikte,gönüllü alay kumandanı olarak mücadeleye koyulmuş, bir dakika ordunun müzaheretinden ayrılmamış, son zamanlarda şehrin içine kadar saldıran düşmana karşı Allah rızası için göğüs göğüse çarpışarak bir ayağından mecruhen düşmana esir edilmişti...(279)"

Yine Avukat Hulusi Bitlisî; Bitlis'ten halkın hicreti hakkındabir başka hatırasıda şöyledir(Ehli Sünnet mecmuasının 21-7-1948 tarih ve 47'inci sayısında neşredilmiş bir makalesiden)

"Birinci hicrette, aileler Siirt taraflarına doğru vilâyetten uzaklaştırılınca, Bediüzzaman'da Milis kuvvetlerinin Ordu arkasından hudutların muhafaıasında ısrar gösteriyordu.

En nazik günlerde Malazgirt, Bulanık cephelerinde bir kolunu kaybeden Nurşinli Ma'ruf Hazret, Vilayet merkezine (Bitlis'e) idare azasından Hacı Salih Efendide misafir olmuştu. Valinin emriyle bir gece eşraf orada toplanmıştı. Meşhur ediplerden İbrahim Edhem haber yolladı, beraber toplantıya katıldık.

Bediüzzaman Nurşinli Hazret ile sohbet ederken, Hazretin talebelerinden birisi söze karıştı ve Bediüzzaman'a hitaben: "Sen hududları takviye edelim" diyorsun, biz Allah rızası için vatan muhafazasına koşuyoruz, maalesef bazı zabitler bizim din ve imanımıza sövüyorlar." dedi.

Bunun üzerine Bediüzzaman son derece celâlli bir ikrah ile (yani o sözü çirkin görerek) muhatabına baktı.. ve sonra yüzünü Hazrete çevirdi, dedi ki: "Hazret! Zabitler sana da sövüyorlar mı?"

(278) Son Şahitler-1 S: 80

(279) Osmanlıca Afyon mahkemesi müdafaanamesi birinci zeyli S: 167

Hazret: "Haşa, benim hayatta kalan bir elimi öpüyorlar duamı alıyorlar." deyince; Bediüzzaman eski muhatabına döndü. "Azizim! Bizim milis kuvvetleri arasında hem şuurlu hem şuursuzlar vardır. Et kemiksiz olmaz. Şuursuzlar nizam ve intizama riayet etmiyorlar!.. Lüzumsuz lâfları bırakalım, el birliği ile mukaddes yurdumuzu kurtaralım. Aileler çıksın gitsin, erkekler şehri terk etmesinler" dedi.

Nurşinli Şeyh Ziyaüddin efendi’nin Resmi (Hazret)

Elhasıl- Birinci Hicrette ordunun ve milislerin müşterek gayretleriyle düşman Bitlise girememişti. Bir kaç ay sonra. ikinci hicret başlamadan evvel, Bediüzzaman talebeleriyle Van cephesinden Bitlîs merkezine dönmüş, halkın kuvve-i maneviyesini takvive ile nasihate koyulmuştu.O sırada eski Valimiz Abdülhalık Renda ayrılmış, yerine Ispanakçızade Memduh Bey gelmişti. Ben de fahri vazifemi bitirerek, adliye kuyudatının Diyarbekir'e sevk ve nakline me'mur edilmiştim. Bitlis'ten ayrıldığım sabahı ta'kib eden günün gecesinde hâin Ermenilerin rehberliğiyle düşman Dideban eteklerindeki nehir boyundan Bitlis'e akarkan, Bediüizzaman şehir içinde göğüs göğüse düşman süvarileriyle çarpışmış, bir ayağından yaralanıp esir edildikten sonra, mahalle başındaki kışlaya. oradan da, Rusya'ya, sonra da Sibiryaya kadar sürülmüş olduğunu işittim..”'

7- Birinci cihan harbinde bizzat bulunmuş Kayserili İbrahim Kazazoğlu demiştir ki: " Birinci cihan harbinde, Şarkta Savaşın çok kızıştığı zamanlarda, bizim Ordunun Yüzbaşıları Bediüzzamana müracaat ederlerdi, "Falan yerdeki düşmanı ancak siz ve gönüllülerin püskürtebilirsiniz o bölgeleri siz kontrollünüzde bulundursanız ...” diye rica ederlerdi.

Bediüzzamanın harp taktiği olarakta, muhtelif tepelerden teneke caldırıp, düşman tarafından ses kesilince, bu defa silah kullanıp düşmanı püskürtürlerdi.

O kahramanların halleri bizede şevk ve gayret verirdi. Kumandan da bize şevk ve cesaret vermek için, Bediüzzamanın fedailerinin kahramanlıklarını anlatırdı...”

(Son Şahitler-4 , sh.348)

384

Şimdi de o harplerlerle alâkadar Bediüzzaman'dan bir hatıra dinliyoruz. Pasinler (Hasankale) cephesinde vaki' olan Muharebede cihadının bir hatırası olarak 1958'de yazdığı bir yazısında şöyle anlatır:

"Harb-i Umumide Pasinler cephesinde şehid merhum Molla Habib'le beraber Ruslara hücum niyetiyle gidiyorduk. Onların topçuları bir iki dakika fasıla ile bize üç top güllesi atıyordu. Üç gülle tam başımızın iki metre üstünden geçti. Arkada dere içinde saklanan askerimiz görünmediği halde, geri kaçtılar. Tecrübe için dedim: "Molla Habib! Ne dersin, ben bu gavurun güllesine gizlenmiyeceğim" o da dedi: Ben de senin arkandan çekinmiyeceğim.

İkinci top güllesi çok yakınımıza düştü. Hıfz-ı İlahî bizi muhafaza ettiğine kanaatla Molla Habib'e dedim: "Haydi ileri! Gâvurların top güllesi bizi öldüremez. Geri çekilmeye tenezzül etmiyeceğiz: ' dedim...(280)”

Hazret-i Üstad bu hatırasının devamını, yani Ruslara karşı yapılan o hücumun nasıl neticelendiğini yazmamıştır.

İŞARAT-ÜL İ'CAZ

Bediüzzaman, bu dehşetli harbler ortasında her fırsat buldukça da İşarat-ül İ'caz tefsirinin ana hatlarını kâtibine not ettirmekten de geri kalmıyordu. Hatta bazan at üstünde, avcı hattında bile

şehid-i merhum aziz kâtibi Molla Habib'e yazdırmaktaydı. Böylece Arabi İşarat-ûl İ'caz tefsirinin büyük bir kısmı harb cephelerinde te'lif edilmiştir.

Bu harika tefsirin başındaki ifade-i meram ve yine onun baş tarafındaki tenbih, bu tefsir ve harp hakkında bir derece malümat vermesi itibariyle bir kısmının buraya derci münasip görüldü.

İFADE-İ MERAM: ...Kur'anın ince ma'nalarının ve tefsirlerde dağınık bir sûrette bulunan mehâsininin ve zamanın tecrübesile, fennin keşfi sayesinde tecelli eden hakikatlerinin tesbitiyle, her biri bir kaç fende mütehassıs olmak üzere, muhakkikin-i Ulemadan yüksek bir hey'etin tahkikatiyla, bir tefsirin yapılması lâzımdır. Nitekim kanunî hükümlerin tanzim ve ıttıradı, bir ferdin fikrinden değil, yüksek bir hey'etin nazar-ı dikkat ve tedkikatından geçmesi lâzımdır ki, umumî bir emniyetin ve Cumhur-u nasın i'timadını kazanmak üzere millete karşı bir kefalet-i zımniye husule gelsin ve icma-ı millet hücceti elde edilsin.

Evet Kur'an-ı Azimüşşan'ın müfessiri, yüksek bir deha sahibi ve nâfiz bir içtihada mâlik ve bir velâyet-i kamileyi haiz bir zat olmalıdır: Bil

(280) Emirdağ-2 S:13

hassa bu zamanda bu şartlar ancak yüksek ve azim bir hey'etin tesanûdüyle ve o hey'etin telâhuk-u efkârından ve ruhlarının tenasübüyle birbirine yardım etmesinden ve hürriyet-i fikirlerinden ve taassublarından âzade olarak tam ihlâslarından doğan dâhî bir şahs-ı manevide olabilir..

Böyle bir hey'etin zuhurunu çoktan beri bekliyorken, hiss-i kablel vuku' kabilinden olarak, memleketi yıkıp, yakacak büyük bir zelzelenin arefesinde bulunduğumuz zihne geldi(281) "Bir şey tamamiyle elde edilmediği takdirde, o şeyi tamamiyle terk etmek caiz değildir" kaidesine binaen, acz ve kusurumla beraber, Kur'anın bazı hakikatlariyle, nazmındaki i'cazına dair bazı işaretleri tek başıma kaydetmeye başladım. Fakat l.Harb-i Umumi'nin patlamasıyla Erzurum'un, Pasinlerin dağ ve derelerine düştük, (282) O kıyametlerde, o dağ ve tepelerde fırsat buldukça kalbime gelenleri birbirine uymıyan ibarelerle o dehşetli ve muhtelif hallerde yazıyordum. O zamanlarda, o gibi yerlerde müracaat edilecek tefsirlerin, kitapların bulunması mümkün olmadığından, yazdıklarım yalnız sünûhât-ı kalbiyemden ibaret kaldı. Şu sünûhatım eğer tefsirlere muvafık ise, nur'un ala nur.. Şayet muhalif cihetleri varsa, kusurlarıma atfedilebilir.

Evet, tashiha muhtaç yerleri vardır. Fakat hatt-ı harpte büyük bir ihlas ile, şehitler arasında yazılıp, giydirilen o yırtık ibarelerin tebdiline; şehitlerin kan ve elbiselerinin tebdiline cevaz verilmediği gibi, cevaz veremedim ve kalbim razı olmadı. Şimdi de razı değildir. Çünki o zamandaki ihlâsı ve hulûs-u niyeti şimdi bulamıyorum..: '

Said-i Nursi”

Bu harika tefsirin ilk müsveddelerini, Diyarbekir'e hicret eden kardeşi Molla Abdûlmecid beraber götürüp, Bediüzzaman'ın dostu ve ahbabı Diyarbekir Valisi Cevdet Bey'in evinde tebyiz etmiştir.

Molla Abdülmecid, İşaratül İ'cazı tebyiz ederken müellifinin Bitliste yaralanıp Ruslara esir düşeceği gecenin ikindisinde (Yani, 2 Mart 1916 Perşembe günü) birden mürekkep hokkası devirilmiş ve şu garip suret vücuda gelmiştir.

(281) Evet, Van'da Horhor medresemizin damında esna-yi derste büyük bir zelzelenin olduğıınu söyledi. Hakikaten söylediği gibi. az bir zaman sonra Harb-i umumi haşladı. Hamza, Mehmed Şefık, Mehmet Mihri

(282) Üstad'ın bu ifadesi göstermektedir ki O,1.Cihan Harbinin ilk başlarından beri Şark'ta harbin içindedir ve esaretine kadar da harp cephelerindedir. A.B.

İşte, tahmin ediyorum; bütün bu tarihî hatıralar ve menkıbeler kat'i olarak göstermektedirler ki; Bediüzzaman Hazretleri l.Cihan Harbi'nin ilk patlamasiyle birlikte, Van'da bulunup, gönüllü fedaî talebeleriyle Kafkas, Erzurum Pasinler, Van Gevaş, İspairt ve Bitlis cephelerindeki harplere katılmış ve bu harp 1914 senesinin son bahar aylarında başlıyarak, 1916 şubatına kadar kendisinin Ruslara esir düşmesi ve bütün talebelerinin şehid düşmesiyle kendisinin cihad hizmeti böylece son bulmuştur. Harb-i Umumi'nin hey'et-i umumiyesi ise, 1918'lere kadar devam etmiştir.

BEDİÜZZAMAN'IN ESİR DÜŞMESİ VE HATIRALAR

Buradan itibaren, Bitlis'in sukûtu ve Bediüzzamanın sol omuzundan yaralı ve ayağı kırık bir vaziyette Ruslar tarafından esir alınması hakkındaki hatıralara geçiyoruı.

BİRİNCİ HATIRA: O dehşetli günü yaşamış Bediüzzaman'ın gönüllü fedailerinden hayatta kalmış dört kişiden birisi olan Hizan-İspairtli Molla Münevver anlatıyor:

Bediüzzaman Said-i Nursi Birinci Cihan Harbi başlarında

çekilmiş Fotoğrafı Gönüllü Alay Kumandanı olduğu zamanlar

"...Bitlis'te Üstadla birlikte birkaç talebe kalmıştık. Bütün arkadaşlarımız şehiroldular. Geceleyin Üstad yüksek bir duvardan atlarken ayağı kırıldı. O izdirap içinde kat'iyyen şikâyet etmiyor, of bile demiyordu. Otuzaltı saat şiddetli soğuk, kar ve çamur içinde bir dehlizde kaldık. Az ileride Rus nöbetçileri gözüküyordu. Bir ara, nöbetçileri tek tek dehlize çekip hançerle gebertmek istedik. Fakat Üstad bize zarar gelmemesi için izin vermedi. Dehlizin üzerinde gezinen Rusların ayak seslerini işitiyorduk.

Üstad bir ara Abdulvahhab isimli bir arkadaşımıza: "Sen çeviksin, fırla git ve teslim ol. Ermenilerin eline geçme. Biz de sonra tesilim oluruz." dedi. Arkada

şımız Abdulvahhab öyle yaptı, gitti.Az sonrada Ruslar geldiler, bizi alıp kumandanlarının bulurduğu yere götürdüler. Kumandan Türkçe bilmediğinden, Ermenilerden bir tercüman getirdiler. Arkadaşımız Abdulvahhab da biraz Rusça biliyordu. Ermeni tercümanın, Üstadın sözlerini yanlış aktardığını Üstada bildirdi. Bunun üzerine Üstad hiddetlendi ve müslüman bir tercümanın getirilmesini istedi. Az sonra Tatarlardan bir tercüman getirdiler.

Rus Kumandanı Üstada: "Siz tanınmış ve nüfuzlu bir kumandansınız. Aşiretlere birer mektup yazarak, gelip silahlarını teslim etmelerini bildirin. Anlaşma yapalım, yine buraları onlara bırakıp gideri." eyince, Üstad cevaben:

"Siz evvela Ermenilerin silâhlarını toplayın, onlar bizim himayemize girsinler. O zaman sizinle anlaşırız.” dedi.

Rus kumandanı: "Bitlis ve Muş civarında otuz beş bin silahlı Ermeni var. Bunların hepsinin silâhlarını toplamak imkânsızdır" dedi.

Üstad bu söze daha çok hiddetlenerek: "Biz bunlara bu kadar hürriyet verdiğimiz halde, başımıza bu felâketi getirdiler. Çoluk çocuk demeden katliamlar yaptılar, geri kalan insanları da çeşitli desiselerle onlara kırdırmak mı istiyorsunuz?.. Dağ-taş, senin askerinle dolsa da, bundan sonra DELİKLİ TAŞI geçemiyeceksiniz!" dedi.(283)

Daha sonra Üstadı, Said isminde bir talebesini yanına almasına müsaade edilerek bizden ayırdılar ve Rusya'ya sevk ettiler.(284)"

İKİNCİ HATIRA: Üstad Bediüzzaman ile aynı müthiş vak'ada bulunmuş ve sağ kurtulmuş, Van'ın Çoravanisli Ali Çavuş Merhum ise o acıklı günün hatırasını şöyle anlatıyordu, bizzat bir kaç defa dinlemiştim:

"Seyda'nın gönüllüleri içinde en genci ben idim. Yaşım henüz 16-17 idi. Bitlis muhasarasında sağ kurtulan dört kişiden birisi de benim. Bitlis muhasarası şöyle olmuştur:

Seyda Bediüzzaman Hazretleri, Bitlis'i müdafaa için Muş taraflarında kalmış olan topları kurtarmak üzere, üçyüz kişilik gönüllüleri ile gittiklerinde, ben de içlerinde idim. Biz geceleyin toplara doğru giderken, Muş'un Ruslar tarafından işgal edildiğini ,yolda bize

rastlayan ve oralardan kaçıp gelen ahali ve askerlerden öğrendik. Üstad Bediüzzaman bizleri ondörder

(283) Delikli taş, Diyarbekir istikametinden Bitlis'e gidince, şehre 20 km. kala, eskide yol güzergâhının ortasında çok büyük bir kayanın oyularak içinden kervanların geçtiği tünel gibi bir yer idi. Şimdi tarihe karıştı. Filhakika Hazret-i Üstadın Rus kumandanına söylediği ihbarı dogru çıkmıştı. Ruslar Bitlis'i teslim aldıktan bir müddet sonra, ilerleyip Diyarbekır ve Sürt'e doğru yola çıkmışlarken, Rusya içinde dahili karışıklıkların baş göstermesi üzerine, gelen bir emir ife Rus orduları geri Rusya ya çekilmeye mecbur olmuştur. Muş ve Bingöl cephesinde de, ancak o zaman Genç kazasına kadar gelebilmişlerdi. A.B.

(284) Son Şahitler-1 S: 81

kişilik mangalara taksim ederek, ondört tane topları((285) kurtarmaya, altı kişilik bir müfrezeyi de cephane kaçırmaya me'mur etti.

Biz top ve cephaneleri getirip, Bitlis-Tatvan yolu üzerinde mevzilenmiş bir nizamiye taburumuza teslim ettik. Bu arada Ruslar da üç koldan taarruza geçip, bizi Bitlis boğazında mahsur bıraktılar. Yedi gün geceli gündüzlü Ruslara karşı müdafaa yapıldı. Hazret-i Üstada, bu harpte bir defada üç mermi isabet etti. Bunlardan birisi hançerinin kabzasına, diğeri tütün tabakasına, öbürü de sağ omuzuna isabet etti. O zaman bu hale şahid olan kumandan Kel Ali, Üstada: "Herhalde hocam size kurşun te'sir etmiyor" demişti.

Üstad ise, Allah insanı muhafaza ederse, değil kurşun, top mermisi bile onu öldüremez, demişlerdi.

Bir hafta şiddetli müsademeler neticesinde Ruslar Bitlis'e giremiyeceklerini anlayınca, Tatvan yolu üzerindeki PAPŞİN hanını tahliye edip geri çekilmekte iken, tam o sırada Ermenilerin rehberliğiyle, Bitlis'in güneyindeki güzel dere yolundan SİMEK nahiyesi üzerinden, BitlisSiirt yolunu kesip, Araplar köprüsünü tuttukları görüldü. Gece yarısından sonra, Bitlis'e taarruza geçtiler. Tabîî bu arada Bitlis halkı, çoluk-çocuk herkes kaçıp kurtulmuştu. Askerlerimiz, Vali vesaire de kimse kalmamıştı. Bitlis'in içinde sadece Bediüzzaman ve yirmi beş kadar gönüllüsü kalmıştık. İşte o gecenin yarısından sonra, artık Bitlis'in sokaklarında Ruslarla göğüs göğüse, el ele ateş ediyorduk. Arkadaşlarımız dört kişi müstesna hepsi şehid oldular. Üstadın öz yeğeni UBEYD(286) tam benim yanımda şehid düştü. Hatta Rus askerlerinin tüfeklerinin ağzından çıkan ateşin, Ubeyd'in karnına kadar uzadığını gözümle gördüm. Ubeyd şehid düştüğü an, bana: "Ali koş kemerim'deki altınları ve üzerimdeki elbisemi al, gâvurların eline geçmesin:' demişti.

Artık Rus askerleri bizi dar bir çembere almışlardı. Biz dört arkadaş Üstadın arkasından koşuyorduk. Sıra ile bizler, tüfeklere mermi şarjörünü

(285) Bu topların adedi hakkında gelen çeşitli rivayetlere yukarda bir nebze temas ettiğimiz gibi Molla Abdülmecidin hatıra defterinde "Liz" köyü tarafında kalmış 11 adet diye yazmış. Merhum Abdurrahman ise,12 tane demiş. Burada merhum Ali Çavuş da ondört adet şeklinde ifade etmiş. 1951-1956 yılları arasında neşredilen Tarihçelerde ise otuz adet toptan bahsedilmiştir. Bu farklı sayıların, yukarda arz ettiğimiz gibi herhalde çeşitli yerlerdeki topların mecmuudur. A.B.

(286) Ubeyd Bediüzzamanın ailesinin yaşça en büyükleri olan kız kardeşi Merhume DÜRRİYE hanımın oğludur. Dürriye hanım da harpten evvel Nurs deresinin suyuna düşerek şehiden gark olmuştu. Üstad hazretleri yeğeni Ubeydin şehadet hadisesini 1. mektupta, hayat mertebelerini sıralarken, onu şüheda mertebesinde gördüğünü o bahse bir misal olarak şöyle

anlatır: "Hatta Ubeyd isminde bir yeğenim ve talebem vardı. Benim yanında ve benim yerimde şehid olduktan sonra, üç aylık mesafede esarette bulunduğıım zaman, mahall-i defnini bilmediğim halde, bence bir rüya-yı sadıkada, tahtel-arz bir menzil suretindeki kabrine girmişim. Onu şüheda tabaka-i hayatında gördüm. O beni ölmüş biliyormuş. Benim için çok ağladığıını söyledi. Kendisini hayatta biliyor. Fakat Rus'un istilasından çekindiği için, kendisine yer altında güzel bir menzil yapmış (Bkz. Mektubat, Said-i Nursi S: 7)

takıp, üstada veriyor, boş tüfekleri alıyorduk. Üstad silahı o kadar çevik kullanıyordu ki, sanki otomatiktir. Durmadan Rusların üstüne ateş yağdırıyordu. Bir defasında yine dolu tüfenği kendisine verdiğimizde meğer unutarak emniyette bırakmışız. Silah ateş almayınca , Üstad o kadar hiddet etti ki; hayatımda ondan öyle bir şetim duymamıştık. Kürtçe "Ji kuna haftey keri ketno!" dedi. "Bana bozuk silah veriyorsunuz" diyerek tüfenği bir kayaya çarptı, parçaladı. Biz hemen ikinci dolu bir tüfengi kendisine uzattık. Tam bu sıralarda, Rus askerlerinin içine vurarak, onların dört sıra çemberlerini yardık, şehrin Kızılmescid yakasına geçmek istedik. Önümüze kemer gibi bir duvar geldi. Üstad o duvardan aşağıya atladı. Meğer karın altında kar ile örtülü büyük bir taş varmış, Üstadın bir ayağı o kaya parçasına değmiş... Bizler de atladık, baktık, Üstad olduğu yerde oturdu ve: "Arkadaşlar! Kader bizi esir etti. Allahu a'lem bir bacağım kırıldı. Gelin, beni settareli bir yere götürün" buyurdular.

Biz hemen toplandık, Üstadı üstü kapalı bir su arkının içine götürdük ve oturduk. Su arkının üzerine bir iki tüfenğimizi uzatarak Üstadın ayaklarını tüfeklerin üstüne koyduk. Biraz istirahat ettikten sonra, Üstad bize: "Kardeşlerim! Kader beni esir etti. Siz gidin, kendinizi kurtarmaya bakın. Sizlere hakkımı helâl ediyorum:” demesi üzerine, hepimiz hüngür hüngür ağlamaya başladık ve "Seyda!" dedik, "Seni bu halde bırakıp nereye gideriz. Bizde gayret, namus kalmadı mı?... Ölürsek de, kalırsak da hizmetinizde olsun:”

Bu vefakârane manzaradan üstad da duygulandı ve: "Madem gitmiyorsunuz, peki öyle ise..:' dedi. Biraz sonra, Üstad Hazretleri bizim kat'î kararımızı öğrenince, bir miktar düşündü ve bize bir tedbir söyledi: "Öyle ise dedi, biriniz gidin, Ruslara haber verin, gelsinler bizi alsınlar götürsünler."

Fakat biz bu tedbire emin olamıyorduk. Ruslara haber verirsek, belki gelir üstadı öldürürler diye... Bu defa kendi aramızda çeşitli tedbirler üzerinde tartışmaya başladık. O tedbirlerden birisi: İçimizde cüssece iri Molla Musa isminde bir arkadaşımızın sırtına Üstadı yükleyip bağlıyacağız, geri kalanlarımız da silahlarımızı ellerimize alarak, Üstadın sağından solundan yürüyeceğiz. Karşımıza Ruslar çıkarsa, muharebe edip, geçmeye çalışacağız. Bu tedbiri uzun uzadıya düşündük. Nihayet bu tedbirin de tehlikeli bir iş olacağı kanaatine vardık.

Bu esnada, Üstad Hazretleri bize söylemiş olduğu ilk tedbirini bir iki defa daha hatırlatıverdi. Ancak biz o tedbirden korkuyorduk. İşte böylece o halde otuzdört saat zamanımız geçmiş oldu. Soğuk, kar, açlık, uykusuzluk, korku ve hiddet karışımı bir halet içindeydik.

Ben yaşça hepsinin küçüğü olduğum için, zaman zaman soğuktan, açlıktan, uykusuzluktan baygınlıklar geçiriyordum. Fakat bakıyordum, Haz

ret-i Üstad hiç durmadan bir şeyler okuyor. Arada sırada bizlere dönerek kuvve-i maneviyemizi takviye edecek şeyler söylüyordu.. ve "Biz az olan mermilerimizi basit birkaç düşmana karşı sarfetmeyeceğiz. Kendimizi ucuza satmıyacağız. Ne vakit çoklukla düşman

askeri üzerimize gelirse, silâhlaınmızı o zaman kullanacağız” gibi sözlerle cesaretimizi tahrik ediyor, bizi teşçi' ediyordu.

Bir ara yine ben baygınlık gibi uyuklama içinde iken uyandım, Üstada baktım, yine bir şeyler okuyordu. Bir halis ve samimi halet içinde SEYDA! diye bağırdım. Üstad "Ha daye’ kurban!" dedi. (Yani annen sana kurban ola!" dedim: "Eğer ahirette bizi arayıp şefaatçi olmazsan, hakkımı sana helâl etmem!" Bunun üzerine Hazret-i Üstad mütebessim bir çehre ile bana bakarak: "Peki daye’ hayran!..’ dedi.”

Merhum Ali Çavuş, 1962 yılında Van'da bize bunları anlatırken; adeta o günlere geçmiş ve o kudsî haleti yaşıyormuş gibi anlatıyordu. Gözleri açılmış, celâllanmış, bağıra bağıra anlatıyordu. Merhum Ali Çavuş, hatırasına devamla demişti ki:

"En nihayet, bilmecburiye Hazret-i Üstadın tedbirinde karar kıldık. İçimizde Abdulvahhab ismindeki arkadaşımız biraz Rusça bildiği için, tüfenğinin başına teslim işareti olan, birimizin sarığını yırtıp bağlıyacak ve buradan aniden fırlayıp çıkacak, gidip Ruslara haber verecektir. Şayet Abdulvahhab da

geri gelmezse, artık bilmecburiye birimiz Üstadı sırtına alacak, kalan ikisi de ellerimize silâhlarımızı alarak, çıkıp kurtulmaya bakacağız. Karar tamam mı? Tamam!..

Abdulvahhab tüfenğinin ucuna beyaz bir sarık bağladı. Üstadın elini öptü, bizlerle de helâllaştı ve Bismillah deyip çukurdan dışarı fırladı. Bizler de "Hazır ol" durumuna geçtik. Bir saat kadar zaman geçti. Bir silah sesini duyduk, eyvah herhalde Abdulvahhab'ı vurdular zannettik. Fakat az sonra bazı ayak seslerini duymağa başladık. Tüfenklerimizi ellerimize aldık, bekledik. Baktık Abdulvahhab tır, arkasından da Rus askerleri... Üstadı gördüler, acele bir sedye getirdiler. Tüfenklerimizi teslim aldılar. Üstadı sedyeye koyup omuzlarına aldılar. Bizler de etrafında yürümeye başladık.

Böylece giderken, yolda Ermeniler bizim bulunduğumuzu duymuşlar. Bizi öldürmek için sağdan soldan hücuma geçtiler. Fakat Rus askerleri etrafımızda halka tutarak bizi muhafaza altına aldılar, öyle götürdüler. Eğer Rus askerleri olmasaydı, Ermeniler bizi sağ bırakmazlardı.

Nihayet bizi götürüp, eskide otel, o anda ise Rusların ikinci ordu karargâhının yerleştiği binaya bırakıp bir odaya koydular. Binanın kapısında bizi bir alay kumandanı karşılamıştı. Bizim aç ve susuzluğumuzu anlamış olacak ki, bir kaç Rus askerini gönderip, Bitlis'in metrûk bırakılmış evlerinden ekmek parçalarını bulup getirmelerini emretti. Askerler gittiler, biraz

sonra yarım çuval kadar eski ekmek parçalarını bulup getirdiler ve ortamıza çuvalı boşalttılar. Üç gündür bir şey yememiş olan bizler, o eski ekmek parçalarını baklava gibi yemeye başladık. Üstad Hazretlerini, ayrı bir odaya aldılar. Ona kızartılmış bir tavuk getirdiler, önüne koydular.

Yemekten sonra, Üstadın bir bacağını sarmak için bir sıhhiyeci asker getirttiler.. Üstadın ayağını alçıya alıp sardılar. Üstad, sanki hiç bir şey olmamış gibi Ruslara hiç ehemmiyet vermiyordu. Bu binada tahminen iki üç saat kadar kaldık. Sonra bir müfreze Rus askeri refakatinde Üstadı yine sedye ile Bitlis hükûmet konağına götürdüler. Burada bizi ilk karşılayan, esmer, zaif, uzun boylu bir zâbitin gözlerinden yaşların aktığını gördük. Meğer o zabit Müslüman Tatarlardanmış... Bizi karşıladı ve Valinin eski mekam odasına bıraktı. Bir hafta kadar burada bekledik. Bir gün buraya generalin yaveri geldi, Bediüzzaman Molla Said'i sordu. Generalin onu istediğini söyledi. Üstadın ayağı kırık olduğu için, yine sedye ile, tepe başındaki binaya götürdüler ve onu generalin odasında, bizleri de salonda bıraktılar.

General Rusça bazı sualler soruyordu. Seslerini duyuyorduk. Üstad Türkçe cevablar veriyordu. Bazan öyle celalli, öyle şiddetli mukabelede bulunuyordu ki; bizler salonda korkumuzdan titriyorduk. Hatta masaya indirdiği yumruklar, bazan bir tabanca sesini veriyordu. Üstadın bu sert, bu hiddetli mukabelelerinden her an için bizi kurşuna dizmelerine sebep olur diye titriyorduk.Bu isticvablar, istintaklar iki hafta kadar sürmüştü.

Hükûmet konağında toplam yirmi yedi gün kadar kaldık. Sonra bizi ilk zamanlar Bitlis'in jandarma merkez hinası (şimdi adliye binası) olan binaya götürdüler. Orada yirmi beş kadar yüksek rütbeli subay ve me'murlarımız da vardı. Onlar da esir edilmişlerdi. Bu arada bir gün generalin yaveri yine geldi ve Üstada hitaben: "Hizmetçilerinden bir iki tane alabilirsiniz, sizi sevk edeceğiz.” dedi.

Üstad ise "Hayır, bunlar benim hizmetçim değil, kardeşlerimdirler.(287)" dedi. Fakat bizler, ağlaşarak kendisinden ayrılmak istemediğimizi söyledik. Bu manzara karşısında Üstad bizi teselli etmek için, esir

düşmüş polis müdürümüz İrfan Bey'e: "Talebelerimi sana emanet ediyorum, orada onları polis olarak göster.” dedi. Sonra bizi Üstaddan ayırdılar. "

Hadisenin burasında, yani Merhum Ali Çavuş'tan yapılan naklin şu bölümünde; N.Şahiner, Hazret-i Üstadın talebelerinden ayrılacağı sırada.: "Ümidim kavidir ki; sizler sağ selâmet dönersiniz. Fakat Said için bir şey diyemem"

(287) Burada N.Şahiner'in Merhum Ali Çavuş'tan yaptığı nakilde "Üstad, Said namında bir talebesini yanına aldı.” yazılmış. Lâkin bizim Ali Çavuş'u dinlediğimizde, hadiseyi aynen yazdığımız şekilde duyduk. Hem O zaman Üstad'la beraber sağ kalmış yalnız dört kişidir. Eğer Said isminde birisi daha varsa o zaman heş kişi olur. Bu dört kişi: Molla Münevver Ali Çavuş,Molla Musa ve Abdulvahhab'tır. Said diye bir kimse yoktur. A.B.

dediğini, aynı zamanda sözü edilen Said'i Üstad yanına aldığını yazmıştır. Ve Şahiner, bu rivayet ve naklin devamında, Üstadın talebesi ve Üstadla beraber sevk edilen Said için: "Bilahare Türkistan'da Ruslarla yapılan bir muharebede şehid oldu.” şeklindeki ifadede bir çelişki görünmektedir. Şöyle ki:

Hazret-i Üstad, talebelerinden Bitlis'te ilk ayrılacağı sırada, kendisinden ayrılan talebelerine "Ümidim kavidir ki siz sağ dönersiniz, fakat Said için bir şey diyemem" diye kendisinden ayrılanlara bir nevi müjde versin, fakat beraberinde götürdûğû Said için birşey "diyemem" ile meçhul bıraksın ve sonra beraberinde götürdüğü Said ne zaman ve nerede Üstad'dan ayrılıp Türkistan'a gittiği hakkında bir şey kaydedilmeden.. "Türkistan'da şehid oldu" g'ibi mücerred bir ifade ile kaydedilmesi bana garib geldi. Çünki o Said Üstadla beraber Sibirya'ya sevk edilsin, sonra Türkistan'da Ruslarla harbetsin ve şehid düşsün, nasıl olur, bilmiyorum.

ESARET HADİSESİNİ ÜSTAD'DAN DİNLİYORUZ

Bitlis muhasarası ve Bediüzzaman'ın yaralanıp, bir ayağı da kırık vaziyette esir düştüğü hadiseyi bir derece tasvir eden Üstadın şu gelecek iki beyanıdır:

1- "...Hem Bitlis muhasarasında ve avcı hattında Rusun üç güllesi öldürecek yerime isabet etti. Biri şalvarımı delip, iki ayağımın arasından geçip, o tehlikeli vaziyette sipere oturmaya tenezzül etmemek bir halet-i ruhiye taşıdığımdan; arkadan kumandan Kel Ali ve Vali Memduh Bey işittiler. "Aman çekilsin veya sipere otursun" dedikleri halde, bu gâvurun gülleleri bizi öldürmiyecek diyerek kurşun yağmuru altında harbe devam ediyordum...(288)"

2- "...Bir defa bir dakikada üç gülle öldürecek yerime isabet ettiği halde, te'sir etmediler. Bitlis'in sukûtunda, bir miktar talebelerimle Rus askerlerinin bir taburu içine düştük. Her tarafta el ele ateş edildi. Dört tanesi müstesna bütün arkadaşlarım şehid olduktan sonra, taburun dört sıralarını yardık. Yine onların içine bir yere girdik. Onlar üstümüzde ve etrafımızda sesimizi ve öksürüğümüzü işittikleri halde, bizi görmüyorlardı. Otuz saat(289) o halde su ve çamur içinde ben yaralı iken, hıfz-ı İlâhî ile istirahat-ı kalb içinde muhafaza edildim.(290)"

(288) Emirdağ-2 S:13

(289) Şu çamurlu su altındaki bekleme süresi için Hazret-i Üstad Osmanlıca Lem'alar S: 87'de otuzdört saat diye kaydetmiş. Osmanlıca Sikke-i Tâsdik-i Gaybi S:149'da otuz saat şeklinde geçmiş. Merhum

Abdülmecid Efendinin Hatıra defterinde otuzbeş saat diye yazılmış. Merhum Abdurrahman, Tarihçe-i Hayat S: 38'de, 35 saat olarak vermiş. Büyük Tarihçe-i Hayat kitabı S: 95'de otuzüç saat verilmiş. Molla Münevver'in hatırasında, Son Şahitler-1 S: 81'de otuzaltı saat şeklinde geçmektedir. Bu bekleme müddetinin kesin saatini şu farklı beyanların ortasından çıkarmak icab ederse, herhalde 30 saatten eksik, 36 saatten de fazla olmamak üzere 33 ile 35 saat arasında olması Iazımdır. A.B.

(290) Osmanlıca Sikke-i Tasdik-i Gaybi S: 149

PEK MÜHÜM BİR VESİKA

Az yukarda Molla Münevver'in hatırasındaki Bediüzzaman'ın Rus kumandanıyla muhaveresinin bir bölümünü te'kid eden Molla Abdülmecid Efendi'nin hatıra defterinde şu maliımat verilmektedir:

"...Bitlis'te ayağı kıınlıp esir düştüğü zaman, Sibirya'ya nakli için Van'a götürülen Bediüzzaman'a; Ruslara iltihak etmiş bazı ağalar, "Biz seni Rus kumandanından alırız. Fakat bize reis olup davamızı yürütecek isen...”

"Bediüzzaman: "Ben Müslüman Türk milleti aleyhine çalışamam. Esareti riyasete tercih ederim demiştir.(291)"

İşte Bediüzzaman Hazretlerinin Birinci Cihan Savaşı vak'asında gösterdiği fedakârane gayret, kahramanane hizmet ve faaliyetleri hakkında sıraladığımız yazılar, beyanlar ve hatıraların mecmuu şöyle bir neticeyi göstermektedir ki: O, harbin ilk başlangıcında, Şark'ta üç-dört bin gönüllü fedaî talebeleriyle iştirak etmiş, iki sene kadar gece-gündüz çalışmış, çarpışmış..(292) Nihayet Bitlis muhasarasında; Van, Bitlis ve etraflarındaki ahalinin , çoluk ve çocuklarının selâmetle harb bölgesinden uzaklaştırılma işi te'min edilmesinden sonra, Bitlis'in sokaklarında en son cihad vazifesini merdane yaparken, omuzundan yaralanmış, sonra bir ayağı da kırılarak kader-i İlâhinin hükmiyle, fakat kalb ve vicdan rahatlığı içerisinde Ruslara esir olmuştur.

Şu esaret sırasında, Merhum Molla Münevver ve Molla Abdülmecid Efendilerin beyanlarıyla, Ruslar Bediüzzaman'ın büyük nüfuzunu, yüce kahramanlıklarını ve halk üzerindeki derin hürmet ve te'sirlerini bilmiş ve anlamış olacaklar ki; onu Sibirya'ya sevk etmeden önce, gerek Bitlis'te (Ali Çavuş’un beyanınıa göre) iki ay kadar süren isticvabları sırasında, zaman zaman yapılan cazib teklifler, gerekse Rusya'ya sevki için Van'a getirildiği zaman, Rusların vaidlerine aldanan İranlı ve Azerbaycanlı bazı Kürt aşiretlerinin ağaları vasıtasıyla yaptırdıkları teklifler, gösteriyor ki: Ruslar Bediüzzaman'ı elde etmeye ve emelleri istikametinde kullanmaya çok çalışmışlar. Lâkin heyhat, Bediüzzaman ve Hadim-i Kur'an ise esareti, hakareti, çileyi, meşakkati ve hatta ölümü kabul etmiş, onların, o tekliflerini

reddetmiştir. Çünki O, kâfir Rusun hâin emellerini sezmiş, ferasetiyle idrak etmiş, Müslüman Osmanlı Türk kardeşlerine en ufak bir ihaneti kabul etmemiştir.

(291) Hatıra Defteri Abdülmecid S: 119.

(292) Birinci Cihan Harbi'nde gece gündüz çarpıştığını açıkça söyleyen ve gösteren. Dar-ül Hikmet dosyasında geçen üstadın ifadesidir ki, Son Devrin lslam Akademisi S: 187'de mevcuttur.

RESMİ BİR BELGE

Ehiren neşredilen Başbakanlık - Osmanlı arşivi neşriyatından "Arşiv belgelerine göre Kafkasyada ve Anadoluda Ermeni mezalimi" adlı kitabın 86 ve 97. sayfalarında iki şahidin ifadelerinde, Bitlisin sükûtunda Bediüzzaman hz.lerinin şehid düştüğünü kaydederler.

Kitabın 86. sayfasında 23 Mayıs 1332 (26 Haziran 1917) tarihli Ahmed Yunus Çavuşun ifadesinde: "...Bediüzzman Said-i Kürdî ve rüfakay-ı muhteremesi birer suretle gayet feciane bir tarzda şehid edilmişler..." diyor.

Kitabın 97-98 inci sahifelerinde, 19 Mayıs 1332 (2 Haziran 1917) tarihli Polis memuru Yasin Abdinin ifadesinde ise: "... ve ulemay-ı meşhureden Molla Said-i Kürdî ve yirmi kadar talebeleriyle birlikte... Ermeni çetelerinin kurşun ve süngüleriyle feci' bir surette parçalandığını görmüş isem de..." diyor.

Demekki bu zatlar hz. Bediüzzamanın Rus ve Ermeni askerlerinin tam ortasında kalmış olmalarından mutlaka şahid olmuşlardır diye kanaatları gelmiştir.

BEDİÜZZAMAN'IN ESARET YOLCULUĞU

Üstad Bediüzzaman Hazretlerinden gelen bütün ifadelerde, onun esir düştüğü sene Rumi 1331'dir. Merhum Molla Abdülmecid Efendi ise, gayet açık şekilde Bediüzzaman'ın esir düştüğü gününü 19 Şubat 1331 olarak vermektedir.(293) Merhum Ali Çavuş ve Molla Münevver'in de beyanlarında, gece yarısından sonra Rusların bir taburunun kendilerini Bitlis'in içinde sarmaları sonucu, bu esaret hadisesi vuku' bulduğunu kaydederler.

Netice olarak: Rumi 1331 yılı, 19 Şubat mübarek Cuma' gecesi sabaha karşı bu vak'a meydana gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yani: 2 Mart 1916 gününün gecesinde...

Biz eğer bu vak'ayı o gecenin saat 0.3'ünde vuku' bulduğunu kabul etsek, 35 saat bekleme süresini de buna eklesek, 4 Mart Cumartesi sabah saat 7-8 sıralarında Ruslara teslim hadisesi vuku' bulmuş oluyordu.

Merhum Ali Çavuş'un beyanına göre, Bitlis'te 27 gün bekleme süresi eklense, 1 Nisan 1916'da sevk işi olmuş olur. Şayet yine Merhum Ali Çavuş'un, kendilerinin Üstad Bediüzzaman'dan ayrıldıktan sonra da, Üstadın ayağının iyileşmesi için bir ay daha Bitlis'te bekletildiği(294) gerçek ise; 1 Mayıs 1916'da Bitlis'ten Van'a nakli yapılmış oluyordu. Van'da ne kadar bekletildiği hakkında bir bilgimiz yoktur. Van'dan sonrası ise, hem Bediüzza

(293) Türkçe Işarat-ül İ'caz, S: 136

(294) Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursi S: 166

manın yeğeni Abdurrahman'ın yazdığı tarihçe, hem Üstadın büyük Tarihçe-i Hayat kitaplaınnda: "Celfa, Tiflis, Kıloğrif, Petersburg (Leningrad) ve Kosturma şeklinde kaydedilmiştir. Bu yolculuk ne kadar zamanda tamamlanmış bilemiyoruz. Ancak bu uzun yolculuk esnasında uğradığı meşakkat, zahmet ve mehâliki, hatta yolda birkaç defa, bazı Rus subaylarını öldürmekle kendisi için intiharı netice verecek niyetlere tevessül kasdına kadar varmayı planladığını.. vesaireyi kaleme almaya niyetlenen yeğeni Abdurrahman, Üstadın müsaade etmemesi üzerine kaydetmediğini yazar.(295)"

ÜSTAD BEDİÜZZAMAN SAİD-İ NURSİ HAZRETLERİNİN

ESARET YOLCULUĞU HAKKINDA GELEN

KESİN TARİHLİ PEK MÜHİM BİR BELGE

Erzurumlu meşhur İbrahim Hakkı Hazretlerinin sülalesine mensub ve beşinci babada ona ulaşan mübarek bir torunu merhum Muhammed Feyyaz Efendinin günü gününe kaydettiği tarih numaralı hatıra defterinden...

Hatıra sahibi zatın günlük ve tarih ve numaralı osmanlıca olarak defterine kaydettiği uzun ve maceralı hazin hatıratı içinden, Hazret-i Üstad Bediüzzamanla alakadar kısmını görmek ve onu Bediüzzamanın tarihçesinde kaydetmek için bir kaç senedenberi peşinde idim. Mezkur hatıra defteri o zatın küçük biraderi Mesih İbrahim Hakkı oğlunda... Biz bu zatı tanımıyor ve onunla münasebetimiz olmuyordu. Fakat bu zatın kızkardeşinin oğlu, yani yeğeni kardeşimiz Nevzad Balcı vasıtasıyla işi takibden geri durmadık. Ta 25 Mart 1996 Pazar günü maksud hasıl oldu. Hatırat defterinin bizzat osmanlıca aslını değil amma yeni yazıya aynen çevrilmiş nüshasının fotokopisi alicenab ve asil kardeşimiz Nevzad Balcı tarafından elde edilerek Allaha şükür bize ulaşmış oldu. İnşaalah bir gün asıl defteride görmüş olur ve bir fotokopisini almış oluruz.

Günlük tutanaklı olan mezkur hatırat, aynı zamanda Hazret-i Üstadın -az üstte bazı tahminlerle ifade edilmiş- esir düştükten sonra Bitliste ne kadar zaman bırakıldığının tam tarihini de belirlemektedir.

Mesela az yukarıda geçen Ali çavuşun hatırasında, Üstadın kırılmış ayağının tam iyileşmesi için, Bitliste 27 gün kadar bırakıldı denmektedir. Bu zatın hatıratında ise, Hazreti Üstadı, Rumi Martın 5'inde, yani 18 miladi Martta Bitlis ile Tatvan arasındaki BAŞHAN'da gördüğünü kaydeder. Bu kesin tarihli bilgiye göre Hazret-i Üstad Bitlis'te sadece 14 gün bırakılmış oluyor. Bitlisten sonraki esaret yolculuğu da yine kesin tarihlerle bildirilmektedir.

(295) Bediüzzamanın Tarihçe-i Hayatı -Abdurrahman- S: 38

Bu hatırada Hazret-i Üstad ile ilgili kısımlar anlatılırken de, bazen uzunca ve saded harici gibi malumatlar da kaydedilmiştir. Biz bu uzun tafsilatın bir kısmını tayy ettik. Ta ki, Hazret-i Üstadın esaret yolculuğu net şekilde görülsün.

Hatıra sahibi Merhum Muhammed Feyyaz İbrahim Hattıoğlu birinci cihan harbi başlangıcında, çok genç yaşta iken askere alınmış, ordunun çeşitli hizmetlerinde bulunmuş ve birçok zahmet ve felaketler görmüştür. En son, cephede hastalanarak Bitliste hastahanede yatmakta iken, Bitlis şehri Ermeni çeteler ve Rus askerleri tarafından sukut ettirilerek işgal edildiği günde esir alınarak Sibirya'ya doğru götürüldüğü esnada, Bitlis ile Tatvan arasında

bulunan "BAŞHAN"a getirildiği sırada, esirler arasında Bediüzzaman Hazretleri ile karşılaşmıştır. İşte bu zatın Hazret-i Bediüzzaman ile beraber bu noktadan itibaren ve Kosturmaya kadar uzanan esaret yolculukları hakkında günlük tutanaklı hatıralarını aynen kaydediyoruz:

"... Martın (Rumi Martın) 5 inci günü (18 Mart 1916) Bitliste isimlerimizi yazdılar. Öğleden sonra develere irtikab edilerek (bindirilerek) yola çıktık. Deveciler İranlı olup, Rusyanın kahrı istibdadı

altında perişan olmuşlar.. Ve bu zilletlerine sebeb-i yegane Türkiye olduğuna kani olarak, yollarda bize işkence ve eza ile bir nevi intikam alıyorlardı. Akşam vakti “BAŞHAN”’a vasıl olduk. Hanın önünde kırk kadar şehidin na’şları birbiri üzerine istif edilip bırakıldığını gördüm...

Biraz ötede, bir takım Rus askerlerinin içtima’ ile (toplanarak) söyleştiklerini gördük. Biz develerden inmiştik. Biraz bu cemiyete yaklaşınca, kazakların Said-i kürdîyi itlaf etmek (öldürmek) üzere kendilerine teslim edilmesi için mumaileyhin (yani Bediüzzamanın) muhafızları ile mücadele ettiklerini (1) ve kendisi de (yani Bediüzzaman da) muhafızları arasında sükunetle meseleyi temaşa etmekte olduğunu gördüm. Vehleten (ilk anda) kendisini tanıyımamıştım.

Başhan’da bizi iki gece hayvan ahırında, pislik içinde bıraktıktan sonra; 7 Mart 1332 (20 Mart 1916) da Başhanı terk ile, Tatvan’dan mürur ederek, sahili takiben akşam üzeri bir harabe köyde ikamet ettirildik. Kazan müslümanlarından bir Rus neferi, açlıktan takatsız bir hale gelen (esir) efrada acıyarak tedarik edebildiği bir sığır hayvanını zebh ile o günü efrad karnını etle doyurdu. Bazıları kalan çiğ etleri çantalarına yerleştirdiler.

(1) Nitekim, Bediüzzaman hazretleri Bitliste Rus askerleri tarafından esiren teslim alındığı gün, beraberinde bulunmuş, Vanlı Merhum Ali Çavuşun ifadesinde öldürmek için Ermenilerin Üstadın sedyesine saldırdıklarını ve fakat Rus askerleri onu koruduklarını kaydetmektedir. Abdülkadir.

397

8 Mart (21 Mart) sabahleyin yola çıkartıldık. Hava soğuk karla karışık yağmur yağıyor, elbisemiz su içinde kaldı. Akşama yakın yine bir harabe köyde karar ettik. Gece ocak yakarak bir parça elbisemizi kuruttuk.

9 Mart (22 Mart) gölün sahilini takiben yola koyulduk. Pek bataklıklı ve müruru suubet-amiz geçitlerinden bin müşkilatla mürur ettik. Gece, harabe bir karyenin kilisesinde ikamet ettik. Burada bir telefon merkezi vardı. Rus askerleri birer parça kendi istihkaklarından ekmek verdiler.

10 Mart (23 Mart) güneş henüz çıkmaya başlamıştı, kafile yol aldı. Hava açık, Şems mevcudiyetiyle bizi şad ediyordu. Akşamleyin gölün kenarında bir kaç Ermeni evi ile meskûn bir köye indik. Burada birer et konservesi, ekmek, şeker verdiler. Rusların bir bölüğü burada ikamet ediyordu.

11 Mart (24 Mart) sabahleyin Esterlere râkiben yola çıktık... Öğleden sonra Vestan'a (Gevaş'a) geldik. Rusların yaptıkları güzel zeminliklere indik. Burada yemek, çay, şeker verdiler. Sobaları mükemmel. Tahtadan yatak mahalleri de vardı. Burada efraddan tecrid (1) edildik.

12 Mart (25 Mart) yine Esterle rakiben yola çıktık. İkindi vakti Van’a dahil olduk. Van’da Molla Said (Bediüzzaman hazretleri) ile bana ve birde hizmetçiye mahsus olmak üzere, üç kişiye mahsus bir oda verdiler. Burada dört gün kaldık. Kumandan hergün ziyarete gelir, rahatımızı sual ederdi...

16 Mart (29 Mart) Van’dan nakliye arabaları ile sevkedildik. Akşemleyin ERÇEK’e geldik. Burası bütün Ermenilerle meskûn idi. Molla Saidi (Bediüzzaman Hazretlerini) tanıdırlar. Esna-i teşhirde nahiye halkı başımıza yığıldı. Tekfir ve tahkir ediyorlardı. Gece hayatımıza su-i kastta bulunacakları anlaşıldı. Bu su-i kasddan halasımız hususunda muhafız neferlerden SEYFULLAH isimli birisinin (Rusya müslümanlarından) büyük yardım oldu. Geceyi havf, telaş içinde geçirdik. Sabahleyin kumandan karısı ile beraber ziyaretimize geldi. Yanlarında on oniki yaşlarında bir müslüman çocuğu vardı.

Mükrim kumandan (ikram etmeyi seven) bize son derece i'zaz ve ikram etti. Haremi en ziyade Ermenilere düşman bir Rus kadını idi. Hatta bize, hükümetimizin Ermenilerin ifnası ile gayet iyi bir iş yaptığını ve hepsini itlaf edememekle bir kusur yaptığını az bildiği bir Türkçe ile anlattı.

(Bu makamda, kumandanın yanındaki on iki yaşındaki çocuğun Bitlis müslümanlarından muhterem bir zatın oğlu olduğunu ve Ermeniler tarafından efrad-ı ailesinin pek feci' şekilde öldürüldüğünü ve saire uzunca macerası kayıtlıdır. Biz o acıklı macerayı buraya almıyoruz, sadece son kısmından bir iki cümle alıyoruz.)

(1) Bu zat, ihtiyat zabiti olduğu için, onu Mir alay olan Bediüzzaman hazretleri ile beraber esir asker neferatından ayırmışlardır. Abdülkadir.

Çocuk dedi ki: Beni Rus kazakları himayelerine alıp Van'a getirdiler. Van'da beni yetimhaneye koydular. Sonra bu kumandan ve haremi beni oradan alıp yanlarına aldılar. Beni yanlarından hiç ayırmıyorlar dedi ve gözlerindeki yaşları beyaz bir mendille silerek hıçkırığını teskine çalışıyordu.

Çocuğun bu hali bizi o kadar müteessir etmişti ki, o sözünü bitirdiği halde, biz hala dalmıştık. Nihayet Molla Said (Bediüzzaman Hazretleri) çocuğa bazı nasayihte bulundu. O sıra arabalarının hazır olduğunu söylediler. Kumandan haremi ile beraber arabaya kadar bizi teşyi ettiler. (Bu tarih 17 Mart 1332 - Miladi 30 Mart 1916 idi.)

Akşamleyin MOLLA HASEN'e vasıl olduk. Burada Rus kumandanı son derece rahatımızı temin etti.

18 Mart (31 Mart) SARAYA, KAZIMPAŞA'ya .. 19 da (1 Nisan) KOTUR'a, 20 de (2 Nisan) Kervansaray'a vasıl.. Ve Mart 22 de (4 Nisan) HOY'ye (1) girdik. Şehirden yarım saat mesafede karantine mahalline indik. Sekiz on baraka ile, üç tane çadır ve bir hamam ile hususi hastahaneyi muhtevi bulunan bu mahalde yirmibirgün kaldık.

İstediğimiz zaman hamam yaktırıp yıkanabilirdik. Her sabah hastanenin gürcü doktoru ile pür - şefkat hemşiresi ziyaretimize gelirler. Benimle Molla Saide (Bediüzzamana) üçer yumurta ve ikişer tane pisküvit getirirler, iltifat ve nevazişlerle (nazikane hitab) tatyib-i hatır eylerler. Yemeğimiz de gayet iyi idi. Her gün iki defa şehirden ikimize (yani kendisine ve Bediüzzamana) yemek gelirdi.

21 gün sonra, 12 Nisanda (miladi 25 Nisanda) yük arabaları ile CULFA'ya sevk olunduk. Akşamleyin konak mahalline indik. Konak kumandanı tenassur ettirilmiş (Hıristiyanlaştırılmış) Kara Alizade bir gürcü idi. Çocukken hıristiyan gürcüler tarafından himaye olunarak, onların din ve gidişatları üzerine terbiye almıştı. Yanında HARİTO isimnde genç bir gürcü daha vardı ki, bunun rütbesi namzet idi. Burada İ'zaz ve ikram edildik.

13 Nisan (26 Nisan) sabahleyin arabalarla yola çıktık. İkindi vakti CULFA'ya, yani Rusya hududuna girdik. Bizi bir orduya götürdüler. Burada bizden evvel sevk edilen Erzincanlı Bekir Turgut efendi ve doktor Mustafa ve Nesim efendilerle, Nesim efendinin Bitlis'ten beraberce getirdiği bir Ermeni kadını vardı. Yanımızda bulunan diğer bir odada da iki acem zabiti, bir acem doktoru ve bir tanede yahudî hekimi vardı. Doktor, sivil ve nesturi idi.."

(1) "HOY" İranın Rızaiye vilayetiyle, Tebriz vilayeti arasına düşen ve Van vilayetine yakın bir şehirdir. - Abdülkadir

399

Böylece İbrahim Hakkı hazretlerinin torunu sayılan Muhammed Feyyaz efendi, Üstad Bediüzzamanla birlikte yaptıkları şu esaret yolculuğu hakkında, CULFA'dan sonraki bölümde bir kesiklik vaki olmuş ve kalmıştır. Bunun sebebi ise, ya bu hatıraların bu bölümü kardeşinin eline geçmemiş, yada kendisi bu kısmı bazı sebeplerle kaleme almamıştır. Bu zatın devam eden hatıratının (özel mektup ve muhaberat hatıratı) bir iki sahife sonraki kısmında sadece şu kadarcık ifadeye rastlanmaktadır:"

"Kırksekiz saat sonra trenle DAĞISTAN'dan doğru Kosturmaya nakl edilmiştik" deyip kesmiş, başka birşey yazmamıştır.

Daha sonraki bölümlerde, Kosturmadaki hususi bazı ahvalini kaydetmiş.. Amma Üstad Bediüzzamanla ilgili herhangi bir şey yazmamıştır.

Eğer "Kırk sekis saat sonra..." ifadesindeki maksadı, CULFA'dan ayrıldıkları gün murad ise, o takdirde , 15 Rumi Nisan 1332-28 miladi Nisan 1916 olmuş oluyor. Buna göre, eğer Culfadan Kosturmaya kadar Tren yolculuğu bir hafta sürmüş ise, Rumi Nisan 21. 1332 Miladi Mayıs 5 1916 gününede Kosturma vilayetine varmiş oluyorlardı. Allahu A'lem bissevab.

Bu yolculuk, nihayet Sibirya'nın bir bölgesinde bulunan Kosturma vilâyetine kadar uzanır.. ve bu Vilayetin yakınında bulunan VOLGA nehrinin kıyısındaki en büyük esirler kampına bırakılırlar.

Bir Not: Bediüzzaman hz.lerinin şu esaret yolculuğu hakkında Prof. Dr. Ahmet Akgündüzün Başbakanlık-Osmanlı arşivinden bulup çıkarttığı iki tane resmi belgeyi, tüm ısrarlı talebimize rağmen bir suretini bize vermemiştirki bu makama dercedelim!?.

RUS BAŞ KUMANDANI GELDİĞİNDE

Bediüzzaman, bu büyük esirler kampında iken ve henüz dağıtım yapılıp Türk subayları ile birlikte bir fabrikanın uzun bir koğuşuna götürülmezden evvel, esirleri teftişe gelen Rus Başkumandanı Nikola-Nikolaviç büyük bir askerî merasimle karşılanır. Bütün esirler ayakta ona karşı "selâm dur" şeklinde kıyam ettikleri halde, Bediüzzaman Hazretleri, meydanda hiç

bir şey yokmuşçasına, vaziyetini bozup da, yerinden kımıldanmamış. Hatta bir rivayete göre, misvâkinin ucunu açmakla meşgul gibi görünmüş. M. Sungur ağabeyin üstaddan duyduğu ise şöyle: "Rus kumandanı geldiği vakit, ben oturmuş ve iki elimle bacaklarımı kavramış vaziyette idim. Baktım, iki tarafımdakiler kalkmışlar." Diye söylemiş. Tabiî kumandanın hemen nazar-ı dikkatini celbetmiş. "Beni herhalde görmediler" diye bir, iki ve üç defa kast-ı mahsusla yanından geçmiş. Fakat Bediüzzaman hiç vaziyetini bozmamış, ehemmiyet vermemiştir.

400

Kumandan bir tercüman çağırtarak sordurdu: "Beni herhalde tanımadılar değil mi?"

Bediüzzaman, yine vaziyetini bozmadan oturduğu yerden: "Hayır tanıdım, NikolaNikolaviçtir. Çar'ın dayısıdır ve Katkas cephesi Baş kumandanıdır."

Kumandan: O halde Rus ordusuna, dolayısıyla Rus Çarı'na hakaret ediyorlar.

Bediüzzaman: Hayır, hakaret için yapmadım. Ben bir Müslüman âlimiyim, imanlı bir kimse, Cenab-ı Hakk'ı tanımıyan bir adamdan üstündür. Mukaddesatım bunu böyle emreder. Onun için ben ona kıyam edemem.

Kumandan: Şu halde, bana imansız demekle, hem şahsımı, hem ordumu, hem de milletimi ve Çarlığı tahkir etmiş oluyor. Derhal Divan-ı Harb kurulsun, sorgulaması yapılsın diye emir verir.

Kumandanın bu emri üzerine Divan-ı Harb kurulur, Türk subay arkadaşları ve diğer Alman ve Avusturyalı esir zabitler, ayrı ayrı Bediüzzamana yalvarırlar: özür diliyerek Başkumandana tarziye vermesini isterler.

Bediüzzaman'ın cevabı: Benim ebedî âlemde seyahet etmem, ahirette huzur-u Resulullah'a varmam için bana bir pasaport lâzım. Bunların i'damı işte bana o pasaport hükmündedir. Dolayısıyla ben imanıma muhalif hareket edemem.

Bediüzzaman'ın bu cevabına zâbit arkadaşları bir şey diyemeden neticeyi beklemek mecburiyetinde kalırlar.

Divan-ı Harb'te isticvablar bitiyor, "Rus Çarı'nı ve Rus ordusunu tahkir maddesinden" idam kararını veriyorlar. Kararın hükmünü infaz etmek üzere gelen bir manga askerin başındaki subaya kemal-i vakar ve sekinetle:

"Müsaade ediniz! Dinî vazifemi ifa edeceğim" der, abdest alarak huzura durur ve ALLLAHÛ EKBER diyerek namaza başlar. Tabiî Rus kumandanı durup bu manzarayı uzaktan seyretmektedir. Bediüzzaman'ın şu ölüm denilen şeye gülerek gitmesi ve merdane vakar ve sekinet içindeki vaziyeti kumandanın vicdanını sızlatır. Hükmün infazı beklenirken,birden gelir yanına:

"Beni affediniz! Sizin beni tahkir için bunu yaptığınızı zannettim, hakkınızda kanunî muamele yaptım. Şimdi anladım ki; mukaddesatınıza bağlılığınızdan ileri gelmiştir. Hakkınızda verilen hüküm iptal edilmiştir. Sizi rahatsız ettim. Tekrar rica ederim beni afediniz!" der.

Bu hadise münasebetiyle; Ehl-i Sünnet mecmuası sahibi Avukat Abdurrahim Zabsu, 15 Teşrin-i evvel (Ekim) 1948'de mezkûr mecmuanın 48. sayısında; o zamanlar esir düşmüş bir yüzbaşı arkadaşının bizzat müşahedesine ve rivayetine istinaden hadiseyi neşrettiği zaman,

Bediüzzaman Hazretleri, Afyon hapsinde, beraberinde bulunan talebelerine şöyle bir mektup yazmıştır:

401

"AZİZ SIDDIK KARDEŞLERİM! Evvelâ hakkımda gazete münasebetiyle, şimdi ihtar edildi ki: Rus'un cebbar bir kumandanı; gösterdiğin izzet-i imaniye karşısında hiddetini bırakıp tarziye verdiği halde, Risale-i Nurun gayet kuvvetli, şahsımın yüz derece fevkinde halisane aalâbet-i İmaniye derslerini gören resmi memurlar, kalben insafa gelmezlerse ve inadında devam etseler, elbette cehennemden başka hiçbir ceza onları temizliyemez...(296)"

Yine aynı gazetenin (Ehl-i Sünnet) adı geçen yazısı üzerine üstadın yazdığı bir başka mektubunda da şöyle demiştir:

"...Evet, o esaret hadisesi, aslı doğrudur: Fakat şâhidim olmadığından beyan etmemiştim. Yalnız bir manga asker beni i'dam etmek için geldiğini bilmiyordum. Sonra anladım.. ve Rus kumandanı tarziye için Rusça birşeyler söyledi, ben bilmedim. Demek hazır bulunan ve bu hadiseyi gazeteye ihbar eden müslüman yüzbaşı anlamış ki, kumandan tekrar tekrar "affet!" demiş...(297)”

Ehli Sünnet Mecmuası, Teşrin-i Sani 15 Ekim 1948'de- neşrettiği yazı aynen şöyledir:

"BEDİÜZZAMAN'IN AKILLARA HAYRET VEREN BİR SECİYESİ

Birinci Cihan Harbi'nde Bitlis mevkiinde yaralı olarak esir olurken, Bediüzzaman da o gün esir olmuştu. O, Sibirya'ya gönderilmiş, en büyük esirler kampındaydı. Ben Bâkû'nun Nangün adasındaydım. Günün birinde esirleri teftişe gelen ve kampı gezerken Bediüzzaman'ın önünden geçen Nikola- Nikolaviç'e o hiç ehemmiyet vermiyor ve yerinden kımıldanmıyor. Baş kumandanın nazar-ı dikkatini çekiyor. Tekrar bir bahane ile önünden geçiyor, yine kımıldanmıyor. Üçüncü defasında önünde duruyor, tercüman vasıtasıyla aralarında şöyle bir muhavere geçiyor:

- Beni tanımadılar mı?

- Evet tanıdım, Nikola-Nikolaviç, Çar'ın dayısıdır. Kafkas cephesi baş- kumandanıdır.

-O halde niçin hakaret ettiler?

- Hayır affetsinler, ben kendisine hakaret etmiş değilim. Ben mukaddesatımın emrettiğini yaptım.

- Mukaddesat ne emrediyormuş?

- Ben Müslüman âlimiyim. Kalbimde iman vardır. Kendisinde iman olan

(296) Şualar-Envar Neşriyat S: 492

(297) Şualar-Envar Neşriyat S: 490

bir şahıs, imanı olmıyan şahıstan efdaldir. Ben ona kıyam etseydim, mukaddesatıma hürmetsizlik yapmış olurdum. Onun için ben kıyam etmedim

- Şu halde bana imansız demekle benim şahsımı, hem ordumu hem de milletimi ve Çarı tahkir etmiş oluyor. Derhal Divan-ı Harp kurulunda isticvab edilsin.

Bu emir üzerine Divan-ı Harp kuruluyor. Karargâhtaki Türk, Alman ve Avusturya zabitleri ayrı ayrı Bediüzzaman'a rica ederek; Başkumandana tarziye vermesi için ısrar ediyorlar.

Verdiği cevab bu oluyor: "Ben ahiret diyarına göçmek ve huzur-u Resulullah'a varmak istiyorum. Bana bir pasaport lâzımdır. Ben imanıma muhalif hareket edemem.”

Buna karşı kimse sesini çıkarmıyor, neticeyi bekliyor, İsticvab bitiyor. Rus Çarı'nı ve Rus ordusunu tahkir maddesinden idam kararı veriyorlar. Kararı infaz için gelen bir manga askerin başındaki subaya kemal-i şataretle:

"Müsaade ediniz, onbeş dakika vazifemi ifa edeyim." diye abdest alıp iki rek'at namaz kılarken Nikola-Nikolaviç geliyor, kendisine hitaben:

"Beni affediniz! Sizin beni tahkir için bu haraketi yaptığınızı zannediyordum. Hakkınızda kanunî muamele yaptım. Fakat şimdi anlıyorum ki, siz bu hareketinizi imanınızdan alıyorsunuz ve mukaddesatın emirlerini ifa ediyorsunuz. Hükmünüz iptal edilmiş, dinî salâhatınızdan dolayı şayan-ı takdirsiniz. Sizi rahatsız ettim. Takrar tekrar rica ediyorum, Beni affediniz."

Bütün Müslümanlar için şâyân-ı misal olan bu salâbet-i diniyeyi, yüksek seciyeyi arkadaşlarından bir yüzbaşının müşahedesine müsteniden anlatıyordu. Bunu duydukça ihtiyarsız olarak gözlerim yaşla doldu. Abdurrahim Zabsu(297)"

Bu hadise mûnasebetiyle, Bediüzzaman'ın küçük kardeşi Merhum Molla Abdülmecid Efendi kendi Hatıra Defteri'nde şunları söylüyor:

"Bitlis'te esir düşmezden evvel, LİZ köyünde ric'at eden askerlerimizin bıraktıkları onbir adet topu bir kısım milis kuvvetleriyle, karların içinde gider, kurtarır ve Bitlis'e getirir. Gösterdiği bu kahramanlık Ruslara da in'ikas eder. Esir düştüğünde, idamdan affedilmesine sebep olmuştur.(298)"

Gerçekten Üstad Bediüzzaman hakkında, o hadisede, Rus Askerî Divan-ı harp mahkemesince idamına hüküm verilmişken, kumandanın şahsi yetkisini kullanarak, onun hakkındaki idam kararını iptal etmesinin ve o Ku

(298) Hatıra defteri Abdülmecid, S: 16

mandanı bu ric'ata sevk eden şeyin maddî sebebi olarak neyi gösterebiliriz? Olsa, olsa Molla Abdülmecid'in kaydettiği gibi, onun savaşlardaki fevkalâde cesareti, kahramanlığı, dürüstlüğü, milliyetperverliğ'i ve milletine karşı sadakat ve fedakârlığı Ruslarca da bilinmesinden, Rus kumandanının takdirkâr hissine hoş geldiği için ; veyahut o sıra Çarlık Rusya'sının mutaassıp Hıristiyan olması hasebiyle, Bediüzzaman'ın dinî inanç ve mukaddesatına bağlılığından ötürü yaptığı o hareketin, sırf dindarlık hissinden geldiğini, sonunda tasdik etmekle hükmün iptali cihetine gitmiş olması ihtimali de vardır. Bunlar maddi sebeplerdir.

Ma'nevi sebep olarak da; Bediüzzaman'ın çok zaman sonra bazı vesilelerle kaleme almış olduğu yazılarında, kendi ifadesiyle; üç tane cebbar kumandanların(299) adeta onun ma'nevi şehametinden ve kuvve-i maneviye-i imaniyesinden geri çekilip korkmaları nev'inden bir manevi baskı neticesi de olabilir.

HADİSE, AMERİKAN ASKERÎ İSTİHBARATINDA

Bediüzzaman'ın Rus kumandanına karşı ayağa kalkmayışı ve neticesinde Divan-ı Harbe verilişi ve Bediüzzaman'ın ölüm denilen şeye beş para ehemmiyet vermeyişi, merdane ve vakurane tavrı karşısında kumandanın idam kararını geri alması hadisesi, Amerikan askerî istihbaratınca da ehemmiyetle kayd ve zabt edildiğine dair önemli bir şâhidin ifadesini kaydediyoruz.

Şahidimiz 1960 ihtilâlinden sonra Milli Birlik Komitesi üyelerinden ve 1977'lerde Devlet Bakanlığı yapmış, emekli general Mehmet Özgüneş'tir. Bu zattan da rivayet eden 1977-79 dönem Erzurum Milletvekili Osman Demirci Hocamız şöyle anlattı:

"Meb'usluğum sırasında, birgün Mehmet Özgüneş, Meclis kütübhanesinin yanında bana yaklaşarak tanışmak istediğini söyledi. Hay hay! buyrun, dedim. Oturduk konuştuk. Benim Üstad Bediüzzamanla olan irtibat ve alâkamı biliyordu. Dedi ki: Benim Bediüzzaman Hazretlerine karşı takdir ve hürmetimi artıran gördüğüm iki hadisedir:

Bunlardan birisi: Ben Amerika'da Türk askerî ataşeliği yaparken, bir gün Amerikan Askerî İstihbarat Dairesi'nde bir şey arıyordum. Arşiv arasında Bediüzzaman Hazretlerinin, Rusya'da kumandana kıyam etmemesi hadisesinin kaydını bizzat gözümle gördüm ve okudum.

(299) Bu kumandanlardan biri İstanbul'u işgal eden Ingiliz başkumandanı, diğeri Ankarâ da namaz mevzuunda münakaşa ettikleri M. Kemal Paşa, ötekisi de 31Mart Vak'asında sevk edildikleri mahkeme başkanı Hurşit Paşa veya Hareket Ordusu komutanı Mahmut Şevket Paşa' dır. A.B

İkinci hadisede, onun risalelerinde vesveseleri def edici büyük ilmî izahlarıdır. Ben kendimi dinî ilimleri biliyor zannıyla ve epeyce de dinî malûmatım varken ve buna güvenmekte iken; Kur'an'ın sarih ve zahir hükümlerinden olan; bir erkeğin iki,üç ve dört kadın kadar almasını fikrimde vesvese suretinde bir şüphe ile; "bu nasıl olabilir?" diye düşünüyordum.

Bu düşüncemden, "acaba benim imanım mı zedelendi" diye ayrı bir vesvese beni sarsmıştı. Birden o sıralarda elime geçen Bediüzzaman'ın Hikmet-ül İstiaze isimli eserini okudum. "Gayr-i ihtiyari insanın aklına gelen fikir ve tasavvurlarının, imanına zarar vermiyeceğini" delilli, ispatlı olarak beyanını gördüm. O vesveseden kurtuldum.

BEDİÜZZAMAN'IN ESARET GÜNLERİNE AİT BAZI

ŞAHİDLERİN HATIRALARI

1- Şahidlerden birisi: Doktor M.Asef Dişçi'dir.

1884 yılında Erzurum'da doğmuş olan bu zat, l.Dünya Harbi'nde Ruslara esir düşmüş, Sibirya'da Bediüzzaman'la tanışmış ve Kosturma'da esaret hayatını yaşamıştır.

Hatırasını şöyle anlatır: "Esaretten önce, beni Sarıkamış'ın Hamamlı köyüne göndermişlerdi. Daha sonra Ruslar beni de esir alıp Sibirya'ya sevk ettiler. Bediüzzaman'ı orada gördüm. Kosturma eyâletinin Kiloğrif kasabasındaydı. Daha sonra onu içerlere, büyük esirler kampına, Kosturma içlerine sevk ettiler. Birlikte altı ay kadar kalmıştık.

Üstad kampta bir odayı mescid yapmıştı. Kendisi alay komutanı olduğu için maaş da alıyordu. Aldığı maaşları hep hayır hizmetlerine sarf ediyordu. Mescide harcıyor, çeşitli masraflar ediyordu. Esirler kendisine alay komutanı olarak çok hürmet ediyorlardı. Kendisi ise, ben hocayım diyordu. Esirler iade edilirken de kendini Hoca olarak tanıtmak istiyordu.

Günlük yaşayışı çok sade idi. İki yumurta, bir dilim ekmekle günlerini bitirirdi.

Benim anlattıklarım sadece gördüklerimdir. Yoksa bunlar onun hayat ve hatıralarının yanında pek ehemmiyetli değil. Sonra aradan yarım asır geçtiği için çoğunu unutmuşum. Üstadın vakitleri hep dolu idi. Tefsir okur, esirlere ders verirdi. Esir askerler ve subaylar kendisine çok hürmet ederlerdi. Yanında kimse öyle rastgele konuşamazdı. Ayağını bile uzatan olmazdı. Şayan-ı hürmet bir insandı. Kaldığımız yer, büyük bir sinema salonuydu. Salonun bir kısmını bölerek mescid yaptırdı.

405

Sibirya'nın dehşetli kışları oluyordu. Bir gün koğuştan çıkmış, karargâha gidiyordum. Yolda tuvalete çıkmıştım. Sonra elimi kar ile temizlerken kendisiyle karşılaştım. Bana doğru gelerek: "Sakın ellerini bir yere sürme" dedi. Elindeki ibrikle elime su dökmek istedi. Ben çok utandım, mahçup oldum. "Aman efendim ne münasebet..! beni çok mahçup ettiniz" dedim. Kendisi ise gülerek: "Sen oğlumsun, ellerini uzat" diye iltifat etti.

Esarette boş zamanlarımız da çok olduğu için, her gün Kur'andan yedi cüz okurdum. Üstadın bana karşı iltifatlarını iftiharla kabul ederdim. Bana "Babana mektup yazarsan selâm yaz" derdi.

O zaman ne kadar kuvvetli imanımız vardı. Harplerde ne kadar korkusuzduk. Şehitliği canıma minnet bilirdim. Esaretim yirmi iki ay sürdü. Tekirdağlı bir arkadaşla esaretten kurtulduk ve İstanbul'a geldik. Daha sonraları Bediüzzaman Hazretleriyle İstanbul'da görüşmemiz nasib oldu. Onun gibi bir zatla birlikte esaret hayatı yaşamak, hayatımın en unutulmaz günleridir. Bu Allah'ın bana bir lütfu ve ihsanı olmuştur.(300)"

2. Şahid: Konyanın Hadım kazasının Bolay köyünden, emekli öğretmen Mustafa Bolaydır:

Bu zat da Bediüzzaman'ı Sibirya'da esirler kampında görmüş ve hatırasını şöyle anlatmıştır: "Ben Bediüzzaman'ı Balkan Harbi'nden önce görmüştüm. O zaman İstanbul'da talebe idim. 1911 senesinin Temmuz ayında İstanbul'a gitmiştim. O zaman İstanbul'da onu tanımıyan hemen hemen yok gibiydi.

Sultan Ahmet taraflarında çok bulunurdu. Başında sivri bir külâh, belinde bir hançer, allı yeşilli bir elbisesi vardı. Meşhur Bediüzzaman diye herkes onu bilir ve tanırdı.

Daha sonra, Birinci Cihan Harbi patlayınca, beni Yakacık talimgâhından Kafkasya'ya sevk ettiler. Harpler esnasında Erzincan'ın kuzeyinde Ruslara esir düştüm. Kalçamdan şarabnel yarası almıştım. Nihayet Ruslar bizi Batum'a götürdüler. Batum'da hastanede 85 gün yattım ve tedavi gördûm. Oradan karargâha, sonra da Tiflis'e götürdüler. Tiflis'te de onbeş gün kaldım.

İlk esir olduğum tarih, 22 Temmuz 1916'dır. Beni Volga kenarındaki bir Rus şehri olan Kosturma'ya gönderdiler. Burada Balkan Harbi'nden önce İstanbul'da tanıdığım Bediüzzaman Said-i Nursi'yi ikinci defa Kosturma'da, esarette gördüm. Kendisiyle beraber altı ay kaldım. Orada bir yaz geçirdim. Üsteğmen Ahmet Efendi vardı, kendisine hizmet ediyordu. Bazen

(300) Son Şahitler-1 S: 184

406

Cami'de Mes'udiyeli Abdurrahman Efendi imamlık yapardı. Ekseriyetle imamlığı kendisi yapardı. Rus askerleri ve subayları da ona karşı hürmetli idiler. "Türk Molla, Türk Molla" diye bahsederlerdi.

Normal zamanlarda bizim gibi bir adam sanırdık. Fakat ilmî mes'elelere gelince, birden lisanı değişiyordu. Birgün sohbette Kur'an-ı Kerimin tercümesi meselesi konuşuluyordu. Kendisi başladı konuşmaya... Kur'anın hakiki tercümesinin mümkin olmadığını ispat ederek konuştu.

Daha sonraları Rus kumandanına kıyam etmediğini duymuştum... Çok zaman sonra da Emirdağı'nda olduğunu duymuş ve ziyaretine gitmiştim. Esarette Rus kumandanına kıyam etmemesi hadisesini bir de kendisinden bilmek isterken, ziyaretim esnasında ben sormadan dedi ki:

"Kardeşim, Nikola kampa geldiği zaman, sen orada mıydın? Aramızda geçen hadiseyi sen de gördün mü" dedi. Ben, görmedim, fakat duydum hocam dedim. Böylece kendisinden bizzat duymak istediğim mes'ele de yerini bulmuş oldu. Daha sonra Norini, Gülabiç'e sevk ettiler. Obi nehri üzerinde idi. Orada da üç ay kaldım.

Bediüzzaman çok mehabetli bir şahsiyetti. Onun heybetinden insan korkardı. Yanına kolay kolay herkes yaklaşamazdı. Onu öldürmek istemişlerdi. Bizim bulunduğumuz kampa Rus albayı askeri şu'be reisi onu getirmişti (301)”

3. şahidimiz: Bolu, Yığılca kasabasından 1895 doğumlu Mustafa Yalçın'dır.

Bu zat da Birinci Cihan Harbi'nde Ruslara esir düşmüş ve orada Bediüzzaman'la tanışmıştır. Hatırası şöyledir:

"...Birinci Cihan Harbi'de Çanakkaleye, oradan da Doğu cephesine götürüldük. Kars'ta sekizinci fırkadaydık. Başımızda Molla Said vardı. Ruslar ve Ermeni çeteleri durmadan saldırıyorlardı.

Molla Said bize o zaman "Tlfılya" dediğimiz dersler verirdi. Bu dersleri geceleri verirdi. Hasankale'de Molla Saidle birlikte Ruslara karşı amansızca savaştık. Hocanın başında önce sarık vardı.Savaş sırasında "keçe kalpak" dediğimiz başlığı giyiyordu. Ben o sırada Hasankale'de yaralandım. Kalçamdan şarabnel yarasını aldım. O yüzden erkekliğimi kaybettim. Ben Allah bilir, çoktan ölürdüm, amma Molla Said, yanındaki dört arkadaşa birer dua yazıp vermişti. O kağıdı boyunlarımıza asmıştık. O zaman bir Müslümana yüz gâvur ateş ediyordu. Nihayet yaralandım. Beni Konya'ya getirdiler. Tedaviden sonra Avusturya, Karpatlara, Galiçya cephesine götürdüler. Orada da Ruslara karşı savaşa girdik. Avusturyalılar, Ruslara teslim olunca, bize

(301) Son Şahitler-1 S: 184

oyun ettiler. Biz otuzbin kişi idik. Bizi hep esir aldılar. Sonra oradan 42 gün tren yolculuğundan sonra bizi Sibirya'ya götürdüler. Sibirya'da guruplar halinde kamplara bölmüşlerdi. İşte biz oraya varınca, Doğu cephelerinin birinden esirler gelmiş dediler. Kampta merakla hep dışarı toplandık. Esir çoktu. Amma karşıdan iki kişiyi getiriyorlardı. Onları iyi kolluyorlardı. Bir de baktım, Molla Said ve yanındaki İznik'li Osman dediğimiz bir talebesi vardı. Sandık gibi birşey taşıyordu.Onun içinde üstadın kitapları vardı. Osmandan başka yanına kimseyi sokmuyorlardı. Osman onun hizmetine bakıyordu. Kendisi yaralıydı, bacağı yaralanmıştı. Orada tedavi ettiler. Onu da bir koğuşa yerleştirdiler.

Yine esaretten evvelki zamanlarımıza geliyorum:

Evet, Molla Said Efendi çok kahraman bir insandı. O, atın üzerinde cephede önde hücum ederdi. İyi silâh kullanırdı. Sipere girmezdi.

Bir ara Doğu cephesinde bazı birliklerin dağılmak üzere olduğu haberi Molla Said' e söylendi. Molla Said ihtilâfları hemen kaldırırdı. Dağılmamayı hemen sağladı. Çok güzel anlatıp, sanki insanları büyülüyordu. Sonra o cehennemi savaş içinde at üzerinde kitap yazdırıyordu. Yazdıklarını talebeleri gençler de yazıyorlardı. Çok iyi ata biniyordu. Ruslara taş çıkartıyorlardı. Bize Hiç korkmayın Müslümanın imanı her güçten daha kuvvetlidir." diyordu. Bize her gece yazdığı kitaplardan okuyordu. Ben cahil olduğum için, pek bir şey anlamıyordum. Amma Molla Said'i görünce cesaretim had safhaya çıkıyordu. Heybetli bir insandı. Bize karşı da çok müşfik davranıyordu.

Şimdi esaret günlerine dönüyorum:

Orada havalar çok soğuktu. Gecesi gündüzden belli olmuyordu. Bazı zaman güneş batmazdı. Orada da, geceleri Molla Said Efendi boş durmuyor, yasak olmasına rağmen, gece başka kamplara gidip kitap okuyordu. Gündüzleri namazları bize kendisi kıldırıyordu Önce müdahale edip kıldırmadılar. Sonra Üstad onlara birşeyler söyledi, biraz serbest bıraktılar. Kalabalık olarak bir araya getirmemeye çalışıyorlardı. Orada biz ona "Diyanet Reisi" diyorduk. O, Rus nöbetçilerine bile dini anlatıyordu. Dinliyen nöbetçilere zabitleri baskı yapıyorlardı. Molla Said Efendi bize hep moral veriyor, "Üzülmeyin, kurtulacağız" diyordu. Ben Üstadın Sibirya'da geceleri uyuduğunu bilmiyorum. Hep okuyordu. Bir şeyler not ediyordu.. Ve bize; "gelecek zamanda buralar da Müslüman olur. Amma şimdi anlamıyorlar" diyordu. Biz de kendisi başımızda olunca hiç korkup üzülmüyorduk.

408

Molla Said'in Kars cephesinde bana yazıp verdiği duayı, boynumda taşıdığım müddetçe, hep dinç kaldım. On yıl öncesine kadar da onu taşıyordum ve dinçtim. Onu kaybedince, on senedir artık ihtiyarlık çöküverdi. Ahi o tatlı dilli Molla Hocamın yüzünü bir kere daha görmeye canımı veririm. Bu vatanı nasıl severdi. Ruslar bile ona şaşar kalırlardı. !

Orada bir koca gâvur vardı. Nikola diyorlardı. Ben onu Petersburg'ta ' görmüştüm. Zalim biriydi. Molla Said ona ihtiram etmemiş, onu çok kızdırmış, hatta Üstadı astıracakmış. Sonra Üstadı dindarliğından astırmamış. Rus zabitleri bunun için Üstada ayrı bir gözle bakarlardı. "Bu adam Nikola'ya meydan okumuş, acaib bir adam" diyorlardı. Ben daha sonra Molla Said'in de esaretten firar ettiğini duydum, amma bulup göremedim.

Şimdi deseler ki, Molla Said gelmiş, harb için seni istiyor. Bu ihtiyarlık halinde bile koşarak giderim. Molla Said ile beraber harb etmek, bir orduya ferman okumak demektir. O, korkusuz bir adamdı. Gecesi gündüzü İslâm işleriyle uğraşmmaktı. "Hep iman lâzım" diyordu. "İman herşeye bedel" diyordu. Ondan ötürü de, Ermeniler ve Ruslar ondan bezmişlerdi. Kerametli bir adamdı. Yoksa bir kurşun yer, ölürdü. Top gülleleri arasında at koşturup, kitap yazmak kimin aklına gelir? "Bu kitap çok önemlidir" diyordu. Yani cephede yazmakta olduğu kitap için...(302)"

RESMİ BELGELERLE

Hz. Üstad Bedüzzamanın 1. Cihan harbindeki

hizmetleri, esareti vs.

Başbakanlık Osmanlı arşivlerinde “DH-KMS,1334 Za-26,No:41/ 36” işaretli bölümde Bediüzzaman Said-i Kürdi den bahseden bir kaç resmi belğe bulunmaktadır.Arzediyoruz:

Bitlis Vali vekili Memduh Bey tarafından 9 Ağustos 1322 (22 Ağustos 1916) da Bab-ı Âli Dahiliye nazareti şifre Kalemine telğrafla gönderilen ve 10 Ağustos 1332 (23 Ağustos 1916) da Kaleme ulaşan yazı aynen şöyledir:

“Bab-ı Âlı Dahiliye Nazareti Şifre Kalemi

Mahreci Bitlis Tarih-i Keşidesi 10Ağustoz 1332

Esirin Tifliste bulunan me’murin, bu kerede maaşlarının irsaliye yazıyorlar. Bitliste, sukut sırasında Muştan Sekiz topu kurtarmak ve gönüllü cem’ etmek sûretiyle hidayeti sebk edüb me’murlarla beraber Tifliste bulunnan Bediüzzaman Said-i Kûrdi de muhtac-ı atıfet olmağla mûmaileyhe de bir miktar mablağın irsalıyle tesrîr-i menût-i re’i sâmileridir. 9 Ağustos 1332 Vali Vekili Memdûh

(302) Son Şahitler-2 S: 234

409

Bu telğraftaki yazıya Dahiliye Nazaretinin (İçişleri Bakanlığı) cevabı şöyle sadır olmuştur. Emir, aynı yazının altına yazılmıştır.Aynen şöyle: “ Hilalı Ahmer vastasıyla 60 liranın mûmailey Bediüzzaman Said-i Kûrdi ye irsali Nâzır Beğ Efendi tarafından emr u tensib buyurulduğundan Fuad Beğ Efendi takdim olundu.

28 Ağustos 1332

(1 Eylül 1916)

Birinci sıradaki Vali Memdüh Beğin istid’alı yazısını ta’kip eden Dahiliye Nazırı Tal’at Beğ tarafından Dahiliye Nazareti Kalem-i mahsusu kanalıyla Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti Reisi Besim Paşaya gönderilen tezkere, 59/ 3 va 7 Eylül 1332 (20 Eylül 1916) de yazılıp gönderilmiştir. Aynen şöyle:

“ Dahilye Nâzırı Talat Beğ Efendi tarafından Hilal-i Ahmer Cemiyeti Reisi Besim Ömer Paşaya (tezkire)

7 Eylül 1332

Esiren tifliste bulunan Bediüzzaman Said-i Kûrdi Efendiye gönderilmek üzere me’mur-u mahsusa tevdî bir taraf-ı vâlalarına irsal kılınan 60 liranın vûsülünün işar ve bunun nûmaileyhe sür’at-ı mümkine ile irsal buyrulmasını rica ederim efendim.”

Emirnamede görüldüğü üzere, Talat Paşa, Bedüzzamana gönderilen paranın ulaşıp ulaşmadığını bildirilmesini, eğer ulaşmamış ise mümtin olan en süratlı vasta ile gönderilmesini istiyor. Demekki İttihat Terakkînin en önde gelen şahsiyeti dahi kabil-i inkar olmıyan Bediüzzaman hz. lerinin cihan - baha hizmetlerini takdir ediyon ve ona herkesten önca yardım etmek istiyor.

(23 Eylül 1916)

10 Eylül 1332

3-Hilal-i Ahmer Cemiyeti ikinci yazı olan Talat Paşanın emirnamesine 10 Eylül 1332 tarihinde şu cevabı vermiştir.

“ Talat-ı himaye-i Hazret-i Mülûkanede osmanlı Hilal-ı Ahmer Cemiyeti Merkez-i Umumisi

Dahiliye Nazaret-i Celilesine!

Devletlü Efendim Hazretleri.

410

7 Eylül 1332 ve 17 Kalem-i mahsus numaralı Emirname-i Nazaret-penahileri ariza Cevabiyasidir:

“ Esiren Tifliste bulunan Bediüzzaman Said-i Kürdi Efendiye gönderilmek üzere me’mur-u ma mahsus ile irsal buyurulup 60 lira ahz olunarak, makbûz me’muru-u ileyhe tevdi’ Kılınmış

ve mebleğ-ı mezkur mukabili 1254 Mark Esir-i mûma ileyhe gönderilmiştir. Olbabda emr ü ferman Hazret-i memle’ülemridir.

10 Eylül 1332

Osmanlı Hilal-i Ahmer cemiyeti Reisi namına”

Böylece, Talat Paşanın şiddeti ta’kibi neticesi Bedüzzaman Hazretlerine Tiflise gönderilen 60 Osmanlı lirası karşılığı 1254 Alman Markına çevrilmiş ve Üstad hazretlerine yollanmıştır.

411

ESARET GÜNLERİNE AİT BEDİÜZZAMAN'DAN BİR İKİ HATIRA

Bu hatıralarını, bilâhare bazı eserlerinde kaydettiği şekliyle alıyoruz:

1- O günlerin genel bir haritasını çizen çok önemli bir hatıra olarak 26.ncı lem'anın dokuzuncu ricasında şöyle kaydetmektedir:

"Harb-i Umumi'de esaretle, Rusya'nın Şark-ı şimalisinde, çok uzak olan Kosturma Vilâyeti'nde bulunuyordum. Orada Tatarların küçük bir camisi, meşhur Volga nehrinin kenarında bulunuyordu. Oradaki arkadaşlarım esir zabitler içinde sıkılıyordum. Yalnızlık istedim. Dışarda izinsiz gezemiyordum. Tatar Mahallesi kefaletle beni o Volga nehrinin kenarındaki küçük camiye aldılar. Ben yalnız olarak camide yatıyordum. Bahar da yakın.. o şimal kıt'asının pek çok uzun gecelerinde çok uyanık kalıyordum. O karanlık gecelerde ve karanlıklı gurbette, Volga nehrinin hazin şırıltıları ve yağmurun rikkatli şıpıltıları ve rüzgarın firkatli esmesi, beni derin gaflet uykusundan muvakkaten uyandırdı. Gerçi daha kendimi ihtiyar bilmiyordum. Fakat Harb-i Umumiyi gören ihtiyardır. Güya ..... sırrına mazhar olarak, öyle günlerdir ki; çocukları ihtiyarlandırdığı cihetle, kırk yaşında iken kendimi seksen yaşında bir vaziyette buldum. O karanlık uzun geceler ve hazin gurbet ve hazin vaziyet içinde hayattan ve vatandan bir me'yusiyet geldi. Aczime, yalnızlığıma baktım, ümidim kesildi. O halette iken Furkan-ı Hakîmden imdat geldi, dilim dedi. Kalbim de ağlıyarak dedi:

412

Ruhum dahi vatanımdaki eski dostları düşünüp, o gurbette vefatımı tahayyûl ederek, Niyazî-i Mısrî gibi dedim:

Dünya gamından geçip, yokluğa kanat açıp,

Şevk ile her dem uçup, çağırırım dost, dost!

diye dostları arıyordu. Her ne ise, o hüzünlü, rikkatli, firkatli uzun gurbet gecesinde, dergâh-ı İlâhide za'af ve aczim o kadar büyük bir şefaatçı, bir vesile oldu ki; şimdi de hayretteyim. Çünki bir kaç gün sonra gayet hilâf-ı me'mul bir surette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla, Rusça bilmediğim halde firar ettim. Za'af ve aczime binaen gelen inayet-i İlâhiye ile harika bir surette kurtuldum. Ta, Varşova ve Avusturya'ya uğrıyarak İstanbul'a kadar geldim...(303)"

2- Rusya'daki esaret hayatında yaptığı ve muvaffak olduğu hizmetlerinin bir iki örneği de şu ifadelerindedir. 1935 senesinde Eskişehir hapsindeki talebelerine, ibret dersleri için yazmış olduğu bir mektubundan bir parçadır:

"Bundan onbeş sene evvel, Rusya'nın şimalinde esir olduğum zaman, doksan esir zabitlerimizle beraber büyük bir fabrika koğuşunda bulunuyorduk. Sıkıntı ve ruh darlığından çok münakaşalar, gürültüler oluyordu. Umumun bana karşı hürmetleri olduğundan, teskin ediyordum. Sonra sükûneti muhafaza için, dört beş zabiti ta'yin ettim ve dedim: "Hangi köşede gürültü işittiniz, hemen yetişiniz, hangi taraf haksız ise, ona yardım ediniz.” Hakikaten bu tedbirimle gürültünün önü alındı. Benden soruldu, "Ne için haksıza yardım ediniz" diyorsunuz?

Cevaben, o zaman demiştim ki: "Haksız insafsızdır. Bir dirhem menfaati, kırk dirhem istirahat-i umumiye için bırakmaz. Haklı adam ise, insaflı olur. Bir dirhem hakkını, sükûnet-i umumiyedeki arkadaşlarının kırk dirhem menfaatine feda eder, bırakır. Gürültü kalkar, sükûnet iade edilir. Bu koğuştaki doksan zat, istirahat eder.(304)"

Üstad Hazretleri bu ders-i ibretli hatırayı 1944'de Denizli hapsindeki talebelerine de tekraren ders vermiştir. Denizli hapsindeki bazı talebelerin arasında nazlanma ve münakaşalar başlamıştı. Üstad Hazretleri, fikrinde musırr ve inatçı bazı zatları müdafaa eder tarzında mektup yazdı. Arkasından ikinci günü, bu mezkûr hatıralı hikâyeyi tekrar etti. O mektup 13'üncü Şua' Denizli hapsi mektupları arasında vardır.

3- Afyon hapsi mektuplarında da Üstad'ın esaret hayatını dile getiren bazı yazıları vardır. İşte onlardan birisi de bu gelecek mektuptur:

"...Rusya'da, Kosturma'da doksan esir zabitlerimizle beraber bir ko

(303) Lem'alar S: 234

(304) Osmanlıca Lem'alar S: 937

ğuşta idik. Ben o zabitlerimize arasıra ders veriyordum. Bir gün Rus kumandanı geldi, gördü, dedi: "Bu Kürt gönüllü alay kumandanı olup, çok askerimizi kesmiş. Şimdi de burada siyasî ders veriyor. Ben yasak ediyorum. Ders vermesin:"

İki gün sonra geldi, dedi: "Madem dersiniz siyasî değil, dinîdir, ahlâkîdir. Dersine devam eyle!" izin verdi.(305)”

4- Onaltıncı mektuptan bir parça:

"...Harb-i Umumi'de gönüllü alay kumandanı olarak iki sene çalıştım, çarpıştım. Ordu kumandanı ve Enver Paşa takdiratı altında kıymettar talebelerimi, dostlarımı feda ettim. Yaralanıp esir düştüm. Esaretten geldikten sonra, HUTUVAT-I SİTTE gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp, İngilizlerin İstanbul'a tasallutu altında, İngilizlerin başlarına vurdum. Şu beni işkenceli ve sebepsiz esaret altına alanlara yardım ettim. İşte onlar da bana yardım cezasını böyle veriyorlar: Üç sene(306) Rusya'da esaretimde çekmediğim zahmet ve sıkıntıyı, burada bu dostlarım üç ayda çektirdiler. Halbuki Ruslar beni Kürt gönüllü kumandanı suretinde, Kazakları ve esirleri kesen gaddar adam nazarıyla bana baktıkları halde, beni dersten men' etmediler. Arkadaşım olan doksan esir zabitlerin kısm-ı ekserisine ders veriyordum. Bir defa Rus kumandanı geldi, dinledi. Türkçe bilmediği için siyasî ders zannetti. Bir defa beni men’ etti. Sonra izin verdi. Hem aynı kışlada bir odayı cami' yaptık. Ben imamlık ediyordum. Hiç müdahale etmediler. İhtilâttan men' etmediler. Beni muhabereden(307) kesmediler... (308)”

Daha bunlar gibi Risale-i Nur'un Lem'alar ve Şualar'ında Üstadın esaret hadisesi ile ilgili dersi ibretli bir çok nümune ve misallerini sıralamak mümkündür. Fakat bu yazılanlar maksada kâfi geldiğinden bu kadarıyla iktifa edildi.

Az üstte Üstad'dan naklettiğimiz hatıraların dördüncü nümunesinde: "Ruslar heni muhabereden kesmediler" ifadesinin bir delili olarak, Enver Paşa'nın arkadaşı Tal'at Paşanın hatıralarında şöyle geçmektedir: (Tercüman gazetesi 23. 2.1983 çarşamba günki sayısında) "Bolşevik ihtilalinin olacağını Bediüzzaman Said-i Kürdî'den öğrendik" başlığı altında yayınlamıştı. Devamında şöyle diyordu:

(305) Şualar-Envar Neşriyat S: 492

(306) Üç sene tabiri, ayların küsüratı nazara alınmadan söylenmiştir. A.B.

(307) Gerçekten Ruslar Bediüzzaman nı muhabereden kesmedikterini gösteren; Rusya da cereyan eden hadiseleri Kazanlı bir Türk tüccarı ile Enver Paşa'ya bildiren mektubudur. Bu mektubun, Talat Paşa'nın hatıraları arasında sözü edilmiştir. Azsonra kaydedeceğiz. A.B.

(308) Maktubat S: 477

"Ruslarla Şark cephesinde muharebe ederken, yaralanmış, esir düşmüştü. Enver'e ve Enver'in kendisine hususî muhabbet ve alâkası vardı. Sürüldüğü Sibirya'dan Enver'le muhabere ve Rusların vaziyetine dair, başka menba'lardan öğrenmemiz mümkin olmıyan malûmat veriyordu."

” Bediüzzaman'dan, 1917 başlarında Müslüman bir Türk taciri vasıtasıyla aldığı mektupta, Rusya'da Çarlığı devirecek mahiyette bir ihtilâlin hazırlandığı haberini aldığını söylemiş. Kalbî temennilerimize rağmen ihtimal vermemiştik."

” Harbin kaderini değiştirecek olan bu haber 12 Mart 1917'de Alman menba'larından te'yid edildi. Çar, iktidarı Krenksiki'ye bırakmak mecburiyetinde kaldı:”

Tercüman'da neşredilen bu yazı gerçi Cemal Kutay'ın kaleminden çıktı.. Ve yine adeti üzere Tal'ât Paşa'dan, hatıra defterinden hiç bir belge ve vesika ibraz etmedi, edemedi. Hem yine Üstad Bediüzzaman için Teşkilât-ı Mahsusa ve Alman denizaltılarıyla Libya'ya gitti vesaire ile başladı. Fakat bu mevzua ve Tal'ât Paşa'nın ifadelerindeki hususa Bediüzzaman'ın ifadelerindeki hakikatler birbirine tetabuk etmesi ve gerçekten Enver Paşa ile aralarındaki hususi alâkalarının mevcudiyeti cihetiyle, doğru bir haber olmasına büyük bir ihtimalle kanaat gelebilir.

Çünki, mesela Rusya'da ilk başta kıpırdanan isyan hareketleri Sosyalistlik adı altında bir hareket olduğu için, Bediüzzaman Hazretleri esaret dönüşünde İstanbul'da kaleme alıp tab' ettirdiği RÜMÛZ isimli risalesinde şöyle yazmıştı:

"Şimdi Şark'ta müthiş bir silâh i'mal ediliyor. Bunun hak kısmına sahip olmalı. Yoksa yine küssek, onu da Hıristiyanlık İslâmiyet aleyhinde isti'mal edecekler. Buna karşı dayanılmaz. Cumhur-u avama müteveccih olan bir fikir, bir kudsiyet almazsa söner. O desatire kudsiyet verecek iki muazzam rakib din var. Şu keskin fikir gözünü açtığı vakit, hasmını ve hasmının elindeki silâhını Hıristiyanlık dini bulmuştur. Öyle ise, o fikir kudsiyet almak için, İslâmiyete dehalet etmeye mecburdur...(309) ”

Bediüızaman'ın naklettiğimiz bu yazısında öyle bir hareketi keşfetmesi yanında, gerçekten de Rusya'da ilk ayaklanma hareketi sosyalistlikle başladı. İhtilal gerçekleşince de, din ve mukaddesat tanımavan bolşevikliğe dönüştü. Yalnız Rusya'daki Hıristiyan Ortodoks papazlarından doksan bininin katliyle dine karşı olan müthiş adavetini gösterdi.. Ve yine gerçekten Bediüzzaman'ın dediği gibi; o fikir ve hareket gözünü açar açmaz, karşısında müthiş düşman ve engel olarak Hıristiyanlık dinini buldu.

Evet, Bediüzzaman Hazretleri Rus esaretinden döndükten sonra, dünyanın başına büyük bir belâ olarak tırmanmaya başlıyan o hareketi, etkisiz

(309) Asar-ı Bediiye S: 87

hale getirmek ve İslâmiyetin küllî, cihanşümul, kudsî düsturları içinde bir nevi İslâmlaştırmak için lâzım gelen her şeyi dedi, herşeyi yazdı, her tedbiri düşündü ve söyledi. 1918'den 1923 arasında yazdığı kitaplarında bu mevzu' yer yer işlenmiştir. Fakat burada bu meselenin detaylarına inmek, bu makamda belki saded harici olur diye kısa kesiyoruz.

BEDİÜZZAMAN'IN ESARET GÜNLERİ

Üstadın Rusya'daki esaret müddeti hakkında çeşitli tarih ve rakamlar verilmiştir. Bediüzzaman Hazretleri kendisi de, tam tamına gününü ve ayını vermiyerek, Risalelerinin bazı yerlerinde "üç sene", diğer bazı yerlerinde de "iki-buçuk sene" der. Üstadın büyük Tarihçe-i Hayat kitabında da” iki-buçuk sene kadar" şeklinde kaydedilmiştir. Şayet bu esaret müddeti, günü gününe tam bir hesabı yapılması icab ederse söyledir:

Bitlis'te ilk yaralandığı ve ayağı kırıldığı geceden itibaren, esaretten kurtulup İstanbul'a ayak basışına kadar, aradaki zaman şöyledir:

19 Şubat 1331 Rumi, 2 Mart 1916 Miladi, esaret başlangıcı...

Bulgaristan'ın başkenti Sofya'dan İstanbul'a trenle hareket günü 17 Haziran 1334 Rumi, 4 Haziran 1918 Miladidir. Bu iki tarih arası tam iki sene üç ay 28 gündür. İstanbul'a ulaştığı günü, haber şeklinde veren TANİN gazetesinin tarihi 25 Haziran 1334 Rumi, 8 Temmuz 1918 Miladîdir. Bu tarih eğer Üstad Bediüzzaman'ın İstanbul'a ulaştığı ilk gün ise, esaret günlerinin -bu tarihe kadar- tamamı iki sene, dört ay, beş gündür. Hicri takvime göre, Üstadın İstanbul'a ayakbasışı, 19 Ramazan 1336'dır..Ve Hicrî hesapla 23 gün kadar fazlalık vardırki,tam iki bucuk sene olur.

Bu iki kesin tarih arasındaki esaret zamaniyle, Bediüzzaman Hazretlerinin beyanları arasındaki fark, küsûratın nazara alınmama keyfiyetidir. Bediüzzaman'ın eserlerini okuyanların malûmudur ki; mesela "ba'zen kırk sene evvel şöyle oldu." der. Halbuki bunu günü gününe hesapladığımızda, 36 sene gibi bir şey karşımıza çıkar. Bunlar gibi, büyükçe rakamlarda iki üç rakamları çoğu zaman nazara almadığı gibi, şu esaret müddeti gibi küçük aylar küsuratını da nazara almamıştır. Nitekim az yukarda da bu rakamlar ile ilgili bazı örnekler verilmiştir.

Evet, Bediüzzaman'ın esaret müddeti; İstanbul'a geldiği gün, iki senesi dolup, üçüncü senesinin ilk yarısı başına girildiği için, bazen esaret müddetine "üç sene" der. Yani: üçüncü senesi içinde demek ister. Yahut da bir iki ayı nazara almadan, yada Hicri hesaba göre yuvarlak olarak "iki-buçuk sene" der.

416

Bu mevzu'da Bediüzzaman'ın eski talebelerinden Hamza Efendinin yazdığı, Bediüzzaman'ın kısacık hayat biyoğrafisinde bu tarih için "İki sene üç ay" der, bir ayını eksik kaydeder.(310)

ESARETTEN FİRAR

Bediüzzaman Hazretlerinin esaret hayatından firar etmesi hakkında bizzat kendi beyanlarından hatıralı bir kaç yazılarını okuyalım:

1- Sekizinci Lem'a'dan " Hicri 1337 ediyor. İşte bu fakir, o tarih-i arabide Rus esaretinde, tek başımla Petroğra'dan, bir ay şimal-ı şarkî tarafından firar edip çok enva-ı mehâlik varken, Rusca bilmediğim halde, bir muhafaza-i gaybiye altında pek

çok bilâdı seyr ü seyahat ettim. Ta Varşova, Avusturya tarikiyle İstanbul'a gelip, uzun bir daire-i arzda seyahat ettim. Hazret-i Gavs'ın dediği gibi, o esaret-i şarkiye ve o seyr-i bilâd-ı kesire içinde izn-i İlâhî ile Istiğaseme medet görüyordum...(311)"

Hazret-i Üstadın bu beyanında, Hicri 1337 (Miladi 1918)'de firar ettiğini; o ise, Hicrînin Milâdi karşılığı olan 1918 senesinde Hicri yılbaşısı -ki Muharrem ayı 23 Kasım da olduğuna nazaran- herhalde Bediüzzaman Hazretleri 1917'nin 23 Kasımında başlıyan Hicri 1336 yılının içinde, yani Rebi-ul ahir ayında ve 1918'in ilk baharında Rusya'dan firar etmiş olması kaviyyen muhtemeldir ki, İstanbul'a geldiğinde, H. 1337'ye 3 ay 11 gün kalmış oluyordu. Zira Hicri yıl başısı , 1918 yıl-başısına bir buçuk ay kala girilmiş oluyordu. Herhalde bu firar hadisesinin kış aylarının -Özellikle o bölgenin- çetin kış şartları ortasında değil, ilkbahar aylarında tahakkuk etmiş olması lâzımdır. Ayrıca Bediüzzaman Hazretleri 26.Lem'anın dokuzuncu rica'sında; Kefaletle alındığı Tatar mahallesinin camiinde iken; "Bahara yakın(312)" ve bir sahife sonra da "Bir kaç gün sonra hilâf-ı me'mul bir surette firar ettim." tabirini kullanması da bu hükmümüzü te'yid etmektedir. Buna göre, eğer faraza Mart 15. 1918'de bu firar hadisesi başlamışsa, İstanbul'a ayak basışı olan 25 Haziran 1334 Rumi 8 Temmuz 1918 Miladi arası, 3 ay 25 günlük bir yolculuk müddetini içine almış oluyor.

Ayrıca bu firar hadisesinin tek başına, yanında hiç arkadaş olmaksızın gerçekleştiği hem burada, hem 28. Lem'ada ısrarla beyan edilmektedir

2- 28. Lem'ada şöyle bir ifade vardır: " Hicri 1337, Rumi 2 küsur fark eder. O halde Rumi 1334'e iniyor. O tarihte yalnız, tek başımla Rusya'nın şimalinde, en korkulu bir vaziyette esaretten firar ettiğimin zamanıdır.(313)"

(310) Asar-ı Bediiye S: 675

(311) Osmanlıca Lem'alar S: 105

(312) Aynı eser S:649

(313) Osmanlıca Lem'alar S: 869

3- 26. Lem'anın dokuzuncu ricasındaki hatıra kısmı da bura ile ilgilidir. Ancak az üstte başka bir münasebetle kaydedildiği için tekrar edilmedi.

4- Firardan bir kaç gün önce Volga nehri kenarındaki Tâtar mahallesinin küçük camiinde, bir seher vaktinde kendisinde başlıyan hazin halet-i ruhiye içinde söylenen, belki de ta o zaman kaydedilen bir şiiri şöyledir:

"FİRKATLİ VE GURBETLİ BİR ESARETTE FECİR VAKTİNDE AĞLIYAN BİR KALBİN AĞLIYAN AĞLAMALARIDIR.

Seherlerde eser bad-ı tecelli, uyan ey gözlerim vakt-i seherde İnayet-hah zidergâh-ı İlahî, seherdir ehl-i zenbin tevbegâhı.

Uyan, ey kalbim vakt-ı fecirde, Bekün tevbe, becû güfran zidergâhet İlahî (314)"

Ve bu şiirin devamındaki Farsça beyitler, onun o gurbetteki hazin halet-i ruhiyesini dile getirmiştir.

Üstadın bu hazin hatıralı iki beyanında, Volga nehri kenarındaki Müslüman Tatarların mahallesindeki küçük cami'de, firar etmeden önce, yaşının tam kırkıncı yılı olduğunu beyan ederek; bu tekemmül yaşının içinde kendisinde zuhura başlıyan "Yeni Said" hâlâtının tasviri çok manidardır. Zira yeni Said devresi, akıl ve idrakimizin dışında yeni ve başka vazifelerin

ve cihanşümul imanî hizmetlerin başlangıcı oluyordu. İlerde Eski Said, Yeni Said mevzuunda bir fasıl açarak, takatimiz nisbetinde bazı köşelerini tarif etmeye çalışacağımızdan burada bu kadarıyla iktifa ediyoruz.

ESARETTEN FİRAR HADİSESİNDE SIRLI BİR HABER

Hz. Üstad Bediüzzaman, Rus esaretinden firar hadisesinde mazhar olduğu harika teshilattan sadece bir numune olarak; 1923 lerde Van müftüsü olan Şeyh Ma'sum Efendiye hususi şekilde anlattığı ve bu zatında, Üstadın Vandaki sevgili talebesi Molla hamide özel olarak hikaye ettiği olay merhum Molla Hamid Efendi, bilahere birçok kimselere anlatmış, Teyp bantlarına onun sesindende geçirilmiştir. İşte, hem teyp kasetindeki sesinden hem iki halis nur talebesi olan Ahmet Özertan ile Mümtaz Durdunun bir kaç kez ondan dinledikleri rivayet ve nakil özetle şöyledir; Hz. Üstad demişki:

"Ben Rusyada esirken, firar edeceğim günlerde, her zaman kamp içine girip çıkan arap kıyafetli bir adam bana birgün dediki, "Sen buradan kaçmak istermisin?"

Ben dedim: "isterim ama, nasıl kaçayım? Kampın etrafındaki surdan nasıl çıkarım?”

(314) Sözler mecmuası, 18. sözün ahiri

O dedi : bu iş kolay. Ben sana elbisemi veririm, giyersin ve çıkarsın, kimse sana birşey demez .Surun dışında buluşur, sana yolu ta’rif ederim dedi.

Ben onun elbisesini giydim ve surun kapısından çıktım. Kimse birşey demedi. Sonra o zat geldi, elbisesini iade ettim. Bana yolu tarif etti..gittim, gittim. Bir ormanın içine daldım, orada yolu ve yönü kaybettim. Sonra orada otlayan bir ineğe rast geldim. Bu hayvan herhalde insanların olduğunu gösterir diye, hayvanı yürüttüm, bende arkasından yürüdüm. Biraz gittik, bir mağaraya geldik. Hayvan mağaraya girdi. Bende arkasından girdim. İçerde pir-i fani ihtiyar bir zat vardı. Selam verdim. Oda benim ismimi, künyemi,lakabımı söyliyerek "Ve Aleykümesselam!” dedi. Beni oturttu, "herhalde karnın açtır” dedi. "Ama benim yiyeceğim ekmeğim bitmiş. Ben sana şu ineğimden biraz süt sağayım, onu içersin” dedi. Sütü içtikten sonra, bana dediki: "Büyük musibetler, felaketler gelecekler. Bunları def'edecek üç şey vardır:

Birincisi : Heryerde seslice Ezan-ı Muhammedi okumak.

İkincisi : Cemaatle namaz kılmak.

Üçüncüsü : Kur'an derslerini vermek ve almak.

Daha sonra, o ihtiyar zat bana yolu tarif etti, izin istiyerek ayrıldım.”

Yine dokuzuncu rica'da, hem de yukardaki bir ve iki numaralı maddelerde gösterildiği üzere, bu firarî seyahati tek başına yaptığını ve Rus hududundan çıktıktan sonra, ilk ve birinci uğradığı yer, Polonya'nın başkenti olan Varşova olduğunu, ondan sonra VİYANA yoluyla İstanbul'a geldiğini açık-seçik yazmakla; Almanya, Berlin gibi hiç bir şeyin mevzu-u bahis olmadığını göstermekte ve aynı zamanda Rusyadan firar vaktini de bildirmektedir ki, bütün o yolculuklar dahil ilk firarından İstanbul'a ayak basışına kadar, sadece üç ay, 25 gündür. O ise, iki ay Almanya'da kaldığı vesairenin yeri ve mahalli olmadığını gayet açık olarak göstermektedir.

YEĞENİ ABDURRAHMAN'IN YAZDIKLARI

Üstadın esaretten firar hadisesi için merhum Abdurrahman'ın yazdığı tarihçede ise şöyle denilmektedir: "Kosturma'dan firar suretiyle Petersburg'a uğrıyarak Varşova'ya gelmeye muvaffak olmuş. Bilâhare Viyana tarikiyle İstanbul'a gelerek, esaretten tahlis-i giriban olmuş...(315)"

Merhum Abdurrahman'ın ifadesinin ve diğer belgelerin tarz-ı beyanında, Üstad için en büyük mesele Rus hudutlarından çıkabilmesi ve Polon

(315) Bediüzzaman Târihçe-i Hayatı, Abdurrahman S: 17

ya'nın başkenti olan Varşova'ya ulaşabilmesidir. Bu ise kolay olmamıştır..Ve bundan sonra, herhalde, normal vesait ile seyahatını sürdürmüştür.

Hazret-i Üstadın 1958'de neşredilen Büyük Tarihçe-i Hayat kitabında da aynen Abdurrahman'ın yazdığı gibi yazılmıştır. Hazret-i Bediüzzaman kendi sağlığında bu her iki Tarihçe kitaplarını defalarca görmüş ve mütalaasından veya okutup dinlemesinden geçmiş kitaplardır. Gerçi Bediüzzaman Hazretleri şahsı ile ilgili mes'elelerin teferruatına fazla önem vermiş değildir. Hem o gibi noktalarda tashih etme hususunda pek bakmış da değildir zannediyorum. Fakat onun öz yeğeni ve uzun zaman beraberinde bir evlad-ı manevisi olarak kalmış olan merhum Abdurrahman, herhalde bütün yazdıklarını amcasının tashihinden geçirdikten sonra neşr etmiştir ki; ifadesinde de vardır.

Bediüzzaman'ın küçük biraderi Molla Abdülmecid Efendi ise, kendi hususi hatıra defterinde bu firarî seyahat mevzuunda kısaca: "Almanya tarikiyle İstanbul'a gelir.(316)" şeklinde bir ifadesi vardır. Ancak o sıra, Avusturya da Alman imparatorluğuna bağlı bir eyalet olması hasebiyle, aynca Üstad'ın Almanya'nın merkezine gittiğini göstermiş olmaz.

Merhum Van'lı Ali Çavuş'un hatırası da, Molla Abdülmecid'in beyanına yakın bir ifade tarzıdır. Yalnız Ali Çavuş'tan naklen yazılan: "...Üstad Hazretleri Lehistan'ın başşehri olan Varşova'dan Berlin'e geçip, oradan İstanbul'a gittiği..(317)" şeklinde bir ilâve yer almaktadır.

Bizim merhum Ali Çavuşu dinlediğimizde bu hususu duyduğumuzu hatırlayamıyoruz. Fakat merhum Ali Çavuş'un "Biz bu haberi Romanya'da gazetelerden okuduk.(318)" ifadesiyle; Romence olan Romanya gazetelerini acaba Ali Çavuş okuyup anlıyabiliyor muydu? diye insanın aklına geliyor...

Lâkin üst tarafta sıralanan bütün beyanlar, Bediüzzaman'ın Varşova'dan sonra Viyana'ya geldiğini ifade etmeleri ve Ali Çavuş'un duyduğu o haber bir gazete haberi olmakla da kesin hükmü değiştiremiyeceği kanaatındayız.

Evet bu farklı beyanların içerisinde en doğrusu, herhalde birbiriyle ittifak eden Bediüzzaman'ın öz ifadeleriyle; onun sağlığında neşredilen Tarihçelerdeki beyanlardır.

(316) Hatıra Defteri Abdülmecid S: 17

(317) Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi 4. Baskı S: 166

(318) Aynı eser S: 166

BİNBAŞI ALİ HAYDAR'IN İFADESİ

Esaretten firar keyfiyeti hakkında, Binbaşı Ali Haydar Bey'den nakledilmiş olan bir rivayet şekli de . Şöyle ki:

(Lise muallimi Maksud Belen Manisa'dan mektupla bildirdiği Teyp Tahir kanalıyla gelen mühim bir hatıra ve rivayettir.)

Nazilli'li Teyp Tâhir adıyla ma'ruf zat, bir çok kimselere bunu anlattığı gibi, Manisalı muallim Maksud Belen ve Geyve'li Yunus Özen gibi kimselere de anlatmış, bunlarda bana anlattılar. Bilahere bende Tayıb Tahirden' aynen dinledim. Riveyet aynen şöyle:

25 sene evvel bir gün, Aydın'ın İncirliova kazasında bir toplulukta, ders esnasında, ben "Bir Üstad tanıyorum" şiirini okuyup bitirdikten sonra, ; cemaat içinde yaşlı bir zat, ismi Ali Haydar Bey, emekli bir subay ve Trakya'da Selanik gibi bazı yerlerde As. Şube Reisliği yapmış olan bu zat, Üstad için: "O benim de Üstadımdır" dedi. Sebebini sorduk. "Ben Said-i Nursi Hazretleri ile birlikte Rusya'da esarette idim. Bir gece Volga nehrini beraber geçtik. Harika şekilde geçtik. Nehrin kenarına geldiğimizde bana: "gözünü kapa, sakın açma ve bana tutun!" dedi. ;

Ben de öyle yaptım. Bir müddet gözüm kapalı kaldı. Kenara ulaştık zannıyla, bir ara gözümü açtım. Meğer daha varmış. Ben batmaya başladım. Üstad bana "Neden gözünü açtın, ben sana açma demedim mi?" diye kızdı. Fakat kenara az kalmıştı. Beni tuttu, o az kalan mesafeyi de geçirdi:' dedi.

Bu rivayetin sıhhati eğer teslim edilse, herhalde N.Şahiner'in kaydettiği rivayet te'kid edilmiş oluyor.

Üstte kaydettiğimiz gibi, Üstadın ifadelerinde "tek başımla firar ettim" demesi bu rivayeti bir derece cerhetmekle birlikte, olabilir ki; Volga nehrini, amma Volga nehrinin ana kanalını değil, bir kolunu Üstadla birlikte geçmiş olabilirler. Geçtikten sonra da, Üstad ondan ayrılarak tek başıyla firarî seyahatini bitirmiştir denilebilir.

YİNE C. KUTAY

Bu rada son bir defa daha tarihçi C.Kutay'la karşıkarşıya gelme mecburiyetinde bulunuyoruz. Şöyle ki: Bediüzzaman'ın esaretten firar hadisesi mevzuunda kaydettiği şeylerle, Üstad'ın kendi öz beyanlarına, ayrıca da Üstad'ın sağlığında yazılan tüm tarihçe kitaplarına mugayir bir sûrette "Bediüzzaman'ın hayatının meçhul tarafı" diye Bediüzzaman'ın vefatından sonra bazı iddialarla meydana çıktı. Bu iddiaların bazılarına bu kitapta yer yer temas ettik, tahliller yaptık. Neticede mübalağa ve mesnedsiz şeyler oldukla

rını ispat ederek ortaya koyduk. Şimdi yine burada C.Kutayın, Bediüzzaman'ın Rusya'dan firarı ile ilgili ortaya attığı iddialarının başlıcalarına beraber bakalım:.

"Rusya'dan dönerken Almanya'ya geldiği, Almanya'nın Başkenti Berlin'e gittiği..ve şimdi Doğu Berlin yakasında kalan ALDON otelinde iki ay kaldığı, burada kaldığı müddet zarfında Berlin Üniversitesinin laboratuvarlarında incelemelerde bulunduğu.. Bir ara Berlin'den firar eder gibi görünerek İsviçre'ye gittiği ve İsviçre'nin devlet modelini inceleyerek benimseyip kafasına taktığı.. ve bunların ek izahları ve yorumları..:”

C.Kutay'ın bu iddiaları onun "Tarih Sohbetleri" ve "Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı" ve "Aydınlar Konuşuyor" kitaplarında yer almakla kalmayıp, Avukat Bekir Berk'in Türkiye'de Nurculuk Davası ve N.Şahiner'in her baskısında, tashihler gören Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursi kitabı.. ve Safa Mürsel'in "Said Nursi ve Devlet Felsefesi" gibi kitaplara yayıldı ve dağıldı. Ayrıca da bunlara dayanân nice makaleler, seri yazılar ve medhiyeler...

Ama sayın C.Kutay bu iddialarının belgesi olabilecek hiç bir vesika gösteremediği gibi; onu şaşmaz bir merci' ve me'haz kabul eden kimseler de herhangi bir araştırmada bulunmadılar. Ondan geliyorsa, kâfi dediler.

C.Kutay özellikle şu esaretten firar hadisesi hakkında daha önceki hadiselerde olduğu gibi, sadece iki me'hazı göstermektedir:

Bunlardan birisi: Vefat etmiş, Eşref Sencer Kuşçubaşı'ndan dinledim demesi.

İkincisi: şu, şu tarihlerde Said-i Nursi ile görüştüğümde bana anlattı, demesidir.

C.Kutay'ın bu iki rivayet merkezinin birincisini tahlil için imkân yoksa da, ikinci rivayet merkezinin tahlilinden birincinin de sonucu çıkabilir tahmin ediyorum şöyle ki:

Evvela, bu iddialar Bediüzzamanın yazdığı eski ve yeni hiç bir eserinde, Lahika mektuplarında ve Tarihçelerde yoktur. Bu mevzua dair hiçbir işaret ve alamet, anlatıldığı şekilde bulunmadığı gibi; Üstadın en yakın talebe ve hizmetkârlarının da böyle bir şeyi Üstadlarından duydukları olmamıştır. Hatta C.Kutay'ın ifadeleriyle: Bediüzzamanı 17-27 Nisan 1953 günleri arasında, Emirdağı'nda uzun-uzun ziyaretleri hakkında da hiç kimse şâhidlik yapmamaktadır. Böyle olunca da, vefat etmiş olan Eşref Sencer Kuşçubaşı'ndan edilen rivayetlerin mahiyeti de anlaşılmış oluyor.Ayrıca , anlatılanlar, üstadın yukarıda kesin tahlili yapılmış kısacık firari seyahatının içinede sığmaz.

422

ÜSTADA MAL ETMEYE ÇALIŞTIĞI HUSUS

Sayın C. Kutay Bediüzzaman'la ilgili yazdığı eserlerinde ona mal etmeye çok çabaladığı bir mevzuu da, en son olarak mukayese ve tahlilden geçirdikten sonra, onunla artık veda' edeceğiz.

Mevzu' şudur: Kendisinin İslâm ahkâmı hakkında çok hatalı tevehhüm edip düşündüğü bir fikrini ve İslâm akidesini esastan sarsacak garip bir düşüncesini Bediüzzaman'a da mal etmek istediğini -Haşa bin kere haşa!- Bediüzzamanında aynı paralelde bir düşünceye sahib olduğunu ileri sürerek, adı geçen kitaplarında sık sık işlemiştir. Oda budur: "Zamanın değişmesiyle İslâmî hükümler de değişebilı:" Yani: Haşa ve kellâ, Bediüzzaman da böyle düşünmüş ve fikriyatında bunu böyle tatbik etmiştir gibi?.. Halbuki, belki küfre temas eden ve İslâm akidesinin kudsiyetini sarsan bu fikir rengini Bediüzıaman'a da mal etmeye çalışması bana kalırsa, bütün yazdıkları mübalağa ve mesnedsiz iddialar ve hayalî tahminler, bu dehşetli iddianın yanında hiç kalır.

Evet, Hanefi mezhebi çerçevesindeki İslâm hukuku içinde: "Zamanın tagayyürüyle ahkâm tebeddül eder" şeklinde bir madde vardır. Bu madde, aslında büyük İslâm müctehidlerinin çok önemli bir meseleye unvan olarak kullandıkları bir ıstılâhtır. İslâm hukukunu mütalâa edenlerin malûmudur ki: O maddenin manası, zamanın değişmesiyle herhangi İslâmî bir temel hükmün de değişmesi gibi bir şey söz konusu değildir. Tam tersine İslâm hükümlerinin tatbikatında şiddet ve kuvvet kazandırmak için, ruhsattan azimete geçmek üzere o hükmün;

İslâmın safvetli asırlarında tatbik şeklinde herhangi bir su-i İsti'mal söz konusu değil iken, takib eden asırlarda bazı su-i isti'mallerin müşahede edilmesi neticesinde, onu azimetle teşdid etmek ve pürüzsüz tatbik etmek niyet ve gayesiyle ve içtihadın şartları çerçevesinde düzeltmişlerdir.

Bu mevzuya bir misal olarak kaydedilen "HIYAR-I RÜ'YET" mes'elesidir. Yani meselâ bir evi, bir atı, bir tarlayı satın alırken; satıcının sözüne i'timaden, alıcının onu görmeden de satın alabilmesi câiz ve mümkün oluyordu. Ve bu bey', şeriata göre uygun bir alış veriş idi. Lâkin zamanın, yani insanların ahlâkî durumları değişmesi neticesinde; İslâm ahkâmının teferruatından olan o hükmün tatbik

şeklinde su-i İsti'mallerin müşahede edilmesiyle müctehidler HIYAR-I RÜ'YET'in geçerliliğini tatbikten kaldırıp, azimet tarafını ihtiyar ettiler. Onun yerine "MUTLAK RÜ'YET" hükmünü getirdiler. Yani alıcının satın alacağı şeyi gözüyle görmesinin şartının hükmünü tatbik sahasına koydular. Ve ondan sonra, o alış verişi şer'î ve dürüst saydılar.

423

İşte, müçtehidlerin bu tatbikatına göre, faraza bu zamanda bir müçtehid bulunabilseydi, İslâmın hükümlerinin tatbiki hususunda herhalde mevcut ruhsatlardan daha çok şiddetli ve azimetli tedbirlerin alınmasını müdafaa edecekti. Buna göre, meselâ İslâm Hukukunda bir kadının mahrem olan uzuvları sayılırken; yüz, el ve ayak üstü gibi yerlerini gayr-ı mahrem sayan hükmünü, farz olan mahremiyet hükmünün bu zamanda azimetle tatbiki hususunda, bu mahrem olmıyan yerlerini de mahremiyete dahil edecekti. Keza faizciliğ'in, içkinin vesairenin haramiyetlerinin tatbikatında ve bunlardan çekindirmekte böyle azimetlerle ablukaya alma şeklinde teşdidi cihetine gidileceği muhakkaktı gibi geliyor insanın aklına...

Nitekim bu hakikate işaret sadedinde Bediüzzaman Hazretleri eski bir eserinde "Laubaliler, ruhsatlarla okşanılmaz, azimetlerle şiddetle ikaz edilir:(319)" demiştir. Buna göre, Hanefî Mezhebi dahilindeki İslâm hukukunda yer alan bu madde, C.Kutay'ın anladığı ve anlatmasına çalıştığı ma'nada olmadığı, dolayısıyla İslâmı en iyi bilen Bediüzzaman hakkında da, onun kendi düşündüğü tarzda kesinlikle mümkin olmadığı ortaya çıkmış oluyor. Zira o madde, C.Kutay'ın anladığı manada -Haşa!- zamanın değişmesiyle cem'iyetin manzarasında kabil-i tatbik olmaz gibi olan herhangi İslâmî bir hükmün hemen reformu cihetine gidilerek topluma uydurulabileceği mevzuu değildir. Bilâkis Bediüzzaman'ın dediği gibi, şiddetli azimetlerle onun etrafının tahkim edilmesi icab eder.

Yine bu mevzu' ile ilgili olarak Bediüzzaman Hazretleri İçtihad Risalesi'nde dediği gibi: "Nasıl ki kışta, fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte dar delikler dahi seddedilir. Yeni kapılar açmak hiçbir cihette kâr-ı akıl değildir. Hem nasıl ki, büyük bir selin hücumunda tamir için duvarlarda delikler açmak, gark olmaya vesiledir: Öyle de: şu münkerat zamanında ve âdat-ı ecanibin istilâsı ânında ve bid'aların kesreti vaktinde ve dalâletin tahribatı hengâmında içtihad namiyle Kasr-i İslâmiyetten yeni kapılar açıp, duvarlarından muharriblerin girmesine vesile olacak olan delikler açmak İslâmiyete cinayettir...(320)”

Buna göre, C.Kutay'ın kendi zihniyet ve düşüncesini Bediüzzaman Hazretleri hakkında da tatbika yeltenmesi af edilmez bir günah, bir iftira olduğu gibi; İslâm ahkâmının tatbiki konusunda da behresizliğini ortaya koymaktadır.

Amma maalesef, hakikat ve mes'ele böyle iken, C.Kutay'ın tantanalı ve dış görünüşüyle şa'şaalı ifadeleri karşısında, aşağılık kompleksi içerisinde

(319) Asar-ı Bediiye S: 654

(320) Sözler S:449

424

Bediüzzaman'a talebelik şahsiyetlerini muhafaza edemiyen bazı kimselerin, sözde Bediüzzaman adına kitap yazarak "falan-filan Kitapları " diye felsefî tabir ve yorumların potası içerisinde renklendirerek,

ad koyan şahıs veya şahıslar, C.Kutay'ın aynı tatbikatını -Bin kere haşa- Bediüzzamana da mal eder gibi o kitaplarda yer yer işlediler. Bu hareketle sözde siyasi bazı kimseleri bu tarafa çekeriz diye ehl-i dinin ve ulemanın nefretlerini celbettiler. Kalplerini sızlattılar.

Bir de, çok hatalı ve son derece sakat olarak anlaşılan; ve yanlış değerlendirilmelere tabi' tutulan Bediüzzaman Hazretlerinin gayet sarih olan İçtihad Risalesi adıyla maruf 27. Söz'ûn hatimesindeki şu beyanıdır:

"Asırlara göre şeriatlar değişir. Belki asırlara, kavimlere göre ayrı ayrı şeriatlar, peygamberler gelebilir ve gelmiştir. Hatem-ül Enbiya'dan sonra, Şeriat-ı Kübrası her sırda her kavme kâfi geldiğinden, muhtelif Şeriâtlara ihtiyaç kalmamıştır. Fakat teferruatta bir derece ayrı ayrı mezheplere ihtiyaç kalmıştır.

Evet, nasıl ki mevsimlerin değişmesiyle elbiseler değişir. Mizaclara göre ilâçlar tebeddül eder: Öyle de asırlara göre şeriatlar değişir. Milletlerin isti'dadına göre ahkâm tahavül eder. Çünki ahkam-ı Şeriatin teferruat kısmı, ahval-ı beşeriyeye bakar, ona göre gelir, ilâç olur(321)”

İşte Bediüzzaman Hazretleri bu beyanında gayet açık ve sarih olarak anlatmaya çalıştığı mesele; Şeriatların değişmesi, ahkâmların tebeddülü; ancak ve ancak Peygamberler tarafından Allah'ın vahyi ile olabileceği hakikat ve keyfiyetidir. İkinci parağrafın son cümlesinde: "Çünki ahkâm-ı Şer'iyenin teferruat kısmı, ahval-i beşeriyeye bakar, ona göre gelir, ilâç olur:" kaydı ile, Allah'ın vahyi ile, Peygamberler vasıtasıyla ve Allah tarafından gelir ilâç olur demektir. Yoksa -Yüz bin kere estağfirullah- rastgele şunun bunun kendi akıl ve keyfine göre onu değiştirir, getirir değildir.

Tahmin ediyorum, Bediüzzamanın şu gayet net, çok sarih olan bu beyanını bazıları kendi hatalı görüşlerine bir nevi mesned ittihaz ederek, çok kabih, günahlı ve sapık bir yola sülûk etmelerine sebep olmuştur. Halbuki dikkat edilirse, Bediüzzaman hemen onun akabinde der ki: "Enbiva-i Salife zamanında, tabakat-ı beşeriye birbirinden çok uzak ve seviyeleri hem bir derece kaba, hem şiddetli.. Ve efkârca iptidaî ve bedeviyete yakın olduğundan, o zamandaki şeriâtlar onların haline muvafık bir tarzda ayrı ayrı gelmiştir. Hatta bir kıt'ada, bir asırda ayrı ayrı peygamberler ve şeriatlar bulunmuş...(322)”

(321) Sözler-lçtihad Risalesi -27. söz.

(322) Sözler S: 454

Hülâsa olarak, Bediüzzaman Hazretlerinin bu ifadelerinde; beşeriyetin geçirdiği bütün devirlerde, peygamberlerin getirdikleri şeriatlar, esasî hükümlerde, temel akidede hepsi birdir, beraberdir. Ancak Şeriatların teferruatında insanların durum ve seviyelerine göre, Allah tarafından ve Allah'ın emriyle ayrı ayrı olmuş, çeşit çeşit gelmiş. Hatta bir peygamber, diğer bir peygamberin teferruattaki ahkâmının tatbikatını yine Allah'ın emriyle değiştirmiş veya tanzim etmiş. Oysaki bu, ancak vahye dayanarak yapılan İlahî bir tasarruftur.

Evet, mesele budur. Başka hiç bir ma'na ve mefhumda değildir. İslâm müctehidlerinin içtihadları ise, hiç bir müdahale, hiçbir değiştirme ve hiçbir düzenleme keyfiyeti kat'iyyetle

söz konusu olmadan; sadece kat'î delilli olmıyan bir hükmü, kesin delilli diğer bir hükme ya kıyas yoluyla re'yini söylemesidir.. veya da bir mes'ele hakkında İslâmın ana kaynaklarından anladığını yazmasıdır. Yani sarih, açık ve nesh olmıyan mes'elelerde... İçtihadın hakikati ve mes'elesi, üstadın 27.söz namındaki risalesinde dekaikıyle hal edilmiştir, oraya müracaat edilmelidir.

Bunları yazmaya, tahlilini yapmaya, Bediüzzaman'a olan talebeliğimizin ahd ve peymanının, sadakat ve vefadarlığının bir vecibesi olarak kendimizi mecbur bildik. Bunun yanında Bediüzzaman hakkında ileri sürülen veya sürülmüş olan tüm iddialara, hurafelere, menkıbelere, hatıralara hemen ceffelkalem çizgi çekmiyoruz.İspatını, delilli vesikalarını istiyor ve bekliyoruz. Bunlar ibraz edildiği gün, özür dilemeye ve yazdıklarımızı tashih etmeye hazırız.

Burada, Cemal Kutay'a veda' ederken, onun müteferrik ve dağınık şekilde kitaplarına serpiştirdiği diğer bazı delilsiz, ispatsız iddialarını tekrar etmeden, sadece kitaplarından bazı sahife numaralarını vererek bahsi kapıyoruz:

Çağımızda Bir Asr-ı Saadet Müslümanı Sahife: 102, 120, 172, 204. Aydınlar Konuşuyor: Sahife: 342.

Tarih Sohbetleri'nden naklen, Türkiye'de Nurculuk Davası sahife: 696 Ve Devlet Felsefesi kitabının bir çok yeri...

BEDİÜZZAMAN'IN ESARET DÖNÜŞÜYLE İLGİLİ

KÜÇÜK BİR TAHLİL

Üstadın esaret dönüşüyle alâkalı, delil ve me'haz gösterilmeden ileri sürülmüş bir mevzu, Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi kitabında şöyle yazılmıştır:

"Bediüzzaman Leningrad'dan Almanya sınırına geldiği zaman, onu Alman askerleri karşıladılar ve Topçu general Faik Pamir, Doktor Albay Memduh, Topçu

426

Albay Hikmet Bilgin, Tobpçu Yüzbaşı Şakir, Binbaşı Kâmil Kanra, Er Fikri Bitlis'linin anlattıklarına göre...(323)" şeklinde kaydedilmiş ve bu rivayet ve nakil veya hikâyenin aslı Hekimoğlu İsmail'in "Çığ" adlı eserinin 61. sahifesine atfedilmiştir. Mezkür rivayetin asliyetinin nereden ve kimden duyulduğu hakkında, Çığ kitabının müellifi olan muhterem Hekimoğlu İsmail'e mektupla sorduk. Gelen cevabta, aynen şunları yazıyor: (Mektubun baş tarafi bazı şahıslarla borç meselelerini ödemeye dair konuşmalardır.)

"...Mustafa Polat'ın makalelerini topladım. Bunların aralarını doldurdum. "Çığ" isimli kitap böyle meydana geldi. Yani, Çığ'daki yazıların yüzde doksan beşi Mustafa Polat'a aittir. Dolayısıyla Üstad'ın Rusya'dan firarı, Almanya'ya gelişi, Alman subaylarıyla görüşmesi Mustafa Polat'a ait şeylerdir"

Merhum Mustafa Polat'da, bu hikâye ve rivayet kaynağının nereden . geldiğini, yani kimin kimden duyarak nakledip kendisine ulaştığını beyan etmediğine göre, itibarlık ciheti -me'hazı bulununcaya kadar- şayan-ı i'timat değildir. İtimada şayan olsa da, Üstad Badiüzzamanın Almanyaya gittiği mes'elesine dair iddialara bir delil değildir. Çünki sadece "Almanya sınırına geldiği zaman.." tabiri vardır. Berlin'e gittiğine, bilmem Aldon Otelinde kaldığına delil olamaz. Çünki Almanya o zaman, Avusturyayı da içine alan bir imparatorluk idi.

ESARETTEN AVDET HİKÂYESİNİN HÜLÂSASI

Kosturma'dan firar eder. Volga nehrinin ana kanalını geçmeye mecbur olması diye bir şey sözkonusu olmadan, talî kollarından birisini geçerek, karadan PETERSBURG'a (Leningrad) uğrayarak, Rus hududundan selâmetle çıkar, kurtulur. Rus hudutları içindeki bu seyahatinin

bir kısmını herhalde yayan ve sâkin yerlerden dolaşarak gerçekleştirir: Rusya'dan kurtulduktan sonra, Polonya'nın Başkenti Varşova'ya gelir. Buradan da, Avusturya'nın Başkenti Viyana'ya, Viyana'dan da Sofya'ya kadar, ya kendi parasıyla, yani Rusya'da esir subay olarak aldığı cüz'î maaşından biriken parasiyle.. veya Almanlar tarafından karşılanan bir bilet ile trenle gelir. Sofya'dan sonra, İstanbul'a kadar Osmanlı Ordusu hesabına yazılan bir tren biletiyle İstanbul'a gelir. Bu yolculuk güzergâhı, haritalar üzerinden yapılan bir hesaba göre, beş bin beşyüz yirmi kilometre kadardır.

İstanbul'a geldiği gün, Hicri 19 Ramazan 1336, Rumi 25 haziran 1334, Miladi 8 Temmuz 1918'dir. İstanbul'a bu muvasalatını TANİN gazetesi haber olarak şöyle vermiştir:

"Kürdistan Ulemasından olup, talebeleriyle beraber Kafkas cephesinde muharebeye iştirak eylemiş ve Ruslara esir düşmüş olan Bediüzzaman Said-i Kürdî Efendi ahiren şehrimize muvasalat eylemiştir."

(323) Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi 6. Baskı S: 180

427

428

429

430

431

İSTANBUL'DA YENİ HAYAT

(8 Temmuz 1918-19 Kasım 1922)

432

433

İSTANBUL'DAKİ YENİ HAYAT FASLI

-Sene 1918

Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretleri hayatının şu üçüncü kez İstanbul a gelişinde ömrü 41. yılına girmiş bulunarak, ilim ve maneviyat sahasında ona başka ufuklar, başka levhalar açılmış bulunuyordu. Eski Said'in 1907-1912 yıllarındaki heyecanlı nutuk ve makaleleri görünmüyordu artık. Günlük siyasî gazetelerle ilgilenmiyordu pek... Yeni Said'in hayatına besmelekeş olmuştu çünkü... Hüzünlü, gamlı ve kederliydi. İslam Hilâfetini temsil eden Osmanlı İmparatorluğunun mağlubiyeti ile sona ermesi dolayısıyla, İslâma gelen darbelerden pek çok müteessirdi... Ve "Hayatın yarası iltiyam bulur, İzzet-i İslâmiye ve Namus-u Millînin yaraları pek derindir. (1) ve "ben kendi âlâmlarıma tahammül ettim, fakat İslâmın âlamından gelen teellümat beni ezdi. Âlem-i İslâma indirilen her bir darbenin en evvel

kalbime indiğini hissediyorum. Onun için bu kadar sarsıldım. Fakat bir ışık görüyorum ki, o âlamları unutturacak inşaallah!..(2)" diyordu. Derin derin tefekkürlere dalar, bazen tenha yerlere gider oturur, düşünürdü. İnsanların içtimaî ve siyasî hayatlarıyla zaruret olmadan meşgul almak istemezdi. Harp ve esaret hayatının dört-beş senelik maddî zahmet ve meşakkatleri yanında, İslâmın maruz kaldığı felâketlerden gelen ma'nevî teellümat, nazenin vücudunda çok te'sirat yapmış;zaif düşürmüştü.

Evet, "büyük harpte TÜRK HARBİ" mecmuasının 3. cildinde tesbit edildiğine göre; Birinci Cihan Harbi'nde koca Osmanlı Devleti'nin maddeten tamamen mağlubiyetinden başka, bir milyon dörtyüzbin şehid ve yaralı vermiş. aynı harbte sarfettiğ-i para ise, on milyar altın franktı. Bu rakam, şimdiki paramızla nisbet edilse, aşağı-yukarı 160 trilyon lira idi harb masrafı...(*) Ayrıca ecnebi düşman devletleri, İslâm âlemini bölük-pörçük ederek, lokmalokma yutmaya başlamışlardı. Bu durum karşısında, elbette zerre kadar hamiyeti olan için; felâketlerin felaketi idi bu, demesi icab ederdi.

Bütün bu felâketlere onun herkesten çok, belki herkesin bir misli kadar elem ve ,üzüntü hissettiği halde ve o dehşetli karanlık halete rağmen; ehl-i imanı me’yusiyetten kurtarmak ve maneviyatlarını takviye etmek için eserlerinde teselli edici noktaları yer yer derc ediyordu. Hususan onun ifadesiy

(1) Asar-ı Bediiye S: 643

(2) Aynı eser S: 678

(*) 1987 Yılına göre yapılmış yuvarlak hesap iledir

le Eski Said'in en son te' lifi ve 1921 senesi Ekim ayında neşrettiği manzum LEMAAT eserinde bu mevzu'da şunları kaydetmişti: (Bazı kısımlarını alıyoruz)

"Bir zatı gördüm ki yeis ile mübtelâ, bedbinlikle hasta idi. Dedi: Ulema azaldı, kemiyet keyfiyeti, korkarız dinimiz sönecek de bir zaman.

Dedim: Nasıl kâinat söndürülmezse, iman-ı İslâmî de sönemez. Öyle de zeminin yüzüne çakılmış mismarlar hükmünde her an, olan İslâmî şeair, dinî minarat, İlahî maabid, şer'î maalim itfa olmazsa, İslamiyet parlayacak an-bean.

Madem içtimaî hayat İslâm'da başlamıştır, her birinin imanı kendine mahsus olan delile münhasıran değil, müstenid vicdan.

Belki cemaatın kalbinde gayr-ı mahdut esbaba dahi eder istinad. Hatta cay-i dikkattir, bir mezheb-i zaifi mürûr ettikçe zaman, İptali müşkil olur... nerede kaldı ki; İslâm, vahy ile fıtrat gibi iki metin esasa hem istinad etmiştir, hem bu kadar a'sarda nâfizane hükümran. Râsih esaslariyle, bâhir eserleriyle kürenin yarısıyla iltiham peyda etmiş, bir ruh-u fıtrî olmuş, nasıl küsüfa gider, küsuftan çıkmış el-an(3)"

Evet, Bediüzzaman Hazretlerinin 1918 senesinden sonra yazdığı eserler, ekseriyet-i mutlakasiyle kalbî sünühât ve ilham mahsûlü idi. Zihnen, ilmen düşünüp de eser yazmak istemiyordu artık... Ve "Herkes insanlarla meşgul, ben insanlardan usandım. Misalilerle mûbahese daha hoşuma gidiyor: Çünki munsiftirler(4)" diyordu.

Bu i'tibarla, Bediüzzaman'ın esaret dönüşü olan şu üçüncü defa İstanbul'a gelişi ki, 1918'in 8 Temmuz'undan, ta Ankara'dan ayrılıp Van'a gidişi olan takriben 25 Nisan 1923 yılı arası, beş seneye yakın bir zamanı içine alan hayatının yarı kısmı, bir yönüyle mücadele, mücahede ve pervasızca hakkı söylemede Eski Said'e.. tamamen âhiret ehli tarzıyla, masivayı bırakıp Allah'a yönelmesinde, ubudiyet ve tefekkürlerinde ise, Yeni Said'e benzemektedir.

Gerçekten Bediüzzaman Hazretlerinin bu beş senelik hayat faslı, onun iç âleminde, manevî ve ruhanî çok büyük hakikatlerin inkişaf ettiği bir devredir. Kendileri de bu dönem hayatından

çok ehemmiyetle bahsetmekte ve bilâhare yazdığı risalelerinde, bunda inkişaf eden halleri tasvir etmektedir. Hayatının çocukluk devresinden o ana kadar geçirmiş olduğu: 1897, 1899, 1909 ve 1917 tarihlerinde kalbî, ruhi ve ilmî terakkiyat merhalelerinin en büyüğü ve en rüsûhlusu ve en küllî ve daimîsi, hayatının bu faslında gerçekleşmiştir. Bundan dolayı, risaleleri, bilhassa o zaman te'lif ettiği LEMAAT,

(3) Eski matbu' Lemaat S: 28-29

(4) Asar-ı Bediiye S: 78

ŞEMME ve ŞU'LE risalelerinde olduğu gibi; bilâhare yazdığı SÖZLER, LEM'ALAR, MEKTUBAT ve ŞUALAR'da da, o dönem hayatında ayrı ayrı şekilde tezahür eden hâlâtından, ma'nevî, ilmî ve ruhanî pek büyük inkılaplardan önemle bahsetmektedir. Hususiyle, Onsekizinci Söz'ün ahirinde, Yirmiüçüncü Söz'ün Birinci Makamı'nın İkinci Noktası'nda, yine Yirmiüçüncü Söz'ün İkinci Makamı'nın İkinci ve Üçüncü Noktaları'nda ve Otuzuncu Söz'ün Birinci Maksadı'nın ahirinde ve Mektubat'tan Yirmi Altıncı Mektubu'n birinci Mebhası'nda, Yirmi Sekizinci Mektub'un Üçüncü Meselesi'nin Üçüncü Noktası'nda, hususan Yirmi Altıncı Lem'anın Beşinci Ricası Yedinci Rica, Sekizinci Rica, Onuncu Rica, Onbirinci ve Onüçüncü Ricalarında.. ve hâkeza Arabî Mesnevi'de ve Lemaat'ta ayrı ayrı şekil ve suretlerde hayatının bu faslından ehemmietle bahsetmiş, beyan etmiş, tezkir ve tezekkür etmiştir.

Bu itibarla, Bediüzzamanın bu hayat faslı çok büyük, çok azametli ,-idrak ve ihatamızın dışında- küllî hakikatlerin inkişaf ve zuhur devresidir diyebiliriz. Aynı zamanda bu devre, Eski Said'le, Yeni Said'in hal ve icraatının biri birinden ayrıldığı bir devredir.

Üstadın hayatının bu faslında gerçekleşen te'lifatı hakkında, biraderzadesi Merhum Abdurrahman Efendi şu ma'lûmatı vermektedir:

"Amcam Bediüzzaman, bir müddetten beri akıl ile değil, sırf kalb ile mesaile müteveccih oluyor. Kalbine vâzıhan bir şeyler zuhur etse, bana yazdırıyor ve diyor: ”İlim odur ki, kalbte yerleşsin. Yalnız akılda olsa insana mal olmuyor."

Hem de diyor: "Şu mesail yalnız kavaid-i ilmiye değil, belki vicdanen esas ittihaz ettiğim desatir-i kalbiyemdir.(5)"

Merhum Abdurrahman'ın bu hükmünü te'yid eden Üstad Bediüzzaman'ın RUMUZ Risalesi başındaki şu ifadesidir: "Gariptir ki, bir iki senedir uyanık iken zihnimde bir karanlık oluyor: Bazen nisyan-ı mutlak basar. Alem-i menama girdikçe bir vuzuh geliyor, daha iyi görüyorum...(6)"

Bu ifade ve beyanlardan anlaşılan odur ki: Bediüzzaman Hazretleri bu tarihte artık akliyle, ilmiyle düşünüp de eser yazmıyor. Belki kalbine ışıklanan nurlarla, ilhamlarla eser yazmaya başlamış bulunuyordu. Bu devrede, yani 1918 Temmuzundan, 1923 Mayısına kadar te'lif ettiği eserlerinin Arapca ve Türkçesi, büyüklü küçüklü, mecmuu 27 tane eserdir. Bu kitaplardan bırı'si Merhum Abdurrahman'ın yazdığı Tarihçe-i Hayattır. İki tanesi de, Üstad Hazretlerinin emriyle merhum Abdurrahman, o ana kadar Üs

(5) Asar-ı Bediiye S: 634

(6) Aynı eser S: 78

tadın te'lif olunan eserlerinden derlenmiş seçilmiş vecizelerini bir eser halinde neşrettiği kitaptır. Üstad'ın eserlerinin hepsi de o zamanda tab' edilmişlerdir. Bu devrenin en son mûellefatı, 1922-1923 Ankara'da te'lif edilip, yine Ankara'da tab' edilen HABAB ve ZEYLÜL HABAB eserleridir. ŞEMME ve ŞU'LE namlarındaki Arapça iki eserin bazı ek ilaveleri, eserlerin tab'ı sırasına yetişememiş, bilâhare bunların bir kısmı el yazmalarında muhafaza edilmiştir. Onların bir kısmı da NURUN İLK KAPISI eserinin içinde yer alan Türkce bazı parçalarının Arapça esaslarıdır ki, Ûstad Burdur a menfî olarak gittiği zaman orada tamamlamıştır. Bir kısmı da Mesnevî-i Arabi'nin baş tarafında yer alan LEMAAT, REŞAHAT, LASİYYEMALAR adlarındaki üç risaledir ki, Barla'da te'lif edilmiş olduğunu anlıyoruz.

Arapça eserlerinin bir kısmı zeyillerden ibarettir. Ancak bu zeyillerden bazıları, zeyil olduğu kitaptan daha büyüktür.

Buna göre, Bediüzzaman Said-i Kürdi olarak, 1899'dan 1923 senesine kadar bir çeyrek asırlık zaman içinde te'lif etmiş olduğu eserlerinin toplam sayısı 43 taneyi bulmaktadır. Yine 1923 Mayısından 1926 Martına kadar te'lif edilen ve bahsi geçmiş Mesnevî'nin baş tarafındaki üç risale ile NURUN MİN ENVAR-İL KUR'AN arapça eserini de bu hesaba katarsak, ayrıca da, Van'dan nefyedilip sürgüne yollandığında ilk menzil olan BURDUR ' da başlayıp ISPARTA merkezinde tamamladığı Türkçe NURUN İLK KAPISI eserini de bu topluluğa ilave edersek; 1899 dan 1926 senesine kadar 27 senelik hayat faslında toplam te'lifatı 48 tane eserdir.(7)

Bediüzzaman Hazretleri; 1926 Martından i'tibaren te'lifatına başladığı imanî ve Kur’anî eserlerinden SÖZLER in otuzüç, Mektubat'ın otuz, Lem'alar'ın yirmialtı adetleri ve bunların bazılarının ek parça ve zeyillerinin mecmuunu yüz tane sayarsak; 1926'dan önce ve 1918'den sonra sekiz sene zarfında te'lif etmiş olduğu ve bir çoğunu tab' ettirdiği eserlerinden yirmi tanesini de, Barla'da 1926-1935 yılları arasında te'lif ettiği yüz adet risaleye ekliyerek; 1935 senesinde açılan Eskişehir mahkemesindeki müdafaatında sık sık yüzyirmi tane eserlerinin, büyük davasının şâhidleri olduğunu tekrarlamıştır.

1944 senesinde Denizli mahkemesi müdafaatında ise, 130 parça risale diye vasıflandırmaktadır ki; Mezkür yüzyirmi adede on üç Risale daha ilave edildiği ve tam sayı olarak 133'e yükseldiği halde, yine 130 parça Risale diye takdim etmektedir. Hatta 1948-1949 yıllarında Afyon hapsine kadar 11 12 ve 13'üncü Şua'lar bu miktara eklenerek Risale adedi 136'yı bulduğu halde; Afyon Mahkeme müdafaanamesinde de, ekseriyetle yine 130 parça tabirini kullanmaktadır. Afyon hapsi hitamına kadar, Ondört ve Onbeşinci Şualar da buna eklenerek, Risale adedi tam sayı olarak 138'i bulduğu halde, yine de ortalama usul ile ekseriyetle ifadelerinde yüzotuz parça ta'biri devam etmektedir.

(7) Bu sayı, Arapça eserlerinin kücük -büyük zeyilleriyle beraberdir.

Aslında burada kaba taslak verdiğimiz bu rakamlar, Risale-i Nurun kesin bir hesabı değildir. Çünki mesela Mektubat'tan bazı "mektup" ismi altında risaleler var ki; beş, hatta on risaleden müteşekkildir. Bu mevzu'u Risale-in Nurun te'lif devresine girdiğimizde, Risale adetlerini yerli yerince hesabını yapmak va'diyle; şimdilik yalnız 1918'den 1923 arası yoğun bir te'lifat devresinin mahsulu olan eserl'erinin isim, te'lif tarihi ve mevzularını gösterir bir liste arzetmek istiyoruz. 1899-1912 arası eserlerin isimlerini ve te'lif tarihlerini o devrelere ait hayatında

kaydetmişdik. Ancak onlardan Arabî KIZIL İ'CAZ eseri ile MUHAKEMAT'ın Türkçesi o yıllarda tab' ettirilemeyip, 1918'den sonraki eserleri arasında tab' edildiğinden, bilvesile isimleriyle buraya alınmıştır. Üstadın eski eserlerinden Arapça SAYKAL-ÜL İSLAM ile REÇETET ÜL AVAM eserleri 1911'de te'lif edilip, 1912'de tab' ettirildiği halde, matbu' bir nüshasını elde edemediğimizden kapak klişelerini veremedik(*). Ayrıca 1914 senesi yaz aylarında mukaddematına başlanan, ve 1916 şubatında, harb-darp ortasında te'lifi ikmal edilen Arabi İŞARAT ÜL İ'CAZ tefsirinin de, esaret dönüşü 1918'de tab'ı yapıldığı için onun yeri 1918-1923 arası te'lif olunan eserlerin başındadır.

İsim M ev z u u Te'lif Tarihi İlk Baskı Lisanı

1-Işarat-üI İ'caz Kur'anın başından 32 1914 - 1916 1334-1918 Arapça

ayetin tefsiri

2-Bediüzzaman'ın HayatHikâyesi 1919 1335-1919 Türkçe

Tarihçe-i Hayatı

3-NOKTA İman erkânınınispatı 1919 1919 Türkçe

4-Hakikat Çekirdekleri-1 Seçme vecizeler 1920 1920 Türkçe

5-Sünûhât Çeşitli âyet tefsirleri 1920 1920

6-HakikatÇekirdekleri-2 Eserlerdenderlenenözetler 1921 1921 Tükrçe

7-KIZIL İ'CAZ Mantık kıyasları 1899 1921 Arapça

8-LEMAAT Risale-i Nurların, 1921 1921 Türkçe

Hülâsaları

9- Ş u a a t Risalet-i Muhammediyenin 1921 1921 Türkçe

İspatı

10-Rumuz Kur'anın İ'cazı 1921 1921 Türkçe

11-Tulüât İçtimaî Mevzular 1921 1921 Türkçe

12-Muhakemet islamDini ve Meseleleri 1911 1921 Türkçe

13- Saykal-ül İslam

14-Katre Tevhidin İspatı 1922 1922 Arapça

15-Zeyl-ül-Katre AhlâkveUbudiyetDersleri 1922 1922 Arapça

16- H a b b e Mâ’nevî ve Ahlâkî Dersler 1922 1922 Arapça

17-Zeyl-ül HabbeAynı Mevzu 1922 1922 Arapça

18-Zerre Aynı Mevzu 1922 1922 Arapça

19-Şemme Aynı Mevzu 1922 1922 Arapça

20-Zeyl Aynı Mevzu 1922 1922 Arapça

21-Zehre Aynı Mevzu 1923 1923 Arapça

22-Zehrenin zeyti Manevî veAhlâkîmevzular 1923 1923 Arapça

23-Habab İlmi, içtimai ve ahlâkî 1923 1923 Arapça

24-Zeyl-ül Habab İlmî, içtimai ve ahlâki 1923 1923 Arapça

25-Hutuvat-i Sitte İngıliz desisesine karşı Ta r i h s i z Ta r i h s i z

26-Tâlikat (çok zaman sonra bulundu) (mantık ilmi) 1913 1994 Arapça

(*) Allaha şükür matbu’ nushasının bir fotokopisini bulduk.

Eserlerinden kapak klişeleri

Müellif bu eserlerinin baştan onikinci ve en sondaki 25. sıraya kadar olanlarını Eski Said'in eserleri olarak kabul etmiş. On üçüncü sıradaki Katre Risalesini de Eski Said'le Yeni Said'in birbiri ile münazarası(8) neticesinde meydana çıkan ve nefis ve şeytanına karşı kalbinin

muzafferiyetiyle neticelenen bir eser şeklinde kabul etmektedir. On üçüncü numaradan sonraki eserler ise, Yeni Said'in eserleridirler.

24. numaradaki HUTUVATI SİTTE eseri ise 16 Şubat 1920'de İngilizlerin İstanbul'u işgallerinde Arapça ve Türkçe olarak te'lif ve neşir edilmekle beraber, Eski Said'in eseri olmakla birlikte, İngilizlerin başına vurulan bir din cihadının unvanıdır. Onda Eski Said, Yeni Said mevzu-u bahis değildir. Din Cihadının iktiza ettiği mecburî bir davranışıdır.

Bu sıralamaya göre, 1918 ilk baharının iptidalarında Rusya'da esarette iken, ruh ve kalbinde başlıyan Yeni Said'e geçiş hâlâtının başlangıçları olan zuhûrat, 1921'in ortalarında kemalini bulmuş ve Yeni Said olarak neticelenmiştir.

BÜYÜK HİZMETLERİ

Eski Said, Yeni Said hakikatlerinin izahını ileride gücümüz yettiği nisbette ele almak va'diyle; Bediüzzaman'ın bu dönem hayatında müşahede edilen hizmetlerinin büyük ve küllî olanlarını kaydetmek üzere, onun maddî hayatının akışını takib etmeye çalışacağız.. ve ilk önce sözü yeğeni merhum Abdurrahman'a bırakıyoruz.

Merhum Abdurrahman Efendi, amucası Bediüzzaman Hazretlerinin esaretten döndükden ikibuçuk sene sonra ,İstanbul da, yani 1921'de te'lif edip tab' ettirdiği mevzun LEMÂAT eserinin ahirinde kısaca bir hal tercümesini ekliyerek neşrettiği yazısında şöyle der:

"LEMAAT divanının sahibi amucam Said-i Kürdî'nin tercüme-i halini muhtasaran bir risalede yazmıştım. Fakat iki buçuk seneden beri DARÜL HİKMET İL İSLAMİYE vazifesini ona yüklettirdiler. O da derdi: "Ben bunu terk edeceğim. Fakat millete de bir hesap vermek istiyorum: ”

Ben de amucamın Darül-Hikmet-il İslâmiye'deki vazifesinden (Millete) nasıl bir hesap vermek istediğine dair bir kaç söz yazıyorum:

"Bundan iki buçuk sene evvel ,ki 1334 (1918) senesi idi. Amucamın rızası olmadan DarulHikmet-il İslâmiye'ye aza tayin edildi. Fakat esarette çok sarsılmış olduğundan, on ay me'zunen vazifeye gitmedi. Hatta çok defalar istifa etmek teşebbüsünde bulundu. Amma ahbapları bırakmadılar. Bunun üzerine vazifeye ciddî devam etti. -Ki bir buçuk sene oluyor.

(8) Osmanlıca Lem'alar S: 661

Bidayette haline dikkat ediyordum ki, zaruretten başka kendisine masraf yapmıyordu.

"Maişetçe neden bu kadar fena yaşıyorsun?" diyenlere cevaben derdi :

"Ben Sevad-ı A'zama (Büyük çoğunluk, halk topluluğu) tabi' olmak istiyorum.(9) Sevad-ı A'zam ise, bu kadar tedarik edebilir. Ekalliyet-i müsrifeye (İsrafçı azınlık) tabi olmak istemem.

Darül-Hikmet'ten aldığı maaştan miktar-ı zarureti ayırdıktan sonra, mütebakisini bana vererek: "Hıfzet!" derdi. Ben de bir sene zarfında fazla kalmış olan parayı amucamın bana

olan şefkatine, hem malı istihkar etmesine itimaden, haberi olmadan tamamen sarfettim. Buna muttali’ olunca dedi ki:

"Bu para bize helâl değildi. Milletin malı idi. Ne için sarfettin?

Madem ki öyledir, ben de seni harçlık vekilliğinden azl ile,(10) kendimi nasbettim.

Bu hadiseden sonra, ayda bana yirmi banknot vererek, kendisine de onbeş ayırmaya başladı. Kalanını kendisi yanında hıfzetti. Fakat bütün umumî masraflar da onun kendisi için ayırmış olduğu o onbeş banknotundan yapılırdı. Demek ki ayda kendisine on banknot kalmış oluyordu. Fazla kalan paradan yediyüz banknot kadar toplandı.(11)

Bir müddet sonra kalbine gelen hakaikten on iki tane(12) te'lifatını din namına tabettirdi. Biriken mezkur yediyüz banknotu bastırdığı bu kitaplarının tab' masrafına harcadı. Basılan bu kitaplardan bir-iki küçüğü müstesna, diğerlerini meccanen dağıttı.

(9) İsraf mevzuunda Bediüzzaman Hazretleri o sıra te'lif etmiş olduğu matbu' LEMAAT eserinde şunları yazmıştı: "BÖYLE ZAMANDA TEREFFÜHDE İZN-İ ŞER'İ BİZİ MUHTAR BIRAKMAZ Lezaiz çağırdıkça sanki yedim demeli. Sanki yedim düstur eden bir mescidi yemedi.

Eskide ekser İslam filcümle aç değildi. 'Tena'uma ihtiyar bir derece var idi.

Şimdi ise ekseri açlığa. düştü kaldı, telezzüze ihtiyar izn-i şer'i kalmadı.

Sevad-ı A'zam hem ekseriyet -i ma'sumun maişeti basittir. Tegaddî besatetiyle onlara tabi' olmak; Bin kere müreccahtır, ekalliyet-i müsrife, ya bir kısım sefıhe tegaddide terüffüh noktasında benzemek..” (Bak matbu' Lemaat S: 23)

(10) Üstad'ın hizmetkârı Mustafa Sungur anlattı: "Bir gün üstadımız merhum Abdurrahman'ın gençlik durumundan bahis açılınca buyurmuşlardı ki: "Ben darül-Hikmet'te iken, Çamlıca daki Köşkümüze gelip gitmek için vapurla Üsküdar'a gelir, oradan da yaya olarak Çamlıca'ya giderdim. Fakat Abdurrahman ise, meğer hep hususi faytonlarla gelip gidiyormuş. Buna muttali' olunca kendisini harçlık vekilliğinden azlettim: '

(11) Merhum Abdurrahman'ın verdiği bu hesap ile, bir buçuk sene zarfında maaştan alınan para toplam 1330 banknottur. Buna göre her alınan maaş 73 banknot, 88 kuruştur. Fakat o zaman ki bu banknot paranın nasıl bir para olduğunu, kağıt mı altın mı bilemiyoruz. Ancak Darül-Hikmet-il İslâmiye'nin azalarına tahsis edilen maaş 500 kuruş, yani elli altın lira olduğunu biliyoruz. (Bkz. Son Devrin İslâm Akademisi, Darül Hikmet-il İslâmiye, Sadık Albayrak S: 42.)

(12) Bu on iki tane te'lifatı, herhalde Eski Said'in en son te'lifı olan ve 1921 Eylül'ünde te'lifi tamamlanarak aynı sene içinde tab' edilen LEMAAT'tan başlayarak Arapça KATRE, ZEYLÜL KATRE, HABBE, ZEYL-ÜL HABBE, ZERRE, ZEYL, ZEHRE, ZEHRE'nin Zeyli, HABAB ve ZEYL-ÜL HABAB'tan müteşekkil onikiyi bulan eserleridir. Allahu â lem bissevab. A.B.

Ne için kitaplarını sattırmadığını sordum.

"Maaştan bana kût-u lâyemut câizdir. Fazlası millet malıdır. Bu suretle millete iade ediyorum:' dedi.

Merhum Abdurrahman yazısının devamında şöyle diyor:

"... Darül Hikmet-il İslâmiye'de demir gibi dayandı. Ecnebî te'sirâtı onu (Darül Hikmeti) kendine alet ettiremedi. O yanlış fetvaya karşı (İngilizin baskısı ile zamanın Şeyh-üİ İslâmının Kuvay-ı Milliye aleyhinde verdiği fetva) dayandı, reddetti. İslâmiyete muzır bir cereyan ortaya atıldığı vakit, onu kırmak için küçük bir eserini neşrederdi.

Darül Hikmet'te müştereken iş görmek hususunda bazı mani'ler görüyordu. Onun için hizmetleri hep böyle şahsî teşebbüsleri ile gerçekleşiyordu. Okuyucular bilirler ki; Bediüzzaman kefenini boynuna takmış ve ölümünü göze almıştır. Hatta Anadolu'dan bir çok defa onu istediler, gitmedi. "Ben tehlikeli

yerde mücahede etmek istiyorum, siper arkasında mücahede hoşuma gitmiyor. Anadolu'dan ziyade burayı tehlikeli görüyorum: ” demişti.

Başka kitapları yanında bulundurmazdı. Ona "Niçin başka kitaplara bakmıyorsun?" derdik.

- "Herşeyden zihnimi tecrid ile Kur'andan fehmediyorum" diyordu.

Başka kitaptan nakletmek lazım geldiği zaman, telif etmiş olduğu eserlerinden mühim gördüğü mes'eleleri değiştirmeden aynen alır, tekrar ederdi. Baska müellifler gibi mana tekerrür ettikçe, başka sûret giydirmiyordu

"Ne için aynen böyle tekrar ediyorsun?" şeklindeki istifsarımıza:

"Hakikat usandırmaz, libası değiştirmek istemem" derdi.

Yine kendisine: "Neden ulvî hakaik-ı diniye ile beraber, bazı mesail-i siyasiyeyi(13) kitaplarında derc ediyorsun?" diyenlere:

Derdi ki: "Çocuğa ilacı içirrmek için bir şekerleme gösterilir. Ta ki ağzını açsın, ilâç öylece içirilsin. Efkâr-ı amme dahi siyaset için ağzını açmış bekliyor. Ben de tiryakı içirmek için bazen siyaseti de zikrediyorum.”

Böylece amucam Bediüzzaman Said-i Kürdî on ay me'zuniyetten sonra, bir buçuk sene DarülHikmet-il İslâmiye'deki vazifesine devam etti. Şimdi de başka yere gitmeye niyet etmiş ve millete hitaben:

"Ey millet' Burada o kadar mani'ler çoktu ki, iş görmek pek müşküldü. Ben bu kadarını yapabildim. beni helâl et.” demektedir.

Kendisine soruyduk: "Neden bu kadar sarsıldınız?"

Cevaben: "Ben kendi şahsî âlâmlarıma tahammül ettim. Fakat, İs

(13) Sünûhat, Rumuz ve Tuluat gibi Eski Said'in eserlerinde yer alan bazı bahisler gibi. A.B.

lâmın âlâmından gelen teellümat beni ezdi. Alem-i İslâma indirilen her bir darbenin en evvel kalbime indiğini hissediyorum. Onun için bu kadar sarsıldım. Fakat bir ışık görüyorum ki: o âlâmları unutturacak inşaal lah!..(14)"

İşte merhum Abdurrahman'ın verdiği şu malûmatın ışığı altında diyebiliriz ki: Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'a bu defaki gelişinde, içtimaî mes'elelerle arasıra meşgul olmuşsa da, artık dolaylı olarak ve indel hace müteveccih oluyordu. Fakat siyaset dairesinden artık pek ümitli

değildi. Onun için, günlük siyasî gazeteleri takib etmiyor, herhangi içtimaî bir makale de yazmıyordu. Himmetinin yüzde doksanını iç dünyasıyla, tazarru' ve niyazlarla, ubudiyet ve tefekküratla geçirmekteydi. Lâkin bütün o yıkıcı hadiselerin verdiği elemler içinde Anadolu'da başlatılan Kuvay-ı Milliye hareketinin muzafferiyyet haberlerine candan seviniyor, memnun oluyordu. Onun zaferini bir ümit ışığı olarak takdir ediyor ve destekliyordu. İşte bu ümitlerle bilâhare Ankara'ya kadar gelmiş, fakat umduğunu bulamamıştı.. ve işte o zaman siyasetten ve hayat-ı içtimaiyye mes'elelerine karışmaktan büsbütün ikrah etmiş ve ondan tamamen kat-ı alâka ederek inziva için Van'a çekilmişti.

TAFSİLAT

Buradan tekrar Bediüzzaman'ın esaret dönüşü ilk günlerine döneceğiz. O günlerde DarülHikmet-il İslâmiye'ye tayin edilişini ve harb yadigârı olan cihandeğer İŞARA-TÜL İ'CAZ tefsirinin tab' keyfiyetini vesaireyi takiben, hadiseleri onun eserlerinden ve bazı zatların hatıralı menkıbeli rivayetlerinden örnekler vererek, bu dönem hayatını tarih teleskopuyla genişçe seyretmeye çalışacağız.

Evet, Bediüzzaman Said-i Kürdî Hazretleri esaretten firar edip İstanbul'a dönüşünü, o günki gazetelerin mühim haber şeklinde vermeleri üzerine, memlekette bulunan yeğeni Abdurrahman ve küçük kardeşi Molla Abdülmecid Efendiler duymuş olacaklar ki; Abdülmecid Efendi'nin yanında mahfuz bulunan İşarat-ül İ'caz tefsirinin elyazması, kuvvetli tahminlerle; amcasını görmeye gelen Abdurrahman beraberinde İstanbul'a getirmiş, yahut da bir müsveddesi müellifi yanında mahfuz bulunup, zayi' etmeden İstanbul'a beraberinde getirmiştir. Eğer Abdurrahman, amucası Abdülmecid'in yanındaki nüshayı beraberinde getirmiş ise,(*) herhalde o zamanın en seri'

(14) Asar-ı Bediiye S: 676-678

(*) Nitekim Molla Abdulmecidin 2 Mart 1916 da Diyarbekirde Tebyiz etmekte olduğu İşaretül İ'caz nushasına dökülen mürekkebin garip suretinide, 1918 sonbaharında İstanbulda ta'bedilene konması gösteriyorki, Abdurahman onu beraber getirmiştir ve bu nushanın aslı bizde mevcuttur.A.B.

muhabere vasıtası olan telgraf ile istenmiş, Abdurrahman da gelirken onu beraberinde İstanbul'a getirmiştir. Çünki aynı sene içinde Harbiye Nazırı Enver Paşa o kıymetli harb yadigârının hayrına iştirak niyetiyle kâğıdını kesesinden temin etmiş ve tab'ı gerçekleşmiştir. Onun tab'ı sırasında Bediüzzaman'ın eski talebelerinden Molla Hamza Efendi ile yeğeni Abdurrahman tashih işinde hizmet etmişlerdir.

Enver Paşa'nın bu eserin kâğıdını kesesinden verdiğini bir münasebetle Bediüzzaman Hazretleri şöyle yâd eder: "...Cephe-i harpte yazdığı ve şimdi müsadere edilen İşarat-ul İ'caz, o zamanın Başkumandanı Enver Paşa'ya o kadar kıymettar görülmüş ki, kimseye yapmadığı bir hürmetle istikbaline koştuğu o yadigâr-ı harbin hayrına, şerefine hissedar olmak fikriyle, İşarat-ül i'caz'ın tab'ı için kâğıdını vererek, müellifin harbteki mücahedatı takdirkârane yâd edilen bir adam...(15)"

İLK İŞ İŞARAT-ÜL İ’CAZ

Hazret-i Üstad Bediüzzaman esaretten kurtulup İstanbul’a geldiği günlerde, hemen ilk iş olarak mukaddes olan harb ve cihadın bir yadigarı ve harb ortasında te’lif edilen arabî İşaratül İ’caz tefsirinin ta’bını gerçekleştirmesi olmuştur. İşarat-ül İ’cazın tab’ı ile ilgili geniş malumat az üstte geçtiği gibi, Risale-i Nurların birkaç yerinde de geçmektedir. Merhum Enver Peşanın kağıdını kesesinden -hayrına iştirak için- verdiği İşarat-ül İ’caz tefsirinin tab’ı

gerçekleşip intişara başladığı günlerde “İ’TİSAM” isimli bir dergide, 26 Kanun-u evvel 1334 (8 Ocak 1919) tarihli nüshasında şöyle bir yazı ile ilan edilmiş, reklamı yapılmıştır.

“İŞARAT-ÜL İ’CAZ Fİ MEZAN-İL Î’CAZ

Darül-hikmet-il İslamiye a’za-i mümtazesinden Bediüzzaman Said-i Kürdî Efendi Hazreti tarafından baladeki (üstteki) ünvan ile tahrire başlanılan tefsir-i celilin birinci cüz’ü tab’ olunmuştur. Müellif-i muktedirin şöhret-i şayıası bu eser-i güzin hakkında fazla söz söylemeye hacet bırakmıyor.”

(15) Şualar-Envar Neşriyat S: 424

444

İşarat-ül İ’cazın tab’ı yapıldıktan sonra, Meşihat-ı İslamiye tarafından tüm Anadolu vilayet ve kaza müftülüklerine birer nüshası yollanmış ve bütün ulema-i İslam tarafından büyük takdir ve istihsanlarla karşılanmıştır.

445

BEDİÜZZAMAN'IN DAR-ÜL HİKMET'E TAYİNİ

Bediüzzaman Hazretleri esaretten avdet edip, İstanbul'a dönmesi üzerine, eski dostu ve ahbabı Harbiye Nazırı Envar Paşa onunla çok yakından ilgilendi. Harbiye Nezareti'ne da'vet ederek lâyık olduğu şekilde hürmet etti. Diğer paşalara onun kahramanlığını, hamiyetkârlığını yüce senalarla yadedip takdim etti. Maişetinin te'mini hususunda büyük vazifeler, bol maaşlı işler teklif etti. Fakat Bediüzzaman ise, -eski talebelerinden Molla Süleyman'ın N.Şahiner'e anlattığına göre- teşekkür ederek Enver Paşa'dan hiç bir vazife ve maaş kabul etmedi... Fakat eğer ilme, irfana, irşad-ı ümmete dair bir hizmet, bir iş olursa kabul edebileceğini, lâkin esarette çok zahmet ve meşakkatler çektiğinden, şimdilik bir müddet istirahate ihtiyacı olduğunu söyliyerek beyan-ı ma'zeret eyledi.(16)

Bunun üzerine şehid(17) merhum Enver Paşa(18), Bediüzzamana Harbiye Nezareti kanalıyla üç aylık, ellişer altın liradan yüz elli lirayı tahsis etti. Ayrıca da Harbiye Nezareti adına ordunun iftiharlı bir harb madalyasını takdim etti.(19)

(16) Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi, 6. Baskı S:183

Hz. Üstad Bediüzzaman da Enver Paşa'nın 'Türkistan'da şehit olduğunu ifade buyurmuşlardır. Rivayet Konyalı Abdulmuhsin'dendir. (Bak. Son Şahitler-1 S:227

(18) ENVER PAŞA, Osmanlı İmparatorluğıınun son Harbiye Nazırı ve başkumandan vekilidir. Doğumu 1882, vefatı 1922. Enver Paşa, Osmanlı İmpaıatorluğu ve şanlı devleti I. Cihan Harbi'nden mağlup çıkıp, düşmanlarıyla mütarekeyi imzalamaya düçar olunca; müstevli kuvvetlerinin ellerine zelilane bir şeldlde düşmemek için,1922 yılı başlarında bir gece Boğazdan Karadeniz istikametine doğru gitmekte olan bir Alman Torbidosuyla Kırım'a geçti. Az bir müddet sonra da, Almanya'ya gitmek niyetiyle Moskova'ya, oradan da Berlin'e gitti. Berlin'de birbirlerini takip eden hadiselerin kargaşalıkları ortasında durup da bir iş yapamıyacaklarını anlayınca, tekrar Moskova'ya döndü. Ruslar onu kazanmak ve emelleri istikametinde kullanmak için zahirde çok iyi, çok hünnetkar davranıyorlardı. Enver Paşa Moskova da iken, bir ara Islâm âlemini mistemlekecilere karşı ayaklandırmak niyetiyle Rusların zahiri tasvipleriyle bir gazete çıkarttı. Az bir müddet sonra, bu işin bir hayâl

olmaktan öte bir şey olmıyacağını anladı. Gazeteyi bırakarak BATUM'a dayısı Halil Paşa'nın yanına döndü.

Paşanın Rusya içinde yaptığı bütün bu seyahatlerinde Ruslar ona kolaylıklar sağlıyor, muhafızlar koşuyorlardı. Batumda bir müddet kaldıktan sonra, son bir ümit olarak Türkistan'a geçerek Ruslara karşı bir ayaklandırma hareketi planlamayı düşündü.. Ve Türkistan'a, Buhara'ya gitti. Orada mahallî lisanla BASMACI çetelerinin başına geçti. Ve Ruslarla alenî olarak çarpışmaya başladı. Rus askerlerinden birçok silahlar ve ganimetler aldı. Rusların o âna kadar fazla ehemmiyet vermedikleri yer yer çete hareketlerinin, bu defa Enver Paşa nın başlarına geçmesiyle, ciddî endişe ederek, Türkistan üzerine büyük kuvvetler göndermeye başladılar.

En nihayet Buharâ ya bağlı ALUDERE Kasabasına yakın bir köyde karargâhını kuran Enver Paşa,1922 yılının 26 Kasım Kurban bayramı, Cuma sabahı, şafağın alaca karanlığında, Rus kuvvetlerinin etraflarını sardığını duydu. Paşa her zaman olduğu gibi, gayet sâkin ve heyecansız bir tarzda erken kalkmış, gusülünü yapmış, abdestini almış, sabah namazını kılmış, Kur'anını okuyordu. Duyulan bu haber üzerine arkadaşlarıyla birlikte hemen atlarına binerek, yalın kılıç, yıldırım hızıyla Ruslara ulaşmış, bir çok Rus askerini esir ve bir çok mitralyozlarını ganimet almıştı. Tam bu sırada başka bir grup Rus askerleri teslim işareti olarak ellerini havaya kaldırmışlarken ve Enver Paşa bunlarla meşgul iken; arkadan bir Rus askeri, mitralyozunu Enver Paşâ nın sırtına doğrultuyor ve ateş ediyor.

(19) (4. Haşiyesidir) Enver Paşa ile ilgili şu ifadeler, Bediüzzaman hazretlerinin Darü-l Hikmet'teki dosyasında kendi öz ifadesiyle mevcuttur. (Bkz. Son Devrin İslam Akademisi, Darül-Hikmeti-İl İslâmiye -Sadık Albayrak, S: 186).Bu madalya,şu anda yeğeni Suadtadır.

Kahraman Enver Paşa'nın vücudu delik deşik olup atından düşüyor ve şehid oluyordu. Allah rahmet eylesin. (Bkz. Enver Paşa'nın son günleri -Feridun Kandemir, Güven Basımevi, Istanbul 1955).

446

Nihayet esaret dönüşünün ikinci ayının sonunda, yani 26 Ağustos 1918 günü Bediüzzaman'ın haberi olmadan, Ordu-yu hümayunun bir delegesi tarzında, Harbiye Nezareti'nin tavsiyesi ile Darül-Hikmet-il İslâmiye'ye beşbin kuruş (Yani elli altın lira) maaşla a'za tayin edildi.(20)

Bu tayinle birlikte, aynı günlerde yine Harbiye Nezareti, yani Enver Paşa'nın talebi üzerine, Şeyh-ül İslâm Musa Kâzım Efendinin, padişah Muhammed Vahidüddin'e yaptığı müracaatla; "Bediüzzaman'a ilmiyede MAHREÇ(21) payesinin verilmesini arz etti. Padişah bu talebi ma'kul karşılayarak onayladı. Artık bu tarihten itibaren Bediüzzaman resmen Darül-Hikmet-il İslâmiye a'zasıdır. Ancak ziyade zaafiyeti ve istirahate ihtiyacı dolayısıyla vazifeye on ay(22) kadar me'zunen başlıyamadı. Doktorların tavsiye ve raporları ile, kendisinde VEHN-İ ASAP (Sinir zaafiyeti) rahatsızlığının tedavisi için, uzun bir istirahat ve temiz hava tavsiye ediliyordu.

Dar-ül Hikmetil İslamiye, kuruluşu ve açılışı hakkında "Ceride-i Safiye” gazetesi, sayı:147, 19 Ağustos 1334- 1 Eylül 1918 tarihli nüshasında şu malumatı vermektedir.

DARÜL - HİKMETİL İSLAMİYENİN KÜŞADI

Ahkam-ı İslamiyeyi neşr ve ta'mim için teşkil kılınmış olan "Darül Hikmetil İslamiyenin geçen pazartesi günü Daire-i Meşihatta resm-i küşadı icra kılınmıştır.

Resm-i Küşadda Şeyhul-İslam Musa Kâzım Efendi Hazretleriyle, fetva emini Ali Rıza, başmuavin İbrahim Efendi. Mektûbî-i Meşihat Nafis Bey, memurin-i kalemi müdürü Bahri Efendi, Mühürdar-ı Meşihat-ı ulya Ahmed Nuri Bey, Meclis-i meşayıh reisi Şeyh Safvet

Efendi ve azası.. Fetvahane-i alî ders vekaleti heyâtı (heyetleri) hazır bulunmuşlardır. Merasime zavali saat (Alafrenga) 10,5 ta başlanmış ve daire-i meşihat imamı Hafız Tahsin ve Masahif-i Şerife ve muellefat-i Şeriye meclisi azasından Hafız Halil ve Mahir Efendiler aşr-ı şerif tilavet eylemişler.. ve Meclis-i meşayih Safvet Efendi arabiyyül-ibare bir nutuk kıraat eylemişlerdir.

Şeyhul - İslam Efendi hz.leri: "İki sene evvel tesavvur ve ahiren neşredilen kanun mucibince tesis buyurulmuş olan "Darül Hekmet-il İslamiye”yi kıraet olunan aşr-ı şerifler ve zevat-ı hayriye ile Küşad eyledim. Her kârda ahass-ı âmal mazher-i tevfikat-ı samedanî olmaktır.” demiş ve resm-i küşadı icra eylemiştir.

(20) Son Devrin İslâm Akademisi, Sadık Albayrak S: 186

(21) MAHREÇ payesi Osmanlılarda, İlmiye, mülkiye ve askeriye sınıflarında ayrı ayrı vasıflarda değerlendirilirdi. İlmiyede MAHREÇ MEVLEVİYETİ şeklinde de kullanılırdı. O ise, umum müderrislerin başı ve bütün memleketin baş müderrisinin ikincisi şeklinde manalandırılırdı. Askeriyede ise, kaymakamlık manasındaydı ve hakeza.. (Bkz. Kamus-u Türki Ş. Sami, S: 1308.)

(22) Sadık Albayrak bu me'zuniyet müddetinin üst üste toplamı iki seneyi bulduğunu kaydeder. (Bkz. Son Devrim İslam Akademisi S: 188)

447

Darül Hikmetil - İslamiye azalığına, Medrese-i Süleymaniye ilm-i kelam ders-i amından Arapgirli Hüseyin Avnî.. Tefsir-i Şerif müderrisi ders-i ammlarından Bergamalı Cevdet.. İlmi nefs ve ahlak müderrisi ders-i amından Şevket.. Mantık müderrisi ders-i ammdan Elmalılı Ahmed Hamdi.. Fuzalay-ı mutehayyizeden Haleb me'busu Şeyh Beşir.. Şam ulemasından Şeyh Bedreddin.. Senedat-ı hâkaniye Şer' memuru Hayderizade İbrahim.. Amasya müftüsü Mustafa Tevfik.. Bediüzzaman-ı kürdî Efendiler.. ve baş Kitabetinede, Darül hilafetil-aliye müderrisi Edebiyat-ı Türkiyye müderrisi ve Sebilür Reşad baş muharriri Mehmed Akif Bey tayin buyurulmuşlardır.

Not :Darul-Hikmetil İslamiye riyaseti vekaletine fetva emini Ali Rıza Efendi Hazretleri tayin kılınmıştır.”

Böylece Darül -Hikmetil-İslamiye ilk başta reis, aza ve genel sekreteri olarak 11 tane seçkin ulemadan müteşekkildi.2,5 sene zarfında reis ve azalarında bir kaç kez değişiklikler, yeni tayinler oldu. Tafsilat, "Son devrin İslam Akademisi-Sadık Albayrak” kitabında mevcuttur.

Bediüzzaman'ın Darül Hikmet-il İslâmiye'ye a'za tayin edildiği günlerde ve istirahat ile elemlerini unutmaya çalıştığı hengâmda, yani 30 Ekim 1918'de Şanlı Osmanlı devleti en acı ve en kara bir felâketle daha karşılaşıyordu. O da, mel'un İngilizlerin icbariyle menhus mütarekeyi yalnız İngilizlerle imzalamaya mecbur bırakılmasıydı. Mütarekenin imza edilmesi demek, bundan sonra artık Osmanlı devletinin bilfiil zalim düşmanlara karşı mağlubiyetini kabul etmiş demekti ve artık varlığı söz konusu değildi.

Evet, Bediüzzaman bu mütareke felâketinden dolayı, ruhunda hissetmekte olduğu bütün gam ve kederlerin bir misli daha ona yüklenmiş oluyordu. Merhum Mehmed Akif gibi: "Yandık diyoruz,

boğmaya kan gönderiyorsun?" şeklinde Allah'ın celaldârâne kahrî tecellilerine bir nevi isyan edip feryat da edemiyordu. Belki o, bütün bu ağır, tahammülsûz musibetlerin pek

sakil kesafetleri altında ve karanlıkları içinde tebessüm eden bir ümit nurunu, bir emel ışığını arıyordu kalbinden... Ve belkide onu hisediyordu

Bediüzzaman Hazretleri, böylece me'zuniyet günlerini ve istirahat müddetini Çamlıca'da, herhalde yine Enver Paşa'nın girişimi ile tahsis edilen eski yapı ahşap bir köşkte geçiriyordu. Bediüzzaman'ın talebelerinden Molla Süleymanın nakline göre, bu köşk, Yusuf İzzeddin Paşa'nın köşküdür.(23) Bu köşkte hem istirahat günlerini, hem vazifeye başladığı birinci ve ikinci senelerini geçirdi.

Bilinmiyen Târaflarıyla Said Nursi 6. Baskı S: 187

448

449

450

Bilâhare, yani 9 Ekim 1921'de doldurttuğu nüfus tezkeresinde, ikamet yeri olarak "SARIYAR(24) (Sarıyer) Fıstıklı Bağlar sokağı, 18 numaralı ahşap ev" şeklinde adres vermiştir. Ancak bu nüfus tezkeresi 9 Ekim 1921 tarihli olduğuna nazaran, Darül Hikmet-il İslâmiye'ye ilk tayin olunduğu tarihten, üç sene onüç gün sonraya rastlamaktadır. Mezkur tarihten ne kadar önce Sarıyer'e geçtiği hakkında bir malûmatımız yoktur. Sarıyer'de inzivaya çekilişi demek, artık Eski Said'i bırakıp, Yeni Said'in barigâhına geçişi demekti. Ondandır ki; 1921 yılı son ayları, Arapça olarak yazmaya başladığı imanî ve tevhidî, aynı zamanda kalbî, ruhî ve vicdanî eserlerinin en yoğun te'lif devresinin mebdei olup, Gavs-ı Geylanî'nin "Fütuhül Gayb" kitabını tefeülen açtığı yer ve zamanıdır

HUTUVAT-I SİTTENİN NEŞRİ

Yine bu senenin son aylarında İngiliz ANGLİKAN kilisesinin başpapazının sorduğu altı suallerinin cevabını verdikten sonra, YUŞA' tepesinde tek başına inzivaya çekilmesi ta'kib etmiştir.(25) Hem yine bu sene zarfında ingilizlerin, (başta İstanbul Müslümanları olarak) mu’minlerin içlerinde İ'tilâf ve İhtilaf gruplarını birbiriyle çarpışdırdığı ve İstanbul'un efkâr-ı umumiyesini kendi lehine çevirtmeye çalıştığı, hatta Şeyh-ül İslâmlıktan bir fetva çıkartarak ve İstanbul'un bazı camilerinde kendi lehinde dualar ettirerek, efkâr-ı umumiyeyi bulandırıp aldattığı bir hengâmda; Bediüzzaman Hazretleri HUTUVAT- I SİTTE eserini Türkçe ve Arapça olarak te'lif edip, merhum Eşref Edip Bey'in gayretiyle tabettirip İstanbul'un her tarafına talebeleri vasıtasıyla dağıttırdı. Bunun üzerine İstanbul'un umumî efkârı bir anda kendine gelerek ayıldı ve İngilizin aleyhine geçti.

Bu hadiseyi müteakip, İngiliz işğal başkumandanı Bediüzzaman'ı öldürtmek üzere verdiği emir mucibince, İstanbul şehri taranmaya başlandı. Hıfz-ı İlahî ve muhafaza-i Kur'aniye ile Bediüzzaman'a bir şey yapılamadı. Bediüzzaman her gün İstanbul'un ayrı bir semtine giderek, hem faaliyetine devam ediyor, hem de esbaba riayeten kendisini muhafazaya çalışıyordu. Zaten onu korumayı kendilerine vazife bilen Müslüman halkın fedaileri de çoktu.

İşte, Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'daki bu dönem hayat seyrinin icmali böylece çizildikten sonra, tafsilatına ve belgeli hatıra ve menkıbelerle ispatına az ileride geçmek istiyoruz.

Evvela: Üstad'ın esaretten kurtulup İstanbul'a gelişi ve takib eden hadiseler içinde onun hizmet ve faaliyet şekillerini onun yazılarından dinliyo

24) Sarıyer'in o zaman ki ismi "Sarıyar" olduğ'undan nüfus kayıt tezkeresinde böyle yazılıdır.

(25)Şua'lar-Envar sh. 664

ruz. Bu yazılar, eserlerinde mecburiyetle ve bilmünasebe yâdettiği hatıralarıdır. Vereceğimiz belgelerde görüleceği üzere, Bediüzzaman Hazretleri 1918'in ortalarında esaretten avdet edip, İstanbul'a geldiğinde, iki buçuk seneye kadarki hizmet ve faaliyetleri, hatta te'lifatı da Eski Said'i andırır bir tarzdadır. 1921'in sonlarında ise, kendisinde Yeni Said'in hâlâtı zuhura başlamış olarak, kendi iç âlemi ve maneviyatıyla, nefis mücadelesi ve tefekkürratiyle müstağrak görmekteyiz. 1918 den 1921 in ikinci yarısına kadarki ikibuçuk senelik hayatında, bir kaç cihette inkılâblar görülmektedir. Dünyevî meclislerdeki sohbetlerden , sigaradan, gazeteleri takib etmekten, dünya siyaseti ve içtimaî ahvala karışmaktan tamamen çekildiğini; bunlara bedel münacât ve füyûzât, zikir ve marifet, tefekkür ve ubudiyet ve doğrudan doğruya Kur'anın ma'naları üzerinde durarak hikmetli, rahmetli ve şifalı nükteler istihraç etmek gibi azim, küllî, daimi ve herkes için her zaman lâzım ve geçerli bir mesleğe girdiğini müşahede ediyoruz.

Eserlerinden, yazdıklarımızın vesikaları:

1- İlk başta 26. Lem'anın ricalarından, esaret dönüşünü ve İstanbul'a gelişini.. ve geldiği zaman umumî bir muhabbet ve hürmete mazhar olduğunu, hatta Padişahtan, Başkumandandan, Şeyh-ül'İslâm'dan tut, ta'medrese talebelerine kadar, herkes tarafından büyük muhabbet ve hürmetle karşılandığını dile getiren Onbirinci Rica da şöyle diyor:

"Esaretten geldikten sonra, İstanbul'da Çamlıca tepesinde bir köşkte, merhum biraderzadem Abdurrahman ile beraber oturuyorduk. Bu hayatım, hayat-ı dünyeviye cihetinde bizim gibilere en mes'udane bir hayat sayılabilirdi. Çünki esaretten kurtulmuştum. Darûl-Hikmet'te meslek-i ilmiyeme münasib en âlî bir tarzda neşr-i ilme muvaffakiyyet vardı. Bana teveccüh eden haysiyet ve şeref, haddimden çok fazla idi. Mevki'ce İstanbul' un en güzel yeri olan Çamlıca'da oturuyordum. Hem herşeyim mükemmeldi. Merhum biraderzadem gibi gayet zeki, fedakâr, hem talebe, hem hizmetkâr, hem kâtip, hem evlad-ı maneviyem beraberdi. Dünyada herkesten ziyade kendimi mes'ud bilirken, aynaya baktım; saçımda, sakalımda beyaz kıllar gördüm. Birden, esarette Kosturma'daki cami'deki intibah-ı ruhî yine başladı. Onun eseri olarak, kalben merbut olduğum ve medar-ı saadet-i dünyeviye zannettiğim hâlâtı, esbabı tedkike başladım. Hangisini tetkik ettimse, baktım ki çürüktür, alâkaya değmiyor, aldatıyor. O sıralarda en sadakatli zannettiğim bir arkadaşımda umulmadık bir sadakatsizlik ve hatıra gelmez bir vefasızlık gördüm. Hayat-ı dünyeviyeden bir ürkmek geldi. Kalbime dedim, acaba ben bütün bütün aldanmışmıyım? Görüyorum ki, hakikat noktasında acınacak halimize

pek çok insanlar gıpta ile bakıyorlar. Bütün bu insanlar divane mi olmuşlar. Yoksa şimdi ben divane mi oluyorum ki, bu dünyaperest insanları divane görüyorum. Her ne ise...

Ben ihtiyarlığın verdiği şiddetli intibah cihetinde, en evvel alâkadar olduğum fanî şeylerin faniliğini gördüm. Kendime de baktım, nihayet-i _ aczde gördüm. O vakit beka isteyen ve beka tevehhümüyle fânilere mübtelâ olan ruhum, bütün kuvvetiyle dedi ki: "Madem cismen faniyim, bu fanilerden bana ne hayır gelebilir? Madem ben acizim, bu acizlerden ne bekliyebilirim? Benim derdime çare bulacak bir baki-i Sermedî. bir kadir-i ezelî lâzım!.. diyerek taharriye başladım. O vakit her şeyden evvel eskiden beri tahsil ettiğim ilme müracaat edip bir teselli, bir rica aramaya başladım. Maatteessüf o vakte kadar ulûm-u felsefeyi ulûm-u

İslâmiye ile beraber havsalama doldurup, o ulûm-u felsefeyi pek yanlış olarak maden-i tekemmül ve medar-ı tenevvür zannetmiştim. Halbuki o felsefî mes'eleler ruhumu çok fazla kirletmiş ve terakkiyat-ı maneviyemde engel olmuşlardı...

Birden Cenab-ı Hakk'ın rahmet ve keremiyle Kur'an-ı Hakim'deki hikmet-i kudsiye imdada yetişti. Çok risalelerde beyan edildiği gibi, o felsefî mes'elelerin kirlerini yıkadı, temizlettirdi. Ezcümle: Fünun-u Hikmetten gelen zulümat-ı ruhiye, ruhumu kâinata boğduruyordu. Hangi cihete baktım, nur aradım, o mes'elelerde nur bulamadım, teneffüs edemedim. Ta Kur'an-ı Hakim'den gelen ve LAİLAHE İLLA HU cümlesi ile ders verilen tevhid, gayet parlak bir nur olarak, bütün o zulümatı dağıttı, rahatla nefes aldım.

Fakat nefis ve şeytan, ehl-i dalâlet ve ehl-i felsefeden aldıkları derse istinad ederek, akıl ve kalbe hücum ettiler. Bu hücumdaki münazarat-ı nefsiye, lillahilhamd kalbin muzafferiyetiyle neticelendi. Çok risalelerde kısmen o münazaralar yazılmış...

İşte Bediüzzaman'ın intibah-ı ruhi ta'bir ettiği bu halet ve hatırasının ve manevî muzafferiyetinin tahakkukuna vesile olan; saç ve sakalındaki beyaz kıllarla, sadakatsizlik gösteren bir arkadaşının durumu olduğu görünüyor. Rusya'nın Kosturma vilayetinin Volga nehri kenaınndaki Tatar mahallesi camiinde zuhur eden ruhî intibahın dalgalarının, muvakkat bir zaman için sukûnetinden sonra, yani İstanbul'a geldikten iki sene kadar sonra, tekrar dalgalanmaya başlamış olduğunu ve artık Yeni Said merhalesinin hududundan içeriye doğru girmesine sebep olduğunu görüyoruz.

Sadakatsizlik gösteren arkadaşının isim ve şekli verilmediğinden, biz de onu araştırmakla mükellef değiliz. Ancak bazı kimselerin, o büyük sadakatsızlığı gösteren -Haşa- Merhum Abdurrahmanı zannetmelerine karşı deriz:

Bir kere Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin bahsini ettiği o hadise, 1920'de, Çamlıca'daki köşkte oturmakta iken vaki' olmuştur. Halbuki mer

hum Abdurrahman ise, 1923 Mayısına kadar amucası ile her ân beraberdir ve ayrılmamıştır. Çamlıca'da, Sarıyer'de hem amcasıyla beraber olduğu ve İngilizlere karşı 1920 içinde neşredilen HUTUVAT-I SİTTE eserinin Istanbul'a yayılmasında büyük hizmetleri olduğu gibi, bilâhare 1922 Kasımında amucası ile beraber Ankara'ya giderek, orada amucası Bediüzzaman'a itiraz eden veya aleyhinde bulunan bazı münafık şahısları öldürmek teşebbüsüne kadar hep fedakârane sadakatle amucasının hizmetinde görünmüştür. Fakat 1923 Mayısı veya Haziranında Üstad Hazretleri ehl-i dünyanın bütün câzib ve şa'şaalı tekliflerini reddederek, izzet-i ilmiye ve vakarını muhafaza yolunda, fakr ü zarureti ihtiyar ederek, Van,a gitmeye hazırlandığı zaman, merhum Abdurrahman amucasından

ayrılmış, beraber Van'a gitmemiştir. Bu mevzuu sırasında ayrıca ele alacağımızdan burada bilmünasebe bu hülâsa kaydedildi.

Evet, Bediüzzaman Hazretleri az üstte, Onbirinci Rica'nın baş tarafında sergüzeşt-i hayatının en mühim kısmı olan o hadiseleri kaydettikten sonra, bahsin nihayetinde şöyle der:

"Saç ve sakalımdaki beyaz kılların ve bir vefadarın sadakatsizliği neticesinde, o şa'şaalı ve zahiren tatlı ve süslü İstanbul'un hayat-ı dünyeviyesinin ezvakından bir nefret geldi. Nefis meftun olduğu ezvakın yerinde, ma'nevi ezvak aradı. Bu ehl-i gafletin nazarında soğuk ve ağır ve nahoş görünen ihtiyarlıkta bir teselli, bir nur istedi. Felillahilhamd, Cenab-ı Hakk'a yüzbin

şükür olsun; bütün o hakikatsiz, tatsız, âkibetsiz ezvak-ı dünyeviye yerine; hakikî, daimî ve tatlı ezvak-ı imaniyeyi LAİLAHE İLLA HU'da ve nur-u tevhidde bulduğum gibi; ehl-i gafletin nazarında soğuk ve sakil görünen ihtiyarlığı, o nur-u tevhid ile çok hafif ve hararetli ve nurlu gördüm...”

Bu ahirki izah ile, Bediüzzaman'ın artık Yeni Said âlemine girdiğinin açık delilidir.

2- Üstadın o dönem hayat hatıralarını daha vâzıh bir şekilde gösteren Yirmi Altıncı Lem'anın Sekizinci Ricasıdır, şöyle yâda getirmektedir:

"...İhtiyarlığın alameti olan beyaz kıllar saçıma düştüğü bir zamanda, gençliğin derin uykusunu daha ziyade kalınlaştıran Harb-i Umumî'nin dağdağaları ve esaretimin keşmekeşlikleri ve sonra İstanbul'a geldiğim vakit, ehemmiyetli bir şan ü şeref vaziyeti; hatta Halifeden, Şeyh-ül İslâmdan, Başkumandandan tut, ta medrese talebelerine kadar haddimden çok ziyade bir hüsn-ü teveccüh ve iltifat gösterdikleri cihetle; gençliğin sarhoşluğu ve o vaziyetin verdiği halet-i ruhiye o uykuyu o derece kalınlaştırmıştı ki: adeta dünyayı daimî, kendimi de lâyemutane dünvaya yapışmış bir vaziyet-i acibede görüyordum.

454

İşte o zaman İstanbul'un Bayezid cami-i mübarekine Ramazan-ı şerifte ihlâslı hafızları dinlemeye gittim(26) . Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan semavî yüksek hitabiyle beşerin fenasını ve zihayatın vefatını haber veren gayet kuvvetli bir surette fermanını hafızların lisaniyle ilân etti. Kulağıma girip, ta kalbimin içine yerleşip, o pek kalın gaflet ve uyku ve sarhoşluk tabakalarını parça parça etti.

Camiden çıktım, daha çoktan beri başımda yerleşen bu eski uykunun sersemliğiyle birkaç gün başımda bir fırtına, dumanlı bir ateş ve pusulasını şaşırmış gemi gibi kendimi gördüm. Aynada saçıma baktıkça, beyaz kıllar bana diyorlar: "Dikkat et!"

İşte o beyaz kılların ihtarıyle vaziyet tavazzuh etti. Baktım ki, çok güvendiğim ve ezvakına meftun olduğum gençlik elveda' diyor.. ve muhabbetiyle pek çok alâkadar olduğum hayat-ı dünyeviye sönmeye başlıyor.. Ve pek çok alâkadar ve âdeta âşık olduğum dünya, bana "Uğurlar olsun" deyip, misafirhaneden gideceğimi ihtar ediyor. Kendisi de "Allah'a ısmarladık" deyip, o da gitmeye hazırlanıyor.

Kur an-ı Mu'ciz-ül Beyanın ayetinin külliyetinde: "Nev-i İnsanî bir nefistir, dirilmek üzere ölecek.. Ve küre-i arz dahi bir nefistir, bakî bir sûrete girmek için o da ölecek. Dünya dahi bir nefistir, ahiret sûretine girmek için o da ölecek!" ma'nası ayetin işaretinden kalbe açılıyordu.

İşte bu halette vaziyetime baktım ki, medar-ı ezvak olan gençlik gidiyor.. Menşe-i ahzan olan ihtiyarlık, yerine geliyor.. Ve gayet parlak ve nuranî hayat gidiyor, zâhiri karanlıklı, dehşetli ölüm, yerine gelmeye hazırlanıyor. Ve o çok sevimli ve daimî zannedilen ve gafillerin ma'şukası olan dünya, pek sür'atle zevale koşuyor gördüm. Kendi kendimi aldatmak ve yine başımı gaflete sokmak için, İstanbul'da haddimden çok fazla gördüğüm makam-ı içtimaînin ezvakına baktım, hiç bir faydası olmadı. Bütün onların teveccühü, iltifatı, tesellileri; yakınımda olan kabir kapısına kadar gelebilir, orada söner.. Ve şöhretperestlerin bir gaye-i hayali olan şân ve şerefin süslü perdesi altında, sakil bir riya, soğuk bir hodfuruşluk, muvakkat bir sersemlik suretinde gördüğümden anladım ki; Beni şimdiye kadar aldatan bu işler, hiç bir teselli veremez. Ve onlarda hiç bir nur yok...

Yine tam uyanmak için, Kur'anın semavî dersini işitmek üzere, yine Bayezid camiindeki hafızları dinlemeye başladım...”

(26) Bu hadise 1920'nin Eylül'ünde olmuştur. Delili, az ileride gelecek, Hafız Ali Rıza Sağman'ın hatıra ve ifadesidir. A.B.

Sekizinci Rica'nın devamında, Fena ve zevalin mahiyet ve hakikatlerini ve bunlar ehl-i iman için çok güzel, ma'nidar mektubat-ı ilâhiyyenin tazelenen suretleri olduğunu; Ölüm ise, ahbab topluluğuna kavuşmak ve buluşmak için açılan bir kapı olduğunu izah, ispat ve ilân eden çok yüksek, çok muazzam ve pek parlak bir hakikat ve bir derstir. Aslına müracaat...

3- Aynı lem'anın Onuncu Ricası'nda ise, yukarda geçen iki ricada dile getirilen ve Yeni Said olarak intibah-ı rûhinin başka bir izah veçhesini yâd'a getirmiştir. İstanbul'a geldikten bir iki sene sonra, bu intibahın hareket merkezinden ve ana kaynağından dalgalanmalar vücuda geldiğini kaydetmiştir. Sultan Eyyüp mezaristanındaki tefekkür ve tezekkürleri neticesinde; bir muamma olan ölümün hakikatini yine vazıhan görmüş, keşfetmiş ve ehl-i imana pek büyük, çok yüksek saadetli müjdeler bulmuş, almış ve sunmuştur.

Bu Onuncu Rica'nın ahirinde, mevtanın ahvalinden ve mezaristanın zahirdeki saha-i medhuşunun verdiği ders-i ibretten sonra, Boğaz tarafındaki Sarıyer'de bir halvethane bularak, orada inzivaya ve uzlete çekildiğini yazmaktadır. Hem burada Gavs-ı A'zam'ın FÜTÛH-UL GAYB(27) kitabını kendine bir mürşıd, bir tabib bulduğa gibi; İmam-ı Rabbanî'nin MEKTUBAT'ını da enis bir hoca, bir üstad ve bir arkadaş şeklinde bulduğunu ve artık maddî ve dünyevi zevkler yerinde, manevî ve ruhanî zevkleri tattığını; aynı zamanda artık hayat-ı içtimaiyeden büsbütün nefret edip çekildiğini kaydetmektedir.

Bu ricalardaki tarz-ı ifade ve üslûb ile, haber verdiği hadiselerin şekil ve durumundan anlaşılıyor ki; ma'nevi ve ruhî olan o intibahların dalgalanmaları 1920 senesinin ortalarında başlamış, bir küsur sene sonra da, yine bir inziva arzusuyla -Fakat bu defa çok derin, çok engin bir kudsî haletle müstağrak olarak- Yuşa' tepesinde, tek başına kalmış olduğunu fehmediyoruz. Bu hakikat, başka eserlerinden de anlaşılmaktadır. Az ilerde bu faslı ele alırken, adı geçen eserlerden de belgeler ve nümuneler vermeye çalışacağız.

Evet, bu ricalarda imanın verdiği manevî ilaçları, Kur'anın bahşettiği şifalı, ruhanî gıdaları isti'mal etmek ve tatmak isteyenlerin, bizzat o eserleri makamlarında ve yerinde okumaları gerektiğini belirterek, makamın kabiliyeti itibariyle bu kadarıyla iktifa etmek istiyoruz.

(27) Her nedense, Risale-i Nur asıllarında bu kitab için hep ”Fütüh-ul Gayb" diye geçmektedir. Ancak Üstad Hazretlerinin 28. Mektub'ta verdiği izah tarzında, ki Gavs-ı Geylani'nin GULAM diye hitap ettiği talebesinin dersleri, Fütühul-Gayb kitabında değil, "El Fethur Rabbani" dedir. Bununla beraber bu eserin bazı baskılarında her iki eser beraberce tâ bedilmiştir. Birisi kitabın iç kısmında, diğeri hamişinde, yani kenarında basılmış olduğu için, ihtimaldirki. bu yüzden Üstad Hazretleri bu bahis münasebetiyle hep Fütüh-ul Gayb diye kaydetmiştir.A.B.

YUŞA’ TEPESİ'NDE İNZİVA

Üstad Bediüzzaman Hazretleri Yuşa'(28) tepesindeki inzivası hakkındaeserlerinde çeşitli malûmatlar verir. Yuşa'da, daimi hizmetkârı ve yeğeni Abdurrahman'ı bile hususi hizmetine aldırmıyan bir halet-i ruhiye içerisindedir. Sarıyer'deki ilk ve birinci inziva ile, Yeni Said'in saha-i ıtlakına kadem-nihade olduğu gibi, şu Yuşa' tepesindeki inzivası ise, artık tamamen Yeni Said'in taht-nişini olduğunu görmekteyiz. Yuşa' tepesine inzivaya çıkmadan önce, İngiliz Anglikan kilisesinin başpapazı tarafından, Meşihat-ı İslâmiyeden sorulan altı suallerine cevab verdikten sonra, Yuşa'a inzivaya çekildiğini kaydetmektedir(29) . Bu hadisenin tarihi ise, Miladî 1922 başı ve Rumi 1338'dir. Yuşa tepesinde iken, yaşının kırkbeşinci senesini yaşadığını da kaydetmektedir.(30) Böylece doğumu 1293, İnziva tarihi ise 1338 olmakla, tam tamına ömrünün 45. senesinde olduğunu te'yid eder.

BİR HÜLÂSA

Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin baştan buraya kadarki son istanbul hayat faslının bir özetini çıkarmak icab ederse, şöyle olur: 1918'in ortalarında esaretten dönerek, İstanbul'a gelmiş.. geldikten iki ay sonra da, Darül-Hikmet'e resmen a'za tayin edilmiştir. Resmi vazifesine on ay mezuniyetle başlıyamamış, sonra 1919 Haziranından itibaren, Darül Hikmet'teki vazifesine ciddî bir şekilde ve hiç bir engel tanımadan devam etmiş, pervasızca hakikatleri ilân etmiş, ecnebi tesiratından onun uzak kalmasına demir gibi dayanmış ve çalışmıştır.

Aynı senenin Eylülünde RÜ'YADA BİR HİTABE diye bilinen ruhanî mükâleme hadisesini görmüş ve kaleme almıştır.

(28)Yuşâ Aleyhisselâm, Hazret-i Musâ nın (A.S.) seyahat arkadaşı ve hizmetçisi ve Kur'an'da Hz.Musa’nın FETA diye vasıflandırılan YUŞA' BİN NUN'dur ki; Musa (A.S.)'ın kızkardeşinin oğlu ve yeğenidir. Babası NÛN ise Yusuf Aleyhisselam'ın zürriyetine mensubdur.

Yuşa' Aleyhisselâm Hazret-i Musa'nın vefatından sonra Beni İsrail'in başında onun halifesi olmuştur. Hazret-i Musa (A.S.) onunla birlikte yaptığı seyahatte, deniz sahilini takiben, iki denizin birleştiği yere kadar geldiklerinde, Hızır Aleyhisselâm ile karşılaşmışlar ve onunla birlikte bir müddet seyahat etmişlerdir.

Müfessirler, Kur'an'da zikredilen o iki denizin birleştiği yeri, ayrı ayrı ve çeşitli şekillerde beyan etmişlerdir. Bazı kanaatler ise, o yerin Marmara Denizi ile Karadenizin birleştiği nokta olan İstanbul boğazındaki, şimdiki Yuşa tepesinin mevkii olduğuna ihtimal vermiştir.

Buna binaen, İstanbul boğazında olan Yuşa' tepesindeki ziyaretgâh, Yuşâ Aleyhisselamın bir makamı olarak kalmış... amma türbesi ise, Filistin'in NABLUS şehri yakınında olduğu meşhurdur. (Bkz. Kamus-

ul A'lâm, Ş. Sami C: 6, S: 4818 ve Kitab ut'Teshil li Ulum-it Tenzil, Ahmed bin Muhammed el Ceziyy, C: 1, S: 191)

(29) Şualar-Envar Neşriyat S: 661

(30) Osmanlıca Lem'alar .S: 630

457

458

Bir sene sonra da, yani 1920'nin ortalarında veya bazı emarelerle sonbaharında Sarıyer'deki ilk uzlet ve halvethanesine çekilme hadisesi olmuştur. Bundan bir küsur sene sonra da, Yuşa' tepesindeki inzivaya çekilmiş ve bundan sonra, artık Darül Hikmet'teki vazifesine,(maddî hiç bir fonksiyonu kalmadığından) devam etmemiştir.

YİNE YUŞA'

Yuşa' tepesindeki inzivasının halet-i ruhiyesini tasvir eden Yirmi Altıncı Lem'anın Beşinci Ricası'nın bir bölümünü buraya kaydediyoruz:

"...Bir zaman ihtiyarlığımın mebdeinde bir inziva arzusu ile İstanbul'un Boğaz tarafının Yuşa' tepesinde yalnızlıkla ruhum bir istirahat aradı. Birgün o yüksek tepede daire-i ufka, etrafa baktım. Gayet hazin ve rikkatli bir levha-i zeval ve firakı ihtiyarlığın ihtarı ile aldım. Şecere-i ömrümün kırkbeşinci senesi olan kırkbeşinci dalındaki yüksek makamından, ta hayatımın aşağı tabakalarına nazar gezdirdim, gördüm ki: O aşağıda, her bir dalında, her bir senenin zarfında sevdiklerimden ve alâkadarlarımdan ve tanıştıklarımdan hadsiz cenazeler var.. ve o firak ve iftiraktan gayet rikkatli bir manevi teessürat içinde Fuzulî-i Bağdadî gibi müfarakat eden dostları düşünerek enin edip:

"Vaslını yâd eyledikçe ağlarım,

Ta nefes var ise kuru cismimde feryad eylerim." diyerek bir teselli, bir nur, bir rica kapısını aradım. Birden ahirete iman nuru imdada yetişti. Hiç sönmez bir nur, hiç kırılmaz bir rica verdi..." diyor ve ihtiyarlıktaki elim ahvalin muz'iç gamlarına karşı, ahirete iman hakikatinin nasıl bir tiryak olduğunu ispat ediyor.

Başka bir eserinde Yuşa' tepesinde mazhar olduğu imanî hâlâtından şöyle bahsetmektedir:

"Ben on üç sene evvel(31) yüksek bir yer olan Yuşa' tepesinden dünyaya baktım. Birbiri içindeki mevcudât tabakatına ve mehasinine herkes gibi meftun idim. Adeta şedit bir muhabbetle alâkadar idim. Halbuki pek zahir bir surette fena ve zevalde yuvarlanmalarını aklen müşahede ettim. Dehşetli bir elem ve firak, belki hadsiz firaklardan gelen bir zulmet hissettim. Birden ayeti otuzüç mertebesiyle imdada yetişti...(32)”

Yine Yuşa’ tepesindeki inzivasının hatıralarından birisini de Onyedinci Söz'ün ahirindeki parçalarında şöyle yâdeder:

(31) 29.Lem'a Eskişehir hapishanesinde 1935'te yazıldığına göre, bu tarihten onüç sene geri gitsek 1922 kalır ki, tam tamına Yuşâ tepesine çıktığı tarihtir. A.B.

(32) Osmanlıca Lem'alar S: 1043

459

"Bundan yirmibeş sene kadar evvel, İstanbul boğazındaki Yuşa' tepesinde dünyanın terkine karar verdiğim bir zamanda, bir kısım mühim dostlarım beni dünyaya, eski vaziyetime döndürmek için yanıma geldiler. Dedim: Yarına kadar beni bırakınız, istihare edeyim." Sabahleyin kalbime bu iki levha hutur etti, şi're benzer, fakat şiir değildir. O mübarek hatıranın hatırı için ilişmedim, geldiği gibi muhafaza edildi...(33) "

BİRİNCİ LEVHA

(Ehl-i gaflet dünyasının hakikatini tasvir eder levhadır.)

Beni dünyaya çağırma.....Ona geldim fena gördüm. Dema gaflet hicab oldu.....Ve Nur-u Hak nihan gördüm.

Bütûn eşya-u mevcudat.....Birer fanî muzır gördüm.

Vücud desen onu giydim.....Âh ademdi çok belâ gördüm. Hayat desen onu tatdım.....Azap ender azap gördüm.

Akıl ayn-ı ikab oldu.....Bekayı bir belâ gördüm.

Ömür ayn-ı heva oldu.....Kemal ayn-ı heba gördüm.

Amel ayn-ı riya oldu..... Emel ayn-ı elem gördüm.

Visal, nefs-i zeval oldu.....Devayı ayn-i da' gördüm.

Bu envâr zulûmat oldu.....Bu ahbabı yetim gördüm.

Bu savtlar na'y-ı mevt oldu.....Bu ahyayı mevat gördüm.

Ulûm evhama kalb oldu.....Hikemde bin sekam gördüm. Lezzet ayn-ı elem oldu.....Vücudda bin adem gördüm. Habib desen onu buldum.....Ah firakta çok elem gördüm.

İKİNCİ LEVHA

(Ehl-i hidayet ve huzurun hakikat-i dünyalarına işaret eder levhadır)

Dema gaflet zeval buldu.....Ve Nur-u Hak a'yan gördüm. Vücud bürhan-ı zat oldu..... Hayat mir'at-ı Haktır gör.

Akıl miftah-ı kenı oldu... .....Fena bab-ı bekadır gör.

Kemalin lem'ası söndü .....Fakat şems-i Cemal var gör. Zeval ayn-ı visal oldu.....Elem ayn-ı lezzettir gör.

Ömür nefs-i amel oldu.....Ebed ayn-ı ömürdür gör.

Zalâm zarf-ı ziya oldu.....Bu mevtte hak hayat var gör.

Bütün eşya enis oldu.....Bütûn asvat zikirdir gör.

Bütün zerrat-ı mevcudat.....Birer zâkir, müsebbih gör. Fakrı kenz-i gına buldum.....Aczde tam kuvvet var gör.

(33) Sözler Mecmuası S: 203

Eğer Allah'ı buldunsa.....Bütün eşya senindir gör.

Eğer malik-i mülke memlüksen.....Onun mülkü senindir gör.

Eğer hodbin ve kendi nefsine malik isen.....Bila-addin belâdır gör.

Bila-haddin azaptır tad..... Bilâ-gayet ağırdır gör. Eğer hakiki abd-i hudabin isen.....Hudutsuz bir sefadır gör. Hesabsız bir sevab var tad.....Nihayetsiz saadet gör."

Yine Yuşa' tepesinde iken, Gavs-ı A'zam Şeyh Abdülkadir-i Geylanî'nin münacaat-ı esmaiyesine bir nazire şeklinde kaleme aldığı Arabî bir kasidesi bu levhalar gibi fıtrî olarak hutur etmiş ve kaydedilmiştir. Onyedinci Söz'ün parçaları arasındadır.

Ayrıca, üstteki iki hakikat levhaları adlı şiirleri, o sıra Arapça te'lif etmekte olduğu "Zehre'nin Zeyli" adlı eserinde şöyle kaydetmiştir:

"İ'lem Ey kardeş bil ki; Benim kalbim bazen Arapça olan eninleri arasında, Türkçe konuşan muhitin tehviciyle, Türkçe olarak ağlıyor. Ben de o ağlamalarımı aynen yazıyorum. İşte:

"İstemem zail olanı istemem. Fanîyim fanî olanı istemem. Acizim, aciz olanı istemem. Ruhumu Rahman'a teslim eyledim, gayr istemem.

İsterim, fakat bir yar-ı bakî isterim. zerreyim, fakat bir şems-i sermed isterim. hiç-i der hiçem, fakat bu mevcudatı birden isterim.(34)"

Dedikten sonra levhaların tasvirine, başka bir tarz-ı ifade ile geçilmektedir.

Yine Yuşa' tepesinde inzivada iken, CEVŞEN-ÜL KEBİR nâmındaki münacat-ı peygamberîyi, o zamandan başlayarak kendisine vird ittihaz ettiğini, aynı zamanda esma-i sitte ismiyle meşhur FERD'ÜN, HAY'YÜN - KAYYUM'UN, HAKEM-ÜN, ADL'ÜN, KUDDÜS'ün ism-i a'zamların okunmasına da başladığını yazmaktadır(35) ve hakeza...

Yuşa' tepesine Bediüzzaman Hazretlerinin o sıra çıkması demek, Yeni Said'in şahsiyyet ve manasının tamamıyla zuhûr tarihi demektir. Dolayısıyla 1922 tarihinin başı, Yeni Said'in sadrına geçişi demektir, denilse yanlış olmaz. Çünki o tarih, artık dünyevi sohbetleri, siyaseti, gazeteleri sigarayla beraber bıraktığı tarihtir.

Bu ma'nayı te'kid bakımından, 1931'de(36) Barla'da kaleme aldığı Onaltıncı mektupta şöyle diyor:

(34) Mesnev-i Tercümesi A.B. S: 348

(35) Osmanlıca Lem'alar S: 882

(36) Mektubat S: 68, Mektubat'ın burasında der ki: "Bu beş sene nefyimde"... yani Barlâ' ya getirilişi-nin veya Van'dan nefyedilişinin beşinci senesi demektir öyle olunca, bu tarih 1931 olur. A.B.

"Dokuz sene evvel Eski Said sigarayla beraber, gazeteleri ve siyaseti ve sohbet-i dünyeviye-i siyasiyeyi terk ettim...(37)"

0 tarih ise, 1922 tarihine rastlamaktadır. Buna göre DEVLET FELSEFESİ kitabı, Bediüzzaman'ın siyaseti terk ve içtimaî mes'elelere karşı tecennüb tavırlarını; tek partili, çok partili dönemlere tatbik etmeye kalkışmış olması bir kuruntudan öteye geçemez. Bu meseleye ilerde temas edileceğ'inden şimdi mukayesesine geçmeyeceğiz.

Bir başka husus da: Bediüzzaman Hazretlerinin 1923 Mayıs veya Haziranında Ankara'dan ayrılıp Van'a gitmesini, "Eski Said'i bırakıp Yeni Said'e gidişi" şeklinde yorumlanması dahi, yukardaki izahlar muvacehesinde doğru olmasa gerek... Gerçi hakikat olarak, Bediüzzamanın Ankara'dan küsüp ayrılmasıyla; gençliğinden bugüne kadar kıyafetini hiç değiştirmeden hep millî kıyafetiyle gezmiş iken, Van a gittikten hemen sonra, 46. yaşında olduğu halde, ilk olarak ulema kisvesini giymeye başlamış ve büsbütün târik-i dünya olarak ehl-i uzlet ve ahiret olmuştur. Bununla beraber sadece bir kıyafet meselesi bu mevzu'da esas teşkil etmediğinden ve yukarda zikri geçen hâdiseler muvacehesinde 0, 1920'nin son baharında Yeni Said'in barigâhının kapısından girmiş, bir sene sonra da, o âlemin manevî tahtının câlisi olmuştur.

ZARURİ BİR HATIRLATMA

Üstad Bediüzzaman gibi büyük bir mücahidin ve ender bir allâmenin hayatı ve hizmet yönleri çok dallı olmasından, onun hayat ve hizmet vechelerinden hiç olmazsa bir kaç nev'ini zabtedebilmek için, zaruri olarak birkaç defa mes'elelerin nihayetinden başlangıcına dönme mecburiyetinde kalıyoruz. Şimdi buradan da, yine Üstad'ın hayatının ve cihan-değer hizmetlerinin başka bazı vechelerini zabt etmek üzere, tekrar 1918 yılının içine dönüyor ve onu takib etmeye başlıyoruz. Bu kitabın bazı yerlerinde zaman zaman böyle mecburî geriye dönüşler de göreceksiniz.

Evet, 1918 Temmuzunda esaretten dönen Üstad Bediüzzaman İstanbul'a geldiği ilk günlerinde -az yukarda vesikalarıyla kaydedildiği gibi- onunla samimî hislerle en çok ilgilenen Harbiye Nazırı ve başkumandan vekili Enver Paşa'dır. Enver Paşa Bediüzzaman'a ordu namına iftiharlı bir harb madalyası verdiği gibi, onun üç aylık maddî maişetinin

masraflarını da karşılamak üzere Harbiye Nezareti bütçesinden yüzelli altın lira tahsisat çıkarttı. Ayrıca Üstad İstanbul'a geldikten iki ay sonra, Darül-Hikmet-il İslâmiye müessesesi teşekkül etmiş olduğundan, Harbiye Nezaretinin, dolayısıyla Enver Paşa'nın Bediüzzaman'ı ordu namına Darül-Hikmet'e en muvafık bir

(37) Mektubat S: 64

a'za olarak tavsiye etmesi üzerine, padişahın irade-i seniyyesine iktiran eden emir ile -26 Ağustos 1918'de- a'zalığı kesinleşmiştir. Bu tayini ta'kib eden on gün sonra da, yine Enver Paşa'nın teşebbüsüyle Harbiye Nezareti'nden Şeyh-ül İslâmlığa gelen bir iş'ar mucibince, Bediüzzaman'a ilmiyede ona lâyık bir paye verilmesi istenmiş, Şeyh-ül İslâm Musa Kazım Efendi de, Padişaha bir tezkere ile, Harbiye Nezareti'nden gelen iş'arı hatırlatarak; "Bediüzzaman Said-i Kürdî Efendi Hazretlerine -büyük vatanî hizmetlerine karşılıkMAHREÇ payesiyle taltifinin muvafık bulunduğunu müş'ir tezkere ile birlikte, padişahın imzasına hazır ek bir lâyiha da takdim edilmiştir. Padişaha takdim edilen tezkere ve ek lâyiha, 7 Eylül 1918 tarihinde gitmiş, iki gün sonra, yani 9 Eylül 1918 gününde padişah tarafından onaylanarak imzalanmış ve Meşihat'a gönderilmiştir.

Bediüzzaman Hazretleri Darül-Hikmet'e tayin edilişinden yedi ay 21 g'ün sonra, yani Rumi 19 Nisan 1335, Miladî 1 Mayıs 1919'da Meşihat'tan altı ay me'zuniyet talebinde bulunan bir dilekçe vermiş, mezkûr dilekçeye doktorların verdikleri raporu da rabten sunmuş, aynı günde Darül-Hikmet'in hazır dört a'zasının imzalarıyla; Bediûzzaman'ın o ma'zereti kabul edilerek altı ay me'zun sayılmıştır.

Bu altı aylık me'zuniyet raporunun bitiminden sonra, Darül-Hikmet'teki vazifesine devam etmiş olacak ki; Darül Hikmet dosyalarında, ta Rumi 13 Eylül 1337, Miladi 26 Eylül 1921'e kadar başka herhangi bir mezuniyetine rastlanmamıştır. Ancak zikri geçen 26 Eylül 1921'de Sarıyer'de ikamet etmekte iken, tekrar bir dilekçe ile üç aylık mezuniyet talebinde bulunduğu görülmüştür. Bu durumda Üstad Hazretlerinin ilk başta aldığı raporlar ve mezuniyetten sonra, vazifesine devam etmiş ve bu tarih 1 Kasım 1919'dan, son üç aylık mezuniyet talebi tarihi olan 26 Eylül 1921'e kadardır. Buna göre dokuz ay 26 gün muntazam şekilde vazifeye devam ettiği görülmektedir.

Adı geçen son üç aylık mezuniyetini de kullandıktan sonra, herhalde artık Darül-Hikmet'e pek devam etmiş değildir. Zira son üç aylık mezuniyeti müteakip, Yuşa' tepesinde inzivaya çekildiği anlaşılmaktadır. Mezkur son me'zuniyet dilekçesini verdikten 13 gün sonra, Bediüzzaman'a bir nüfus tezkeresi verilmiş. Bu tarihten 4 ay sonra da, yani 30 Ocak 1922'de, resmî me'murlara mahsus kısa hal tercümesini havî bir beyanname tanzim edilmiş ve DarülHikmet'teki dosyasına konulmuştur. Anlaşılan bu son üç aylık mezuniyet talebi tarihinden dört ay onüç gün sonra, Üstadın Yuşa tepesindeki inzivası başlamıştır. Lâkin bu inzivanın ne kadar devam ettiğini bilemiyoruz.

463

DARÜL-HİKMET A'ZALARININ TOPLANTILARI

Bediüzzaman Hazretleri Darül-Hikmet'teki vazifesine devam ettiği günlerde, azaların hey'et içtimalarında alınan kararların bir çoğunda yalnız onun tek imzasını görmekteyiz. Tesbit ettiğimiz kadarıyla, Darül-Hikmet a'zalarının hey'et toplantılarının tarihleri şöyledir:

TOPLANTI-1, 4 Zilkade 1336 Hicri-25 Ağızstos 1918 Miladi TOPLANTI-2, 12 Ağustos 1334 Rumi-25 Ağustos 1918 Miladi

TOPLANTI-3, 22 Ağustos 1334 Rumi-1 Eylül 1918 Miladi

TOPLANTI-4, 16 Teşrin-i Sani 1334 Rumi-29 Kasım 1918 Miladi TOPLANTI-5, 2 Kânun-u Evvel 1334 Rumi-15 Ocak 1919 Miladi TOPLANTI-6, 18 Kânun-u Evvel 1334 Rumi-1 Şubat 1919 Miladi

İşte bu karar tutanaklarından da anlaşılıyor ki: Darül-Hikmet-il İslâmiye'nin ilk açılışında Bediüzzaman Hazretleri vazifesine ciddî devam etmiş ve toplantıların hepsinde hazır bulunmuştur. Kimisine tek başına imzasını atmış, kimisine de arkadaşlarıyla müştereken imza atmışlardır. Böylece 1 Mayıs 1919 gününe kadar vaıifesine devam ettikten sonra, istirahat ve tedavi için dokuz küsûr ay mezuniyetle Darül-Hikmet'teki vazifesine gidememiştir.

BEDİÜZZAMAN'IN ÇOK ÖNEMLİ TEDBİRLERİ

Üstad Bediüzzaman hazretleri mezuniyet günlerini geçirirken 1919 yılında te'lif etmiş olduğu SÜNÛHAT Risalesi'nde; İslâm Hilâfetinin devamını, dolayısıyla Osmanlı Devletinin yıkılan binasının tamirini ilgilendiren, can damarı mesabesinde olan bir çok tedbir ve mes'elelere temas etmiş, hall çarelerini, çıkış yollarını görmüş ve göstermiştir. Bu arada Darûl-Hikmet'in kuruluş gayesine ve vazifelerine de temas etmiş, özellikle meşihat-ı İslamiye müessesesinin görevlerini hatırlatmış, hizmet için nasıl adım atılacağını bildirmiştir. Bu mes'eleler gibi, Darül-Hikmet'teki arkadaşları ile müştereken yapamadığı neşir hizmetlerini ancak tek başına ba'zı risalelerinde yazmış ve kendi adına neşrettirmiştir. Meşihat-ı İslâmiyenin vazifelerinden birisini bir eserinde şöyle hatırlatmış, demiştir ki:

"...Zaman gösterdi ki; Hilafeti temsil eden şu meşihat-i İslâmiye yalnız İstanbul ve Osmanlılara mahsus değil, umum İslâma şâmil bir müessese-i celiledir. Bu sönük vaziyetiyle, değil koca alem-i İslâmın, belki yalnız İstanbulun irşadına da kâfi gelmiyor Öyle ise, bu mevkii öyle bir

464

465

vaziyete getirmelidir ki; âlem-i İslâm ona i'timad edebilsin. Hem menba', hem ma'kes vaziyetini alsın ve âlem-i İslâma karşı vazife-i diniyesini hakkıyla ifa edebilsin.

Eski zamanda değiliz.. Eskiden hâkim bir şahs-ı vâhid idi. 0 hâkimin müftüsü de onun gibi münferid bir şahıs olabilirdi. Onun fikrini tashih ve ta'dil ederdi. Şimdi ise zaman, cemaat zamanıdır. Hâkim, ruh-u cemaattan çıkmış, az mütehassis, sağırca, metin bir şahs-ı manevidir ki, ŞÛRA'lar o ruhu temsil edeı:

Şöyle bir hâkimin müftüsü de ona mücanis olup, bir şûray-i âliye-i ilmiyeden tevellüd eden bir şahs-ı manevî olmak gerektir. Ta ki, sözünü ona işittirebilsin. Dine taalluk eden noktalardan sırat-ı müstakime sevk edebilsin. Yoksa ferd dâhî de olsa, cemaatın ferd-i manevisine karşı sivrisinek kadar kalır. Şu mühim mevki' böyle sönük kalmakla, İslâmın ukde-i hayatiyesini tehlikeye maruz bırakıyor. Hatta diyebiliriz; şimdiki zaaf-ı diyanet ve şeair-i İslâmiyedeki lakaydlık ve içtihadtaki fevza, Meşihat'ın za'fından ve sönük olmasından meydan alır. Çünki hariçte bir adam re'yini, ferdiyete istinad eden Meşihata karşı muhafaza edebilir. Fakat böyle bir şu'raya istinad eden bir şeyh-ül İslâmın sözü en büyük bir dâhîyi de ya içtihadından vazgeçirir

veya o içtihadı ona münhasır bırakır.

Her müstaid çendan içtihad edebilir.. Lâkin içtihadı o vakit düstûrul- amel olur ki; bir nevi icma' ve cumhurun tasdikine iktiran ede. Böyle bir şeyh-ül İslâm, ma'nen bu sırra mazhar

olur. Şeriat-ı garra'da daima icma' ve re'y-i cumhur medar-ı fetva olduğu gibi, şimdi de fevza-i ârâ için böyle bir feysale lüzum-u kat'î vardır.

SADARET, MEŞİHAT iki cenahtır. Şu Devlet-i İslâmiyenin bu iki cenahı mütesavî olmazsa ileri gidilmez. Gidilse de böyle bir medeniyet-i faside için mukaddesatından insilâh eder. İhtiyaç her işin üstadıdır. Şöyle bir ŞÛRÂ ya ihtiyac şedittir. Merkez-i hilafette tesis olunmazsa bizzarure başka yerde teşekkül edecektir. Bu Şûrâ'nın bazı mukaddematı olan cemaât-ı İslâmiye teşkilatı ve evkafın Meşihat'a ilhakı gibi umurun daha evvel tahakkuku münasib ise de, baştan başlansa, sonra mukaddemat ihzar edilse, yine maksat hasıl olur. Daire-i intihabiyeleri hem mahdut, hem muhtelit olan â'yân ve meb'usanın vazife-i resmiyeleri i'tibariyle, bil-vasıta ve dolayısıyla bu işe te'siri olabilir. Halbuki vasıtasız, doğrudan doğruya bu vazife-i uzmayı deruhde edecek halis İslâm bir şûra lâzımdır Bir şey mavada' lehinde istihdam edilmezse, atalete uğrar, matlup eseri göstermez. Binaenaleyh, mühim bir maksad için te'sis edilen Dar-ül Hikmet-il İslâmiye'yi şimdiki âdî bir komisyon derecesinden çıkarıp, Meşihatta

466

ki devairin ruesası ile beraber şûranın a'za-i tabiiyesi addetmek ve hariçteki âlem-i İslâmdan şimdilik onbeş-yirmi kadar İslâmın dinen, ahlâken itimadını kazanmış müntehab ulemasını celbeylemek; bu mes’ele-i uzmanın esasını teşkil eder. Vehham olmamalıyız, korkmakla din rüşvet verilmez. Dinin zaafiyeti bahanesine olan müzahraf medeniyete lâ'net!.. Havf ve zaaf, te'sirat-ı hariciyeyi teşci' eder. Muhakkak maslahat mevhum mazarrata feda edilmez. (38)”

İSLAMIN MUKADDERATI

Yine 1919 senesi içinde, İslâmın mukadderatıyla çok alâkadar, belki mukadderatının haritası ve proğramı olacak "RÜ'YADA BİR HİTABE" unvanı altında, misal aleminde cereyan etmiş bir vakıay-i ruhaniyeyi ana çizgileriyle kaleme almış olan Bediüzzaman Hazretleri mezkûr vakıayı şöyle anlatmaktadır:

RÜ'YADA BİR HİTABE

(Meali ve hatırda kalan elfazı aynendir.)

335 senesi (1919) Eylülünde, dehrin hadisatının verdiği yeis ile şiddetle muztarip idim. Şu kesif zulmet içinde bir nur arıyordum. Ma'nen rü'ya olan yakazada bulamadım. Hakikaten yakaza olan rü'yay-ı sadıkada bir ziya gördüm. Tafsilatı terk ile, yalnız bana söylettirilmiş noktaları kaydedeceğim. Şöyle ki:

Bir cuma gecesinde, nevm ile âlem-i misale girdim. Biri geldi, dedi: "Mukadderat-ı İslâm için teşekkül eden bir meclis-i muhteşem seni istiyor".

Gittim, gördüm ki; münevver, emsalini dünyada görmediğim selef-i salihinden ve a'sarın meb'uslarından her asrın meb'usları içinde bulunur bir meclis gördüm. Hicap ettim, kapıda durdum.

Onlardan bir zat dedi ki: "Ey felâket, helâket asrının adamı! Senin de re'yin var, fikrini beyan et!"

Ayakta durup dedim: Sorun cevab vereyim.

Biri dedi: "Bu mağlubiyetin neticesi ne olacak? Galibiyette ne olurdu?"

Dedim: Musibet şerr-i mahz olmadığı için, bazen saadette felâket olduğu gibi, felaketten dahi saadet çıkar. Eskidenberi İ'LA-İ KELİMETULLAH

(38) Asar-ı Bediiye S: 139

ve bekay-i İstiklaliyet-i İslâm için farz-ı kifaye-i cihadı deruhde ile kendini yek-vücut olan alem-i İslâma fedaya vazifedar ve hilâfete bayraktar görmüş olan bu devlet-i İslâmiyenin felâketi; âlem-i İslâmın saadet-i müstakbelesi ile telâfî edilecektir. Zira şu musibet, maye-i hayatımız ve ab-ı hayatımız olan Uhuvvet-i İslâmiyenin inkişaf ve ihtizazını harikul'ade ta'cil etti.

Biz incinirken, âlem-i İslâm ağlıyor. Avrupa ziyade incitse, bağıracaktır. Şayet ölsek, yirmi öleceğiz, üçyüz dirileceğiz. Harikalar asrındayız. İki üç sene mevtten sonra meydanda dirilenler var. Biz bu mağlûbiyetle bir saadet-i acile-i muvakkate kaybettik, fakat bir saadet-i âcile-i müstemirre bizi bekliyor. Pek cüz'î ve mutehavvil ve mahdut olan hali geniş istikbal ile mübadele eden kazanır...

Birden meclis tarafından denildi: "İzah et!"

Dedim: Devletler, milletler muharebesi, tabakat-ı beşer muharebesine terk-i mevki' ediyor. Zira beşer esir olmak istemediği gibi, ecir olmak da istemez. Gâlib olsaydık; hasmımız ve düşmanımız elindeki cereyan-ı müstebidaneye belki daha şedidane kapılacak idik. Halbuki o cereyan, hem zalimane, hem tabiat-ı Alem-i İslâma münafî, hem ehl-i imanın ekseriyet-i mutlakasının menfaatine mübayin, hem ömrü kısa, parçalanmaya namzettir. Eğer ona yapışsa idik; Alem-i İslâmı fıtratına, tabiatına muhalif bir yola sürecek idik. Şu medeniyet-i habise ki, biz ondan yalnız zarar gördük.. Ve nazar-ı şeriatta merdud ve seyyiatı hasenatına galebe ettiğinden, maslâhat-ı beşer fetvasiyle mensuh.. Ve intibah-ı beşerle mahkûm-u inkıraz; sefih, mütemerrid gaddar, ma'nen vahişi bir medeniyetin himayesini Asya'da deruhde edecektik.

Meclisten biri dedi: "Neden Şeriat şu medeniyeti reddeder?"

Dedim: Çünkü beş menfi esas üzerine teessüs etmiştir.

Nokta-i istinadı kuvvettir. O ise, şe'ni tecavüzdür

Hedef-i kasdı menfaattir. O ise şe'ni tezahümdür.

Hayatta düstûrü, cidaldir. O ise şe'ni tenazu'dur.

Kitleler mabeynindeki rabıtası, aheri yutmakla beslenen unsuriyet ve menfi milliyettir. O ise, şe'ni böyle müthiş tesadumdur.

Cazibedar hizmeti, heva ve hevesi teşci' ve arzularını tatmin ve metalibini teshildir. O heva ise, şe'ni, insaniyyeti derece-i melekiyeden dereke-i kelbiyete indirmektir. İnsanın mesh-i manevisine sebep olmaktır. Bu medenilerden çoğu, eğer içi dışına çevrilse; kurt, ayı, yılan, hınzır, maymun postu görülecek gibi hayale gelir.

İşte onun için bu medeniyet-i hazıra, beşerin yüzde seksenini meşakkate, şekavete atmış.. Onu'nu mümevveh saadete çıkarmış. Diğer onu da

beyne-beyne bırakmış... Saadet odur ki, külle veya eksere saadet ola. Bu ise ekall-i kalilindir.

Nev-i beşere rahmet olan KUR'AN; ancak umumun, lâakal ekseriyetin saadetini tazammun eden bir medeniyeti kabul eder. Hem serbest hevanın tahakkümü ile havaic-i gayr-ı zaruriye, havaic-i zaruriye hükmüne geçmişlerdir. Bidavette (Bedevilikte) bir adam dört şeye muhtaç iken; Medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa'y, masrafa kâfi gelmediğinden hileye, harama sevk etmekle, ahlâkın esasını şu noktadan ifsad etmiştir.

Cemaate, nev'e verdiği servet; haşmete bedel, ferdi, şahsı fakir, ahlâksız etmiştir. Kurun-u Ûlanın mecmu-u vahşetini bu medeniyet bir defada kustu. Âlem-i İslâmın şu medeniyete karşı istinkafı ve soğuk davranması ve kabulde ızdırabı tereddüdü cay-ı dikkattir. Zira, istiğna ve istiklâliyet hassasiyle mümtaz olan şeriattaki ilâhî hidayet, Roma felsefesinin dehasıyla aşılanmaz. İmtizac etmez. Bel' olunmaz. Tabi' olmaz...

Bir asıldan tevem olarak (ikiz) neş'et eden eski Roma ve Yunan iki dehaları su ve yağ gibi; mürûr-u a'sar.. ve medeniyet.. ve Hıristiyanlığın temzicine rağmen, yine istiklâllerini muhafaza, adeta tenasuhla o iki ruh şimdi de başka şekillerde yaşıyorlar. Onlar tev'em ve esbab-ı temziç var iken, imtizaç olunmazsa; şeriatın ruhu olan nur-u hidayet, o muzlim medeniyetin esası olan Roma dehasiyle hiç bir vakit mezcolunmaz, bel' olunmaz...

Dediler: Şeriat-ı Garra'daki medeniyet nasıldır?

Dedim: Şeriat-i Ahmediyenin (A.S.M.) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise; -ki medeniyet-i hazıranın inkışa'ından inkişaf edecektir.Onun menfi esasları yerine müsbet esaslar vazeder. İşte:

Nokta-i istinad: kuvvete bedel, Haktır ki, şe'ni adalet ve tevazundur.

Hedefde menfaat yerine, fazilettir ki; şe'ni muhabbet ve tecazübdür.

Cihet-ul vahdette, unsuriyet ve milliyet yerine, rabıta-ı dinî, vatanî, sınıfî'dir ki, şe'ni samimi uhuvvet ve müsalemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedafu'dur.

Hayatta düstur-u cidal yerine, düstur-u teavündür ki; şe'ni ittihad ve tesanüddür.

Heva yerine, Hüdâ'dır ki, şe'ni insaniyyeten terakkî ve ruhen tekâmüldür. Hevayı tahdid eder. Nefsin hevesat-ı süfliyesinin teshiline bedel, ruhun hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder.

Demek, biz mağlûbiyetle ikinci cereyana takıldık ki; mazlumların ve

cumhurun cereyanıdır. Başkalarında yüzde seksen fakir ve mazlum ise, İslâm'da doksan, belki doksanbeştir.

Âlem-i İslâm şu ikinci cereyana karşı lâkayd veya muarız kalmakla hem istinadsız, hem bütün emeğini heder, hem onun istilâsıyla istihaleye ma'ruz kalmaktan ise, âkılâne davranıp onu İslâmî bir tarza çevirip kendine hadim kılmaktır. Zira düşmanın düşmanı düşman kaldıkça dosttur. Nasılki düşmanın dostu dost kaldıkça düşmandır.

Şu iki cereyan, birbirine zıt, hedefleri zıt, menfaatleri zıt olduğundan, birincisi dese: Öl!.. diğeri diyecek: Diril!..

Birinin menfaati: zarar, ihtilâf, tedenni, zaaf, uyumamızı istilzam ettiği gibi; ötekinin menfaati dahi kuvvetimizi, ittihadımızı bizzarure iktiza eder.

Şark husumeti, İslâm inkişafını boğuyor idi, Zâil oldu ve olmalı...

Garp husumeti İslâmın ittihadına, uhuvvetin inkişafına en müessir sebeptir, bakî kalmalı...

Birden o meclisten tasdik emareleri tezahür etti, dediler:

EVET ÜMİDVAR OLUNUZ! ŞU İSTİKBAL İNKILÂBI İÇİNDE EN YÜKSEK GÜR SADA İSLÂMIN SADASI OLACAKTIR...

Tekrar biri sordu: "Musibet, cinayetin neticesi, mûkâfatın mukaddemesidir. Hangi fiiliniz ile kadere fetva verdirdiniz ki, şu musibetle hükmetti? Musibet-i âmme, ekseriyetin hatasına terettûb eder, hazırda mükâfatınız nedir?

Dedim: Mukaddemesi üç mühim erkân-ı İslâmiyedeki ihmalimizdir. Salât, Savm, Zekât...

Zira, yirmi dört saatten yalnız bir saati beş namaz için Halık Teâlâ bizden istedi, tenbellik ettik. Beş sene, yirmidört saat ta'lim, meşakkat, tahrik ile bir nevi namaz kıldırdı...

Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdık... Keffareten beş sene oruç tutturdu..

Ondan, kırktan yalnız biri; ihsan ettiği maldan zekât istedi. Buhlettik, zulmettik... O da bizden müterâkim zekâtı aldı. Elcezaü min cinsil amel...

Mükâfat-ı hazıramız ise; fasık, günahkâr bir milletten, humsu olan dört milyonu velâyet derecesine çıkardı. Gâzilik, şehadetlik verdi. Müşterek hatadan neş'et eden müşterek musibet, mazi günahını sildi.

Yine biri dedi: "Bir âmir, hata ile felâkete atmış ise?.."

Dedim: Musibet-zede mükâfat ister Ya âmir-i hatadarın hasenatı ve

rilecektir.. O ise, hiç hükmünde... Veya hazine-i gayb verecektir.. Hazine-i gaybda, böyle işlerdeki mükâfatı ise, derece-i şehadet ve gazîliktir.

Baktım, meclis istihsan etti. Heyecanımdan uyandım. Terli, el pençe, yatakta oturmuş kendimi buldum. Gece böyle geçti...(39)"

Bu rüya, yahut vakıay-ı ruhâniye; Namık Kemal Bey'in 1890'larda mücadelesini vermekte olduğu hürriyet hakkında gördüğü hayalî bir rü'ya gibi değildir. Belki bu rüya, levh-i ezelinin misal âlemindeki akislerinin parıltıları olarak, İslâm mukadderatını çok düşünüp tefekkür eden ve o günün kesafetli zulmetleri altında bir ışık, bir nur arayan Bediüzzaman Hazretlerinin ruhaniyyetlerini celbe medar, vakıa mutabık bir manevî ve ruhanî hadisedir. Çünkü hitabenin en sonunda şöyle denilmektedir:

"Baktım meclis istihsan etti, heyecanımdan uyandım. Terli, elpençe, yatakta oturmuş kendimi buldum. Gece böyle geçti." bu ifade ise, görülen hadisenin basit bir rüya olmadığını, belki ruhen misal âlemine dalışının bir nişanı olduğunu göstermektedir.

DÜNYEVÎ MECLİSİN SUALLERİ

Üstad Bediüzzaman bu hitabeyi kaydettikten sonra, o hadise-i ruhaniyenin verdiği ümit ve neşe ile, ertesi günü dünyevî ve siyasî bir meclise gittiğini yazmakta ve intiba'larını şöyle anlatmaktadır:

"Aynı gün, pür-ümit başka ve dünyevî bir meclise gittim. Dünyeviler dediler: Neden geldin geleli siyasete karışmıyorsun?"

Dedim: Evet, İstanbul siyaseti, İspanyol (hastalığı) gibi bir hastalıktır. Fikri hezeyanlaştırır. Biz müteharrik-i bizzat değiliz. Bil-vasıta müteharrikiz. Avrupa üflüyor, biz burada oynuyoruz. O, tenvim ile telkin eder. Biz kendimizden hayal edip, esammane tahribimizde eser-i telkini icra ederiz...(40)"

Bu cümleler açık olarak Bediüzzaman Hazretlerinin ta o günlerden beri, ya'ni 1919 yılından beri, siyasi meselelerle meşgul olmaktan çekilmiş olduğunu gösteriyor. Gerçi o sıra, filhakika siyasetin bütün uçları ecnebilerin elindeydi. Ve tahrik eden de Avrupa idi. Fakat Bediüzzaman için eğer siyasete karışmak meyli ve iştihası olmuş olsaydı; veyahut İslâm menfaatine bir çare olarak görmüş olsaydı, herhalde o dâhî-i azam olan Bediüzzaman en müstakimini ve memlekete en menfaatlisini bulur, seçer ve karışırdı. Nitekim az zaman sonra, İngilizlerin kuva-i milliye aleyhindeki propagandasını

(39) Asar-ı Bediiye S: 144

(40) Asar-ı Bediiye S: 144

kırıp, te’sirsiz hale getiren ve kendini tehlikeye atıp ”Hutuvat-ı Sitte" eseriyle İngilizlerin başında bomba gibi patlıyan millî ve vatanî hizmetleri ifa ettiği g'ibi... Halbuki, Bediüzzaman Hazretleri o günki siyasetçilerin, bilerek veya bilmiyerek ta'kib ettikleri yolun; memleket menfaatine değil, zararına ve Avrupa lehine işliyen bir siyaset çarkı olduğunu ortaya koymak şeklinde gerçek olan bir beyanıdır.

Bediüzzaman Hazretleri dünyevîlerin meclisinde siyasi mes'elelerle ilgili sorulan suallerin izahına devamla diyor ki:

"...Madem ki menba' Avrupa'dadır, gelen, cereyan ya menfi veya müsbettir. Menfiye kapılan, "HARF" gibi , Yahut

ta'rif edilir. Demek bütün hareketi bizzat hariç hesabına geçer. Çünki iradesi hükümsüzdür. Hulûs-u niyeti fayda vermez. Bâhusus menfi iki cihet-i zaafla, hariç cereyanın kuvvetine bir âlet-i lâya'kıl olur ilh..."

Bu parağrafta, dışardan gelen cereyanın menfi olması halinde, ona kapılanların en halisane niyyet sahibi de olsalar, en sadık hizmetler de ifa etseler, emekleri boşunadır. Çünkü öylesi bir durumda, memleket menfaati söz konusu olamaz, bütün hareketler hâricin menfaati hesabına geçer. Öyle olunca da; böylesi bir siyasete karşı hareketsiz kalmak en uygunudur demektedir.

Amma şayet hariçten gelen cereyan dalgaları, millet ve memleketin menfaatine ve hayrına olan müsbet bir şey ise, o zaman memleketin menfaatlerine uygun bir şekil alır ve alması lâzımdır. İşte o zaman kıpırdama ve hareketler, kendi milleti ve memleketi hesabına olur. Aynı zamanda o hareket, evvelâ ve bizzat kendi hayrınadır. Ancak dolayısıyla hâricin

menfaatı da söz konusu olabilir. O durumda mezhebin lâzımı her zaman mezheb olmadığından, yani öyle bir cereyanın planlanan gayeleri tamamiyle tahakkuk etmediğinden ve ekseriyetle menfaati tamamen hârice ait olmayacağından, öylesi siyasi bir hareketin sâlikleri belki muahazeye tabi' tutulmayabilirler.

Üstad'ın esere geçen şekliyle, bu mevzudaki ibaresi aynen şöyledir:

"...Diğer müsbet cereyan ise ki, dâhilden muvafık şeklini giyer.

"İSİM" gibi hareketi kendinedir, tebaî haricedir. Lâzım-ı mezheb, mezheb olmadığından, belki muahaz değil. Bahusus iki cihetle kuvveti, hâriç cereyanın müsbet ve zaafına inzimam etse, harici kendine bir alet-i lâyeş'ur edebilir."

472

DÜNYEVİ MECLİSİN İKİNCİ SUALİ:

"Dediler: dinsizliği görmüyormusun, meydan alıyor? din namına meydana çıkmak lazım...

Dedim: Evet, lâzımdır... Fakat kat'î bir şart ile ki, muharrik, aşk-ı İslâmiyet ve hamiyet-i diniye olmalı. Eğer muharrik veya müreccih siyasetçilik veya tarafgirlik ise, tehlikedir. Birincisi hata da etse, belki mafûvdur. İkincisi isabet de etse mesuldur."

Hazret-i Bediüzzaman'ın ta 1919'lardaki bu teşhisi ve hükmü, her zaman ve herkes için bilhassa dahilde din namına olan hareketlerde daima en müstakim rehber ve şaşmaz delildir.

Bakınız, diyor ki: "Evet, dinsizliğe ve ahlâksızlığa karşı din adına siyaset sahnesine çıkmak lâzımdır." Lâkin onun şartını, hareket tarzını da hemen koşuyor. Çünkü herşeyin bir takım şeraiti olduğu gibi, bu meselenin de, sözde değil, belki kesin olarak şartlarının tahakkuku zamanında mümkün olabilir diyor. O şartların en mühimmi ve ana umdesi ise; bir cemaati, bir partiyi harekete getiren şeyin mutlaka ve mutlaka, te'vilsiz, ta'birsiz, İslâmiyet aşkı ve din hamiyeti olmalıdır. Aksi takdirde, kim olursa olsun, hangi nâm ve isim altında görünürse görünsün, onu veya onları harekete getiren şey, eğer siyasetçilik veya tarafgirlik ise, tehlikedir diyor. Tehlike kelimesinin şerî lisandaki manası ise; onda yedi, sekiz, en azından beş altı ihtimalle bulunan tehlikeli iş ve hareket demektir.

Siyasetçilik ve tarafgirlik nedir?

Evet, eğer harekete geçen o insanın veya cemaatin veya partinin davranış ve hareketleri bir makam, bir menfaat ve şöhret peşinde bayağı bir siyaset namına ise; bir de kendisine uyanları, kim olursa olsun başkasına tercih ediyorsa, işte o zaman hem siyasetçilik hem de tarafgirliktir. Bu mes'elenin gerçek izahını yine Bediûzzaman'dan dinleyelim:

Dünyevi meclisteki adamlara yukardaki cevabı verdikten sonra, meclis sormuş: "Nasıl anlıyacağız ki İslâmiyet aşkı adına mı, yoksa siyasî bir tarafgirlik ve menfaat hesabınadır?

Bediüzzaman cevaben: "Kim fasık siyasetdaşını mütedeyyin muhâlifine su-i zan bahaneleriyle tercih etse, muharriki siyasetçiliktir. Hem umumun mal-ı mukaddesi olan dini, inhisar zihniyetiyle kendi meslekdaşlarına daha ziyade has göstermekle, kavî bir ekseriyette dine aleyhtarlık meyli uyandırmakla nazardan düşürmek ise; muharriki tarafgirliktir..."

473

İşte bu cevab ile, Üstad Hazretleri hakikaten her zaman tekerrür edebilecek, belki edebilmekte olan hadiselere projektör gibi ışık tutmaktadır.

"Kim fasık siyasetdaşını, mütedeyyin muhalifine su-i zan bahaneleriyle tercih etse, muharriki siyasetçiliktir" diyor. Yani kendi partisine oy veren ve o kılıkta görünen kim olursa olsun; karşısında dindar, müttaki insanlar da olsa, bunları onlara tercih eden, aynı zamanda karşısındaki o dindar adamlar, sadece rakibi olduğu partiden oldukları için, artık nihayeti olmıyan su-i zanlarla çürüterek kendi adamlarını onlara tercih eden adam; siyasetçiliğin, tarafgirliğin ta kendisini yapmış oluyor demektir. O ise, İslâmiyet aşkı ve din hamiyeti adına olan bir hareket değildir ve olamaz da... Öyle ise merduddur.

Üstadın mezkûr dünyevi meclisteki adamlara verdiği cevabın ikinci yarısı, meseleye daha çok vuzuh getirmekte ve çok enteresan ve her zaman yaşayacak ders-i ibret vermektedir. Cevabın ikinci bölümü şöyledir:

"Hem umumun mal-ı mukaddesi olan dini, inhisar zihniyetiyle kendi meslektaşlarına daha ziyade hâs göstermekle, kavî bir ekseriyette dine aleyhtarlık meyli uyandırmakla nazardan düşürmek ise; muharriki tarafgirliktir."

Yani: DİN'ki bu memlekette yaşıyan müslüman insanların yüzde doksan dokuzunun mukaddes bir malıdır ve umumun hakkıdır. Ancak binde bir nisbetini teşkil eden bazı zevzek mülhidler hâriç, dinin icabatını yerine getirmeseler de, bilfiil yapmasalar da; fakat dinsizliği suret-i kat'iyede kabul etmiyen bu memleket insanlarının, kahir ekseriyetinin umumî telâkkisine zıd bir şekilde, dini tekelcilik zihniyetiyle kendi partisindeki adamlara has bir mal ve partidaşlarına mahsus bir meta' şeklinde göstermeye yeltenmeye çalışmak.. Ayrıca da karşısında rakibi bulunan diğer partili adamların din aleyhinde olduklarını veya hatta dinsiz olduklarını; su-i zanların hudut tanımıyan ölçüleriyle, memleketin büyük çoğunluğunu teşkil eden insanlarının dinsizliklerini memleket sathında propagandalarla yaymaya çalışmak ve onları bu noktadan tutup nazardan düşürmeye çabalamak; işte o zaman bu hareket kaynağı da tarafgirliğin ta kendisidir. O ise, dine hizmet değil, tam aksine bir ihanet olabilir. Hem din adına bir hamiyet de söz konusu olamaz.

Bediüzzaman Hazretleri bu mevzuu aydınlatmak için şöyle bir temsil zikretmektedir:

"...Meselâ iki adam döğüşürler. Biri zaif düşeceğini hissederken, elindeki Kur'anı kavî'ye uzatmakla himayesini davet edip, kavî bir ele vermek lazımdır, ta beraber çamura düşmesin. Kur'ana muhabbetini, hürmetini göstersin. Kur'anı Kur'an olduğu için sevsin.

474

Eğer kavî'nin karşısına siper etse, himayet damarını tahrik etmeye bedel, hiddetini celbeder. Kur'anı kavî bir hâdimden mahrum bırakmakla, zaif bir elde beraber yere düşerse; O, Kur'anı kendi nefsi için sever demektir.

Evet, dine imale etmek, iltizama teşvik etmek ve vazife-i diniyelerini ihtar etmekle dine hizmet olur. Yoksa "Dinsizsiniz!" dese onları tecavüze sevketmektir"

Görüldüğü gibi, Hazret-i Üstad şu ahirki iki parağrafta mevzuun neticesini bağlarken, ne kadar ma'kul, ne kadar münasib, ne kadar lütf-u irşad kanununa uygun ve ne kadar din namına

yapılacak bir hizmete muvafık ve mutabık bir izah şeklini, belki bir irşad modelini vermektedir. Eğer şimdiki Türkçe ile bu mes'elenin anlatılması icab ederse şöyle olur:

Evet, dine meylettirmek, yani dine karşı eğilmelerini sağlamak ve dinî vecibelerini yapmalarını teşvik etmek, ancak lütf-u irşadla dinî vazifelerini hatırlatmak şeklinde dine hizmet olur. Yoksa dinin irşad metoduna tamamen zıt olarak, ceff-el kalem hükmedip, dinsiz olduklarını söylemek ve propaganda ile yaymak, din aleyhtarlarını çoğaltmak demektir. Dolayısıyla karşısındaki insanları kendi partileri ve şahsiyetlerinde dine karşı tecavüze sevk etmektir diyor. Amma ne kadar güzel, ne kadar gerçek, ne kadar doğru ve ne kadar mutabık söylüyor...

Bediüzzaman Hazretleri bu mevzu'un neticesini toparlayıp bağlarken de şunları kaydeder:

"Din dahilde menfî tarzda isti'mal edilmez. Otuz sene Halife olan bir zat, menfî siyaset namına istifade edildi zanniyle, Şeriata gelen tecavüzü gördünüz. Acaba şimdiki menfî siyasetçilerin fetvalarından istifade edecek kimdir bilir misin? Bence İslâmın en şedit hasmıdır ki, hançerini İslâmın ciğerine saplamıştır"

Bu parağrafı da anlıyabildiğim kadarıyla şimdiki Türkçe ile açıklamak isterim. Şöyle ki, diyor:

Bir İslam ülkesi içinde, din bir siyaset aleti olarak birbirlerine karşı isti'mal edilmemeli ve edilmez. Otuz sene halifelik yapan Merhum Sultan Abdülhamid'in idaresi altında yürütülen iş ve icraatlara, en ufak bir itiraz eden, dine karşı gelmiş şeklinde muahaze edilerek ilan edilirdi. Öylesi bir metodla hükûmet siyaseti ve icraatı hesabına faydalar elde ediliyor zannedilerek hareket edilmekteydi. Halbuki beri tarafta, dinin asliyetini bilmiyen bazı kimseler, daha doğrusu başta ecnebiler; "Eğer din ve İslâm şeriatı böyle ise, İslâm dini istibdada ve zulme müsaid bir dindir." şeklinde müthiş i'tirazlar ve hücumlar dine gelmişti. Zira Sultan Abdülhamid'in hükûmet idarecileri

olan paşalarının her yaptığı işleri, her icraatları; yukardaki metoda göre dine ve şeriate mal edildiği ve dinden geldiğinin zannını verdiği için; yükselen itiraz sesleri ve hücum okları, doğrudan doğruya İslâm dinine ve şeriatine gelmişti ve gelmekteydi. O ise, Sultan Abdülhamid'in Hilâfeti o şekilde muhafaza edilebilir gibi yanlış bir zehaba kapılma neticesinde kendini göstermişti. Sultan Abdülhamid gibi hem hilafeti hem de saltanatı temsil eden bir zatın namına yapılan icraatında, mezkür hatalar sonucu olarak, yani, dinin siyaset aleti olması neticesi o hücumlar ve o zararlar şeriata gelirse, acaba şimdiki siyasetçilerin bazılarının böyle mal-ı umumî olan dini, menfi bir tarzda alet ederek kendilerine has bir mal saymalarıyla, dolayısıyla siyasetlerine alet ittihaz ederek, hareket edenlerin ve bu yolda bu şekil

fetva vererek, husûle getirecekleri neticeden istifade edecek olanların; olsa olsa ancak İslâmın can damarını kesmek isteyen gaddar düşmanlarınbir oyunudur diyor.

Yine Bediüzzaman Hazretleri RÜ'YADA BİR HİTABE başlıklı yazısındaki hadise-i ruhaniyede muhatap olup, hitapta bulunduğu ma'nevî ve misalî meclisten sonra, gittiği dünyevîler meclisinde, kendisine tevcih edilen sualleri cevablandırmakta devam ediyordu. Sualin birisi de şöyle idi:

"Dediler: İttihad'a (İttihad ve lhrakki Cemiyetine) şedit bir muarız idin, neden şimdi sükût ediyorsun?

Dedim: Düşmanların onlara şiddet-i hücumundan... Düşmanın hedef-i hücumu olan onların hasenesi olan azm ve sebattır.. Ve İslamiyet düşmanına vasıta-ı tesmim olmaktan ferağatidir.

Bence yol ikidir, mizanın iki kefesi gibi... Birinin hiffeti, ötekinin sıkletine geçer. Ben tokadımı Antiranik ile beraber Enver'e.. Ve Venizelos ile beraber Said Halim'e vurmam. Nazarımda vuran da sefildir"

İşte, Hazret-i Bediüzzaman'ın bu cevabında da yine Müslümanlara ebedî rehber olacak ölçüler vardır ki; kendi memleketinde ve memleketinin mes'eleIerinde, siyaset ve idareyi elinde tutan bir grup insana -dinine, tarihine, an'anesine ihanet ve hainlik olmamak kaydıyla- bazı yanlışlıklarından, idarî ve siyasî hatalanndan ötürü muârız olmuşsa da, şiddetle karşı çıkmışsa da, fakat şimdi memleket ve milleti kökünden zehirleyen ve mahvetmek isteyen din, ırz ve mukaddesat düşmanları olan ecnebi istilâcı kuvvetlerinin; bütün azgın hücumlarını, memleketi idare etmiş hamiyetkâr, milliyetperver insanlarına yöneltip yüklendiği bir zamanda; ben de düşmanın saflarına iltihak edercesine itiraz edip yere batırsam, elbette düşmanın ekmeğine yağ sürmüş ve yardım etmiş olurum.

Filhakika İttihad ve Terakki Cemiyeti, bütün hatiatlarıyla, dinde lâübalilikleriyle, yanlış siyasî hareket ve hatalı yöntemleriyle birlikte; fakat bunlara karşılık olarak, memleket uğrunda çok fedakârane azm ve sebatları vardı. Bunların taşıdığı azm ve sebatla, düşmanın, millet ve memleketi zehirlendirmesine vasıta olmak şöyle dursun, bütün kuvvetleriyle def'ine çalışmaları olmuştur. İşte şimdi düşman, bunların bu azm ve sebatlarına; yani hâinlik yapmayıp, düşmana zelilâne boyun eğerek "Buyurun gelin ne yaparsanız yapın!" dememelerine kızıyor ve hücum ediyorlardı. Haricî, dahilî düşmanları da bunların şu azimlerine karşı küplere biniyorlardı. Acaba, böyle bir ortamda bu kadar hücumlara ma'ruz bu insanlara, bir iç cebheden doğru biz de bunlara hücuma geçsek, kendi memleketimiz içinde düşmana yaltaklık etmiş olmaz mıyız?

Bediüzzaman: "Bence yol ikidir, mizanın iki kefesi gibi... Birinin hiffeti, ötekinin sıkletine geçer" diyor. Yani, şimdiki durumumuzda, terazinin iki kefesi gibi iki yol ve iki seçeneğimiz vardır. Ya düşmanın yanında olmak, yahut kendi memleketinin bekası uğrunda cihad etmiş, azimkâr insanların yanında olmak vardır. Üçüncü bir yol yoktur. Öyle ise, şu anda bu iki taraftan birisine veya bu iki yoldan bir yola, en ufak bir meyil veya taraflardan bir tarafa küçük bir itiraz ile; öteki tarafın terazisinin kefesine ağırlık ve kuvvet.. veya hafiflik vermiş olmak demektir.

Üstad Hazretleri parağrafın sonunda şöyle diyor: "Ben tokadımı Antiranik ile beraber Enver'e, ve Venizelos ile beraber Said Halim'e vurmam. Nazarımda vuran da sefildir.”

Yani, ben şimdiki halimizde, düşman ecnebilerin Osmanlı ülkesini kendi aralarında bölüşmeye hazırlandıkları ve belki de paylaştıkları şu hengâmede; ANTİRANİK denilen Ermeni mel'un Taşnak çete reisine karşı duyduğum kin ve nefretimi izhar ederken, aynı terazide Harbiye Nâzırı Enver Paşa'ya da itiraz edemem. Keza Yunan Başbakanı Venizelos ki Anadolunun yarısını istila etmeyi plânladığı bir zamanda, hamiyet ve gayretin muktezası olarak, ona karşı duyduğum düşmanlık ve iğbirarı; Başkumandanımız Said Halim Paşa'ya da

aynı ölçüde yöneltemem. Hem şu andaki durumumuzda, ikisini terazinin aynı kefesinde tutup da, i'tiraz sillesini vuran kimseler de, benim nazarımda hamiyetsiz, alçak insanlardır, diyor.

Dünyevi meclis, üstteki suale verilen cevabı tekmil eden bir başka sual sormuş:

"Dediler: Fırkacılık lâzım-ı meşrutiyettir? (Yani ayrı ayrı partilerle, ayrı ayrı grupların teşekkülü ve bit-tabi' bunların birbirine karşı itirazları, meşrutiyet denilen demokrasiliğin lâzımı ve icabıdır?)

Dedim: Bizdekiler de, hutût-u efkâr telâkîsi için, mütemayilen imtidade bedel, münharifen gittiğinden nokta-i telâkî vatanda, bellki kürede görülmüyor. Vücud, adem gibi birinin vücudu, ötekinin ademini ister."

477

İşte Müslümanlara her zaman rehber olacak Üstad'ın yukarıdaki cevabını bugünkü Türkçe ile şöyle ifade edebiliriz:

"Bizdeki particilik, hizibçilikte ise; fikir ve düşünce hatlarının yekdiğerine doğru kıvrılıp, eğilerek, en az müşterek bir noktada kavuşmak, buluşmak üzere uzanması yerine; tam tersine inhiraflı, zıd gittikleri için, değil vatanın müşterek menfaatları noktasında kavuşmak, belki küre-i arzda dahi böylesi insanlar için, yani bizdeki partizan muhteris insanlar için kavuşma noktası bulunmamaktadır. Adeta varlıkla-yokluğun zıt oluşu gibi, birinin vücudu, ötekisinin yokluğunu ister" diyerek şöyle devam ediyor:

"İnad, ba'zen fırka mutaasıblarına dalâl ve batılı iltizam ettirir. Şeytan birisine yardım etse; "melek!.." der, rahmet okutur. Ötekinde melek görse; "Libasını değiştirmiş" der, lânet eder. Su-i zan ve hüsn-ü zan ile, dürbünün iki tarafı gibi, "leh, aleyh", vâhî emareyi burhan, burhanı vâhî emare görür İşte bu zulümdür. sırrını gösterir..."

Bu parağrafın da açık Türkçe ile ifadesi şöyle olabilir: "Aşırı partici müteassıpları inad yüzünden bazen sapıklık ve batılı kendilerine meslek edinirler. Öyle olunca da, artık hakkı, adaleti, gerçeği tartıp anlayacak bir kıstasları kalmaz. Her şeyi müfritane particilik ölçüleri içerisinde değerlendirirler. Şeytan gelse kendisine yardım etse, "melektir" der rahmet okutur. Amma karşısındakine melek dahi gelse, inad ve particilik yüzünden, "şeytandır, fakat elbise değişmiştir" der, lânet eder. Bu durumda su-i zan ve hüsn-ü zan ölçüleri tersine döner, belki de kaybolur. Kendi şeytanına hüsn-ü zan dürbünüyle, ötekisinin meleğine su-i zan merceğiyle bakar, baktırır. Dìrbünün doğru yüzü, ters yüzü gibi, karşısındaki en ma'sum ve temiz insanlara bakarken, dürbünün ters tarafıyla bakarcasına, lehinde olanı aleyhe yorumlar. Fakat kendi yandaşlarına ise, aleyhinde olanı lehine ta'bir eder. Daima karşısındakilerde kusur arar. Vâhî, boş, delilsiz bir emareyi kocaman burhanmış gibi ona yapışarak rakibini yerin dibine batırır. Amma kendi taraftarlarında ise, burhanlı, delilli kocaman kusur ve hataları, ufacık görür, hiç sayar.. Veyahut da hiç görmez. İşte bu zulümdür. Ayetteki acib sırrı gösterir.

Yani üstteki ayet-i kerime, ma'nay-i işarisiyle, insanın fıtratında hadsiz bir zulme meyli olduğunu bildirir.

Hazret-i Üstad bu mevzu'un neticesini şöyle bağlamıştır:

"Zira insan, hayvanın aksine olarak kuva ve meyilleri fıtraten tahdid edilmemiş, meyl-i zulüm hadsizdir. Lasiyyema ene'nin eşkal-i habisesi olan hodgâmlık, hodfikirlik, hodbinlik,

hodendişlik, gurur ve inat o meyle inzimam etse, öyle ekber-ül-kebairi îcâd eder ki; daha beşer ona isim bulmamış. Cehennemin vücuduna delil olduğu gibi, cezası da yalnız Cehennem olabilir.

478

Mesela birisinin bir sıfatından darılsa; mecma-i evsaf-ı ma'sume olan şahsına, hatta ehibbasına , hatta meslekdaşına zulmünü teşmil eder .

ya karşı temerrüd eder.

Mesela, muhteris bir intikam veya müntakim bir hilâf ile bir kere demiş: "İslâm mağlub olacak, kalbi parçalanacak:” sırf o müraî ruhtan gelen, yalancı fikirden çıkan meş'um sözünü doğru göstermek için, İslâm mağlubiyetini, İslâm perişaniyetini arzu eder, alkışlar. Hasmın darbesinden mütelezziz olur. İşte şu alkışı ve gaddar telezzüzüdür ki; mecruh İslâmı müşkil mevki'de bırakmış. Zira hançerini İslâmın çiğerine saplamış olan hasım, sükût et! demiyor. Alkışla, müteleziz ol, beni sev diyor. Onları misal gösteriyor.

İşte, size dehşetli bir günah ve zulüm ki; ancak haşirdeki mizan tartabilir vekis aleyha!.."

Bu ahirki beyan ve izah bence çok açık ve sarihtir. Ayrıca açıklamansına ihtiyaç yoktur. İslam hamiyetini, memleket gayretini, milliyetperverlik hissini taşıyanların kulakları çınlasın!..

DÜNYEVÎ MECLİSİN SON BİR SUALİ DE ŞÖYLEDİR:

"Denildi: Mağlubiyet malûmdu. Biz bilirdik, bilerek bizi belâya attılar?

Dedim: Acaba Hindenburg gibi dehşetli insanların nazarına, nazarî kalmış olan gaye-i harp (Harbin neticesi) sizin gibi acemilere nasıl ma'lum ve bedihî olabilir. Acaba fikir dediğiniz şey, -Eliyazübillah- arzu olmasın? ba'zen zalimane intikam-ı şahsî, arzuya fikir suretini giydirir. Yahu, pis bir çamura düşmüşsünüz. Misk-û amber diye yüzünüze, gözünüze bulaştırmaya ne mana var?

İşte misalilerin münevver gece meclisinde.. ve dünyevilerin muzlim gündüz mahfelinde akıldan akma değil, kalbden çıkan benatım! .. istersen kabul et, ister etme! anlamak şartıyla... İster al gûş-u kabul-u cana, ister hiddet et!(41)"

Bediüzzaman Hazretleri cevabının şu son satırlarında: "Benim gerek hadise-i ruhaniyemdeki nurlu meclisinde olsun, gerekse gündüzleyin siyasîlerin karanlık mahfellerinde sordukları sual ve düşüncelerine verdiğim cevablar olsun, aklî bir düşüncem değillerdir. Belki kalbimin içinden kaynayıp çıkan beyanlarımdırlar. Söylediklerimin selim bir akıl, sağlam bir kafa ile mukayesesini yapmak şartıyla, kabul etmek veya etmemek size aittir.

(41) Asar-ı Bediiye S:140-147

Anladıktan ve mukayesesini yapdıktan sonra da, istersen can kulağıyla dinle ve al. İstersen de hiddet et" diyor.

Evet, şu ahirki suale Üstadın verdiği cevab, fılhakika çok büyük ve müşkil ve karanlık noktaları hall etmektedir. Zira belki ta şimdiye kadar bir çok siyasi zübbelerden; Birinci Cihan Harbi'ne Osmanlı devletinin din adına bil-mecburiye iştirâk etmesini, fuzulî ve bilerek ateşe

girmek şeklinde addedenler çoktur. O ise, dünyanın o günkü şartlarında; ya harbsiz, mukabelesiz şeklinde; İngiliz, Rus ve Fransııların tüm dediklerini ve isteklerini kayıtsız, şartsız kabul ederek zelilâne teslim olup yerine getirmek vardı... Yahutda, dinin cihadı ve izzet-i İslâmiye ve hamiyet-i milliye adına harbe merdane girişmek kaçınılmazdı.

Evet, çok eskiden beri, başta İngilizler olmak üzere, Avrupalı Hıristiyanlar Osmanlı devletini yıkmak, kaldırmak, dolayısıyla hilâfet müessesesini vücuddan silmek, en baş hedefleriydi. Hatta Doksanüç Harbi denilen meş'um ve menhus savaşın 1877'de Ruslarla Osmanlıların harbinden sonra, mel'un İngilizlerin tam istedikleri hedef elde edilmediği için, bu defa 13 Haziran 1878'de Osmanlı Devleti aleyhine Balkanları tahrik etmek gayesiyle bir konferans tertiblerler. Bu konferans Berlin'de olmuştu. O zaman Alman İmparatoru Prens Bismark, Osmanlıları müdafaa etmiş ve İngilizlere karşı çıkmıştı.(42) Bu konferansda da netice elde edilmediği için, İngiliz siyasî şeytanları Osmanlıları dahilden çökertmek plânını tatbik sahasına koymuşlardı. Bu plan kısmen netice verdiyse de, İngilizleri rahatlatamamış, 1912 başlarında tekrar Balkanları tahrik planını uygulamaya koymuşlardı. Balkan isyanında da, yine istedikleri hedefe tam ulaşamayınca; Osmanlıları, yukarda bahsini yaptığımız gibi, öyle bir mecburiyetle karşı karşıya bırakmışlardı ki; ya tüm dediklerini zelil bir şekilde boyun eğerek kabul etmeleri veya ça'r ü nâçar din adına harbe iştirak etmeleri kaçınılmaz olmuştu.

İşte Üstad'a sorulan üstteki sualde; "Biz bilirdik, mağlub olacaktık. Bilerek bizi belâya attılar." diyenlerin yerden göğe kadar yanlışlıklarını ve su-i zanlarını göstermek için, aynı harpte müttefikimiz ve bizden evvel harbe iştirak etmiş Alman İmparatorluğu ve onun başında bir siyaset ve harb dahisi olan imparator Hindenburg vardı. Gerçi o sıra gerçekten Osmanlı Devleti maddeten çok zaifti, tek başına büyük devletlerle harb edecek durumda değildi. Lâkin namus-u millî ve İzzet-i İslâmın haysiyetini muhafaza için ister istemez harbe iştirak mecburiyeti kapıya gelmişti. Bunun yanında maddî bir kuvvet ve sebep de mevcuttu. O da Alman imparatorluğunun ittifakı ve maddi destek ve yardımı idi.

(42) Hilafet Nasıl Yıkıldı, S: 37

İşte Bediüzzaman Hazretleri, bazı kimselerin, yani kendi intikamcı, peşin arzularını fikir olarak ileri süren hamiyetsiz insanlara ve halen onların mukallidi tinetsizlere diyor ki: Eğer harbin neticesi peşinen belli olmuş olsaydı; yani kesin mağlubiyet muhakkak olsaydı, hiç Hindenburg bu harbe yanaşırmıydı? Acaba Hinderburg gibi siyaset dâhîsi bir insanın nazarında harbin neticesi meçhul kalırsa, sizin gibi acemi çocuklara nasıl ve nereden belli oluyordu? Çünkü Hindenburg, yani Alman milleti bizimle beraber, yanı başımızda ve bizden evvel bu harbe girdi ve neticesinde o da mağlub oldu. Öyle ise, sizin ileri sürdüğünüz şey, bir fikir değil, şahsî hırs ve intikamcı arzunuzdur. Bu

davranışınızla pis bir çamur içine düşmeniz yetmemiş gibi, bir de onu misk ü amber diye yüzünüze, gözünüze sürüyorsunuz. Allah size akıl vere!" diyor.

Üstteki mevzu'u daha biraz aydınlatan, Üstadın aynı yazısının ekini de buraya kaydetmek icab ediyor.

"RÜ'YA'DA BİR HİTABENİN ZEYLİ

Rü'ya, hacda sükût etti. Çünki Haccın ve ondaki hikmetin ihmali; Musibeti değil, gazap ve kahrı celbetti. Cezası da Keffaret-üz Zünûb değil, kessarat-üz Zünûb oldu... Haccın, bâhusus ta'arufla tevhid-i efkârî, te'avunla teşrik-i mesaiyi tazammun eden içindeki siyaset-i aliye-i

İslamiye ve maslahat-ı vasia-i içtimaiyenin ihmalidir ki; düşmana milyonlarla İslâmı İslâm aleyhine istihdama zemin ihzar etti.

İşte HİND, düşman zannederek...Halbuki pederini öldürmüş, başında oturmuş bağırıyor.

İşte TATAR, Kafkas'ı öldürülmesine yardım ettiği şahıs, biçare valideleri olduğunu Ba'de harab-il Basra anlıyor, ayak ucunda ağlıyor.

İşte ARAP, yanlışlıkla kahraman kardeşini öldürüp, hayretinden ağlamayı da bilmiyor:

İşte AFRİKA, biraderini tanımıyarak öldürdü. Şimdi vaveyla ediyor.

İşte ALEM-İ İSLAM, Bayraktar oğlunu gafletle bilmiyerek öldürmesine yardım etti. Valide gibi saçlarını çekip ah û fîzar ediyor.

Milyonlarla ehl-i İslâm hayr-ı mahz olan sefer-i Hacca şedd-i rahl etmek yerine; şerr-i mahz olan düşman bayrağı altında dünyada uzun seyahatler ettirildi. Fa'tebiru!..

Korkaklıkta darb-ı mesel hükmünde olan: Tâvuk, çocukları yanında iken, şefkat-ı cinsiyesiyle Camusa saldırır. İşte dehşetli bir cesaret...

481

Hem darb-ı mesel olmuş; keçi kurttan havfı; ızdırar vaktinde mukavemete inkılab eder, boynuzuyla kurdun karnını deldiği vakidir. İşte harika bir şecaat...

Fıtrî meyelan mukavemet-sûzdur: Bir avuç su, kalın bir demir gülle içine atılsa, kışta soğuğa ma'ruz bırakılsa, meyl-i inbisat demiri parçalar.

Evet, şefkatli tavuk cesareti, hamiyetli keçi ızdırarî şecaati gibi, fıtrî bir heyecan, demir güllede, su gibi zulmün bürudetli husumet-i kâfiranesine ma'ruz kaldıkça herşeyi parçalar.(43)" Rus mojikleri buna şahittir.

Bununla beraber İmanın mahiyetindeki harikulade şehamet, izzet-i İslâmiyenin tabiatindeki alem-pesend şecaat; Uhuvvet-i İslâmiyenin intibahiyle her vakit mu'cizeleri gösterebilir.

Bir gün olur elbette doğar şems-i hakikat

Hiç böyle müebbed mi kalır zulmet-i alem(44)"

DARU L HİKMETİN İŞLEYEMEYİŞİ

Bunlardan başka, Üstadın 1921'de te'lif edip bastırdığı TULÛ'AT ismindeki eserinde, DarülHikmet-il İslâmiye hakkında sorulan bir suale verdiği cevabı da ayni münasebetle kaydediyoruz:

"Sual: Darül-Hikmet-il İslâmiye neden hizmet edemedi?

Cevab: En büyük hizmeti adem-i hizmetidir. En büyük hareketi hareketsizliğidir. Çünki buradaki hâkim olan kuvvet, ecnebiye lehinde olmıyan her bir hareketi boğuyor. Hareket edenleri gördük, mukaddes camilerde gâvurlara dua ettirildi ve mücahidlerin cevaz-ı katline fetva verdirildi. İşte Darül-Hikmet, bu fırtına içinde alet ettirilmedi. En büyük mani' olan ecnebi kuvvet, bütün ahlâksızlığı himaye ve teşci' ediyordu.

İkinci derecede sebep: Darül-Hikmet a'zaları kabil-i imtizac, belki de kabil-i ihtilât değil. Şahsî meziyetleri vardır, cemaat ruhu tevellüd etmedi. Eneleri kavîdir, delinmedi ki, bir nahnü olsun. Ben, biz olmadı. Mesailerinde teşârük düsturuyla işe girişildi. Teavun düsturu ihmal edildi. Teşarük, maddiyatta eseri azimleştirir, fevkalâde yapar. Ma'neviyat ve efkârda adîleştirir, belki çirkinleştirir. Teâvûn düsturu bunun tamamen aksidir. Maddiyatta cemaata nisbeten pek küçûk, fakat yalnız bir şahsa nisbetle büyûk eserlere vasıta olur. Maneviyatta ise, eseri harikulâde derecesine is'ad eder.

(43) İstiklal Harbi'nde Anadolu'ya saldıran düşman mezalimi ve İngilizin boğazımızı sıkarak, bir taraftan siyasî desise, öbür taraftan zulümkâr tavırları karşısında, İslam Türk milleti ve Türklerin arkadaşı Milletler ona karşı giriştiği cihadda; henüz galibiyet ve zafer ma'lum değil iken, Üstadın bu işaretli sözleri mücahedenin zaferle neticeleneceğine işaret etmektedir. A.B.

(44) Asar-ı Bediiye S:148 (45) Asar-ı Bediiye S: 109

Hem de tenkidleri çok keskinleşmiştir. Karşısına çıkan fikir parçalanır. Ehakkı aramakla, bazen hakkı da kaybeder. Hakta ittifak, ehakta ihtilâf olduğundan, bence çok defa hak, ehaktan ehaktır. Ehakkın müddet-i taharrisi zamanında, batılın vücuduna bir nevi' müsamaha var. Yani bazen hasen, ahsenden ahsendir.(45)"

Bediüzzaman'ın bu gayet ilmî ve mantıkî cevabında da, Müslümanlara hususiyle erbab-ı siyaset ve idareye her zaman geçerli cevher-baha dersler, düsturlar ve metodlar mevcuttur. Hem Darül hikmet'i iki yönden müdafaa ve takdir ederken, bir başka cihetten büyük büyük ibret dersleri vermektedir:

Birisi: O günlerdeki İstanbul'un hali!.. Eğer kıpırdama ve hareketler ecnebilerin, özellikle müstevli İngilizlerin lehinde ise, devam eder, destek bulurdu.

Aleyhinde ise, bir çok desiseli vasıtalarla boğduruluyordu. İngilizler o sıra Kuva-i Milliye aleyhinde İstanbul'da bir cereyan uyandırmış, büyük ve câzib tekliflerle bu cereyana takılanları desteklemekteydi. Hatta şeyh-ül İslamlıktan İngilizler lehine ve Anadolu'daki Kuvay-i Milliye aleyhine fetva çıkarttırmıştı. Bediüzzamanın da üstte kayıtlı beyanında geçtiği gibi, Edirne kapısı camiinde aldatılmış bir imam efendi tarafından İngiliz ve Yunanlılara dua ettirilmiş, Anadolu'daki mücahidlerin katillerine fetva ve cevaz vermişti.

İşte Darül-Hikmet-il İslamiye böyle bir ortamda sâkitane, vakûrâne hareketsiz kaldı. Onun aldığı bu tavır da, Bediüzzaman'ın diretmesiyle olmuştu. Çünki hareket olsaydı, İngiliz lehine olmasa mutlaka söndürülecekti. Lehinde olsaydı, vatan ve memlekete hıyanet olmuş olurdu.

Darül-Hikmet'in müsbet yönden bir hizmet ve faaliyetinin olmayışının bir sebebini de, Bediüzzaman Hazretleri şöyle teşhis edip, değerlendirmiştir:

Darül-Hikmet'te vazifedar muhterem zevât, yüksek âlim a'zaların her birisinin ilimde, teveccüh-ü nâstaki makamlarında büyük büyük meziyet ve şöhretleri vardı. O noktadan a'za hey'eti o büyük şahsiyetlerini her mertebe ve makamda muhafaza ettiklerinden, biribirinde fânî olarak, bir şahs-ı manevi de mezc olmaları lâzım iken, değil imtizac ederek bir tek şahs-ı manevi olmak; birbirleriyle tam bir ihtilât dahi hasıl olmadı. Yani, her birisi ilmî makamını ve şöhretli büyük şahsiyetlerindeki enaniyetlerini muhafazaya çalıştıklarından; iç içe samimi bir ihtilât hasıl olmadığı gibi, yek-vücudluk işi ise hiç tahakkuk etmedi.

Evet, Darül-Hikmet'teki hizmetlere teavün düsturuyla girişilmedi. Yani herhangi bir mes'elenin hallinde, bir hizmetin müşterek ifasında her birisi kendi cânibinden kâbiliyet ve ilmî kuvvet ve dirayeti nisbetinde el atma işi

483

484

gerçekleşemedi. Bilakis her birisi mes'eleleri müstakil ve tek başına ve kendi adına hal etmek istedi. Böylece teşârük düsturuyla işe başlandı. Yani yapılacak her hizmette, halledilecek her mes'elede her birisi kendi şahsiyetlerinin, ilmî şöhretlerinin belli bir ölçüde hissedarlıkları'nın bilinmesi ve görülmesini istediler. Bu bakımdan enelerden fedakârlık yapılmadığı için, cemaat ruhu tevellüd etmedi. Eneler, nahnüye kalb olmadı. Çünki ilmî şahsiyet ve şöhretlerinden gelen eneleri kavi idi. Delinip de nahnüye geçmeye kâbil değildi. Aynı zamanda tenkitleri de çok keskindi. Karşılarına çıkan en samimi ve en doğru fikir dahi parçalanmaya namzetti. Aynı metodla karşılarına dikilip de ortaya çıkmakla da bir iş görülemezdi. Zira enelerinden fedakârlık yapmaya niyetleri yoktu. Öyle olunca da, karşılarına çıkmakla, iş daha da kötüye gidebilirdi.

Ayrıca, Darül-Hikmet a'zaları, her mes'elenin müzakeresinde en hak ciheti aradıkları için, ittifak mümkün olmuyordu. Halbuki en hak ve en güzeli değil de, yalnız hak ve güzelde ittifak kolayca ve her zaman elde edilebilirken, her birisinin ilmî şahsiyeti, kendi imtiyazını göstermek vesaireden dolayı yalnız hakka kanaat edemiyor, tartışmalar uzayıp gidebiliyordu. Ve hakeza...

İşte Bediüzzaman Hazretleri Darül-Hikmet'in bu durumda olan azaları ile birlikte hizmetlerin büyük çapta ve Darül-Hikmet adına yapılamıyacağını anladığı içindir ki, herhangi bir menfi mes'ele ortaya atıldığında, hâriçte tek başına ve kendi adına o cereyanı kırmak için bir eser te'lif ediyor, neşrettiriyordu. Onun büyük hizmetleri de hep böyle şahsî teşebbüsleri neticesidir. Nitekim yeğeni merhum Abdurrahman da bu hususlara temas etmiştir. Yukarda bir nebze zikri geçti.

YERSİZ TENKİTLERE KARŞI TAVRI

Bediüzzamanın o sıralarda büyük hizmetlerinden birisi de; Osmanlı Devletinin Harpten mağlup çıkması üzerine, hükumet icraatına, orduya ve idarecilerine şiddetli tenkit ve muhalefete karşı, şiddetle mukabele edip, muhalefet ve tenkidin haksızlık ve yersizliğini ortaya koymuş olmasıdır. Üst tarafta geçtiği üzere, o dönemdeki muhalif siyasilerin hareket kaynağı ecnebiler, özellikle İngilizler olduğu için, siyasî eleştirilerinin neticesinin varacağı yeri ve vahameti görmekteydi. Onun için

muhalefeti pervasızca şiddetle tenkit etmekteydi. Bu mevzuda yine 1921'lerde neşrettiği İŞARAT adlı eserinde şöyle bir sual ve cevab vardır, aynen(*) naklediyoruz:

(*) 30 Ekim (Mondros mütarekesi) 1918 de, Mütarekenin imzalanmasından sonra, İstanbulda DinÎ,Milli ve siyasî bir çok cemiyetler kuruldu. 1908 lerdeki "Kulüp" ler yerine, bu defe siyasî cemiyetler teşekkül etmişti." Hilal-ı Ahdar" cemiyeti, Müderrisin cemiyeti gibi Dinî ve ahlakî cemiyetler kurulduğu gibi; Lazistan cemiyeti, Kürdistan cemiyeti gibi siyasî cemiyetlerde kurulmuştu. (Tafsilat için, Bkz. Son Şahitler-5, Sh.242-Sinan Omurun hatıraları) A.B.

"Sual: Hangi cem'iyyettensin? Neden muhalefeti şiddetle tenkit ediyorsun?

Cevab: Şüheda cem'iyetindenim... Tek bir velîyi inkâr veya istihfaf etmek meş'umdur. Öyle ise, iki milyon evliyaullah olan şühedayı inkâr etmek ve kanlarını heder saymak meş'umların en meş'umudur. Zira muhalefet der: "Haksızlık olarak harbe girildi, hasmımız haklıydılar, Cihad değildi..."

İşte şu hüküm, iki milyon şühedanın şehadetini inkârdır. Bence en çok duamız bu olmalı: Bir hakikat var ki, en Bedevî ve hatta vahşî insanlar dahi o hakikate karşı serfürû-berde-i itaat ve ihtiramdırlar. Bir aşiretten mütehasim iki kabile; hariç bir hasım zuhur etse, sevk-i tabiî ile dahilî hüsumet ta'til edilir. Şayan-ı istiğrabtır ki, medenî, münevver telâkkî edilenler o vahşîlerden çok aşağıdırlar. Husumet-i hariciyenin zuhuruyle dahilî husumeti teşdid ederler. Eğer medeniyet ve fen böyle ise, insanın saadeti vahşet ve cehalettedir.(46)"

Bu suale verilen cevabta, evvela Bediüzzamanın esaretten döndükten sonra, artık hiç bir cemiyet ve teşekkül ile ilgilenmediğine bariz delildir. Onun o sıra en mühim gördüğü ve yaptığı iş; "dört"taraftan, şanlı Osmanlı devletinin tasarruf etmiş olduğu mülkünün sahipsiz kalan metrûkatını yutmak için gelen müstevlî ecnebî gaddar düşmanlarına karşı, milletin ittihadını, yek-vücudluk ve uhuvvetini te'min edecek ve dahildeki kısır çekişmeleri ortadan kaldıracak hizmetlere el atmış olması idi. Bunu da ancak bir mürşid-i ümmet olarak söz ve nasihatlerini hâvî risalelerini neşretmekle yürütmüştü. Başka siyasî cem'iyyet ve partilerle hiç ilgilenmemişti.

Nitekim sualde; Onu da herkes gibi zannedenler "Hangi cem'iyettensin!" O da: "Şüheda cem'iyyetindenim... " demek sûretiyle, yerini ve mevkiini göstermiş, parti ve cem'iyetlerle alâkasının olmadığını ilân etmiştir. Hem o sıralarda, yani 1920'de; mütedeyyin fakat partici bir âlimin, başka bir partideki dindar müttaki bir zatı lâ'net edercesine zemmettiğini, fakat kendi partisinde bulunan meşhur bir münafığı medih ve sena ettiğini gören Bediüzzaman; siyaset ve tarafgirliğin verdiği iğrenç ve zehirli haletten nefret etmiş, iğrenmiş ve demiştir.

(46) Asar-ı Bediiye S: 97

ALMAN SOSYALİSTLİĞİ

Yine, 1921'de te'lif edip neşrettigi-RUMÛZ adlı bir eserinde çeşitli dünya mes'eleleri hakkında sorulan bir çok sualleri de cevablandırmıştır. Onlardan birisi: O sıra çok yaygın olup herkesin dilinde dolaşan; Avrupanın, özellikle İngiliz ve Fransızların emperyalist medeniyeti mi? Yoksa Almanın enternasyonel-

sosyalistliği mi daha iyidir?" şeklindeki soruya şu gelecek cevabı vermiştir. Sual ve cevabı beraber alıyoruz:

"Gâvurlardaki iki cereyanı nasıl görüyorsunuz?

Cevab: Şimdilik biri necis, biri encesdir. Tahir-i mutlak yalnız desatir-i İslâmiyedir. Öyle ise, iki cereyana da lâ'net...

Evet, lâkin bize bulaşmış encesin temizliği hesabına, onun izalesine çalıçan necise, "Necis" demekle, onu da kendimize sıçratmak, maslahat olmasa gerektir.

Mesela bir hınzır seni boğuyor, bir ayı da onu boğuyor... Ayının bağrına dürtmekle kendine musallat etmek, akıldan ziyade cünundur. Zaten bir cinnet-i müstevliye dünyaya dağılmıştır.(47)"

Bediüzzaman Hazretleri, o sıralarda bazı risalelerde bu mes'eleyi bir kaç defa ele almış ve izah etmiştir. Osmanlı müttefiki olan Almanlarla ittifakımızı bozmak veya zayıflatmak, dolayısıyla İngiliz siyaseti adına İngilizlere yaranmak desiselerine karşı, bu mes'eleyi gayet açık ve sarih olarak eserlerinde kaydetmişken; bilâhare 1953'lerde bir mahkeme kanalıyla ehli vukufa tedkik ettirilen eski eserlerinin bir parçasında bu mes'eleyi gören vukufsuz, beceriksiz, belki de maksatlı bir ehl-i vukuf hey'eti; "Sosyalistlik medhediliyor" diye rapor vermeleri üzerine, Üstad Bediüzzaman Hazretleri bunlara şöyle bir cevab vermişti:

"Eski Harbi Umumi'nin bidayetinde ve içinde, o harpte müttefikimiz olan Almanla alâkamızı kırmak ve Garplılaşmak perdesi altında bir purutluğa, yani siyaseti dinsizliğe alet yapmaya çalışan bazı münafıklar diyorlardı ki: "Alman Sosyalistlikle gidiyor, dinimize zarar verecek..."

Ben de o zaman demiştim: "Sosyalistlik İslâmiyete ilişemez ve dinimize zarar veremez. Hem bizi sosyalistliğe sokamaz. Fakat Garblılaşmak, İngiliz ve Fransızın medeniyetinin fena kısmı, bizim dinimizi kısmen, terk etmeye mukabil, zararlı bir medeniyete bizi mecbur edecekler. Onun fenalıkları iyiliklerine galebe eden böyle medeniyete; bizim müttefikimiz olan Almanın sosyalistliği dinimize ilişmediği ve bizi sosyalistliğe sevk etmediği için tercih ediyorum diye o zaman demiştim.

(47) Asar-ı Bediiye S: 83

İşte mes'elenin hakikati bu iken, kırk sene evvel bu mes'ele yazılmış ve neşredilmiş, kimse ilişmemiş ve muhakemelerde beraatler görmüştür.

Şimdi hasta olduğum için, müdde-i umumî ifademi almaya yanıma geldi ve dedi ki: "Urfa'da ehl-i vukuf HUTBE-İ ŞAMİYE'nin zeylindeki vecizelerden, "sosyalistlik Garbî medeniyetlere müreccahtır" diye olan kelimesine bolşevikliğin lehinde bir propaganda yapılıyor" demiş.

Bolşeviklik ayrı, sosyalistlik ayrıdır. Sosyalist Alman nerede? Komünist Rus nerede? Hem bu kadar manasız, kırk küsür sene evvel yazılan bir meseleden dolayı Nurun Urfa'daki üç kahraman talebesini hapsettiler.

Böyle vukufsuz ehl-i vukufun yanlış raporlarıyla Nurun kahraman fedailerine ilişmek, bence Rus hesabına bir propagandadır(48) veya Rus hesabına propagandaya alet olmuşlardır ki, Kur'anın hakaikiyle Komünist Rus'a karşı cephe alan ve tam mücadele eden din fedailerine ilişiyorlar.(49)

Said Nursî”

Bu meseleyi, şimdilik Hz.Üstadın üstteki izahı ile iktifa ediyor, bu kadarıyla bırakıyoruz ve başka hizmet ve meselelere geçiyoruz

YANLIŞ FETVAYA KARŞI

Yine 7 Mart 1920'ler de İstanbul'u işgal eden İngilizlerin baskısı veya aldatmacalarıyla; Şeyhül İslâmlıktan, Anadolu'da müstevli kuvvetlere karşı koyan Kuvay-i Milliye mücahitleri aleyhinde çıkartılan fetvanın mahiyeti hakkında Bediüzzaman'a da sorulmuş, o da bu fetvayı

şeriat ve din ilmi ölçüleri içerisinde tahlil etmiş ve aşağıdaki şekilde cevablandırmıştır. Sual ve cevabı beraber alıyoruz:

"Sual: Anadolu aleyhinde çıkan fetvaya ne dersin?

Cevab: Fetvay-ı mahz değil ki; i'tizar edilsin.(50) Belki kazayı tazammun eden bir fetvadır. Çünki fetvanın kazadan farkı: Mevzuu ammdır, gayr-ı muayyendir. Hem mulzim değil... Kaza ise, muayyen ve mulzimdir.

Şu fetva ise, hem muayyendir; kim nazar etse, bizzarure muradı anlar. Hem mulzim olmuştur, çünki avam-ı müslimini onların aleyhinde sevk etmekte esbabın en ahiridir.

Madem ki, şu fetva kazayı tazammun ediyor.. kazada iki hasmı dinletmek zarurîdir. Anadolu'da söylettirilmeliydi. Netice-i müddeiyyatlarını aleyhlerinde olan davalarla; siyasiyyun ve ulemadan bir hey'et tarafından maslahat-ı İslamiye noktasında muhakeme edildikten sonra, fetva verilebilirdi...

(48) Medar-ı hayrettir ki, Urfa'da teşkil ettirilen o mezkür ehl-i vukuf hey'eti, tek tek C.H.P'li oldukları Urfalılarca bilinmektedir. Bunlardan birisi kitapçılıkla meşgul olup, sol mefküreli kitapları sattığı halde, böyle Risale-i Nur talebelerini; kendi benimsedikleri kötü mefküre ile lekelemek, kasdî bir girişim neticesi olduğu anlaşılmıştı. A.B.

(49) Asar-ı Bediiye S: 682

(50) Bu fetva hakkında ayrıca Hutuvat-ı Sitte eserinde de tekmil edici izahlar vardır, oraya da mıiracaat... A.B.

Zaten şimdi bazı hakaikte bir inkılâb var. Ezdad isimlerini değiştirip mübadele etmişler. Zulme, adalet.. Cihada, bağy.. Esarete hürriyet namı veriliyor.(51)"

Görüldüğü üzere, Bediüzzaman Hazretleri, Şeyh-ül İslâmlıktan çıkmış olan bu fetvayı, evvela şeriâtın fetva kaideleri usulüne göre tahlil ettikten sonra, öylesi bir fetvanın, din ve Şeriat-ı İslâmiye adına verilmiş ve İslâmın umumi maslahat ve menfaatı hesabına ısdar edilmiş bir fetva olmadığını ispat etmiştir. Tahlili şöyledir:

Eğer şeriat adına verilmiş pürüzsüz bir fetva olmuş olsaydı, amm mevzuu'lu olurdu. Muayyen kişileri veya bir grubu tayin etmemesi lâzımdı. Halbuki bu fetva ise, kazayı tazammun eden bir fetva cihetidir ki, şahızları ta’yinediyor.

KAZA NEDİR?

Şeriat Uleması ıstılahında KAZA, gasbedilen bir malın mislini veya onun kıymetini alıp sahibine teslim etmektir.(52)

Seyyid Şerif-i Cürcanî ise, Kazayı bir kaç vecihle manalandırmış, demiş ki;

"1- Istılahat-ı fukahada KAZA, hakkın kendisini veya mislini sahibine teslim etmek.

2- Kazay-ı alel-gayr: (Yani başkaları üzerinde bir işi, bir mes'eleyi yürütmek) Ondan önce lâzım olmamış olan bir işi lüzumlu kılmak...

3- Kazay-ı fil-husüme: (Yani davacılar arasındaki kaza) Hak ve sabit olan Şeyi ortaya çıkartmaktır.(53)"

İşte böyle pürüzsüz fetva ile kazanın birbirinden farklı hükümleri olduğunu şer'î kaidelerle açıklanmış olduğu için, Bediüzzaman onu hakiki fetvaya havale etmiş.. ve şu verilmiş olan fetvanın kesinlikle kaza olduğunu, hem de kazay-ı alelgayr kısmına dahil olduğunu, yani, vacib ve lâzım olmıyan bir şeyi lüzumlu kılmak şeklinde olduğunu ileri sürerek, bu mes'elede hiç olmazsa, kazay-ı fil-hüsume babından girilmesi ve iki tarafın da dinlenmesi icab ettiğini, bunu ise, sadece ulema-i şeriat değil, siyasî ve memleket maslahatını bilen kişilerin de beraber bakarak İslâmın maslahatı ne ise, ona göre fetva vermeleri icab eder diyordu. Halbuki bunlar yapılmamıştı. O halde, İslâm Şeriatı adına bir fetva-i mahz değildi.

(51) Asar-ı Bediiye S: 105

(52) Hukuku tslâmiye ve İstılâhat-ı Fıkhiye Kamusu C.1, S. 32.

(53) Ta'rifat-ı Seyyid Şerif-i Cürcanî, S: 118

489

İNGİLİZLERİN MAHİYETİ

Yine aynı günlerde, İngilizin sırıtan yüzüne aldanan bazı safdil müslümanların şöyle bir sorusu vaki' olmuştu:

"Sual: Neden bu kadar "İ.G.Z. 'den (İngilizden) nefret ediyorsun? Müsalâhasını da istemiyorsun?

Cevab: Sebep bir değil, bindir... Bana en ziyade şedit görünen, ma'nen ahlâkımızda vurduğu darbedir. Çekirdek halinde olan secaya-i seyyieyi içimizde inkişaf ettirdi. Hayatın yarası iltiyam bulur, İzzet-i İslâmiye, nâmus-u millînin yarası pek derindir.

Edirne camiinde bir islam hocasının lisaniyle Venizelos(54) gibi şeytan bir zalime dua ettirildi. Merkez-i Hilâfette Müslümanlar lisaniyle hizb-üş şeytan olan İngiliz ve Yunan askerlerini halâskâr, tathirci ilân ve karşısındaki güruh-u mücahidini canî, zalim söylettirdi.

Acaba bir valide, o dereceye getirilse ki; Çocuğunu kendi eliyle öldürerek, müteessir olmıyarak, parça parça etse, hiç mümkün müdür ki, onda hissiyat-ı âliye ve ahlak-ı sâmiye intifa etmesin!(55)"

Bu cevabdan sonra, Bediüzzaman'a başka bir ma'na ve istifhamda şöyle ikinci bir sual sorulmuş: "Neden İngiliz siyaseti galip çıkar?"

Bediüzzaman cevaben: "Onun siyasetinin hassa-i mümeyyizesi (Seçkin vasfı) fitnekârlık, ihtilâftan istifade, menfaat yolunda her alçaklığı irtikâb etmek, yalancılık, tahripkârlık, hariçte menfiliktir" şeklinde izah etmiş ve bu hükmünün ispatlı delili olarak da şöyle demiştir:

"Bir adam kocaman bir binayı bir günde harap eder. Bir taburu ihtilâle verir. Şu alçak siyasettir ki; KOSTANTİN'i zahiren tel'in ettiği halde, gizlice dahalet ediyor. Fenalık ve ahlâk-ı seyyie, siyasetine vasıta olduğu için, her yerde ahlâk-ı seyyieyi himaye ederek teşçi' eder. Şimdiki İstanbul hali buna şahittir.(56)"

İşte Bediüzzaman'ın bu ifadesinden anlaşılmaktadır ki: o sıra -özellikle İstanbul'da- dönen siyaset çarkının tablosu; kimisi İttihad ve Terakkî hükûmetinin mağlubiyetle neticelenen

icraatına muhalefet namı altında intikamkâr hislerle hareket halinde ve kim gelirse gelsin, ister düşman olan İngiliz ve Yunan da gelsin, yeter ki bunlar perişan olsun.. velev ki memleket ve millet yok olsa da... Kimisi de, gizliden gizliye o zamanki Yunan kıralı olan

(54) Venizelos o zamanki Yunan Başbakanıdır. A.B.

(55) Asar-ı Bediiye S: 106

(56) Asar-ı Bediiye S: 107

Kostantin'e dehalet ettiği halde, zahirde murailik yaparak; siyaset yapıyorum diye onun aleyhinde lâf atarlardı. Ecnebi düşman İngiliz ise, böylesi bir tinetsizliği ve nâmertliği ve öylesi alçak hıyaneti himaye edip teşçi' etmekteydi.

İstanbul'un o zamanki halini tasvir sadedinde, Üstad Bediüzzaman başka bir eserinde şöyle demiştir: "Biçare İstanbul, mütebayin dâhiyane prensiplerin telkinat-ı muzırraneleriyle kabiliyet-i telkihiyesini kaybetmiştir. Zihni alüfte olmuştur.(57)"

Yani birbirine zıt ve çeşitli, acib entrikalı siyasî prensiplerin çekişmeleri altında biçare İstanbul, aşılanma kabiliyetini yitirmiştir. Kimi dinliyeceğini, kimin arkasından gideceğini bilemez bir halde, şaşkın bir durumdadır.

Az üstte ki meselenin teferruatını tamamlayan bir izah da Bediüzzaman'dan şöyle bir sual ve cevab ile gelmiştir.. kaydetmeden geçemiyeceğiz:

"Sual: Anadolu'da pek çok zulüm ediliyor ve pek çok müslümanlar idam ediliyor(58). Neden böyle oluyor?

Cevab: Evet, maatteessüf pek feci' şeyler oluyor. Fakat asıl sebep, mel'un dinsiz medeniyet, öyle zalimane bir silâh şu harb-ı vahşiyaneye vermiştir ki; O silâhın karşısında dayanmak, onun naziriyle mukabele etmek lâzım gelir. Şeşhane ile mitralyoza mukabele edilmez. İşte o silâh, o düsturdur ki; medeniyet harbin eline vermiştir.

Ben de kendi gözümle GRANDOK NİKOLAVİÇ'in namına iki emri gördüm, der:

"Askerimize bir köyden bir tüfek açılsa, çoluk-çocuğuyla imha edilecektir:"

İkinci emri de:

"Bir cemaatten bir adam cephe zararına bize hıyanet etse, çoluk çocuğuyla imha edilecektiı•."

İşte böyle azlem bir düstur ile İ.G.Z (İngiliz) Anadolu'ya hücum ediyor:(59)"

Görüldüğü gibi, medenî maskesini takan gaddar ve vahşî olan mimsiz medeniyetin verdiği canavarca bir cesaret ile, o zaman İngilizin oyuncak bir kuklası olan Yunan askerleri Anadolu'nun Müslüman halkına hücum ettiği için; karşı tedbir olarak bizimkiler de öylesi zulüm ve gaddarlıklara rıza göstermişlerdir.

(57) Aynı eser S: 97

(58) 1922'lerde Ankara'da meclis adına teşkil ettirilen Istiklâl Mahkemelerinin hudutsuz salâhiyetiyle bazı kimseleri idam etmelerine işarettir. A.B.

(59) Asar-ı Bediiye S: 107

Üstad Bediüzzaman Hazretleri "Ben kendi gözümle, Grandok Nikolaviç'in iki emrini gördüm" dediği, herhalde 1293-1877 harbinde Rus Çarının kardeşlerinden olan Grandok Mişel Nikolaviç'e ait değildir. Çünki o tarih, Bediüzzaman'ın doğum târihidir. Öyle ise l.Cihan Harbi'nde aynı isimde olan bir Rus kumandanının emri olsa gerektir.

ANGLİKAN KİLİSESİNİN SUALİ

Yine menhus ve meş'um olan mütarekeden sonra, İstanbul'u işgal eden İngiliz ordusu, -Daha önceleri Hindistan'da uyguladıkları gibi- Hıristiyanlığı yaymak için, İslâm dininin kudsiyetini haleldar etmek desisesiyle, beraberinde getirdikleri veya bilâhare hususî olarak İstanbul'a gelen meşhur Anglikan Kilisesi'nin Başpapazı vasıtasıyla Meşihat-İslâmiye'den (Şeyh-ül İslâmlık) dinî altı sual sorduruldu. Hem de yalnız altıyüz kelime ile cevab istendi. Bilâhare İngiliz papazının suallerine İzmir'li İsmail Hakkı ve sonra Mısır'lı Abdülaziz Çaviş gibi zatlar, birer kitap halinde uzunca cevablar yazmışlardı. Lâkin tam sualin sorulduğu günlerde Şeyh-ül İslâmlık Bediüzzaman'a müracaat ederek bir cevab vermesini istemiş. Bediüzzaman Hazretleri de, "Ben onlara bir tükrük ile cevab veriyorum" demiş ve o zaman ve o günler de neşrettirdiği RUMUZ ve LEMAAT eserlerinde bu cevabını dercettirmiştir. Daha sonraları, Barla'da iken yazdığı HÜCUMATI SİTTE RİSALESİ'nde de o cevabından bir münasebetle bahsetmiştir. Evvela, RUMUZ eserinde aynı günlerde dercedip neşrettiği cevabını okuyoruz:

YÜKSEKTEN BAKMAK İSTEYEN DESSAS BİR PAPAZA CEVAB

Bir adam seni çamura düşürmüş, öldürüyor. Ayağını senin boğazına basmış olduğu halde, istifham-ı istihfaf ile sual ediyor ki: Mezhebin nasıldır?

Buna cevab-ı müskit; kûsmekle sükût edip, yüzüne tükürmektir: Tükürün o lainin o hayasız yüzüne'...

Ona değil, hakikat namına cevab şudur:

1- S: Din-i Muhammed nedir?

C: Kur'andır...

2- S: Fikir ve hayata ne verdi?

C: Tevhid ve istikamet...

492

3- S: Mezahimin devası nedir?

C: Hürmet-i riba ve vücnb-u zekâttıı:..

4- S: Şu zelzeleye ne der?

C: (60)"

Lemaat eserinde ise, tarihî ve hatıralı olan cevabı şöyledir:

ANGLİKAN KİLİSESİNE CEVAB

Bir zaman, bîeman İslâmın düşmanı siyasî bir dessas

Yüksekte kendini göstermek isteyen el-hannas bir papaz

Desise niyetiyle, hem inkâr sûretinde, hem de

Boğazımızı pençesiyle sıktığı bir zaman-ı elimde,

Pek Şematetkârane bir istifham ile dört şey sordu bizden.

Otuz bin kelime istedi... Şematetine karşı küsmekle sükût etmek, inkarına karşı da: Tokmak gibi bir cevab-ı müskit vermek lâzımdı. Onu muhatap etmem

Bir hakperest adama böyle cevabımız var: o dedi birinci de:

Muhammed Dini nedir? Dedim: İşte Kur'andır!..

Erkân-ı sitte-i iman, erkân-ı hamse-i İslam, esas-ı maksad-ı Kur'an...

Der ikincisin de: Fikir ve hayata ne vermiş? Dedim: Fikre tevhid, hayata istikamet!... Buna dair şahidim:

Der, üçüncüsünde: Mezahim-i hazırayı nasıl tedavi eder? Derim: Hûrmet-i riba, hem vücûb-u zekâtla...

Buna dair şahidim:

Der, dördüncüsünde: İhtilal-i beşere ne nazarla bakıyor? Derim: Sa'y, asl u esastır.Servet-i insaniye zalimler de toplanmaz, saklanmaz ellerinde

Buna dair şahidim:(61)

(60) Asar-i Bediiye S: 85

(61) Asar-ı Bediiye S: 628

493

Hücumat-ı Sitte isimli eserinde ise, 1930 yıllarında Barla'da menfî iken cesaret örneği ve dersi ibret için, hayatında geçmiş olan bu hadiseyi şöyle hatırlatmaktadır:

"Bir zaman İngiliz devleti İstanbul boğazının toplarını tahrip ve İstanbul'u istilâ ettiği hengâmda, o devletin en büyük daire-i diniyesi olan Anglikan Kilisesi'nin Başpapazı tarsfından, Meşihat-ı İslâmiye'den dinî altı sual soruldu. Ben o zaman Darül-Hikmet-il İslâmiye'nin a'zası idim. Bana dediler: "Bir cevab ver! Onlar altı suallerine altı yüz kelime ile(62) cevab istiyorlar..”

Ben dedim: Altıyüz kelime ile değil, altı kelime ile de değil, hatta bir kelime ile dahi değil, belki bir tükrük ile cevab veriyorum. Çünkü o devlet, işte görüyorsunuz; ayağını boğazımıza bastığı dakikada, onun papazı mağrûrane üstümüze sual sormasına karşı tûkürmek lâzım geliyor.. Tükürün(*) o ehl-i zulmün o merhametsiz yüzüne" demiştim.

Şimdi de diyorum: Ey kardeşlerim! İngiliz gibi cebbar bir hükûmetin istilâ ettiği bir zamanda, bu tarzda matbuât ile mukabele etmek tehlike yüzde yüz iken, hıfz-ı Kur'anî bana kâfi geldiği halde, size de yüzde bir ihtimal ile ehemmiyetsiz zalimlerin elinden gelen zararlara karşı elbette yüz derece daha kâfidir...(63)"

İşte mücahid-i ekber olan Hazret-i Bediüzzaman, İngilizin hayasız yüzüne vurduğu bu gibi şamarları, o zaman ve o günlerde te'lif ve neşretmiş olduğu bir kaç risalesinde dercetmiştir. İngilizin desise ve şeytanetlerini su üstüne çıkarttığı gibi, İstanbul'un efkâr-ı umumiyesini de uyandırmıştır. O zaman "Rumuz" ve "Lemaat" eserlerinde neşredilen sadece üstteki cevabiyle kalmamış, aynı zamanda müstakil bir risalenin tamamını ona hasrederek İngilizin bütün hile ve desiselerini zir ü zeber eden ”Hutuvat-ı Sitte" eserini de hem Arapça, hem Tükçe olarak binler nüsha bastırmış ve dağıtmıştır. Üst taraflarda da kaydettiğimiz gibi , Hutuvat-ı Sitte eseri Merhum Eşref Edip Bey'in gayretiyle tab ettirilmişti. Matba'a ismi ve tarihi belirtilmemiştir. Herhalde onu tab' eden matbaacıya zarar gelmesin diye!.. Lâkin Bediüzzaman Hazretleri kitabın kapağına kendi lâkabı olan BEDİÜZZAMAN'ı hiç çekinmeden, perva etmeden koymuştur.

(62) Lemaat eserinde, -Az yukarda da görüldüğü gibi- "Ingiliz papazı otuzbin kelime ile cevab istedi: ' şeklindedir. Burada ise, "altı yüz kelime ile" diye kaydedilmiş. Bu farklı rakam, herhalde suallerin her birisine altıyüz kelime ile cevap istemiş olabilirler. Altı sualin her biri için altıyüz kelime cevap istenmiş ise, ûçbin altıyüz kelime eder. Lemaattaki otuzbin tabiri, bu kanaata göre üç bin iken, matbaa hatasıyla otuz bin şeklinde olmuş olabilir. Allah ü a'lem. A.B.

(63) Mektubat S: 430

(*) Merhum Hulusi Ağabey, bu kelimeyi” Tükürün " değilde,”Tüküruk!" şeklinde okuyordu.Çünki osmanlıcada her iki tarzda da olabilir. A.B.

494

Eser, tabiîki İngiliz başkumandanı Loytenend general H.F.M. Wilsonun eline de geçti. Onun şeytanetkâr siyasetinin iç yüzünü ve desiselerinin kaynağını iptal edip çürüten bu esere ve eserin sahibi Bediüzzaman'a karşı, Başkumandan dehşetli bir hiddet ve telâş içine girerek, hemen emir verdi: "Onun vücudunu ortadan kaldırın!.."

Bu i'dam emri üzerine, Bediüzzaman'ın öldürülmesi için bir hafta kadar aranmasına devam edilir. Bediüzzaman ise, her gün İstanbul'un ayrı bir semtine giderek halkı uyarmağa çalışıyordu. Müslüman ahalinin fedaileri de onu çok dikkat ve titizlik içinde muhafaza etmeye çalışıyordu. Bir hafta aranmadan sonra; İngiliz Başkumandanına:

"Eğer Bediüzzaman İngilizler tarafından öldürülürse, Anadolu halkı, özellikle Şark vilâyetleri ehalisi onun intikamını almak için büyük çapta harekete geçecekleri ve ne pahasına olursa olsun, onun intikamını yerde bırakmıyacakları ve hepsi mahvoluncaya kadar İngilizlere karşı harb edecekleri söyleninice, kumandan idam kararını geri aldırır ve yerinde durur.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri bu hadiseyi 1948 yılında Afyon mahkemesine karşı bir münasebetle şöyle anlatır:

"...Hem eski Harb-i Umumi'nin nihayetinde İstanbul'da, İngiliz Başkumandanının eline, benim İngiliz aleyhine şiddetli yazdığım Hutuvat-ı Sitte ve Başpapazına tahkirkârane sözlerim eline geçtiği halde, beni mahvetmek yüzde yüz ihtimali varken, hiddetini geri alıp ilişmemesi...(64)"

İşte Hazret-i Bediüzzaman o acı, hazin ve karanlık günlerde ve o muhataralı, tehlikeli hengâmede onun aziz vücudu millet ve memleket için pek çok lâzım iken; feday-i cân edip yüzde yüz hayatî tehlike olan matbuat lisaniyla cebbar İngiliz ordusuna karşı meydan okuyup ortaya atılması, üstelik perde altında gizli olarak değil, doğrudan doğruya herkesin tanıdığı şahsıyle ve ismiyle meydana atılması; elbette ve herhalde kıymet-şinas, vefakâr insanlarca unutulmayacaktır. İnönü gibi, kahraman ordumuz ve milletimiz boğazboğaza, Eskişehir'in İNÖNÜ ilçesinde harb cephesinde ölüm kalım. savaşını verirken, kendisi istasyonda, eski metrûk ve köhne bir tren vagonu içinde saklanıp gizlendiği halde(65).. Sonra da ordu ve milletçe kazanılan zaferi kendine mal edip, unvan yaparak, millî bir kahraman edasıyla arz-ı endam etmesi gibi değil!..

(64) Emirdağ-1, S: 241

(65) Hilafet Nasıl Yıkıldı, Abdülkuddûs Zallum, S:159

KUVAY I MİLLİYEYİ DESTEKLEMESİ

Yine aynı günlerde Üstad Bediüzzaman'ın Kuvay-ı Milliye'yi destekleyen ve İngilizin sinsi siyasetinin aleyhine olan yazılarından birisinde de; cerbezenin hal-i hazır fikirlerde nasıl bir te'sir icra ettiğini beyan sadedinde şöyle demektedir:

"...Bak o seyyiedir ki; Ararat Dağı kadar bize zulüm ve tahkir eden ecnebî bir devleti, ne safsatalı bahanelerle (bilmem hangi tarihte KIRIM'da bize yardım etmiş) gibi yavelerle, bize dost olabilecek sûrette gösteriyorlar.. Hem Süphan dağı kadar İslâmiyetin izzet ve şerefine çalışan güruh-u mücahidini âcib bahanelerle en fena derekesine indirip millete düşman gibi gösteriyorlar...(66)"

ESKİŞEHİR ZAFERİ ÜZERİNE

Yine 1921 yılı Ekiminde te'lif edip, aynı sene içinde tabettirmiş olduğu Lemaat eserinde; 21 Nisan 1921'de gerçekleşen İnönü zaferi üzerine "İslâmiyet, insaniyyette te'min-i müsalemet ve i'lâ-i

kelimetullah için cihad ister. Cihad mertebe-i Şehadetin merdivenidir." başlıklı bölümde şöyle der: (Bir kısmını alıyoruz.)

"Alem-i İslâm cihadı, zamanen ikiyüz senelik, mekânen ikiyüz günlük tedâfü'î bir harp ve darb cephesi daima var idi.

En son siper ise, bu yeni senedir hem Eskişehir idi. Zalim kâfirin en son taarruzu da bu cephede hemen kırıldı.

Bu harp, başka harbe benzemez, şu küçücük cephede muvakkat galebesi; hakiki gaddar hasma (67)" zaferi te'min etmez, boşa gider inadı.

Şark'ta onun hayatı, şu İslam kuvvetinin imhay-u mevtindendir, kuvvetimiz hayatı ona müthiş bir mevttir. Zulüm etmez temadî.

İslam kuvveti ise, nasıl ki dayanmış ise; dayansa, nerede olsa, gaddar hasmın hayatı Şark'ta elbette söner, bakî kalır remadı.

İki yüz günlûk vasi' bir cephede hem de yedi noktada hasım manen mağluptur.. Yalnız Anadolu cephesinde muvakkat biraz ileri gitti.

Sebepse ; aldandık , infiradî siyaseti bilmiyerek takındık ,

Fermanına mü'minane imtisal etsek, gelir Allah'ın va'di.

Âlem-i İslâmın hak ve hürriyetinin istirdadı için biiznillah tedafü'den taarruza geçiyor, belki çok yerlerde geçti.

(66) Asar-ı Bediiye S:105

(67) Hakiki gaddar hasımdan muradı Ingilizler'dir. A.B.

İNÖNÜ'nün(68) iki zaferi zahiren ger küçüktür, batınen pek büyüktü...(69)”

Görüldüğ'ü üzere, Bediüzzaınan Hazretleri Anadolu cephesinde Kuvay-ı Milliye mücahitleri’nin kazandığı İnönü zaferini bütün kalbiyle kutluyor, alkışlıyor ve ona

seviniyordu. Bu zaferi, İslâmın zaferlerinin bir başlangıcı olarak kabul ediyor ve öyle niteliyordu.

Aynı zamanda keskin feraset ve velâyetiyle; artık İslâm ordusunun bundan sonra tedafü'i vaziyetinden, taarruz durumuna geçeceğini kesin ihbar ediyordu... Nitekim de öyle oldu.

HİLAL-YILDIZ TEVAFUKU

Çok garib tevafukattandır ki: Bediüzzaman'ın 1921 senesinin Ramazan ayında te'lif etmiş olduğu LEMAAT eserinin en son beytinin en son satırının en son kelimesi "hilâl ve yıldız" olarak gelmiştir. İşte Lemaat eserinin en son satırı ve hilâl-yıldızla biten son cümle ve kelimesi şöyledir:

"Bir zemine bir semaya bakar...Orada ezhar ve esmar, burada hilal ve yıldız.(70)"

Lemaat eserinin te'lifi 1921 Ramazanının ilk hilâlinde başlamış, aynı Ramazanın Bayram hilâlinde bitmiştir. Hatta ebced hesabıyla onun te'lif tarihi şu Arapça cümleden çıkmıştır: Yani Ramazan ayının iki hilâli arasında doğan bu eser, bir edep yıldızıdır. Arapça cümlenin ebcedî hesabı, Rumî 1337 eder ki; Miladi 1921'dir.

Merhum Abdurrahman bu garib vak'a hususunda şunları kaydeder:

"Tesadüf-ü garibedendir ki; Lemaat kitabının tarihi "HİLÂL YILDIZI" çıktı ki, dır. Hem de tesadüfi olarak kitabın ahirinde de hilâl ve yıldız gelmiş... Tabiatını serbest bırakarak hiç nazım yapmadığı halde; bu kitap tamamen sancak marşının vezni gibidir.

Kitabındaki tesadüfe dair konuşurken, semadaki hilâl-yıldız, sancağ-ı İslâmın resmini tersim etti. Amucama dedim: "Kitabındaki tesadüfü, sahife-i sema da tanzir ediyor.."

Cevaben dedi ki: "Ben zaten tesadüf denilen şeyi kabul etmem. Her şeyde bir hikmet var... Hem tesadüf, tekerrür etse, tesadüf olamaz, bir kasdı ihsas eder. Kâ

(68) İNÖNÜ zaferinin unvanı, Ismet Inönü şeklinde anlaşılmasın... Belki Eskişehir'in Inönü ilçesinde kahraman Müslüman mücatıitlerin kazandığı büyûk zaferin Ünvanıdır. A.B.

(69) Asar-ı Bediiye S: 624

(70) Matbu' Lemaat S: 48

(*)

inat birbiriyle münasebettardır: O dakik münasebetin ma'naları var. Vazıhan bilmediğimiz için tesadüfle tabir ediyoruz.”

“İşte bütün bunlardan tefeül çıkıyor ki; i'lâ-i kelimetullahın bayrağı olan HİLAL-YILDIZ bayrağı te'alî edecek, eski şevketini bulacaktır İnşaallah.(71)"

Merhum Abdurrahman'ın beyanından da anlaşılan odur ki; Bediüzzaman Hazretleri "Lemaat" kitabını 1921 senesi Ramazanının ilk hilâlinde, yani ilk gününde te'life başlamış, çalışmadığı günler hariç, Ramazan ayı içinde yirmi gün zarfında bitirmiş.. ve bittiği gün, ikinci hilal, yani

bayram hilâli görününce de sona ermiştir. Böylece bu eserin iki hilâl ortasında te'lifi tamamlandığı gibi, kitabın son cümlesi de "Burada hilal ve yıldız" cümlesiyle bitmiştir.

Çok zekî ve müdakkik bir alim olan Abdurrahman Efendi, bu ince sırrı hissettiği günde; çok ender rastlanan o senenin Ramazan bayram hilâli bir yıldızla kucak kucağa gelerek, sancak bayrağının amblemini gök yüzünde tersim ettiğini görünce, amucası Bediüzzaman'a: "Bak amca! Senin kitabının hilâl-yıldız tevafuku, gök yüzünde de görünüyor" demiş. Bediüzzaman Hazretleri: "Ben zaten tesadüf denilen şeyi kabul etmem.. Kâinatın hadiseleri birbiriyle münasebetlidir" diye cevab vermiştir.

(71) Asar-ı Bediiye S: 679

KUR'ANIN HÂKİMİYETİ

Yine Bediüzzaman Hazretlerinin o günlerine ait, umum Müslüman halka taalluk eden köklü ve her zaman geçerli bir hizmet düşüncesi olarakda, SÜNÛHAT isimli eserinde kaydetmiş ve o sıra SEBİLÜR REŞAT gazetesinde (*) neşrettirmiş olduğu çok orjinal, fevkalade mühim şu gelecek fikridir:

O sıra, gerek siyasi hadiselerin verdiği çalkantılardan, gerekse Batılılaşmak zihniyetinin maskesi altında yürütülen bir nevi purutluk mezhebini ve dinsizlik prensiplerini yaymaya çalışanların meş'um hareket. ve neşriyatlarından ve gerekse de mağlubiyetin verdiği telâş ve gafletten ehl-i İslâmın dine karşı gösterdiği lakaydlık ve ihmal ve tenbelliğinin asıl sebebini ve temel unsurunu; Müslümanların mukaddes Kur'anımızdan zihnen, fikren, hatta hayalen uzak kalmışlığına veriyor ve dinimizin asıl me'haz ve kudsî menba'ı olan Kur'anın kudsiyet derecesinin bilinmemesine ve o kudsiyetin verdiği te'sirin hissedilmemesine bağlıyordu.

İşte 1920 de Üstadın neşrettiği "Sünûhat" Risalesinde bu pek büyük mevzuyu şöyle dile getirmiştir: (Bazı bölümlerini alıyoruz)

"Cumhuru, bürhandan ziyade me'hazdaki kudsiyet imtisale sevk eder. Müçtehidînin kitapları vesile gibi, cam gibi Kur'anı göstermeli. Yoksa vekil, gölge olmamalı...

Mantıkça mukarrerdir ki; zihin, melzumdan tebaî olarak lâzıma intikal eder. Ve lazımın lazımına tebaî olarak etmez. Etse de ikinci bir teveccüh ve kasd ile eder. Bu ise gayr-ı tabiîdir.

Mesela, hükmün me'hazı olan şeriat kitapları MELZUM gibidir. Delili olan Kur'an ise, LÂZIM'dır. Muharrik-i vicdan olan kudsiyet, LÂZIMIN LÂZIMI'dır.

Cumhurun nazarı kitaplara temerküz ettiğinden, yalnız hayâl-meyâl lâzımı tahattur eder. Lâzımın lâzımını nâdiren tasavvur eder. Bu cihetle vicdan lâkaydlığa alışır, cumudiyet peyda eder.

Eğer zaruriyât-ı diniyede doğrudan doğruya Kur'an gösterilseydi; zihin, tabiî olarak müşevvik-i imtisal ve mûkız-ı vicdan ve lâzım-ı zatî olan KUDSİYETE intikal ederdi. Bu suretle kalbe meleke-i hassasiyet gelerek imanın ihtaratına karşı esamm kalmazdı...(72)"

Bu muazzam, bâkir ve orjinal teşhisin şimdiki Türkçe ile beyanı lazım gelse özetle şöyle olabilir:

(72) Asar-ı Bediiye S:135. Aynı zamanda sırat-ı müstakim 16 Şaban 1381, 463. Nüshasında da neşredilmişti.

"Tüm Müslüman halkın dinî farizalarını yerine şevkle, ciddiyetle getirmelerine saik olacak şeyin, müctehidlerin me'haz kitaplarına dayandırarak ispat, delil ve hüccetlerin getirilmesinden daha çok, İslâm dininin kaynak ve me'hazindeki kudsîliktir. Yani Kur'anın kâinat sultanının fermanı, kelamı olduğunu, lâhutîlik ve mu'cizeliğini, ezelden ebede kadar hükmü bakî ve daimî olacağı yakinen idrak etmeklik ve bu tarzda iman etmeklik ve daha benzeri gibi imanı ışıklandırıp harekete getiren şeyin ondaki bu kudsiliktir. Bu sebeple büyük müçtehidlerin vücuda getirdikleri eserleri de şu mukaddes Kur'ana bakmak, onun emirlerini bizzat ondan öğrenmek için birer cam gibi arkasında Kur'anı göstermelidirler. Ona gölge etmemeli, vekili yerine geçmemelidirler.

Mantık ilmindeki MELZUM, LÂZIM, LÂZIMIN LÂZIMI olan üç şeyin aralarındaki kalın perdelerden, zihnin birisinden diğerine tabiî ve fıtrî olarak geçmesi, intikal etmesi mümkin değildir. Olsa olsa, ancak dolaylı bir şekilde olabilir. Yahut da ikinci kez bir kasıt ve dikkatle eğilirse belki bu intikal mümkün olabilir. Bu ise, fıtrî ve tabiî değildir. Halbuki Müslüman topluluğunun zihinleri evvel-emirde ve herşeyden önce lâzımın lazımına, sonra da lâzıma dönüp teveccüh etmesi lâzımdır.

Mantığın bu kesin hükmünü bu mes'ele ile kıyaslıyacak olursak; şeriat kitapları bugün MELZUM makamındadırlar. Me'haz ve kaynakları olan Kur'an ise LÂZIM mertebesinde görünmektedir. Vicdanları elektriklendirip harekete getiren ondaki kudsilik ise, lâzımın lâzımıdır. Ancak ne var ki, bugün cumhurun, yani Müslüman halk topluluğunun nazarları ŞERİAT kitaplarında toplandığı için, hep MELZUM ile, yani tasnif edilmiş kitaplarla meşgul olmaktadır. Böylelikle LÂZIM mertebesinde olan Kur'an'ı hayâl-meyâl tasavvur edebilmekte ve LÂZIMIN LÂZIMI olan kudsiyeti, çok nâdir olarak düşünebilmektedir. Böylece Müslüman halkın bugünkü bu durumu ile vicdanları lâkaydlığa alışmakta, belki de katılık peyda etmektedir.

Eğer dinimizin zaruriyatının, yani farz ve vâciblerinin aynı paralelinde olarak da, bugün bazı kanunlarla yasaklanmış olan hususların me'hazi olarak hep Kur'an kaynak gösterilmiş olsaydı, o zaman zihinler fıtri olarak; vicdanları elektriklendirip harekete getiren ve sebepsiz, vasıtasız lâzım olan KUDSİYETE intikal ederdi. Öyle olunca da, kalbe duyarlılık ve hassasiyet melekesi gelir yerleşir, imanın ihtarlarına karşı sağırca davranmış olmazdı.".

Bu mes'elenin sair esbab-ı mucibeleriyle çare ve yollarını ve ispatlı delillerini öğrenmek, okumak isteyenleri SÜNÛHAT risalesine havale ediyor, burada bu kadarıyla iktifa ediyoruz.

500

501

HATIRALAR

Burada bir de Bediüzzaman'ın esaret dönüşü olan 1918'den 1923'lere kadarki hayatiyle ilgili bazı mühim şahsiyetlerin hatıralarından da birkaç örnek verelim:

1- İstanbul valiliği ve Belediye reisliği yapmış, büyük elçilik vazifelerinde bulunmuş, bakanlık görevini yürütmüş Ord.Prof.Fahrettin Kerim Gökay ın YEŞİLAY CEMİYETİ'nin kuruluşu ile ilgili olarak Bediüzzaman Hazretlerinden şöyle bahsetmektedir:

"18 Mart 1920 gününde YEŞİLAY Cemiyeti'nin kuruluş günüydü. Genel Kurul'da zamanın Şeyh-ül İslâmı Hayderîzade İbrahim Efendi ve Darül Hikmet-il İslâmiye azasından o zamanki ismiyle Said-i Kürdî de vardı. Said-i Kürdî Efendi, dikkati çeken üyelerden biri idi. İlk gün toplantıda fazla bir konuşma olmadı. Yeni seçilenler oldu... O günki buhranlar içinde memleketin çok seçkin şahsiyetleri vardı. Sonra Said-i Kürdî Efendi genel merkeze seçildi. Orada kendisini daha yakından tanımakla bahtiyar oldum. Çünkü daha evvel 31 Mart hadisesi dolayısıyla yazdığı İKİ MEKTEB-İ MUSİBETİN ŞEHADETNAMESİ VEYA DİVAN-I HARB-İ ÖRFİ VE SAİD-İ KÜRDÎ isimli kitabını okumuştum. Halen kütübhanemde mevcuttur.O kitabı bana daha sonra Romanya başmüftüsü Halil Fehim Efendi vermişti. 31 Mart hadisesinde İstanbul'dan ayrılıp gelmiş, ben o vakit dokuz yaşında bir çocuk idim. Halil Fehim Efendi o esnada Eskişehir'de bizim evde gizli bulunurmuş, ben de bilmiyordum. Gazeteyi alıyordum, "Bu gazeteler kimin içindir?" derdim, sesini çıkarma! derlerdi. Halil Efendi işte o günlerde

bana bu kitabı verdi. Böylece Said-i Nursi'yi ilk tanımam, eseriyle olmuştu. Yeşilay'da ise, eserleriyle uzaktan tanıdığım Said-i Kürdî Efendi'yi yakînen tanıdım. Said Efendi'nin kendine mahsus bir kıyafeti vardı. Arkasında cepken gibi bir elbise, başında bir sarık, kenardan sarkıtırdı. Benim tanıdığım bu zat, gayet ağır başlı, çevresine etki yapan bir insandı...

Hususiyeti bu: Âheste konuşur, ağır tonla konuşur ve konuştuğu zamanda, düşünen bir adamın konuşmasıdır.

Bakınız, elimdeki Yeşilay'ın elli beş yıl evvelki zabıt defterinde onun bazı sözlerini okuyayım: Said Efendi: "Şeriatta ahkâm var. Tabiblerin beyan ettiği, hikmettir. Hamr, kumar, bunlar nehy-i anil münkerdir ve bunlar kebairdendirler."

O zaman ben yirmi yaşında bir genç idim. Kendisiyle fazla bir sohbetim olmadı. Yalnız hayata biraz erken atılmış bir kimse olarak ona karşı ayrı bir ilgi duyardım. Nitekim bir konuşmada, kendisinin bir nokta-i nazarını söyliyeyim:

502

Reis Mazhar Osman: "Biz kitap hazırlıyor, halka meccanî risaleler, kolleksiyonlar tevdi etmek istiyor, içtimaî, fennî, edebî makaleler, kolleksiyonlar tevdi etmek istiyoruz. Bundan şayan-ı şükran neticeler aldık, yazanlara teşekkür ederim. Bütün muharrirlerden mücadelemize iştirak etmelerini rica ederim.”

Said Efendi cevaben: "En ziyade matbuât meselesine ehemmiyet verelim" demişti.”

“...O, memlekete en sıkıntılı ve buhranlı günlerde hizmet etmiş bir zattır. Kuva-ı Milliye hareketini desteklemiştir. Millî harekette Ankara'ya gitti. Bir din adamı olarak memleketin kurtuluşuna çalıştı ve söz sahibi oldu. Daha sonra soy ismini bile değiştiriyor, memlekette bölücü bir zihniyet meydana gelmemesi için... aslında KURDÎ soy ismini kullanabilirdi. Fakat o, vatanın birliği ve beraberliği için, soy ismini değiştirdi.

Böylece Said-i Nursi'yi çok yakından tanıdım. Bu herkese nasib olmaz. Düşününüz ki, bende onun altmış senelik silinmemiş yazıları ve imzası var.(73)”

Muhterem Prof.Fahreddin Kerim Gökay'ın bu tarihî belgeleri bahşedip ibraz etmesiyle, Bediüzzaman Hazretlerinin o zamanki ismi ile "HİLÂL-İ AHDAR"da, yani Yeşilay cemiyetinde de çalıştığını göstermiştir.

Hilal-i ahdar (Yeşilay) cemiyeti; İngilizlerin İstanbul'u işgal etmeleriyle beraber, Müslümanların ahlâkını bozmak, karakterlerini paslandırmak, düşünce mekanizmalarını atalete uğratmak için her çeşit ifsad şebekelerini faaliyete geçirdiler. İşte bunlardan birisi, Avrupa'dan büyük çapta beyin uyuşturan alkollü içkileri İstanbul'a getirmeleridir. Her millette olduğu gibi, bizimkilerin de aptal, havaî veya nefisperest olanlarını kendilerine çekmek ve yavaş yavaş içki yoluyla ve kapısıyla, sair rezil ahlâkları inkişaf ettirmek için, yoğun bir faaliyet içine girdiler. Buna karşılık, onların idaresindeki bizim hükümetimiz ise, ahlâk zabıtası gibi bazı tedbirleri ihtiva eden kanunlar yaptı ise de, lâkin heyhat!..Çünki hükûmetin o günlerdeki iradesi te'sirsizdi. Çıkarttığı kanunlar ve ahlâk zabıtası bunun önüne geçemiyordu. İşte tam o sıralarda ehl-i hamiyet ve ünlü din âlimlerinden müteşekkil bazı zatlar HİLAL-I AHDAR cemiyetini kurdular. Bu cemiyetin te'sir sahası va'uz nasihat olduğu gibi, yayın yoluyla

da bazı neşriyatlar var idi. İşte Bediüzzaman Hazretleri bu ahlâkî cemiyete, DarülHikmet-il İslâmiye adına katılmış ve yerini almıştı.

2- İstanbul Üniversitesinde yarım asırlık ömrünü eski Türk Edebiyatı ve Fârsça hocalığı yapmakla geçiren ve bu sahada bir çok eser veren Prof. Dr.Ali Nihat Tarlan merhumun, Bediüzzaman'ın 1918-1923 hayat dönemiyle ilgili bazı hatıraları ise şöyledir:

(73) Aydınlar Konuşuyor, N. Şahiner S; 146

503

504

"... Daha sonraki yıllarda Said-i Nursi'nin eski talebelerinden Müküslü Hamza Efendi ile Darülfünûn Fakültesi'ne devam ediyorduk. Hamza Efendi ile yakın arkadaştık, çok sevişirdik. Talebeliğimiz hep birlikte geçmişti. O Farsça kısmını, ben de Fransızca ile Farsçayı bitirdim. Hamza Efendi, sonra büyük ablamla evlendi. Benim eniştem oldu. Daha sonra o, Medreset-ûl Vaizîn'i bitirdi. İmam olarak orduya intisab etti. Medreset-üt Techiz (Lise) müdürlüğü yaptı. 1960 yılında vefat etti...

Fakülteyi aliyyüla'lâ derecede bitirmiştik. Hamza ile Divanyolu'ndan çıkarken, yolda Said-i Nursî ile karşılaştık, ellerini öptük, fakülteyi bitirdiğimizi söyledik. Hamza'ya: "Siz zaten Arapça ve Farsça kelimelere Şark'tan aşinasınız. Sizin Farsçayı bitirmeniz bir meziyet değildir. Ali Nihat'ın İstanbullu olarak Farsçayı pek iyi derece ile bitirmesi büyük bir meziyettir" dedi.

1920'lerde Şehzadebaşı'nda tekrar ziyaret edip elini öptüm. Zannediyorum, Darül-Hikmet'ten elli lira maaş alıyordu. Paraya hiç elini sürmezdi. Yeğeni Abdurrahman alırdı paraları. Eserlerini kendisi söyler, Abdurrahman yazardı. Risaleleri, kitapları neşreder meccanen dağıtırdı. Paraya, mala hiç ehemmiyet vermezdi. Müstağni idi. Eğer böyle olmasaydı, Said-i Nursi olamazdı.

Sonra da, Yavuz Selimdeki Medreset-ül Mütehassisin'de görüştük. Yanında Seyyid Şefik ve Avukat Mihri (Helav)(74) vardı. Yine Hamza ile gitmiştik, gri çeket vardı üzerinde. O gece bir çok mes'elelerden, ilmî ve dinî mes'elelerden bahsetti.

Bakın orada beni karşılayışını size söyliyeyim: "Buyurun benim aziz biraderim!" diye karşıladı. Daima düşünür, daima tefekkür ederdi. Adeta fevkalbeşer bir insandı.

Babanzade Ahmet Naim(*) Bey ondan bahsederken; "Darül-Hikmet'te Bediüzzaman söze başladı mı, biz hayran hayran onu dinlerdik.(75)" derdi.

Bediüzzaman'ın çok mahfuzatı vardı çok... Hülâsa, onunla ilgili hatıram dört yerde cereyan etmişti. Selanik, Şehzadebaşı, Divanyolu ve Medresetül Mütehassisin...(76)"

(74) Bu iki zat da Bediüzzaman'ın Van'daki medresesi olan Horhor da okumuş eski talebelerindendir. A.B.

(75) Istiklal şairi merhum M. Akif Bey de, bir çok meclislerde: "Bediüzzanıan'ın konuştuğu yerde bize ancak süküt düşerdi.” diye Onun kemal-i fazlını dile getirmiştir. (Bkz. KonferansZübeyr Gündüzalp S: 48 •

(76) Aydınlar Konuşuyor, S: 150

(*)Bu zat ta, Üstad Bediüzzaman gibi; Şarklıdır.1920 lerde pariste Şerif paşa ile Boğos Nobar arasında akdedilen i'tilafa Şiddetle karşı çıkmıştır: (Bkz: Sebilü Reşat sayı:461, 4.Mart1336 Rumi =17 Mart 1920 Miladi tarihi nusha)

505

3- 1962-1963 tarihlerinde Türkiye Cumhuriyeti Diyanet Reisliğini yapmış, hukukçu, âlim fazıl, muhterem Tevfik Gerçeker Hoca'nın, Bediüzzamanla ilgili 1918-23 tarihlerine rastlayan bazı hatıraları da şöyledir:

".... 1919 yılı baharında, bizim okuduğumuz Şehzadebaşı'ndaki Damat İbrahim Paşa medresesine külâhlı, çizmeli bir zat girdi. Vakit öğleden sonra idi. Ben kendisini karşılayarak: "Buyurun kimi arıyorsunuz?" dedim. "Ben Said-i Kürdi" diye kendini tanıttı. Ben tabiî ismini daha önceden duyduğumdan, hemen buyur ettim ve odama aldım. Arkadaşlara haber gönderdim, hepsi geldiler. Çay yaparak ikram ettim. Bize hitaben: "Bu rutubetli kubbelerin altında tahsil olunmaz. Bu, vücudu ifna eder. Ben Meşihat'ten de izin alarak bir medrese kuracağım, yaz aylarında Pınar başlarında çalışacağız. Yaylalar da, ağaç altlarında, kırlarda ders okuyacağız. Kışın da şehre inip hayatımızı kazanacağız. Müteakib yaz, tekrar yaylaya çıkacağız. Siz bu medreseme talebe olarak gelir misiniz?" dedi.

Bu teklif bizim de hoşumuza gitti.. Ne güzel bir düşünce değil mi?"Hay hay geliriz" dedik, teklifini kabul ettik. Bunun üzerine sohbete başladı... Firuz-âbadî'nin Okyanus'unu Bâb-ı Sin'e kadar ezberlediğini söyledi. Harb esnasında yazdığı İşarat-ül İ'caz tefsirini kardeşi Abdülmecid ve diğer talebeleri Diyarbekir'de temize çekerken, bir harp ayetinin üzerinde çalışırken, mürekkeb hokkasının devrildiğini, dökülen mürekkebin bir daire şeklini aldığını, tam o esnada kendisinin Bitlis'te esir düştüğünü, dökülen mürekkebin meydana getirdiği şeklin, kendisinin esaretine işaret ettiğini söyledi.

Ben de o sırada medreseye girişinin sebebini sordum. Üstad bana: Şehzadebaşı'na sinema için geldiğini, henüz saati gelmediğinden vakti gelinceye kadar gezinirken bu boş vakti değerlendirmek için medreseye girdiğini söyledi.

509

Ben buna karşılık: Sinemaya gitmeyi doğru buluyor musunuz? diye sordum.

Cevaben: "Bugünler de biraz rahatsızım, doktor-u hazıkıim ,sinemanın seyri sırasında insanın kendini unutması ile bir nevi tedavi etkisi yaptığını söyledi. Onun tavsiyesi üzerine geliyorum.(77)" diye cevab verdi.

O zamanki sinemalar, müeddeb filimler oynatırlardı. Görüntülerin hareketleri, resimlerin altındaki yazılarla ifade olunurdu, yerli filim de yoktu.

... Babam, Şer'iyye Evkaf Vekiliydi. 1922'de İstanbul'dan Ankara'ya gittim. Hacı Bayram Camii'nin şimdi cenaze namazı kılınan yerinde HACI BAYRAM TEKYESİ vardı. Tekye Şeyhi Şemseddin Efendi idi. Babamla tekyeye gitmiştik. Orada Üstadı ikinci defa olarak gördüm. Misafir salonuna serilmiş olan bir post üzerine oturmuş, sırtını sedire dayamıştı. O günki sohbet Milli Mücadele ile ilgiliydi. Kendisi hiç söze karışmadı. Gayet sâkin bir hali vardı. Eskisiyle çok farklı gördüm.(78)

Üstadın Milli Kurtuluş hareketi ile ilgili, Kurtuluş Hareketi'ni destekleyen fetvası vardı. Daha sonraki yıllarda bu fetvanın aslını çok aradım.

Cumhuriyetin ilânından sonra, Tedrisat Umum Müdürlüğü'nde mûmeyyizdim. Vâiz kadroları bu umum müdürlüğe dahil idi. Tayinler bu umum müdürlükten çıkacak kararlara dayanırdı.

Said-i Kürdî Ankara'dan Van'a gittikten sonra, bana umum müdür olan Aksekili Hamdî Efendi bizzat: "Van'da vâizimiz yok. Kimseye verilmemiş kadro var. Van a bir kadrog önderelim, o kadroya Said-i Kürdî yi ta yin edelim" diye bir teklifte bulundu. Bu teklif benim de hoşuma gitti. Ona bir kadro mucibi alındı. Arkasından vaizliğe tayini yapıldı. Van valiliğine gereken bildiri yazıldı. Bir süre sonra, bu bildiriye karşılık olarak Van valiliği bize: "Yazınız Bediüzzaman Said Efendiye bildirildi. Ben dinlenmeye geldim, vazife alamam, mazur görün.(79) demek suretiyle vazifeyi üzerine almadı" diyerek "kadroyu geri alın" diye durumu bize böylece bildirdi.

Üstadla ilgili hatıram ve karşılaşmam ve onu tanımam bundan ibarettir.(80)"

(77) Üstad Hazretleri 26. Lem'a adlı risalesinde o zamanlar ibret için ara sıra sinemaya gittigini yazar. Böylece buradaki sebeple o sebep yanyana gelerek, iki sebep olmuş oluyor. A.B.

(78) Evet. Farklıdır.... Günkü artık Üstad, Yeni Said'dir. A.B.

(79) Ûstad Hazretleri Ankara'dan; kendisinin herhangi bir talebi ve müracaatı olmadan Van vilâyetine vaiz olarak tayin edilişi mevzuunda şunları kaydeder: "... Hem de sizin o resmi daireniz dahi memlekette iken beni vaiz kabul etti, tayin etti. Ben o vaizliği kabul ettim. Fakat maaşını terk ettim. Elimde vesikam var; Vaizlik-imamlık vesikasıyla her yerde amel edebilirim" der. Ayrıca Eskişehir Mahkeme müdafaatında da: "13 Haziran 1935 tarihine kadar imamlık ve vaizlige ait iki vesikam vardı" demek suretiyle on senelik bir tayin meselesi, aynı zamanda hem vaiz hem de imamlık vesikası verilmiş oldugu anlaşılmaktadır. (Bkz.Mektubat, S: 72 ve Osmanlıca Lem'alar S: 772)

(80) Aydınlar Konuşuyor, S: 152

4- Yine Diyanet dairesi başkanlığını yapmış muhterem Ali Rıza Hakses Hoca Efendi de, kendi hocasından naklen, Bediüzzaman Hazretleriyle ilgili bir hatırasını şöyle yâd etmiş:

"Hocam, Vanlı dersiâmlardan Zekeriya Efendi, Bediüzzaman'dan sitayişle bahsederdi. Onun bütün fünun-u Arabiyeyi ezberine aldığını, sarf, nahiv, mantık, beyan, bedi, usul, usûl-ü fıkıh, usul-ü hadis, hikmet dâhil bütün ilim ve fenleri ezberlediğini, bütün ilimlere vâkıf bir allâme olduğunu bana anlatmıştı.

Gençliğ'inde bile bütün İstanbul uleması ona karşı aciz kaldı. Âlim bir zattı. Sonra lâyık olduğu mevkie Darül-Hikmet'e âzâ olarak tayin edildi. İstanbul'da talebelik hayatımda kendisini uzaktan gördüm- Sakalı yoktu...(81)""

5- İstanbul Müftülüğü yapmış, çok değerli âlim, fazıl Abdurrahman Güzelyazıcı Hoca Efendi, Bediüzzaman Hazretleri'nin 1918-1922 hayat dönemine ait bazı hatıralarını şöyle yâd etmektedir:

"Bediüzzaman Said-i Nursi'yi 50-55 sene evvelinden tanırım.“O zaman İstanbul'da Ayasofya'da kalırdı. Biz o zaman medresede talebe idik, kendilerini yakından tanırdım. Bana daima: "Şeyh Abdurrahman, Şeyh Abdurrahman!" diye iltifat ederdi.

Bir gün Ayasofya'da, hocalar ve talebeler kalabalık bir grup kendisine bir sual sordular: "Hanefiler imama uyuyor ve imam arkasında fatiha okumuyorlar. Fakat Şafiîler imama uydukları halde fatiha okuyorlar. Bunun hangisi doğru ve haktır? Hakikatte nefsü-lemirde bu mes'elenin mahiyeti nedir?"

Sual nâzikti, kendisi Şafii mezhebindendi, Suali soranlar ise, Hanef idiler. Şafiîlerin lehinde bir şey söylese, suali soranlara karşı iyi bir şey olmıyacaktı. Hanefilerin lehinde konuşsa yine olmıyacaktı.(82) Çünki kendisi Şafiî idi... Çok yüksek ve parlak zekâya sahipti. Bu suale de zekâsının yardımı ile hemen bir cevab verdi. Daha bir çok müşkil mes'elelerden de zekâsının buluşlarıyla sıyırılıp çıkardı. Bakın bu suale nasıl cevab verdi:

"Şafiiler ekseriyetle köylü, bedevî ve köyde yaşıyan insanlardır. Hanefiler ise; şehirli, medeni ve şehirde yaşıyan insanlardır. Köyde herhangi bir mes'elenin müzakeresinde konuşma ve görüşme sırasında hem muhtar, hem imam, hem köyün ihtiyar hey'eti, hem köylülerin hepsi konuşurlar. Köy kahvesi şeklinde münazara ve münakaşa ile mes'elelerini hallederler.

(81) Aydınlar konusuyor S: 113

(82) Muhterem Abdurrahman Hocamızın bu degerlendirmesine katılmıyoruz. Zira Bediüzzaman, sadece suali soran Hanefilerin his ve hatırlannı rencide etmemek veya kedisinin Şafiî mezhebine ziyade iltizamı gösteren davranıştan ve onu ihsas etmekten kaçınmaktan gelen bir hâlet içinde suali cevaplandırmış değildir. Belki hakikatta ve gerçek olarak her iki mezhebin de hüküm ve görüşleri hak ve mutabık olduğuı için, hikmet-i İlahiyenin tensibinin hakikatini olduğıı gibi dile getirmiştir. Yani herhangi bir hatır saymak keyfyeti sözkonusu değildir. Üstad'ın bu cevabının aynı meali ile birlikte" Necaset ve Abdest” mes'elelerini de ele alarak genişçe bir meal ve manasını Yirmiyedinci Söz namındaki içtihad risalesinde yazmıştır. A.B.

Şehirde ise, herhangi bir mes'elenin müzakere ve görüşülmesinde; şehirli ve medenî insanlar içlerinden bir temsilci seçerler, bu temsilci umum namına konuşur. Böylece mes'elelerini bir neticeye bağlarlar.

İşte imam arkasında Şâfiîlerin fatiha okumasıyla, Hanefilerin okumaması böyledir. Şafiîlerde herkes meramını anlatır. Hanefilerde ise, bir imam ve bir temsilci onlar namına konuşur."

Bir ara kendisini Darül•Hikmet-il İslâmiye'ye reis yapacaklardı.(83) Sonradan olmadı, vazgeçtiler...(84)"

6- Neşir sahasında bir çok eser vermiş tarihçi, yazar Merhum İbrahim Hakkı Konyalı Hoca Efendi, Bediüzzaman Hazretlerinin (yukarılarda geçen hatıraları gibi,) aynı dönem hayatıyla ilgili olarak şunları kaydeder:

"...Mütarekeden tanırım. İyi bir insan, temiz bir Müslüman.. mahallî Kürt elbisesiyle gezerdi... Belinde bir hançer vardı. Daha sonra bu hançeri ben Askerî Müze de buldum. Beyaz saplı, fil dişi, üzerinde SAİD-İ KÜRDÎ kazılmıştı. Kendisi bu hançeri, müze müdürü Ahmet Muhtar Paşa'ya vermiş olabilir.

Said-i Nursî'yi şahsen tanırdım. Şehzadebaşı'nda uzun külâhının üstüne puşu sarar ve doğduğu yerin elbisesiyle gezer, belinde bir hançer taşırdı. Sonra öğrendiğime göre Askerî Müze'nin ikinci kurucusu ve koruyucusu, büyük âlim ve tarihçi Ahmet Muhtar Paşa Said-i Nursi'yi tanırmış... İlminden dolayı ona hürmet edermiş. Onun hançerini bir yadigâr olmak üzere Askerî Müze'ye almış, numaralattırmış ve saklattırmıştı.

Askerî Müze'de başka eski ve yeni pek çok kıymetli yadigârlar da vardır. Ben silâhları tasnif ederken, beyaz saplı bir de hançer bulmuştum. üzerinde Said-i Kürdî yazılıydı. Bunun nasıl ve ne vakit müzeye girdiğini inceledim...

Eski lâkabıyla Said-i Kürdî mütareke yıllarında Darül-Hikmet-il İslâmiye azalığına tayin edilmişti. (85)"

Ben hocam Mustafa Sabri'den sormuştum: "Bu zatı Darül-Hikmet'e niçin aldınız?"(86) dedim. 0 da cevaben: "Çok iyi ilm-i hadis bilir." demişti. Yine a'yan a'zasından Konya meb'usu Zeynel-Abidin Efendi de, aynı şekilde Bediüzzaman'ın çok iyi hadis ilmi bildiğini ifade etmişti...(87)"

(83) Darül-Hikmet reisini Bediüzzaman istemediği için almamıştır. Yoksa "Vazgeçtiler" diye birşey yoktur. A.B.

(84) Aydınlar Konuşuyor, S: 392

(85) Bilinmiyen Taraflarıyla Said Nuısi 2. Baskı S: 195

(86) Bediüzzaman Hazretleri Darül-Hikmet'in ilk teşekküllü ile birlikte, Şeyh-ül Islam Musa Kâzım Efendinin onayıyla a'za olarak alınmıştı. Bilahare Şeyh-ül islâm seçilen Mustafa Sabri Efendi'nin o sıra Meşihatta hiç bir vazifesi ve medhali yoktu. Hatta ilk başta Darûl-Hikmet azası da değildi. Dolayısıyla Bediûzzaman'ın Darül-Hikmet-il Islâmiye'ye alınışında onun hiç bir rolü olmadı. A.B.

(87) Aydınlar Konuşuyor, S: 303

7- 1922'de Bediüzzaman'ı İstanbul'da gören merhum Doktor Tahir Barçın'ın hatırası ise şöyledir:

"Sene 1922 idi. Bir gün ağabeyim Mustafa Barçın'la bir ikindi vaktinde Fatih Camü'nde namaza gitmiştik. Cami'den çıkarken, büyük bir kalabalık vardı. Önde heybetli bir zat vardı. Benim dikkatimi çekti. Yanındaki ve arkasındaki kalabalık hep elpençe divan vaziyetindeydi. Mahallî kıyafetli, belinde kama vardı. Cami'den çıkarak, merdivenle çıkılan Fâtih'in odası olduğu söylenen kısma çıktılar. Ben on altı yaşlarında idim. O zaman hatırımda kaldığına göre; "Bediüzzaman denilen bir âlimmiş" diyorlardı. O tarihlerde Eşref Edip Bey de oraya gelip gidiyordu. Sonra ağabeyimden öğrendiğime göre, Üstad Bediüzzaman orada

kalıyormuş. Ağabeyim ziyaretine gitmiş. Ağabeyimde İKİ MEKTEB-İ MUSİBETİN ŞEHADETNAMESİ isimli eseri vardı, onu okuyorlardı. Sonra İstanbul'dan ayrıldı, Ankara'ya gitti.(88)"

8- Emekli Yüzbaşı Merhum Re'fet Barutçu'nun aynı döneme ait Bediüzzamanla ilgili bir hatırası da şöyledir:

"1920'lerde idi sanıyorum.. Beyazıd'da Yüzbaşı Ziya Beyle beraber sahafları gezerken, Abdurrahman-ı Nursî tarafından kaleme alınan, pempe kaplı küçük bir kitap gördük. Bu kitabı merakla karıştırdık.

Kitap, Bediüzzaman Said-i Nursî'nin hayatını anlatıyordu. İyice hatırlıyamıyorum, beş kuruş mu ne, verdim ve kitabı satın aldım. O akşam ilk işim, bu kitabı okumak oldu. Kitabı okuyup bitirince, büyük bir şahsiyetle, kurtarıcı bir ruhla karşı karşıya olduğumu hissettim. Bu hadiseden ne kadar sonra idi bilemiyorum. Yine Ziya Beyle Beyazıd civarına gitmiştik. Namaz vakti gelmişti. Biz de namaz için camiye girdik. Namazdan sonra, cami'de Kur'an dinliyorduk. Bu sırada kulağıma doğru eğilen Ziya Bey: "İşte!" diye birisini gösteriyordu. "Kim?.." deyince: "İşte Bediüzzaman!.." dedi. Gösterdiği tarafa baktım, heybetli bir zat, dizüstü oturmuş, ellerini birbirine kavuşturmuş, huşu' içinde okunan Kur'anı dinliyordu. O oturuş, o dinleyiş ne hal idi anlıyamadım. Halen o te'sir altındayım. O an, hayatımın en unutulmaz tatlı bir levhasıdır. Öyle bir dinleyişi vardı ki; Saadet asrından gelen Kur'an sadasını dinliyordu sanki...

Kur'an bitti. Ben pür-dikkat ta'kib ediyordum onu. Cami'den çıktı, çizmelerini giydi, kapının perdesinin kapanmasıyla gözden kayboldu. Arkasından baka kaldım...(89)"

9- Hem o sıra, hem sonraları İstanbul'un meşhur mevlidhanlarından merhum Ali Rıza Sağman Efendi, Bediüzzamanla ilgili bir hatırasını, bilâhâre MEVLİD NASIL OKUNUR VE MEVLİDHANLAR isimli eserinin dibacesinde yazdığı şekliyle kaydediyorum: (Bu zat,(90) bilâhâre Yavuz Sultan Selim Camii'nde

(88) Son Şahitler-2 S:125

(89) Nurs Yolu, N.Şahiner S: 90

uzun zaman imamlık yapmış ve 1952'de tekrar Bediüzzaman'la görüşmüştür.)

"...Zaman geçti, takvim 1918 yaşına varmıştı. Menhus mütarekenin siyasî ufuklardan zifir sızdırdığı kara günleri ve karanlık geceleri hohlamaktayız.

Beyazıd Camii'nde mukabele okuyordum. Kalabalık cemaat arasında bu Bediüzzaman da görünüyor... Her gün ayrı bir iltifatına kavuşmakla bahtiyar oluyorum. İltifatın böylesine değer veririm. Her gün başka bir eda ile devam eden iltifatın hülâsası şudur: "Var ol hafızım! Çok yaşayın muhterem hafızlar! Siz bugün irşad vazifesini hocalardan, vaizlerden daha geniş ve sağlam olarak görmektesiniz!.. Allah sizi çoğaltsın... Yolunuz, sesiniz, kalbiniz açık olsun! Okuyun, ağlatın, Müslûmanların kalblerini parlatın!.."

Bu büyük zattan Allah razı olsun.(91)"

Diğer hatıralara geçmeden, şu Beyazıd Camii'nde okunan Kur'anı ve okuyan hafızları sık sık dinlemeye gelen Hazret-i Üstad Bediüzzaman, burada Kur'an dinlerken karşılaştığı âcib bir hadiseyi ve ma'nevî münazaralı bir muhavereyi, o tarihten onbir sene sonra te'lif ettiği bir risalesinde şöyle kaydeder: (Bir bölümünü alıyoruz)

"...Bu risalenin te'lifinden onbir sene evvel, Ramazan-ı Şerifte, İstanbul'da, Bayezid Cami-i Şerifinde hafızları dinliyordum. Birden şahsını görmedim, fakat ma'nevî bir ses işittim gibi bana geldi. Zihnimi kendine çevirdi. Hayâlen dinledim, baktım ki bana der:

"Sen Kur'anı pek âli, çok parlak görüyorsun. Bîtarafane muhakeme et, öyle bak! Yani, bir beşer kelâmı farzet, bak! Acaba o meziyetleri, o zinetleri görecek misin?"

Hakikaten ben de ona aldandım, beşer kelâmı farzedip, öyle baktım, gördüm ki: Nasıl Bayezid'in elektrik düğmesi çevrilip söndürülünce ortalık karanlığa düşer.. Öyle de, o farz ile Kur'anın parlak ışıkları gizlenmeye başladı. O vakit anladım ki, benimle konuşan şeytandır, beni vartaya yuvarlandırıyor.

Kur'an'dan istimdat ettim... Birden bir nur kalbime geldi. Müdafaaya kat'î bir kuvvet verdi. O vakit, şöylece şeytana karşı münazara başladı. Dedim:

- Ey Şeytan! Bîtarafane muhakeme, iki taraf ortasında bir vaziyettir. Halbuki hem senin, hem insandaki şâkirtlerin dediğiniz bîtarafane mu

(90) Bu hadiseyi Vanlı Tevfik Demiroğlu da hatıralarında anlatır. (Bkz. Son Şahitler-1 S: 224).

(91) Mevlid Nasıl Okunur ve Mevlidhanlar, Ali Rıza Sağman, Dibace, S: 6

hakeme ise; taraf-ı muhalifi iltizamdır, bîtaraflık değildir, muvakkaten bir dinsizliktir. Çünki Kur'an'a kelâm-ı beşer diye bakmak ve öyle muhakeme etmek, şıkk-ı muhalifi esas tutmaktır, batılı iltizamdır, bîtarafane değildir. Belki batıla tarafgirliktir...(92)"

Bu ma'nevî mûnazara 26. Mektub'un Birinci Mebhası namıyla meşhur risaleciğin onbir sahifesi içinde sürdürülmektedir. Münazaranın neticesinde, şeytan mülzem ve müsket kalarak, defolup cehennem olmuş, gitmiştir.İstiyen o risaleye bakabilir,

10-1911 ve 1922 tarihleri arasındaki zamana ait olarak, Bediüzzaman Hazretleriyle ilgili bir hatırayı da, Kafkas kahramanı, Dağıstanlı Şeyh Şamil Hazretlerinin torunu muhterem Said Şamil Bey'in; İttihad ve Terakkî Cemiyeti içinde mühim rol oynamış, söz sahibi bir şahsiyet olan meşhur Yusuf Akçora'dan dinlediği bir hatırası şöyledir:

"...Birgün merhum Yusuf Akçora Bey'in ağzından şu i'tirafı dinledim: "Medreset-ül Kuzat'ta (Hukuk Fakültesi) bir ara târih tedris ederdim. Bediüzzaman, ıslâh edilen medreselerde yapılan tedrisatla yakından alâkadar olurdu. Medreseleri sık sık dolaşır, dershanenin son sıralarında yer alır, alâka ile takrirleri dinlerdi. Takriri tatminkâr bulmazsa ayağa kalkar, sual tevcih ederdi. Tevcih ettiği sualleri cevablandırmak kolay değildi. Bundan dolayı dersten fazla, onunla karşılaşmak beni endişelendirirdi. Adeta korka korka derse giderdim.. "

”Bahsettikleri medresenin adı pek hatırımda kalmadı. Medreset-ül Kuzat dediğini sanıyorum.(93)"

11- Türkiye Cumhuriyeti ilk dönem Van milletvekilliğini yapmış, bilâhare yirmi sene kadar İstanbul' Vilâyet Defdardarlık Muhasebe Müdürlüğünü yürütmüş, Vanlı Tevfik Demiroğlu, Bediüzzaman Hazretlerinin 1918-1922 yıllarına ait hayat faslının bir iki hatırasını şöyle anlatır: (Özetini ve mealini alıyoruz)

"Bediüzzaman'la ilk görüşmemiz, Sultan Eyyüp'deki Sokullu medresesinde oldu. Ondan önce de, bir ay, her akşam dayım Van meb'usu Seyyid Taha Efendi'nin evine gelir, beraber yatarlardı. Birbirlerini çok severlerdi. Sonra Sokullu medresesine gidip bir ay beraber oturduk. Daha sonra, İdris-i Bitlisi'nin

köşküne gittik. Sonra da türbenin yanındaki oda da kaldık. Daha sonraları, Darül-Hikmet'e geçtiği sıralarda Reşadiye otelinde kalmaya başladı. Bundan sonra da, Vezneciler'de bir eve yerleşti. Biz kendisiyle ya Bayezid Camii'nde, yahut Şehzadebaşı'nda, çayhanede buluşurduk. Bilâha

(92) Mektubat, Said-i Nursi S: 318. Bu bahsin aynı mealini ayrıca 1921'de te'lif etmiş olduğu Lemaat eserinde de kaydetmiştir. (Bkz: Lemaat S: 37).

(93) Aydınlar Konuşuyor, S: I39

512

re Üstad Hazretleri Çamlıca'daki Yusuf İzzeddin Paşa köşkünde kalmaya başladı. Biz buraya çok giderdik. Üstad'ın ekser vakti Eşref Edip Bey'in yanında geçerdi. Mehmet Akif Bey de buraya gelirdi.

HUTUVAT I SİTTE'Yİ NEŞREDİYORUZ

İngilizler İstanbul'u işgal etmişti. Amerikalıların RABİLHAVUS diye bir neşir yurdu vardı. Burada Kitab-ı Mukaddes basılır, dağıtılırdı. Orada çalışan bir Ermeni vardı, tanışırdık. Her oradan geçerken onunla selâmlaşır, hal hatır sorardık. Ermeni, gözüne beni kestirmiş olacak ki; İncil'den basılmış küçük kitapçıklardan bana bir miktar verir "Dağıtabilir misin" derdi. Ben de “ha, ha” der, onları götürür, bir yerde yakardım. Böylece İngiliz Polis hafyelerinin nazarlarını dağıtıp, Hutuvat-ı Sitte'yi dağıtırdık. Hutuvat-ı Sitte'ler Vezneciler'de bir çayhanede idi. Üstadın biraderzadesi Abdurrahman ile birlikte oradan alıp, emniyet hissettiğimiz kimselere verirdik. İngilizlerden hiç korkmuyorduk. Hatta ba'zen köşe başlarında polislerinin yüzlerine tükûrür bir köşeden sıvışır, kaçardık.

Üstad o zamanlar bana "Uzun birader" diye lâtife ederdi. 1952'de ilk karşılaştığımızda da, selâmımı alınca: "Ve aleykümselâm uzun birader!" diye iltifat etti.

Üstad Eşref Edip Bey'i çok severdi. Sebilür-Reşad'ıyla yakından ilgilenirdi. (94) "

12- Elli yıllık neşir hayatıyla İslâm dinine, Kur'an ve imana hizmet etmiş ve Kurtuluş Savaşı'nda şahsıyle ve gazetesiyle, İstanbul'da büyûk hizmetler ifa etmiş ve Bediüzzaman'la o zamanlardan beri yakın alâka içinde ve kendisine talebelik ve cihad arkadaşlığı yapmış merhum Eşref Edip Fergan in ismi de üstteki hatırada geçtiği münasebetiyle, bir hatırasını kendi kalemiyle yâd etmiş olduğu şekilde naklediyoruz:

"Uzun bir ayrılıktan sonra:

Belki yirmi yedi, yirmi sekiz sene oldu üstadı görmiyeli... Onu görmek, mübarek simasını doya doya seyretmek için, her zaman gidip ziyaret etmek istediğim halde, meşguliyetten bir türlü vakit bulamadım. Fakat o , kalblerde yaşadığı için, ma'nevî varlığıyla daima beraberdik. Bu gönüllerdeki iştiyakı bir dereceye kadar tatmin etmez mi idi? Kendisini görüp kucaklaştığımız zaman, onun nuranî simasının verdiği zevk, maddi hasretin de ne kadar büyük olduğunu gösterdi.

(94) Son Şahitler-1 S: 225

515

Üstad'la tanışmamız kırk seneyi geçti. O zamanlar hemen her gün idarehaneye gelir; Akifler, Naimler, Feridler, İzmirîlerle birlikte saatlerce tatlı tatlı müsahabelerde bulunurduk. Üstad, kendisine mahsus

şivesiyle yüksek ilmî mes'elelerden konuşur, onun konuşmasındaki celâdet ve şehamet bizi de heyecanlandırırdı. Harikulâde fıtrî bir zekâ, ilâhî bir mevhibe.. en muğdil mes'elelerde zekâsının kudret ve azameti kendisini gösterir. Daima işliyen ve düşünen bir kafa... Nakillerle pek meşgul değil. Onun rehberi yalnız Kur'an.. bütün feyiz ve zekâ kaynağı bu.. bütün o lem'alar doğrudan doğruya bu kaynaktan nebean ediyor. Bir müçtehid, bir imam kadar rey sahibi... Kalbi bir sahabî kadar imanla dolu... Ruhunda Ömer'in (R.A.) şehameti var. Yirminci asırda Devr-i Saadet'i nefsinde yaşatan bir Müslüman... bütün hedefi Kur'an ve iman...(95)"

13- Şark'tan muhaceretle gelip Çanakkale vilâyetinin Biga kazasına yerleşen Bediüzzaman'ın eski talebelerinden Molla Süleyman Efendi'nin Üstad'ın aynı dönem hayatına ait hatıraları da şöyledir: (Bazı bölümlerini alıyoruz)

"...Mısır'lı Said Molla isminde bir adam, İngiliz Muhibbleri Cemiyeti ikinci başkanı idi. Bu herif, mason gibi itikatsız birisiydi. Hazret-i Üstad'ı İngilizlere ihbar ediyor, eşkâlini ta'rif ediyordu. Çünki Üstad, gazetelerde yazdığı yazılarda, İngilizlere müthiş hücum ediyor ve "Tükürün İngiliz lâinin hayâsız yüzüne!" ve "Hey ekbek-ül kepkâdan tekekküp etmiş köpek!" diye Tanin'de ve diğer gazetelerde makaleler yazıyordu.(96)"

Bir gün Ayasofya meydanında işgal kuvvetleri askerleri bekliyorlardı. Üstad'ı yakalamak üzere idiler. Ben çok korktum. Bana dedi:

"Süleyman, sen arkamdan gel, peşimi bırakma!" Bu arada Yasin suresinden

âyetini okuyordu. Onlar bizi görmediler.(97) Hemen yanlarından geçip eve geldik. Hazret-i Üstad divana oturdu. Ben ayaklarından çizmelerini çıkardım. Bana sordu:

"- Süleyman ne anladın bu işten?..”

- Bilmiyorum efendim! dedim.

Buyurdular ki: "İşgal kuvvetleri beni vurmak için emir almışlar. Ben seni kurtarmak için öyle yaptım. Sana acıdım. Çünki silâhın yoktu. Yoksa ben onlardan

(94) Son Şahitler-1 S: 225

(95) Risale-i Nur müellifi Said Nur, Eşref Edip S:10-11

(96) Ancak Molla Süleyman'ın bahsettiği ve Tanin vesair gazetelerde neşredildiğini söylediği bu makalelerin gazetelerde hiç birisine, yani 1918'den sonraki gazetelerde rastlanmamıştır. Yalnız Sebil-ür Reşad gazetesinin o sıra neşrettiği ve bilâhere Bediüzzaman'ın Sünûhat risalesinde yer alan KUR'AN'IN HAKIMİYET I MUTLAKASI başlıklı yazısından başka hiç bir makalesi görülmemiştir. O sıra yazdıklarını hep küçük risaleler şeklinde neşretmekteydi. A.B.

(97) Üstad Hazretlerinin bu hadiseden tahminen 12-13 sene sonra yazmış olduğu Hucumat-ı Sitte risalesinde "Hıfz-ı Kur'anî bana kafi geldi. "hükmünün bir tasdikçisidir bu... A.B.

on tanesini sıraya dizmiş, hedefe almıştım. Ben ölene kadar onlardan en az on tanesini öldürürdüm."

Molla Süleyman bir başka hatırasını da şöyle anlatır:

"Yunan Başvekili Venizelos, İngiliz başvekili Loid Corc'dan (Lıoyd Gorge) elli bin kişilik silâh temin ederek, yeniden Anadolu'ya taarruz edecekleri sırada, bir cuma gecesi, Üstad Bediüzzaman yatsı namazından sonra duaya başladı. O gece sabaha kadar uyumadı: "Ya Rab! Senin askerlerin daha çoktur, bu mel'unlara fırsat verme!" diye yalvardı.

Sabahleyin ben Divanyolu'ndan gazetesini ve çorbasını almaya çıktım. Gazeteler, Yunan kralı Alexandros'u maymun ısırdığını, maymunu da sonra öldürdüklerini yazıyorlardı.

Üstad Bediüzzaman gazeteyi görünce çok sevindi ve gülerek: "Süleyman bir kalem getir de, bu hayvanın arkasından bir mersiye yazalım" dedi.. Ve hemen okuduğu gazetenin boş bir kenanna şu mersiyeyi yazdı:

(Senin Rabb'inin askerlerini yine ancak Rabbin bilir)

İşte o cünuddan bir gazi, şehid Nev-i hayvandaki meymun, said.

Ey maymun-u meymun! Mu'minleri memnun, kâfirleri mahzun Yunanı da mecnun eyledin. Öyle bir tokat vurdun ki;

Siyaset çarkını bozdun.

Loid Corc'u kudurttun ,

Venizelos'u geberttin.

Mizan-ı siyasette pek ağır oturdun.

Ki küfrün ordularını, zulmün leşkerlerini

Bir hamlede havaya fırlattın.

Başlarındaki maskelerini düşürüp,

Maskara ederek, bütün dünyayı güldürdün.

Cennetle mübeşşer hayvanların isrine gittin. Cennette saidsin, çünki gazi hem şehidsin.(98)"

Bu maymun mersiyesi hadisesini Bediüzzaman Hazretleri 1921'de İstanbul'da neşrettirdiği RUMUZ adındaki bir eserinde "Mücahid bir hayvan mersiyesi" başlığı altında kaydetmiştir.

Mersiyede adları geçen Loid Corc, İngiliz Başbakanıdır. Venizelos ise, Yunan başbakanıdır. Maymunun ısırıp geberttiği herif ise, Yunan kralı Alexandros'dur.

(98) Rumuz S: 25

Maymunun kralı ısırma hadisesi üzerine müşterek küfrî plânlar suya düşmüştü. Yunan kralının gebermesi üzerine, Anadolu'ya saldırmakta olan Yunan askerlerinde yer yer hezimet başladı. Geri

gerisine ric'ata koyuldular. Daha sonraları İslâm Ordusu onları İzmir'e kadar kovdu. Bu hadiseler hep 1921'de vuku' bulmuştu.

N.Şahiner me'haz vermeden yazdığına göre; Alexandros (1893-1921) Yunan kralı Kostantin'in oğludur. 1917'de babası yerine Yunan kralı oldu. Venizelos'u Başbakanlığa o getirdi. İstiklal harbimizin başlarında Anadolu'ya kadar gelmiş, plânlar kurmuştu. Bilâhare 1921'de sarayının bahçesindeki bir maymun tarafından ısırılarak öldü.

Bu hadiseye çok ziyade öfkelenen İngiliz Başbakanı Loid Corc demiş ki: "Doğu, belki de batı tarihinin, bir maymunun bir adamı ısırması yüzünden değişmesi, her büyük facianın

sahifelerinde rastgelinen tuhaf tesadüflerin bir oyunundan başka bir şey değildir. (Bak: Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursi, 2. Baskı S: 204)

14- Ahmet Şahin Hoca'nın SOHBETLER adlı kitabında şöyle bir hatıra yazılıdır:

(Valide Camii baş imamı Selahaddin Turlin Efendiden naklen)

"Bediüzzaman Hazretlerinin muarızı olan bir arkadaşıımı alıp Şehzadebaşında, o günki talebe odalarından birine götürerek, Bediüzzaman'la görüştürdüm. Alay müftülüğünü yapmış olan arkadaşım Naci ile, gitmeden önce tesbit ettiğimiz en zor sualleri sormak kasdiyle, iyice hazırlanmıştık., Eğer Bediüzzaman, bu suallere kitaba bakmadan cevab verebilirse, onun hakkında söylenenlerin hepsinin doğruluğunu, arkadaşım kabul edecekti.

İçeri girdiğimiz zaman, bizi güler yüzle karşıladı. Yanında hazır bulunan biriyle konuşmaktaydı. Biz daha sual sormadan konuşmakta olduğu adama bizim suallerimizin cevabını anlattı.

Biz ise, tek kelime konuşmadan mahcubiyet içinde oradan ayrıldık. Ondan sonra itirazcı arkadaşım Naci Erdönmez, bir daha Bediüzzaman Hazretleri aleyhinde tek kelime konuşmadı...(99)"

Daha sonraları, 1952'de Üstad Hazretleri İstanbul'a geldiğinde, Eski Alay Müftüsü Naci Erdönmez'in gelip Üstadla görüştüğünü ve dervişlerin rabıtası hakkında sorduğu bir sualine Üstad: "Yirmibeş sene evvel beni bu mevzuda dinlemiştin. Şimdi yine aynı fikirdeyim.” diye eskiden Şehremin'deki Kiramî Dergâhında Şeyh Esad Efendi ile bu mevzuda sohbeti bana hatırlattı, diye Şahiner, bizzat Naci Erdönmez'den duymuştur. (Bak: Son Şahitler-2, S: 71)

15-1943 yılında hz. üstadla beraber Denizli hapsine giren İnebolulu Ömer Lütfü Gedikoğlu anlatmış:

”Üstadı ilk defa(1918-1922) Sirkecide İstanbul (Garnizon) kumandanı Salih Paşa ile giderken görmüştüm.Üstad paşadan az önde gidiyordu.Paşa kendisini az geriden takip ediyordu.Üstadın belinde kama, sırtında cepken, ayağında çizmeler vardı.(Son şahitler-4 S:216)

Kaydedilen şu tarihî ve kıymetli hatıralardan başka bir de Bediüzzaman'ın; mütareke yıllarında kurulan MÜDERRİSLER CEMİYETİ'ne de girdiğini..(*) Ve Bediüzzaman'ın Cenab Şehabeddin'in PEYAM-I SABAH gazetesinde yazdığı İMKÂN-I KIYAM başlıklı seri makalelerine cevablar verdiğini vesaire, Bilinmeyen Taraflarıyla kitabında yazılmış ise de; Ve Bediüzzaman'ın ona cevabları diye, o zamanki eserlerinden olan Tulûat ve Lemaat' tan bölümler verilerek münasebet kurmaya çalışılmışsa da, hârici delil ve emarelerine, yahut da bunu belgeleyici vesikalarına rastlanmadığından sıhhati şüpheli

görülmüştür. Ayrıca da, Bediüzzaman'dan cevablar şeklindeki içtihad mevzuunu o tarihten iki üç sene sonra Ankara'da bastırılan Habab risalesinden verilmesi de garib düşmüştür. Gerçi Bediüzzaman Hazretleri 1921'de te'lif edip tabettirdiği lemaat eserinde de içtihad mevzuuna dair bir bahis dercetmiştir.

Lâkin Cenab Şahabeddin'e cevab olduğuna ve Üstad'ın ondan önce İstanbul'da Müderrisler Cemiyetine girmiş olduğuna delil olamaz.

Ancak, Üstad Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'da, özellikle Ankara'ya geldiği zaman, dinden tecerrüd zihniyetini taşıyan ve Garplılaşmak hevesinde bulunan ba'zı Avrupa kâselisleri, kendi menhus ve behresiz ve nâmerd fikirlerine bir destek bulmak amacıyla; dinde içtihad mevzuunu, yani dinin ahkâmında reform hususunu ortaya atmaları üzerine, Bediüzzaman o bahsi Ankara'da oldukça tafsilli olarak Arapça HABAB risalesinde yazmış ve neşrettirmiştir.

(99) Sohbetler, Ahmed Şahin 7.Baskı S:43

(*) Gerçi Tarık Zafer Tunaya, “Türkiye'de siyasi partiler" adlı eseri, genişletilmiş 2. baskı, cilt 11, sh. 383' te: ”Said-i Nursi'nin (19 Şubat 1335/ 1919) da kurulan "Cemiyet-i Müderrisin" bilahare de "Taaliy-i İslam" adını alan cemiyetin kurucuları arasında idi.” Şeklinde kaydetmişse de, herhangi bir belge gösteremediğinden, bize göre yine de sıhhati meçhuldur.

PEK MÜHİM BİR HADİSE

Yine aynı dönemlere ait, Bediüzzaman'ın hatıralı büyük bir hizmeti de şöyledir: Mütareke yıllarında, din, vatan ve millet birliği yolunda; efkâr-ı ammeyi tefrikaya sevk edecek mahiyetteki bir hadiseye, Bediüzzaman Said-i Kürdî olarak protesto imzasını koyup basında neşretmesiyle, te'siri memleket çapında görülmüş bir hizmetinden de bahsedeceğiz. Şöyle ki:

1920 yılının başlarında, yani mütarekenin karanlık günlerinde, Paris merkezinde; Kürtlerle Ermenilerin ittifak akdettikleri bir haber şeklinde duyulmuş. Bu haberi bilâhare İstanbul'da münteşir İKDAM gazetesi 22 Şubat 1336 Rumi, 7 Mart 1920 Milâdî tarihinde bu mevzu'da efkâr-ı umumiyeyi yoklamak maksadıyla bir anket tarzında neşretti. Bu haber üzerine ilk protestoyu yazan Bediûzzaman Said-i Kûrdî ile iki arkadaşı olmuştur.

Protesto yazısı aynen şöyledir:

"İkdam Ceride-i mu'teberesine!

Evvelki günki gazeteler Paris'te Şerif Paşa ile, Ermenî hey'et-i mûrahhasası Reisi Boğos Nubar Paşa arasında; Kürdistan ve Ermenistan hakkında bir i'tilâf (birleşmek kaynaşmak) akdedildiğini yazarak, Kürd efkâr-ı umumiyesinden istizahatta bulunuyorlardı.

Dört buçuk asırdan beri vahdet-i İslâmiyenin fedakâr ve cesur hadim ve taraftarları olarak yaşamış ve dinî ananesine sadakati gaye-i hayat bilmiş olan Kürtler, henüz beşyüzbine karib şühedasının kanı kurumadan, şişlere geçirilen yetimlerinin, gözleri oyulan ihtiyarlarının hatıralarını teessürle anarken; İslâmiyetin zararına olarak, tarihi ve hayatî düşmanlarıyla i'tilâf akdetmek suretiyle; salâbet-i diniyeleri hilâfına iftirak-cûyane âmal takib edemezler. Binaenaleyh, Kürd vicdan-ı millisinin bu tarz

tahassüsüne mugayir hareket eden zevatı da tanımazlar.. Ve yegâne emelleri de vahdet-i dinî ve millilerini muhafaza olduğundan, keyfiyetin izahına delâlet buyurulmasını muhterem gazetenizden istirham ederiz.

Sadat-ı Berzenciyeden(100) Hizan Sadat-ı Kiram'ından Ulemay-ı Dava Vekili İhtiyat Binbaşısı Ekraddan

Ahmet Arif Muhammed Sıddık Said-i Kürdî

(100) Berzencî, Irak'ın Musul ve Erbil civarında halen de yaşayan büyük bir Kürt aşiretidir. Bu aşiretin öteden beri içinde yaşayan meşhur Seyyid aileleri vardır. Bu seyyidlerin lakabları da "Berzenci" şeklindedir. A.B.

Aynı hadise (Şerif Paşa ve Bogos Nubar anlaşması) hakkında Sebilür Reşad mecmuası 4 Mart 1330 Rumi - 17 Mart 1920 miladi tarihi ve 461. sayısında Üstad Bediüzzamanla yaptığı

raportaj yazısını neşretti. Sebilür-Reşadın aynı sayısında, merhum Eşref Edib in ifadesiyle : "Kürdlerin asîl ailelerinden bulunan Üstad-ı muhterem Ahmed Naim Bey Efendi Hazretleri" şeklinde sunulan meşhur âlim Babanzade Ahmed Naiminde yazısı vardır. Üstad Bediüzzamanla yaptığı mülakat aynen şöyledir: (Üstadın sözlerini alıyoruz)

"... Bu hususta en ziyade söz söylemek salahiyetini haiz bulunan ve kürdlerin Salabet-i diniye, necabet-i ırkıye ve celadet-i İslamiyesini bihakkin temsil eden Darül-Hikmetil-İslamiye azasından Kürd eşraf ve mütehayyızanından bulunan fâzıl-i şehîr BEDİÜZZAMAN SAİDİ KÜRDİ Efendi Hazretleri buyuruyorlar ki: "Bogos Nubar ile Şerif Paşa arasında akdedilen muhaveleye en müskit ve beliğ cevap, vilayât-ı şarkiyyede Kürd aşairi rüesası tarafından çekilen telgraflardır. Kürdler, Camia-i İslamiyeden ayrılmağa asla tahammül edemezler. Bunun aksini iddia edenler, mutlaka makasıd-ı mahsusa tahtında hareket eden ve kürdlük namına söz söylemeye salahiyettar olmayan beş-on kişiden ibarettir...

Kürdler, İslamiyet nam ve şerefini i'la için 500 bin kişi feda etmişler ve makamı-ı hilafete olan sadakatlarını îsarettikleri kan ile bir kat daha te'yid eylemişlerdir. Ma'hud muhtıranın esbab-ı tanzimine gelince; Ermeniler, Vilayat-ı Şarkiyede ekall-i kalil derecesinde bulundukları için, asla bir ekseriyet teminine ne kemiyeten, nede keyfiyeten şarkî Anadoluda iddiay-i temellüke muvaffak olamıyacaklarını son zamanlarda anladılar. Maksatlarına Kürdler namına hareket ettiklerini iddia eden Şerif Paşayı alet etmeyi müsait ve muvafık buldular. Bu suretle Kürd ve Ermeni davası ortada kalmıyacak, Şarkî Anadoludaki iftırak âmalı mevki-i fi'le çıkmış olacaktı. İşte bu gaye ile o ma'hud beyanname müştereken imzalandı ve konferansa takdim olundu. Ermenilerin maksadı Kürdleri aldatmaktan başka birşey olamaz. Çünki, ileride Kürdlerin kemiyeten hal-i ekseriyette bulundukları inkâr edemeseler bile, keyfiyeten, yani ilmen, irfanen kendilerindendûn oldukları bahanesiyle Kürdleri bir millet-i tabia haline getirecekleri muhakkaktır. Buna ise, aklı başında olan hiçbir kürd taraftar değildir. Zaten Kürdler bu beyannameye yalnız sözle değil, bilfiil muhalif olduklarını isbat ediyorlar.

Kürdlük davası pek manasız bir iddiadır. Çünkü herşeyden evvel Müslümandırlar. Hemde salabet-i diniyeyi taassub derecesine îsaleden hakiki Müslümanlardan... Binaenaleyh, Ermenilerle aynı ırktan bulunup bulunmadıkları meselesi, onları bir dakika bile işgal etmez. " ARAPÇA METİN " İslam, uhuvvet-i islamiyeye münafî olan kavmiyet da'vasını men eder. Esasen bu, tarihe aid

519

bir şeydir. Kürdlerin asıl ve nesebleri ne olursa olsun, İslamdan iftiraka vicdan-ı millileri asla müsaid değildir. Bununla beraber, Kürdlerin arab kavm-i necibiyle irkan alakadar bulunduğu hakaik-i tarihiyedendir.

İslamiyet, herhangi bir ırkın, diğer bir unsur-u islam aleyhine olarak menfi surette intibah hasıl etmesini kabul edemez. Binaenaleyh, Kürdleri müslümanlıktan ayırmak isteyenler, esasat-ı islamiyeye muhalif hareket ediyorlar. Fakat bunlarda kimlerdir? Bir iki kulüpta toplanan beş on kişiden ibaret!.. Hakiki Kürdler, kimseyi kendilerine vekil-i müdafi' olarak kabul etmiyorlar. Onların vekili ve Kürdlük namına söz söyliyecek ancak meclis-i mebusan-ı Osmanîdeki meb'uslar olabilir.

Kürdistane verilecek muhtariyetten bahsediliyor?!. Kürdler, ecnebî himayesinde bir muhtariyeti kabul etmektense, ölümü tercih ederler. Eğer Kürdlerin serbesti-i inkişafını düşünmek lazım gelirse, bunu Bogos Nubarla Şerif Paşa değil, Devlet-i aliyye düşünür. Hülasa : Kürdler bu hususta kimsenin tevassut ve müdahalesine muhtaç değildirler.

Seyyid Abdülkadir Efendinin beyanat-ı ma'lumesine gelince, bu hususta şimdilik bir şey söyliyemem. Bununla beraber, bu beyanatın tahrif edilip edilmediğini bilemiyorum.”

520

521

ÜSTAD'DAN BİR-İKİ HATIRA

Burada bir de, yukarda kaydedilen hatıraların mevzu' ettiği Üstad'ın o dönem hayat faslıyla ilgili olarak bizzat Bediüzzaman Hazretlerinden de bir iki hatıra dinliyelim:

NEZAHET VE İFFETİ HAKKINDA:

1- "...Hem İstanbul'da, Kâğıthane şenliğinin yevm-i mahsusunda; Köprüden ta Kâğıthane'ye kadar Haliç'in iki tarafında, binler açık-saçık Rum ve Ermeni ve İstanbullu karı ve kızlar dizildikleri sırada, ben ve merhum meb'us Molla Seyyid Taha ve meb'us Hacı İlyas ile beraber kayığa bindik. O kadınların yanlarından geçiyorduk. Benim hiç haberim yoktu, halbuki molla Taha ve Hacı İlyas beni tecrübeye karar verdikleri ve nöbetle beni tarassud ettiklerini bir saat seyahat sonunda i'tiraf edip dediler: "Senin bu haline hayret ettik”, hiç bakmadın?"

"Dedim: "Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin âkibeti elemler teessûfler olmasından istemiyorum...(101)"

Üstad Hazretlerinin bu hatıralı beyanıyla ilgili ek bir hatıra:

19-1-986 cuma günü, Kayseri'de Mustafa Sungur Ağabey, büyük bir cemaat huzurunda âlemi misal bahsi okunurken, Hazret-i Üstad'dan şöyle bir hatıra anlattı: "Bir gün Üstadımız bir münasebetle buyurmuşlardı ki;

"Kardeşlerim! Ben, gençliğimde İstanbul'da on sene(102) kaldığım zamanlarda hiç bir kadına bakmadım, bakamıyordum. Çünki bana âlem-i misal açılmış idi."

TEVEKKÜL VE METANETİ:

1947-48 yıllarında Emirdağı'nda ikamete mecbur tutulduğu bir zamanda, Erzurum'un ilk dönem milletvekillerinden M.Salih Yeşiloğlunun bazı suallerine verdiği cevabta, bilmünasebe şöyle bir hatırasını anlatmış:

2- "...Otuz sene evvel(103), bir gün arkadaşlarımızdan Darül-Hikmet a'zası Seyyid (Şerif) Sa'deddin Paşa dedi ki: "Kat'î bir vasıta ile haber aldım, kökü ecnebide ve kendisi burada bulunan bir zendeka komitesi, se

(101) Emirdağ-1, S: 357

(102) Üstad Hazretleri gençliğinde istanbulda on sene kalmış olduğunun izahı şöyle olsa gerektir:1908 senesinin başından 1910 yılının Mart'ına kadar iki sene üç ay. 2- Şam'dan Istanbul'a dönüşünde 1911 Nisan'ından bir ihtimale göre 1913 Mart'ına kadar iki sene. 3Esaretten döndüğünde 1918 Temmuz'undan,1922 Kasımın'a kadar, dört sene dört aydır. Bunun mecmuu ise ortalama küsürat nazara alınmazsa, on sene kadar demektir.

(103) Bu hatıra,1908 hayat faslında hadiselerin seyrinde kaydedilmişse de, buradaki hayat faslını daha çok ilgilendirdiği için tekraren kaydedildi. A.B.

nin bir eserini okumuş demişler ki: "Bu eser sahibi dünyada kalsa, biz mesleğimizi, yani zendakayı, dinsizliği bu millete kabul ettiremiyeceğiz. Bunun vücudunu kaldırmalıyız!." diye senin i'damına hüküm etmişler. Kendini muhafaza et!"

Ben de, tevekkeltü alellah, ecel birdir, tagayyür etmez, dedim. İşte bu komite otuz sene, belki kırk(104) seneden beri hem tevessü' etti. Hem benimle mücadele de her bir desiseyi isti'mal etti...(105)"

HUTUVAT- I SİTTE'NİN NEŞİR HİZMETİ

Burada bahsini edeceğimiz mevzu, Bediüzzaman'ın millî ve içtimaî hizmetlerinin -o dönem hayatında- en büyüğü ve en müstesnasıdır. Eğer faraza Bediüzzaman'ın o dönem hayat faslında ifa ettiği pek çok hizmetlerinden sarf-ı nazar etsek de, sâdece İstanbul gibi her zaman Türkiye'nin sekizde bir nüfusunu kendisinde toplıyan muazzam bir şehrin kültürlü insanlarını, hususan efkâr-ı Ulemayı İngilizin desisekâr plânlarının aleyhine çeviren Hutuvat-ı Sitte eserini neşretmesinden ibaret olsa dahi, yine unutulmaz ebedî ve yadigâr bir hizmeti olarak kalması icab eder. Zira, Hutuvat-ı Sitte'nin neşriyle İstanbul'un efkâr-ı umumiyesi İngilizin sinsi tuzaklarından kurtulduğu gibi, Anadolu'daki Kuvay-ı Milliye'nin muvaffak olmasına büyük çapta, destek olmuştur. Kaldı ki, onun bu hızmeti sadece İstanbul'a münhasır kalmış değildir. Hutuvat-ı Sitte eserini gören herkes, İngiliz ve Yunanın hâinane desise ve düşmanlığını anlamış ve Kuvay-ı Milliye'ye ma'nen ve maddeten katılmıştır. Hususiyle bütün ulema ve meşayihin hürmet ettiği Bediüzzaman'ın bu davranışını görmeleri ve duymaları üzerine, artık hiç bir tarafta İngilizin desiselerine i'tibar kalmamıştır.

Hutuvat-ı Sitte eserinin neşir keyfiyeti hakkında, az yukarda Molla Süleyman ve Tevfik Demiroğlu'nun hatıralarında bir nebze temas edildi. Bir de onun neşri ile te'sir sahası hakkında bizzat müellifi Bediüzzaman'ı dinlemeliyiz. Hutuvat-ı Sitte eserinin neşri, Anglikan Kilisesi'ne verdiği cevabtan önce

mi, sonra mı bilinmemektedir. Fakat her ikisi de 1920 ve 1921 yılları içinde olduğu kesindir. Yalnız Anglikan kilisesine cevab verdiği sıralar, Darül Hikmet'teki vazifesine devam etmektedir. Ve o cevabı verdikten sonra, Yuşa' tepesine inzivaya çekildiğini yazmış.(106) Buna göre, herhalde Hutuvat-ı Sitte'nin neşri, Anglikan Kilisesi'ne verdiği cevabtan önce olsa gerektir.

(104) Kırk seneden beri şeklindeki ifadeyle, o komitenin 1908'lerden beri Bediüzzaman'la mücadeleye girdiğini göstermektedir.A.B.

(105) Osmanlıca Emirdağ-1, S: 323

(106) Osmanlıca Sikke-i Tasdik-i Gaybi S: 68

Hutuvat-ı Sitte'nin neşrinden sonraki Bediüzzaman'ın hayatı hakkında kendisinin bir kaç hatırasını naklediyoruz:

1- 1930'larda Barla'da iken kaleme aldığı bir eserinde şöyle der:

"... Esaretten geldikten sonra, Hutuvat-ı Sitte gibi eserlerimle kendimi tehlikeye atıp İngilizlerin İstanbul'a tasallutu altında, İngilizlerin başlarına vurdum. Şu beni işkenceli ve sebepsiz esaret altına alanlara yardım ettim...(107)"

2- 1948-49'da Afyon hapsinde kaleme alıp bütün bakanlıklara ve Diyanet Riyasetine göndermiş olduğu "Haşirdeki Mahkeme-i Kübra'ya bir şekvadır" başlıklı yazısının bir bölümünde şöyle der:

"...Risale-i Nur'un yüzbin kelime ve cümlelerinden kırk elli kelimesine yanlış ma'na vererek, bir sened gösterip bizi ittiham ve cezalandırdılar. Ben de bu otuz kırk senelik hayatımı bilenleri ve Nur'un binler hâs şakirdlerini işhad ederek derim:

İstanbul'u işgal eden İngilizlerin Başkumandanı,(*) İslâm içinde ihtilâf atıp, hatta Şeyh-ül İslâm ve bir kısım hocaları kandırıp birbirinin aleyhine sevk ederek; İ'tilâfçı, İttihatçı fırkalarını birbiriyle uğraştırmasıyla, Yunan'ın galebesine ve Hareket-i Milliye'nin mağlubiyetine zemin hazırladığı bir sırada, İngiliz ve Yunan aleyhinde Hutuvat-ı Sitte eserimi Eşref Edib'in gayretiyle tab' ve neşretmek ile; o kumandanın dehşetli plânını kıran ve onun i'dam tehdidine karşı geri çekilmiyen.. Ve Ankara reisleri o hizmeti için onu çağırdıkları halde, Ankara'ya kaçmıyan ilh... "(108)

3- Yine Afyon hapsinde iken, 30 Ağustos Zafer (Kurtuluş) bayramı gününde koğuşuna bayrak takılması üzerine, hapishane müdürüne şu teşekkürnameyi yazmıştır:

"Müdür bey! Size teşekkür ederim ki; Kurtuluş bayramının bayrağını koğuşuma taktınız. Hareket-i Milliye'de İstanbul'da İngiliz ve Yunan aleyhindeki Hutuvat-ı Sitte eserimi tab' ve neşir ile, belki bir fırka kadar hizmet ettiğimi Ankara bildi ki; M.Kemal şifre ile iki defa beni Ankara'ya taltif için istedi. Hatta demişti: "Bu kahraman hoca bize lâzımdır." Demek benim bu bayramda bu bayrağı takmak hakkımdır.(109)"

İşte bu iki üç nümuneler gibi, Üstad Bediüzzaman Hazretleri bilhassa mahkeme müdafaalarında, Hutuvat-ı Sitte isimli eserinin neşriyle İngiliz plânlarının çok büyük çapta kırıldığını ve Kuvay-ı Milliye hareketinin zafe

(107) Mektubat S: 477

(108) Büyük Tarihçe-i Hayat S: 477

(109) Şualar-Envar Neşriyat S: 503

(*) İngiliz, Dersaadet (İstanbul) işgal başkumandanının ismi "LOYTENANT GENERAI

re ulaşmasına büyük hizmeti olduğunu, defalarca ve isbat ederek bahsetmektedir.

H.F.M.WİLSON"dur.A.B. Evet, Bediüzzaman'ın bu dediklerinin doğru şâhidi, başta M.Kemal Paşa olmak üzere Ankara hükûmetinin onu ısrarla ve tekrar tekrar Ankara'ya çağırmalarıdır.. Ve Ankara'ya gittiği zaman, Meclis salonunda görünür görünmez, M.Kemal Paşa dahil bütün meb'us ve kumandanlar hep birden ayağa kalkarak şiddetle alkışlamalarıdır.

Az ilerde tevsik edileceği gibi, M.Kemal Paşa, Bediüzzaman'ı Ankara'da durdurmak ve beraberlerinde çalıştırmak için lâzım olan her hürmeti, her ıkbalı ve mümkin olabilecek her çeşit câzib teklifleri yapmış; Üç yüz lira maaş, meb'usluk, Diyanet reisliğinde İstanbul'daki eski vazifesiyle büyük me'muriyet vermek... Hasılı: hususî köşk vesaire her şeyi teklif etmiştir. Evet acaba bu kadar taltifler, bu kadar ikram ve bu kadar hürmet ve şu derece i'zaz ne içindi? Neye binaendi?..

Evet, herhalde ve mutlaka Ankara hükümeti, onun Hareket-i Milliye'de sebkat etmiş çok büyük hizmetlerini, çok büyük kahramanlıklarını gördüler ve bildiler ki, onu Ankara'ya

celbetmekte ısrar ettiler ve bu çok büyük teklifleri, bu son derece câzib taltifleri ayağı önüne serdiler...

EŞREF EDİP DİYOR Kİ

Hutuvat-ı Sitte'nin neşri konusunda, Bediüzzaman'ın cihad arkadaşı ve onunla beraber Hutuvat-ı Sitte eserini bastırıp dağıtan gazeteci, yazar merhum Eşref Edip Fergan Bey bu hususta şöyle anlatıyor:

"...Herkes bilirdi ki: Üstad kefenini boynuna takmış, her tehlikeye karşı ölümü gözüne almıştır. Fıtratındaki bu celâdet ve şehametle Darül-Hikmet'te her türlü siyasî tesirlere karşı demir gibi dayandı.. Ve Darül Hikmet'i de dayattı. Yanlış fetvalara karşı pervasızca mücadele etti.. Ve Anadolu'daki Kuvay-ı Milliye hareketini destekledi. İslâmiyete karşı muzır cereyanlarla arslan gibi pençeleşti, eserler neşretti. Hitabeler irad etti. Bütün kuvvetiyle bir an mücadeleden geri durmadı.

Üstad'ın Anadolu'daki Milli Hareketi desteklemek hususundaki bu kahramanca mücadelesi Ankara Hükûmeti'nce takdirlerle karşılandı ve şifre ile Ankara'ya davet olundu. Üstad bu davete verdiği cevabta: "Ben tehlikeli yerde mücadele etmek isterim. Siper arkasında mücahede hoşuma gitmiyor. Burasını daha tehlikeli görüyorum. Buradaki vazifem henüz tamam olmamıştır. Buradaki tehlikeyi bertaraf edince, inşaallah oraya geleceğim.(110)”

(110) Risale-i Nur Müellifi, Eşref Edip 3.Baskı S: 42

Bundan başka, Ötüken Yayınevi'nin neşrettiği YENİ TÜRK ANSİKLOPEDİSİNİN yazdığına göre: (Bu bilgiyi C.Kutay'ın Tarih Sohbetleri'nden almıştır.) Milli Mücadele başladığında Ankara'ya bağlı istihbarat teşkilâtı olan "M.M." grubuna katıldı ve Ankara'ya adam kaçırmak işlerinde hizmet etti. Ankara'ya davet edildi.(111)"

Ötüken Yayınevi'nin; C.Kutay'ın me'hazsiz kitabından aldığı bu rivayet akla yatkındır. Zira Ankara Hükümeti iki defa, diğer bazı rivayetlerde 18 defa şifre ile Bediüzzaman'ı Ankara'ya davet etmeleri, bu istihbarat teşkilâtı kanalıyla olması kuvvetle muhtemeldir. Yoksa İngilizin işgali altındaki bir şehirde, şifre ile nereden ve nasıl davet olunabilirdi?

İşte Hutuvât-ı Sitte Eseri

Her bir zamanın insî bir şeytanı vardı.Şimdi beşerde insan suretinde şeytanın vekili olan ruh-u gaddar, fitne kârane siyasetiyle cihanın her tarafında kundak sokan el-hannas, altı hutvatiyle âlem-i İslâmı ifsad için insanlarda ve insan cemaatlarındaki habis menbaları ve tabiatlarındaki muzır madenleri, fiilî propaganda ile işlettiriyor, zaif damarları buluyor.

Kimin[in] hırs-ı intikamını, kimin[in], hırs-ı câhını, kimin[in] tamaını, kimin[in] humkunu, kimin[in] dinsizliğini, hatta en garibi, kimin[in] de taasubunu işletip siyasetine vasıta ediyor.

BİRİNCİ HATVESİ:Der veya dedirir:

“Siz kendiniz de dersiniz ki; musibete müstehak oldunuz, Kader zalim değil, adalet eder.Öyle ise, size karşı muameleme razı olunuz.”

Şu vesveseye karşı demeliyiz: Kader-i İlâhî isyanımız için musibet verir.Ona rızâdâde olmak o günahtan tevbe demektir.Sen ey mel’un! Günahımız için değil, İslâmiyet’imiz için zulmettin ve ediyorsun.Ona rızâ veya ihtiyarla inkıyad etmek -Neûzü-billah- İslâmiyet’ten nedamet ve yüz çevirmek demektir.

(111) Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötüken Yayınları C: 9, S: 3347

Evet aynı şeyi, -hem musibettir- Allah verir, adâlet eder. Çünkü, günahımıza, şerrimize zecren ondan vazgeçirmek için verir. O şeyi aynı zamanda beşer verir, zulmeder.Çünkü, başka sebebe binâen ceza verir. Nasılki düşman-ı İslâm, aynı şeyi bize icra ediyor. Çünkü Müslümanız.

İKİNCİ HATVESİ:Der ve [dedirtir]:

“Başka kâfilere dost olduğunuz gibi bana da dost ve taraftar olunuz.Neden çekiniyorsunuz?”

Şu vesveseye karşı deniz:

Muavenet eli[ni] kabul etmek ayrıdır.Adâvet eli[ni] öpmek de ayrıdır. Bir kâfirin her bir sıfatı kâfir olmak ve küfründen neş’et etmek lâzım olmadığından, İslâm’ın eski ve mütecâviz bir düşmanını def’ için, bir kâfir muavenet eli[ni] uzatsa kabul etmek İslâmiyet’e hizmettir.

Senin ise ey kâfir-i mel’un!

Senin kürründen neş'et eden teskin kabul etmez husumet elini öpmek değil, temas etmek de İslâmiyet' adâvet etmek demektir.

ÜÇÜNCÜ HATVESİ:Der veya [dedirtir]:

Şimdiye kadar sizi idare edenler fenalık ettiler, karıştırdılar. Öyle ise, bana razı olunuz."

Bu vesveseye karşı deriz:

Ey "el-hannas!" Onların fenalıkların asıl sebebi sensin.Âlemi onlara darlaştırdın, damar-ı hayatı kestin, evlâd-ı nâmeşruunu onlara karıştırdın.Dinsizliğe sevkederek dini rüşvet isterdin.Onlara bedel seni kabul etmek, yalnız müteneccis su ile necis olmuş bir libası hınzırın bevliyle yıkamak demektir.Sen! Yalnız hayvancasına muvakkat bir hayat-ı sefilaneyi bize bırakıyorsun.İnsanca, İslâmca hayatı öldürüyorsun. Biz ise hem insancasına, hem Müslümancasına yaşamak istiyoruz.Senin rağmına yaşayacağız!..

DÖRDÜNCÜ HATVESİ:Der veya [dedirtir]:

Sizi idare eden ve bana muhâsım vaziyetini alanlar-ki Anadoludaki sergerdelerdir-maksadları başkadır. Niyetleri dini ve İslamiyet değildir."(1)

(1)Tahmin ediyorum; İngilizlerde gizli işbirliği yapan bazı habiseleren niyetleriniİngilizler bildiği için böyle demişler. A.B.

Şu vesveseye karşı deriz:

Vesilelerde niyetin tesiri azdır.Maksadın hakikatı tağyir etmez. Çünkü maksud, vesilenin vücuduna terettübeder.İçindeki niyete bakmaz.

Meselâ:Ben bir define veya su bulmak için sir kuyu kazıyorum.Biri geldi- kendini saklamak veya orada muzahrafatını defnetmek için-bana yardım ederek kazdı.Suyun çıkmasına niyeti tesir etmez.Su, fiiline, kazmasına bakar; niyetine bakmaz.

Bunun gibi, onlar bizi Kâbe'ye götürüyorlar, Kur'anı yüksek tumak istiyorlar. Bütün felaketimizin menbaı olan Avrupa muhabetine bedel, husumetini esas tutuyorlar.Niyetleri ne olursa olsun bu maksatların hakikatını tağyir edemez.

BEŞİNCİ HATVESİ: Der:

"İrade-i Hilafet siyasetimin lehinde çıktı."

Şu vesveseye karşı deriz:

Bir şahsın arzu-yu zâtisi ve emr-i hususisi başkadır.. Ümmet namına emin olarak deruhte ettiği emanet-i Hilafeten hasıl olan şahsiyet-i maneviyenin iradesi bambaşkadır. Bu irade bir

akıldan çıkıp, bir kuvvete istinad ederek, âlem-i İslâmın maslahâtını tâkib eder. Aklı ise, şûrayı ümmettir; senin vesvesen değil. Kuvveti, müsellah ordusu, hür milletidir; senin süngülerin değildir.

Maslahat da muhitten merkeze nazar edip, İslâm için faide-i uzmayı tercih etmektir. Yoksa aksine olarak merkezden muhite bakmakla âlem-i İslâm'ı bu devlete, bu devleti de Anadolu'ya, Anadolu'yu da İstanbul'a, İstanbul'u da hanedan-ı saltanata taâruz vaktinde feda etmek gibi hod-endişane fikir ve irade, değil Vahîdüddin gibi mütedeyyin bir zât, hattâ en fâcir bir adam da yalnız ism-i hilafeti taşıdığı için ihtiyarıyla etmez. Demek mükrehtir. O halde ona itaat, adem-i itaattır.

528

Altıncı Hatvesi:

Der ki: Bana karşı mukavemetiniz beyhudedir. Müttefikiniz beraberken yapamadığınız şeyi, şimdi nasıl yapacaksınız?

Şu vesveseye karşı deriz: En ziyade hile ve fitne kuvvetiyle ayakta duran azametli kuvvetin bizi ye'se düşürmüyor. Evvelâ hile ve fitne, perde altında kaldıkça tesir eder. Zahire çıkmakla iflas eder, kuvveti söner. Perde öyle yırtılmış ki, senin yalan, hile, fitne hezeyana, maskaralığa inkılab edip akîm kalıyor. Bu defaki Anadolu'ya karşı gibi...

Saniyen: O kof kuvvetin yüzde doksanı, sana karşı itilaf kabul etmez muhasım bir cereyan atalete mahkûm ediyor. Fazla kalan kuvvetinle, dert ve dermanda müşterek olan âlem-i İslâm'ı susturacak, depretmiyecek derecede eski gibi bir istibdad altında tutmak; ihtimal versen, şeytan iken eşeğin eşeği olursun.(*)

Salisen: Madem ki öldürüyorsun..Ölmek iki surettedir.

Birinci Suret:Senin ayağına düşmek teslim lmak suretinde; ruhumuzu, vicdanımızı ellerimizle öldürmek.. cesedi de gûya ruhumuza kısasen sanatelef ettirmektir.

İkinci Suret:Senin yüzüne tükürmek, gözüne tokat vurmakla, ruh ve kalbimiz sağ kalır.Ceset de şehid olur.Akide faziletimizi tahkir, edilmez, İslâmiyet'in izzetiyle istihza edilmez...

Elhasıl:İslâmiyet muhabbeti, senin husumetini istilzam eder.Cebrail, şeytan ile barışamaz.

Siyasetimizde en acınacak, en ebleh bir akıl varsa, o da öylelerin aklıdır ki, (İNG) ihtiras ve manfaatını, İslamiyet' menfaat ve izzetiyle kabil-i tevfik görüyor.(1) Çünkü, öyle bir şarta hayatımızı tâlik ediyor ki, muhâl ender muhâldir.

Der: "Yaşayınız.Fakat bir tek adam bana hıyânet etse yakarım, yıkarım!"

Şayet, bir adam hakka sadakatnamına onun kâfirane zulmüne karşı hıyânet etse, Ayasofya'ya iltca etse, milyarlar değer o mukaddes binayı harab eder.. Veyahud, bir köydeonu bir hain bulunsa,çoluk-çocuğuyla mahvetmek, veya bir cemaattaona muzır biri varsa cemaatı ifnâ etmek her vakit kendinde dinde selâhiyet görüyor.Lânet o medeniyet ki, ona o selâhiyet vermiş...Acaba, bütün millet bir kalbde-hem münafık, hançer zulmünden mütelezziz olacak ahmak bir kalbde-ittifakından daha muhâl ne var?..

(*)Hey Ekpekü' l-kepekâ!.. Köpekten tekkeküpetmiş köpek!

Allah adamı şaşırtmasın, şaşırtsa süründürmesin, süründürüse fâhiş etmesin, fâhiş ederse büsbütün rüsvay etmemesin. Rüsvay ederse perişan etmesin, perişan ederse, sersem âvâre etmesin. (Hâşiyenin aslı Kürdçedir. Biz Türkçe tercümesini koyduk.)

529

Şeytan gibi hasis hisleri, fena ahlâkları teşci' ve himaye eder, iyi hisleri söndürür. Hem insanî, İslamî hayatı men'etmekle beraber, muvakkat hayvanî bir hayatı; iki genc-i mücehhez pençeli-ekseriyet kazanmak için-ihmali esas program yapmış.İki kelbi iki ciğerimize musallat ederek bizi silahtan tecrit ediyor.

İşte onun himayeti... işte hayatımız!.. O hasım, gösterdiği kin ve husumet harpten neş'et etme değildir.Harpten olsa idi, tabii mağlubiyetmizle sailerin husumeti gibi sükûnet bulurdu.Hem

hasmın, uzakta çirkin yüzündeki riyakârane çizgiler güzel zannedilirdi...Yakında görenler inşaallah aldanmaz.

Korka [k]lıkda darb-ı mesel hükmünde olan tavuk;çocukları yanında iken, şefkat-ı cinsiye sebebiyle camuşa saldırır.İşte dehşetli bir cesaret...

Hem darb-ı mesel olmuş: "Keçi kurttan havfı, ızdırar vaktinde mukavemete inkılab eder.Boynuzu ile kurdun karnını deldiği vâkidir.

İşte harika bir şecâat...Fıtrî meyelân mukavmetûzdur,Bir avuç su, kalın bir demir gülle içinde atılsa, kışta soğuğa maruz bırakılsa meyl-i inbisat demiri parçalar.

Evet, şefkatli tavuk cesareti, hamiyetli keçi ızdırarî şecâatı gibi;fıtrî bir heyecan demir güllede su gibi, zulmün burûdetli husumet-i kâfirânamesine maruz kaldıkça, her şeyi parçalar.Rus mojikleri buna şahittir.

Bununla beraber imanın mahiyetindeki hârikulade şehâmet, izzet-i İslâmiyetin tabiatındaki âlem-i pesend şecâat, uhuvvet-i İslamiyenin intibahiyle her vakit mûcizeleri gösterebilir.

BEDİÜZZAMAN

530

531

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANKARA HAYATI

(19 KASIM 1922 - 30 HAZİRAN 1923)

BİR İ'TİZAR

"Mufassal Tarinçe-i hayat"ın 1. baskısında, Bediüzzaman Hazretlerinin İstanbuldan Ankaraya varışı ve oradan ayrılış tarihleriyle, Medresetüz-zehra hakkında BMM'ine verilen kanun teklifleri tarihini Miladî Takvim ayları sırasına -sehven- uyguladığımızdan tarih sıralamalarında yanlışlıklar olmuş. Bu baskıda bunları düzeltiyor, özür diliyoruz.

ANKARA HAYATI

Hazret-i Üstad Bediüzzaman, İstanbul'da İngilizlerin bütün şeytanetli desiselerini bozan ve çürüten hizmetleri icra ettikten sonra, İstanbul efkâr-ı umumiyesi, hususan ulema kesiminin fikirlerini İngiliz aleyhine ve müsbet yöne çevirme işi tamamlanmış, artık İstanbul'da tehlike ber-taraf edilmişti. Kuvay-ı Milliye hareketi de Yunan askerlerinin tamamını yurttan kovmuş ve büyük zaferi kazanmıştı. Böylece İslâmın bir yeni ışık ümidi Ankara'da parıldamaya başlamıştı. Zira Kuvay-ı Milliye'yi harekete getiren ruh ve onun enerji kaynağı yalnız ve yalnız İslâm milliyetçiliği idi. İslâmın ay-yıldızlı sancağını ehl-i salibin tasallutundan kurtarmak ve İslâmın izzet ve şerefini muhafaza etmek gayretiydi. Evet İslâmın imanından aldığı bir kuvvetle; "ölürsem şehidim, kalırsam gaziyim" olan cihan ordularını dize getiren bu azm-i metinle İslâm-Türk ve sair milletlerinin çağlayan bir cuş-u huruşu idi... Ve bilfiil de Kuvay-ı Milliye hareketine katılan sarıklılar, sakallılar, ulema ve dervişler idi. Bunlara destek olup büyük bir imanla yardımcı olan çarşaflı, şalvarlı müslüman kadınları idi.

Yani, o hareket doğrudan doğruya İslâm dini adına coşan bir hamiyet ve gayretin ta kendisiydi. Ne sadece bir Türklük gözetilmiş, ne de Arnavutluk ve ne de Kürtlük!..

Ne kadar garibtir ki: İstiklâl savaşımızın iptidalarında ve içinde Müslüman halkı galeyana, heyecana getirmek için pek haklı olarak, din, mukaddesat, hilâfet makamı ve İslâm milliyetçiliği; şimdiki anlayış ve zihniyetin ta'biriyle alet edilerek, propaganda yapılmış ve bununla bütün yurt sathında fevkalâde büyük bir heyecan ve hareket galeyana gelmiş ve pek büyük bir kuvvet temin edilmişti. Hatta 1920'de Büyük Millet Meclisi adına kurulan ve icray-i hüküm eden İstiklal Mahkemeleri'nin neşrettiği bir beyannamenin baştaki iki satırı aynen şöyle idi:

"Üç yüz milyon Müslümanın ümit bağladığı vatanımızla, hilâfet makamı aleyhine zalim hükûmetler tarafından tertib edilen su-i kast, İzmir, Adana ve İstanbul'un işgaliyle pek açık surette tahakkuk etti.." (Bak: İstiklal Mahkemeleri, Ergün Aybars 1975 baskılı S: 242)

Ayrıca aynı sene içinde (1920) ta 1923 lere kadar M.Kemal Paşanın Din ve Mukaddesatı ağzından düşürmeden milleti galeyana, heyecana getirdiğin gösteren birçok nutuk ve tamim ve beyanları vardır. Bunlardan bir tanesi, 17 Mart 1920 de yayınlanmıştır, metni aynen şöyledir:

"Kuvayı-Milliye, memleketin uğradığı su-i kasıdların başladığı günden beri devam eden samimi bir vahdet ve tesanüd içinde, vaziyetin bütün vehametine rağmen, azm ve metanetle telakki etmekle ve bu son ehl-i salip

mühacematına karşı hissiyat-ı müştereke ile mukavemetine emin olmaktan mütevellit bir hissi muzaheretle azm ve imanının âmili olan mücahededе İNAYET VE TEVFİKAT-I İLAHİYEYE mazhar olacağına itimad eylemektedir.

Kurûn-u vustanın şövalye akınlarından bu günün ittifak ve i'tilaflarına kadar meşum bir teselsül-ü ânûdane ile tevalî eyleyen Ehl-i salip fevevanının bu son hamle-i sefilanesi, İSLAMİYET NUR-U İRFAN VE İSTİKLALİNE.. ve tevhidettiği UHUVVET-İ MUKADDESEYE bütün Müslüman kardeşlerimizin vicdanında da ayni hiss-i takbih ve mukavemeti ve ayni vazife-i galeyan ve kıyamı uyandıracağından emin olarâk; Cenab-ı Hakkın mücahedat-ı mukaddesemizde cümlemize tevfikat-i ilahiyesini refik etmesini ve Ruhaniyet-i Peygamberiye istinaden teşkilat-i müttehidemize muin olmasını niyaz ederiz. 17 Mart 1336 (1920)

Mudafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi namına

Mustafa Kemal

(Bkz: Sebilur Reşad mecmuası cilt:6, sahife:210, sayı:139, Kasım 1952)

Benzeri bir çok tebliğ ve genelgelerden başka, Mustafa Kemal Paşanın 1921 de BalikesirZagnos Paşa camii minberinde okuduğu nutkunda.. ve daha sonra, Ankarada basılan "Gazi Mustafa Kemal İzmir yolunda” adlı kitabın 24.75.83. ve 87. sayfalarında yazılı Bursa ve İzmirde irad ettiği nutuklarında, yine müslüman halkı Din hissi yönünde galeyana getirici sözler söylemiştir. Bir kaç cümlesini alıyorum:

"...İnsanlara Feyz-i ruhanî olan dinimiz, son dindir.” "...Düşmanlarımız tevakkuf ve inhitatımızı (çöküntü) dine atfediyorlar. Bu bir hatadır.” "...Alemi islam hakaik-i diniye dairesinde Allahın emrini yapmış olsaydı, bu akibetlere ma'ruz kalmazdı...”

Daha uzun tafsilat isteyenler, Sebilur Reşad sayı:138,Cilt-6, Kasım 1952 nushasına bakabilirler.

İşte, Müslüman milletin böyle topyekûn bir cuş-u huruşla İslâm dinini, mukaddesatı, Kur'anı ve hilâfet makamını ve İslâm milliyetçiliğini kurtarmak, yegâne gaye ve emeli ile, her yerde coşkun seller halinde arslanlar gibi düşmana karşı koydu, günlerce aylarca, döğüştü ve nihayet onu yurttan kovmaya muvaffak oldu. Amma maalesef iş bitince, milletin iradesiyle kurulduğu söylenen hükûmetin idarecileri, milletin iradesine, vicdaniyatına ve mukaddesatına mugayir bir tutum içine girerek; Batıcılık zihniyetiyle onu tarihinden, an'anesinden, dininden tecrid edecek reformist hareketlere giriştiler. Her ne ise...

535

İşte Bediüzzaman yukarıda kaydedilen ümit ve gayelerle İstanbul'daki vazifesini bitirmiş, artık Ankara'ya gidebilirdi. Gidip de, teşekkül eden şu yeni İslam-Türk hükûmetini kutlamak ve temelleri atılmakta olan bu İslam hükûmetinin ana taşlarını sağlam bir zemine oturtmak mutlaka lâzımdı. Aynı zamanda, kafasında, kalbinde taşıdığı dünya çapındaki büyük hizmet proğramlarını da, bu yeni İslam hükûmeti nezdinde tahakkuk ettirmesi gerekirdi. Çünkü zaman ve zemin itibariyle merhun vakti gelmişti artık...

İşte tam bu sıralarda, eski Van Valîsi ve Millet Meclisi'nde meb'us dostu Tahsin Bey(*) vasıtasıyla tekrar Ankara'ya davet vaki' oldu. Üstad bu da'vete icabet etti. Önceden talebelerinden Tevfik Demiroğlu, Molla Süleyman ve Binbaşı Bitlis'li Refik Bey'i yolladı. Milli Hükûmeti onun adına desteklemek üzere Ankara'da görünmeleri için gönderdi. (1)

Tevfik Demiroğlu'nun kendi ifadesinde: "Üstad ilk önce beni Ankara'ya göndermişti. Bilâhare kendisi de ısrarla istenince geldi" demektedir.(2)

VE ANKARALI, ESKİ ALAY MÜFTÜLERİNDEN OSMAN NURÎ EFENDİ'NİN İFADESİ

Bediüzzaman'ın, Ankara hükûmetince defalarca ve ısrarla Ankara'ya davet edilmesi konusunu, o zamanlarda Milli Müdafaa imamı ve alay müftülerinden Osman Nuri Efendi'nin, bilâhare 1950 yıllarında Bediüzzaman'a yazdığı bir mektubunda şunları kaydeder:

"... Yurdun her tarafında Millî Mücadele devam ederken, zât-ı hâkimanelerine Ankara'dan mücahade-i milliyede birlikte devamı için, muhtelif şahıslardan 18'i mütecaviz davetnameler geldiği zaman, bu da'vetlere icabet edip etmemek hususunda; İstanbul'da ikametgâhınızdaki görüşmede istişare buyurduğunuz alay müftülerinden eski dostunuz, Ankara'lı Osman Nurî'yim...(3)"

OSMAN NURİDEN BİR HATIRA DAHA

Merhum Zübeyr Ağabey kendi hususî not defterinde, bizzat merhum Osman Nuri'den dinlediği aynı mevzudaki hatırasından bazı bölümler alıyoruz:

"Yirmi beş sene Milli Müdafaa Vekâleti'nin din işleriyle alâkalı bir dairesinde mühim bir vazife ifa etmiş büyük âlim ve ehl-i kalb olan Osman Nuri;

(*) Tahsin Bey (Uzer) (23 Ağustos 1877-3 Aralık 1939) Kethüda Naci İbrahim Ağa'nın oğludur. Bir kaç yerde Nahiye Müdürlüğü, Kaymakamlık ve Valilik yaptı. Cumhuriyet döneminde İzmir, Ardahan, Erzurum ve Konya Mebusluğunu yapan bu zat, önde gelen ittihatçılardandı. -A.N. Gültekin

(1) Bilinmiyen Taratlarıyla Said Nursi 2. Baskı S: 222

(2) Son Şahitler-1, S: 226

(3) Büyük Târihçe-i Hayat, Sözler Y S: 528

Merkez-i Hükûmet makamındaki zatlar ve bilhassa askerî kumandanlar arasında neşir Din hakikatlarını ve tavsiye muvaffakiyetine erişmiş bu zat; mezkûr meşverete dair(4) bir hatırasını Ankara'da bize şöyle anlatmıştı:

"Nur kardeşlerim! Sizler çok bahtiyar bir nesilsiniz ki, o zat-ı zihavarık olan Bediüzzaman'ımızın harikulâde âsâr-ı celilesi, Nur Risaleleriyle tenevvür etmek, onun irşadatıyla halâs olmak nimet-i uzmasına erişmişsiniz. O, bîmisil ve bînazir bir mürşid-i ekmel ve bir Üstad-ı ekberdir. Bediüzzaman Said-i Nursi'nin bu asırda bir inayet-i ilâhi ve avn-i peygamberî ile asr-ı hazır ve asr-ı âtinin irşadı için yaratılmış bulunan nasıl bir zat-ı kerim-üs sıfat olduğunu âsar-ı zihavarıkını okumakla idrak edebilirsiniz."

"Otuzbeş sene evvel, İstanbul dehşet-engiz düşmanlarımız olan ecnebilerin işgali altında iken de, Hazret canını feda edercesine ölüm ve idamı istihkar ederek onlarla mücadele ve mücahede etmekten bir an geri kalmadı. Bir zaman sonra Ankara Hükumeti belki on defadan fazla şifre ile davet etti. Hazret gitmedi. Nihayet çok dindar olan bir paşanın tavassutu ile davetin tekrarlanması ve Ankara'ya teşrifi hatırlatılınca, onun vasıtasıyla son daveti almıştı. O günlerde bir gün bu acize, bir şey meşveret edeceğini söyliyerek, Ayasofya çayhanesinde bulunacağımız saati kararlaştırdık. Ben o saatten evvel çayhaneye gidip Hazret-i Üstad'ın teşriflerini beklemeye başladım. Biraz sonra Hazret-i

Üstad'ın oturduğum mahalle doğru gelmekte olduğunu gördüm. Hazretimiz teşrif ettiler ve bana lütfen buyurdular ki:

"Beni kerratla Ankara'dan davet ettiler. Ben de büyük tehlikenin İstanbul'da olduğunu, burada düşmanlarımızla mücadele edeceğimi beyan ederek gitmedim. Bu günlerde bir davet daha geldi. Sen burada kalmamı mı, yoksa Ankara'ya gitmemi mi faydalı görürsün, hangisi münasibtir?"

Ben de: "Efendim münasibi zatınıza daha iyi malûmdur. Benim kanaatim, sizin Ankara'da Meclis-i Meb'usan içine girmeniz büyük bir hizmete medar olacaktır" dedim.. ve nihayet Hazret-i Üstad Ankara'ya gitti." (Hususi Not Defteri - Zübeyr Gündüzalp S: 87)

Merhum Osman Nuri Efendi'nin bu kesin ihbarına göre, Bediüzzaman Hazretleri onsekiz defadan fazla Ankara hükümetince davet olunmuştur. İki defası bizzat M.Kemal Paşa tarafından, diğer defaları ise, yine M.Kemal Paşa' nın direktifleriyle Bediüzzaman'ın yakın dostları tarafından.. ve son defasında da onun eski dostlarından sâbık Van Valisi meb'us Tahsin Bey tarafından olmak üzere, mecmuu onsekiz def'adan fazla davetler vaki' olmuştur. Bütün bu candan davetler üzerine, Bediüzzaman Hazretleri 19 Kasım 1922 günü yeğeni Abdurrahman ile birlikte trenle Ankara'ya geldi.

(4) Az üstte geçen Osman Nuri'nin mektubundaki meşverete işarettir. A.B.

BEDİÜZZAMAN'IN ANKARA'DAKİ HİZMET VE FAALİYETLERİ

Burada Bediüzzaman Hazretlerinin Ankara'ya teşrif ettiği günden, oradan ayrılıp Van'a gittiği tarihe kadar cereyan eden hadise ve hatıraları evvela Bediüzzaman'ın kaleminden, sonra da o günleri yaşamış, meb'usluk yapmış ve Bediüzzaman'la yakın alâka içinde sohbet etmiş mühim

ba'zı şahsiyetlerin hatıralarından ta'kip etmek üzere, Ankara'da geçen şu yedi buçuk aylık hayatının seyrini temaşa edeceğiz.

İlk önce onun Ankara'ya varış tarihini belgeleyen meclis ceridesinin C: 24 sahife 457 ve Rumi 9 Teşrin-i Sani 1338-Miladi 22 Kasım 1922 tarihli yevmiye tutanağıdır.

Bu tutanakta şunlar yazılıdır:

"Ulemadan Bediüzzaman Said Efendi Hazretlerine beyan-ı hoşamedi:

Reis: Efendim, Bitlis meb'usu Arif Bey'le rüfakasının takriri (Önergesi) vardır:

Riyaset-i celileye!:

Vilâyât-ı Şarkiye Ulema-i benamından olup, Anadolu gazilerini ve Meclis-i Âli'yi ziyaret etmek üzere, İstanbul'dan buraya gelerek, Sami'în Hocasında bulunan Bediüzzaman Molla Said Efendi Hazretlerine HOŞ-AMEDİ edilmesini teklif eyleriz.

Takriri (Önergeyi) veren meb'uslar:

Bitlis milletvekili Arif

Yine Bitlis milletvekili Derviş

Muş milletvekili Kasım

Muş milletvekili İlyas Sami(5)

Siirt milletvekili Salih

Bitlis milletvekili Resul

Ergani milletvekili Hakkı

Ve şiddetli alkışlar..."

Alkış ve hoş-amedi merasiminden sonra, Antalya milletvekili Rasih Efendi söz alarak: "Bediüzzaman'ın kürsüye teşriflerini ve dua etmelerini kendilerinden rica ederiz" şeklindeki talebi üzerine Bediüzzaman Hazretlerinin meclis kürsüsüne gelerek, Milli Hükûmeti tebrik edip dua ettiğini, aynı dönem Siverek milletvekili Mardinli- Yüzbaşı- Abdülğani Ensarî ile Bediüzzaman'ın talebelerinden Van meb'usu Tevfik Demiroğlu şahitlik etmektedirler.

(5) Meclis ceridesinin zapta geçerken el yazma olan ilk tutanağında ismi okunamayan Muş M. Vekilinin adının bilâhere İlyas Sami olduğu anlaşılmıştır.A.B.

538

Ancak Bediüzzaman'ın Millet Meclisi kürsüsünde yaptığı dua ve konuşmasının metni meclis tutanağında kayıt edilmemiştir.

Meclis zabıt ceridesinin kaydettiği günlük tutanağına göre, Bediüzzaman Hazretleri Millet Meclisini ziyaret tarihi 22 Kasım, Perşembe günü 1922 gösterilmektedir. Buna binaen Üstadın bu tarihten az bir müddet önce Ankara'ya gelmiş olması lâzımdır. Çünkü Ankara'ya gelir gelmez, en evvel, Ankara'nın kal'asına çıktığını kendisi yazmaktadır. Kalenin başında duyduğu halet-i ruhiyesini o zaman Farsça olarak kaleme almış, bilâhare de Ankara'da Yenigün Matbaası'nda tab' ettirdiği HABAB ismindeki Arabî bir risalesinde kaydetmiştir.

539

Bununla beraber, Bediüzzaman'ın Ankara'ya ayak bastığı günün, hangi gün olduğu kat'î olarak bilinmemektedir. Ama İstanbul'dan gelişi herhalde trenle, yeğeni Abdurrahman ile birlikte olması kuvvetli ihtimal dahilindedir.

Bediüzzaman Hazretleri, bu tarihten 9-10 sene sonra te'lif etmiş olduğu 26. Lem'a adındaki risalesinin Yedinci Rica'sında; Ankara'ya geldiği zaman için, "Güz mevsiminin ahiri idi"

demektedir. Buna göre onun Ankara'ya ayak basışı, dediğimiz gibi, gün olarak kesin belli değilse de, fakat Millet Meclisini ziyareti 22 Kasım 1922 olduğu ve bu tarihten 2-3 gün önce Ankara'ya gelmiş olması kaviyyen muhtemeldir. Bu hesaba göre Üstad 19 Kasım 1922'de Ankara'ya geldi diyebiliriz.

N.Şahiner, Mardinli meb'us Abdulğani Ensari'den naklen: "Bediüzzaman 1922 yılının Kurban bayramından bir hafta önce Ankara'ya geldi.(6)" şeklindeki tesbiti de, üstteki hükmü te'yid etmektedir. Çünki 1922 yılıiin Kurban bayramı, 26 Kasımdır. Bunun bir hafta öncesi 19 Kasım olur.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, -yukarıdaki hesab ile- Ankara'ya gelmeden yirmi gün kadar öncesi, Meclisten çıkan bir kanunla (yani. 1 Kasım 1922 de) saltanat, hilâfetten ayırd edilerek sultanlık, padişahlık müessesesi ilga edilmişti.

17 Kasım 1922'de de Padişah M.Vahiduddin, çıkan bu kanun gereğince, artık Türkiye'de kendisine yer kalmadığını ve hayatı tehlikeye girmiş olduğunu anlıyarak, İngilizlerin himayesine girmiş ve bir İngiliz zırhlısı ile MALTA'ya hicret etmiştir.

Bu münasebetle, Bediüzzaman Hazretleri, namaz ve ibadet hakkında yazdığı ve bütün askerî erkân ve meb'uslara dağıttığı tarihî beyannamesinde: "Meclis ma'nay-ı saltanatı da deruhte etmiştir." ifadesiyle, bilerek bir söz kullanmıştır. Hem 26. Lem'anın Yedinci Rica'sında: "Ve Hilâfet saltanatının vefatı..." diye hissettiği halet-i ruhiyesinide de dile getirmiştir.

(6) Bilinmiyen Taraflarıyla Said Nursi 6. Baskı S: 283

LOZAN KONFERANSI

Ayrıca, Bediüzzaman Hazretleri Ankara'ya ilk teşrifleri sırasında, yani Meclisi ziyaret ettiği gün olan 22 Kasım 1922'de İngilizler, Türkleri Lozan Konferansı'na davet etmişlerdi. Lozan Konferansı'na Türk hükûmetini temsilen heyet baş murahhası olarak İsmet İnönü gönderildi.

Lozan Konferansının ilk açılış konuşmasını yapan İngiliz heyeti başkanı olan, İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Gurzun idi. Bu herif konuşmasında: "Türklere istiklâliyetin tanınması için dört şart lâzımdır" diyordu. Şartlar şunlardı:

1- Hilâfetin tam manasıyla Türkiye'den ilga edilmesi

2- Halifenin hudut dışına sürülmesi(7)

3- Halifenin tüm mal varlığına el konulup müsadere edilmesi

4- Türk Devletinin laikliğe dayandığını resmen ilân etmesi(8)

Lozan Konferansı'nda, Türkiye hakkında ileri sürülen bu şartların, yani İngiliz dışişleri bakanının gösterdiği doğrultuda, Türk heyeti orada iken benimseyip benimsemediğini, ayrıca Türk hey'eti başkanı İsmet İnönü'nün bu şartlara karşı tepki gösterip göstermediği, yahut da olduğu gibi şartları kabul edip etmediğini de bilemiyoruz. Lâkin takib eden aylarda Türk Hükûmetinde yapılan icraat, Lozan Konferansı'nda ileri sürülmüş mezkür şartların kabulü anlamın-ı gösteren, çıkan kanunlar göstermiştir(9). Şöyle ki: "Hilâfet Nasıl Yıkıldı" ve "Terbiyet-ül Evlâd fil-İslâm" isimlli kitaplar bu konuda şu gelecek malûmatı vermektedirler:

"Lozan Konferansı'ndan dönen Türk heyeti ve başta İsmet İnönü Ankara'da uzun müşavereler ve mülâhazalardan sonra; evvela 3 Mart 1923 günü Meclis'ten Hilâfeti ilga kararını geçirdiler. Bu kanunla birlikte ve onun zımnında, dinin devlet işlerinden ayrılması da o kanunla hükme bağlanıyordu.

Mezkûr kanun mucibince, M.Kemal Paşa İstanbul valisine: "Bu gece sabaha kadar behemahal Halifenin Türkiye'yi terketmesi lâzımdır" emrini verdi. Bu emir üzerine, İstanbul valisi Osmanlıların son halifesi Emir Abdülmecid'i

(7) Ne kadar acı ve acib bir durumdur ki; İngilizler kendi sinsi siyasetlerinin icabı olarak; Hindistan gibi İslâm Âleminin müstemlekelerindeki yerlerinde, yeni Türk Hükmetinin Hilâfet müessesesine ihanet ettiğini propagandalarla yayarken, İstanbul'daki âl-i Osman ve Halifeyi de himaye edeceğini va'ad ve ahdlerde bulunmakta idi.. öbür tarafta Ankara Hükûmetinin gönderdiği murahhas heyetine, Lozan Konferansında ağır şartlar ileri sürüyor ve sıkıştırıyordu. A.B.

(8) Terbiyet-ül Evlad fil İslam cild-2 S: 798 ve Büyük Doğu 29. Sayısı, 2. Emirdağ'da S: 31

(9) Prof.Dr. Servet Armağan Bey de Lozan antlaşmasında ecnebilerin icbarıyla din aleyhinde bir çok hükümlerin yer aldığını kaydetmektedir. (Aydınlar Konuşuyor S: 266)

Türkiye'den ihrac etti. Bu hadiseden iki gün sonra da, yine Ankara'nın emriyle bütün âl-i Osman (Osmanoğulları) toplattırıldı ve hudut dışı edildi.

8 Mart 1923 günü de, Türkiye Dışişleri Bakanı sıfatıyla İsmet İnönü İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Gurzun'a; istediği tüm şartlarının yerine getirildiğini mektupla bildiriyordu. Bunun üzerine 23 Nisan 1923'de yeniden Lozan Sulh Konferansı çalışmalarına başladı.. ve 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Sulh Antlaşması imzalandı. (Bak: Hilafet Nasıl Yıkıldı S: 176)

Ancak "50 Yılın Tutanağı" adındaki kitapta, Lozan Konferansı'yla Hilâfetin ilgası kararları aynı sene içinde değil, belki konferansdan bir sene sonra, yani 15-20 Şubat 1924'de bu hususlara dair plânlar düşünülüp konuşulduğu.. 3 Mart 1924'de, o zamanki Urfa Milletvekili Şeyh Safvet ve elli arkadaşı tarafından meclise verilen önerge ile Hilâfetin resmen kaldırılıp, Osmanlı hanedanının memleket dışına çıkarılması hakkındaki karar mecliste görüşülerek kabul edildiğini yazmaktadır. Kanun numarası 431'dir. Karardan sonra, 15 Nisan 1924'de de Lozan Antlaşması İngiliz kralı tarafından imzalandı demektedir (50 Yılın Tutanağı, Muzaffer Gökmen S: 16-30).

"Ard ve Şa'b" kitabı cild 1 sahife: 46.. ve "Hilâfet Nasıl Yıkıldı S: 190.. ve "Büyük Doğu" mecmuası 29. sayı 1951 tarihli nüshasında:

Lozan Konferansı'nın antlaşması imzalandıktan sonra, meşhur Yahudi Hayim Naum Türkiye'ye kadar gelmiş, ahvali teftiş etmiş, İngiliz Dışişleri bakanı Lord Gurzun'a dönmüş, herşeyin mükemmel ve istedikleri doğrultuda işlediğini anlatmıştır.

Bu hadiseden sonra, İngiliz Avam Kamarası'nda, Dışişleri bakanı Lord Gurzun'a karşı itiraz sesleri yükselmiş: "Nasıl olur, siz Türklere istiklâl tanıdınız. Yarın yine diğer İslâm milletleri onların etrafında toplanacak ve Batı'ya hücum edecektir..." demişler.

Lord Gurzun: "Durun beyler!” demiş. "Biz Türkiye'yi ve Türkleri öyle bir bağladık ki, bundan sonra artık deprenemezler.." demiş ve meseleyi izah etmiştir.

Bunun üzerine ingiliz meb'usları şak şak diye onu alkışlamışlardır.

SEBİLÜRREŞADIN TESBİTİ

Sebilür Reşad mecmuası ise, hadiseyi Kazım Karabekir Paşadan gelen bir hatıra ile şöyle anlatır: (Sebilür Reşad C.4, Sayfa 162, sayı:86, Eylül 1950)

"Kazım Karabekir Paşaya yapılan bir şaka”

Merhum Kazım Karabekir Paşa, bunu eski rasathane müdürü ve Konya milletvekili Fatın Gökmene.. ve Sabık Afyon Milletvekili Kâmil Mirasa, ayrı ayrı zamanlarda nakletmiş, her ikisi de bir sohbet esnasında bize şöyle anlattılar:

"Lozan sulh müzakeresi esnasında en yüksek dereceli meşhur farmason, Haham Hayim Naum İngiltere hariciye nazırıyla görüşür. Ona der ki: "Türklere karşı şiddetli hareket etmeniz size hiçbir fayda temin etmez. Eğer mülayim bir siyaset takip ederseniz, Türk halkının muzaffer liderlere karşı irtibatından istifade etmek mümkün olur.”- Nasıl, ne gibi?

- "Bir kere burada İslam davasından, İslam meselelerinden vazgeçerler. Sonra Türklerin İslamî bünyesini değiştirerek onlara protestanlığı kabul ettirmek kolaylaşır.”

Hayim Naum, İngiltere Hariciye Nazırını buna inandırdıktan sonra; İsmet paşayı hususi surette ziyaret eder.. Ona derki: "İngiliz hariciye nazırıyla görüştüm.. Eğer siz İslam davalarından, İslam riyasetinden vasgeçerseniz; İngiltere size muzaharet edecektir. Bir de Türk milletinin protestanlığa karşı temayülünü temin hususunda Nazır Hazretleri sizden yardım bekler.”

Hayim Naum'un bu sözü üzerine İsmet Paşa şaşalar. "Bu mühim bir hadisedir, bizi hiristiyanlaştırmak demektir. Ankaraya bildirmek icap eder.” der.

Bunun üzerine Haim Naum hemen o gün yola çıkar, İstanbula gelir. Bir-iki saat evinde kaldıktan sonra, Ankaraya gider. M.Kemal Paşayı ziyaret eder, meseleyi nakleder. Onun üzerine, bütün İslami meselelerin kolaylıkla ber taraf edilmesi hususunda Lozana ta'limat verilir. İngilizler çok memnun kalırlar. Muahede akd olunur ve Ankaraya avdet edilir.

Bir müddet sonra, Çankayada hususî mühim bir toplantı yapılır. Bu toplantıya Kâzım Karabekir Paşa da davet olunur. Kâzım Karabekir Paşa bu toplantıya ait hatırasını aynen şöyle anlatır:

-"Bir gün Atatürk tarafından davet olundum. Orada birçok kimselerde vardı. Hayli sohbetten sonra, bana bir liste uzattılar. Bazı isimler yazılı idi. Şöyle bir göz gezdirdim. Maruf Halk partisi erkanının bir çoğunun isimlerini gördüm.

- Bu nedir? dedim.

- Biz bir protestan teşekkülü vücuda getirdik. Arıtk bunu i'lan etmek sırası gelmiştir. Sizi de buraya ithal ediyoruz.

Bu sözleri işitince beynim attı. Bütün tüylerim ürperdi: Dehşet içinde kaldım. Deli gibi oldum. Yüksek sesle ve son derece şiddetle:

- " Ne münasebet!.. dedim. Bu mümkün değildir. Millet bizi parçalar. Ben buna bütün kuvvetimle karşı gelirim ve derhal harekete geçerim.

- Bunun üzerine; Mustafa Kemal Paşa bana :

-Paşa! sizinle şaka ettik!.. ” dedi ve o iş, öylece kaldı.

ÜSTADIN ANKARA'DAKİ HİZMETLERİ

Üstadın Ankara hayatındaki hizmet ve hatıralarının bir kısmını evvela onun kendi kaleminden dinliyelim:

1- 26. Lem'anın Yedinci Rica'sının başında şöyle yazılı:

"Bir zaman ihtiyarlığın başlangıcında, Eski Said'in gülmeleri Yeni Said'in ağlamalarına inkılâb ettiği hengâmda; Ankara'daki ehl-i dünya beni Eski Said zannedip oraya istediler. Gittim, güz mevsiminin ahirlerinde, Ankara'nın benden çok ziyade ihtiyarlanmış, yıpranmış, eskimiş kal'asının başına çıktım. O kal'a, tahaccür etmiş hadisat-ı tarihiye sûretinde bana göründü. Senenin ihtiyarlık mevsimiyle, benim ihtiyarlığım, kal'anın ihtiyarlığı, beşerin ihtiyarlığı, şanlı Osmanlı devletinin ihtiyarlığı ve hilâfet saltanatının vefatı ve dünyanın ihtiyarlığı bana gayet hazin ve rikkatli ve firkatli bir halet-i ruhiye içinde, o yüksek kal'ada geçmiş zamanın derelerine ve gelecek zamanın dağlarına baktırdı ve baktım..." Ve mevzuun sonuna kadar...

Az üstte de kaydettiğimiz gibi, Bediüzzaman Hazretleri Ankara'ya geldiği ilk günlerde Meclisi ziyaret etmeden önce, evvela Ankara kal'asının başına çıktığını bu ifadesi göstermektedir. Ankara'ya gelmesinden ondokuz gün önce de Saltanat hilâfetten tefrik edilerek ilga edildiğini bildiği için, Yedinci rica'nın baş tarafında; "Ve hilâfet saltanatının vefatı" ifadesini bilerek kullanmıştır.

2- 1934'te te'lif etmiş olduğu TABİAT RİSALESİ adıyla müsemma 23. lem'anın baş tarafında Ankara'ya gelişiyle ilgili şunları kaydetmiştir:

1338'de (1922) Bundan on iki sene evvel Ankara'ya gittim. İslâm ordusunun Yunana galebesinden neş'e alan ehl-i imanın kuvvetli efkârı içinde, gayet müthiş bir zendaka fikri içine girmek ve bozmak ve zehirlendirmek için dessasane çalıştığını gördüm. Eyvah! dedim. Bu ejderha

imanın erkânına ilişecek. O vakit şu ayet-i kerime(10) bedahet derecesinde vücud ve Vahdaniyeti ifham ettiği cihetle, ondan istimdad edip, o zendakanın başını dağıtacak derecede Kur'an-ı Hakîmden alınan kuvvetli bir bürhanı Arabî(11) risalesinde yazdım. Ankara'da Yenigün matbaasında tab' ettirmiştim. Fakat maatteessüf Arabî bilen az ve ehemmiyetle bakanlar nâdir olmakla beraber, gayet muhtasar ve mücmel bir surette o kuvvetli bürhan te'sirini göstermedi. Maatteessüf o dinsizlik fikri hem inkişaf etti, hem kuvvet buldu...(12)"

Bediüzzaman'ın bu ikinci hatırasında belirttiği üzere, yeni bir İslâm Türk devletinin kurulması hengâmında onun temelleri atılırken; Ziya Gökalp ve benzeri mülhid zındıkların, gelip Ankara'da meclis içinde ve etrafında çöreklenmeye başlamaları ve İslâm-Türk ordusu ve milleti gâlibiyetin neş'e ve şadumanlığı içerisinde, sinsice bir zındıklık fikrini aşılamak için çalışmakta olduklarını.. Buna müvazî olarak da, yine bazı zındık herifler tarafından ortaya atılıp da, ona kapılan safdil bazı kasır idrakli

âlimlerin de o günlerde dillerinde dolaşan "Din'de içtihad" namı altında, dinde reform fikrinin gerekliliği dedikodusu yaygın haldeydi. Az yukarda temas edildiği gibi, İstanbul'da da daha önce aynı şeyi ortaya atanlar olmuştu. Bediüzzaman Hazretleri Ankara'ya gelmeden önce; İçtihad nedir? İçtihadı kimler yapabilir?

Hangi şartlar dahilinde yapılabilir? hakikatını din adına cevablandırmıştı. Ankara'ya geldiği zaman, yine aynı şeyi, fakat daha sistemli ve kandırmacalı bir şekilde ortaya atanların kökenlerini nâfiz ferasetiyle sezen Hazret-i Bediüzzaman, Ankara'da te'lif etmiş olduğu "Habab" ismindeki Arapça risalesinde; bu sinsi, sistemli ve maksatlı gizli faaliyetleri görmüş, hissetmiş ve onu çürüten ilmî ve burhanlı yazılara yer vermiştir. Hatta bu cümleden olarak, bir gün Bediüzzamanın da hazır bulunduğu kalabalık büyük bir mecliste, Ziya Gökalp denilen herif, ilhad namına bazı şeyler söylemek istemiş.. fakat Bediüzzaman ona tek bir kelime söyletmiyecek şekilde ilzam ederek susturmuştur.(13)

İşte Bediüzzaman'ın Ankara'ya gelmesiyle birlikte, gelişen hadiselerin umumî manzarası böylece kaydedildikten sonra, mevzuun başına dönerek, mezkûr hadiselerin cüz'iyyatlannı da seyretmek üzere yine Bediüzzaman'ı dinliyoruz:

(10) Ayet-i kerime şudur: A.B.

(11) Arabi risaleden muradı Arapça olan ve Mesnev-i Nuriye'de ehemmiyetli bir yer alan "Habab"risalesidir. A.B.

(12) Medar-ı hayrettir ki; 1987 yılı başlarında "iki Bine Doğru" mecmuasının yaptığı acib ifşaatta; M. Kemal Paşâ nın da o tarihlerde kendi el yazısıyla yazdığı ve "Atatürk ve İnkılâb Tarihi" kitabının 124 ve 125. sahifelerinde yer alan " Atatürk : insanı tabiat yarattı" Vesaire görüşlerle; Hazret-i Üstad'ın 1922-23 yıllarında Ankara' da bir çok kimselerde benzeri fıkir akımını sezmiş olması ve o gibi idlalkâr fıkirleri ilmen mağlup eden yazılar yazması, gerçekten câlib-i dikkattir. A.B.

(13) Osmanlıca Fihrist kitabı (Risale-i Nur fihristi) S:2

3- Eskişehir müdafaanamesinin bir bölümünde, evhamlı bazı iddialara karşı verdiği cevablardan birisi şöyle:

"...Ankara'ya dostane gittiğimde, Büyük Millet Meclisi'nin sami'în locasında görünmemle beraber, İngilizlere karşı Hutuvat-ı Sitte nâmındaki eserimle müdafaatımı takdir ile yâd eden meb'usların şiddetli alkışlar ile karşılamaları bunların bu yanlış manalarını kökünden keser.. Ve hem Van'da temelini attığım ve Harb-i Umumi gailesiyle geri kalan Darülfünunuma yüz elli bin liranın tahsisi hakkındaki layiha-i kanuniyeyi iki yüz meb'ustan yüz altmıçüç meb'usun imza etmesi, hükûmetin bana karşı nazar-ı teveccühünü gösterip, kararnamedeki evhamı esasıyla keser...(14)"

Ûstadın bu beyanında ve az üstte klişe ve metinleriyle bahsi geçen Büyük Millet Meclisi ceridesinin yevmiye tutanağında görüldüğü üzere, Bediüzzaman Hazretleri, Milli Hükûmetce defalarca Ankara'ya davet olunmuş, bilhassa M.Kemal Paşa'nın ısrarlı talebi üzerine Ankara'ya teşrif etmiştir. Meclisi ziyareti esnasında bütün meb'uslar, kumandanlar ve hükûmet ricali tarafından sevgi, hürmet ve takdirlerle karşılanmış, bütün arzu ve isteklerinin yerine getirileceğine dair va'dler yapılmıştır. Ayrıca bir hürmet ve takdir ifadesi olarak, o güne kadar Üstad'ın te'lif etmiş olduğu bütün eserleri iftihar,

teşekkür ve takdirlerle Ankara Milli Kütüphanesine alınmış ve gazetelerde büyük bir haber şeklinde bu hadise ilan edilmiştir.(15)

Hülâsa: Bediüzzaman Hazretleri ilk başta adeta eller üstünde gezdirilircesine gayet dostane bir atmosferde hükûmet ricali, kumandan ve meb'uslarla ihtilât içinde samimi musahabeleri

devam ediyordu. Ancak ne var ki: İki ay sonra, M.Kemal Paşa ile sert bir münakaşaları vaki' oldu. Hadise şöyle cereyan etti:

Bir kısım meb'usların ve zabitlerin, İslâm Dininin en büyük şiarı, nişânı ve alameti olan NAMAZ a karşı lâkaydlık ve tehavünlerini muşahede eden Bediüzzaman Hazretleri, onları namaza ve İslâm şearinin iltizamına davet edici on maddelik meşhur ve tarihî ve her zaman geçerli beyannamesini yazıp, meb'uslar ve kumandanlar arasında dağıttı. Bu beyannamenin dağıtılmasından sonra, namaz kılan meb'uslara bir o kadarı daha katıldı. Daha evvel namaz kılan meb'usların mescid olarak kullandıkları oda, namaza dar gelmeye başladı. Namazgâh için diğer büyük bir odayı mescid yaptılar. Üstadın Büyük Tarihçe-i Hayat kitabında: "Bediüzzaman'ın neşrettiği o beyanname üzerine namaz kılan meb'uslara altmış meb'us daha katılır" şeklinde kaydedilmiştir.

(14) Osmanlıca Lem'alar S: 804

(15) Osmanlıca Lem'alar S: 750

Zübeyr Ağabeyin not defterinden: "Millet Meclisi'nde cemaatle namaz kılınmadığını, Meclis camisinin bir odadan ibaret olduğunu Üstad Bediüzzaman görünce ; " Müslüman milletimizin meb'uslarının namaz kılmaları zarureti mevzuunda bir beyanname neşretmişti. Bu beyannameyi takdirle okuyan Kâzım Karabekir Paşa, beyannameden bir adedini de M.Kemal Paşa'ya vermiştir. Bunu meb'usan okuyunca, bir kısım cemaatle milletvekilleri namaz kılmaya başlamış, kılanlar da bunlarla beraber T.Birinci B.M.M,de cemaat halinde namazlarını eda etmek bahtiyarlığına erişmişlerdir." (Not Defteri, Zübeyr Gündüzalp S: 88)

Adı geçen beyannameden bir tanesini, Bediüzzaman Kâzım Karabekir Paşa'ya, M.Kemal Paşa'ya vermesi için verir. Aynı zamanda bütün kumandanlar ve meb'uslar da o beyannameyi okurlar. Kâzım Karabekir Paşa, beyannameyi bizzat kendisi M.Kemal Paşa'ya okur.(16) Fakat her nedense M.Kemal Paşa buna çok hiddetlenir.

BEYANNAME NE ZAMAN NEŞREDİLDİ

Beyannamenin neşir tarihine geçmeden önce, o tarihe kadar Bediüzzaman'ın Ankara'daki hayatının bir özetini,ve cereyanetmiş hadiseleri objektif şekilde hatırlamak için veriyoruz. İşte kuvvetli tahmin ve ayrıca da Siverek Milletvekili Mardin'li Abdulğanî Ensari'nin ifadesinden anlaşıldığına göre; Bediüzzaman Hazretleri 19 Kasım 1922'de Ankara'ya gelir. İkametgâh olarak Hacıbayram Camiinin tekyesinin misafirhane bölümünde kalır. Ankara'ya gelir gelmez, ilk önce Ankara kal'asının başına çıkar ve orada halet-i ruhiyesinin tercümanı olan Fârisi beyitleri kaleme alır. Üç gün sonra da, yani 22 Kasım 1922 Perşembe günü Millet Meclisini ziyaret eder. O günü Millet Meclisi'nde Hoş-âmedi merasimi ve alkışlamalarla, tanışmalarla geçer. Daha sonraki günlerde hükûmet ve Meclis'in a'zalarıyla tanışma ve konuşmalarla devam eder. Bu arada M.Kemal Paşa, Bediüzzamana büyük büyük

iltifatlarda bulunur ve taltif etmek ister. İlk başta umum Kürdistan'a şeyh Sinusî yerine üçyüz lira maaşla umumi vâizlik vazifesini teklif eder. Ayrıca da -eğer isterse- meb'usluk, Diyanet riyasetinde büyük me'muriyet ve hususî bir köşk tahsisi ve daha ne isterse yerine getirileceğini teklif eder. Daha sonraki günlerde, Medreset-üz-Zehra'sı için Meclise verilmiş kanun teklifi mevcut ikiyüz meb'ustan M.Kemal Paşanın içinde olduğu 163, diğer bazı kaynaklara göre 166 gibi kahir bir ekseriyetle kabul edilir.

(16) Büyük Tarihçe-i Hayat kitabı S:133

Ancak tüm bu büyük ikbal va câzib tekliflere rağmen, Bediüzzaman'ın hükümetle anlaşıp uyuşamadan Ankarayı terke karar verdi. Medresetüz zehra kanun layihası Mecliste kabul edildiği günlerdemi, yoksa onu Ankarada durdurup kendi düşünceleri doğrultusunda çalıştırmak için girişilen teşebbüs günlerindemi o cazib teklifler yapılmıştır bilemiyoruz. İleride bu hususun tahliline bakılacaktır.

Namaza, İbadete ve İslam şeairinin iltizamı hakkındaki beyannamenin keyfiyetine ve neşir tarihine, neşirden sonra Bediüzzamanla M.Kemal Paşa'nın şiddetli münakaşalarının şekline az ilerde bakmak üzere; burada üzerinde durduğumuz mevzuu' ile ilgili Bediüzzamanın kendi kaleminden bir hatırasını nakletmeye münasebet geldi: (Bu hatıra, ilk evvel Van vilâyetinde inşaasına karar verilmişken, bilâhare Erzurum'a nakledilen Şark Üniversitesinin te'sisine teşebbüs edileceği sırada, zamanın hükûmeti olan Demokratlara hitaben yazılmıştır.)

"...Eski Harb-i Umumi'den döndüğüm vakit, Ankara'da mevcut iki yüz meb'usdan yüzaltmış üç meb'usun imzasıyla, yüz elli bin lira -O zamanın, paranın kıymetli vaktinde- aynı Üniversite için verilmeye kabul ve imza ettiler. M.Kemal de içindeydi. Demek şimdiki parayla beş milyon liraya(17) yakın tahsisat vermekle, ta o zamanda böyle kıymettar bir Üniversitenin te'sisine her şeyden ziyade ehemmiyet verdiler. Hatta Din'de çok lâkayd ve Garblılaşmak ve an'anattan tecerrüd etmek taraftarı bulunan bir kısım meb'uslar dahi onu imza ettiler. Yalnız onlardan ikisi dediler ki: "Biz şimdi ulum-u an'ane ve ulum-u diniyeden ziyade Garblılaşmaya ve medeniyete muhtacız."

Ben de cevaben dedim: Siz farz-ı muhal olarak hiç bir cihette ihtiyaç olmasa da, ekser enbiyanın Asya'da, Şark'ta zuhuru; ve ekser hükemanın, feylesofların Garb'ta gelmelerinin delâletiyle; Asya'yı hakiki terakki ettirecek, fen ve felsefenin te'siratından ziyade hiss-i dinî olduğu halde, bu fıtrî kanunu nazara almıyarak, Garblılaşmak nâmıyla an'ane-i İslâmiyeyi bıraksanız ve lâdînî bir esası yapsanız dahi; dört-beş büyük milletlerin merkezlerinde olan Vilâyât-ı Şarkiye'de millet ve vatan selâmeti için dine, İslâmiyetin hakaikına kat'iyyen taraftar olmak size lâzım ve elzemdir. Binler misallerinden bir küçük misali size söyliyeceğim:

Ben Van'da iken, hamiyetli Kürt bir talebeme dedim ki; Türkler İslâmiyete çok hizmet etmişler. Sen onlara ne niyetle bakıyorsun?

Dedi: "Ben Müslüman bir Türk'ü fasık bir kardeşime tercih ediyorum. Belki babamdan ziyade ona alâkadarım. Çünki tam imana hizmet ediyorlar"

(17) Adı geçen o para, bu kitabın 1. baskısı yapıldığı sene olan 1987 de, tahminen 10 milyar T.lirasıyla eş değerdedir. Bu hasap, Cumhuriyetin ilk yıllarında, bir Amerikan dolarının Türk lirası karşılığı 90

kuruş olduğu hesaba göredir. Şayet, 1995 yılı sonları itibarıyla altın olarak (yani bir lira bir altın değerinde olması) hesaplanırsa, bir Trilyon 125 milyarla müsavidir. A.B.

549

Bir zaman geçti, (Allah rahmet etsin,) o talebem; ben esarette iken, İstanbul'da mektebe gitmiş... Esaretten geldikten sonra gördüm, bazı ırkçı muallimlerden aldığı aks-ül amel ile, o da Kürtçülük damarıyla başka bir mesleğe girmiş... Bana dedi: "Ben şimdi fasık, hatta dinsiz de olsa, bir Kürdü, salih bir Türk'e tercih ediyorum: ”

Sonra onu birkaç sohbette kurtardım. Tam kanaati geldi ki; Türkler, bu millet-i İslâmiyenin kahraman bir ordusudur.

Ey sual soran meb'uslar! Şark'ta beş milyon'a yakın Kürt var.. Yüz milyona yakın İran'lı ve Hint'liler var.. Yetmiş milyon Arap var.. Kırk milyon Kafkas var. Acaba birbirine komşu, kardeş ve birbirine muhtaç olan bu kardeşlere, bu talebenin Van'daki medreseden aldığı ders-i dinî mi daha lâzım? Veyahut o milletleri karıştıracak ve ırkdaşlarından başka düşünmiyen ve uhuvvet-i İslâmiyeyi tanımıyan, sırf ulûm-u felsefeyi okumak ve İslâmî ilimleri nazara almamak olan o merhum talebenin ikinci hali mi daha iyidir? Sizden soruyorum!...

İşte bu cevabtan sonra, an'ane aleyhinde ve her cihetle Garblılaşmak fikrini taşıyanlar kalktılar imza ettiler. İsimlerini söylemiyeceğim, Allah kusurların affetsin. Şimdi vefat etmişler...(18)"

Bediüzzamanın bu çok önemli ders ve tarihî hatırasıyla da görüldüğü gibi; Ankara'da ilk teşekkül eden yeni millî Hükûmetin onunla çok yakından ilgilendiğini; Ve o âna kadar ifa etmiş olduğu dinî ve millî pek büyük hizmetlerini layıkı olduğu şekliyle takdir ettiklerini görmekteyiz. Fakat bu yakın, samimî alâka ve karşılıklı müşavere uzun sürmedi. Nasıl ki, 1908'lerde İttihad ve Terakki Cemiyeti erkâniyle ilk tanıştığı zamanlar da; Bediüzzaman Saidi Kürdî'nin hürriyetperverliğini, meşrutiyetperverliğini, aynı zamanda milliyet-perverlik ve vatan-severliğini son derece takdir ve istihsan ile karşıladıkları halde.. Ve her dediğini yerine getireceklerine söz vermişlerken, Fakat az zaman sonra Bediüzzaman, Meşrutiyetin de, hürriyetin de, milliyetçiliğin de İslâmi an'ane ve milli âdet ve temelleri üzerinde oturtulmadığı müddetçe, hakiki bir meşrutiyyet ve milliyet ve hürriyetin teessüsü mümkin olamıyacağını ilmen, mantıken ispat ederek ısrarlı ve kesin şekilde ileri sürmesi üzerine; İttihad ve Terakkicilerin, mason kesimi ondan ayrıldıkları ve hatta düşman kesildikleri vesaireyi yerinde ispatlı bir şekilde kaydettiğimiz tarz gibi...

Aynen öyle de: Bediüzzaman'ın 19 Kânun-i Sani 1338 (1 Şubat 1923) de Milli Hükûmet erkânını ve meb'usları namaz kılmaya ve İslâmi şeair ve an'aneleri yerine getirmeye dair irşadkâr beyannamesinin dağıtılmasından sonra, M. Kemal Paşa ile arasında şiddetli bir münakaşa hadisesi vaki' oldu.

(18) Emirdağ-2 S:196

550

Bu hesaba göre, Bediüzzaman Hazretleri Ankara'ya gittikten 2 ay on gün sonra, adı geçen beyannameyi neşretmiştir. Ondan evvelki yetmiş günlük zaman zarfında Milli Hükûmet erkânı, özellikle Reisicumhur M.Kemal Paşa onunla çok yakından ilgilendikleri ve her arzusunun yerine

getirileceğine dair söz ve va'dleri olmuştu. Ancak beyannamenin neşri üzerine vaziyet değişiverdi. Şöyle ki:

Üstte de belirtildiği üzere, beyannamenin bir süretini Kâzım Karabekir Paşa, M.Kemal Paşa'ya okuduktan sonra, her nedense M.Kemal Paşa çok ziyade hiddetlenmiş ve kendini zaptedemiyerek; Büyük Millet Meclisi'nin Divan-ı Riyasetine, diğer bir rivayette meclisin teneffüs salonuna girdiğinde; Bediüzzamanın ellerini kollarını çemremiş, abdest almış, soba başında mendilini kurutmakta ve altmış kadar meb'uslarla sohbet etmekte olduğunu görünce, daha da çok hiddete gelerek:

"Hocam! burası Millet Meclisidir, bu ne hal?.. Biz seni buraya çağırdık ki, bize yüksek fikirler beyan edesin. Sizin yüksek fikirlerinizden istifade edelim. Siz geldiniz, en evvel namaza dair şeyler yazdınız, aramıza ihtilâf verdiniz!" diyerek şiddetli bağırmış.

Bunun üzerine, daha çok hiddetlenen Bediüzzaman: "Evet, burası milletin meclisidir...” ve devam ederek: "Paşa, Paşa! Kâinatta en yüksek hakikat imandır. İmandan sonra namazdır(19). Namazı kılmıyan hâindir, hâinin hükmü merduttur..:”şeklinde ciddî ve sert bir mukabelede bulunur. Üstad'ın bu sert mukabelesi ve şiddetli cevabı karşısında M. Kemal Paşa hiddetini zahiren- geri almış ve: "Hocam haklıdır..." diyerek işi yatıştırmış, hem de Bediüzzaman'a tarziye vermiştir.

İstanbul Müftülerinden merhum A.Fikri Yavuz'un N.Şahiner'e şifahen anlattığı rivayetinde ise hz.Üstad M.Kemal'e:“Evet, burası Milletin Meclisidir, senin babanın çiftliği değildir." diyerek cevap vermiş...

Zübeyr Ağabeyin Not Defterinde "M.Kemal Paşa ile mûnakaşasından sonra, onun Ustada karşı tarziye şeklini şöyle anlatıyor:

"Efendim, ben biraz evvel arkadaşlarımla yaptığım bir mûnakaşadan sonra buraya gelmiştim. Hiddetim size karşı değ'ildir. Siz haklısınız" diyerek tarziye vermek suretiyle mukabelede bulunmuştur." (Not Defteri, Zübeyr Gündûzalp S: 89)

(19) Gerçekten Kur'an-ı Kerim, bir çok ayetlerinde, İmanı kâinatta insan için en büyük hakikat gösterir. Imandan sonra da a'mal-i salihayı, özellikle namazı emrediyor. A.B.

BEYANNAMENİN ASLI

"Ey Mücahidin-i İslâm ve ey ehl-il hall vel-akd!

Bu fakirin, bir mes'elede on sözünû, bir kaç nasihatini dinlemenizi rica ediyorum:

Evvela: Şu muzafferiyetteki harikulâde nimet-i ilâhiye bir şükür ister ki devam etsin, ziyade olsun. Yoksa ni'met şükûrû görmezse, gider. Madem ki Kur'anı, Allah'ın tevfikiyle düşmanın hücumundan kurtardınız.

Kur'anın en sarih ve en kat'î emri olan SALAT gibi feraizi imtisal etmeniz lâzımdır.. tâ onun feyzi böyle harika suretinde üstünüzde tevalî ve devam etsin.

Saniyen: Âlem-i İslâmı mesrur ettiniz, muhabbet ve teveccühünü kazandınız. Lâkin o teveccüh ve muhabbetin idamesi, şeair-i İslâmiyeyi iltizam ile olur. Zira müslümanlar İslamiyet hesabına sizi severler.

Salisen: Bu âlemde evliyaullah hükmünde olan gazi ve şühedalara kumandanlık ettiniz.. Kur'anın evamir-i kat'iyyesine imtisal etmekle, öteki âlemde de o nuranî güruha refik olmaya çalışmak, sizin gibi âlihimmetlilerin şe'nidir. Yoksa burada kumandan iken, orada bir neferden istimdad-ı nur etmeye muztar kalacaksınız.Bu dünyay-ı deniye şân ve şerefiyle öyle bir meta' değil ki; Sizin gibi insanları işba' etsin, tatmin etsin ve maksud-u bizzat olsun.

Rabian: Bu millet-i İslâmın cemaâtları çendan bir cemaat namazsız kalsa, fasık da olsa, yine başlarındâkini mütedeyyin görmek ister. Hatta umum Kürdistanda umum me'murlnra dair en

evvel sordukları sual bu imiş: "Acaba namaz kılıyor mu?" derler. Namazı kılarsa, mutlak emniyet ederler. Kılmazsa, ne kadar muktedir olsa, nazarlarında müttehemdir.

Bir zaman Beyt-üş-Şebab âşairinde isyan var idi. Ben gittim sordum, "sebep nedir?" Dediler ki: "Kaymakamımız namaz kılmıyordu, rakı içiyordu.. böyle dinsizlere nasıl itâat edeceğiz?" bu sözü söyliyenler de namazsız, hem de eşkiya idiler

Hamisen: Enbiyanın ekseri Şark'ta ve hükemanın ağlebi Garb'ta gelmesi, kader-i ezelînin bir remzidir ki; Şark'ı ayağa kaldıracak din ve kalbdir. Akıl ve felsefe değil. Madem Şark'ı intibaha getirdiniz, fıtratına muvafık bir cereyan veriniz! Yoksa sa'yiniz ya heba'en gider veya muvakkat, sathî kalır

552

Sadisen: Hasmınız ve İslâmiyet düşmanı olan frenkler, dindeki kayıtsızlığınızdan pek fazla istifade ettiler ve ediyorlar. Hatta diyebilirim ki; hasmınız kadar İslâma zarar veren, dinde ihmalinizden istifade eden insanlardır. Maslahat-ı İslâmiye ve selâmet-i millet namına bu ihmali, a'mala tebdil etmeniz gerektir.

Görülmûyor mu ki; İttihatçıların o kadar harika azm ve sebat ve fedakârlıklarıyla, hatta İslâmın şu intibahına da bir sebep oldukları halde, bir derece dinde lâubalîlik tavrını gösterdikleri için, dahildeki milletten nefret ve tezyif gördüler. Hariçteki İslâmlar, dindeki ihmallerini görmedikleri için hürmeti verdiler.

Sabian: Âlem-i küfür bütün vesaitiyle, medeniyeti ile, felsefesiyle, fünunuyla, misyonerleriyle âlem-i İslâma hücum ve maddeten uzun zamandan beri galebe ettiği halde, âlem-i İslâma dinen galebe edemedi.. Ve dâhilî bütûn fırak-ı dalle-i İslâmiye birer kemiye-i kalile-i muzırra suretinde mahkûm kaldığı ve İslâmiyet metanetini ve salâbetini sünnet ve cemaatla muhafaza eylediği bir zamanda; lâübaliyane, Avrupa medeniyet-i habise kısmından süzülen bir cereyanı bid'atkârane sinesinde yer tutamaz. Demek âlem-i İslâm içinde mühim ve inkılâb-varî bir iş görmek, İslâmiyetin desatirine inkıyad ile olabilir. Başka olamaz. Hem olmamış, olmuş ise de, çabuk ölüp sönmüş.

Saminen: Za'f-ı dine sebep olan Avrupa medeniyet-i sefihanesi yırtılmaya yüz tuttuğu bir zamanda ve medeniyet-i Kur'anın zuhura yakın geldiği bir anda, lâkaydâne ve ihmalkârane müsbet bir iş görülmez. Menfice, tahribkârane iş ise, bu kadar rahnelere maruz kalan İslâm zaten muhtaç değildir.

Tasian: Sizin bu istiklal Harbi'ndeki muzafferiyetinizi ve âlî bir hizmetinizi takdir eden ve sizi can u dilden seven cumhur-u mü'minindir Ve bilhassa tabaka-i avamdır ki, sağlam Müslümanlardır. Sizi ciddî sever ve sizi tutar ve size minnettardır.. Ve fedakârlığınızı takdir ederler.. Ve intibaha gelmiş en cesim ve müthiş bir kuvveti size takdim ederler. Siz dahi evamir-i Kur'anı imtisal ile onlara ittisal ve istinad etmeniz, maslâhat-ı İslâm namına zaruridir. Yoksa, İslâmiyetten tecerrüd eden, bedbaht, milliyetsiz, Avrupa meftunu, frenk mukallidlerini avam-ı müslimine tercih etmek; maslâhat-ı İslâma münafi olduğundan, Âlem-i İslâm nazarını başka tarafa çevirecek ve başkasından istimdat edecek.

Aşiren: Bir yolda dokuz ihtimal-i helâket, tek bir ihtimal-i necat versa; hayatından vazgeçmiş mecnûn bir cesur lâzım ki, o yola sülûk etsin.

Şimdi yirmidört saatten bir saati işgal eden farz namaz gibi, Zaruriyat-ı diniyenin imtisalinde yüzde doksan dokuz ihtimal-i necat var... Yal

nız gaflet ve tenbellik haysiyetiyle bir ihtimal-i zarar-ı dünyevi olabilir Halbuki feraizin terkinde doksan dokuz ihtimal-i zarar var. Yalnız gaflet ve dalâlete istinad eden tek bir ihtimal-i necat olabilir, Acaba, dine ve dünyaya zarar olan ihmal ve feraizin terkine ne bahane bulunabilir? Hamiyet nasıl müsaade eder? Bâhusus, bu güruh-u mücahidin ve bu yüksek meclisin ef'ali taklid edilir. Kusurları ya taklid veya tenkid edilecek. İkisi de zarardır. Demek onlarda hukukullah, hukuk-u ibadı da tazammun ediyor

Sırr-ı tevatür ve icma'ı tazammun eden hadsiz ihbaratı ve delâili dinlemeyen; ve safsata-i nefis ve vesvese-i şeytandan gelen bir vehmi kabul eden adamlarla hakiki ve ciddî iş görülmez.

Şu inkılâb-ı azimin temel taşları sağlam gerek!.. Şu meclis-i âlinin şahsiyet-i maneviyesi, sahib olduğu kuvvet cihetiyle, manay-i saltanatı der-uhde etmiştir. Eğer şeair-i İslâmiyeyi bizzat imtisal etmek ve ettirmekle, ma'nay-ı hilâfeti dahi vekâleten der-uhde etmezse; -hayat için dört şeye muhtaç, fakat an'ane-i müstemirre ile günde lâakal beş defa dine muhtaç olanşu fıtratı bozulmayan ve lehviyat-ı medeniye ile ihtiyac-ı ruhiyesini unutmıyan milletin hacatı diniyesini Meclis tatmin etmezee; bilmecburiye ma'nay-ı hilâfeti tamamen kabul ettiğiniz, isme ve lâfza verecek.. o manayı idame etmek için kuvveti dahi verecek. Halbuki Meclis elinde bulunmıyan ve Meclis tarikıyla olmıyan böyle bir kuvvet inşikak-ı asaya sebebiyet verecektir. İnşikak-ı Asa ise; ya zıddır. Zaman cemaat zamanıdır. Cemaatın ruhu olan şahs-ı manevî daha metindir. Ve tenfiz-i ahkâm-ı şer'iye daha ziyade muktedirdir. Halife-i şahsî, ancak ona istinad ile vazaifi der-uhde edebilir. Cemaatın ruhu olan şahs-ı ma'nevî, eğer müstakim olsa ,ziyade parlak ve kâmil olur. Eğer fena olsa, pek çok fena olur. Ferdin iyiliği de fenalığı da mahduttur. Cemaatın ise, gayr-ı mahduttur.

Harice karşı kazandığınız iyiliği, dahildeki fenalıkla bozmayınız. Bilirsiniz ki; ebedî düşmanlarınız ve zıdlarınız ve hasımlarınız, İslâmın şeairini tahrib ediyorlar.(20) Öyle ise, zarurî vazifeniz şeairi ihya ve muhafaza etmektir. Yoksa şuursuz olarak şuurlu düşmana yardımdır. Şeâirde tehavün, za'f-ı milliyeti gösterir. Za'af ise düşmanı tevkif etmez, teşçi' eder. (21) ”

(20) İngilizlerin Lozan Konferansı'na çagırdığı veyahut çağıracağı Türk Hükümeti hey'eti. döndükten sonra, lngilizlerin ileri sürdükleri çok ağır, çok igrenç şartlarını kabul edip etmeme istişareleri gizli gizli yapıldığı sıralarda. Üstad Bediüzzaman'ın beyannemesinin onuncu maddesindeki kerametkârane keşfi ve ihbarı ve Meclis üyelerine karşı ikaz ve nasihati gerçekten pek mühim ve her zaman geçerli içtimaî bir derstir. A.B.

(21) Arabi Mesnevi S:141

554

555

556

557

İşte, asıl metniyle kaydedilen bu beyanname üzerine Bediüzzamanın M.Kemal Paşa ile kısa ve sert olan tartışması oldu. Hadiseyi bizzat görüp nakledenler, o dönem milletvekillerinden Van meb'usu Tevfik Demiroğlu.. Erzurum meb'usu Muhammed Salih Yeşiloğlu.. Erzincan Meb'usu Hüseyin Aksu ve Siverek meb'usu Abdulğani Ensari'dir. Bu zatlardan bazılarının hatıralarından bazı bölûmleri az ilerde kaydetmek va'diyle burada münakaşa hadisesini evvela ve bizzat Üstad Bediüzzaman'ın bazı münasebetlerle kaydetmiş olduğu bir hatırasından dinliyoruz:

"...Ankara'da Divan-ı Riyasette pek çok meb'uslar varken, M.Kemal Paşa şiddetli bir hiddet ile Divan-ı Riyasete girip, bana karşı bağırarak: "Seni buraya çağırdık ki bize yüksek fikir beyan edesin. Sen geldin nsmaza dair şeyler yazıp içimize ihtilâf verdin!" Ben de onun hiddetine karşı dedim: "Namaz kılmıyan hâindir, hâinin hükmü merduttur..(22)" dehşetli bir pot kırdım. Hazır meb'us dostlarım telâş ettikleri ve herhalde beni ezeceklerini tahmin ettikleri sırada(23); Bana karşı bir nevi tarziye verip o mecliste hiddetini geri alması...

İkinci gün, hususî riyaset odasında HÜCUMAT I SİTTE'nin birinci desisesi içinde bulunan "Mesela Ayasofya camii ehl-i fazıl ve kemalden.." cümlesinden başlıyan, ta ikinci desiseye kadar bir saat tamamen ona söyledim(24). Bütün hissiyatını ve prensibini rencide ettiğim halde, bana ilişmemesi, hatta taltifime çok çalışması...(25)"

Hazret-i Üstad'ın şu hatırasından anlaşılan odur ki; M.Kemal Paşa, onu Ankara'da durdurmak, yeni hükûmette mühim bir işte ve vazifede çalıştırmak için, münakaşa hadisesinden sonra dahi çok çalışmıştır. Amma yine

(22) Hanefî mezhebinde namaz kılmayanın şehadeti makbul olmayıp merduttur. Zira Allah'ın emrine karşı gelen bir insan, diğer mes'elelerde de mutlaka hâinlik etmiş olur. A.B.

(23) Zübeyr ağabeyin izahı...(Onun hususî not defterinde kayıtlı bulunan bir izahın şimdilik dercedilmesi uyğun görülmedi.)

(24) Bediüzzamanın hizmetkârlanndan Mustafa Sungur Ağabey bu hadise ile ilgili Hazret-i Üstad'dan bizzat duymuş olduğu bir hatırayı, 1-1-986 günü Doktor Sefer Ağaçhan'ın evinde şöyle anlattı:

"Üstadımız bir gün buyurmuşlardı "Ben Ankara'da Reisicumhurla namaz hakkında yaptığımız münakaşadan bir giın sonra, onun riyaset odasındaki hususi görüşmemizde, Hücümat-ı Sitte'nin ikinci desisesi içindeki temsili ve hakikatini ona iki saat kadar ders vermekte iken, M. Kemal Pür-dikkat kesilip dinliyordu. O anda başka bir iş için Maârif Vekili Mustafa Necati içeri girdi. Konuşmamın kesilmemesi ve dikkatinin dağılmaması için, âdeta Maarif Vekilini odadan kovarcasına eliyle işaret ederek odadan çıkarttı. M. Sungur Ağabey'in anlattığı bu manayı te'yiden Üstad Hazretleri o hususi konuşma için Hücümat-ı Sitte risalesinde; M.Kemal Paşa onu dinledikten sonra, epey sarsıldığını...

Fakat tam intibaha gelemeyişinin sebebini ise, kendisinin hubb-u cahtan tamamiyle henüz kurtulamadığı için nasihatininde te'sirini tam göstermediğini yazmıştır. A.B.

(*) Ancak TÜRKİYE'NİN KIRKİKİ HÜKÜMETİ kitabında ise, Üstad'ın Ankara'da bulunduğu günlerde Maarif Vekili Saruhan milletvekili olan Mustafa Necati degil, belki 6 Kasım 1922'den 4 Ağustos 1923'e kadar Maarif Vekili İsmail Safa Özler'dir. Mustafa Necati ise, 21-12-1925'ten 1.11.1927'ye kadar mübadele, imar ve iskân, adalet ve Milli Eğitim bakanlıkları yaptığını kaydetmektedir. (Bkz. Türkiye'nin 42 hükümeti, Cafer Demiral, S: 5169)

(25) Emirdağ- 1 S: 261

anlaşılan odur ki; Onun hususî riyaset odasında cereyan eden bir-iki saatlik hususi ikili görüşmede, M.Kemal Paşa; Bediüzzaman'ın ona ettiği tüm samimî ve hakikatli nasihatlerine karşılık; ilerde neleri yapmayı düşündüğünü, neleri icra edeceğ'ini teker teker söylemiştir.(26) Bediüzzaman ise, onu, tasarladığı fikirlerinden vazgeçirememiş, ikna' edememiştir.

Yine aynı bu mevzu' ile ilgili olarak, Üstad Bediüzzaman'ın bir başka hatırası ise; 1948 tarihli Afyon mahkemesinin kararnamesini temyiz müdafaasında şunları kaydetmiş: "... Ve Ankara'da Divan-ı Riyasette, -Afyon kararnamesinin yazdığı gibi- M.Kemal hiddetle ona dedi: "Biz seni buraya çağırdık ki, bize yüksek fikirler beyan edesin. Sen geldin namaza dair şeyler yazdın, içimize ihtilâf verdin:"

(26) Büyük Tarihçe-i Hayat S: 120

Ona karşı: "İmandan sonra en yüksek namazdır. Namaz kılmıyan hâindir. Hâinin hûkmü merduttur" diye kırk-elli meb'usun huzurunda söyliyen ve o dehşetli kumandan ona bir nevi tarziye verip hiddetini geri aldıran... (27)"

Böylece,Üstad Bediûzzaman Hazretleriyle M.Kemal Paşa arasında cereyan eden o münakaşa, bu iki hatıra ile mahiyet ve şekli, ayrıca yukarda bahsi geçmiş beyannamenin neşir tarihi de 1923 Şubatı başlarında cereyan etmiş olduğu kesinlik kazandı. Bu hadiseden sonra Bediüzzaman Hazretleri dört ay kadar bir zaman daha Ankara'da kalmış ve bu arada HABAB VE ZEYL-ÜL HABAB adlarında iki tane Arabî risalesini orada te'lif edip, tab' ettirmiştir.

Hem yine bu arada çeşitli vesilelerle; yeni Millî Hükûmetin temellerini sağlam ve muhkem kaideler üzerine oturtmak, yani ananat-ı diniye ve milliye esasları üstünde bina ettirmek için elinden geldiğince hükûmet ricalini ve meb'usları irşada çalışmış, yazmış ve söylemiştir.

Yine bu arada, Van'da te'sisini plânladığı Medreset-üz Zehra'sı için Meclis'ten tahsisat çıkarmak için, kanun teklifi götürmüş ve Meclis'den geçirmiştir. Ancak az üstte temas edildiği üzre ,.Kemal Paşa'nın kendi proğram ve düşüncelerinde mutlak bir ısrar ve azimde olduğunu tamamiyle, maddeten ve ma'nen anladı. O ise, kendisinin düşünce ve prensiblerine ters düştüğü.. ve o sıra Bediüzzaman'ı tutan ve seven kumandan ve meb'uslardan bir çoğu da varken ve onu desteklerlerken; ancak harbten yeni çıkmış, yorgun, huzur ve sükûne pek çok muhtaç bir milletin yeni yeni huzursuzluklara, kargaşalıklara düçar olmamaları için, her hangi maddî ve siyasî bir mukabele, bir girişimi düşünmediği gibi, önüne serilen bütün o büyük teklifleri ve câzib maaşları ve o pek ehemmiyetli hizmet ve vazifeleri bırakarak,

artık tamamen içtimaî hayatın içinden sıyrılmak ve kendi ahireti ve ibadet ve münacâtiyle baş başa kalmak demek olan Ankara'yı terke karar verdi.

(27) Şualar Envar Neşriyat S:418

BEDİÜZZAMAN'IN ANKARA'DA ZEHİRLENDİRİLMESİ

Burada, ona zerk edilen şu ilk ve müthiş zehir hadisesinin gün ve ay olarak kesin tarihini bilemiyoruz. Yani 22 Kasım 1922'den, 30 Haziran 1923 tarihleri arasında hangi ay ve gün içinde olduğu malûmumuz değildir. Reis-i cumhurla vaki' olan namaz hakkındaki şiddetli münakaşasından evvel mi, sonra mı onu da bilmiyoruz. Ancak zehir hadisesi kat'idir, şüphesizdir.

Bir ara Meclis'te tifo salgını bahanesiyle, Bediüzzaman'ın da meclisle sıkı münasebetinden dolayı herkesi aşıladıklaın gibi, onu da aşıladılar. Fakat onun aşısı başka bir aşı... Bir kaç adamı bir anda öldürebilecek dozda olan bir zehirle onu aşıladılar.

NİÇİN ONA ZEHİR

Bu zehiri acaba niçin Bediüzzaman'a zerk etmek istediler?, Neden onun vucudunu ortadan kaldırmak istemişlerdi?. bilmiyoruz, lâkin şunu iyice biliyoruz ki:

Ta, 1908'lerden beri Bediüzzaman'ın; daha doğrusu, dinin gizli düşmanları ona karşı ilmen, fikren mukabele edemedikleri ve Bediüzzaman'ın mahz-ı hak ve hakikat olan fikirlerine karşı mağlub oldukları için, sinsi ve hainane plânlarla onun vücudunu ortadan kaldırmaya gizli gizli çalışmaktaydılar. Bu dediklerimizin ispatları, bu kitabın ilgili yerlerinde yapılmıştır. İşte o sıra gizli düşmanlar, Bediüzzaman Hazretlerinin hayatına herhangi bir zarar iras edemedikleri için, İttihad ve Terakki içinde mason ve dinsiz kesimi bu defa Bediüzzaman'ı 31 Mart hadisesiyle alâkalı göstermeye çalışarak; Divan-ı Harb-i Örfi eliyle ezdirmek istemişlerdir. Lâkin o plânları da tutmamış, bozulmuştu.

Daha sonraları, Bediüzzaman Hazretleri esaretten döndükten sonraki günlerde, yine onun imhası için çok büyük paralar ortaya koyan aynı kesimin vârisleri bu plânlarında da muvaffak olamamışlardı. Hıfz-ı Kur'anî Bediüzzamanı korumuş, ona hiç bir şey yapılamamıştı.

Ankara'da cereyan eden şu zehirlendirme hadisesinde de herhalde Bediüzzaman'ın namaz ve ibadet hakkındaki beyannamesinin neşrinden sonra, gerek Meclis'te ve çevresinde gözle görülen büyük İslâmî inkişaf ve teveccühler ve dine karşı incizab ve alâka.. ve gerekse Bediüzzaman'ın sohbetleri neticesinde Ankara ve çevresinde müşahede edilen dine karşı uyanış ve intibah; onun eski düşmanları ve onların vârislerinin hiç de işlerine gelmedi. Belki de onları telâşa düşürttü. Bunun üzerine bir plân düşündüler. Meclis'te görülen bazı tifo belirtileriyle başlıyan aşı, herkese yapıldı. Bu ara

da Bediüzzaman'a yapılacak aşının müessir bir zehirden hazırlanmasını plânladılar. Böylece herkes aşılandı. Tabiî Bediüzzamana da ma'hud zehir zerk edildi. O zamanki aşılar göğse tatbik edilmekteydi. Bediüzzaman'ın aşısı da kalbinin üzerine sol memesinin altına yapıldı. Lâkin hıfz-ı İlâhi ve muhafaza-i Kur'aniye ile o şiddetli zehir tesir etmedi. Hatta bu zehir mübarek vücuduna hiç yayılmadan sadece bir demir lira kadar bir yerde mahsur kaldı. Sonra da o yer çıban tutarak zehir dışarı ifraz edilmişti. Bu

harika acib vak'aya onun düşmanları şaşırıp kalmışlardı herhalde. Amma yine de imana, insafa gelmemişlerdi. O zehirli aşı yeri, Bediüzzaman'ın vefatına kadar zaman zaman işleyip, ona rahatsızlık verirdi. Onun mübarek kalbi üzerinde simsiyah bir damga halinde devam edip kalmış, yüzlerce insan onu müşahede etmişti. Çünkü kendisi de onu dost ve talebelerine sık sık gösterirdi. İşte zehir hadisesi ve macerası böyle...

MEDRESET ÜZ ZEHRA HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

VE SAİR HADİSELER

Az üstte, Üstad Hazretlerinin Demokrat Parti hükûmetine yazmış olduğu hatıralı mektuplarında da görüldüğü gibi, kendisinin 1922 sonlarında Ankara'ya gelişinin en büyük bir gayesi de; Birinci Cihan Harbi'nden önce Sultan Reşad'ın ve İttihad ve Terakki Hükümetinin ehemmiyetle üzerinde durup, yirmi bin altun lira ona tahsis ettikleri Van Üniversitesi olan Medreset-üz Zehra'sının inşası için; yeni milli hükümetin yardım ve desteğini sağlamaktı. Lâkin o, Ankara'ya gelir gelmez, en mühim ilk işi; yeni teşekkül etmekte olan Türkiye

Cumhuriyeti Hükûmetinin temellerini sağlam bir zemine oturtmak için çalışmak olmuştu. Bu yolda elinden geldiği kadar çalışmış.. Meb'uslarla, kumandanlarla temaslar kurmuş, sohbetler yapmıştı. Tabiî ki, Bediüzzaman'ın bu faaliyetleri mason ve dinsizler güruhunun hiç de işlerine gelmiyordu. Mecliste tifo salgını vesile edilerek Bediüzzaman'a müthiş bir zehir zerk etmeye muvaffak olmuşlardı.Ama çabaları boşa gitmişti.(28) Hıfz-ı İlâhînin himayesinde olan Bediûzzaman'a o zehir te'sir etmemişti, her ne ise...

Evet, Bediüzzaman Hazretleri bir taraftan mezkûr hizmetleri yürütmeye çalışırken, bir taraftan da Van'da kuracağı Medreset-üz Zehra'sı için Meclis ve Hükûmet nezdinde zemin oluşturmaya çalışıyordu. Yukarda arz ettiğimiz vech ile; o sıra başta Reis-i cumhur M.Kemal Paşa ve diğer kuman

(28) Nitekim o tarihten, Üstad'ın ta vefatına kadar bu zehirlendirme su-i kasıtlarını onun düşmanları 21 def'a gerçekleştirmişlerdi. Amma hıfz ve Inayet-i Ilâhiye ile bütün emekleri boşa gitmişti. Bediüzzaman Hazretlerine hiç bir şey olmamış, rahat döşeğinde vefat ederek mele-i â'lâya uçmuştu.

dan ve meb'uslar Bediüzzaman'a karşı çok büyük hürmet ve takdir içinde idiler. Her istek ve arzusunun yerine getirileceğine söz veriyorlardı. Bediüzzaman ise, bir yandan Meclis'in durumunu, yani meb'usların vaziyetlerini dine karşı iyileştirmeye çalışıyor, en başta namaz ve İslâm şeairinin imtisaline davet ediyordu. Bir yandan da Medreset-üz Zehra'sı üzerinde meb'us ve kumandanların nazarlarını celb etmek için uğraşıyordu. Hem bu arada Ankara'da te'lif etmiş olduğu HABAB VE ZEYL-ÜL HABAB kitaplarını tab' etme işiyle de uğraşmaktaydı.

Amma az üstte tafsilatı geçtiği üzere, 1923 Şubatı başlarında meb'us ve kumandanlar arasında dağıttığı beyanname üzerine, M.Kemal Paşa ile sert münakaşaları vaki' oldu. Bu münakaşadan sonra da, gerçi M.Kemal Paşa “Hocam haklıdır” demiş ve tarziye vermiş idiyse de, o hadise bir kopukluğun ilk patlağı mahiyetindeydi. M.Kemal Paşa her şeye rağmen Bediüzzaman'ı Ankara'da durdurmak için peşini bırakmıyor, yanına meşhur adamlar gönderiyor, kumandanlar yolluyor, hocalar sevkediyordu. Kendisinin tasarladığı reformcu modeline Bediüzzamanı da ikna' ettirip destek olmasını sağlamak ve beraberce çalışmasını te'min etmek istiyordu. Bu yüzden münakaşalarından sonra dahi, yine büyük ve

câzib teklifleri Bediüzzaman'ın önüne sermekteydi. Hatta Medreset-üz Zehra' sının kanun teklifine imza koyan yüz altmış üç meb'usun içinde M.Kemal Paşa da vardı. Zaten o sıra Meclis, meb'us ve sairelerin fazla bir fonksiyonları yoktu. M.Kemal Paşa'nın istediği şey olur, istemediği olmazdı. Medreset-üz Zehra meselesine en başta kendisi ikna olmuş, kabul etmiş, istemiş ve imzasını koymuştu.

HATIRALAR

Medreset-ûz Zehra hakkındaki kanun teklifi mevzuunu, az ilerde ele almak üzere, şimdi üzerinde olduğumuz mevzuu aydınlatan bir iki hatıra nakledelim:

Birinci Hatıra, Türkiye Cumhuriyeti 3. Reisicumhuru CELÂL BAYAR dan:

Gazeteci-Yazar Vehbî Vakkasoğlu anlattı: (7-1-1986 günü İstanbul Bahçelievler de)

"1980'nin Ağustosunda Celâl Bayar'ı İstanbul'daki köşkünde ziyaret ettiğimde bir gazeteci olarak bir çok mes'elelere dair sualler sormuştum. En son sualim kendisinin Bediüzzaman

Said Nursi'yi görüp görmediği olmuştu. Bu sualim üzerine, Celâl Bayar yarı ciddi, yarı şaka bir eda ile: "Hımm bu da nereden çıktı?" dedi ve fakat devam ederek:

"Evet ben Said-i Nursî'yi Ankara'da görmüştüm. O da şöyle oldu: M.Kemal Paşa beni bir gün Said-i Nursi'yi çağırmaya gönderdi. Bir mes'eleye

dair görüşeceklermiş. O günü Said-i Nursî Ankara'da Taşhan diye bir binada kalıyordu. Oraya gittiğimde; eli kolu çemrenmiş, abdestini almış, namaz vaktini bekliyordu. Kendisini M.Kemal Paşa'nın istediğini söyledim. O da: "Görüyorsunuz namaz vakti gelmiş, namazımı kıldıktan sonra geleceğimi söyleyin!" dedi.

Bana da dönerek: "Sen namaz kıldın mı?" Yahut da -İyice Hatırlamıyorum- : "Namaz kılıyor musun, istersen kal beraber kılalım” dedi. Ben ise yakayı kurtarmak için ma'zeret olarak çok acele işim vardır diyerek, durmadım ayrıldım."

İkinci Hatıra ise Bediüzzaman'dan:

1959 sonu veya 1960'ın başında Üstad Bediüzzaman Hazretleri bir nevi veda' konuşması ve son vasiyyeti mahiyetinde olan "Son ders" adlı beyanatında mevzuumuzla ilgili şöyle bir hatırasını anlatır :

"Kırk sene evvel(29) bir baş kumandan beni bir parça dünyaya alıştırmak için, bazı kumandanları, hatta hocaları yanıma gönderdi... Onlar dediler: "Biz şimdi mecburuz, kaidesiyle, Avrupa'nın ba'zı usullerini, medeniyetin icablarını taklide mecburuz" dediler:

Ben de dedim: "Çok aldanmışsınız! Zaruret, su-i ihtiyardan gelse, kat'iyyen doğru değildir. Haramı helâl etmez. Su-i ihtiyardan gelmezse, yani zaruret, haram yoluyla olmamışsa zararı yok. Mesela bir adam su-i ihtiyariyle haram bir tarzda kendini sarhoş etse ve sarhoşlukla bir cinayet yapsa; hüküm aleyhine câri olur.. Ma'zur sayılmaz, ceza görür. Çünkü su-i ihtiyari ile bu zaruret meydana gelmiştir. Fakat bir meczub çocuk, cezbe halinde birisini vursa ma'zurdur, ceza görmez. Çünkü ihtiyarı dahilinde değildir"

İşte ben o kumandanlar ve hocalara dedim: Ekmek, yemek, yaşamak gibi zarurî ihtiyaçlar haricinde başka hangi zaruret var.. Su-i ihtiyardan, gayr-i meşru' meyillerden ve haram muamelelerden tevellüd eden hareketler haramı helâl etmeye medar olamazlar... Sinema, Tiyatro, Dans gibi şeylerde tiryakî olmuş ise; mutlak zaruret olmadığı ve su-i ihtiyardan geldiği için, haramı helâl etmeye sebep olamaz. Kanun-u beşerî de bu noktaları nazara almış ki, ihtiyar haricinde, zaruret-i kat'iye ile su-i ih'tiyardan neş'et eden hükümleri ayırmıştır. Kanun-u İlâhî de ise, daha esaslı ve muhkem bir şekilde bu esaslar tefrik edilmiş...(30)"

İşte Üstad'ın bu hatırasıyla, o sıra Ankara'da cereyan etmekte olan ahval ve konuşmaların mahiyet ve mihrak noktası ne olduğunu.. Bediüzza

(29) Burada yine küsûrat nazara alınmamış... Sözü edilen hadise 1923'te olduğuna göre, 37 sene evvel olmuş olur. A.B.

(30) Emirdağ 2 -S: 214

man'ın ise, bunlara karşı hareket ve fikriyatının esasları hangi ölçüler dahilinde olduğu anlaşılmış olmakla, bu makama tam uygun düşmüştür.Zübeyr Ağabeyin not defterinden: Üstte Üstad'ın yazısında mevzu edilen hocaların isimleri hakkında Zübeyr Ağabey şu malûmatı vermektedir: "Ankara'da bulunan hocalardan merhum Hoca Şükrü ve Konyalı

Vehbî gibi ehl-i ilim meb'uslar arasında bu mev’zuda Üstad ile muhalefetleri olunca, o zatlar Üstad'a derler ki: "Efendim zaruret haramı helâl eder..”

Bediüzzaman: "Su-i istimalden neş'et eden zaruret, haramı helâl edemez. Mesela: Su-i isti'mal ile birisi içki içip sarhoş olsa, birisini katletse, bu adam katildir. Zira kendisi içkiyi içti, kendisi kendini sarhoş ederek bu cinayeti işledi” diyerek o hocaları susturur. (Not Defteri, Zübeyr Gündüzalp S: 92)

Merhum gazeteci yazar Sinan Omur kanalıyla Hasan Basri Çantaydan gelen bir hatıra: (Sinan Omur diyor)

"Hasan Basri Çantay bana demişti ki: "Üstad Bediüzzamana M.Kemalin Şark Vilayetleri umumî vaizliği ve saireyi teklif etmesi, Üstadın ona, reis-i cümhur seçildikten sonra söylediği nasihatları neticesinde olmuştur. Üstad ona şöyle demişti: "Halim ol, Selim ol, Refik ol Şefik ol!..”

(Son Şahitler-5, sh.244)

MEDRESET-ÜZ ZEHRA HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

Medreset-üz Zehra için Meclis'e verilen kanun teklifinin mahiyeti, hikayesi ve neticesi:

Üst tarafta gerek Hazret-i Üstad'ın beyanlarından, gerekse Ankara'daki hayatının seyrinden fehmederek arz etmeye çalıştığımız gibi; Üstad Hazretleri Ankara'da din, millet ve memleket için can damarı hükmünde bir kaç hizmeti beraber yürütmek istiyor ve ona zemin hazırlamaya çalışıyordu. İşte onlardan birisi de; Van'da inşasını plânladığı Medreset-üz Zehra'sının hükümetçe kabulü için, kanun teklifinin Büyük Millet Meclisi'ne verilmesinden önce, hayli ön çalışmaları olduğu anlaşılmaktadır. İlk önce mevcut iki yüz meb'ustan, kanunu kabul edenlerin imza etmeleri için layiha imzaya açılmış,

imzalar sırasında yapılan bazı ufak-tefek itirazlar ve Bediüzzaman'ın cevabları neticesinde, yüz altmış altı tane meb'us ona imzasını koymuştur.

Kanunun B.M.M'i tutanağındaki kaydı şöyle: 2-2-1339 Çarşamba günü (15 Nisan 1923) Kayseri meb'usu Âlim Efendi ile yüzaltmış altı meb'us arkadaşının imzalarıyla Meclis Reisine sunulmuştu

564

Kanunun tam metni ve kaydı şöyledir: "2- Kayseri meb'usu Âlim Efendi(31) ile yüzaltmış altı refıkinin Van'da Medreset-üz Zehra nâmiyla bir medrese küşadına kanun teklifi (2/671)"

Medresüt Zehranın tesisi hakkında 17 Nisan 1339 da (30 Nisan 1923) Kayseri Meb'usu Alim Efendi ile 166 arkadaşı tarafından imzalanarak, BMM si başkanğına sunulan kanun teklifinin metni aynen şöyledir!

TÜRKİYE BMM'Sİ RİYASET-İ CELİLESİNE

Harb-î Umumiden evvel Kosova medresesine tahsis olunan yirmibin altın liradan onyedi bin altın, Vanda yapılacak "Medresetüz - Zehra” isimyle müsemma bir dârül ulum-u İslamiyyeye tahsis edilmişti. Van valisi Tahsin Beğin ve aşairin teşebbüsü ile temeli atıldı. Aşair tahhüd ettilerki; zekatın bir kısmını o medreseye tahsis edeceğiz. Hatta zekatın zekatıylede ikibine yakın leylî (Yatılı) talebe idare edilecekti. Hemde maliyenin tasarrüfünde olan oranın evkafıda mühim bir yekûn teşkil eder. Şimdi ise, oraların Ermenî ihtilal menbaı

olan münderis kilisalarıda oranın evkafına mal olmuş. O vakitte öyle bir müessesenin vücuduna esbab-ı mucibe bir ise, şimdi on’dur. Çünkü o zaman yalnız bir hasm-ı dini var idi. Şimdi cenuptan, şimalden, şarktan hemde cehalet-i dahili ile beraber ahlak ve esasat-ı diniyeyi ifsadeden esbab teaddüd edip halkı fevzaya sevkediyor. O nazik mevki'de ve öyle bir kavmdeki herşeyi din nokta-i nazarından muhakeme eder- esasat-ı diniyeyi i'la ve takviye eden böyle bir müesseseden başka hiç bir tedbir ciddî semere vermez. versede, muvakkattır.

Binaenaleyh, böyle bir müessese-i âliye-i ilmiyenin o havalî halkının tahsil-i ilim ve irfanına tahsisi, Vilayat-i şarkiyede devletin asayışında, iktisadıyatında ...(1) müessir hayır ve şükran tevlid edeceklerinden; velhaletü ha

(31) Kayseri meb'usu Alim Efendi, ismi geçmesi münasebetiyle; Kayserili Ali Mutlu Efendi, yine Kayseri'nin bazı yaşlı Alimlerinden duymuş ki: Üstad Bediüzzaman hazretleri Meşrutiyet döneminde Istanbul'a gidip gelmelerinin bir seferinde Kayseri'ye de uğradığını ve Belediye binası yanında bir yerde bir kaç gün misafir kaldığını anlattı.

Ali Mutlu, bazı âlimlerden duymuş ki: İlk dönem Kayseri mebusu Alim Efendi, bunlara demiş ki: "Bediüzzaman Hazretleri, Deccalın şemasını öyle bir şekilde çizmiştir ki; Zamanımızda Deccal'ın ve Süfyan'ın kimler olduğunu çok kolaylıkla görüyor ve biliyoruz.. Bir kumandanı kasdederek"işte islam Süfyanı odur" demiştir.

Bu rivayet şeklinden anlaşılan odur ki: Hazret-i Üstad, Ankara'ya geldiği zaman, daha önceleri kaleme almış olduğu Eşrat-ı Saat hakkındaki risalesini Alim Efendiye de vermiştir. Bu risaleyi de, Hazret-i Üstad 1908 yılında Japon baş kumandanı İstanbul'a geldiğinde, Meşihat Hocalanna sordugıı sualler münasebetiyle o Risalenin iskelet kısmını kaleme almış, daha sonraları 1918'den sonra Darül

Hikmet'te iken başka mes'eleleride ona ilâve etmiş.. ve sonra 1941'lerde tanzim etmiş olduğu BEŞINCI ŞUA o risalenin aslından yapılmıştır.

(1) bir kelime okunamadı

565

zihi, bir altın liranın mukabili bin lira ise, ve levazım-ı inşaiye ve sairenin fiatça eskisine nisbeten birkaç misli tazayüd etmiş olduğundan, bu günki paranın kıymet-i nazarı dikkata alınarak, zirdeki mevadd-ı kanuniyenin kabuluyla, bu emr-i hayrın bir an evvel kuvveden fiile ısdarı mülk ve milletin selamet ve saadeti ve gaye-i emel...(2) meclis-i âlî-i milliye arz ve teklif eyleriz. 17 Nisan 1339 (30 Nisan 1923)

1- Vanda [Medresetüzzehra] namıyla bir Darül ulum-i islamiye inşa ve küşadı kabul edilmişdir.

2- Masarıf-ı inşaniye için 339 (1923) senesi şer'iye ve evkaf bütçelerine yüzellibinlira idhal edilmişdir.

3- İş bu kanun tarih-i neşrinden itibaren mer'iyyül icradır.

4- İş bu kanunun icray-i ahkâmına şeriye ve evkaf vekaleti me'murdur.

ve imzalar Yine

Bu teklif, meclis Başkanına verildikten sonra, aynı gün ve aynı celsede, Reis söz alarak:

"Kayseri meb'usu Âlim Efendi ile yüzaltmış yedi refikinin(32) Van'da Medreset-üz Zehra namiyla bir medrese küşadı hakkındaki teklif-i kanuniyeleri layiha encümenine..." diyerek, kanun teklifinin incelenmek üzere, Layiha komisyonuna tevdi' edildiğini kayd etmiştir.

Medresettüzzehra hakkında meclisden layiha encümenine 21.2.1339 çarşamba günü (4 Mayıs 1923) sevkedilen kanun layihası aynen kabul görmüş ve meclis başkanlığına şu gelecek yazıyla gönderilmiştir:

"Türkiye

Büyük M.Meclisi

Layiha encümeni

25 Karar ANKARA

6.9.1339

yine bir kelime okunamadı.

(32) Bediüzzaman'ın ifadelerinde, mezkür kanun teklifine imza koyan meb'usların sayısı 163 olduğu görünmekte; burada ise 166 ve bir yerde 167 şeklinde kaydedilmektedir. Bunun izahı, herhalde teklif imzaya açıldıgı zaman, iki üç meb'usun ilk başta itirazlan vaki' olmakla 163, fakat bilâhere onlar da imza etmekle, kanun teklifıne geçen şekliyle Alim Efendi hariç 166, onunla beraber 167 olmuştur. A .B.

566

Riyaset-i Celileye

Vanda "Medresetü zehra” namıyla bir darül ulûm-u islamiye inşa ve küşadı ve masarıf-ı inşaiyesi için 339 senesi şer'iye ve vekaf bütçelerine yüzellibin lira idhal edilmesi hakkında Van meb'usu Haydar Beğ ve rüfekasının 17/2/339 tarihli teklif-i kanunisi encümenimizce tekrar mütalaa olundu. Teklif-i mezkûr mahiyeti, esasat-i diniyeyi i'la ve takviye edecek bir müessese-i alliyenin küşadı ile, ilim ve irfan sahasındaki tekamülata hatve teşkil edeceğinden şayan-ı müzakere görülmüş olmağla, heyet-i umumiyeye arza karar verildi.

Katip Mazbata muharriri

imza imza

Layiha encümeni reisi

imza

BMM. Başkanı, Layihayı 9.9.339 günü meclis genel kuruluna sunmuş. Genel kuruldada kabul olduktan sonra, 12.9.339 da şer'iye ve maarif encümenlerine ğereğinin yapılması için sevkedilmiştir.

Demekki, miladî takvim hesabıyla 4 Mayıs 1923 Çarşamba günü Encümene giden Kanun, Encümencede kabul edilerek, 19 Kasım 1923 te meclis başkanlığına gönderilmiştir, Meclis başkanıda kanun layihasını 22 Aralık 1923'te meclis genel kuruluna sunmuş, buradan aynen geçtikten sonra, 25 Aralık 1923 te şer'iyye ve maarif encümenlerine gönderilmiştir.

Ancak Medreset-üz Zehra için bütün bu hizmetler, faaliyetler yapılırken, bir de bakıyoruz ki; Bediüzzaman Hazretleri bu çabalarının neticesi ve karşılığını beklemeden; ya'ni Meclis, hükûmet ve kumandanların aşağı yukarı tamamına yakın kısmı onun arzularını yerine getirmeye âmade oldukları.. Ve yüz elli bin lira gibi o zamanın şartlarına göre pek büyük bir meblağın medresesine tahsisi için meb'usların yüzde seksen ikisi gibi kahir bir ekseriyetin imzalarıyla ve Reisicumhurun da muvafakat ve arzusuyla Meclisten geçmişken; onun neticesini beklemeden Ankara'yı terk edip Van'a inzivaya çekilmesi, yani o kanun teklifinin fiilen akamete uğraması demek olan Ankara'dan ayrılma kararını vermesi, elbette ve herhalde çok büyük ve mücbir ve hayatî bir sebebe dayanması gerekir.

Evet, Bediüzzaman Hazretleri, bütün bunların neticesini almayı beklemeden Ankara'dan ayrıldı, çekildi, Van'a gitti. Fakat acaba o kanun teklifının neticesi ne oldu? Neye bağlandı?..

Biz Meclis arşivindeki kayıtları araştırdık. Medreset-üz Zehra hakkındaki o kanun teklifi, layihalar komisyonunda iki buçuk sene kadar bekletildikten sonra, 2/Kânun-u Evvel/1341 Çarşamba günü (Yani 15 Aralık 1925 günü) ve Hazret-i Üstadın Van'dan sürgûne

gönderilmesinden iki ay kadar önce, komisyondan üç tane başka kanun teklifiyle birlikte reddine karar verilerek, 29-11-1341 - 12/12/1925 tarihinde Meclis'e geri gönderilmiştir. Aynı gün, geri gelen bu kanunların komisyondan eklenip gelen mazbatalarının Meclisce de kabul edilip edilmiyeceği hakkında genel oya sunulur. Meclisten de, artık geçerliliği kalmamış olan o kanun tekliflerinin reddi cihetine gidilmiştir. Dolayısıyla, o pek büyük hizmetler neticesiz kalmıştır.

Böylece, Medreset-üz Zehra hakkında Millet Meclisi'ne verilen o kanun reddedilip geri Millet Meclisine döndüğü zaman, Bediüzzaman Hazretleri 19 aydır ki Van'da, Erek dağında,

inzivagâhındadır. Zaten Üstadın Ankara'yı terk etmesi demek, bütün o mutasavver hizmetlerin yatması demek idi.

567

568

569

570

571

572

YEDİ BUÇUK AYLIK ANKARA HAYATI İLE İLGİLİ BAZI HATIRALAR

1- İlk dönem Erzurum Milletvekillerinden Muhammed Salih Yeşiloğlunun, 1947 yıllarında Üstadın hayatını kaleme almaya niyetlenerek, doküman toplamak üzere Bediüzzaman'a o sıra yazdığı bir mektubunda ezcümle şunlan kaydeder:

"Madde-9 : Millî Meclis'in ilk devresinde Ankara'ya geldiğiniz zaman, evvela hürmete, bir hafta sonra da,(33) Meclisin teneffüs salonunda ve soba başında; Abdest, namaz ve "Cenab-ı Hak'tan yardım isteyiniz!" sözlerinizden dolayı, Reis-i Cumhurla münakaşadan sonra, Ankara'dan uzaklaştıkdan sonra, ilk olarak nereden nereye nefy olundunuz? Ve ol vakit, Diyanet Riyaseti tarafından bir emre müsteniden size vâizlik namiyla elli lira maaş tahsis edilmişken, bu maaşı neden kabul etmediniz?..(34)"

2- Yine Türkiye Cumhuriyeti ilk dönem Siverek milletvekilliğini yapmış, Mardinin eşraf ailesinden olan Yüzbaşı Abdûlğani Ensarî bize bizzat şunları anlattı: (1973 yılında Mardin'deki evinde kalabalık bir cemaatla beraber ziyaret ettiğimizde, çok yaşlı ve rahatsız idi. Kendisinden Bediüzzaman Hazretleri hakkındaki hatıralarını anlatmasını istirham ettik. O da başladı anlatmaya:)

"Bediüzzaman Hazretleri İstanbul'dan Ankara'ya ilk geldiği günlerde Daha önceleri de birbirimizi tanıdığnmız için, sık sık görüşüyorduk. Ankara'ya geldikten bir müddet sonra, meb'usları namaza davet etti. Bir beyanname yazıp neşretmişti. Bu mevzu'da Atatürk ile münakaşaları esnasında ben hazır idim. Atatürk'ün hiddetli bağırmasına karşı, Bediüzzaman daha çok şiddetli ve hiddetli bir şekilde bağırarak, ona karşı namazı ve İslâm şeairini müdafaa etti. Münakaşanın tam ortasında, yani ikisi karşılıklı sert konuşurlarken; Sultan Abdülhamid'in meşhur müezzini Hafız Hüseyin efendi meclis mescidinde Allahû Ekber, Allahû Ekber diye Ezan-ı Muhammediye başlar başlamaz, Bediüzzaman o şiddetli münakaşayı dakikasında bırakarak, namaz yerine koştu"

Yine Abdülğani Ensari dedi ki:

"Bir gün Üstad Hazretleri bana dedi ki: "Ey Ensarî! Ben, senin ceddin olan Eba Eyyûb ElEnsarî'nin yanından müsellah olarak gelmişim:'

Dedim: Seyda, o hangi silahtır?

Dedi: "O silah Kur'andır."

(33) Bu hadise Üstad Bediüzzaman'ın Ankara'ya geldikten bir hafta sonra değil, belki kesin vesikalara dayanarak, yetmiş gün sora vuku' bulduğu tesbit edilmiştir. Merhum Salih Yeşil, aradan uzun zaman geçtiği için hadise gününü unutmuş olabilir. A.B.

(34) Emirdağ-1 Mektupları dosyası Sıra No: 22

Yine merhum Abdülğani Ensari hatıralarına devamla demişti ki:

"Paşalar, kumandanlar ve meb'uslar Atatürk'ün karşısında değil sertçe konuşmak, belki bazıları titrerlerken; Üstad Hazretleri ise, bir çocuğu azarlar gibi onu azarladı."

Abdülğani Ensari Efendi başka bir hatırasını da şöyle anlatmıştı:

"M.Kemal Paşa heykelini yaptırmaya ilk teşebbüs ettiği sıralarda, Üstad Hazretleri ona hitaben uzun bir mektub yazdı ve Paşa'nın yaverine verdi, M.Kemal Paşa'ya vermesini söyledi. O mektubu ben de görmüş, çok korkmuştum. Hatırımda kalan bir kaç cümlesi şöyle idi:

"Nasıl ki insanın avret yeri mestûr olduğu zaman, sair insan ve mahlûkat görmezler. Amma eğer bir insan, bilerek ve kasten avret yerini açar, dolaşırsa; o zaman herkese maskara olur. Aynen öyle de, bu sanem ve heykel dahi, Âlem-i İslamın bin seneden beri bayraktarlığını yapmış olan bu milleti temsil etmediği gibi, gayet ahmak ve divane birisinin avret yerini açarak halka teşhir eder misüllü bir hamakat ve maskaralıktır. Bu millet için yapılacak heykel; yol, köprü, mektep vesaire gibi hizmetlerdir."

Merhum Abdulğani Ensari bir başka hatırasını da şöyle anlattı:

"O sıralarda Şeyh Sinûsî de Ankara'ya gelmişti. Ben onunla da dostluk kurmuştum. Bir akşam evime götürdüm. Dolayısıyla o akşam Üstad'ın sohbetinde bulunamadım. Sair zamanlarımda mutlaka Üstadın sohbetlerinde bulunurdum. Sabahleyin beni gördü, Ensari! dedi. "Sizin Mardin tüccarları nereyle ticaret yaparlar ve yüzde kaç kazanırlar?"

Dedim: Efendim, ekseriya Bağdad'a gider gelirler ve yüzde ancak onbeş kadar kâr ederler...

Dedi: "Peki yüzde yüz kârlı bir ticaret olan ve sana da çok yakın olan dün akşamki ticareti neden yapmadın?"

Dedim: Seyda, dün akşam misafirim Şeyh Sinûsî idi, onun için gelemedim.

Dedi: "Neden onu da mahrum bıraktın?"

Yine Abdûlğani Ensarî Efendi, son bir hatırasını da şöyle anlatmıştı:

"Üstad Hazretlerinin Ankara'dan ayrılacağı zamana yakın günlerde, bir gece rü'yamda gördüm ki: "Peygamber (A.S.M.) Efendimiz sahabe ve yârânı ile birlikte, tam Meclis'in üstünden göğe doğru uçarak yükselip gittiler, gittiler!.. Ta, kayboluncaya kadar gittiler. Ben sabahleyin bu rü'yamı Ustad Hazretlerine hikâye ettim. Çok üzüldü, müteesir oldu. Epey düşündü, sonra bana dedi: "Ey Ensari! Bu rü'ya işaret ediyor ki; artık sizin Meclisinizde iman nuru, maneviyat ve ruhaniyyat te'siri uçtu, gitti..:'

3- Üstadın Afyon Mahkemesinde Avukatlığını der-uhde etmiş, Av Hulusî Bitlisî Aktürk'ün 11/1/I949'da Yargıtay l.Ceza dairesinde yaptığı temyiz mürafaasında; Bediüzzaman Hazretlerinin Ankara'ya ilk geldiği zaman, M.Kemal Paşa'nın heykel konusundaki düşüncesine karşı söylediği sözlerini şöyle anlatmış:

"...Cumhuriyetimizin iptidalarında, müvekkilim Ankara'da bulunurken; Atatürk, müvekkilimin heykel hakkındaki kanaatlaınnı soruyor: Müvekkilim Said, ona karşı şiddetli bir sûrette: `Büyük Kur'anımızın bütün hücumu heykellerle putlaradır... Mûslümanların heykelleri ise hastahaneler, mektepler, yetimleri koruyacak yurtlar, ma'bedler, doğru yollar gibi âbideler olmalıdır...” cevabını vermiş.

Hatta o sırada bütün meb'uslara hitaben neşrettiği bir yazısında: "Ey Meb'uslar! Sizler büyûk bir günün kurucularısınız. Hakikaten birer yüksek kumandan sıfatıyla mücahedeye koyuldunuz. Düşmanları denizlere döktünüz. Hilâli, salibin tasallutundan kurtardınız... Ey kumandanlar! Bundan sonra da öyle hareket ediniz ki; Kıyamet gününde, Mahkeme-i Kübra'da mes'ul olup, bir neferden istimdad-ı nur etmeye muztar kalmayasınız!" sözlerini esirgememiş... Bu serbest kanaatlarla, dinî vazifesini ifadan dolayı muahazeya lâyık görülmemiştir..(35)”

4- Üstad Bediüzzaman'la birlikte İstanbul'da İngilizlere karşı HUTUVAT-I SİTTE'yi neşreden; ve bilâhare de Üstad'ın emriyle Ankara'ya Milli Hükûmeti desteklemesi için gelen ve Ankara'da Van meb'usu olarak Meclis'e giren TEVFİK DEMİROĞLU, Üstadın M.Kemal Paşa'yla aralarında heykel konusunda geçen sözlerini şöyle anlatır:

"Üstad'ı Ankara'da son olarak, istasyonda M.Kemal'le konuşurken gördüm. Ben yanlarındaydım. O zaman M.Kemal'in Sarayburnu'na heykelinin yapılması düşünülüyordu. Buna karşılık ilk olarak Sokulluların adamı olan, sarıklı avukatlardan Abdünnafi' Efendi karşı çıktı. İstanbul'dan Ankara'ya telgraflar çekti. "Hilâfet merkezine heykeller dikilmez" diye...

Orada (İstasyonda) Üstad, M.Kemal Paşa'ya: "Paşa, biz sana heykel dikmen için yardım etmedik.”. dedi. İstasyonda ben duydum. M.Kemal cevab vermeden yürüdü. Ertesi günü de duyduk ki, Üstad Van'a gitmiş..(36)

(33) Bu hadise Üstad Bediüzzaman'ın Ankara'ya geldikten bir hafta sonra değil, belki kesin vesikalara dayanarak, yetmiş gün sora vuku' bulduğu tesbit edilmiştir. Merhum Salih Yeşil, aradan uzun zaman geçtiği için hadise gününü unutmuş olabilir. A.B.

(34) Emirdağ-1 Mektupları dosyası Sıra No: 22

5- Bediüzzamanın üst tarafta bahsi geçmiş bütün o imkânlara, o câzib tekliflere rağmen, özellikle o ana kadar -yirmi seneye yakın uzun bir zaman hasretini çektiği- Medreset-üz Zehra'sına maddî destek sağlanmış olduğu halde neden bütün bunları bırakarak inzivaya çekildi?.. Mevzuunu ele alan Dağıstan Kahramanı Şeyh Şamil Hazretlerinin torunu SAİD ŞAMİL BEY şöyle izah eder:

"...Milli Mücadele hükûmetinin ısrarı üzerine onu Ankara'ya kadar götürdüler. Orada Millet Meclisi üyeleri tarafından alkışlarla ayakta karşılandı. Kendisiyle M.Kemal Paşa uzun-uzun görüşmeler yaptı. Sultan Abdülhamid Han zamanından beri özleyip tahakkuk ettiremediği, Doğu illerinde bir medrese

kurması için malî kolaylıklar gösterildi. Buna rağmen volkanmisal bir enerji menbaı olan o faal şahsiyet, bütün bunları nezaketle reddetti.. Van'a gidip Erek dağında inzivaya çekildi.

Riyazi bir mantıkla bu hadiseyi bizim tefsir etmemize imkan yoktur(37). O halde, bizim bilemediğimiz ve anlıyamadığımız bir âlem daha var demektir...(38)"

ANKARA HAYATININ BİR ÖZETİ

19 Kasım 1922'de İstanbul'dan Ankara'ya geldi. Ankara'da Hacıbayram camiinin tekyesi misafirhanesinde ikamet etti. 22 Kasım 1922 Perşembe günü Millet Meclisini ziyaret etti. Meclis'te büyük tezahürat ve taltiflerle alkışlanarak karşılandı. 1 Şubat 1923'te Meclisi ve meb'usları ve kumandanları namaza ve Şeair-i İslâmiyenin iltizamına davet eden tarihî beyannamesini neşretti. Bu beyannamenin neşrinden sonra M.Kemal Paşa ile Meclis'te sert bir münakaşaları oldu. İkinci gün Paşa'nın riyaset odasında hususi ve karşılıklı uzun görüzşmeleri oldu. Bu tarihten önce mi, sonra mı bilemiyoruz, Bediüzzaman'a tifo aşısı yerine zehir zerk edildi.

Bu arada, Bediüzzaman Hazretleri Ankara'da iki Arapça eser te'lif edip tab'ettirdi. Habab ve Zeyl-ül Habab risaleleleri... Bu eserlerinde yukarda adı geçen beyannameyle, içtihad mevzuundaki cevabını ve Ankara kalesi başında duyduğu hazin halet-i ruhiyesinin tercümanı olan Farisi mısralarını da derc etti.

Yine bu arada 30 Nisan 1923 gûnû Medreset-üz Zehra'sının küşadı için Meclis'e, meb'uslardan 166 imzalı bir kanun teklifi, Kayseri Milletvekili ALİM EFENDİ adıyla verildi. Bundan öncede, yani 3 Mart 1923 günü, hilâfeti ilga eden ve dini devlet işlerinden ayırmanın mukaddemesi olan kanun Meclisten çıkarttırıldı. Böylelikle artık Türkiye İslâm âleminin hilâfet merkezi

(37) Ancak Muhterem Said Şamil Bey'in hadiseyi sadece bir inziva arzusunun galebesi neticesine bağlamasına katılmak mümkün değildir ve katılmıyoruz. Çünkü Bediüzzaman Hazretleri Ankara'ya geldiği zaman, mezkûr hizmetleri bizzat kendisi ortaya attı. Ve onlara zemin hazır etmeye pek ciddî bir şekilde çalışmaktaydı. Acaba Bediüzzaman Hazretleri adı geçen hizmetleri Programlasın, ortaya atsın, takib etsin ve muvaffakiyetli neticeleri elde edebilme imkânları hüsül-pezir olsun... Fakat tâm o sırada mücerred bir inziva zevki ve arzusu galebe etsin de, onu bir anda, cihan çapındaki hizmetlerin ifasından ve tahakkukundan vazgeçirsin, uzaklaştırsın?.. Hayır, bu olamaz. Belki hadisenin maddî olarak pek ciddî ve mûcbir bir sebebi olması lâzımdır diye düşünüyoruz. A.B.

(38) Aydınlar Konuşuyor, S: 140

olmaktan insilah etmiş oluyordu. Bundan sonra, Bediüzzaman Hazretleri Ankara'da dörti ay kadar daha kaldıktan sonra, Ankara'dan ayrılma kararını aldı. Ve 30 Haziran 1923 günü bir tren bileti aldı. Bu bilet 13 Temmuza kadar geçerliydi. Bilet Ankara'dan Gebze'ye kadar bir yolculuk için mu'teberdi. Bu on üç gün müddetli bilet ile, hangi gün Ankara'dan ayrıldığı kesin olarak bilinmemekle beraber Ama kuvvetli tahmin ile 30 Haziranda ayrılmıştır.

ANKARA'DAN AYRILIŞININ SEBEPLERİ

Evet, Bediüzzaman Hazretleri, ümitle, şevkle İstanbul'dan Ankara'ya gelmiş ve tasarladığı proğramlarının bir çoğu çözüme kavuşmaya yüz tutmuş ve gerçekleşmeye hazır olmuş olduğu bir

anda, neden onların neticesini almadan bırakıp gittiği ve bütün o muhim hizmetleri terk ettiği hakkında az üstte hadiselerin geliş seyri içinde bir derece izahı geçmekle birlikte; Namaz hakkında neşrettiği beyannamesinin onuncu maddesinde "... Sırr-ı tevatür ve icma'ı tazammun eden hadsiz ihbaratı ve delâili dinlemeyen.. Ve safsata-i nefis ve vesvese-i şeytandan gelen bir vehmi kabul eden adamlarla hakiki ve ciddî iş görülmez. Şu inkılâb-ı azimin temel taşları sağlam gerek..." ifadesiyle Ankara'dan ayrılış sebebini beyan etmiş ve kararını vermiş oluyordu ise de; ancak burada daha net ve hususîlik arz eden bir kaç temel sebepleri, bilâhare yazdığı bazı eserlerinde şöylece kaydeder:

"Bundan on iki sene evvel(39) Ankara reisleri, İngilizlere karşı Hutuvat-ı Sitte namındaki eserimle mücahedatımı takdir edip, beni oraya istediler. Gittim, gidişatları benim ihtiyarlık hissiyatıma uygun gelmedi.. "Bizimle beraber çalış" dediler. Dedim: "Yeni Said(40) öteki dünyaya çalışmak istiyor. Sizinle beraber çalışamaz. Fakat size de ilişmez.

Evet ilişmedim ve ilişenlere değil iştirak, değil temayül, belki teessüf ettim. Çünki ân'anat-ı milliye-i İslâmiye lehinde istimal edilebilir acib bir dehay-ı askerîyi, an'ane aleyhine bir derece çevirmeye maalesef bir vesile oldu.

Evet, ben Ankara reislerinde, hususan Reis-i cumhurda muannid ve büyük deha hissettim. Ve dedim: Bu dehayı kuşkulandırmakla an'anat aleyhine çevirmek câiz değildir. Onun için ne kadar elimden gelmiş ise, dünyalarından çekildim, karışmadım...(41)"

(39) 1935 tarihinde Eskişehir hapsinde iken bunu yazdığı için, tam doğru olarak "oniki sene evvel" demiştir. A.B.

(40) Yeni Said kaziyesi Ankara'dan Van'a gittikten sonra degil, belki çok önce, 1921'de gerçekleştiği kesin olduğunu bu ibare göstermektedir.A.B.

(41) Osmanlıca Lem'alar S: 736

Üstad Hazretleri bu hatırasında, Ankara'da hükûmetle beraber çalışmadığının bir sebebi olarak; yeni Milli Hükûmetin tamamen dünyaya dönük gidişatları, kendisinin bir din ehli, bir ahiret adamı olarak ihtiyarlık duygularına

uygun gelmediği için... diye yazıyor. Fakat herhalde bu, o sebebin bir yönû olması lâzımdır. Çünkü şu vereceğimiz ikinci bir hatırasında ise, başka bir sebep göstermektedir, şöyle diyor:

"... M.Kemal iki defa şifre ile, Van vilâyetinin eski valisi ve benim dostum Tahsin bey'in vasıtasıyla, beni neşredilen Hutuvat-ı Sitte'ye mükafaten taltif için Ankara'ya celb etti. Gittim, Şeyh Sinüsî Kürtçe lisanı bilmediğinden, beni onun yerinde üç yüz lira maaşla Vilâyât-ı Şarkiye vaiz-i umumisi, hem meb'us, hem diyanet riyaseti dairesinde Darül Hikmet a'zalarıyla beraber eski vazifem ile memnun etmek ve benim Van'da temelini attığım Medreset-üz Zehra ve Şark Darülfünunuma, Sultan Reşad'ın verdiği 19 bin altun lira, iki yüz meb'us içinde

yüzaltmış üç meb'usun imzasıyla, yüz elli bin banknota iblağ edilerek kabul edildiği halde; ben Beşinci Şua' aslının verdiği haberin bir kısmını orada bir adamda gördüm. Mecburiyetle o çok ehemmiyetli vazifeleri bıraktım.. Ve bu adamla başa çıkılmaz, mukabele edilmez diye dünyayı ve siyaseti ve hayat-ı İçtimaiyeyi terkedip, yalnız imanı kurtarmak yolunda vaktimi sarfettim...(42)"

Başka bazı eserlerinde ise, Ankara'da durmadığının ve hüknmetin bütün câzib tekliflerini reddettiğinin sebebini; "Sünnet-i Seniyyeye mügayir hareket etmemek için..." şeklinde kaydeder.

İşte Bediüzzaman Hazretleri, Türk milletinin ve beraberindeki sair müslüman milletlerin, dolayısıyla İslam âleminin siyasî sahada yeni bir ümit ışığı ve son bir emel parıltısı şeklinde addederek; ümit ve iştiyak ile; ve ufku açılmış olan İslâma hizmet edebilme aşkıyla Ankara'ya gelmiş iken; umduğu sahayı ve aradığı zemini bulamamış, me'yus olmuştur. Milli hükûmeti idare eden komitenin başka bir niyette ve başka bir fikirde olduğıinu sezmiş ve yakından öğrenmiştir. Bu yüzden artık Ankara'da kalmanın bir manası olmadığının farkına varnıiş ve Ankara'yı terk etmiş, Van'a inzivaya çekilmiştir.

(42) Şualar-Envar Neşriyat S:333

ABDURRAHMAN'IN AMUCASINDAN AYRILIŞI

(Sene 1923)

1918'den beri amucası Bediüzzaman Hazretlerinin hizmetinde bulunan ve ona kahraman ve fedai bir talebe olarak kâtiplik yapan, yeğeni merhum Abdurrahman; amucasının bu kadar câzib tekliflere ve bunca dünyevî ikballere tekme vurup sırt çevirmesine, belki beş para ehemmiyet vermemesine, kendisinin de onunla beraber hep böyle fakr ü zaruret içinde yaşamasına akıl erdiremedi, tahammül edemedi. Nihayet amucasının Van'a gideceği zaman, ondan ayrıldı, beraber Van'a gidemedi. Ankara'da bir dairede (Meclis kâtibliği) bir me'muriyet buldu ve Ankara'da evlendi, kaldı. Sekiz sene sonra da Ankara'da vefat etti. Allah rahmet eylesin... Abdurrahman'ın şimdi Vahdet isminde bir oğlu vardır, halen Ankara'da yaşamaktadır.

Bu münasebetle merhum Abdurrahman Efendi, henüz İstanbulda iken ve amucası ile birlikte Ankara'ya gelmeden önce, Diyarbekir'de bulunan küçük amucası Molla Abdülmecid Efendiye yazdığı bir mektubta da; amucası Bediüzzaman'ın varlık içinde fakr ü zaruretle yaşamasını ve dünyanın bütün ikbal ve mertebelerini tekmeleyip sırt çevirmesini acıklı bir dille dile getiriyor ve yakınıyordu. Bu mektup hikâyesine şâhidlik yapan Avukat Hulusî Bitlisî'dir. Hulusi Bitlisî bu mektubu 1948 yıllarında EHL-İ SÜNNET mecmuasında BEDİÜZZAMAN başlığı altında bir makale ile neşretmişti. Şöyle diyordu:

"Mütarekeden sonra, Irak'ın Süleymaniyesinden, Mardin bidayet mahkemesine, müteakiben de Diyarbekir istinaf a'zalığına geçtiğim sırada; bu vatanî ve ilâhi mücahidin biraderi Abdülmecid, Diyarbekir askeri Rüşdiyesinde Arabî muallimi idi. Bediüzzaman'ın maiyetindeki diğer biradarzadesi Abdurrahman, amucası Abdülmecid'e İstanbul'dan bir mektup yazıyor, pek hazin bir lisanla inliyor ve diyordu ki:

"Said amcamın haline şaşıyorum. Dünyevî bütün ümitlerim söndü. Çünkü kendisine yüksek maaş veriliyor, sarfiyatımızın fazlasını biriktiriyorum.. bir kaç eser te'lif etti, bir gün bana dedi ki: "Git, filan matbaanın müdürünü çağır!" Gittim, çağırdım, geldi. Eserlerini müdüre verirken bana dedi ki: "Abdurrahman! biriktirdiğin paraları getir, müdür beye ver." Ben de getirdim,

verdim. Müdûr paraları alıp çıkınca, benim gözlerim yaşardı. Bilâhare kendi kendime müteselli oluyor, eserler satılır, paralarını yine biriktiririm diyordum.

Bir kaç gün sonra, yine beni yolladı, matbaa müdürünü çağırdım..Bu sefer de matbaa müdürüne dedi ki: Eserlerimin üzerine yaz: ”Bu kitaplar İslâm milletine meccanen tevzi' olunacaktır."

579

Matbaa müdürü çıktıktan sonra, senelerden beri büyük amucama karşı beslediğim ruhî saygı adeta sarsıldı.. Hasbel-beşeriye ağladım ve dedim ki: "Amuca! Bir kaç para biriktiriyordum, memlekete dönersek, düşman istilâsından harap olarak kurtulan süknamızı,evimizi belki i'mar ederdik... O ümidimi de öldürdün, böyle olur mu?"

Bunun üzerine amucam derin bir tebessümle dedi ki:

"Yavrum Abdurrahman! Hükûmet bize fazla maaş veriyordu. Kifaf-ı nefsimizden artanı Beytülmal'a ait olduğundan, bu vesileyle o fazlayı Müslümanlara iade ediyorum. senin bu işlere aklın ermez.. Allah dilerse, mukaddes vatanın her yerinde sana ev verebilir...(43)"

İşte merhum Abdurrahman'ın mektubu.. ve işte amucasından ayrılışının sebeb ve hikâyesi...

(43) Ehl-i Sünnet mecmuası, C:2, S:41, 1 Kasım 1948

(42) Şualar-Envar Neşriyat S:333

580

BİR FASIL (Eski Said Yeni Said)

Bediüzzaman Hazretlerinin şu fasıl hayatı, bu mes'eleyi (Eski Said, Yeni Said mes'elesini) ziyade ilgilendirdiği için, onu Ankara'dan Van'a götürmeden önce, bir nebze temas etmekte fayda vardır tahmin ediyorum. Fakat evvelce de arz etmiştim; Eski Said ile Yeni Said hakikatinin ne olduğunu, yani bu mevzuun ma'nevi yönleriyle, sırlarıyla birlikte, onun künhüne vakıf olarak ortaya koymak, elbette bizim gibi insanların haddi ve hududu dışında bir şey olduğu için, bu noktada söz söylememiz abes olur. Lâkin yine Üstadın bazı ifade ve beyanlarına dayanarak, bu hakikatin zahire sızan bazı köşelerini az da olsa izhar etme niyetiyle bir şeyler yazmaya çalışacağız.

Evvela, Eski Said ile Yeni Said'in birbirinden ayrılma tarihini; Bediüzzaman'ın 1918'de İstanbul'a geldiğinden iki sene sonra, yani 1920'nin son yarısında zuhura başlayıp, 1921'in sonunda kemalini bulduğunu, hayatının o dönemi ile ilgili bazı vesikalara dayanarak arza çalışmıştık. Bu mezkûr tarihi te'yid eden daha bir çok ifade ve beyanlarını da ayrıca sıralamak mümkündür. Ancak biz burada sadece o mes'eleyi te'kid babından iki üç nümune vermekle iktifa edeceğiz.

İşte birincisi: Onyedinci Lem'anın mukaddemesinde: "Şu notalar ve Arabî risaleler, Yeni Said'in en evvel hakikat ilminden bir derece şuhûd suretinde gördüğü için, tağyir edilmeden mealleri yazıldı...(44)" demektedir.

Notalar Risalesi olan Arabi Zehre Risalesi olsun, Mesnevi-i Arabideki sair Arabi risaleler olsun, hepsi 1921 yılının son aylarında te'lifine başlanmış ve 1923 yılının Nisan ayında ikmal

edilmiştir.(45) Öyle ise, Yeni Said faslının başlangıcı 1921 yılının ikinci yarısından sonraki aylardan itibarendir diye kesinlikle hüküm edebiliriz.

Keza, 26. Lem'anın Yedinci Ricası'nın başında: "Bir zaman ihtiyarlığın başlangıcında Eski Said'in gülmeleri Yeni Said'in ağlamalarına inkılâb ettiği hengâmda, Ankara'daki ehl-i dünya, beni Eski Said zannedip oraya istediler, gittim...(46)"

Bu hadisede, Üstad Hazretlerinin İstanbul'dan Ankara'ya çağrılışı ve oraya gidişi, 1922 senesi içerisindedir ki; Ankara'ya gelmeden çok önce Yeni Said faslına girmiş olduğu göstermektedir.

(44) Lem'alar Envar Neşriyat S: 113

(45) Ancak Şemme ve Şu'le risalelerinin ek bazı parşaları bilâhere 1925 veya 26 yıllannda Burdur ve Barla'da te'lif edilmiş... Ve el-yazması halinde kalmış, daha sonraları yerlerine ilave ettirilmiştir.

(46) Lem'alar S: 228

Ve keza: Kastamonu Lahikası'nda, yine bütün Arabî risalelerinin Yeni Said'in eserleri olduğunu kaydetmekle birlikte, 1921 Ekiminde te'lif edilip, aynı senede tab' edilen manzum LEMAAT eseri için: "Her iki Said'in iştirakiyle bir tek Ramazan'da iki hilâl ortasında" te'lif edildiğini yazar.(47)

Ve hakeza bu nümûneler nev'inden, daha çok örnekler vermemiz mümkündür. Fakat bunlar ve bundan önce ilgili yerlerde gösterilen vesikalar, maksadımız olan Hazret-i Bediüzzaman'ın 1921'in son yarısından itibaren, Yeni Said faslına girdiğini göstermeye kâfi gelmektedir tahmin ederim.

ESKİ SAİD, YENİ SAİD NE DEMEKTİR?

Mevzuun başında da, bir iki defa tekraren arz ettiğimiz gibi; bizim gibi insanlar, bu mes'elenin künhünü ihata edip de, ifade edemezler ve haddimizin fevkindedir. Çünki bir Bediüzzaman'a mahsus olarak, onun ruhî ve kalbî terakkiyatlarının unvanları olan o ma'na ve mefhumlar, filhakika son derece yüksek ve engin mazhariyetlerin ifade ve unvanları olsa gerektir.

Bize göre, bu mes'elenin dış keyfiyeti i'tibariyle Eski Said, Yeni Said bir mebde' ve münteha keyfiyetinin hakikatini câmi'dirler. Gerçi Bediüzzaman'ın iptidasında, intiha da mündemiç ve münderiçtir.Bununla beraber denilebilir ki: Eski Said bir çekirdek ise, Yeni Said onun ağacıdır. Hem eğer Eski Said'de tezahür eden harika haller, acib zekâ, kudsî deha ve yüksek ilmî mazhariyetler, bir velâyet-i suğranın tereşşuhları ise, Yeni Said'de tezahür eden ve bilhassa Risale-i Nur gibi eşsiz bir eser ile kendini gösteren kudsî mazhariyetler ve nur-efşan, feyizdar haller, herhalde bir velâyet-i kübranın bâriz hakikati, nişanesi ve ifadesidir.

Başka bir tabirle; Eski Said'in kırk yaşına kadarki ömrü, ilim ve velâyetle, akıl ve marifetle memzuç olarak, pek büyük ve çok küllî bir velâyetin urucuna merdiven ise; kırktan sonraki ömrü de, yani Yeni Said şeklinde tezahürü; o külli velâyetin seyr ü sülûkünü bitirip, bir mürşid-i mutlak vazifesiyle gelip, Velâyet-i Kibra ile taltif edilmiş olarak halkın irşadı için, yani ehl-i İslâmın iman ve maneviyatının takviye ve muhafazası için, haktan halka rücu'unun ünvanıdır ve hakeza...

Evet, Hazret-i Üstad Bediüzzaman'ın Eski Said faslında te'lif ettiği eserlerine dikkat edilirse; umumiyetle Yeni Said'in te'lifi olan Risale-i Nurların birer çekirdeği, birer habbesi gibidirler.

Mesela, İşarat-ül i'caz tefsirindeki hakikatlar, eğer Risale-i Nur tarzında izah edilebilseydi; aşağı-yukarı bir Risale-i Nur mecmuası olurdu. Hatta

(47) Osmanlıca Kastamonu -2 Lahikssı, S: 256

582

değil İşarat-ül İ'caz eseri,bir tahmine göre 1904'lerde te'lif etmiş olduğu Kızıl Îcaz'ın bazı kısımları da bu kabildendir. Keza her iki Said'in iştirâkiyle te'lif edilen Lemaat kitabı da; Risale-i Nur kitaplarındaki mufassal hakikatların çekirdekleri tarzında, öz ve muhtasar hakikatlerini müştemil olduğu gibi, Arabi eserleri olan Mesnevi-i Arabideki risaleleri de, Nur Risalelerinin birer haritacık enmuzecidirler.

Bu keyfiyetten anlaşılıyor ki; asliyet ve hakikat itibariyle Eski Saidle Yeni Said arasında bir icmal ve tafsil mazhariy eti vardır. Ta'bir-i diğerle, bir cüz iyyet ve külliyet kaziyesi mevzu -u bahisdir. Amma bu icmal ve tafsil veya cüz'iyyet ile külliyet gibi ifadeler, Bediüzzaman'ın makamına göre ve ancak ona kıyasla yüksek unvanının tarafımızdan nakıs ve basit bir tarifidir.

Lâkin kemiyet ve zahiriyet i'tibariyle, Eski Said ile Yeni Said arasında yaşayış, hizmet ve içtimaiyyat noktalarında bazı farklar mevcuttur. Bu farklar ise: Gençlik devri, kemal çağı, ilim devri, amel faslı gibi insaniyyetin istikmal kanununa tebean fıtrî olarak uğrayacağı merhalelerdir. Bediüzzaman'ın bu merhalelerdeki te'lifatı da keyfiyet ve hakikat noktasında aynı şeyler olmakla beraber, fakat iki makama göre farklıdır, değişiktir. Şöyle ki:

Eski Said'in te'lifatı olan 1921'in son yarısına kadarki eserlerinde küll olarak Sünûhât ve ilhamât hâkim olmakla birlikte, ilmî ve aklî düsturlar ve kaideler daha gâlibdir. Yeni Said'in eserleri ise, yine ilim ve mantık kaidelerinden hiç ayrılmamakla beraber, tamamen ilhama, sünûhât-ı kalbiyeye ve ihtarlara tabi dir. Yalnız 1918 den 1923 yılına kadar yazılan eserlerin , Yeni Said'in olsun, Eski Said'in olsun, Risale-i Nurlara nisbetle icmal ve ihtisar yönüyle Eski Said'in eserlerine benzemektedir. Mesela Eski Said'in eserlerinden olan NOKTA, ŞUAAT ve LEMAAT ile, Yeni Said'in ilk eserlerinden olan Arapça KATRE ve ZERRE risaleleri gibi... Hatta Hazret-i Üstad bu eserlerinden bazıları için: "Eski Said'le Yeni Said'in birbirleriyle münazaraları neticesinde vücuda geldiğini"diye kaydeder.

Yeni Said'in hayat safhası, Eski Said'inkinden -bize göre- en önemli farklı yönleri; ruhanî ve kalbî ve manevî taraflarıdır. Eski Said'den Yeni Said'i ayıran gerçek yön ve hakikat da bu tarafı olsa gerektir. Bu yönde tecelli ve tezahürlerin, inkılâblı ve müterakkî hâlâtını tasvir etmeyi haddimizin bin kere fevkinde biliriz. Ya'ni manevî mertebelerin hangisinden hangisine nasıl atladığına.. Veya Ruhanî âlemlerin hangisinden hangisine geçtiğine dair malûmat, bizim tamamen ilmimizin ve ihatamızın dışında olan bir keyfiyettir. O büyük ve azim terakkî inkılâblarının veya ma'nevî yükseliş merhalelerinin estirdiği hidayet meltemlerinin; veya o umman-ı rahmet merkezlerinden mevcelenip gelen dalgalarının onun hayatının dış sahillerine vurarak husule getirdiği tesirlerle; Bediüzzaman Hazretlerinin maddî

583

hayatında gerçi bazı değişiklikler göstermiştir. Ancak bu noktadan diyebiliriz ki; Onun içtimaiyyat mes'eleleriyle alâkasının kesilmesi bu ma'nevî inkılâb ve merhalelerin

cüz'lerinden ve onun tamamlayıcı işaretlerinden değil, belki olsa olsa zahiri ve dış keyfiyetinin bazı işarat ve alâmetleri olabilir.

Evet, Bediüzzaman Hazretleri esaretten döndükten sonra, ta Van'a belki Burdur'a gidinceye kadar olan (1918-1926) yedi-sekiz senelik hayat faslı, öyle muazzam terakkiyat, öyle küllî feyz ve nurlara ve son derece yüksek ma'nevî mukaddemata mebde' ve mazhar olmuş.. Ve onun ruh-u münevverlerinin merkezinde çeşitli ma'nevî inkılâb ve hâlât tezahüre başlamıştır ki; ilerde çok ağır ve pek büyük hizmetlere kabiliyet ve tahammül için.. Ve o Kur an ve iman hizmeti yolunda başına gelecek pek azim belâ ve imtihanlara sabır için lâzım ve zaruridir. Hatta kendisinin de ifade buyurdukları gibi; Eski Said'den Yeni Said'e geçiş belirtileri olarak tezahür dalgaları 1918'in başlarında, ta Rusya'daki esaretinin, Kosturma vilâyetinin, Volga nehri kenarındaki Müslüman Tatar mahallesinin mescidinde başlamıştır.

Evet,Hazret-i Bediüzzaman'ın hayatının bu safhasında ,uhunda mevcelenen çok garib hâlâtın tezahür ve inkişaflarının dışa vuran dalgalarının en garibi budur ki: Esaretten firar edip İstanbul'a geldiğinde, artık şanlı Osmanlı Hilâfet Saltanatı vefat sekeratını geçirmekte ve pek çok dağdağalı siyasî ahval ve keşmekeşlikler birbirini takib etmektedir. Bu keşmekeşlikler, bu siyasî buhran ve dağdağaların -hususiyle onu belki herkesten daha çok ilgilendirdiği haldeortasında, bakıyoruz ki; Bediüzzaman Hazretleri nefsiyle olan cihad-ı ekberinden bir an dahi fâriğ kalmamıştır. O acib siyasî dağdağalar, buhranlı fırtınalar onu şaşırtmamış, ruhî ve kalbî iç âlemiyle olan muamelelerinden asla geri bırakmamıştır. Herkesi ve bütün dünyayı kendiyle meşgul eden o siyasi buhran ve çalkantılar içerisinde, bir taraftan dinin cihadı adına, İngilizlerin tüm şeytanetlerini çürüten makaleler neşrederken; öbür tarafta Sarıyer'de ve sonra Yuşa' tepesinde ma'nevî ve ruhî âlemiyle başbaşa kalmak için inzivalara çekilmektedir. Üstadın, bu acib keşmekeşli hâlât içinde, manevî ve ruhanî tefekkürler için inzivaları, Ankara kal'asında da.. Ve sonra Van'a gittiği zaman onun kal'ası başında ve Erek dağındaki inzivagâhı olan mağarasında da devam etmiştir.

Malûmdur ki; siyasi çalkantılar, -Harbler gibi büyük ve câzib hadiseler şöyle dursun- çok basit bir particilik tarafgirliği dahi bizim gibi insanların nazarını kendine tamamen çeker, mest eder, boğar. Halbuki Bediüzzaman ise; en müthiş hadiseler, hayat-memat mes'eleleri, en kızgın harb meydanları dahi onu hiç bir zaman şaşırtmamış, gaflete atmamış, ubudiyet vazifesinin, hatta te'lifat tefekkürlerinin en ince esrarından alıkoyamamış, hatta Kur'anın en ince nükte ve ma'nalarını düşünüp kaydetmekten geri çevire

memiştir. Bu hal ise, kadir-şinas insanların yanında; çok büyük ve ulvî bir ruhun kemalâtına delildir ve çok ender insanlarda rastlanan hasletler ve meziyetlerdir.

İşte bütün bu inzivalar, tefekkürler, münacât ve tazarru'lar neticesinde kapısını ona açan dergâh-ı rahmet-i İlâhi, artık kim bilir nasıl ve ne derece azim ve küllî feyiz ve nurlar, bereket ve rahmetler bahşetmiş, ihsan etmiş!.. Yine ancak Allah bilir.

Eski Said'den Yeni Said'e geçiş keyfiyeti, yahut da ruhanî âlemdeki terakkî merhalelerinin ve inkılâblarının mahiyeti hakkında, bir derece tasvirini yine Hazret-i Üstad'ın bilâhare yazdığı bazı risalelerinde bazı köşelerini gösterdiği tarzda burada kaydetmek belki faydalı olur diye düşündük. İşte bazı misaller:

"...Şu hayat-ı dünyeviyenin hakikatini bir vakı'a-i hayaliyede Eski Said görmüş, onu Yeni Said'e döndürmüş olan şu vakı'a-i temsiliyyeyi dinle:

Gördüm ki; ben bir yolcuyum, uzun bir yola gidiyorum. Yani gönderiliyorum. Seyyidim olan zat, bana tahsis ettiği altmış altından tedricen birer miktar para veriyordu. Ben de sarf edip pek eğlenceli bir hana geldim. O handa bir gece içinde on altını kumara-mumara, eğlencelere ve şöhretperestlik yoluna sarf ettim. Sabahleyin elimde hiç para kalmadı, bir ticaret edemedim. Gideceğim yer için bir mal alamadım. Yalnız o paradan bana kalan elemler, günahlar ve eğlencelerden gelen yaralar, bereler, kederler benim elimde kalmıştı. Birden ben o hazin halette iken, orada bir adam peyda oldu. Bana dedi: "Bütün bütün sermayeni zayi' ettin, tokata da müstehak oldun.. Gideceğin yere de müflis olarak, elin boş gideceksin. Fakat aklın varsa, tövbe kapısı açıktır. Bundan sonra sana verilecek bakî kalan onbeş altından, her eline geçtikçe yarısını ihtiyaten muhafaza et! Yani gideceğin yerde sana lâzım olacak bazı şeyleri al!.."

Baktım, nefsim razı olmuyor.

"Üçte birisini" dedi.

Baktım, nefsim mübtelâ olduğu adetini terk etmiyor. o adam hiddetle yüzünü çevirdi, gitti.

Birden o hal değişti.. Baktım ki; ben, tünel içinde sukût eder gibi bir sür'atle giden bir şimendifer içindeyim. Telâş ettim, fakat ne çare ki hiç bir tarafa kaçılmaz. Garaibden olarak, o şimendiferin iki tarafında pek câzibedar çiçekler, leziz meyveler görünüyordu. Ben de akılsız acemiler gibi onlara bakıp elimi uzattım. O çiçekleri koparmak, o meyveleri almak için çalıştım. Fakat o çiçekler ve meyveler dikenli-mikenli.. Mülaka

tında elime batıyor, kanatıyor, şimendiferin gitmesiyle müfarakatından elimi parçalıyorlar, bana pek pahalı düşüyorlardı. Birden şimendiferdeki bir hademe dedi: "Beş kuruş ver, sana o çiçek ve meyvelerden istediğin kadar vereceğim. Beş kuruş yerine elin parçalanmasıyla, yüz kuruş zarar ediyorsun. Hem de ceza var, izinsiz koparamazsın:”

Birden sıkıntıdan ne vakit tünel bitecek diye başımı çıkarıp ileriye baktım, gördüm ki, tünel kapısı yerine çok delikler görünüyor. O uzun şimendiferden o deliklere adamlar atılıyorlar. Bana mukabil bir delik gördüm, İki tarafında iki mezar taşı dikilmiş.. Merak ile dikkat ettim,o mezar taşında büyük harflerle SAİD ismi yazılmış gördüm. Teessüf ve hayretimden eyvah! dedim. Birden o han kapısında bana nasihat eden zatın sesini işittim, dedi:

- "Aklın başına geldi mi?" dedim:

- "Evet geldi, fakat kuvvet kalmadı.. çâre yok! dedi:

- "Tövbe et, tevekkül et!" dedim:

- "Ettim!.."

Ayıldım, Eski Said kaybolmuş.. Yeni Said olarak kendimi gördüm...(48)"

Hazret-i Üstad, bu ruhanî vak'ıayı hakikat âlemine tatbik ederken yaptığı izahda, ömrünün kırkbeşinci yılında gördüğünü yazıyor ki, 1922 senesidir. Belki de Yuşa' tepesinde inzivada iken görmüş olabilir.

Yine aynı sıralarda, daha böyle ruhanî, manevi ve misalî bir çok vak'alarla karşılaşmış.. Kimisi yine Eski Said- Yeni Said hakikatlarıyla alâkadar, kimisi de meslek-i Kur'an ile, felsefe mesleğinin mahiyetini ve hakikatını aydınlatan mes'elelerle ilgilidirler. Mesela Yirmi Üçüncü Söz'ün Birinci Makamı'nda Otuzuncu Söz'ün İkinci Mebhası'nda ve Yirmi Altıncı Lem'a'daki hatıralarında ve hakeza, bazı risalelerde yer almışlardır.

Bu mes'eleyi yani, Eski Said, Yeni Said mevzuunu daha iyi ve daha geniş anlamak isteyenler, Hazret-i Üstadın 1918-1923 arasında mazhar olduğu inkılab merhalelerini dile getiren Mesnevi-i Arabi'yi dikkatlice okumalarına havale ederek, burada bu kadarıyla iktifa ediyoruz.

(48) Sözler, Envar Neşriyat S: 325

SİYASETİ BIRAKMASI

Yeni Said-Eski Said mes'elesiyle ilgili olarak, hayatının aynı faslında içtimaî mes'elelere, dünyevî sohbetlere ve gazetelere karşı birden kesin bir içtinabı vaki' olduğu için; siyaseti bırakması mevzuu, Yeni Said merhalesiyle bağlantılı sayılmasına sebeb olmuştur. Az üstte arza çalıştığımız gibi, Bediüzzaman Hazretleri Eski Said merhalesinden, Yeni Said âlemine geçişinin hakikatini anlamak, anlatmak idrak ve ihatamızın dışında bir keyfiyettir demiştik. Lâkin zahire sızan ve dış hayatına sirayet eden onun maddî te'siri, kendini dünyevî hadiselerden ve içtimaî, siyasi ahvalden ve dünyaya ait sohbetlerden çekmek tarzında göstermiş olduğunu ve bunun başlangıcı da 1921 yılının ortalarında görünmeye başlandığını söylemiştik.

Fakat ilk evvela, Hz. Üstadın çekilip bıraktığı veya o yolla,o sırada dine hizmetin mümkin olamıyacağını anlaması, mümkin olsa da, ihlâslı ve samimi bir hizmet olamıyacağını derkederek terk ettiği siyaset hususunun mahiyeti vuzuha kavuşturulması lâzım ve zaruridir tahmin ediyorum. Şöyle ki:

Üstad Bediüzzaman'ın da bir çok risalelerinde sık sık yazmış olduğu gibi, Şu terk ettiği siyaset, ne tür ve nasıl bir siyaset idi? Veya önceleri hangi cins bir siyaset takib ediyordu? Gerçekten eskiden bir siyasî tavrı ve hali var mıydı? Vardı ise nasıldı? neidi?..

İşte mevzuun etrafındaki bu istifhamları evvel-emirde aydınlığa kavuşturacak bir tahlilin mutlaka vapılması gerekli görülmektedir. Ve bu mes'eleyi iyice mülâhaza ederek neticesini bulmak için, Üstad Bediüzzaman'ın Eski Said dönemindeki hayatına dönüp tetkikat yapmak icab ediyor. Oraya dönmeden önce de; "Siyaset" kelimesinin veya teriminin ma'na ve mefhumunun ne olduğunu lügat ve ıstılah ve örf taraflarını öğrenmek üzere i'timada şayan bazı merci' ve kaynak kitaplara müracaat etmek istiyoruz:

İşte Mısır'lı büyük bir ulema hey'etinin hazırlamış olduğu "El Mu'cemül Vasit" Lügatında: "SİYASET" kelimesinin masdarı, yani aslı ve kökü Arapçada (Sevese) kelimesidir. Bu masdardan yapılan ism-i fâil SÂİS'dir.

Bunun manası ise, özetle: terbiye eden, idare eden, ıslâha çalışan demektir.(49)

Siyaset kelimesi, ticaret işinde olursa, manası: "Serbest pazarlarda iktisadi ve malî işleri düzenlemek" demektir. Sair işler için de siyaset kelimesi uygulanabilir ve kıyaslanabilir.

(49) Mu'cem-ul Vasit C:1, S: 464

587

KAMUS-U TÜRKİ kitabı ise, SİYASET kelimesini bir kaç ma'na ile izah etmektedir. Özetle ve mealen:

1- Hükûmet işleri ve memleket idaresi

2- Cezaya müstahak olanların cezasını vermede alınan tedbirlere dair proğramlar.

3- Halkın işlerini düzenliyen hükûmetin hikmeti ve icraatı. 4- Devletler arasında ekonomî ve kültürel alanda münasebetlerin düzenlenmesi ve yürütülmesi...(50)

SİYASET kelimesinin Lügat itibariyle manası öyle olduğu gibi, ıstılahî manasıyla da; müdarâlık ve idarecilik mefhumunun tüm çeşitlerine şamil olabilir.

Örfi manasıyla olsa, bugünkü tüm parti idarecilerine, siyasî gazete yöneticilerine, hatta partilerle sıkı şekilde ilgilenenlere ve günlük siyasî gazeteleri merak ile ta'kib edenlere de verilebilir. Fakat bütün bu örfî manaların içerisinde en hakiki siyasetçi o kimseye denilir ki: Memleketin idaresini ele almayı hedef alan herhangi bir partinin yöneticileri, idarecileri ve saire gibi harekete yönelik faaliyetlerde bulunan kişilerdir.

İşte SİYASET anlamının geniş olan alanını böylece tesbit ettikten sonra; dönüp Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin gençlik devresindeki hayatının bir hülâsasını harita gibi çizerek bakacağız. Onun yaptığı veya takip ettiği siyasetin, hangi tür bir siyaset olduğunu görmeye çalışacağız:

Evet, Hazret-i Bediüzzaman ilk olarak 1895 tarihinde Mardin'e geldiği zaman -ki henüz yaşı onsekizdir- Osmanlı memleketinde ve İslâm âleminde neler lup bittiğini öğrenmeye başlamış.. ona göre kendi anlayış ve düşünceleri istikametinde fikirler beyan etmeye, sohbetler tertib etmeye mübaşeret etmiştir. O sıralarda Jön Türklerin başlatmış oldukları Hürriyet mücadeleleri onun nazar-ı dikkatini çekmiş, Namık Kemal Bey'in Hürriyet hakkındaki edibane tasvirli rü'yasının metni de eline geçmişti. Böylece Jön Türklerin başlattıkları Hürriyet mücadelelerinin asıl mahiyetini ve hedefini anlamış, o da bunların hareketlerini meşru' bularak benimsemişti.

Üstad o günlere kadar, yalnız medreselerde okutulan din ilimlerinin kaideleriyle, meseleleriyle uğraşmakta ve bunların ma'na ve mefhumları üzerinde ilmî mübaheselere katılmakta idi. Yani dünya ahvali, içtimaî ve siyasî durumlarla o ana kadar hiç ilgilenmiş değildi. Mardin'de bu yeni ve ilk hayatının bu davranışından kuşkulanan Mardin mutasarrıfı Nadir Bey eliyle, Mardin'den Bitlis'e nefyedilmesine sebeb olmuştu.

(50) Kamus-u Türki, Ş.Sami, S: 754

588

Bitlis'e geldikten sonra,dünya içtimaiyyatı ve siyasî ahvaliyle olan alâkası biraz daha ilerlemişti. Çünki Bitlis Valisi Ömer Paşa'nın konağında ikamet etmekte, Vali ve memurlarla ihtilât içinde olmaktaydı. Ayrıca Vali Bey'in konağındaki kütübhanesinde bulunan, her çeşit kitap, gazete ve mecmualardan, istifade etmekteydi. Bununla beraber Bitlis'teki hayatı, umumiyetle içtimaî ahval ile alâkadar olmaktan çok, din ilimlerine ait metin kitapları ezber

etmekledegeçiyordu. Bitlis'te iki sene kaldıktan sonra, 1897'de Van'a gitti. Burada yine Vali Beyin konağında kalmaya başladı. Üstadın Van'daki hayatı, daha biraz içtimaiyat ve dünya hadiseleriyle, hususan İslâm âleminin ahvaliyle ve bilhassa Osmanlı memleketinde cereyan eden hadiselerle ilgisi artmıştı. Gazeteleri ta'kib etmeye ve içtimaî mes'elelere dair haberlerle alâkadar olmaya başlamıştı.

Van'a gittikten üç sene sonra, yani 1900 senesinde İngiliz Müstemlakat Nazırı'nın Kur'an hakkındaki meş'um konuşmasını duyunca; İslâm Âleminin, hususan Osmanlı Devletinin geleceğiyle, kurtuluşu ve bekası hususunda ön görülecek tedbirlerle çok ateşli bir sûrette meşgul olmaya başladı. Zihninde plân ve proğramlar çizdi. Bu projelerden en büyüğü olan Van'da bir İslâmi ûniversite manasında bir medrese vücuda getirmekti. Haliyle bu iş büyük mali kûlfet isteyen bir proje idi. Devlet ve hüknmet eliyle ancak tahakkuku mümkün olabilirdi. Bundan dolayı bu cihan-şümul gayesini ve niyetini fiile çıkarmak emeliyle 1907 yılı sonunda İstanbul'a gitti. Buradaki ilk yedi ayı, Sultan Abdülhamid'in Mabeyin Hükûmetiyle pençeleşmekle geçti. Mabeyne Medreset-üz Zehra'sının şu'belerinin açılması için bir dilekçe verdi. Fakat maalesef bu dilekçe kâle alınmadı. O da Padişahın ve Mabeynin nazar-ı dikkatini Şark vilâyetlerine çekmek için, her çeşit suale cevab verebilme imtihanını açtı. Bu müthiş bir meydan okumaydı... Derken 24 Temmuz 1908 inkılâbı zuhura geldi.

İşte, Bediüzzaman'ın 1908 Meşrutiyyet inkılâbından sonraki bu günleri en çok içtimaî meselelerle ilgilenmeye başladığı dönemin başlangıcıdır. Bu tarihten i'tibaren 1921, hatta 1923 tarihine kadar üç safha ve devre tarzında içtimaî ve siyasî meselelerle alâkasının şekli vardır:

Birinci Safha; İkinci Meşrutiyet'in ilânıyla birlikte, Hürriyet ve Meşrutiyetin İslâmî şeklinin tahakkuku için nutuk ve makaleleriyle yaptığı hizmetleri ve ileri sürdüğü fikirleridir. Bunların yanında, o sıra teşekkül etmiş parti ve cemiyetlerin çekişmelerini bir derece önlemek ve din, millet ve vatanın müşterek menfaatlarında birleştirmek için var gücüyle gösterdiği gayret ve yaptığı çalışmalar...

589

İkinci Safha: 31 Mart vak'asından sonra, 1910 baharında İttihad ve Terakkî'nin yaptıkları zulümlü ve intikamlı icraatlarından küserek İstanbul'dan ayrılması.. İstanbul'dan ayrıldıktan ve Şark'a geldikten sonra da, âşiretleri dolaşarak, inandığı ve kabul ettiği şekliyle meşru' bir meşrutiyet tarzını millete telkin etmek için yer yer konferanslar tertib etmesi ve bir çok suallere ilmi ve hakikatli cevablar vermesi.. Daha sonra Şam'a gelip İslâmın umumî mukadderat proğramını ve istikbalini ilgilendiren bir muazzam dersi olan meşhur Hutbe-i Şamiye ismiyle, 1911 baharında Emeviye Camii'nde irad ettiği hutbe.. Oradan İstanbul'a avdet edip, Sultan Reşad'la tanışıp dost olması ve Van'da kuracağı Medreset-üz Zehra'sı için yirmi bin altın lira tahsisat va'dini alması.. Ve medresesinin inşası için İstanbul'dan Şark'a dönmesi ve medresenin temelini Van'da attırması... Nihayet Birinci Cihan Harbi'nde gönüllü talebeleriyle birlikte bir alay teşkil ettirerek, harbe iştirak etmesi.. iki sene kadar Harb-i Umumi'de cansiperane pek büvük başarılı hizmetler ifa etmesi ve aynı harbte yaralanarak esir düşmesi.. Esaretten firar ederek İstanbul'a dönmesi...

Üçüncü Safha: 1918 Temmuzunda esaretten kurtulup İstanbul'a döndükten sonra, iki buçuk sene kadar, yani 1921 ortalarına kadar, yine bazı millî ve vatanî hizmetlerin ifası yolunda, o sıra te'lif ettiği eserlerinin bazılarında içtimaî dersler dercetmesi ve bazı beyanlarda bulunmasıdır. Fakat 1921'in ikinci yansından sonra, artık hep imanî, tefekkürî ,ahlâkî .ve

manevî ilâçları taıammun eden eserler te'lif etmeye başlamış ve artık Yeni Said âleminin hududundan içeri girmiştir. Bu tarihten sonra, zaten kendisinin de müteaddit beyanlanyla, içtimaî ve siyasî mes'elelerle alâkasını kesmiş olduğunu yazmaktadır. Ankara'daki yedi buçuk aylık hayatında ise, tafsilen kaydettiğimiz gibi, orada hep İslamî şeair, namaz ve dine karşı irtibatları kuvvetleştirmek için, irşad ve ikazlarda bulunmuştur. Bunun yanında Millî Hükûmetin yeni atılmakta olan temelleri sağlam ve metin bir zemin üzerinde atılmasını te'mine çalışmıştır. Medreset-üz Zehra'sının inşası hususunda da giriştiği faaliyetler de, hep yine dinî ve millî mes'elelerdir.

Şimdi, acaba Bediüzzaman Hazretleri mezkûr tarihe kadar ilgilendiği siyaset cinsinin az yukarda nevilerini yazdığımızın hangisidir veya hangisini ta'kib etmiştir?

Evet görüyoruz ki: Bediüzzaman Hazretlerinin içtimaî ve siyasî mes'elelerle uğraştığı en hararetli devresi ki; İkinci Meşrutiyet inkılâbından sonraki döneminde bile, bir çok siyasî ve dinî cemiyetler kendisine ısrarla reislik, liderlik teklif etmelerine karşı müstağni kalmış, kabul etmemiştir. Meselâ, ilk başta İttihad ve Terakkî hükûmeti ve partisi kendisine meb'usluk teklif ettikleri halde, kabul etmemesi.. Daha sonraları Kürt Teavün ce

miyeti tarafından da reislik teklifleri varid olduğu söylenir. Keza İttihad-ı Muhammedî cemiyeti de yine kendisine reislik teklif ettiği, Daha sonraları Darül Hikmet-il İslâmiye a'zaları tarafından yine reislik teklif edildiği.. ve sonra Ankaraya geldiği zaman,en cazip tekliflerle meb'usluk ve sr. ayağı önüne serildiği halde, Üstadın bunların hiç birisini kabul etmemiş olması, gösterir ki; O, hayatının bu en heyecanlı dönemlerinde dahi bir reislik, bir başa geçme veya idareyi ele geçirme düşüncesiyle hareket eden bir siyaset tarzının fersah fersah dışındadır. Amma gâyet hür ve son derece hürriyet içinde maddî-manevî hiç bir te'sir altında kalmadan bir mürşid-i ümmet olarak bildiği en doğru yolu, en istikametli hareketi idarecilere, siyaset erbabına gösterme tarzında fikirlerini çekinmeden beyan etme şeklinde olmuştur. Aynı zamanda siyasî kulüpleri, cemiyet ve partileri, basını ve saireyi i'tidale, ittihada getirmek, yani hiç olmazsa vatan ve memleketin müşterek menfaati etrafında toplatmak için; şahsen, kelamen çalışmış ve çabalamıştır. İşte Bediüzzaman'ın o dönemlerdeki siyaseti de yalnız budur. O ise bir mürşid, bir muslih sıfatıyla irşad ve ıslâh yollarını göstermekten ibarettir, başka bir şey değildir. Bu kitabın ilgili yerlerinde bu davamız delilleriyle ispat olunmuş, tekrara hacet yoktur...

Ve netice olarak; Bediüzzaman Hazretleri hayatının, Eski Said devresindeki siyasî ve içtimai tavırlarının cinsi ve nev'i de, sadece ve sadece millet ve memleket için, fakat bin seneden beri İslâm an'anesiyle, İslam ahlâkıyla yoğrulmuş, seciyelenmiş bir toplumun bünyesine en uygun, en hayırlı hizmetleri ve o milletin izzet ve şehametine en muvafık hareketleri telkin etmek üzere, bildiği hizmetlerin yollarını, metodlarını göstermekten ibaret olmuştur. Zaman ve zeminin çok müsait olduğu bir ortamda, ki o sıra idarecilerle diyalog ve fikir teatisi ve onların söz dinlemeleri mümkin hatta her zaman vaki' olduğu bir zamanda, hem konuştuğu ve ihtilât ettiği kimseler idare adamları olduğu için; dolayısıyla kendisini doğrudan doğruya içtimaî ve idarî mes'eleler ilgilendirmekteydi. Öyle de olduğu için, ilgili siyaset adamlarıyla icab ederse bizzat görüşmüş, fikirlerini telkin etmişti. Görüşme mümkin olmadığı zaman da, nutuklarıyla, makaleleriyle, kitaplarıyla siyası tabiblere teşhis-i illet için yol gösteriyordu.

Fakat vakta ki, esaretten döndü, tüm siyasi hareketlerin uçları ecnebî elinde olduğunu sezdi. Artık Osmanlı Devleti olarak ve hür bir millet olarak, müstakil ve kendinden çıkan bir siyasetin mümkin

olamıyacağını anladı... Ve artık dahilî parti ve cemiyetlerin hareket ve davranışları yalnız ecnebi menfaatine yaradığını.. Ve tam o sıralarda da umum milletçe farz-ı

ayn olan ittihad ve ittifaka o gibi siyasetlerin en muzır bir zehir gibi zararlı olduğunu anladı.. Hatta bu gerçeğin tipik bir misali olarak mütedeyyin bir

591

ilim adamının, partisinden olmayan bir diğer müttakî âlimi la'net edercesine kötülediğini, fakat kendi partisinden olan şeytan gibi bir münafığı rahmet okurcasına medhettiğini gördü. İşte o zaman bütün kuvvetiyle böylesi şeytanî bir siyasetten nefret ederek yüzüne tükürdü.. Ve o zamandan beri siyasi mes'elelere sırt çevirdi. Hatta o tarihten beri gazeteleri, dünyevi ve siyasi sohbetleri ve sigarayı birlikte bıraktı. Başka bir sahaya girdi. Müslümanların imanını, itikadını, ahlâk ve maneviyatını kuvvetlendirecek manevî hizmetlere el attı. İşte Bediüzzamanın siyaseti ..ve işte terk ettiği şey !..

İSTİKBALE NÜFUZUNUN ÖLÇÜSÜ

Siyasi mes'elelerin tahlili münasebetiyle, Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin 1908 yılı ortalarından itibaren, 1923 senesine kadar, idarî ve siyasî mes'elelerle ilgili neşrettiği beyanat ve ikazların içerisinde en önemli kısmı olan istikbale nüfüz keyfiyetinden; Ve gelecekteki hadiselerin karşısında yapılacak tedbirlerin kritiğini bildiren dikkat çeken işaretlerinden nümune için bir kaç misalini bu makamda zikretmek münasib düştü.

BİRİNCİSİ:

İşte 27 Temmuz 1908'de İstanbul'da nutuk sûretinde söylediği şu:

"...Şimdiye kadar mezarda idik, çürüyorduk. Şimdi bu ittihad-ı millet ve meşrutiyet ile rahm-ı madere geçtik. Neşv ü nema bulacağız... Yüz bu kadar sene geri kaldığımız mesafe-i terakkiden inşaallah mu'cize-i peygamberiyle, şimendifer-i kanun-u şeri'y-i esasiyeye amelen; ve burak-ı meşveret-i şer'iyeye fikren bineceğiz. Bu vahşet-engiz sahray-ı kebiri bir zaman-ı kasîrda, tekemmül-ü mebadî cihetiyle tayyetmekle beraber, milel-i mütemeddine ile omuz omuza müsabaka edeceğiz. Zira onlar öküz arabasına binmişler, yola gitmişler.. Biz birden bire şimendifer ve balon gibi mebadîye(51)) bineceğiz, geçeceğiz. Belki câmi'-i ahlâk-ı hasene olan hakikat-i İslâmiye ve isti'dad-ı fıtrî ve feyz-i imanın ve şiddet-i cu'un hazma verdiği teshil yardımıyla fersah fersah geçeceğiz. Nasıl ki vaktiyle geçmiş idik...(52)"

Görüldüğü üzere, Bediüzzaman Hazretleri İkinci Meşrutiyet inkılâbının üçüncü gününde, nutuk suretinde halka hitaben irad ettiği şu sözlerinde, akıl ve mantığın kaideleri çerçevesinde ve fakat bazı şartlar dahilinde istikbalde maddeten terakkî ve tekemmülün müjdesini ne acib bir şekilde veri

(51) Dikkat edilirse Hazret-i Üstad, medeniyetin vücuda getirdiği şimendifer ve balon gibi maddi terakkînin mahsulü olan şeylere, hep o zaman "mebadi" demiş. O ise, temel başlangıç, nümunelik esas demektir. Bu esaslar üzerine daha çok büyük san'at harikaları bina edilecegine ve beşerin daha çok maddi işlerde terakki edeceğine işaret etmektedir.A.B.

(52) Asar-ı Bediiye S: 349

592

yor ve yollarını ne güzel gösteriyor. Halbuki; Bediüzzaman'ın bu nutkunun söylendiği tarihten on yedi sene sonra, bir adam, Bediüzzaman'ın bu sözlerini taklid ederek mukallidane ve mantık kaideleri, yol ve proğramları olmaksızın söylediği.. Ve tüm idare ve komuta elinde iken yaşadığı zaman boyunca, söylediği gibi hiç bir terakki, hiç bir ilerleme kaydedilmediği halde, bugüne kadar riyakâr ağızlarda, güya bu söz onun imiş gibi, sakız gibi çiğnendi.

Nitekim aynı adam, hadis-i şerif menşeli bazı hakikatlı ifadeleri kendine mal ederek konuştuğu da olmuştu. Her ne ise,..

İKİNCİSİ:

Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri birde terakkî ve teâlî hususunda müjdeleyerek verdiği te'minatın müsbet şartları yanında, ayrıca onu engelleyen, yolunu kapayan menfi şartlarının bazılarına da şöyle işaret etmiştir:

"Ey ebna-i vatan! Hürriyeti su-i tefsir etmeyiniz. Ta elimizden kaçmasın ve müteaffin olan eski esareti başka bir kabta bize içirtmekle boğmasın.(53) Zira hürriyet, müraat-ı ahkâm ve adab-ı şeriâtla ve ahlâk-ı hasene ile tahakkuk ve neşv ü nema bulur...”

Bu parağrafın az altında da şöyle der: "Yoksa Hürriyeti sefahet, lezaiz-i nâmeşrua', israfât, tecavüzât ve hevay-i nefse ittiba'da serbestiyet ile tefsir, amel etmek; bir padişahın esaretinden çıkmakla, nefsin esaret-i rezilesinin altına girdiklerinden milletin çocukluk tabiatını ve sefih olduğunu gösterdiğinden, parelenmiş olan eski esarete lâyık ve hürriyete adem-i liyakat gösterir...(54)”

Aynı bahsin devamında mevzu'u daha da aydınlatmak için şöyle der:"Biz millet-i Osmaniye erkeğiz. Kamet-i merdâne-i istidad-ı millimize kadınların Iibası gibi süslü sefahat ve israfat yakışmıyor. Binaenaleyh aldanmıyalım, kaidesini düstur-ül amel yapalım. Şöyle:

Ecnebiyede terakkiyat-ı medeniyeye yardım edecek noktaları (Fünûn ve sanayi' gibi) mealmemnuniye alacağız. Amma medeniyetin zünûb ve mesavisi olan bâ'zı adât ve ahlâk-ı seyyie ki; ecnebilerde mehasin-i medeniye-i kesire ile muhât olduğu için, çirkinliği o kadar göstermiyor.. Biz ise aldığımız vakit, su-i tali' cihetiyle müşkil-üt tahsil mehasin-i medeniyeti terk, çocuk gibi heva ve hevese muvafık zünûb-u medeniyeti kesb ettiğimizden, muhannes ve müterecciile gibi oluruz. (Yani kadınlaşmış erkek, erkekleşmiş kadın gibi...)(55)"

(53) Evet, daha dehşetli bir istibdad ile pek acı ve zehirli bir esareti bize içirdiler. S.NURSİ

(54) Asar-ı Bediiye S: 349

(55) Aynı eser S: 350

Yine aynı nutkunun devamında medeniyeti alırken, millî ahlâkı muhafaza etmenin, bir milletin bekası için zarurî olduğunu şöyle dile getirir:

"...Kesb-i medeniyette japonlulara iktida bize lâzımdır, ki onlar, Avrıipa'dan mehasin-i medeniyeti almakla beraber, her kavmin mabihilbekası olan âdât-ı milliyeyi muhafaza ettiler. Bizim adat-ı milliyemiz İslâmiyette neşv û nema bulduğu için, iki cihetle sarılmak zaruridir. (56)"

Yine aynı nutkunun bir bölümünde istifhamlı bir suale de şöyle cevab vermektedir:

"...Bu kadar metin ve dehşetli, kaviyyen emel ettiğimiz yeni hükûmeti omuzunda taşıyacak harika ve dahî adamlar lâzım iken, Asya ve Rumeli tarlası acaba öyle mahsulât verecek mi?

Buna cevab: Eğer başka inkılâblar başa gelmezse evet...(57)"

İşte görüldüğû gibi, burada Hazret-i Üstad Bediüzzaman harika kudsî kerametkâr dehasının ferasetiyle; bu milletin başına Avrupa'nın hakiki medeniyeti olan san'at ve terakkî adına değil, belki sefahet ve rezaleti ve dinsizliği namına gelecekte bir inkılâbın olacağından kesin haber vermektedir.

Aynı cevabın devamında mevzu'u mantık ölçüleri içinde şöyle izah eder:

"...Şimdi bu şer'î hürriyet-i âdilane yaşasa; fikr-i beşerin ağır zincirlerini paralamakla, isti'dadı terakkiye karşı sedleri herc ü merc ederek,

o küçük daireyi dünya kadar tevsi' edebilir. Hatta benim gibi bir köylü adî adam, süreyya kadar ulvî olan idare-i umumiyeyi nazara alacak, âmâl ve müyûlâtın filizlerini orada bağlıyacak ve her bir fiil ve tavrının orada bir ihtizaz ile zi-medhal bulunacağından, himmeti süreyya kadar teali, ahlâkı o derece tekemmül ve efkârı memalik-i Osmaniye kadar tevessü' edeceğinden; EFLATUN'ları ve İBN-İ SİNA'ları ve BİSMARK'ları ve DEKART'ları ve TEFTAZANİ'leri inşaallah geri bırakacak. Bu kuvvetli Asya ve Rumeli tarlası çok şubban-ı vatan mahsûlü vereceğinden kaviyyen ümitvarız. Lasiyyema şu memalik-i Osmaniye, umum enbiyanın mahall-i zuhuru ve düvel-i müttemeddine-i sâlifenin mehd-i teşekkülü ve şems-i İslâmiyetin maşrık-ı tulu'u olduğundan, insanlarının fıtratlarında bu üç şeyi ektikleri, istidadat-ı kemal, bu hürriyet yağmuruyla neşv ü nema bulsa, herkesin istidad ve fikr-i münevveri şecere-i Tuba gibi dalbudakları her tarafa açacaktır... Ve Şark'ı Garbe nisbeti, seheri guruba nisbeti gibi edecektir. Eğer sevs-i ataletle ve semum-u ağraz ile kurutulmazsa...(58)"

(56) Aynı eser S: 351

(57) Asar-ı Bediiye S: 652

(58) Aynı eser S: 353

Bu parağrafta Hazret-i Üstad, akıl ve mantık kaideleri çerçevesinde yine gelecekte, hürriyet-i şer'iyye ile İslâm milletlerinin isti'dadı neşv ü nema bulduğu takdirde, büyük büyük müjdeler mevcud olabileceğine, lâkin menfaatlar, garazlar ve o hareketi sekteye uğratacak sefahat ve rezalet kurtlarıyla kurutulmazsa!..diyor. Filhakika, gerçek hürriyet adına başlatılan 2.Meşrutiyet hareketi, maalesef intikam hisleriyle de, şahsî garazlarla da, sefahet ve rezalet kurtlarıyla da karşılaştı ve şartları dahilinde gerçekleşmesi mümkin olan mev'ud saadet müjdeleri bir asır kadar geri tepti. Her ne ise...

İşte Bediüzzaman Hazretlerinin kudsi feraset ve dehasının istikbale nüfuz derecesinin mahiyeti hakkında gösterdiğimiz ve ta 1908'lerde söylenen beyanlarından şu iki üç nümunelik işaretlerle iktifa ediyoruz. Bu makamda Hutbe-i Şamiye eserini, bilhassa birinci kelimesini.. Ayrıca yine 1908 yılı içerisinde Cami-ül Ezher Reisi allâme Şeyh Bahid Hazretleriyle yaptığı konuşmasının hakikatini düşünerek kısa kesiyoruz. Daha sonra 1935-1960 arasındaki zaman faslında müdafaatında olsun, siyasî bazı zatlara hitab eden irşadkâr mektublarında olsun söylediği söz ve hakikatli beyanlarında,

içtimai hakikatların doğruluğunu da, istikbal zamanının nasıl tasdik ve te'yid ettiğini inşaallah yerinde ve sırasında göstermeye çalışacağız.

BİR KONU DAHA

Burada bir de, Bediüzzaman'ın 1921 senesi son yarısından itibaren terk ettiği siyasî ve içtimaî tutumuyla, bilâhare 1950'den sonra teşekkül eden D.P Hükümetiyle yaptığı dostane irşad ve ikaz hasbihalleri ve nasihatları hususunda, bazı çevrelerce mücerred bir parti ve seçim sistemine bağlıyarak, Bediüzzamanı da donuk ve camid olan bazı politikacılara benzetmek sûretiyle; tek partili, çok partili siyasi dönemlere uygulayarak yorumladıkları görülmüştür. Bu çeşit câmid ve ruhsuz yorumların Bediüzzaman Hazretleri hakkında ne kadar hatalı olduğunu bu kitabın bazı yerlerinde mukayeseli tahlilleri yapılmıştır. Burada yine bir hatırlatma kabilinden şunu deriz ki:

Onun siyaseti terk ettiği zaman, meydanda çok siyasî partiler ve cemiyetler faal durumdaydı. Onun elini tutup mani' olacak hiç bir engel de yoktu. Siyaset alanı da tamamen açıktı. Öyle olduğu halde, Üstad onu terk etti. Veya terk ettim diyordu. Sonra Ankara'ya geldi, Ankara hükümetinin tutumuda hoşuna gitmedi.

Nihayet çekildi, Van'a gitti. Türkiye Cumhuriyetinin ta başından 1945-946 yıllarına kadarki dönemi zaten dikta rejimi gibi olup demokrasiye tamamen kapalı bir sistemdi. Bediüzzaman ise, sürgünde ve nezaret altında idi. Her hangi muhalif bir parti ile bu sisteme karşı çıkma imkânı, umumî olarak yoktu. Bununla beraber 1932'lerde heyecanlı ba'zı siyasî durumlar

içinde Bediüzzaman'a "Neden siyasi bir müdahale ile durumun ıslâhına yönelik bir teşebbüste bulunmuyorsun, yoksa korkuyor musun?" şeklindeki bir suale Bediüzzaman: "Bütün hayatımda hak bildiğim bir meslekte gitmeme karşı korku benim elimi tutup men' edememiştir...(59)" cevabıyla, şahsî bir korkusunun söz konusu olmadığını.. Fakat bugünki beşerin bilhassa Türkiye'nin içtimaî hayatının, siyaset yoluyla ıslâhının mümkin olamıyacağına kesin kanaat getirip bildiği için, ta 1921 tarihinden beri o yolla olan hizmeti bıraktığını.. ve bütün kuvvetiyle Müslümanların çok tehlikede olan imanını takviye ve ma'nevi îhtiyaçlarını te'mine medar hizmetlerde çalıştığını yazmaktadır.

İşte, Üstad Bediüzzaman'ın hayatındaki bu gerçek ve hiç gizli-kapaklı tarafı olmıyan tutumunun, yani o sıralar Osmanlı Devletinin ıslâh ve bekasının, bazı siyasî ve idari tedbirlerin alınmasına bağlı olduğu dönemlerde, bir mürşid-i ümmet olarak; kelâm'da, tasavvuf'ta ve daha İslâmın bir çok mes'elelerinde olduğu gibi, siyaset ve içtimaiyyat sahasında da gösterdiği tecdid fikrini, ilgili siyaset ve idare adamlarına göstermek şeklinde olup, tedbir ve çareleri bilfiil şahsiyle ve kalemiyle, hür fikir içinde ve hiç bir engel tanımadan ifade ve beyan edegelmekte iken, hatta esaretten döndükten sonra dahi, ta 1921 yılı ortalarına kadar, eskisi gibi olmasa da, fakat yine bazı içtimaî tedbirleri siyaset adamlarına telkin etmekte iken; 1921 yılı içerisinde birden bire o gibi faaliyetlerden vazgeçip dönmesi.. az üstte arz olunduğu gibi; manevî, ruhî ve ahlâkî sahalardaki esas temel hizmetlere el atması; elbette ve herhalde ba'zı çevrelerin yorumladıkları gibi, fırsat bekleyen siyaset düşkünü bir politikacı tipinde gösterilmesi ve onun durumunu sadece mücerred bir particilik mefhumuna bağlamaları, hatta çok partili, tek partili sisteme uygulamaları, kanaatımızca pek büyük bir yanılgının ve hakikate nüfûz edememenin ifadesinden başka bir şey değildir.

Evet, Hazret-i Üstad için, bilhassa siyaseti terk ettiği günlerde -Eğer haşa bir siyasî politikacı gibi bir insan olmuş olsaydı- ona bir çok sahalar açıktı. Bir çok işler de başarabilirdi.

Amma 1950'den sonraki hayatında, Demokratlara karşı gösterdiği yaklaşım ve dostluğun hikmetlerine ve onlara acıyarak yaptığı ikazkâr nasihatlerinin ma'na ve maksadlarına inşaallah bu kitabın ilgili yerinde ayrıca bakılacağından buraya derc edilmedi.

(59) Osmanlıca Lem'alar S: 96

Bu makamda münasebet geldiği için, Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin siyasî mes'elelerle ilgilendiği dönemlerdeki hayatının, fikir yapısının temeli, kaynağı ve merkezi her şeyden önce İslam dini kanunları olduğundan ve her şeyi, her hareketi, her davranışı onun kaynağından almanın mümkin olduğunu.. Ve dünyada zuhur eden her bir hadisenin, her kıpırdanışın, her akımın değer ölçüsünün İslâm dininde ve Şeriatında mevcut olduğunu.. ve beşerin bilhassa Müslümanların, özellikle Osmanlıların kurtuluş ve saadetinin mutlak ona bağlı olduğunu aklen, ilmen ve mantıken iddia ve ispat ederek meydana atıldığı için; elbette onun bu mevzudaki bir görüşü, bir metodu ve bir anlayışı.. Ve beşer dünyasında onun tatbiki hususunda bir modeli ve ölçüsü olacaktır.. Ve elbette zaman zaman yersiz olarak hurûçlar yapan bazı din âlimleri gibi, muktezay-ı hali düşünmeden, ilcaâ-i zarureti nazara almadan müfritâne bir taassub göstermiyecektir.

Bazıları diyebilirler ki: "İslam Şeriatı birdir, onun ahkâmını tatbik hususunda ayrı ayrı anlayış ve metodlar olamaz?"

Cevaben denilir ki: Evet, gerçekten İslâm dini ve Şeriatı birdir. Lâkin bir olmakla birlikte, o bir külldür. Kâinatı içine alan ve her asırdaki umum insanların tüm ihtiyaçlarını vermeye kâfil bulunan bir ilahî kanunlar manzumesidir. Elbette bu ilahî ve küllî olan kanunlar manzumesinin insanlığa ve en başta Müslümanlara tatbik usûllerinin hikmetli ve maslahatlı yolları olacaktır. Nasıl ki, Kur'anın nüzul tarzı da bu hikmet ve maslahata göre olduğu, hatta bazı ayetlerin, diğerlerini hükmen nesh etme keyfiyetinin varlığı bu sırra bakarak tanzim edilmiştir. Hadis-i Şerifler de Kur'anın nüzul tarzı hikmetine uygun bir şekilde vürud ettiğini, hatta onda da nasih-mensuh kaziyesinin mevcut olduğunu, hadis usûlü ilmini bilenler bilirler.

Bu i'tibarla, Allah'ın fermanı ve kanunu olan Kur'an, Müslümanların ferden ve cemaaten tekâmül derecelerine göre ve kabiliyet ve tahammüllerinin inkişafı nisbetinde.. Ve alıştıra alıştıra nüzulü gerçekleştiği gibi, dinin ikinci ana kaynağı olan hadis-i şerifler de Kur'anın bu hikmetli, fıtrî ve beşerin kabiliyet ve isti'dat ve takammül derecelerine uygun olan nüzulüne uymak sûretiyle vürud etmiş olması zaruridir ve öyle de olmuştur.

Bu kaziye böyle olduğu gibi, başta sahabeler olmak üzere, müctehidlerin nass olmıyan ayet ve hadislerden anladıkları ihtilaflı görüşleri de bu hakikatin başka yönünü göstermektedir. Hatta sahabeler, özellikle dört halifenin, şeriatın bazı ahkâmını tatbikatında gösterdikleri çeşitli uygulama şekli ve görüşleri de bu mes'elenin ayrı bir delilini teşkil eder.

Bir misal olarak; Hazret-i Ömer'in; çok fakirlik geçiren bazı kabilelerin yaptıkları hırsızlığa, el kestirme hükmünü muvakkaten uygulamadığı ma'lum ve meşhurdur. Bu da Şeriat ahkâmının tatbiki hususunda İslâmın içtimaî hayatında müsait zeminin oluşması, yani hükmün icraasına kabil duruma gelmesi hikmet ve lüzumunun gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bunları yazmaktan maksadımız, idareci olarak veya idarecilere yol gösterenler olarak, Allah'ın hükümlerini Müslüman halka tatbik etme hususunda hakikat olarak dinde bu gibi içtihadlara yer olduğu halde, bazı müteşeddid İslâm uleması hiç bir zaruret ilcasını ve

maslahatları nazara almadan cehd ve gayret göstermişlerdir. Fakat herhalde bu hikmetli fıtrî düsturlara riayet edilmediği için, yani evvela İslâmın içtimaî hayatının zeminini o hükümlerin tatbikatına müsait şekilde hazırlanmasına müteveccih alt yapı hizmetleri yerine getirilmediği için, çoğu zaman çabaları netice vermemiş, belki bazı zararlar ve felâketler getirmiş ve getirmektedir.

Samimi oldukları bilinen bu mücahit ulemanın mezkûr hikmet kanunlarına riayetsizlikleri neticesi, çabaları semere vermediği ve neticesiz kaldığı gibi, daha aşağı derecelerdeki bir takım hocalar, dinde ziyade hassas olduğu halde, fakat aklî muhakemede ve İslam dini hikmetlerinde noksan oldukları için, İslam dini adına gösterdikleri faaliyetler zaman zaman İslâma daha çok zararlar ve felâketler getirmiştir denilebilir.

Hülasa: Bu mes'elelerde ayrı ayrı görüş ve içtihadlara yer vardır, hem de hak olarak vardır ve olmuştur. Dört Hak mezhebin teferruattaki ihtilafları da bu mevzua ayrı büyük bir delildir.

Bu mukaddemeyi böylece bağladıktan sonra; İslâmın içtimaî bünyesi şer'î hükümlerin tatbikine müsait gibi göründüğü bir zamanda bile; Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri, İslâmın hikmet kanunlarına uygan olarak ortaya koyduğu modelinin bazı yönlerini bir derece gösterecek, onun eski eserlerinde yer almış beyanlarından bir kaç noktayı arz etmeye çalışacağız. Göstereceğimiz bu beyan ve ifadeler, temel kaideler halindedir. Zaten Bediüzzaman Hazretleri İslâmî olan herhangi bir mes'elede fikir beyan etmişse, o mes'elenin ruhu ve yağı hükmünde olan esas kaidesini külli kanun şeklinde beyan etmiş, teferruata inmemiştir. İşte:

1- İslâm topluluğu içinde şer'î ahkâmın ilk tatbik şekli veya hükümler halini alması meselesini iki ana esas kaideye bağlıyarak görüşlerini şöylece beyan eder:

"S: Teaddüd-ü zevcat ve abd gibi ba'zı mesaili ecnebiler serişte ederek, medeniyet nokta-i nazarında şeriata bazı evham ve şübehatı iras ediyorlar?

598

C: İslâmiyetin ahkâmı iki kısımdır.. Birisi: Şeriat ona müessistir. (Yani yokken, şeriat onu vaz' etmiş, te'sis etmiştir) bu ise hüsn-ü hakiki ve hayr-ı mahzdır.

Birisi de: Şeriat (onu) muaddildir. Yani gayet vahşî ve gaddar bir suretten çıkarıp, ehven-i şer ve muaddel ve tabiat-ı beşere tatbiki mümkin ve tamamen hüsn-ü hakikiye geçebilmek için, zaman ve zeminden alınmış bir surete ifrağ etmiştir. Çünkü birden tabiat-i beşerde umumen hüküm-ferma olan bir emri, birden ref' etmek, birden tabiat-ı beşeri kalb etmek iktiza eder. Binaenaleyh, Şeriat vâzı-i esaret değildir. Belki en vahşî suretten böyle tamamen hürriyete yol açacak ve geçebilecek bir surete indirmiştir. Ta'dil etmiştir. Hem de dörde kadar teaddüd-ü zevcat; tabiata, akla, hikmete

muvafakatıyla beraber.. Şeriat, bir taneden dörde çıkarmamış. Belki sekizden-dokuzdan dörde indirmiştir. Bahusus teaddüdde öyle şerait koymuştur ki: Ona muraât etmekle, hiç bir mazarrata müeddi olmaz. Bazı noktadan şer olsa da, ehven-i şerdir. Ehven-i şer ise bir adalet-i izafiyedir. Heyhat âlemin her halinde hayr-ı mahz olamaz.(60)"

İşte Üstad Bediüzzaman'ın bu cevabındaki küllî kaideyi, insanların yaşayış ve amel hususunda alışa geldiği bir çok şeylerine tatbik etmek mümkündür. Mesela, sakalın sünnet olma şekli o devrin insanlarının hususan Arap milletinin umumî ve kavmî bir adetiydi. Fakat ya bakımsız,

kirli,pis..veya gayr-i insanî olan suret ve şekillerini ta'dil etme hususunda sakalı en güzel bir sakal biçimine koymuş, ta'dil etmiştir.

Keza, köle mes'elesi de bunun gibi bir şeydir. Çünkü o devirde hemen hemen herkes köleye hayvan nazarıyla bakmakta ve hayvan muamelesini yapmakta iken, İslâmiyet onu ta'dil etmiş, köleyi insan olarak ele almış ve ona insanlık muamelesi yaptırmıştır. Aynı zamanda beşeriyet içinde kölelik mefhumunun yavaş yavaş kaldırılmasına yol açmış.. ve "Kim bir köle âzad ederse, şu kadar sevab alır" gibi çok büyük teşvik ve terğibler yapmıştır.. ve hakeza, sair mes'eleler kıyas edilebilir.

2- Noksan da olsa, eksik de olsa; İslâm dininin, bazı ahkâmını tatbik etmeye niyetlenen İslâm âlemindeki bazı kıpırdanışları, hemen ceffel-kalem reddedilmeyip, İslâmın hikmetli siyaset metodlarıyla ona dost olmaya ve teşvik ederek ona bazı noktalardan takdirlerle yanaşmaya dair hakikatin lüzumunu dile getiren Hazret-i Üstadın bazı beyanları:

"S: Bazı adam, Şeriata muhaliftir diyor?" (Yani meşrutiyet) C: Ruh-u meşrutiyet Şeriattandır. Hayatı da ondandır. Fakat ilca-i zaruretle, teferruat olabilir; muvakkaten muhalif düşsün. Hem de her ne

(60) Asar-ı Bediiye S:109

hal ki, meşrutiyet zamanında vücuda gelir, meşrutiyetten neş'et etmesi lâzım gelmez. Hem de hangi şey vardır ki, her cihetle Şeriata muvafık olsun.

Hangi adam var ki, bütün ahvali şeriata mutabık olsun?.. Öyle ise, şahs-ı manevi olan hükûmet dahi ma'sum olamaz. Ancak Eflatun-u ilahînin medine-i fazıla-i hayaliyesinde ma'sum olabilir...(61)"

Bediüzzaman'ın bu cevabî fetvasında hakikaten çok orjinal, İslamın hikmetli siyasetinin icabı olan izahlar mevcuttur. Şöyle ki:

Bu cevabı yazdığı zaman, Meşrutiyet'in müdafileri olan İttihad ve Terakki hükûmeti ve partisi, 31 Mart vak'asını ihdas ettirerek bir çok insanları, hususan İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti'nin ileri gelenlerini ezdikleri, hatta Bediüzzaman'ı da i'dam ettirmek gayesiyle, Divan-ı Harb-i Örfi mahkemesine sevk ettikleri.. Ve Bediüzzaman İttihatçıların öylesine tutum ve davranışlarından ümitsizlik içerisinde İstanbul'u terk edip Şark'a döndüğü halde, bu mevzu'u 31 Marttan bir sene sonra yazmış olmakla birlikte, meseleye şahsî bir renk vererek, hissiyatına kapılıp da bakmamış, küçültmemiştir. Memleketin millî ve içtimaî bir mes'elesi olduğunu unutmamış, İslâmın küllî irşad ve İslâh metodu olan hikmetli, maslahatlı siyasetini rehber yapmış, hakikati dile getirmiştir. "Kâfirdir, münafıkdır" deyip de İttihadçıları ve hükümetlerini İslâmın dairesi dışına itmemiştir.

Evet, dikkat edilirse Hazret-i Üstad; "Hangi şey vardır ki, her cihetle şeriata muvafık olsun, hangi adam var ki bütün ahvali şeriata mutabık olsun?" demek sûretiyle, hemen defaten âlemin ahvali mahz-ı Şeriat kanunlarıyla idare edilmesinin mümkin olmadığını, belki bu iş zaman ve zemin istediğini belirtmek istediğini anlıyoruz. Öylesi bir tasavvurun, yani bir anda tamamen pürüzsüz şekilde âlemde Şeriatın her noktasıyla tatbikinin tasavvurunu yapanların olsa olsa ”Ancak Eflatun-u İlahînin medine-i fazıla-i hayaliyesinde ma'sum olabilir" ifadesiyle, bazılarının o gibi tasavvurlarının ancak hayal mahsulü bir iş olduğuna işaret etmek istemiştir.

Üstteki şu mes'eleyi biraz daha aydınlığa çıkaran Bediüzzaman Hazretlerinin şu gelen ifadesidir:

"...Üçyüz âra-i mütekabile ve efkâr-ı mütehalife hak ve maslahattan başka bir şey ile musalâha etmez veya sükût etmez. Hak ve maslahat ise, Şeriatta esasdır. Fakat kaide-i şeriyesince bazen haram bildiğimiz şey, ilcaa-i zaruretle vâcib olur. Taaffün etmiş parmak kesilir, ta el kesilmesin..(62)"

(61) Asar-ı Bediiye S: 416

(62) Aynı eser S: 417

İşte bu parağrafta, Şeriatın temel büyük kaidelerinden olan "Zaruret haramı helâl eder.. Hatta bazan haramı kullanmak vacib olur" olan ilcay-ı zaruret mes'elesini acib bir tarzda nazara vermektedir.

Aynı bahsin sonuna doğru Hazret-i Üstad mevzuu şöyle bağlamaktadır:

"...Demek Şeriatı isteyenler iki kısımdır. Biri: Muvazene ile zarureti nazara alarak, müdekkikane meşrutiyeti Şeriata tatbik etmek istiyor.

Diğeri ise: Muvazenesiz, zahirperestane çıkılmaz bir yola sapıyor."

İşte,bakınız, Hz. Üstad ne kadar cây-i ibret mühim bir noktaya parmak basmaktadır!

3- Hükümet başındaki idarecilerin tutumları, yaptıkları kanunlar İslâm dinine uymazsa durumları nedir? meselesi hakkında Bediüzzaman'ın fetvası:

"S: Şimdi çok hilâf-ı Şeriat şeyler yapılıyor?..

C: Bence muhalif-i hakikat-ı Şeriat olan şeyler, Meşrutiyete de muhaliftir.. Ya günahlarıdır veya ilca-i zarurettir. Farz ediniz ki; şu siyaset muhalif olsun, yine telâşa mahal yoktur. Zira Şeriat-ı Ğarra'nın bin kısmından bir kısmıdır ki siyasete taalluk eder, o kısmın ihmaliyle şeriat ihmal olunmaz.

Evet, imtisal etmemek, inkâr etmek demek değildir. Hem de Devlet-i Osmaniyeye tabi' olan İslâmların onbeş misli İslâmlar, sırf siyaset-i ecanib altındadır. Onların dinine zarar gelmez.. Nerede kaldı ki; bir hükûmette, ki kendisi İslâm, millet-i hâkimesi İslâm, üss-ül esas siyasetide şudur: "Bu devletin dini, din-i İslâm'dır(63). Şu esası vikaye etmek vazifemizdir. Çünki milletimizin maye-i hayatiyesidir."(64)"

Üstadın şu büyük fetvası çok mühim ve muğlak düğümleri halletmektedir... Kim ne derse desin, kim kabul etmezse etmesin, Hazret-i Bediüzzaman'ın şu fetvası, İslâm Âleminin her köşesi için esastır.. Ve İslâm milletlerini neticesiz akim badirelerden muhafaza eden ve istikametli yolu gösteren en büyük ve en doğru bir fetvadır.

Evet Üstad'ın şu fetvasındaki bu cümle: "Bence muhalif-i hakikat-ı Şeriat olan şeyler, meşrutiyete de muhaliftir." demek suretiyle, Şeriatın hakikatine muhalif olan şeyler, aynı zamanda meşrutiyete de zıddır, şeklindeki hükmü ki;

Meşrutiyet o zaman kanun-i esasiyle yürütülmekte idi. Kanun-u Esasi ise, doğrudan doğruya şeriattan alınmış bir şey değildi. Buna rağmen Haz

(63) Bu parağraf, Kanun-i Esasi'nin onbirinci maddesindendir. A.B.

(64) Asar-ı Bediiye S: 439

ret-i Üstad eski nutuklarının bazı yerlerinde Kanun-u Esasi için: "Şeriat-ı Garra üzerine müesses olan kanun-u esasi..." şeklinde tabir etmektedir.

Fetvadaki ikinci mühim husus: "Farz ediniz, şu siyaset muhalif olsun, yine telâşa mahal yoktur.. Zira şeriat-ı ğarranın bin kısmından bir kısmıdır ki, siyasete taalluk eder. O kısmın ihmaliyle Şeriat ihmal olunmaz."

Üstadın şu fetvalı hükmü ile, idarecilerin takib ettikleri siyaset, Şeriata muhalif de olsa, Şeriatın tamamen ihmali veya terki demek değildir. Şeriat, yani İslâm dininin tüm hakikatleri ve mes'eleleri beraber nazara alınırsa; Hükûmetin idare ve siyasetini ilgilendiren kısım, binde birdir diye kat'î fetvasını vermektedir. Aynca da, aynı parağrafta hükûmeti idare eden adamlar olsun, Müslüman milletin ferdleri olsun, Şeriata tam uymamakla onu inkar etmek manasına gelmediği için, küfürlerine fetva verilemiyeceğine, belki olsa olsa fasık ve günahkâr olabileceklerine işaret etmektedir.

Fetvadaki şu gelecek üçüncü hüküm dahi, anlaşılamıyan çok büyük ve muğlak mes'eleleri halletmektedir, şöyle ki diyor:

"...Bir hükûmet ki kendisi İslâm, millet-i hâkimesi İslâm, üss-ül esas siyaseti de şu düsturdur: Bu devletin dini, din-i İslâmdır. Şu esası vikaye etmek vazifemizdir. Çünki milletimizin maye-i hayatiyesidir"

Bu parağrafın birazcık izahı icab eder zannederim.. "Bir hükûmet ki kendisi İslâm" diyor. Hükümetin siyaseti İslâma dayalıdır, İslâm Şeriatıdır demiyor. Belki hükümetteki insanlar şahsen Müslümandır demek istiyor. Ayrıca da milletin ekseriyet-i mutlakası Müslüman olup, çoğunluk itibariyle hâkim durumdadır. Hükûmetin anayasası, milletin Müslüman olduğu, hükmünü muhafaza edecektir. Fakat İslâm şeriatına göre idare edecektir, hükmedecektir demiyor. Çünkü İttihad ve Terakki zamanında olsun, biraz önceleri olsun, ta Tanzimat'tan beri Osmanlı hükûmet icraatlarında ve mahkemelerinde sadece İslâm Şeriatının miras ve hukuk kısmı tatbik edilmekteydi. Ceza hukuku maalesef kalkmış durumdaydı.

4- Din adına mutaassıbane, güya dine hizmet hesabına şuna buna, hususiyle idare ve hükûmet adamlarına; İslâmiyete uymıyan bazı hareketlerinden dolayı "dinsiz" demenin veya "kâfir" addetmenin İslâm dinine bir hizmet olmıyacağı gibi, tam tersine zarar getireceğine dair Bediüzzaman'ın fetvası: (Bazı bölümlerini alıyoruz)

"S: Neden bazılarını dinsiz zannettiğimizden bize zarar gelsin? C: ...Bence bir Müslüman neslinden gelen adam, akıl ve fikri İslâmiyetten tecerrüd etse bile, fıtratı ve vicdanı hiç bir vakitte İslâmiyetten vazgeçemez. En ebleh, en sefih bile, sedd-i rasin-i istinadımız olan İslâmiyete bütün mevcudiyetiyle taraftardır...

602

Ey insafsızlar! Umum âlemi yutacak, birleştirecek, besliyecek, ziyalandıracak isti'dadında olan hakikat-ı İslâmiyeti nasıl dar buldunuz ki; fukaraya ve mutaassıp bazı hocalara tahsis edip, yarı ehlini dışarıya atmak istiyorsunuz.. Hem de umum kemalâtı cami', bütün nev-i beşerin hissiyat-ı âliyesini besliyecek mevaddı muhit olan o kasr-ı nuranî-i İslâmiyeti ne cür'et ile, matem tutmuş bir siyah çadır gibi bir kısım fukara ve bedevilere ve mürtecilere(65) has olduğunu tahayyül ediyorsunuz.

Evet, herkes ayinesinin müşahadetına tabi'dir. Demek sizin siyah ve yalancı ayineniz size öyle göstermiştir..(66)"

İşte Hazret-i Bediüzzaman'ın bu pek geniş fetvasından aldığımız şu bazı bölümleri bence çok açıktır ve sarihtir. Daha geniş tafsilât arzu edenlere kitaptaki aslını tavsiye ederiz.

5- Ecnebilere, gayr-ı müslimlere, san'atları veya iyi sıfatları için.. Veya herhangi mütecaviz bir düşmana karşı ayakta durabilme ve tahaffuz için, bir diğer ecnebi ile dost olup, ittifak etmenin dinen, şer'an bir yasağı ve zararı olmadığını.. Kur'andaki nehiy ise, daha başka şeyler olduğunu gösteren Bediüzzaman Hazretlerinin bir büyük fetvası:

"S: Yahudi ve Nasara ile muhabbetten Kur'anda nehiy vardır.

bununla beraber nasıl dost olunuz dersiniz?

C: Evvela: Delil, kat'iyy-ül metin olduğu gibi, kat'iy-üd delâlet olmak gerektir. Halbuki te'vil ve ihtimalin mecali vardır. Zira nehy-i Kur'anî âmm değildir, mutlakdır. Mutlak ise, takyid olunabilir. Zaman bir büyük müfessirdir. Kaydını izhar etse, i'tiraz olunmaz. Hem de hüküm meştak üzerine olsa, me'haz-ı iştikakı illet-i hüküm gösterir. Demek bu nehiy, Yahudî ve nasara ile, Yahudiyyet ve Nasraniyyet olan ayinleri hesabiyledir...(67)"

Hazret-i Üstad'ın bu içtihadlı râsihane büyük fetvasında ilmî ve usulî çok büyük bir düstur mevcuttur. Bu fetvanın hükmünü te'kiden aynı eserinin başka bir yerinde ayetinin tefsirinde de başka bir tarafını açıklamış, ilmî ve usulî bir düsturu beyan etmiştir, oraya da bakılabilir.

Evet, Üstad'ın "Hüküm meştak üzerine olsa, me'haz-ı iştikakı illet-i hüküm gösterir." ifadesinde, ayetteki yahudilik ve nasarâlık hüküm için

(65) Üstadın eski eserlerinin bir kaç yerinde "Mürteci" tabiri kullanılmasını, şimdiki bazı dinsiz münafıkların dini ve Kur'an'ı kast ederek; Dine ve Kur'an'a ve Resulullaha dönüş manasında irtica' veya mürteci' manasında değildir, Haşa!.. Belki İslam'ı tam bilmeyen, geniş nazar sahibi olmayan bazı kimselerin taassuplarına binaen kullanılmaktadır veya eski saltanat sistemini isteyenler muraddır. A.B.

(66) Asar-ı Bediiye S: 443

(67) Asar-ı Bediiye S: 434

esas olup hükmün illeti, me'haz-ı iştikak, yani bir çok ma'na ve tefsirlere mecali olmakla beraber, ayetteki Yahudîlik ve Nasaralık me'hazine bina edilmesi lâzım geldiğini, ayet te bunu, hükmün illeti olarak gösterdiğini beyan etmektedir.

Üstadın bu izah tarzı, ayet ve hadislere bilhassa böylesi metni kat'i, fakat ma'nası mutlak olanlara rast gele herkesin kendi re'yi ile ma'na veremiyeceğini, belki ancak küllî nazarlı

muhakkik ve müçtehid ulemadan tefsire yetkili ve kabiliyetli olanların tefsir edebileceklerini göstermektedir.

Bu fetvanın ikinci bölümünde ise, gelecek şu çok enterasan ve orjinal tefsir yer almaktadır:

"Saniyen: Zaman-ı saadette bir inkılâb-ı azim-i dinî vücuda geldi. Bütün ezhanı nokta-i dine çevirdiğinden, bütün muhabbet ve adaveti o noktada toplayıp muhabbet ve adavet ederlerdi. Onun için gayr-ı müslimlere muhabbetten nifak kokusu geliyordu. Lâkin şimdi âlemde bir inkılâb-ı acib-i medenî ve dünyevîdir. Bütün ezhanı zabt ve bütün ukûlu meşgul eden nokta-i medeniyet ve terakki ve dünyadır...(68)"

Hazret-i Bediüzzamanın cihan değer, muazzam olan ilmî ve pervasız şu tefsir ve fetvasına bakınız ki; bu fetvanın aynısını, Birinci Cihan Harbi'nde Osmanlı müttefiki, yani bizim müttefikimiz olan Alman hükûmetini böyle ba'zı kasır idrakli kimselerin veya sinsi münafıkların, güya din adına zemmetmelerine ve ittifakımızı bozmaya çalışmalarına karşı aynı hükümle Üstad karşılarına çıkmış ve susturmuştur.

Yine, bu fetvanın ve hükmün aynı modelini, D.P iktidarı döneminde D.P'lileri Amerika ile ve Batı dünyasıyla dost ve müttefik ve işbirliğini yapmak için teşvik etmiştir. Amma görüyoruz ki; Üstad'ın bu salâhiyetli ve sağlam ve mahza din adına verilmiş bu fetvası meydanda iken, bazı kasır idrakli ve kısır düşünceli kimselerin güya din adına; "Efendim küfür tek bir millettir. Rusyası ve Amerikası da birdir. Onlarla dostluk olmaz. Dostluk ancak Müslümanlarla olur" diye cahilane ve âmiyane da'valarda bulunmaktadırlar, her ne ise.

6- Beşinci bölümdeki fetvanın ikinci parağrafında zikredilen hakikati ve içtimaî mühim bir mes'eleyi te'yid eden, ondan iki sene evvel yani 7 Mart 1909'da Üstadın yazıp neşrettiği bir makalesinin bir kısmında şöyle tatmin edici bir beyanı vardır:

"Biz muhabbet fedaîleriyiz. Husumete vaktimiz yoktur. Meşrutiyet ki(69) adalet ve meşveret ve kanunda inhisar-ı kuvvetten ibarettir. Onüç

(68) Asarı Bediiye s:435

(69) Hz.Üstad bilâhere MEŞRUTİYET kelimesini eski harflerle teksir Hutbe-i Şamiye ve diğer bazı nüshalarda CUMHURİYET şeklinde değerlendirmiştir. A.B.

asır evvel şeriat-ı ğarra teessüs ettiğinden, ahkâmda Avrupa'ya dilencilik etmek, din-i İslâma büyük bir cinayettir ve şimale müteveccihen namaz kılmak gibidir. Kuvvet kanunda olmalı... Yoksa istibdat tevzi'

olunmuş olur. Hâkim ve âmir-i vicdanî olmalı. O da marifet-i tam ve medeniyet-i amm veyahut din-i İslâm namına olmalı. Yoksa istibdat daima hüküm-ferma olacaktır..(70)"

Üstadın bu kesin hükümlü, fetvalı beyanında; İslâm milletini idare etmek ve adaleti tesis ettirmek için, İslam dininin kanunları mevcut ve kâfi iken; gidip Avrupa'dan kanun getirmeye çabalamak, İslâm dinine cinayet olduğu gibi, ters yöne, şimale karşı durup namaz kılmaya benzer demektedir. Amma bununla beraber, bu işi böyle yapanların küfre girdiklerini, dinden çıktıklarını söylemiyor, iddia etmiyor. Belki ancak hakiki adaletin te'min edilemiyeceğini beyan ediyor. Bu mes'ele için kâfi izahat almak üzere ayrıca Hutbe-i Şamiye'nin zeyline de bakmak gerek...

Parağrafın son cümlesi, çok acib, pek mühim ve enterasandır. Zira vicdanlara hükmeden, emreden; Allah korkusu, Allah'ın kuvvet ve kudreti, her şeyin üstünde büyük olduğunu düşünerek adalet etmeli diyor. Bunun yanında adaleti tevzi' ederken, tam ve mükemmel bir bilgiye sahip olmalı, bu da olmazsa, umumî medeniyet, yani insanlık mefhumunu ve hukukunu esas alan bir medeniyet namına olmalı.. Yahut da İslâm dini adına olmalıdır diyor.

Bediüzzaman Hazretlerinin bu fetvalı hükmünün ihtiva ettiği enterasan husus şudur:

İdare adamları ve siyaset erbabı -Doğrudan doğruya İslam kanunlarından alınmamış olsa bilemevcut kanunların tatbikiyle adalet yaparlarken, yine de her zaman Allah'ın kuvvetini, büyüklüğünü düşünerek keyfî ve hissî davranışlardan sakınmalıdırlar. Kanun ise, kuvvet onun olmalı.. kanun nazarında şâh ve geda bir olmalı. Bu da geniş bilgi, müsamahasız ve riyasız bir duygu ile olabilir. Yahut da insanlığı ve insanlık hukukunu hedef alan umumî bir medeniyet namına olmalı.. ve yahut da eğer mümkün ise, doğrudan doğruya İslâm dininin hüküm ve kanunları adına olmalıdır diyor.

Bu mevzuun biraz daha vuzûh ile tafsilatını arzu edenler, Asar-ı Bediiye'nin 388. sahifesindeki aynı mes'eleye müracaat edebilirler.

7- İslâmın hayat nizamı olan kanunlarının ve Şeriat esaslarının bütün noktalarıyla, âlemin bugünki durumuyla İslâm dünyasında tatbik edilmesine, âlemin tabiatı ve İslâm milletinin istidatlarının tam hazır ve müsait olmadığını gösteren Bediüzzaman Hazretlerinin şu fetvalı hükmüdür:

(70) Asar-ı Bediiye S: 368

"SADAY- İ VİCDAN!

İttihad-ı Muhammedî istılâ etti ve umumun hakkıdır. Tahsis kabul etmez. Bu isim şakayı kaldırmaz, o cevher-i azimin cüz'î bir tecellisiyle seyyale-i berkiye gibi, bütün İslâmı ihtizaza ve âlemi lerzeye getirdi. Tabiat-i istidad-ı âlem şimdi tamamen tecellisine tahammül edemez. Tedric lâzımdır. Şimdi cevher-i âliyi bir yerde hıfzetmeliyiz...(71)"

Hazret-i Üstad gerçi "İttihad-ı Muhammedi" diyor. "Şeriat" demiyor. Onun kanunlarının tatbiki demiyor. Fakat İttihad-ı Muhammedi ta'biri ile, İslâm milletlerinin din noktasında ve din milliyetinde ittihad ve ittifakları demektir. O ise ancak dinin kanun ve nizamı olan Şeriat üzerine müesses olabilir. Başka türlü izahı mümkün olsa da, en başta gelen izah şekli bizce budur.

8- Mevzumuzun tamamlayıcı bir tarafı olarak da; İdarecilerin gizli, sinsi kötü bir niyetleri olsa da, hücum edilmemesinin ve perdeyi kaldırmamasının lüzumlu bir İslâm siyaseti olduğunu.. Fakat hücum edilmekle, perdeyi yırtmakla o kötü niyet daha zararlı tecavüzlere yol açacağını ifade eden şu fetvasıdır:

"...Faraza bazılarının altında büyük bir fenalıkları varsa da, hücum edilmemek gerektir. Zira çok fenalık vardır ki, iyilik perdesi altında kaldıkça ve perde yırtılmadıkça, ondan tegafül edildikçe, mahdut ve mahsur kaldığı gibi.. Sâhibi de perde-i hicab ve haya altında ıslâhına çalışır. Lâkin vakta ki perde yırtılsa, haya atılır. Hücum gösterilse, fenalık fena tevessü' eder(72). Ben mart hadisesinde (31 Mart) şuna yakın bir hal gördüm...(73)"

9- Hükûmetlerin icraatlarına, ba'zı kusur ve kötülüklerinden dolayı memlekette karışıklık çıkararak anarşiliğe ve zulümlerin yayılmasına yol açacak olan davranışların; din adına, İslâmın hikmetli siyaseti adına, Şeriat adına olamıyacağını.. Tam tersine onun zıddına bir hareket olup zarar getireceğine dair Üstadın fetvası:

"S: Böyle cemiyet ve fırkaların (İttihad-ı Muhammedi gibi teşkilatlar) teşkilatı, hükûmetin zaiflemiş olan itaatını ve icraatını haleldar edecek. Zira temeddün-ü hakikiye el'an mazhar olamamışız.. Ve vahşet ve cehaletten de husumet ve taassup çıkıyor.

C: Bu cem'iyyete (İttihad-ı Muhammedi Cemiyetine) intisaba şart olan evamir-i Şeri'yeye imtisal ve nevahîden içtinab ve muhafaza-i meşruta-i

(71) Asar-ı Bediiye S: 441

(72) 1956'larda başlıyan Mısır'daki İhvan-ı Müslimin Cem'iyeti'nin, C. Abdünnasır'a karşı sert siyasî tutumları ve Nasır'ın yaptığı zulümler bu hakikate bir misal olabilir. A.B.

(73) Asar-ı Bediiye S: 368

meşruaya azm-i kat'î ile cehdedenler, hükûmetin itaâtına iyi bir menba' ve icraatına güzel bir mecra teşkil ederler. Zira evamir-i şeriyye ile mukayyeddirler. Bazı cem'iyyetlerin efradları gibi feyzavî ve anarşistliğe ve hodserane muamelâta ve tahakkümata temayül edemezler. Hem de bu cem'iyyette hükûmet hariç kalamaz..(74)"

Hazret-i Üstad Bediüzzaman'ın bu cevabî fetvasında en mühim nokta budur ki: Bu makalenin neşredildiği tarih, 11./Nisan/1909'dur. O ise, İttihad ve Terakki hükûmeti iş başına geçtiğinin altıncı ayıdır. Hükûmetin icraatında hükmeden faktör, batıcı ve masonik zihniyettir. Hürriyet ve Meşrutiyet mefhumunun tam zıddına olarak intikam, zulüm ve tedhiş ile işe girişmişlerdir. Dolayısıyla meşrutiyet ve demokrasi icablarına tamamen zıt olan hareketleri hüküm-fermadır. İslâm Şeriatının hükümlerine de ters düşen davranış içerisindedirler. Hatta Bediüzzaman'ın hizmetine, mesleğine hatta şahsına da düşmanlık içine girmişlerdir. İşte bütün bunlara rağmen, Üstad Bediüzzaman'ın o sıra vermiş olduğu şu fetvası; anarşiliği önleyici, hükûmete destek olucu yönde sudur etmiştir. Onun bu fetvası avnı zamanda İttihad-ı Muhammedî cem'iyyetinin ana prensibini ve temel kaidesini de göstermektedir. Az ilerde bu nümûneler gibi, yeni eserlerinden de bazı örnekleri vermekle iddiamızı ispatlamaya çalışacağız.

10- Hz. Üstad, Meşrutiyetin manası, şeriatın hakikatıyla münasebettar olduğunu, zaman zaman bahsedip ispat edeceğini söylemesi münasebetiy1e; âlemde, hususiyle alem-i İslâmda bazı uyanma ve kıpırdanışların, hareket metodlarının doğrudan doğruya şeriattan ve İslâm dininden alınmadığı için, "mayası küfürdür, Allah'ın hükümlerinin zıddı ve hâricidir" söyliyenlerin yanlış gittiklerini, yanlış gitmekle birlikte müzebzeb olduklarını, yani hakikati bulamadıklarını gösteren fetvası:

"...Herhangi bir nutuk irad ettimse; her bir kelimesini kimsenin bir itirazı varsa, burhan-ı kat'i ile ispata hazırım diye umuma meydan okudum.. ve dedim ki: Asıl şeriatın meslek-i hakikisi hakikat-ı meşrutiyettir. Demek meşrutiyeti delail-i şer'iye ile kabul ettim. Başka müzebzibler gibi taklidî ve hilâf-ı şeriat kabul etmedim ve şeriatı rüşvet vermedim.. Ve ulema ve Şeriatı Avrupa'nın zunûn-u fasidesinden iktidarıma göre kurtarmaya çalıştığımdan cinayet ettim...(75)"

Üstadın bu enterasan beyanının son iki cümlesinin işaret ettiği husus şudur: İstibdat tabir edilen devirde yapılan her icraat, her hareket -yanlış olsun, doğru olsun- şeriatın aslından imiş

gibi telâkki edilmekte veya öyle gösterilmekte idi. Dolayısıyla dışarıya, ecnebilere karşı Şeriat bir nevi rüş

(74) Asar-ı Bediiye S:386

(75) Aynı eser S: 304

vet veriliyor gibi oluyordu. Avrupalılar ise: "İşte İslâm şeriatı böyledir" diye kötü zan beslemekte idiler. Bediüzzaman, "Şeriatın asıl mesleği meşrutiyettir." şeklinde kat'î kanaatiyle hükmetmesi, yani Meşrutiyeti şeriat adına müdafaa ettiği için; şeriati, hilaf-ı şeriat olan bir işe alet olarak rüşvet vermediği gibi, şeriat âlimlerini de Avrupa'nın kötü zanlarından böylece kurtarmış oluyordu.

11- Yine hükûmet adamları ve idarecileri olsun, bir partinin adamları diğer bir parti mensublarına karşı olsun; şeriata uymıyan ef'alleri yüzünden birbirlerini veya karşısındakilerini dinsizlikle, küfürle ittiham etmenin din adına bir hizmet, bir maslahat olamıyacağı gibi, bilâkis onları dine karşı tecavüze sevk edeceğini bildiren Hazret-i Üstad'ın şu izahlı fetvasıdır:

"...Evet, dine imale etmek ve iltizama teşvik etmek ve vazife-i diniyelerini ihtar etmekle dine hizmet olur. Yoksa dinsizsiniz dese, onları tecavüze sevk etmektir...(76)"

Yani dine karşı eğilmelerini te'min eden davranışlarda bulunmak.. Sonra da dinin emirlerine uymalarını teşvik etmek. Yahut da şahsen dini görevlerini hatırlatmakla dine hizmet olabilir. Yoksa yok...

12- 1922 Kasımında, Ankara hükûmetinin ısrarlı daveti üzerine Ankara'ya geldiği zaman, meb'usları ve hükûmet ricalini ikaz eden beyannamesinin ana mevzuu: İslâm Şeairinin ihya ve iltizamı etrafında cereyan etmiştir. Yoksa zaman ve zeminin icablarını göz önünde bulundurmadan, hemen bir anda "Şeriat kanunlarına göre hükmediniz, şer'î bir hükümet kurunuz" şeklinde olmamıştır. Bu da yine İslâmın hükümlerinin tatbik ve iltizamı hususundaki tedric kanununa riayet ve yavaş yavaş zemini oluşturma hikmetine muvafakat çerçevesinde hareket etmenin lüzum ve zaruretini ders vermekdir. Üstadın beyannamesinin ikinci maddesi aynen şöyledir:

"Alem-i İslâmı mesrur ettiniz, muhabbet ve teveccühünü kazandınız. Lâkin o teveccüh ve muhabbetin idamesi, şeair-i İslâmiyeyi iltizam ile olur Zira Müslümanlar, İslâmiyet hesabiyle sizi severler.(77)"

İşte sıraladığımız şu on iki bölümlü fetvalı hüküm ve beyanlar ile; Hazret-i Bediüzzaman'ın İslâm şeriatının tatbiki hususundaki görüş ve anlayışlarını ve idarecilerle olan irşadkâr muamelesinin tarz ve şeklini göstermeye çalıştık.

Bazı kimseler tarafından denilebilir ki: Bunlar Bediüzzaman Hazretlerinin o zamanlardaki şartlara göre yazmış olduğu beyanlarıdır, hükümleri de o zamanlara bakar?

(76) Asar-ı Bediiye S: 304

(77) Büyük Tarihçe S: 114

Cevaben denilir ki; Hazret-i Üstad'ın her şey için çok müsaid olan o zamanlardaki ifade ve beyanlarını, görüş ve anlayışlarını o zamanlara göre yazılmış günlük birer makale şeklinde kabul edip de, hakikatlerini ve hikmetli derslerini benimsemezsek, proğram ve metodlarını hırz-ı can edip ona göre hareket etmezsek, acaba kime uyacağız? Kime göre hareket edeceğ'iz?!.

Zahiren dinde çok hassaslık gösteren, fakat ilim, hikmet ve akılda İslâmın hikmetli siyasetinde çok noksan âlim namı altındaki bazı kimselerin âkıbetsiz, neticesiz maceralara sürükliyen ve karışıklığa sebebiyet veren rehberliklerinde mi yürüyeceğiz? Yahut da kendi kısır ve kasır fehim ve idrakımızla bazı ayet ve hadislerden anladığımıza göre mi hareket edeceğiz?

Hem, üstte sıraladığımız nümunelik hareket proğramları olan fetvalara, bilfarz zamanı geçmiş birer makale nazarıyla baksak da, acaba Yeni Said tabir edilen dönemde yazılan bütün yazı ve beyanları da aşağı-yukarı bu ma'nada ve bunlar gibi değil midir? Bunlarında mı zamanı geçmiştir? Yahut bin kere haşa Bediüzzaman bunları bir nevi TAKİYYE içerisinde müsalahakârane hilâf'-ı hakikat mı yazmıştır? Eliyazübillah!.. O zaman zamanı geçmemiş, halis hakikat hangisidir? Doğru olanı nedir?..

Aklımız mı? Cerbezemiz mi? Körü körüne hassasiyet gösteren ve oraya buraya yalpa yaparak mukallidlik yapan hissiyatımız mı? Yahut da müfritane hareket içinde olan hissiyatımızın işine gelen, uygun düşen siyasî bazı hoca namı altındaki kimselerin çok hatalı, müfrit, ihtilâlci zihniyetleri mi?..

CUMHURİYET DÖNEMİNDE YAZILAN ÜSTADIN ESERLERİNDE

AYNI MANADAKİ İFADE VE BEYANLARI

Az üstte arzına çalıştığımız on iki bölümdeki ma'nalar gibi, Yeni Said dönemi olan 1923-1960 arası hayatında da, mezkûr hususlarda, onlara benzer, hatta daha yumuşak ve irşad hikmetine daha çok uygun fetvalarının nümunelerinden de bazı örnekleri arz etmeye çalışacağız.

Buraya kadar Eski Said döneminin her üç safhasının birbirinden ayrılmaz telakkilerinin ifadeleri olan eski eserlerinden alıp sergilediğimiz nümuneler gibi, daha bir çok örnekler verebilmemiz mümkin idi. Ancak bunlar asıl maksad için, örnek olmalarına kâfi olduğundan iktifa edildi. Üstadın bu beyanları göstermektedirler ki; onun uğrunda hayatını, saâdetini, rahatını, han u manını ve bütün dünyasını feda ettiği İslâm dininin iki cihan hayat nizamının, Âlem-i İslâm'da hüküm-ferma olması için sarfettiği

gayret, verdiği mücadele, sâdece ilim sahasını ilgilendirmiş ve nasihattan ibaret kalmıştır. Yani idarecileri ve siyaset adamlarını ilmen, aklen, mantı

609

ken ikna etmek, irşad etmek ve uyarmaktan ibaret olmuştur. Dâhildeki dinî cihadı yalnız ve yalnız ma'nevi şekilde mümkün olabileceğ'ine, yani ancak ilim ile irşad ile mümkün olduğuna, Islâmın ruhundan aldığı nur ve fikir ile, kesin kanaat getirmiş ve bütün hayatını bu kanaat ve metod üstünde sürdürmüştür.

Evet, Hazret-i Üstad hiç bir zaman memleket dahilinde fiilî bir siyaset ve karşı koymak veya karışıklık çıkarmak prensibini benimsememiş, ona yanaşmamıştır. Lâkin hak bildiğ'i, iman ettiği davasından da onu hiç bir engel ve beşerî hiç bir kuvvet alıkoyamamış, mani' olamamıştır. Onun hayatı ve yaşayışı ve dersleri bu hakikatin güneş gibi şahididir, delilidir.

Şimdi mevzuumuzun tamamlayıcısı olarak, Yeni Said döneminin en çetin ve zulümlü ve en sıkıcı ahval ve şeraiti içerisinde te'lif ettiği eserlerinden de bir kaç nümune veriyoruz. Yeni Said'in hayat dönemi genel olarak iki fasıl halindedir.

Birinci fasl: Nurun en yoğun te'lif devresi olan 1926 Şubatından, 1950 Kasımına kadardır. Onun bu 25 senelik hayat faslında dünyada emsali görülmemiş zulümlere, keyfî- küfri eza ve cefalara, menfalara, zindanlara maruz bırakılmıştır. Böyle olmakla birlikte; Onun şahsında dine karşı yapılan tecavüzleri, dinsizlik hesabına edilen işkenceleri, ma'hud ve mahdut bir kaç zındıka vererek, hükûmeti ve hükûmette çalışan insanları te'vil-i hasenlerle kurtarmaya çalışmıştır. Hatta C.H.P. iktidarının yirmi beş senelik zâlimane, belki kâfirane icraat ve muamelelerinin tatbikatçılarından olan kimselerin yüzde doksan beşini kurtararak, mes'uliyetin umumunu yalnız o partinin yüzde beşine vermiş. Sonra da bütün haklarını helâl etmiştir.

İkinci Fasıl: 1950 baharından, vefat günü olan 1960 baharına kadardır. Bu son on senelik devrede, Demokratlar siyasetlerini ve hükûmet icraatlarını bir demokrasi prensibi üstüne bina etmek üzere gösterdikleri ılımlı ve insanî hareketleri sonucu, din ve vicdan hürriyeti üzerindeki çok kesif ve katı keyfî baskıları ve zulümleri bir derece kaldırmayı başardıklarından, Üstad Bediüzzaman Hazretleri: 1908'lerde Meşrutiyet mücadelesini veren ve onu bir nebze başaran Jön Türklere veya İttihad ve Terakki'cilerin bazılarına takdirkârlık hisleri içerisinde yanaştığı ve onları meşru' bir meşrutiyet, yani kuvvetini İslam dini ve milliyetinden alan bir meşrutiyet ve hürriyet şeklini benimsiyerek, te'sisine çalışmaları için onlara dostluk gösterdiği ve onların irşadına yönelik yaptığı nasihatlar gibi; Demokratlara da benzeri nasihat ve irşadları havi bazı mektuplar yazarak dostluk içinde onları ikaz etmek istemiştir. Hatta bu meyanda C.H.P'nin 1950, 1954 seçimlerini büyük bir yenilgi ile kaybettikten sonra, bu parti büyük bir hazırlık içine girerek, çok hınçlı ve intikamkâr bir niyetle iktidara gelmeye çaba göstermelerine karşı, 1954

610

seçimlerinde Demokratlara talebelerinin oy vermeleri sûretiyle de dostluğunu göstermiştir. Bu tarihî vak'alar, Üstadın o dönem hayat seyri içinde ele alınacağından burada bu kadar yeter.

Evet C.H.P. iktidarı döneminde hazırlanan ilk Anayasa, Lâiklik prensibleri doğrultusunda olduğu ve dinin her şeyinden uzak bir tutum içerisinde oldukları halde, din ve vicdan hürriyeti diye Anayasanın

içinde bir maddeleri de vardı. Lâkin C.H.P. iktidarı hiç bir zaman bu maddenin icabını yerine getirmemiştir. Dinin bütün eğitim kaynaklarını kurutmak ve nesli tamamen dinden uzak, hatta dinsiz yetiştirmek niyet ve emeliyle, yirmi beş sene şiddetli bir zulüm ve baskı uygulayarak her çeşit din derslerini yasaklamış, okullardan da dine, imana ait herşeyi kaldırmıştır. Nerede ise, Bolşevik Rusya tipinde bir rejim uygulamaya koyulmuş, siyaseti dinsizliğe alet ederek, bütün şiddetiyle dinî neşriyatı yasaklamıştır. Ancak bu arada bir göstermelik tarzında bir kaç cami', minarelerinde de "Tanrı uludur, Tanrı uludur" şeklinde sahte bir ezan.. ve yine Hükûmetin emrinde kıskıvrak bağlı, adî bir müdürlükten öteye geçmiyen bir diyanet reisliği dairesi...

İşte ortam böyle zulümlü, karanlıklı bir devreyi yaşarken, Bediüzzaman Hazretleri dağların ortasında olan Barla köyünde, tenha, garib bir şekilde sürgün hayatını yaşamakta olup, bütün kuvvetiyle İslâmın iman hakikatlerini müdellel ilmî kaidelerle ispat ederek terennüm etmiş, eserler vücuda getirmiştir. Emsalsiz zor şartlar altında Nur Risalelerinin yüzde yetmişinin te'lifini Allah'ın avun u inayetiyle bitirmiş, en büyük ve en mühim eserlerini orada vücuda getirmiştir.

Bediüzzaman'ın başlattığı bu imanî, ilmî ve ma'nevî mücahedesi esnasında kendisine türlü türlü bahanelerle eziyetler verilmiştir. Gâh bir nahiye müdürü eliyle keyfice ta'ciz ettirilmiş, gâh bir karakol çavuşu vasıtasıyla rahatsız ettirilmiştir. Yanına gelen ahiret ve iman müştakı Müslümanlar karakollara çağrılmış, sorguya çekilerek ifadeleri alınmıştır. Bazen mescidinde hususi namaz tesbihatına bile müdahale edilmiştir. Hatta Üstad'ı ta'ciz etmek ve onun Müslüman halk üzerindeki te'sirini ve muhabbetini kırmak için, bazı şamanist ırkçı muallimler köye yerleştirilmiş, Türkçülük ismi altında küfrî hezeyanlarla, Bediüzzaman için: "O Kürt'tür, siz Türksünüz...” gibi propagandalarla huzuru ihlâl ettirilmiştir. Menemen hadisesi, Ağrı isyanı gibi uydurma ve sahte manevralar sebebiyle, Hazret-i Üstad'a karşı çok kem tedbirler uygulanmıştır

Lâkin Hazret-i Üstad Bediüzzaman bu gibi ta'cizlere, eza ve cefalara tahammül etmiş, göğüs germiş, sabır ve sekinetle savuşturmuştur. Amma bütün bu kötü ve bed muamelelere doymıyan dalâlet ehli, zendaka komitesi durmamıştır. Mazlum olan Menemen hadisesinin bir taklidini uydurup,

icad etmek için harekete geçmiş, hükümeti evhamlandırmış ve nihayet 1935'de Eskişehir hadisesini vücuda getirmişlerdir. Üstad Bediüzzaman ile birlikte yüzyirmi Müslüman, fakir ve İşçiyi Eskişehir hapishanesine doldurtmuşlardır.

Evet,bunları, makamı ve yeri değilken yazdığımızın sebebi şudur: Bütün bu zulümler, keyfi ve küfrî istibdatlar ve dine karşı bunca ihanet ve darbeler icra edildiği bir sırada, Hazret-i Üstad, bin seneden beri Müslüman olan ve İslâm dini uğruna yaptığı cihadlarıyla cihanın takdirini kazanmış bir milletin başındaki Hükûmetini ve idarecilerini -müstesna bir kaç adamından başka-küfürle ittiham etmemiş.. ve bu milletin idarecilerini kâfir bir hükûmet şeklinde görmek istememiş ve öyle de kabul etmemiştir.

İşte Hazret-i Üstad'ın hayatının bu safhasına ait, üzerinde olduğumuz mevzu' ile ilgili beyanat ve fetvalarından da bir kısmını buraya dercediyoruz:

1- Hazret-i Bediüzzaman'ın neden sadece ve sadece ilim yoluyla, irşad yoluyla, Nur yoluyla ehl-i gaflet ve dalâleti, hatta ehl-i nifak ve şekaveti hidayete getirmeye ma'tuf hizmet ve hareketlere hayatını sarfetti? sualinin temel cevabı, esası ve ana proğramı şu gelecek cümlelerle ifadesini bulmaktadır:

"...Kadir-i külli şey, bir dakikada bulutlarla dolmuş cevv-i havayı süpürüp temizliyerek, semanın berrak yüzünde ziyadar güneşi gösterdiği gibi, bu zulümatlı ve rahmetsiz bulutları da izale edip, hakaik-ı şeriatı güneş gibi gösterir ve ucuz ve dağdağasız verebilir. Onun rahmetinden bekleriz ki, bize pahalı satmasın. Baştakilerin başlarına akıl ve kalblerine iman versin yeter.. O vakit kendi kendine iş düzelir.(78)"

2- Eskişehir müdafaanamesinden:

"Ben hakaik-ı kudsiye-i imaniyyeyi Avrupa feylesoflarına ve bilhassa dinsiz feylosoflara.. ve bilhassa siyaseti dinsizliğe alet edenlere ve asayişi manen ihlâl edenlere karşı müdafaa etmiştim ve ediyorum. Ben Hükûmet-i Cumhuriyeyi ilcaat-ı zamana göre bir kısım kanun-u medeniyi kabul etmiş ve vatan ve millete zarar veren dinsizlik cereyanlarına meydan vermiyen bir hükûmet-i İslâmiye biliyorum..(79)"

Yine aynı manada:

"Hükûmet-i Cumhuriyenin kuvvetli esasları, böyle müfsit dinsizlerin aleyhinde olduğu halde, dinsizliği -haşa- Hükûmetin prensibine mal edip, benim vatan ve millet ve Hükûmet hesabına öyle müfsidlere karşı

(78) Osmanlıca Lem'alar S:105

(79) Osmanlıca Lem'alar S: 797

yirmi seneden beri galibane müdafaat-ı ilmiyemi Hükûmetin rejimine ve güya prensibine karşı bir muhalefet ve halkı ihlâl-i asayişe sevk.. ve yüzbin defa haşa dini siyasete alet ve halkı Hükûmet aleyhine teşvik manasını vermek, hangi insaf kabul eder ve hangi vicdan razı olur.(80)"

İşte bu her iki parçada da, Hükûmetin zahir hale ve anayasanın hazırlanış tarzına göre de, onun rejimi bir dinsizlik ve küfür olmadığını.. Bilâkis mevcut anayasaya göre, dinsiz komünist müfsitlere karşı olduğunu söylemektedir. Çünki az yukarda arz olunduğ'u gibi, o zamanki anayasa dahi laik Cumhuriyet prensiblerini tamamen benimsemekle birlikte, din, vicdan ve ibadet hürriyetini te'minat altına alan bir maddesi olduğu halde, maalesef o maddeyi uygulama cihetine gitmemişlerdir. Bunun için Hazret-i Üstad mahkemeye ve mahkemenin şahsında, anayasayı keyiflerine göre uygulayan Hükûmete; yaptıklarına uymalarını aynı zamanda taleb etmektedir.

"Hûkûmet-i İslâmiye" tabirinin hikmet ve medlulüne ilerde bakmak va'diyle; aynı ma'na ve mevzu' ile alâkadar başka maddelere geçiyoruz.

3- Yukardaki maddenin biraz daha izahlısı olan şu gelen ikinci maddeyi de okuyalım:

"...Ben bî-taraf ve hürriyetperver olan Hükûmet-i Cumhuriyeyi, dinsizliğe taraftar ve entrikaları çeviren ve hükûmetin me'murlarını iğfal eden gizli, menfi komitelerden tefrik ediyorum. O entrikacılarla bazan mübareze ediyorum. O komitelerden tesadüf ile Hükûmetin me'muriyetine girenler, ciddî dindarlara takmak için, iki kulp elinde tutmuş, garaz ettikleri dindarlara takıyorlar ve Hükûmeti iğfale çalışıyorlar.

Bu iki kulptan birisi: o mülhidin irtidadına temayül etmemek manasıyla, İRTİCA' kulpunu takıyor.

Diğeri: Haşa, sümme haşa, dinsizliği bu Hükûmet-i İslâmiyenin aynı siyaseti telâkki etmediğimiz manasında; dini siyasete alet etmek kulpu ile lekelemek istiyorlar...(81)"

İşte burada Hazret-i Üstad, Hükûmet-i Cumhuriyenin bizzat kendisi değil ve onu yöneten idarecilerin umumu da değil, belki içine sızmış gizli bazı müfsid dinsizlerin varlığından bahsederek, onlara karşı mücadelesini sürdürdüğünü söyler. O ise Hükûmetin tamamına ve idarecilerinin umumuna mal edilemez ve hepsi birden küfürle, dinsizlikle ittiham edilemez demektedir.

(80) Aynı eser S: 796

(81) Osmanlıca Lem'alar S: 818

613

4- Lâiklik prensibinin, tüm dünyada anlamı ve mefhumu ve tatbik şekli açık ve sarih iken, bizde bazı dinsiz mülhidler onu tamamen dinsizlik ve dini yok etmeklik manasında alarak, Hükûmetin kuvvet ve siyasetini bu istikamette alet etmek sûretiyle, işi mecrasından çıkaran o gibi zındıklara Bediüzzaman'ın cevabı:

"Elcevab: Hükûmetin Laik Cumhuriyyeti, dini dünyadan ayırmak demek olduğunu biliyoruz. Yoksa hiç bir hatıra gelmiyen; dini reddetmek ve bütün bütün dinsiz olmak demek olduğunu gayet ahmak bir dinsiz kabul eder...(82)"

Hazret-i Üstad'ın bu beyanı kesin ve sarihdir.. Ve müslüman bir milletin hükümeti, şayet hükûmet icraatı ve muamelelerine taalluk eden dinin o kısmını, Hükûmet işlerinden ayırsa dahi (Nitekim Tanzimat'tan sonra Osmanlı Hükümetlerinde de kısmen öyle olmuştur.) günaha. fıska girebildiği halde; fakat Hükûmetin tüm me'murlarının ve idarecilerinin dinsiz veya kâfir oldukları manasına gelemiyeceğini zahir ifadesinden anlaşılmakla beraber, aynı beyanın içinde çok nazik ve kritik bir nokta da vardır. Yâni kim ki; Lâiklik mefhumunu dinsizlik ve dine karşı gelmeklik ma'na ve niyyetinde kabul etse ve o saikle onun uygulamasını yapsa.. İşte o zaman te'vil götürmez bir küfür ve dinsizlik olur. Amma dinin esasatını inkâr etmeden, Hükûmet icraatında onun ahkâmını uygulamasa.. Ve laikliği de bu manada alsa, belki günahkâr olur. Fakat küfre, ilhada girmez diye Üstad'ın beyan tarzından anlamaktayız.

Bazıları diyebilirler ki: Bunlar birer mahkeme müdafaasıdır. Belki Üstad Hazretleri bu beyanlarıyla bir çeşit tevriye nev'inden gerçeği perdeliyerek, zâlimlerin şerrinden kurtulmak ve kurtarmak için te'villi bir rüşvet-i kelâm tarzında söylemiş olabilir?

Biz de deriz: Yüz bin defa haşa ki, Hazret-i Bediüzzaman bu fâsid zannın icab ettirdiği duruma düşsün.. Bu zanla düşünenler Bediüzzamanı tanımamışlar ve mesleğinden nasibedar olmamışlardır.

Evet, Hazret-i Bediüzzaman ancak ve ancak mahz-ı hakikat konuşur. Konuştuğu her şeyi de, İslâmın aslî ruhunun merkezindendir. Vakıa', Hazret-i Üstadın bazı zamanlarda müsalâhakarâne yumuşak ve okşayıcı sözleri ve tabirleri varid olmuştur. O ise, her makamda bir mürşid-i ümmet olduğu için, lütf-ü irşad ve dinin hikmetli irşad siyasetinin metoduna muvafık olarak "Kavl-i Leyyin" uygulamasıdır.

Bunun böyle olduğuna, onun bütün hayatındaki tüm harekât ve muamelelerinin aynı tarzda olması, kat'i şahittir. Evet, mesela Eskişehir hadi

(82) Osmanlıca Lem'alar S: 763

614

sesinden üç yıl önce, Barla'da te'lif etmiş olduğu "Yirmi Dokuzuncu Mektub'un Yedinci Kısmı'nın Birinci Sual ve Cevabı'nda "Ezan-ı Muhammedî gibi İslâmî Şeairin tağyirine teşebbüs edenlerin fetvacıları olan bazı bedbaht Ulema-i Su-un fetvalarına karşı en sert şekilde cevab verdiği halde, Türkiye'nin durumunun -Ne olursa olsun, kimler idare ederse etsin- Bir İslâm diyarı olduğunu ve hiç bir zaman Dar-ül Harb olamıyacağını, dolayısıyla o gibi fetvaların Türkiye dairesinde mesağ olamıyacağını kesinlikle ve Ulemay-i İslâmın ekseriyet-i mutlakasının reylerine dayanarak kat'î kanaatıyla ileri sürmüştür. Oraya müracaat edilebilir.

Hem Mesela: 1946/47 yıllarında Emirdağı'nda, her gün ayrı bir bahane ile ta'zib edilmekte iken, hatta bedbaht bir kaymakamın Hükûmet koltuğunda alenî olarak: "Said'in vücudu ortadan kalkmalıdır" dediği zamanlarda, bunlar hep onun din âlimliği, din mücahidliği, İman ve Kur'an hizmetkârlığına karşı icra edilmekteydi- Bir serseri bekçi başı eliyle, en müthiş bir zehirle zehirlendirilip ölüm döşeğinde koma halinde kıvranmakta iken bile; "Bir gece sabaha kadar yanında nöbet bekleyip göz yaşları içinde üstadlarına dikkat eden iki talebesi" diyor:

"Sabaha yakın gözleri kapalı olduğu halde doğruldu.. Ellerini Dergâh-ı İlâhiyeye açıp, yavaş bir ses ile, bir kaç kelime ile; Risale-i Nur hizmetinin inkişafına ve talebelerinin iman selâmetine (Ve şu aldanmış gâfil insanların hidayetine)(83) dua etti. Sonra bayılmış vaziyette yatağına düştü.(84)"

Hazret-i Üstad'ın bu hali; Resulullah Efendimizin (A.S.M.) UHUD harbinde, müşrikler tarafından atılan taşlara müsab olan mübarek dişlerinin kırıldığı ve kanı aktığı andaki gösterdiği tavır ve yaptığı duaya ittibaen olmuştur.

AYNİ MEVZU UN BAŞKA ÖRNEKLERİ

Bu mevzu' ile ilgili olarak bir kaç örnek de Hazret-i Üstad'ın 1947-1960 yılları arasında, Yeni Said'in, iki tür hayat safhasındaki davranış ve beyanlanndan arz edelim:

1- İstilâ eden ve dinin zarar ve zıddına taammüm eden bid'atlar içerisinde talebelerinin tarz-ı hareketlerinin ne olacağı hakkındaki fetvası:

"...Risale-i Nur dairesi içinde yeni Ezan okuyanlar ve imamlar çoktur. Bid'alara kalben taraftar olmamak yeter. Umum İslâmın ma'bedi olan câmi'ler, ehl-i bid'aya bırakılmaz. Gerçi İmam-ı Rabbani gibi bazı zatlar demişler ki: "Bid'a olan yerlere girmeyiniz!..” Fakat o zaman hususi idi. Böyle taammüm eden yerlerde câmi'ler ehl-i sünneti içinde bulmak ister. Bid'aya iştirak ile değil, belki câmi'in ve cemaat'ın faziletini

615

kazanmak iktiza eder. Ben de burada cami'ye hâlî vakitte gidip, o manevî emre tevfik-i hareket ediyorum. Bizim de camiimizdir. Kalben ehl-i bid'aya yardım etmemekle, bu mübarek aylarda cami'lerde mümkin olduğu kadar Sünnet-i Seniye dairesinde faziletinden istifade etmek, hafızları dinlemek, İnşaallah mecburi bid'alara karşı gelebilir, zararı dokunmaz... ferman-ı lâhî te'minat verir.(85)"

Bu mes'eleyi te'yid eden Hazret-i Üstad'ın kastamonu hayatının üçüncü senesinde (Yani 1939'da) yazdığı bir mektubunda, Bedreli Hoca Sabri Efendi'nin benzer bir suali münasebetiyle cevaben şöyle diyordu:

"Sabri kardeş! İmamet vazifesinde Risalet-ün Nura zarar yok.. Ruhsatla amel niyetiyle şimdilik çekilme!..(86)"

2- Mahkeme müdafaalarında, bazan da muhabere mektublarında kullandığı "Zındıklar, dinsizler.." ta'birlerinin mana ve muradı hakkında şöyle demiştir: (Bazı kısımlarını alıyoruz.)

"Evvela: Ben, fıtratımda ziyade şefkat itibariyle, eskiden beri sâir âlimlere nisbeten mümkin olduğu kadar tekfirden çekindiğimi beni tam tanıyanlar bilir.

Saniyen: Mezheb-i Hanefide çok maddelere küfür denildiği halde, mezheb-i Şafii'de o günahlara küfür denmez, günah-ı kebire denilir. Eğer sarih küfür görülse o vakit hükmeder. Ben Şafiî iken, yine te'vili mümkin olsa hükmetmekten çekinirim. Çünki tekfir bana çok ağır geliyor.

Salisen: Benim sarfettiğim zındık ve dinsiz kelimelerini, gizli ve şahsen tanımadığım ve kırk seneden beri bu millette iman ve İslâmiyet aleyhinde çalışmalarını bildiğim, kökü Avrupa'da bir komite efradına diyorum. Bana zulüm edenlerin çoğunu, masumlarının hatırı için hakkımı onlara helâl ediyorum. Yalnız bazen hiddet ettiğim vakit, "Ehl-i dalâlet" derim. Yani harekâtında dalâlete ve zulme ve fıska düçer.. Yoksa küfre düşer demek değildir

Rabian: Gayr-i muayyen ve şahısları ve isimleri zikir edilmiyen insanlara dair, bazı fena sıfatlar için: "Böyle yapan münafıktır veya dinsizliğe yardım eder veya kâfir olur.." denilse hatta gıybet dahi sayılmaz...(87)”

Şimdi de, Hazret-i Üstad'ın 1950'den sonraki hayatında üzerinde olduğumuz mevzu' hakkında tutum ve davranışlarını ifade eden beyanlarından da bir iki nümune verelim:

(83) Parantez içindeki cümleyi de bizzat bazı Emirdağlı Nur talebelerinden duymuştum. A.B.

(84) Büyük Taritıçe-i Hayat S: 375

(85) Emirdağ aslı el yazma S: 81

(86) Osmanlıca Kastamonu-1 S: 7

(87) Afyon Hapsi mektupları aslı S: 657 -Em.2, S: 81

616

1- Malûmdur, Türkiye Cumhuriyeti anayasası ve kanunları İslâm dini nizam ve düsturları dışında, Avrupa kanunlarından alındığı,. özellikle ceza hukuku tamamen Avrupa kanunlarından iktibas edildiği halde; İlahî nizam olan İslâmiyet kanunlarını terk edip, tatbik etmiyen, başka beşerî kanunlarla milleti yönetenlerin ve bunlarla insanların hukukunu vermenin hakiki adalet olamıyacağını.. Hatta öylesi bir adaleti, abdestsiz şimale doğru namaz kılmasına benzettiği halde; bazı munsif savcıların vazifeleri, hukuk-u umumiye olmakla bir cihetle, hukukullah manasında olduğunu ifade eden Üstad Bediüzzamanın şu fetvasıdır:

"... Müdde-i umumilerin bir kısmı, vazifeleri olan hukuk-u umumiyenin müdafaası, hukukullah nev'inden olduğu cihetle, bana karşı şiddet değil, bilâkis hakikî adalet noktasında umum İslâmiyete ve belki insaniyete de menfaatı olan Risale-i Nur'un hizmet-i imaniyesi cihetiyle; şiddeti bırakıp kader-i İlâhiyyenin şefkat tokadına bakar gibi zâhiren ta'zib, hakikaten yardım hükmüne geçtiği için, ben de bu sırr-ı azim münasebetiyle bütün böyle müdde-i umumilere karşı bir dostluk ve dua etmek vaziyetini aldım. Zahiren bana karşı şiddet-i hüküm görünen halet, o hizmet-i imaniyeye bir ilânname hükmüne geçti. Ben de şimdi onlara hukuk-u ammenin, hukukullah hükmüne geçtiğini bilenlere umumen selam ve dua ediyorum.. Bana olan şiddetlerini umumen helâl ediyorum.(88)"

2- Demokrat Hükümeti de icraatını eski anayasaya göre-yürüttüğü ve fakat C.H.P iktidarından çok farklı olarak, anayasanın yumuşak ve hürriyete doğru çekilebilir taraflarıyla, tam bir demokratik sisteme doğru yürütmeye azmettikleri için; Hazret-i Üstad onların hürriyete doğru yol açan bu hareketlerini bir İslâm milliyetçiliğini, hükümetlerini de bir İslâm hükümeti tarzında kabul ederek, ma'nevi bir ihtara binaen talebelerine şöyle bir beyanda bulunmuşlardı:

"Kardeşlerim! Sizce münasib ise, başvekile ve dindar meb'uslara verilmek üzere, ihtara binaen yazdırılmış gayet ehemmiyetli bir hakikattır: Mukaddeme: Kırk seneye yakın siyaseti terk ettiğimden ve ekser hayatım bir nev'i inzivada geçtiğinden, hayat-ı içtimaiye ve siyasiye ile meşgul olmadığımdan, büyük bir tehlikeyi göremiyordum. Bu günlerde o tehlikenin hem millet-i İslâmiyeye ve hem de bu memleket ve hükûmet-i İslâmiyeye büyük bir zarar vermeye zemin hazırlanmakta olduğunu hissettim. Mecburiyetle İslâm milliyeti ve hâkimiyeti ve memleketin selâmeti için ehl-i siyaset ve cem'iyet-i beşeriyeye hamiyet ile çalışanlar için, bana manevi bir ihtar edildiğinden üç noktayı beyan edeceğim...(89)"

(88) Emirdağ-2, El yazma Emirdağ Mektupları S:3

(89) Emirdağ -2,S:148

Bu beyanın devamında "üç nokta" başlıkları ile izah ettiği içtimai hakikatlerin; din düşmanlarının İslâmî herhangi bir inkişaf hareketine İRTİCA' kulpunu takmalarına karşı onları esfel-i safiline ve vahşiliğin ve bedevîliğin en derin derelerine batırırcasına müskit cevablar verdiği gibi.. Demokratları da bunlara karşı dikkat ve teyakkuza davet etmektedir.

3- Pakistan'da o zaman çıkmakta olan ESSIDDIK namında mühim bir mecmua, Yirmi İkinci Mektub olan Uhuvvet Risalesini Urducaya tercüme edip neşretmesi üzerine, Hazret-i Üstad bir beyanda bulunarak, bu hadiseyi hükûmet ricaline ve kendi talebelerine ve efkâr-ı ammeye şöyle bildirmişti:

"...Şimdi o Arabi mecmuanın tercüme ettiği risalenin aslı olan Türkçesinin, efkâr-ı ammeye, hususan bu Hükûmet-i İslâmiyenin reislerine ve meb'uslarına bir sene evvel verildiği gibi, yine beray-i malûmat takdim için iki-üç sebep var...(90)"

4- Mevzuumuzun neticesini bağlamak üzere, Hazret-i Üstad'ın Nur talebelerine veda' vasiyeti olan en son dersinden bir iki cümle alarak bitiriyoruz:

"...Kardeşlerim, hastalığım pek şiddetli.. belki yakında öleceğim.. veyahut bütün bütün konuşmaktan bazen men' olduğum gibi, men' edileceğim. Onun için benim Nur, ahiret kardeşlerim, ehven-ü şer

deyip bazı biçare yanlışçıların hatalarına hücum etmesinler.. Daima müsbet hareket etsinler. Menfi hareket vazifemiz değil. Çünkü dâhilde hareket menfice olmaz. Madem siyasetçilerin bir kısmı Risale-i Nur'a zarar vermiyor, az müsaadekârdır. Enven-ü şer olarak bakınız.. Daha a'zam-ı şerden kurtulmak için onlara zararınız dokunmasın, onlara faydanız dokunsun.

Hem dâhildeki cihad-ı manevi, manevi tahribata karşı çalışmaktır ki; maddi değil, manevî hizmetler lâzımdır. Onun için ehl-i siyasete karıçmadığımız gibi, ehl-i slyaset de bizimle meşgul olmaya bir hakları yoktur.

Mesela: Bir parti bana binler vecihle sıkıntı verdiği halde, hatta otuz senede hapislerde tazyiklerde olduğu halde, hakkımı helâl ettim .. ve azaplarına mukabil o biçarelerin yüzde doksan beşini tezyif ve i'tiraflara, zulümlere maruz kalmaktan kurtulmaya vesile oldum ki

ayeti hükmünce, kabahat ancak yüzde beşe verildi...(91)"

Evet, Hazret-i Üstad'ın bu veda' vasiyeti ve son dersi olan çok büyük ve çok mühim hakikatlı beyanının ana mevzuu; Nur talebelerinin daima asayişi te'mine medar hareketlerde bulunmalarını tavsiyedir. O ise, daima müsbet hareket ile emir olunmaktadırlar. Müsbet hareket, menfi hareketin zıddıdır. Menfi hareket ise, bilfiil eylem ve karşı koymak, ihtilâl çıkarmak

(90) Aynı eserS:81

(91) Emirdsğ-2 Lahikası

şeklinde olduğu gibi.. Yazı ile, söz ile, yani tenkit etmekle ve bazıları gibi küfürle, dinsizlikle ittiham etmekle ve saire ile de menfi hareket olur.

Hazret-i Üstadın son dersinde, üzerinde durduğu husus;her halde sözlü tenkit ve yazılı hücum mes'elesidir. Çünkü zaten Nur talebelerinin eylem halinde menfice bir karşı koyma hareketlerinin mümkin olmadığı ve Üstad'ın mesleğinde ve hizmet proğramında öyle bir şeyin bulunmadığı açık ve kesindir. O halde, anarşiliğin bir çeşit başlangıç noktası olan, sözlü ve yazılı tenkitler, hücumlar ve beyanlardır ki, zaten Üstad Hazretlerinin en son dersi ve veda' vasiyetinden aldığımız parağraflar da bunu açık göstermektedir.

Ve sonuç olarak: Hazret-i Üstad Bediüzzaman Said Nursi'nin hayatının çeşitli dönem ve safhalarında bu mevzu'da gösterdiği hareket ve tutumları yanında, konuştuğu sözlerinden, yaptığı nasihatlarından ve verdiği ders ve beyanlarından aldığımız nümûneler, bizce karanlık nokta bırakmayacak şekilde mes'eleyi aydınlatmıştır. Verdiğimiz bu nümûneler gibi daha bir çok örnekler de göstermek mümkündür.

ÖZEL BİR MEVZUU'

Üstteki, mevzuu ilgilendiren hususi bir mes'elenin beyanını, -yanlış bir anlaşılmaya sebep olmaması için- kaydetmek gerekir ki:

Hazret-i Üstad Bediüzzaman, dâhili cihad ile hârici cihadı birbirinden o kadar kesin ve azim bir şekilde tefrik etmiştir ki; dahilî cihadın yalnız ve yalnız ma'nevi şekilde, yani irşad, ıslâh, ikna ve ispat metoduyla ilmî ve kalemî şekilde olabileceğini.. O ise, irşad işinde menfiliği asla ve kat'a kabul

etmeyip reddettiğini.. ve bunu bütün kanaat ve sarih ifadeleriyle beyan ettiği halde.. ve hayatında, bütün davranış ve muamelâtıyla bunu öyle göstermiş olmasıyla birlikte; bu demek değildir ki: Hazret-i Bediüzzaman dinin kudsi cihadında -Bin kere haşa!- tehavün göstermiş, lakaydlık yapmış, korkmuş veva dinin hakikatlarını bir nevi müdaralık içinde rüşvet vermiştir. Hayır, bin kere hâşâ ve kellâ!..

Evet, çünki o, asrın hem müceddidi, hem müçtehidi, hem mürşidi, hem muslihi, hem muhdisi, hem zamanın sahibi olduğundan; asrın insanlarının, hususiyle dahildeki Müslüman milletin irşad ,ıslâh metodunu, keskin velâyet ve ferasetiyle, yine dinin ana kaynaklarından ve esas hakikatlarından çıkarmış, almış ve uygulamıştır. İslam dininin en büyük müçtehidleri olan Dört Hak Mezheb Imamlarının da bu mevzuda Bediüzzaman'ın tatbik ettiği metod üzerinde olduklarını veya başka bir ta'birle Bediüzzaman Hazretleri onların tarz ve usulleri üzerinde bulunduğunu gösteren hayat tarihçele

619

ridir. Ezcümle Mısır'lı meşhur tarihçi ve usulcü Ebu Zehra'nın yazdığı İmam-ı Malik Hazretlerinin hayatının mukaddemesi yeterli şahittir

NEDEN İSLÂM HÜKÜMETİ?

Bu mevzuun, yani "Bediüzzaman'ın şeriat anlayışı" bölümünün safhaları içinde göze çarpan en önemli bir nokta şudur:

Gerek Eski Said dönemindeki İttihad ve Terakki Hükümetleri için, gerekse Yeni Said dönemi olan Cumhuriyet Hükümetleri için, hep İSLAM HÜKÜMETİ diye vasıflandırmıştır. Diyelim, İttihad ve Terakki Hükümetleri zamanında İslâm kanunları hükümet icraatında kemaliyle hüküm-ferma değildi ise de, milli an'ane, İslâm şeairi vesaire gibi her şey, Osmanlı ülkesi dahilindeki İslâm topluluğıı içinde revaçta, tatbikte olduğu ve buna mani' bir kanun ve hüküm bulunmadığı için, milleti idare eden o zamanki hükûmetlere "İslâm Hükûmeti" denilebilirdi. Fakat Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetlerinin benimsediği prensibler ise, dini devlet işinden tamamen ayıran bir lâiklik modelini benimsemiş, dinin bir çok müesseselerini kapatmış, din eğitimini yasaklamış ve bir çok İslâm şeairini de kaldırmıştır. Dinin sadece ibadet kısımlarıiın çok zayıf bazı taraflarını din ve ibadet hürriyeti adı altında yarı serbestlik içinde bırakmıştı. İslam dinini Hıristiyanlık dinine benzeterek, sadece vicdanda "Kul ile Allah arasında bir muamele" tarzında anlamış ve öyle de tatbikata girişmişti. Halbuki bunları İslâm dini, küll halinde ve bölünmez olarak hayat nizamını da içine alan dünya ve ahireti kaplıyan ilâhî bir nizam olduğunun farkında değildiler.

Cumhuriyet Hükûmetleri dinin sadece bir ibadet kısmını da yarı bir serbestiyet şeklinde bırakmıştı dedik. Çünkü İslam dininin sadece bir ibadet bölümünü de ele alsak, çok geniştir, kendine has nizamları vardır. Meselâ: İslam dinine mensub kimselerin; o dinin sâlikleri olduğunu gösteren alâmetlerinden olan kisve hususunu da içine alır. Halbuki İslâm milletlerine mahsus kisve, kıyafet kanunuyla mer'iyyeti ortadan kalkmış ve zedelenmişti.. Ezan-ı Muhammed'inin şekline müdahale ve saire gibi...

İşte bütün bu menfi icraat ve uygulamalara rağmen, Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri bu milleti idare edenlerin yani yüzde doksan dokuzu Müslüman olan bir milletin evladından müteşekkil bir hükûmetin efradının yekünûne "İslâm Hükümeti" demiştir.

Halbuki görüyoruz, herkesten daha çok bu din için eza ve cefaya, hapis ve menfalara maruz kalan Bediüzzaman Hazretleridir. Hükûmet ise, dini dünyadan ayıran (Laiklik) prensibini benimsiyen bir hükûmet modelidir. O halde, acaba neden Bediüzzaman gibi bir allame-i küll, bir din mücahidi,

bir hakikat kahramanı bazı yazı ve müdafaalarında böylesi bir hükümeti "İslâm Hükûmeti" diye vasıflandırmıştır?

CEVAP:bu istifhamın cevabları az yukarda kısmen geçmekle beraber, burada da kendi anlayış ve idrakimize göre, bir iki hikmetine temas etmek isteriz, şöyle ki:

Evvela: `Hükûmet" mefhumu nedir? izahını bulmak gerekir. HÜKÛMET denince herhalde bir kaç bakan ve bir kaç validen ve birkaç müdürlerden ibaret değildir. Milleti İslâm olan memleketlerdeki hükümet, yahut DEVLET Reisicumhurdan tut, ta kır bekçisine, ta köy muhtarlarına kadar.. Ve bir nefer askerden tut, ta mareşale kadar çok geniş bir insan kitlesini içine alan bir mefhumdur. Bu büyük insan topluluğu elbette ki Müslüman bir milletin evlâdı

oldukları için, hepsi veya mutlak ekseriyeti şahsen Müslümandır. İşte böylesi bir hükûmette çalışan insanlar, İslâm prensiplerine göre milleti idare etmeseler dahi, her birisi neslen ve şahsen Müslümandır. O halde, Hükûmet, bütün me'mur kadrosuyla ve askerleriyle Müslüman bir milletten geldiği için, elbetteki o hükümete bir İslâm Hükûmeti denilebilir ve denilir. Hem Üstad Hazretleri, Hükümetin idare kadrosuyla; onun eli ile tatbik ettirilen rejimin birbirine karıştırılmamasının lüzumuna işaret etmiştir.

Saniyen: Bin seneden beri İslâm dinine hizmet etmiş ve bütün mâzideki şerefini İslâmiyette bulmuş şanlı büyük bir milletin adıyla teşekkûleden Hükûmeti, ne şekilde olursa olsun; Bediüzzaman Hazretleri onu bir gâvur hükûmeti şeklinde görmek ve bilmek istememiştir. Hem hükümeti o şekilde telâkki etmekten de hiç bir fayda mülâhaza etmediği gibi; dinin irşad metoduna da ters düştüğünü görmüştür. Öyle bir telakkînin memlekete ve millete hiç bir fayda getirmiyeceğini bildiği gibi, ehl-i Hükümeti de, belki daha çok tecavüzlere sevk etmesine sebebiyet vereceğini düşünmüştür. Ve daha bunlar gibi bizim bilmediğimiz ma'na ve hikmetler!..

BEDİÜZZAMAN VE MİLLİYETÇİLİK

Milliyetçilik denince: hakiki manasıyla, insanlık düşüncesi olduğundan; insanoğlunun fıtratındaki medeniyetperverlik, yani geniş manasiyle; kendi cinsinden olan insanları düşünmek,ve onlara acımak, refahlarını istemek demektir. Daha gele gele münasebetlerin sıkıca arttığı daireler olan akrabalarını, aşiretini, milletini, memleketini düşünmek ve onların saadet ve refahını, terakki ve teâlilerini istemek ve arzu etmek, insanlığın ve insanlık icabının en zarurî bir seciyesi olması lâzımdır. Meğer ki: İnsanlıktan çıkmış ola...

MİLLET, veya MİLLİYET kelimeleri, din ıstılâhında doğrudan doğruya DİN mefhumunun karşılığıdır. Dinî ıstılâhın geniş olan izahını burada ele alma

nın zarureti yoktur. Çünkü malûmdur, bedihidir. Burada biz, MİLLET veya MİLLİYET tabirlerinin örfi mefhumları üzerinde durmak istiyoruz.

Evet, milliyetçiliğin örfi manası itibariyle yukarda saydığımız ma’ naların, dünya hayatına bakan kısımları, daha çok içtimaî hayatı ilgilendirmektedir. Bu i'tibarla, bilhassa içtimaî hayatla ilgilenen insanların hamiyetperverliklerinin icab ettirdiği bazı hizmet ve fedakârlıkları ister.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri de, özellikle içtimaî hayat ile ilgilendiği zamanlarında, millet ve milliyet hamiyetkârlığından çok kere bahsettiği, hatta böylesi bir milliyetçiliğin uhrevi bir ibadet ve fazilet olduğunu söylemiş(92) ve o zamanlar bu hissi uyandırmak için bazı hitabelerle telkinatta bulunmuştur.

Fakat acaba Bediüzzaman'ın uyandırmak istediği şeyle gayesi ne idi? Hangi maksat için idi?.. ve uyandırdıktan sonra onunla neyi yapmak, hangi hedefe ulaşmak istiyordu?.. gibi mevzuumuzun temelini teşkil eden istifhamların vuzuha kavuşturulmasıyla, bence hakikat ortaya çıkmış olabilir. Gerçi bu mes'ele, bu kitabın ilgili bölümlerinde zaman zaman çeşitli vesilelerle ele alınmış, şeksiz ve şüphesiz anlaşılmış ise de, burada yine de Bediüzzaman'ın hayatının ilk gençlik devresinde; evvela doğup büyüdüğü bölge olan Şark vilâyetlerinde yaşıyan Kürd milletinden başlamak üzere, sonra Türkleri ve Arapları da, o zaman ilk iş olarak milliyet fikriyle uyandırmak için, mâzideki şerefli tarihlerinden ve ecdadlarının İslâm dinine ettikleri büyük kahramanlık ve hizmetlerinden misaller vererek uyandırmak istediğini

görüyoruz. İşte acaba bu meselenin gerçek manası ve hakikatı nedir diye az ilerde üstünde durmaya çalışacağız.

Evet, Bediüzzaman'ın gençlik devresinde, Şam'da verdiğ'i muazzam hutbesinin şu cümleleri, bu mevzuun hakikatini ve meselenin asliyetini çok orjinal bir şekilde hülâsa edip gün ışığına çıkarmaktadır:

"...Bir adamın kıymeti, himmeti nisbetindedir. Kimin himmeti milleti ise, o kimse tek başıyla küçük bir millettir. Bazılarımızdaki dikkatsizlikten ve ecnebilerin zararlı seciyelerini almamızdan; kuvvetli ve kudsî İslâmî milliyetimizle beraber, herkes "Nefsî Nefsî" demekle ve milletin menfaatini düşünmemekle; ve menfaat-i şahsiyesini düşünmekle; bin adam, bir adam hükmüne sukût eder. Yani: "Kimin himmeti yalnız nefsi ise, o insan değil.. Çünkü insanın fıtratı. medenîdir. Ebnay-ı cinsini mülâhazaya mecburdur...(93)'

(92) Asar-ı Bediiye S: 363

(93) Hutbe-i Şamiye S: 51

İşte, Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretlerinin uyandırmak istediği, harekete geçirmeyi arzu ettiği şey ve mesele; İslâmiyetin de, insaniyetin de lâzımı ve şiari olan insanlık seciyesidir. Bu seciyenin uyanmasıyla, her çeşit İslâmî ve milli hizmetler yaptırılabilir.. Ve her nevi' izzet ve şeref elde edilebilir. İ'lây-i Kelimetullah cihadı da tahakkuk etmiş olabilir. Dolayısıyla bu nevi' milliyetçilik, İslâmcılıktır, İslâm milliyetçiliğidir. Başka bir şey değildir.

Hazret-i Üstad Bediüzzaman, Meşrutiyet ve Hürriyetin i'lânı sıralarında; İslâm Âlemindeki hürriyet İnkılâbını, İslâm milletlerinin bu nevi milliyetçilikle uyanmasına büyük bir sebep bilmiş ve onun İslâmî bir şekilde tahakkuk etmesi için tüm gayretiyle çaba sarfetmiştir. O sıra gerek nutuk suretinde

söylemiş olduğu, gerekse makale ve kitap şeklinde neşrettiği yazılarının bir çoğunda, bu hakikat görünmektedir. Osmanlı devleti, hilâfete merkez olması hasebiyle, onu İslamî bir milliyetçiliğe bayrak göstermiş, tüm İslâm milletlerini uyandırmak ve evvela kendi içinden ittihada getirmek, sonra da Osmanlı hilâfeti etrafında halkalandırmaya gayret sarfetmiştir. Bu söylediklerimizin ispatlı delilleri bu kitabın bir kaç yerinde kaydedilmiş olduğundan tekrarına hacet görmüyoruz. Tafsilatını isteyenler, ASAR-I BEDİİYE kitabındaki asıllarına bakabilirler. Yalnız burada Bediüzzaman'ın eski nutuk ve makalelerinin heyecanlı ifadelerindeki ma'naları bir derece izah eden, 1954'lerde C.H.P'li bir gazetecinin iftirakâr yazılarına cevab olarak kaleme aldığı şu yazısını burada nümune olarak gösteriyoruz:

"...Halk Partililerin müfrit kısmından o gazeteci iki acib yalan ve iftirası, bu noktayı yazmaya beni mecbur etti:

Birisi: "Said-i Nursi'nin ciltlerle kitapları inkılâb aleyhindedir" diye.. demesi gösteriyor ki: o, hakaik-ı imaniye ve Kur'aniyenin haricinde sırf bir dinsizlik manasını inkılâba vermiş. İnkılâbı öyle kabul ediyor. Bu Müslüman millete bu iftirayı yapan belâsını bulacak.

İkinci iftirası: Diyor ki: "Said-i Nursi Kürd milliyetini din namına Anadolu evlâdlarına neşrediyor?"

- Acaba bu bedbaht İslâm milliyetini, Kürd milliyeti demekle divanece mana mı veriyor?..

Ellibeş seneden beri; "ırkçılık frengi bir hastalıktır ki, Frenkler İslâmiyeti parçalamak için içlerine sokmuşlar" deyip "Elli beş seneden beri milliyetimiz yalnız İslâmiyettir" deyip, bütün eserlerinde bu esası takip etmiş, gitmiş bir adam hakkında böyle bir isnad, yirmi derece bir iftiradır.

Kürdlük isnadıyla ilişenlere karşı, Hücumat-ı Sitte'nin bir desisesinde ve yirmialtıncı mektubun bir kısmında kat'î cevab var olmakla bera

ber, ellibeş seneden beri, hatta Mart hadisesinde ırkçıların kulüpleri açıldığı zaman, onların umumuna: "Milliyetimiz İslâmiyettir, bütün biz kardeşiz, ırkçılıkla tefrika vermeyin!. Türk Milliyeti İslâmiyet milliyeti içinde mezc olmuştur: Türk milliyeti İslâmiyet milliyetidir" diye o dehşetli hadiselerde belâyı onda birisine indiren.. Ve bütün memleketini, akrabalarını ve aşiretlerini bırakıp, sırf Türk milleti evlâdına hakikat-ı imaniyyeyi ders veren ve yirmi sekiz sene işkencelerle azabı çektirdikleri halde, o hizmet-i İmaniyyeden vazgeçmiyen bir adama bu ırkçılığı isnat etmek, yüz derece haksızlık ve insafsızlıktır..(94)"

Görüldüğü üzere, Üstad'ın şu anlayıştaki bir İslâm milliyetçiliği dışında ve Kur'anda ve hâdiste tel'in edilmiş olan ırkçılık, kavmiyetçilik zihniyetiki insan oğlunun vahşet ve bedeviyet devirlerini yaşadığı zamanlardaki cahilî adeti ve davranışıdır- keşmekeşliğe, sukûta, canavarlığa doğru götüren en büyük bir amil olduğunu bilmiştir. Buna binaen Kur'an lisaniyle de "Cahilî Hamiyet" diye vasıflanan o gibi milliyetçiliğe elbette yanaşmamıştır. Bu devirde de dessas ve şeytan münafıkların uyandırmak için plânlarından en başta geleni olarak: "Biri diğerini inkar etmektir." Çünkü inkârla aksi tepki uyanır, birbirine düşman kesilirler. Halbuki büyük Kur'anımız ise: "Biribirinizi tanımalısınız" diyor. Yani "birbirinizi inkâr etmeyiniz, hakir görmeyiniz!"

Evet, Osmanlı devletinin son zamana kadarki müsbet siyaseti hilâfına olarak memleketimizdeki siyasîler, en başta İttihad ve Terakkicilerin ırkçı grubu(95), dessas bazı münafıkların tuzağına düşmüş gibi, bu inkâr mekanizmasını çalıştıımışlardır.

Cahilî hamiyet, yani ırkçılık ve kavmiyetçiliğin asrımızdaki tipik örnekleri ise; Türk Turancılığı, Alman Ariciliği veya Naziciliği.. ve şimdi de Arap Ba'sîciliğidir. Her ne ise...

(94) Em.- Müntehap dosya sıra no:1

(95) Bu manayı te'kid eden bir vakıa:

Celalet-âli Bedirhani 1933 senesinde çıkarılan bir umumi af münasebetiyle, Tâberiye sahilinden M.Kemal Paşa'ya göndermiş olduğıı 96 sahifelik uzun mektubunun bir bölümünde; lttihat ve Terakki cemiyeti içindeki TURANCI Türk rkçılarının davranış ve hareketlerinden, şahidi olmuş olduğu olayı şöyle anlatmaktadır:

"1... Umumi harb başlamıştı. Cepheye sevk olunmazdan evvel, ihtiyat zabit namzetleri talimgâhının son devresinde muallim, takım zabitiydim. Devre nihayetinde takımda bulunan efendilerin derece-i ehemmiyetlerine nazaran, rütbelerini gösterir listeyi tanzim ederek bölük kumandanına vermiştim. Hararetli bir Türk ocağı mensubu, bölük kumandanı listeye bir göz gezdirdikten sonra, hiddetle listeyi masanın üzerine attı.. Ve bana: ”Bu nasıl liste? Arabi, çorabi, kürd A-sınıfına yazmışsın" dedi.

2-1918'de, Ermeni tehciri esnasında, Nuri Paşa ordusuyla BAKÜ'da bulunuyordum. Ordu menzil karargâh kumandanıydım. Karargâh tabildotunda her gün kırk zabit bulunurdu. Türk Ocaklannda terbiye almış olan bir çok zabitlerden defaatle aynen şu sözleri işittim: "Gelirken "Zo"ları bitirdik. Dönüşte nöbet, "Lo'larındır. "Zo' ile Ermenileri, "Lo" ile Kürtleri

kasdediyorlardı" (Ankara Milli Kütüphane No: 6 da kayıtlı, TÜrkiye Reis-i cumhuru Gazi M. Kemal Paşa'ya mektup S: 19).

624

Bu mes'elenin güneş gibi izahları, Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin hem eski, hem de yeni eserlerinde mevcuttur, herkes görebilir. Burada bu mes'elenin izahını bu işaretlerle iktifa edip, kısa kesiyor ve ilgili yerlere ve hususiyle Risale-i Nur'un 26. Mektubunun Üçüncü Mebhası olan MİLLİYET RİSALESİ'ne havale ederiz.

ÜSTAD BEDİÜZZAMAN VE TÜRK MİLLETİ

Milliyetçilik bahsiyle yakından ilgili ve mevzuun devamı niteliğinde olan Türk Milleti ve Bediüzzaman'ın ona karşı tutumunu bir mes'ele halinde bahsimize bir hatime yapmak isteriz:

Evet, "Türk Milleti" denince, İslâm dini ile müşerref olmadan önceki vahşet ve Bedeviyet ve çapulcu devirlerindeki Türklerin Türklüğü murad değildir. Yahut da bazı ırkçı Türkçülerin iddia ettikleri gibi; Tatarını, Moğolunu, Kırgızını, Tâçik'ini ve saireyi Müslüman olsun olmasın hepsini Türk eden, Türk bilen, hatta kâfir olan Cengiz(96) ve Hülâgûları Moğol oldukları ve kâfir bulundukları ve en başta Türkler olmak üzere sair İslâm milletlerine büyük darbeler vurdukları halde; yine de "Türktür" deyip onlarla iftihar eden menfi Türkçülüğü de elbetteki murad değildir. Belki İslâm dini ile müşerref olduktan sonra, İslâm dini için yaptıkları hizmet ve ettikleri fedakârlık ve cansiperane başardıkları

askerlik ve kahramanane fütûhat gibi, Müslüman Türklerin mazhar oldukları büyük inayet ve yüce mazhariyetleri itibariyle ve yüksek haslet ve seciyeleri haysiyetiyle bir Türk milleti muraddır.

İşte sayılan bu noktalardan dolayı, tüm İslâm milletleri Türklere mezkûr mazhariyet ve seciyelerinden dolayı minnettar ve muhabbettar oldukları gibi, bilhassa din hamiyetini ve din milliyetçiliğini, namus ve gayretini taşıyan hangi milletten olursa olsun, her bir hamiyetperver Müslüman; Türklere karşı muhabbet beslemekte ve takdir etmektedir.. Ve böyle de olması lâzımdır.

İşte Türklerin ihsan-ı İlâhî ile mazhar oldukları mezkûr şanlı imtiyazlarından dolayı, Hazret-i Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi de , belki

(96) Ancak Moğollu Cengiz hakkında, Islam dinini kabul etmiş diye bazı tarih kitaplarında yazılıdır.

herkesten daha çok, Türk milletine karşı fazla alâka, sevgi ve uhuvvet hissiyle takdirkârlık içinde bulunmuş ve bütün hayatında bu hissini her şeye rağmen muhafaza etmiştir. Hazret-i Üstad Bediüzzaman Türk'lere karşı; İslâm dinine büyük hizmetlerinden ötürü mezkûr muhabbet ve takdir hissini en samimi şekilde muhafaza ederken de; hadis-i şerifle, kebairden sayıldığı sabit olan "Mensub olduğu milletini, âba' ve ecdadını inkâra(97)" tevessül etmemiştir. Bu hadis-i şerif Müslüman Türklerin lisanında: "Aslını inkâr eden Haramzadedir."

(96) Ancak Moğollu Cengiz hakkında, İslam Dinin kabul etmiş diye bazı tarih kitablarında yazılıdır.

(97) Kitab-ül Kebair- Şemseddin Zehebi- Buhari'den nakil S; 220.

şeklinde güzel bir ifadesini bulmuştur. Evet Bediüzzaman Hazretleri mensub olduğu veya içinde doğup büyüdüğü Kürd kavmini, Kürt'lüğünü veya o bölgeli olduğunu, değil inkar

etmek, icab ettiği zaman en sert bir lisanla, frengi ırkçılık içinde zebun olmuş münafık bazı insanlara karşı müdafaada tereddüt etmemiştir.

Evet, Türklerin mezkûr büyük hizmetlerinden dolayı denilebilir ki: Hazret-i Üstad Bediüzzaman hayatının en mühim ve en semeradar bölümünü -Belki ma'nevî bir emre müsteniden- Türklerin içinde geçirmiş ve dünya ve ahiret saadetlerini te'mine medar ve pek kudsî bir ilim ve irfan definesi olan Risale-i Nuru Külliyatını Türkçe lisaniyle ve Türklerin içinde te'lif etmiş ve en bâştâ Müslüman Türk milletine yadigâr olmak üzere, tüm İslâm milletlerine ve hatta beşeriyete hediye etmiş, miras bırakmıştır.

Evet, Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri, Türk milletinin bin senelik İslâma hizmet mâzisiyle İslâmiyete bayraktarlık ve nöbettarlık etmesi ve İ'lâ-i Kelimetullah hakikatini cihanda payidar etmek için, bütün fedakârlıkları yapması haysiyetiyle, elbette böylesi emektar bir milletin en muhtaç olduğu bir zamanda ve uğrunda milyonlarla şehid verdiği imanı ve akidesi tehlikeye düştüğü bir vakitte, Bediüzzaman Hazretleri bu millete elbette ve elbette en büyük bir dinî yardımı, bir imanî hizmeti.. Ve ecdadının mazisiyle bihakkın müftehir bulunduğu şerefini vikaye edecek en vefadar bir muaveneti, bir yardımı yapması mutlaka lâzım ve vacib idi ki, yaptı.

Şurada hemen şu noktayı da belirtmek gerekir ki, Türk ismi her ne kadar belli bir ırka mensub ve aynı lisanla konuşan bir millete verilmişse de, ırkçılık zihniyeti Müslüman toplumu içinde türemeden önce,

TÜRK kelimesi, İSLÂM kelimesinin aynı veya müradifi olarak Selçuklu ve Osmanlılarda kullanılırdı. Onun için idi ki; Türk milleti, Selçuklular döneminde, Horasan, İran, Irak, Süriye ve bir kısım Anadolu'ya hükmettikleri zaman, onların cihad saflarına katılan sair İslâm milletleri ve unsurlarından olan İran, Beloç, Deylem, Harzem, milletlerinden, hatta Kürt ve Çerkez de çok bulunduğu gibi... Bilâhare Anadoluda İslâm devletinin temelleri atıldıktan ve Osmanlı İmparatorluğu kurulduktan sonra, İslâm milletlerinin hemen ekser unsurlaınndan Osmanlı ordusun'a cihad ve harbe iştirakleri her zaman görülmüştür. Hatta bazı Arap tarihçilerinin yazdıklaınna göre, Yavuz Sultan Selim'in büyük Çaldıran seferindeki fütuhatçı ordusunda Kürt unsuru özellikle göze çarpmaktaydı. Selçuklular olsun, Osmanlılar olsun, hiç bir zaman devlet ve hükûmetlerini kavmiyet üzerine, yani Türklük üstüne bina etmedikleri için, özellikle Osmanlı hâkikimiyeti altında bulunan Türk olmıyan birçok unsurlar, bu İslâm devleti ve sonraları hilâfeti namına Osmanlılara ve Türklere katılıp, başka unsurdan olduğu halde, sorulduğu zaman: "Ben Tür

k'üm" Yani Müslümanım şeklinde cevab veriyorlar, Türklüğü Müslümanlık olarak kabul ediyorlardı.

Bu tarihi gerçekle birlikte şu hakikati de dile getirmek lâzımdır ki; hakiki Türk unsurundan olanların, adeta fıtrî bir şekilde İslâm dinine karşı hürmetkârlıkları ziyade olup, dine ve din ilmine hizmet etmek, din âlimlerine ziyadesiyle hürmet etmek fıtrî bir seciyeleri olmuştur. Kim bilir, belki bu noktadandır; Bediüzzaman Hazretleri şifahî olarak bir çok defalar ifade buyurmuşlardır ki: "Dikkat ettim, bana zulmeden, eziyet veren ve ta'ciz eden kimselerin hakiki Türk olmadıklarını anladım:”(*)

Üstad'ın bu ifadesinin mefhum-u muhalifiyle; Bediüzzaman Hazretlerini keyfî ve küfrî olarak ta'ciz edenler, eziyet verenler hep dönme gibi insanlar olduğu anlaşılır gibi bir ma'na geliyor hatırına insanın..

BEDİÜZZAMAN'IN ÖZ İFADELERİYLE TÜRK MİLLETİ

Hazret-i Üstad'ın evvela Eski Said ta'bir ettiği dönemdeki eserlerinden bu mevzuda bir iki nümune arz ettikten sonra, Yeni Said döneminde yazılmış Risale-i Nur'lardan da bazı örnekler arz etmeye çalışacağız:

1- 1908'de "Kürdistan Ulema ve Meşayih ve Rüesa ve efradına Meşrutiyet'e dair telkinattır" başlığı altında, ilk önce telgraf şeklinde Şark vilayetlerine çektiği, sonra da bir makale şeklinde gazeteler de neşrettiği yazısının bir bölümünde şöyle der:

"Kulûp ki, efkâr-ı umumiyenin ma'kesi ve mevcudiyet-i kavmiyenin mir'at ve mihrakıdır.. Biz ki güya akıl ve marifetimiz kuvvet ve cesaretimizde mündemiç ve münteşirdir. Mevcudiyetimizi ve efkâr-ı umumiyemizin kıymetini rakibimizle muvazene etsek, tenzil edeceğiz. Bize lâzım Türklerle -ki güya mazlumiyetle zayi' olan eski şanlı kuvvetleri akıl ve marifetlerine inzimam etmiştir- ittihad edeceğiz. Onlar bizi müdafaa etsin. Zira onlara çok ücret vermişiz.(98)"

2- Yine 1908 yılı içinde o zaman İstanbul'da bulunan ve mevcudu otuz-kırk bini aşan hammal ve işçi Kürtlere ettiği nasihat ve Meşrutiyet hakkındaki telkinat yazısının bir bölümünde şöyle demektedir:

"...Altı yüz seneden beri bayrak-ı tevhidi umum âleme karşı ilân eden.. Ve istibdada şiddet-i itaat ve terk-i âdat-ı milliye ile ihtiyarlanan bizim şanlı Türk pederlerimize kuvvet ve cesaretimizi peşkeş ve

hediye edelim. Elhasıl: Türkler bizim aklımız, biz de onların kuvveti.. Mecmuumuz bir iyi insan oluruz. Hod-sarane (baş çekerek) yapmıyacağız...(99)"

(*) Mustafa Sungur Ağabey gibi birkaç zattan bizzat dinlemiştim. A.B.

(98) Asar-ı Bediiyye S: 365

(99) Asar-ı BediiyyeS: 359

627

3- 1910 yılı içerisinde Meşrutiyeti telkin etmek için Şarktaki ıaşairi dolaşırken, sual ve cevablardan teşekkül eden MÜNAZARAT isimli; eserinin son kısımlarında şöyle demektedir:

"...Emin olunuz biz Kürtler başkasına benzemiyoruz, yakinen biliriz ki; İctimaî hayatımız Türklerin hayat ve saadetinden neş'et eder ..(100)"

YENİ SAİD DÖNEMİ

Yeni Said faslında te'lif ettiği eserlerinden de bir kaç örnek:

1- Tahminen 1930'lu yıllarda Barla'da te'lif ettiği Yirmi altıncı Mektub'un Üçüncü Mebhası olan MİLLİYET RİSALESİ'nin bir bölümünde şöyle der:

"...Ey ehl-i Kur'an olan şu vatanın evladları! Altı yüz sene değil, belki Abbasîler zamanından beri Kur'an-ı Hakim'in bayraktarı olarak bütün cihana karşı meydan okuyup Kur'anı i'lâ etmişsiniz. Milliyetinizi Kur'an'a ve İslâmiyete kal'a yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz. Müthiş tehacümatı defettiniz... ta ayetine güzel bir masadak oldunuz!..(101)"

Aynı bahsin devamında, Türk milletinin dünyanın her tarafında Müslüman olarak bulunduğunu, başka milletlere benzemediğini, Türk milletinin milliyeti adeta yalnız İslâmiyet

şeklinde tezahür ettiğini ve böylesi bir milletin her kavimden daha çok dikkat etmesi lâzım geldiğini söylemektedir.

2- Yine Barla'da 1933 yıllarında, zındık ehl-i dalâletin desisekârane şekilde, Bediüzzaman'a karşı hücumlarında isti'mal ettikleri en şeytanca ve en alçak bir silâh olan onun Kürtlüğünü ileri sürerek; O noktadan Müslüman Türk talebelerini iman hizmeti etrafından dağıtmak ve ondan ayırmak plânıyla hücum ettikleri zaman; Hazret-i Üstad Bediüzzaman şöyle şiddetli bir lisan kullanarak, münafık ehl-i dalâleti yerin dibine batırmıştır:

"O Türkçülük perdesi altına giren ve hakikaten Türk düşmanı olan hamiyetfuruş mülhidlere derim ki: Din-i İslâmiyet Milliyetiyle, ebedî ve hakiki bir uhuvvet ile, Türk denilen bu vatan ehl-i imanı ile şiddetli ve pek hakiki alâkadarım.. Ve bin seneye yakın Kur'an'ın bayrağını cihanın cihat-ı sittesinin etrafında gâlibane gezdiren bu vatan evlâdlarına İslâmiyet hesabına müftehirane ve taraftarane muhabbettarım..(102)"

Ve devamında, münafık sahtekâr, hamiyetfuruşları tokatladıktan sonra, eşi ve benzeri olmıyan bir hakikat taksimatiyle, her millette öyle olduğu gibi, Türk milletinin altı taifeden ibaret bir şekilde bulunduğunu ispat etmiş, öylesi sahtekâr hamiyetfuruşların milliyetçiliklerinin sadece sarhoş ve

(100) Asar-ı Bediiyye, S: 464

(101) Mektubat, S: 332

(102) Mektubat, S: 433

gafil olan gençler taifesinden yalnız yirmi ile kırk yaşı ortasındaki muvakkat bir zamanda sarhoşçasına menhus bir lezzet verebileceğ'ini ispat etmiş ve onları susturmuştur.

3- yine 1933'de, Barla'da Üstad'ın aleyhinde olarak, onun Kürtlüğü propaganda vesilesi yapıldığı günlerde, talebelerinden Bekir Ağa veya diğer ismiyle Bekir Bey'in şahsında sair talebelerini ikaz için şöyle bir hitapta bulunmuştur:

"Aziz sıddık, fedakâr ve vefadar kardeşim Kürt Bekir bey!

Maatteessüf bil-mecburiye nâhoş ve malaya'nî sayılacak bir bahis söyliyeceğim. Fakat bu bahsim, hakiki hamiyetperver Türkçülere karşı değil, belki frengilik hesabına, sahtekâr bir sûrette Türkçülüğü kendine perde eden mütecavizlere karşı söylüyorum, şöyle ki:

Mülhid münafıkların en son ve alçakça ve vicdansızca aleyhimizde isti'mal ettikleri bir silahı şudur ki; diyorlar: "Said Kürttür, bu Kürdün arkasında bu kadar koşmak hamiyet-i milliyeye yakışmaz. Ben bu münafıkların vicdansızca desiselerine karşı değil, belki safdillerin temiz kalbleri bunların sözleriyle bulanmamak için diyorum ki:

Evet, ben başka memlekette dünyaya gelmişim. Fakat ı Cenab- Hak beni bu memleketin evladına hizmetkâr etmiş ki, dokuz sene mütemadiyen bu memleketteki milletin ondan dokuzunun saadetine, kendi dilleriyle hizmet ettiğim bu havalideki insanlara malûmdur...(103)"

Ve mektubun diğer bölümlerindeki Türk milletine karşı ayrı ve hususi bir alâka beslediğini ve bir tane imanlı, uyanık Türk'ü; bin tane gafil Kürde tercih ettiğini yazmaktadır.

4-1952 senelerinde Üstad Emirdağı'nda iken, DİNAR'ın Buraklı Köyü İmamı Süleyman Efendi'nin Türkler hakkında, Peygamberimizin medihlerine ait hadislerin hakikatlerini mektupla sorması üzerine, Üstad Hazretleri şu cevabı vermiştir:

"Salisen: Dinar'ın Buraklı imamı Süleyman'ın ehemmiyetli mektubuna karşı yazınız ki; "Türkler hakkında senay-i Peygamberi (A.S.M.) muhakkaktır. Bir kaç yerde Türklerden ehemmiyetle bahsetmiş, hadis var... Fakat bu hadisin hakiki sureti ne olduğunu yanımda Kütüb-ü Hadisiye bulunmadığından bilemiyorum. Fakat ma'nası hakikat ve Türk milletinin senay-i Peygamberiye (A.S.M.) mazhar olduğu hakikattir. Bir nümunesi Sultan Fatih Hakkındaki hadistir..."

İşte bu gösterilen bir kaç örnek gibi, bu mevzu'da belki yüz tane örnek daha verebiliriz. Fakat mevzu' herhalde güneş gibi aydınlanmış ve anlaşılmıştır. Daha çok tafsilat isteyenler, bilhassa Eskişehir mahkeme müdafaasına ve Risale-i Nur'un lahikalarına müracaat edebilirler.

(103) Barla Lahikası, s: 158

BEŞİNCİ BÖLÜM

SON VAN HAYATI

(1923-1925)

630

631

ÜSTADIN SON VAN HAYATI FASLI

(1923 Haziran, Üstadın mübarek yaşı tam kırk yedi...)

Üstad Bediüzzaman'ın Ankara'da geçen yedi buçuk aylık hayatı, üst taraflarda detaylarıyla yazılan vak'a ve hatıraların içerisinde geçtikten sonra, artık Ankara'da durup Hükûmet adamlarıyla beraber kendisinin istediği istikamette bir iş yapmanın mümkin olamıyacağını iyice anladı, Ankara'yı kesin olarak terke karar verdi.. Ve 30 Haziran ile 13 Temmuz 1923 günleri arasındaki bir günde, "Ankara'dan Gebze'ye kadar geçerli" diye yazılı tren biletiyle Van'a gitmek üzere yola çıktı. İstasyona kadar onu yolculamaya gelen dostlarından bir çok zatlar ve meb'usların, Ankara'da kalmasına dair ricalarını nâzik bir lisanla reddedip, ma'zeretlerini münasib bir şekilde onlara beyan etti ve Ankara'dan ayrıldı.(1)

Zübeyr Ağabeyin not defterinden: "Bediüzzman Ankara B.M.M. de bir müddet cansiperane hizmet eder. Fakat kendilerinde böyle bir asırda siyaset yoluyla iman ve İslâmiyete, vatan ve milletin ebedî saadet ve selâmetine hizmet edilemiyeceği, dehşetli bir küfr-ü mutlakın çıkmakta olduğunu kanaatı hasıl olur. Meclise gitmemeye başlar. Nihayet içtimaî meseleleri terkederek Vanda bir mağaraya gidip orada inziva hayatına çekilip ibadet ve taatle meşgul olmaya karar verir.

Ankara'dan hareket edeceği esnada Kâzım Karabekir, Rauf Orbay gibi bazı paşalar Hazret-i Üstadın Ankarayı terketmemesini, Ankara da ikamet buyurmalarını ısrarla istirham ederlerse de, muvafakat etmez. (Not Defteri Zübeyr Gündüzalp S: 91)

Tren bileti üzerinde "Ankara mevkifinden (Durağından) Gekboza mevkıfına kadar" diye yazılıydı. Gekboza ise, şimdiki Gebze'nin o zamanki ismidir.(21) Gebze o zamanlar, hem

limanı hem de tren istasyonu olan bir kaza idi. Hazret-i Üstad herhalde Ankara'dan buraya kadar trenle gelmesinin sebebi, buradan deniz yoluyla Trabzona kadar gitmekti. Yahut Karadeniz sahillerinden birisinde inerek, Anadolu'ya karayoluyla seyahat etmek için gelmişti. Yol güzargâhı böyle olunca, herhalde eskiden olduğu gibi, yine Trabzon'a kadar vapurla gelmiş, buradan da karayoluyla Erzurum, Van şeklinde seyahatı tahakkuk etmişti denilebilir.

(1) Büyük Tarihiçe-i Hayat, S:120

(2) Kamus-ul A'lam, C: 5, S: 3870

632

Bu seyahatın kaç gün sürdüğünü ve Van'a hangi günde ayak bastığını bilemiyoruz. Ancak yol güzergâhının şekil ve durumuna göre, bu yolculuğun onbeşyirmi gün kadar sürmüş olabileceği

düşünülürse, Hazret-i Üstad Temmuz ortaları muvasalat etti diyebiliriz. Böylece Hazret-i Üstad 1916 Şubatından beri göremediği sevgili vatanı olan Van'a, sekiz yıl sonra dönmüş oluyordu.

633

HZ. ÜSTAD VAN'DA

Üstad Hazretleri Van'a ilk geldiği günlerinde ilk işi, evvelâ Van kal'asının başına çıkmak oldu. çok hazin ve rikkatli bir halet-i ruhiye içerisinde, sekiz sene evvelki zamana hayalen gidip, sinema levhaları gibi o zamandaki hadiseleri ve levhaları seyretmeye başladı. Van Kal'asının başında cereyan eden bu çok acıklı halet-i ruhiyesinin tercümanı olarak, on sene sonra, Barla'da te'lif etmiş olduğu 26. Lem'anın Onüçüncü Ricasında şöyle kaydetmiştir:

"...Harb-i Umumi'de, Rus'un esaretinden kurtulduktan sonra, İstanbul'da iki üç sene DarülHikmet'te hizmet-i diniye beni orada durdurdu. Sonra Kur'an-ı Hakim'in irşadiyle ve Gavs-ı A'zam'ın himmetiyle ve ihtiyarlığın intibahiyle İstanbul'daki hayat-ı medeniyeden usanç ve şa'şaalı hayat-ı içtimâiyeden bir nefret geldi. Dau-ssıla tabir edilen iştiyak-ı vatan hissi beni vatanıma sevk etti. Mademki öleceğim, vatanımda öleyim diye Van'a gittim. Her şeyden evvel, Van'da Horhor denilen medresemin ziyaretine gittim. Baktım ki, sair Van hâneleri gibi, onu da Rus istilâsında Ermeniler yakmışlardı. Van'ın meşhur kal'ası ki, dağ gibi yek-pare taştan ibarettir. Benim medresem onun tam altında ve ona tam bitişiktir. Benim terk ettiğim yedi-sekiz sene evvel; o medresemdeki hakikaten dost, kardeş, enis talebelerimin hayâlleri gözümün önüne geldi. O fedakâr arkadaşlarımın bir kısmı hakiki şehid, diğer bir kısmı da o musibet yüzünden ma'nevî şehid olarak vefat etmişlerdi. Ben ağlamaktan kendimi tutamadım.. ve kal'anın, tâ, medresemin üstündeki iki minare yüksekliğinde medreseye nâzır tepesine çıktım, oturdum. Yedi-sekiz sene evvelki zamana hâyalen gittim. Benim hayalim kuvvetli olduğu için, beni o zamanda hayli gezdirdi. Etrafta kimse yoktu ki, beni o hayâlden çevirsin ve o zamandan çeksin. Çünkü yalnız idim. Yedi-sekiz sene zarfında gözümü açtıkça, bir asır zaman geçmiş kadar bir tahavvülât görüyordum. Baktım ki; benim medresemin etrafındaki şehir içi, kal'a gibi mevki'i, bütün baştan aşağıya kadar yandırılmış, tahrib edilmiş... Evvelki gördüğümden şimdiki gördüğüme, güya iki yüz sene sonra, dünyaya gelip, öyle hazin nazarla baktım. O hanelerdeki adamların çoğu ile dost ve ahbab idim. Kısm-ı a'zamı Allah rahmet etsin muhaceret ile vefat etmişler, gurbette perişan olmuşlardı. Hem Ermenî mahallesinden başka, Van'ın bütün Müslümanlarının hâneleri tahrib edilmiş gördüm. Benim kalbim en derinden sızladı, o kadar rikkatime dokundu ki; binler gözüm olsaydı, beraber ağlıyacaktı. Ben gurbetten, vatanıma döndüm, gurbetten kurtuldum zannediyordum.. Vâesefa gurbetin en dehşetlisini vatanımda gördüm. On ikinci Rica'da bahsi geçen

Abdurrahman gibi, ruhumla pek alâkadar yüzer talebelerimi, dostlarımı kabirde.. Ve o ahbabların yerlerini

634

harabezâr gördüm. Eskiden beri hatırımda olan bir zatın bir fıkrası vardı, tam ma'nasını göremiyordum. O hazin levha karşısında tam manasını gördûm, fıkra budur:

Yani:“Eğer dostlardan müfarakat olmasa idi, ölüm ruhlarımıza yol bulamazdı ki, gelsin alsın:” Demek en ziyade insanı öldüren ahbabtan müfarakattır.

Evet hiç bir şey, beni o vaziyet kadar yandırmamış, ağlatmamış. Eğer Kur'andan, İmandan medet gelmeseydi; o gam, o keder, o hüzün ruhumu uçuracak gibi te'sirat yapacaktı.

Eskiden beri şairler şiirlerinde, ahbablarıyla görüştükleri menzillerin mürûr-u zamanla harabegâhlarına ağlamışlar.. Bunun en firkatli levhasını da ben gözümle gördüm. İkiyûz sene sonra, gayet sevdiği dostların mahall-i ikametine uğrayan bir adamın hüznüyle hem ruhum, hem kalbim gözüme yardım edip ağladılar. O vakit gözümün önünde harabezare dönmüş yerlerin; gayet ma'mur ve şenlikli ve neşeli ve sürurlu bulunduğu zaman, yirmi seneye yakın en tatlı bir hayatta tedris ile, kıymettar talebelerimle geçirdiğim hayatımın o şirin safahatı birer birer sinema levhaları gibi canlanıp, görünerek, sonra vefat edip gider tarzında, hayali gözümün önünde epey zaman devam etti. O vakit ehl-i dünyanın haline çok taaccüb ettim. Nasıl kendilerini aldatıyorlar?.. Çünki o vaziyet dünyanın tam fani olduğunu ve insanlar da içinde misafir bulunduğunu bilbedahe gösterdi. Ehl-i hakikatın mütemadiyen: "Dünya gaddardır, mekkârdır, fânîdir, aldanmayınız!" demeleri, ne kadar doğru olduğunu gözümle gördüm. Hem insan nasıl cismiyle, hânesiyle alâkadardır.. Öyle de kasabasıyla, memleketiyle, belki dünyasıyla alâkadar olduğunu kendimde gördüm. Çünki, ben vücudum itibariyle ihtiyarlık rikkatinden iki gözümle ağlarken, medresemin yalnız ihtiyarlığı değil, belki vefatından dolayı on gözle ağlamak istiyordum. Ve o şirin vatanımın yarı ölmesiyle, yüz gözle ağlamaya ihtiyacım vardı.

Rivayat-ı Hadisde vardır ki; Her sabah bir melaike çağırıyor yani "Ölmek için tevellüt edip dünyaya gelirsiniz... Harab olmak için binalar yapıyorsunuz" diyor.

İşte bu hakikati, kulağımla değil, gözümle istiyordum. Evet o vaziyetim, o vakit beni nasıl ağlattırmış; on senedir hayalim o vaziyete uğradıkça yine ağlıyor.

Evet, binler sene yaşamış o ihtiyar kal'anın başındaki menzillerin harab olması ve onun altındaki şehrin sekiz sene zarfında sekiz yüz sene kadar ihtiyarlanması.. Ve kal'a altındaki gayet hayattar ve mecma-ı ahbab olan medresemin vefatı, umum Osmanlı devletinde bütün medreselerin vefatını

gösteren cenazesinin ma'nevî azametine işareten, koca Van kal'asının yekpare taşı ona bir mezar taşı olmuş. Âdeta o medresedeki, sekiz sene evvel benimle beraber bulunan merhum talebelerim, kabirlerinde benimle beraber ağlıyorlar.. Belki o kasabanın harabe duvarları, dağılmış taşları benimle beraber ağlıyorlar.. Ve onları ağlıyor gibi gördüm...

Ben o vakit anladım ki; vatanımdaki bu gurbete dayanamıyacağım. Ya ben de kabre, onların yanına gitmeliyim. Veyahut dağda bir mağaraya çekilip, ecelimi orada beklemeliyim diye düşündüm... Ve dedim madem dünyada böyle tahammül edilmez, sabır-şiken, mukavemet

sûz, yandırıcı firkatler var. Elbette mevt, hayata râcihtir. Hayatın bu ağır vaziyeti çekilir dertlerden değildiı:..(3)

Bu ricanın sonunda, imanın güzel, şirin lemalarıyla vaziyetin değiştiğini kaydetmiştir.

KARDEŞİ ABDÜLMECİD EFENDİNİN EVİNDE

Üstad Hazretleri Van'a gittiği ilk günlerdeki zamanını, küçük kardeşi Molla Abdülmecid Efendi'nin evinde (Kaç gün kaldığı kesin bilinmemekle beraber) geçirdi. Burada hergün ziyaretçi, hergün gelen misafirler ile Abdülmecid Efendi'nin evi dolup dolup boşanmaktaydı. Bu durum hem evin hanımının

işini zorlaştırıyor, hem de maddi kûlfet ile kardeşine zahmet ve yük oluyordu. Üstad bunu hissediyordu. Bir gün kardeşi Abdülmecid'e:

"Benim, görüyorsun ki, çok misafirlerim geliyor. Ev hanımı refikan Rabia'ya da zahmetler oluyor. Bana müsaade et, ben Nurşin camiinde kalayım. Yine her sabah benim kahvaltımı Rabia hazırlasın göndersin" diyerek gönlünü aldı ve NURŞİN camiine gitti yerleşti. Bundan sonra her sabah -Fakat ne kadar zaman sürmüş bilmiyoruz- Molla Abdülmecid'in evinden Nurşin camiine Üstad'ın kahvaltısı hazırlanarak gitti..

ABDÜLMECİD'İN HANIMI RABİA HANIMIN ANLATTIKLARI

"...Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra, Seyda Van'a geldiği zaman, bizim Toprakkale semtindeki evimizde bir müddet kaldı. Evimize onu ziyaret için hemen her gün bir çok kimseler gelip giderlerdi. Biz de yeni evlenmiştik. Oğlum Fuat beş altı aylıktı. Onu ilk defa Seyda yürüttü. Ben misafirlerin ziyade kalabalık olmasından sıkılıyordum, amma hiç kimseye hal diliyle de olsa bir şey demiyordum.

(3) Lem'alar, S: 247

Bir gün Seyda, bizim Bey'e demiş ki: "Rabia zayıf olduğu için misafirlere hizmetten sıkılıyor, yoruluyor. Günden güne de ziyaretçiler çoğalıyor. onun için ben Nurşin camiine gideceğim. Benim sabah kahvaltılarımı oraya gönderirsiniz".

Seyda'nın kahvaltı dediği şey de, çok basit şeylerdi. Bir çay tabağı bal, üstüne de kırlmış ceviz içi kordum, o kadar... Hatta işitiyordum, bu kadarcık kahvaltıdan gelenlere de ikram ediyormuş.

Seyda, Nurşin camiine gittikten sonra, her sabah kapımıza kahvaltıyı almak için gelen talebesine ben kahvaltıyı hazırlar verirdim. Akşamları da boş tabağı getirirlerdi.

Seyda bizim evde iken, geceleri hiç uyumazdı. Odasından hep dua sesleri gelirdi. Bizim evde iken, Van valisi haftada hiç olmazsa bir defa Seyda'nın ziyaretine gelirdi.

Birgün oğlum Fuat, sürünerek Seyda'nın odasına girmiş, Seyda'nın tesbihiyle oynamış, derken tesbihin ipini kırmış, bir tanesini de yutmuş. Seyda bunu bana haber verdi: "Rabia korkma, Fuad tesbihin bir tanesini yuttu, birşey olmaz, geri çıkarır" dedi. Gerçekten Fuad'a bir şey olmadığı gibi, tesbih tanesini yuttuğu günde de yürümeye başladı. Seyda Fuad'ı çok severdi.

Bir de Seyda'nın bir kedisi vardı... Kendileri Nurşin camiine gidince kedi bir gün benim namaz seccademi kirletmişti. Ben de iki tokat vurdum. Bu dayaktan sonra, kedi kayboldu, akşam eve gelmedi.

Bir gün sonra, her gün sabah kahvaltıyı almaya gelen talebesi de gelmedi. Ben bizim bey'e: "Talebe gelmedi, Seyda'nın kahvaltısı gecikiyor.. Istersen bugün sen götür!" dedim. Bizim bey Van'da öğretmenlik yapardı. Kahvaltıyı Seyda'ya verir, oradan da mektebe gidersin dedim. Kahvaltıyı verdim. Aldı götürdû. Nurşin camiine gittiğinde bizim kediyi orada görmüş.

Seyda gülerek: "Rabia bu kediye ne yaptı. Döğdü mü yoksa? Bana şikâyete geldi. Kedinin de, Rabia'nın da suçları vardır. Fakat ben her ikisini de affettim.” demiş. Kedi bir daha bize gelmedi, hep Seyda'nın yanında kaldı.

Bizim Bey, çok hassas ve duygulu bir kimseydi. Seyda bir gün kendisine: "Abdülmecid! Merak etme, sen benim vefatımdan yedi sene sonra vefat edeceksin" demiş.

Üstadın bu haberi aynen çıktı. Seyda'nın vefatından tam yedi sene sonra bizim bey de 1967'de vefat etti. Vefat edeceği senenin başında bana arasıra: "Bu benim son senemdir" derdi.(4)"

Üstad Hazretlerinin Abdülmecid efendinin evinde ne kadar kaldığını bilemiyoruz. Fakat Rabia Hanımın ifade tarzına göre, yirmi gün veya bir ay kadar kaldığı anlaşılmaktadır.

(4) Son Şahitler-1; S: 62

637

NURŞİN CAMİİ

Hazret-i Üstad, Molla Abdülmecid Efendinin evinden ayrıldıktan sonra, artık Nurşin camiindedir. Van'lı Molla Hâmid'in anlattığına göre,(5) camiin iç kısmının bir köşesinde hücre gibi bir yer yapılmış, Hazret-i Üstad orada kalmaya devam etmişti. Yine Molla Hamid'in ifadelerinden anlaşıldığnna göre; Üstad Van'a gittiği senenin yazı, sonbaharı ve kış aylarını bu cami'de geçirdi. Buna göre, Üstad bu cami'de 9-10 ay kadar bir zaman kalmış oluyordu. Van'a geldiğinin ikinci senesinde, yani 1924 senesinin yaz aylarının iptidasında "Erek dağına” çıkmıştı.

NEDEN EREK DAĞI?

Üstadın Erek Dağn'na neden inzivaya çekildiğini, az üstte metnini verdiğimiz On Üçüncü Rica'nın mevzu' ile ilgili bölümünde şöyle der:

"...Ben o vakit anladım ki, vatanımdaki bu gurbete dayanamıyacağım. Ya ben de kabre onların yanına gitmeliyim.. Ve yahut dağda bir mağaraya çekilip, ecelimi orada beklemeliyim... ”

İşte Üstad'ın zahir hale göre, Van'a gelişiyle birlikte kalb ve ruhuna çöken hüzün ve gamların tahammülsûz vaziyetinden uzak kalmak.. ve o vaziyetlerin göz önündeki hazin tablo ve acı manzaralarının ihtarlarından kurtulmak üzere Erek Dağı'ndaki inzivayı ihtiyar ettiği anlaşılmaktadır. Üst taraflarda tarihi ile kaydettiğimiz Hazret-i Ustad'ın hayat safahatının en mühim ve en küllî inkılâblarından olan ESKİ SAİD YENİ SAİD hakikatlarının ve inkılâbının bu hadise ile daha şümullu bir hal aldığını göstermektedir. Evet, Üstad'ın Van'a bu son gelişiyle birlikte başlıyan hüzün-engiz hallerin verdiği halet-i ruhiye, onu daha çok ve daha

derinlemesine, yeni Said ile ta'bir edilen kemalât mihverinin merkezlerine götürmüş, büsbütün inziva ve uzlet haletini vermiştir, denilebilir.

KİSVESİ

Hz.Üstad Ankara'dan Van'a geldikten az bir mûddet sonra, kırk senedir adeta hiç bir şeye, ne maddî, dünyevi câzib tekliflere.. Ne de manevi ve uhrevî fazilet ve sevablara değiştirmediği kıyafet ve elbisesini de burada değiştiriverdi.Çok mütevazi' dervişane ve İmam-ı Şafiî'nin kisvesini andıran bir ehl-i ahiret kisvesini giymeye başladı. Bu hal ise, yeni Said hayat merhalesinin zirvesine ulaştığını işaretlemekteydi.

(5) Son Şahitler-1; S: 192

BEDİÜZZAMAN'IN GEÇİM DURUMU

Hayatında hiç kimseden sadaka ve hediye kabul etmemiş olan Üstad Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri, "Geçimini nasıl temin ediyordu?" diye akla gelebilen istifhamın halli için, maddî sebeplere göre bir şeyler yazmak ve istifhamı da halletmek gerekmektedir. Şöyle ki:

Küçüklüğünde, tahsil hayatında, hediye,zekat ve sadaka olarak hiç kimseden bir şey kabul etmediği âşikâr bir hakikattır.Sonra, 1898'de Vanda kurduğu medresesi için Evkaf dairesinden bir miktar para almaya başladı.Daha sonraları, İstanbula gidiş geliş masraflarıda herhalde yine medresesinin vakfiyesinden alıyordu.Ve daha sonraları harp ve esaret...biz o dönemlere ait hayat faslında bu hususa temas etmişizdir.

Daha sonra Dâr-ül Hikmet'te vazifeli resmi a'za olarak çalıştığı iki-üç senelik hayatında, mezuniyet günleri hariç, ayda beş bin kuruş maaş almıştı. Aldığı bu maaşın büyük bir bölümünû eserlerin tab' masraflarına harcamışdı. Bastırdığı eserlerinden İşaratül İ'caz ile -iki küçüğü müstesna- umumunu meccanen Müslümanlara dağıtmıştır. Geri kalan az miktar parayı da hac masrafı olarak saklamış, fakat hacca gidememişti. İşte bu mübarek parayla a'zamî bir iktisad ve kanaât içerisinde ta 1950'lilere kadar idare edip geçinmiştir. Dar-ülHikmet maaşından arta kalan parasının miktannı bilmiyoruz. Fakat yirmi yedi sene gibi uzun bir zaman o parayla geçimini sürdürdüğü, mübarek ve bereketli paranın en son bakiyesi olan doksan lirasını da(6) l946'da Nur Risalelerinin teksir ile intişara başladığı günlerde kâğıt ve sair masraflara iştirak niyetiyle nâşirlere verdiğini biliyoruz. Bu tarihten sonra teksir makinalarıyla çoğaltılıp satılan eserlerinin beşte biri te'lif hakkı olarak; kendi iaşe ve ta'yini için, aynı zamanda bazı Nur talebelerinin de sadece günlük ekmek parası olarak tayinatları için, bu paradan harcadığını biliyoruz. Üstad'ın vefatından sonra onun çok ciddi vasiyetleriyle bu âdet Allah'a şükür bu güne kadar devam etmektedir.

NURŞİN CAMİİ VE HATIRALARI

Van'da Bediüzzaman Hazretleriyle yakından alâkadar olup, ona hizmetkârlık ve talebelik etmiş bazı zatların hatıralarından evvelâ Nurşin camiinde geçen fasıl ile ilgili kısımlarını, sonra da Erek dağı ve sonrasıyla alâkadar olanlarını burada yâd etmek istiyoruz:

BİRİNCİSİ: İsmail Perihanoğlu: Bu zat, Bediüzzaman'ın eski talebelerinden ve Van'ın eski Belediye Reisi ve Müftülerindendir. Hatıralarında ezcümle şunları kaydeder:

(6) Büyük boy Emirdağ 1- Osmanlıca, S: 306 ve 472

"Ben Hazret-i Üstad'ı onbeş-onaltı yaşlannda iken Van'ın Nurşin camiinde gördüm. Kopanisli Molla Yusuf, Çermikli Molla Yusuf, Molla(*) Resûl ve Molla Hamid'le beraber Üstad'dan Nurşin camiinde ders aldık. Babam Abdülmecid Efendi de, âlim ve fazıl bir zat idi. O da Hazret-i Üstad'dan ders almıştı. Eskiden Üstadla babam, birlikte sık sık gezerler ve bizim eve gelirlerdi, uzun uzun sohbet ederlerdi.

Bir gün bizim evde bir gece sohbeti oldu. Bu sohbette Hazret-i Üstad, Şeyh Masum Efendi, Şeyh Enver, Şeyh Hüseyin, Molla Resûl, Molla Zahir, babam Abdülmecid ve fakih Haydar Efendiler vardı. Ben bir taraftan çay dağıtırken, bir taraftan da sohbete kulak misafiri oluyordum. Üstad Hazretleri

konuşmaya başlayınca, bütün bu zatlar pür-dikkat kesilip dinliyorlardı. Üstad konuşurken, babam da benden içerden çeşitli kitaplar getirmemi istiyordu ve "Bunlar Üstad'ın sözlerini anlamıyorlar, sonra da kalkıp bu kitapları karıştırıyorlar" diyordu.

Yine günlerden bir gün, Molla Resûl, Kopanisli Molla Yusuf ve ben Hazret-i Üstad'la birlikte ZEVE köyüne gittik. Rus-Ermenî mezaliminde "Zeve" halkı çoluk-çocuğuyla tamamen şehid edilmişti. Üstad ayakta durarak buyurdular ki: "Burası şehidler yatağıdır. Kardeşim Molla Ahmed-i Cano da burada yatıyor"(7) dedi ve kendini tutamıyarak ağlayıp göz yaşlarını döktü.

Üstadın Van'daki son hayatı özetle şöyle idi: Çok ibadet eder, hep münacâtta bulunurdu. Dua ve münacaatlarını bilhassa yüksek yerlerde yapmasını tercih ederdi. Ben bir gün Nurşin camiinin damında onun dua ve münacâtlarının şeklini görmüştüm. Hiç unutamıyorum, Onun pür-haşyet halini ve münacât tarzını hiç kimsede görmemişim.

Yine bir gün, Üstad ve bazı talebeleriyle birlikte Van kal'asının başına çıkmıştık. Burada da kendisi yüksekçe bir tepeye çıktı..Ve seccadesini serip münacâta başladı.

Bunlardan başka, Van kalesinde çeşitli ders ve sohbetlerini dinledik. Ders yaparken, Horhor medresesinin mevkiine bakarak anlatırdı. Birinci Cihan Harbi'nde Ruslar ve Ermeniler o medreseyi de yıkıp yakmışlardı.

(*) Meşhur molla Resûl,Siirtin etrafında yaşayan GEVRAN aşiretindendir.Doğum tarihi:1872'dir.(Bkz:Son Şahitler-4.S:194)

(7) Merhum Molla Hamid Efendi birçok defalar bize anlatmıştı ki; Hazret-i Üstad Van'da bulunduğu sıralarda, defalarca buyurmuşlardı ki; "Şayet ben Van'da vefat edersem, beni şüheda medfeni olan Zeve'ye defnediniz.”

Yine Molla Hamid Efendi; Zeve Köyünde, şehid edilen Molla Ahmed'i Cano hakkında şunları anlatırdı: Molla Ahmed-i Cano, Hazret-i Üstad'ın Birinci Cihan Harbi'nden önceki Horhor Medresesi'nin talebelerinden imiş. Kendisine "Cano” lâkabının verilmesi; ismen her ne zaman"Molla Ahmed!" diye çağrıldığı zaman, O da her defasında "Can!" diye cevap vermesinden olmuştur. Molla Hamid diyor: Hazret-i Üstad evrad ve dualarının hitamında bağışlama yaparken, her defasında ve mutlaka ”Molla Ahmed-i Cano'nun ruhuna" diye, bağışlama yaparken işitmekteydik.

Bir defasında, burada bize kıyamet alâmetlerinden bahsetti. Sonra Van gölüne bakarak; Yunus Aleyhisselâm'ın balığın karnına düşüşüiiü anlattı. Onun vaziyetiyle bizim bu zamandaki vaziyetimizi mukayese etti. Manevî halimizi Yunus Aleyhisselâm'ın balığın karnındaki vaziyetine benzetti. Dersin sonunda da hep beraber üç yüz def'a ayetini okuduk.

Biz Üstad'ın yanında ve hizmetinde bulunduğumuz zamanlar dünyayı unutur, sanki başka bir âlemde yaşardık. Şimdi ancak onun bıraktığı eserleri olan nurları okumakla, hatıralarını yâd etmekle hasret ateşini bir parça söndürüyoruz.

Hazret-i Üstad'ın bir şemsiyesi vardı. Onu yanından hiç eksik etmezdi. Harama bakmamak ve kimsenin de kendisine nazar etmemesi için ekser zamanlar onu kullanırdı. Yürürken sür'atle yürür, arkasından yetişmek çok zordu.

Zaman zaman bize şunları söylerdi:

"Cenab-ı Hakk'a iltica edin, fena şeyler olacak..." bizler açıklamasını isterdik. "Şimdi müsaade yoktur" diye cevab verirdi..(8)"

İKİNCİSİ: Van'lı Fahreddin Pişiricigil'dir. Bu zat da Üstad'ı 1923-1924 yıllarında Van'da görmüş, bilâhare ilim tahsil ederek, âlim olmuş, vâiz olmuştur. Hayatının son günlerini İstanbul'da emekli vaiz olarak geçirmektedir. Hatıraları şöyledir:

"Benim 1923 Ağustosunda Van'da Üstad Hazretleriyle ilk görüşmem şöyle olmuştu: Altı-yedi yaşlarında idim. Bir gün bir camiin kapısının yanından geçiyordum. Şal-şapikli, hançerli bir zatı(9) Cami' kapısında gördüm. Ramazan ayı idi, iftara yarım saat kadar kalmıştı. Ben ona bakınca, o da bana baktı ve bana: "Aziz kardeşim, bugün iftarı yanımda aç!" Ben ise, anneme haber vermeden olmaz, dedim. Peki öyle, ise ,git annenden izin al gel. Ben ilerledim, bir adam gördüm, sordum: "Amuca şu cami'deki hançerli, kamalı adam kimdir?" dedim. O adam, "Ha, oğlum o Bediüzzaman'dır." eve gittim, anneme söyledim ve "İsmine Bediüzzaman" diyorlar, deyince annem: "Oğlum hemen git, fakat yatsı zamanında eve ulaş!" ben de, peki, dedim ve camiye gittim. İftar oldu, yemekler kondu. Kendisi mevcut cemaatın her birisine, sofranın bir tarafına oturmasını işaret etti. Cemaat oturdu. Bana da: "Kardeşim sen benimle mi, yoksa bu zatlardan istediğin birisiyle mi yemek istersin?" dedi. Halbuki onun önündeki yemek yalnız

(8) Son Şahitler-2, S: 25-29

Bu rivayete göre ihtimaldirki Hazret-i Üstad Van'a gider gitmez hemen kıyafetini değiştirmemiş bir kaç ay değişmiştir. A.B

küçük bir kab çorbaydı. Ben ise, gururuma yedirmiyerek, "Sizinle efendim!" dedim. "Peki aziz sıddık kardeşim" dedi. Yemeye başladık. fakat hayatımda öyle lezzetli bir yemek daha yemiş değilim.

Yemekten sonra namaza durduk. Ben küçücük boyumla onun (İmamın) arkasında durdum. Bana döndü: "Kardeşim küçüklerin yeri arkadır. Sen büyüyünce hep inşaallah mihrapta kılacaksın." dedi.

Hakikaten büyüdüm, okudum, hoca oldum.. Ve hep imam ve vaizlikle hayatım geçti. Ayrıca da bütün meclislerde daima beni imam yaparlar, mihraba geçiyorum:”

Not: Bu zat, bu hatırasını 1980 senesi sonbaharında İstanbul Cağaloğlundaki Envar Neşriyat'ın o zamanki yeri olan Alay Köşkü binasının altına gelerek; Akçakaleli Müslüm Akaltun ve Suruçlu Şükrü Aslan hazır bulundukları bir sırada anlatmıştı.

Van'da Üstad'a verilen resmî vaizlik ve imamlık:

Diğer hatıra ve şâhidlerin menkıbelerine geçmeden önce, Ankara Diyanet riyasetince üstadın Van'da vaizliğe ta'yin edilişi hadisesini de bu arada kaydetmek münasib olur.

Hadiseyi, evvela Türkiye Cumhuriyeti Diyanet Reisliği 1962-1963 yıllarında yapmış, muhterem Tevfik Gerçeker Hocamızın hatıratından okuyalım:

"...Cumhuriyetin i'lânından sonra, tedrisat umum müdürlüğünde mümeyyizdim. Vaiz kadroları bu umum müdürlüğe dahil idi. Ta'yinler bu umum müdürlükten çıkacak kararlara dayanırdı. Said-i Kürdî Ankara'dan Van'a gittikten sonra, bana umum müdür olan Aksekili Ahmed Hamdi Efendi bizzat:

"Van'da vaizimiz yok. Kimseye verilmemiş kadro var. Van'a bir kadro gönderelim. O kadroya Said-i Kürdîyi tayin edelim" diye bir teklifte bulundu. Bu teklif benim de hoşuma gitti. O'na bir kadro mucibi alındı. Arkasından vaizliğe ta'yini hususunda Van valiliğine gereken bildiri yazıldı...(10)"

Bu tayinin 1923 yılı içerisinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak hangi ay ve günde resmi evraka geçtiğini bilemiyoruz. Fakat 13 Haziran 1935 tarihine kadar bu tayinin hükmü câri olup, on bir senelik bir mukavelenin akdedildiğini biliyoruz. Hem bu tayinin Bediüzzaman tarafından maaşlı ve resmî şekilde değil, fahrî ve maaşsız kabul edildiğini, Tevfik Gerçeker Hoca'nın hatırasından anlaşıldığı gibi, Bediüzzaman'ın yazılı beyan ve ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Bu vaizliğe tayininden başka, bir de ayrıca Van müftülüğünce kendisine fahrî imamlık belgesi de verildiğini anlıyoruz. çünki:

(10) Aydınlar konuşuyor s:132

Hazret-i üstad bilâhare Isparta'nın Barla nahiyesine zulmen nefy edilip götürüldüğü günlerde, vazifeli bazı me'murlar tarafından kendisine: "Sen vazifesiz bir adamsın, hem de nefye mahkûmsun. Dinî neşriyatı yapamazsın" mealindeki ta'rizlerine karşı verdiği cevabta:

"...Hem de sizin o resmî daireniz dahi, memlekette iken beni vaiz kabul etti, tayin etti. Ben o vaizliği kabul ettim, fakat maaşını terkettim. Elimde vesikam var. Vaizlik, imamlık vasikasıyla her yerde amel edebilirim. Çünki benim nefyim haksız olmuştur. Hem menfiler madem iade edildi. Eski vesikalarımın hükmü bakidir:(11)" demektedir.

Yine Eskişehir müdafaanamesinde, iddianamenin benzer bir ta'rizine karşı Üstad şöyle demektedir:

"...Hem de Haziran 13 1935'e kadar hem vaizlik, hem imamlık vesikalarım vardı...(12)"

İşte, Hazret-i Üstad, bu resmi belgelere de dayanarak, Van'da iken arasıra cemaate va'z ve nasihatlarda bulunmaktaydı.Molla Hâmid'in anlattığına göre; Üstadın vaazları, hep ilerde te'lif edilecek olan Risale-i Nurların hakikatlarından dersler şeklindeydi.Agır imanî mevzuları işliyordu.Haşr-i Cismanî'nin hakikatını ispat gibi, cemaatın anlaması güç mes'eleleridir. Hatta birgün molla Resûl müdahale ederek dedi ki:

"Kurban, ezgulam! Sizin va'zlarınızı bizlerbile anlıyamıyoruz. Cemaat, avam-ı halktandır, nasıl anlasınlar!"

Bunun üzerine Hazze-i Üstad :

"Evet, benim va'zlarım belki anlaşılmıyor. Fakat benim gayem, İmanın temellerini sağlam şekilde inşe etmektir. Temel sağlam olursa, zelzelelerle yıkılmaz. Amma bununla beraber vaz' ettiğimde biriniz yanıma oturunuz, mevzu' fazla derinleşince hatırlatırsınız.” diye cevab vermişlerdi.

Yine Molla Hamid Efendi diyor ki: "Üstad Hazretleri Van'a ilk geldiği aylarda, Nurşin camiinde Kürtçe va'zederdi. Fakat sonra cemaatin içinde Kürtçe bilmiyenlerin varlığını görünce, -ki onlar az idi- Üstad

dedi ki: "Cemaat, ben şimdiye kadar bir kaç kez va'zımı Kürtçe yaptımsada, bundan sonra Türkçe yapacağım. Çünkü cemaatın içinde Kürtçe lisanını anlamıyanlar var.” dedi.

(11) Mektubat, S: 77

(12) Osmanlıca Lem'alar, S: 779

VAN'DA TE'LİFAT OLMADI

Hazret-i Üstad'ın şu son Van'da kaldığı müddet zarfında, herhangi bir te'lifi hakkında ne bir rivayet vardır, ne de bir risale mevcuttur. (*)Ancak şu kadar vardır ki; Arabi Şemme ve Şu'le Risalelerinin bazı ek parçaları, aynı zamanda kısmen Nur'un İlk Kapısı'nın Arapçaları olarak te'lif edilen bu parçaların hepsi, Burdur'da mı te'lif edilmiş, yoksa bazıları Van'dadamı kaleme alınmış bilinmemektedir. Amma ulaşan tüm rivayet ve hatıralarda; Hz. Üstadın arasıra Nurşin camiinde cemaate va'zlar yaptığını ve yine gelen rivayetlerle, ilmi seviyesi yüksek bir kaç âlime bazen eski kitaplardan dini dersler verdiğini öğrenmekteyiz.

Buna göre, Hazret-i Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi Van'daki şu son hayatı olan Haziran 1923-25 Şubat 1925 tarihleri arasında geçen 21 ay kadar zamanını, en başta dua, tazarru', niyaz ve münacaatlarla.. Saniyen: gelengiden ziyaretçilerin suallerine cevablar vermekle ve dinî sohbetler etmekle.. Salisen: Arasıra Nurşin câmiinde cemaata mev'izeler irad etmekle.. Rabian: Eski talebelerinden yüksek seviyeli bir kaç âlime, ilmî yüksek kitaplardan arasıra dersler vermekle geçtiği görünmektedir.

NURŞİN CAMİİ VE HATIRALARIN DEVAMI

Hatıralarını yazdıran şahidlerimizden üçüncüsü: Abdullah Ekinci'dir. Bu zat, Üstad'ın hâs talebelerinden olan Van'lı Molla Hamid'in ağabeyisi ve uzun zaman Emniyette ve Milli İstihbarat'ta vazife görmüş son derece dürüst, namuslu bir insandır. Hatıraları kısmen şöyledir:

"...Cumhuriyet'ten az önce idi. Üstadın kardeşi Abdülmecid Efendi Van'da Arapça hocasıydı. Üstadın tekrar Van'a geldiğini kardeşinden öğrenmiştim. 0 zaman Nurşin camiinde kalıyordu. Küçük kardeşim Hamid'e Üstad'dan bahsettim. Gidip hizmet etmesini, odun götürmesini söyledim. Üstad bizi yabancı saymazdı. Annem de kardeşime: "Oğlum git, sen Seyda'dan ders oku" demişti.

Annem saliha bir kadındı. Dininde diyanetindeydi. Üstad'ı çok severdi. Üstad kimseden hediye gibi bir şey almadığı halde, annemin pişirdiği pilavı yerdi.

Ben Hamid'den önce arasıra Üstad'ın yanına gider, kendisine hizmet ederdim. Belki elli defa eline su dökmüşümdür. Onun eline su dökmek, benim için şereftir.

(*) N.Şahiner, Son Şahitler-5 te, Hz. Üstadın eski Talebelerinden Molla Resul-i Gevrinin elile yazılmış "Nurun ilk kapısı" eserinden bir parçanın bulunmasıyla, bu eserin Vanda yazıldığına delil gösterdi. Oysa bu eserin Burdurda telif edildikten sonra, Molla Resule ulaştığı da muhtemeldir.

Kardeşim Hamid, Üstad'a gidip kendisine Elif-Ba'dan ders okutmamı söylemiş. Ustad ise kardeşime: (Lâtife ederek) "Ben me'zun olmuş ve icazet almış hocalara bile ders veremiyorum. Bu olur mu Molla Hamid!" demiş. İşte bu hadiseden sonra kardeşimin adı Molla Hamid kaldı.

1923 yılı içerisindeydi, biz muhaceretten yeni dönmüş, çok fakirdik. Me'murluğa talib olmuştum. Anneme sordum, "Git Seyda'ya sor, O razı olursa gir" demişti. Bunun üzerine ben Üstad'a gittim, me'muriyete, polisliğe girmek istediğimi söyledim. Üstad:

"Polislik vazifesi çok mühimdir. Haksızlıkları önler, mazlumları korur. Milletin malını, namusunu muhafaza eder", dedikten sonra, ilâve etti: "Kardeşim, eğer sen bunları yapabilecek isen, polisliğe gir!" dedi.

Ben de Üstad'ın işaret buyurdukları vazifeleri yerine getirmek niyet ve azmiyle polisliğe girdim ve polis oldum... (13) "

DÖRDÜNCÜ ŞAHİDİMİZ: Van'lı Molla Hamid'dir. Bu zat Hazret-i Üstad'ın bizzat alâkadar olup Kur'an okuttuğu talebesi ve hizmetkârı Hamid Ekinci Ağabeydir. İşte bu zat, Hazret-i Üstad'ın bu sonki Van havatiyle alâkalı en sağlam rivayetlerin râvisidir. Ve en canlı ve heyecanlı ve çok olan hatıraların ve menkıbelerin nâkilidir. Hazret-i Üstad'dan naklettiği hatıraların, Üstad'a ait söz, hareket ve davranışların tarz-ı şivesiyle, jest ve mimikleriyle canlandıran, adeta canlı bir teypdir. Onun hatıraları çoktur. Biz içlerinden en önemli gördüklerimizi alıyoruz. Hatıraları kısmen şöyledir:

"Hazret-i Üstadla ilk görüşmemiz, bir sonbahar gününde olmuştu. Nurşin camiinde namaz kılıp eve dönen ağabeyim Abdullah, bana hitaben: "Hamid! Nurşin Camiine Bediüzzaman gelmiş. Oraya biraz odun götür" dedi. Ben de bir miktar odun alarak Nurşin camiine gittim, Cami'de beklemeye başladım. Sonra câmi' içinde duran bir adam "Ne bekliyorsun kardeşim" diye sordu.

Ben de, efendim buraya bir hoca gelmiş, kendisini görmek istiyorum dedim. Meğerki görmek istediğim zat kendisi... Bana "Kardeşim akşam namazının vakti geldi, bir ezan oku da namaz kılalım!" dedi.

Ben ise, o zaman henüz ezan okumasını bilmiyordum, küçüktüm. Onun için sadece sustum. Benim sustuğumu görünce, kendisi başladı ezan okumaya. Ezanı bitirdi, beraber namaz kıldık. İşte Üstad'la ilk görüşmemiz böyle bir akşam namazında oldu. Namazdan sonra Üstad bana: "İşin olmadığı zaman, gel, beraber namaz kılarız" demişti. O günden sonra artık her gün yanına gitmeye başladım.

Üstad Hazretleri Nurşin camiine yerleştikten bir müddet sonra, kendisinden ders almak için kıymetli ve seçkin âlimler yanına gelmeye başladı

(13) Son Şahitler-1, S:187

lar. Molla Resûl, Molla Yusuf, Molla Ma'ruf gibi âlimler.. Bu zatlar en yüksek ilmî mes'eleleri hiç çekinmeden Üstad'a sorarlar, Üstad onlara cevablar verirdi. Nurşin camii böylece bir ilim ve irfan mektebi olmuştu.

Üstad, Cuma günleri Nurşin camiinde va'zlar verirdi. İlk başlarda KÜtçe va'z ederdi. Fakat sonra, cemaattan bazılarının Kürtçe anlamadığını görünce, artık hep va'azlarını Türkçe vermeye başladı.

Hatta bir gün cemaate demişti ki: "Cemaatten bazı Türk kardeşlerimiz Kürtçe bilmiyorlar. Onun için va'zı Türkçe vermem lâzımdır"

Va'azlarının mevzuu; haşir, âhiret ve vahdaniyyet üzerindeydi. Ağır mevzu'lardı. Çoğu kimseler mevzuu kavrıyamazdı. Molla Resûl bir gün, va'azlarının mevzuunun ağır olduğunu ve cemaatin anlıyamadığını söylemesi üzerine, Üstad: "Evet, biliyorum, va'azlarımın mevzuu ağırdır, anlaşılmıyor. Fakat ben imanın temellerini sağlam inşa etmek istiyorum. Temel sağlam olursa, zelzelelerle yıkılmaz" buyurmuşlardı.

Günlerden bir gün, molla Resul ve diğer ulema cami'de İBN-ÜL HACER kitabından ders alıyorlardı. Ben de hazırdım. Üstad, kitabın bir yerinde biraz durdu. Sonra metne bir ma'na verdi. Molla Resûl: Seyda! dedi Sizin verdiğiniz mana ile, kitabın metni birbirini tutmuyor, hangisi doğrudur?

Üstad biraz sükût ettikten sonra, yine verdiği manayı tekrarladı. Fakat Molla Resûl yine müdahale etti. "Kitabın metnini mi, yoksa sizin verdiğiniz manayı mı, hangisini kabul edelim?" dedi.

Bunun üzerine Üstad hiddetlendi ve dedi: "Ey ahmak Molla Resül! şu..şu.. musanniflerin, müelliflerin ilimleri deniz de olsa, Said'in topuğuna bile ulaşamaz... Doğru olanı benim verdiğim ma'nadır."

Bir kaç dakika sonra, Üstad istiğfar çekti ve "Yahu niçin beni hiddete getiriyorsunuz?" dedi.

Yine bir gûn, Nurşin camiinde Üstad'la ben, oda şeklinde yaptığımız cami köşesinin hücresindeydik. Bana dönerek Molla Hamid dedi. "Bak, ben nurlar içinde kalmışım"

Ben bir şey anlıyamadım. Anlıyamadığımı görünce, izah etmeye başladı:

"Benim doğduğum köy NURS, annemin ismi NUR'E, Hocam NURî, kaldığım cami' NURŞİN!.. Bak duvarda bizim odanın köşesine düşen levhada Osman-ı Zinnureyn yazılı" diyerek, duvarda asılı bulunan levhayı tebessüm ederek gösterdi.

Ve daha bunlar gibi merhum Molla Hamid Efendi'nin Nurşin camiinde Üstadıyla beraber kaldığı günlerde, Üstadından görüp işittiği çok hatıraları vardır. Biz şimdilik bu kısımla iktifa ederek, Erek Dağı faslına geçeceğiz, onun hatıralarına orada devam edeceğiz.

EREK DAĞI

Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri -Van Hayatı faslının başında da kaydettiğimiz gibi- Van'a ilk geldiği sırada, Haziran sonu 1923 idi. Bu yılın yaz ve kış aylarını Van'ın merkezinde, kardeşi Abdûlmecid Efendinin evinde geçirdiği kısa bir müddeti hariç, diğer vakitlerini hep Nurşin camiinde geçirdi. Daha sonraları, ya'ni 1924 yılının yaz başlarında, Erek Dağı-Zernabad suyu başına çıktı. Oradaki harabe eski bir savmaa'yı mesken ittihaz etti. Burada artık bütün vaktini tesbihat ve münacâtlarla geçirmeye koyuldu.

Merhum Molla Hamid'in naklettiği rivayetlerde, Üstad'ın burada çok harika halleri görülmüştür. Üstadın o acib hallerini Molla Hamid Efendi anlatmakla bitiremezdi. Molla Hamid Efendi hayatının son yıllarında çok yaşlanmış olmasına rağmen ve hasta olduğu, hem de çok da unutkan olduğu halde, Hazret-i Üstad'a ait hatıraları, hiç bir tarafını eksik bırakmadan canlı bir teyip gibi anlatırdı. Molla

Hamid'den ben şahsen en az yirmi defa bu hatıraları, -her defasında da bir kısmını- dinlemiştim. Hatıralar çoktur. Bunların içinden en mühim gördüklerimizden bir kaç tane nakledeceğim.

MOLLA HAMİD DİYOR:

"Erek Dağı'nda bir yaz mevsimi boyunca Üstad'la beraber kalmıştık. Burada evvela Hazret-i Üstad'ın hayvanlara karşı gösterdiği şefkatin bir kaç örneğini vermek isterim.

1- Dağlarda, bol miktarda yaban elmaları bulunurdu. Biz bu elmalardan koparıp yemek istediğimizde, Üstad mani' olurdu. "Bizim hissemiz bağlar ve bahçelerdekilerdir. Bizim rızkımızı Cenab-ı Hak oralarda tayin etmiştir. Bu yabani meyveler, yabani hayvanların rızkıdır. Onların kısmetine dokunmamamız gerektir" derdi.

2- Bir gün bir avcı, Erek Dağı'nda bir iki keklik avlamış... Üstad bunu duyunca üzüldü. "Cenab-ı Hak ehlî hayvanları bize musahhar etmiş. Dağ'daki hayvanlardan ne istiyorlar?" dedi. Aynı günün akşamında, bir kurt o avcının sürü içindeki bir keçisini öldürmüş, yemişti. Bu haber üzerine, Hazret-i Üstad gülerek: "Tam, tam! Ben kurdumu gönderdim, kekliğin intikamını aldı." dedi.

3- Bir yaz gecesi Üstad'la birlikte ZERNEBAD suyu yanındaki eski harabe kilisede idik. Biz yattık, geceleyin baktım bir kurt içeriye Hazret-i Üstad'ın yanına gelmiş bekliyor. Ben korktum, sesimi çıkarmadım. Biraz sonra Kurt gitti. Sabah oldu, Üstad Hazretleri akşamki hadiseyi bir vesileyle ben sormadan kendisi anlattı:

"Dün gece, geç vakitte ben kalkmış, elbisemi giyiyordum. Açık kapıdan bir hayvan girdi. Ben evvela köpek zannettim. Sonra bana doğru geldi, baktım ki kurt... o zaman düşündüm, bu hayvanın niyeti nedir acaba? Karşımda durarak bana bakmaya başladı. Yarım saat kadar durdu. 0 bana, ben de ona baktım. Sonra çekilip gitti.

Ben onun halini şöyle tefsir ediyorum; Lisan-ı hal ile diyordu ki: "Bu kadar zamandır senin yanında durdum, bana bir ikramda bulunmadın. Öyle ise ben de sana minnet etmiyorum, işte gidiyorum. Rezzak-ı Hakikinin sofrasında rızkımı arayacağım."

Bu kurt hadisesi münasebetiyle, bir gün ben Üstad'a kurtlardan çok korktuğumu söylediğimde, üstad: "Kardeşim bak, eğer bu yırtıcı hayvanların dizginini Allah yed-i

kudretinde tutmasaydı ve başı boş olsalardı, bizim burada onlara karşı koyacak bir silâhımız da olmadığına göre, bizi her zaman gelip parçalayabilirlerdi. Fakat her şeyin olduğu gibi, bu hayvanatın dizginleri Allah'ın elindedir. Kendi başlarına hiç bir şey yapamazlar" şeklinde bir ders yapmıştı.

4- Bir gün Üstad bizlere: "Ben tesbihatımla meşgul olacağım, siz gidin dolaşın" demişti. Biz çıktık, dolaşmaya başladık.. Bir kaya üstüne çıkmış bir kertenkele gördüm. Onu bir taşla öldürdüm. Dönüşümüzde Üstad: Nerelere gittiğimizi, neler yaptığımızı sordu. Biz de anlattık. Ayrıca ben bir kertenkele öldürdüğümü söyledim. Üstad buna çok üzüldü.. Ve bana "Sen kendi evini başına yıkmışsın" dedi.

Ben de, bizde yedi kertenkele öldürmenin bir hac sevabı kadar sevabı olacağını söylerler dedim. Bu defa Üstad: "Otur da meseleyi muhakeme edelim. Kim haklı, kim haksız..." Oturduk, Üstad bana "Şimdi ben sorayım, sen de cevab ver." dedi ve:

- 0 hayvan sana saldırdı mı?

- Hayır...

- Elinden bir şeyini aldı mı?

- Hayır...

- Senin mülkünde, tarlanda mı geziyordu?

- Hayır...

- 0 hayvanın rızkını sen mi veriyorsun?

- Hayır...

- Onu sen mi halk ettin?

- Hayır...

- Bu hayvanların ne için yaratıldıklarını, yani yaratılış vazifelerini

biliyor musun?

- Hayır...

- Bu hayvanı yaratan Halık, onu senin öldürmen için mi yaratmış?

648

- Hayır, bilmiyorum.

- Öyle ise sana kim onu öldür dedi... Evet bu hayvanların yaradılış hikmetleri ta'dad ile bitmez. Sen onu öldürmekle hata etmişsin.(14) "

5- Erek Dağında iken, kış mevsimi yaklaşıyordu. Eski harabe kilise de kışın kalmak zor olacaktı. Belki de mümkün olmıyacaktı. Üstad bize emretti: Toprak içinden mağara gibi bir yer kazmak suretiyle bir barınak yapalım dedi. Yerini de bize gösterdi. Eski harabe kilisenin karşı yamacında bir yerde... Biz kazmaya başladık, toprak altından çok karıncalar çıkıyordu, yuvaları imiş meğer. Üstad geldi, baktı, gördü: "Bu karıncaları rahatsız etmeye hakkımız yok. Bir evi yapalım derken, diğer bir evi yıkmak olmaz" dedi ve bizi men' etti. Başka bir yer kazmamızı emretti. Burada da yine karıncalar toprak altından çıktı. Üstad yine gördü, bırakın dedi. Bir başka yere gidelim... Bu defa üçüncü bir yer kazmaya başladık, yine karıncalar çıkıyordu. Arkadaşım dedi: "Şimdi yine Seyda gelir, bizi men' eder. O buraya geleceği zaman, biz toprağı karıştıralım, geldiğinde karıncalar görünmesin ki, bu işi bitirelim. Yoksa bizi akşama kadar yer yer gezdirir."

6- Erek'te kaldığımız günlerde cuma namazları için beraber şehre inerdik. Yine böyle bir cuma günü şehre gelmiş, cumayı kılmış dönüyorduk. Yolda Zernebad menba'ının alt yamaçlarında yürüyüp

giderken, birden ne görelim, kocaman azgın çoban köpekleri dağdan

koşarak bize doğru hücuma geçmişler. Ben de güya müdafaa için yerden bir kaç taş topladım. Üstad: "Ne yapıyorsun?" dedi. Ben de, efendim dağdan bize doğru, dolu-dizgin gelen köpekleri görmüyor musun, kendimizi müdafaa etmiyelim mi, dedim.

Üstad gülerek: "Ayıp ayıp!.. At o taşları." dedi. Ben taşları yere attım ne olacak diye bekledim. Köpekler bize tam yaklaşmışlardı. Üstad elindeki şemsiyesini köpeklere doğru uzattı ve "Biz hain değiliz!." dedi. Köpekler olduğu yerde durdular, hücumu ve havlamayı kestiler. Biz de yanlarından geçerek yolumuza devam ettik."

(14) Bazı Ehadis-i Şerife de Peygamber Efendimizin bir cins kertenkelenin katillerinin helâl olduğunu ferman ettiği hakikattır. Ancak belki yirmi otuz şekli bulunan kertenkele ismi altındaki bu hayvan cinsinin hangi çeşiti olduğu kat'î olarak belli olmadığı gibi, yılan hakkında gelen rivayet gibi; İnsan onu kendi evinde, eşyası içinde gördüğü zaman öldürebilmesi caiz olması nev'inden olsa gerekir. Yoksa Hazret-i Üstad, hadisteki rivayet şeklini ve hükmünü bilmez değildir. A.B.

MOLLA HAMİD'İN MÜTEFERRİK BİR KAÇ HATIRASI DAHA

Üstad'ın zamana verdiği ehemmiyet:

Zernebad suyu başında, eskiden çok sık ağaçlık vardı. Ağaçlar budanmamış oldukları için, dalları birbirine girmiş vaziyetteydi. Biz ağacın dallarını üstünde Üstad'ın oturup tesbihat yapması için köşk gibi bir şey yapmıştık. Üstad oraya çıkar, münacâtlarını okurdu. Biz talebeler de, altta kalırdık. Üstad yaz aylannda akşamlarıda orada oturur, kalırdı. Benim şahid olduğum kadarıyla, Hazret-i Üstadın hiçbir anını boş geçirdiğini görmüyordum. Mutlaka bir işle meşgul olurdu. Ya okur, ya dua eder, ya namaz kılardı. Bazen misafiler geldiği zaman, onlarla da biraz meşgul olup alâkadar olurdu.

Gıybet ve yalana karşı nefreti:

"Üstad, yanında kat'iyyen kimseyi gıybet ettirmezdi. En çok nefret ettiği şey, yalan ve gıybet idi.

Bir mezarın başındaki müşahedeleri:

Bana talebe arkadaşlarımdan molla Resül anlatmıştı:

"Biz Üstad'la bir gün bir kaç talebesiyle birlikte bir mezarlıktan geçiyorduk. Üstad talebelerine, yola devam etmelerini, kendisinin biraz mezarlıkta beklemek istediğini söyledi. Talebeler gidince, yanında sadece ben (Molla Resul) kalmıştım. Benim yaşlı olmam hasebiyle kalmama bir şey demedi. Üstad bir kabrin başında yarım saat kadar bekledi. Sonra yürüyerek yoluna devam etti.

Molla Resûl dedi: Ben Üstad'a Kürtçe "Tu bı Hvade'kî.. Yani, Allah aşkına neden o kabrin başında beklediniz?" dedim. Benim bu ısrarım üzerine Üstad çar û nâçar anlatmaya başladı:

"Saliha bir kadının türbesi idi o. Bu mübarek hanım, hayatta iken; zinete, süse ve boncuğa biraz düşkünmüş. Dünyada iken gerdanlığının ipi kırılmış, dağılan boncukları ipe dizmek için uğraşırken vefat etmiş. Kabrinde de hâlâ boncuk dizmekle meşgul.. ihtimal ki kıyamete kadar da onunla meşgul

olacak. Belki kıyamet koptuğu zaman "Ah, ne kadar çabuk koptu kıyamet... Ben henüz boncuklarımı ipe dizdiremedim" diyecektir. Işte ben de bu manzarayı, Allah'ın kudret ve azametini seyretmek üzere baktım, bekledim" dedi.

650

Cinnileri dağıtan Bomba:

Merhum Molla Hamid Efendi'nin çok defa bize ve bir çok kimselere anlatmış olduğu bir hatırası da şöyledir:

"Bir gün yatsı namazına yakın bir vakitte, Hazret-i Üstad bana: Aşağı da, dere dibinden biraz su getirmemi söyledi.

O günü hizmetinde yalnız ben vardım. Sair zamanlarda da korkumdan ben oraya gidemiyordum. Fakat bu defa başka kimse olmadığından korka korka dereye indim. Kaba su doldurup gelirken; Üstad'ın kaldığı eski harabe sevma'anın yanından top sesi gibi bir ses geldi. Ben bir şey anlıyamadım. Yukarı çıktım, baktım ki; Hazret-i Üstad oturmuş, tesbihat yapıyor. Tesbihini bitirdikten sonra, çok telâş ve hayretle: "Seyda, o ses neydi" dedim. "Ne sesi?." diyerek hadiseyi gizlemeye çalıştı. Ben: Nasıl ne sesi? o top sesi gibi sesi duymadınız mı? dedim. Üstad bu defa sükut geçerek bir cevab vermedi.

Sabah oldu, beni çağırdı, dedi ki: "Molla Hamid! Dün akşamki o büyük ses hadisesini sana anlatayım:

"Şu kaldığımız harabe kilise, hayli zamandan beri kâfir cinni bir merkezi halindeymiş. Bizim burada okuduğumuz dualar, yaptığımız tesbihat, ma'nevi bir bomba gibi patlayıp onları dağıttı. İşte senin işittiğin ses, herhalde o ses imiş." dedi.

Allah'a karşı haşyeti:

Hazret-i Üstad, gerek Erek dağında, gerekse Nurşin camiinde pek çok ibadet eder, saatlerce dizleri üstünde kalırdı. Nurşin camiinde namaz tesbihatını yaparken, çok yavaş, kelime kelime, tane tane şekilde "Sübhanallah!.. Sübhanallah!." derdi.

Bir gün ben duramadım, dedim ki: Bu şekil tesbihatı biz kimsede görmemişiz. Kimse bu tarzda tesbihat yapamaz.. böyle devam ederse cemaat hepsi kaçar.

Üstad: "Kardeşim, benim bir başka işim yoktur ki... işim yalnız budur. Amma işi olanlar, benim gibi yapmıyabilirler, işine giderler" dedi.

İşte, Üstad'ın böyle uzun süre dizlerinin ve ayaklarının üstünde oturmasından mütevellid, ayağının parmakları yaralanmış, iltihap bağlamıştı. Bir gün parmağının yarasını Molla Resül'e göstererek, bir merhem sürmesini istedi.O esnada da, Molla Resül ateş yakmakla meşguldü.

Molla Resûl, Üstad'a karşı çok serbest ve nazı geçer olduğundan dedi: "Hepimiz Allah'tan korkuyoruz. Amma seninki ise, ödün patlıyor... bizim gibi biraz rahat otursan, ayağın yara almazdı. " dedi.

651

Üstad: "Molla Resül!" dedi. "Kısa bir ömürde ve kısa olan şu denyada, ebedi bir hayatı kazanmaya gelmişiz.Ben burada rahat-rahat oturayım da, orada da cenneti istiyeyim, olmaz öyle cesaret edemiyorum." dedi.

Siz sadakatla arkamdan gelin:

Üstad, bilhassa Erek dağında iken, zikir ve tesbihleri çok uzun yapardı. Hatta o sıra Gümüşhane'li Şeyh Ahmed Ziyaeddin'Hz.lerin cem'ettiği"Mecmuat-ul Ahzab" kitabı içindeki yüzlerce evliyanın zikir ve münacâtlarını okurdu. Kitabın başından başlayıp sonundan çıkardı. Böylece o kitabı tekrar edip dururdu.

Molla Resûl bir gün kendisine: "Kurban, biz senden bir şey anlıyamadık. Senin tarikatın, yolun hangisidir? Seni nasıl takip edip arkandan geleceğiz?" dedi.

Bunun üzerine Üstad, doksan dokuzluk tesbihini eline alarak: "Bak Molla Resûl, evliya arasında seyr ü sülûk diye bir hadise vardır. Bu seyr û sülûkü bitirmek için, tesbihin birinci habbesinden başlayıp, doksandokuzuncu habbesine kadar seyr û sülûk makamatını kat' ederler. Fakat ben ise, Allah'ın lütfiyle buradan şuraya atladım." dedi. Yani tesbihin doksan dokuz tanelerini devrederek değil, belki tesbihin başındaki birinci taneden, yine tesbihin başına gelmiş olan doksan dokuzuncu taneye atladım, diye işaret etmişti... Sonra dedi ki: "Siz sadakatla benim arkamdan gelin yeter."

İşte merhum Molla Hamid(15) Efendinin çok kesretli olan hatıraları içinden derlediğimiz şu bir kaç örneği, benim şahsen çok defalar kendisinden dinlediğim gibi, bir çok insan da dinlemiştir. Bu hatıraların bir kısmı da N.Şahiner'in Son Şahitler-1 kitabı 192-204 sahifeleri içindedir. İstiyenler onlara da bakabilirler.

GÜZEL BİR HATIRA

Halen Ş.Urfa Milli Eğitim Müdürlüğünü yapmakta aslen Siirtli muhterem Öner Bey, 22.2.1995 günü Ş.Urfa vilayet konuk evinde kalabalık bir cemaat huzurunda şu rivayeti nakletti:

"Vanlı Haci Osman isminde zengin ve halen Vanda onun adına yaptırılmış bir camii bulunan zatın damadı, aslen Siirtli Hüseyn Özaydın bizzat bana anlatmıştı: (Bizim memlekette bu Hüseyn Özaydın ismindeki zata, yamanlığı ve becerikliliğinden kinaye olarak, Kürdçe” Hüseyn-i Düjvar” derlerdi) Kain pederim Haci Osmanın Erek dağında sürüleri vardı. Bende ya

(15) Molla Hamid Efendi 2 Mayıs 1984 Pazar günü akşam saat 11 sıralannda Ankara'da Hakk'ın rahmetine kavuştu, Üstad'ın yanına gitti. (5 Şubat 1404 H.) Allah rahmet eylesin.

nında idim. Birgün bana: "Gel çobanlarımıza yemek olarak birşeyler hazırlatıp götürelim dedi. Dağa çıkıyorduk, Seyda Bediüzzaman hz.lerinin kalmakta olduğu eski harabe savmaanın yanından yolumuz geçiyordu. Kainpeder dediki: "buraya kadar gelmişken, gel, beraberce Bediüzzaman Molla Saidi ziyaret edelim.” O eski harabe savmaanın bir kaç bölümden ibaret odaları vardı. Kendisi iç kısımlarda imiş. Biz henüz dış kapıya varmıştık içerlerden bir ses geldi, Kürdçe: “Ma ew ne Haci O smane’ meye” dedi. Yani : O bizim Hacı Osmanımız değilmi? Ne ise, yanına girdik, ziyaret ettik. Vakit akşam üzeri idi. Bize dediki: "Karnınız aç değilmi? size bir şeyler ikram edelim” derken bir yabani keçi girdi. Kalktı onu

sağdı. Sonra bir keci daha geldi, onuda sağdı.. ve sütlerini bize ikram etti. Biz sütümüzü içtik, izin istiyerek ayrıldık.

ŞEYH SAİD HAREKETİ KÖR HÜSEYİN PAŞA VE ÜSTAD BEDİÜZZAMAN

(Sene 1924)

1924 yılının sonbahar mevsiminin son aylarıydı. Üstad hazretleri dağdaki hayatını aynı minval üzere inziva içinde tesbih ve münacatlarla sürdürmekteydi. Yalnız cuma günleri, daimi adeti üzere namaz için Van'a iner, cuma namazını eda eder, tekrar yine dağa dönerdi. O sıralarda Şeyh Said hareketinin ön çalışmaları başlamıştı. Bu harekete din adına katılıp katılmama hususunda istişare için Üstad Hazretlerine bir çok müracaatlar vaki' olmaktaydı.

Hazret-i Üstad, 1913 yıllarında İttihadçıların Hürriyet mefhumunu yanlış bir uygulama ile, istedikleri şekilde keyif ve heveslerine göre yorumlayarak gösterdikleri hareketleri sonucu, bazı büyük me'murların ve kumandanların İslâm dinine ters düşen sefihane fısk ve davranışlarına karşı, direnme ve karşı koyma ve onları tanımama ile başlıyan Bitlis ve çevresinde Hizan'lı Şeyh Selim'in kumandasındaki isyan hareketine(16) katılıp katılmama mevzuunda danışanlara, Hazret-i Üstadın o zaman onlara verdiği cevablar ve ettiği nasihatların aynısı gibi cevab veriyor ve nasihatlar ediyordu. Hatta Bitlis hadisesinde Şeyh Selim'in yakın adamları ve bir rivayette Üstad'ın eniştesi Molla Said bile, Van'a kadar gelip; Üstad Bediüzzaman'a kendilerine katılması için müracaat ettiklerinde,Hazreti -i Üstad onlara kesinlikle red cevabını verdiği gibi; o hareketten vazgeçmeleri için lâzım gelen ikaz ve nasihatları da yapmış, din adına öyle bir harekete girişmenin kat'iyyen caiz olmadığını söylemiştir.

(16) Aynı hadiseye Beyt-üş Şebab Aşairide katılmış iken, Hazret-i Üstad hemen oraya koşmuş ve nasihatlarıyla isyanı bastırmıştı. Bu hususta eserlerinin birisinde şöyle der: "Bir zaman Beyt-üş Şebab Aşairi'nde isyan vardı. Ben gittim. Sordum, sebeb nedir?" Dediler ki: "Kaymakamımız namaz kılmıyordu... Öyle dinsizlere nasıl itaat edeceğz." Halbuki bu sözü söyleyenler de namazsız hem de eşkiya idiler" (Büyük Tarihçe, S: 114).

Üstad Hazretleri bunlara Bitlis hadisesine katılanlara ettiği nasihatlarının mahiyeti neydi?

Bu mevzu', şu kitabın ilgili yerinde kaydedilmiş olmakla beraber, burada münasebet geldiği için tekrar ediyoruz. Bizzat Üstad'ın ifadesinden dinliyoruz:

"Eski Harb-i Umumi'den evvel ben Van'da iken, bazı dindar ve müttakî zatlar yanıma geldiler, dediler ki: "Bazı kumandanlarda dinsizlik oluyor. Gel bize iştirak et, biz bu reislere isyan edeceğiz."

Ben de dedim: O fenalıklar ve o dinsizlikler, o gibi kumandanlara mahsustur. Ordu onunla mesul olmaz. Bu Osmanlı ordusunda belki yüz bin evliya var. Ben bu orduya karşı kılınç çekemem ve size iştirak etmem dedim. O zatlar benden ayrıldılar, kılınç çektiler. Neticesiz Bitlis hadisesi vücuda geldi..."

İşte Şeyh Said'in hadisesinde de; Bitlis, Muş, Hakkâri, Ağrı ve Van dolaylarındaki bir çok şeyhler, hocalar ve aşiret reisleri, Üstad Bediüzzaman'a müracaatlarında, onlara özetle, daha önceleri aynı gaye ve aynı his ile harekete geçen Şeyh Selim'in adamlarına ettiği nasihatları aynen tekrarlamış, ikaz

ve irşadda bulunmuştur. Hazret-i Üstad'ın o kesin tavrı ve nasihatları sayesinde Şeyh Said'in hareketi Şark'ta umumileşmemiş, mevzi'î kalmıştı.

Evet, Hizanlı Şeyh Selim'in hareketinin gaye ve hedefi ne idi ise, Şeyh Said'in ki de aynen o idi. Üstad Bediüzzaman her ikisinin de hareketini tasvib etmediği gibi, mevzi'i kalmalarına da sebeb olmuş, daha çok Müslüman kanı dökülmesine engel olmuştu.

Bu mes'elenin aslı bu merkezde olduğuna bir çok delil ve şâhid vardır. Az ilerde, Hazret-i Üstadın bu dönem hayatını görmüş ve o zamanları yaşamış bir çok insanın ifadelerinden nümune için sâdece bir kaçının şahidliklerini ve mevzua dair hatıralarını göstermeye çalışacağız.

Bu şâhitliklerin kaydına geçmeden önce, merhum Şeyh Said'in hareketinin asıl sebeb, mahiyet ve hareket noktasını tahlil etmek icab ediyor. Her ne kadar geçmiş, tarihe mal olmuş olan o hareketin kritiğiyle, mevzuumuz olan Üstad Bediüzzaman'ın hayatı arasında bir ilgi mevcud değilse de, fakat dolaylı olarak Hazret-i Üstad'ın o dönem hayatını bir nebze ilgilendirdiği için ve aynı hadise sebebiyle, kendisinin de suçsuz-sebepsiz menfaya gönderildiği cihetle, ona bir nebze temas ettiği için bilmünasebe, hem de hadisenin mevzuumuza temas eden ma'nevî hukukunun hakkını vermek için, hakkın bir emaneti olarak bu tahlilin - ister istemezyapılması zaruretiyle karşı karşıya bulunmaktayız.

654

İşte, Şeyh Said hadisesi hakkında bir çok kitaplar yazılmış ve bazı kitaplar da bu mevzuya uzun yorumlarla genişçe yer verilmiştir. Mes'elenin bir tarafında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ve onun başında M.Kemal Paşa.. Öbür tarafında bu hükümete baş kaldırmış, isyan etmiş insanların başında Şeyh Said vardır. Hadiseyle ilgili kitap yazanların muvafıkı da, muhalifi de, sadece hadisenin isyan yönünü, özellikle Kürdün Türke karşı bir hurûcu şeklinde ele alındığı için, çeşitli yorumlara tabi' tutulmuş ve renk verilmiştir. Amma hadisenin gerçek sebeb ve mahiyeti hakkında herhangi bir şey yazılmamış veya yazılmaktan çekinilmiştir. Hatta dindar ve sağcı kesim de aynı şeyleri tekrarlamış durmuşlardır. Kimisi Şeyh Said'in hareketini Kürtlük ve Türklük şeklinde yorumlamış, kimisi bir ecnebi ajanı şeklinde, karışıklık çıkarmakla vazifeli bir şahıs olarak göstermiştir. Dediğimiz gibi, dindar kesim dahi, böylesi yorum yapanlara uyarak, aynı şeyleri yazmaktan çekinmemiş ve Şeyh Said’ i, bir Türk düşmanlığı hareketinin lideri olarak görüp göstermişler ve bu arada her türlü tahkiri reva görmüşlerdir.

İşte hadisenin hareket noktasının sebeb ve mahiyetiyle vuzuha kavuşturulmamış olmasından ve üstünde yapılan yorumların da meseleyi çetrefilleştirdiğinden dolayı; bu günki bölücü ta'bir edilen Kürtçülûk akımı hadiseye sâhip çıkmakta ve Şeyh Said'i -asılsız bir şekildekendilerine bir hareket lideri sayarak sâhib çıkmaktadırlar.

Bu mevzuda söz söyliyen tahrifçi ve eyyamcı tarihçilere bir sözümüz yoktur. Fakat bunların izinden gidip taklid yapan tahkiksiz dindar kesimin o tür telâkkileri, ma'nevi büyûk mes'uliyetleri mucib olduğunu bilmeleri gerekli olduğu kanaatindeyim.

Evet, Şeyh Said hadisesini, -Siyasi yaltaklanma içerisindeki eyyamcı tarihçiler gibi- mücerred bir Kürt isyanı veya ecnebî parmağı hesabına tahrikçi, bölücü bir oyuncak şeklinde anlayıp anlatanların sözlerinde tarihî hiç bir değer olmadığı kat'idir. Zira, eğer hadise anlatıldığı şekilde, Türklere karşı bir Kürt isyanı şeklinde olmuş olsaydı; Birinci Cihan Harbi'nin hemen akabinde daha çok fırsatlar var idi.

Bir taraftan İngilizler İslâm âlemini bölük-pörçûk etme plânını her tarafta tatbika koymuşlarken, Ruslar da Ermenilere sûrî bir istiklâliyet verdiği

sıralar da, bazı Kürt reislerine de aynı şeyin va'di ortalıkta gezerken ve böylece zaman ve zemin tam müsaid oİduğu bir zamanda teşebbüs edilmiş olması icab ederdi.

Halbuki bakıyoruz ki, hadise; Cumhuriyet Hükûmeti, tüm memleketin fedakâr insanlarının her türlü fedakârlıklarıyla kurulmuş ve memleket artık yabancı işgalcilerden temizlenmiş olduğu bir zamanda vuku' buluyor. Böylece, Şeyh Said hadisesinin geliş seyri kesinlikle bize bildirmektedir ki; onun hareketi, sâdece hükûmetin çıkarttığı bazı kanunlarına ve tutumlarına karşı

bir tepki, bir itiraz ve bir direniş hadisesidir. Çıkan kanunların kısmen dinî inanç ve akidelere ters düşmesinin bir reaksiyonudur. Örneği: Mart 1924 tarih ve 431 sayılı kanun ile, hilâfetin ilgası vesaire gibi... Hem aynı tarihlerde veya az sonraki senelerde, Türkiye'nin bir çok yerinde birçok insanlar, hükûmetin çıkartmış olduğu bazı kanunları dinî inanç ve akidelerine zıd görmüş ve o yüzden bir çok aileler vatanlarını terk edip hicreti ihtiyar etmiş olduklarını görüyoruz.

Mesela: 1925 senesi içinde çıkan Şapka Kânunu'nu, dinine, akidesine ters düştüğünü gören, başta İstiklâl Şairimiz Mehmed Akif gibi bir çok dindar ve hamiyetperver insanlar, vatanlarını terk edip başka memleketlere göçettikleri herkesin malûmudur. Bazı müttakî alim insanlar da, ölünceye kadar evlerinden dışarı çıkmadılar. Elmalılı Muhammed Hamdi(17) Efendi gibi... Şimdi bile Şam'da, Medine'de, Mısır'da, Libya'da o zamanlar çıkan kanunlar yüzünden hicret etmiş ailelere rastlamak mümkündür.

Hem Türkiye'de kitleler halinde Şapka Kanunu'na karşı tepki gösterip direnenler çok olmuştu. Mesela, 14 Kasım 1925 Sivas'ta. 25 Kasım 1925 Erzurum'da.. 27 Kasım 1925 Maraş'ta.. 28 Kasım 1925 Rize'de.. 29 Kasım 1925'te yine Sivas'ta büyük direnişler ve ayaklanmalar olmuştu. Erzurum'da hadise üzerine sıkı yönetim ilân edilmiş, seksen kişi hapis edilmiş, bunların bir kısmı da i'dam edilmiştir. Rize'de de seksen iki kişi tutuklanmış, sekizi i'dam edilmişti. Keza Ankara İstiklâl Mahkemesi de, Şapka Kanunu'na karşı direnen bir çok yerde tutukladıkları yirmi yedi kişiden bazılarını i'dam etmişti. İskilipli Atıf Hoca bunlardandır. (Bak: Elli Yılın Tutanağı, Muzaffer Gökman S: 39-42)

Hülâsa: Şeyh Said Hadisesi, çıkan bazı kanunlara karşı din va akidelesinin hassasiyeti hesabına gösterilen bir tepkiden başka bir şey değildir. Türk'e karşı Kürtlüğün bir hurûcu ise asla ve kat'a değildi.

Evet, bir kere merhum Şeyh Said; dindar, alim ve sofi bir zat olup Nakşibendî şeyhlerindendi. Hatta ehl-i velâyet bir zat olduğunu, onun zamanından sağ kalıp gelen bazı alimler nakletmişlerdir. Elbette böyle âlim, dindar, müttaki, hatta velî bir zat; ırkçı, bölücü, yahut ecnebî oyuncağı olamazdı. Amma hareketinin muharriki olan içtihadı hatalıydı, metodu yanlıştı, denilebilir.

(17) Üstadın hizmetkârı Mustafa Sungur, Hazret-i Üstad'dan duymuş ki; Elmalılı Muhammed Hamdi Efendi bir su-i kasd neticesi olarak zehir verilerek vefat etti, diye söyledi.

ŞEYH SAİD'İN HAREKETİ NASIL BAŞLADI?

Bu mevzuda hadisenin esasını araştırdım ve şahsen bir çok müttakî, âlim insanlardan dinledim. Aynı zamanda, tarafsız siyasî bazı insanlardan da dinlemişimdir.

Dinlediğim bu insanlar, hadise zamanını idrak etmiş kimselerdir. Ezcümle dinlemiş olduğum bu insanların içinden, ırkan ve siyaseten Şeyh Said'in hareketini tasvib etmesi mümkin olmıyan, lâkin dinen ve vicdanen o mes'elenin asliyet ve mahiyetini olduğu gibi dile getirmeyi de vicdani bir borç bilen, hadisenin içinde yaşamış, görmüş ve ilgilenmiş olarak Urfa'nın eşraf ailelerinden ve uzun seneler C.H.P'den Urfa Millet Vekilliğini yapmış Arnavut asıllı Osman Ağan Bey şöyle anlatırdı:

"Cumhuriyetin ilânından sonra, hükûmetin çıkarttığı bazı kanunlar, özellikle birinci Lozan Antlaşması neticesinde, ikinci Lozan Konferansı mucibince hilâfetin ilgası ve lâik Cumhuriyyet tarzının benimsenmesi gibi kanunları; birçok insanlar gibi, Şeyh Said de dinî akidesine zıd görmüş, tepkiyle karşılamıştı. 1924 yılı son aylarında Şark vilâyetlerinin bazı bölgelerini dolaşarak, çıkan kanunların ve hükûmetin tutumunun İslâm dinine ve kanunlarına zıd olduğunu anlatmış, kendisine bi'at edilmesini te'min etmeye çalışmıştı. Bu bi'atı toplamaya çalışırken de sıkı sıkıcasına tenbihatta bulunarak; herhangi bir hadisenin çıkarılmamasına dikkat etmelerini tavsiyelerde bulunmakta imiş. Böylece Şeyh Said, Doğu vilâyetlerinin bazı bölgelerinde Müslüman halkın ileri gelenleri olan ulema, meşayih ve aşiret reislerinden kâfi miktarda bi'at topladığı takdirde, onların mümessili sıfatıyla, bilâhare Ankara hükûmetine temsilci bir hey'et göndererek, hükûmete çıkan kanunlara karşı Müslüman halkın tepki ve itirazlannı ileteceklerini, eğer hükûmet bu arzuları doğrultusunda tutumunu düzeltmeyi kabul ederse, onu tanıyıp itaat edeceklerini, aksi takdirde o zaman hûkûmeti tanımıyacaklarını söylemekte imiş.

İşte Şeyh Said, bu niyet ve bu hedef ile bazı Doğu vilâyetlerinin köy ve kasabalannı henüz dolaşmakta iken; ve herhangi bir harekette bulunmak ve bir hadise çıkarmak kesinlikle sözkonusu değilken, dolaşa-dolaşa, o zamanki ismiyle PİRAN Kasabasına (Diyarbekir'in Dicle Kazası) gelmişti. Takvim 10 Şubat 1925'i gösteriyordu. O günü kasabada bir düğün merasimi de varmış. Şeyh Said de o düğüne davetliymiş. Düğün şenliğinin tam ortasında, köye bir üst teğmen ile bir kaç musellah jandarma gelmişler, bir mahkûmu ta'kib ediyorlarmış. Mahkûmun da düğün arasında olduğunu haber almışlar. Üst teğmen makûm'u hemen istemiş.. köyün ileri gelenleri ne kadar rica etmişlerse, üst teğmen dinlememiş.. Sonra Şeyh Said, bizzat ve şahsen gitmiş, üst teğmenden rica etmiş, kefil olmuş, "Düğün bitsin, ben kendi elimle onu size teslim ederim" diye va'detmiş. Fakat üst teğmen yine dinlememiş.

Köydeki düğün şenliğinin havasını bozacak davranışlarda bulunmuş ve ısrarında direnmiştir. Israrden başka, jandarmalara mevzi' almalarını emretmiş, işi kuvvete ve silâh zoruna getirmiştir. Üst teğmenin bu hareketini seyretmekte olan ve burada oturmakta olup ağabeysine ev sahipliği yapan Şeyh Said’in küçük kardeşi Abdurrahim dayanamamış, ağabeyisinin iznini almadan, üst-teğmene ve jandarmalara ateş etmiş, müsademe olmuş, neticede üst teğmen ile iki jandarma eri ölmüşler.

Ankara Hûkûmeti de, herhalde önceden istihbarat vasıtasıyla Şeyh Said'in Şark'taki dolaşmalarının farkında olmuş olacak ki, hadise Ankaraca duyulur duyulmaz, hemen Şeyh Said'in yakalanması için emir verilmiş ve işte Şeyh Said hadisesinin hareket noktası böylece patlak verivermiştir.

Şeyh Said, bu hadiseden sonra Piran kasabasından ayrılmış ve Hükûmet kuvvetleri ile onun arasındaki hareket genişlenerek yayılmıştır. İlk başlarda Şeyh Said kuvvetleri Elaziz, Bingöl ve Ergani'yi ele

geçirmişler. Mart 1925'de de Diyarbekir etrafında hükûmet askerleriyle Şeyh Said'in adamları arasında şiddetli müsademeler olmuş.. Nihayet 12 Nisan 1925'de Şeyh Said

esir alınmış, dolayısıyle hadise bastırılmıştır. Diyarbekir'de kurulmuş olan İstiklal Mahkemesince Şeyh Said ve arkadaşlarının muhakemesine başlanmış, nihayet 29 Haziran 1925 günü ilk etapta Şeyh Said ve kırk altı arkadaşı idama mahkum edilmiş ve hemen ertesi günü yani, 30 Haziran 1925 günü karar infaz edilmiştir.(18) "

Diyerbekirde merkez olarak kurulan ve Urfa ve Elazığda da zaman-zaman icray-ı hükümeden ve şark İstiklal - Mahkemesi Heyet-i Hakimesi diye adlandırılan heyet, şu şahıslardan müteşikkildi :

Reis : Mazhar Müfid

1.Aza : Ali Saib

2.Aza : Lütfü Müfid

Katip : Selim sanin

İşte hadise, mahiyeti itibariyle böyle iken; bazı çevreler kasd-ı mahsusla olsa gerek, meseleyi bir Kürt Türk meselesi şeklinde aksettirmişlerdir. Hadise kesinlikle bir dinî inanç hassasiyeti ve tepkisi olmakla birlikte, ancak ne var ki, Şeyh Said'in hareketi Şark vilâyetleri içerisinde vuku' bulması hasebiyle, öyle renklendirilmiştir. Başka bazı çevreler ise; Hükümet idarecileri ve Hükûmet ismi Türk olmasından, hadise akabinde yapılan tenkiller ve tehcirlerde, Türk'ûn Kürde karşı bir zulmü şeklinde gösterilmeye çalışılmıştır.

(18) Elli Yılın Tutanagı, S: 34-36

Şeyh Said hareketinin amacı sadece ve sadece din hissi adına bir reaksiyon olduğunu gösteren bir belge ve şahid de, aşağıda şiirini kaydedeceğ'imiz ve Şeyh Said'le birlikte idam edilen Hani'li Salih Beyin hal ve telâkkisidir. Salih Bey, Şeyh Said'le beraber esir alındıktan sonra, Diyarbekir'de hapishanede -henûz idam edilmeden önce- iken, şu aşağıdaki şiiri yazmış ve bazı kimselere vermiştir:

Gerçi enzar-ı ehibba'dan dahi dûr olmuşuz,

Rahmet-i Mevlâ'ya yaklaşmakla mesrûr olmuşuz.

Hak yolunda müflis-u hane-harap olduksa da,

Bu harabiyetle biz manada ma'mûr olmuşuz.

Ehl-i hak'kız, korkmayız i'damdan berdardan,

Çünki te'yid-i İlâhî ile mensûr olmuşuz.

Hâkim-i mübtıl yedinden madrubîn olduksa da,

Emr-i Hakla Şer-i garra hakkını ifaya me'mûr olmuşuz.

Kul bize zulmen mücazat etse de perva etmeyiz,

Şüphemiz yoktur ki, indallahda me'cûr olmuşuz.

Salihim, ehl-i salâhım dine can kıldım feda,

Lütf-u Hakla teşnagân-ı ab-ı kevser olmuşuz.

PEK MÜHİM BİR HADİSE VE ÇOK AZİM BİR HİZMET

Burada çok mühim ve ebediyyen unutulmıyacak ve unutulmaması lâzım gelen son derece büyük bir hizmeti, azim bir hadiseyi zikretmeden geçemiyeceğiz, şöyle ki:

Şark vilâyetleri içinde vuku' bulmuş Bitlis hadisesi ve sonra Şeyh Said hadisesi neticesinde, yaş-kuru demeden, ismine hoca, şeyh, ağa, bey denen bir çok insanın idama mahkûm edilmesinden başka, bir çok insanların da nefye, hicrete, perişaniyete mahkûm edilmesi sonucu; Şark vilâyetlerindeki vatandaşların kalblerinde, o zulümlerin umumen Türk

milletinden gelmiş zannedilerek; Türklere karşı çok büyük bir iğbirar, bir kin ve adavet hasıl olmuştu. Bu iki hadisenin arkasından da, Motki ve Sason bölgesinde, 1927-1938 yıllarında şapka ve harf inkılabına karşı sekiz aşiretin ayaklanma hadisesi..Ve hükûmetin Tepeleme ve imha harekâtıyla yüzlerce insanı öldürmesi ve mal, ev ve barklarını yakıp yıkması, ellerine gecirdikleri insanlarıda sürgünlerde perişan etmeleri ve 1930'da da Ağrı dağı isyani hadisesi.. Ve 1931'de Zilan deresi ve Muş ovası hadisesi ve katliamı.. ve en sonunda da 1938'de Dersim'in facialı hadisesiyle yapılan büyük zulümler ve katliamlar

sonucu, büsbütün alevlenen bu adavet, dünya durdukça silinmesi mümkin olmazken; Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri, Türklerin yaşadığı bölgelerde başlattığı Nur Te'lifatını Türkçe lisanıyla yazması.. Ve çok kıymettar talebeleri Türklerden çıkması ve Nur Risalelerinde Türk milletinin tarihteki İslâmî büyük hizmetlerini her vesileyle yâda getirmesi.. Ayrıca Şark vilâyetlerinde yapılan o gibi zulümlerin Türk milletine verilemiyeceğini ve o büyük haksızlıklar Türk milletinden gelmediğini; Şark'tan Üstad'ın ziyaretine gelen herkese her zaman anlatması gibi hizmetleriyle; Şark'ta yaşıyan vatandaşların kalbindeki o büyük adavet, ğayızlı iğbirar(*) kökünden silinmiş, onun yerine Türk milletine karşı muhabbet ve kardeşlik hisleri doğmuştur. Elhamdülillah!..

ŞEYH SAİD'İN BEDİÜZZAMAN SAİD-İ NURSİ'YE MEKTUBU

Asıl mevzuumuza şimdi geliyoruz. Şeyh Said'in hareketi üstte kaydedildiği vechile, patlak verdikten sonra; artık Şeyh Said ister istemez hadisenin içine girmiş bulundu. Dolayısıyla kendisini dinliyenleri yardıma çağırmaya başladı. Tabii ki, harb tekniğini bilmez köylü, acemi halk kitlesinden ibaret bir miktar insan etrafına toplandı. Hükûmet kuvvetleriyle yer yer bazı çatışmalar devam ediyordu. Şeyh Said, Bediüzzaman Hazretlerini de kendisine yardım etmeye çağıran bir mektup gönderdi. Mektubun mahiyeti; Bediüzzaman'ın Şark'ta büyük nüfuza sahib olduğundan, başlatmış olduğu hareketine yardımcı olursa, muvaffak olabileceğ'ini yazıyordu ve onu da'vet ediyordu. Bediüzzaman Hazretleri de, ona mektupla cevab verdi. Üstadın bu cevabî mektubunun mahiyetinden, 1947'den sonra yazılan tüm Tarihçelerde bahis edildi. Mezkûr Tarihçelerde, Şeyh Said'in adı geçen mektubundan ve Üstad'ın ona gönderdiği cevabtan kelime ve cümleler itibariyle değişik şekillerde yer verildi. Üstad da bunları hep gördü ve okudu. Tasdik ve ikrar alâmeti olan sükûtla karşıladı.

Şeyh Said'le olan bu mektuplaşma hadisesini, ilk önce 1946 yıllarında

İnebolu'lu Selâhaddin Çelebî yazdı ve ifşa etti. Bu yazı, "Bediüzzaman'ın Taihçe-i Hayat'ından Bir Hülâsadır" başlığı altında makale gibi bir şey idi. Hazret-i Üstad, Selâhaddin Çelebi'nin bu yazısını evvelâ bir lahika mektubu şeklinde neşrettirdi. Bilâhare de, Osmanlıca Asay-ı Musa mecmuasının İnebolu nüshalarının arkasında dercettirdi. Daha sonra, aynı yazıyı Isparta'da teksir makinasiyle çoğaltılan İslâm yazısı Asay-ı Musa'nın da ahirine -az bir tensikten sonra- dercettirdi.

(*) Hatta ben küçükken, benim amcalarım ve akrabalarımdan birçoğu sürgünlere yollanıp perişan olmalarından gelen umumî bir reaksiyon neticesi, umum Türklere Kürdçe "Rumen tırek" denildiğini duyuyordum.Yani " O surgan Rumlar"manasıyla... Risale-iNurları ve Bediüzzamanı görmeseydim, bu menfi telakki bendede devam edecekti. A.B.

SELÂHADDİN ÇELEBÎ'NİN MAKALESİNİN İLK METNİ

Bismihi Sübhanehü

(Üstadıma son yapılan tazyik münasebetiyle yazılmıştır) İhtiyar, dermansız, eşsiz ve dostsuz, senelerdir inzivaya çekilmiş, ikamete me'mur ve daimi tarassut altında bulunan yetmişlik bir âlim, yirminci asrın hem Bediüzzaman'ı hem garib-üz zamanı... Tercüme-i haline kısaca bir nazar.

1- Bitlis'in Hizan kazası İspairt nahiyesinin Nurs köyünde doğmuştur. Anası Nuriye Hanım, babası Mirza Efendidir. Kürt ailesine mensub olmakla beraber, kendisi asla Kürtlük ve Türklük, Arap ve Acemlik tanımaz. Milliyeti ancak din bakımından kabul eder. "Bütün Müslümanlar kardeşidir." Bu fıkri İslâm âleminde bir vahdet ve bir kardeşlik kurulmasına ne güzel bir misal...

2- Tahsil ve terbiyesi:

Ümmidir. Çocukluğunda hastalandığını, okuduğu hocadan dönerken, merdivenden yuvarlanıyor, ağzından burnundan seyelan edip akan kandan sonra, mintarafillah fazilet, zekâvet, fetanet, şefkat hasseleri peyda oluyor. Ve fıkren mevcudattan ders alıyor. Bu harika haliyle asrının insanlarına fevkalbeşer bir muallim şahsiyyet oluyor.

3- İstikbalde, şarkta cehalet yüzünden vuku' bulacak zararları hissederek önlenmesi için; mekteb ve medrese açtırmak gayesiyle İstanbul'a gelen genç âlimin mücadelesi; maarifin, bugün mekteblere verdiği ehemmiyet, o vakit o tedrisat ile verilseydi, Şark'ta belki bir hadise bile çıkmazdı..."

Ve 4, 5, 6, 7, 8, maddeler halinde Üstad'ın hayatının özetini çıkarttıktan sonra, Selâhaddin Çelebi Şeyh Said hadisesiyle ilgili Üstadın onunla mektuplaşmasını şöyle kaydediyor:

9- Şark isyanında Şeyh Said onun Şark'taki büyük nüfuzundan istifade için mücadeleye iştirâke davet ettiği zaman, cevaben: "Yaptığınız mücadele, kardeşi kardeşe öldürtmektir ve neticesizdir. Çünkü Türk-Kürt birdir, kardeştir. Türk milleti bin senedir İslâmiyete bayraktarlık etmiştir. Dini uğrunda milyonlarca şehid vermiştir. Binaenaleyh, kahraman ve fedakâr islâm müdafi'lerinin torunlarına (-Türk milletine-) kılınç çekilmez ve ben de çekmem" diye hem reddetmiş, hem de neticesiz bir mücadeleden vazgeçmesini işaret buyurmuştur. İsyan hitamında Şark'ın ileri gelenlerini uzaklara ikamete nakilleri münasebetiyle, kendisi de Ispartada ikamete me'mur edilmişti..(19) "

(19) Emirdağ 1 Dosyası -Osmanlıca- S. No: 63

Üstad Hazretleri bilâhare bu yazıyı bazı ta'dil ve tensiklerden geçirdikten sonra, Osmanlıca Asa-yı Musa'ların ahirlerine şu gelecek şekilde kaydettirmiştir. (Sadece Şeyh Said hadisesiyle ilgili kısmını kaydediyoruz)

"Şark isyanında Şeyh Said ve askerleri Üstadımız Bediüzzaman'ı Şark'taki büyük nüfûzundan istifade için mücadeleye iştirâke davet ettikleri zaman, cevaben demiş: "Yaptığınız mücadele, kardeşi kardeşe öldürtmektir ve neticesizdir. Çünkû Türk milleti İslâmiyete bayraktarlık etmiş, dini uğrunda yüzbinlerle, milyonlarla şehid vermiş ve milyonlar velî yetiştirmiştir. Binaenaleyh kahraman ve fedakâr İslâm müdafi'lerinin torunlarına, yani Türk milletine kılınç

çekilmez ve ben de çekmem" diyerek hem cevab-ı red vermiş, hem mücadelesinden vazgeçmesini söylemiştir.(20) "

Hz. Üstad bu yazıyı, Savlı marangoz Ahmedin el yazısıyla yazılan bir Asay-ı kendi eliyle tashih etmiş ve tasdik etmiştir.

Emekli Musa'da Yüzbaşı Mehmet Kayalar da: "Üstadın Şeyh Said'e yazdığı mektub, bilâhare Şeyh Said esir alındığında üzerinde bulunmuş ve Diyarbekir İstiklal Mahkemesi dosyalarına konulmuştur. Mektub halen İstiklal Mahkemesi dosyalarının içinde, Şeyh Said'in dosyasında mevcuttur" diyordu.

Ancak ne var ki; Üstad Hazretlerinin mezkûr cevabi mektubunun öz metnini kimse görmüş değildir. Bütün, yazılan ve söylenenler rivayete dayandırılmış ve kaydedilmiştir. Lâkin yazılanların çoğu Hazret-i Üstad tarafından tashih ve tasdik görmüştür.

Diyarbekir İstiklâl Mahkemesi dosyalarının şu anda nerede olduğıunu bilmiyoruz. Keşke mümkün olsaydı da, Üstad'ın mezkûr mektubunun bizzat kendisini ele geçirseydik ve onun öz metnini alıp neşredebilseydik... İnşaallah birgün buna da muvaffak oluruz.

Hazret-i Üstad'ın sağlığında neşredilen tüm Tarihçelerde Üstad'ın mezkûr mektubunun metni kayda geçen şekliyle şöyledir:

"Türk milleti asırlardan beri İslâmiyete hizmet etmiş ve çok veliler yetiştirmiştir. Bunların torunlarına kılınç çekilmez. Siz de çekmeyiniz, teşebbüsünüzden vazgeçiniz. Millet irşad ve tenvir edilmelidir.(21) "

Görüldüğü üzere, Hazret-i Üstad'ın tashih ve teftiş nazarından geçmiş olan başta Büyük Tarihçe-i Hayat kitabında, Şeyh Said'e yazılan, mektubun Asa-yı Musaların ahirinde neşredilmiş şeklinin bir özeti olarak bir iki cümlesini görüyoruz. Ancak ne var ki; Hazret-i Üstad'ın vefatından sonra yazılan Tarihçeler de ise, daha değişik ibarelerle mezkûr mektubun metni verilmiştir.

(20) Isparta Osmanlıca teksir Asa-yı Musa S: 250

(21) Büyük Tarihçe-i Hayat S: 120

Mesela: N.Şahiner'in "Bilinmiyen Taraflanyla Said-i Nursi" isimli kitabında mezkûr mektubun biraz daha uzun ve değişik şekli verilirken, "Zübeyr Ağabeyin hususi not defterinden alınmıştır" diye dib notunda Zübeyr Ağabeye atıfta bulunulmuştur. Ancak ismi verilen not defterinin klişesi verilmemiştir.

Ahmet Şahin Hocanın, "İslam Büyükleri" kitabında ise, manası bir, fakat ûslub yönü daha değişik ifadelerle aynı mektubtan söz edilmiştir.

Az üstte arzettiğimiz gibi, adı geçen mektubun öz metni elde mevcud olmadığı için, değişik ifadelerle onu göstermeye cesaret edebilmişlerdir.

Evet, Üstad Bediüzzaman Hazretleri Şeyh Said'e hakikat olarak cevabî mektub yazmıştır. Ve kendisinin, Müslüman evlâdlarının kanını dökecek öylesi bir harekete katılmasının mümkin

olmadığını yazdığı kesindir. Hem Şeyh Said'in başlattığı veya başlatmak istediği hareketinden de vazgeçmesini tavsiye etmiştir. Amma dediğimiz gibi, o mektubun öz metni elde mevcud olmadığından kelimesi kelimesine metni neydi, nasıldı? bilememekteyiz.

ŞEYH SAİD'E YAZDIĞI MEKTUB VE ONUN HAREKETİ HAKKINDA BEDİÜZZAMAN HAZRETLERİNİN BAZI SÖZ VE BEYANLARI VE

BAZI TASHİH VE TASDİKLERİ

1- 1935 tarihinde Eskişehir mahkeme müdafaanamesinin bir bölümünde hadise hakkında şunları kaydeder:

"Salisen: Bundan on iki sene evvel Ankara reisleri, İngilizlere karşı Hutuvat-ı Sitte namındaki eserim ile mücahedatımı takdir edip beni oraya istediler. Gittim, gidişatları benim ihtiyarlık hissiyatıma uygun gelmedi. Bizimle beraber çalış dediler. Dedim: Yeni Said öteki dünyaya çalışmak istiyor. Sizinle beraber çalışamaz. Fakat size de ilişmez.

Evet ilişmedim.. Ve ilişenlere değil iştirak, değil temayül, belki teessüf ettim. Çünkü an'anat-ı milliye lehinde isti'mal edilebilir acib bir dehay-ı askerîyi, an'ane aleyhinde bir derece çevirmeye maalesef bir vesile oldu...(22)” "

Hazret-i Üstad'ın bu beyanından da anlaşılmaktadır ki; Şeyh Said'in hareketi tamamen dini inanç hissine tebaen vuku' bulmuştur, başkaca bir şey değildir. Onun hareketi din namına olmakla birlikte; Lâkin bir içtihad hatasıyla harekete geçmiş olduğundan, kesinlikle tasvib etmediğini de ifade etmiş bulunmaktadır.

(22) Osmanlıca Lem'alar S: 736

2- Yine Eskişehir müdafaanamesinden:

"Şark hadisesi münasebetiyle nefy edilmem, iddianamede iştirâkimi ihsas ettiği cihetle, cevab veriyorum ki: Hükûmetin dosyalarında, benim künyem altında hiç bir meşruhat yoktur. Sırf ihtiyat yüzünden nefy edildiğim hükûmetçe sabit olmuştur...(23)"

Bu parağrafta hakikatta olduğu gibi, Hazret-i Ûstad'ın Şeyh Said hadisesiyle hiç bir ilgisinin bulunmadığını göstermektedir.

3- 1948'de Afyon Mahkemesi müdafaanamesinin bir bölümünde şöyle der:

"...Avam-ı ehl-i iman onu (Şapkayı) giymeye mecbur olduğu zaman, o büyük allâmelerin adem-i müsaadeleri; avam-ı ehl-i imanı tehlikede bıraktı. Ya'ni: Ya bir kısım münafıklar gibi dinini bırakmak.. Veya Vilâyât-ı Şarkiye'de isyanlar gibi isyan etmek vaziyetinde iken...(24) "

Üstad'ın bu ifadesinden de anlaşılıyor ki; Şark'ta vuku' bulan Şeyh Said'in hareketi, şapka kanunu gibi dinî inanç ve akidelerine ters düşen, benzeri kanunlara karşı bir tepki ve bir reaksiyondur.

4- Yine, Şeyh Said'e yazılan mektub hakkında, Hazret-i Üstad'ın tashih ve tasdikinden geçmiş haricen yazılan bir başka delil:

Afyon mahkemesi müdafi'lerinden Avukat Ahmet Hikmet Gönen'in yazdığı temyiz müdafaasının bir bölümünde: "...Keza Şark vilâyetlerinde vaki' isyanlara iştirak etmemesi ve teklif edenlere "Bin seneden beri Kur'anı taşıyan bir millete kılınç çekemem, siz de çekmeyin" şeklinde cevab vermesi yine da'vamızı ispat eder (25)"

Üstad Hazretleri, Avukat Hikmet Gönen'in bu parağrafının içerisindeki bir cümlesini kendi eliyle ve kalemiyle şu gelecek şekilde tashih ederek kabul etmiştir, aynen şöyle: "Bin senedenberi Kur'anı kahramancasına taşıyan ve hizmet eden bir millete kılınç çekemem, siz de çekmeyiniz."

5- Üstad Hazretlerinin küçük kardeşi molla Abdûlmecid Efendi kendi hatıra defterinde hadise hakkında şunları kaydeder:

"Şeyh Said hadisesinde, Van'da vali ve kumandan Sabri Bey'le birlikte, hadisenin dağılmaması için bir itfaiye vazifesini görmüştür."(26)"

6- Van'lı Molla Hamid'in Ağabeyisi Abdullah Ekinci ise, bu mevzu'da şurıları söyler: "Şeyh Said isyanında Üstad Van'da idi. İsyan haberi Ankara'ya yanlış aksetmiş, Üstadın da isyan ettiğini zannetmişler, çok telâş etmişler

(23) Aynı Eser s:779

(24) Os. Afyon Müdafaanamesi s:82

(25) El- Yazma müteferrik mevzular dosyası, S: 117

(26) Hatıra Defteri, Abdülmecid S:17

di. Süleyman Sabri Paşa Nurşin camiine Seyda'nın yanına geldi, bu yanlış durumu Üstad'a bildirdi. Ve "Seyda bunu tekzib edelim böyle bir yanlışlık olmuş:" deyince Üstad: "Lüzum yok tekzib etmeye.. zaman bunu tekzib edecektir." dedi.

Bu hadise gibi, Molla Hamid'in Kör Hüseyin Paşa ile ilgili hatırasında da geçtiği üzere, bir ara Ankara'dan gelen bir telgrafın emriyle Üstadın imhasını iş'ar etmiş iken, Süleyman Sabri Paşa'nın verdiği cevab hadisesi bu vak'ayı te'yid etmektedir.

7- Yine aynı mevzu ile ilgili olarak; Üstad Hazretleri Van'da iken, Kur'an hizmetiyle meşgul olduğu müddetçe, ehl-i dünyanın ilişmelerinden mahfuz kaldığını kaydetmek vesilesiyle şöyle demektedir:

"...Bu biçare Said, Van'da ders-i hakaik-ı Kur'aniye ile meşgul olduğum miktarca, Şeyh Said hadisatı zamanında vesveseli hükûmet, hiç bir cihette bana ilişmedi ve ilişemedi.. Vakta ki, "Neme lazım" dedim, kendi nefsimi düşündüm, ahiretimi kurtarmak için Erek dağında harabe mağara gibi bir yere çekildim. O vakit sebebsiz beni aldılar, nefyettiler...(27)"

Hazret-i Üstad'ın bu beyan ve i'tirafından da anlaşılmaktadır ki; Şeyh Saidin hadisesiyle onun hiç bir ilgisi olmamıştır. Onun içindir ki; Şeyh Said hadisesinin neticesine yakın bir zamana kadar, hükûmet ona hiç bir şey dememiş, ilişmemiştir.

8- Şeyh Said'e Üstad tarafından yazılan mektub hususunda Hazret-i Üstad'dan yapılan şifahi tek bir rivayet vardır. O da N.Şahiner'in, Doç.Dr.Nureddin Topçu'nun küçük kardeşi Hayreddin Topçunun hatıralarında kaydettiği rivayettir. Hayreddin Topçu şöyle demiş:

"Üstad bana Şeyh Said'den bahsetti. Onun hareketinden hiç memnun değildi." Mektup yazdım, "sakın bir harekete girme" dedim. Ne yazık ki menfi harekete girdi...(28)" dedi.

Hayreddin Topçu'nun şu rivayetine benzer Üstad'dan gelen başka hiç bir rivayet duyulmamıştır. Ş.Saide yazılan mektub hakkında Üstad'ın ikinci bir rivayetini ben şahsen hiç kimseden duymamışımdır. Hatta Üstad'ın hizmetkârlaınndan Mustafa Sungur, Bayram Yüksel ve Hüsnü Bayram Ağabeylerden hususi şekilde istifsar ettim; "Hazret-i Üstad, Şeyh Said'e yazdığı mektubtan ve mahiyetinden hiç bahseder miydi" diye sordum. "Hayır !.. Biz hiç duymadık" dediler.

(27) Lem'alar, S: 37

(28) Son Şahidler 3, S:197

İşte bütün bu örneklerle de görüldüğü gibi; Bediüzzaman Hazretleri tarafından Şeyh Said'e yazılan cevabî mektup, hakikat olmakla birlikte; Mektubun öz kendisi ele geçmediği gibi, Üstad tarafından da onun asıl metni ve mahiyeti zikredilmemiş olmasından, mektubun asliyet ve mahiyeti yine bir derece meçhulızmüzdür diye biliriz.

Medar-ı hayrettir ki; Üstad Hazretleri, hayatında başından geçmiş vak'alardan, hadiselerden bir inayet-i Hakla mazhar olduğu hizmetlerinden çoğu kez birer vesileyle bahsettiği gibi; şu Şeyh Said hadisesinin kendisine temas eden kısmından ve ona yazdığı mektub meselesinden, yani o mektubun öz metni ve mahiyetinden -tek rivayet olan Hayreddin Topçu'nun rivayeti hariç-hiç bahis etmiş değ'ildir. Ancak o hadiseyi anlatanları, yazanları tasdik alâmeti olan bazı tasdikleriyle ve sükûtüyle karşılaması olmuştur.

Kimbilir, belki de bunun hikmeti; o hadisenin zincirine takılan binlerce zulümleri, i'damları, tehcirli tenkilleri ve perişaniyetli menfaları hatırlamamak ve saire için olabilir diye ihtimal veriyoruz.

Mustafa Sungur'un Hatırası:

Bediüzzamanın evlâd-ı manevisi ve hizmetkârlarından Mustafa Sungur Ağabey, aynı mevzu' ile ilgili şöyle bir hatırasını anlatmaktadır. Bu hatırasını mektupla istediğimizde cevab vererek şöyle kaydetmektedir:

"Efendim, Hazret-i Üstadımızın ziyaretine gelip, şahid olduğum o mesele şudur:

1950 senesinde Ankara'ya iki takım külliyat götürüp; Hazret-i Üstadımızın Diyanet İşlerinden Ahmed Hamdi Aksekili'ye gönderdiği mezkûr kitapları teslim ettikten on gün kadar veya bir kaç gün kadar Ankara'da kaldıktan sonra, tekrar Emirdağı'na döndüğümde, yirmi gün kadar Üstadın hizmetinde kaldım. Zübeyr Ağabeyi İstanbul'a göndermişti. Ceylan de henüz hapiste, Afyondan Emirdağ hapsine nakledilmiş, Emirdağı ceza evinde yatmakta idi.

İşte o zaman 1950 Şubatının sonlarında belki de Mart'ın başında, gündüzleri Üstadımızın yanında, beriki odada kalıyordum. Fakat geceleri bir otelde küçük bir odada kalıyordum. Yevmiyesi yirmi kuruşa.. Parasını da Üstadımız veriyordu.

İşte Hazret-i Üstadımıza ilk hizmete lütf-u Rabbanî ile nâil olduğumuz o yirmi günlük zaman içerisinde:

1- Hulusi Ağabey rahmetli Üstadın ziyaretine gelmişti.

2- Van'dan Molla Hamid başka bir gün gelmişti.

3- Bir de iki kişi.. Birisi: Yaşar Zeydan Eskişehir'de dükkânı var, yiyecek vasaire satıyor, aslen Bitlisli bir tüccar.. birisi de Ankara'da PTT'de çalışan Yaşar Zeydan'ın tanıdığı bir zat...

666

667

668

669

İşte Üstadımız o ikisine Emirdağı'nda bir saatten epey fazla bir zaman sohbette bulundu. Bu sohbette Şark hadisesine temasla, yapılan zulümleri vesaire bahsi içinde; "Cenab-ı Hak o ulema ve evliyaların içinden.. veya o ulema ve evliyaların talebeleri içinden birisini veya Kur'andan bir elmas kılınç çıkardı.. Veya bu Said'i çıkardı (kendisini kasdederek) bütün hayfimizi aldırttı "

Bunu söylerken, Hazret-i Üstad mübarek yataklarından öyle fırladı ki, üç-dört adım yataktan dışarı çıktı ve yürüdü.

Hatta fakirinizin Emirdağ Iahikasının ikinci kısmında neşredilen mektubu var ya, (Şark hakkında) işte, o dersden mülhemdir, Hazret-i Üstadımızın o beyanlarından aldığım ders iledir.

Şeyh Said'in oğlu falan gelmedi. Onlar 1959'un son aylarında;Hazret-i Üstadın Ankara'ya teşriflerinde gelmişler. Ben Selahaddin Efendiyi (Şeyh Said'in oğlu) iki üç sene evvel son hastalığında ziyaretimde bazı ilavelerle bazı meseleler anlatmıştı bu kadar.. Daha sonra bu meseleyi arzederim.."

DAVA DERGİSİNİN ASILSIZ VE DÜZME İDDİALARI

Mufassal Tarihçe-i Hayat kitabı bastırılıp neşir edildikten bir sene sonra, Bingöllü Sıddık Dursun adındaki şahıs "Dava” isimli dergisi Temmuz 1991 sayısında, yalan ve düzmeden ibaret bazı rivayetleri neşretti. Adı geçen derginin o sayısı tamamen Şeyh Said'in hareketinin meşru’luğuna ve Bediüzzamanla'da alakadar olduğuna hasretmiş. Bizde Şeyh Said'in kiyamının dinî hislerle olduğuna henhangi bir şey demiyoruz ve hatta biz de onu Tarihçede mudafaa ederek kaydetmişizdir. Amma Üstad Bediüzzaman Said-i Nursî ile ilgili yalan rivayetlerini burada delil ve belgelere dayanarak çürütmeyi de bir vazife addediyoruz. Zira Dava dergisinin mezkûr sayısında ileri sürülen iddialarda; Üstad Bediüzzaman Hazretlerini ahde vefasızlıkla, hatta sözüm ona döneklikle ittiham edilmektedir.

Adı geçen derginin neşrettiği asılsız iddiaları uzun birkaç madde halinde ele alarak kırk sahifelik bir broşür tarzında çürütüp ortaya koyduk. Şimdi Üstad Bediüzzaman ve Şayh Said'le sözde alakadar kısmının bir hülasasını ibret için kaydediyoruz. Şöyle diyor dergi:

"1959 senesi son günü, yani 31 Aralık 1959 da Hazret-i Üstad Ankara Beyrut Palas otelinde misafir iken, Palu'lu Şeyh Said'in iki oğlu Ali Rıza ve Selahaddin'le birlikte, torunlarından

Abdullah Fırat ve iki şahıs daha gelmişler. Üstadı otelde ziyaret etmişler. Hazret-i Üstad güya onlara: "Birader-i Azamım Şeyh Said bana mektup yazdı. Görüşmek istedi. Sonra bu görüşmeyi nerede yapacağız diye cevab gönderdim. Gelen cevabta: Erzurum'da 15 Mayıs 1923'te görüşebileceklerini yazmış. Ve güya Üstad demişki : "Bu

nun üzerine ben kalktım, Erzurum'a gittim. Orada bir hafta kadar baş başa görüştük. Kıyam ve hareket planları üzerinde beraber çalıştık. Bir birimize ahd ve peyman verdik. Şeyh Said bana ayrıca, Bitlis ve civarındaki hoca ve şeyhleri ve bilhassa Hizan şeyhlerini hareketimize katılmaları hususunda ikna' etmeye çalışmamı rica etti... Ben döndüm Van'a geldim, oradanda Bitlis'e gittim. Bitlis'teki şeyh ve hocalara hareket hakkında bilgi verdim. Sonra yine Van'a döndüm. Bir sene sonra da, yani 1924 de karar gereğince Diyarbekir'e Şeyh Said'le buluşup görüşmek için gittim. Fakat görüşemedim.. ve ila ahir...”

İşte, şu söylenen sözlerin kesin olarak bir düzme ve uydurma olduğu ve Üstadın hayatında bunların yeri ve mekanı olmadığını isbat ediyorum. Şöyle ki:

Bir kere 1923 Mayısında Şeyh Said'in böyle bir hareketi tasavvur ettiğine dair hiçbir delil ve rivayet yoktur. Gelen bütün rivayetler Şeyh Said, 1924 ün ilk güz aylarında mutavvar kıyamını planladığını göstermekte ve söylemektedirler.

Saniyen : 15 Mayıs 1923 de Hazret-i Üstad henüz Ankara'dan ayrılıp Van'a ulaşmış değildir. Bunu gösteren onu Ankara'dan alıp, Van'a gitmek üzere Gebze'ye kadar yolculuk için olan tren biletidir. Bu bilet 17.4.1339 Rumi = (14 Mayıs 1923)'e kadar muteberdir diye yazılıdır. Biz faraza bu biletin alındığı gün olan 31 Nisan 1923 de Hazret-i Üstadın Ankara'dan ayrıldığını farzetsek bile, Üstadın Rumi 15 Mayıs 1339 da (yanı Miladi 29 Mayıs 1923) henüz Van'a ulaşmadığı görünmektedir. Çünkü Ankara'dan Gebze'ye kadar trenle, oradanda Vapurla Trabzon'a, Trabzon'danda karayolu ile Van'a kadar gelmesi en azından bir yirmi gün kadar sürmüş olması lazımdır. Buna göre ancak Rumi 18 Mayısda Van'a henüz ulaşmış oluyor. Eğer biletin alınışından bir hafta sonra bu seyahat başlamışsa, Rumi Mayıs 24 de ancak Van'a ulaşması mümkün olmuştur. Ayrıca da Üstad Hazretleri Van'a gider gitmez; Şeyh Said'den hemen (!) mektup gelmişse ve Hazret-i Üstad aynı günde ona cevab

göndermişse.. ve bu cevab en erkenden Van'dan Erzurum'a , Şeyh Said'e dört gün sonra ulaşmış ise.. ve Şeyh Said'in ikinci cevabıda dört günde Van'a gelmişse, eder sekiz gün.. Sonra Üztad Hazretleri hemen Van'dan kalkıp Erzurum'a doğru yola koyularak dört günde oraya ulaşmışsa olur on iki gün.Biz bu oniki günü Rumi 18 Mayısa eklesek eder 30 Mayıs .. Şayet ikinci hesaba göre 24 Mayısı eklesek eder 7 Haziran 1339 .. İşte düzmece olan yalan bu vechiylede ortaya çıkmış oluyor.

Salisen : Bu kitapta bu mevzu ile alakadar kaydedilmiş Üstadın bütün ifadeleri ve diğer bütün deliller, belgeler ve şahidlerin ifadeleri ve o belgelerin Üstad tarafından tashih ve tasdikleri, bu düzmece olan rivayetin kökünden yalan olduğunu gösterir.

671

Rabian : Hazret-i Bediüzzaman gibi cesaret, kahramanlık, fedekârlık ve her zaman ahde ve va'de vefadarlıkla mücehhez ve mültaz bir din allamesi bir hidayet mürşidi ve bir kahraman mücahid ; uydurulmuş olan rivayetteki iddialara göre - Haşa!- Şeyh Said'le kıyam hakkında buluşup sözleşsin, ahd u peyman versin ve o yolda bazı hareketlerde bulunsun.. Amma sonra, kendisine danışan bütün insanları o harekete karışmamalarını tavsiye etsin, vaz geçirsin.

Kendiside gitsin mağarasında inzivaya çekilsin ve o harekete yakından ve uzaktan alakadar görünmesin!..

Hayır, kat'a ve asla öylesi nâmertlikler, öylesi döneklikler ve ahde vefasızlıklar Hazret-i Bediüzzaman'ın damen-i muallasına ulaşamaz ve ulaşmasıda mümkün değildir.. Ve bu gibi rivayetleri uyduran kimseler ya nâdan cahil kimselerdir ki. kendi dedelerini yüceltmek için bilerek veya bilmeyerek Bediüzzaman'ı küçük düşürmeye yeltenmiş olabilirler.. Yahut da direkt olarak Bediüzzaman'ı o gibi nâseza ve şaibeli vasıflarla, lekelendirmek istemişlerdir. Her ne ise..

Ayrıca, Hz.Üstadın 1923 yılında Van'a geldikten ta sürgün olarak alınıp götürüldüğü tarih olan 25 Şubat 1925 e kadar Van'dan hiç ayrılmamıştır. Diyarbekir'e gitti ve saire inadlar yalandır. Van'daki bütün dost ve talebeleri buna şahiddir.

Bu meselede geniş izahat isteyenler, bizim mezkûr kırk sayfalık broşürümüze bakabilirler.

KÖR HÜSEYİN PAŞA MES'ELESİ

Şeyh Said ile Bediûzzaman Hazretlerinin mektuplaşma hikâyesini burada geçen tahlil ile noktalarken; aynı hadisede ayaklananlara katılıp, katılmama hususunda Hazret-i Üstad Bediüzzaman'la istişarede bulunmuş, Şark'ta kuvvetli nüfuza sahib, Haydaran Aşireti Reisi ve Hamidiye yüksek rütbeli Mirliva Paşası Kör Hüseyin Paşa hakkında da bazı tahlillerin burada yapılması zarurî görülmüştür. Şöyle ki:

Van'lı Molla Hamid Efendinin müşahedeye dayanan anlatmış olduğu rivayet tarzına tamamen zıd ve muhalif şekilde bazı rivayetler ortaya atılmış ve çeşitli yorumlara tabi' tutulmuştur.

Bu mes'eleyi, ilk önce Avukat Bekir Berk bazı mahkeme müdafaalarında gelecek şekliyle kaydettiği gibi, daha değişik bir tarzda "Bilinmiyen Taraflarıyla Said-i Nursi" kitabında önemli şekilde kaydedildi. Bunlardan da iktibasen, Ahmed Şahin Hoca "İslam Büyükleri" adlı kitabında şekil ve biçim bakımından biraz daha farklı bir tarzda hadiseyi yorumlayarak dercetti. Anlatılan bu rivayetlerin kaynağı ise, Van Çoravanisli merhum Ali Ça

vuş'dur. Kavl-i âhad olan bu rivayet, Molla Hamid'in rivayeti gibi şahidler gösterilerek nakledilmemiştir.

İlerdeki tahlilde görüleceği üzere, Ali Çavuş'tan edilen rivayet şekli, Merhum Molla Hamid'in rivayetinden çok farklı ve tamamen ayrı ve zıd şekildedir. Merhum Ali Çavuş'u gerçi biz de bir kaç kere dinlemişizdir. Anlatıldığı şekildeki, rivayeti ondan dinlemedik. Burada hemen şunu da belirtelim ki: Merhum Ali Çavuş celâlli ve cezbeli bir zat idi. Özellikle Hazret-i Üstad ile ilgili hatıraları anlatırken; Üstadın ismi geçtiği zaman daha çok celâllenir, adeta cezbeye gelirdi. Konuşurken, bağıra bağıra konuşurdu. Her ne ise ... Arapça bir darb-ı mesel vardır:

Türkçe meali: "Bir şeyi muhafaza ediyorum derken, bir çok şeyleri kaybediyorsun."

Bu darb-ı mesel gibi, mevzumuzdaki meseleler, rivayetler anlatılırken; Hazret-i Üstad'ın o gibi hadiselerden teberrisini anlatıyorum diye, öbür tarafta hem İslâmî itikadın, hem dinî gayretin nezâket ve hassasiyetini incitme şeklindeki bazı manevî hukukları çiğnemenin doğru bir iş olmaması gerektir kanaatındayız.

Hüseyin Paşa hadisesi münasebetiyle, Hazret-i Üstad ile ilgili bir-iki şahs-ı aherin de aynı mevzuya benzer bir-iki rivayetleri de anlatılmaktadır. Mevzu'un müşterek tarafı olduğu için, bunları beraberce ele alarak biraz uzunca bir tahlili yapmak isteriz, şöyle ki:

Üstad Bediüzzaman'ın vefatından dört-beş sene sonra, yani 1965'lerden başlayıp bugüne kadar yayınlanan bazı kitaplarda , Bediüzzamanın menfî kavmiyetçilik aleyhindeki rivayet yollu söz ve hatıraları anlatılmıştır. Bunların içinde özellikle Konsolidçi Asaf Bey'in bir rivayetiyle; Mevlanzade Rıf'at ve Bediüzzaman arasında geçen "Kürt Devletini kurma" hususunda mektublaşmalarını.. Ve Kürdistan Teâli Cemiyeti Reisi Abdülkadir Bey'in, Bediüzzaman'ı kurduğu cemiyete girmesi için davet etmesine karşı, Bediüzzaman'ın sarfettiği sözleri.. Ve nihayet Şark'ta Şeyh Said hadisesiyle başlıyan olayda, Van dolaylarındaki Kürt âşiret reislerine çok sert çıkışlı cevabları ve saire, çokça göze çarpmaktadır. Adı geçen kitaplarda sözü edilen o rivayetler nakil yoluyla geldiği, yani şahısların birer ifade ve beyanları olarak vürud ettiği için, tarihî vesikalığı itibariyle "Ne mertebededir" diye üzerinde duruldu ve görüldü ki:

İlk evvela, merhum Eşref Edip'in 1965 senesinde yayınladığı "Risale-i Nur Muarızı Yazarların İsnatları Hakkında İlmî Bir Tâhlil" isimli kitabında mezkûr konular ele alınmış ve "Konsolidçi Asaf Bey halen hayattadır ve Bediüzzaman'ın Mevlanzade Rıf'at'a verdiği cevabî mektubu da kendisinde mevcuttur" diyordu. Merhum Eşref Edib, mezkûr kitabında(29)" Mevlanzade Rıf'atten bahsederken şöyle demektedir:

(29) Risale-i Nur muanzı yazarların isnatları hakkında, Eşref Edip, S: 7

"Yine bir vakit, Mevlanzade Rıf'at namında birisi, Kürdistan Devleti kurmak fikriyle, KürtTeali Cemiyeti kurmuştu. Bu cemiyetin reisliğine Bediüzzaman'ı getirmek için yaptıkları teklife: "Yaptığınız milleti parçalamaktır. Millete ihanettir. Ben sizin cemiyetinize giremem" diye şiddetli bir surette

reddetmiştir. Bu red mektubu halen hayatta bulunan Konsolidçi Asaf namiyle ma'ruf ihtiyar bir gazetecidedir."

Eşref Edip, aynı kitabında yine bu mevzuun öbür yönünü ele alarak der ki:

"...Ezcümle mütareke devrinde, Kürt Tali Cemiyeti'nin reisi Abdülkadir'in; kendisini kaumiyetçiliğe yönelen faaliyetlerine iştirâke davetlerine karşı, Merhum Said-i Nursi şu cevabı vermiştir:

"Allah-ü Zülcelal Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de: "Öyle bir kavim getireceğim ki; onlar Allah'ı sever, Allah da onları sever" buyurmuştur. Ben bu beyan-ı İlâhî karşısında düşündüm, bu kavmin Türk milleti olduğunu anladım. Bu kahraman millete hizmet yerine ve dörtyüz elli milyon hakiki Müslüman kardeş bedeline birkaç akılsız, kavmiyetçi kimselerin peşinden gitmem(30)" şeklinde yazmıştır.

Merhum Eşref Edib'in bu tesbitleri, az ilerde gelecek diğer bazı kitaplardakine uymadığını, ayrıca da tesbit şeklinin bizzat kendisinin tahkikli araştırması neticesi olmadığını.. Tesbit kendisine ait olsa da, hatalı ve mütenakız olduğunu ispat ederek ortaya koymak üzere, bir mukaddeme beyan ediyorum, şöyle ki:

Merhum Eşref Edip Bey'in bu tesbitine göre; Mevlanzade Rıf'at Hakkârili Seyyid Abdülkadir Bey'den çok zaman önce Kürt Teali Cemiyeti'ni kurduğunu... Hakkârili Seyyid Abdülkadir'in

ise, mütareke devrinde bu cemiyete reis seçildiğini görüyoruz. Bu her iki kurucu şahsın da, o cemiyeti kurmalarındaki gayeleri, Kürdistan devletini teşkil etmek için bir ön çalışma olduğunu anlıyoruz. Bediüzzaman Hazretleri de, ayrı ayrı zamanlarda kendisini cemiyetlerine davet eden bu adamlara karşı şiddetle çıkıştığını fehmediyoruz.

Bu iddiaların tarihî vasikalıkları açısından değersizliğini mukayeselerle ispat etmeden vesair kitaplardakilerle, kaydedilen tarzıyla tezadlık içinde olduğunu kaydetmeden evvel, bir husus üzerinde durmak lâzımdır. Şöyle ki:

Evvela: Merhum Eşref Edib'in kaydettiği gibi; İkinci Meşrutiyet akabinde kurulan bir çok cemiyetler, kulüpler ve az zaman sonra kurulan Türk ocakları gibi, kurulmuş olan Kürt Teavun Cemiyeti'nin gerçekten ve yalnız ona mahsus olarak, doğrudan doğruya kavmiyetçiliğe yönelik ve bir müstakil Kürdistan Devleti kurmaya matuf bir ön çalışması mı idi? Ve o şahısların

(30) Aynı eser, S: 65

hareket ve faaliyetleri direkt o yöne mi yönelikti?.. Eğer öyle idi ise, o zaman peki ya Türk Ocakları neyi kurmak istiyor, neyin peşinde koşuyordu?..

Saniyen: Kürt Teali Cemiyeti'nin kurucusu ve reisi gerçekten Mevlanzade Rıf'at mıydı? Yoksa, başında da, sonunda da Hakkârili Seyyid Tahay-i Nehrî'nin torunu Seyyid Abdülkadir Bey miydi?

Herkes bilir ki; Jön-Türk hareketi başladığında onlarla beraber aktif rol oynayan Mevlanzade Rıf'at, İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra, İttihad ve Terakkicilerle -bir çok jön-Türkler gibifikrî muhalefet içerisine girmiş, SERBESTİ adındaki gazetesiyle onların hareketlerini şiddetli bir surette tenkid etmiş ve hücum etmiştir. Bilâhare 31 Mart vak'asından sonra, yurt dışına kaçmış, Divan-ı Harb-i Örfi mahkemesi, onun gıyabında aleyhinde hüküm vermiş ve on sene müddetle sürgüne mahkûm

etmiştir.(31)Hem mevlanzade Rıf'at'ın Kürt Tali Cemiyeti kurucularından olduğuna ve hatta aslen Kürt olduğuna dair hiç bir rivayet ve vesika yoktur.(*) Sadece 1918 de bu cemiyete bir ara katılmışsa da, az zaman sonra ayrıldı.

Kürt Teavun cemiyeti Reisi SeyyidAbdülkadir Bey'e gelince: O da başlangıçta bir çok Kürt gençleri gibi Jön-Türk hareketine; Abdullah Cevdet, Ahmed Ramiz, İbrahim Temo gibi kimselerle birlikte- katılmış, İttihad ve Terakki cemiyetine dahil olmuş.(32) Fakat bilâhare, İttihad ve Terakkî'nin bazı mü

(31) Tanin Gazetesi, Sıra No: 260,11 Mayıs 1325

(*) Mevlanzade Rıf'at , 1908 den önce çeşitli hapis ve sürgün hayatına 12 sene geçirdikten sonra 2.meşrutiyet ilanında İstanbula geldi. İttihad ve Terakkicilerin İstanbulda ki merkezine gitti, fakat beklediği alakayı görmeyince cemiyetten ayrıldı. Az bir zaman sonra, kendisinin durumunda olan kimseler tarafından kurulan "fedakâran-ı millet” cemiyeti kurucularından oldu. Bu cemiyetin yayın organı olan "Hukuk-u Umumiye” gazetesinde yazılar yazdı.

Daha sonra, bu cemiyet ve gazetelerden ayrılarak 13 Aralık 1908 de "Serbesti” gazetesini çıkardı, yine sert muhalefetine devam etti. Bu yüzden, ittihadçılar tarafından ölümle tehdit edildi. Az zaman sonrada, gazetesinin baş yazarı Hasan Fehmi Bey vurularak öldürüldü.

31 Mart hadisesinde tutuklanacağını anlayınca Kahireye kaçtı, oradanda Paris'e geçti. Burada "Islahat-ı Esasiye-i Osmaniye” yöneticileri arasına girdi. Serbesti gazetesini Pariste çıkarmaya başladı.. Bir müddet sonra tekrar Kahireye döndü. Serbestiyi burada çıkarmaya başladı. 7 sayı çıkardıktan sonra, Mısır hükûmeti onu sınır dışı etti. O da Atinaya gitti .

Burada "Faruk” ve "Cihad” gazeteleri çıkarttı. Fakat onun bu yayınlarını Yunan hükümeti hoş görmedi. Bunun üzerine yurda dönerek teslim oldu. Mahkemece kendisi hakkında sadır olmuş kararı gereğince, Bursa'ya nefyedildi .. 1912 de çıkan af üzerine İstanbul'a döndü.. ve tekrar Serbesti'yi yayınlamaya başladı. Fakat devam ettiremedi. Dahiliye nazırı Danış Beyin emriyle kapatıldı.

Mütareke döneminde, 1918 Kasımında Radikal Avam fırkasını kurdu. Partisinin yayın organı olarakta, "Serbesti” yi "İnkılab-ı beşeri” ismiyle yayınlamaya başladı.

Kürdistan Teali Cemiyetine girerek çalıştı. Ancak bu cemiyetin sadece özerklik istediğini anlayınca, bazı arkadaşlarıyla birlikte ayrılarak "Kürd Teşkilat-ı İçtimaiye” cemiyetini kurdular.

Milli mücadelenin zaferle neticelenmesi üzerine İstanbul'dan ayrılarak "Köstence” ve sonra "Atina'ya” gitti. T.C. hükümeti tarafından 150 likler listesine alınan Mevlanzade Rıf'at Bey, ömrünün son yıllarını Halepte gaçirdi ve 1923 yılında burada vefat etti. (Türkiye İnkılabının içyüzü mukaddemesi - A.N.Galitekin-)

(32) Inkılap Tarihimiz ve Jön Türkler, S: 32

taassıp Türkçü zihniyetli grubundan ve diğer bazı yersiz ve idaresiz hareketlerinden dolayı onlardan ayrılmış.. Ve ikinci Meşrutiyet'in ilânından sonra, kurulan bir çok partiler, kulüpler ve cemiyetler gibi, o da Kürt Teavun ve Terakki Cemiyetini kuranların içinde bulunmuştur.

Bu izahtan sonra, şunu istifsar etmek lâzımdır ki: o sıra kurulan bir sürü kulüpler ve cemiyetler gibi, Kürt Teavun Cemiyeti'nin kuruluş gayesi ve hedefi gerçekten ve özellikle kavmiyetçiliğe yönelik bir Kürdistan devletini kurmak mı idi? Eğer öyle idi ise, neden Osmanlı payitahtı olan İstanbul'da bulunuyor ve burada cemiyetinin faaliyetini yürütüyordu? Bu durum gerçekten bir Kürtçülük mü idi? yoksa Prens Sabahaddin Bey'in ortaya attığ-ı ADEM-İ MERKEZİYET tezine benzer Osmanlı camiasında bir tedbir ve bir fikir aksiyonu mu idi?..

Salisen: Merhum Eşref Edib'in anlattığı şekilde; Bediüzzaman Hazretlerinin Mevlanzade Rıf'at Bey'e -iddia edildiği gibi- yazdığı cevabî mektub

Şeyh-ül Muharririn Konsolidçi(33) Asaf'ın yanında mevcud ve mahfuz olduğunu teslim edelim.. Peki ya Seyyid Abdülkadir Bey'e verdiği cevabî mektubu ve onun da'vetine karşı söylediği sözleri nerede ve kimin yanında mahfuzdur, sorabilir miyiz? Yahut da bu rivayetleri kim duymuş, kimden duymuş, kime söylemiştir?... Veya bunların kaydı kuyudu nerede olabilir?..

Halbuki,ilk olarak 1908 de Kürt Teavun Cemiyeti kurulduğunda -Bu kitabın ilgili bölümünde tafsili geçtiği üzere- Hazret-i Üstad bu cemiyet ile ve cemiyetin kurucuları ile alâkadar olmuş, gidip gelmiş, hatta gazetelerinde makale de yazmıştır. Amma bilâhare bazı sebeblerden dolayı onlardan ayrılmıştır.

Rabian: Üstad Hazretleri, Küristan Teali Cemiyeti(*) reisine gönderildiği söylenen cevabî mektubunda ve konuştuğu sözlerinde (... Ve "dörtyüz elli milyon" hakiki Müslüman kardeş bedeline bir kaç akılsız kavmiyetçi kimselerin peşinden gitmem) diye olan cümlesinde,

dörtyüz elli milyon hakiki Müslüman kardeş tabiri vardır. O ise, Hazret-i Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi ne o devirde, ne de sonraki zamanlarda yazdığı eserlerinin hiç birisinde, İslâm âleminin kemiyetinden bahsederken, üçyüzelli milyon tabirinden başka bir ifade kullanmadığını... (Yalnız 1950'den sonraki bazı mektuplarında sadece bir iki yerde, dörtyüz milyon ta'biri kullanmış, başkaca da hiç kullanmamıştır.) İşte bu noktayı da gözönüne aldığımızda; ayrıca da Seyyid Abdülkadir Bey'e karşı çok haşin ve Hazret-i Üstad'ın irşad metoduna da tamamen zıd olarak; onu akılsız ve kavmiyetçi damgasıyla damgalamasının imkânı olmadığını piş-i nazara alırsak, meçhul olan o mektubun veya cevabî sözlerinin i'tibarlık derecesi hangi mertebede kalır bilemem?

(33) Eşref Edib'in Kitabından başka aynı mevzudaki bazı kitaplar da Konsolidci Asaf diye geçmektedir.

(*) 1908de "Kürd Teavun ve Terakkî Cemiyeti " ve 1918 de de "KürdistanTeali cemiyeti" kuruldu.Her iki cemiyetinde reisi Seyid Abdülkadîr Beydir. A.N. Galîtekin.

Hamisen: Eşref Edib Bey'in kitabında Konsoladçi, diğer kitaplarda Konoslidçi Asaf ın yanında mevcudiyetinden söz edilen Üstadın mektubunu gören olmuş mudur? Ki zaten Konsolidçi Asaf Efendi (Diğer bazı kitaplarda kaydedildiğine göre) mezkûr mektubu çaldırdığından ve zayi' ettiğinden bahsetmiş.

Sadisen: Konsoladçi veya Konoslidçi Asaf'ın meşreb ve karakterini yakından bilen var mıdır? Yani söylediği sözlerinde i'timada şayan bir kimse midir?

Sabian: Mevlanzade Rıf'atın Kürt asıllı olduğuna ve Kürdistan Tealî Cemiyeti'ni onun kurduğuna dair herhangi bir delil ve belge var mıdır? Varsa nerede ve kimdedir?.. (Hiçbir belge, söylenen ve yazılanları onaylamıyor)

Bizim bu mukaddemedeki suallerimize kesin ve sağlam cevab verecek kimse yoktur sanırım. İspatlı cevablara her zaman da müntazır kalacağız...

MERHUM EŞREF EDİB'İN YAZDIKLARI KENDİ ŞAHSİ

TAHKİKATI DEĞİLDİR!..

Evet, Eşref Edib'in yazdıkları üzerinde yaptığımız tahlilleri az bir müddet için burada bırakarak, suallerimize cevab da beklemeden, aynı mevzuları işliyen ve aynı tarihlerde ve sonrasında yayınlanan bazı kitaplara da bir atf-ı nazar edelim:

İlkönce "Türkiye'de Nurculuk Davası" adlı kitapta bu meseleler yazıldı. Bu eser her ne kadar birinci baskısı 1971'de ise de, fakat içinde yargıtay ceza genel kurulunun Risale-i Nur, Nurculuk ve Nur talebeleri alevhinde olarak; Burdur Ağır ceza mahkemesinin beraat kararında ısrar etmesi.. savcının da onu bir kaç kez temyiz etmesi üzerine, verdiği içtihad i'lâm kararı 20/9/1965 tarihinde olmuş olması.. Avukat Bekir Berk'in de bu i'lâm kararını bihakkın tamamen çürütücü delillerle cevab verme hadisesi aynı tarihe rastlaması hasebiyle; Eşref Edib'in kitabındaki aynı mevzuların Bekir Berk'in mezkûr cevabında da aynen yer alması ve ikisinin de intişarları 1965 yılında olması durumuyla; hangisi hangisinden iktibas edildiği belli değildir. Lâkin az ilerde gelecek vesikalarla,(34) Eşref Edib Bey'in, bütün dokümanını Bekir Berk'ten aldığını kesin göreceğiz.

Bu itibarla, Av Bekir Berk tarafından ortaya atılan ve fakat vesikalık mahiyeti müteredddit bulunan; sözü edilen iddia ve mektubun şâhidlerinden veya onu gören veya gösteren herhangi

bir râviden ve belgeden bahsedilmemektedir. Dolayısıyla ve bu durumda iddia münkati'dir, müteredddittir ve itibariyeti zaifdir.

(34) Av Bekir Berk, Mülakat kitabı S: 38'de bu iddiaların ilk önce kendisi tarafından ortaya atıldığını yazmaktadır.

Şimdi, ilk evvela bu mektub hadisesini ve Üstad'ın (Sözde) söz ve beyanlarını yayınlıyan adı geçen kitapları beraberce tedkik edelim:

1- Yukarda adı geçen "Türkiyede Nurculuk Davası" kitabı, 3.baskı, İstikamet Matbaası, sahife 266-268.. Bekir Berk, 1975

2- "Nurculuk Hakkında Mülâkat" l.Baskı, sahife 35-38 Güray Matbaası, 1967.. Bekir Berk

3- "İthamları Reddediyorıım" 1. Baskı, sahife 17-19, Divan Matbaası 1972.. Bekir Berk ,

4- "Zafer Bizimdir" 1. Baskı, Sahife 183, Güray Matbaası, 1973 Bekir Berk.

5- "Bilinmiyen Taraflarıyla Said-i Nursi" 6. Baskı, sahife 214-216 Ertu Matbaası, 1979.. N.Şahiner.

İşte bu her beş kitap, birbirlerinden nakil ve atıflar yaparak, aynı mevzuları bazen değişik, bazen tıpatıp işlemektedirler. Bu kitapların içerisinde daha çok "Türkiyede Nurculuk Davası" me'haz sayılmaktadır.

Biz ilk önce; yukarda bir nebze tahlili yapılan Eşref Edib Bey'in

"Risale-i Nur Muarızı Yazarların İsnatları Hakkında İlmi Bir Tahlil" kitabında yer alan aynı mevzuları, daha tafsilatlı ve takdimli te'hirli şekilde işliyen "Türkiyede Nurculuk Davası" kitabını da ele alacağız. Vesikalık durumu ne merkezdedir tahlil edeceğiz.

Aynı mevzu' "Bilinmiyen Taraflarıyla Said-i Nursi" kitabında ise, "Nurculuk hakkında mülakat" broşüründen nakil yapmış, bu kitap da yine "Türkiyede Nurculuk Davası" kitabına atıfta bulunmuştur. Geri kalan üç kitap ise, yine ya mülakat broşüründen nakil yapmış.. veya Türkiyede Nurculuk Davası kitabına atıflarda bulunmuşlardır. Yani kısacası bu kitaplar bir devir şeklinde meseleyi birbirlerine havale etmişler, atıflarda bulunmuşlardır. Fakat hadise nasıl geldi? Kimden geldi? Kim dinledi? Kim okudu? diye sağlam bir rivayet silsilesi bir geliş me'hazı kaydedilmemiştir.

Şimdi biz bu beş adet kitapların içerisinde, me'haz kitap olarak sunulan "Türkiyede Nurculuk Davası" kitabındaki mezkur mevzuu aynen alalım, bilâhare de vesikalık mahiyetine bakalım:

"Şeyh-ül Muharririn namiyle ma'ruf Konsolidçi Asaf Bey'in (*) şu hatırasını nakletmek isterim: "Bir gün Divanyolu'ndaki matbaamızda otururken, odaya bir adam girdi . Kıyafeti tuhafça idi. Başında külâha benzer bir şey vardı.

(*) Konsalidci Asaf, 20 Ekim 1874 de İstanbulda doğdu.Babası Erkân-ı Harp Hüseyin Hüsnü Beydir .Kendisinin hem baba, hemde ana tarafından su katılmadık halis Türk olduğunu söylermiş.1315 (1900) de basın hayatına atıldı.Birçok gazetelerde yazılar yazd. İttihad ve Terakkinin şiddetli muhalifi idi.Bursaya sürüldü. İstanbul 'a döndügünde,-mütareke döneminde- Mevlanzade Rifat'in Serbesti gazetesinde "Baş muhabirlik"yaptı.-A.N.Galitekin

Bu adamı görünce Mevlanzade Rıf'at ayağa kalkdı. Beni göstererek: Efendim baş muharririmiz Konsolidçi Asaf.. dedi.Ve bana hitap ederek: "Oğlum!" dedi, "Bu zat en büyük din alimlerimizden Bediüzzaman Said-i Nursî'diz(36)".

Ben o zaman Bediüzzaman'la konuşmaya başladım. Hakikaten yüksek dini konuşmasıyla çok müstefid oldum. O, sık sık matbaamıza geliyordu, onunla konuşuyorduk. Bazen birlikte dışarı çıkıp şehir içinde gezdiklerimiz bile oluyordu...

Bilmem ne kadar zaman sonra idi, Said-i Nursi İstanbul'dan ayrılmıştı. Memleketine mi, yoksa başka bir yere mi gitmişti, şimdi hatırlıyamıyorum. Almanya ve müttefikleri büyük bir hezimete uğramışlardı. Memleket parçalanmış, vatanın her parçasında yeni hükûmetler türemeye başlamıştı. Ermenistan da bunlardan biriydi. Mevlanzade Rıf''at Bey bir gün bana dedi ki:

"Oğlum, Ermenistan hükûmeti kuruluyor.. Onların Ermenistan kurmasına karşılık, İmparatorluk dağıldığına göre, biz de Kürdistan kuralım."

Ben hayretle yüzüne baktım, O bana dedi ki: "Ben vatan haini değilim, koca Osmanlı İmparatorluğunu parçalayan da ben değilim. Onu yıkanların Allah belâsını versin.. birer hırsız gibi kaçtılar. Filhakika bir Kuvay-i Milliye var.. Amma ümit pek zayıf.. Mu'cize devrinde değiliz. Ben bu işi Said-i Nursi'ye yazacağım. Çünki onun nüfuzu çok kuvvetlidir, hatırı çok sayılır. Onun için bu zata bir mektup yazıp göndereceğim ve ondan teşrik-i mesai istiyeceğim."

Mevlanzade mektubunu yazıp gönderdi. Bundan on gün kadar geçmişti, Belki de onbeş gün hatırlamıyorum. Birgün matbaamızda oturuyorduk, misafırlerimiz de vardı. O zamanlar Bahriye Nazırı olan Cakalı Hamdi Paşa ile, Divan-ı Harb-i Örfî Reisi nezdimizde idiler. Şuradan, buradan konuşuyorduk. Bu sırada posta müvezzii odaya girdi ve bir mektub bırakarak çıkıp gitti. Rıfat Bey mektubu okurken yüzünü ekşitiyor, hiddetlendiği aşikâr olarak görülüyordu. Rıfat Bey mektubu okuduktan sonra, bana fırlatarak: "Oku da gör!" dedi. Bediüzzaman benim tekliflerimi reddediyor, "Ben senin fikrine taraftar değilim" diyor.

Mektubu gizli okumak çok ayıp olacaktı. Aşikâr olarak okumaya başladım. Cakalı Hamdi Bey ile, Divan-ı Harb Reisi Mustafa Paşa da dinliyorlardı. Bediüzzaman'ın bu cevabî mektubu aynen hatırımda olmamakla beraber, Bediüzzaman bu mektubunda, Mevlanzade'nin Kürdistan kurma teklifini reddediyor ve "Rıf'at Bey! Kürdistan teşkil etmek değil, Osmanlı İmparatorluğu

(36) Bediüzzaman Hazretlerinin o zamanlarda isim ve lakabı Said-i Nursi degil, Said-i Kürdî olduğu herkesçe malümdur.A.B.

nu ihya edelim. Bunu kabul edersen, canımı bile feda ederek çalışırım" diyordu.

Benim âşikâr olarak okuduğum mektubu misafirlerimiz dinledikten sonra, Mustafa Paşa Mevlanzade'ye: "Rıf'at Bey! Sen yanlış düşünüyorsun, Bediüzzaman doğru söylüyor. Kürdistan kurmak değil, Osmanlı imparatorluğunu kurmak lâzımdır" dedi.

Said-i Nursi'nin o mektubu benim cebimde kalmıştı. Evraklarım arasında yazıhanemde duruyordu. 1926 senesi yazında evimden ve yazıhanemden evraklarım çalınmıştı. O zamanki

İstanbul Polis müdüriyeti, I.Şube kısm-ı siyasi sivil komiserlerden o sırada Sarıyer'de oturan bir adam tarafından evim ve yazıhanem yoklandığında, çalınan evrak arasında bu mektub da bulunuyordu.(37)"

Şimdi Konsolidçi Asaf Bey'in bu rivayet ve hatırasıyla yukarda Eşref Edib'in naklettiği tarz hususunda sıraladığımız sualler bura için de aynen geçerli olmakla birlikte, daha değişik bir açıdan da bir iki noktayı tahlil etmek istiyoruz:

Evvela: Konsolidçi Asaf'ın hikâye ettiği meselenin, 1918-1922 arası bir zamanda cereyan ettiği görülmektedir. Çünki göstermelik bir Ermenistan, Rusların himayesi altında 1918 yılında kurulmuştu. Bu tarihte ise, Hazret-i Üstad Bediüzzaman esaretten kurtulmuş, İstanbul'a yeni gelmiştir. Bir iki ay sonra da Darül Hikmet-il İslâmiye a'zalığına tayin edilmiştir. Buna göre Hazret-i Üstad'ın 1918 Temmuzundan 1922 Kasımına kadar, hiç bir yere ayrılmadan hep İstanbul'da kalmış olduğ'u katidir diyoruz. Çünkü bu dört sene zarfında onun İstanbul'dan ayrılıp da başka bir yere gittiğine dair hiç bir rivayet ve nakil mevcud değildir. Konsolidçi Asaf ise, Bediüzzaman'ın bir ara, yani mezkûr tarihlerde İstanbul'dan ayrıldığını ve Mevlanzade Rıf'at ona mektup yazarak, tasarladığı niyetine onun

müzaharetlerini de istediğini.. Bediüzzaman, Mevlanzade Rıf'at'ın mektubuna, başka bir yerden mektupla cevab verdiğini yazmaktadır.

Gerçi Konsolidçi Asaf'ın rivayeti içindeki mana, Üstad Bediüzzaman için filhakika ve mutlaka doğrudur, hakikattır ki; Osmanlı hilâfetini muhafaza etmek ve girdiği girdaptan onu çekip çıkarmak ve kurtarmak ve yol göstermek, onun hayatının birinci gavesi halindeydi. Hem Konsolidçi'nin bahsettiği gibi, gerçekten Bediüzzaman Hazretleri eğer farz-ı muhal olarak arzu etmiş olsaydı, isteseydi; bir Kürdistan değil, on tane Kürdistan da kurabilirdi. Ama Üstad'ın hiç bir zaman öyle bir niyeti, bir arzusu ve bir teşebbüsü olmadığı gibi, öylesi niyet sahiblerine de hiç bir zaman iştirak etmemiştir.

(37) Türkiye'de Nurculuk Davası, Bekir Berk, S: 268

681

Bu bir hakikattır. (*) Lâkin rivayetçinin rivayetinde görünen tezadlar, bizi öylesi bir nakil ve rivayet hakkında şüpheye götürmüştür. Zira Konsolodçi Asaf, Mevlanzade Rıfat ile Üstad'ın mektubundan bahsederken, bir de Üstad'dan Mevlanzade Rıf'at'e gelen mektubunun kendisinin yanında ve cebinde kalmışlığından söz etmektedir. Bir kere o kadar mühim, o kadar büyük ve tarihî bir hadiseyi ihtiva eden bir mektup, neden dava sahibi mevlanzade Rıf'af ta değilde, başkasının yanında ve cebinde kalmış olsun?

Saniyen: Konsolidçi Asaf, hatırasının sonunda; O mektubun 1926 da sair evraklarıyla birlikte çalındığı ibaresini de ihmal etmemiştir. O zamanki İstanbul 1.Şube siyasî-sivil komiseri, bilmem Sariyer'de bir adam vesaireden de söz etmekle de meseleyi kamufle etmiştir.

Salisen: Rivayeti bizzat Konsolidçi'den dinliyenin adı ve sanı zikredilmemiştir.(H)

Rabian: Eşref Edib'in ifadesinde, mezkûr mektubun Konsolidçi Asafta mahfuz olduğundan söz ederken, burada çalındığından bahsedilmiştir ve hakeza!..

(*) Nitekim, O sıralarda, -konsolidçi Asaf ında anlattığı gibi - ecnebiler Osmanlı mülkünü, kendi niyet ve programaları istikametinde bölük-pörçük hükümetler halinde bölmüşler,

dağıtmışlardı. Arapları 10 kısma, sair milletleride ayrı-ayrı kısımlara ayırıp dağıtmışlardı. Zira, bütün bu milletler beraber olsalar, yine bir gün kuvvetlerini birleştirip toplayabilirlerdi. Kürdleride ayrı bir hükümet halinde ayırmak istiyorlardı. Lâkin düşündülerki ; bu millet Salahaddin-i Eyyubinin torunlarıdır, hemde çokturlar. Ayrı hükümet olsalar, ilerde başlarını ağrıtabilirler diye vazgeçmişler (Bkz. Eşşabul-Kürdıyyul-Müslim sh.34)

Hem yine o sıralarda, Lazlar ve Çerkezlerde müstakil birer hükûmet kurmak istiyorlardı. Nitekim o zamanları görmüş ve yaşamış gazeteci-yazar Sinan Omur Bey, bu hususta der ki: "1918 lerde Kürdistan Cemiyeti kurulduğu gibi; Çerkezlerde, Lazlarda, Ermenilerde ve hülasa her millette hükümetler kurmak için cemiyetler kurmuşlardı. O teşkilatın reisi Ahmet Barutçunun babası idi... Çerkesler, Bolu ve Düzcede Çerkezistan, Boşnaklar Balıkesirde hükümetleri kurma çabasında idiler.

Tam o sıralarda, Şark vilayetleri Ermenistana veriliyor diye şayialar vardı. Mevlanzade gibi zatlarda, şark vilayetleri Ermenilere verilmektense, biz Kürdistan kuralım diyorlardı. Fakat Üstad Bediüzzaman ise : "Hayır, biz Osmanlı Devletinin yıkılmış olan durumunu kurtaralım" diyordu. (Son Şahitler-5 shf.242)

İşte vesika ve belge böyle olur. Ama bu arada, yanlış bir anlama ve hatalı bir değerlendirmede şöyledir ki; Araplar Osmanlılardan ayrıldılar, sair milletlerde (Boşnak ve Arnavutlar gibi) ayrıldılar. yani ayırttırıldılar. Bir kısmıda ayrılmak için çalıştılar.. Şimdi herşey unutuldu, herkes samimi dost olarak kaldı.. ama birtek Kürd milletinin o zamanlarda herkes gibi normal mulahazalarla düşündüğü, ama yapmadığı meseleleri unutulmadı!?

Herkesten evvel dost ve samimi arkadaş telakki edilmesi yerine, halen müttehem ve şaibeli tarzda bırakılmasına devam edilmektedir. Her ne ise... A.B.

(H) Fakat, Mehmet Fırıncı adıyla meşhur Risale-i Nur hizmetkârlarından olan bu zat, kendisinin şahsen konsolidçi Asaftan bu rivayeti dinlediğini söyledi. Ama, tabii sadece dinlemek.. A.B.

681

Şimdi biz burada, bu munkati' ve mütereddit ve kavl-ı âhad rivayetteki hadiseyi bu küçük tahlil ile bırakarak, gelecek iki-üç rivayet ve mes'elelerin mecmuu üzerinde de biraz durmak istiyoruz. Bu gelen rivayet şekillerinin birbirini munakkız ve mütezad yönlerinden gayrı, bir de rivayet şekillerindeki gayr-i ilmî ve mütereddit cihetlerini de ele alacağız. Şöyle ki:

Konsolidçi Asaf'ın rivayetinden sonra, çok önemli bir şekilde kaydedilen, Kürdistan Teali Cemiyeti reisi Abdülkadir Bey'in Bediüzzaman'ı cemiyetlerine davet etmesine karşılık; Üstad'ın verdiği cevab hadisesidir. Türkiye'de Nurculuk Davası kitabında aynen şöyle denmektedir:

"Bediüzzaman'ın, Kürt (*) Teâli Cemiyeti'nin kavmiyetçiliğe yönelen faaliyetlere iştirâke davete karşı şu cevabı verdiği..." Bu da, "Nurculuk Hakkında Mülâkat" adlı eserde ve Yeni İstiklal dergisinin 23 Mart 1966 tarih ve 241 sayılı nüshasında açıklanmıştır(38)" şeklinde kaydedildiğini yazdıktan sonra şöyle diyor:

"Allah-ü Zülcelal Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de: "Öyle bir kavim getireceğim ki; Onlar Allah'ı severler, Allah da onları sever" diye buyurmuştur. Ben de bu beyan-ı İlâhi karşısında düşündüm, bu kavmin bin yıldan beri Âlem-i İslâmın bayraktarlığını yapan Türk milleti olduğunu anladım. Bu kahraman millete hizmet yerine, dörtyüz elli milyon hakiki Müslüman kardeş bedeline, bir kaç akılsız kavmiyetçi kimsenin peşinden gitmem.(39)"

Bu rivayetin ifade tarzı için de, az yukarda bazı şeyler yazıldı. Merhum Eşref Edip, Kürt Teâli Cemiyeti reisi Abdülkadir'in Bediüzzaman'ı bu daveti, mütareke yıllarında olduğunu yazmış.

Halbuki Kürt mütareke yıllarında kurulan Kürdistan Teâli cemiyeti'dir.Kürd Teavun Cemiyeti ise, 1908'de kurulduğunu ve Bediüzzaman'ın ilk başta, bir çok dinî ve millî cemiyetlerle olduğu gibi, bu cemiyetle de yakın alâkadarlık içerisinde olduğunu ve bu her iki Cemiyetin reisi,1908 lerdede,1918lerdede her zaman Hakkarili Seyyid Abdulkadir Bey olduğunu ispat etmiştik.

Yine az üstte yazdığımız gibi, bu rivayet şekli münkati' ve râvisiz bir ifadeye benzemekte, sözleri ise senedsiz şekildedir. Hem tarz-ı ifade kesinlikle Hazret-i Üstad'ın ifadelerine benzememektedir. Çünkü Hazret-i Üstad mürşid-i ümmettir. Her konuştuğu sözde, her yaptığı harekette irşad metodu

(38) Kürt Teâli Cemiyeti hakkında kavmiyetçilik isnatları, Türkiye'de Nurculuk Davası kitabı müellifinin hatalı bir yorumu olduğu gibi, Nurculuk hakkında mülâkat kitabı da aynı adamın eseridir. Keza Yeni Istiklâl dergisinde neşredilen aynı mevzudaki makale de aynı adam tarafından hazırlanmış Eşref Edib'e

doküman olarak verilmiş, o da kendi adına tabii senatör Ahmet Yıldız'a cevab olarak kaleme almıştır. Bu durumda bu rivayetin ravisi de mervisi de yine aynı adamdır.A.B.

(*) Rivayette bahsi yapılan “Kürt-taalî Cemiyeti” değil, “Kürdistan Taalî Cemiyeti”dir.”Kürd Taavün Cemiyeti” ise, 1909 da kuruldu. Demek ki rivayet şeklinde bu da bir yalışlıktır. A.B.

(39) Türkiye'de Nurculuk davası, üçüncü baskı, S: 268

682

olan kavl-i leyyin kullanmıştır. Sadece 1920de Şerif Paşanın Ermenilerle işbirliği yapma teşebbüsüne sert cevaplar vermiştir. Bu da lazım ve yerinde idi.

Mesela az üstte temas ettiğimiz gibi, "dörtyüz elli milyon" tabirini Bediüzzaman Hazretleri hayatında, hususan o zamanlarda hiç kullanmamıştır. Yine üst tarafta kaydettiğimiz gibi, âlim ve fazıl, aynı zamanda âl-i beyt-i nebevîden olan bir zata "Akılsız kavmiyetçi" isnadını asla yapmaz. Hazret-i Bediüzzaman'ın ilmî nezâketine, irşad ve ıslâh metoduna hiç lâyık düşmez bu. Her ne ise... Şimdi üçüncü bir rivayet şekline geçiyoruz:

Yine Türkiyede Nurculuk Davası kitabından: (Sahife 261)

"...Erek dağında, Zernabad suyu başında bir mağaracıkta inzivada iken, Şeyh Said isyan eder. Vilâyât-ı Şarkiye'nin en büyük aşiretlerinden Ertoşî aşireti reisi Şâkir Ağa, şimdi Iran'da bulunan Simiko namıyle ma'ruf İsmail Ağa ve Hayderan, Sibkân aşireti reisleri Bediüzzaman'ı dağdaki mezkûr mağarada ziyaret edip hep beraber "Seyda!" diye hitap ederler.

Bunun üzerine Bediüzzaman: "Yine menfî bir fikirle mi geldiniz" maksatlarını anladığını ihsas ederek; Şeyh Said hareketine katılmak isteyen bu ağalara şu cevabı verir:

"Tûrk milleti tarihte İslâm'ın reisliğini en iyi şekilde yapmıştır. Şimdiden sonra da, yine İslâmın reisliğini onlar der-uhde edecektir. "Bu suretle onları menfi hareketlere karışmaktan alıkor."

Şimdi, Türkiyede Nurculuk Davası kitabında yer alan şu üçüncü rivayet şeklinin de bazı sakatlıklarını gösterecek bir noktaya aceleyle temas ettikten sonra, rivayetin başka kitaplarındakine zıd ve mugayir olduğunu da az ilerde göstereceğiz.

Evet, bu nakil ve rivayetin evvelâ kimden geldiği hakkında bir kere yine belli bir şey yoktur.O halde rivayet ilmine göre uydurmasyon gibi bir sözdür ve değersizdir.

Saniyen: İranlı Simiko (İsmail Ağa) İranda Şikâkâ Aşireti reisi olup, hayatı boyunca hep Osmanlı dostu kalmış, zaman zaman, İran şahına baş kaldırmış, Sultan Abdülhamid'den ve İttihatçılardan gizli yardımlar görmüş, hatta Sultan Reşad zamanında da Osmanlı devletinden silâh ve cephane yardımı görmüş bir insandır. Bunlar bir tarafa...

İsmail Ağa bir kere 1918 yıllarında İran askerleriyle, Ermenilerin büyük bir askeri kolu Ruslardan da destek görerek onun aşireti üzerine yürümesi üzerine; Ermeni aşireti olan Ömer Dellan'ın 60 bin kişilik askerleriyle günlerce aylarca, başka yerden yardım görmiyerek, çarpışmış ve büyük zayiatlar vermiş ve verdirmiştir. Nihayet askerî kuvveti ve cephanesi tükenmiş,

683

çâr ü nâçar efrad-ı ailesini ve bir kısım muhafızlarını yanına alarak, Irak'ın Revandız kasabasına geçmek isterken; yolda hâin bir dostu tarafından tuzağa düşürülmüş, yaralanmış ve nihayet aynı yıl içinde Irakta vefat etmiştir.(40) (*)

İsmail Ağanın (Sımıko) Üstad Bediüzzaman ile olan hadisesi, yani rivayetteki görüşmesi ise, 1925 yılının başındadır. O ise İsmail Ağa, Simiko bu tarihten yedi sene önce vefat etmiştir. Öyle ise, onun Bediüzzaman'la görüşmesi ve Şeyh Said'in hareketine katılmak istemesi rivayeti bir uydurma ve iftiradır. İsmail Ağa (Simiko) ile ilgili hikayeyi, onun yakın akrabası çaycı Emin Ağabeyin oğlu Abdullah Bey anlatmıştı. Hem Irak Hükûmetinde bakanlık yapmış Emin Zeki Beyin yazdığı Hülasat-üt târih kitabında da mezkûrdur.

Ertoşî Aşireti reisi Şeker Ağaya gelince: onun da araştırmalarımıza göre, o tarihten çok önceleri vefat ettiği anlaşılmıştır. Şeker Ağa Bediüzzaman'la 1925 tarihinde görüştü diyenlerin sözleri itibarlıktan sakıttır. Çünki Şeker Ağa'nın vefatı 1922 veya 23 yılındadır. Amma gerçek olan hadise şudur ki: 1. Cihan harbinden önce, Şeker Ağa, Bediüzzaman'a karşı çok hürmetkâr, muti' ve her dediğini yapan ve dinliyen bir insandı. Allah rahmet eylesin. Bu bahis, bu kitabın ilgili yerlerinde ayrıca kaydedilmiştir.

Şimdi, bu rivayet ve nakil şekillerini bir de N.Şahiner'in Bilinmiyen Taraflarıyla Said-i Nursi kitabından da takip edelim: (Sahife 255, 6.Baskı)

"1925 yılı başlarında idi (41) Üstad ile birlikte Erek dağında inzivaya çekildiği mağaradan Van'a cuma namazına geldik. Üstad her cuma günü Nurşin camiinde va'az ederdi. o günlerde Şeyh Said isyanı Şark vilâyetlerini sarmıştı. Bu esnada Kürt Aşiret ağalarından Kör Hüseyin Paşa, Çaldıranlı meb'us Hasan Bey,(*) Osman Arif ve Lezgîn beyler Van'a gelmişlerdi. Üstad'ın Nurşin camiinde olduğunu duyunca camiye toplandılar. Bu ağaların Van'da toplanmalarından kuşkulanan Van Valisi Nuri Bey de, bir cenazeyi vesile ederek camiye gelmiş, kendisi dışarda beklerken, hususi polisini de içeri gönderdi.. Ve müftüye:” Vâli Beyin emri var: Cuma namazından sonra cenaze namazına iştirak etsinler" dedi. Cuma namazından sonra cenaze namazı kılındı. Camiden en son çıkan Üstad olmuştu.

(40) Hülasat-üt Tarih, M.Emin Zeki, S: 280

(41) Bu nakil ve rivayetin Van'ın Çoravanis Köyü'nden Ali Çavuş (Aras)'dan geldigi söylenmektedir.A.B.

(*) Simiko (İsmail Ağanın ve cesur aşiretinin Ermenilere karşi verdiği bu büyük mücadelesini belgeleyen vesika, Başbakanlık-Osmanlı arşivinden yayınlanan "Arşiv

belgelerine göre Kafkasyada ve Anadoluda Ermeni mezalimi” kitabı C:2, sh.54 ve 57 deki deliller ve şahitlerdir.

(**) Bu hasan Bey, eğer Hasan Sıddıkî ise,Şubat 1920de ikdam gazetesine hz. Üstadla beraber, Ermenilerle Kürdlerin birleşmesi diye olan hadiseyi protesto eden yazılarını neşretmişlerdir. Bu zat, yine eğer o ise Tarihçi Cemal Kutayın da eniştesidir.Dolayısıyla hz. Üstad, içinde bu zatın da bulunduğu söylenen bir heyeti öyle çocuk azarlar gibi azarlaması mümkün mü?..A.B.

Evkaf me'muru Ömer Efendi'nin camiye bitişik olan evinin bahçesine Üstad'ı davet ettiler. Üstad'ı takiben Kürt aşiret ağaları da bahçeye geldi. Üstad, dinî mevzularda konuşurken, etrafına maksatlı olarak oturdular. Üstad bunların vaziyetinden kasd-ı mahsusla geldiklerini hemen sezer, onlara:

"Efendiler! Herhalde menfi bir fıkirle gelmişsiniz." dedi. Onların reislerinden Hüseyin Paşa cevaben: "Evet.." dedi ve ihtilâle katılma fikirlerini açıkladılar.

Bunun üzerine Üstad, hiddetle Hüseyin Paşa'ya: "Sizlerin bir menfi fikirle meşbu' zihniyetinizi daha evvelinden de biliyorum. Bu zihniyet menfi olduğu kadar, cahilane bir fikirdir dedi. tekrar Hüseyin Paşa'ya hitaben:"Acaba bu fikre hizmet neden ileri geldi? Soruyorum size, Şeriat mı istiyorsunuz? Böyle hareket, zaten şeriata muhaliftir. Bu olsa olsa bir ecnebî tahrikine alet olmak keyfiyetidir. Şeriat isterim diye şeriatı alet ederek, şeriata muhalefet edilmez. Böyle şeriat istemek olmaz. Şeriatın anahtarı bendedir. Haydi yerlerinize!..>>

>>Ben desem ki, şeriatın tatbiki için, Hüseyin Paşa sen Patnos'tan üçyüz atlı ile gel! Buraya gelinceye kadar yağmacılık, talan, katliam yapıp geleceksiniz. Bu ise, tamamen şeriata muhalefettir. Şeriat isterim derken, şeriate muhalefet edilmez. Böyle menfi fikirlerden vazgeçiniz. Ancak bu milleti Türkler idare etmiştir, bundan sonra da onlar idare edecektir. idareye ehil ve lâyık olanlar onlardır. Eğer içlerinde fenaları varsa, gidip müsbet olarak ikaz ediniz." dedi ve kalkıp Erek dağındaki menziline çekildi. Ağalar da memleketlerine gittiler.(42)"

Görüldüğü üzere, bu rivayet ile ondan önceki rivayet, hem rivayet şekli itibariyle, hem de terkib ve muhtevaca birbirine muhalifdirler. Birincisinde, "Üstad'la dağda görüştüler ve İranlı Şikâkâ aşireti reisi Simiko ile Şeker Ağa da görüşmede vardı" deniliyor. Bunda ise, VanNurşin camiinin bitişiğindeki bir evde başka şahıslarla bu görüşmenin cereyan ettiğini yazmaktadır.

Ayrıca da, şu ikinci rivayetin râvisi diye söylenen merhum Ali Çavuş, "Ben de Üstad'la beraber iken ağaların Üstad'la konuşmalarına bizzat şahid oldum ve orada hazır idim" demiyor. Belki ihtimaldir ki, eğer o buluşma, görüşme doğru ise; konuşulan sözler, yapılan muhavere başka şekil olduğu halde, bir fısıltı halinde doğru-yanlış, belki de o zaman onun da kulağına gelmiş olabilir, o da yorumlayarak bu tarz ile anlatmış olabilir. Amma bu hadiseleri otuz sene sonra duyup söyliyen ve ondan işitip kaleme alanların,- kanaatime göre- bazı düzeltmelerle şekil verdikleri anlaşılmaktadır.

Çünkü, Hazret-i Üstad'ın her zaman ve her yerde mesleği irşaddır. Hikmet ve meviza-i hasene ile ikna'dır. Nezihane kavl-i leyyindir. Halbuki rivayette görüldüğü üzere, Hazret-i Üstad'a isnad edilen sözler çok haşinâne ve kabacadır. Tenfir, tahrik ve kışkırtmadır. Hatta tabiri caiz ise, enaniyetkârane tavır takınmaktır.

(42) Bilinmiyen Târaflarıyla Said Nursi, 6.Baskı S: 256

Saniyen: Kör Hüseyin Paşa'nın Üstad'la görüşmesine dair rivayet, dört şekil ve tarzda vürud etmiştir. Bu her dört şekil de birbirine uymamaktadır. Bunlardan birisi Abdülbakî Arvasî'nin rivayeti, Molla Hamid'in rivayeti, Ali Çavuş'un rivayeti ve dördüncüsü de ravisi meçhul olan Avukat Bekir Berk'in kitaplarına aldığı rivayet şeklidir. Bunların dışında yine bu rivayetlerin mecmuundan iktibas ederek kitabına alan Ahmed Şahin Hoca'dır ki; bazı kelime ve ibareleri ilâve etmesiyle de durum daha da değişik vaziyet arz etmiştir.

Ahmed Şahin Efendi'nin ilâve ettiği cümle ile meseleyi indî bir mütalaadan süzdüğü için, rivayeti mevzuluk derekesine indirmiş gibidir. İlâve edilen cümle şudur: "Sizin maksadınızı biliyorum, daha önce de anlatmıştınız(43) '

Halbulki diğer kitaplarda rivayetlerin nakli şeklinde bu cümle yoktur. Bu cümlenin ilâve edilmesiyle meseleye kesin bir hüküm verme keyfiyeti ortaya çıktığı gibi, o adamların başka bir zaman yine aynı mesele hususunda Üstad'la görüşmüş oldukları hükmü verilmiş oluyor. Halbuki rivayetlerin kaydında daha önceleri bu adamların Üstad'la görüştüklerine dair bir işaret bulunmamaktadır.

Salisen: Bediüzzaman Hazretlerine isnaden, Hüseyin Paşa'ya karşı sarf ettiği söylenen haşin ve kaba sözlerin aslı olmadığı meydana çıkmıştır. Zira Hüseyin Paşa'nın, öyle anlatıldığı şekilde zalim, yağmacı, talancı bir insan olmadığı bütün o bölge insanlarınca malûmdur. Bilâkis dindar, ulemaya muti' ve muhib, Arvasî seyyidlerinden evli ve daima yanında ulemadan bir ikisini bulunduran bir insan...

Şimdi bu mevzuu da burada bu kadariyle bırakarak; Hüseyin Paşa ve Bediüzzaman'ın görüşmeleri hakkında kaydedilen diğer iki rivayet şekline de bakalım, sonra da, mevzuumuzu teferruatiyle ele alarak tarafsızlık içinde ilmî ve akli bir neticeye bağlamaya gayret etmeye çalışalım.

Rivayetlerin birincisi: Arvasilerden Abdülbaki Efendi'nin hatırasında yer alan şekliyle şöyledir:

"Cumhuriyetin ilk yıllannda idi. Kör Hüseyin Paşa babama gelerek: "Ben Seyda'nın yanına gidiyorum, beraber gidelim:” deyince, babam "Biraz işim var, istersen Abdülbaki ile git. Ayrıca valî ile fırka kumandanı Süleyman Sabri Paşa'ya haber ver de öyle git." dedi.

Sonra Vali Tâhsin Bey'e gittik. Tâhsin Bey (Özer) "Benim de selam ve hürmetlerimi söyleyin, ellerinden öperim" dedi. Sonra Süleyman Sabri Paşa'ya gittik, o da aynı şeyleri söyledi. Atlara binerek Erek dağına gittik. Üstadın yanında, eskiden polislik yapmış Cevdet isminde bir talebesi vardı.

Islam Büyükleri, 2. Baskı, Ahmed Şahin, S: 289

686

Ziyaret esnasında, Üstad gelecek günlerden bahisle: "Üzülmeyin, başınıza çok işler gelecek, sizi rahatsız edecekler. Üzülmeyin, hak yerini bulur. Onlar şeriatı kaldırmak istiyorlar. Şeriat-ı

Garra (İslam dini kanunları) incelir, amma kopmaz. Onun sahibi Allah'tır. Bir koruyucusunu gönderir, yeniden İslâmiyeti ihya eder." dedi. Geri Van'a döndüğümüzde Üstad'ın bu sözlerini babama anlattığımızda, peder "Herhalde Mehdi'yi kasdetmiş: ' dedi.

Üstad, dağda toprak bir manastır harabesinde oturuyordu. Çok basit bir yaşayışı vardı. Bir hasır, bir keçi postu vardı. Biz Kürtçe'de mitil dediğimiz, yüzsüz bir de yorganı vardı. Ufak tefek bazı şeyler de etrafta gözüküyordu.

Vakit epey geçince talebesine: "Öğle oldu, misafirler var, birşeyler yap da getir!" dedi. Bir parça bulgurla biraz yağları kalmıştı. Talebesi bu kalan son yağla pilav yaptı getirdi. Çok azdı. Ben bunun kâfi geleceğini zannetmiyordum.

Az sonra Üstad abdest almak için müsaade istiyerek dışarı çıktı. Hüseyin Paşa bu arada Üstad'ın talebesine biraz para vermek istedi. Fakat talebe almadı. Hüseyin Paşa da o parayı Üstad'ın oturduğu postun altına koydu. Biraz sonra Üstad geldi. Henüz kollarını indirmemiş, abdest suyu ile duruyordu. İki elini kapının iki tarafına dayayarak tebessüm içinde Hüseyin Paşa'ya: "Paşa siz bana misafir oldunuz. Aç mı kaldınız? Bizim bir şeye ihtiyacımız yoktur. Onu (o parayı) bizden daha fakir olanlara

verin." deyince, Hüseyin Paşa çok üzüldü ve göz yaşlarını tutamayıp ağlamaya başladı. Ve ağlıya ağlıya: "Kurban Seyda bir şey yok!.” dedi.

Yine Üstad: "Onu sen başkalarına ver! Benden daha çok muhtaç ve müstahak olanlar var, onlara verin " deyince! yine Hüseyin Paşa: "Seyda, o bir şey değildir. “diyordu. Fakat Üstad yine:” Yok, yok.. onu alın başkalarına verin " deyince, ben postun altındaki parayı alıp cebime koydum.

Artık kalkacaktık. Hüseyin Paşa Üstad'la vedalaştılar ayrılıyorduk. Üstad Hüseyin Paşa'ya: "Ha paşa! Şimdi vereceğiniz bir yer hatırıma geldi. Bu Cevdet'in gömleği çok eski. Buna bir mecidiye ver!" dedi. Paşa da çıkarıp bir 4 altın vermek istedi, fakat talebesi altını almadı, sadece bir mecidiye aldı.(44)

Merhum Abdülbaki Arvasi'nin bu hatırası, bir yönüyle Şeyh Said hareketinin başladığı günlere ait olduğuna, diğer yönüyle de hadiseden bir müddet önce olduğuna işaret etmektedir. Çünkü Üstad'la görüşmek için, Van valisiyle askerî paşasından bir nevi izin istemeleri; Şeyh Said'in hareketi başlamıştır. Amma dağda Üstad'la görüşmeleri esnasında hadiseden hiç bahis geçmemesi cihetiyle ise, hadiseden önce olduğunu gösteriyor. Ancak Hüseyin Paşa'nın Hazret-i Üstad a para vermek istemesi hadisesi, Molla Hamid'in de hatırasında geçmektedir. Bu hadise iki defa mı vaki' olmuş? Yoksa ikisi de aynı hadise midir bilinmemektedir.

(44) Son Şahitler 1, 2.Baskı S: l00-101

687

688

689

HADİSEYLE İLGİLİ MOLLA HAMİD'İN İFADESİ

VE BİR TAHLİL

En sağlam rivayet olan Merhum Van'lı Molla Hamid'in ifadesini dinliyoruz: Bu rivayeti N.Şahiner "Bilinmiyen Taraflarıyla Said-i Nursi" kitabında da nakletmiştir. Ancak bizzat Molla Hamidden iki şâhidin huzurunda dinlediğim şekilden bir kaç ufak ziyadelikleri vardır.

N.Şahiner'in kitabındaki ziyadelikler şunlar:

1- "Gerek Molla Hamid'in, gerekse Ali Çavuş'un anlattıklarına göre, Şark isyanından bir müddet önce...(45)" ibaresi ziyade ve bir yönüyle de yanlış görülmektedir. Çünkü bu hadisenin şahidi, (Molla Hamid'in ifadesinde) yalnız kendisi ile Şeyh Şükrullah Efendi'nin oğlu Esas-üd din Efendi'dir.

Hem bu mülâkat Şeyh Said'in hareketinden önce değil, tam hadisenin başlangıcında belki de ortasında vaki olmuştur. Buna göre, Merhum Ali Çavuş'un kulaktan duyması dışında bir şâhidliği yoktur.

2- Hüseyin Paşa'nın Üstad Hazretlerine vermek istediği bir mendil içindeki zekât altın için, "Paşa'ya karşı hiddet etti" sözü de Molla Hamid'in ifadesindeki rivayet şekline göre fazladır. Az sonra Molla Hamid'den dinliyeceğimiz hatırasında "hiddet etti" ibaresi yoktur. Bunların dışında ifade şekillerinde bir kaç yerde ufak tefek değişiklikler varsa da önemli değildirler.

MOLLA HAMİD'İN İFADESİ

Son günlerde, Merhum Molla Hamid'den gelen bazı haberlerde; gerek Av.Bekir Berk'in, gerekse N.Şahiner'in kitaplarında neşrettikleri Kör Hüseyin Paşa ile Üstad Hazretlerinin mülâkatları hakkında anlatış tarzlarına çok üzüldüğünü ve o rivayetlerin kısmen hilâf-ı hakikat olduğunu bir çok kimselere söylemekte olduğunu duydum. Kendisinin çok rahatsız ve yatakta olduğunu da duymuştum. Orada burada söylenenleri değil, son bir kez bizzat gidip kendisini dinlemeyi kendi üzerimde zarurî bir vazife gördüm. Çünki bu bir hakkın emanetiydi, onu kaynağından dinleyip almak lâzımdır diye 6/3/1984 günü Ankara'dan Van'a uçakla gittim. Ve hemen aynı günün akşamında bakkallık yapan oğlunun evinde, (Molla Hamid'in eskiden oturduğu evinde) Molla Hamid'le bir buluşma yaptık. Hayli rahatsız idi. O akşam mevzuumuzla ilgili hatıraları kısmen dinliyebildim. Çünkü ev yeni inşa edilmiş, soğuktu." Yarın benim me'mur olan oğlumun evinde rahat konuşuruz" dedi.

(45) Bilinmeyen Târaflarıyla Said-i Nursi, 6. Baskı S: 253

İkinci günü, 7/Mart/1984 Çarşamba günü öğleden sonra, yanıma İnşaat mühendisi Bitlis'li Celal Huyut, Van Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü talebesi Ahlatlı İsmet Yıldırım ve Eğitim Yüksek Okulu talebesi Bulanıklı Mehmed Emin Korkmaz'ı alarak, oğlunun evine gittik. Ben suallerimi sormaya başladım:

- Bazı dedikodulara medar olmuş Hazret-i Üstad Bediüzzaman ve Hamidiye Paşası Kör Hüseyin Paşa mülâkat ve muhaberelerinin aslı nedir? Hadise nasıl cereyan etti? Lütfen olduğu gibi anlatır mısınız?..

- Molla Hamid: "Ben neşredilmiş bazı kitaplarda benim rivayetim ile ilgili bazı şeyler de dinledim. Çok ilâveler gördüm, çok üzüldüm... Bunları kim böyle nakletmiş diye Van'da soruşturdum. Hiç kimse ben duydum veya söyledim demedi. Şimdi Hüseyin Paşa ve Üstad Hazretlerinin görüşme hadisesini aynen anlatacağım, hadise şöyle oldu:

Hazret-i Üstad'la birlikte, Erek Dağındaki harabe kilisesinde idik. Günlerden bir gün, ben ve bir ara Hicaz'da kalıp, orada büyük nâm vermiş ve Şeyh Ekber-ül Vani lakabı ile anılmış, büyük Velî Şeyh Şükrüllah Efendinin oğlu Esas-üddin ile ikimiz Üstad'ın yanında idik. O gün ikimizden başka Üstad'ın yanında hiç kimse yoktu. Hüseyin Paşa, iki hizmetçisiyle birlikte

Üstad'ın ziyaretine geldiler. Atlarını harabe kilisenin kapısı önünde ağaçlara bağladıktan sonra içeri geldiler. Hüseyin Paşa çok uzun boylu ve iri yarı bir insandı. Her bir parmağı benim bileklerim kadar kalındı. O günü paşalık altın madalyalarını da takmış gelmişti. Çok heybetli idi. İçeri girdiler, son derece edep dairesinde Hazret-i Üstad'ın ellerini öptü ve diz çökerek huzurunda oturdu. Biraz sonra bir mendil içinde, tahminen yarım kilo kadar altını çıkarıp oraya bir yere indirdi.

Hazret-i Üstad: "O nedir?.: ' dedi.

Paşa: "Kurban, benim helâl malımdan zekâtımdır, size getirdim" dedi. Üstad: "Sen kendi yakınlarından, akrabalarından, köylülerinden hiç kimseyi bulamadın mı ki, ta buraya kadar getirdin?

Paşa: "Kurban! Benim akrabalarım, yakınlarım hepsi zengin. Fakir kimse yok. müstehakkı sizsiniz.." dedi.

Hazret-i Üstad: "Zekâtın nakli caiz değildir. Orada bir çok fakirler varken, bunca köyü aşıp da buraya kadar niçin getirdin?" dedi.

Hüseyin Paşa: "Seyda, Kurban, hiç olmazsa beş on tanesini kabul ediniz! Burada yanınızdaki talebelerinizin ihtiyaçlarına sarfedersiniz" dedi.

Hazret-i Üstad: "Hayır, mümkün değil.. Benim zekâta ihtiyacım yoktur." dedi, kabul etmedi.

691

Biraz sonra, Hüseyin Paşa: "Seyda sizinle hususî bir istişarem de olacaktır. İzin veriniz, talebeleriniz dışarı çıksınlar, hususi konuşmak istiyoruum" dedi.

Hazret-i Üstad: "Hayır, bunlar benim vücudumun parçalarıdır, ayrılamazlar. Neyin varsa, söyle!" dedi.

Hüseyin Paşa: "Seyda, eğer bize izin verirseniz, isyan edeceğiz." Hazret-i Üstad: "Ne için isyan ediyorsunuz?.. Ali'nin, Hasan'ın kabahati varsa, Haydar, Ömer ne yapmış.. Arada müslüman kanı dökülecektir"

Hüseyin Paşa: "Ruslar bizi vurdu, öldürdü, perişan etti. Malımız, canımız telef oldu gitti. Fakat namusumuza bir şey olmadı. Şimdi elimizde kalmış olan bir dinimiz ve namusumuz da(46) gidiyor. Bize izin ver. Hem piyadelerimiz, hem de suvarilerimiz mevcud hazır bekliyor" dedi.

Hüseyin Paşa'nın bu acıklı izahı üzerine, Hazret-i Üstad epey uzun bir sükût edip düşündü. Sonra başını kaldırarak, gayet lütuf ve mülâyemetle:

"Paşa!" dedi. "Gel bu mesele hakkında Şeyh Ahmed-i Cezerînin divanını tefeül edip açalım, Divan ne derse, kabul eder misin?" dedi.

Paşa, "Evet, ederim..: ' dedi.

Hazret-i Üstad, cebinden divanı çıkardı ve tefeül ederek açtı, şu beyit çıktı:(47)

Beytin Türkçe manası: "Bazıları kiliseden dönüp gelir, müslüman olur.

Bazıları da döner yahudî ma'bedine gider yahudi olur. Ben ise, ne onlardanım ne de bunlardanım. Bana meyhane kapısı kâfidir."

(46) Molla Hamid Efendi, Hüseyin Paşa'nın anlatmış olduğu namus ve din meselesi hususunu izah sadedinde şöyle demişti: "Filhakika Şeyh Said hadisesi üzerinde hatta daha önceleri de; Artık zulüm ve namusa tecavüz yer yer işitiliyordu. Bir köye bir jandarma gelir, bir eve gider, ev sahibi koyun keser, her şeyini ortaya kordu. Lâkin gelen jandarma ev sahibine: "Sen bu evrakı falanca yere götür. Seni burada bekleyeceğiz" diyor, maksadı da adamı gönderdikten sonra, namusuna tecavüz etsin. Bu gibi hadiseler çok vuku' buluyordu. Nitekim bilâhere vukua gelen Zilan deresi hadisesi böyle bir namus meselesinden meydana gelmişti. İki-üç jandarma bir köyde namussuzca, bir kadına el atmaları üzerine jandarmalar öldürülmüş, zamanın hükümeti de o bölgede çoluk çocuk demeden, kadın ihtiyar ayırmadan binlerce insanın katliamını reva görmüşlerdi. İşte Hüseyin paşa bu gibi hadiseleri dile getirmek istiyordu.

(47) Divan-ı Ahmed-i Cezeri C: 1, S: 287

692

Bu tefeülden sonra, Üstad Hazretleri: "İşte gördün mü Paşa!.. Ben şimdi ne sizdenim, ne de onlardanım" dedi.

Hüseyin Paşa: "Seyda, sen benim kolumu kanadımı soğuttun. Ben, şimdi aşiretime dönsem, "Paşa korktu, onun için vazgeçti" diyecekler." dedi.

Hazret-i Üstad: "Evet, korktu desinler, amma kan döktü demesinler" dedi.. ve en son, Hüseyin Paşa veda edip ayrılırken de; Hazret-i Üstad paşaya üç defa: "Paşa kan dökme, kan dökme, kan dökme!.." dedi ve tekrarladı.

Hüseyin Paşa döndü, gitti ve kuvvetlerini dağıttı. Dolayısıyla Van bölgesinde herhangi bir hadise vuku' bulmadı.

İşte Hüseyin Paşa ve Üstad Hazretlerinin görüşme hadisesinin ve muhaverelerinin aslı budur."

Merhum Molla Hamid'e benim ikinci sualim de şöyle olmuştu: Peki Hazret-i Üstad ile merhum Şeyh Said arasında cereyan eden mektuplaşma hadisesi nasıl oldu? Siz mektubun metnini biliyor musunuz?..

Molla Hamid: "Hayır, benim öyle bir mektublaşmadan haberim olmadı ve duymadım. Yalnız şöyle bir hadiseyi biliyorum: Bizim Van telgrafhanesinde, mahrem evraka bakan akrabamızdan Mustafa Efendi adında bir şahıs vardı. O kendisi bana şöyle bir hadise anlatmıştı:

"Bir gün Ankara'dan bir telgraf geldi. Telgrafda: "Van'da bulunan Şeyh Said'i hemen imha ediniz!" şeklinde dehşetli bir emir vardı. Telgraf Van fırka kumandanı Süleyman Sabri Paşa'ya geliyordu. Telgrafı aldım. Gizli emir olduğu için bağladım, mühürledim ve ister istemez yerine götürmek mecburiyetindeydim. Fakat vücudum lerzeye geldi, titremeye başladım. Burada büyük din âlimlerinden tek bir adam kalmıştır. Demek o da gidecek diye kendi kendime konuşuyordum. Fakat çâr ü nâçar telgrafı Süleyman Sabri Paşa'ya götürüp verdim. Süleyman Sabri Paşa telgrafı görünce, çok hayret etti... Çünki o, Üstadı çok yakinen tanıyor ve biliyordu. Gelen telgrafa şöyle bir cevab verdi:

"Burada Şeyh Said diye bir kimse yoktur. Ancak Said Hoca isminde bir zat vardır. O da kendi ibadetiyle meşgul, münzevi bir insandır. Bu isimde başka bir kimse de mevcud değildir" diye yazıp bana verdi, ben de Ankara'ya yolladım.

Molla Hamid'e üçüncü sualim de şöyle olmuştu:

Bir cuma günü, Nurşin camii avlusuna bitişik, Evkaf memuru Ömer Efendi'nin evinin bahçesinde Hazret-i Üstad ile Kör Hüseyin Paşa ve diğer bazı Ağa ve reislerin görüşmeleri ve konuşmaları nasıl olmuştu? Merhum Ali Çavuş'tan nakledilen bir rivayet ile böyle bir hadiseden söz edilmektedir?

693

Molla Hamid: "Ben öyle bir buluşma ve görüşme görmedim ve duymadım. Ancak şöyle bir hadiseyi hatırlıyorum: Hazret-i Üstad bir gün cuma namazından sonra, Nurşin camiinde oturmuş tesbihatına devam ediyordu. Nurşin Camii bahçesinde, çimenlik üzerinde oturan Van müftüsü ile diğer bazı ulema ve bazı aşiret reisleri, çay semaverini kaynatmış, sohbet ediyorlardı. Müftü Ömer Efendi beni Üstad'a

yolladı. O da gelsin, burada biraz sohbet edelim diye.. Gittim, Üstad'a söyledim, kalktı geldi. Fakat Üstad çimenlikte oturmayıp, otsuz ve kuru bir yerde, güneş altında oturdu.

Müftü Ömer Efendi Üstad'a: "Kurban! Buraya geliniz! Neden güneşte, kuru yerde oturdunuz?" dedi.

Üstad: "Şu otlar ve çimenlik Allah'a tesbihat yapıyorlar. Siz semaveri onların içinde kaynatmakla onları yakıyor, üstünde oturmakla da eziyor ve tesbihatlarına mani oluyorsunuz!" dedi.

Molla Hamid Efendi sözüne devamla, ben bu hadiseden başka bir şey görmedim ve bilmiyoruın. Hüseyin Paşa, Nurşin Camiinde Üstad'la görüştü ve saire hakkında hiç bir şey ne gördüm ne de duydum. Bana öyle geliyor ki, dolaşan sözler asılsızdır, mübalağadır" dedi.

NOT: Molla Hamid'den dinlediklerimi not ettikten sonra temize çektim, ikinci günü tekrar ziyaret ettiğimde yazdıklarımı kendisine yeniden okudum. Bir iki yerde müdahale etti ve düzelttirdi.

Kaleme alan Şahit Şahit Şahit Mühendis Talebe Talebe

Abdülkadir Badıllı Celal Huyut İsmet Yıldırım Mehmet Emin Korkmaz

İmzalar ve tarih: 7 Mart 1984 Van.

HÜSEYİN PAŞA KİMDİR?

1985 yılı içerisinde, Kör Hüseyin Paşa'nın kısa bir hayat biyoğrafisini öğrenmek üzere hayatta kalmış en son oğlu Mehmet Sübhandağlı Bey'den celbetmek için mektup yazdım. Buna vesile olup aracı olan muhterem Hacı Ensari Şâhin Beydir. İstifsarlı mektubuma ikisi de mektupla cevab verdiler. Babasınn doğum tarihini bildirmiyen paşanın oğlu Mehmed Sübhandağlı Bey'in yazısının hülâsasını kaydediyorum:

"Hüseyin Bey, Patnos'un, Tekmal köyünde dünyaya geldi. Henüz küçük çocuk iken babasını kaybetti. Amucasının yanında büyüdü. İlk Hami

6794

diye alayları Şark'ta kurulduğu zaman Merhum Sultan Abdülhamid tarafından•, Patnos ve çevresinde Hamidiye alayını kurmak üzere onu miralay rütbesiyle vazifelendirdi.

Sonra 1331-1915 tarihinde Doğubeyazıd ve Kağızman'da Rus ve Ermenilere karşı büyük savaşlarda başarı kazandı. Daha sonra Ahlat'ın Karmuş köprüsünü Ruslardan koruyarak Halil Paşa ve ordusunun köprüden geçmelerini sağlamaya muvaffak oldu. Bunu yaparken de Rus askerlerine çok zayiat verdirdi. Hüseyin Paşa'nın bu başarısından dolayı İttihad ve Terakki Hükümeti ve Sultan Reşad onu Mirliva rütbesine yükselttiler.

l.Cihan Harbi öncesinde, Şark'ta bir çok dinî medreselerin açılmasına yardımı olmuş, ulema ve meşayiha karşı hürmet ve itaatı, dürüstlük ve namusluluğu ile şöhret kazanmıştı. Aynı sıralarda Bediüzzaman Hazretleriyle de sık sık görüştükleri olurmuş. Hatta o tarihlerde Üstad Bediüzzaman İstanbul'da bulunurken, kendisi de tedavi maksadıyla İstanbul Askerî Gülhane Hastahanesinde bulunduğu zaman, Bediüzzaman Hazretleri onu sık sık ziyaret edermiş. Hatta o günlerde Bediüzzaman ile ahiret kardeşliği hususunda akd-ı uhuvvet ettikleri de meşhur olmuş. Hüseyin Paşa, İstanbul'dan tedavî'den döndükten sonra, artık Bediüzzaman'ın her emrine âmade şekilde hareket edermiş.

Bediüzzaman'a danışmadan hiç bir şey yapmaz ve hiç bir harekette bulunmazmış... Nihayet Hüseyin Paşa Şeyh Said Hadisesinde en ufak bir dahli olmadığı halde, 1925 sürgünleri içinde o da sürgüne yollanmış, Kayseri'ye mecburî iskân verilmiş. İki sene kadar Kayseri'de sürgün hayatı yaşadıktan sonra dayanamamış, firar etmiş ve Suriye yakasına geçmiştir.

Suriye'de bir sene kadar kaldıktan sonra, 1929 yılında, uzaktan akrabası sayılan fakat kiralanmış Muş'lu Medenî Bey, Suriye'ye bir plan mucibince paşanın yanına giderek, "Hükûmet menfiler için af kanunu çıkarttı. Seni de afetti, memleketine dön" diye kandırmış ve beraber Tüirkiye'ye dönmüşler. Dönüp gelirken, Suriye ve Irak hudutlarının birleştiği noktadan Türkiye hududuna girdiklerinde, bir namaz vakti Hüseyin Paşa, büyük oğlu Abdullah Bey ve yeğeni Ahmed Beyle beraber namaza durmuşlar. Bunlar namazda iken, Medenî denilen hain herif, bunu fırsat bilerek, namazda iken her üçünü de öldürûp şehid etmiştir. Allah rahmet eylesin.

Merhum Hüseyin Paşanın torunlarından (halen Bitlis-Adilcevazda oturur) Muzaffer Sübhandağlı ise diyorki:

"Hüseyin Paşanın bir hanımı çerkes idi. Kayseriden firar ederken, Çerkes olan kainbiraderleri yardımcı olmuşlardır. Firaren geldiğinde, "Hoysan” aşiretinden olan ve paşanın damadının kardeşi olan Medeni Beyin, Muşteki evine gelirler. Paşa, Medeni Beyle birlikte iraka Molla Mustafa Berzaniye giderler. 1928 afında oradan Türkiyeye doğru gelirken, yolda Medeni ile akrabaları, paşayı ve oğullarını namazda iken öldürüyorlar.”

SONUÇ

Mevzuumuzun tamamı üzerinde bir değerlendirme yapmak icab ederse, karşımıza şöyle bir netice çıkmaktadır:

Baştaki iki rivayet olan Mevlanzade Rıf'at ve Kürdistan Tealî Cemiyeti reisi Hakkârili Seyyid Abdülkadir Bey hakkında gelen rivayet ile, hadisenin anlatılış şekli ve rivayet tarzları birbirine zıd, muhalif ve münakız olduğu gibi; râvilerinin birisi meçhul, diğeri de meşreb ve karakteri belli olmıyan bir insandır. Ayrıca da sözünü ettiği mektup hadisesi de, Bediüzzaman'ın o tarihlerde İstanbul'dan hiç ayrılmadığı ispat edilmesi yanında, mektubun zayi' olmuşluğundan bahsetmesiyle de meselenin heyûlaşmasına sebeb olmuştur.

Van'daki iki rivayet tarzına gelince: yukarda delilleriyle ispatlandığı üzere, baştaki iki rivayet gibi, hem muhalif, hem de mütabayindirler. Bunların da birisinin râvisi meçhul, diğerinin ise, sağlam olsa bile, kavl-i âhad ve rivayet şeklinin garib kısmındandır. Ayrıca da Üstad'a isnad edilen sözler, üslub bakımından ve irşad, ikna' metodu yönünden Bediüzzaman'ın ifadelerine hiç benzememektedir.

İş bu durumda ve benim şahsî kanaatıma göre; Bediüzzaman'ın son Van hayatıyla ilgili olarak; Hüseyin Paşa ve Bediüzzaman'ın istişareli mülâkatı yalnız bir defa vakidir. O da merhum Molla Hamid'in naklettiği sağlam, müdellel ve ilmî rivayettir.

BİR SUAL

Burada bir sual hatıra gelebilir ki: Neden sen münhasıran bu rivayetlerin üzerinde çok uzun tahlillerle duruyorsun? Halbuki bu rivayetlere benzer daha bir çok nakil ve rivayetler de vardır?

Elcevab: Hazret-i Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi'nin hayatıyla ilgili nakil ve rivayetleri üç sınıfa ayırmak gerekir.

1- Üstad Hazretleri hal-i hayatta iken yazılıp neşredilen rivayetlerdir. Hazret-i Üstad onları eğer görmüş ve sükût ile kabul etmişse, özellikle onları alıp Nur Risaleleri içinde derc edip neşretmişse, artık doğrulukları hakkında kimsenin şüphe etmeye hakkı yoktur. Şeyh Said hadisesindeki mektuplaşma gibi... Zira Üstad'ın buna karşı sükût ile tasdiki hasıl olmuştur.

2- Yine Üstad hayatta iken, nakledilmiş, hatta neşredilmiş de, fakat Üstad onları görmemiştir. Bunları da iki guruba ayırmak gerekir:

A- Risale-i Nurda onları te'yid eden cümleler ve iş'arlar varsa kabul edilebilir.

696

B- Hiç bir te'yid ve iş'arlı işaret yoksa, o zaman ihtiyaten bir tarafa bırakılır.

3- Hazret-i Üstad'ın vefatından sonra şuyu' bulan rivayet ve nakillerdir. Bunları da üç kısma ayırmak lâzımdır. Birisi: Üstad'ın hayat tarzına, tarihler masadakına, meşrebine, irşad ve ikna' metoduna zıd ve mugayir olanlarıdır. Elbetteki bu gibi rivayetler hemen kabul edilip cepte saklanılmaz. Bunların kabul edilmesi caiz olmadığı gibi, neşri ve işaası da büyük günahtır.

İknci kısım: Üstad'ın hayatıyla ilgili bazı hikâyelerdir ki; Risale-i Nur'da ve üstad'ın hayatında onları te'yid edici hiç bir delil, işaret ve emare yoktur.. elbette bunlarada, çok hazer edip sahip çıkmamak gerektir. Zira mesele Bediüzzaman'ın hayatıdır. Her adım ve her noktasiyle ümmete rehberliği olduğu için mübalağalı, delilsiz ve hurafeli olmamasına azamî dikkat etmek gerektir.

Üçüncü kısım ise: Ehl-i adl sayılabilen müttakî Nur talebelerinin nakil ve rivayetleridir. Bunlar hak olmakla ve doğruluğuna mutlaka inanılmakla birlikte, nakil edilenin ve edenin beyan tarzını ve şeklini incelemek ve mukayese etmek de lâzımdır. Ve hakeza...

İşte bu küçük mukaddemeden sonra, niçin özellikle üstte bahsi geçmiş o üç-dört rivayet şekli üzerinde durduğumuzun sebebini beyan edeyim: Yukarda sıralanan Kürt Teavun Cemiyeti ve 1918 de'de, Kürdistan Tealî cemiyeti reisi Hakkârili Seyyid Abdülkadir Bey olsun, hayat ve mahiyetini teferruatıyla bilmediğimiz Mevlanzade Rıf'at Bey olsun, (Ki bu zat, Konsolidçi Asaf'ın eğer dediği doğru ise, bir su-i niyete sahib olmıyan bir insandır) gerekse Kör Hüseyin Paşa ve onunla birlikte Üstad'la görüştükleri söylenen Aşiret reisleri ve ağalar olsun; niyet ve hareketlerinin bir Türk düşmanlığı neticesinde, Kürtçülük zihniyetine bağlanan bir hareket tarzı olduğu istikamette yönlendirilmek istenircesine yorumlar ve rivayet şekilleri neşredildiği için eğildim.. ve acaba kat'î bir delili var mıdır? diye düşündüm. Eğer yoksa, İslâmiyetçe merdud ve mel'un olan ırkçılık zihniyetini vefat etmiş, ahirete gitmiş o zatlara isnad etmenin, hemde sadece Türkçülük üstüne müeses bir rejimin tarassubu namına olsa, vebalinin çok büyük olacağını hatırlatmak için üzerinde durdum.

Az üstte işaret ettiğimiz gibi, Türk Ocakları da o sıralarda kurulmuş idi... Fakat onun hakkında hiç kimse kavmiyetçiliklerine dair bir şey yazmamıştır ve yazmamaktadır. Aleyhinde yazmak şöyle dursun, tasvibkâr ifadelerle alkışlanmış, belki halen de alkışlanmaktadır. Halbuki İslam dininde bir kaide herkes için birdir. Şahı gedayı tefrik etmez. Hâkimi mahkûmu ayırt etmez.

697

Bununla beraber, bu zatların hukuk ve şahsî işlerinin müdafaası mevzuumuzun tamamen dışındadır. Ancak "Bir şeyi muhafaza edeyim derken, bir çok şeyleri kaybetmek" kaziyesine masadak olmak nev'inden, Hazret-i Üstad'ı o gibi dûn ve hiç bir zaman onun yüce damenine ulaşamıyan öylesi pest ve islâmiyetçe merdud ve menfur harekât ve zihniyetten teberrisini ispat ediyor, müdafaa ediyor ve gösteriyorum derken; beri tarafta, bazı insanları, Üstad'ın ulvî şahsiyetini vasıta ve perde ederek yerlere batırmak tarzında lekelemek, hiçde doğru değildir ve günahtır biliyoruz. Kaldı ki, Hazret-i Üstad'ın sözü edilmiş ve numunelerini sıraladığımız rivayetlerde gelmiş o zatlara mektupları veya şifahî takrirleri hakkında, (Yukarda ispat edildiği üzere) hiç de sadre şifa verici sahih bir rivayet şekli de mevcut değildir.

İşte mevzuun -bu kadar israf-ı kelâm ederek- üzerinde bunca durduğumuzun sebebi budur. Başka hiç bir niyet ve gayemiz yoktur. Bu uzun mukayeseli ve ispatlı tahlil ile beraber, yine de sağlam deliller, mevsuk belgeler ele geçtiği zaman, tahlilimizin neticesi olan kanaatımızı düzeltmeye ve özür dilemeye her zaman hazırız. Bediüzzaman'ın hayatı, onun aziz zatı ve şahsiyeti gibi, her noktasıyla nezihtir, temizdir. Zulümden, adaletsizlikten, nâsezelikten, zühulden müberradır ve uzaktır.

Ve hülâsanın hülâsası olarak: Yapılan uzun tahlile istinaden mevzuumuzun netice ve özeti için deriz ki:

O mürşid-i Ümmet ve Dellal-ı Kur'an olan Hazret-i Bediüzzaman, doğuda cereyan etmiş olaylar zamanında, kendisine gerek danışma için müracaatlara, gerekse onu yardımcı olarak davet edenlere yaptığı irşadkâr nasihatları, ikazkâr öğütleri hep aynı şeyler olmuştur. Hizanlı Şeyh Selim'in adamlarına verdiği cevab gibi; Şeyh Said'in davet etmesine de, Hüseyin

Paşa'nın izin istemesine de aynı irşadkâr nasihatları yapmıştır. O nasihatların da hülasası şudur:

"Bazı kumandanlar, reisler ve hükümet ricali dinsizlik yapıyorsa da, fısk yapıyorsa da, günah işliyorsa da; o dinsizlikler, o fısklar, o günahlar yapanlara aittir. Onların emri altındakiler mes'ul olamazlar, ma'sumdurlar. Kılınç çekmekle, karşı koymakla, iki taraftaki Müslüman kanı dökülecek, masumlar ezilecek ve belki de daha çok zulümler ve cinayetlere sebebiyet verilecektir. O ise, din adına, İslâmiyet namına cihad olamaz. Dâhilde karışıklık çıkarmak, ihtilaller ihdas etmek, hem dine, hem millete, hem de memlekete zarardan başka bir şey getirmez ve hakeza..."

SÜRGÜNLER FASLI (Sene: 1925 İlk Aylar)

Şeyh Said hadisesi üzerine başlatılan umumi sürgün ve tenkil hadisesini o zamanları idrak etmiş, birçok yaşlı insanlardan, sürgüne gönderilmiş kendi amucalarımdan ve Vanlı bazı alimlerden duyduğumuz şeklini kaydediyoruz:

Bilindiğ'i gibi; Şeyh Said'in harekâtı başarısızlıkla neticelenip bastırıldıktan sonra, sadece o harekete katılan veya adı karışan insanları değil, fakat zamanın istihbaratının veya eyyamcı münafık ihbarcıların, yahut da intikam hırsını tatmin etmek istiyen âdi bazı insanların mimlediği herkes; Şeyh, bey, ağa ve hocalardan yüzlercesi idama mahkûm olduktan başka; Doğu'da ismine bey, ağa Şeyh ve hoca denen binlerce insan da sürgüne, başka memlekette mecburî iskâna tabi' tutulmaya mahknüm olundular. Van dolayında binlerce insan gibi, tüm Doğu'da pekçok masum ve hiç bir şeyden haberi olmıyan insanlar dahi ihtiyatî sûrgüne yollandılar. Binlerce aile, on binlerce insan gurbet

diyarlarındada perişanlık ve sefillik çekmeye muztar kaldılar. Yıllarca gurbet diyarlarıda, memleketlerinden uzak kaldılar, büyük sefaletler çektiler.

Kış mevsiminin ağır şartları ve zamanın nakil vasıtalarının şeraiti içinde kar ve buzların üstünde, kafile kafile elleri kelepçeli, süngülü asker ve jandarmalar muhafızlığında garbî Anadoluya yığın yığın insanlar sevk edildiler, ayrı ayrı bölgelerde iskân ettirildiler. Halbuki bunların bir çoğu masum kimselerdi. Şeyh Said'in hareketinden haberleri bile yoktu. Amma hükûmet ihtiyat tedbiri ve emniyet mülâhazası nâmı altında yaşını kurusunu hep beraber yakıveriyordu. Böylece sürgünler kafileleri değil, esirler sevkiyatı şeklinde bölûk-bölük insanlar kışın ortasında evlerinden barklarından alınıp, garbî Anadoluya sevk edilenlerin içinde, özellikle büyük din âlimleri, muhterem meşayih göze çarpmaktaydı.

Az üstte kaydettiğimiz veçhile, özellikle Van vilâyeti dolayında hiç bir isyan hareketi ve hiç bir ayaklanma hadisesi ve ona katılma olayı, Hazret-i Bediûzzaman Said-i Nursî'nin nasihat ve irşadlarıyla kesinlikle vuku' bulmamışken.. Ve Üstad Bediüzzaman Hazretleri, küçük kardeşi Molla Abdülmecid'in tabiriyle o bölgede bir itfaiye vazife ve hizmetini görmüşken; fakat buna rağmen hükûmet onun bu büyük hizmetlerini hiç de takdire almadı. Van vilâyetine, başka yerler ve bölgelerden farklı hiç bir muamele tarzını uygulamadı. Buradan da ne kadar meşayih, ulema bey ve reis varsa hepsini evlerinden alarak, ellerini kollarını kelepçelere vurdurdu, caniler gibi menfaya yolladı.

699

Sıra Bediüzzamana da gelmişti. O Bediüzzaman ki; eğer gerçekten hadiseye müdahale edip teskin etmemiş olsaydı, va'z ve nasihatlarıyla olayın umum Doğuya yayılmasına sed

çekmemiş olsaydı.. Hatta hiç bir şey yapmadan, sadece istişare için kendisine danışanlara katılma iznini vermiş olsaydı; umum Şarklı insanlar birden ve beraberce o harekete katılma imkânı olacaktı ki, hadise öyle neticesiz, mevziî ve kısır ve küçük kalmıyabilirdi. Belki netice çok daha başka, durum çok daha değişik olabilirdi. Ama dediğimiz gibi, hükûmet onun bu hizmetini takdire almadı. Takdir şöyle dursun, onu da sair insanlar gibi sürgüne yollamaya layık gördü. Hatta diğer sürgünlerden farklı muamelelere tabi tuttu.

VAN SÜRGÜN OLAYI

Van'da yapılan sürgünler, gele gele sıra Bediüzzaman'a da gelmişti. Van'da yapılan sürgün hadisesi hakkında bir çok şâhidlerin ifade ve hatıraları vardır. Biz bu şâhitlerin hatıralarını nakletmeden önce, Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin o zulümkârane olan sürgünlük olayına, ilk başlarda bir tepkisinin belirtilerini burada kaydetmek isteriz.

Evet, Hazret-i Üstad Bediüzzaman da, hükümetin yaş kuru demeden giriştiği o zulümkârane sürgünlük hareketinin icraatını gaddarane, çok haksız ve zalimane görmüş, hatta bir ara buna kendi ihtiyarı ile girmeme, boyun eğmeme yönünde bir tedbir düşünmüş hududa, yani İran yakasına geçmeyi de tasarlamıştır. Bu niyet ve tasarısı hakkındaki tedbir ve düşünce, evvelâ Van'lı büyük âlimlerden, özellikle Van müftüsü Şeyh Enver tarafından gelmişti. Hazret-i Üstad da o tedbiri bir ara ma'kul karşılayarak mülâhazasını yapmıştı. Bu mülâhazayı talebe ve dostları olan diğer âlimlere ve Van'ın ileri gelen zevatiyle de istişare etmişti. İstişare ettiği kimseler içinde kardeşi Molla Abdülmecid Efendi de vardı. Ancak o tasarı bir çok kimseler tarafından ma'kul ve isabetli karşılandığı halde, Üstad'ın kardeşi Molla Abdülmecid tarafından tasvib görmemişti.

Bu hadiseyi Hazret-i Üstad çok zaman sonra, bir eserinde gayet zarifane bir şekilde şöyle ifade etmektedir:

"Öz kardeşim ve en birinci ve yüksek ve fedakâr talebem olan Abdülmecid'in Van'da güzel bir evi vardı. İdaresi yerinde, hem muallim idi. Hizmet-i Kur'aniyenin daha revaçlı bir yeri olan hududa gitmekliğim için arzumun hilâfına olarak teşebbüs edenlere, içtihadınca güya menfaatım için iştirâk etmedi, rey vermedi. Gûya ben hududa gitseydim, hem hizmet-i Kur'aniye siyaaetsiz, safi olmıyacak, hem onu Van'dan çıkaracak idiler, diye iştirâk etmedi. Maksadının aksiyle şefkatli bir tokat yedi.

700

Hem Van'dan, hem o güzel evinden, hem memleketinden ayrıldı, Ergani'ye gitmeye mecbur oldu..(49)"

Hazret-i Üstad'ın, herhangi bir su-i kast gibi tehlikelerden muhafazası için Van'dan ayrılıp hududa gitme fikir ve tedbirini ilk getiren, Van'lı meşhur Şeyh Enver Efendi olduğu; ilerde kaydedeceğimiz Van'lı Cemal Taylan'ın hatırasıyla sabittir. O zatın bu teklifini, Üstad'la birlikte diğer bazı ulema da tasvip etmekteydi. Fakat buna rağmen az üstteki Üstad' ın ifadesinin zâhirinden anlaşılan odur ki, kardeşi Molla Abdülmecid Efendi, Hazret-i Üstad'ın arzusuna muhalif olarak katılmadığı ve tasvib etmediği için o tedbir gerçekleşmemiştir.

Lâkin "Bilinmiyen Taraflarıyla Said-i Nursi" kitabında ise, merhum Ali Çavuş'tan naklen: Şeyh Enver tarafından gelen o teklifin reddi cihetine giden doğrudan doğruya Hazret-i Üstad'dır diye kaydedilmiştir.(50)

Aynı vakı'a hakkında hatırasını anlatan Van'lı Cemal Taylan ise; Şeyh Enver Efendi, Hazret-i Üstad Erek Dağından sürgün için alınmadan bir gün önce, atlar hazırlatarak Hazret-i Üstad'ı

İran'a götürmeyi mutlak şekilde ve gayet ısrarla arzu edip hazırlıkları tamamlamışken, Hazreti Üstad en son gününde gitmeyi reddedip o fikre uymadığnnı kaydeder.(51)

Bu da yine Hazret-i Üstad'ın Onuncu Lem'adaki öz ifadesinde kendisinin ilk başta o teklif ve fikri ma'kul karşılamışken, fakat kardeşi Abdülmecid Efendi'nin karşı çıkması üzerine, o niyetinden vazgeçtiği anlaşılıyor gibi ise de, fakat şahsî mütalâamıza göre; Hazret-i Üstad'ın öz ifadesiyle, mezkûr teklif ve tedbiri evvelâ maddî sebebler dünyasına göre aklî ve uygun bulmuş olduğu halde, yalnız tek bir Abdülmecid Efendi'nin karşı çıkma vesilesiyle ondan vazgeçtiği ile izah edilemez. Zira mezkûr tedbire, Van'ın büyük âlim ve meşayihi de uygun görerek katıldıkları, Hazret-i Üstad da ilk başta maddî sebebler muvacehesinde onu uygun bulmuş olduğu gibi, aynı şekilde eğer sünûhat, istihareler ve ilhâmat cânibinden gelen manevî izni de almış olsaydı, bence mutlaka uyar ve onu uygulardı.(52)

(49) Lem'alar, S: 37

(50) Bilinmiyen Târaflanyla Said-i Nursi, 6. Baakı S: 257

(51) Son Şahitler-1, 2. Baskı S: 97

(52) Bu mesele, diğer tarihçelerde bu şekilde geçmedigi halde, buraya bu tarzda kaydettikten epey zaman sonra, yani 26.6.1986 Perşembe günü Üstad'ın hizmetkârlarından Mustafa Sungur Ağabey Urfa'ya geldi. Bunu dinledi. Şahsî olan bu kanaatımı te'yid babından dedi ki: "Iyi hatırlamıyonım ama,

Ya Ali Çavuş'tan veya Molla Hamid'den olacak birisinden duymuştum ki; Hazret-i Üstad mağaradan alınıp Van'a getirilmeden üç gün öncesinden, hep düşünüyordu. Sürgün olarak teslim olup, olmama mülahazaları içindeydi. Tabir caiz ise, adeta mütahayyir şekilde durup beklemekteydi. Kesin bir karara varamıyordu. Nihayet son karannı vermişti;" Garbî anadoluya kendisinin gitmeye razı oldu: Çünki bu hadise ise gösteriyor ki; Hz.Üstad bu meselede tamamen manevi izne ve müsadeye tabi' olarak kaderin hükmüne boyun eğmiştir. A.B.

701Yine şahsi kanaatıma göre, her işi ve hareketlerini ma'nevî ihtar ve ilhamların iznine göre tayin eden Hazret-i Üstad, herhalde o tedbire dair manevî cânibden izin alamadığı için ve kader-i İlâhî onun hakkında en uygun hizmet zemini olarak, mübarek Anadolu'yu tayin etmiş olmasından, ilk tedbirin uygulaması cihetine gitmemiştir, denilebilir.

BEDİÜZZAMAN'IN NEFYİ

Târih: 10 Şubat 1925(53) Van ve dolayındaki faziletli insanları, âlim ve şeyhleri, bey ve ağaları.. veya çevresinde birazcık tanınmış, nüfûza sahip herkes evvela Van vilâyet merkezinde toplattırıldıktan bir kaç gün sonra, kafile kafile Van'dan çıkartılıp sürgüne yollandıkları gibi; kendi uzlethanesinde, Erek Dağının mağara gibi bir kovuğunda inzivada, zikir ve münacâtiyla, tefekkür ve tazarruatiyle meşgul olan Üstad Bediüzzaman Said-i Nursî'nin de; Ankara'dan gelen bir emir ile sürgüne gönderilmesi karara bağlandı. Gidip onu da dağdaki inzivagâhından alıp Van'a getirdiler.

Evet, Hazret-i Üstad Bediüzzaman dağdaki mağarasında, tek bir hizmetçisiyle oturup, kader-i İlâhiye gerdandade-i teslim olarak, sağında solunda cereyan etmekte olan hadiselere uzaktan, pencereden doğru temaşa edip neticeyi beklemekte iken; merhum Ali Çavuş'un rivayetine göre: "Bir yüzbaşı refakatinde üç kişilik bir jandarma müfrezesinin dağa, Üstad'ın bulunduğu tarafa doğru gitmekte olduklarını müşahede ettim.(54)" diyor.

Hadisenin burasından sonra, yani dağda Üstad'ı almaya giden yüzbaşı ve müfrezesi ona karşı nasıl bir muamele ve tavırla çıktıklarını ve onu alıp Van'a getirdikleri hakkında kesin şâhidli

ve mevsûk bir rivayet şekli ve bir bilgi mevcut değildir. Çünkü Hazret-i Üstad bizzat: "Ben dağda mağarada tek bir hizmetçiyle otururken, gelip beni aldılar(55)" demektedir. O anda Üstad'ın yanında bulunan tek hizmetçisinin de kim olduğu bilinmemektedir. Üstad da onun ismini vermemiş.. Merhum Molla Hamid ise: "O gün ben yoktum" diyordu. Ali Çavuş kendi köyünde iken, Üstad'ın mağarasına doğıu giden müfrezeyi müşahede ettiğini söylüyor.

Zâhir hal ve durum böyle iken; Bilinmiyen Taraflarıyla Said-i Nursi kitabında, merhum Zübeyr ağabeyin not defterine dayandırdığı bir rivayet şeklini şöyle vermektedir: Mealen:

"Bediüzzaman'ın inzivagâhı olan mağaraya mezkûr askerî kuvvet, aniden baskın yapıyor. Kumandan kaba ve mütehakkim bir tavırla Bediüzza

(53) Son Şahitler•1, 2. Baskı S: 97

(54) Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi, S: 257

(55) Osmanlıca Lem'alar, S: 780

man'a karşı davranışlarda bulunmak ister. Hazret-i Üstad da, adem-i vukufiyetten neş'et eden o kaba ve nezaketsiz davranışa karşı şehamet-i imaniye ve izzet-i ilmiyesinin icabettirdiği vakarına muvafık büyük bir celâdetle tavır takınır ve kumandana karşı o da sertçe cevablar verir. Hava bir anda şiddetli bir elektriklenmeye müncer olur...(56)

Böylece Hazret-i Üstad herhangi bir hadiseye sebebiyet vermeden ve sebep olmamak için de onu almaya gelen askerlerle birlikte kalkar, Van'a gelir. Vilâyet merkezinde toplattırılan sürgünler alayı tamamlandıktan sonra, Bediüzzaman'ı da bunların bir kafilesiyle birlikte, günün şartlarına göre mevcut karayoluyla Trabzon'a doğru yola çıkarırlar.

Şu mazlumlar kafileleri yollarına devam ede dursunlar da; biz burada, hem Büyük Tarihçe-i Hayat kitabında kaydedilmiş, hem de N.Şahiner'in merhum Zübeyr Ağabeyin hususî not defterinden aldığını söylediği bir hadiseyi de kaydettikten sonra, sürgünler kafilesini ve içlerinde maneviyat sultanı ve iman halâskârı Bediüzzaman Hazretlerini takib edeceğiz. Nakledeceğimiz hadiseyi kayıddan önce, şunu hemen belirtelim ki; kaydedeceğimiz hadisenin zamanını; Üstad'ın Erek dağındaki inzivagâhı olan mağarasından alınıp Van merkezine getirilirken mi? Yoksa bir kaç gün sonra Van'dan sürgün kafilesiyle birlikte çıkarılıp götürülürken mi olmuş belirtilmemiştir.

Hadisenin özeti: Hazret-i Üstad Bediüzzaman jandarmalar nezaretinde götürülürken; Zübeyr Ağabeyden nakledilen rivayette "O civarda gizlenen fedaî talebeleri ve halktan bir grub, Hazret-i Üstad'a yaklaşarak mahallî lisanla: (Büyûk Tarihçe-i Hayatta ise: "Mağaradan çıkarılıp Anadolu'ya hareket etmek üzere jandarmalarla sevk edilirken yollara dökülüp) "Aman Seyda, bizi bırakıp gitme! Irşadlarınızdan bizi mahrum bırakma, bize müsaade buyur, sizi göndermiyelim. Başka bir yere, diğer bir İslâm ülkesine de götürebiliriz.. İzin veriniz, emrinize hazırız" diye yalvaran bu fedailere Bediüzzaman:

"Hayır, ben kendi arzumla gidiyorum. Şu muhafız askerler düşman değildirler. Sizin Müslüman kardeşlerinizdir ve benim talebelerim hükmündedirler. Merakı mucib bir hal yoktur. Anadolu'ya ben kendi rızamla gidiyorum. Muhafaza altındayım. Endişelenmeyiniz. Dağılınız, evlerinize gidiniz.(57)" şeklinde rahatlatıcı ve irşad edici nasihatlarıyla talebe ve dostlarının ve hemşehrilerinin sükûnet içinde dağılmalarını temin etmiştir.

(56) Bilinmeyen Taraflarıyla Said•i Nursi, S: 257

(57) Bu hadiseyi asıllarda olanından biraz daha değişik, fakat aynı manada yazdığımın sebebi, Zübeyir Ağabeyin not defterinden alındığı söylenen ibareyle, Büyük Trihçe•i Hayatta kaydedilmiş ibarelerin karmasından terkib edildigi içindir. lfadedeki tabirler bizzat Ûstad'ın yazılı ibareleri olmadığı için bu şekil kaydetmekte bir beis görmedim. A.B.

Hazret-i Üstad Bediüzzaman, hem bu hadiseyi, hem bundan evvel dağda kendisiyle istişareye gelen ve karşı koymak için izin isteyen grublara ve aşiret reislerine verdiği nasihat ve yaptığı ikazları yâd etmek tarzında, Risale-i Nur'un bazı yerlerinde bilhassa Eskişehir mahkeme müdafaalarında bir çok defalar şöyle demişlerdir: "...Kendi kavim ve kabilesi ve binler dostları içinde en mühim fırsatta, siyasi cem'iyet ve cereyanları reddetmiş ve karışmamış...(58)" Başka bir eserinde ise, yine bu manada: "...Memleketimde talebe ve. akrabam içinde, beni dinliyenlerin ortasında, heyecanlı hadiseler içinde dûnyanıza karışmadığım halde...(59)" kaydedilmiştir.

Gelelim sürgünler kafilesinin hikâyesine:

Van'dan çıkarılıp götürülen mazlumlar kafilesi içindeki mümtaz şahsiyetlerin, büyük din adamlarının, özellikle Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretlerinin ayrılıklarını Van'lı Müslüman halk ve Bediüzzaman'ın kahraman fedai talebeleri göz yaşları içinde ve iftirak hasretinin ateşleriyle uğurlarlarken; Bediüzzaman Hazretlerinin bir talebesinin gözleri, sevgili üstadının yırtılmış, parçalanmış ayakkabılarına ilişir. Aziz Üstadının kar ve buzlar içinde bu yırtık ayakkabı ile gitmekte olduğunu görmüş. Bu manzara karşısında kalbi dağdar olan o talebe(60) ağlıya ağlıya acele koşarak, çarşıdan yeni bir ayakkabı satın alır, getirir, Üstad'ına hediye etmek ister. Fakat hayatında hiç bir kimseden karşılıksız hediye almamış olan aziz Üstad, talebesinin o hassasiyetini memnuniyetle karşılamakla beraber, gönlünü alarak razı edip, parasını öder. Böylece Van menfiler kafilesinin belki en sonuncusu olan, Üstad'ın içinde bulunduğu kafile dahi zulmen vatanlarını, akrabalarını, ev ve barklarını terke icbar ettirilerek Van'dan uzaklaşmış oluyordu.

21 AYLIK SON VAN HAYATI

Hazret-i Üstad'ın Van'dan alınışı,1 Mart 1925 ise, Ankara'dan ayrılıp son Van'a geldiği gün, takribî olarak 30/Haziran/1923'tür. Bu iki tarih arasındaki zaman ise, tam 21 aydır. İşte Bediüzzaman Hazretlerinin en son Van hayatının sayılı günleri ve bir daha göremiyeceği vatanından ayrılışı...

(58) Osmanlıca Lem'alar, S: 751

(59) Mektubat,16. Mektup S: 71

(60) Bu talebenin adı Molla Hamid Ekinci'dir. Hadiseyi çok defa bizzat kendisinden dinlemiş idik. Allah Rahmet eyleye.

SÜRGÜNLÛK HADİSESİNİN ŞÂHİDLERİ

Hadisede, gerek şahsen sürgüne yollanmış kimselerden, gerekse hadisenin müşahidi olmuş zatlardan şâhidler çok olduğu gibi, kafileyi götüren asker müfrezesi içinde muhafız olarak refakat eden bir asker şahid de mevcuddur. Bunları arayıp hatıralarını kaydeden N.Şahiner'dir. Bu hatıralar, bilhassa hadisenin bu kısmının açıklanması hususunda çok değerli hatıralardır. Bunların içinden, Hazret-i Üstad'ın hayatıyle münasebetleri kuvvetli olanlarında birer meallerini, cümleler dizilişi itibariyle ufak tefek bazı tensiklerden geçirerek alacağız:

1- Bediüzzamanın eski talebelerinden İsmail Perihanoğlu, ciğer-sûz olan sürgünlük hadisesini şöyle anlatır:

"... Hazret-i Üstad'ı göz yaşları içinde Van'dan, Erek dağından ve bizlerden ayırıp, alıp götürdüler. Şeyh Masum (o zamanki Van müftüsü) Şeyh Hasan ve diğer zatlarla birlikte Van'dan gittiler. Aylarca arkalarından matem tuttuk. Bütün ailece hasta olduk. Çok zaman sonra Üstad'ın Barla'da olduğundan haberdar olduk. Üzüntü ve elemlerimiz, Hazret-i Üstad'ın gönderdiği mektuplarla, risalelerle telâfi oldu. Gönderdiği eserleri el yazılarıyla çoğaltıp etrafa dağıtmaya başladık.. (61)"

2- Van'lı Cemal Taylan anlatıyor:

"... Şeyh Enver, sürgünlerin Van'da toplattırılmasına başlanmadan önce ve Üstad Erek dağından Van'a getirilmeden bir akşam evvel İran'a geçti. Benim onun hizmetinde olduğamu bildikleri için, Şeyh Enver'in nerede olduğunu beni konuşturmak için karakola götürüp bir hafta boyunca dayak, falaka ile işkence ettiler. Nihayet benden birşey anlamayınca serbest bıraktılar. Karakoldan kurtulduğum gün, baktım sürgünler kafilesi yavaş yavaş hareket edip Van'dan çıkmaktadır. Üstad Bediüzzaman Hazretleriyle Van müftüsü Şeyh Masum Efendi'yi birlikte kelepçelemişlerdi. Onlar kafilenin en önünde gidiyorlardı. Takvimler 10 Şubat 1926(62) tarihini gösteriyordu...(63)

(61) Son Şâhitler-2, S: 29

(62) Şâhid Cemal Taylan, sürğün tarihini 10 Şubat 1926 şeklinde vennişse de ayı ve günü doğru, fakat senesi sehivdir. Aynca 10 Şubat 1925 günü Üstad'ın Erek dağından alınarak Van'a getirildiği tarihi olma ihtimali de kuvvetlidir. A.B.

(63) Son Şâhitler R S: 97

705

3- Merhum Abdülbakî Arvasî'nin anlattıkları: (Bu zat babasıyla birlikte sürgüne yollanmış olanlardandır)

"... Dağda Hüseyin Paşa ile birlikte Üstad'ı ziyaretimizden az bir müddet sonra, sürgünler başladı. Masum Efendi'yi, Üstad'ı, kör Hüseyin Paşayı, Gevaş müftüsü Hasan Efendi'yi, Küfencizade Şeyh Abdülbakî Efendi'yi, Şeyh Hamî Paşa'nın oğlu Abdullah Efendi'yi hep beraber •sürgün ettiler. 1928'de menfilerin çoğu memleketlerine döndü. Fakat Üstad'ı, babamı ve beni ve Hüseyin Paşayı bırakmadılar... (64)"

4- Uzun zaman Van meb'usluğunu yapmış merhum Kinyas Kartal diyor:

"1926 Mart ayı başları idi(65) zannediyorum. Mart'ın ilk günleriydi. Bizi Van'dan Batıya sürgün gönderiyorlardı. Önce bizleri bir ortaokul binasında toplamışlardı. Daha sonra ikişer ikişer ellerimizi kelepçeliyerek dışarı çıkardılar. Ben Said-i Nursi'nin daha önceleri Van'da ismini, faziletini ve şöhretini duymuştum. Fakat kendilerini hiç görmemiştim. İlk görüşüm bu sürgün sırasında oldu.

O yıllarda yirmibeş-yirmialtı yaşlarında idim. Okuldan çıkarken bizi kendisiyle birlikte bağladılar(66) . Bir çok nüfuzlu kimseler de Van'dan çıkartılıyordu.Van Müftüsü, Gevaş Müftüsü de bu sürgünler kaflesindeydi. Said-i Nursî'nin ikazlarıyla Van vilâyeti Şeyh Said'in isyanına katılmamıştı.

Göl kenarında öküz kızakları hazırlamışlardı. Mevsim itibariyle hep kar ve buzdu. İlk gece Ağrının Hamur kazasında geçti. Kafile konakladı. Herkes yattı, fakat Seyda yatmamış, geceyi hep ibadetle geçirmişti. Sonra geç vakit gelip, amucalanmın ayak ucunda bir yerde yatmıştı. Amcam: "Aman efendim hiç oraya yatılır mı?" diye kendisini orada yatmaya bırakmadı.

Yolculuğumuz esnasında akşamları çeşitli yerlerde konaklıyorduk. Bediüzzaman geceleri yalnız başına bir odada kalmak istiyordu. Müfreze kumandanına: "Beni yalnız bir odaya bırakın, geceleri kimseyi rahatsız etmek istemiyorum" demişti. Yüzbaşı Abdülkadir bey, Bediüzzaman'ın bu arzusunu kabul ederek ondan sonra kendisine ayrı bir oda temin etmeye başlamıştı.

Seyahatımız esnasında şahid olduğum bir hadiseyi de nakledeyim: Bir askeri Seyda'nın yanında vazifelendirmişlerdi. Asker bir gün yüzbaşıya gelerek şöyle demişti:

"Ben bu zatın kapısında bekliyorum, bundan sonra beklemek istemiyorum. Çünki kapısını ben kilitliyorum, kapı açılıyor. Namaza kalkıyor, kendisiyle birlikte bir çok kimseler namaz kılıyorlar. Korkarım ki hoca uça gide!.."

(64) Son Şâhitler S: 109

(65) Kinyas Kartal da, sürgün tarihi için 1926 demişse de, yine sehivdir.

(66) Diğer bütün rivayetler de, Bediüzzamanla Van müftüsü Şeyh, Masum Efendi'nin elleri beraber kalepçelendiği kaydedilmiş. lhtimaldir ki, ilk olarak Van'da toplattırılan menfiler, okul binasından çıkarılırken Kinyas Kartal'Ia Bediüzzaman birlikte kelepçelenmiş olabilirler. A.B.

Yüzbaşı askere şu cevabı vermişti: "Oğlum Hoca uçarsa, sen eteğinden yapış. O nereye giderse beraber gidersin"

Galiba Ramazandı. Kafilede hiç kimse orucunu tutamıyordu.(66) Mûftü Efendiler de dahil... Fakat Seyda (Bediüzzaman) orucunu tutuyordu.

Seyda ile yolculuğumuz İzmir'e(67) kadar devam etti. Başında bir kefiye (sarık) vardı. Alırlar, hakaret ederler diye düşünüyordum. İzmir'de Mezarlıkbaşı semtinde bir otelde, zannediyorum Abdülkadir Paşa otelinde iki gece kaldık. Sonra bizi Manisa'nın Muradiye kazasına verdiler. Bediüzzaman'ı da Burdur'a götürdûler.

Yolculuğumuz esnasında zaman zaman çeşitli sohbetler oluyordu. Kendisi sık sık "Eski Said öldû" diyordu.

Ben de: "Hocam nasıl Eski Said öldü?" diye sorar ve muradını anlamak isterdim. Bana:

"Ben eskiden bir oturuşta bir kitap yazardım. Şimdi senelerdir bir kitap yazamıyorum, başladığım kitabı da hâlâ bitiremedim(68)" cevabını verdi.

Ha, bunu da unutmadan söyliyeyim: Yolculuğumuz Trabzon'a geldiğinde orada telâşlı bir hali vardı. Sebebini sordum. Yolda kızakçılardan emanet almış olduğu gözlüğü geri vermeyi unutmuş, gözlük kendisinde kalmıştı. Telâş ve heyecanla kızakçıları arıyordu.(69)"

5- Kör Hüseyin Paşa'nın oğlu Haydar Sübhandağlı, sürgün olayı hakkında şunları anlattı:

"Biz Bediüzzaman'la birlikte İstanbul'a kadar getirildik" diye başlıyan Haydar Sübhandağlı sürgün hadisesi hakkında hatıralarını şöyle anlattı:

"Van valisi Osman Nuri Paşa (1925-1926) Şehirde sıkı emniyet tedbirleri aldırmıştı. Kış mevsimini de sürgün yollamak için en uygun zaman olarak seçmişti.

Seyda ile (Bediüzzaman) Van müftüsü Şeyh Masum efendi'yi beraber kelepçelemişlerdi. Üstad hiç üzgün değildi. Gayet rahat ve müsterihdi. Yola çıkmadan önce bana dedi ki:

(66) Bu rivayetteki hadise, eger gerçekten Ramazan ayında olmuş ise, herhalde kafiledeki muhterem müttaki âlim zatlar azimeti değil, sefer ruhsatından istifade etme yolunu tercih etmişlerdir. Yoksa o müttakî âlimler müftüler, oruçlannı yediler şeklinde yanlış bir anlaşılma olmasın. A.B.

(67) Bu rivayette bir fıh-i nazar vardır. Zira Üstad Hazretleri 1953'de bazı gazetecilerin iftiralanna cevaben yazdığı bir beyanında, Izmir'e sadece 1911 baharında Şam'dan İstanbul'a gelirken uğradığını, başkaca da lzmir'i hiç görmediğini yazar. Fakat buna rağmen Burdur'a gitmek için evvela Antalyâ ya nereden gelebilirdi? Yoksa Üstad bu sürgünlük yolculugunda lzmir'e ugramasını saymamakta mıdır? A.B.

"Babana selâm söyle, bu bize yapılan işin ve muamelenin sevabını istemesin. Sabretsin, inşaallah sahabe-i kiramın ecrini alır. "Ben beydim, ağa idim... “demesin, çalışsın, ırgatlık etsin. Amelelik etsin. Ekmeğini çıkarsın, kimseye muhtaç olmasın"

Van'dan çıkartılan kafilenin uzunluğu belki bir kilometreyi bulmuştu. Zamanın vasıtalarıyla bir harp hicreti halinde memleketlerinden göz yaşları içinde ayrılıyorlardı..

Bir ara Van müftüsü Şeyh Masum Efendi'nin kelepçeden bilekleri sıkışmış, kan oturmuştu. Sıkışan bileklerinin azıcık gevşetilmesini muhafız jandarmalardan rica etmesiyle birlikte, arkadan sırtına indirilen bir dipçik darbesiyle cevab almıştı. İnsafsızca vurulan bu dipçik darbesinden mübarek zayıf, nahif yaşlı insan Masum Efendi yerlere, çamurların içine kapaklanmıştı. Bu acı ve merhametsiz manzara, tüm mazlum sürgün kafilesinin ciğerlerini sızlatmış, yüreklerini kanatmıştı.

Az sonra kafilemiz bir çeşmeye ulaştı. Bediüzzaman Hazretleri bağlı olmıyan sağ eliyle su alarak Şeyh Masum Efendi'nin yüzünü, gözünü ve başını yıkamış temizlemişti. Böylece sürgünler kafilesi yoluna devam ediyordu. Üç-dört gün Patnos'ta, bir gece Ağrı'da, bir hafta Erzurum'da kalmıştık. Erzurum'dan sonra, at arabalarıyla yola devam ettik. Trabzon'da yirmi gün kadar bekledik. Trabzon'dan İstanbul'a kadar gemi yolculuğumuz ise, bir hafta sürmüştü.

Üstad, İstanbul'da yirmi-yirmibeş gün kadar bırakıldı. Ondan sonra aynı gemiyle onu Antalya'ya götürdüler.(70)"

6- Bediüzzaman'ın içinde bulunduğu sürgün kafilesini Van'dan Trabzon'a kadar muhafız jandarma olarak refaket edip götüren, aslen Trabzon'un Çaykara ilçesinden jandarma eri Mustafa Ağralı'nın anlattıkları ise şöyledir:

(70) Son Şâhitler-1, S: 96

"Van'a, piyade eri olarak gönderilmiştim. Bizim bölük kumandanımız da Trabzonlu Mülazimi evvel (Asteğmen) Saim bey idi. Şark'taki isyandan sonra, Vanda tanınmış ne kadar şeyh, ağa, ve nüfûzlu kimseler varsa toplamaya başlamışlardı. Hocalar, müftüler, sarıklılar aileleriyle çoluk-çocuklarıyla beraber Van da toplattınlıp bir müddet nezaret altında bulundurulduktan sonra, Batı Anadoluya sevk ediliyorlardı.

Ben, Van'da askerlik vazifemi yaparken, Bediüzzaman'ın ismini ve bu ismin şöhretini çok duyuyordum. Herkes ondan bahsediyordu. Ben bu sebebten dolayı şiddetli bir arzu ile Bediüzzaman'ı görmek istiyordum.

Bediüzzaman'ın bulunduğu sürgün kafilesinde benim de vazife, almam,onunla görüşebilmem için, bir şans ve fırsat olmuştu. Hatta kafilenin hareket edeceği gün, benim Van'da kalmam ihtimali belirince, hemşehrim asteğmen Saim Bey'den benim de kafilede vazifeli olarak bulunma isteğim reddedilmedi.

Bediüzzaman Erek Dağı'ndan alınarak Van'a getirildikten sonra, Van'da onbeş-yirmi gün bekletildi. Sonra kafile ile beraber Erciş'e doğru sevk edildi.

Mevsim kıştı. Her tarafta karlar vardı. Kafileler yetmiş-seksen civarındaki kızaklarla hareket etti. Kızakları at ve öküzler çekiyordu. Hareketten önce, ben namaz hazırlığı için abdest aldım. Kumandan beni Bediüzzaman'ın kızağına vermiş, haberim yok. Fakat ben Bediüzzaman'ın hangisi olduğunu bilmiyordum. Çünki hiç görmemiştim. Diğer kızaklar yük ve insanlarla dolu olmasına rağmen, Bediüzzamanın kızağında hiç bir şey yoktu. O tek başına idi. Kendisine hususi muamele yapılıyordu. Başına dallı yazma tabir edilen beyaz tülbentten bükülmüş uzun bir sarık sarılmıştı. Gür, siyah bıyıkları vardı. Sakalı yoktu.

Kızağa gelip ben de bindim. Amma onun meşhur Molla Said olduğunu bilmiyordum. Onun için durmadan "Acaba Bediüzzaman hangisidir?" diye sakallı cübbeli birisini arıyor, sağa sola göz gezdiriyordum. Arkamızdaki kızakta iki sarıklı sakallı hoca vardı. Acaba o, bunlardan hangisidir? deyip bakınıyordum. Benim bulunduğum kızaktaki zatın Kürt alay komutanı, paşası, aşiret reisi olmuşsa bana ne diyordum. Hep arkamızdaki kızakta olan iki hocadan birisinin o olabileceğini ve bir fırsatına getirip de onunla nasıl görüşeceğimi düşünüyordum.

Ne ise, kafilemiz hareket edeceği sırada, meğer Bediüzzaman müfreze komutanı Saim Bey'i çağırarak, beni kızağına istemiş. O ise, herhalde benim soğukta abdest aldığımı görmüş olduğu için...

Kızakta giderken; ondan, arkamızdaki o iki hocayı sormadan, Bediüz

zaman benim nereli olduğamu sordu. Trabzonlu olduğumu söyleyince; "Neresinden?.." dedi.

- "Of'tan.." dedim.

Bediüzzaman: "Hacı Ferşad'ı tanıyor musun?" dedi.

- Evet tanıyorum, dedikten sonra, bu defa ben ona:

- Siz Of'' u ve Of' luları nereden tanıyorsunuz? Bediüzzaman: "İstanbul'dan tanıyorum-" dedi"

Jandarma eri Mustafa Ağralı hatıralarına devamla şöyle diyor:

"Bu defa kafamdaki merakı defetmek için arkadaki iki hocanın isimlerini sordum.

- Bediüzzaman: "Onlar benim arkadaşlarım.. Birisi Van Müftüsü, diğeri de Van'ın Saray kazası müftüsüdür" dedi.

Daha sonra akşamleyin, yol üzerindeki bir köyde konakladık. Bütün köylü bizi karşıladı. Komutanımız, "Bu adamları nasıl muhafaza edeceğiz, nasıl yedirip, nerede yatıracağız? Evlere dağıtmak olmaz" diye düşünüyor ve "en iyisi bir ev boşaltıp hepsini orada tutarız" diyordu.. ve öyle de yapıldı. Fakat köylüler bizi çok iyi karşıladılar. Bölük kumandanımıza dediler ki: Yemek kazanını siz kaynatmıyacaksınız. Askeri de biz misafir ederiz, yedririz... Onları da bize emanet ediniz.

O akşam, bölük kumandanı: "Bu akşam sen hoca Efendi ile kalacaksın." dedi. Ben ise hâlâ bu zatın kim olduğunu bilmiyordum.

Ben dedim ki: Efendim, ben bir tek kişiyim. Onun nesini bekleyeceğim? Komutan: "Usulen oraya yanına gideceksin, korkma hiç bir şey olmıyacak. O zat, kundaktaki çocuk gibi ma'sumdur. O Molla Said-i Kürdîdir" dedi.

Bunu duyunca, işte o zaman muradıma ermiştim. Çünki aradığımı, hararetle görmek istediğimi yanımda bulmuştum. O zamanki ismi Said-i Kürdî idi(71) ikimize bir oda vermişlerdi. Oda küçüktü. Yere ancak iki yatak sığabiliyordu. Etrafımızdaki köylüler hizmet etmek için pervane gibi dönüp duruyorlardı. Öyle ki, adeta bütün köylüler Bediüzzaman'a hizmet etmek için bir işaretini bekliyorlar gibi bir halleri vardı. Fakat Bediüzzaman kimseden bir şey istemiyor ve beklemiyordu.

Akşamleyin bir kaç çeşit yemek geldi. Fakat o, yemeklerden hiç yemedi. Hastayım dedi. Bana yememi söyledi. Sonra yatsı namazını kıldık. Namazdan sonra ona bir kat yatak serdiler. Bir de benim için kapının yanında bir yatak koydular. Ben cehaletimden kalbimde vesvese ettim, acaba uyusam geceleyin tüfengimi alıp giderse?.. Halbuki o zat için öylesi şeyler ne mümkün!.. Fakat cahillik işte...

(71) Tarihçi C.Kutayın bazı kitaplannda Bediüzzaman için "1915'da lâkabını degiçtirdi, Nursî yaptı" demesinin ne kıymette olduğu burada bir kez daha anlaşılmaktadır. A.B.

Bediüzzaman'ın çok heybetli ve vakur bir vaziyeti vardı. Hocaya benzemiyordu . Şekli garibti. Yatmazdan önce bana "Sen yat, rahat et!" dedi. Ben elbiselerimle yatağa girdim. Kendisi ise, yatağı topladı. Bağdaş kurarak yatağa yaslandı, oturdu. Ben yine hayret ettim, bu niçin yatmıyor, ne yapacak acaba? diye bakıyordum. Sonra uyuya kalmışım.

Bir ara bir tıkırdı duydum ve uyandım. Baktım elinde bir gaz lambası dışarı çıkmış, kar kışta abdest almış geliyor. Sonra namaza durdu. Bütün geceyi böyle ibadet ve dua ile geçirdi.

Herhalde sabaha yakındı, bir ara bana "Uyandın mı?" diye seslendi. Ben de, evet uyandım dedim.

"Vakit varken biraz daha yat!" dedi.. ve "Biz Şafiiyiz, o sebebten namazı erken kılarız. Siz Hanefisiniz, birazdan kılarsın.” dedi.

Halbuki o, değil erken kalkmak, hiç yatmamıştı. Artık ben de yatmadım, abdest alıp beraber namaz kıldık.

Odada soba yanıyordu. Sobada su kaynattı. Yanında birtek ufak bir zenbili vardı. Zenbilden bir demlik çıkardı, içinde bir yumurta kaynattı. Van'dan çıkalı saatler olmuştu, işte ilk defa bu yumurtayı kahvaltı olarak yedi. Daha sonra da tıraş takımlarını çıkarttı. Güzel usturası vardı, onunla tıraş oldu. O köyün

ismini hatırlıyamıyorum, sabahleyin oradan ayrıldık. Akşamları hep yol güzergahındaki köylerde kalıyorduk.

Haline, tavrına bakıyordum.. Temizliğe, tıraşına, ibadetine çok dikkat ediyordu. Başkalarının yemeklerini yemiyordu. Komutan Saim Bey de kendisine hürmetkâr davranıyordu. Fakat zahirde ilgilenmekten çekiniyordu.(72)"

7- Üstadın hayatının bu yolculuğu ile ilgili Erzurum tarafından bir hatıra:

Erzurum Pasinler'in Korucuk köyünden Hacı Münir Bey diyor ki:(73) Hazret-i Üstad Bediüzzaman nefy edilirken bizim buradan geçtiği sırada, bizim köye uğrayıp konakladılar. Başlarında bir müfreze asker ve komutanı vardı. Ben köyün ileri gelenlerinden olduğıım için, gittim Üstad Hazretlerini evime davet ettim. Fakat Üstad evime gelmedi. Öyle ise, size bir şeyler getireyim, dedim. Üstad biraz düşündükten sonra sadece yoğurt varsa.. dedi. Yoğurt getirdim, sadece bir kaşık aldı, başka yemedi. Üstad: "Nasıl yiyebilirim ki, şu yaşadığımız zaman ve zeminde, ma'ruz kaldığımız dehşetli ma'nevî musibet, ümmet-i Muhammede cehennem ateşinden daha yandırıcıdır." dedi.

Üstadın ayağında delik olmuş lâstik bir ayakkabı vardı. Ayaklarının su aldığ'ını ve ayağını çok rahatsız ettiğini gördüm. Kıymetli ve sağlam bir ayakkabım vardı. Onu kendisine hediye ile kabul etmesini çok istirham et

(72) Son Şâhitler-1, S: 107

(73) Münir Bey halen aynı köyde sene 1987 itibariyle 104 yaşında hayattadır.

tim. Fakat Üstad kabul etmedi. Öyle ise, sana bunu satayım dedim. O zaman kabul etti. ”

Münir Bey, o akşam Üstad Hazretlerinden duymuş olduğu şu sözleri de nakletmektedir: "İslâmiyetin önü aydınlıktır. Ümitsizliğe düşmemek lâzımdır." demiş...

Yine Münir Bey diyor ki:” Üstad Hazretleri kaldığı odada ben de yanında kaldım. Üstad bana dedi ki: "Şimdi ben Cevşen'i okuyacağım. Sen de her bir ecirna deyince "amin" diyeceksin.” dedi ve çok yavaş ve uzun bir şekilde okudu. Bitirdikten sonra bana dedi ki: Şimdi izinlisin gidebilirsin"

Bu hatırayı Münir Bey'den bizzat dinleyip kaleme alan ve bize lütfedip gönderen Erzurum'da Nureddin Yaşar kardeşimizdir.

Yine sürgün kafilesini takib ediyoruz:

Sürgün kafilesinin Trabzon ve ondan sonraki gemi yolculuğu bölümü hakkında da iki kuvvetli ve sağlam şâhidin hatıralarını kaydettikten sonra, dönüp şahitlerin tüm ifadelerinin beyan tarzlarını cem’ederek bir durum değerlendirmesi yapmaya çalışacağız.

Bu kısmın birinci şâhidi: Muhterem Ahmet Alparslan(*) Beydir. (Bilahare Ağrı milletvekilliğini de yapmış olan bu zat, o sürgün kaflesinde babası ve bazı akrabalarıyla birlikte bulunmuştur) şöyle der:"Trabzon'dan sonra İstanbul'a doğru gemi yolculuğunda, Üstad Bediüzzaman Hazretleri çoğu zaman geminin güvertesinde oturur seyrederdi. Ben de, ara-sıra, tek-tük bazı hizmetlerini görüyordum. Gemiye ve kafileye nezaret eden kumandan, bir ara Bediüzzaman'ın güvertede

oturmasını hoş görmemiş, diğer menfilerin yanına, geminin alt katına inmesini askerlerden istemişti. Ben de bunu duydum, askerlerin gidip kendisine söylemelerinden önce Üstad'a söyledim. Üstad hiç vaziyetini bozmadı ve bir şey olmaz dedi. O esnada Üstad'a bir sıcak çay yapmak için biraz sıcak su almaya alt kata indiğimde, kaptan köşkünde oturan kumandanın aynı şeyleri tekrarlayıp durduğunu öğrendim. Geldim, Üstad'a kumandanın dediklerini tekrar aktardım.

Bunun üzerine Bediüzzaman: "Çok söylemesin, eğer perdeyi yırtsam onun hiç bir kuvveti beni durduramaz." diye kumandana haber yolladı. ondan sonra kumandan sesini kesti. Böylece yolculuk hadisesiz bir şekilde geçti. Gemi yolculuğumuz beraberce İstanbul'da sona erdi.

Bediüzzaman'ı Sirkeci'de bir camiye bırakdılar, orada bir müddet kaldı. Ben yine ara sıra hizmetine giderdim. Yaşım küçük olduğu için, Bediüzzaman'ın yanına girip çıkmama kimse bir şey demiyordu...(74)"

(*) Ahmet Alparslan, Ağrı dolaylarında yaşayan"Ademan" Aşireti reisi idi. 1948-1950 senelerinde Ağrı CHP Milletvekilliği yapmıştı. Allah rahmateylesin.

(74) Son Şâhitler-1, S: 98

İkinci Şâhid: Dağıstan kahramanı Şeyh Şamil Hazretlerinin öz torunu Said Şamil Bey'dir. O da, sürgünler kafilesini Trabzon'dan İstanbul'a götüren gemide normal yolculuğunu yaparken Bediüzzaman'ı görmüş ve bir hatırasını şöyle anlatmıştır:

"... Cumhuriyetin ilk senelerindeydi. Biz o zaman İstanbul'da idik. Kafkasya'dan gizli adamlarımız gelirdi. Ben bu adamlarla görûşmek için Hopa'ya gidip gelirdim. Bir laz'ın küçük bir gemisi vardı. Onunla Hopa'ya gidiş gelişimiz onbeş gün kadar sürerdi.

1926'da(75) yine öyle bir iş için Hopa'ya gitmiştim. Gizli Kurye'yi alıp geliyordum. Gemi Trabzon'da bir müddet durdu. Yeni yolcular bindiriyorlardı. Merakla etrafıma bakınca, yıllar önce gördüğüm ve Yusuf Akçora'dan dinlediğim Bediüzzaman Said-i Nursî de bu kafile içinde vardı. Onu da Batı Anadolu'ya gönderiyorlardı. Şark'ın tanınmış aşiret reislerinden Kör Hüseyin Paşa'yı ve çocuklarını geminin alt kısmına bindirdiler. Bediüzzaman ise, talebe ve arkadaşlarıyla güvertede oturuyordu. Hava gayet güzeldi. Bahar ve yaz havasıydı. Yol yorgunluğu veya meşakkatten olacak ki, bir parmak kadar sakalı uzamıştı. Herhalde seyahat dolayısıyla tıraş olamamıştı.

Uzaktan bir müddet seyrettim, yanına da yaklaştım, ellerinden öpmek istedim. Fakat adamları etrafını iyice sarmışlardı. Ben de vazifeli olduğum için, herhangi bir zarar gelmesin diye elini

öpemedim, öpmek kısmet olmadı. Fakat hâlâ müteessirim, ne için görüşüp elini öpmediğime...

Sessiz, mahzun oturuyordu. Güvertede bir setin üzerindeydi. Üzerinde gri renkli bir elbise vardı. Cübbe gibi bir şeydi. Uzaktan zaman zaman bakıp seyrediyordum. Ama maalesef elini öpmek kısmet olmadı...(76)"

GENEL DEĞERLENDİRME

Şimdi şu sürgün kafilesinin sekiz tane şahidlerinin, Van'dan Trabzon'a, Trabzon'dan İstanbul'a ve hatta İzmir'e kadarki yolculukları ve Bediüzzaman'ın durumu hakkındaki ifadeleri, ufaktefek ve önemsiz bazı

muhalefetleriyle birlikte genel olarak ittifak içindedirler. Ancak bu sekiz şâhitten üçünün (Yani Cemal Taylan, Kinyas Kartal ve Said Şamil beyler) Bediüzzaman'ın Van'dan çıkarttırılıp götürüldüğü sene için 1926 diye ifadeleri vardır. Bunlardan Kinyas Kartal bey, "Hatırladığım kadarıyla" diye kaydını koymuş olmakla, bir ihtimal yerini bırakmıştır. Amma Cemal Taylan ile Said Şa

(75) Merhum Said Şamil Bey de, her nedense sürgün tarihi için 1926 diye kaydetmiş ki bununla üçüncü rivayet oluyor. Lâkin ilerde yapılacak kesin hesap ile o tarih 1926 degil, 1925 olduğu görülecegi için, bu zat da sehven bunu böyle yazmıştır. A.B.

(76) Nurs Yolu, S:134

mil beylerin ifadelerinde mezkur tarihi kesin gibi vermişlerdir. Lâkin ilerde Bediüzzaman'ı Barla'ya götüren askerin ve Barla halkının ifadelerinde ise, çok kesin olarak onun Van'dan alınıp nefye götürüldüğü tarihi 1925 olduğunu göstermektedir. Hatta Üstad Hazretleri Barla'ya varır varmaz, birkaç gûn sonra ilk te'lif edip aynı sene içinde tabettirdiği Onuncu Söz Haşir Risalesi de bunu te'kid etmektedir. Her ne ise, ilerde vakı'alar ve şahidler bunu ispat edecektir.

Evet, Bediüzzaman'ın bulunduğu sürgün kafilesi 1925'in Şubat sonu veya Mart başında Van'dan çıkarılmasında şâhitlerin ekseriyetiyle ittifakı vardır denilebilir. Ancak sene tarihi için üç şahidin ifadesinde sehiv vaki' olmuştur, diyoruz.

Şâhidlerden Cemal Taylan, 10 Şubat demiştir. Bir ihtimal ile bu, Hazret-i Üstad'ın Erek Dağı'ndan alınıp Van'a getirildiği tarih.. Çünki şahitlerden Kinyas Kartal'ın "Mart başında kafile Van'dan çıktı:' ifadesiyle jandarma Mustafa Ağralı'nın "15-20 gün Van'da bekletildikten sonra kafile hareket etti.” şeklindeki sözü, Kinyas'ın ifadesini doğrulamış oluyor.

Bu yolculuk süresi ise: Şâhitlerden Kör Hüseyin Paşa'nın oğlu Haydar Sübhandağlının, bir derece tahminî de olsa, verdiği rakamlarla ifadesi ki:"Üç-dört gün Patnos, bir gün Ağrı, bir hafta Erzurum ve yirmi gün kadar da Trabzon" şeklindeki hesap nazara alınırsa; sadece yolculuk esnasında konaklanıp kalınan yerlerin günleri 32 eder. Buna bir de Van'dan, Trabzon'a olan mesafenin seyir günleri en azından bir hafta kabul edilerek ilave edilse, Trabzon'daki bekleme dahil otuz dokuz (39) gün eder. Bu durumda İstanbul'a doğru hareket etmek üzere Trabzon'dan gemiye binildiği gün, bu tahminî ve yaklaşık hesaba göre 9 Nisan 1925'tir.

Bir hatıra ve bir teşekkür hadisesi

Sürgün kafilesi İstanbul'a gitmek üzere gemilerine bine dursun ve İstanbul'a gidedursunlar.. Biz Bediüzzaman Hazretlerinin son Van hayatının günlerini hesaplamak ve Van'dan Trabzon'a kadar yolculuğu esnasında ve öncesinde gösterdiği tavırlara ve ettiği irşadkâr

nasihatlarına şâhit olup hayran kalan sürgün kafilesi muhafızı, müfreze bölük kumandanı Bediüzzaman'a karşı duyduğu minnet ve yaptığı teşekkürlerini yâda getirmek için küçük bir tahlil yapalım:

(76) Nurs Yolu, S:134

Evet, Hazret-i Üstadın Van'dan alınışı 1/Mart/1925 ise, Ankara'dan ayrılıp Van'a geldiği gün, takribî olarak 30/Haziran l923'dür. Bu iki tarih arasındaki zaman ise, tam 21 aydır.

Van'dan Trabzona kadarki yolculuğu esnasında müfreze kumandanıyla Bediüzzaman'ın konuşmalarını ve kumandanın ona teşekkür hadisesini ve ayrıca, da bu yolculuğun bir genel değerlendirmesini dinlemek üzere merhum Zübeyr Ağabeyin not defterinden dinliyoruz:

"Yolculuk esnasında Kumandan, Bediüzzaman Hazretlerinin şeair-i İslâmiyeyi ihya ve muhafaza için giymiş olduğu ve son nefesine kadar da değiştirmediği ve değiştirmiyeceği İslâmi kıyafetine, sarık ve maşlahına müdahale etmemiştir. Bir müddet yolculuktan sonra da, Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin maksad ve gayesini, hal ve etvarını anlıyan zekî müfreze kumandanı Bediüzzaman'a şu mealde ma'ruzatta bulunur:

"Efendim, zatınıza medyun ve müteşekkiriz. İmanî ve dini hasbihallerinizden ve sohbetlerinizden çok istifade ettik. Bizi birçok mevzularda tenvir ettiniz. Bizi okumadan ve tedkikatta bulunmadan körü körüne dalâlete saplanmaktan ve sapık kimselerin iğfallerine takılmaktan halâs eylediniz. Sizden şunu istirham ediyoruz ki, bizi zalim bir düşman olarak bilmeyiniz. Biz artık sizin emrinize amade muhafızlarınız (77)"

Merhum Zübeyr Ağabeyin not defterinden alındığını söyliyen N.Şahiner'in gerek bu kısım için, gerekse az üstteki bir bölüm için, vesika ve belge olacak herhangi bir klişe vermemekle birlikte, merhum Zübeyr Ağabeyin not defterinden geldiğini yazması hasebiyle, bunu diğer vesikalar gibi mukayeseli tahlillere tabi' tutmağa lüzum görmedik. Filhakika eğer Zübeyr Ağabey bunları not defterinde kendi elleriyle yazmışsa, mutlaka bir asla, bir hakikata dayanmaktadır. Ya muazzez Üstad'ından duymuş olacaktır.. Yahut da Üstad'ın eski talebelerinden bazılannın rivayetlerine dayandırmıştır.

BİR LATİF HATIRA

12.2.1988 Cuma günü İstanbul'daki evinde ziyaret ettiğimiz eski mebuslardan Elazizli Vahideddin Karaçorlu şöyle bir hatıra anlattı:

"Ben 1950'lerde Trabzon öğretmen okulunda muallim iken, cami imamı Yakub Gürsoy hocadan Üstad ile ilgili şöyle bir hatıra dinlemiştim: "Hazret-i Üstad Van'dan sürgün edilip Trabzon'a getirildiğinde; Onu daha önceden tanıyan Trabzon uleması Üstad'a: "Efendi Hazretleri, siz nereden gelip nereye gidiyorsunuz?" diye sormuşlar.

(77) Bilinmeyen Traflanyla Said-i Nursi, 6. Baskı S: 2b9

Üstad: "Ketele-i nas el-ele tutup vâdi-i hızlana doğru gidiyor. Biz de bunların içinden kendimizi kurtarmaya çalışıyoruz" diye cevab vermiştir.

Yine Yakub Hoca dedi ki:

"Üstad sürgün olarak Trabzon'a geldiğinde, bir yatsı namazını bir camide cemaatle birlikte kılmış, namazdan sonra, herkes camiden çıkıp gitmiş. Fakat Üstad camide oturduğu yerden kalkmadan oturmuş. Cami müezzini (ismini sonra öğreneceğiz) orada bekliyor ki, Üstad da çıksın da camii kilitlesin, evine gitsin. Müezzin bu bekleyiş içinde iken, Üstad, ona dönerek "Kardeşim sen camii kilitle

git" demiş. Müezzin de öyle yapmış ve evine gitmiş. Evde düşünmüş, yahu ben ne yaptım, bu zat içerde kaldı. Ya onun bir ihtiyacı, bir dışarı çıkma mecburiyeti olursa ne yapacaktır? diye üzülmüş, uyuyamamış ve sabah erkenden gelmiş, cami kapısını açmış, bakmış ki; Üstad Hazretleri oturduğu aynı yerinde oturuyor ve aynı vaziyette bekliyor görmüş."

TRABZON'DAN İSTANBUL'A

Trabzon iskelesinden sürgünler kafilesini ve diğer yolcularını alan gemi, 9 Nisan 1925 güzel bir bahar gününde, iskeleden hareket ederek Kara denizi seyrede ede Yukarda bazı şâhitlerin ifadelerinde geçtiği üzere- bir hafta sonra, yani 15 Nisan 1925 günü İstanbul'a ulaşmış oluyordu. İstanbul'a götürülen sürgün kafilesi burada taksimata tabi' tutulmuş ve hükûmetçe tayin edilen yerlere gönderilmişlerdir.

Hazret-i Üstad Bediüzzaman'a gelince , yukarda geçen sürgün kafilesi şahidlerinden bazılarının ifadelerinden anlaşıldığına göre; onu Sirkeci civarındaki bir camide -Herhalde Üstad'ın isteği ve arzusu ile- misafir ederler. N. Şahiner, bu mescidlerin isimlerini "Arpacı mescidi" ve "Hidayet camii" şeklinde vermiştir. Bir de Eski Van milletvekillerinden Tevfik Demiroğlunun ifadesinde de, Üstad'ın onun evinde de bir kaç gün kaldığını yazmış. Ancak bu ifadelerle beraber, az ilerde hatırasını kaydedeceğimiz Emekli baş komiser Tahsin Tandoğan'ın beyanında ise; Bediüzzaman'ın Süleymaniye civarında, eski Şeyhül- İslamlık kapısı girişindeki bir hücrede kaldığını söyler... Nerede kalmış olması önemli değildir. Önemli olanı, onun İstanbul'da yirmi gün kadar bekletilmesi sırasında, İstanbul emniyeti gizli siyasî şubesi tarafından Hazret-i Üstad'ın eski ve yeni bütün herşeyi, tüm dosyaları incelendikten sonra, muaheze edilecek hiç bir hal ve tavrının bulunamamasıdır. Evet, az sonra vereceğimiz; O zamanki siyasi işleri soruşturmakla görevli başkomiser Tahsin Tandoğan'ın verdiği raporun mahiyetindeki ifadesinde görüleceği vechile, Hazret-i Üstad Bediüzzaman İstanbul'da bazı siyasî is

ticvablara tabi' tutulması ve bütün araştırmalar neticesinde, onun ne eski hayatında, ne de Van'daki son yirmi aylık hayatında cereyan eden menfî hiçbir hadiseyle ne yakından ne uzaktan hiç bir ilişkisinin bulunmadığı sâbit görülerek, İstanbul emniyetince serbest bırakılmasıdır.

Dosyasının altında İstanbul Emniyetince hiç bir menfi meşruhât kaydedilmemekle birlikte, hükûmetin siyaseti icabı, sadece yersiz bir emniyet mülâhazası ve yolsuz bir ihtiyat tedbirinin kurbanı olarak, diğer menfilere karşı uygulanan muamelenin daha beterini de ona uygulayarak, Ankara'dan gelen keyfi bir emir ile jandarma muhafızları nezaretinde Burdur'a gönderilmesine ve orada mecburi İSKÂNA tabi tutulmasına karar verilir.

Lâkin takib eden yıllarda, Üstad Bediüzzaman'a karşı yapılan muamelelerin tarz ve keyfiyeti kesin olarak göstermiştir ki: Hükûmetin ona uyguladığı sürgünlük muamelesinin ötesinde, diğer menfilerden çok daha değişik olarak reva gördüğü engizisyon tipi gayr-i insanî bedtedbirler, bir ihtiyat tedbiri, bir emniyet mülâhazası işi değildi. Belki 1908'lerden beri onunla ve onun râsih, metin, köklü, kuvvetli, ispatlı ve çok te'sirli dinî hizmetleri ve davasıyla çok endişeli bir şekilde meşgul olup korkan dinsiz, farmason ve ifsad komitelerinin tedbirleri ve

girişimleri neticesinde, hükûmete hulûl edip iğfal etmek suretiyle; Bediüzzaman'ı konuşturmamak, ona dinî eserler yazdırmamak ve Müslümanları tahkiki bir imana kavuşturan nasihatlarından mahrum

bırakmak gaye ve hedefiyle, bu iman ve hidayet âbidesi, iman ve İslâmın hakikatlaınnın hüşyar ve müteyakkız nöbetçi ve bekçisi olan bu zatı, böyle en ücra bir köşeye attırıp da unutturmak plânıydı. Lâkin heyhat!.. "Bir şem'a ki Mevla yaka üflemekle sönmez" her ne ise...

Emekli Başkomiser 'Tâhsin Tândoğan'ın Rapor ve Hatırası:

Tahsin Taıdoğan, Hazret-i Üstad Bediüzzaman'ı o sıra şahsen ve bizzat isticvab ettigi gibi, Eski Kürt Taavun Cemiyeti kurucusu ve reisi Hakkârili Seyyid Abdûlkadir Bey'i ve iki oğlunu ve Palolu Sa'di'yi İstanbul'dan alıp Diyarbekir İstiklal Mahkemesine götürüp teslim eden şahıstır. Hatırasını şöyle anlatıyor:

"... 1925 yılında Şeyh Said isyanında İstanbul'da başkomiserdim. İsyanın İstanbul'daki elebaşlarını bizzat yakalayıp ifadelerini aldım. Bunlar "Palolu Sa'di, Seyyid Abdülkadir ve iki oğlu Muhammed ve Nazif Beylerdi"

Polis müdürümüz, Ekrem bey idi... Şefimiz Ziya bey, beni bir gün çağırarak: "Süleymaniye'de Şeyh-ül İslâm kapısında bir de Said-i Kürdî var.. Onu da git, getir, ifadesini alalım." dedi.

717

Komiser Bey de; "Bu meşhur Said-i Kürdî'dir. İsyancıların onunla hiç bir teması yok. Herhangi bir münasebetlerini tesbit edemedik. " dedi.

O günlerde, onu Şark'tan getirmişlerdi. Süleymaniye'de oturuyordu. Yanında Bitlis'li Kürd Hakkı isminde bir talebesi vardı. O, kendisine hizmet ediyordu. Gittim. Süleymaniye'de onu buldum, alıp getirdim. Dosyası bende idi. Dosyayı polis müdürüne, Valiye hep ben götürüp imza ettirdim. İfadelerini de bizzat ben aldım.

Said-i Nursi: "Bu isyanla hiç münasebetim yoktur. Böyle menfi hareketten benim haberim ve alâkam yoktur. Ben kardeş kanına giremem. Böyle hareketler kardeş kanının dökülmesine sebebtir." dedi.

Öbür dört kişiyi (Palolu Sa'di, Hakkârili Seyyid Abdûlkadir ve iki oğlu Muhammed ve Nazif ’ i) Diyarbekir'e götürdüm. Ramazandı, hep oruçluyduk. Diyarbekir İstiklâl Mahkemesi(78) Dört üyeli idi. Mahkeme reisi Mazhar Müfid, bunların üçüne idam cezasını verdi .(Seyyid Abdülkadir Bey'in bir oğlu berat etti. Bu berat eden zat, Seyyid Abdulkadirin en küçük oğlu Sayyid Abdullahtır ki: bilahare İrana hicret etmiştir.)

Biz Said-i Nursi'yi İstanbul'da serbest bıraktık.. Seyyid Abdülkadir Bey de Said-i Nursinin kendileriyle bir münasebetlerinin olmadığını söylemişti. Palolu Sa'di'de aynı şeyleri söylemişti.

Bediüzzaman hakkındaki tahkikat 15 gün devam etmişti. O çok zeki bir insandı. Ben onun gibi zeki bir insan görmedim. Şahsen elimden binlerce suçlu geçti. Adamların yüzünden anlarım. Bir gözler vardı adamda, motor gibi fıldır fıldır... Ben hayatımda öyle bir göz görmedim.

Ben o kanaattayım ki; o zat, öyle basit isyanlara girecek bir insan değildir. Çok zeki bir insandı.(79)"

(78) Diyarbekir lstiklâl mahkemesi reisi ve azaları içinde hukukçu tek bir insan yoktu. Üyelerden birisi Urfa nın kurtuluşunda bulunmuş Yüzbaşı Ali Saib idi. Diğer a'zası, Lütfi Müfit, Savcı Avni Bey (Katip, Selim Sanin idi. Mahkemeye M. Meclisi tarafından geniş yetkiler verilmişti. Şeyh Said'in hareketiyle ufak bir alâkası tesbit edilen kimseler, hukukî yönûne bakılmadan anında idama mahkum edilir ve

hemen hüküm infaz edilirdi. Bu mahkemenin bir üst mercii yoktu. Temyizi memyizi yoktu. Cezalar iki türlü degildi. Bir kısmına i'dam, daha biraz hafif suçlularına hapis cezası diye birşey yoktu. Cezalar yalnız idamdı. Geri kalanlann cezası ise, kalebendlik ve sürgündü. Mahkeme reisi Mazhar Mûf t'ti. Mahkeme heyeti, Ankara ile telgraf şifreleri vasıtasıyla daima irtibatlı idi. Azadan Ali Saib ise, Ankaranın daha üst bir makamıyle özel olarak irtibatlı idi. Bütün kararlar Ali Saibin iki dudağına bağlı idi. Bu da Ankaraya bağlı idi. Yani, bu mahkemede hukuk-mukuk yoktu. Bunun ötsinde, rüşvetler bu mahkeme heyetinin arasında çok rezil bir şekilde vâki' idi. Her ne ise, uzun tafsilat arzu edenler Sebilur-Reşad mecmuası sahibi Eşref Edibin "Sebilur-Reşad İstiklal Mahkemelerinde" Roman tarzındaki yazı dizisine bakabilirler. (Bu yazı,cilt:12, sayı:282, Aralık 1959'dan başlayıp, 42 sayıda devam etmiştir)

Ayrıca, ibrahim Arvasın hatıratını havi "Tarihi Hakikatler" adlı eserin sayfa 40 vesairedan nakleden Hüseyin Yılmazın "Doğu Gerçeği ve Müslüman Kürdler" adlı eserinin sayfa 88-91e bakılabilir.A.B.

(79) Aydınlar konuşuyor, S: 182

718

Emekli komiser Tahsin Tandoğan'ın da ifadesinde görüldüğü üzere, Hazret-i Üstad Bediüzzaman Said-i Nursi'nin, İstanbul emniyetincede herhangi bir suçu sabit görülmeyip, serbest bırakıldığı böylece açığa çıkmıştır. Üstad'ın İstanbul'un neresinde kalmış olduğunun fazla bir önemi olmıyan bazı ufak tefek muhalefet görülmekle birlikte, onun İstanbul'da yirmi gün kadar kalmış olmasında ise, şahitlerin ittifakı vardır.

Bediüzzaman'dan Hazin ve Manidar Bir Hatıra:

Hazret-i Üstad'ın İstanbul'daki şu kısacık transit geçişli hayatıyla ilgili, kendisinin çok hazin ve acı bir hatırası vardır. Onu buradaki bu fasılda yâd etmek zamanıdır.

Evet o aziz Üstad, bu tarihten 28 ay önce, kendi ihtiyarıyla İstanbul'dan ayrılmış, Ankara'ya uğramıştı. Ankara'da yedi buçuk ay kadar kaldıktan sonra, oradan da ayrılmış, Van'a gitmişti. Şimdi ise, 28 ay sonra bu defa menfi olarak İstanbul'a getirilmiş bulunuyordu. 1907'lerin son aylarından itibaren; Birinci Cihan Harbi, esaret günleri ve arada Şark'a gidip gelmeler hariç, 1922'nin son aylarına kadar hep İstanbul'da kalmış, üst üste on sene kadar bir zamanını hep burada geçirmişti. Dinî, millî ve içtimaî cihandeğer büyük hizmetler ifa etmiş, çok eserlerini neşrettirmişti. Şimdi ise sebepsiz olarak sürgün getirilmişti. Çok eskilerden beri İslâma ve İslâm milletine hizmet yapmış yer ve mekânlarla, bilhassa kendisinin de içinde çalışmış olduğu hizmet mekanlarıyla alakadar olduğu için, bütün İstanbul ile alâkası çok ziyade idi. İstanbul'u son terk ettiği tarihten bu yana 28 ay gibi kısa bir zaman geçmesine rağmen, İstanbul, eski İstanbul değildi. Başka renk almış, çok tebeddülâta uğramıştı.

719

Üstad'ın Hatırası:

"...Ben menfi olarak İstanbul'a getirildiğim vakit, bir zaman Meşihat-ı İslâmiye dairesinde bulunan Dar-ûl Hikmet-il İslâmiye'deki hizmet-i Kur'aniyeye çalıştığım için, o alâkadarlık cihetinde "Meşihat Dairesi ne haldedir?" diye sordum.

Eyvah!.. Öyle bir cevab aldım ki; ruhum, kalbim ve fikrim titrediler ve ağladılar. Sorduğum adam dedi ki: Yüzer sene Envar-ı Şeriatın mazharı olmuş olan o daire, şimdi büyük kızların lisesi ve mel'abegâhıdır.

İşte o vakit, öyle bir halet-i ruhiyeye giriftar oldum ki; dünya başıma yıkılmış gibi oldu. Kuvvetim yok, kerametim yok, kemal-i me'yusiyetle "Ah, vah!..” ederek, dergâh-ı İlâhiyyeye müteveccih oldum... Ve bizim gibi kalbleri yanan çok zatların hararetli âhları benim âhıma iltihak ettiler. Hatırıma gelmiyor ki; acaba Şeyh-i Geylâni'nin duası ve himmetini duamıza yardım için istedim mi, istemedim mi? bilmiyorum. Fakat herhalde o eskiden beri Nurlar yeri olmuş bir yeri zulümattan kurtarmak için, bizim gibilerin ahlarını ateşlendiren onun duasıdır ve himmetidir. İşte o gece Meşihat. kısmen yandı. Herkes vâesefa! dedi. Ben ve benim gibi yananlar Elhamdülillah dedik.(80)"

İSTANBUL'DAN BURDUR'A DOĞRU

Üstad'ın İstanbul'da yapılan isticvabları bitmiş ve emniyetçe vapılan tahkikat neticesi masumiyeti de tebeyyün etmişti. Amma buna rağmen onu İstanbuldan Burdur'a gönderme emri yine Ankara'dan gelmişti. Bu yolculuk herhalde yine deniz yoluyla olacaktı. Çünki o tarihlerde henüz demiryolu hattı gideceği yerlere kadar uzamamıştı. Az üstte sürgünlük hadisesinin bazı şahitlerinin beyanları da, bu yolculuğu böyle gösteriyor. Fakat bu yolculuk, gün olarak İstanbul'dan hangi ayın hangi gününde oldu? İzmir ve Antalyaya kadar bu yolculuk kaç gün sürdü? Antalya'dan Burdur'a ne kadar zamanda geldi..? Ve nihayet Burdur'a gün ve ay olarak hangi tarihte muvasalat etti? kesin olarak bilinmemektedir. Ancak yine üst tarafta zikri geçmiş sürgün şahitlerinden bazılarının ifadelerine dayanılarak yapılan takribî hesaba göre; Van'dan alındıktan sonra, yol güzergâhındaki konaklamalar ve Trabzon'da yirmi gün kadar bekleme süresi, Trabzon'dan İstanbul'a kadar bir hafta gemi yolculuğu dahil, 39 gün olarak hesaplanmıştı ki; Üstad'ın İstanbul'a muvasalatı 15 Nisan 1925 günüydü. Yirmi gün de İstanbul'da kalması buna eklenirse, İstanbul'dan ayrıldığı gün 6 mayıs 1925 olur.

(80) Sikke-i Tasdik-i Gaybi, S: 155

Van sürgün kafilesinin şâhidlerinden Kinyas Kartal'ın ifadesinde: "Biz Bediüzzaman'la birlikte İzmir'e kadar geldik. Burada iki gece bir otelde kaldık. Sonra bizi Manisa'nın Muradiye kazasına, Bediüzzaman'ı da Burdur'a gönderdiler." hükmü nazara alınırsa, herhalde yine takribî olarak İstanbul'dan Antalya'ya kadar, oradan da kara yoluyla Burdur'a kadarki yolculuk, en azından bir onbeş gün kadar sürmüş olması lâzımdır. Bu tahminî hesaba göre, galib bir ihtimal ile Hazret-i Üstad Bediüzzaman'ın Burdur'a ayak basışı 20 Mayıs 1925 tarihinde olabilir. Bu hesaba göre Hazret-i Üstad Van'dan çıkalı, üç buçuk ay kadar bir zaman olmuş oluyordu.

ALTINCI BÖLÜM

BEDİÜZAMANIN BURDUR VE 1. ISPARTA HAYATI

20.Mayıs.1925 – 25.Ocak.1926

723

BURDUR HAYATI

Hazret-i Üstad Bediüzzaman Burdura, kuvvetli tahminlere göre, Mayıs 1925'te getirilmişti. Şark vilayetlerinden sürgün olarak getirilen menfilerin bir çoğu buraya getirilmişlerdi. Buraya getirilen menfilerin bir çoğu memleketlerinde zengin aileler, ağa ve reis idiler. Memleketlerinden beraberlerinde getirebildikleri paralarla oldukça müreffeh yaşamaktaydılar. Bediüzzaman ise, yalnız Dar-ül Hikmet'te yaptığı a'zalık sırasında aldığı maaşından az bir kısmını arttırabilmiş ve o az bir para ile a'zamî iktisad içinde geçimini sürdürmekteydi. Zaten tek başına idi, mücerreddi.

Burdurda Meskeni

Bediüzzaman Hazretleri, az ilerde gelecek değişik rivayetlerle Burdur'da kaldığı meskeni için, kimisi bir otelde, kimisi bir ev kiralıyarak, kimisi de camiin bir hücresinde kaldığını söylemektedirler. Fakat bu rivayetlerin içinde en kuvvetlisi ise, onun bir cami hücresinde kaldığıdır. Mamafih ihtimal dahilindedir ki; Burdur'a ilk gittiği zaman, bir kaç gün için mütevazi' bir otel odasında kalmış, bilâhare de ucuz bir ev kiralıyarak yerleşmiş olabilir. Daha sonraları ise, bir camiin odasını bulup orada kalmış olmasıda mümkindir

N.Şahiner, Üstad Hazretlerinin Burdur'da DELİBABA Camii hücresinde kaldığını yazar. Lâkin Burdur'lularca umumi rivayet, Üstadın Hacı Abdullah camiinin bir odasında kaldığıdır. Az ilerde hatırasını kaydedeceğimiz, Burdur'a sürgün gitmişlerden bir zatın rivayetine göre: Hazret-i Üstad ya mezkûr camide, yahud da Ahmed Hamdî Kasaboğlu’nun ifadesinde: Burdur Kasaboğlu camiinde arasıra cemaata va'az u nasihat ettiğini ve hiç bir vakit boş durmadığını kaydederler. Böylece Hazret-i Üstad'ın kaldığı cami hücresinde olsun, yahut da kiralamış olduğu evinde olsun bir çok yerli halktan, sürgünlerden Müslümanlar onu ziyaret etmekteydiler. Hazret-i Üstad ise, gerek camide yaptığı va'azlarında, gerekse gelen ziyaretçilerle yaptığı sohbetlerinde bütün dersleri iman ve akidenin takviyesi etrafında dönüyordu. Burdur'un içinde olduğu gibi, civarındaki bir çok Müslümanlarında Bediüzzaman'ın irşadkâr derslerini, va'az ve nasihatlarını dinlemeye ve onu ziyarete gelmeye başlamışlardı. Bilhassa o civarda yaşamış büyük velî RAHMİ SULTAN'ın talebeleri Bediüzzaman'a karşı büyük muhabbet ve çok samimi alâkadarlık göstermişlerdi. Bunlardan birisi olan ehl-i kalb ve veli insan Burdur'lu Nasuhizade Mehmed ve yine Burdurlu Hasan Efendi Bediüzzaman Hazretleriyle ahiret kardeşliği akdetmiş, ona talebe olmuşlardı. Merhum Binbaşı Asım Bey'in de Risale-i Nurla alâka ve irtibatı Burdur'da Rahmi Sultanın talebeleri vastasıyla başlamıştır.

724

Hülâsa: Burdur ve civarı, Bediüzzaman'ın neşrettiği iman ve Kur'an nurlarıyla ve saçtığı manevi ziyalarıyla nurlanmaya başlamıştı. Onun sevgisi ehl-i iman arasında yavaş yavaş yayılmakta, adı ve şöhreti gün geçtikçe duyulmakta idi.

Burdur'da Hazret-i Üstad, bir de bazı risaleler telif etmeye başlamıştı.(1) Bu risaleler imanın temel kaideleri ve esasları olan çok ağır mevzuları işledikleri için, İlmî ve ağ'ır bir Üslûbda te'lif edilmişlerdi. Burdur'da te'lif edilen risaleler, Arapça Şemme ve Şule(2) risalelerinin ek bazı parçaları idi. Bunlar ilk önce Arapça te'lif edilmiş, bilâhare de Türkçe olarak "Birinci Ders, İkinci Ders, Üçüncü Ders..." şeklinde te'lif edilmiş, bir kitap haline getirilmişti. Lâkin o sıra bu çok ehemmiyetli risalelerin tab'ı mümkün

olmamış, yazma halinde kalmıştı. Bu Türkçe olan kitaba Hazret-i Üstad 1953,de Isparta'ya yerleştikten sonra, 1954'te Barla'ya

gittiği zaman, ona Nur'un İlk Kapısı" diye isim koydu. Arapça parçaları da, bilâhare Mesnev-i Arabi'nin içindeki yerlerine vaz' buyurdular. Nurun İlk Kapısındaki dersler, aynı zamanda "Küçük Sözler"in de esasları idi. Bu dersler, Üstad Barla'ya geldikten sonra, yeniden "Sözler" şeklinde te'lif edilmiş, başında da şöyle bir ta'rif yazılmıştır:

"Vaktiyle sekiz ayetten istifade ettiğim, "Sekiz Sözü" biraz uzunca nefsime demiştim. Şimdi kısaca ve avam lisanıyle nefsime diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin."

İşte, Hazret-i Üstad Bediüzzaman Burdur'a bir menfî olarak değil, bir mürşid, bir mühdî, Kur'an hakikatlarının muhafızı ve bir iman bekçisi olarak gelmiş bulunuyordu. Buraya, adeta yepyeni manevî bir vazifenin başına tayin edilmiş olarak, küfür ve dalâlet ehlinin el uzattıkları ve yıkmayı plânladıkları iman kal'asını yeniden inşaaya, imara başlamış, yeni hizmet şekline ve tecdid vazifesine girmiş bulunuyordu.

Van'dan almış olduğu imamlık ve vaizlik vesikaları da elinde mevcuttu. Kur'anî ve imanî hizmetlerini hem va'az ve nasihat suretleriyle, hem de te'lifat şeklinde yürütüyordu. Kendini sürgün ve menfi saymamaktaydı. Belki buralara kader-i ilâhînin manevî emri ve sevkiyle bir vazife başına gönderildiğinin idrâk ve iz'anı içerisindeydi. Ondandır ki; diğer menfiler gibi her akşam karakollara gidip te, ispat-ı vücud etmeyi zaid görüyor ve buna tenezzül etmiyordu. Onun yakın talebeleri de öyle idi. Mahallî hükümet de Bediüzzaman'ın üzerine fazla gitmiyordu. Çünki Bediüzzaman'ın

(1) 1925 yılı için Hazret-i Üstad Osmanlıca 29. Sözün ahirinde: "... Risale-i Nurun mebde-i te'lifı olan 1341 tarihini... " şeklinde kaydetmiş olmakla; Burdur'da başlattığı te'lif 1925 yılı içerisinde olduğunu gösterdiği gibi, sürgün olarak Van'dan ayrıldığı tarihin de aynı yılda olduğıınu göstermektedir. A.B.

(2) Şam baskısı Matbu' Arabi mesnevinin 282-286. sahifelerindeki parçalar gibi.

faziletini ve masumiyetini iyi biliyorlardı...Üstad Bediüzzaman'ın Burdur hayatı bu şekilde sürüp gittiği bilinmekle beraber, Büyük Tarihçe-i Hayat: "Üstad,ın Burdur'da büyük zulüm ve tarassud altında, işkenceli bir esaret hayatı geçirdi " diye yazmış.. Ben hikmetini anlıyamadım. Çünki Üstad filhakika Burdur'da iken pek öyle bir zulüm ve tazyik görmemiştir. Ancak Barla'ya yerleştirildikten sonra, yine de onun zatına ve şahsına karşı değil, Kur'an ve iman hizmetine şeytanî tedbirlerle zulüm ve tarassudlar başlamıştı.Üstad'ın Burdur'da bulunduğu aynı sene içinde, askerî bir teftiş maksadıyla oraya gelen zamanın Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'a, Burdur vâlisi Bediüzzaman'ı şikâyet tarzında: "Hükûmeti tanımıyor, İspat-ı vücuda gelmiyor, dini dersler veriyor" diye serzenişte de bulunuyor.

Mareşal Çakmak: "Ona ilişmeyiniz. Bediüzzaman'dan zarar gelmez. Ona hürmet ediniz!" şeklinde bir nevi emir ve talimat vermiştir.

Hazret-i Üstad da bu hadiseyi: vazifesi olan Kur'an hizmetinin başında bulunduğundan dolayı, Fevzi Çakmak'a bu sözü söylettiren Kur'an hizmetinin kudsiyetidir.(3) şeklinde izah etmektedir.

Hazret-i Üstad’ın Burdur’da geçen sekiz ay kadar hayatıyla ilgili maalesef çok az şey biliyoruz. Isparta'da geçen yirmi gün gibi kısacık günlerini de buna eklesek, Barla'ya gidinceye kadar toplam dokuz aylık hayatının bir kaç şahidinin kısacık hatıralarından başka, bir de Burdur'da yazılmış Arapça ve Türkçe dört beş parça eserinden gayrı elimizde bir şey yok.

Adı geçen şâhitlerin hatıralarını az sonra nakledeceğiz. Bu arada Üstad Hazretleri, kendi hayatında kader-i İlâhi tarafından başına gelmiş olan şu sürgünlük hadisesini; Van'dan alınıp Burdur'a, sonra Isparta'ya, daha sonra Barla'ya kadar götürülüşünü bilâhare bir eserinde bir hatıra nev'inden şöyle yâd etmektedir. Bu hatıranın ihtiva ettiği manalar çerçevesinde bazı şeyler yazıldı ise de, Üstad'ın kendi öz ifadesiyle onları dinlemek lezzetli olur diye kaydediyoruz. Üstad'ın bu hatırası içinde, onun hayat hikâyesi hususunda bazı tarihler de verilmekte ve bazı vakaaların belgeleri de verilmiş olmaktadır. Şöyle der:

"Bu biçare Said, Van'da ders-i hakaik-ı Kur'anive ile meşgul olduğum miktarca, Şeyh Said hadisatı zamanında vesveseli hükûmet hiç bir cihette bana ilişmedi. Vakta ki, "Neme lâzım!" dedim, kendi nefsimi düşündüm. Ahiretimi kurtarmak için Erek dağında harabe mağara gibi bir yere çekildim.. O vakit sebebsiz beni aldılar, nefy ettiler, Burdur'a getirildim. Orada yine hizmet-i Kur'aniyede bulunduğum miktarca, o vakit menfilere çok dikkat ediliyordu. Her akşam ispat-ı vücud etmekle mü

(3) Lem'alar S: 37

kellef oldukları halde, ben ve halis talebelerim müstesna kaldık. Ben hiç bir vakit ispat-ı vücuda gitmedim, hükûmeti tanımadım.

Oranın valisi, oraya gelen Fevzi Çakmak Paşa'ya şikâyet etmiş.. Fevzi Paşa demiş: "Ona ilişmeyiniz, hürmet ediniz!" bu sözü ona söylettiren hizmet-i Kur'aniyenin kudsiyetidir.

Ne vakit nefsimi kurtarmak, yalnız ahiretimi düşünmek fikri bana galebe etti, hizmet-i Kur'aniyede muvakkat fütûr geldi; aks-i maksadımla tokat yedim, yani bir menfadan diğerine, Isparta'va gönderildim.

Isparta'da yine hizmet başına geçtim. Yirmi gün geçtikten sonra bazı korkak insanların ihtarlarıyla: "Belki hükûmet bu vaziyeti hoş görmiyecek, bir parça teennî etsen daha iyi olur" dediler. Ben de tekrar yalnız kendimi düşünmek hatırası kuvvet buldu. "Aman halklar gelmesin!" dedim. Yine o menfadan dahi, üçüncü nefy olarak Barla'ya verildim..(4)"

BURDUR HAYATININ SEKİZ ŞAHİDİNDEN ON HATIRA

Bu şahitlerden dördü Burdurludur. 1-Ahmed Hamdi Kasaboğlu, 2-Ahmet İnal, 3- Halil Hilmi Balkır, 4-Abdurahman Cerrahoğlu, 5-Şahitlerimizden birisi Tillolu meşhur Şeyh Cemil Efendi, 6- Mardinin eşraf ve sadatından Abdulvehhab-i Hamidi,7- Yine Mardin -Deyrik kazasından Mendil-Kâni Aşireti reislerinden Haci İdris (Olğaç),8- Ve yine Burdurlu Fatma Seyhan.

1- Ahmed Hamdi Kasaboğlu:

(Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı Yüksek Din İşleri Müşavere Kurulu azalığını yapmış âlim, fâzıl bir zat olup, Risale-i Nur eserleri hakkında Diyanetçe verilen bir çok müsbet raporlara imzasını

koymuş bir insandır. 1986 Ramazanında Hakkın Rahmetine kavuştu.) A.Hamdi Kasaboğlu hatıralarını şöyle anlatır:

"1926 yılında(5) Bediüzzaman Said-i Nursi Doğu Anadolu'dan Burdur'a getirildi. Orada ikamete me'mur edilmişti. Ben o zaman 17-18 yaşlarındaydım. Bizim evin karşısında bir evde otururdu. Kendisi, diğer sürgün olanların aksine hiç bir zaman karakola isbat-ı vücuda gitmezdi. Gündüzleri hep kırlarda, bağlalarda, bahçelerde ve dağlarda dolaşmakla geçer, akşamleyin eve gelirdi. Polisler de o esnada evine gelir, bakar ve giderlerdi.

(4) Lem'alar S: 37

Bu zat da sürgün senesi için 1926 demişse de, mutlaka sehivdir. Çünkü Hazret-i Üstad 1925 senesi içinde Burdur'a getirilmliş,1926 yılı başlarında da Isparta'ya, oradan da aynı senenin şubat ayı içinde Barlâ'ya götürülmüş ve Rumi 1342-Miladî 1926'da Barlada Onuncu Söz kitabını te'lif etmiş ve tab' etirmiştir. A.B.

727

Kendisini sık sık ziyaret ederdim. Bu ziyaretlerimin birisinde bana eski bir hatırasını anlattı: "Bir gün bir coğrafya muallimi ile münazaraya girecekmiş.. Akşam vakti,..beş, yüz-altıyüz sayfalık bir coğrafya kitabı ele geçirerek, onu tamamen ezberlediğini" söyledi.

Ben buna çok hayret ettim. Kendi kendime "Bu nasıl olur?" diye taaccüb ettim. İçimden ben bunu bir deneyeyim dedim.. Arapça bir eserden bir sahife kopararak, bir gün sonra yine yanına gittim. Daha ben kendisine bir şey söylemeden, bana hitaben: "Elinde ne var?" dedi. Arapça bir sahife.. diye cevab verdim. "Oku da dinliyeyim" dedi. Ben o sahifeyi baştan sona sesli olarak okudum. Kendisi dinledikten sonra, "Şimdi takib et bakalım, ezber edebilmiş miyim?" dedi. Ben kağıdı elimde tutarak takib ettim. Baştan sona tek kelime atlamadan aynen okudu. Hafizasının bu derece kuvvetli olduğuna çok hayrette kaldım.(6)

Eskiden çok kitap okumuş. "Şerh-ül Mevakıf, Şerh-ül Makasıd" bunları hep okumuş. Bu okuduklarını da hep ezber etmiş. Bazı nahiv kitabları da ezberindeydi. Gördüğünü hiç unutmıyan bir zekâ ve hafızaya sahipti.

Benim tanıdığım Bediüzzaman çok zengin gönüllü bir insandı. Para cihetinden kendisine çok tekliflerde bulunmuşlardı. Hiç bir kimseden para almazdı. Burdur'a gelen Şark menfileri yanlarında hep sarı lira (altın) getirmişlerdi. Bunları bozdurur harcarlardı. Bediüzzaman bunlardan da hiç para almazdı.

Kasaboğlu mescidine gelir, namaz kılardı. Hocalar, öğretmenler hep ziyaretine giderlerdi. Onlara: "Benim yanıma gelmeyin, sonra size zarar verirler.(7)" derdi. Bu arada yanına sık gidenlerden tarih hocası Kemal Bey de vardı.

Bediüzzaman'la ilgili çok hatıralarım var. Çünki evimizin yanında kaldığı için, hemen her gün, her akşam yanına ziyaretine gider, dersini dinlerdim. Arkasında namaz kılardım. Akşamları giderken kendisine çorba götürürdüm.

Size çok enteresan bir hatıramı da şöyle nakledeyim: Bir akşam evden çıkıp yanına gidiyordum. Babam bana hitaben: "Her zaman neye gidiyorsun? Bırak şu Kürdü?.." dedi. Fakat ben yine

annemden çorbayı alıp gittim. Çok acib oldu.. Babamın o tarzdaki tabirini sanki duymuş gibi.. O gün kendisini

(6) Bilinmeyen Taraflarıyla Said-i Nursi kitabında, Said Özdemir kanalıyla gelen aynı rivayet ise, şöyle kaydedilmiştir: "Bir gün Burdur'da Bediüzzaman'ın ziyaretine gittim. Giderken de yanıma bir sahifelik Arapça bir ibare aldım.Acaba Arapça bilir mi? diye sormak istedim.

Ziyaret esnasında lütfen bunu okur musunuz efendim.. diye ibareyi Bediüzzaman'a uzattım. Bediüzzaman eline aldığı kâğıda bir göz attı, tekrar kâğıdı bana uzattı: "Bak bakalım, hatırımda kalmış mıdır?" diyerek başladı ezberden okudu. Bir sahifelik arapça ibareyi aynen okudu."

(7) Bu tedbir, herhalde Üstad'ın hatırasında görüldüğü üzere, Burdur'daki son günlerine ait olabilir. Yoksa Burdur'daki ilk günlerinde bu tedbiri hiç uygulamadığı görülmektedir. A.B.

çok değişik buldum. Yemeği kabul etmedi. "Götür!" dedi. Tabii hayret içinde kaldım, eve döndüm...(8)"

2. Şahit: Tillolu Şeyh Cemil Efendiden naklen:

Şeyh Cemil Efendiden bu hatırayı nakleden Adıyamanlı merhum H.Mahmud Allahverdi'dir. Şöyle dedi: (Bizzat H. Mahmuttan ben dinledim)

"1956 Ekim ayıydı, tahmin ediyorum.. Eniştem Ahmed Hamdi Hz. Üstad'ın ziyaretine gitmiş, gelmişti. Üstad, ona: "Nurşinli Şeyh Masuma selam söyle" demişti.

Eniştem: "Şeyh Seyda mı?" diye sormuş.

Üstad: "Yok, Şeyh Ma'sum!." demiş.

Eniştem döndü, bu selamı nasıl tebliğ edelim diyordu. Korkma ben gider, tebliğ ederim dedim.

Küçük kardeşim de Siirt'te askerdi. Evvela Siirt'e gittim. Kardeşimi gördüm. Sonra Tillo'da Şeyh Cemil Efendinin ziyaretine gittim.

Şeyh Cemil Efendiye; Üstad Hz.lerinin bir selamını Şeyh Ma'suma götüreceğimi söyledim. Bunu söyleyince, Şeyh Cemil Efendinin yanında bir genç vardı. Birden cezbeye geldi. Şeyh Cemil Efendi bana: "Siz buna elinizi verin, öpsün, sâkin olsun. Yoksa o sakinleşmez" dedi. Mecburen öyle yaptım, genç de sâkinleşti.

Bunun üzerine Şeyh Cemil Efendi dedi ki: Üstadla alakalı bir hatıra size anlatayım dedi ve şöyle devam etti:

"Şarktan yollanan sürgünlerden, dörtyüz âlim kadar insan Burdur'da toplanmıştık. İçimizden yalnız Bediüzzaman bir de Molla Mustafa halka ders yapabiliyorlardı. Fakat Üstadın dersleri temsilli, iknalı olduğu için herkesi celbetmişti.

Bir gün, Molla Mustafa Bediüzzamana: "Molla Said! biz de alimiz, sen de alimsin. Sen bu temsilatı nereden getiriyorsun?" şeklinde sormuştu. Üstad ona dedi ki: "İlim, gökten inen zenbillere benzer. Bu

zenbillere ulaşmanın merdivenleri de takva derecesidir. Herkes takvası nisbetinde oradan ilmi aldığı gibi, temsilatı da beraber alır." (H.Mahmut bu rivayeti 28/7/1987 Salı günü Urfa'da anlattı).

(8) Aydınlar Konuşuyor, S: 116

3-Şahit: Muhyiddin-i Hamidî kanalıyla gelen Şeyh Abdulvahhab-ı Hamidi'den:

(Muhyiddin-i Hamidi, Mardin'in âlimlerinden olup, Üstad Bediüzzaman gençlik zamanında Mardin'de bulunduğu sıralarda, ondan ders almış, bilâhare de polislik mesleğine girmiş ve emekli olmuş bir insan. Bu zat, Burdur'a sürgüne giden yakın akrabalarından ve Mardin'in tanınmış meşayihinden olan Abdülvahhab-ı Hamidi'den hadiseyi dinlemiş.. Mardin'li Hacı Ahmed Ensari'de bu zattan bizzat dinlemiştir. Hatıra aynen şöyledir:)

"Biz Burdur'a menfi olarak gittiğimizde Bediüzzaman'ı da oraya getirdiler. Sık sık görüşüyorduk. Oranın yerli halkı, âlimi, memuru, hatta askerî zabitleri de Bediüzzaman'ın ziyaretine çok gelirlerdi. Üstad bir camide ara sıra va'azlar ederdi. Birgün kolordu kumandanı camiye gelip Bediüzzaman'ın va'azını dinledi. Çok mütehassis kaldı. Camiden çıktıktan sonra, Üstad'la görüşmek istedi ve Cami' odasındaki Üstad'ın kaldığı yerde onu ziyaret etti. Sonra da yine hususi bir ziyaret için Üstad'ın ikametgâhına gelmeyi arzu ettiğini söyledi. Üstad da kaldığı yeri söyledi. İkinci günü kumandan, yaveri ile birlikte tekrar Üstad'ın ziyaretine geldiler. Ben de hazır idim.

Paşa'nın yaveri Bediüzzaman'a kapalı bir zarf takdim etti ve "Paşa hazretlerinin hediyesidir" söyledi. Hazret-i Üstad zarfı açtı, içinde para olduğunu ve bir tek beşyüzlük lira olduğunu görünce, kumandana teşekkür ederek: "Benim paraya ihtiyacım yoktur" dedi. Kumandan ısrar etti. "Benim helâl paramdır, lütfen kabul buyurunuz!" dedi.

Kumandanın bu samimi ısrarı karşısında, Bediüzzaman bir talebesine dedi ki: "Git bana biraz beyaz kâğıd getir." Talebe gitti, getirdi. Üstad o beyaz kâğıttan, aynen o beşyüzlük kâğıt para ebadında 2-3 tane kesti. O beşyüzlük kâğıt paraya bunları sararak oturduğu kiliminin altına koydu, biraz sonra çıkardı, hepsi beşyüzlükler olmuştu. Kumandana gösterdi ve "Nasıl benim paraya ihtiyacım var mı?" dedi.

Kumandan hayret içinde kalarak, sadece sükût etti. Sonra Üstad kumandana hitaben: "Madem ki Allah rızası için bunu sadaka olarak bana vermek istedin, şimdi senin sadakan makbul olarak bir kaç kat arttı. Bütün bunları al, kendi namına muhtaç ve müstahak kimselere dağıtıver." dedi.

Kumandan çok sevindi ve hemen yaverine emretti: "Git, bozdur ve fakirlere dağıt!" dedi. Yaver, paraları aldı gitti,bozdurdu.. Ve fakir fukaraya dağıttı geldi."

Not “alan Nakleden Şahit

Abdülkadir Badıllı Hacı Ahmed Ensari Mardinli Selim Meral

Şahit Ceylan pınarlı Molla Sabri Alkış

Hz.Üstadın Burdur Hayatıyla ilgili dördüncü hatıra

Aslen harputlu,Burdurda evlenmiş ve orada vefat etmiş Nasuhizade Şeyh Muhammed Efendinin oğlu Halil Hilmî Balkır anlatmış:

“Üstad Bediüzzaman Burdur da dut mevsiminde gelmişti.Babam Şeyh Muhemmed üstadla tanışıp görüşüyordu. Üstad değirmenler mehallasindeki Hacı Abdullah camiinin bir odosında kalıyordu. üstad bu Cammi de halka imani mevzu'larda vaaz ve sohbetler ederdi.

Üstad burada iken, Diyarbekirli Şeyh Cemil(1) Efendi isimli bir zat devamlı hizmetini görürdü.

Burdurda, orta mektep tarih öğretmeni Kemal Bey isimde bir zat vardı.Bu öğretmen biraz ilmine güvenen birisi idi. Bir münaraza için üstada gidiyor, onu bir çimenlikte buluyor. Dinlemek için gelenler epeydi.

Kemal bey üstada:”Hoca efendi bazı suallerim var, cevaplayabilir misiniz? diye yüksekten bakıyordu.

Üstad onun suallerine cevap verdikten sonra ,Ona: “Evlad, sen cünüpsün. cünüpken namaz kılınmaz " dedi. Halbuki Kemel bey, az önce ikindi namazını cemaatla kılmıştı. Bunun üzerine Kemal Bey kalktı, üstadın ellerine kapandı ve af diledi.(Son Şahit-4, Sh.212-213)

(1) Şeyh Cemil Efendi Diyerbekirli değil Tilloludur.Hem Üstada hizmet eden Şeyh Cemil değil oğlu Şeyh KâmilEfendidir. A.B.

HAZRET İ ÜSTADIN BURDUR HAYATIYLA

ALAKADAR BEŞİNÇİ HATIRA

(Bu hatıra Salih Özcan eliyle Ahmet İnal kanalıyla gelmiştir:)

"Yıl 1959, O zamanın muhalefet partisi olan C.H.P. muhalefetlerini çok artırmış ve her fırsatta “Laiklik elden gidiyor”) diye bir tarene tutturmuşlardı. Bu arada Merhum Üstad Bediüzzamana saldırmayı da ihmal etmiyorlardı.

Burdur da CHP sempatizanı olarak bilinen emekli ögretmen ve memleketin köklü alimlerinden Hacı Nebilerin damadı, Arnavut asıllı muallim Ahmet Efendi (Tunca) ya, siyasi kanaatını bildiğim için mütecâhilane bir tavırla:

“Hocam, Said-i Kürdî adında bir adam var .. Neyin nesi Allah aşkına?"diye sordum.

“Aman yavrum öyle deme !" Karşılığını verdi. Ben de :

“Ama hocam, herkes onu kötülüyor" dedim. Hoca, geyet samimi bir ifade ile : “Merhum Burdurda ikamet ederken, Kaya Pınar denilen mesire yerine ögretmenleri devet ederek: “Muallimlar gelsinler, görüşelim" diye haber salmış. Bütün ögretmenler gittik. Her hangi bir gündem yoktu. Bize sordu: ”hangi konuda görüşelim?"dedi. Kimseden bir istek gelmedi . O zaman kendisi: “Muallimlere Ruhiyyat lazım olur"diyerek, Ruhiyyat (Ruh bilgisi) üzerine üç ders yaptı. Ben ancak iki dersinde bulunabildim. O zamana kadar kendimi Ruhiyyat biliyorum zennederdim. Ruhiyatın resinden haberim olmadığını bu iki dersten sonra anladım.O, Büyük bir alim, ilim ve hikmet sahibi bir zattı diye, bence malum olanı i'lam etti.

Haydar Arslan”

Salih Özcanın bu hatıra altındaki kendi el yazısı ile notu şöyledir:

Yukarıdakıı yazıyı yazan aslen Burdurludur ve tanınmış ailelerdendir hakiki ismi Ahmet İnal ..Halen İstanbul Vakıflar müdür muavinidir. 3/6/1991

İstanbul Salih Özcan

732

733

6. Hatıra ve belge: Aslen iraktan gelme, memdilkâni Aşiretinden olup , İsmail Beg ailesinden Hacı İdris (olğaç) tandır. iraktan geldikten sonra, Merdi nin Deyrnik kazası Mendala köyüne yerleşirler. Bilahere ,Şeyh Said hareketinde kendiside, diğer aşiret reis ve ağları gibi, sırf tanınmış bir kişi olduğu için, Burdura sürgün olarak yollanmıştır. Sürgünlük hayatını bitirdikten sonra Mardine dönmüş, bir cami'de imamlık yapmaya başlamış ve 1964 te de burada vefatetmiştir.

Bu zat Burdurda sürgün iken üstad Bediüzzaman hazretleri ile tanışmış, üstad ona bir elyazma "Cevşenül-Kebir"dua kitabını hediye etmiştir. Mezkur dua kitabnın baş sahifesinde arapca olarak ” Bu kitap Bediüzzaman Molla Said Efendiden bir yadigar..ve Burdur vilayetinde ikemet etteğim günün bir hatırasıdır. 11 Teşrin-i sani, sene 1926 diye yazmıştır.

Bu Yadigar ” Cevşenül-kebir "kitabı, Urfa- zahraiye cami ve medresesi komşumuz, Alimfadıl Mardinli Seyid Muhammed Alide mahfuzdur.

Cevşenül-kabir duası Kitabındaki tarihki,11 Teşrin-i sani, sene 1926 dır.Kanatıma göre bu tarih Üstad Bediüzzaman’ın Burdur da bulundugu günler değildir.Bir ihtimal ile üstad hazretleri Cevşeni daha evvel ona vermiş, bu zatta, kayd ettiği tarihte kendisine bu nushayı yazdırmıştır. Çünki ayni kitabın arka kısımlarında : “Burdurda kânun-u saninin birinci gününde yazıldı” diye yazılı. Yazanın ismide ”Esseyid Celal-El-Hüseynî " olarak yazılmıştır. 1- Kânun-u sani ise, ocak ayı 14 eder.

İkinci bin ihtimal ile de, ”Teşrin-i sanî " ismi, Rumi aylardan olmakla;Rumi tekvimde yılbaşı miladi 14 marttır. O sırada henuz miladi takvim resmileşmemiştir.Olabilirki; o sene Rumi 1341 yılı Marttan itibaren başladığı için, Miladin inde girdigi zannadilmiş ve 1926 diye yazılmıştır. Oysaki Miladî takvimin yılbaşısı 1 ocak, yani Rumi 14 Kânun-u evveldir. 1342 yılında üstad Bediüzzaman Barlada Onuncu sözu telif ve tab'ettirmiştir.. Kapağında bu yazılıdır. 1342 ise, 1926 Miladisidir.

7. HATIRA YİNA TİLLOLU ŞEYH CEMİL EFENDİDEN :

1958 de Isparta'da Hazret-i Üstadı ziyarat etmiş Tillolu muhterem Yahya Sancar Efendi; Burdura sürgün gönderilmiş Mühterem Şeyh Cemil Efendiden bizzat dinleyip bize 1991 Ramazan bayramı birinci günü Tillolu Hacı Muzaffer Aydının Urfadaki evinde anlattı :

734

735

“Şeyh Cemil Efendi dedi ki : Biz Burdur'a surgun olarak gittiğimizin ilk günlerinde ben ve Bediüzzamam ve bir kişi daha eski bir askeri kışlanın bir koğuşunda kalıyorduk.Bizim ihtiyaclarımızı temin etmek için vicdanlı ve müslüman bir bekci sabah-aksam yanımıza uğrar, carşıdan bir ihtiyacımız varsa, alır getirirdi. Bu bekçi, aynı zaman da Burdur Emniyet müdürlügündede vazifeliydi. Orada menfiler hakkında konuşulan gizli ve hususî şeyleri işittiği zaman gelip bize bildirirdi.

Bu bekçi adeti üzere yine bir gün sabahleyin bize uğradı,çarşıdan bir ekmek getirmiş gibi yaparak, elindeki somun ekmeği getirdi;Yanımıza bıraktı ve hiç bir şey demeden çekip gitti.

Ben öbür arkadaşımla ekmeği aldık,baktık;ekmekte yırtık bir yer var.Açtık, bir küçük kağıt çıktı. O kağıt pusulada Ankara'dan gelen şifreli bir telgrafla : “Bu gece Bediüzzamanı öldürüp yok edin" denilmiş. Emir, doğrudan doğruya M.Kemalden imiş. Bekçi bunu o tarzda bize bildiriyordu.

Biz haliyle pek çok mahzun ve muzdarib olduk.İştihamız kesildi, mahvolduk.Adeta cansız kaldık.Tabii biz bu pusuladaki haberi Bediüzzamana bildiremedik, yalnız kendi kendimize dua ederek duruyorduk. Akşama kadar bu şekil hüzün ve üzüntüler içerisinde kaldık. Badiüzzaman ise kendi evrad ve ezkarıyla meşgul idi.

Akşam oldu, yine bizim o müslüman dost bekçimiz geldi. Elindeki bir somun ekmeği bıraktı ve gitti.Biz hemen ekmeğe baktık, yine bir pusula içine koymuş.Bu pusulayı da açtık,bu defa pusula müjde pusulası idi..ve ”Fevzi Çakmak Paşa müdahele etti de,o emri geri çevirmiş ve Ankara'ya kendisi cevap vermiş” diye yazılıydı.

Bu son haber üzerine, neş'e ve sururumuzdan adeta bayram yapmaya başladık. Bediüzzaman ise, bize baktı ve şöyle dedi: ”Yahu, sizler sabahdan beri üstünüze kül yagmış gibi ,çehreniz asık, yüzleriniz donuk iken, şimdi de onun aksine neşe ve sürûr izhar ediyorsunuz.Bu haliniz nedir? Biz bunun üzerine hadiseyi olduğu gibi anlattık .O ise, gülerek dediki :”Bu ruhu şu bedenden ancak Allah alır.Eger Allah müsaade etmemiş ise ,onu hiçkimse alamaz.Sizin telaşınız beyhude imiş..."

Meğer o günü Maraşal Fevzi Çakmak paşa askeri bir teftiş vesilesi ile Burdur'a gelmiş. Burdurun Valisinden veya emniyeti; “Ankaradan gelmiş olan o zalimane emre müttali' olmuş..Bediüzzamanı çok iyi tanıdığı için; Ankaraya emrin sudur ettiği yer olan M:Kemal Paşaya şöyle cevap vermiş: ”Bediüzzaman hakiki din âlimidir; ondan zarar gelmez."diyerek o emri reddetmiş.

Hazret-i üstad da, 10. lemada bu hadiseyi başka bir uslupla dile getirmiştir.

736

Bu hatıra munasebetiyle, M.Kamel Paşanın Bediüzzamanın şahsına karşı kindarâne düşmanlığının ve Bediüzzamanın vücûdünün ortadan kaldırılması için ondan gelen gizli emirlerinin ayrı ayrı zamanlarda yedi defa tekerrürünün şekillerini çok kısaca burada sıralamak istiyoruz:

1- 1922-1923 de üstad Hazretleri Ankara'ya geldiği zaman , “Mecliste Tifo ver” bahanesi ile ,herkese tifo aşısı yapıldığı zaman,Bediüzzamana zehirli bir iğne zerk edilmesine dair ilk gizli emir..

2-1923 de Ankaradan Vana döndüğü zaman, Merhum Molla Hamit Efendinin hatırasında kaydedildiği vechiyle,Van telgraf-Mehrem evrak memuru Mustafa Efendinin bizzat ona hususî ve mahrem Şekilde söylediği hadisesi ki şöyledir:

“Ankaradan M. Kemal Paşanın mehrem şekilde Van garnizon komutanı Süleyman Sabri Paşa’ya gelen bir talgrafta: ”Oradaki Şayh said'in vücudunu ortadan kaldır ,yok et ! "

Süleyman Sabri Paşa ise, cavaben : " Burada Şayh said diye kimse yok.. Bir said hoca vardır.O da kendi ibadeti ile meşkul,münzevi bir insandır."diyerek raddettiği emri...

3-Az yukarıda kaydedilen Buradaki hadise.. ve Fevzi Çakmak'ın ona karşı mani’ olup reddettiği hususi emir...

4-1934 Tarihinde Eskişehir hadisesi başlangıcında, bu kitabın ilğili yerinde tafsilatı yazılı olan; Hazret'i Üstad Barladan Isparta Vilayet merkezine götürülürken,yine gizli bir emirle öldürülmesi için yolda pusuya yatırılmış askerler.. ve fakat hıfz ve himayet-i İlahiye o mevkiye az bir mesafe kala yol değiştirme hadisesi..

5- 1935 te Eskişehir hadisesi vesilesiyle,Isparta'dan askeri cemselerle Eskişehir'e sevkedilen Bediüzzaman ve talebeleri için, Binbaşı Ruhi Beye gizli emir verilerek: ” Tenha bir yerde Bedüzzamanı ve bir kısım seçkin talebelerini imha etmesi için verilen emir.. ve fakat bu emri kanunsuz ve vicdansızca bulan Ruhi Bey emre uymamakla beraber,tam aksine elinden geldiği kadar insanî muameleler içinde Bediüzzamanı ve talebelerini selametle götürüp Eskişehire teslim etmesi hadisesi.. ve bilahare bu hadiseden dolayı Binbaşı Ruhi Beyin ordudan atılması hadisesi...

6- 1935 te muhakemelerine başlanan Bedüzzaman ve talebelerinden bir kısım ileri gelenlerini mahkemece idama mahkum edilmesi için Ankaradan verilen gizli talimat ve diriktifler...

7- Aynı hadisede Bedüzzamanın bulunduğu Eskişehir hapishanesinde ona aşı bahanesiyle verilen zehirler...

737

Bu saydıklarımız, M.Kemal Paşanın gizli emirleri olan hususî hadiselerdir.Bir'de yine onun şifreli emirleriyle, Hazret-i Üstad 1938'e kadar Kastamonu'da bulunduğu yıllarda, yine bir iki defa herhalde onun gizli emirleriyle zehirlerin verilmesidir.

Tabiatıyla bu su-i kasıtlı gizli emirler,hatta Emirdağında arkasından pusuya yatırılmış askerlerin eliyle atılan kurşunlar, yani vücudunu ortadan kaldırmak için o tip gizli emirler, İsmet İnönünün dikta kralığını yaptığı zamanlarda da bir çok defalar yapılmış ve süregelmiştir. Bu hadiseler kitabımızın ilğili yer ve makamlarında tefsilatlı ve isbatlı kayıtlıdırlar.

8. HATIRA YİNE ŞEYH CEMİL EFENDİDEN

Yahya Sancar kanalıyla gelen ikinci bir hatıra: " Şeyh Cemil Efendi demişlerdiki:Burdura sürğün olarak getirilmiş bir çok ağalar, aşirat reisleri vardı. Bu reislerden birisi olan Silvanlı Ali Ağa, memleketten gelirken bir heybe altın beraber getirmişti. Üstad Bediüzzamanın Azami iktisad içindeki yaşayışını görüyordu. Bir gün bu Ali Ağa,Bediüzzamana çok ısrarla yirmi tane altın vermek istiyordu. Üstad Bediüzzaman ise ona: "Kardeşim,ben ne sadaka,ne de hediye para kabul edemem.Hem sonra bu altınlar ileride sana lazım olacak" diyerek kabul etmedi.

Bir zaman sonra bir çok zengin ağalar ve reisler gibi, bu Ali Ağa da paralarını bitirdi ve borçlanmak mecburiyetinde kaldı."

9. HATIRA: BURDURLU ABDURRAHMAN CERRAHOĞLUNDAN

Burdurlu Abdurrahman Cerrahoğlu da demişki:

"1926 senesi ilk aylarında ben o zaman Gazi okulunun 3 üncü sınıfında okuyordum. Nefi' Bey isminde bir öğretmenimiz vardı Muşattepeye kıra gitimiştik. Öğretmenimiz koşarak yaşlı ve heybetli bir zatın yanına gitti ve ellerine kapanarak öptü. Öğretmenimiz yanımıza dönünce, bize o elini öptüğü zatı göstererek, " Bu zata Bediüzzaman derler. Kendisi çok büyük bir zattır. Şimdi burada oturmaktadır." diyerek bize Üstad Bediüzzamanı gösterdi..." (Son Şahitler-4, Sh.255)

10.HATIRA: FATMA SEYHANDAN

Bu 10.Hatıra çok yaşlı- Burdurlu - bir hanımdandır. Fakat ziyade yaşlılığı sebebiyle, söylediği sözlerinde açıklık ve serahat görülmediği için, burada kaydedilmedi. Mamafih, isteyenler, Son Şahitler-5, Sh.164 e bakabilirler.

Yukarıda geçen hatıraların bir nevi hakikatlarını te'yid ve te'kid eden Hazret-i Üstad Bediüzzamanın 1934 senesinde Isparta'da te'lif ettiği "19. Lem'a -İktisad Risalesi- içinde kaydettiği bir hatırasını buraya almak isteriz:

"...Kendi şahsımda gördüğüm ve bana hizmet eden zatların şehadetleriyle diyorum ki: İktisad vasıtasıyla bire on bereket gördüm.. Ve arkadaşlarım gördüler. Hatta dokuz sene evvel benimle beraber Burdur'a nefyedilen reislerden bir kısmı, parasızlıktan zillet ve sefalete düşmemekliğim için zekâtlarını bana kabul ettirmeye çok çalıştılar. O zengin reislere dedim: "Gerçi param pek azdır, fakat iktisadım var. Kanaata alışmışım. Ben sizden daha zenginim." Mükerrer ve musırrane tekliflerini reddettim.

Cay-i dikkattır ki: İki sene sonra, bana zekâtlarını teklif edenlerin bir kısmı iktisadsızlık yüzünden borçlandılar. Lillahilhamd onlardan yedi sene sonra(9) o az para, iktisad bereketiyle bana kâfî geldi. Benim yüz suyumu döktürmedi. Beni halklara arz-ı hacete mecbur etmedi. Hayatımın bir düsturu olan "Nastan istiğna" mesleğimi bozmadı...(10)"

Hazret-i Bediüzzaman'ın Burdur hayatı hakkında bu çok az ve kısacık bilgiler haricinde maalesef elimizde başkaca sıhhatli başka bir malûmat yoktur.

(9) Üstad'ın verdiği bu tarih, kendisinin 1925'de Burdur'a getirildiğini göstermektedir. Çünkü 1925 yılı içinde zekâtlarını Üstad'a kabul ettirmek isteyenlerin bazısı, iki sene sonra borçlanma hadisesi ve Üstad'ın ifadesindeki iki sene sonra tabiri 1927 tarihine rastlamaktadır. Üstad'a da yedi sene sonraya kadar kifayet eden para ise 1934 yılına tevafuk eder ki, Isparta merkezinde İktisad Risalesi'nin te'lif edildiği senedir. A.B.

(10) Lem'alar S:131

İKİNCİ NEFY, BURDUR'DAN ISPARTA'YA

Üstad Bediüzzaman Hazretleri Burdur'da geçen nur-efşan hayatı az üstte kaydedildiği veçhile hep irşadlara, tenvirlere ve hep hidayetlere vesile olmuş ve olmaktaydı. Me'murlardan, âmirlerden, avam ve havastan bir çok insan o hidayet vesilesi olan âbide zatın nurlu derslerinden feyizyap olmuş, dinin temelleri olan iman ve i'tikadlarını taklidden tahkike ulaştırma bahtiyarlığına ermişlerden bir çok kimseler vardır. Fakat Bediüzzaman'ın bu dinî, imani' ve Kur'anî irşad ve tenvirleri, din düşmanı gizli ifsad komitelerinin işlerine gelmemiş, hazım edememişlerdi. Hemen harekete geçerek hükûmet idarecilerine hulul edebilme imkânını bulmuşlar ve habbeleri kubbeler yaparak, hükümeti evhamlandırmışlardı.

Hazret-i Bediüzzaman'ın irşadkâr dini hizmetlerine mani' olmak için yaptıkları plânlarında muvaffak da olmuşlardı. Nitekim bunlara aldanan hükümet evhamlanmış, Bediüzzaman'ı Burdur'dan uzaklaştırmak ve bir başka yere nakletmekle hizmetini sekteye uğratmak için hazırlanan plâna göre, eften püften bazı bahanelerle, Hazret-i Üstad'ı Burdur'dan alarak, evvela Isparta merkezine, ondan sonra da, o zamanki şartlarda kuş uçmaz, kervan geçmez dağların ortasında, büyük yerleşim merkezlerinden uzak, Barla köyüne ikamete mecbur etme plânını tatbik etmişlerdi.

Her ne kadar bu hadiseyi Üstad Hazretleri, az yukardaki bir hatırasında; "Burdur'dan alınıp ikinci bir menfaya, Isparta'ya gönderilmesi ve oradan da Barla'ya yollanması; kendisinin Burdur'daki son günlerinde halkın irşad ve tenvirine yönelik ve ehl-i imanın büyük menfaati olan Kur'anî hizmetlerini bir derece gevşetip, kendi ahiretini ve şahsî kemalâtını düşündüğünden ötürü kader-i İlâhice bir şefkat tokatı olarak kabul edip yazmışsa da..." kaderin adaleti ve Rabbanî hikmetler nokta-i nazarından belki hak bir izah, bir öğüt olmakla birlikte; lâkin zahir hale göre, mesele ele alındığında; hükûmet onun irşadkâr tenvirlerinden evhamlanmış, zulmen ve haksız yere o plânı uygulamıştır diyebiliriz.

Üstad'ın Burdur'dan Isparta'ya nakil hadisesi az ilerde arzedilecek takribi, fakat kuvvetli hesaplara göre 25 Ocak 1926 tarihinde gerçekleştiği görülecektir. Bu hesaba göre Hazret-i Üstad Bediüzzaman'ın Burdur'da geçen hayatı: Sekiz ay, beş gündür diyebiliriz.

ISPARTA'DA YİRMİ BEŞ GÜN

(Sene: 1926 Ocak ayı. Bediüzzaman'ın 20-25 günlük Isparta hayatı)

Yukarda kaydedilen takribî kuvvetli bir hesapla, Hazret-i Üstad Isparta merkezine 25 Ocak 1926 tarihinde nakledilmiştir. Burada geçen ikametinin kısacık günleri hakkında eserlerinde yazdığı iki hatırasından, talebelerinden de iki zatın iki küçük rivayetlerinden başka elimizde bir şey yoktur.

Evet, Üstad'ın Isparta'daki şu hayatı kısacıktır, sayılı bir kaç gündür. Kuvvetli tahminî hesaba göre, yalnız 20 ile 25 gün arası, Isparta'da durdurulmuştur. Sonra da Isparta'nın Eğridir kazasına bağlı Barla nahiyesine, Ankara'ca verilen bir emre müsteniden, Valilikçe mecburî iskâna tabi kılınmıştır. Onun Kur'anî ve manevî cihadının en büyük ve en küllî ve cihanşümul merhalesi ve başlangıcı da Barla'ya gelmesiyle birlikte başlamıştır.

HATIRALAR

Hazret-i Üstad'ın Burdur'dan Isparta merkezine getirildiği günleri idrak etmiş üç has Nur talebesinin hatıralarını kaydettikten sonra, Üstad'ın kaleminden de bir iki hatıra yâd edeceğiz.

Birinci hatıra: Terzi Mehmet Babacan'dan: (Bu zat; 1949'da Afyon hapsinden tahliye olup çıkan Üstad'ının bir müddet sonra, yani 1951'de bir ara Eskişehir'e gidip bir müddet kaldığı günlerde, birisinden Üstad'ının Isparta'yı ziyaret etmeyi arzu ettiğini duymuş. Bunun üzerine hemen hususi bir taksi tutarak, gidip sevgili Üstad'ını Eskişehir'den alıp Isparta'ya getirmiş bir zattır.)

Biz terzi Mehmet Babacan ağabeyi 2 / 7 / 1984 senesinde cumartesi günü, Ramazan başlarında Isparta'daki evinde ziyaret ettik. Üstad'ı hakkında bazı hatıralarını dinlemek istedik. O da Hazret-i Üstad'ın Burdur'dan Isparta merkezine nakledilme hadisesini şöyle anlattı:

"Üstad'ımız Burdur'dan Isparta'ya getirildiğinde benim dayım Hüsnü Efendi'nin medresesinde misafir edildi. Burada onu ziyarete gelenlere hep Küçük Sözler'deki hakikatların mealini ders veriyordu. Ben o zaman küçüktüm. Bu kadarını hatırlıyorum."

İkinci hatıra:Kâtib Osman'dan: (Bu isim ve unvanı taşıyan bu zat, Risale-i Nur'un lahika mektuplarında adı çok geçen muhterem kâtib Osman Ağabeydir.)

Bu zatı da biz Babacan Ağabeyden bir gün sonra, yani 3 / 7 / 1984 pazar günü Isparta'daki evinde Bayram Yüksel Ağabeyle birlikte ziyaret etmiştik. Bu zat da, Üstad'ın ilk Isparta'ya geliş günlerini idrak etmiş bir zattır. Üsta

741

d'ıyla ilgili bir çok hatıraları vardır. O günü iki-üç hatırasını dinlemiş ve kaydetmiştim. Bu fasıl ile ilgili hatırasını az ilerde kaydedeceğiz, diğerlerini de mahallinde inşaallah...

Hazret-i Üstad'ın Burdur'dan Isparta'ya getirilişiyle ilgili olarak şunları anlattı:

"Hazret-i Üstad, Burdur'dan Isparta'ya geldiği ilk günlerde, Üstad'ın yüksek talebelerinden olan Mehmed Zühdü'nün babası Şeyh Mustafa Efendi, gelip Hazret-i Üstad'ı ziyaret etti, dersini dinledi.. ve Üstad'ın ilmine, fazlına, kemalâtına teslim olup ona talebe oldu. Yüksek bir ilme sahib olan bu zat, o ana kadar tahsil etmiş olduğu kendi ilminin, Bediüzzaman'ın ilmi yanında hiç kaldığını çekinmeden itiraf etti ve "Taftazaniler, Fahreddin-i Raziler birer çeşme iseler, bu zat (Bediüzzaman) bir denizdir" şeklinde çekinmeden kanaatını izhar etmişti.

742

Aynı hatıra içinde harika iki vakıa:

Mübarek kâtib Osman Ağabey sözlerine devamla dedi ki: "Size iki harika vakıa anlatayım. Bunlardan birincisi: Hazret-i Üstad'ı Isparta'dan bir kaç gün sonra Barla'ya götürmüşlerdi. Bir müddet sonra (ne kadar zaman sonra olduğunu iyice hatırlıyamıyorum) Bir gün Şeyh Mustafa Efendi (11) tekyesinde otururken, aniden bir bülbül kuşu gelir, dizine konar ve Şeyh Mustafa Efendi'nin yüzüne bakar durur. Şeyh Mustafa Efendi bu hadiseden bir manevî işaret sezerek, ertesi günü kalkar Barla'ya Üstad'ın ziyaretine gider. Hazret-i Üstad Şeyh Mustafa'ya tebessüm içinde: "Kardeşim daha biz dün görüştük, neden buraya kadar zahmet edip geldin" der.

İkincisi: Başka bir zaman (Yine zamanını iyice bilemiyorum) Bir gün Barla'ya giden birisiyle, (12) Şeyh Mustafa Efendi Hazret-i Üstad'a selâm gönderir.

O adam Barla'ya gider, Üstad Hazretlerine Şeyh Mustafa'nın selâmını tebliğ edince, Üstad o adama: "Evet, Şeyh Mustafa kardeşim imanını kurtardı gitti" şeklinde cevab verir. O adam bu sözden bir şey anlamaz, hayret eder. Sonra döner, Kuleönü köyüne gelir. Burada Şeyh Mustafa Efendi'nin vefat haberini alır"

Üçüncü hatıra: Tenekeci Mehmed adıyla meşhur, Isparta'lı hattat ve Üstad'ın yakın talebesi Mehmet Süzer Ağabey de, Üstad'ın bu fasıl hayatiyle ilgili şunları anlatır:

"Üstad Isparta'ya geldiği zaman, Müftü Tahsin Efendinin medresesinde kaldığı, (maarif tarafından medreselerin mülkiyeti satıldığında müftünün oğlu Sadık Hoca burayı satın almış, Vakıf olarak kullanıyordu. Üstad o sıra orada misafir kalıyordu.)

Biz Sadık Hoca ve Şâkir Efendi ile birlikte ziyaretine gitmiştik. Üstad bir köşede oturuyordu. Müftü Tahsin efendi beni takdim etti. Yazdığımız levhalarla çok hizmet ettiğimizi, camileri tezyin ettiğimizi söyledi. Üstad bizi "Maşaallah, Maşaallah" diye iltifatlarla okşadı.. Ve bana: "hususi gel, konuşalım" dedi.

Üstad burada haftada iki gün ders yapıyordu. Isparta Uleması bu derslere devam ediyordu. Derse bir defasında ben de gitmiştim. Çok kalabalıktı. Sadık Hoca'nın satın almış olduğu medrese tıklım tıklım doluydu. Ben ancak kapının eşiğinde oturabildim.

(11) Üstad Hazretleri hadiseden epey zaman sonra kaleme aldığı 16. Lem'anın başında, Şeyh Mustafa'nın da ismi içinde olan bir grup talebelerine şöyle hitap etmiştir: "Aziz sıddık kardeşlerim Hoca Sabri, Hafız Ali, Mes'ud, Mustafalar, Husrev, Re'fet, Bekir Bey, Rüştü, Lütfüler, Hafız Ahmed, Şeyh Mustafa vesaire... ”Ustad'ın bu hitabından anlaşılıyor ki, Şeyh Mustafa Efendi 1932 veya 33"lerde vefat etmiştir. A.B.

(12) Kâtib Osman Ağabey Barla'ya gidenin de ismini hatırlıyamıyordu. A.B.

Cami İmamı Hacı Rıza Efendi ile birlikte, misafir kabul ettiği bir gün yine ziyaretine gitmiştim. Hazret-i Üstad: "Nerdesin kardeşim, ben sana hususî gel demiştim:” dedi. Yanına allâmeler gelse iltifat etmezdi. Hocalar bu duruma şaşarlardı. Hiç tahmin etmediğimiz birisine: "Safa geldin kardeşim, safa geldin kardeşim" diyerek alâka gösterip iltifat ederdi.

Üstad'ı Barla'ya nefyettiler:

Sonraları dersler çok kalabalık olmaya başladı. Valî Ekrem bey evhamlanarak tedirgin oldu. Umumun nazarına çarpmasın diye ücra bir yere nakledelim dedi ve Üstad'ı Barla'ya nefyetti...(13) (14)

Bir İki Hatıra da Üstad'dan:

Bu fasla ait Üstad'dan gelen yazılı hatıralarında, Burdur'dan Isparta'ya getirildiği zaman kış mevsimi olduğunu kaydetmesiyle, yukarda yaptığımız takribî hasap-ki 25 Ocak 1926'da Isparta'ya getirildi kaydını teyid etmektedir.

Üstad şöyle der:

"Ben dokuz sene evvel mübarek bir şehre geldim. Kış münasebetiyle o şehrin menabi-i servetini göremedim. Allah rahmet etsin oranın müftüsü bir kaç defa bana dedi: "Ahalimiz fakirdir:" bu söz benim rikkatime dokundu. Beş-altı sene sonraya kadar daima o şehir ahalisine acıyordum. Sekiz sene sonra, yazın yine o şehre geldim. Bağlarına baktım, merhum müftünün sözü hatırıma geldi. Fesübhanallah dedim, bu bağların mahsulü şehrin hacetinin pek fevkindedir. Bu şehir ahalisi pek çok zengin olması lâzım gelir...(15)"

Hazret-i Üstad'ın bu hatırası bize hem bazı tarih uçlarını vermektedir, hem de gerçekten o sıra Isparta halkının çok fakirlik çektiği bir zamandır. Üstad oradan Barlaya geldikten sonra, beşaltı seneye kadar hep Isparta halkının fakirliğini hatırlamış ve ona acıyarak refahı için dua

etmiş olduğunu göstermektedir. Ekser Isparta'lıların i'tirafiyle sabit olmuş ki; Üstad Bediüzzaman Hazretleri Ispartaya teşrifinden sonra, ahalisinin refahı halıcılık ve gülcülük vesileleriyle yükselmeye başlamıştır.

(13) Isparta valisi Ekrem Bey,17 Teşrin-i Evvel 1341-1 Kasım 1925'den 24 lbmmuz 1930'a kadar Isparta'da valilik yaptı. Üstad'ın Barlâ ya sadece onun tedbiriyle değil, belki Ankara'dan gelen emir ile ve fakat zahiren onun eliyle gönderilmesi olmuştur. A.B.

(14) Son Şâhitler-2, S: 211

(15) Lem'alar, -Envar neşriyat, S:146

Üstad'ın hatırasında verilen tarih ucu da şöyledir ki: İktisad risalesi olan 19. Lem'a, Hazret-i Üstad'ın 1934'de Barla'dan Isparta'ya getirilmesinden bir kaç ay sonra, yani 1935 yılı başlarında Isparta'da te'lif (16) edildiği için, 1926'dan 1935 yılına kadar ayların küsûratı nazara alınmazsa, 9 sene eder ki "Ben dokuz sene evvel mübarek bir şehre geldim" olan meselenin hakikatını gösterir. Fakat Barla'dan Isparta'ya gelişi için: "sekiz sene sonra yazın yine o şehre geldim" hükmünün izahı ise şöyle olabilir:

1926'nın 25 Ocağında Burdur'dan ısparta'ya gelmesi, 25 gün kadar burada kalması ve Şubat 20'de de Barla'ya gitmesi olmuştu. 1934 yılının Ağustosu içinde Barla'dan Isparta'ya döndü,yani getirildi. Böylece birinci hesapta Isparta'dan gidişinden, İktisad risalesi'nin te'lif tarihine kadar dokuz sene geçtiği gibi, ikinci hesapta küsûrat fazlalığı nazara alınmadan sekiz sene denilmiştir ki, her iki hesap da doğrudur. Bir ihtimale göre de, birinci hesap Rumi takvime göre... İkincisi de Miladiye göre hesaplanmıştır ki, Isparta'dan Barla'ya gittiği zaman, Rumi yılbaşı olan 1342'nin 22 Mart'ına girilmediği için henüz yıl 1341'dir...

İKİNCİ HATIRASI:

Bu hatıra Burdur hayat faslında kaydedildiği için onu tekrarlamadan sadece Isparta'dan Barla'ya gidişini anlatan kısmını alıyoruz:

"... Bir menfadan diğerine (Isparta'ya) gönderildim. Isparta'da yine hizmet başına geçtim. 20 gün geçtikten sonra, bazı korkak insanların ihtarlarıyla: "Belki bu vaziyeti hükûmet hoş görmiyecek, bir parça teennî etsen daha iyi olur." dediler. Ben de tekrar yalnız kendimi düşünmek hatırası kuvvet buldu. "Aman halklar gelmesin!" dedim. Yine o menfadan dahi üçüncü nefy olarak Barla'ya verildim...(17)"

(16) Osmanlıca Lem'alar S: 446

(17) Lem'alar, S: 37